

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

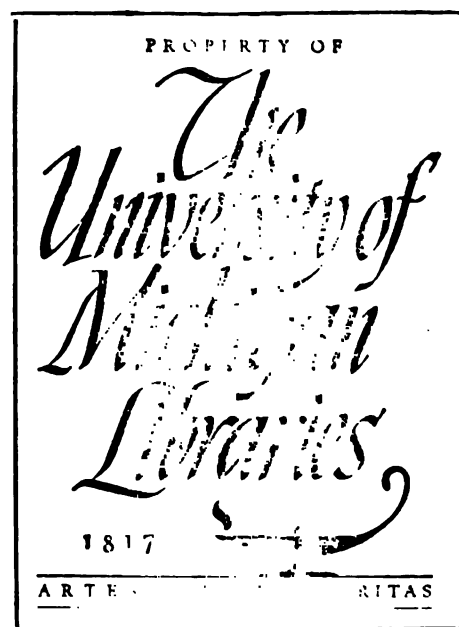
We also ask that you:

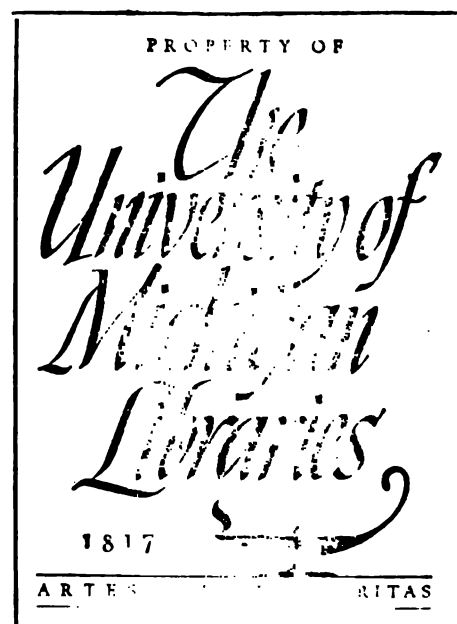
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

B 874,086

NÁKLADEM KNIHKUPECTVÍ I. L. KOBRA V PRAZE.

ČESKO-MORAVSKÁ

KRONIKA.

KNIHA TŘETÍ.

OZDOBENÁ 54 VYOBRAZENÍMI DLE PŮVODNÍCH VÝKRESŮV JOSEFA SHEIWLA, ANTONÍNA
KÖNIGA A PROF. JOSEFA KOSTĚNCE.

„Skutkové předkův buďtež chloubou
i výstrahou potomků!“

NOVÉ VYDÁNÍ.

V PRAZE.

NÁKLADEM KNIHKUPECTVÍ: I. L. KOBRA.

1883.

DB
205.7
Z35
1860
73

KNIHA TŘETÍ.

Hlava I.

Král Albrecht a bezvládi.

Od roku 1437 do 1451.

Nesvornost při volbě nového krále. Strana rakouská
a strana národní.
1437 v prosinci.

Přijetím Sigmunda císaře za krále Českého položen jest sice konec válce husitské, avšak jen zdánlivý. Nezdržením smluv a slibův a nadříváním strannickým jedním, odstrkováním druhých rozvášnil Sigmunt strany v národě Českém na novo proti sobě, umřel nesmířiv nikoho a nepozůstaviv nic hotového, nic na určito vyrovnaného, coby bylo mohlo všechny Čechy vázati a k jejich upokojení vésti. Nejhorší bylo, že s ním vymřel rod Luxenburský po meči, a že nyní dle dědičné smlouvy od císaře Karla s domem Habsburským učiněné, koruna česká novému, cizímu, německému rodu dle práva připadnouti měla, a to právě Albrechtovi Rakouskému, knížeti, kterýž posud po nejdelší čas stával po straně nejurputnějších a nejzvrhilejších nepřátel národu Českého, kterýž nepřestával proti němu válčiti, kterýž po čtrnácte let mocně držel Moravu od koruny české odtrženou, aniž by se byl přinčil jazyku českému, kterýž právě co tvrdý Němec posedlý byl tím zlým duchem německé nesnášlivosti, vypínavosti a hrdosti, nedopouštějícím, aby Němci za rovných sobě vážit chtěli Slovanův, od nich do opovržení daných. Taková neutěšená vyhlídka na podstoupení panování německého již dříve větší část národu Českého, nyní právě nejvš probuzeného a rozčileného, náramně znepokojovala. Jakkoliv po všechny věky veliká byla proti Čechům zvrhlost německá, zvýšila se za posledních dob pokud možná ještě více za příčinou hanebných porážek a záhub, jichž od Čechův Němci utrpěli

museli. Němci se Čechův sice ještě báli, avšak zároveň tím více jich nenáviděli. Té doby sebral se neznámý vlastenec český, sepsav spis památný, jímž své krajany před nebezpečenstvím varovati a v lásce k vlasti a k jazyku utužit chtěl. I dán byl v oběh jeho spis pod titulem: „Krátké sebrání kronik českých k výstraze věrných Čechův,“ a následujícími slovy počínal: „Čechové měli by se pilně varovati a ve vši snažnosti vystříhati, aby ve správu cizího jazyka a zvláště německého neupadli; nebo jakož české kroniky svědčí, ten jazyk jest nejlítější ku poražení jazyka českého a slovanického, se vši pilností vždy o to pracuje, a rozličnými obyčejí a lstmi vždycky usiluje, kterak by ty jazyky zhladiti mohl.“ Přivádí se pak v tom spise všechno na paměť, co kde v kronikách psáno se nalezá o nenávisti a zášti mezi Němci a Čechy, a že se nyní právě o povolání nového panovníka na trůn český jednalo, líčil spisovatel všechny zlé následky pro Čechy, jaké mělo povolání Jana Luxenburského do země, anobrž i o císaři Karlovi se vyjádřil, že ačkoliv jest Českou zemi zvelebil, Pražské město rozšířil, obecné učení v něm způsobiv a jiné věci, však proto všudy Němce po zemi plodil: neb kdo prý jsou byli téměř po všech královských městech v Čechách purkmistrové a konšelé? Němci, — kdo rychtáři? Němci, — kde Němcům kázali? ve hlavních kostelích, — kde Čechům? na hřbitovech a v domích; a to prý jest důvod jistý, že německým plemenem, z něhož byl jest sám pošel, minil Českou zemi osaditi a Čechy pomalu z ní vyplniti; jakož prý

jest se i za něho počínalo, že žalob na radnicích česky slyšeti nechtěli jsou, než toliko německy, a kterak lstivě kmety české z Prahy vysadili ven na zemi, o tom že by mnoho bylo mluvíti atd.“ V rozčilenosti myslí spisovatel tuto patrně Karlovi křivdu činí, jakoby chtěl Čechy v zemi vyplniti, a také jako by teprv za jeho času byli Němci na svých radnicích český jazyk utlačovali, což ovšem ode dávna se již dělo. Dále píše, žeby tehdy Čechové, nemohou-li ze svého jazyka pána míti, na jiný slovanský anebo na kterýkoliv pod nebem jiný křesťanský jazyk měli pomýšleti, ač by bohatý nebyl, a jeho sobě za pána vzíti; neb jich zkrátka a jich svobody pod králem každého jazyka, kromě německého, lépe stanou. Že tento spis, kterýž kromě toho ještě na zachování víry a politické moci české mnoho narážel, velké v celé zemi rozčilení ještě více rozpálil, tomu dá se snadno rozuměti; kdož pak ho celý čísti chceš, najdeš jej vytištěný v přílohách k Dalimilově kronice od Václava Hanky v Praze r. 1851 vydané.

Čechové měli tedy z národních ohledův všelikou příčinu, Rakouskému Albrechtovi nepřáti, však u ještě horším světle jevil se jim v ohledu náboženském, neboť jeho nenávisť ku kacířům českým, jakkoliv měl býti jejich králem, nezmírnila se, anobrž ještě opravdivější se stávala; horliví Husité viděli, že upřímné smíření s ním bude jim téměř nemožné. Mimo to byla jeho osobnost odstrašující a odporná, a zbývala tudíž jen jediná vlastnost, která mohla myslí Čechův k němu obracet, a to byla jeho známá poctivost a stálost ve slibech, která poněkud za to ručila, že zavázeli se k uznání práv jejich, potom také splní co slíbil, a k závazkům svým státi bude. Katolické šlechtě, která v národním ohledu byla dosti lhostejná, byl Albrecht právě zcela vhod, ano i z Husitův strana mírných kališníkův, kteří spokojili se kompaktáty ve smyslu biskupa Filiberta a mistra Jana z Příbrami, neměla příčiny báti se jeho, jakmile měla pevnou naději, že k čemukoliv se zaváže potom také splní; však nejčtetnější strana v národě, která kompaktáty ještě za neúplné a nedokonané považovala, a jižto v čele stál volený arcibiskup mistr Jan z Rokycan, ta Albrechtovi nepřála a zlé sobě tušila. Nejhuře však o něm smýšleli Táboři, nyní poražení a zeslabení, neboť znali nejlépe jeho opravdovost a neoblomnost, aniž mu mohli zapomenouti kruté nakládání s bratry Tábořskými, jež byli jeho lidé r. 1431 u Bejdova v Rakousích zajali a potom ve Vídni do smrti utýrali.

Jakož nebožtík císař Sigmunt ve Znojmě

krátce před svou smrtí na příští suché dni, 18. prosince, všem stavům českým i všem zemím koruny české valný sném o volení krále do Prahy položil, máje hlavní péči o to, aby voliči sjednotili se o jeho zetě, Albrechta Rakouského, tu se k určitému času před svátky Božího narození 1437 do Prahy sjížděli odevšad jak stavové čeští tak i poslové zemí korunních, vyjmouc toliko moravské, kteří již od r. 1424 Albrechta za pána svého uznávali. I zahájen byl ten sném teprv po Božím hodě, 26. prosince, v koleji Karlově. Dostavil se i pan Kašpar Šlik, kancléř nebožtíka císaře, aby shromážděným stavům oznámil poslední vůli císařovu, pak čtyři poslové vojvody Albrechta, dva páni rakouští, dva moravští, aby jeho dědičnému právu ku koruně české u stavův zjednali uznání a průchod. Kašpar Šlik první promluvení máje, vypravoval obšírně úmysly a řeči císařovy, kterak vždy o to stál, aby dceři své a zeti pojistil nástupnictví na českém trůnu, a kterak důtklivými slovy vzkazoval Čechům, aby práv příbuznosti a dědictví šetřili i při dceři jeho Alžbětě, kteráž podle listu se zlatou bullou na Karlštejně chovaného stejným právem dědí jako syn, aby i manželka jejího, Albrechta, na trůn povýšili, jakž to zní v zápisech mezi korunou českou a domem Habsburským; — aby uvážili dobrotu, poctivost a života cnosti dcery jeho, jakož i spravedlnost, pravdu, důklad moci a blízkost zemí téhož zetě Albrechta, že jim již Uherské království dal, ve kteréž prý z milosti Boží přijati budou; aby tedy Čechové již pro spojení s tak mnohými panstvími z úmyslu a dobrovolně jich sobě zvolili; že kdyby Čechové tak neučinili, proti spravedlnosti a cti by jednali a Boha na sebe rozhněvali. Když pak pan Šlik to všecko českým jazykem dopověděl, přidal ještě od sebe ta slova, řka: „Protož my poslové stojíce zde rozkázáním pána svého, milostí vašich také napomínáme, žádáme a prosíme, pro tu jeho velikou lásku, kterouž jest měl k tomuto království a ke všem vám, pro ta bezcísná úsilí a práce, kteréžto nesl jest o zvelebení a upokojení tohoto slavného království, i pro dobrodiní, kterážto ze mladosti své ukazoval jest předkům vašim i vám, a přívětivě se máje ctil jest vás i miloval, mimo všecky jiné jazyky až do konce svého: abyste ráčili uslyšeti a naplniti Jeho Milosti žádost a vůli, pozorující zřejmé spravedlnosti dcery jeho i syna; abyste patřice na rod a na plémě jeho v zemi vaší, spomínáním na krále dobroděje i milovníka svého již umřelého patřiti mohli jako na živého a vám přítomného.“

Čechové poslouchajíce takovou chvalořeč na nebožtíka Sigmunta asi sotva s ní v srdci souhlasili, však nicméně vyslechli ještě Albrechtovy posly, kteří mluvíce v témž smyslu jako Šlik, nic nového nepronесли, toliko jménem pána svého ke všemu se zavazovali, coby on ze spravedlnosti a z lásky tomuto království Českému měl činiti.

Po těch řečech ukázala se většina a menšina ve smýšlení Čechův, tomu sněmu přítomných; v menšině totiž oclili se katolíci a nejmírnější kališníci, kteříž všechno, oč se národ byl v husitské válce životem a statkem zasažoval, za pouhé poblouzení považovali; u nich se řeči posly ovšem nechybily s účinkem, národní ohledy nevážily jim tolik, co zachování starých úmluv a obyčejův. Naproti tomu rozhodně nezdálo se ostatním sněmovníkům, jichž počet byl mnohem silnější, aby něco dali na staré úmluvy, které bez nich učiněny byly, pravice, že přednost náleží dáti právům, jichžto si Čechové nové dobyli všeobecným úsilím, strádáním i bojem proti celému takorčá světu; Sigmunt sám pak že ne tak dědictvím jako svolením národu ve království České vešel, a že tedy nástupce jeho ne vůlí jeho, ale jen vůlí národu ustanoven býti má. Tato druhá strana může se zváti národní, první rakouskou: obě byly ve smýšlení a přesvědčení svém dávno sjednoceny, a nedala se žádná ode druhé sebe důraznějšími řečmi přemluvití a rozpačiti. Rakouská strana měla nejvíce přívržencův v panském stavu; druhá národní zastoupena byla hlavně stavem rytířským a městským, totiž všemi horlivějšími Husity ve smyslu Rokycanově, jakož i Táboři, též některými Příbramovci, kteří se také citem národnosti vésti dali. Přední mužové strany rakouské byli páni: Oldřich z Rosenberka, Menhart z Hradce, Mikuláš Zajíc z Hasenburka, Hanuš z Kolovrat, Václav z Michalovic, Hynek Krušina z Lichtenburka, Hašek z Waldšteina, Jan Švihovský z Riesenberka, Jindřich ze Stráže a jiní; potom náležela k ní města Pražská, Kutná Hora, Čáslav, Kouřim, Český Brod, Slaně a některá jiná. Strana národní však měla v čele svém pana Hynce Ptáčka z Pirkšteina a pana Alše Holického ze Sternberka. K nim se družili pánové Pertolt z Lipé, Jiří z Poděbrad, Petr ze Zvířetic, Jan z Pernšteina, rytíři Hertvík z Rousínova, Bohuše Kostka z Postupic Vilémův syn, Diviš a Jetřich Bořkové z Miletínka, Příbík z Klenového, starší Jan Kolda ze Žam-

pachu, oba bratři Zmrzlíkové, Jan a Petr ze Svojšína a mnozí jiní horliví Husité, pak všechna věnná města, k tomu Žatec, Louny, Nymburk, Klatovy, Písek, Tábor a jiných více.

Strana rakouská, ač menší, měla tu výhodu, že se při ní skrze pana Menharta z Hradce nejvyššího purkhrabě, a jiné muže katolické a mírné strany husitské od nebožtíka Sigmunta v čelo zemských úřadův postavené nalézala nejvyšší moc a vláda zemská; počínala si tedy ta strana na sněmu s větším důrazem a pohybovala se lépe ustrojeným řádem. Národovci zas nevědouce, kam se vrhne hlas většiny, ale ovšem dobře tušíce, že rakouská strana rozhodně o zvolení Albrechtovo státi bude, měli zření k jedině dobré stránce povahy jeho, že totiž v slibech svých poctivým a stálým býti se osvědčil, i žádali skrze pana Ptáčka z Pirkšteina, aby volení se poodložilo a nejprv aby sepsání byli zespoleča článkové zemských žádostí, ježto by volení býti majícímu Albrechtovi ku přijmutí a zachování předloženi býti mohli. Avšak strana rakouská, majíc jistotu svého vítězství, nechtěla ani k nejmenšímu odkladu svoliti, aniž druhé straně žádaného potazu dopříti. Když pak se druhého dne, 27. prosince, sněmovníci zase v koleji Karlově sešli, hned krále voliti se jali, a — měli hlasové pro Albrechta převahu; proto strana národní u velikém rozčilení se zdvihši sněmovní síň opustila. Tu teprv lekli se stranníci rakouští, šli za nimi do hospod jejich, prosíce jich, aby se neprotivili volení, by z toho rozdělení zas nové bouře a záhuby zemské nepošly. Pan Ptáček odpověděl, že se králi neprotiví, toliko že se musí hleděti k dobrému království, aby to ve svých právech a obyčejích zkráceno nebylo. Druhá strana k tomu svolila, aby článkové zemských žádostí sepsání byli, i vydání jsou k tomu cíli mužové obou stran, aby tak učinili. A když článkové sepsání byli, slíbili panové obojí strany zdviženými prsty, že jestliže Albrecht ty články přijme, jedno-
svorně za krále přijat bude, pakli nic, že nebude. Potom byli ti článkové veřejně na Staroměstské radnici čtení, a byly v nich takové žádosti: aby Albrecht Čechy při čtyřech člancích Pražských zachoval a je hájil; aby vše, čím se byl císař Sigmunt Čechům zapsal a zavázal, Albrecht držel, jakoby sám těch zápisův od sebe byl vydal; aby se postaral o potvrzení voleného arcibiskupa, anebo, kdyby toho dosáhnouti nemohl, aby jiný zvolen byl, který by pod obojí rozdával a žáky na kněžství světil; aby práva a svobody království Českého a každý

stav v jeho svobodě a řádu zachovati se zavázal, všechny dluhy a zápisy císaře Karla, Václava a Sigmunta buď na královských neb duchovních statcích vězící držel, aby své země Rakouské ku koruně České připojil, Moravu koruně vrátil, aby císařovnu Barboru Celskou dále nevěznil a žádných dalších nátlakův jí nečinil, aby zemí a hradův nespravedlivě od České země odtržených dobytí a navrátiti hleděl, aby Kutnou Horu zvelebil, aby žádných cizozemcův na úřady nesázel a cizím radám svým do českých věcí plésti se nedopustil.

Tyto články mělo zvláštní poselství, v jehožto čele stál pan Aleš Holický ze Šternberka, Albrechtovi do Vídně nésti, jak mile by se z Uher vrátil, kamž zajel hned po Sigmuntově smrti, a kdež 1. ledna 1438 v Královském Bělehradě na království Uherské korunován byl. Že pak se Albrecht mimo nadání až do dubna v Uhřích zdržel, řečené poselství z Čech dlouho odejít nemohlo, a tu zatím věci podivně se obraceti počaly.

Kterak jedna strana Čechův Albrechta Rakouského, druhá Kazimíra Polského za krále zvolila.
1438 leden—květen.

Praha byla po Sigmuntově smrti v moci pánův strany rakouské, a ti bez obalu k tomu pracovali, jak by se všechny věci náboženství se týkající nazpět uváděti mohly do stavu, jakýž býval před válkou husitskou. Pozorovala to dobře strana národní, a také proskakovali hlasové, že by chtěla strana rakouská krále Albrechta do země uvesti, byť by i nestvrdil a nezavázal se k plnění všech článkův na sněmě v Praze dne 27. prosince 1437 smluvených a přijatých. Však ve straně národní s počátku nebylo jednoty ani srozumění; toliko v nechuti k rakouskému Albrechtovi všickni byli jednostejné mysli. Avšak ti, kteří lonského roku po sv. Václavu proti Sigmuntovi poslední povstání způsobili, byli sobě cíle svého jasně vědomi: neviděli totiž jiné spásy pro národ Český, nežli když se obrátí o krále do Polska. Hned na počátku roku 1438 dne 8. ledna umřel sice přední muž jejich, udatný Diviš Bořek z Miletínka, avšak brzy jej nahradil pan Hynce Ptáček z Pirkštejna, kterýž k nim úplně přilnul a teprv nyní stal se horlivým Husitou ve smyslu Rokycanově, byv dříve katolíkem. Byl to muž v nejlepším věku svém, ducha výtečného, ušlechtilý vlastenec, a octnul se pojednou v čele strany národní, ač byl postavy malé, tlustý, lysý, hovorný a vždy

mysli veselé. On nyní potáhl své přátele za sebou, mezi kterými byl i pan Aleš Holický ze Šternberka, který ač starší věkem, nyní více jeho příkladem nežli vlastními úmysly se řídil a také z bývalého katolíka nyní teprv v horlivějšího Husitu se proměnil. Oba tito pánové byli nyní velmi činní, rozpisující sněmky po krajích; kněz Bedřich na Kolíně vešel v záští s Pražany pro zpátečnické snahy náčelníkův města i země; Ptáček přemluvil kněze Bedřicha, aby učinil příměří s Pražany; Pražští pánové ho nepřijali a hned nedůvěra mezi stranami vedla k činům násilným. Z vůle zemských hejtmánův a podkomořího Jana z Kunvaldu zjímali dne 21. ledna 1438 konšelé Pražští přední měšťany strany Rokycanovy, Velvara, Hedviku, Smolaře a jiné, proto že se ku straně rakouské neochotné měli, i dali je buď na Karlštejn, buď na Žebrák vyvezti; hned na to zas, 4. února, veliký počet jiných měšťanův i manželův a rodin jejich z města z téže příčiny vypověděli, pustíce hlas po městě, jakoby tito měšťané zrádu obmýšleli, chtějí Prahu v moc kněze Bedřicha uvesti. Bála se strana rakouská patrně, aby se v Praze nějaký převrat nestal, neboť většina obyvatelstva náležející ku straně národní, byla již velmi rozjitřena. Na uchláhlení její obnovila městská vrchnost přísněji rozkaz ve smyslu husitském, aby se zastavovaly všechny tance, kostky, krémy, freje a jiné neslušnosti, od horlivých Husitův za veřejné hříchy pokládané.

Vůči takovým příběhům nelenila strana národní a vypravila v měsíci březnu 1438 zespodka Jana Hertvíka z Rousínova, Beneše z Mokrovous, Jana z Pernštejna a kněze Bedřicha Strážnického do Krakova. Tito poslové byvše od mladého krále Vladislava Jagajloviče velmi laskavě přijati, podávali koruny české třináctiletému Kazimírovi, mladšímu bratru královu. Vladislav uložil o tu otázku království Polskému sněm do města Korčína ke dni 4. května, a Poláci velikou většinou hlasův uzavřeli, aby se koruna česká pro Kazimíra přijala, i aby vyslána byla do Čech pomoc vojenská, která by pomohla uhájiti té koruny proti Albrechtovi Rakouskému, jehož veliká moc by se i království Polskému nebezpečnou státi mohla.

Pan Aleš Holický ze Šternberka, byv k tomu ze sněmu českého 27. prosince 1437 zvolen, jel v čele českých poslův na počátku dubna se žádostmi od téhož sněmu vydanými k Albrechtovi do Vídně, kam se byl tento 5. dubna z Uher navrátil. Jel tam

nerad, jsa nechutí a nedůvěrou ještě více povzbuzen, poněvadž měl výstrahu, jakoby již nebožtík Sigmunt před smrtí svou byl Albrechta napomínal, aby pomstil se nad Alšem za příčinou oddanosti jeho k císařovně Barboře. I právě proto, že pan Aleš byl obzvláštním ctitelcem císařovy vdovy, pěti měl o její osud, a především se ve Vídni o ní u Albrechta dotazoval. Albrecht, nyní již král Uherský, nesměl se na vyslanci království Českého mstít, i upokojil ho vypravováním, kterak císařovnu, svou tchyni, z Komárna do Budína sprovodil a svým prostředkováním u stavů uherských, kteří na ni velmi nelaskavi byli, to spůsobil, že na svobodu propuštěna jest, potom že jí důchodův a hradův dosti nechal k opatření jejímu. Ke článkům ze sněmu českého vydaným svolil Albrecht téměř ke všem, toliko co se týče článku o připojení zemí Rakouských ku koruně české, že bez svolení ostatních údův Habsburského rodu k němu přistoupiti nemůže; o Moravě pak že splní žádost Čechův až při svém korunování na království, také i co do osazování úřadův v Čechách viděl nějaké nesnáze.

Toho samého času přišli k Albrechtovi do Vídně také poslové z říše Německé, oznamující mu, že jej knížata dne 18. března samoděkem zvolili za Římského krále, načež Albrecht již 29. dubna 1438 počal se také Římským králem psati.

Než se pan Aleš ze Šternberka s druhými posly z Vídně vrátil, bylo zatím v Čechách roztržení obou stran již hotové. Nebylo lze více nový valný sněm celé koruny svolati, a strana rakouská sestoupivši se hned asi 6. května v Praze v kolleji Karlově, jala se jednostranně dokonati volbu Albrechta Rakouského za krále Českého. Král Albrecht slyše o tom nemeškal, hned se na Moravu zdvihnouti a již byl v Jihlavě. Národní strana zas sjevši se dne 29. května na Mělníce, přijala Kazimíra Jagajloviče za krále Českého. Byl pak odtud Přibík Klenovský na počátku měsíce června do Jihlavy vyslán, aby tam králi Albrechtovi oznámil, že nemá vstupovati dříve na půdu království Českého, pokud nebude řádným, valným sněmem seznáno, že článkům ze sněmu Pražského dne 27. prosince minulého roku vydaným dosti učinil.

Kterak král Albrecht do Čech uveden a v Praze korunován byl.

1428 v červnu.

Albrechtovi a jeho straně bylo snadno, Kazimíra a národní stranu předejít. Rakouská

strana sjevši se v hojném počtu v Jihlavě, uznala tam Albrechta za krále a pána svého; on jim dne 8. června vydal zápis, že k těm článkům žádostí českých, vyjma ty některé, jichž neuznal neb poodložil, státi bude, a byl pak bez prodlení dne 10. června do země uveden. Tato jízda ku korunovací do Prahy odbyla se bez překážky a pokojně, královská družina ubírala se přes Německý Brod k Čáslavi, kdež vyšly králi vstříc městská vrchnost a celá obec podávající jemu všechny klíče města. Když průvod jel opodál Kouřimi, zvoněno tam všemi zvony, rychtář, konšelé i celá obec podali na polí králi rovněž všech klíčův i pečetí města svého; podobně vyšla mu i Českobrodská obec před město vstříc, i s velkou radostí do svého města jej uvedla, podávši mu také svých klíčův a pečetí. Když se král dne 13. června blížil ku Praze, vyjeli naproti němu na míli Pražané s velkým průvodem, před městem pak čekali Staroměstští, Novoměstští a Malostranští s celým duchovenstvem, se všemi řemesly, mnohými korouhvemi a velikým množstvím lidu velmi ozdobně, a vedli jej pod nebesy se zpíváním a plesáním do města. V Praze byl již drahý počet poslův také z jiných měst českých, kteří spolu s Pražany všech tří měst slib věrnosti králi chtěli činiti. Panové Oldřich z Rosenberka, Menhart z Hradce a jiní mnozí v Praze přítomní usnesli se na tom, že jiné pány, města i celé království obešlou, aby Albrechta na den ss. Petra a Pavla slavně korunovati mohli. Třetího dne, 15. června, v den sv. Víta v neděli, jel volený král s panstvem sobě oddaným na hrad Pražský. Jak mile vyjel ze Strahovské brány, (kteráž tehdy byla v nynější Ostruhové ulici v místech u nynějšího Kajetanského kostela), tu naň čekali již praelatové a kanovníci Pražští s žakovstvem a se svátostmi; biskup Filibert, legát Basilejský, udělil tu králi požehnání, a on uveden jest odtud nahoru do hradu se zpíváním a zvoněním. Ve chrámě u sv. Víta byl slavně mši sv. přítomen, a pak zase ode všech doprovázen jel slavně dolů do města.

Tu na Staroměstském náměstí byl zase v tom místě, jako za císaře Sigmunta královský trůn postaven, a král Albrecht posadiv se naň přijímal od Pražan a jiných měst sliby poslušenství a věrnosti.

Však nežli ku korunovací přišlo, vyslala národní strana ještě jednou posly své do Prahy se žádostí, aby byl dříve valný sněm svolán, kterýž by seznal, zdali král Albrecht uvolil se žádost učiniti všem žádostem umluveným na

posledním sněmu Pražském. Jestliže sněm sezná, že tomu tak jest, tedy aby zůstalo při tom, pakli že nic, aby se sněm s králem lépe usrozuměl, zatím však, aby král poshověl a korunování aby se odložilo. Strana rakouská nechtěla o žádném dalším smlouvání slyšeti, i odepřela všecko. Tu teprv poslali páni, rytíři a města strany národní odpovědné listy králi Albrechtovi, to jest, oznámili mu válku, vypravivše zároveň nové posly do Krakova, žádající od Polákův pomoci. Král Albrecht byl již dříve vypravil posly do Krakova, dva Čechy ze své rady, Jindřicha ze Stráže a Jana z Rabšteina, přidav jim ještě jednoho Uhra, Jana Balašu (Blažeje), kteří přišedše dne 1. června ku králi Vladislavovi, jej žádali, aby nedopouštěl, by bratr jeho Kazimír v království Českém bouře strojil a aby pamatoval na starodávne přátelství mezi Čechy a Poláky; Albrecht že vedle poslední vůle císaře Sigmunta, vedle starých zápisův a z obecného všech stavův snešení za krále Českého zvolen jest; malá část národu Českého však že Kazimíra zvolila nemajíc k tomu práva, aby království na jiného přenášela; pakli by však král Polský přece o to usiloval, pro bratra svého cizího království dobývati, ať hledí, by snad o své vlastní bojovati nemusil.

Odpověď, jakou král Vladislav Albrechtovým poslům dal, jest pozoruhodná; pravil totiž, že to poznává, kterak jsou Čechové jeho přátelé, a kterak jest žádostiv, aby to spřízněná a přátelství věčné mezi nimi trvalo, a však bratru svému, kteréhož jsou přední pánové čeští na království zvolili, práva jeho vzíti že nemůže; staré zápisy mezi Čechami a Rakousy že ztratily věkem novějším platnost svou; Poláci a Čechové že jednoho a téhož jazyka užívají, jeden také a týž, z něhož jsou pošli, původ a začátek mají, proti tomu pak s Němci v ničemž se nesrovnávají; aniž co může Čechům škodlivějšího a nepříhodnějšího býti, jako řeči krále svého nerozuměti a vždýcky na každém místě, v každé potřebě tlumočnickův k němu potřebovati; on království že má sobě dosti věrné a ubezpečené, aniž se bojí, aby mu cizí moc a síla co uškoditi mohla; pročez že Čechův žádá, aby raději sami bratra jeho dobrovolně za pána přijali, nežli by potom bezděky od něho přijati byli. — I obdarovav Albrechtovy řečníky drahými kožichy domů je propustil. Naproti tomu připověděl poslům národní strany české, že jim co nejdříve skutečnou pomoc do Čech odešle.

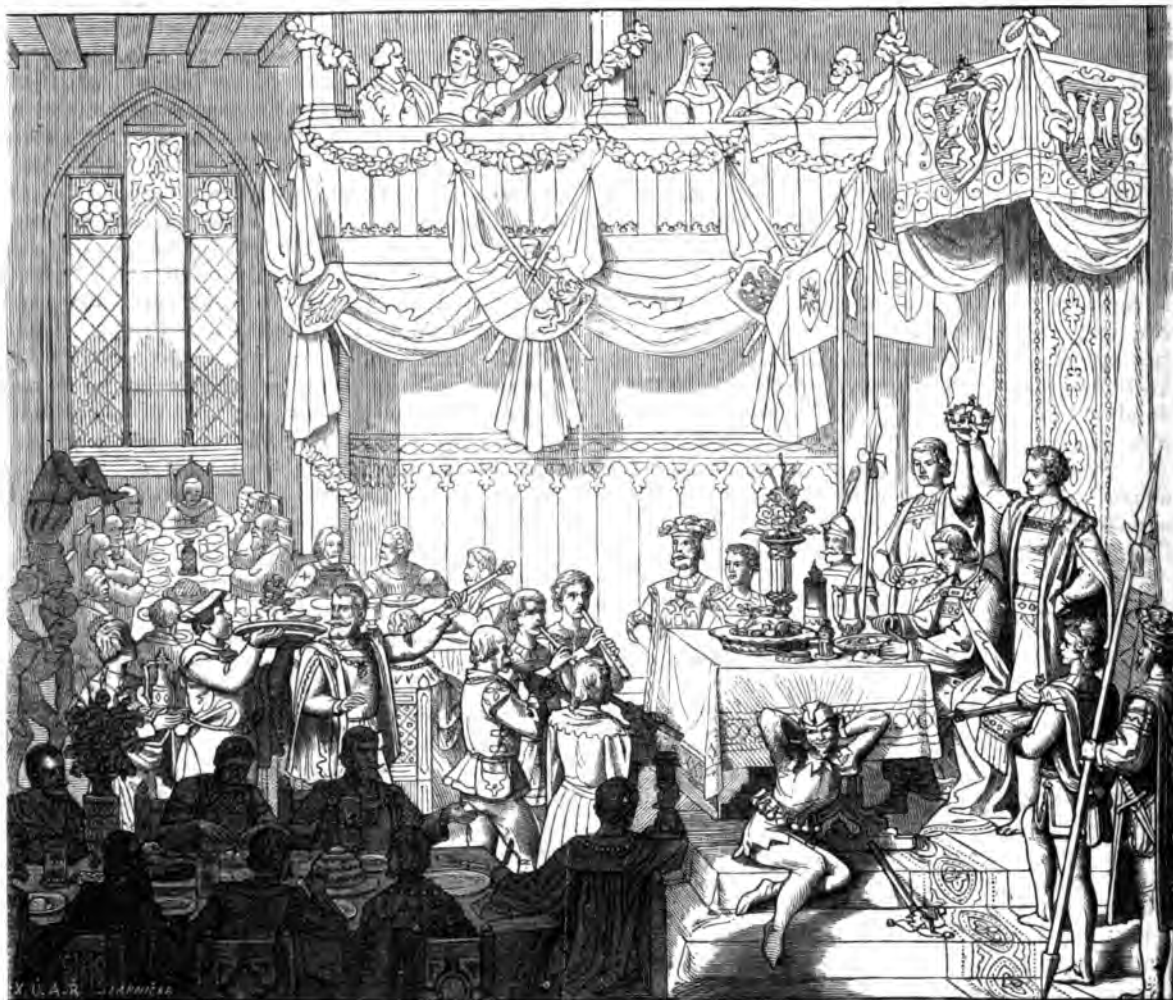
V Praze zatím korunovace Albrechtova v určený den se odbyla. Máme o ní zprávy podrobné, z nichž poznáváme, jaké oby-

čeje se při korunování králův Českých zachovávaly. Den před korunováním, 28. června, vyjel král Albrecht z dvoru Králova u sv. Benedikta na Starém městě, kdež bydlel, slavně na hrad Pražský, a nocoval v královském paláci, ostříhán jsa bedlivě od stráže své, kteráž však z většího dílu byla uherská. Potom v neděli 29. června, v den ss. Petra a Pavla při úsvitě, byl již náramný dav lidu na hradě, a biskupové Filibert Konstanský, Pavel z Miličina Olomúcký, Frisinský, jeden z Italie a Litomyšlský, pak probošt a děkan kapituly Pražské, všickni v infulch, kanovníci Pražští, opatové a pánové čeští ve skvostných oděvích vyšli v slavné procesi „hledat krále. jakož obyčej jest,“ až našedše jej v komnatě na loži, zdvihli jej a oblekli v roucho královské. I vedli jej ve slavném průvodu do chrámu sv. Víta; pan Hynek Krušina z Lichtenburku nesl před ním meč, pan Václav z Michalovic žezlo, Hašek z Waldšteina zlaté jablko; korunu nesli pánové Oldřich z Rosenberka, Menhart z Hradce, Mikuláš Zajíc z Hasenburka na Kosti a Hanuš z Kolovrat, všickni čtyři pospolu. Když přišli k oltáři sv. Víta, král poklekl před ním, a daly se mnohé nábožné obrady, mezi nimiž týž král trojí přísahu složil. Potom pánové vzavše korunu zdvihli ji vysoko, aby ode všech viděna byla, a pán z Rosenberka řekl hlasitě: „Páni Čechové, aj koruna česká! je-li pak vaše vůle, abychom ji postavili králi na hlavu a korunovali jej na království České?“ I volali všickni: „Jest! jest!“ Tákal se pak dále pán z Rosenberka: „Chcete-li jej míti za krále a býti jemu poddáni, věrni a poslušni?“ I zvolali všickni: „Rádi! rádi!“ Na to biskup Olomoucký spolu s pány českými vstavili Albrechtovi korunu českou na hlavu: i spatřivše to mnozí plakali srdečně ruce k nebi vzpínajíce a Bohu děkujíce, a stejnou dobou počali Čechové zpívati: „Svatý Václave,“ kněží pak: „Te Deum laudamus,“ mezi to pak daly se mocně slyšeti bubny a píšťaly. Když takový hluk některou chvíli potrvál, stalo se ticho z rozkazu pánův, a pan Rosenberk mluvil opět na hlas: „Páni Čechové, vizte, aj král tento jest pánem koruny české!“ načež se všech stran ozval se zvučný hlas: „Jest, jest!“ I veden jest král a posazen na vysoký trůn nad oltářem u hrobu sv. Víta, pánové pak stáli okolo něho, až se slavná mše skončila. Po ní dán jest králi meč sv. Václava do ruky, jímžto pasoval přes sto osob na rytířství. I tu spatřili Čechové krále svého nového v majestátu seděti: byltě muž vysoké postavy a silného těla, hlavy kulaté, oči

velikých a děsných, vlasův černých, tváře měl snědé, rty odulé se zuby vynikajícími, což zvláště když mluvil aneb se smál, nepříjemným jej činilo. Jinak mluvil málo a smával se ještě méně, ana mysl jeho usedlá i vážná spíše ku přisnlosti nežli k žertům ho vedla, takže jakkoliv byl nejen spravedliv ale i dobrotiv, svou nepřívětivostí a vrozenou Němcům nechutí k

Slovům na upřímné Čechy dobře působiti nemohl. Však národní strana musela ke všemu mlčeti, neboť byla v Praze pod panstvím strany rakouské, jížto v náruživém zpátečnictví na národnosti málo, na obnovení starých pořádkův všechno záleželo.

Po dokonání korunování zval purkhrabí hradu Pražského ve jménu králově všechny pány,

Král Albrecht při korunovační tabuli 29. června 1438.

(1.)

rytíře a města náležející ku koruně české, aby
přišli ku králi k obědu. I šel král pod korunou
ve slavném průvodu z kostela zase do paláce,
to jest do slavnostního večeradla, jež císař Sig-
mund na hradě, bezpochyby před korunováním
císařovny Barbory Celské, byl vystavětí dal.
Tam bylo přes 40 stolův krytých pro hosty, a
jeden vyvýšený pro krále, k němuž on posadil

se sám, a dva mladí páni, jeden z Rosenberka, jeden ze Hradce, drželi nad ním korunu, pokud obědval, jiní pak stáli s mečem, berlou a jablkem jemu po boku; hosté pak rozsázení jsou po stolech svých. Pan Hynek Krušina z Lichtenburka byl truchasem, to jest vrchním jídonošem máje jídonoš pod sebou, kteří jídla na královský a ostatní stoly nosili. Před každým

jídlem, ježto nošeno jest na stoly, chodilo asi 30 pištěv a bubeníkův; také provozovali před králem umění své zjeváci, kejklíři a rozliční šaškové, mezi nimiž vynikali zvláštní lbitostí dva mladíci, jež nejvyšší mistr řádu Německého, odpovědný nepřítel Čechův a Polákův, z Prus králi Albrechtovi byl poslal.

Po obědě jel král na koni provázen jsa množstvím pánův, z hradu do Starého města, a rozhazováni jsou při tom peníze mezi lid. U Staroměstské radnice čekali na krále koně, i odevzdali několik svých věznův v jeho moc, jež on na místě na svobodu propustil. Dále na Staroměstském náměstí spatřil tábor s vozovou hradbou, na níž stáli cepníci a jiní bojovníci v divokém obleku, u prostřed nich pak jezdil na koni muž hrozného podívání, volaje, že on jest také králem a zejména králem Polským, a že chce také na království České korunován býti, až po dlouhé hádce, k posměchu nad Poláky ustrojené, uznal, že prý svůj čas zmeškal, an jej Albrecht předešel, a dal se králi na milost s celým svým táborem. Takž dojel král dvoru svého, a slavnosti i radovánky toho dne ukončily se teprv v noci.

Národní strana platnost toho korunování neuznávala a i napotom po jeho brzké smrti nepočítala nikdy Albrechta za řádného krále Českého.

Pomoc polská. Válka mezi stranami. 1438 červenec září.

Den po korunovaci, 30. června, obeslal král Albrecht všecky pány české, moravské, uherské a rakouské, co jich v Praze bylo, před sebe, učinil mezi nimi jednotu, a zavázal je sobě ku pomoci proti všem nepřítelům a protivníkům svým, což i zápisy a pečeti bylo ztvrzeno. Jak Albrechtovi pilno bylo, dokazuje i to, že ještě téhož dne mnohé listy do Rakous i do Uher rozeslal, volaje všechny své poddané rychle do zbraně proti Čechům jemu odporným i proti Polákům, kteří prý již do Moravy vtrhli. Kašpar Šlik musel s mnohými listy do Němec jíti, aby na říšském sněmě knížatům i městům nebezpečí vylíčil hrozící veškeré říši Německé, kdyby sobě nyní Čechové a Poláci měli ruce podati, jelikož všecky okolní země již před tím s jedinými Čechy tolik práce a nesnází měly. Říšský sněm uzavřel, aby ke dni sv. Bartoloměje hojná pomoc z celé říše na českých hranicích se postavila. Válka však rychleji nastala,

a proto poslána jest pomoc německá ještě před určeným časem aspoň z bližších zemí.

S druhé strany poslal král Vladislav Jagajlovič dva přední pány království Polského do Čech. Sudivoje z Ostrorohu, vojvodu Poznaňského, a Jana z Tenčina, vojvodu Sandomířského, kteří měli 4000 jezdcův s sebou. Ti byli již 6. července do Králové Hradce přijati; přirazili k nim Tábori pod knězem Bedřichem Strážnickým a Petrem Polákem, hejtmánem Táborův ze Slezska známým, potom zbrojní houfové pánův strany národní, pana Ptáčka z Pirkšteina, Jana Čapka ze Sán, Hertvíka z Rousínova, Beneše Mokrovouského a jiných, kteří zatím plnili zboží pana Hynka Krušiny z Lichtenburka okolo Kumburka a Jičina, majíce mu to nejvíce za zlé, že byv někdy co vůdce zbrojné síly husitské z celých východních Čech, totiž Orebitův, v čele národu Českého, nyní tak příliš k Albrechtovi Rakouskému se přivinul. Byloť pak vojska toho strany národní i s Poláky s počátku 12.000, i táhlo od Hradce ku Kouřimí na čtyry míle od Prahy, odkud se obrátilo k Táboru. Ukázalo se, že se k němu připojoval lid obecný s větší ochotností a v tak hojném počtu, že se toho sami vlastenští pánové nenadáli. Pan Ptáček z Pirkšteina té válce velmi rád byl, že si tak vesele počínal a s takovou chloubou do pole vytrhl, jakoby v České zemi již dávno nebylo války bývalo. Také když někoho z rytířův protivné strany zaval, na závazek cti a víry zase jej propouštěl, tak aby nebyl povinen stavěti se prvé, až by on vojensky k samým zdem Pražským přitřhl.

Také strana Albrechtova své zbrojné síly sbírala a srazela. Jednotliví pánové, rytíři a města přitřhše se svým lidem ku Praze, polem tam leželi, čekajíce vojsk jiných. Nejprvé dostavili se pánové z kraje Plzeňského, dne 23. července přijeli páni z Uher, palatin a jiní se znamenitým lidem na koních ladrovaných, to jest zbrojí neb plechovým paucířem pokrytých, a každý měl peří stříbrné.

Dne 1. srpna přitáhl z říše Německé Bedřich Mírný, vojvoda Saský a markhrabě Míšeňský s 2000 jezdci a 3000 pěšáky; jezdceové přebrodivše Vltavu pod městy Pražskými na Špitálském poli se položili; k nim přirazili pěši s vozy, kteří Prahou prošli, a také tam pod stany své ležení měli; samému vojvodovi Bedřichovi vyjeda král Albrecht vstříc, s velikou uctivostí ho u sebe přijal. Konečně v neděli dne 3. srpna král Albrecht sám osobně v odění se svým vojskem z Prahy se zdvihl a k Říčanům

se obrátil; následovali jej čeští houfové pánův jeho strany, také vojska uherská, rakouská a míšeňská s mnoha jinými Němci. O dva dni později, 5. srpna, přitáhl Bavorský vojvoda Krištof se svým vojskem do Prahy, i podpočinuv maličko chvátať za králem. Konečně ještě dne 14. srpna dostavili se kníže Albrecht, syn markhraběte Braniborského, se svým vojskem, Kašpar Šlik se svým lidem a houfové měst Chebu a Lokte, a všickni pospíchali z Prahy také za králem. Počítalo se v celém vojstě krále Albrechta 1800 bojovných vozův, 8000 jezdcův a 12000 pěších; jiné zprávy mluví však o 30000 branných lidech vůbec. To vojsko bralo se k Táboru velmi pomalu, prodávajíc a čekajíc na další posily za nimi táhnoucí. Dne 6. srpna nalézal se hlavní stan králův u Poříčí nad Sázavou, 7. u Konopiště, 8. u hradu Leštna. Z toho hradu psal král Albrecht do Němec, že král Polský jest již osobně vzhůru, že lidu co nejvíce mohl sebral a že do Čech táhne, aby jej, Albrechta, odtud vytiskl; aby proto Němci nemeškali a všechnu svou moc k němu do Čech vypravili. Také nežli se k Táboru přiblížil, vyslal tam k Polákům posly, aby jim oznámili: „poněvadž mezi králem Kazimírem, od něhož jsou vysláni, a mezi ním válka jest a boj o zemi Českou, komu by se z nich dostati měla, aby se od pálení a hubení země zdrželi, ale raději vojensky se potkajíce, pokusili o to, komu by království České náleželo, celé raději a hojně, nežli zhubené a pusté; on že hotov jest polem se s nimi setkati a rozhodnouti bitvou, kdo by k té zemi lepší právo měl.“ Vůdcové Polákův takovou dali Albrechtovi odpověď: „že velmi rádi slyší pýchu Albrechta bitvy žádostivého, nebo Bůh pyšným se protivuje; že netřeba mu se báti, aby bitvy nenašel, přijdeť prý mu sama i neukryje se, poněvadž Poláci zvykli neutíkati před nepřítelem.“ Král Albrecht takovou odpověď rád uslyšev zřídil své vojsko ve čtverhraný zástup, i tak táhl nepříteli v oči. Hlavní vůdce Čechův byl pan Hynce Ptáček z Pirkšteina; ležel se svým lidem a s Poláky před městem Táborem, které též velkou mocí obsazeno bylo, a brána městská ve dne v noci otevřena zůstávala. Spatřivše z ležení Tábořského velikou moc Albrechtovu, nemohli se na ni obořiti, i ze svých vozových a městských hradeb nehýbali se; a tu dne 11. srpna přiblížilo se vojsko královské k nim, co by z děla dostřeliti mohl. Vsať pět neděl obě vojska proti sobě ležela, a na polích, kteráž mezi oběma vojsky ležela, téměř každý den byly různé harce a půtky; avšak nikdy

k tomu nepřišlo, aby se obě strany potkaly vsí silou a vším vojskem. Střelby a děl bylo množství v obojím vojstě, ale větší kusy měl Albrecht. Jeho ležení prostíralo se u vsi Měšic daleko široko ve hradbách vozových, a Němci odtud psali do Němec, že jejich vozová hradba má větší objem nežli město Kolín nad Rýnem. Čechové a Poláci opírajíce se o město, byli na to obmezeni, aby více postranními boji zdaru nad nepřitelem se domáhali, i bránili se velmi udatně. Smělejší bojovníci pokoušeli se všelijak vylouditi nepřátele na bojiště a dobývati u nich kořisti; také se obě strany vychloubaly zdary svými, které však váiky nerozhodovaly. I děly se tu mnohé hrdinské zápasy, jako někdy mezi Řeky a Trojskými ve slavné válce Trojanské, toliko že tu nebylo pěvce, který by jako někdy Homer byl tyto zápasy a bohatýrské činy svými verši byl oslavil pro věčnou památku. Když Němci někam jeli napájet své koně, tehdy Čechové je metali s koní a koně jim odjímalí, a mnozí když jeli na picování, Táborští je poráželi, a zase též. Z podrobností nevíme ničeho, leda že v jedné takové půtce jeden hrabě z Hohenšteina zabit byl, a že Čechové majíce slabší střelbu, aby na svých vozích škody netrpěli, do města je šikovali. Něco později vypravil se pan Jiří z Poděbrad se svým zbrojním lidem k českému vojsku na Tábor; na cestě vrazil na oddělení jízdy krále Albrechta, a sved s nimi bitvu, porazil ty jezdce. Odtud nejprve vzat jest na slovo mladý pan Jiřík. Ještě jedna příhoda došla z té doby naší paměti. Nalézal se ve vojstě královském se svým lidem také pan Sigmunt z Wartenberka Děčinský, někdy stranník krále Sigmuntův potom kalíšník. O něm kdosi králi Albrechtovi donesl, že zrádu o něm ukládá; král jej dal před Táborem dne 23. srpna zajmouti, a nejvyšší purkhrabí, pan Menhart z Hradce, dal je spoutaného na svůj hrad v Jindřichově Hradci zavezti, kdež v lidomorně hladem byl umorěn.

Když šlo již na třetí týden, a nic rozhodného v poli svěsti se nemohlo, poznával král Albrecht, že při vsí moci své nic znamenitého nesvede, proto počal dne 27. srpna s Čechy vyjednávati; potýčky s obou stran jsou staveny, a s každé jmenováno po osmi předních osobách, které by měly o příměří jednati. Se strany královy přišli dne 31. srpna panové Oldřich z Rosenberka a Hašek z Waldšteina, mnozí páni rakouští a jiných do padesáti osob do ležení českého, jehož přední náčelníci, oba vůdcové Polákův, panové Ptáček, Aleš Holický, Jiří Poděbradský, Rousínovský,

Klenovský a kněz Bedřich jim k tomu potřebné bezpečnosti dali. Čechové se s nimi toho a bezpochyby i následujícího dne 1. září smlouvali, navrhující, aby Albrecht jednu svou dceru zasnoubil Kazimírovi, od nich volenému králi Českému, a jemu s ní království Českého postoupil, pak aby bylo příměří na celý rok, a mezi tím aby králové o novém roce osobně ve Vratislavi se sjeli k uzavření pokoje. Tak učiniti Albrechtovi se nezdálo, a ničeho nezjednáno. Albrecht potom ještě dvě neděle před Táborem ležel, a vida, že ho dobytí nelze, a slyše, že se král Vladislav v Polště skutečně již mocně zdvihá, aby bratru svému království Českého vydobyl, rozmyslil se, a dne 15. září s pole strhl, neučiniv ani příměří. Všickni knížata němečtí, pánové a Pražané dali se s ním na pochod zpáteční. Nesměl však jen tak zhola od táhnouti. Mladý Bohuslav Kostka z Postupic, syn někdy pana Viléma Kostky, přepadl oddělení Pražanův a cizozemcův, kteréž se bylo od jiných odtrhlo, a tak je porazil, že mnoho koní, vozův, peněz i zajatých jim odjal, čímž prý zvláště Pražané mnoho utrpěli. Nicméně když se Albrecht s nevelikou slávou dne 20. září do Prahy vracel, tu měšťané vyšedše jemu vstříc s korouhvemi a řemesly, neméně slavně jej do města přijali, jako když ponejprv do Prahy vjížděl.

Kterak pan Vřesovec Mišňáky hájil a král Albrecht opustiv Prahu do Vratislavi odejel.

1848 září — listopad.

Král Albrecht ještě měsíc v Praze pobyl. Hned po svém návratu pomocná vojska rozpouštěl, a knížata se se svými sbory do Němec vraceli. Vojvodu Saského, Bedřicha Mírného a jeho Mišňáky poručil král pánu Jakubovi z Vřesovic, aby je bezpečně se země sprovodil. A tu stalo se, že když Mišňáci, nocovavše v Lovosicích, dne 23. září k Bílině táhli, chtějíce odtud do Mostu, kteréžto město vždy ještě vojvodové Saští v moci své drželi, Čechové strany národní na ně se sebrali, chtějíce je s krvavými hlavami domů poslati. Byliť mezi nimi pan Petr Holický ze Sternberka, syn páně Alšův, pan Petr Zvířetický z Wartenberka, Václav Carda z Petrovic, pak hejtmani Absolon, Svojše ze Zahradky a jiní, také zbrojní houfové z měst Žatče, Loun a Klatov, konečně do tří set jízdných Polákův. To když užířel pan Vřesovec, od-

trhl se od svých houfův jeda k těm pánům a městským vojskům a řka k nim: „Prosím vás, nechte Němcův na pokoji a raději domů se obraťte; já zajisté od krále mám příkázání pod velikými závazky, abych jich neopouštěl, ale průvod jim dal až do Mišně.“ Avšak oni na to nic nedbali haníce pana Vřesovce, že se od nich odštěpil. On tedy od nich odejel a zšikovav své lidi s německými houfy řádně, táhl před se za Bílinu. Tu Čechové upřímo proti němu táhnou, on zas na ně udeřil udatně se svou jízdou a porazil houfy Žateckých a Lounských u vsi Želenic, kteráž leží mezi Bílinou a Mostem. Pan Petr Holický, rytíř Svojše potom Absolon a Čáček z Pakoměřic dostali se při tom v zajetí, též Žateckých i s jízdnými pět set, a zbitých na místě zůstalo půl šesta sta. Čáčka vzal si co vězně pan Vřesovec sám, a dostal k němu ještě jistý počet jiných vězňův; ostatní přivedli Mišňáci do Mostu a znamenitější zajatí dostali se až do Mišně. Když zpráva o tom králi Albrechtovi do Prahy donešena byla, takovou měl z toho radost, že dal hned po kostelích zvoniti a Te deum laudamus zpívati.

Když Vladislav Jagajlovič, král Polský, od svých vojvod z ležení u Tábora zprávu dostal, proti jaké přemoci národní strana v Čechách bojovati musí, ustanovil se na tom, že jí se vši mocí svého království ku pomoci potáhne, což ovšem hned ponejprv učiniti měl. Stáhl všechny zbrojné síly své dne 8. září u Čenstochova, pak své vojsko na dva díly rozdělil, jednomu kázal vtrhnouti z Velké Polsky (z Poznańska) do Slezska, s druhým sám s bratrem svým Kazimírem vytrhl od Čenstochova přes Lublince a přes slezské hranice ku Střelcům a dále do knížetství Opolského a Ratibořského. Když stál v poli dne 6. října u Střelce, tu přišli k němu knížata Bernard, Jan a Mikuláš Opolští, kníže Boleslav Hlohovský a Václav Opavský a Ratibořský, a přiznali se ku Kazimírovi kraleviči, jakožto volenému králi Českému a pánu svému. Václav kníže Opavský to později 18. října u Ratiboře ještě šířeji opakoval. Když pak polské vojsko již v Opavsku bylo, přijeli ku králi Vladislavovi od Tábora vojvoda Jan z Tenčina, pan Ptáček z Pirkšteina, pan Aleš ze Sternberka a Přibík z Klenového, a našli tam již také ovdovělou císařovnu Barbaru, která tajně z Uher ušedši u krále Polského útočiště hledala. Dlouho se u krále Polského tito čeští páni zdržovali, majíce mnoho co jednati, však prý sami mezi sebou velké,

pohoršlivé výtvěky měli, tak že všechno s výsledkem se minulo. Návodem krále Albrechta učinil na východních stranách Svidrigajlo, velký kníže Litevský, s uherským vojskem vpád do Polska; král Vladislav to slyše, poplenil ještě hodnou část Slezské země, a zůstaviv Čechy jejich osudu, do Krakova se vrátil; jen vojvoda Sudiboj z Ostrorohu s částí Polákův zůstal u Jana Koldy ze Žampachu, který tehdež držel se stranou národní, na hradě Náchodském, aby jménem svého krále některý čas v Čechách aspoň na hranicích zůstával.

Kromě knížat příznavších se ku Kazimírovi Polskému byli ostatní Slezáci Polákům a české národní straně odporní. i prosili Albrechta, když ještě před Tábořem ležel, aby je před Poláky uhasil. Král Albrecht vrátiv se do Prahy, chtěl hned do Slezska táhnouti; když však o pobití Čechův u Želenic uslyšel, doufal, žeby se zatím mohl ještě měst Loun a Žatče zmocniti. Proto se ještě pozdržel a Jakubovi z Vřesovic vzkázal, aby se o ta města mocí pokusil. Pan Jakoubek přihnul se poslušně s mnohým lidem k Lounům, obsadil vrch (bezpochyby Hrobík) před městem stojící, a počal k městu útokem hnáti, tak že se až do předměstí dostal. Tu náhle kněz Bedřich a Carda z Petrovic naň mocí udeřivše od toho vrchu jej odtiskli, tak že ztratil mnoho lidu, s velkou škodou na Bílinu utíkat musil. Nebylo tedy nic s Louny a Žatčem, a král Albrecht zdvihl se z Prahy dne 21. října vydávaje se na cestu do Slezska. Za zemského správce ustanovil knížete Oldřicha Celského, jako že sami Čechové jeho strany za to ho žádali, přidav jemu k radě nejvyššího purkhrabě, Menharta z Hradce, potom Hanuše z Kolovrat a Hynka Krušinu z Lichtemberka. Louče se od pánův zemských, Pražan a kněží, tázal se ještě všech na hlas, zbývá-li co ještě, co by zemi učiniti měl? a tu řekli mistr Jan z Příbramě a někteří pánové, že tenkráte ničeho nevědí. Tu Albrecht prosil jich, kdyby se jemu jdoucimu do pole něco přihoditi mělo, aby s korunou a královstvím jen k manželce a dítkám jeho zření měli. Bylo to vždycky starostí u Habsburkův o tu korunu českou, aby se jim z rukou nevymkla!

Napřed zajel do Žitavy, potom do Zhořelce a přijímaje sliby věrnosti od svých nových poddaných v Lužici některý čas tam pobyl. Konečně když již vojsko polské bylo se ze Slezska do Polska nazpět zatáhlo, držel dne 18. listopadu 1438 slavný vjezd do Vratislavi.

Počátek zmatkův, jednání ve Vratislavi.

1438 listopad, prosinec, 1439 leden — duben.

Po králově odjezdu zjevily se hned počátky zmatků v zemi České, které se divným osudem brzo proměnily v dlouholeté, nebezpečné a smutné bezvládní. Přivržencův Albrechtových ubývalo vždy více, a odpovědní nepřátelé jeho rozpadali se ve zvláštní jednoty tím hojněji, čím více jejich počet rostl; proto se prý bouřili s hradův i z měst jedni proti druhým, a smísili se zase, kteří prvé proti sobě byli, tak že se již ani rozuměti nemohlo, kdo s kým drží věrně a dobře.

Předně hned v říjnu roku 1438 po sehnání Jakoubka z Vřesovic s vrchu u Loun zkusili L o u n s t í těžkých nátiskův, jež jim činili osvoboditelé jejich, rota totiž kněze Bedřichova, zahostivši se u nich ve městě. Předě Všemi Svatými vyjel si katolický pan Burian z Gutšteina na statky obou bratří Zmrzlíkův ze Svojšína, aby je zdrancoval; na cestě potkal zástup lidu Klatovského s mistrem Petrem Paynem, i zajal celý ten zástup i s anglickým mistrem, a na svém hradě Gutšteině v Plzeňsku je zavřel. Teprv r. 1440 propustil mistra Petra na rukojmí, aby se stavěl pod dvě stě kop grošův; avšak města Tábořská, (která totiž ještě s Tábořem byla v jednotě), nežli by ho stavěli, raději tu sumu panu Burianovi zaplatili. Sám pan správce země, kníže Celský, vypravil se tajně s oděnci z Prahy, maje v úmyslu, města Tábořa zradou se zmocniti. Byl k tomu bezpochyby nějakým zrádcem naveden, který si chtěl něco vydělati; však nepodařilo se mu, lidé jeho nemoudře si počínali, i ač již žebříky ke zdem přistavěné měli, musel kníže s hanbou odjeti. Když zeměsprávce sám takových výtržností se dopouštěl, jaký to byl příklad jiným? —

Jan Šmikouský ze Žďáru, jiný známý válečník a toho času hejtman města Slaného strany královny, činil násilné zájmy Mělnickým; pobil totiž okolo nového roku 1439 dost krvavě lid pana Ptáčka z Pirkšteina, který z Mělníka do okolí vybíhal a lidem strany královské škody činil; mnozí zajatí byli od Šmikouského do Slaného vedeni. Na to též Šmikouský se svými žoldnéři vpadl do jakéhosi statku v Hoříně pod Mělníkem, celý jej vydrancoval, i obilí dal vymlátiti a odvesti. — Syn Sigmunta Děčfnského z Wartenberka, v Jindřichově Hradci utraceného, mladší Sigmunt, hledaje bezpochyby pomsty za smrt otcovu, mnohé škodlivé

jízdy konal po dalekém okolí. O velikém postě zmocnil se zradou hradu Valečova. paní toho hradu se syny jal a na Děčín zavlkl, při tom všecek hrad Valečov ohněm zkaziv. Potom o velkonočních svátcích, které toho r. 1439 na 5. dubna připadly, porazil v poli Jana Smiřického, pána na Roudnici, mnoho lidu jízdného a pěšího mu pobil, a poněvadž mnoho zlodějův měl, jak se starý létopisec vyjádřil, veliké stádo dobytka mu zajal. Okolo toho času vypálen byl větší díl města Roudnice, zdá se ovšem také působením téhož Wartenberka Děčinského; na hradě vyhořela velká věž. V Praze zas na Novém městě na Koňském trhu několik znamenitých sladovnických domů lehlo popelem. V Boleslavském kraji udeřili dva škůdcové, Šof a Švejkar, na hrad Trosky pana z Bergova, zmocnili se ho zradou, a pána hradu zajavše sami v něj se uvázali, provozující potom loupeže po kraji. — Dne 16. května vylámali se na hradě Žebráče zabívše strážného z vězení Pražští měšťané od vládnoucí strany královny před rokem z města vypovězení, zejména Durchšmid, Mikuláš Kněževeský, Hedvika, krejčí, a Obsýlka. A to všecko jsou zprávy od starých létopiscův jen tak náhodou a takorba maně zaznamenané. Což asi ještě jiných bylo záští, skutkův násilných, vražd a loupeží, které činily jaksi předehtu všeho toho, co v následujících letech ještě na Českou zemi dolehlo?

Zatím vyjednával král Albrecht ve Vratislavi s Poláky, a přijeli tam také od české národní strany pánové Aleš Holický ze Sternberka, Příbík z Klenového a Beneš Mokrovouský, mimo to několik německých a slezských knížat a poslové od papeže Eugenia i od koncilia Basilejského. Však nebylo možná, mezi stranami jakéhosi smíření a srozměnění dosáhnouti. Zejména Čechové podporováni jsouce od polských pánův téměř po tři neděle marně cesty ku smíření hledali, a okolo 18. ledna ničeho nespůsobivše z Vratislavi odjeli. Poláci zas uražení jsouce nedůsledným jednáním rakouské strany, dne 24. ledna náhle také odjeli a již na cestě v Namyslově teprv mezi Kazimírem a Albrechtem příměří až do 24. června uzavřeli a návrh přijali, aby se oba na den sv. Jiří na hranicích polsko-uherských sjeli. Také v Čechách učinily obě strany mezi sebou příměří až do sv. Jiří, kteréž později až do 24. června prodlouženo bylo, tak aby v celé zemi mír a pokoj panoval.

Aby se králi Albrechtovi mezi tím ve Vratislavi nestýskalo, slavil zde hlučné masopustní

radovánky s pannami a mladými paními (o kterýchžto radovánkách Vratislavané prý uměli dobře praviti, jak se starý létopisec vyjádřil); avšak tu jej nštěstí potkalo, spadnuv totiž náhodou se schodův nohu si zlomil, a musel pak několik neděl mimovolně poležeti jakož také okulhavěl navždy. Vyhojiv se pospíchal 4. března z Vratislavi přes Moravu do Prešpurka a odtud do Vídně, kdež v dubnu 1439 tři neděle u své manželky, královny Alžběty, která tu s dcerami byla pozůstala, pobyl. Však již 25. dubna zas i s rodinou do Uher odejel, odkud se více nevrátil. Jsa v Prešpurku odňal dne 10. května knížeti Oldřichovi Celskému vládu v Čechách bezpochyby proto, že se o něm dověděl, že Polákům proti Uhrům hová, a odevzdal ji samotným českým pánům Menhartovi z Hradce a Oldřichovi z Rosenberka.

Smrt krále Albrechta a některých jiných důležitých osob.

1439 květen — říjen.

Dvojí byla příčina, proč král Albrecht pře devším do Uher pospíchal: starost o Němce, jež v Uhřích nasázel, a hrozící nebezpečnoství od Turkův. Již na počátku toho roku šly zprávy z Uher, že nepřijede-li král brzo do té země, všickni Němci, jež tam král před rokem při nastoupení trůnu uherského uvedl, vypuzeni budou. Stalo se ještě hůře, i když tam již král Albrecht byl; neboť netoliko Němci s úřadův ssazování a ze země vypovídání jsou, ale i vzbouření proti nim strhlo se v červnu 1439, v kterém bylo velmi mnoho Němcův zabito, neboť Maďaři v tom ohledu nebyli váhavi.

O tom vzbouření podává Eneáš Sylvius ve svém životopise krále Albrechta zajímavou zprávu, kterou tuto položiti hodno jest. Vypravuje totiž, že když král byl v Budíně dvorem svým, najednou náramný hluk proti Němcům povstal; Uhří zajisté chopivše se zbraně, sháněli se po městě, a kdekoli jakého Němce postihli, na místě jej zabíjeli, též domy kupecké vylamující a drancující. Z toho šel strach veliký všem Němcům. Král polekaný držel se na hradě i mnohé činil důtky královně, že tak ho vedla. Páni také uherští nedůvěřovali se lidu; pročež několik hodin trvalo vraždění a loupení, a mnoho Němcův zbito. Však Ladislav Gara, znamenitý v Uhřích pán a královně příbuzný, jezdiv po městě na koni, mnohými prosbami vzteklost lidu mírnil, an pro cností a zásluhy své požíval

veliké vážnosti. Potom naléhali Uhři, aby země bráněna byla proti Turkům, kteří ji hubili. Albrecht svoloval k tomu i podával se, že povolá knížata Německá i jiné křesťany ku pomoci, aby nepřátelé snáze zahnáni býti mohli. Uhři však pravili, že u nich jest síly dosti, a že jim nepotřebí nežli pořádku a hlavy; půjde-li král do boje, že se toho dostane obojího, aniž potřebí bude volati cizince, kde domácí postačují. To pak činili, proto že se báli, aby Němci v zemi jejich se tuze nezmáhali. S nimi snášela se také královna Alžběta, kterážto velikou z toho radost měla, když sebe nad muže svého ctěnu býti viděla; Uhři zajisté ctili ji, že i uhersky uměla i dědičkou byla. Albrechta pak přijavše jen proto, že byl mužem jejím, nemilovali ho co Němce, zvláště an jazyka uherského nebyl povědom. Mimo to bylať ona žena velmi chytrá, i měla v těle ženském ducha mužného, manžela pak svého vodila kam chtěla. Navedla jej tedy, že spokojil se a učinil tak, jak Uhři míti si žádali.

Přece mnozí Uhři měli takovou nechut k tomu králi Němci, že se i za zjevné nepřátely jeho postavili, a když Albrecht ku konci července 1439 proti Turkům z Budína k Segedinu vytáhl, mnozí buď z nepřízně k němu buď ze sobecké lenivosti žádného účastenství v tom tažení neměli, zůstavivše krále bez dostatečné podpory.

Mezi tím Bůh na Čechy nové zkoušení seslal. Po sv. Vítu, 15. června, počal se mor veliký, rozšířiv se jak po Čechách tak po zemích okolních; v Praze jednoho dne pochovávali více než po stu lidech, a pomřelo jest přes celé léto na 51 tisíc lidí. Teprv okolo sv. Ondřeje (konec listopadu) ten mor přestával. Ihned s počátku, když ta boží metla povstala, dne 19. června 1439, umřel biskup Filibert v letním dvoře někdy krále Václava IV. na Zderaze, a byl s velikou poctivostí a žalostí ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském pochován. Dali mu nákladní náhrobník udělati, na němž zlatým písmem napsáno bylo, kterak tu ve hlavním chrámě kněží světil, i ty, kteříž pod jednou, jakož i ty, kterýž pod obojí spůsobou večeři Páně rozdávali, a kterak sám svými rukama obecnému lidu podle kompaktat pod obojí spůsobou rozdával. Byl rozený Francouz, biskup v Konstansu (Contances); v počátcích Basilejského sboru na praesidentství zvolen, octnul se brzo v čele opěťovaného poselství od sboru k Čechům a ku králi Sigmuntovi vypraveného, a po uvedení toho krále do Prahy nevrátil se více ku sboru, nýbrž ve správu církve české se

uvázav, kostely a kláštery v Praze nové světil a množství lidí biřmoval, šetře při tom co nej-svědomitěji kompaktat mezi Čechy a Basilejským sborem smluvených. To právě nemilé bylo kapitule Pražské a mnohým starým farářům, kteří proti kompaktatům brojíce, jimi se neřídili, ač právě toliko mocí týchž kompaktát do země na svá benefícia mohli se opět vrátiti. Proto ctihodný biskup Filibert, muž někdy vysoce postavený, nyní téměř opuštěný a osamělý v cizině umřel v horlivém a dle jeho přesvědčení věrném vykonávání apoštolského úřadu, i dává jemu náš Palacký vysvědčení, že co přední smírce a pokojitel národu Českého vděčnější paměti zasluhuje, nežli mu posavad věnována byla.

Dne 5. září umřel v Praze také první administrator konsistoře pod obojí, mistr Křišťan z Prachatic, slovutný věku svého hvězdář a Husův někdy učitel a dobrodinec. Bylo tomu právě nyní 40 let, co v jeho faře u sv. Michala na Starém městě Pražském Jan Hus ponejprv některé články Viklefovy jal se zastávati a tím počátek odporu učinil proti starým spůsobům a řádům církevním. Mistr Křišťan okusiv v žaláři Kostnickém, kdež Husa přišel navštívit, přisnost práva církevního, zmírnil se ve smýšlení svém, a stál napotom vedlé mistra Jana z Příbrami v čele té strany kalíšnické, která od Říma nejskrovnější žádosti vymáhala; proto jej také král Sigmunt správcem konsistoře pod obojí učinil. Po něm stali se administratory konsistoře pod obojí mistr Jan z Příbrami a Prokop z Plzně, a na faru Svatomichalskou dosedl mistr Petr z Mladenovic. Také dvě duchovní hlavy krajní strany někdy Žižkovy potomních Sirotkův, kněz Ambrož někdy farář ve Hradci Králové, a kn. Jakub Vlk, kazatel u Matky Boží Sněžné na Novém městě Pražském, kdež po Janovi Želivském nastoupil, oba z Hradce Králové vypuzení, brzo potom v Kolíně nad Labem, kdež u kněze Bedřicha Strážnického útočiště našli, z toho života na věčnost se odebrali, Vlk dříve, o sv. Jakubě, 25. července, Ambrož po něm o sv. Havle, 16. října 1439.

Ještě byly obě hlavní strany v Čechách úmrtím těchto mužův bolestně rozechvěny, když došla do Prahy dne 5. listopadu listem pana Oldřicha z Rosenberka k Pražanům zpráva, že král Albrecht v Uhřích umřel. Tažení proti Turkům se mu nedařilo; sultan Murat poplenil již předeslého roku celé Sedmíhradsko, nyní obléhal Smederova v Srbsku a již v červnu 1439 rozbíhaly se tlupy turecké až pod Temešvár;

král Albrecht nemoha s malým vojskem svým uherským Turkům nikdež platný odpor stavěti, musel koječně, když Šmederevo od nich bylo dobyto, s celým vojskem na útěk se dáti. Ve vojště zuřila červená úplavice, neboť bylo nezvyklé horko a lidé hasili žízen svou dyněmi přes míru. I krále se ta nemoc chytla; nemoha již na koni jeti, dal se na křesle nositi, i pospíchal do Vídně maje v tom tažení svou manželku při sobě. Vsa jenom krátký kus cesty za Ostřihom do vsi Nesměli se dostal, a tu nemoha dále pro nemoc, musel zůstat. Nesměl, od Němcův Dlouhou Vsi nazvaná, jest osada dobrým vínem posud známá. Tu sepsán jest závět krále Albrechta, kterým oznámil svou vůli, jak by se měly jeho země Uherské, Rakouské a České k ruce jeho potomkův spravovati. Na úsvitě pak dne 27. října 1439 umřel král Albrecht. Tělo jeho bylo pochováno ve hrobkách blavního chrámu Královského Bělehradu v Uhřích; Alžběta, manželka jeho ovdovělá nalézala se právě ve stavu pokročilého těhotenství.

Pražané vystrojili smuteční služby Boží za zemřelého krále Albrechta ve chrámu panny Marie před Týnem, položivše korunu, žezlo a jablko na máry a držíce meč podle nich; pak šli purkmistrové, koušelé a obec obojího pohlaví k ošře.

Úmrtí toho krále přišlo v tehdejších bězích evropských velmi v nečas, neboť zajisté kladla se do něho jediná naděje, že by on byl mohl odolati těžkým pohromám, které křesťanstvu brozily. V Němcích až plakali a omdlávali hořem knížata a pánové na Frankfurtském říšském sněmu, když jich zpráva o jeho smrti došla. Tehdáž se byl sbor Basilejský s papežem Evgeniem do žalostné půtky pustil ssadiv jej s papežství, a naproti tomu přišel císař Řecký, jež Turci vždy víc a víc skličovali, již r. 1438 ku sboru od papeže Evgenia do Ferrary svolanému, potom 1439 do Florencie přeloženému, a podepsal tu památné spojení řecké církve s latinskou dne 6. července 1439, následkem čehož mohlo se celé křesťanstvo k platnému zapuzení Turkův spojit, kdyby tu byl nějaký rázný Římský císař mohl nastalé zmatky a obtíže uklízet, a vedení křesťanské obrany mocnou rukou se uchopiti.

Počátek bezkráloví; smířlivý sněm, utišení pobouřené země.

1439 listopad — prosinec. 1440 leden — březen.

Ani po vymření rodu Přemyslovského v mužském koleně nebyl trůn Český tak úplně osířel,

jako nyní po Albrechtově smrti; neboť nedostávalo se nyní ani dědice ani nápadníka k vládě spůsobilého a ochotného. To byla příčina polud neslýchaného bezvládní, kterémuž podobného v žádném čase a v žádné říši nebylo, neboť plných čtrnácte let trvalo až do nastoupení vlády Ladislava Pohrobka. Z vyhynulého rodu Luxemburského byly již jen dvě paní na živě, obě jménem Alžběty a obě vdovy, jedna v Uhřích, druhá na Rýně, obě však národu Českému také dosti odcizené. Na Kazimíra Polského, od národních strany již za Českého krále voleného, přestalo se pohřbíchu v samých Čechách mysliti, jakkoli Táboři hned svou stranu ku sjezdu do Písku svolávali, aby se o jeho uvedení do Čech poradili; větší část kališnické šlechty, držící se učení mistra Rokycany, nehlásila se více k poslušenství jeho.

Ovdovělá královna Alžběta psala hned 1. listopadu po poslích do Čech, aby Čechové vůle zemřelého krále šetříce bez meškání na sněmu se sešli a ve prospěch jejich dětí, co by činiti bylo, se uradili.

Pánové Ptáček, Aleš Holický, Jiří Poděbradský a jiní přednější strany národní měli právě 3. listopadu 1439 sjezd v Nymburce, když knim došla zpráva o Albrechtově smrti, a psali proto bez meškání list k panu Oldřichovi z Rosenberka, jakožto hlavě strany Rakouské, žádajíce, aby především celému království uložen byl sněm, na kterém by se obě strany bezpečně sejiti a všickni srozuměti mohli. I hned jel také pan Ptáček z Pirkšteina do Jindřichova Hradce, kdež přední paní strany Rakouské sjezd měli, a tu s nimi se smluvil, že položen jest sněm země České na den sv. Lucie, 13. prosince, v ten způsob, aby strana Rakouská rokovala v Praze, druhá na Mělníce. Oznámeno to hned královně Alžbětě do Uher, pak stavům moravským, lužickým a slezským.

Královna Alžběta odpsala, že pro krátkost času na ten sněm slavného poselství od sebe vypraviti nemůže, proto že jest blízka porodu svého lože, však napomínala, aby sněmovníci ničeho kvapně před se nebrali, co by právu jejímu a dětí jejich na ujmu býti mohlo. Byla by chtěla sama provozovati vrchní moc vládní v zemích koruny české, jen že se jí potřebné k tomu podstaty nedostávalo. V Čechách a na Moravě však nebylo času k odkladům, muselo se rychle jednati, neboť hned po smrti krále Albrechta počaly se obě země najednou zas brozně bouřiti, povstaly nesčíslné spory jak mezi šlechtou tak i ve městech, jak po hrani-

cích tak i u vnitř země; každý hned mocí zbraně na druhého sahal, chtěje si svoje skutečné neb domnělé právo hájiti. Zejména město Slané svrhlo vládu strany Rakouské v městě svém, svého hejtmana, Jana Šmikouského ze Žďáru, strany Pražské, zapudilo, konšely od krále Albrechta jmenované ssadilo a národními podle mistra Rokycany smýšlejícími muži nahradilo.

Že pak země Česká těmi malými boji v krvavých zástích opět velmi trpěla, byla první péče sněmu, když se sešel, aby zastaveny byly. Sešla se strana národní dne 17. prosince na Mělníce, okolo vánoc pak v Praze strana Rakouská. Působením obou stran stala se hojná příměří po všech krajích. Na nový rok, 1. ledna 1440, ustanovila strana Rakouská v radnici Staroměstské shromážděná, aby panu Ptáčkovi s jeho stranou i mistru Rokycanovi dopustilo se bezpečně do Prahy přijeti, aby svorně a v jednotě o to se uraditi mohli, kdo by za krále Českého měl zvolen býti. Následkem toho přišli sněmovníci druhé strany z Mělníka do Prahy, a již 6. ledna 1440 sešli se všickni páni, rytíři a vyslaní z měst obojí strany ve velké koleji Karlově. To byl první důležitý krok k upokojení a sjednocení země po tak dlouhých a krvavých rozbrojích, o něž hlavní zásluhu měli vlasteneckým citem vedení pánové Ptáček a Aleš Holický, davše se v Praze takorka v moc strany protivné. Sněm se protáhl do celých osm neděl, a učiněn od něho konečně památný zápis dne 29. ledna 1440 pod jménem „list mírný“, kterýž po mnohá léta potom za pravidlo sloužil.

Sepsáno jest v něm mnoho článkův, na kterých se byly obě strany usnesly; hlavní byly následující: aby kompaktata ode všech byly držány a skutečně zachovávány; aby všickni k tomu napomáhali a o to se snažili, by zvolený arcibiskup, mistr Rokycana, byl potvrzen a posvěcen; že všecko, co byl nebožtík král Albrecht zápisem neb darováním učinil, co by buď království Českému buď straně jemu protivné ku škodě býti mohlo, ze společného svolení za neplatné se vyhláší; že se má do Uher poslati, aby ovdovělé císařovně Barboře Uhři nekřivdili, a co jí v Čechách spravedlivě náleží, toho že jí sněm český rád přeje; Pražané že mají svým spoluměšťanům co přívržencům strany národní Ptáčkovy vypovězeným a z vězení uprchlým statky jejich vrátiti, pod výminkou, aby je prodávce města prázdni byli a Pražanům více neprekázeli. Jiní článkové klidili všeliká těžší zástí v zemi mezi stranami, aby v zemi pokoj

byl, i aby každý, kdo co komu zabral neb zadržel, navrátil, vězny ve válce zajaté propustil a jiné podobné věci. Avšak zároveň velmi překvapeně a zbytečně zastaveno jest všeliké úřadování při deskách zemských, a soud zemský, ledva co za Sigmunta obnovený, zasedati přestal, ažby nový král Český zvolen byl. V té chvíli nikdo netušil, že se krále Čechům tak dlouho nedostane, a pošly z toho zastavení práva zemského veliké škody a žádavy menší šlechty, která té moci neměla, aby násilím o své se hlasila, jak to mohli pánové činiti, kteří nápotom zas celou zem naplnili brinkotem zbraně. když jim nebylo lze, rovnati se s protivníky a škůdci před patřičným soudem.

Uzavřením toho sněmu strana Ptáčkova mnoho získala, zvláště tím, že všecko, co po uvedení krále Sigmunta a po jeho smrti proti osobě a ve smyslu mistra Rokycany pořízeno bylo, za neplatné se uznalo a vyhlásilo, ano že i král Albrecht takorka vymazán byl z počtu králův Českých, k čemu strana Rakouská mlčela. Ta však se těšila tím, že také o králi Kazimírovi od protivné strany mnoho řeči nebylo, ano že vůbec veškeré jednání o krále až k budoucímu sněmu odročeno bylo.

Také Moravané sněmovali od 20. do 25. ledna 1440 v Brně, zapsali se k držení zemského míru a usnesli se svorně na tom, že budoucího krále jednomyslně přijmou, nechťce napřed rozhodovati, zdali by právo volení krále toliko Čechové sami anebo ve spojení se stavy moravskými a jiných zemí korunních vykonávati měli. Nebylo totiž posud ve statném zřízení koruny české nic o tom ustanoveno, což by se díti mělo, kdyby panující rod královský tak úplně vyhynul, jako se nyní stalo.

V Čechách vykonávaly se hned po sněmu pro zachování zemského míru volby krajských hejtmanův a jiných osob jim kradě přidanych. V Kouřimě zvolen pan Hynce Ptáček z Pirkšteina a jeho náměstník Jan Čabelický ze Soutic, v Čáslavě Jan Hertvík z Rousínova, ve Chrudimě Bohuše (Bohuslav) Kostka z Postupic, ve Hradčích Jetřicha z Miletínka, bratr nebožtíka Diviše. Tyto čtyři nejvíce husitští krajové spojili se potom mezi sebou v Čáslavi dne 17. března 1440, vyvolivše sobě za společného nejvyššího hejtmana pana Ptáčka z Pirkšteina, jenž tím u své strany nabyt ještě větší vážnosti a moci. V Boleslavě za hejtmana zvolen pan Jiří z Poděbrad spolu s Janem Smiřickým, v Bechyňě p. Oldřich z Rosenberka, v Pracheňě pan

Václav z Michalovic, mistr řádu Johaniťského v Strakoniciích, v Plzeňstě pan Hynek Krušina ze Švamberka, bratr někdy tábořského vůdce Bohuslava ze Švamberka, v Žatecku pan Aleš Holický ze Šternberka spolu s Burianem z Gutšteina, v Litoměřicku pan Jakub z Vřesovic, v Řipském (Slanském) kraji pan Zbyněk Zajíc z Hasenburka. Dvanáctý kraj byl Vltavský (pozdější Berounský po pravé straně Vltavy) a třináctý Podbrdský, (Berounský kraj po levé straně Vltavy); paměť mužův, kteří v těch krajích byli zvoleni, nezachovala se. Pan Menhart z Hradce, nejvyšší purkhrabí, byl spolu s panem Hanušem z Kolovrat hejtmanem Pražským. Usnešením sněmovním stalo se nařízení, aby jeden na druhého mocí nesahal, než aby jemu práv byl před krajským hejtmanem a jeho radou, a proto nedáno nikde zjevně zemi hubiti a loupiti, a kterákoliv krádež byla zpáchána, hned byla pomstěna, kde se pachatele doptali. Také poráženy a smřeny byly hojné rozepře a nesnáze mezi šlechtou českou a moravskou, a konečně, když ;očínaly se veliké války v Uhřích, vyšel z Čech větším dílem zbytek oněch lidí bojovných, kteří slouživše někdy v rotách tábořských, sirotčích i ve vojskách panských a Pražských, a pokojnému zaměstnání odvykše válku co řemeslo provozovali, v celé zemi se zdvihli, a jízdecky neb pěšky do Uher vytáhli nejvíce pod prapory Jana Jiskry z Brandýsa a jiných vůdcův vojenských, čímž zemi České i Moravské velmi ulehčeno bylo.

Královna vdova Alžběta. Bedřich Rakouský.

Narození Ladislava řečeného Pohrobka.

1440 ledcn — květen.

Královna Alžběta octnula se v Uhřích po smrti svého manžela v nejhroších nesnázích a veliké protivěnsťv snášeti musela. Předně Rakušané, nemajíce ohledu na ní, zvolili na sněmu ve Vídni 15. listopadu 1439 za zemského vladaře strýce nebožtíka krále, Bedřicha čili Fridricha ze Štyrské linie Habsburkův, potomního Římského krále a císaře toho jména III., ustanovujíce zároveň, že, kdyby Alžběta mezi tím syna porodila, že ten Fridrich má jeho poručníkem býti. Palacký o tomto Bedřichovi píše, že byl sice pán dosti rozumný, spravedlivý a poctivý, však že se mu nedostávalo, čehož by nejvíce zapotřebí bylo, srdnatosti, ráznosti, podnikavosti, že byl vždy necitelný, neodhodlaný, ohledavý, odkládavý a při tom

schránlivý až do skrblictví. Měl bratra Albrechta, a ten byl pravý opak jeho, srdnatý a lehkomyšlný, podnikavý a marnotratný, ctižádostivý, nestálý a nesvědomitý. Královna Alžběta chtěla potom toho Albrechta za poručníka míti, však ten jí nebyl mnoho platen, ba uvrhl ji ještě do větších nesnází a mrzutostí.

Uhři měli po smrti králově hned zřetel na mladého krále Polského, Vladislava Jagajlovice, a chtěli, aby se s ovdovělou královnou Alžbětou oženil a hned na trůn Uherský aby dosedl, neboť proti Turkům především rázného krále potřebovali. I v tom odporovala královna Alžběta majíc velikou nechuť k Polákům; však na oko svolila doufajíc, že se tomu potom vyhne. Dne 22. února 1440 ráno na úsvitě porodila v Komárně syna zdravého a sličného, a dala mu, ač byl z německých Habsburkův, při křtu jméno Vladislav proměněné podle výslovnosti maďarské v Ladislav, což mu již zůstalo; že pak teprv po smrti otcově na svět přišel, nazývali jej potom Pohrobkem, latinsky Posthumus.

Nyní sebrala Alžběta všecku svou odvalu, a nemyslila na nic, než jak by synu svému pojistila dědictví a koruny po otci. Kradě a pomoci neměla u sebe nikoho, leda knížete Oldřicha Celského, ujce svého; Bedřich Rakouský byl zatím 2. února za krále Římského zvolen, a nyní co hlava domu Rakouského choval se k ní, jakž byla jeho povaha, chladně a netečně. Alžběta hned po porodu do Krakova poslala, volajíc uherské posly nazpět, kteří tam Vladislavovi uherský trůn a Alžbětinu ruku podávali. Avšak oni nedavše se tím mýliti skutečně krále Vladislava ku svým žádostem sklonili. Když dva z poslův potom se vrátili, aby královně o svém porážení zprávu dali, kázala je Alžběta zajmouti a v tvrdém vězení držeti. Vladislavovi polští poslové, přišedše do Uher, a o tom skutku zpraveni jsouce, netroufali si k ní do Komárna jíti, z čehož v Uhřích veliké kvašení povstalo, neboť většina Uhrův při Vladislavovi byla, Alžbětě křivdu dávajíc. Tak byla válka nevyhnutelná; královna neměla ani peněz, ani vůdce ani lidu branného. Pomoc jí přinesli Čechové; Mikuláš Sokol z Lamberka, někdy hejtman Tábořský, volal z Čech zbytky rot polních někdy kněze Prokopa Velkého, kterým válka se již stala řemeslem, a všecky jiné bojovníky české, kteří ve zbraní a ve válce zalíbení měli. První ze známějších válečníkův českých ku královně do Komárna se dostavil Jan Šmikoucký ze Žďaru, před tím hejtman města Slaného, přikázav se

jí a synu jejímu k službám již v měsíci březnu 1440. Jej brzy následovali Jindřich Čéček z Pakoměřic a jiní méně známí válečníci. Také Jan Jiskra z Brandýsa, již za císaře Sigmunta do Uher přišlý, dostavil se u královny, a ten potom zásluhami a vůdcovskou slávou v Uhřích nade všemi Čechy tak vynikal, že mnozí pro jeho vůdcovské nadání spatřovali

v něm druhého Žižku. Dům Rakouský pak jedině těmto tak opovrženým a nenáviděným českým kacířům měl co děkovati, že v Uhřích jeho moc a vláda neklesla naprosto až do Ladislavovy smrti.

V Čechách zase staral se hlavně pan Oldřich z Rosenberka o to, aby Rakouský dům také tu nebyl od vlády odstrčen, i napo-

Královna vdova Alžběta ukazuje v Komárně českým poslům syna svého Ladislava, prosíc, aby ji neopouštěli, 6. dubna 1440.

mínal jak krále Bedřicha tak královnu vdovu Alžbětu, aby své věci na příštím sněmu českém opatřili, kde se měl nový král voliti. Jeho působením vysláni jsou od stavů českých ku královně poslové, v jichžto čele byl katolický šlechtic z kraje Plzeňského, Prokop Pluh

z Rabšteina, který již byl králi Albrechtovi sloužil. Přišli do Komárna dne 6. dubna 1440; královna vdova ukazovala jim svého syna v kolébce, prosíc, aby Čechové sirotka jejího se ujali, nedopouštějíce, aby on svého dědictví zbaven byl; vždyť prý dle Boha a práva žádné

volení nového krále ani před se jíti nemohlo, pokudkoli jen jediný potomek a dědic rodu královského jest na živě. Potom omluvivši se, že pro krátkost času plnomocníkův svých do Čech ještě vypraviti nemohla, žádala aby Čechové sněm o volení krále odložili. Prokop z Rabšteina byl živě dojat sirobou ušlechtilé paní, i slíbil, že se cele chce obětovati službě její a jejího syna. Přijav psaní od královny k pánům českým vrátil se s ostatními posly do Čech i obcházel potom přední pány zemské, prose je, by především sněm o volení král byl odložen.

Zatím královna Alžběta nedostavši pomoci od krále Bedřicha, bratra jeho Albrechta za poručníka svého syna a za vládaře v zemi Rakouské míti chtěla; Rakušané však Albrechta nepřijali a král Bedřich rozhněval se na královnu vdovu na dobro. Král Polský Vladislav již 22. dubna uherské hranice překročiv v Kežmarce se usadil, a královna Alžběta vidouc, kterak se k němu Uhři hrnou a kterak města i hradové jemu se poddávají, nemajíc dostatečné moci válečně k otevřenému boji, uchvátla podtají nezákonným způsobem korunu uherskou na Uherském Vyšehradě, vyjela s ní 10. května do Komárna; čekala v Tátě na pomocné vojsko české i moravské, a dojeví konečně dnem i nocí do Královského Bělehradu dala tam na Boží hod Svatodušní, 15. května, korunovati dítě své, Ladislava Pohrobka, na království Uherské. Kníže Oldřich Celský chtěl k ruce královny osaditi Budín, a však nepodařilo se mu, a nový král Uherský, Vladislav Jagajlovic vjel tam mocně a slavně dne 21. května 1440.

Kterak Albrecht vojvoda Bavorský, na království České zvolen byl a volby té nepřijal.

1440 květen — srpen.

Pánové Oldřich z Rosenberka a Menhart z Hradce konečně i Pražané hned k žádosti královny Alžběty jali se rozpisovati po zemi, že se sněm o volení krále na poslední týden v dubnu rozepsaný až do 26. května odkládá: avšak strana páně Ptáčkova, nic o tom věděti nechtíc, již na počátku května do Prahy na sněm se sjížděla. Pan Oldřich z Rosenberka byv o to od svého přítele, ale politického protivníka, Alše Holického ze Šternberka, listem z Prahy napomenut, dostavil se mimo vůli v polovici května také k tomu sněmu, a co

přední pán český tomu sněmu předsedal. Napřed se vedly hádky o právu, komu by příslušelo krále voliti. Byli tu i vyslancové korunnicích zemí, Moravy, Slezska, Lužice (dolní) a Šestiměstí; země tyto jak se zdá již napřed k Ladislavovi se přiznaly, proto jim odepřeno jest právo volení. Napřed chtěli pánové samotni práva toto sobě osobiti, domáhali se ho však i rytíři a potom také města. Hádky byly velmi tuhé a bylo se báti nového roztržení a rozbrojův mezi třemi stavby, a když to celý měsíc trvalo, teprv 15. června na tom se všickni stavové usnesli, že krále ze spolku budou voliti. Vybráno z nich k tomu 18 pánův, 14 rytířův a 14 vyslancův z měst královských, pak ještě k naléhání některých rytířův a měst také mistr Rokycana co arcibiskup volený.

Potom byla sepsána rota čili formule přísahy, kterouž se páni voliči měli zavázati netoliko k upřímnému a nestrannému volení, ale také, že do určeného času jméno voleného krále přísně zatají. Však někteří voliči, zvláště co byli poslanci z měst Tábořských, nechtěli přísahati, pravíce, že to písmem svatým zakázáno jest. Bylo jim určitě na to odpovědíno, že kdo nebude přísahati, nebude také voliti, i tak se tomu podvolili. Potom šli všickni voličové nahoru na hrad Pražský k sv. Vítu, kdež po slavné mši do kaple Svatováclavské se zavřeli. Tam skládali vesměs přísahu, poklekováje před sv. evangeliem a krucifixem a kladouce prsty na mešní knihu, kterouž drželi kapitulní děkan a jeden kanovník.

V počtu voličův měla strana Ptáčkova duševní převahu, a ta v nynějších těžkých potřebách zemských zcela nehleděla k dědičnému právu Ladislava Pohrobka. Země potřebovala krále a pána dospělého a rázného, kterýžto by uměl přituziti zase svazek, jímžto Morava, Slezsko, Lužice a Šestiměstí od koruny české příliš volně byly počaly viseti, a kterýžby také dovedl sbor Basilejský navesti k dokonání kompaktat a ke ztvrzení Rokycany na arcibiskupství. Po smrti biskupa Filiberta nebylo ovšem zas nikoho, jenž by záky pod obojí na knězství světil, tak že nedostatek kněží již zase byl citelný. Také opětné otevření nejvyššího soudu zemského a desk bylo již velmi nutné, jakož i usmíření při a záští soukromých, které se po vší zemi zas již valně zmáhaly. Pan Oldřich z Rosenberka rozuměje tomu, že nebude možná voliče k dítěti Ladislavu skloniti, hleděl aspoň tím korunu českou rodu Habsburskému zachovati, když by se Římský král Bedřich, vojvoda Štyrský, sám o ni ucházel, jehož volbu u če-

ských stavů provést si troufal. Bedřich však mu odpověděl v tato slova: „Já o tu korunu nestojím; vždyť Čechové vědí, koho za krále míti mají.“

Když voličové pohromadě byli a voliti měli, předložil jim pan Oldřich z Rosenberka, jakožto hlava všech pánův českých, sepsání všech knížat, o kterých se byl v noci před tím s pány své strany byl uradil. Napřed mluvil o dědičném právu Ladislavově, kteréhož voličové mimo sebe pustili; potom navrhoval Vladislava a Kazimíra, oba bratři Jagajlovice, kterých se voliči strany Tábořské horlivě ujímali; avšak většina osvědčovala, že poznávše je oba dobře přesvědčení jsou, že ke vládě nad Čechy se nehodí. Pan Oldřich jmenoval pak starého Bedřicha Hohenzollerského, kurfirsta Braniborského, ten však byl voličům již příliš starý, jakož také v několika měsících umřel; jmenoval ještě Albrechta vojvodu Bavorského, proti kterému neuměl nikdo ničeho namítati, byl dosti mocný, co do osobní povahy šlechtitný, také uměl dost česky i byl českých obyčejův povědom, byv z mládí při dvoře krále Václava IV. vychován. Konečně navržen byl i mladý falckrabě a kurfirst Ludvík. Čtyři dni se voliči radili, a předběžně mezi sebou hlasovali; však čtvrtého dne sjednotila se rozhodná většina hlasův na Albrechta Bavorského, proti jediným nejhorlivějším Táborům, kteří od polského Vladislava upustiti nechtěli. Když pak se i pan Oldřich z Rosenberka pro Albrechta Bavorského prohlásil, zvolen jest na království České.

Toto zvolení tajili voličové podle své přisady, aniž bylo shromážděnému sněmu oznámeno. Dva voličové, pan Jaroslav Plichta z Žirotníka a rytíř Jan Malovec z Pacova a Winterberka, byli podtají k vojvodovi Albrechtovi posláni, aby se ho optali, zdali k volbě a k výminkám od stavův podávaným svoluje, totiž zdali chce své vlastní dědičné země s korunou českou spojit, zastavené statky královské vyplatiti, koruně odcizené zahraničné kraje a statky navrátiti, kompaktat hájiti a o jejich dokonání státi? Sněm byl rozpuštěn a nový k 25. červenci uložen, kdež se měla odpověď Albrechtova ohlásiti veřejně. Již po sněmu přišli poslové královny Alžběty do Prahy, a od pozůstalých tam jednotlivých sněmovníkův nemohli se ničeho o výsledku volby dověděti.

Strana polská zle byla spokojena s volbou Němce, Albrechta Bavorského, a zamýšleli právě v ten čas, kde se měl Svatojakubský sněm sejíti, Prahy zradou se zmocniti a tím králi Vladislavovi Jagajlovi ku koruně české dopomoci.

Do této tajné umluvy náleželi zejména Jan starší Kolda ze Zampachu, pán na Náchodě, nyní jeden z největších škůdcův zemských, Beneš Mokrovouský z Hustiřan, nyní pán na Malešově, kněz Bedřich ze Strážnice na Kolíně, Šafgoč, Slezák a jiní. Přitáhli v noci na 29. července 1440 ku Praze, majíce v ní mnohé přátele netoliko mezi měšťany, ale i mezi konšely a faráři, mezi nimiž vynikali Staroměstský konšel Sigmunt Sláma z Nezřeva, Novoměstští konšelové dva, František Šilink a Matěj Smolař, kněz Mikuláš, farář u sv. Linhartu, a mnozí jiní. Přišedše ráno na úsvitě před Horskou branou, vešli do Nového města děrou skrze zeď pod branou; šli k Starému městu k bráně, která tehdež slula Odraná na místě nynější Prašné věže, a tu volali, aby je branný pustil, že vezou ryby panu Slámovi, aby jim nezemřely, neb tak jim Sláma byl mluvití kázal. A když žena branného odmykala zámky u brány, vyhlédla děrou ven, i uzměla mnoho lidu ozbrojeného. I pověděla to muži svému, a muž vstav ihned učinil pokřik na ně, tak že oni znamenajíce, že zle bude, zase k díře ve hradbách pod Horskou branou běželi, kudyž byli vešli; jedni vyšli tudyž ze města, druzí se ukryli na Novém městě po přízni. Tak byl ten pokus o Prahu zmařen. Však konšelové Sigmunt Sláma a František Šilink, po němž ulice na Poříčí, kde svůj dům měl, nazvána jest Šilinkova ulice (nyní Schillingssgasse, což Čechové po čase zas nejspíše na Penízkovou ulici přeložili), bojíce se, aby na ně vyzraženo nebylo, od svých domův a statkův odběhli, a s nimi ještě jiní měšťané z týchž příčin, jako Přeck z Budkovic, Vaněk (Václav) Koranda, vinař, Kříž platněř, Krejčí od Labutí, Přespole soukenník a jiných více. Však purkmistři a konšelové, ještě za císaře Sigmunta a krále Albrechta sázení, kteří svým zpátečnictvím v náboženství nevyhledávali tak čest a slávu Boží jako více přízně u pánův strany rakouské a povýšení v hodnostech a v úřadech, především ale pan Pešík z Kunvaldu, purkmistr Staroměstský, počali hned přísné vyšetřování po městě, a množství měšťanův zjímali. Panu Slámovi z Nezřeva, který se byl útekem spasil, pomstili se tím, že jeho erb potom mnoho let byl na praněří na Staroměstském náměstí hořejším dolů přikován, a jeho děti že delší čas chovány byly na radnici ve vězení. Hned téhož samého dne 29. července zajat byl měšťan Augustin, švagr páně Slámův, hospodář od Bílého zvonu na náměstí v rohu Týnské uličky,

a Jeřna, hospodář od Bílého Medvěda (nynějšího domu p. č. 579 na Ovocném trhu), kteří bez mučení ze svého účastenství ve zradě se vyznali, načež pátého dne oba státi byli na prahu domův svých očima do domu obrázení, k větší prý žalosti a hanbě své. Potom zjímání jsou Matěj Smolař, Ondráček uzdař, Ambrož od Věže, Pivce platnět, a Slatina, hospodář od Podkory. Z těch byli Smolař a Ondráček po sv. Václavě státi, Smolař prý pro nic jiného, jak starý létopisec tvrdí, než aby se panu Hanušovi z Kolovrat, tehdejšímu hejtmanu Pražskému, Příbram dosáta, která v ty časy Smolařova byla. Vypovězení byli z Prahy Mikuláš, farář u sv. Linhartu, proto že se spiklenci u něho v sakristii, a jinde prvé v Stodole (dům p. č. 24. proti faře u sv. Mikuláše na Starém městě) a na víně u Vaňka Korandy v Železných dveřích, scházeli; potom kněz Václav z Drachova, kazatel v Betlemě, druhdy zvolený biskup sufragán Jana z Rokycan, se svým střídákem (kaplanem), knězem Václavem Babkou, proto že o té zradě ve zpovědnici zvěděli, a ničehož nezjevili.

Albrecht III., vojvoda Bavorský, byl by rád byl Českým králem, ostýchal se však, ku předu se tisknouti; však snad ještě více jeho druhá manželka, Anna Brunšvická po takovém povýšení toužila. (Znamenati sluší, že Albrecht prvé tajně ženat byl s krásnou a cnotnou Aneškou Bernauerovou, kterou jeho otec proto že z nízkého rodu byla, r. 1435 ve Štrubíně s mostu do Dunaje hoditi a utopiti dal.) Přišli k němu do Mnichova pán z Žirotna a rytíř Malovec od stavův českých vyslaní, a on přijav jejich nabídnutí s radostí, toliko ještě sjezdu s českými plnomocníky na den 24. srpna v Choubě sobě přál, aby vyskoumáno bylo, může-li s právem a prospěchem v Čechách kralovati. Co do výminek napřed řekl, že svých dědičných zemí české koruny připojiti moci nemá, ovšem pak že by královské zástavy svými penězi do roka vyplatiti a koruně bezprávně odtržené krajiny a města jí navrátiti hotov byl; o kompaktatech nemohl nic jistého připovídati.

Nyní teprv rozhlásilo se po vši zemi jméno vojvody Albrechta Bavorského co voleného krále Českého. Královna vdova Alžběta vidouc se i v Čechách opuštěna, nenalézajíc nikde silné mužské podpory a zápasíc s úplným nedostatkem peněz, byla tím připuzena, hledati útočiště u Římského krále Bedřicha. Smlouvou v Hainburce dne 23. srpna 1440 způsobenou srovnala se s ním: on za poručnictví a vládu v zemi Rakouské zavázal se jí a jejímu synu býti

raden a pomocen, počal ji zakládati půjčkami peněz, a královna odeslala mu své dcery pak Ladislava samého i s korunou uherskou k opatrování a vychovávání z Uher do Rakous. Bedřich pak Albrechtovi Bavorskému oznámil, že ani co král Římský ani co starší kníže domu Rakouského nikdy k tomu nesvolí, aby koruna česká skrze něho Rakouskému domu odcizena byla, a že, chce-li pokojně ve své zemi vládnouti, po české koruně bezprávně nesahal.

Rozmyslil si to Albrecht Bavorský, a boje se nesnázi, do jakých by se mohl proti moci Rakouské dostati, přijel sice k 24. srpnu dle své přípovědi českým plnomocníkům dané do Chouby. Sjeli se tam z české strany pan Oldřich z Rosenberka, Ptáček z Pirkšteina, Jiří z Poděbrad, Jan Hertvík z Rousínova, Jan Smiřický, Bohuše Kostka, Václav Zmrzlík ze Svojšína, tři Pražští purkmistři a jeden poslanec Klatovský. Byvše sice vlídně, čestně a velmi slavně přijati, srozuměli brzo, že vojvoda Albrecht jest jaksi nemluvným a neodhodlaným. Přišel sám jednou v noci podtají k panu Oldřichovi z Rosenberka, o důvěrnou a upřímnou radu ho žádaje; a tu se rozumí, že tento přední stranník domu Rakouského všecko mu jak náleží vyložil, aby české koruny nepřijímal. Albrecht se pevně k tomu odhodlal, nevstoupiti na trůn český, leda s přivolením krále Římského, královny vdovy Alžběty a sboru Basilejského. Z jeho veřejné odpovědi, kterou potom českým plnomocníkům dal, vyzněli tito hned, že s ním dále co jednati nemají. Pročez opustivše Chouby u veliké nevoli a rozmrzelosti chtěli hned svolati nový sněm k novému volení krále, ba mnozí, navracující se, již v Plzni chtěli k novému volení přikročiti, což jim pan z Rosenberka vymluvil, načež se po svých sídlech rozjeli. Tak panu Oldřichovi z Rosenberka a jeho straně vyplněno jest přání jejich.

Nyní se počaly také věci královny vdovy Alžběty v Uhřích znamenitě lepšíti. Penězi od krále Bedřicha sobě vypůjčenými najala české rotý do služby své, v jichžto čelo se Jan Jiskra z Brandýsa postavil, a hned následujícího roku 1441 v Uhřích šťastně se stranou krále Vladislava Polského počal válčiti. Celé Slovensko i ostatní krajiny v horních Uhřích s velkým počtem měst hradebních jsou od něho dobyty a českými posádkami dobře opatřeny, které se od té chvíle živily na útraty země, nepotřebující žoldu od královny. I bylo tím Vladislavovi namnoze přetrženo spojení s jeho královstvím polským. Však s druhé strany zas Jan Čapek ze Sán, bý-

valý hejtman sirotčí, králi Vladislavovi k službám se přikázal, a poslouchaje se svými českými bojovníky vždy ještě hlasu rodného příbuzenství k Polákům, bojoval proti vlastním krajanům v Uhřích. Jan Vítovec ze Hřebeně, český rytíř, vzat byl od knížete Oldřicha Celského, pokud tento ještě za krále Albrechta byl správcem království Českého, do jeho služby vojenské, s celou rotou bojovníků českých, a postaven byv v čelo veškeré síly vojenské domu Celského, vypraven byl do Charvat, aby tam věc královny vdovy Alžběty proti přívržencům Vladislavovým hájil, což se mu také dařilo.

Počátek úplného bezvládi. Strany v národě. Kněz Mikuláš, jalový arcibiskup.

1440—1441.

Po nezdařené volbě Albrechta Bavorského teprv Čechové nevěděli, co by si měli počítí, tu teprv octnuly se v nejhorších neřestech, jaké úplné bezvládi způsobiti může. Všechno vyšlo ze svého pořádku, každý musel jen sebe hájiti, úřadův nikdo neposlouchal, pravě, že toliko králi poslušností jest povinen, kterého nebylo; přestaly sice daně, ale zmizeli řádní soudové, hynulo právo a zmáhalo se násilí. K rozervanosti politické přidaly se ještě neblahé různice v náboženství. Z posavadních dvou hlavních stran utvořily se nyní čtyry v národě českém: v čele těch kališníkův, kteří se spokojili s tím, co sbor Basilejský Čechům povolil, stál pan Menhart z Hradce, nejvyšší purkhrabí, který držel hrad Pražský v moci své, a jemuž pomáhali dva purkmistři Pražští, Pešík z Kunvaldu na Starém, a Pavel Detřichovic na Novém městě, provozující vládu proti řádu městskému bez přetržení a beze střídání se s jinými konšely, a utlačující každého obyvatele, který se opovážil jiné smýšlení o věcech náboženských míti. Však moc obou administratorův konsistoře pod obojí, mistrův Jana z Příbrami a Prokopa z Plzně nesahala v zemi daleko.

Druhá strana byla Rokycanova, pravící, že kompaktata ještě dokonána nejsou, a že sbor i papež další sliby Čechům dané ještě mají splniti. Všickni tito horlivější a praví Husité měli nyní zření své především k panu Hyncovi Ptáčkovi z Pírkšteina, a byla s nimi většina celého národu Českého.

Třetí strana byli Táboři: ty nechtěli kompaktat ani nedokonaných ani dokonaných, ne-

chtíce vůbec ničehož s Římskou církví míti; byli také rozhodně proti každému králi Němci očekávající spásy jenom od krále Slovana. Náleželo nedávno ještě 17 měst královských a některý počet jiných obcí k jejich jednotě, však vidouce, kterak jim vždy víc a víc vyznačův ubývá, kladli tím větší váhu na národnost. Rozhodně tábořská města byla již jen Tábor, Písek, Vodňany, Sušice a Kolín, však již Klatovy a Zatec nezdály se již býti dosti stálé, a Králové Hradec, Jaroměř a Nymburk klonily se již silně ku straně Rokycanově. Mezi hrady v moci Tábořské jsoucími zvláště Landsberk za Landskronem se jmenuje.

Nehojní katolíci v zemi činili čtvrtou stranu; za světského náčelníka měli pana Oldřicha z Rosenberka, ovšem postavením, bohatstvím a působením nejpřednějšího pána českého, za duchovní hlavu kapitolu Pražskou.

První dvě strany zůstávaly vždy hlavní, druhé dvě byly podřízené; však nad nimi všemi stál pán z Rosenberka, neboť on vlastně řídil osudy národu ovšem pod rouškou až do r. 1448, neobyčejnou chytrostí vším zatáčeti uměje, aby se vše obracelo k jeho obzvláštním úmyslům. Očkoliv se Čechové pokoušeli, buď o doplnění kompaktat, buď o nabytí krále, ve všem se museli obracet k cizincům; avšak Rakouští i jiní knížata, koncilia i papežové, kdykoli s Čechy co jednati měli, nikoho než pana Oldřicha o radu se tázali, i dávali tudíž Čechům odpovědi, jak jim je navrhoval on. Doma zas on míval přední hlas na snémích, a vplyvem svým u pana Menharta z Hradce i přímluvou u těch, ku kterým se český sněm obracel, rozhodoval naprosto každé jednání na sněmu, avšak vždy podle svých sobeckých úmyslův.

Žádanému dokonání kompaktat a ztvrzení volby Rokycanovy na arcibiskupství postavila se nová překážka vstříc v rozdvojení sboru Basilejského s papežem Evgeniem IV. Papež totiž, jak jsme již připomněli, r. 1438 jiné koncilia do Ferrary rozepsal, a potom je do Florencie přenesl. Basilejští naproti tomu nerozešli se, ale papeže za svrženého vyhlásili, vyvolivše jiného papeže Felixe V., který v Basileji osedl. Tak stala se nová roztržka v církvi, byly dvě koncilia a dva papežové. Čechové od Basilejského koncilia očekávali doplnění kompaktat, a to věda nový protipapež chtěl si jich nakloniti: jmenoval ve srozumění se sborem arcibiskupa, jehož pro svěcení kněží Čechové pod obojí tak velmi potřebovali, totiž rodilého Pražana, kněze Mikuláše, syna měšťana Jin-

dřicha od Řebříkův, (nárožního domu p. č. 431 na začátku Michalské ulice ve starém městě), jinak v Čechách málo známého. Pak jej vypravil s Křištofem z Králové Hradce, proboštem Brněnským a údem sboru Basilejského, v poselství do Čech. Oba přišli okolo 15. ledna 1441 do Prahy, stojíce hospodou v domě u Slona, nárožním domě z velkého náměstí do Dlouhé třídy; tam je navštívili rektor university, mistři a studenti, a učinivše k nim pěknou promluvu, konfekty z apatěky je potčili. Legátové hned jim ukázali listy, oznamující volení papeže Felixe V., zbavení papežství Evgenia, a, pro které příčiny se stalo, a žádali, aby Čechové papeže Felixe uznali. Potom šli také před pány, šlechtu a měšťany, totéž jim ukazující a pravíce. Pražané osvědčovali se, že jsou hotovi státi podle římského kostela a poslušni jeho býti podle kompaktat, žádající, aby jim kompaktata byla ztvrzena. Legátové nemajíce úmyslu, aby se v takové jednání dávali, chystali se již, Prahu opustiti, když tu právě zas druhé poselství od papeže Evgenia s bullami a listy od něho přijelo, ohlašující, že Evgenius jest jediný pravý papež. Kapitula Pražská držela s Evgeniem IV., byla proti sboru Basilejskému i proti jeho papeži, však mírní i horliví kališníci, v tom sporu k žádné straně se nepřidávali, chtějíce jeho konce v nestrannosti vyčkati.

Jmenovaný arcibiskup český Mikuláš zdržoval se napřed ve Vídni, potom u Cisterciánův ve Vyšším Brodě blíž hranic rakouských. Tito Cisterciáni neutrpěli ve válce husitské, jsouce pod zvláštní ochranou pana Oldřicha z Rosenberka, kterýž by byl toho arcibiskupa podporoval, i uznání jeho v Čechách provedl, kdyby mu byli papež Felix i Basilejský sbor hojně peněz poslali. Z Vyššího Brodu pokusil se Mikuláš o svolání synody českého duchovenstva v Třeboni; však jen malý hlouček kněží pod jednou a vlažných pod obojí se tam dostavil, a nemělo to žádného účinku. Dále o tom arcibiskupu nebylo v Čechách slyšeti.

Mezitím vypravilo se ze sněmu českého, 1. listopadu 1440 počatého, znamenité poselství ku králi Bedřichovi a královně vdově Alžbětě do Nového Města za Vídní s tou žádostí, aby nekladli Čechům překážky u volení sobě krále, jakého země potřebovala. Pan Oldřich z Rosenberka učinil se hlavou poselství toho, aby mohl úmysly svých krajanův zmařiti; pobýv u Bedřicha přes sedm neděl, staral se mimo to hlavně o náhradu za náklady a škody, jež někdy ve službě krále Albrechta nesl a

utrpěl, a napověděv králi i královně odpověď, jakou by Čechům dáti měli, vrátil se do Prahy k Čechům na sněmu shromážděném s odpovědí krále Římského. Zněla v ten smysl, že „poněvadž jest to, čeho žádají, věc veliká, že na ní bez opatrného i zralého rozmyslu odpověditi nelze, že chce prý v potaz o ní vejíti s knížaty říšskými, a když bude v říši Německé, že mají proto Čechové vypraviti k němu nové poselství, načež že jim místná odpověď dána bude.“

To byla první odkládavá odpověď z Rakous, kterou Čechové dostali v záležitostech svých sebe pilnějších; však se od té doby s takovými odpověďmi, nejčastěji návodem Rosenberkovým, u krále Bedřicha velmi často potkávali.

Sešel se nový sněm o volení krále v Praze na Staroměstské radnici v únoru a březnu 1441, kromě poslův z Moravy, Šestiměst, z Lužice dolní a Slezska přijeli také poslové od královny Alžběty, krále Bedřicha, od sboru Basilejského i vojvody Albrechta Bavorského. Korunní země měly vesměs úmysl, zůstatí při Ladislavovi a dočkati let jeho dospělých, však jenom Slezáci mluvili proti Čechům hrdě a zpuřně, řkouce, že „majíce již přirozeného pána dědičného, nemají koho dále voliti, ačkoliv by hlas k volení krále jim tak dobře příslušel jako pánům českým“, — čím velký hněv a nevoli proti sobě zbudili. Nicméně většinou samých sněmovníkův českých uzavřeno konečně, aby se vyjednávalo s královnou vdovou a s Římským králem Bedřichem. Za jednatele a posly hned zvoleni jsou pan Menhart z Hradce, Mikuláš Sokol z Lamberka, Jakub z Vřesovic a někteří Pražští konšelé.

Počaloť se nyní královně Alžbětě ovšem lépe dařiti v Uhřích proti králi Vladislavovi: Jan Vítovec, český polní vůdce ve službě knížete Oldřicha Celského, porazil ku prospěchu jejímu dne 1. března 1441 Vladislavovy Uhry i Poláky u Samoboru v Charvatech, odnesa nad nimi slavné vítězství; pan Jiskra zas z Košic, svého sídla v horních Uhřích, všechnu krajinu vůkol v královnině poslušenství držel, veda ustavičné šťastné boje s protivníky jejími. Avšak Alžběta při úplné nečinnosti Bedřicha, krále Římského, nemohla nikterak sama osud svůj rozhodně k lepšímu obrátiti. Bedřich dal syna a dcery její na nějaký odlehlý hrad v Štyrsku odvezti, a lidé pravili, že Ladislava jako u vězení drží. Alžběta bolestně dojatá přišla na sněm do Vídně v červnu 1441 a důtklivou i dojmavou řečí na necitelného Bedřicha dorážela, aby co nejbližší strýc lépe se jí ujímal.

On všecko, čeho žádala, odřekl. Bylo tam poselství české, moravské i jiní pánové, všickni byli popuzeni a slibovali, královně pomáhati, aby se jí spravedlnost stala, na Bedřicha zas neodbytnou rozhodností doráželi, aby jim z důchodův země Rakouské, která jest dědictvím Ladislavovým, zaplatil hojně dluhy po králi Albrechtovi zůstalé. Po dlouhém o to hádání dal se Bedřich pohrůžkami oblomiti, a přiznav se k dluhům musel se o to postarati, aby zaplacený byly. I pan Menhart z Hradce, hlava českého poselství pro svou stranu horlivě v té věci pomáhal, a pozdržev se ve Vídni hodně dlouho, odpověď o věci, pro kteréž vyslán byl, přinesl domů takovou, jako by žádná nebyla.

Hojnost bojův domácích. Jan starší Kolda na Náchodě, hlavní výtržník.

1440—1441.

Mezi tím, co se to vše s okolními zeměmi jednalo, počaly zase zášti a půtky soukromé mezi Čechy samými a také mezi nimi a sousedními krajinami. Nejvíce šlo na obou stranách o křivdy a bezpráví, loupeže a zhárství, čemu krajští hejtmanové i se svými radami zabrániti nemohli. Již před sv. Jakubem, v červenci, 1440 obehnali pánové a šlechta kraje Boleslavského hrad Waldštejn nad Turnovem, kdežto se loupežníci byli zavřeli; po několika dnech přišli tam ještě i Pražané s lidem a puškami na pomoc, však teprv po sv. Václavě hrad ten dobyt jest. —

V polovici února 1441 sebrali se Přibík Klenovský, Petr Zmrzlík ze Lnář a z Karlsberka, Jan Sedlecký z Prachatic a branný lid z Klatov, i oblehli známého Habarta Lopatu na hradě Husi ve Vinterberských lesích, a na počátku září tento starý straník pana Rosenberka hladem byl přinucen, hradu jim postoupiti, načež se svou čeledí do Budějovic odešel. Tenkrátě byl hrad Hus vypálen a všecek rozbořen. — Na počátku dubna 1441 shlukli se pánové Hynek Krušina ze Švamberka a Hanuš z Kolovrat, hejtman Pražský, se svými lidmi okolo silného hradu Skály nedaleko Přestic, odkud se také mnohé loupeže dály, a dobyvše ho mocí, vzavše pána do vězení a všecku čeleď jeho zvěsivše hrad ten na vždy vypálili a zkazili. — Žatečtí mstili se Jakubovi z Vřesovic, kterýž byl právě s českými posly ve Vídni, za jeho odpadnutí

od strany národní dobytím hradu jeho Vroutku, a všecku posádku pobili. Nynější poněmčilí obyvatelé Vroutku jmenují své městečko Rudig. — Rytíř Racek z Janovic po delší čas s hradu svého Riesenberka do Bavor škodné vpády činil, tak že přišli poslové od knížete Albrechta Bavorského ku sněmu českému, stěžovat si na to. — Pánové Aleš Holický ze Sternberka a Hynek Krušina ze Švamberka vkládajíce se do městských sporův Normberských, vypověděli válku jejich svobodnému říšskému městu. — Pan Václav z Michalovic, mistr Johanitův v Strakonici měl také dlouhé a kruté půtky s Jindřichem, vojvodou Bavorským sedícím na Landshutě. — Horní Lužičané čili Šestiměstí téměř ani nepřestávali míti krvavé půtky s nepokojnými a výtržnými Wartenberky, Jindřichem a Janem, bratřími na Lipém a Děčíně, Janem nejstarším též na Děčíně a Janem na Blansku čili Blankštejně. Po velikonoci 1441 shlukli se Lužičané ve spojení s Saskými knížaty Bedřichem a Vilémem okolo hradu Blansku, i dobývali ho za příčinou loupeží z něho v Lužici a Míšni páchaných. Však nedobývše ho smluvili se 10. června s pány z Wartenberka, Lužičané pak koupili od nich dva hrady pomezní, Winterštejn a Karlsfried (druhdy od císaře Karla vystavěný), aby je dočista rozbořiti mohli, poněvadž se jim z nich mnoho škodilo. — Zas pan Jindřich z Dubé a na Milštejně též na Vojercích v Lužici chtěl pomoci Lužičanům hradu a města Lipého dobytí, což se mu však nepodařilo. — Známý nám pan Hynek Krušina z Lichtenburka, někdy první náčelník Orebitův, byl se nedávno oženil s vdovou posledního Půty z Častolovic, paní Annou z Koldic, která z prvního manželství měla dcer několik na Kladště chovaných. Tu se vyskytl nějaký Sigmunt z Rychnova, služebník biskupa Vratislavského, který jednu tu dceru unesl a násilí jí učinil. Proto se musel pan Hynek Krušina k pomstě zdvihnouti a proti Slezákům válku vésti, až to sám biskup Vratislavský sprostředkoval, že vinníka ukrutný trest dostihl. — Však nejvíce hluku po celé zemi nadělala válka zdvižená proti největšímu škůdci zemskému, Koldovi ze Zampachu, uchvatitele Náchoda, dědictví pana Jiřího z Poděbrad. Náležel k hlavám jednoty Tábořské, ač jemu vlastně na Tábořské věci málo záleželo. Válka proti němu pro přílišné loupeže jak ve Slezsku tak v Hradečtě konané měla ještě účel vedlejší, aby jeho přemožením jednotu Tábořská vůbec seslabena a zemdlena

byla. Když se byl Kolda s knězem Bedřichem a jinými spoludruhy strany Tábořské po nepodařeném pokusu o Prahu loňského roku 1440 domů vrátil, nepřestával nájezdy, obírání a loupením celé okolí své soužití; tuť dovršena jest míra jeho. i sjednotili se krajové Hradecký, Chrudimský, Čáslavský a Kouřimský pod svým nejvyšším hejtmánem, panem Hyncem Ptáčkem z Pirkšteina, sbírajíce vojsko proti němu a vyzývajíce i slezská knížata a města, aby jakožto příslušníci koruny české totéž učinili. Slezáci vítajíce ochotně takovou příležitost k vymstění se na Koldovi byli rychle na nohou, a již v prvních dnech měsíce května mnozí knížata, města Vratislav, Svídnice a jiná v četných houfích do Čech vtáhli. Kolda vida, kterak se nebezpečné mračno nad jeho hlavou sráží, hledal pomoci u jednoty Tábořské rozesílaje psaní na všechny strany. Táboři porozuměli tomu, že to, co se proti Koldovi připravuje, vlastně na ně všechny namířeno jest, a zvláště město Tábor psaními jiné obce, Hradec Králové a Jaroměř napomínalo, aby panu Koldovi jakožto prý služebníku krále Polského ublížiti nedali, také pánům Ptáčkovi, Rousínovskému a jiným listy dalo, aby Slezáky proti Koldovi nepodporovali, neboť žeby se Tábořští nemohli na to divati, aby přátelé jejich měli od Němcův utiskování býti a pánové čeští těmto ještě pomáhali.

Však Slezáci byli se zatím již u České Skalice položili, a spálivše toto městečko a několik vsí okolních zase nazpět se zatáhli, neboť tu vojska českého ještě nebylo. Počalo se vojsko teprv po krajích sbírat, a pánové i Oldřicha z Rosenberka vybízeli, aby s Tábořskými, kteří Koldovi ku posílení lidí jednali, žádného příměří neuzavíral, ale k tažení krajův i s přátely svými připojiti se hotov byl.

Dne 26. května vytrhl první do pole pan Hertvík z Rousínova s krajem Čáslavským, 27. května pan Ptáček s krajem Kouřimským, a ten se 29. května s prvnějším na Lichtenburce spojil. Také p. Jifí z Poděbrad vytrhl s krajem Boleslavským a byl 28. května s Jetřichem z Miletínka, hejtmánem kraje Hradeckého v Novém Bydžově. Dne 30. května vytáhli konečně i Pražané, splácejíce lonskou návštěvu Koldovu i měli s sebou děla, vozy, jezdce i pěšáky.

Když všickni tyto houfové za Hradcem již k Náchodu se blížili, vešli s druhé strany opět Slezáci do Čech, a s nimi se spojili. Jetřich z Miletínka co hejtmán kraje Hradeckého veda vojsko zemského míru, dobyl 10. června

Dubence, po třech nedělích, 30. června Černíkovice, dvou tvrzí Koldových, potom se 5. července oblehl hrad Rychenberk, kterýž stával někdy u vsi nyní Liberk řečené. Tu k němu přirazilo tisíc jízdných a dva tisíce pěších Slezákův s třemi velikými děly, i sdělány okolo hradu bašty k dobývání jeho, a dostatečným počtem vojska obsazeny jsou; hlavní vojsko obrátilo se však nyní k Náchodu samému, kdež se Kolda nalézal. Ten vida, že neodolá, vyloudil se prý času nočního se 37 jezdci ze hradu, druhé noci prý zase asi 70 jezdcův se vykradlo a třetího dne vyrazilo prý více než 150 jízdných ze hradu hledajíce spásu v útěku. Ostatní posádka byla pobita, hrad vypálen a zkažen, ba i městečko pod ním lehlo popelem. Pánové nezmocnivše se osoby Koldovy museli se ku smlouvání s ním skloniti. Mistr Jan Rokycana, Bohuše Kostka z Postupic a dva měšťané z Hradce Králové, vloživše se v to, zjednali příměří pod základem pěti tisíc kop grošův až do příštího sněmu, a to mezi pány Ptáčkem, Rousínovským a Jetřichem z Miletínka s jedné, a mezi Koldou a Benešem Mokrovouským, který toho podporoval, s druhé strany. Stalo se to okolo 15. července, a Pražané již 20. července z výpravy proti Koldovi do Prahy se vrátili.

Před sv. Jakubem, v červenci 1441 přivezli někteří páni uherští ovdovělou císařovnu a královnu, Barboru Celskou, o které již po delší čas nebylo ničeho slyšeti, přes Vratislav na pomezí české. Vyjel proti ní pan Hyněk Krušina z Lichtenburka s některými Slezáky, a sprovodil ji do Chrudimi, odkud pak pánové Ptáček, Aleš Holický ze Šternberka, její starý ctitel, a Jifí z Poděbrad s mnohými šlechtici z kraje Čáslavského a Boleslavského až do Mělníka jí čestný průvod dali, kdež jako na svém vdovím sídle osedla, požívajíc ochrany pana Ptáčka z Pirkšteina a celé strany jeho. Také pan Ptáček hned 28. července pozval Pražany, aby kní na Mělník přijeli a s ním se smluvili. I žádala od nich, aby jí postoupili důchod ze cla (ungeltu) a z hor viničních, potom Králův dvůr u sv. Benedikta a pokoje na hradě Pražském. Pražané jí potom z důchodův žádaných polovici postoupili, a sídla ve městě jí poskytnouti nechtěli bojice se strany Ptáčkovy, že by jejím prostřednictvím vrch ve městě mohli dostati.

Sněm pro obnovení zrušeného zemského míru byl od strany Ptáčkovy na den 17. srpna 1441 do Čáslavi položen; i strana Tábořská v něm zastoupena byla. Jednalo se hlavně

o konečné smíření mezi Koldou a pány, rytíři, Pražany a jinými, a vyhlášeno jest, aby Kolda držel hrad Náchod i s městem až do budoucího krále. Smíření jsou také mezi sebou kněz Bedřich Strážnický na Kolíně s Janem Sádlem ze Smilkova a z Kostelce; však Ondřej Keřský, někdy hejtman Tábořský, který do ciziny nevytáhl, nýbrž tvrz Paběnici v Čáslavsku uchvátiv tam osedl, ujel ze sněmu, boje se, že mnoho kradl a loupil. A tu všickni jednostejně smluvili se, že chtějí míti pokoj a dobrého království hleděti; a kdo by chtěl svévole užívati, loupiti, jímati a lidi šacovati, totiž násilím peněz a nábytku na nich vynucovati, aby všickni proti takovému byli.

Táboři však nicméně porušili ještě v běhu měsíce srpna zemský mír, zlezše lživě a pod příměří hrad Kozí hřbet, kterýž nedaleko Ostromeče nad potokem Mastníkem nyní ve zříceninách leží. Pán hradu, Petr Břekovec z Ostromeče, dříve jednotník Tábořský, nyní Ptáčkovy strany, obořil se na ně se svou čeledí velmi udatně, tak že valnou část jich zajal ostatní od hradu odehnal. Zajaté pak co rušitele míru do Benešova dodal, kdežto všem byly hlavy sraženy.

Na tom sněmě v Čáslavi byl také mistr Jan Rokycana ve všech těch krajích, které k jednotě páně Ptáčkově náležely, za nejvyššího správce kněží pod obojí ustanoven, aby pomocí měst a pánův trestal kněží, kteří by sobě výstředně počínali, a bludné aby obrátil.

I rozepsán jest potom hned ke dni 4. října 1441 kněžský sbor do Kutné Hory, aby se tam všechno české duchovenstvo poslušností mistru Janu z Rokycan zavázalo co volenému arcibiskupovi českému. Sešlo se tam skutečně do tří set kněží a položily se tu pevnější základy k potomnímu ustrojení církve utrakvistické. Rokycana byl prošen, aby na se přijal vrchní správu nad kněžstvem bez ohledu na administratory a konsistory pod obojí uraďící v Praze, čemuž také Rokycana vyhověl.

Smrt královny Alžběty. Rozhodná převaha páně Ptáčkova.

1442.

Ze společné valné výpravy proti zemskému škůdci Koldovi, i ze sněmu Čáslavského a synody Kutnohorské vysvítá, kterak to byl hlavně pan Hynce Ptáček z Pirkšteina, který vedl péči o upokojení, zřízení a sjednocení ná-

rodu Českého, a kterak ráznou provozoval vládu v krajích v jeho jednotě spojených. Kromě Tábořův byly ostatní dvě jednoty nečinné; pan Menhart z Hradce propůjčoval se totiž královně Alžbětě k rokování mezi ní a králem Bedřichem i Vladislavem Polským a byl z vlasti vzdálen; pan Oldřich z Rosenberka zas vida nejlepší prospěch svůj v tom, když bude hověti králi Bedřichovi, od kterého si za své služby platiti dával, hleděl toliko protahováním a odkládáním všech záležitostí zemských, potom mařením sněmův svým nepřícházením na ně, Bedřichovi pomáhati v jeho rúznici s královnou vdovou o způsob poručnictví nad mladým Ladislavem.

Dne 29. ledna 1442 přišli poslové od královny Alžběty na valný sněm do Prahy, prosíce a napomínajíce stavův českých, aby královnu i syna jejího k dědičnému právu v Čechách připustili, zač se také královnina matka, císařová Barbora z Mělníka přimlouvala. Pan Oldřich z Rosenberka, nechtě aby se stavové na něčem ustanovili, co by soběckému králi Bedřichovi mohlo proti mysli býti, odejel z Prahy maje v úmyslu, aby tím sněm zmařil; nicméně i po jeho odjezdu ustanovili stavové, že se má jednati o výminkách a způsobech, pod kterými by mladý Ladislav mohl za krále Českého přijat býti. Zvoleno k tomu cili poselstvo čili kommissi s plnou mocí, co by v té věci činiti bylo, aby zařídila.

Mezi tím odejel král Bedřich na svou německou korunovaci do Cách, dav před odjezdem Alžbětiny děti na jiná místa zavezti, nežli kde prvé byly, jmenovitě Ladislava na jeden hrad blíž italských hranic a obě dcery do Nového Města za Vídní, a spolčiv se s Vladislavem Polským proti ubohé vdově Alžbětě. Tu se zjevil známý nám kardinál Julian Cesarini co legat papeže Evgenia IV. v Uhřích, i způsobil to, že se mezi Alžbětou a králem Vladislavem stalo přátelské zblížení a konečně 25. listopadu 1442 i osobní sjezd v Rábu. Tu se posavadní nechuť Alžbětina k Vladislavovi obrátila v upřímnou lásku mateřskou. Vladislav byl arci co do postavy nesličný, za to ale tím spanilejší ukázal se býti duch jeho; v jeho jemném a ušlechtilém chování spatřovala pravý opak toho, co od svého příbuzného, krále Bedřicha Německého, nešlechetného musela snášeti. Kdyby se to, o co se smluvili, bylo mohlo uskutečniti, byla by šťastnější budoucnost národu vzešla, jichžto osud na ní a na jejích dětech zavěšen byl. Vladislav i jeho bratr Kazimír měli se zasnoubiti s dcerami Alžběti-

nými, Slezsko mělo se zapsati starší Anně u věně, a Vladislav odřekna se titulu krále Uherského měl nicméně vládnouti v Uhřích až do plnoletosti Ladislavovy, a státi se dědicem jenom v tom případě, kdyby Ladislav před časem umřel.

Avšak nastojte! Sotva tato smlouva dokonána byla, královna vdova Alžběta náhle dne 19. prosince 1442 v Rábu umřela, majíc teprv 33 léta věku svého. Srdnatost a stálost, s kterou hájila práv syna svého v dobách nejtěžších, zasluhují úcty, avšak ona vynikajíc silou duchovní a mravní nepostačila krotiti a řídit živly bouřlivé, jakož i přemáhati snahy nepoctivé a sobecké, dávajíc tehdejšímu světu nový důkaz, že žena sebe odhodlanější a vtipnější k vládě se nehodí, když nemůže zároveň zbraň nositi, vojákům veletí a osobně i rázně zasahovati všude, kdekoliv co chtělo váznouti. Z jejích dvou dcer byla starší Anna již od matky Saskému vojvodovi Vilémovi zaslíbena, ale teprv r. 1446 jemu zasnoubena; osud její byl žalostný, muž její odvrátiv od ní svou lásku dal ji zavřiti na hradě Ekardsberku v Durynkách, kdež se roku 1462 do smrti dotrápila. Druhá dcera Alžběta stala se spojovacím článkem v posloupnosti našich panovníkův po přeslici mezi rodem Přemyslovským, Luxemburským, Jagajlovským a Habsburským; bylať totiž r. 1454 králi Kazimírovi Polskému, mladšímu bratru Vladislavovu, zasnoubena, i porodila mu Vladislava Jagajlovice, potomního krále Českého a Uherského.

Nyní byl již jenom jeden potomek rodu Luxemburského na živě, totiž druhá Alžběta, vojvodkyně Luxemburská a Brabantská, dcera vojvody Jana Zhořelského, císaře Karla bratra. Nemajíc dětí z obou manželův svých držela Luxembursko jen pod zápisem od koruny české. Luxemburští vypudili ji r. 1441 ze své země, a ona utekši se ku strýci svému, Filipovi Burgundskému, postoupila jemu za jistý roční plat r. 1442 netoliko vlády nad Luxemburskem co poručníku, ale i všeho práva svého ve směr. Filip Burgundský opanovav zemi, nicméně samoděk vrchní práva koruny české na Luxembursko uznával, i byl hotov za výplatu té země postoupiti. Vojvodkyně Alžběta byvši z Luxemburka vypuzena, poslala právě nedávno, r. 1442, tajně k panu Alšovi Holickému ze Šternberka, pravíc mu, že by ona byla pravá dědička království Českého, a prosíc, aby nebyla zapomenuta ani opuštěna. Nebylo však žádného jednání o tom, a Alžběta až do své smrti roku 1451 o nic více v Čechách se nehlásila.

Smrt královny vdovy Alžběty nezpůsobila změny v neutěšeném stavu království Českého; stavové vynasnažovali se marně, aby z vespoleného usnešení sněmovního učinili rozhodný krok v jednání o nového krále; zvolení na sněmu 1442 v únoru kommissaři nemohli ničeho svěsti, neboť pan Oldřich z Rosenberka z úmyslu překážel všemu sněmování, jenom aby se nestalo žádné uzavření králi Bedřichovi nemilé. Záměry své i svým vlastním přátelům tajil, kteří nemohli uhodnouti, kam věci české vlastně vésti chce. Však to nepozoroval, že za příčinou svého nepřícházení na sněmy a všelikého odtahování v národě již mu vážnosti a mravní moci ubývá, a že i mnozí dobří lidé z jeho a páně Menhartovy jednoty pozornost k panu Ptáčkovi z Pirkšteina obracejí, který tím horlivěji a šlechetněji o obecné dobré se staral.

Snaha páně Ptáčkova nevztahovala se toliko na uspokojení země a zaopatření vlády královské, ale i na urovnání náboženských sporův. Povždy ještě Táboři příkře stáli při svém výstředním náboženství naproti všem ostatním kališníkům. Pan Ptáček je chtěl k tomu navesti, aby se ve věcech duchovních jako jiní kališníci podrobili vládě Rokycanové, a k tomu neuzíval prostředkův násilných ale mírných. Poněvadž Táboři k lonské synodě do Kutné Hory nepřišli, sezval všechny jejich obce ke schůzce do Kouřimi na 8. dubna 1442. Ony však toliko několik svých poslancův tam vypravili, a k těm měl pan Ptáček řeč, napomínaje jich, aby byli v dobrém pokoji a žádných nesnází nečinili v království, a zvláště proti městům Pražským, s kterými prý raději aby společně o dobré království usilovali a výtržníky a nešlechtníky krotili. Táboři hájili svůj způsob chování vykládajíce, v čem se jejich náboženské mínění od ostatních krajanův různí, opakujíce opět a opět, že budou-li z písma a ze svatých doktorů lépe poučeni, milerádi se s ostatními srovnají, konečně poukazujíce na to, že i mezi samými kališníky brozně se dělí přívrženci Rokycanovi od přívržencův Příbramových. Tato poslední důtka přiměla bezpochyby pana Ptáčka k tomu, že nežli s Táboři dále jednal, zapotřebí uznával, aby se místěji Rokycana a Příbram mezi sebou nějak srovnali. Stalo se to skutečně v první polovici července 1442 na sjezdu na Mělníce, kamž se i Rokycanovci i Příbramovci, ano též Zatečtí, Lounští, Slanští a Hradečtí strany tábořské dostavili, a zespolka ku kardinalovi Julianovi do Uher posly vypravili, aby Rokycanovo potvrzení na arcibiskupství vymohl.

Potom sešel se 8. ledna 1443 pět pánů Ptáčkovou valný sněm v Praze, kdež uzavřeno, aby se nyní se samým králem Bedřichem jednalo a jemu oznámilo, že Čechové déle čekati nechť, a že se opatří králem a pánem do svého království. Zároveň svolena pro opatření budoucího krále neslýchaně velká berně, totiž bude-li potřebí, dva celé úroky jak z Čech tak i ze všech zemí ku koruně příslušných, to jest celoroční suma všech platův úročních, kterými tehdaž poddaní svým pánům vůbec za dvě léta byli povinni platiti. To svědčilo o vysoce vlasteneckém duchu národu Českého vůbec, a jednoty Ptáčkovy zvláště, a cizinci, kteří Čechy pomlouvali, že nechťi vlastně krále, leda by od něho vždy jen peněz brali, počínali si tehdaž jako i napotom dle zvyku svého naproti Čechům nešlechterně a jizlivě. Pan Ptáček sám byl onomu poselství v čelo postaven, které v tom jednání o krále k Bedřichovi do Vídně bylo vypraveno. Tam podtají nabízel králi Bedřichovi samému, aby se v království České uvázal, jinak aby se s Ladislavem do Prahy přistěhoval a tu správy zemské ve jménu téhož královského dítěte se ujal. Odpověď poslům od Bedřicha daná nebyla nic, než holé odkládání těch věcí na příhodnější dobu.

Poslední disputace Tábořská a smrt pana Ptáčka z Pirkšteina.

1443—1444.

Pan Ptáček navrátil se z Vídně, nedal si pokoje, aby nespáse s Táboři ku konci přivedl. Byliť Táboři v první polovici r. 1443 do války strženi, která se dobře pro ně neskončila. Panoše Jaroš z Drahonice, zchudlý potomek pánův někdy Bavorův ze Strakonice, měl dávné pútky s Václavem z Michalovic, mistrem Strakonických Johanitův, jehož všelijak hanlivě se dotýkali a zvláště opilstvím naříkali nepřestával. Václav z Michalovic při nebytnosti soudu zemského sáhl naň zbraní, Jaroš z Drahonice však hledal i našel ochranu ve Vodňanech přikázav se tak jednotě Tábořské ve službu. Strakonický mistr proto obrátil i na Vodňanské zbraň svou požívaje pomoci od vládky Mstiča ze Sedlce i od pana Oldřicha z Rosenberka. Šířil se tím boj ještě dále: ku konci měsíce května vytrhli Vodňanským na pomoc Tábořští, potom Písečtí, Svojsé ze Zahradky a čtyři jiní panoši. Nicméně Vodňany byly po nedlouhém obležení dobyty,

mnozí měšťané octli se v zajetí, ba někteří i odpraveni jsou. I trvalo záští krvavé ještě některý čas, až se stala dne 27. června 1443 na hradě Vlašimském námluva k příměří skrze Mikuláše Trčku a kněze Bedřicha ze Strážnice, kteříž potom zvoleni jsou za mocné opravce a zjednatele míru mezi stranami.

Mezi tím psal pan Ptáček Tábořským, Píseckým, Klatovským a Žateckým, aby vyslali z každé obce jednoho kněze a několik světských mužův 14. května do Kutné Hory na sjezd o urovnání různic. Oni nepřišli, nýbrž žádali o jiné místo nestranné.

Dne 16. června počal se valný sněm v Praze, na nějž pan Ptáček s mistrem Rokycanou přijel, kněz Bedřich zas s knězem Mikulášem z Pelhřimova, právě když se Tábořům ve válce nahore vypsané nejhůř dařilo. I tu mistr Jan z Příbrami s Rokycanou, jsa s ním nyní v dobré vůli, po svém obyčeji krutě dorážel na Táboři vytýkaje jim, že nevěří v přepodstatnění chleba a vína při svátosti oltářní a pikhartův jim spílaje. Sněm žádal, aby kněží obojí strany měli nové hádání o božím těle ve svátosti oltářní, že pak nový sněm rozhodne, která strana pravdu má, a že se podle toho rozsouzení obě strany mají srovnati. Táboři silně odpírajíce museli nicméně k tomu svoliti, i tak stalo se hádání o svátosti oltářní mezi Táboři a kališníky na sboru v Kutné Hoře na den 6. července 1443 svolaném. Z předních mužův strany pod obojí téměř nikdo nescházel, a byla to poslední veřejná disputace kněží Tábořských, ještě památnější, nežli byla první někdy v Praze roku 1420 v domě Zmrzlíkově držaná. Za předsedy sboru zvoleni byli mistři Václav z Dračova a Petr Payne; hádání počalo ve chrámě u sv. Jakuba dne 8. července, a bylo velmi tuhé; zvláště mistr Jan z Příbrami prudce se dotýkal mnohých známých kněží tábořských, jako zvláště Václava Korandy; Táboři se očišťovali jak mohli, a když se sbor měl rozcházeti, ohlásili pan Ptáček a mistr Rokycana, že mají obě strany při svou napsanou do jistého času úřadu Kutnohorskému odevzdati, aby se budoucímu sněmu k rozsouzení mohla předložiti.

Ten sněm sešel se v Praze 16. června, ale o víře tu ještě nic rozhodnuto nebylo; pan Ptáček dal zprávu o svém pořízení u krále Bedřicha ve Vídni, a uzavřeno, poslati nové a mnohem hojnější poselství do Vídně. Vypravilo se 29. září 1443 z Prahy, a byli v něm téměř všickni katolíci a mírní kališníci majíce

pány Oldřicha z Rosenberka a Menharta z Hradce v čele. Vjeli asi v pěti stech koních nádherně ozdobených do Vídně. Však pořízení jejich nebylo o nic lepší nežli páně Ptáčekovo; nezjednali ani krále ani vládce poručníka, ba nemohli ani platně zastavit škody, ježto se z Rakous do Čech a na Moravu hojně daly nepřátelskými vpády a olupováním kupcův českých a moravských. Pánové čeští a moravští ujímavše se kupcův co poddaných svých, žádali pro ně náhrady od vlády rakouské, a nedocházejíce jí, činili za to také válečné jízdy do Rakous. Škody se daly zejména panu Oldřichovi z Rosenberka, Menhartovi a Janovi z Hradce a Mikuláši Trčkoví; naopak zas činili vpády do Rakous pan Jan z Pernšteina, Jan Sádlo ze Smilkova a Táborští. Ještě ku konci léta 1443 páni moravští Bertold z Lipé a Beneš Černožský z Bozkovic učinivše vpád do Rakous hubili tu zem až k Vídní, a dali tím příčinu k pohraničné válce, z níž sami potom notnou škodu odnesli.

Po návratu českých poslův z Vídně sešel se zase v Praze hlučný sněm dne 8. ledna 1444 na Staroměstské radnici, i byl velmi bouřlivý, poněvadž pan Ptáček poznáv ze zpráv poslův, že také ničeho nezjednali, velmi to těžce nesl, že má neblahý stav bezvládí pořád ještě dále trvati a že pánové Menhart z Hradce i Oldřich z Rosenberka i na dál vrchní moc v rukou svých mají držeti, aby překázeli toliko pokroku a sjednocení se národu. Nejdůležitější na tom sněmě bylo potupení a zavržení vyznání Tábořského; sám pan Ptáček předsedal ve zvláštním odboru sněmovním, kdež hádky mezi mistrem Rokycanou a Tábořskými kněžími obnoveny byly. Výsledek toho byl takový, že sněm vynesl nález svůj v ten smysl, že učení mistra Rokycany a Jana z Příbrami a jiných mistrův i kněží jest lepší a jistější, než kněze Mikuláše z Pelhřimova a jiných s Táboři se snášejících bohoslovcův, a tak schváleno jest učení kališnické a potupeno Tábořské. Všickni přítomní na sněmu pánové a šlechtici, také města slibovali a zápisy to potvrzovali, že až do smrti chtějí srovnávati se u víře se stranou pochválenou, a učení Tábořské veliká většina národu kacířstvím býti pravila. Zpíváním Ambroziánského zpěvu: „Tě Bože chválíme“ toto jednání se skončilo, a pan Ptáček dosáhl toho, čeho si přál, že totiž znamenitě upevnil a rozšířil svou jednotu. V skutku rovnali se Táboři svým učení pozdějším protestantům úplně, kdežto kališníci jen v nepodstatných věcech od římských

katolíkův se různili. Zadalo to smrtelnou ránu Tábořům; hned počali jejich jednotníci k vyznání Rokycanovu čím dál tím valněji odpadávati, i že pan Ptáček z opatrnosti Táboři násilím nepotlačoval, přestali býti nebezpeční a počali hynouti. Jejich města poddávala se bez hluku jedno po druhém pod správu kněží kališnických, a o několik let později nebylo již tábořského vyznání víry nikde jinde, než v jediném původním sídle svém, v městě Táboře.

Z tohoto sněmu jel jenom pan Hašek z Waldšteina ještě jednou ku králi Bedřichovi do Rakous, ale i jeho úsilí o vyplnění žádostí českých bylo naprázdno. Bedřich ani sám nechtěl království České přijmouti, žeby to proti Ladislavovu právu bylo, aniž byl ochoten činiti sobě nepohodlí staráním se o české věci; pravil toliko, aby Čechové čekajíce na plnoletí malého Ladislava, prozatímní vládu sobě zřídili, on že by ji co poručník téhož potvrdil, jinak že jest ochoten k Čechům, kdyby se v důležitějších věcech k němu o radu utíkali. Tuto odpověď pan Oldřich z Rosenberka Bedřichovi v ústa položil, a byla to holá vytáčka. Bez náležitého správce země bylo nemožné všeliké splnění nejpilnějších přání ve věcech týkajících se náboženství, a zřízení prozatímní domácí vlády, otevření soudův a desk pouhým přátelským dorozuměním mezi stranami byla věc také zcela nemožná. Proto se po návratu pana Haška z Waldšteina počaly strany opět víc a více jítí, a kališníci obraceli zvláště k Pražanům svou nevoli, jichžto purkmistři, Pešík z Kunvaldu na Starém a Pavel Dětrichovic na Novém městě, zároveň panu Menhartovi proklínali v srdci svém kalich, z kterého pili, spásy své jen z Říma a z Vídně očekávajíce. Jim při tom dobře bylo, neboť proti všemu řádu a právu již na sedmý rok purkmistrovský úřad drželi a libovolně v Praze panovali.

Selhání vši naděje na krále mělo hned také za následek, že množství soukromých záští a půtek po Čechách i po Moravě zuřiti počalo. Sami pánové předcházeli malou šlechtu počínáním válek. Pan Ptáček s Janem Čabelickým ze Soutic, hejtmani Kouřimského kraje, dobyvše tvrze Prače v okolí Pražském vypálili ji 20. března; po velkonoci zas, která toho roku 1444 na 12. dubna připadala, dobyl týž pan Ptáček na panu Menhartovi z Hradce hradu a městečka Bílkova na Moravě, o kteréž místo měl s ním rozepři, načež se smlouvou srovnali. Pan Oldřich z Rosenberka zmocnil se města Prachatic a vládl jím.

Svojše ze Zahrádky, stranník Tábořský, dobyl hradu Vilšteina v Plzeňské, pána téhož hradu, Zbyňka Kocovského, znamenitě obral a dva syny jeho vzav na Tábor je unesl, což velké nesnáze a hněvy zbudilo mezi Hynkem Krušinou ze Švamberka, Příbíkem z Klenového a Burianem z Gutšteina, a také k válce vedlo v kraji Plzeňském. Jan Zajímač z Kunstatu a kněz Bedřich ze Strážnice měli společné záštit s panem Oldřichem z Rosenberka a Janem Sádlem ze Smilkova; starý pan Aleš Holický ze Šternberka válčil s několika zemany v okolí Slanském i dobyl jedné tvrze lší, na druhé zas v Jenči dobyl a jal bakaláře Prokopa Jidáška. Ještě větší boje vedly se v krajích půlnočních. Slezáci tam ku konci minulého roku oblehli pana Hynka Krušinu z Lichtenburka město Frankenstein, neboť prý jeho lidé veliké krádeže ve Slezsku spáchali. Wartenberkové Děčínští, Mikeš Pancéř ze Smojna na hradě Sloupu (Pirkšteina) v Litoměřicku a Krištof Šoff na Troskách nepřestávali loupežiti v krajích Litoměřickém a Boleslavském, potom jízdy konati do horní Lužice a do Slezska. Tu se zdvihli Lužičané z měst Zhořelice, Budišina a Žitavy, Slezáci z měst Vratislavi a Svídnice s jedné, krajské míry obou řečených krajův s hejtmany svými, panem Jakubem z Vřesovic a Janem Smiřickým s druhé strany, a všickni se proti těm škůdcům shlukli. Tvrz Sloup, která stála na písčové skále v údolí, z něhož k ní žádného přístupu nebylo, nicméně na Pancéři byla dobyta a od pana Smiřického opanována. Také starý dravec, starší Jan Kolda ze Žampachu, nemoha zapomenouti Slezákům, že mu s českými pány hrad Náchod vypálili, opět se zdvihl a do Slezska vypravil, kdežto 19. srpna 1444 město Bolkenhain ztekl, vydrancoval a vypálil; když se však s mnohými zajatými na Náchod vracel, sebrala se na rychlo blízká města slezská, a tu dostižen jsa u Křesova utrpěl porážku a všechny své vězně a kořisti ztratil. To byl poslední skutek tohoto škudce zemského, neboť v krátkce na to zemřel. Vřak brzo se podobně proslavil syn jeho, mladší Kolda, potatilec zdařilý.

Jiné rozsáhlé záštit strhlo se toho času na Moravě. Moravský pán, Heralt z Kunstatu, maje jakousi rozepři s obcí Brněnskou, přijel tam na radnici maje list bezpečnosti v rukou; tam postaviv se před řadu městskou otevřel a předložil nějaké li-

stiny; páni konšelové však na pana Heralta moci sáhli a v noci při pochodních v radnici jej stítí dali. Toto unáhlení rozbouřilo veškeren rod Kunštatský na Moravě i v Čechách náramně, vypověděna válka Brněnským a hledána krvavá pomsta na dlouhý čas; sám pan Jiří z Poděbrad svého rodu rázně se ujímal, a ještě ku konci následujícího léta nebyl ještě s Brnem smířen.

V těch nových zmátcích byl opět pan Ptáček první o to pečliv, aby mír zemský byl obnoven, usiluje o to, aby se 8. července sešel sněm v městě Pelhřimově, proto že jeho strana jsouc v nevoli s Pražany, do Prahy více jezdit nechťela. Pánové Oldřich a Menhart, náčelníci druhých stran, nechťeli zas leč v Praze sněmovati. Po dlouhém dopisování mezi stranami měli se někteří přední pánové v Dobříši o tom smluviti, kde by se sněm měl sejíti. Tu vydal se pan Ptáček také na cestu do Dobříše; však sotva z Ratajského hradu, svého sídla, půl druhé míle ujel, přišlo mu velmi zle, musel se hned domů vrátiti a tam za nedlouhý čas dne 27. srpna 1444 náhle umřel, jsa v květu věku svého. Pocházel ze zvláštní linie pánův z Lipé a z Dubé i byl poslední mužský potomek rodu svého. Jeho předkové psali se již na začátku 14. stol. z výše řečeného Sloupu čili Berkenšteina (Birkšteina) hradu v Litoměřickém kraji, on sám byl pánem na Polné a Ratajích; že pak původní hrad Birkšteina v Litoměřicku byl do cizích rukou přišel, postavil některý předek jeho při samých Ratajích nový hrádek Pirkšteina, kterýž nyní na faru obrácen jest, a kulatá věž na zvonici. Pan Hynce Ptáček z Pirkšteina stal se teprv v pozdějších letech rozhodným Husitou; poznáv věrolomnost a neupřímnost císaře Sigmunta a přikrost k Čechům se strany apoštolské stolice, postavil se v čelo národu, a spojuje upřímnou vůli s důrazem, hájil jeho samobytnost a staral se o jeho sjednocení a upokojení. Eneáš Sylvius o něm píše, že byl muž tlustý, plešatý, malé postavy, veselé povahy a mluvný. Osud přetrhl před časem běh života jeho, jeho zásluhy o vlast a národ zůstanou vždy u vděčné památce. Na štěstí dospěl nyní jiný výtečný syn vlasti, Jiří z Poděbrad, který ztrátu jeho skutečným pokrokem v záležitostech vlasti, i novým a neodolatelným důrazem více než nahradil.

Pan Jiří z Poděbrad v čele kališníkův. Další jednání o krále a o arcibiskupa.

1444—1445.

Když se byla smrt páně Ptáčkova po Čechách roznesla, sjeli se hned v měsíci září 1444 přední pánové jeho strany v Kutné Hoře, kdež se bez rozpakův přikázali k panu Jiřímu z Poděbrad, svému prý nejstaršímu, v skutku však nejmladšímu mezi nimi. Narozen byv v den sv. Jiří roku 1420 na hradě Poděbradském počítal právě teprv 24 let. Otec jeho byl pan Viktorin z Poděbrad a z Kunštatů, matka Anna z Wartenberka, synovice někdo pana Čeňka z Wartenberka, nejvyššího purkhrabí, a vlastní sestra paní Kateřiny, manželky pana Oldřicha z Rosenberka. Pan Jiří byl tedy sestřencem synům téhož pána Rosenberka, náčelníka katolické strany. Právilo se, že mu sám Žižka při křtu kmotrem byl, což ovšem možné bylo, ano jisto jest, že Jiřího otce, pana Viktorina, Žižka na smrtelném loži svým nejvěrnějším přítelem nazýval. Již nyní byl se proslavil v bitvách u Lipan, 1434, a u Táboru, 1438, a stal se roku 1440 hejtmánem kraje Boleslavského, k němuž tehdaž Poděbrady náležely. Roku 1441 oženil se pan Jiří s ušlechtilou pannou Kunhutou, dcerou někdy pana Smila Holického ze Sternberka, staršího bratra pana Alše, který mezi Sirotky stálostí a věrností vynikal. Z té příčiny přidružili se nyní i Táboři k jednotě, jižto pan Jiří náčelníkem byl, a která po něm napotom obyčejně Poděbradskou se zvala.

S mladistvou horlivostí ujal se pan Jiří správy jednoty své, a uměl to s mocí tak podstatnou prováděti, že v nedlouhém čase přece dovedl zemské věci ku předu pohnouti. Také o jeho osobnosti Eneáš Sylvius, přední věku svého spisovatel, příležitostně se zmiňuje; zní pak úsudek toho bystrozrakého muže, však nikoliv přítele Jiříkova, asi takto: „Jiří z Poděbrad jest člověk postavy krátké, těla hranatého, pleti bílé, očí jiskřivých, mravův líbezných, nakažený husitstvím, ale jinak muž spravedlivý a šlechetný; — vyniká mnohotvárnou zkušeností běhův jak státních tak i válečných, zrakem v nahodilých potřebách nejbystřejším, přičinlivostí neslýchanou, podnikavostí a bedlivostí neuvěřitelnou.“

Okolo sv. Havla 1444 měl se v Praze valný sněm sejíti, šli tam však toliko přívrženci stran páně Rosenberkovy a Menhartovy; Poděbradská jednota sešla se v témže čase v Nym-

burce, i dala do Prahy věděti, že ačkoliv by ráda chtěla sněmu, do Prahy však naprosto že nepůjde. Potom se některý čas vyjednávalo mezi Prahou a Nymburkem písemně, až se obě strany dne 1. listopadu ku společnému jednání v Českém Brodě sjeli. Tu stalo se 25. listopadu usnešení, jakým způsobem mohla by země Česká v jednotě a svornosti, v právních a rádech zachována býti, potom aby kompaktata a mírný list z roku 1440 byly držány a zachovány, a co se proti nim stalo, aby napraveno bylo, konečně aby mistr Rokycana byl na arcibiskupství potvrzen a posvěcen. Zároveň splnomocnění byli páni Jiří z Poděbrad a Zbyněk Zajíc z Hasenburka, pán katolický, aby k provedení toho cest a prostředkův vyhledávali. Na tomto sněmě však opět také uzavřeno bylo, aby znamenité poselství šlo vyjednávat do Rakous o vydání mladého Ladislava, krále Uherského a vojvody Rakouského, aby také do Čech za krále přijat býti mohl.

Pan Jiří ukázal nyní v jednání o tak nazvané dokonání kompaktat a zejména o potvrzení mistra Rokycany na Pražské arcibiskupství takovou opravdovost, že z toho lze bylo znamenati, s kterakým důrazem v řízení veřejných věcí dále pokračovati bude. V církevních věcech umínil obrátiti se ku kardinálovi Julianu Cesarinimu, od papeže Evgenia IV. pro Uhry i pro Čechy zase splnomocněnému, ku kterému Čechové již přede dvěma lety zření své obrátili. Avšak výtečný muž tento právě té doby, když v Českém Brodě sněmováno bylo, zahynul v nešťastné bitvě u Varny. Stalo se to tak. Po smrti královny vdovy Alžběty v Uhřích přiznala se většina jejích přívržencův ku králi Vladislavovi Jagajlovi; toliko Diviš, arcibiskup Ostřihomský, pan Ladislav Gara a Jan Jiskra s hejtmany a městy svými v horních Uhřích zůstali mladému Ladislavovi věrni. Král Vladislav, maje nyní větší moc v ruce, dal se od kardinála Juliana k válce proti Turkům skloniti, a vykonal od července r. 1443 do února 1444 slavnou vítěznou válku proti nim, proniknuv hluboko do Bulhar. Tu přišli ponejprv za lidské paměti turečtí vyslanci k němu do Budína prosit za pokoj, kterýž 1. srpna 1444 v Segedíně skutečně byl uzavřen. Však kardinál Julian, i papež Evgenius i všickni sousední křesťanští národové tomu pokoji odporovali, myslíce, že by nyní nejlepší doba byla k vypuzení Turkův z Evropy. Na jejich naléhání zrušil král Vladislav svou přísahu na mír a proti sultanu Muratovi II. druhou válku

víhl. Postoupil s vojskem svým ještě hloub Bulhar, až se u Varny blíž Černého moře lečně se sultánem a jeho vojskem potkal. I se dne 10. listopadu osudná bitva strhla, které král Vladislav padl, kardinál Julian sarini na útěku od svých vlastních lidí zabít a celé křesťanské vojsko potřebo a rozprá no bylo. Jiní o kardinálovi jinak vypravují, byl totiž od Turkův chycen, do Adrianopole uveden a tam neslýchanými mukami usmrčen. nom uherský vůdce Jan Huňad zachránil s nehojnými zbytky poraženého vojska čas- m uprchnutím z bojiště.

Když se pan Jiří z Poděbrad o zahynutí rdnala Juliana Cesarini-ho dověděl, musel o dokonání kompaktat k samému papeži vrátiti; byli však dva papežové, Evgenius IV. Felix V.; nevědělo se ještě, který druhému ide museti ustoupiti, sbor Basilejský však al již r. 1443 konec neslavný, odrotil se na is neurčitý; že pak papež Felix již byl jme- val Čechům arcibiskupa, výše řečeného kněze likulše od Řebříkův, kterého Čechové nechtěli, vrátil se pan Jiří s panem Zbyňkem Zajícem Hasenburka k papeži Evgeniovi. Jejich po- ové k tomu papeži do Říma vypravení ne- finesli však žádoucí odpovědi, neboť se byl to pan Oldřich z Rosenberka již postaral; nové zas strany jeho a Menhartovy sjevše se k července 1445 v Plzni, usnesli se na tom, e zvláštním psaním papeži za jeho odpověď náknjí a jemu v několika člancích vyloží ůtiny, proč Rokycanu nehodným býti poklá- hji, aby byl arcibiskupem Pražským. To se stalo, a vedle jiných pánův, kteří k tomu své pečeti přivěsili, učinil to také tentýž pan Zbyněk Zajíc z Hasenburka, od ůma Českobrodského s panem Jiřím k tomu ůstev, aby se o potvrzení Rokycanova přičinil. A ptece byl ten pan Zbyněk jeden z nejsle- ůstnějších pánův českých, nepřestav nikdy po- ůstí vážnosti a úcty všestranné. Nedá se ůak mysliti, než že i on nepovažoval to býti ůstí cti své, když nedrží slova kacířům podle ůstí mínění na ujmu pravé katolické víry ůstí. Však též i sám pan Oldřich z Ro- senberka nerozmýšlel se svolovati na sně- ůstí k věcem sebe protimyslnějším, uměje se ůstí vždy o to postarati, aby výsledek byl ůstí opak toho, čeho sobě strana kališnická ůstí. Následoval potom v druhé polovici února ůstí v Praze, ku kterémuž se také pan Jiří ůstí jeho dostavila; však byl velmi bouř- ůstí, neboť strana páně Oldřichova a Menhar- ůstí pottem silnější uměla to provesti, že

z vypravení valného poselství do Rakous o krále sešlo, a všecko do nejisté budoucnosti opět za- věšeno zůstalo.

Zjevení se krále v Stadcích.

1445 v měsíci dubnu.

Pozoruhodno, že již po druhé po vymření rodu královského národu Českému Stadice se připomínají, klidná to vesnička nad Bělinou opodál hor Srbských, z které někdy Přemysl, praotec všech panovníkův českých, od pluhu povolán byl na trůn. Po vymření rodu jeho probodl Oldřich z Lichtenburka při jednání o volbě nového krále r. 1307 Tobiáše z Bechyně, proto že s úsměškem české stavy do Stadice posýlal pro nějakého sedláka, který by snad strýcem byl starého rodu královského. Nyní dlouhá osířelost královské koruny české a všeho národu, marná touha po králi zavdala k tomu příčinu, že se ve Stadcích skutečně král zjevil. Vyskytl se tam v měsíci dubnu 1445 po velikonoci muž neznámý, v žíní oděný, jenž vyhlídnuv sobě v poli strom vysoký a košatý, naň vylezl a v jeho větvích jakousi chýši ku přebývání sobě upletl. Sedlákům ze vsi, kteří přicházeli dívat se naň, vypravoval, že byl pou- stevníkem, a že měl zázračné zjevení: přišli prý k němu svatý Václav a svatý Jan (rozumí se Křtitel) oznamující jemu, že jej Bůh Če- chům za krále ustanovil; a protože od nich po- slán jsa přišel prý do Stadice, kdežto králové Čeští původ svůj brali, aby dostal povolání svému; lidu českému že nyní slyšeti jest vůli Boží, a zachovati se podle ní. Muž ten, ačkoliv sprostý, byl postavy vážné, vedl řeči ušlechtilé a choval se pobožně; proto se zdál sedlákům býti cosi vyššího a svatého, i uznávše jej za krále od Boha jim ustanoveného, počali ho ctíti spůsoby všelikými, přinášeli mu dary a poklony, a nejen otočili ho stráží tělesnou, ale zřídili mu také radu ze starších svých. Nahodil se brzy člověk v písmě znalý, kterýžto učiněn jsa kancléřem, spisoval nové zjevení, a psanými do všech českých krajův roznášenými napomí- nal lid, aby přišli se kořit králi svému, jež Bůh sám z prostřed chudiny povolati, a pro dobro vlasti zjevíti ráčil. Brzo se po celé zemi hluk o té věci rozléhal, prostoduší a hloupí byli u velikém nadšení, chytřejší a vzdělanější se tomu smáli. Nicméně hrnuly se veliké davy lidstva do Stadice, přicházel i nejeden rytíř a panoše, aby se novému Bohem poslanému králi

k věrnosti a poddanosti přikázal. Ve městech a po vsích počaly se oň strany tvořiti, pohnutí mysli rostlo, a již bylo se obávati, že se pouhou strhne. Zemští pánové, kteří se tomu s počátku také smáli, vidíce co se děje, náhle dostali strach, sjíždějíce se na překot k panu Smiřickému do Roudnice. Odtud vystrojivše

branné z čeledi své, silný zástup ozbrojený vypravili do Stadic, aby takovému divadlu konec učinil. Když tito ozbrojenci na místo přijeli, očekávali radové nového krále, a všechen lid, který se mu tuto kořil, že Bůh nějaký zázrak způsobí; však ozbrojenci přijeli pod strom a kázali Božímu poslanci, aby dolů

Zjevení se falešného krále v Stadicích v dubnu 1445.

(8)

slezl, což on bez odporu učinil. Zázraku nebylo, a nikdo nepostavil se k odporu, když poustevníka a jeho rady svázali a co zajaté na Roudnici odvezli. Ti co prvé nejhorlivěji jeho královské důstojnosti pomáhali, nyní jej zapřeli, a každý byl rád, kdo mohl utéci. Pan Jan Smiřický podržel toho muže i jeho rady

nějaký čas v Roudnici ve vazbě; poznáv pak, že jest na mysli pomaten, kázal starým sedlákům, radám jeho, brady oholiti a je domů propustiti, jej samého pak poslal do Prahy k Staroměstskému purkmistru, Pešíkovi z Kunvaldu, aby ho tam opatřil. Eneáš Silvius poznamenal k tomu příběhu v jednom listu svém, že čím

výtečnější jsou v Čechách mužové jak rozumem tak učeností vynikající, tím větší hloupost se tam zároveň také shledává.

Uherské poselství ve Vídni. Jan Jiskra z Brandýsa.

1445 na podzim.

Stavové uherští po smrti mladého krále Vladislava Jagajloviče, Polského a Uherského, jehož Poláci vyznačují příjmím Varneňčík, sešli se v měsíci květnu na sněm do Pešti, a tu nyní všichni k mladému králi Ladislavovi svolili, ustanovivše se na tom, aby vysláno bylo znamenité poselství do Rakous, které by tam mladého krále i korunu uherskou sobě vyžádalo, aby Ladislav nově na království korunován býti mohl. Pokud však se to nestane, mělo celé království Uherské spravováno býti sedmi tak zvanými hejtmany, to jest sedmi nejmocnějšími muži v království, z nichž by každý tu část spravoval, v které nad jinými buď jméním buď jinak svým postavením předčí. Za jednoho takového hejtmána uznán byl také Jan Jiskra z Brandýsa v hořejších Uhřích, které držel osazené vojskem svým. Však nejpřednější byl Jan Huňad, Sibiňan a Rumun rozený, kterýž posud nejvíce proslavil se porážením vojsk tureckých, právě nyní však ještě v zajetí u Drakula, vojvody Valašského, byl, do kterého upadl na útěku z bitvy Varenské. Přišlo tedy slavné poselství od království Uherského k Bedřichovi králi do Vídně, aby s ním o vydání Ladislavovo jednalo; Uhři podávali Ladislavovi všecky hrady a požitky, které královské komoře přináležejí, slibovali způsobiti ve své zemi řád a vládu, a potom Ladislava i s korunou zase králi Římskému navrátiti, aby si jej co poručník dále ještě choval buď v Prešpurce, neb ve Vídni, neb na Špilberce, hradě Brněnském. Však se králi Bedřichovi přece tak učiniti nezdálo; jak byl povahy nedůvěrlivý, bál se hlavně o to, žeby mu Uhři potom nevrátili ni Ladislava ni koruny, na jejich přísahy, listy a pečeti nic nedávaje. Proto odbytí jsou od něho jak již několikrát před nimi Čechové. Uhři pobývše několik neděl ve Vídni, a žádného konce s králem Bedřichem dojíti nemohouce s velkou mrzutostí do své země se vrátili.

Mladý Ladislav, kterému nyní na půlšesta roku šlo, byl krátce před tím ze vzdáleného hradu na pomezí italském zase od svého

poručníka do Nového Města za Vídní přivezen, kde sám král Bedřich dvorem býval. V uherském poselství nalézal se také Jiskra z Brandýsa, který uživ vhodné příležitosti žádal si mladého krále viděti a dříve než druzí magnati uherští k tomu konci do Nového Města přijel. Tento muž již za císa. Sigmunta do Uher přišlý, byl nejslavnějším válečníkem českým, který po skončení válek husitských mimo vlast svou hledal pole své činnosti, a netoliko svým válečným uměním, v čemž přirovnáván byl k Žižkovi, ale i ušlechtilou povahou, ničím nezviklanou věrností a stálostí k tomu, kterému své služby věnoval, skutečné a velké znamenitosti dosáhl. Byl-li rodem Čech neb Moravan, zůstává nerozhodnuto, o jeho předcích ničeho se neví. Nebožka královna Alžběta učinila jej nejvyšším hejtmánem horních Uher, a měla jemu, jak již spomenuto, hlavně za to děkovati, že v Uhřích o všecko nepřišla. Přijav toto důstojenství musel si teprve sám z ničeho vojsko utvořiti; to se mu rychle podařilo, neboť bojovníci čeští v hojném počtu pod jeho prapory spěchali. Nedával jim žoldu, neboť se živili sami na útraty krajín, kde bojovali. Jal se s nimi dobývati měst Košic, Levoče a Bardějova, potom báňských měst Kremnice, Štávnice, Bystřice, Nové Báně, Pukance a Libětova, vesměs na Slovensku; byla to první sídla jeho moci a vlády v horních Uhřích. Potom dobyl Prešova a Kežmarku, jakož i drahně hradův a tvrzí mezi těmi městy ležících, i měl také v Trnavě, Nitře a Trenčíně posádky své. Spůsob jeho válčení byl zcela Žižkovský, jen že prý také vedle toho jiných způsobův užíval, o kterých žádných zpráv nemáme. Jeho lidé zakládali na rozličných místech tak řečené tábory a posádky, totiž pevnůstky, s nichžto panovali celému okolí, ukládali sedlákům platy a roboty dle potřeby své, a bránili se nepřátelským útokům. Jiskrova statečnost a štěstí jeho válečné vždy hojných pomocníkův k němu lákalo, mnohý český, moravský a polský šlechtic za čest a za zisk si to pokládal, býti v jeho službě; mezi jeho hejtmany a rotmistry jmenují se přední Jan Talafús z Ostrova, před tím zeman kraje Chrudimského, Mikuláš Brcal z Dobré, Petr z Radkova, a bratři Mikuláš a Petr Komorovští, šlechticové polští, kteří z nepřátel a zajatcův stali se také jeho přátelé a pomocníci. Pan Jiskra byl postavy nevysoké, černý a drsnatý, myslí vždy veselý, podnikavý a smělý, štědrý až do marnotratnosti, zvláště k vojákům, a skvostnosti ve všem milovný. Pod jeho ochranou stěhovalo se mnoho

set rodin husitských Čechův do horních Uher, kdež mezi Slováky osedli a se spisy českými jakož i s pokročilejšími spůsoby v řemeslech a živnostech je seznámili. Od těch dob počíná se první duševní hnutí mezi Slováky, jevíci se ponejprv spisováním knížek v čistém českém nářečí. V Muránské dolině v Gemeru, v Dob-

šíně, městečku, a v nejdnech jiných místech pokládají se obyvatelé nyní slovenští ještě za potomky někdy tam osedlých Čechův.

Když pan Jiskra tedy z Vídně do Nového Města za Vídní přišel, aby královské dítě, dědice trůnu Českého a Uherského spatřil, nalézal se tam při Ladislavovi právě praelat ital-

Jiskra z Brandýsa koří se mladému Ladislavovi v Novém Městě za Vídní, na podzim r. 1445.

(4)

ský, slavný Eneáš Sylvius Piccolomini, dříve sekretář sboru Basilejského, nyní krále Bedřicha, jeden z prvních vzdělcův svého věku, Husitův obzvláštní nepřítel a přece dějepisec český. Ten nám popsal co očitý svědek tklivý výjev prvního shledání Jiskrova s královským dědicem. Když totiž Jiskra k La-

dislavovi puštěn byl, uvedl jej králi jeden z vysokých úředníkův zemských, právě k dítěti, že to jest ten muž, který tak udatně bojovníky pro něj a pro jeho právo do boje vodil, to že jeho ochránce, jeho druhý poručník. Jiskra však poklekna tu před královským dítětem se srdečným pláčem jemu ruku políbil a v tento

rozum k němu promluvil: „Již tě aspoň jednou vidím a za ruku držím, můj milý králi! Kdybys ty věděl, jak mnohá nebezpečí jsem pro tebe podstoupil, v jaké těžké práci se vydal, kolik ran jsem na životě vzal: hle za důvod jsou tu jizvy moje! Otci tvému a tobě život svůj jsem obětoval. Žádná moc není tak velká, žádné neštěstí tak mocné, aby srdce mé od tebe odloučilo a odcizilo mohlo; služby mé sama smrt tobě odejme. Ale ty v tomto dětském věku svém tomu nerozumíš. Jakou tedy odplatu máti budu za věrné práce své? čím se odměníš rytíři svému?“ To vše mluvil bezpochyby česky, Ladislav jsa německy vychován, nerozuměl tomu; avšak když Jiskra přestal mluvit, sem tam se ohlížel, a spatřil měšec Jana Ungnada, komorníka svého, v němž on vedle obyčejné v Němcích panujícího peníze k rozdávání almužny chudým choval, mlčky po něm sáhl, a toliko šest grošův stříbrných, neb jich tam více nebylo, z něho vyňav, Jiskrovi daroval. Jiskra si tohoto daru tak vysoce vážil, že dal ty groše zlatem obložit a potom vždy na hrdle zavěšené je nosil.

Uhři, kteří prvé stáli při padlém králi Vladislavovi, vyčkali nyní toliko času, až se Jan Huňad z vazby své do země navrátí, a tu jej r. 1446 za plnomocného gubernatora čili zemského správce zvolili, aby vykonával všechna práva královská až do plných let Ladislavových. Jiskra však mu ve své krajině poslušnosti odešel. Za to měli Huňad i Uhři hrozný vztek proti němu, a bylo jim nesnesitelné, že Čechové takovou moc a sílu v jejich zemi provozují. Věděl Jiskra matil svým válečným uměním napořád všechno jejich usilování, a porážel i samého Huňada velmi krvavě, udržev se v postavení svém až do osvobození krále Ladislava z rukou krále Bedřicha, jakž o tom dále ještě vypravováno bude.

Další marné vyjednávání Čechův s králem Bedřichem a s papežským dvorem.

1446—1447.

Římský král Bedřich III. během r. 1445 změnil své chování k papeži Evgeniovi IV., jsa dosud k němu i k protipapeži Felixovi V. jako na rovnováze, čekaje až který z nich ve svém důstojenství se udrží. Věděl nyní se počal k Evgeniovi kloniti, což způsobili hlavně říšský kancléř Kašpar Šlik, Eneáš Sylvius, kterýž v tajném poselství do Říma jel, a kněz Jan

z Karvaja, rodilý Španěl, auditor papežovy síně, kterýž toho roku 1445 dvakráte od papeže Evgenia byl u krále v Rakousích, a také v měsíci srpnu k panu Oldřichovi do Krumlova dojel. Český rytíř, Prokop z Rabšteina, služebník krále Bedřicha, poslán jest z Rakous do Prahy s bullami papeže Evgenia k rektorovi a k mistrům učení Pražského a také k městům Pražským, které prý, jak starý létopisec svědčí, byly velmi ochotné, vzácné a příjemné. Věděl hned na začátku roku 1446 stalo se, že se odebral jistý počet Pražských mistrův, bakalářův a studentův k biskupu Mišeňskému na jeho hrad Stolpno blíž hranic Lužických, žádajíce, aby je na kněžství vysvětil. Biskup to učiniti se zdráhal, lečby se odprísáhlí přijímání pod obojí způsobou. „Však oni raději, píše starý létopisec, odepřeli vzíti svěcení, nežli by to učinili ku potupě pravdy Kristovy a k hanbě království Českého; — a to všechno přišlo prý z návodu kapitoly Pražské a mistra Papouška, faráře u panuy Marie před Týnem, kteřížto listy psali, aby biskup žádným obyčejem toho nečinil.“ — Zas mistr Jan z Příbrami učinil jakožto administrator konsistoře dolejší pokus, zříditi řád mnišský pod obojí. Přišli totiž k němu čtyři zachovalí panoši a jeden žák, kteří odřekše se toho světa žádali, aby přijati byli do kláštera Slovanského. Mistr Jan po velké mši tak učinil, předepsav jim slušnou řeholi, přijal od nich slib čistoty a tak je v klášteře osadil. Nevědomo, dlouho-li trval tento nový spolek klášterní. Věděl jeden i druhý příběh rozjitřil mysl horlivých i mírných kališníkův nemálo a rozdmýchoval doutnající oheň, až se vzňal plápolem veřejným; neboť stále svolování k žádostem strany kališnické a následující maření jejich panem Oldřichem z Rosenberka a pomocníky jeho již rozpálilo nemálo myslí všech kališníkův Poděbradské strany. Sjeli se s Jiřím Poděbradským mnohé hlavy jejich 30. dubna 1446 v Kutné Hoře, a vydali psaní stížná ke všem předním pánům českým, oznamujíce, že již toho nepoctivého jednání strany protivné dosti mají a že jim nezbyvá leč ke zbrani sáhnouti, aby na nich vymohli zdržení slova daného. Toho se ulekl pan Oldřich z Rosenberka, a umínil si, podrobiti se nutné potřebě a uchlácholiti rozhněvané protivníky opět povolností dočasnou a přetvářkou.

Proto způsobil svolání sněmu do města Pelhřimova hned na počátek června 1446 tak rychle a náhle, že všickni účastníci ani k němu dospěti nemohli. Nicméně se tam

přední osoby všech stran a stavův shledali, a již dne 12. června byly dvě hlavní žádosti většiny národu, totiž strany Poděbradské, jménem celého národu Českého sepsány a přijaty, totiž aby byl král Římský, Bedřich, vyzván, by do roka Ladislava do Čech vydal, a by vedle nedospělého krále zřízena byla vláda se zemským správcem v čele z prostředka stavův zvoleným. (K té žádosti pobídnuti byli Čechové příkladem Uhrův, kteří právě 5. června Huňada za gubernatora s mocí královskou zvolili.) Druhé usnešení bylo, aby zvláštní poselství od celého království ku papeži aneb ku sboru Basilejskému, kdežby koliv totiž to dříve opatřeno býti mohlo, vypraveno bylo, které by potvrzení mistra Rokycany na arcibiskupství a řádné opatření církve české podle kompaktat vymohlo.

K tomu se musel také pan Oldřich z Rosenberka podrobiti, a tu začal zápas mezi dvěma nejpřednějšími hlavami v zemi, Jiřím Poděbradským a panem Oldřichem, neboť třetí hlava, pan Menhart z Hradce, stal se byl již v rukou Oldřichových pouhým nástrojem. Zápas ten vždy zjevnější, vždy umělejší a krutější vedl se netoliko vojsky a bitvami, ale i všelikými duševními zbraněmi, řečmi, enostmi a úskoky, nejvychytralejší státnickou moudrostí, pomocí cizích mocnářův a národův, nekonečným sněmováním a poselstvováním, a nezastavil se dříve, leč úplným vítězstvím jednoho a ustoupením druhého. Pan Jiří byl panu Oldřichovi sestřencem, pan Oldřich pak onomu ujcem, nicméně strannické vášně již dávno je byly od sebe rozdělily. Oba zajisté dali se vésti svým přesvědčením a svědomím, avšak pan Jiří byl upřímný vlastenec, dary ducha jeho a srdce jeho byly vysoké a jeho veřejný a soukromý život byl bezúhonný, ačkoliv nerovnal se, jak se zdá, jak ušlechtilou myslí, tak útlostí svědomí svému předchůdci, panu Ptáčkovi z Pirkšteina; pan Oldřich zas neliboval si v národu svém, aniž chodil po cestách upřímnosti, nýbrž zdálo se, jakoby vždy bažil jen po mistrovství v oklikách a pokrytství. Proti němu musel býti pan Jiří opatrný jako had, při moudrém obstarávání obecného dobrého nezapomínal nikdy na své vlastní, aniž ostýchal se užívatí prostředkův tu chytrých, tam krutých k účelům, kteréž za chvalné a potřebné uznával, jinak by nebyl proti němu více dovedl, nežli právě jeho předchůdce.

Širší usnešení o tom, co v Pelhřimově uzavřeno bylo, stalo se potom na valném sněmu v Praze, kterýž trval od sv. Martina, 11. listopadu, až do polovice prosince 1446, kdež také

přítomni byli poslové z Moravy, ze Slezska a z obou Lužic. Toliko o zvolení správce zemského nemohly se usnesti strany zvláště pro nedůvěru stavu městského, který se bál ujmy na svých svobodách, když by práva královská nad městy měla býti vykonávána někým jiným než králem samým; neboť již tu počali vyšší stavové, panský a rytířský, jeviti choutky, jak by stav městský ze všeho účastenství v zemské správě vyloučili.

Ještě před tímto sněmem poslán byl od krále Bedřicha jeho služebník, Prokop z Rabšteina, do Čech, aby aspoň universitu Pražskou a přední pány zemské přiměl ke zrušení nestrannosti proti papežům a k opětnému přiznání se k Evgeniovi IV. Přišel napřed k panu Oldřichovi z Rosenberka do Krumlova, a ten také přiznání napřed sám učiniv a pečť svou k němu přivěsiv, Rabšteina k jiným pánům vypravil, aby totéž učinili. Mnozí ze samé Rosenberkovy strany odepřeli pečeti své, pravice, žeby se tato věc měla na sněmu veřejně a ne po straně a porůznu jednati; proto Rabšteina v poselství svém s mnohým příkořím ba i nebezpečenstvím se potkal; nicméně tolik dosáhl, že k přiznací listině kromě pana Oldřicha pečeti své přivěsili pánové Menhart a Jan z Hradce, Václav z Michalovic, Mikuláš a Zbyněk z Hasenburka, Hanuš z Kolovrat, Hašek z Waldšteina, Jan Smiřický a Zdeněk ze Šternberka, syn někdy pana Petra Konopištského ze Šternberka, o kterém napotom mnoho vypravovati se bude. Také universita Pražská dala přiznací list od sebe, a tak ty listy po 10. srpnu 1446 šly do Říma ve jménu celého království Českého.

Mezi tím papež Evgenius IV. Římského krále Bedřicha nejvíce peněžitými dary k tomu přiměl, že se konečně sám přece na dobro odhodlal, papeže toho zase za pravého uznávati a k jeho poslušenství se navrátiti, neboť na říšském sněmě v září 1446 ve Frankfurtě držaném obdržel na knížatech a stavích říšských, že se také zřejmě pro papeže Evgenia prohlásili. Král Bedřich proto vyslal do Říma Eneáše Sylvia a Prokopa z Rabšteina, kteří tam dne 7. ledna 1447 spolu s posly od jiných německých knížat přijeli. Evgenius 12. ledna v těžkou nemoc upadl, však pookřáv na čas přijal od poslův okolo smrtelného lože jeho klečících přiznání se královo a druhých knížat říšských, i tak umřel dne 23. února 1447 dočkav se té útěchy, že církev po tolik let rozdvojená a neslýchanými bouřemi zmítaná opět

byla sjednocená, mocná a slavná. Potom se zavřeli kardinálové v konklave (to jest zavřená schůzka k volení nového papeže), při čemž český rytíř Prokop z Rabšteina měl čest, býti předním strážcem jeho, i vyvolili 6. března nového papeže Mikuláše V., který již co kardinál pod jménem Tomáš ze Sarzany byl předešlého roku s kardinálem Karvajalem pana Oldřicha z Rosenberka na Krumlově navštívil.

Nový papež Mikuláš V. byl muž postavy malé, ale ducha nemalého, učený a výmluvný, ctižádostivý a tvrdohlavý; znal od pana Oldřicha z Rosenberka všechny klevety, jež Čechové strany katolické proti mistru Rokycanovi roznášeli, a podával tudíž málo naděje, žeby Rokycanu na arcibiskupství potvrdil. Následkem opětného sjednocení církve pod jedním papežem pozbyli zbytkové Basilejského sboru a s nimi také protipapež Felix V. vsí váhy své, byli následujícího roku 1448 z Basileje do Lausany vypuzeni, Felix se z papežství poděkoval, a sbor se r. 1449 dočista rozešel.

Slavné poselství české ze sněmu Svatomartinského do Vídně ku králi Bedřichovi zvolené, vydalo se tam na konci roku 1446, však opět vrátilo se s nepořízenou. Pan Rosenberk hrál opět dvojí osobu, jednu co sněmovník český, druhou co tajný rada krále Bedřicha. Tenkrát opět žádal Bedřich dle rady téhož pána strany vydání Ladislavova odkladu, uloživ stavům českým valný sjezd do Vídně až ke dni sv. Michala, 29. září 1447.

Podobně s nepořízenou potkalo se druhé poselství české u nového papeže. Již byl do Říma pan Oldřich z Rosenberka napřed tajně výstrahy dával, aby Rokycana žádným způsobem nebyl k arcibiskupství připuštěn, a sám Prokop z Rabšteina důvěrně panu Oldřichovi psal, kterak od nejpřednějších kardinálův musel slyšeti výčitky, že to jest proti veřejné mravnosti a kterak to duše v nebezpečení uvádí, že pan Rosenberk veřejně pro Rokycanu, podtají proti němu mluví a píše. Týž Prokop z Rabšteina potkal na své zpáteční cestě v Rovigu v Itálii posly české do Říma jedoucí, i pravil jim napřed, že není naděje, aby co v Římě pořídili, an prý již někdo jiný k arcibiskupství Pražskému ustanoven byl. I byli mezi posly českými známý nám mistr Petr z Mladonovic, nyní farář u sv. Michala na Starém městě Pražském, rytíř Jan Malovec z Pacova, pán na Borotíně, Matiaš Louda z Chlumčan, někdy hejtman Tábořský v Písku, nyní sudí dvorský měst královských a

měšťan Pražský, a Martin Kučka z Kutné Hory, horní hofmistr. Dne 1. května 1447 vjeli do Říma, a třetího dne obdrželi první slyšení před novým papežem a před kardinály toliko, nikoli jak žádali, před celým kněžstvem. Nakládalo se s nimi šetrně a slušně, ano kněží mezi nimi také dovoleno v kostelích Římských mši sloužiti. Avšak jakkoliv právě zemřelý papež Evgenius IV. před léty kompaktáta mezi Čechy a konciliem Basilejským učiněné byl jistým způsobem schválil, nemínil jeho nástupce, Mikuláš V., když právě Evgenius nade všemi odpory řečeného koncilie byl zvítězil, vyhověti žádostem Čechův, ano doufal, že nyní Čechy beze všech výminek k navrácení se ku poslušenství katolické církve připudí. Nepotvrdil ani kompaktát ani Rokycany na arcibiskupství, maje mimo to o Rokycanovi předpojaté mínění, jakoby nebyl života bezúhonného a jakoby bludy omámen neupřímně s všeobecnou církví smýšlel, čím se Rokycanovi nejvíce pan Oldřich z Rosenberka a kapitula Pražská tajnými listy byla přisloužila. Žel Bohu, že tehdejší duch, povahy a poměry osobní v církvi Římské nedovolovaly, učiniti jediného kroku vstříc žádostem národu Českého, ač tento větším dílem již v poslušenství církve stál, a krom kalicha a několika jiných nepodstatných obyčejův při bohoslužbě v nauce katolické víry již se neuchyloval. Přiskrým odstrkováním od Říma přetrpěli Čechové v nedalekém čase opět hrozných pohrom, a nemohouce svůj řád církevní platně a trvale ustrojiti, upadli v duševní malátnost; nejlepší duchové pohroužili se zase v zámezné náboženské hloubání, tvořily se nové sekty, až většina národu protivnými okolnostmi k tomu připuzena v pozdějším německém protestantství spásu hledala. Nepomohlo nic, že po stu letech Tridentské koncilium Čechům skutečně kalicha povolilo, bylo již pozdě, národ již neodvratně krácel vstříc svému smutnému a hroznému osudu!

Čestí poslové tak všelicos přeslechli v Římě, čehož se mohou nadíti. Tak pravil k nim doktor Jindřich Kalteisen, jehož jsme již na Basilejském sboru poznali: „Mnoho jest křivoláckého v České zemi; musil by k tomu býti Vlach aneb někdo moudrý jiného jazyka, aby to napravil. Protož prostě za to papeže, ať vám takového dá. Však vám Rokycany neposvěť, leč toho kalicha ustoupíte. Země německé mají vás za bludné a vždy k tomu hledí, aby na vás to kacířství opraveno bylo. Také byli již někteří před vámi zde, a jiných čekáme ještě, kteří dosvědčují, že ten váš list,

kteřéhož jste podali papeži a kardinálům, není ode vsí země, a budete proto spáleni. Kdož by tomu nerozuměl, kteří jsou, co stojí o toho Rokycanu, že jedině ti, jižto jsou z jeho šibalstva i drží církevní zboží, tak aby on jim z toho nic neřekl. Než učiní-li Rokycana poslušenství a bude-li ve všech věcech státi k naučení papežovu, bude potvrzen; jinak bude v klatbě i s těmi, kdož se jeho přidrží“ atd.

Kardinal Karvajal řekl k nim: „Opusťte ten kalich a sjednejte se s církví Římskou; však dokud se nesjednáte, vždy Němci budou vřítí a papeže popouzeť, a nikdy nebudete míti pokoje; i přijde ten čas, že toho kalicha musíte nechat. Já přijedu k vám i naučím vás více, a zvláště Táboři. O tom Rokycanovi mluvím se mnohé věci; vyskousám to, až se k vám dostanu. Ať nechá toho kalicha, buď arcibiskupem a dojde kterého bude chtíti důstojenství.“

V rozmlouvání s papežem stěžovali sobě poslové na krajany své, kteří jinak psali veřejně a opět jinak podtají a soukromě, a prosíce, aby jim kalicha připustil, namítali papeži řkouce: „Však jste tak s tím kalichem přijali k sobě Řeky (totiž na sboru ve Florencii roku 1439), a my také máme kompaktata se sborem Basilejským za dobré paměti Evgenia smlouvaná: prosíme pro pána Boha, přejte nám těch umluv požití!“ Na to prý papež ničeho neřekl, a po dlouhém prošení a napomínání dostali poslové teprv okolo 25. května v posezení kardinálův odpověď konečnou: že poněvadž království České není dokonce upokojeno, arcibiskup by také neměl o čem živ býti, jeho svatost, papež i s kardinály na tom se usnesti ráčil, vypraviti do Čech kardinála Karvajala (což jest prý veliká čest pro Čechy), aby ohlédal víru království i víru arcibiskupa voleného, Rokycany, a ujistil se, čím by měl živ býti; tento legát pak že bude míti plnou moc zjednati pastýře té zemi a opatřiti všecky věci dle uznání svého.

Taková odpověď, jakkoli předvídaná, zkomoutila české posly, i osvědčovali se před papežem i kardinály veřejně, řkouce v popuzení svém: „že Čechové chtěli sice spojení býti s církví Římskou a poslouchati ji, ale oslyšení byvše ve slušných žádostech svých a nemohouce míti pastýře, jakéhož potřebovali, aby víra křesťanská v nich nehynula i spasení duší obmeškáno nebylo, jestliže již se jinam obrátí a od Říma se oddělí, pokusí se sice o věci neobvyčejné ale dobré a v písmě založené; Bůh že bude jim svědkem a lidí to tajno nezůstane,

že to potom nepůjde vůlí Čechův, nýbrž jen tištěním Říma jich od sebe.“

Tak je nesměl papež Mikuláš V. od sebe pustiti, a když se poslové již chystali k odchodu, povolal je 28. května k sobě a soukromě takto je oslovil řka: „Budu s vámi mluviti nelíceně a upřímně. Stojte na tři kroky od hrobu a z nízkého stavu povýšen jsa na důstojenství nejvyšší, nemám na tomto světě, po čem bych více bažil, leda po cti a slávě Boží a po spasení duší lidských. Já i druh můj kardinál sv. Anděla (Karvajal) známe arci oba Rokycanu jakožto muže učeného, rozumného a výmluvného; neboť ukázal se v tom na sboru Basilejském dostatečně, ale zbudil také mezi Němci velikou nenávisť proti sobě. Protož když král Římský podával nám jiné osoby k arcibiskupství vašemu, my nechtíce uraziti jeho, zvláště pokud ještě poslušenství v Němcích k této stolici není dosti utvrzeno, netoliko z té příčiny museli jsme dáti vám odpověď, jakovou jste dostali, ale také abychom zkusili Rokycanu, o němž jedni tak, jiní onak mluví. Však kardinál, jenž k vám přijde, jest tak moudrý, přívětivý a trpělivý, že bude uměti uhoditi v to, co poslouží zemi vaší ke cti a dobrému. Mé srdce Čechům nad jiné národy, ba nad přirozené přátely nakloněno jest, vždy však podle Boha a příkázání jeho. Ale o Rokycanovi prosí se, že učí, jakoby bez přijímání pod obojí nebylo spasení, a že nevěří v předpodstatnění chleba a vína při večeři Páně; toť by již byl blud těžký.“ Poslové ujišťovali, že to jsou nešlechtné a lživé klevety, vymyšlené od nepřátel, ježto aby uvedli jej v ohyzd, nepřestávali jemu veliké křivdy činiti. S tím pak vzavše odpuštění od papeže, vrátili se nevesele do vlasti.

Nevole proti králi Římskému. Domáci šrutky. Zbrojení. Výprava do Westfál.

1447.

Protahování a odkládání žádostí českých na dvoře Římského krále Bedřicha budilo v Čechách vždy větší a větší proti němu nevoli, tak že mnozí pánové počali se po jiném knížeti ohlížeti, který by na královský trůn český povolán býti mohl. Však tu sami Uhři vypravili dne 11. února 1447 ze svého sněmu Budínského posla k Čechům, totiž Sigmunda Slámu z Nezřeva, někdy konšela Pražského, r. 1440 z města uprchlého, nyní služebníka gubernatora Jana Huňada, vybízejíce pány české a moravské,

aby se s nimi proti Bedřichovi spolčili, by svorně a tím důrazněji proti němu mohli jednati. Stavové naši vzali tu věc v úvážení, a tak stal se počátek potomnímu společnému jednání z české i uherské koruny, jakož i ze země Rakouské, které ovšem teprv o pět let později skutečným dobytím krále Ladislava z rukou krále Bedřicha se skončilo.

Ku sjezdu na den sv. Michala do Vídně, jež Čechům král Bedřich ve své poslední odpovědi a vytáčce na počátku tohoto roku byl položil, vystrojili se všickni stavové velmi úpravně. Napřed již po všech krajích se sjížděli a volili ze sebe osoby, které do Vídně jíti mají. Všickni k tomu zvolení měli se pak v Jindřichově Hradci u pana Menharta z Hradce sjeti a společně do Vídně se vypraviti. Když pak král Bedřich zvěděl, že se již shromažďují, vzkázal jim, jakoby byl prvé úmyslu jejich nerozuměl, že chtěli-li by jednati o vydání krále Ladislava, marná by byla jízda jejich, poněvadž by jim v tom z důležitých příčin nemohl býti po vůli. Tak totiž učiniti byl mu opět pan Oldřich z Rosenberka radil; protože stavové jsouce tím uraženi, rozjeli se a nechali té jízdy. Avšak strana pana Jiřího z Poděbrad začala se hned potom zbrojiti, chtějíce opatřiti své věci jiným způsobem. Za příčinu zbrojení uměl pan Jiří předstíratí domácí šrůtky, kterými zas zemský mír rušen byl, potom jízdu Čechův do Němec, tak že pan Oldřich z Rosenberka ničeho netušil, na koho vlastně to zbrojení namířeno bylo.

Domácích záští a bitek od času, co pan Jiří z Poděbrad stál v čele své jednoty, valně ubylo, stav obecný v celé zemi byl v celku mnohem klidnější, a kde která výtržnost se stala, urovnána jest rychle a rázně. Již roku 1446 po svatém Petru a Pavlu oblehl Mikuláš Trčka s mírem kr. Čáslavského Ondřeje Keřského v tvrzi Paběnicích pro krádež. I dobyl tvrze 21. července, že Keřský sám s některými ledva ušel, a kohokoli tam zastihli, všecky zvěšeli. Keřský se potom na tvrzi v Janovicích (Červených) zavřel; však i tam byl dobyt, potom k rozkazu pana Trčky v Čáslavi stát, dojde tak zaslouženého trestu pro zločiny na potupu strany Tábořské, které někdy sloužil. Během tohoto roku 1447 zas došlo na zbrojnou chasu mnoha hradův a tvrzí, která bez vědomí pánův na loupeže vybíhala; proto zvláště po hranicích lužických a slezských nejedni tací zběhové z hradův nájezdy činili do sousedních zemí. I smluvili se knížata a města slezská a lužická, Vratislav, Svidnice, Zhořelec, Budišín,

Žitava a jiná, a sebrali se sebe peníze, kterými splatili pánům a zemanům ty hrady a tvrze, z kterých škody a zlodějstva šly; pak přišli s lidem svým do Čech na začátku června 1447, hradův a tvrzí těch dobývali, bořili a kazili, zejména Visenburk páně Jiřika z Dubé, seděním na Žlebích, Aderspach páně Hynka z Náchoda a z Dubé, Zacléf mladšího Koldy ze Žampachu, Belver a Skály páně Salavy z Lípy. Blízkým vesnicím uškozeno nebylo, zůstaly i s platy výše jmenovaným majetníkům. Také pan Hašek z Waldšteina seděním na Velíši s Bernardem z Moravan zrušil mír zemský učiniv zájem dobytka okolo Boharyně a v Trnavkách. Obec města Hradce nad Labem s hejtmanem kraje Hradeckého vytrhla proti němu k Mokrovousům, aby mu nedali dále škoditi; Velišští však vybrali co v Kratonozích našli a nepronásledování dobytek a jinou kořist na Veliš zahnali. — I Táboři nedávali si pokoje, vypravivše se ku Praze, aby Pražanům škody činili. Vyskytli se dne 25. srpna jízdecky i pěšky před Vyšehradem blíž od brány a stříleli na branného, jiní zas zajmali stáda vůkol. Na Novém městě na radnici hned na poplach zvonili, sebral se lid branný jak z Nového tak ze Starého města, a s vozy a děly po dva dni pospolu Táboře honili, kteří jim však se zajatým stádem ujeli. Pražané se blíž k Táboru nesměli vydati, proto vracejíce se zašli si stranou k městečku Domašínu, které městu Táboru náleželo, a celé je vybrali. Vsať když domů táhli bezpochyby pro rozdělení se o kořist mezi sebou se potýkali, až několik lidí bylo zabito. Zajisté to zjev hrozného zdivočlosti mravů co smutný následek velikých bojův husitských. — Toho samého času v červenci počal také mladší Jan Kolda v Hradecku nastupovati na nešťastnou dráhu otce svého; jeli kupci a kramáři na výroční trh do Vysokého Mýta; on si na ně počíhal, a udeřiv na ně, všecko zboží, co ho na vozích měli, jim pobral, a ještě několik jich zjímá. Vsať všecky tyto domácí výtržnosti nebyly tak veliké, aby se jimi sbírání velikého vojska omluviti dalo. Naskytla se však příhoda zahraniční, dosti vážná, která panu Jiřímu potřebnou zámlinku ke zbrojení podala.

Synové Saského vojvody Bedřicha Bojovného, totiž Bedřich Mírný a jeho mladší bratr Vilém podělivše se o své dědičné země ku konci r. 1445, zanevřeli brzo proti sobě a válku proti sobě vedli. Kníže Vilém mnil hlavně pomocí českých a moravských bojovníkův svého staršího bratra přemoci, povolav jich

drahný počet z Uher, kde dosud pod Jiskrou sloužili. Že mu pak počtem svým ještě nestačili, zjednal si přičiněním svého předního rady, Apla z Fictum, ještě valnější houfy z Čech. I vypravuje starý létopisec, kterak dne 21. května 1447 statečný rytíř Petr Kdulinec jel skrze Prahu s dvěma sty jízdnými a jedním stem pěších, kteří měli kuše a pavézy, kterak brzo za ním táhl mladší Čěček z Pakoměřic ve dvou stech koních a s tolikéz pěšmi, a syn páně Berkův z Chlumce se čtyřmi tisíci Čechy, pánové Jindřich Libšteinský z Kolovrat, Petr Holický ze Sternberka, páně Alšův syn, a Jan mladší Sádlo ze Smilkova; ti všickni jeli ku knížeti Vilémovi do Sas na žold. I sebralo se tam Čechův a Moravanův asi 9000 branných. Avšak co se tam stalo? Vrátil se záhy mladý pan Zdeněk Konopištský ze Sternberka z Mišně do Prahy, radě, aby žádný Čech nejel do Mišně, chce-li své hrdlo i statek ve zdraví zachovati. Neboť toto české pomocné vojsko ku knížeti Vilémovi ani celé ještě nepřitáhlo, a on učiniv 28. května příměří s bratrem Bedřichem, chtěl je všecky, poněvadž jich více nepotřeboval, bez umluvené náhrady nazpět domů poslati. Oni ovšem hlásili se o žold, žádajíce, aby jim ho aspoň za šest neděl vyplatil. On vida, žeby mu mohlo zle býti, smluvil se s nimi aspoň tak, aby mu ještě v jiných výpravách dobrodružili. Tak je vyvedl dne 1. června ze svého města Vímaru přes Mühlhausen do země Brunšvické, kdež jeho strýci platnou službu konali proti biskupu Hildesheimskému; potom táhli s knížetem Vilémem do služby arcibiskupa Děťicha Kolínského, který již od několika let neprospěšnou válku vedl s městy a pány Vestfálskými proti němu povstálými. Tam ve Vestfálích šířili Čechové netoliko svým počtem a silou ale i pouhým jménem svým strach a hrůzu, a podrobili řečenému arcibiskupovi drahný počet měst a lidnatých osad, zejména hrad a klášter Hartenberg, město Einbeck, hrad a město Blumberk útokem, města Lemgo, Detmold, Sale a Herford; však hlavního města hrabat Lipských, totiž Lippstadtu, a města Soestu knížete Klevského, ač silně jich dobývali, nemohli dostat. Asi v polovici měsíce července 1447 nastoupili Čechové a Moravané zpátečný pochod do vlasti, avšak tu se jim najednou zle počalo vésti: předně nedostávali žoldu, a krajinami, kudy táhli, nastrahovali Němci na ně, a jak mohli jim škodili, konečně odejel od nich kníže Vilém Saský u městečka Míla ne-

daleko Eisenachu, pozůstaviv je samým sobě, aby jak by uměli se protloukli; zas jeho bratr, vojvoda Bedřich Mírný s hotovým vojskem proti nim se postavil, ač mu nic nebyli škodili. Nesvedli s ním sice bitvu, avšak musíce veliké pohanění, nouzi a hlad snášeti, bídně domů se vrátili. Starý létopisec asi v tomto smyslu píše o tom, kterak se vraceli. První přijel okolo sv. Vavřince, 10. srpna, Jan Sádlo se svým houfem dosti velikým, jízdnými a pěšmi, kteří divné věci vypravovali, jakou jsou tam bídu měli ve vši potravě i v nápoji, a také že koně hladem jim padali, kterak všechno utratili, kde co měli, oděný, kuše, meče i koně; pak i panu Petru Holickému za to domlouvali, že také od nich odejel, když jim zle bylo. Pan Jindřich Libšteinský z Kolovrat vytrval prý při zadním voji, a vede prý své lidi holé beze všeho oděný.

Po svátku vnebevzetí panny Marie, 15. srpna, vrátil se poslední díl bojovníkův, dvanáct vozův s nemocnými a raněnými, a jiní vozové mnozí se špíží a nabranou kořistí, a jiní prázdní; přijeli také Moravané jako ubozí sirotci, zbaveni jsouce netoliko přátel ale i statkův a koní. „Věř čert Němcům!“ tak končí starý létopisec vypravování své.

Čechové byli vším tím náramně rozjitřeni, po celé zemi volalo se o pomstu. Jindřich Libšteinský a Jan Sádlo vstoupili s jinými náčelníky 17. srpna před konšely a obec Starého města Pražského, činíce na Viléma Saského velikou žalobu, a oznamujíce, kterak velikou nepravost jim učinil a je svou lstí a zradou do velikých škod a nebezpečností strhl. Avšak když jedni hledali pomsty u Pražanův, utíkali se druhí o ni k panu Jiřímu z Poděbrad.

Kníže Vilém Saský sice vynahradil později následkem pře a žaloby proti němu zavedené Čechům škody a žold za tažení do Vestfál, ale jeho bratr kurfürst Bedřich, kterýž vždy ještě v Čechách držel hrad a město Most, potom Králův Kámen nad Labem, upevňoval se v dobré vůli se stranou páně Rosenberkovou a ujímal se bratří Šlikův, Kašpara a Matouše, ve staré jejich při o purkhrabství Loketské proti dřívějším držitelům toho purkhrabství, pánům z Ilburka, jež podporoval pan Jiří. Mimo to vzal kurfürst Bedřich město Ojerce v Lužici Vilémovi ze Šumburka, který u pana Jiřího ochrany hledal a našel; Bedřich z Donína, Petr Holický ze Sternberka, syn páně Alšův, a ještě jiní z podobných příčin proti témuž Bedřichovi k panu Jiřímu z Poděbrad se utíkali. Tuť bylo

najednou dost příčin a přležitostí panu Jiřímu a jeho straně, že se znamenitě mohlo zbrojit, aby se věc království Českého jistěji na jiné cestě nežli dosavad opatřiti mohla; kdežto pan Oldřich z Rosenberka skutečně se domníval, že se tyto válečné přípravy jenom proti Saskému Bedřichovi činí. Starý pán Aleš Holický ze Šternberka nepřestával, jako již od dávných let, panu Rosenberkovi přátelské listy psáti, a pan Jiří sám ukazoval mu této doby dobrou vůli svou patrněji, nežli kdy, srovnáv ho s Táboru co smírce a rozsudí bez krveprolití v těžké při. Pan Oldřich totiž zjav na podzim 1447 rytíře Smila z Křemže, starého spojence Táborův, způsobem úkladným, dal jej o hrdlo připraviti, začez se Táboři proti němu velmi zbouřili. Však se brzo ukázalo, že ta přízeň Jiříkova nebyla tak čistá, jakovou se zdála, že Rosenberka jenom ukonejšiti měla. I ukázalo se, že tu konečně chytrý pan Oldřich zavádil o mistra ještě lepšího.

Zatím však strana Poděbradská toliko ještě čekala, jaký výsledek míti bude posláni kardinála Karvajala do Čech, který již po delší čas ve Vídni se nacházel.

Kardinál Karvajal v Praze.

1448 1.—23. května.

Za příčinou příjezdu kardinála Karvajala svolán byl sněm do Prahy ke dni sv. Jiří 1448. Kardinál jel u velmi skvostném a slavném průvodu ku Praze; provázeli jej totiž sám pan Oldřich z Rosenberka s třemi syny svými, Jindřichem, Janem a Joštem, pan Menhart z Hradce, nejvyšší purkhrabí, a jiní čeští pánové s družinami svými, potom rakouští pánové co poslové od krále Bedřicha, všickni vesměs asi v pěti stech koních nádherně připravených. Tenkrát se na sněm i sám pan Jiří z Poděbrad se svou stranou do Prahy dostavil a mistr Rokycana z Králové Hradce také přijel, aby pomáhal při jednání s kardinálem. A jakož kardinál slavně jízdu svou do Prahy konal, tak vjížděje tam dne 1. květ. 1448, ještě slavněji byl od Pražanův uvítán, což nám starý letopisec takto vylíčil: Pražané vyšli jsou z města proti němu s takovou slavnou processí, jako kdyby nového krále měli vítati. Šli na před všickni žáci ze vsí Prahy velcí i malí, kanovníci, doktoři, mistři, bakaláři, studenti, kněží, mniši a každé řemeslo ze všech měst Pražských pod svými praporci, a to až do

Hořejší Krče. A páni konšelé Staroměstští následovali pod nebesy, pak Novoměstští a Malostranští nosíce podle starodávného obyčeje stříbrné hůlky v rukou.

V Krči pana kardinála na mezkyni jedoucího pod nebesa přijali, i šli s ním do Prahy zpívající latíně takto: „Zavítal si otče nejmiřejší, kteréhož jsme očekávali v zármutcích těchto našich; zavítal jsi s dary nebeskými, abys požeňnal všem dobré vůle lidem.“ A kudykolivěk v Praze jel přes Nové město do Starého, všude ve všech kostelích a klášterích proti němu zvonili, a až do chrámu panny Marie před Týnem jeho přivedli, odtud pak do hospody proň upravené u Slonův (nárožní dům na velkém náměstí do Dlouhé třídy). Jednomu kronikáři toto přijetí tak kromobyčejné se zdálo, že doložil slova: „Neslychali toho od dávného věku, aby smrtelnému člověku taková čest se dala, jako tomu legátovi.“ Chtěli zajisté Pražané takovým oslavením papežova legáta jaksi napravití všecky své proti Římu někdy spáchané výstupky a pokání ukázati. Avšak to učinilo kardinála domýšlivým, i chtěl jim hned v prvním jednání ukázati vznešenost a důstojenství církve, nevěda o tom, že Čechové neuznávajíce svrchovanosti v náboženství, leč toliko ve svatém písmě a v soudci v Chebu r. 1432 umluveném, velmi střídmě smýšleli o důstojenství církevním. To se i u Pražanův i pod desítiletou vládou nevěrných purkmistrův nezměnilo. Sice krásně mluvil, avšak svatým písmem a rozumem Čechy přesvědčovati buď neuměl buď nechtěl, spoléhaje se příliš na neodolatelnou moc svou co legát apoštolské stolice.

Teprv čtvrtého dne, 4. května, představila se mu celá universita Pražská; její řečník mluvil mnoho o radosti, kterouž pocítili učení Pražané, když jeho svatost, Mikuláš V. na papežství byl povýšen, a také o radosti nad jeho láskyplnou bullou, kterou universitě poslati ráčil; z obojího že universita brala sobě čáku darův nebeských, ježto legát, jakož lze se nadíti, přinesti měl. Na to odpověděl kardinál, že ovšem nese dar nebeský, totiž pokoj a v něm všecko ostatní dobré: ale hned napomenutí přidal, aby se universita tak chovala, by nejsvětější otec nemusel zvolati s prorokem: syny jsem vychoval, a aj, oni strhli se mne! Již tato první slova zněla jako výčitka, a páni mistři divně pohlíželi po sobě. Druhého dne, 5. května, v neděli šel kardinál na hrad Pražský, kdež slyšel mši svatou ve chrámě u sv. Víta. Potom navštívil kostel panen Benedik-

týnek u sv. Jiří, i tázal se, zdali se tam také rozdávala pod obojí svátost oltářní; když mu pověděli, že ano, řekl prý nahlas, že lituje, že tam vkročil, čehož si opět Čechové všimli, poznávající, že kardinál Karvajal přišel k nim spíše co karatel, nežli co smířitel. Však v pondělí, 6. května, sešli se stavové na radnici ku sněmovnímu jednání, i usnesli se na čtyřech žádostech, aby se jménem celého království kardinálovi předložily: nejprv, aby mistr Rokycana učiněn byl arcibiskupem, potom aby rozdávání pod obojí potvrzeno bylo, třetí zdali král Bedřich mladého Ladislava vydá do určitého času, jinak že Čechové vyvolíce sobě jiného krále, ani Bedřichovi ani papeži za to odpovídati nebudou, a za čtvrté, aby papež kompaktata znovu potvrdil. K prvnímu článku kardinál ihned odpověděl, že papež milerád Čechům arcibiskupa dá, jakmile Pražskému arcibiskupství všechny statky navraceny budou, bez kterých by nový arcibiskup nemohl státi v důstojenství svém; k třetí žádosti pravil, že by to nesloužilo českým stavům ke cti, kdyby si jiného krále měli voliti nespůsobivše pokoje sami mezi sebou. Na druhou a čtvrtou žádost odložil odpověď do jiného času, dokládaje se tím, že ani on ani apoštolská stolice prý nevědí, v čem vlastně kompaktata záleží. Na to pan Jiří z Poděbrad, byv od něho požádán, vydal mu původní list, na kterém kompaktata sepsána a pečeti sboru Basilejského a českých stavův potvrzena byla, do rukou. Poněvadž se kardinál ve všech svých řečech dosud ani slovem o Rokycanovi nezmínil, šli mistři Jan z Příbrami a Prokop z Plzně k pánům stavům, žádajíce, aby i ta žádost o Rokycanu s kardinálem vyjednána byla. Proto způsobili to stavové, že dne 10. května všickni Pražští faráři a téměř celá universita šli opět ku kardinálovi, aby vespolek vydali svědectví, kterak toliko Rokycana spůsobilý jest k tomu, aby českou církev spravoval, a kterak on v každém ohledu hoden jest důstojnosti této. Připojil se k nim i drabný počet pánův ze sněmu. Však ani tenkrát nedal kardinál jiné odpovědi, nežli dříve. Hned druhého dne, 11. května, přišli ku kardinálovi čtyři páni a čtyři šlechticové ze sněmu vyslaní, aby žádali odpovědi o potvrzení kompaktat, pak aby mu vyložili, že to není vina stavův, že arcibiskupské statky nyní hned nemohou býti vráceny: řekli jemu, že císař Sigmunt i poslední arcibiskup Konrád ty statky právně pro dluhy do zástavy dali, a nynížším držitelům že naprosto není možná, je odjímati, ale že sněm se již byl zavázal, nadati

voleného arcibiskupa hned, jakmile potvrzen bude, tak aby na stolici své arcibiskupské důstojně seděti mohl; časem svým že se však země postará o vyvazení a navrácení všech statkův arcibiskupských. Potom se ptali, stane-li se takové opatření pro nyníšek, bude-li ten, kterýž k arcibiskupství volen jest, i skutečně potvrzen? Na to legát opět široce rozmlouvaje jen neurčitou a vyhýbavou odpověď dával. Chtěltě hned druhého dne, 12. května v neděli, dáti veřejný důkaz svého smýšlení, šel do Minoritského chrámu u sv. Jakuba, a přijímal tam pod jednou spůsobou u přítomnosti předních pánův českých. Však tím všechny stavy a veškerý národ náramně pobouřil, se všech stran ozývalo se reptání, i hrubých přezdívek mu dáváno. Mírnější hanili ho, že přišel prý za prostředníka do země, sám učinil se stranou, i nadávali mu bláznův. Náhodou spálil jarní mráz v dnech 12., 13. a 14. května osení a vinice v okolí Pražském, a hned mnozí lidé vykládali to za Boží dopuštění pro křivdu jeho. Všechna úcta, všechna důvěra k němu zmizela, zvláště když se na opětované dotazy a dotírání dne 17. května prohlásil, že poslán jest jen ke zjednání pokoje království Českému, a že té moci nemá, aby kompaktata vůbec a přijímání pod obojí zvlášť potvrdil. Tu k němu zvolal mistr Petr z Mladonovic, farář Svatomichalský: „Pane legáte, nepotvrdíte-li nám Rokycany a kalicha, dříve nežli do Říma dojedete, uslyšíte divné věci o nás!“ Když pak kardinál s podivením a užasem se tázal, co by tou řečí mínil, doložil Petr: „Já tak pravím, a vězte, že tak se stane, ne že bych já to učiniti chtěl, ale stane se!“ Již drahně mnozí Čechové pomýšleli na to, že by lépe bylo, přidati se k církvi Řecké. O dva dni později, 19. května, přišlo zas několik pánův ze sněmu, žádajíce, aby se Karvajal prohlásil, je-li přijímání pod obojí kacířství čili není? Kardinál zas nechtěl přímé odpovědi dáti. Oni opakovali svou otázku podruhé, potřetí. Tu teprv řekl, že v takových věcech nejlépe jest držeti se svaté církve, a věřiti s ní i poslouchati. Tu pánové odcházelyce pravili, že ještě lépe jest, poslouchati Krista. Tu když všechna naděje na dobré pořízení kardinála Karvajala zmizela, a všecken národ nanejvýš se rozvášnil, podali lonští poslové do Říma dne 20. května veřejnou zprávu o svém pořízení v Římě, omlouvajíce své posavadní odkládání té věci tím, že poznávše Karvajala, kterak jest předním nepřitelem Čechův přijímajících pod obojí, nechtěli před časem překá-

žeti dílu jeho, jestližeby snad přece k něčemu naplat bylo, a také to, že kdyby byli doma vše dle pravdy vypravovali, byli by snad u krajanův ani víry nenalezli. I povstala po Praze taková bouře, že někteří ani neostýchali se lidem pošeptávati, aby toho kardinála zabili, že prý ti Římané mistru Husovi v Kostnici také tak učinili. Tu se prohlásil pan Oldřich z Rosenberka, dokládaje se cti a víry národní, že legáta životem svým a synův svých i přátel svých až do krveprolití hájiti bude. Kardinál ulekl se skutečného nebezpečí, které jeho životu v Praze hrozilo; pročez hned své věci složil a dne 23. května z nenadání s panem Oldřichem z Rosenberka a jeho syny pod ochranou jeho čeledi z města ujížděl. Však lid Pražský spatřiv to, hned jej po ulicích stíhal hlasitým pokřikem, nejohybnějších jmen mu dáváje, a mistr Jan z Příbrami záhy uslyšev o jeho útěku z Prahy, učinil pokřik po městě, že kardinál nejdražší poklad národu, kompaktata, unáší. Pánové ze sněmu hned na rychlo za ním přes čtyry sta jezdcův vypravili, aby mu ten klénat třeba i násilím odňali. Když kardinál a pan Rosenberk k Novoměstskému tržišti, nynějšímu Karlovu náměstí, dojížděli a Rosenberkovi oděnci lid rozháněli, sypaly se kameny na ně a řezníci z jatek svých se sekerami v rukou vyběhli a též na ně doráželi. Nyní došli jezdců českých pánův za průvodem majíce v čele pana Petra Holického ze Sternberka a Přibíka z Klenového, a nebezpečnost pro kardinála bylo v skutku již veliké. Zastavili jej a zhurta žádali, aby jim kompaktata vydal, jestliže toho neučiní, ať to vidí, kterak se obec Pražská zbouřila, že ani on ani pan Rosenberk odtud neodjedou. Kardinál nemálo ustrašen prosil, aby měli poshovění, poněvadž je byl schoval ve voze a nemusel svými věcmi hýbat, aby dovolili, že je až v Benešově vydá. Oni tedy sprovodili kardinála na nocleh do Benešova, a tam jim kompaktata vrátil.

Kutnohorský sjezd. Dobytí Prahy skrze

Jiřího z Poděbrad.

1448 červen — 3. září.

Kostky padly! Zmařeny jsou naděje národu na krále, na správce zemského, na arcibiskupa a na smíření s církví! A přec to tak déle zůstat nemohlo; jednalo se o bytí neb nebytí; po tak zjevném potupení a ztracení všeho, co Čechům pod obojí nade vše milé bylo, museli oni buď toho nechat, všeho, zač

tak dlouhé, neslýchané, krvavé a vítězné boje podnikali, se odříci, aneb nový boj počítati. To první učinil hned po kardinálově odjezdu nejvyšší purkhrabí, pan Menhart z Hradce, který dosud pouze v ohledu na okolnosti v zemi toho se zdržoval, nyní však zjevně a zcela ku straně katolické pod jednou přistoupil; jeho příklad následovali páni z Kolovrat, Zajícové z Hasenburka a někteří jiní. Avšak s druhé strany tento nenadálý obrat všechny Čechy tak náramně rozbouřil, že větší díl rytířstva v zemi a všechen lid Pražský, vyjma toliko dva posavadní purkmistry, Pešíka z Kunvaldu na Starém, Pavla Dětřichovce na Novém městě, ve smýšlení svém kališnickém s Poděbradskou jednotou se srovnali, čímž posavadní strana páně Menhartova, totiž mírných kališníkův, dočista zmizela. Všichni stavové sšedše se na Staroměstské radnici, zavázali se znovu veřejně k zachování kompaktat v jejich celosti. Sami zas purkmistři a dosavadní konšelé měst Pražských, obávajíce se zbouření v lidu, svolali hned všechny kněží a mistry učení Pražského do Karlovy kolleje, kdež jednohlasně ustanoveno a přikázáno, aby každý obyvatel kompaktata svědomitě zachovával, aby nikdo z kněží ve městě ani tajně ani veřejně neopovažoval se rozdávatí svátost pod jednou, aneb kališnictví haněti a kacěřovati, pod pokutou vyhnání z města i ze země. Bylať to dosavadní vrchnost Pražská již tak daleko přivedla, že toliko již dva faráři jen pod obojí rozdávali, kněz Václav u sv. Michala v Opatovicích, a kněz Most u sv. Haštala na Starém městě, ostatní přísluhovali připuzení byvše bázní, pod obojí sice ale i pod jednou. Toto ustanovení bylo pak 11. června na Staroměstské radnici v plné obci od purkmistrův čteno, stvrzeno a do knih městských vepsáno.

Následkem toho stalo se druhé stěhování německých mistrův a studentův z Prahy, ovšem bez hluku a veřejných výstupův. Neboť byli se za vlády páně Menhartovy a jeho pomocníků v Praze již od r. 1443 s výslovným dovolením Staroměstských konšelův opět Němci na obecném učení Pražském vyskytli, kteří jeho svobod a práv účastni býti chtěli; i táhli se sem z Vídně, Erfurta, Lipska, Krakova a od jiných universit; ba někteří cizí mistři uměli se také již dotříti na místa v kollejích. Pražský lid je nerad viděl, ano že si opět vyzývavě počínali, přišlo již r. 1444 k pohoršlivým výstupům mezi nimi a českým lidem domácím. Nyní vidouce, co se děje, a když později ještě k horšímu přišlo, věci své složili a z Prahy se zas vytratili.

Mezi tím viděla strana Poděbradská, že nastal konečně čas skutečného jednání a činu. Sjela se v hojném počtu o sv. Janě Křtiteli, 24. června, v Kutné Hoře, a osm dní o tom, co se státi mělo, rokovala. Jednání řídil pan Jiří z Poděbrad, a předkládal svým jednotníkům nevyhnutelnou potřebu, že se Praha nesmí déle ponechati v rukou strany, která tam již od desíti let vládne. I zavázali se všickni panu Jiříkovi, býti jemu statky a životy svými pomocni. Mezi předními pány stalo se uzavření, zmocniti se především Prahy a nejvyšších zemských úřadův, i zachovali to mezi sebou v tajnosti, tak že ani ostatní jednotníci, ani všickni páni se o tom uzavření nedověděli. Ohlásilo se veřejné sbírání pole ve všech krajích, které k jednotě se hlásily, všeobecně pak rozhlašováno, že to všechno se děje proti vojvodovi Saskému Bedřichovi pro příčiny vyložené již nahoře. A tu pan Oldřich z Rosenberka počal již nedůvěřovati, i vyskytli se v Kutné Hoře také dva služebníci jeho, kteří předstírajíce, že jejich pán o pokoj a přízeň stojí, poslouchati a vyzvídati měli, co se vlastně obmyslí. Však pan Jiří k nim pravil s lícenou ochotou, že ovšem hotov jest dále vyjednávat jak s králem Bedřichem tak s kardinálem Karvajalem. Mimo to psal starý pan Aleš Holický ze Šternberka panu Rosenberkovi, že on se svými přátely netoliko na Saského Bedřicha, ale i na pány Šliky a pány z Plavna pole sbírá. Tak byl pan Oldřich z Rosenberka v mysli své uchlácholen, i jel potom s Janem Švihovským do Vídně, kam byl král Bedřich Čechy pozval na sjezd ke dni 1. září 1448. Tím ovšem strana Poděbradská jenom získala, poněvadž právě tito dva nejnebezpečnější protivníci její té samé doby ze země vyjeli, když se k rozhodné ráně chystala.

Již v měsíci srpnu sbírala se vojska čtyř krajův spojených, Hradeckého, Čáslavského, Chrudimského a Kouřimského, potom vojsko z Boleslavska a Litoměřicka, i položila se počtem devíti tisíc branných nejprv u Kutné Hory na Kačíně a pod městem na tak zvaném Kolmarku. Přední vůdcové jejich byli kromě samého pana Jiřího: jeho strýc pan Jan Zajímač z Kunštatu, jeho svat pan Jindřich z Dubé a z Lipého, pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka (katolík), pan Jiří z Dubé a Wissenburka, pan Jan ml. Děčínský z Wartenberka a pan Jindřich ze Stráže; nejznamenitější mezi rytíři: Mikuláš Trčka z Lípy na Lipnici, mocí a bohatstvím nad jiné znamenitý, Purkart Ka-

maret z Žirovnice, slavný v bojích rytířských, starý Husita Beneš Mokrovouský z Hustiřan, nyní z Malešova, i Jan Pardus z Vratkova, oba zběhlí ve věcech válečných, potom hejtmanové krajův nahoře psaných, Jan Hertvík z Rousínova, Jetřich z Miletínka, Bohuše Kostka z Postupic a Jan Čabelický ze Soutic.

V Zápraží, to jest v západních stranách Čech za levým břehem Vltavy, sbírali zase své zbrojné síly pan Aleš Holický ze Šternberka na Krivoklátě, Burian z Gutšteina, Vilém z Ilburka a Jan Calta z Kamenné Hory, druhý svat pana Jiřího. Ti všickni se střídili se ku konci srpna u města Loun, a čekali jenom na příležitost, až by se s hlavním vojskem Poděbradským mohli spojit. Mimo pány a rytíře připojily se také městské obce Kralohradecká, Vysokomýtská, Chrudimská a mnohé jiné, postavivše své zbrojné síly pod rozkazy pana Jiřího.

Pánové posud v Praze vládoucí, totiž pan Menhart z Hradce, nejvyšší purkhrabí, Hanuš z Kolovrat, hejtman všech tří měst Pražských, a oba často jmenovaní purkmistři, Pešík a Pavel, upadli po odjezdu kardinála Karvajala z Prahy u velikou lehkost, ačkoliv pod jejich mocí stalo se ono usnešení kněžské o zachovávání kompaktat ve městě. Lid neměl k nim více důvěry a z odpadlictví je vinil. Proto slyšíce o válečných přípravách Poděbradské strany, velikého strachu pocítili, a bojíce se vpádu do Prahy, obsadili město lidem svým jak mohli.

Pan Jiří z Poděbrad hnul se ku konci srpna se svým vojskem od Kutné Hory přes Plaňany blíže ku Praze a položil se s ním u Běchovic a Dolních Počernic; již z Plaňan vyslal napřed do Prahy rytíře Jana Malovce z Pacova a Zdeňka Kostku z Postupic, Bohušova mladšího bratra, a dva měšťany z Brodu Českého a z Čáslavi, Anděla a Václava Duršmida, Pražana, který r. 1439 z vězení na Žebráce byl se vylámal, byv tam vsazen od strany posud v Praze vládoucí. Tito přišedše do města a na Staroměstskou radnici, nevyřizovali pánům ani pozdravení ani služeb od pana Jiřího, nýbrž přímo a ústně přednesli jim jeho žádost: předně aby jeho s vojskem skrze Prahu táhnouti pustili, poněvadž jde na Bedřicha, kurfürsta Saského; za druhé, aby se sami k jeho tažení proti němu připojili, poněvadž jest zjevný nepřítel země České; konečně, aby podle ustanovení, jaké si sami právě nyní učinili, kněží kalichu protivných

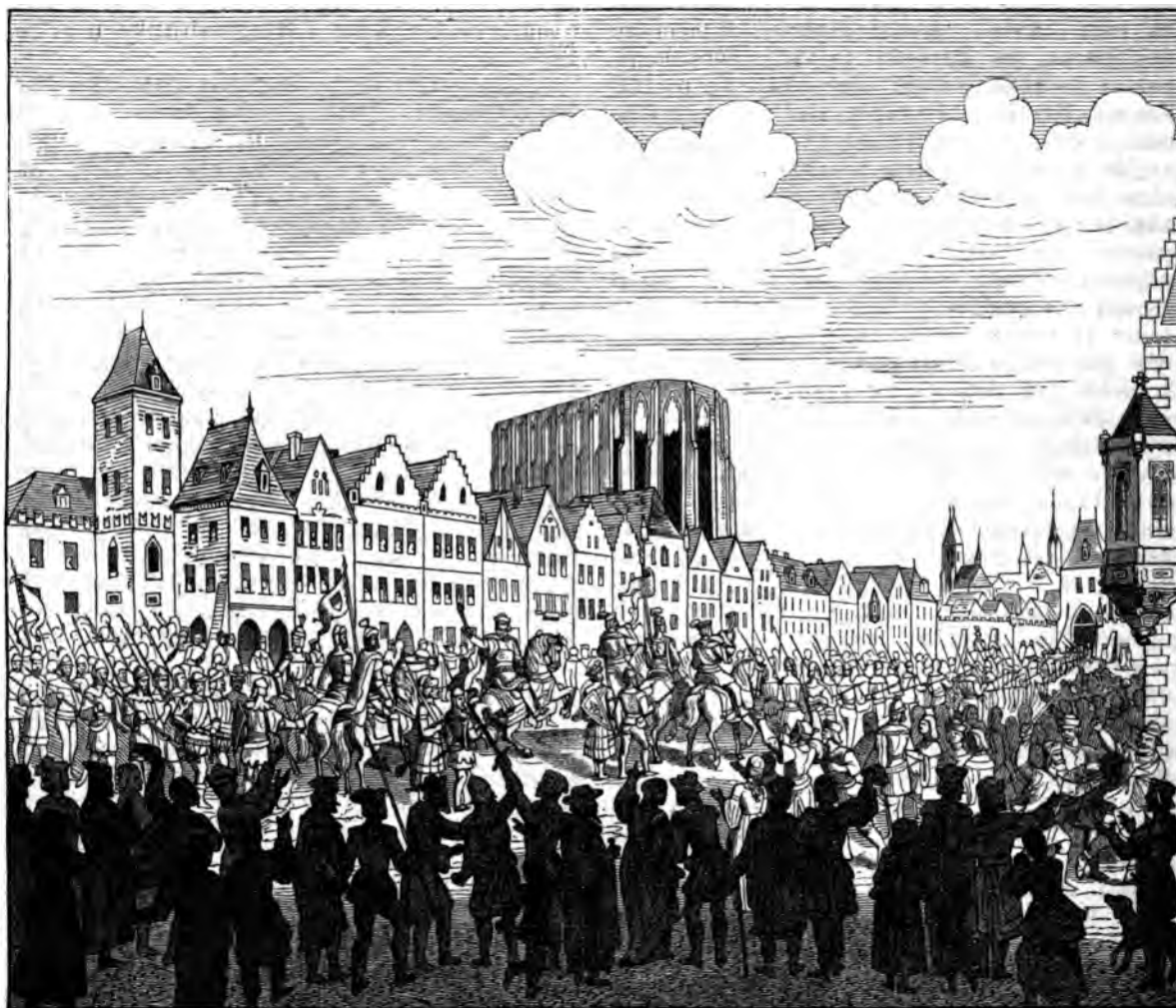
mezi sebou již více netrpěli, zejména kanovníkův Pražských, mistra Jana Papouška, faráře u Týna, a jiných farářů některých. Také Pražským pánům přednesli stížnost pana Jiřího z Poděbrad nad tím, že se mu v Praze veřejně utrhuje, jakoby prý do města vpadnouti a je zkaziti chtěl. I byli všickni, kterých se žaloba týkala, kapitula, faráři a někteří z obce na Staroměstskou radnici zavoláni, aby odpovídali za sebe. Avšak všickni zapírali, Bohem se dokládajíc, že kdokoli je vinil, žeby kompaktat nedrželi, křivdu jim činí. Tu přetřhl Zdeněk Kostka z Postupic všechno další hádaní, pravě, že nepřišel soudit se s nimi, ale vyříditi pánům Pražským poselství, na kteréžto chce míti konečnou odpověď. Řečeno poslušm, aby dali své poselství napsané, že pak Pražští pánové sami skrze své posly panu Jiřímu dají odpověď. Vrátili se tedy Malovec, Kostka a ostatní dva poslové do svých hospod, a majíce tajné srozumění se svými přátely ve městě, dali jim mnoho listův pod pečeti páně Jiřího, v nichž pan Jiří službu svou vzkazuje všem řemeslům, ševcům, koželuhům, krejčům a jiným, žaluje jim na konšely obou měst, i na některé měšťany, že jeho pomlouvají, žeby on chtěl Prahu zkaziti. Tyto listy dostaly se cechům do rukou i také po ulicích podhozené se nalézaly. Nejedem cechmistr a měšťan rozuměje, že Jiří chce obec proti pánům a konšelům zbouřiti, oznámil to na radnicích, a tu nevidělo se konšelům, aby se s panem Jiřím v jednáni dávali; načež Jiříkovi poslové bez odpovědi odešli. Pan Hanuš z Kolovrat, Pražský hejtman, chtěl ovšem s panem Jiřím rokovati; ten žádal však, aby pan Hanuš a Pražští poslové k němu přijeli do vojska, což se těmto učiniti nezdálo. Nicméně vyslání jsou dne 1. září jmenem pana Menharta z Hradce a pana Hanuše z Kolovrat dva panoši Hanušovi, Jan Prače a Štětina, ku panu Jiřímu do vojska, žádajíc, aby nehubil obecní a městské zboží Pražské, ale jestliže by kdo buď světský buď duchovní v čemkoli proti panu Jiřímu přečinil, aby to bylo rozsudím vyšetřeno, a v čemž kdo bude vinen shledán, má býti potrestán ku příkladu jiným. Pakli by však pan Jiří nebyl s tím spokojen, ať se to odloží k nejbližšímu sněmu, aby každý vinník, buda tu postaven, očekával, co sněm o něm nalezne. Takový návrh panu Jiřímu dělali, byla marná věc; on právě z nevole nad jalovostí a nekončnosti sněmův byl se zbraně uchopil, a maje svou moc pohromadě, dal se tím méně slovy uchlácholiti, čím větší měl naději, že se mu

podarí předsevzetí jeho. Obecný lid Pražský přál mu tím více, čím více vztekali se purkmistři a větší díl konšelův. Páni zemští, kteří v Praze vládli, Menhart, Hanuš, Jan z Rabšteina i Děpolt z Riesenberka, neměli sami dosti ozbrojeného lidu při sobě, aby útoku na Prahu dlouho odpírati mohli, a ten, co by mu nejvíce překážeti mohl, Oldřich z Rosenberka, poselstvoval právě té doby s Janem Švihovským z Riesenburka u krále Bedřicha ve Vídni.

Poněvadž bylo by bezectné, počínati válku bez opovězení, poslal pan Jiří bezpochyby již 1. září takový odpovědný list Pražanům a jich pomocníkům, a již v pondělí ráno, 2. září, blíž k městu přitáhna, u Vršovic proti Vyšehradu se položil. Však nevíme co se toho dne dále dělo. V noci z pondělka na úterý, 3. září, na úsvitě hnulo se vojsko Poděbradské, a přiblíživši se k městu na dvou místech útok učinilo. Jedno oddělení přilnulo ke zdem Vyšehradským, aniž kdo v něm o nepříteli zvěděl; měltě Vyšehrad dosud, ať uvnitř zkažen jsa, přece zdi své v celosti. I byl tu vrchním velitelem rytíř Jan z Rabšteina, bratranec Prokopův, maje toliko nemnoho lidu Pražského a Vyšehradského k obhájení hradu. Nebděl, nýbrž sem tam obcházel, prohlédaje stráže; však sotva se toho kdo nadál, vlámali se Poděbradští zejména Hradečané se ztrátou jediného muže skrze zeď u fortny proti Slupům do hradu, běželi k velké bráně slabě osazené, a otevřeli ji násilím ostatnímu vojsku; a co pan Rabštejn pozdě a neužitečně sem tam po hradě běhal a rozkazy dával, zatroubili Poděbradští na Vyšehradských valích, až se daleko široko rozléhalo k nemalému leknutí ustrašených obyvatelův. V stejném čase ozvalo se také veliké troubení na zdech městských na protějším Karlově, neboť i tam druhé oddělení vojska Poděbradského učinivši okřik útokem hradby slezlo, načež teprv ve městě počali u sv. Štěpána na věži na poplach zvoniti. Však tu pan Jiří měl již Vyšehrad a můstek přes Botič, potok, v moci své, a hnal se vždy ještě za ranného šera s ohromným hřmotem a křikem na Nové město s celou mocí svou. Protivníci jeho ve městě, vidouce to, velikým strachem a bázní celí zhrození vybíhali z domův svých a utíkajíce a kozelce metajíce po hlavě padali, neboť prý každý myslil, že by po něm tisíc oděncův běželo; Poděbradští vskutku hrrouce se ulicemi Pražskými ustavičně velikými a hroznými hlasy volali: „Kunštat hr! Hradec hr!“ Pan Jiří byl ve vojště svém přísně zapověděl, aby se nikdo

neopovážil vbít se do domův na loupež aneb čehokoliv vytržného se dopouštět. Tak lid obecný zevšad se k němu hrnul a přes celé Nové město do Starého cestu mu spůsobil, jako v triumfu jej uváděje; mnozí nepřátelé jeho byli zajati neměvše již času, aby mohli prchnouti. Bez odporu dostal se pan Jiří před Staro-

městskou radnici, na které se s pány svými osadil. Hejtman měst Pražských, pan Hanuš z Kolovrat, z domu svého na Staroměstském náměstí (někdy markhraběte Jošta Moravského, později kláštera Pavlánského, nyní č. 930, do nedávna mincovny) zadními vraty skrze Židy dostal se k Vltavě, a se všemi

Jiří z Poděbrad dobyv se do Prahy, vítězně od lidu veden jest na Staré město v ranním šeru 3. září 1448. (5)

svými dvořany šťastně na hrad svůj Žebrák ujel. Staroměstský purkmistr Pešík z Kunvaldu uprchl na zámek Dražice nad Jizerou za Novými Benátky ku strýcům svým, a Novoměstský, Pavel Dětřichovic, úhlavní Poděbradského nepřítel, utekl se do Jindřichova Hradce, kdež potom vstoupil do

služby pana Oldřicha z Rosenberka. Starý pan Menhart z Hradce, nejvyšší purkhrabí, doufal v úkrytu na Starém městě se zachrániti; avšak vyskytl se zrádce, jakýsi Jan Klamperna, kterýž o něm pověděl. I vyhledavše Poděbradští pana Menharta, zatkli jeho a co vězně na radnici k panu Jiřímu přivedli. Přijal Jiří

co mladý vítěz starého strýce avšak protivníka svého zajatého velmi šetrně, řka k němu, že chce přístímu sněmu to, co proti němu má, předložit, s ním se veřejně souditi, a jak sněm mezi nimi rozsoudí, tak že chce jemu práv býti i od něho právo přijmouti. Potom poradiv se s předními pány své strany, dal přípravit vůz pro pana Menharta a jej pod stráž na Poděbrady odvezti, kdež co vězeň zatím nějaký čas ve hradě měl trávit.

Již téhož samého dne uvedl pan Jiří jiný řád v Praze. Poněvadž se sprostá lůza Pražská při jeho vítězném vjezdu do města a při útěku posavadních vládařův byla na Židy obouřila a hanebně je zloupila, sadil pro přetržení takových neřádův hned všem městům Pražským nové konšely a purkmistry.

Proměna ve stavu věcí českých. Smrt pana Menharta z Hradce.

1448 září — prosinec, 1449 — 3. února.

Od té chvíle, co pan Jiří z Poděbrad v Praze počal vládnouti a moci dosáhl, jako skutečný již zemský správce, všecko se podivně obrátilo; Pražská kapitula opustila jako na počátku válek husitských sídlo své u hlavního chrámu na hradě, vystěhovavši se do Plzně, a toliko jednoho neb dva kanovníky ponechavši při chrámě svém; mistr Jan ze Soběslavi řečený Papoušek opustil svou faru u panny Marie před Týnem, a do Jindřichova Hradce pod ochranu synův páně Menhartových se utekl; zbytek německých mistrův a studentův vytratil se z města, a když mistr Jan Rokycana z jedenáctiletého vyhnanství z Hradce Králové zase dne 10. září do Prahy se vrátil, tu byl ode všeho lidu očekáván, vítán a sprovázen do města s nemenší slávou a úctou, nežli před několika měsíci kardinál Karvajal; — celá Praha byla najednou zas rozhodně husitská, vše co dvanáctiletou snahou se strany katolické v církevním ohledu opět obnoveno a zavedeno bylo, jedním rázem vyvráceno jest.

V politickém ohledu snažil se nyní pan Jiří především o to, aby v celé zemi za správce království uznán byl, neboť se již všechny prostředky k dosažení toho cíle v jeho rukou octnuly. Že se jich domohl násilím a převratem, s tím byla větší část národu Českého spokojena a srozuměna, neboť nezbyvalo již jiného prostředku, kterým by národ z neřestného stavu vyšel, do kterého byl zabředl. Přemožená menšina, ano i řevnivost vlastních přátel, kladly sice panu Jiřímu i napotom ještě hojně překážky, avšak přece potom všickni jednomyslně uznali, že tehdaž nebylo lepšího muže, kterýž by byl mohl břímě vlády, těžké a nesnadné, na se vzíti.

Hned po obnovení městských vrchností v Praze jmenoval pan Jiří na místo uvězněného Menharta z Hradce, katolického pána Zdeňka Konopištského ze Šternberka, svého svaka, nejvyšším purkhrabím, dávaje tím nepřátelům svým na srozuměnou, že nikoliv nemíní užívati své moci pouze ku prospěchu strany husitské, jakož vůbec potom počínal sobě tak, jakoby stál mimo strany a nad nimi. Aby pak co nejdříve zem upokojil a v řád ji uvedl, byla jeho první snaha o valný sněm země a celé koruny české v Praze, aby na něm vše dle nálezů sněmovního opraveno býti mohlo, cokoli kdo proti komu v zemi byl provinil, aby poselství do Vídně o krále vypravené, mohlo na něm býti slyšáno, i aby další zemské potřeby opatřeny byly. Mezitím vypravil část vojska s ním do Prahy příštího dne 14. září proti Saskému kurfurstovi Bedřichovi do Sas, aby svou pohrůžku jemu danou vyplnil. Čechové podle válečného obyčeje toho věku vpadše do Míšeň velké kus země tam poplenili, a že kurfurst proti nim nikde se nepostavil, brzy s velkou kořistí domů se vrátili.

Starý pán Menhart z Hradce seděl zatím co vězeň na páně Jiříkově rodním hradě Poděbradech, chován jsa čestně a jakž na velikého pána slušelo, maje též svého komorníka a blázna mužíka, který jej v jeho samotě obveseloval. Pan Jiří totiž již tenkrát choval dvůr četný a nádherný. Nicméně páně Menhartův syn, Oldřich z Hradce zdvihl pro uvěznění otce svého hluk náramný, nezameškáváje žádného prostředku, kterýmžby otce svého mohl vazby zprostiti. Posílal o to panu Jiřímu list za listem, domlouvaje jemu, aby toho nečinil jemu a jeho otcí k tak veliké hanbě, by na téhož před sněmem žaloval, jako by byl člověk z řádu se vytrhující, an jest pán osedlý a svobodný tak dobře jako který z jiných pánův zemských. Ohrožoval se pan Jiří, že pana Menharta ne ze své vůle osobní ve vazbě drží až do sněmu příštího, že toho vymáhají všickni páni jeho jednoty, kteří tomu dobře rozumějí, kterak pan Menhart stál až dosud v čele strany většiny národu Českého nepřející, která všechny snahy k dobrému Českého království směřující kazila; pročez že pan Menhart, kterému se ostatně

v Poděbradském vězení co pánu zemskému všechna čest a šetrnost proukazuje, tak že si v tom ohledu na nic nařikati nemůže, až do příštího sněmu dochován býti musí, aby celá koruna Česká rozsouditi mohla, je-li proti zemi v čem vinen čili nic.

Jiří a pánové jeho strany proto hlavně chtěli, aby pan Menhart byl k sněmu stavěn, by se tu odřekl nejvyššího purkhrabství Pražského, také purkhrabství Karlšteinského a s ním spolu zemských klénotův, neboť on právě krátce před tím dal korunu a ostatní klénoty z Karlšteina tajně na svůj dědičný hrad Velhartice převezti. Také lidé naň žalovali, že prý klénoty utrácí, žádajíce, aby z nich učinil počet zemi na sněmu. Nicméně nedal se pan Oldřich z Hradce ukonejšiti, i rozpisoval listy ku králi Bedřichovi, pánům českým a okolním knížatům, všude se o přímělu ku panu Jiřímu ucházejí.

I staral se pan Jiří hlavně také o to, aby pan Oldřich z Rosenberka také na sněm přijel a veřejně složil zprávu a počet ze svého poselství do Vídně. Avšak pan Rosenberk nechtěl jeti do Prahy i nepřijel, a jako dříve vždy Prahu jen pokládal za nejpříhodnější místo k sněmování, tak nyní mu tam zas nebylo dost bezpečno.

Pan Oldřich z Hradce zas sáhl k poslednímu prostředku, aby otce svého vazby zprostil, totiž ke zbrani, a že ani on ani celá strana jeho nebyla dostatečná v silách ku podvrácení vítězné moci páně Jiříkovy, hledal pomocníky netoliko v Němcích ale i u Táborův, co jich ještě zbývalo, někdy úhlavních nepřátel svých. Zdá se, že tehdy město Tábor z Poděbradské jednoty vystoupilo, ať se k válce proti panu Jiřímu od nikoho nedávali navesti. Jenom přední dva starí náčelníci strany Tábořské, kněz Bedřich Strážnický na Kolíně a mladší Jan Kolda ze Žampachu na Náchodě dali se k válce proti Jiřímu získati. Pan Oldřich z Hradce poslal totiž pana Děpoltu z Riesenberka a z Dolan, před tím purkhrabí hradu Pražského nyní Karlšteinského, k Bedřichovi na Kolín, a tak šťastně u něho pořídil, že kněz Bedřich dne 28. října 1448 smlouvou se zavázal, že v nastávající válce katolické straně proti Jiřímu nejen pomáhati chce, ale také páně Oldřichův jízdný lid k sobě na Kolín přijme, ano i Jana Koldu k podobnému účelu za sebou potáhne.

Tak nežli k sněmu přišlo, musel pan Jiří s protivnou stranou válku podstoupiti. Válku počali Bedřich i Kolda hned v prvních

dnech měsíce listopadu 1448 provozující loupežnické jízdy a páchající škody na statcích přívržencův Poděbradské jednoty. Stejným časem počalo se bojovati také v Zápraží, totiž v okolí Karlšteinském, kde pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka co nový nejvyšší purkhrabí sahal na některé vesnice náležející k jeho purkhrabskému úřadu; v tom však mu překážela Karlšteinská posádka, kteráž dotud zůstávala v poslušenství pana Menharta z Hradce a nyní jeho syna. Proto jí pan Zdeněk ze Šternberka vypověděl válku a po něm i pan Jiří z Poděbrad a pan Zdeněk Kostka z Postupic, postavivše vojska svá proti Karlšteinské posádce. K nějaké větší bitvě vůbec nepřišlo, strana páně Oldřichova z Hradce spokojila se tím, že činila ustavičné výpady čili jízdy z hradův svých, hlavně z Kolína, Karlšteina a z tvrže Mitrovic, nedaleko Prčic, kde seděl panoše Vratislav, věrný stranník pánův Hradeckých. Pan Jiří ležel s pomocníky svými ku konci listopadu polem u Kolína, na kterémž kromě čeledi kněze Bedřicha nacházelo se půl páta sta jízdných páně Oldřichových z Hradce, kteří vespolek prý třikráte porazili Poděbradských lidí a velkých škod jim nadělali. V první dni prosince strhlo se vojsko Poděbradské jednoty u Benešova, chtělo odtud táhnouti proti Vratislavovi v Mitrovicích a proti jiným posádkám páně Oldřichovy strany. Avšak bezpochyby pro tuhou zimu nic důležitého se nevykonalo, a již 19. prosince musel kněz Bedřich na Kolíně s panem Jiřím příměří do nového roku učiniti, ku kterémuž potom i celá strana páně Oldřichova přistoupila a je několikráte znovu prodloužila.

Na samém sklonku roku 1448 před narozením Božího umřel v Praze mistr Jan z Příbramě, až po dobytí Prahy skrze pana Jiřího spolu s Prokopem z Plzně administrator konsistoře pod obojí a farář u sv. Jiljí, posavadní hlava mírných kališníkův, kterýž se vyjma podávání svátosti pod obojí téměř v ničem od římských řádův neuchyloval. Cokoliv činil a mluvil, pocházelo vše z upřímného přesvědčení a nikoliv ze záměrův sobeckých ani z pokryského bažení po cti a vládě. Smířiv se s Rokycanou uznával jej poněkud za svého vyššího i podporoval žádost národu o povýšení jeho na arcibiskupství, ačkoliv administrátorem konsistoře býti nepřestával. V hádkách s theologi jiného mínění neznal ani míry a šetrnosti ani unavení.— Jeho spoluadministrator, mistr Prokop z Plzně, farář u sv. Jindřicha, také se

toho roku 1448 naposledy připomíná, a bezpochyby že brzy po svém druhovi také umřel. — Zdá se konečně, že po smrti obou těch administrátorův konsistoře mistr Jan z Rokycan neuvázal se hned v jejich úřad, nýbrž, že mistr Petr z Mladenovic, farář u sv. Michala, byl administrátorem na krátký čas, totiž až do své smrti, která r. 1451 nastoupila. Tak odcházeli z dějiště jeden po druhém z předních mistrův Pražských.

Pan Jiří z Poděbrad vždy měl hlavní péči o to, aby se sněm sešel, i proto učiniv příměří s druhou stranou položil výminku, aby se stal pod tím příměřím sjezd, kdežto by se o urovnání mezi stranami mohlo jednati. Sám přijel 10. ledna 1449 k panu Oldřichovi z Rosenberka do Soběslavi, odkud jej s jinými pány protivné strany na sjezd do Pelhřimova svedl. Avšak na tom Pelhřimovském sjezdu ničeho docíleno nebylo. Pan Jiří byl by rád již vojsko své propustil, nestače dále náklad na ně vésti, avšak protivníci, zvláště oba Oldřichové z Hradce i z Rosenberka na tom stáli, aby pana Menharta nejen na svobodu pustil a jeho úřad mu vrátil, ale aby všechno v ten stav nazpět uvedl, v jakém vše bylo před dobytím Prahy. K takovým výminkám nechtěl a nemohl se snížit mladý vítěz ctižádostivý a ještě nepřemožený, i stál na tom, aby jeho pře s panem Menhartem veřejně na sněmu v Praze vyjednána byla. Tak se všickni z Pelhřimova rozjeli.

Již pět měsícův bez několika dní starý pan Menhart z Hradce na Poděbradech co vězeň chován byl, i velice schrádl, neboť jej osud vězně velice dojímal, jakkoliv šetrně s ním nakládáno bylo. Konečně v těžkou nemoc upadl. Panu Jiřímu dělalo to starosti, i vyslal jednoho panoše svého k Arnoštovi z Leskovce a k Janovi ze Hrádku, panošům páně Menhartovým, aby je pobídl pokusiti se, zdali by mohli pána svého aspoň na závazek z vězení vysvoboditi. A oni to učinili; pan Jiří milerád jejich žádosti povolil, neboť si podtají sám toho přál. Však kromě jmenovaných panošův požádal také pana Zbyňka Zajíce z Hasenburka a Jana Smiřického, oba pány katolické, za rukojmě, že nebude-li pokoj zjednan, pan Menhart na povolání páně Jiřího dobrovolně do vězení se vrátí. Když pak tito pánové rukojemství přijali, propustil pan Jiří pana Menharta dne 1. února 1449 z Poděbradského vězení. I vezen jest pan Menhart dle přání svého na Karlštejn, kdež byla posádka jemu oddaná; avšak sotva dojel do Říčan,

najednou tak těžce ve své nemoci zapadl, že třetího dne po výjezdě z Poděbrad, 3. února, tu v Říčanech umřel. To byla rána pro pana Jiřího z Poděbrad, to čehož se obával, stalo se přece. Panošové Arnošt z Leskovce a Jan ze Hrádku, kteříž byli pana Menharta z Poděbrad vyvezli, obrátili se s mrtvolou do Jindřichova Hradce, kde za sjezdu velikého množství pánův a zemanův strany Oldřichovy slavný pohřeb podle řádův římských byl vykonán se všemi obyčeji a hostinami, jakž při takových příležitostech bývaly. Pan Oldřich z Hradce však nemeškal, hned po uložení tělesných ostatkův svého otce po všech přátelích a do všech krajův rozpisovati listy žalobné, kterými pana Jiřího z Poděbrad zřejmě z toho vinil, že jemu otce otrávil.

Toho samého času o hromnicích 1449 umřel také Bohuše Kostka z Postupic, syn někdy znamenitého Viléma Kostky a pomocník pana Jiřího. V panství Litomyšlském následoval syn jeho Zdeněk Kostka.

Jednota Strakonická. Druhá válka domácí.

Sněm Jihlavský.

1449 únor — srpen.

Přední pánové strany páně Oldřichovy sjeli se právě v čas pohřebních slavností Hradeckých dne 6. února 1449 do Strakonice k panu Václavu z Michalovic, velikému mistru řádu Johanského v Čechách, a pobývše tam tři dni učinili 8. února mezi sebou nový zápis jednoty, v němž žalujíce na záhuby, do nichž Česká země převratem, panem Jiřím z Poděbrad způsobeným, uvedena byla, zavázali se sobě vespolek ku pomoci proti všem, kdož by kohokoliv z nich bez práva utiskovati chtěli. Měli totiž za to, že strana Poděbradská jim krivdu činí. Aby se pak nezdálo, že zamítají všechno míření, ku kterému se pan Jiří podával, položili jemu rok čili lhůtu do Plzně, kdež by se měl osobně postavit, a s panem Oldřichem z Hradce o krivdách sobě vespolek činěných pojednati. Kdyby pak tam nepřišel, slíbili a zavázali se všickni, spolu do pole proti němu vytáhnouti. Tak povstala nyní nová jednota Strakonická proti Poděbradské jednotě.

Pan Jiří předvídaje, žeby ani v Plzni ničeho zjednáno býti nemohlo, o žádných pokoutních sjezdech slyšeti nechtěl, stoje pouze o sněm zemský; protož velmi dobře se osvěd-

čoval v ten smysl, že poněvadž všechno to záští se vede nejvíce o náboženství, o obecné dobré, o pána a krále, jakož o řády zemské, o kompaktata, o mírný list, o Pelhřimovské smlouvy, o poselství ku králi Římskému nedávno vyslané, i o ty klénoty zemské nebožtíku panu Menhartovi svěřené: on na tom stojí, aby takové veliké věci obecným sněmem a ne pokoutně vyjednány byly; on sám pak, poněvadž bylo na jeho čest saháno a on ještě vždy nevinně na cti trpí, že se chce jakožto nevinný očistiti veřejně na sněmu, tu kdež nejvíce dobrých (to jest zachovalých) lidí bývá. Jím pak, protivníkům jeho, rozumějším, žeby na sněmu neobstáli, jakožby jim tu bylo mluveno, co zlého a příliš škodného v zemi skrze ně pošlo a ještě pochází, tak žeby se měli zač stydět, líbí se lépe o zemských věcech potutelně a pokoutně smlouvati. On raději mní se jich svévolnosti s Boží pomocí brániti a hrdel i statkův na to vážit, nežli by o všechny spravedlnosti duchovní i světské jejich úkladnými obyčejí měl býti připraven. Takovým vyjádřením ubodil pan Jiří Strakonickou jednotu do živého, i tak chystaly se obě strany k opětnému boji.

Při panu Jiřím z Poděbrad stáli hlavní pomocníci jeho pánové ze Šternberka, totiž Aleš Holický a Zdeněk Konopištský, pánové z Dubé, ze Zvířetic, z Waldšteina, Kostkové z Postupic, Trčka, Zmrzlíkové a hejtmani čtyř krajův spojených, potom na Moravě páni z Kunštatu, z Pernšteina, z Kravař, moravští Šternberkové, Kráji, pánové z Vlašimi, Pardus z Vratkova a jiní.

K jednotě Strakonické zas náleželi pánové z Hradce, z Rosenberka, ze Švamberka, Kolovratové, Švihovští, Kostelečtí z Dubé, z Lobkovic, Smiřický, Táboři Bedřich Stráznický, Kolda mladší a jiní; z Moravy zas pánové z Lichtenburka na Bítově, z Lomnice, z Bozkovic a jiní. Hlavní naděje kladl pan Oldřich z Rosenberka na pomoc cizích knížat, neboť byl pevně u sebe ustanovil, jakož mocí zbraně Jiříkovy ze svého postavení v zemi vytištěn byl, opět mocí zbraně zase tam se dostat.

Válku počal již v polovici měsíce února 1449 mladší Jan Kolda na Náchodě. Opětovanými vpády na zboží jednoty Poděbradské v kraji Hradeckém mnohé škody činil, i znamenitého škůdce zemského Křištofa Šoffa na Troskách sobě za pomocníka zjednal, kterýž mu hradu Waldšteina, nedávno ještě loupežnického sídla, postoupil. Proti tomu zdvihli

se pánové a šlechta náležející k míru kraje Hradeckého a sjeli se v Novém Bydžově pod správou pana Jiřího z Poděbrad. Tu nařídívše proti Koldovi veřejnou hotovost vypravili k němu pana Haška z Waldšteina, aby mu napomenutí dal. On však nic na to nédbaje ve svém způsobu pokračoval. S jakým prospěchem s obou stran ta válka se vedla, o tom nemáme zpráv podrobných, než toliko o některých potrkách v Hradecké a Chrudimské některé nesouvislé a chudé zápisky udržely se. Mírové obou krajův sebravše se polem a oběhnavše hrady páně Koldovy dobývali jich. Přicházela jim pomoc také z Moravy, totiž houfův pod Smilem z Drnovic a Vaňkem z Trnavy; avšak byli od čeledi Koldovy přečasně poraženi a rozptýleni. Také Pardus z Vratkova, Zdeněk ze Švabenic a Jan z Honbic, Moravané, ku pomoci panu Jiřimu do Čech přicházeli, avšak i těm se lépe nevedlo; poplenivše mnohé statky protivníkův v Čechách přitrhli sice až pod Kolín. Tu na ně z města vypadla kněze Bedřichova posádka pod Simonem ze Stráznice a Janem Sudlicí z Běstvin, a tak je na hlavu porazila, že kromě dvou set zabitých a půldruha sta zajatých museli svých patnácti vozův plné nákladu odběhnouti a Kolínským v kořist pustiti. Tyto částečné porážky však neoslabilly moc Poděbradské jednoty, neboť čím dál tím větší síly přibývalo jí, tak že Jan Kolda počal se již báti, že své hrady ztratí; proto asi v polovici měsíce března již pana Soběslava z Miletínka řečeného Mrzáka, vůdce míru kraje Hradeckého, za příměří žádal. Vojska jednoty Poděbradské, jsouce pak s té strany bezpečná, obrátila se potom ku Kostelci nad Sázkou, s kteréhož pan Kuneš Rozkoš z Dubé po delší čas již Poděbradským mnohé škody činil. V celku se Strakonické jednotě nedařilo; pan Oldřich z Rosenberka očekával pomoci od krále Bedřicha, ten však podle své povahy ničehož neučinil, leč že k panu Jiřimu přísně psaný list poslal a jej ku sjezdu do Znojma obeslal. Tu teprv sklonili se Strakoničtí jednotníci k tomu, aby se zas s Poděbradskými smlouvalo. Starý Mikuláš Trčka na Lipnici k tomu obě strany přivedl, že se Poděbradští v Pelhřimově, Strakoničtí v Jindřichově Hradci sjeli, a na obou místech s velikou nesnází skrze posly od 1. do 10. dubna mezi sebou rokovali. Však výsledek byl zase nepatrný; nemohouce se ve hlavních přičinách shodnouti uzavřeli aspoň dost dlouhé příměří až do sv. Jiří budoucího roku, a uložili

čtyřem osobám, jednomu pánu a jednomu zemanu z každé strany, aby co mocní opravci a rozsudí všecky pře, žaloby a viny rozsoudili spravedlivou a neodvolatelnou výpovědí. Z jednety Strakonické zvoleni pan Oldřich z Rosenberka a Arnošt z Leskovce, z Poděbradské pan Aleš Holický ze Šternberka a Oldřich Močihub z Kralovic. Hlavní výpověď měli pak o všem učiniti na sněmu vši koruny České, jehož začátek na první dni měsíce srpna do města Jihlavy z vespolehnutí usnešení byl položen. Tak přece mělo k sněmu přijíti dle přání pana Jiřího, když ne v Praze, tedy aspoň v Jihlavě. Tuto smlouvu stvrdili vyslaní z Pelhřimova do Jindřichova Hradce někteří pánové strany Poděbradské dne 10. dubna, a k zápisu o ní přivěsili pečeti své toliko dva páni, Oldřich z Rosenberka a Aleš Holický ze Šternberka, dva osobní, staří a důvěrní přátelé, ačkoliv rozdvojení v politickém ohledu. Do jejich rukou nyní skutečně vložena jest vlastně všechna vrchní a rozhodná moc, a obě strany bezpochyby se nadály, že to bude nejkratší cesta k urovnání všech těžkých nesnází. To ovšem jisté jest, že pan Aleš, co šlechtitný vlastenec, svou pilností ovšem nic sjíti nedal, — avšak pan Rosenberk, ten měl jiné záměry. Jemu nešlo o uklizení nesnází a sporův, nýbrž jen o protahy a odklady, neboť si pro sebe a svou stranu z dokonání jakýchkoli umluv ničeho nesliboval, věda dobře, že co násilím bylo ztraceno, zase toliko násilím dobytí se musí. Protož všechnu naději na zahraniční pomoc skládal, tu na krále Římského, Bedřicha, tam na kurfürsta Saského, starého Bedřicha Mírného, nepřitele pana Jiřího z Poděbrad. Pan Aleš Holický staral se o to svědomitě, aby o rozepřích, které urovnány býti měly, stala se konečná výpověď opravcův k tomu zvolených, pan Oldřich zase vždy měl zámínek rozličných, aby sám k tomu dostaviti se nemusil, a sporné věci k žádnému konci dojíti nemohly. S počátku doléhal pan Aleš na to, aby k opravě potřebných věcí páni opravci dne 6. července do Vlašimi se sjeli, tu činil se pan Oldřich uražena, jakoby se jemu neslušně rozkazovalo; prošen pak, aby aspoň na 20. července do Vlašimi přijel, odpíral tomu, pravě, že sněm Jihlavský již jako přede dveřmi jest. Pan Aleš žádal, aby aspoň na cestě do Jihlavy v Německém Brodě 27. července se sjeli, pan Oldřich opět tomu nechtěl, avšak tenkrát přece musel přijeti. Pan Aleš totiž svoloval, aby se hlavní otázky až ku sněmu Jihlavskému odložily, ale bylo

prý věcí drahně jiných, které musely před sněmem urovnány býti; nestane-li se to, tehdy celá jednota Poděbradská ani do Jihlavy nepůjde, vidouc, že se druhé straně dobré vůle nedostává. Tu pan Oldřich pro uvarování čeho horšího do Německého Brodu přijel.

Jihlavští Němci napřed prohlásili se, že do svého města Poděbradských jednotníkův nepřijmou, leč by tam dříve Strakoničtí jednotníci v dostatečné síle přijeli. Poděbradští žádali, aby jejich kněží po čas sněmování v Jihlavě měli svobodu odbývati služby Boží dle obyčeje svého; avšak to Jihlavané odepřeli naprosto, a teprv po mnohém usilování Poděbradských pouze k tomu svolili, aby pan Jiří sám jen jediného kněze při sobě choval v Jihlavě, a ten aby jemu v hospodě po tichu beze všeho zpěvu a zvonění tajně odsloužil; do kostelův však že žádný podobojí vkročiti nesmí. To bylo v tom městě, kde teprv před třinácti léty kompaktata slavně stvrzena a vyhlášena byla! Pan Jiří z Poděbrad a jeho jednotníci vjeli za Strakonickými do Jihlavy teprv dne 7. srpna v 1500 koních, a zůstali tam asi do polovice září 1449.

Trojí hlavní věci měly se na Jihlavském sněmě vyříditi; za jedno urovnání domácích různic, za druhé otázka o krále, za třetí urovnání poměrů lužických a zahraničních. Čtyři zvolení opravcové byli jako soudcové, ostatní sněmovníci byli jako strany před soudem. Není známo, jaké mocné výpovědi od opravcův na tom sněmě učiněny byly, však hlavní pře mezi jednotou Poděbradskou a Strakonickou zůstala nedotknuta, a rozhodnutí odloženo zase nejdéle do sjezdu Pelhřimovského, který se následujícího roku státi měl.

Otázka o krále nabyla však tenkrát ne očekávané důležitosti skrze zmatky v zemích Lužických. Římský král Bedřich chtěl ve jménu mladého krále Ladislava, ač se jinak jeho českých věcí v ničem neujímal, převezt v držení svého svata Bedřicha Mírného, kurfürsta Saského, tak aby fojtství čili královské právo v obou Lužicích směl sobě koupiti od tehdejších fojtův. Avšak fojtství v dolní Lužici zapsal někdy císař Sigmunt r. 1429 Hanušovi z Polenska a jeho dědicům, a v horní Lužici čili v Šestiměstí požívali jeho pánové z Koldic. Lužičané nechtěli Saského Bedřicha za fojta míti, a sněmovníci v Jihlavě překazili to dle přání stavův Lužických, tak že horní Lužice zůstala v držení pana Hanuše z Koldic, bratra Albrechta z Koldic, teprv r. 1448 zemřelého; synové pak Hanuše

z Polenska, Jakub starší a Jakub mladší, postoupili fojstství dolnoluzické se svolením stavů českých markhraběti Bedřichovi Braniborskému až do výplaty od koruny české. Proti tomu povstal jeden strýc bratří Polenských, Mikuláš z Polenska, a stranil Bedřichovi Saskému. Sněmovníci z jednoty Strakonické chtěli věc vésti ku prospěchu krále Římského a kurfürsta Saského, avšak většina sněmovní vynesla nález jim odporů, přiznávši právo k fojstství dolnoluzickému výše řečenému Bedřichu Braniborskému, jakož vyšel potom ze sněmu Jihlavského list ku stavům lužickým, v němž stálo, že ani král Římský ani král Ladislav nemají ni moci ni práva, zemí těch korunních na kohokoliv převáděti, poněvadž stavové jejich podle starodávných země a koruny české práv a výsad nikomu přísahami dědičnými a sliby nikomu zavázání nejsou a býti nemají, než toliko jediné koruně České a králi Českému korunovanému; avšak ještě ani korunovaný král Český že nemá moci ani práva, zaváděti zemi Lužickou od koruny České bez vůle pánův českých.

Co se týče staré žádosti Čechův, aby jim král Ladislav vydán byl, v tom opět pan Rosenberk nabyt sněmem Jihlavským dalších příležitostí k rozmnožení své moci a působnosti ku prospěchu svému vlastnímu, neboť byl ještě s některými pány ze sněmu k tomu zvolen, aby šel ku králi Bedřichovi do Rakous, a tam konečně tajně a na čisto zvěděl, jaký asi v českých věcech úmysl jest krále Římského. Pan Oldřich z Rosenberka ovšem dobře věděl, kam král Bedřich české věci vésti chce, avšak nyní od něho, Rosenberka, nejvíce záviselo nejen rozhodnutí sporných věcí mezi oběma jednotami, jakož i pořízení v otázce o krále. Mohl nyní pletichy své dále opatrně ale tím zdárněji prováděti, aniž jej mohl kdo ze zjevné ošemetnosti viniti. Proto se nechtěl se třemi ostatními opravci sejíti, aby se v rozepřích mezi stranami před časem nemusilo nic rozhodného státi, a měl k vyhýbání se tomu příčin a výmluv dost vážných. Předně činil přípravy ku svatbě své dcery Perchty z Rosenberka, kterou na konci měsíce října 1449 vdával za pana Jana z Lichtenšteina na Mikulově v Moravě, rakouského Němce, jehož jeden předek jménem Jindřich již r. 1250 od krále Václava I. ten Mikulov obdržel a takto mezi stavy moravské se dostal. Svatební veselí trvalo na Krámlově celý týden, a přípravy k němu zajisté požadovaly času několika neděl.

Nevěsta Perchta čili Berta z Rosenberka byla potom nešťastně vdána, muž k ní se měl velmi surově, i psávala mnoho tajných listů žalobných z Mikulova k své rodině do Čech, které se posud v archivu Třeboňském s velkým účastenstvím čtou. Ovdověvši vrátila se do Čech a trávila ostatní svůj věk ve smutku prokazujíc dobrodiní chudíně na zámcích Rosenberských a Hradeckých, hlavně v Jindřichově Hradci, Telči a Třeboni. Jest to známá bílá paní, o níž až podnes mnohé pověsti v paměti lidu se zachovávají.

Další příčinu k výmluvám, proč své pány spoluopravce nesvolává, měl pan Oldřich z Rosenberka v tom, že prý činití musí přípravy na cestu, kterouž měl co posel zemský ku králi Bedřichovi nastoupiti. Takových cest vykonal již drahně před tím, aniž dlouhých příprav zapotřebí měl, také nebyla ta cesta ani potřebná, věděl totiž sám dobře, co teprv na králi vyzvěděti měl; ale vydal se přece na tu cestu dne 7. prosince 1449, neboť chtěl peněz od skoupého krále vynutiti, kterých potřeboval k dalšímu vedení války proti panu Jiřímu, svému nebezpečnému sestřenci.

Sotva dohlučily svatební radovánky na Krámlově, umřela na Poděbradském hradě dne 19. listopadu 1449 milovaná choť pana Jiřího z Poděbrad, Kunhuta Holická ze Šternberka, i byla za velkého pláče chudiny, již velkou dobroditelkou byla, v Poděbradském děkanském chrámě pochována. Poděbradským by to dobře slušelo, kdyby chtěli její zapomenutý náhrobek obnoviti.

Pan Jiří z Poděbrad zasnoubil se následujícího roku podruhé, a to se slečnou Johannou z Rožmitálu, sestrou pana Lva z Rožmitálu na Blatné, z rodu Buzicův, mající v erbu jako Hasenburkové a Šellenberkové sviní hlavu.

Nové sjezdy, válka rozhodná a konečné smíření.

1450 od ledna do začátku srpna.

Jednotníci Poděbradští, nemohše se dečkati výpovědí čtyř opravcův, čehož příčinou byl pan Oldřich z Rosenberka, sjeli se v lednu 1450 na sněm do Prahy vedouce stížnosti pro takové úskočné obmeškávání. Pan Rosenberk jim na to odpověděl listem, že co nejdřív bude možná, své spoluopravce svolá, a výpovědi ve všech věcech na sporu jsoucích způsobí. Sezval je skutečně na svůj hrad Zvíkov ke dni 2. března, a zároveň také všechny své Strakonické jednotníky na sjezd do Plzně ke dni 15. března. Na Zvíkově nebyla pak žádná z hlavních otázek rozhodnuta, v Plzni zas sjela se Strakonická jednota dost hlučně, také

tam přijeli plnomocníci kurfürsta Bedřicha Saského, nepřítelé Čechův, jehožto podpory však pan Rosenberk vyhledával. Dostavilo se však také mnoho šlechty pod obojí z okolí, i Jan Calta z Kamenné Hory, svak Jiřího z Poděbrad, kterýž od pana Jiřího dojmavě pánům Strakonické jednoty domlouval, mluvě o tom, kterak se spolčují s cizím knížetem Německým, starodávným nepřitelem České země, „kterýž kdež jest kdy mohl ke škodě nebo k hanbě tomuto království co učiniti, nad jiné cizozemce vždy hleděl toho beze vši lítosti, a radost z toho měl i chloubu“. To však nic nepomohlo u Strakonických pánův, kteříž vidouce, že sami proti Poděbradským ničeho nemohou, tím usilněji o spolek se Saským Bedřichem stáli. Proto také hned po sjezdu Plzeňském uzavřeli smlouvu válečnou s kurfürstem Bedřichem v městě Kadani, na kterou pečeti své přivěsili pan Oldřich z Rosenberka, jeho syn Jindřich, Václav z Michalovic, mistr Strakonický, Hynek Krušina a Jan ze Švamberka, Oldřich ze Hradce, Jan ze Hradce na Telči (Telecký), Jindřich z Kolovrat, Jan Ozor z Bozkovic, Mikuláš Hasišteinský a Jan Popel z Lobkovic, synové někdy Mikuláše z Lobkovic r. 1435 zemřelého, starý Tábor kněz Bedřich ze Strážnice, Kuneš Rozkoš z Dubé, a česká města Plzeň, Budějovice a Kadaň, nyní již silně zapáchající němčinou.

Také pan Jiří z Poděbrad smlouvu svou stranu spolkem s mladším Saským knížetem Vilémem a s markhrabětem Bedřichem Braniborským; sjel se s nimi 23. března 1450 v Chebu, a 27. března stal se zápis památné smlouvy Wunsiedelské: bratři Bedřich, Jan a Albrecht Braniborští, Ota Bavorský a Vilém Saský zavázali se pánům českým Poděbradské jednoty k válečné vzájemné pomoci proti kurfürstovi Bedřichovi Saskému, což až do budoucího krále Českého mělo trvati.

Ode čtyř volených opravců ke dni 12. dubna do Pelhřimova uložený sjezd z příčiny vytáček pana Oldřicha z Rosenberka opět k žádnému konci nevedl, tak že pan Jiří musel v Praze 30. dubna vydati manifest o tom, kterak a kým se zemskému míru a upokojení překážky kladou. A tu se nyní obě strany vši silou k rozhodnému boji připravovaly. Počátek v boji učinila Strakonická strana, totiž její jednotníci pan Mikuláš Hasišteinský z Lobkovic a pan Jindřich z Kolovrat seděním na Libšteíně, kteří útokem nějakých lidem

starého pana Alše Holického ze Šternberka obsazených kostelův dobytých, 50 branných zajali a mnoho jich pobili. Pan Hynek Krušina ze Švamberka, také z té strany, vzal zase nějakou tvrz rytíři Rackovi Chlevcovi z Malšína. Konečně vyjeli do valného boje dne 13. května 1450 ze hradu Krumlovského pánové Jindřich z Rosenberka, Oldřich z Hradce a Jan Popel z Lobkovic, pán na hradě Hluboké. Vedli veliké vojsko s sebou, nocovali první noc v Netolicích, 14. května dobyli útokem tvrze Božejova, náležející vdově po Jarošovi z Drahonice, a 15. května k Tochovicím dorazili, kde se všickni jednotníci Strakoničtí se svými brannými shromáždili a knim připojili. Tochovické zboží náleželo do husitské války Benediktinům od sv. Jana na Ostrově, nyní je drželi bratři Zmrzlíkové, věrní přívrženci Poděbradské jednoty. V Tochovicích mělo ujednáno býti, kam se vlastně mělo táhnouti.

Strana Poděbradská však již také na počátku měsíce května činila jednotlivé podniky válečné, obrátivši se proti dvěma hradům, jejichž posádky obzvláště Pražanům škody činily: byly to hrad Buštěves čili jak se nyní říká Buštěhrad, náležející panu Jindřichovi z Kolovrat na Libšteíně, a Kostelec nad Sázavou, náležející Kunši Rozkošovi z Dubé, již lonského roku dobývaný ale nedobytý. Vsaak teprv zvláštní příhoda Poděbradskou stranu a s ní téměř celý národ Český k pravé válce rozpálila. Došel totiž pana Jiřího z Poděbrad list od Buriana z Gutšteina dne 12. května psaný, v němž zprávu dával, kterak když téhož dne z Horšova Týna na hrad Nečtiny jel, poboční jeho strážci posla Rosenberského potkali, an bloudí a po cestě na Krasikov se vptává. Vzali mu prý list od pana z Rosenberka panu Hynkovi Krušinovi ze Švamberka psaný, v němž mu věděti dává, „kterak již kurfürsta Bedřicha Saského obeslal, aby vojensky do Čech vkročil a města i jednotníky Poděbradské hubil; že však nemyslí, aby on s jejich stranou v poli se sjednotil, a to proto, žeby se někteří s jejich strany mohli nad nimi rozpačiti, řkouce, že Němce vedou do země. Vypsav obsah toho listu pro pana Jiřího doložil pan Burian od sebe, aby pan Jiří nemeškal obeslati všecky přátele své jednoty, aby se co nejspíše ve hromadu srazili proti takovým nepřítelům a zhoubcům jazyka českého, také aby smluvená knížata v říši obeslal, by kurfürstovi válku vypořádali a naň také táhli; on sám (Burian) že

všecka svá města a poddané lidi obeslal, aby táhli v hromadu, a že jest jeho úmysl, okolo jeho zámku ve Stříbře neb v Tachově na každou hodinu se vojensky postaviti a nepříteli odpírati." Obsah toho listu proletěl v okamžení celou vlast Českou, a kdokoli sobě za povinnost ukládali, hájiti vlast proti cizozemcům, hnali se do zbraně. Po všech krajích nosily se listy vypovídací válku proti jednotníkům Strakonickým, kteří pomocí Němcův chtěli hubiti a zkaziti vlast svou.

Tu teprv vytáhl pan Jiří z Poděbrad s Pražany dne 18. května ku pomoci panu Zdeňkovi Konopištskému ze Šternberka, kterýž hrad někdy královský, Kostelec nad Sázkou, na panu Kunšovi z Dubé dobýval. Dne 23. května hradu dostali, a pan Jiří odevzdav ho i s vesnicemi k němu poddanými panu Zdeňkovi, kterýž jej k svému panství Konopištskému připojil, obrátil se odtud k Buštěvsi, kdež se v krátkém čase hlavní síla vojska jeho shlukla. Pan Jindřich z Kolovrat sedě na Libštejně nepřišel přispět hradu svému, avšak posádka jeho na Buštěvsi statečně se bránila, tak že pan Jiří až do 27. května tu před hradem ležel. Mezi tím zmocnili se jiní houfové Poděbradští Nového hradu a Kunratic u Prahy, náležející tehdejší panu Vilémovi mladšímu z Riesenberka, a ještě jiní tvrze Lobkovic nad Labem, jmění Jana Popela z Lobkovic.

Pan Jiří z Poděbrad stáhna před Buštěvsi všecko své vojsko dohromady, a nechtě se dalším dobýváním hradu meškati, učinil s posádkou jeho dne 27. května příměří, umíniv si hned dále táhnouti do Plzeňska, aby bitvou v širém poli osud války rozhodl. Dříve však, nežli se hnul, ještě téhož dne v poli před Buštěvsi vydal odpovědný list proti svému panu ujci, Oldřichovi z Rosenberka, v němž mu celou řadu jeho ošemetných činů a prohřešení proti vlasti vyčetl. Jest velmi památný, a musíme jej v plném znění tuto položiti:

„Jiří z Kunstatu a z Poděbrad.

Pane Oldřiše z Rosenberka!

Přivodím ku paměti, kteraks mi se byl pode cti a věrou zavázal, pomáhati proti mým nepřítelům, a jestliže bys toho nečinil, podvolils se, abychom té měli za zrádce a za skurvysyna. I netoliko by tak vysokému svému rčení chtěl byl dosti učiniti, ale místo pomoci, nepřátely mé, jakožto Oldřicha ze Hradce, Koldu, Bedřicha i jiné bouřils a jednal proti mně a mým přátelům, i hanění křivá a nepravá skládals o mně. A když jsem o to s tebou byl v Jihlavě smířen, opět mi toho míru nezdržel, spojiv se proti mně s markhrabím Míšeňským (Bedřichem Saským), svévolným nepřitelem mým; a napomínals tu hned v Plzni, abys pamatuje na ten mír nespojoval se s mým úhlavním nepřitelem. Na to

se nic neobrátil, učinils s ním závazek ve příměří křesťanském, kterěs měl se mnou pode cti a věrou i pod desíti tisíci kop grošův zapsané. I není div, že se mně a mým přátelům od tebe dějí ty nepravosti: poněvadž nad svým pánem korunovaným, slavné paměti císařem Sigmuntem (r. 1431) nestyděl si se nepravě činiti, zavazuje se z peněz proti Jeho Milosti knížeti Rakouskému a tomu domu, abys jim tohoto království (Českého) dovedl a dopomohl. A cožes pak dále ziskův svých hledě činił a činiš, k ujmě chvály Boží a k umlčení obecního dobrého tohoto království, ve svých poselstvích u krále Římského jednaje jinak, než bys slušně jednati měl! Takes pana Alše ze Šternberka i nebožtíka pana Ptáčka navedl, aby o krále Polského stáli, aby sem za pana přijat byl, slibuje s nimi v tom státi: potom zjevně jest, kteraks jinak učinil, až skrze to i veliká bouřka se záhubou nemalou této země strhla se byla. A kteraks nad nebožtíkem Smilkem z Křemže i nad jinými nešlechtně učinil, bylo by dlouho vypisovati. A poněvadž žádná tvá rčení, smlouvy, mírové ani zápisové nemohou býti zdržány a zachovány, a všelikterakými listivými úklady mého i přátel mých zlého hledíš; lépe mi se zdá, aby ty také na mne péči měl, nežli bych já tvými úlisnými řečmi podveden byl. Protož se svými se všemi služebníky a lidmi poddanými vystřihám se a ohražuji svou čest proti tobě i tvým všem služebníkům a lidem poddaným, dále tobě ani tvým ničímž povinen nechťe býti.

Dán na poli u Buštěvsi, v úteru před sv. Trojicí."

Vojsko jednoty Strakonické poleževši několik dní u Tochovic, zdvihlo se potom odtud k Rokycanům očekávajíc, že tam přitáhne kurfürst Bedřich Saský se svou slíbenou pomocí. Také pánové ze Švamberka, jejich jednotníci, volali je v tu stranu zvláště proti Rackovi Chlevcovi. Místo Němcův přišel však k nemalému leknutí a strachu jejich posel s listem od kurfürsta Bedřicha, že jim slíbené pomoci poskytnouti nemůže, jsa přinucen brániti se proti bratrovi, knížeti Vilémovi Saskému a markhraběti Bedřichovi Braniborskému, a že se jim musel zapsati k osobnímu smlouvání do města Srbské v Sasích ke dni 29. května. Toto smlouvání trvalo až do 3. června, i musel se Bedřich Saský oddíci všeho práva k fojstství dolno-Lužického ku prospěchu Bedřicha Braniborského, jakž na sněmu Jihlavském od českých stavů rozhodnuto bylo. K tomu Strakonických ještě druhá zpráva došla, že Římský král Bedřich, dlouho a snažně o pomoc prošený, pro jinou válku svou také žádaných 600 jízdných jim poslati nemůže. Jistá věc, že král Bedřich sám již sobě přál, aby Jiří Poděbradský zvítězil a Čechy opanoval, poněvadž se nadál, že mu napotom Čechové se svými žádostmi o krále Ladislava spíše pokoj dají.

Tak se Strakonická jednota najednou v úzkých octla a mysli pozbyla. Pan Jiří z Poděbrad vypraviv 27. května svůj odpo-

vědný list k Oldřichovi z Rosenberka, stanul se svým vojskem 30. května již v Mýtě, městečku mezi Žebrákem a Rokycany. Dne 2. června přitáhl ku Strakonickým u Rokycan se svým branným lidem pan Mikuláš Hasišteinský z Lobkovic, dáváje jim vždy ještě naději brzké pomoci ze Sas. Však tu Poděbradské vojsko dne 4. června již k samým Rokycanům přitáhlo a hned na Strakonické udeřilo. Strhla se bitva ovšem jen krátká: Strakoničtí byli střelbou Poděbradských ze svých vozův vytištěni a hledali v noci spásu v útěku k Plzni, kdež se k ránu položili na obcích před městem. V Rokycanech zůstal jenom pan Jan ze Švamberka, který obáváje se, že od Poděbradských bude v městě obehán, své jednotníky žádal, aby mu co nejrychleji aspoň 500 jezdcův poslali. Oni však bojce se druhého útoku na sebe, odepřeli mu jich. Dne 8. června měl pan Jiří svůj hlavní byt již na polích u Nepomuka, a jeho lidé hubili hlavně zboží pana Hynka Krušiny ze Švamberka. Jednotníci Strakoničtí již zoufali; již 6. června o příměří rokovati žádali; první sjezd o to stal se 7. června někde v širém poli, a 8. června dali jim Poděbradští list bezpečnosti, aby v počtu do 300 jízdných mohli přijeti k nim na hrad Wildštejn, kterýž mezi Plzní a Nepomukem stával.

Tu stala se 11. června památná smlouva Wildšteinská; byla to po dlouhém čase první smlouva s obou stran upřímná, opravdivá a poctivá, a vedla tudíž skutečně ku smíření stran a k upokojení země. Proč se tenkrát tak stalo? proto že pan Oldřich z Rosenberka nebyl přítomen. Předně uzavřelo se příměří až do sv. Jiří 1451, potom zvoleni jsou čtyři noví opravci, po dvou z každé strany: Jindřich z Rosenberka, páně Oldřichův syn, a Vilém mladší z Riesenberka s jedné, s druhé strany pak Zdeněk Konopištský ze Šternberka a Zdeněk Kostka z Postupic; k nim jest přidán co mocný a nejvyšší rozdílec čili rozsudčí, katolický pan Zbyněk Zajíc z Hasenburka. Ti měli 13. července k rozsouzení a urovnání sporův hlavních i vedlejších do Pelhřimova sjeti se; k 25. listopadu zas měli se všickni z celého království sjeti na valný sněm do Prahy. K těmto ustanovením měli se konečně v určitém čase všickni obyvatelé království Českého přiznati, a kdoby odepřeli, měli od svých jednot vyloučení býti. Kurfürst Bedřich Saský byl zas výslovně vyňat ze všeho toho jednání, poněvadž se ho jednota Strakonická odřekla.

Divně se k tomu tvářil pan Oldřich z Rosenberka, když mu zápis Wildšteinské smlouvy přinesli, aby také on učinil k ní přiznání. Dal sice pečet svou ku smlouvě přivěsiti, avšak ihned složil náčelnictví čili starostství jednoty Strakonické se sebe, a nedlouho potom i všeho dalšího účastenství ve věcech zemských se odřekl k velikému prospěchu obecního dobrého, jak níže vypravovati budeme.

V stejném čase, když pan Jiří z Poděbrad s jednotou Strakonickou vítěznou válku vedl, chovali se Táboři co spojenci této jednoty dosti podivně. Mladší Kolda ovšem dle svého obyčeje na počátku války hned byl vzhůru a již 5. června veliký zájem učinil po vesnicích okolo Jaroměře, Smiřic a Holohlav. Pánové Jetřich a Soběslav z Miletínka jakožto hejtmané kraje Hradeckého hned s celým krajem proti němu do pole vytrhli, dobyli na něm České Skalice a Bolehoště a obsadili městečko Dobrušku.

Bedřich ze Strážnice, jak se zdá, nehýbal se; jeho přátelství k panu Oldřichovi z Hradce bylo se počalo kaliti, ačkoliv se nepřestával počítati ku Strakonické jednotě.

Město Tábor konečně vystoupivši z jednoty Poděbradské nepřidalo se ku Strakonickým, a tak nepožívalo přízně a ochrany ani jedných, ani druhých. Pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka kázal této doby dělati nové sruby na tom místě, kde před 15 léty Tábořský hrad Ostromeč byl rozbořen. Nový Ostromeč bezpochyby dal měšťanům Tábořským příčinu k nespokojenosti a svádě. I vypověděli sobě záští pan Zdeněk Konopištský a Tábořští na počátku měsíce července, a před sv. Jakubem utrpěli Tábořští porážku, ztrativše 45 vozův a 5 houfnic.

Zdálo se, i také se o tom mluvilo, žeby tito zbytkové strany někdy Tábořské, totiž Tábořští měšťané, Kolda a Bedřich, další válkou měli konečně udušení býti. Avšak sjezd Pelhřimovský, kterýž se, jakž na Wildštejně ustanoveno bylo, v určitý den 13. července sešel, jinak v té věci rozhodl. Noví opravci vydali totiž 25. července zvláštní výpověď, že pan Kolda jako i kněz Bedřich zůstati mají při Strakonické jednotě, aby za týden přinesli před pány opravce při svou napsanou; dále že mají jak se Slezáky tak i s krajem Hradeckým příměří zachovávat, a panu Zdeněkovi z Postupic bylo naříděno, aby se k ruce pánův opravcův ve tvrze Skalici a Bolehoště na Koldovi dobyté až do rozsouzení jeho pře uvázal.

Jinak bylo jednání na tom Pelhřimovském ajezdě, kterýž až do 3. srpna trval, i v jiných věcech velmi důležité. Předně stalo se konečné smíření a přátelská smlouva mezi panem Jiřím z Poděbrad a panem Oldřichem z Hradce skrze mocný nález o té věci od nových panův opravcův dne 3. srpna 1450 vynešený. Tím se odstranila přední překážka svornosti a pokoje v národě. Potom byl vyhlášen pravý mír a pokoj křesťanský mezi všemi obyvateli země České a ještě jiné ustanovení stalo se k uvedení země v mír; ostatní věci odloženy byly ku sněmu na den 25. listopadu do Prahy. Před rozjezdem z Pelhřimova dne 4. srpna vyprovázeli ještě pan Jindřich z Rosenberka pana Jiřího i jeho přátele k sobě na svůj hrad Kámen, aby dal národu důkaz úplného smíření. Pan Jiří zajel potom ještě do Hradce Králové, a uzavřel tam 21. srpna se Slezáky pokoj až do budoucího krále.

Válečná výprava proti kurfiřtovi Bedřichovi
do Sas. Valný sněm v Praze.

1450 září — 1451.

Když se dne 3. srpna 1450 v Pelhřimově vyhlášoval křesťanský mír a pokoj v zemi, učiněna jest zmínka o válce, která by od Čechův do Sas předsevzata býti mohla. Válku do Sas čili vlastně do Míšně netoliko Poděbradská strana, ale každý vlastenecky smýšlející Čech za potřebnou uznával, neboť s té strany velká ujma království Českému hrozila, zvláště za nepřátelských úmyslův, jichž starý kurfiřst Saský, Bedřich příjímá Mírný k Čechům choval. Již dávno čeští vlastenci s nelibostí na to hleděli, kterak lehkomyšlné poslední dva králové bratři, Václav a Sigmunt, rozzastavili drahé měst, hradův a krajin markhrabatům Míšenským, kteří se nyní co vojvodové Saští stali nebezpečnými sousedy. Drželi od české koruny v pomezích stranách vesměs 64 měst a hradův, v nichž kurfiřst Bedřich hospodářil, jako by již ani k České koruně nenáležely. Mnohé z nich, jako hrad a město Most, hrad a klášter Osek, městečko Duchcov, hrad Kámen Královský (Königstein) nad Labem s příslušenstvím a jiné na této straně Krušných (Srbských) hor k samým Čechům náležely, jiné zas ku koruně manstvím zavázány byly, jako ku př. města Perno, Tarant, Plavno, Koldice, hrad Ilburk, Elsterberk atd. Ještě nebyli Čechové na Bedřichu Saském pomstěni;

vpád, jež Jiří z Poděbrad již r. 1448 do Míšně učinil, bez výsledku zůstal; tedy sebral nyní teprv, když Česká země v pokoj uvedena byla, mocné pole proti Bedřichovi, a za svou úlohu to pokládal, všech těch měst a zámkův českých v moci saské zůstávajících dobývat. Komu koliv na moci a slávě království Českého záleželo, k té válce panu Jiřímu pomáhal. Dne 4. září 1450 vytáhl pan Jiří z Prahy se vši svou vlastní čeledí, jež 1200 vozův s sebou měla. S ním osobně také do války vytáhli pánové Zdeněk Konopištský a Petr Holický ze Šternberka, Jindřich z Dubé, Jindřich ze Stráže, Burian z Gutšteina, Jan z Kunštatu, Fridrich z Donína, Dětřich z Janovic, Ješek z Bozkovic, Vilém z Ilburka, Zdeněk Kostka z Postupic, Jan Pardus z Vratkova, Jan z Vřesovic, Jan Calta z Kamenné hory a Václav Carda z Petrovic, každý s brannou čeledí svou, tak že počet celého vojska českého daleko přes 20.000 bojovníkův výborně oděných obnášel. S počátku pan Jiří k městu Mostu táhl, a máje tu malou potřísku se saskou posádkou k Duchcovu a k Oseku se obrátil, jichžto 8. září dobyl. Tu přišli k němu poslové od Saského knížete Viléma, jeho spojence, a od markhraběte Albrechta Braniborského, žádající, aby pan Jiří a jeho jednotníci zastavili se v pochodu svém a raději mírným rokováním se smluvili s Bedřichem Saským: oni však pravili, že do rokování dáti se nemohou, nežli až přes les (Krušné hory) trhnou, což také hned učinili. Dne 11. září táhlo již české vojsko v Míšensku k městům Kotlebě, Pernu a Drážďanům. Poplenivše okolí Drážďanské obrátili se Čechové k západu, vzali tvrze a městečka Dobelín, Mitweidu, Choren, Froburk, Altenburk a Bornu, potom dne 2. října přilnuvše ke hradu a městu Pegovu, čekali tam na vojsko knížete Saského Viléma, kteréž od Naumburka přitáhši s nimi se spojilo. V tom Pegově byla však česká posádka, od kurfiřta Bedřicha najatá, a ta obhájila to místo proti útokům spojených vojsk; proto odvedl je kníže Vilém odtud proti hradu a městu Gera, jemuž Čechové Gerov říkali, o kteréž se on sám byl dříve po dvakráte nadarmo pokoušel. Čechové přišedše k tomu městu, hlavnímu zbrojišti Saského kurfiřta, hned 15. října naň útokem se hnali a překotem ho dobyli, neztrativše více 15 lidí. Tu zajali Bedřichovi jeho nejstatečnější vůdce, Jindřicha hraběte z Gerova, kterýž se nikomu jinému, nežli samému Jiřímu z Podě-

brad vzdáti chtěl, potom Kunce z Kaufunku, Hanuše z Donína a z Auerbachu, hraběte Viléma z Orlemundu, hraběte Hanuše z Kirchperku a mnoho jiných. Mimo ty zmocnili se Čechové ve městě také půlčtvrť neb čtyř set koní jízdných. Z české strany padli Dobeš Vrš z Modřejovic a na Radyni, znamenitý válečník, a jakž pan Petr Holický ze Šternberka starému pánu Alšovi, svému otci, psal, Jaroslav z Jistebna, služebník páně Burianův z Gutšteina, a Heřman, komorník páně Alšův ze Šternberka. Starý Bedřich Saský sebrav se chtěl Gerovu na pomoc jíti, i obrátilo se hned české vojsko proti němu, zdali by nepřijal bitvu v širém poli. V tom však přijeli poslové od krále Římského Bedřicha i od arcibiskupa Mohučského do českého ležení u Křimáčova (Grimitschau) dne 22. října 1450 a zprostředkovali příměří mezi bojujícími stranami. Tudyž vrátilo se valné vojsko české do Čech domů vezouc a ženouc veliké kořisti z Míšně, zejména mnoho dobytka a také znamenitý počet zvonův, jakž starý letopisec výslovně praví. Dne 27. října vjíždělo vítězné vojsko do Prahy vezouc s sebou znamenité vězně saské. Přední z nich, Jindřich hrabě z Gerova, byl od pana Jiřího na Poděbrady do vězení poslán, potom propuštěn byv na cest a víru, když starý kurfiřt Bedřich jej vyplatiti váhal, zas do vězení se vrátil, v němž také až do smrti byl dochován. Také Kunc z Kaufunku dlouho v českém vězení strádal, a že starý Bedřich o jeho jakož jiných vězňův vykoupení nedbal, takovou zlostí k němu zahofel, že se mu potom r. 1455 v noci ze 7. na 8. července pomstil pověstným únosem obou jeho mladých synův, Arnošta a Albrechta, kteří se po čase stali zakladateli dvou posavadních větví Vítnského, nyní Saského domu, Arnoštovské čili vojvodské, a Albertinské čili královské.

Kurfürst Bedřich se sice s mladším bratrem svým, knížetem Vilémem, 27. ledna 1451 smířil, ale Čechům ještě mnohá léta nepřitelem zůstal.

Mezi tím sešel se sněm valný v Praze na sv. Kateřinu, 25. listopadu 1450, vypsáný, na kterém všecy ještě nerozhodnuté pře a vnitřní nesnáze mezi stranami v zemi mocnou výpovědí volených pánův opravcův měly uklizeny býti. Stalo se tak, a sněmovníci účastníci se pilně sněmovních jednání až do 6. ledna 1451 pohromadě zůstali. Jednalo se o upevnění jednoty, pokoje, bezpečnosti a řádu, zvláště pak o zřízení vlády v zemi. Páni opravci kázali

nyní vrátiti zboží v poslední válce s obou stran dobytá: ve čtyřech nedělích měli postoupiti Jiří z Poděbrad tvrz Lobkovic Janovi Popelovi z Lobkovic; Hynek Krušina ze Švamberka Bezděkov Rackovi Chlevcovi z Malšína; Mikuláš Hasišteinský z Lobkovic tvrz Permesgrün Petrovi Holickému ze Šternberka; Bolehošt nemá se vrátiti Koldovi, ale jeho strýci Hleškovi ze Žampachu, jak se zdá, pravému dědici; Kuneš Rozkoš z Dubé měl obdržeti 1550 kop grošův českých za hrad Kostelec nad Sázavou, kterýž panu Zdeňkovi ze Šternberka zůstal; Pavel Dětřichovic, někdy purkmistr Nového města Pražského, měl vše, cokoliv v Praze má, svobodně vyprodati; Pražanům nařízeno, aby vrátili, čehokoli byli dobyli na nebožtíku panu Janovi, otci pana Viléma z Riesenberka a z Rabí, kromě zboží Kunratického, o kteréž se byli s panem Vilémem již dobrovolně srovnali; Žatečtí a Lounští, zajavše někdy v Udlicích několik panošův, ježto pokládali je za služebníky Bedřicha Saského, museli je bez výplaty propustiti, proto že je pan Mikuláš z Lobkovic za své vlastní služebníky vyhlásil; — a tak mnoho jiných podobných výpovědí se stalo, jiné pak méně pilné do budoucího sněmu odloženy byly.

Když se jednalo o muže, který by měl býti v čelo vlády postaven, pokud krále nebude, nemohlo o jiném řeči býti, nežli o panu Jiřím z Poděbrad. Celá jednota Poděbradská již jej samo sebou za svého staršího uznávala, Strakonická jednota pak po ustoupení Oldřicha z Rosenberka neměla nikoho, kdo by proti němu mohl býti postaven. Většina národu Českého byla k němu již láskou přilnula, a nikdo by nepochyboval, žeby ho nejvyšší důstojenství zemské pod králem mohlo minouti. Již nyní počal chovati na Poděbradech dvůr knížecí, jako páni Rosenberkové na Krumlově, počet jeho šlechtických služebníkův jako i jeho válečné čeledi vždy víc a víc se množil, a slovo jeho v záležitostech zemských znělo již téměř jako rozkaz, jako by již provozoval v zemi panství skutečné. To dojímalo druhých zemských pánův, byli řevniví naň, žeby roveň jejich měl se jim pánem státi, a proto pan Jiří nyní hned zemským správcem ještě se nestal. Usnesli se proto sněmovníci na tom, volbu zeměsprávce odložit až po novém poselství, kteréž by se nyní k Římskému králi Bedřichovi o vydání Ladislavovo s větší nadějí na dobré pořizení, než kdykoliv před tím, učiniti mělo.

Po sněmě, 6. ledna 1451, stalo se obecné svolání sněmovní po vsi zemi, které obsahovalo také něco jiného velmi důležitého, totiž obnovení starodávné popravky čili krajských soudův, totiž že právo popravčí, jako již za krále Václava IV. bylo, zůstati má v rukou předních rodin panských, i aby je vykonávali ještě s rozsáhlejší mocí, nežli před tím bylo. Biřicové museli po městech a po panstvích v celém království Českém svolávat, že od tud kdokoli nešetře řádu a práva, sáhl by na jiného záhubou, měl se psancem státi po všech městech, to jest měl se za právu propadlého pokládati, a kdokoli by takového napotom choval, trpěl neb zastával, měl utrpěti čili trestán býti jemu zároveň; každý, kdožby se protivil pánu, kterému poprava (soud) přísluší, měl jako odbojník trestán býti, a všickni obyvatelé měli pánům popravcům pomáhati na takové vinníky, jakož i všecky zloděje krčemní, na loupežníky, podvodníky a neřádné lidi vůbec; protože i silnice všecky měly zase jíti prostranně a svobodně. Tímto sněmovním nálezem přispěl pan Jiří z Poděbrad, od něhož návrh k tomu vycházel, k upokojení země jakož i k zvelebení moci a vážnosti vyšší šlechty české, aby ji podrobil na sebe, poněvadž povýšením jeho požádáno byla.

Mezi tím, co čeští poslové k Římskému králi vypravení v Rakousích se meškali, vytáhl pan Jiří s četným lidem do kraje Loketského, aby se Saskými knížaty v Chebu o mír rokoval. Pokud rokování trvalo, ležel nějaký čas ve Vařích a zas ve Žlutici. Avšak byly to s těmi knížaty tak nekonečné zápletky, že se obě strany z Chebu něčeho nezjednavše rozešly. V druhém rokování v Mostě, kteréž se stalo během první polovice roku 1451, dospěly sporné věci, tykající se vyhrazení práv koruny České na města i hrady v Čechách od Sasův obsazené i na lenní panství česká v Mišni ležící, potom nahrazení škod, jichžto si každá strana počítala, tak daleko, že již bylo téměř dorozumění a smíření smlouveno; avšak tu prý starý kurfürst Bedřich Saský nějaké noviny dostal, z kterých vyrozuměl, že Lounští a Žatečtí nechtějí více pomáhati panu Jiřímu, a také že prý mu s Moravany jistá válka nastává, tak že již to léto nebylo se jeho co báti. I počal se vytahovati ze smluv, ku kterým byl svolil, a jiné výminky klásti, až ze všeho zase nic nebylo.

Eneáš Sylvius co posel Římského krále na sněmě Benešovském.

1451 červenec.

Když se začalo podobati konečně, že země Česká v řád a mír uvedena bude, zahalovaly se naproti tomu vždy více poslední naděje v řádné srovnání záležitosti církevní. Papežský dvůr nezvratně na tom trval, aby se Čechové všech svých zvláštností v náboženství vzdali a bez výminky poslušnosti římské přijali. Mistr Rokycana však i po nezdařilém výpadku poselství kardinála Karvajala r. 1448 netrátil naděje konečného dorozumění, psával uctivá psaní k papeži Mikulášovi V. a myslil si, že kdyby s papežem tím učeným a dobromyslným a s některými kardinály jen sám osobně domluvit se mohl, přesvědčil by je o pravověrnosti své a o nepodstatnosti rozdílu mezi kališníky a katolíky. Proto vydal se v samý konec r. 1449 sám osobně s průvodem na 16 koních avšak podtají na cestu do Říma, neboť Němci byli naň zuřivi, i byli by jej zastavili a zajali, dověděvše se o něm. Však jen do Salzburka dojel, neb tam znamená, že nebezpečí roste, rychle zas vrátiti se musel.

Naopak vypravil zas papež Mikuláš V. do Němec a do okolních zemí na začátku roku 1451 dva výtečníky římské církve, kardinála Mikuláše Kusu, biskupa Brixenského, a Jana Kapistrana, mnicha přísnější řehole minoritské čili františkánské. První co do učenosti, hlubokosti myslí a vědecké důkladnosti neměl mezi svými sobě rovného; druhý slyšel v Itálii co výtečný kazatel, a osvědčil se býti výborným missionářem proti kacířství. Hlavní účel jejich posláni byl, aby připudili Čechy k bezvýhradnému podrobení se apoštolské stolici. Avšak než ti oba působení své počali, zjevil se u nás třetí výtečník věku svého, Eneáš Sylvius Piccolomini, biskup dříve Terstský, nyní Sienský, rada Římského krále Bedřicha, také Vlach, který, ač nerovnal se Kusovi v hloubkosti učení a důmyslu, předčil ho bystrou duhou, lahodou řeči a sběhlostí politickou. Ač přišel do Čech co posel krále nikoliv papeže Římského, jednal zde přece více ve smyslu a duchu církevním, nežli v politických potřebách.

Poslové ze sněmu o sv. Kateřině na počátku r. 1451 k Římskému králi do Rakous o vydání Ladislava do Čech vyslaní poždili tolik, jako všechna předešlá poselství, totiž nic. Král Bedřich hledal zase toliko jen odkladu i oznámil poslům, že odpoví na žádosti české zvláštním

poselstvím ku sněmu. Ku slyšení té odpovědi vypsan byl sněm ke dni 8. července do Prahy, však potom místo Prahy do města Benešova, proto že v Praze mohl se zmáhal. V čele královských poselův byl řečený biskup Eneáš Sylvius, s ním byli známý český rytíř Prokop z Rabšteina a dva rakouští pánové. Pan Jindřich z Rosenberka dal jim průvod od Jindřichova Hradce přes Tábor, kdež nocovali, do Benešova. Tu již sněmovníci na ně čekali, i byli tu z předních pánův: Jiří z Poděbrad, Jindřich z Rosenberka, Aleš a Petr Holičtí ze Šternberka, Zdeněk ze Šternberka, pán Benešova, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Jan Smiřický, Jan Čabelický ze Soutic, hejtman kraje Kouřimského, Zdeněk Kostka z Postupic, Jan Malovec, Jan Kolda z Náchoda, množství menších šlechticův a poslové z měst Prahy, Kutné Hory, Plzně, Loun, Kolína, Klatov, Králové Hradce, Litoměřic, Slaného, Žatče, Budějovic a Tábora, někteří strany pod jednou, jiní pod obojí.

Než se počalo sněmovati, přišla novina o smrti císařovny Barbory Celské, vdovy po císaři Sigmuntovi, kterážto od r. 1441 na hradě svého věnného města Mělníka napřed pod ochranou pana Ptáčka z Pirkšteina, potom pana Jiřího z Poděbrad, život svůj až do smrti trávila. Umřela dne 11. července, a byla její mrtvola z Mělníka do Prahy přivezena a na hradě Pražském ve hlavním chrámě u sv. Víta s velikou ctí pochována.

Sněm pak Benešovský počal tudíž okolo 16. července; Eneáš Sylvius, posel krále Římského, před sněmovníky se postaviv měl k nim dlouhou, výklady a řečnickými obraty, jakž na učeného a vzdělaného pána sluší, ozdobenou řeč; však její krátký smysl byl: vy stavové čeští již dvanáct let jste bez mladého krále Ladislava, počkejte tedy již jen maličko, a on dojde let svých dospělých. Odpověď tak jalová a prázdná rozhořčila sněmovníky nemálo, i tázali se, do které chvíle to slovo „počkejte jen maličko“ se míní? Na to Eneáš za odpověď dal, že rakouské zákony o plnoletí stavům českým známy jsou, on že nemá jim dáti jiné jistoty, nežli slovo krále Bedřicha, že chce Ladislava k tomu vésti, aby po dosažení plnoletí nejprv do Čech se zabral. Však slovo královo nemohlo v Čechách zbuditi důvěry, i stýskali sobě velmi na to jeho chování. Nezdá se, žeby byl král Bedřich tak opovázlivě směl české stavy za nos vésti, kdyby nebyl již s panem

Jiřím snad tajně srozuměn býval. Rozhorlení stavův dalo se nyní snáze než jindy uchlá- choliti, proto že strana, ku které náležela většina národu, měla nyní v Jiřím Poděbradském muže tak mocného, že z vůle její mohl prozatím sám uvázati se ve správu země k obecnému dobrému. Sám Římský král tomu přál, neboť mu se to vidělo býti v těch okolnostech jediným prostředkem, zbaviti se konečně starostí českých. Sněmovní jednání trvalo toliko čtyry dni, a nežli se stavové z Benešova zas rozjeli, přišlo psaní od bratří markhrabat Braniborských, žádajících, aby se stavové čeští chtěli někde sjeti s novým legátem papežským, kardinálem Kusou, pro sporádání církevních věcí českých. Eneáš se k tomu přimlouval, jakož sám v Čechách více pořádku chtěl ve věcech církevních než politických. Stavové tedy ustanovili k takovému sjezdu den 11. listopadu téhož roku 1451 do města Litoměřic.

Eneášovi Sylviovi záleželo hlavně na tom, aby se samým Jiřím Poděbradským o církevních věcech porozprávěti mohl, chtěje ho nachýliti k Římské straně. Dosáhl toho, a pan Jiří dal mu slyšení u sebe. Tlumočnickem mezi rozmlouvajícími byl Prokop z Rabšteina, neboť Eneáš mluvil latinsky, pan Jiří česky, neuměje latinsky. Rozmluvu pak jejich podáváme, jak ji sám Eneáš latinsky sepsal a náš Palacký ve svých dějinách českých v češtině položil.

Počal Eneáš takto mluvit: „Přál jsem si mluvit s tebou, muži výtečný, o věci ani soukromé ani neúležité, ana dotýče se pokoje země této a tvého velikého dobrého; chceš li slyšeti, hned ti ji vyložím.“

Odpověděl Jiří: „Žádostiv jsem; povídej, cokoli se líbí.“

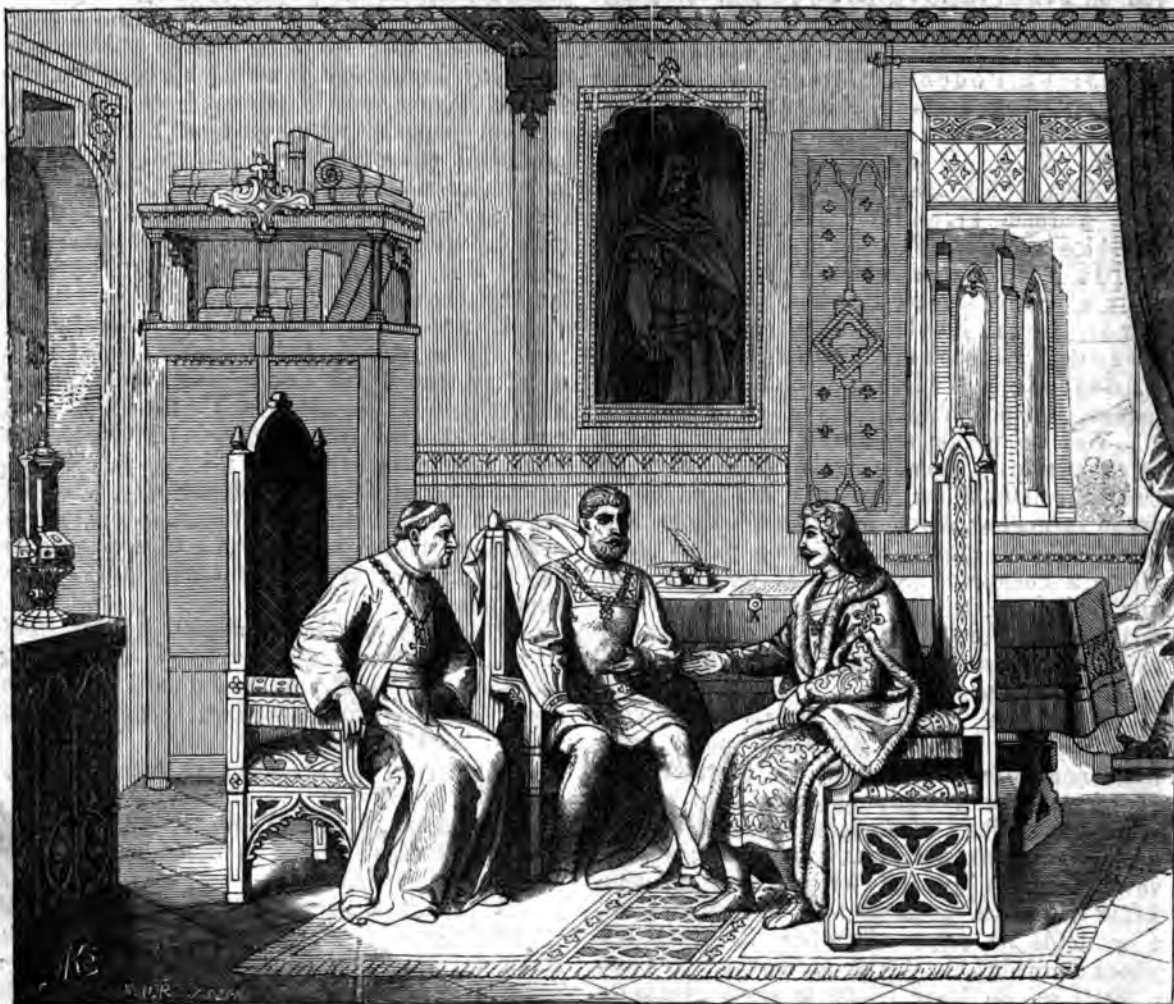
Eneáš: „Avšak já mluvit chci v lasec upřímně, kteráž ničehož nezamlčuje a velmi svobodně si počíná.“

Jiří: „Tak tomu rád budu, jen mluv.“

Eneáš: „Království toto bylo někdy ve stavu na nejvyšším kvétoucím a mezi zeměmi západními nejbohatší. Dávaly se v něm všechny úctavy nábožné, a všech nauk studia bývala tu slavná. Nyní země chudá jest, vyhubená, zubožená. Proč medle? Proto že pravda naše lháti nemůže, ana dí u evangelisty: každá říše v sobě rozdělená zpuštěna bude a dům padne na dům. Vy Čechové netoliko mezi sebou jste rozdvojeni, ale také od větší částky křesťanstva odtrženi; aniž posloucháte církve Římské, ačkoli ona matka jest a mistrně všech věřících, ani přijímáte nařízení sborův církevních. Kdybyste

přijali jednotu círke a chodili v domu Páně se svorností, snadno by království vaše nabylo dávné své důstojnosti a slávy zase. Ty tedy, pane, jenž táhneš po sobě národ, kamkoli chceš, udělej sobě jméno veliké, hled' získati lásku apoštolské stolice: navrať jí syny, kteréž ďábel od ní odvedl; nabírejž ze zdroje potok vody

své, aby odsečen jsa nevysechl. Vráti se všichni a vyzývati budou církev Římskou, budeš-li ty chtíti." (Tu musíme o Eneáši podotknouti, že měl mylné domnění o tom, jakoby pan Jiří tak mocně na Čechy působiti uměl, aby celý národ jeho příkladu následoval, a za ním hned se hrnul do církve Římské, kdyby mu tam cestu

Rozmluva mezi Jiřím z Poděbrad a Eneášem Sylviem v Benešově, v červenci 1451

(6)

ukázal. Pohřichu, nespustil se Eneáš i potom toho svého domnění mylného, když stav se papežem pod jménem Pia II. na Jiřího nastupoval, by se bez výminky s celým národem Římské církvi podrobil. Měloť mylné domnění toho památného muže přezlostné následky jak pro Jiřího tak pro celý národ Český.) Pokračoval

pak Eneáš ve své řeči dále řka: „Tebe papež, tebe císař mezi předními sobě zamiluje, a Ladislav když vejde v království, nazve tě svým ochráncem, svým otcem, i nejvíce tobě děkovati bude, ans mu odevzdal zemi upokojenou, z bludův očištěnou, míru požívající, ozdobenou mravy dobrými a vřelou ve víře. Aníž jen sám

sobě dobudeš tím slávy, ale i potomkům svým a všem jejich budoucím; památka jména tvého bude věčná, i po smrti požívati budeš nebeského blahoslavenství. Pročť znáš-li jakou stezku dobrou, kteráž by vedla k jednotě, ukaž mi ji, a já o ní zpravím stolicí apoštolskou. Již jste slibili, sejíti se s legatem (Kusou), a to jste dobře učinili; neb jest on muž ke všemu dobrému sklonný, otec důmyslný a vši učenosti plný; najde bezpochyby způsob vedoucí k jednotě. Nevím však, jak veliká jemu propůjčena moc; i kdybych věděl žádost vaši, psal bych otci svatému, a on poučil by legáta o úmyslu svém, dříve než nastane den rokování vašeho."

Jiří: „Děkuji tobě, otče, že péči sobě dáváš o království naše. Země ta, jakož pravíš, jest pohubena i zubožena; Bůh ví, čím vinou. My jsme míru žádostivi, aniž válčíme, abychom válku měli, ale abychom dobyli pokoje. Bezděky nosíme zbraň, bezděky svádíme bitvy. Vyslali jsme někdy posly své ku sboru Basilejskému, a s otci, kteří tehdež tam vládli, některé uzavřeli sme umluvy; kteréžto kdyby byly zachovávány, měli bychom pokoj i se stolicí apoštolskou, i s ostatním křesťanstvem, a nebyloby rozdělení v zemi naší. Ale ruší se, co nám slíbeno; kacířův, odtržencův nám spílají, a umře-li kdo z našincův mezi vámi, má pohřeb s osly zároveň. Žákové naši, jakkoli učení a skromní, nemohou nikde dojíti svěcení, a posměchy se dějí těm, kdož užívají kalicha. Byl u nás legatem kardinál sv. Anděla (Karvajal), chodil k němu kněží naši, byl sem i já s ním. Žádali sme obnovení a potvrzení dávajících umluv; kdyby nás byl uposlechl, byla by nepovstala ona pohoršení, která později následovala. Oslyšel prosby naše o kompaktatech, tak mluvě, jakoby nikdy o nich ničeho byl nedoslechl. My však víme, že mají platnost, a že řádně vyšla ode sboru všeobecného, dříve nežli od Evgenia IV. rozveden byl. Má-li papež Mikuláš nás na mysli, a chce-li získati naše poslušenství, ať káže držeti naše umluvy, a my vzývati jej budeme. Tato jest krátká i jediná cesta k pokoji a jednotě; po té musí se jíti, jen ona vede k žádoucímu cíli."

Eneáš: „Obyčej jest lidský, stejným opláceti stejné. Proč naříkáte na rušení kompaktat, kteréž prvé rušíte sami? Není vám dosti, přijímati pod obojí; musíte nad to zatracovati přijímající pod jednou?"

Jiří: „Kterak je zatracujeme?"

Eneáš: „Když pravíte, že nikdo nebývá spasen, leč by přijímal pod obojí, odsuzujete

nás všechny a díte, že jsme kacíři a lidé ztracení. Jakýž tu div, že my vám porok kacířství vracujeme? Ty připomínáš umluvy s konciliem učiněné a chválíš o nich, že řádně vyšly. Rád to slyším. Ale konciliium, mluvíc o přijímání pod obojí, staví se domnění vašemu na odpor, protože dí nebýti je ani ku spasení potřebné ani Kristovým příkázáním lidu obecnému přede psané."

Jiří: „Není-li přikázáno přijímati pod obojí, není věru ani pod jednou; neb ten, co kázal podávati lidu způsobu chleba, nařídil spolu i způsobu vína, i uvedl ji v obyčej."

Eneáš: „Protože Kristus podával té svátosti apoštolům, a ne lidu obecnému. Ale nemáme nyní kdy o to se hádati; dovol ať dopovím, co sem začal."

Jiří: „Pokračuj, já poslouchám."

Eneáš: „Že legát nechtěl potvrditi umluv vašich, není divno. Dovoleno jest vám přijímati pod obojí, ale přikázáno spolu kněžím, při rozdávání učiti a napomínati lid, že ne teprv pod obojí, ale pod každou způsobou jest celý a plný Kristus; toho nic se nečiní. Zapověděno jim podávati svátost dítkám a nedostatečným na rozumu, a přece podávají. Nemají nikoho donucovati ku přijímání pod obojí: činí to však, když odpírají pohřbu tak nepřijímajícím. Mají puditi od sebe ty, kteří nezvyklí přijímati pod obojí: oni k sobě je vábí, volají, nutkají. Mají při službě Boží zachovávat obyčej církve: nedbají, vstružujíce do ní zpěvy v jazyce prostonárodním. Krásné to poslušenství, krásné to zachovávání umluv! co jim zakázáno, činí, co přikázáno, zanedbávají." (Tu musíme opět připomenouti, že se o tyto věci, o podávání dítkám a o užívání českého jazyka při mši sv. měla Basilejská kompaktata teprv ještě doplniti.) Pokračoval však Eneáš dále řka: „Když tedy nadužíváte výsady, přestupujete zákony otcův, nezachovávajíce nařízení sboru, nenaříkáte právem na legáta, který vám nechtěl umluv tvrditi, poněvadž privilegium, kterého ste zle užívali, ztratili ste."

Jiří: „V umluvách našich vymíněno jest: jestliže někteří při službě Boží ne hned srovnají se s obřady církve všeobecné, že to nemá býti na překážku ani pokoji ani jednotě."

Eneáš: „Pravdu díš, pravě, jestliže někteří a ne všickni v obřadech se nesrovnávají, že kompaktata zůstanou v moci své: jestliže ale všickni zavrhnou obřady, jakož pak tak činíte, platnost umluvám se odjímá. Opět pak pozoruj, že řeč jest o obřadech, a nikoli o víře: neb rušíte-li víru, jaké pak umluvy mohly

by státi a trvati mezi námi a vámi? Vy pak, dovol mi to říci, zavrhujete víru naši, tvrdíce potřebu přijímání pod obojí u lidu obecného.“

Jiří: „Neznámé jsou to pro mne věci: ale to ti pravím, nebudou-li kompaktata držána, nebude ani pokoje ani svornosti. Chopíme-li se opět zbraně, budete nám samoděk podávati starých umluv, aniž pak přijaty budou. Nemá nás málo, jak myslíte; mnozí jsou v sousedních krajinách, kteří stejně s námi smýšlejí, aniž nač jiného čekají, než abychom vojensky vytrhli do pole. Víte co za minulých let stalo se; papež poradil se zdravě, nebude se hádati, zdali sme privilegia ztratili, abychom zbraní nedobyli sobě větších. Zbraní vše se dává, co nechce právu se dáti. Snad vám někteří veliké naděje činí, slibují vypraviti valná vojska, i chlují se prokletími vám mečem cestu k nám: my známe obyčeje a síly našich sousedův. Já kdybych měl raditi papeži, doléhal bych na držení kompaktat.“

Eneáš: „Vidím že do zbraně veliké kladě naděje a minulé vítězství nadsazují smělosti tvé. Ale vítěz častou zlí, aby zkoušení byli dobří. Ne vždy pravdě vítěziti se dává; hlubocí příliš a nestížitelní jsou soudové Boží. Dlouho vítězili ste: kdo ví, není-li den váš na blízku? Rozličný bývá konec války, aniž častěji pokoušeti se sluší o štěstí. Nemáte již té přízně, které dříve; mnozí od vás odpadli, kteřížto povstanou-li k boji, dorazí na vás s předu i s zadu. Ale nechme toho. Tobě zdá se, že pokoj záleží v pouhém zachovávání umluv; já za to mám, že svornost visí ode tří věcí: od kompaktat, jakož pravíš, od statkův církevních rozchvácených a od ustanovení arcibiskupa, kteréžto věci ani chatrné nejsou, ani snadné k vyvedení. Nebo kompaktata, když již zrušena jsou, opět obnovovati jest ovšem těžké. Kdo statky církevní osáhli, nerádi je vrátí. Co do arcibiskupa vy sami činíte násilí, chtějíce jen Rokycanovi a nikomu jinému; jehožto, jestli se nemýlím, stolice apoštolská nikdy k té hodnosti nepovýší.“

Jiří: „O kompaktatech řekl sem ti, co myslím; bude-li papež neoblomný, najde království ještě neustupnější; nevím, kdo přemůže, ale o písmu vím, kteréž dí: zavadí-li silný o silného, padnou oba; svár nebude ani nám ani vám ku prospěchu. Co do statkův zádušních, ta věc nemá u mně veliké váhy; neb kdo se jich zmocnil bez práva, těm země přehlídati nebude. Ale poněvadž někteří mají je v zápisu, a nemálo jich zastaveno jest v ceně chatrné (jest zajisté obyčej v zemi, která zboží nesou

ročně pět kop úroků, kupovati je za sto kop, oni pak na místě pěti mají v zástavě deset, dvacet i více kop), mohou donuceni býti, kdo nad obyčej mají úroky, ty vrátiti hned, a ostatní podržeti do výplaty. Tak bylo by kostelům hned pomoheno, a v krátkce dosáhly by všeho zase; aneb mohl by i jiný, ještě lepší způsob nalezen býti. O arcibiskupu ale nevím, proč nám papež tak velice na odpor jest, a proč nám nechce potvrditi Rokycany, jehožto sme zvolili s povolením Sigmuntovým a jemuž sme všickni slibili nápomocni býti.“

Eneáš: „Několikrát již stěžoval si sobě na nedržení kompaktat, a nyní sám jsi ten, co umluvy ruší.“

Jiří: „Kterak pak?“

Eneáš: „V kompaktatech slíbili ste zachovávatí všechny obyčeje církve všeobecné, kromě přijímání pod obojí. Obyčej pak církve latinské, jejímžto údem ste, to nese, že buďto kapitoly volí arcibiskupy, jež potom potvrzuje stolice apoštolská, aneb že na uprázdněná místa papež sám dosazuje pastýře. Vy uvozujete jiný a nový obyčej: když na papeže spadlo právo k opatření místa, vy dáváte národu volení kněmu; a když církev má voleného zkoušeti, papež pak posuzovati hodnost a zásluhu jeho, vy nebude-li vám dán Rokycana, nechcete žádného míti. To věru jest rušení umluv.“

Jiří: „Má-li země naše svobodu, voliti sobě arcibiskupa, proč by jí šetřiti neměl papež?“

Eneáš: „Šetřil by jí, kdyby která byla: ale vy jí nemáte.“

Jiří: „Starodávny jest obyčej v zemi, že k žádosti králové kapitula volí, papež potvrzuje.“

Eneáš: „Nezapírám: ale tenkrát kapitula ani nevolila, ani voliti práva neměla, když skrze dlouhé uprázdnění připadla provise stolici římské, a když osoba, kterouž volenu býti pravíte, povážlivými nároky na pověsti své ujmu trpí.“

Jiří: „Dle mého uznání kdyby papež Rokycany potvrdil, dobře by učinil; mnoho zajisté prospěl by svým kázáním muž ten i stolici apoštolské i království Českému, i králi Ladislavovi.“

Eneáš: „Může býti, jak pravíš: ale k tomu raditi nesluší ani mně, ani papeži. Jinaký jest tvůj, a jinaký náš o tomto člověku úsudek.“

Jiří: „Tuším že pravdu mluvíš. Nebo tolik jest lidí, kteří o Rokycanovi, ačkoli s křiv-

dou, zle mluví, že se mi zdá, netoliko já, ale ani svatý Petr sám, kdyby do Říma přišel, přimlouval se zaň, nenašel by víry ani slyšení.“

Eneáš: „Apoštol radí nebrati nováčka na biskupství, aby snad popna se v mysli neupadl v osidlo ďáblov. Vsaak Rokycana tvůj není nováčkem, ale jest ničím u víře, an utrhá stolici apoštolské a viní celou církev z bludu, i chvástá se sám míti pravdy, kterýmž církev Římská odporuje. Ale klam jest a nikoli pravda v něm, jenž všetečným Pražanům sám se za náčelníka představuje, bez povolání od Boha, mimo všechny zákony, proti vůli Kristova náměstka úřad biskupský sobě osobuje i provozuje, a jehož řeč co rak se plíží a do srdcí posluchačův smrtelný jed vlévá. Vsaak není to biskupská, ale pekelná stolice, které se zmocnil tvůj Rokycana, mistr bludův a umělec ve porušení cnosti výtečný, kterýž opustiv pramen živé vody, vyhrabal sobě smrduté louže, nemohoucí vydávati zdravého nápoje. Řeknu zjevně, co myslím, a nezamlčím ničeho. Kterak může papež tak znamenitou církev poručiti tomu, co haní stolici apoštolskou, co zlořečí celé církvi, co uvodí nové řády, co žádné zkoušky podrobiti se nechce, co ruší božský pokoj vzteklostí rozbroje, co žádaje vládnouti mnohými, sám nikomu podroben býti nechce? Tak-li vlku poručíme ovce? Co by řekli ostatní Čechové, kteří posud směle a neoblomně stáli po straně církve Římské? zdaliž by nemohli papeže, kdyby Rokycany povýšil, utkati takovouto řeči: „Komu nás, otče svatý, poroučíš, komu svěřuješ? My byli věrni tobě, a ty duše naše dáváš nepříteli k zabiti? Nemáš-li mezi námi, koho bys naší církvi představití mohl? Nás jest větší počet, i ve šlechtě zemské i v lidu obecném. Co naplat naše věrnost a stálost! lépe u tebe se mají, kdo tobě odporní byli. Takto-li odplacuješ věrným svým? Arcibiskupa budou míti, kdo hájí přijímání pod obojí: my, ježto přijímáme pod jednou, zůstaneme sirotci!“ Nevěřím, pane, žeby možné bylo, co žádáš; marná jest Rokycanova, marná i vaše naděje. Chce-li pokoj, pusťte od něho. Aníž pečeti vás rozpakujte, že ste slíbili pomáhati jemu; dosti jest, že ste se snažili. K věcem nemožným není závazku. Aníž vám sluší nutiti papeže; následujte řádu církve, chovejte se jako jiní křesťané: tak dojdete milosti u papeže a lásky u všech lidí, tak požitkův klidné a šťastné země v pokoji požívati budete.“

Jiří: „Líbí se mi, že něčeho neukrýváš, maje co v srdci, to na jazyku. Bez mála bych ti uvěřil, aníž mohu více dobře tušiti Rokycanovi.

O jiného bude potřebí se postarati. Poněvadž ale on hlasem celého království volen jest, musí naveden býti, aby volení svého se odřekl; potom od dobroty stolice apoštolské vyžádáme sobě jiného.“

Eneáš: „Čiňte jak chcete, jen ať Rokycana ustoupí; kterýžto usmyslí-li sobě a pokolí-li se, dojde milosti a zakusí vši přízně stolice Římské, neboť není ukrácena ruka její; a ty provedeš-li to, jakož již řečeno, budeš za to míti čest i odplatu svrchovanou. Mé však zdání jest, abyste nejednoho toliko, ale více mužův jmenovali papeži, z kterýchž by jednoho, učením i životem zachovalého voliti mohl. Ostatně poněvadž řeči naše dotýkaly se přijímání pod obojí a přikázání o něm Páně, aníž měli sme kdy vyložiti tajemství tak veliké svátosti, ačkoli co v Basileji o ní disputováno a vyneseno bylo, mohlo by stačiti tobě i každému křesťanu: však poněvadž kněží vaši ještě se neobrátili, a hlásají raději své výmysly nemoudré, nežli by slyšeli pravdy naše: radím, když přijde Jan Kapistran, muž učený a svatý, abys mu přednesl, o čem pochybu máš, a zjevil mu všechny tajnosti srdce svého. Neboť má-li lékař pomoci, musí mu odkryti rány své; tak dojdeš zdraví, budeš-li chtíti.“

Jiří: „O Rokycanu postaráme se, co a jak nejlépe hoditi se bude pokoji a zemi. Co do Jana Kapistrana, jak mile došla pověst o něm, umíním sem učiniti, cos řekl, i bez tvého pobídnutí. Nejsem zajisté hlubokomyslný, a bojím se zavaditi, aníž důvěřuji sobě sám, ani na kněží naše hrubě se nespolehám. Avšak s Bohem buď! neb již volají mne jiná pořízení.“

Eneáš: „I ty s Bohem buď, a zůstaň pamětliv řeči našich!“

Taková byla rozmluva Jiřího Poděbradského s biskupem Eneášem Sylviem v Benešově podle Eneášova vlastního sepsání, kteréž učinil v přátelském listu svém ku kardinálovi Karvajalovi. Píše pak Eneáš o té rozmluvě, že mezi nimi sice ještě více řečí bylo, ale o věcech církevních jen to, co tu byl napsal. I ačkoliv ne všecko v ta slova bylo řečeno, však smysl toho že zachoval celý a nezměněný.

Poslední řeči Jiříkovy zůstaly dlouho v myslích Eneášových, a proto po dlouhý čas doufal, žeby se Jiří časem svým dal získati, aby se kalicha odřekl a zcela k Římské církvi přistoupil. Proto tak dlouho Jiřímu shovíval a v ničemž nepřekážel, když Jiří i na královský trůn vstoupil. Avšak Jiří brzy celému světu ukázal, že mu kompaktata nade všecko jdou,

i udála se mu hned příležitost k tomu, jak mile uslyšel, kterak si Jan Kapistran ve svém missionářském díle počíná.

Rozešel se sněm Benešovský bez patrného prospěchu; Eneáš Sylvius pak se svými spoluposly nastoupil zpáteční cestu z Čech pod ochranou pana Jindřicha z Rosenberka opět přes Tábor, kdež byl přes oběd. Co o Táboře zajímavého ve svých listech položil, budeme brzy míti příležitost, na patřičném místě podati.

Arcimissionář kn. Jan Kapistran, Františkán.
1451.

Mnich Jan Kapistran, přísnější řehole minoritské čili františkánské, spolu s kardinálem Kusou od papeže z Říma do Německé říše na počátku tohoto r. 1451 vyslaný, aby hlavně missionářskou horlivostí svou Čechy od přijímání z kalicha odvrátil, vešel z Itálie předně v Korutansko, potom ve Štyrsko, konečně do Vídně, kdež pobyl delší čas. Jeho příchodu očekávali Vídeňané s velikou toužebností, a s velikou žádostí zázrakův, jež ten svatý muž konati bude; když pak 26. června skutečně přijel, tuž jej přijali s velikými okřiky a se slávou, jakoby spasitele vítali. Za 28 dní svého pobytu ve Vídni (do 24. července) způsobil prý tam 200 zázrakův. Eneáš Sylvius již před svým poselstvováním v Čechách s ním ve Vídni co s krajanem rychle se seznámiv a spřáteliv, nemohl se nadiviti jemu ani dost vynachváliti jeho; vylíčil pak jej ve svých spisech následujícím dle své povahy i trefným i přepjatým způsobem. Píše o něm takto: „Kamkoli přicházel, všude kněží a lid s relikviemi svatých vycházeli jemu vstříc, jej co papežova vyslanec a zvěstovatele pravdy, co nějakého velikého proroka i posla Božího k sobě přijímali, ba jakoby svatý Petr anebo Pavel nebo jiný z apoštolův tudy cestoval, všickni obyvatelé s hor se k němu hrnuli a třeba jen kraje roucha jeho dotknouti se dychtili, nemocné své snášeji k nohám jeho, z nichž prý nejednomu zdraví vráceno zase. Bylť muž již 65letý, postavy malé, suchý, hubený, utrmácený, pouhá kost a kůže, ale mysli vždy jasné a bodré, ducha usedlého, silný v práci, velice učený a výmluvný. Kázaval každodenně, rozjímaje věci vysoké i hluboké, k utěšení lidí učených i sprostých, jimž dosti čině obojm, vodil mysli jejich kam chtěl. K jeho kázání sbíhalo se

denně lidstva do dvaceti a třiceti tisíc, i ač nerozuměli, co mluvil, s větší pozorlivostí poslouchali jeho, nežli tlumočnicka; neb obyčej měl vynášeti řeč svou nejprve latíně celou, potom pak teprv dávati místo tlumači. Vídeňáci dlouho nemohše dočkati se jeho, když ku prosbě jejich přišel konečně do města, v takovém davu hrnuli se k němu, že nikde jim ulice nestačily, muži a ženy tiskli se jedni přes druhé, a když spatřili muže, prolévali slzy radosti, spínali ruce k nebi, dobrořečili jemu, a kdo přiblížiti se mohli, líbali roucha jeho a vítali jej co posla z nebes. U Minoritův, bratří řádu jeho, se ubytoval a na městské útraty tam chován byl se společněky svými. Denní pořádek zachovával takový: spával oblečený, vstával s úsvitem a po modlitbách hojných sloužil máli svatou; potom kázal veřejně lidu latinsky, s vysokého lešení u Karmelitánův proň zvláště vystavěného na náměstí, ano jinde dosti místa nebylo; za několik hodin, když i tlumočník po něm dokonat, vracel se do svého kláštera zase, a ztrávil opět chvíli na modlitbách, chodil navštěvovat nemocných, kdež dlouho se bavíval, na každého ruce skládaje, každému bít sv. Bernarda i krev, která mrtvému z nosu se vyfinula, podáváje, ano jich málo kdy méně pěti set bývalo, i skroušené za všecky se modlívaje; potom povečeřev, dával audience, říkal nešpory, vracel se k nemocným a s nimi až do noci v pobožnosti se cvičil. Pak teprv po nových modlitbách dával tělu odpočinutí, maličko anu pohově. Ke studování knih písma svatého řídké ukrádal sobě chvíle. Tak muž ten vedl na zemi život takorůzka nebeský, bez poskvrny, bez úhony, beze hříchu; směle pravím, že beze hříchu, ačkoli nechybělo lidí, jižto z marné honosnosti jej vinili“ atd.

Ještě nemírněji chválí Kapistrana Krakovský kanovník a známý polský kronikář Jan Długosz, neboť i do Krakova Kapistran došel, i napsal o něm, „že prý i mrtvé křísil, slepým zrak, němým řeč, chromým chůzi a ochrnutým zdravé údý navracoval, a to pouhou mocí slova svého i milostí Páně, pln jsa ducha božího“ atd.

Zcela jiným zrakem hleděl zas na počínání Kapistranova současný německý kronikář Matias Döring, z něhož Palacký ve svých dějinách následující místo uvádí: „Bratr Jan Kapistran poslán byv do království Českého, s počátku jen hořel po mučennictví, později ale nechtěl vejíti, lečby měl list bezpečného průvodu; arcikacíř pak Jan Rokycana hlásal o něm písemně i na kázání, že byl předchůdce Antikristův. Neb on obcházaje Čechy, brzy

v Rakousích, brzy v Bavořích, brzy v Sasích, Durynsku, Slezsku, v Polště a na Moravě kázal skrze tlumočníky, zle spokojen jsa, jestli ho kde u velikém davu s processí nepřijímali; a jakkoliv zdál se pohrdati světem dle nábožných řádův svých, toužil však po vybraných jídlech a dobrém víně, i nastrojoval veliké shony lidstva a hlučné pochvaly, předsýlaje před sebou hlasatele zvuché o hojných a velikých záracích skrze něho učiněných; i tak marným ukazoval se, že slova sobě odporného trpělivě snést nemohl. Aby pak od lidí vidín byl, sloužil mše na místech nesvěcených, kteráž po náměstích s velikým nákladem připravována byla, ačkoliv dosti bylo kostelův a klášterův k tomu se hodících; aniž chtěl kázati, nežli na místě nějakém vysokém a ozdobně přistrojeném. Nařizoval také v každém městě, aby nemocní shromažďováni byli v určité doby a místa, kdežto je pak navštěvoval; a jestliže ochrnutý kdo neb chromý v důvěře povstalé z pověstí dotčených domníval se, žeby lépe státi mohl, tovaryši Kapistranovi donucovali jej k chůzi, křičíce a velikým hlukem lid ku křičení „Ježíši!“ povzbuzující; i hned odnášeli jejich berly a podpory a zavěšovali je v kostelích u obrazu sv. Bernarda. Povídalo se však, že tak zhojení z většího dílu do nemoci zase upadavše, znova berel se chápali“ atd.

Nezdá se, žeby se byla apoštolská stolice tenkráté pravého prostředku k připuzení Čechův k poslušenství svému uchopila, vyslavši fanatického missionáře a divotvora toho: jestliže měl okolní národy k novým křížáckým válkám proti Čechům povzbuditi, nedokázal toho, nejvýš jen ještě větší národní nenávisť k Čechům podpálil; jestliže pak samy Čechy k obrácení mysli vésti měl, kteří si nyní tím více na svých zvláštnostech zakládali, takovým způsobem velmi nevhod jim přicházel, a rozhořčení proti němu bylo mezi českými kališníky všeobecné. Pocházel pak ten Kapistran z rodu šlechtického, byl 24. června 1386 v neapolitánském městěčku Kapistraně v krajině Abrucké narozen, dal se z mládí na právnictví i byl již zemským soudcem, když mu najednou r. 1414 přišlo na mysl, státi se mnichem a knězem. V Itálii proslul pak brzo zvláště svým působením proti sektě Fraticellův, to jest tak zvaných bratříčkův. Náš kazatel Milič z Kroměžíře poněkud se mu podobal co do kazatelské horlivosti; však ten kázal proti nemravům svého věku, Kapistran proti kacířům.

Právě se rozjížděli stavové čeští z Benešovského sněmu do svých domovů, když Jan

Kapistran, opatřen jsa od Římského krále Bedřicha listem bezpečného průvodu a ochranou jistého počtu oděncův, z Vídně na Moravu se ubíral. Hořel jen i nemohl se dočkati rozhodného zápasu s nepravostí kacířskou. Ku konci měsíce července 1451 přišel do Brna, a tamější Němci neopomenuli, vítati svatého muže s velikými důkazy svého velikého nadšení a neobmezené zbožné důvěry. Hned při prvním vystoupení svém v Brně nadsazoval netoliko horlivosti ale i přísnosti své. Moravané slyšeli s podivením ba s úžasem z úst jeho, že kdokoli přijímali pod obojí, byli kacíři a zatracenci na věky, že marné bylo spoléhati se na kompaktata Basilejská, ježto prý nikdy platnosti neměla, ani mítí mohla; protože čas jest činiti pokání, odřící se odboje a neposlušenství proti Bohu a církvi, a uchrániti duši ohně pekelného skroušeným hledáním milosti a spasení. Důraz slov takových u muže již za živa svatého a divotvorného nemohl minouti se s velikými následky. Hle! již 1. srpna spůsobil to Kapistran, že jeden přední pán zemský na Moravě, Beneš Černo-horský z Bozkovic, podkomoří markhrabství Moravského a otec pana Tasa, nedlouho později biskupa Olomouckého, i s rodinou svou veřejně kalicha se odřekl, a u přítomnosti biskupa Nikopolského do lůna církve Římské opět přijat byl. Příklad jeho následovali celí zástupové Moravanův odřikajíce se kalicha a činíce pokání. Tak dosáhna Kapistran hned na prahu zemí České koruny takového nejvyššího zdaru, opustil dne 17. srpna Brno, a pln sebevědomí do Olomouce putoval. Kázal každodenně v Brně před probostským chrámem u sv. Petra, kdež posud kamenná kazatelna stojí, s které k lidu mluvil. V Olomouci zdržel se od 18. srpna do 6. září, bydle u kapitulního děkana Bohuše ze Zvole v děkanství hned vedle biskupského chrámu u sv. Václava, kde před 147 lety poslední král Přemyslovic, Václav III. zabit byl. I tu vystavěn oltář na veřejném náměstí a vysoká kazatelna drahými sukny potažená; i snášení jsou nemocní a mrzáci všeho druhu v očekávání, že uzdraveni budou. I ještě větší nežli v Brně zástupové Moravanův na pokání se dávali a od kalicha upouštěli, ještě více mrzákův a nuzákův domnívalo se, že uzdraveni budou svatou divotvornou mocí toho vláského mnicha. A když tak den co den se množil počet kajících, a když radost a plesání Němcův a ostatních katolíkův na Moravě ani míry ani konce nemělo, hleděli na veškeré počínání Kapistranova s druhé strany všickni ti, kteří jemu

neuvěřili, jen s hořkostí a hněvem. Tu dostal Kapistran u vítězném opojení svým mimo vše očekávání list dne 31. srpna od samého nejvyššího hejtmána markhrabství Moravského, pana Jana Tovačovského z Cimburka, k němu napsaný, v němž ho jedovatým svůdcem od pravdy Kristovy nazýval, důtklivými slovy jej

napomínal a výhrůžky mu činil. Byltě pan hejtman zemský první, který se na Moravě Kapistranovi veřejně opřel. Muselť mu odpověditi Kapistran, i vypravil k němu z Olomouce dne 3. září list: nenazýval jeho sice kacířem, ale litoval ho, že všecku víru a celé spasení zakládá na ničem, to jest na kompak-

Jan Kapistran káže před biskupským chrámem sv. Václava v Olomouci, v srpnu 1451.

(7)

tatech již od počátku svého neplatných a dávno zrušených; „vždyť ti, psal dále, kteří je dělali, neměli k tomu od papeže Eugenia IV. zvláštního poručení, bez něhož nic platně uzavíratí nemohli; ba ani od praesidenta sboru, kardinála Juliana, mého někdy mnoholetého a důvěrného přítele, ani ode sboru samého nedáno

jím k tomu plnomocenství. Aneb máte-li toho co? ukažte; však vím že nemůžete. A třebas by něco toho i našlo se: sbor sám, usoudiv roku 1437, že lid obecný má přijímatí pod jednou, odňal všecku moc kompaktatům vašim.“ Takové bylo jádro jeho rozumování. Potom se 6. září z Olomouce zdvihl, a zas dne 7. září

v Brně podruhé se objevil, kde opět dvě neděle se zdržel. V Brně dostal od mistra Rokycany z Prahy list dne 11. září psaný, velmi zdvořilý, v němž se mu Rokycana nabízel k disputaci s ním buď v Moravské Třebové, nebo v Německém Brodě anebo v Pelhřimově, aby tam přijetí ráčil, že se mu k tomu potřebný průvod bezpečnosti poskytne. Kapistran odpověděl z Brna 20. září také dost zdvořile, žádal však sobě příhodnějšího místa a děkoval za podávání bezpečného průvodu. Jinak na to pohlížel pan Jiří z Poděbrad. Uslyšev, kterak Kapistran o kompaktatech mluví, nechtěl naprosto svoliti, aby do Čech přišel. Věděltě zajisté a úplně o tom byl přesvědčen, že pokoj v zemi, tak dlouho želaný a tak pracně nabytý, jedině od zachovávání kompaktat závisí; tedy ten, kdo je ruší, byl v jeho očích buřič, rozséváč rozbroje a nenávisti, podněcovatel nové domácí války. Odepřel Kapistranovi bezpečného průvodu, a Rokycana nemohl se s Kapistranem měřiti.

Kapistran pobýv v Brně do 23. září, přišel 24. září do Znojma, a chtěje odtud dostat se k panu Oldřichovi z Rosenberka do Krumlova, musel si zajíti napřed do Rakous. Dříve však musel jeho přední tovaryš, Gabriel z Verony, panu Oldřichovi vylíčiti, kterak slavné Kapistran na Moravě pořídil: v Olomouci získal prý 3032 osob Římské církvi a 94 nemocných uzdravil, v Brně zas prý 700 osob od kalicha odvrátil a 84 nemocným zázračným způsobem zdraví vrátil. I přišel Kapistran přes Eggenburk a Světlou v Rakousích šťastně dne 15. října do Krumlova Českého. Avšak sotva tam osedl, a svou obvyklou činnost započal, přišel panu Oldřichovi z Rosenberka list od pana Jiřího z Poděbrad, dost pánovitě psaný, kterak prý může u sebe chovati člověka pro pokoj vlasti tak nebezpečného, aby ho co

nejdříve hleděl zas odbyti, což již jako rozkaz znělo. Pan Oldřich byl ovšem náramně uražen, ale tím ochotněji pohostil Kapistrana. Od smlouvy Wildšteinské 1450, kdežto se pan Oldřich vzdal náčelnictví Strakonické jednoty, stala se s ním velká proměna. Pojal zajisté nechat k dalšímu vedení veřejných věcí ve vlasti své, vida konečně, že třicetiletým zápasem svým s husitstvím v ničemž nemohl zdárně proniknouti. Od té chvíle všemu veřejnému jednání se vyhýbal a nastroval syny své. Tu když u něho na Krumlově mnich Kapistran několik neděl se zdržoval, a o marnosti všech věcí na tomto světě kázal, dozrál v panu Oldřichovi úmysl, že se netoliko náčelnictví v katolické jednotě v zemi, ale i ve vlastním domě odřekne. Jak umíněno tak provedeno: dne 13. prosince 1451 u přítomnosti arcimissionáře Kapistrana svěřil vládařství domu Rosenberského svému nejstaršímu synu Jindřichovi, a podržev sobě jen jedno panství k výživě, odevzdal ostatní všechna synům svým, aby mohl napotom v pokoji Bohu sloužiti a péčovati o spasení duše své.

Kapistran dostav od pana Oldřicha bezpečný průvod z Krumlova až do Plzně, také tam na velkém náměstí kázal. Odtud však nesměje se hloub do království Českého pouštěti, odešel na nějaký čas ze země do Bajraju v Bavořích, kdež právě knížata Bavorští sjezd měli, a kdež prý tak tuze rozplamenil pravověřící Němce proti těm proklatým českým kacírům, že prý celý tamější národ se mu podával k válečné výpravě proti Čechům. Okolo nového roku 1452 byl v Chebě, odtamtud se zabral ku knížatům Saským a bydlel pod jejich ochranou od 25. března do 7. června 1452 v městě Mostu v Čechách, vždy o to usiluje, kterak by se bezpečně do Prahy dostal a tam pro církev bojoval.

H L A V A II.

Jiří Poděbradský, správce zemský, a Ladislav král.

1451—1457.

Kterak pan Jiří Poděbradský vládařem čili správcem zemským
jmenován a zvolen byl.

1451 říjen — 1452 duben.

Když ještě stavové čeští na Benešovském sněmě pohromadě byli, přišla také zpráva, že Římský král Bedřich činí již přípravy, aby nastoupiti mohl dlouho zamýšlenou cestu do Říma ku korunování svému na Římské císařství. I hned nařídili k němu ze sněmu toho nové poselství, aby před svým odjezdem co poručník nastávajícího krále v království Českém nějaké opatření učinil. Také měli krále Bedřicha prositi, aby se v Římě u papeže za potvrzení Rokycanova přimluvil. Přední mezi těmi posly byli starý Aleš Holický a Zdeněk Konopištský ze Šternberka, potom Kostka z Postupic. Šli do Vídně na počátku měsíce října 1451, a neporadivše u Bedřicha, jak obyčejně, nic důležitějšího, toliko to domů přinesli, že král Bedřich konečně správu celého království Českého panu Jiřímu z Poděbrad, a to z vlastního hnutí, svěřil, avšak jen do vůle své. Také to nemělo v Čechách dříve ohlášeno býti, až na sněmě v Praze, kterýž se měl o nejprv příštím středopostí, 16. března 1452, svolati. Zajisté král Bedřich, vida, že Jiří z Poděbrad v největší částce království Českého již neodolatelnou moc provozuje, poznával v tom prospěch svůj, když jej, bez ohledu na Oldřicha z Rosenberka, na českého gubernatora povýší, aby se o to nyní sám staral, by Čechové přestali se domáhati vydání Ladislava krále až do jeho plných let, tak jako to činil gubernator uherský Jan Huňad. Mysle, že tím obě nejnetrpělivější a nejbouřlivější země, Uhry a Čechy upokojil, zdvihl se nyní král Bedřich sám, aby

bezpečně a beze starosti mohl táhnouti do Říma pro císařskou korunu.

Horlivějším pana Jiřího přátelům nyní na tom záleželo, aby na budoucím sněmu tím jistěji všechny hlasy na něm sjednotily se, aby jeho volba za zeměsprávce žádné pochybnosti nepodléhala. Že pak nebylo v tom ohledu smýšlení všech stavů zemských ještě dosti svorné, způsobili to mistr Rokycana, Zdeněk Kostka, Jan Malovec, Beneš Mokrovouský, Jan Pardus, Jan Hertvík z Rousínova a někteří poslové z měst, přední přátelé pana Jiřího, že sněm byl až do příležitější doby, totiž až do 17. dubna odročen. I sjížděli se stavové a poslové měst s neobyčejnou hlučností do Prahy, a již na den 23. dubna 1452 o sv. Jiří, mohl sněm býti zahájen. Jednání o zeměsprávce nebylo dlouhé, neboť již 27. dubna vynesli sněmovníci památný nález svůj, v němž praví: „My páni, rytíři, zemané i města vyzdvihi sme a svolili, i mocí zápisu a vůle společné vyzdvihujeme sobě a volíme za správce mocného a pravého v království Českém urozeného pána Jiříka z Kunštatu a z Poděbrad, přidávajíce k němu pány Alše a Zdeňka ze Šternberka, Zbyňka Zajíce z Hasenburka, Jindřicha z Michalovic, Jana ze Smiřic, Mikuláše Trčku z Lípy, Jana ze Soutic, Zdenka Kostku z Postupic, Jakuba z Vřesovic, a z měst Vaňka z Kněžmostu řečeného Valečovského a Bartoše Ptáčka ze Slaného, aby království řídili a spravovali podle práv, řádův a svobod starodávných koruny České, jak se jim nejlépe a nejužitečněji bude zdáti: úřady

a soudy aby osazovali, práva každému dopomáhali, chudému i bohatému pravdu a spravedlnost bez přijímání osob činili, útiskův a bezpráví, loupeží silničních, válek svévolných neb jakýchkoli útokův neřádných žádnému zdvihati a činiti víc nedopouštěti, kacířstva zjevná, bludy, falše, pálení a jiné všecky neřády stavovali, a tak zemi krotili a lidi v pokoj a jednotu i svornost vedli; abychom těmi a takovými počátky v pokoj a řád vniknouce tím snáze a spíše krále i arcibiskupa, a tak hlavu světskou i duchovní míti mohli.“ V dalším usnešení stálo nařízení, aby k zachovávání kompaktat všickni byt i násilím donucováni byli, což bylo jako odpověď Kapistranovi, na jehožto zapírání platnosti kompaktat na sněmu hlasitá nevole se ozývala. Panu Jiřímu z Poděbrad a jeho přidáním radám všecky požitky královské komory v Čechách postoupeny byly, a kdoby se chtěl z poslušnosti nové prozatímní vlády vytrhnouti, proti tomu slíbena jest pomoc od celého sněmu. I mělo to vše tak trvati až do 28. května 1454; kdokoli zas na sněmu nebyli přítomni, a k zápisu sněmovnímu pečetí svých nepřivěsili, těm dána lhůta do 15. srpna 1452, aby to ještě učiniti a k sněmovnímu nálezu přiznati se mohli. Kdoby však tak neučinil, k tomu že jako k rušiteli obecného dobrého hleděti se bude.

I neučinili toho předně pan Oldřich z Rosenberka, kterýž nemálo na povýšení Jiříka z Poděbrad žehral, pánové ze Hradce, ze Švamberka, z Riesenberka, též královská města Plzeň, Budějovice, Tábor a jiné méně důležité osoby a města.

Ještě jednou Kapistran. Marné jednání s legátem Mikulášem Kusou.

1452 duben — říjen.

Papežský legát, biskup a kardinál Mikuláš Kusa, jsa v severních Němcích a na Rýně, ulekl se, když o prudkých řečech Kapistranových proti kališníkům uslyšel, i napsal jemu proto list důtklivý, že drážděním Čechův zavírá cesty k jejich smíření se s církví. I omlouval se Kapistran v odpovědi své v ta slova: „A jakž pak je nazývati mám? kacíři jsou buď oni, anebo my; třetího nezbývá.“ Nicméně se přece potom ve svých řečech mírnil; nemluvil zajisté více o prvopočátečné neplatnosti kompaktat, ale jen o rušení jejich skrze kališníky. Žádalť jest již dříve od papeže Mikuláše V., aby kom-

paktata již konečně za neplatná vyhlásil, což papež učiniti mu odepřel. Snad i proto také trochu se ukrotil.

Pan Jiří a s ním někteří přední pánové čeští psali potom 23. února 1452 knížatům německým v Lauфу shromážděným, stěžujíce sobě jak do Kapistrana, kterýž prý ďábelským puzením všecky kališníky kacéruje, tak do samého papeže Mikuláše V., že tak jedovatého člověka proti nim vyslal. Náledkem těch stížností přišlo do Prahy ku sněmu Svatojiřískému, od kterého pan Jiří za zemského správce zvolen byl, zvláštní poselství od markraběte Albrechta Braniborského, kteréž vypravovalo, proč kardinál-legát Kusa k umluvené schůzce s Čechy do Litoměřic přijíti nemohl, ale žeby s Čechy jednati chtěl na schůzce německých knížat v Rezně dne 4. června toho roku 1452, aby tam tedy Čechové své plnomocníky poslali. I voleni jsou k tomu pan Aleš Holický ze Sternberka a Jan Smiřický.

Kapistranovi v Mostě sedícímu podávali již dva pánové od prozatímní vlády české, Zbyněk Zajíc z Hasenburka a Jakub Vřesovec, list bezpečného průvodu do Prahy pod výminkou, aby proti kompaktatům nemluvil a nikoho nekacéroval. Tomu on se však podrobiti nechtěje napsal list ke sněmu českému proti Rokycanovi. Pán český, kterýž list odevzdati měl, a byl to bezpochyby pan Mikuláš Hasišteinský z Lobkovic, poznav prudkost obsahu, ostýchal se, list ten veřejně oznámiti; nicméně brzy v obecnou známost vešel, a hned se strany ještě více proti sobě rozhořčily. Rokycana byv od Kapistrana hned již s počátku arcikacířem nazván, hlásal o něm veřejně, že jest pokrytcem, tulákem a svůdcem lidu; za to pak nyní v dotčeném listu Kapistran proti Rokycanovi náramnou náruživostí bouřil, „bezsmyslným zvířetem“ jej nazýváje a všecky nešlechtnosti do něho sčítaje. Takovému nepotěšnému dopisování učinil na dlouhý čas přítrž pan Jiří z Poděbrad. Dne 29. května 1452 vyšlo ku Kapistranovi psaní z kanceláře jeho i rady jeho následujícího obsahu: „Reholníče! List s tvé strany nás došlý podobá se více spisu hanlivému nežli psaní, aniž na reholníka sluší, an (s odpuštěním) pla jsa jedovatých řečí, sotva od způsobův šaška rozeznati se dává. A věru, mníš-li, že tobě tak mluvíti volno z moci té, kterouž od stolice apoštolské míti se chlubíš, uchyluješ se velice od smyslu svaté stolice té, která obyčej má, počínati sobě vždy milosrdně a vládně. Neboť

i kdyby skutečně mistr Jan Rokycana byl nějak přestoupil meze slušnosti, čehož my však nevidíme aniž věřiti můžeme, měla opatrnost muže nábožného mírniti se a neosupovati tak nárůživě, vědouc že tvrdé slovo budí vzteky. Hlahol strojůch a křiklavých řečí, kterýmiž ty mniše! na cti utrháš nejvěrnějším učitelům našim, rozléhá se v uších našich odevšad, i nemůžeme se nadiviti, že ke lžem takovým odvážil si se přitisknouti pečetí svou“ atd.

Tím listem konečně zamezeno jest Kapistranovi další vtírání se do země.

Ku sjezdu knížat v Řezně přišlo teprv v druhé polovici měsíce června 1452. Sjeli se tam kardinál Kusa a Jan Kapistran s jedné, pak zvolení dva čeští poslové, pan Aleš Holicný a Jan Smiřický s druhé strany. Mistr Rokycana žádným způsobem tam jíti nechtěl, neboť Němcům nevěřil. Kardinál Čechům oznámil, že nemá moci, aby s nimi dále jednal, pokud by se oni nezbavili všech svých zvláštností, pokud by neupustili od kompaktat, od kalicha a beze vsí výminky nenavrátili se ku poslušnosti papežskému. Zajisté divně si tu ten kardinál co vyhlášený učenec počínal, i neukázal velkého vtipu a známosti srdce lidského, jestliže skutečně doufal, žeby Čechové na jeho pouhé slovo měli celý svůj duchovní život od čtyřiceti let zapřítí, a ode všeho, co jim posud drahé bylo, upustiti. Jestliže však jak se zdá, takové naděje si nekladl, aby po jeho vůli učinili, dovolil si neslušné a sebe nehodné hry s nimi. Ostatně museli oba čeští poslové snášeti mnohé tvrdé domluvy: Smiřický byl se sice již ku katolictví vrátil, ale starý pan Aleš ze Šternberka, který teprv v dospělejším věku ku kalichu přistoupil, zvláště od Kapistrana mnohé osobní úkory trpěl aniž toho mnicha udobřiti mohl.

Tak zase uvázlo vyjednávání s Římskou stolicí na nějaký čas.

Kterak Čechové, jsouce napořád od papežské stolice odstrkováni, k řecké církvi přistoupiti chtěli.

1452—1453.

Již v počátcích husitství viděli jsme, kterak Čechové ohlížeti se počali po bratřích Slovanéch obrádu východního čili pravoslavného. Spomeňme si na cestu, kterou v letech 1413 a 1414 mistr Jeronym Pražský konal v Polště a na Litevské Rusi, a jak si v tom liboval, že

pravoslavní Rusové v národním jazyce služby Boží vykonávají a také pod obojí způsobou tělo a krev Krista Pána přijímají. Pravoslavní Slované a zejména Litevští Rusové vždy hojněji a upřímněji k Čechům se měli a v jejich bojích proti Němcům se účastnili, nežli sami Poláci. Pokud Čechové doufali, že se jim podaří, předělati celou západní církev podle svého rozumu, nezdálo se jim, blížiti se k církvi Řecké čili východní, která se tak dobře za pravou katolickou, to jest všeobecnou církev považuje, jako církev Římská. To se nyní změnilo; naděje české rozpláshly se, české jméno vzato v nenávisť a ošklivost u všech katolických národův, Čechové sami osamotněli, činíce ústup za ústupem, jen aby se s Římskou církví zase spořádati mohli, a chtěje jen kompaktata a s nimi užívání kalicha zachovati, potkávali se v Římě jen s neustupností a odmítáním všech svých zvláštností. Již dlouho octli se v těch nesnadných a nad míru trapných okolnostech; nedostatek kněží řádně svěcených vždy víc a více cítiti se dával, a ukázalo se, že na té cestě, po které posud kráčeli, žádného cíle nedojdou. A mezi tím, co mistr Rokycana vždy ještě doufal, že Římská církev jiného lepšího mínění o kališnictví nabude a milostivě k Čechům se nakloní, byli již mnozí jiní Čechové dávno o tom přesvědčeni, že s Římem nelze již déle smlouvati, a že třeba se obrátiti do Cařihradu, k patriarchovi východní pravoslavné církve, odkud jedině lze bylo doufati, že posláni budou biskupové k opatření církevních potřeb českých, kterých se z Říma doprositi naprosto možno nebylo. Však nastojte, otcové církve východní nebyli to Rusové a Slované, i oni považovali Čechy za novotáře, převrátilce a bezbožníky, a měli k nim nechť, jako celá západní Evropa. Ale tu se již Řekům od Turkův vždy hůř a hůř vésti počalo, říše jejich, tisíciletá říše Římská východní, trávila již z posledních zbytkův své někdejší moci a slávy, hlavní město Konstantínopol čili Cařihrad byl již po drahý čas posledním útlukem někdy mocných carův Řeckých, všechny země a krajiny vůkol již padly v oběť barbarského Turctví. Městské hradby staly se zároveň hranicemi Řecké říše. Sultán ponechával si Cařihrad takofa jen ještě k svačině. V takové nouzi uzavřeli vyslanci řečtí ve Florencii dne 6. července 1439 sjednocení čili unii řecké církve s Římskou; Řekové však nesnášeli nadvládu Římské církve ve městě svém, strhlo se zbourání, z venku hrozili Turci, ve městě Římané a přívrženci jejich: — tu změnili Řekové naproti

Čechům smýšlení své, počínající je netoliko chváliti ale i přizniti se s nimi.

Můžeme za to míti, že již asi od r. 1440 počalo se v Čechách ponejprv o připojení se k pravoslavné církvi řecké mysliti, a že ta myšlenka čím dál tím více nacházela v národě obliby. Zdá se pak, že mistr Petr z Mladenovic, farář u sv. Michala na Starém městě Pražském, někdy očitý svědek a popisovatel Husova upálení v Kostnici, a po smrti Jana z Příbrami administrator pod obojí, sám byl v čele strany té, která z Cařihradu spásy pro Čechy očekávala. On to byl bezpochyby, který stoje v čele českých posílův r. 1447 v Římě jménem celého království Českého učinil pohrdžku, že Čechům od církve oslyšeným a odstrčeným nezbyvá nic, než oddělit se od Říma, obrátiti jinám zřetel svůj; on to též byl, který r. 1448 dne 17. května kardinálovi Karvajalovi v Praze řekl slova tajemná: „Pane legáte, nepotvrdíte-li nám Rokycany a kalicha, dříve nežli dojedete zase Říma, uslyšíte divné věci o nás.“ Chovaly se dosud v Praze v klášteře Slovanském mnohé posvátné památky bohoslužby slovanské, mezi nimi také evangelium písmem kyrylským vlastní rukou sv. opata Prokopa psané, od císaře Karla tomu klášteru darované. Toto evangelium ve zlatých českých drahých kameny posázené vzali nyní Čechové a do Cařihradu poslali co důkaz, kterak i u nich někdy kvétl obřad slovanský, jež pokládali s řeckým obřadem za jedno. Dosud však dopisování neb posilování z Čech do Cařihradu nebylo; ale také z něčeho nevycházelo, žeby se byl sám mistr Rokycana myšlenkám tím protivil; v Římě o nich dobře věděli, a proto papež kardinála Kusu a Jana Kapistrana poslal. Kterak pořídili, nahoře vypravovali jsme. Tu objevilo se zřejmě, oč Čechové po delší čas pracovali: Petr z Mladenovic, administrator pod obojí, mezi tím 7. února 1451 byl umřel, a tu po roce, 1452, stal se příběh vzácný a ve vlasti naší nevidaný: přišlo do Prahy skutečně řecké poselství, psaní totiž od předních důstojníkův řecké církve v Konstantinopoli, kteří Čechy vybízeli, aby se s církví pravoslavnou sjednotili. Řekové zajisté byvše o tom dostatečně zpraveni, kterak Čechové mysl svou k pravoslavné církvi naklonili, a dostavše o tom valných důkazův, sami v té věci počátek učinili a tímto poselstvím je navštívili. Zněloť pak u výtahu v tato slova z řečtiny do češtiny přeložená:

„Svatá církev Konstantinopolská, všech pravověrných míti a mistryně, slovutným bratřím a synům

v Kristu milým národu Českého, vznešené obci města Prahy, urozeným a statečným knížatům, vojvodám, pánům i rytířům, důstojným kněžím, doktorům, mistrům a představeným církvi, též měšťanům a úředníkům, i všem pravověrným Jesu Krista vyznavačům, kteříž uzří list tento, pozdravení v synu panny přeslavné a stonásobné rozmnožení prospěchu duchovního! Svatá nevěsta nebeského ženicha, kterýžto jest hlava církve všeobecné, nezná slasti vyšší, nežli když se jí udá slyšeti, že synové její kráčeji po cestě pravdy. I poněvadž ne bez největší radosti, co rukojemství budoucího blaha zavzněl k uším milosrdné matky prospěch váš ve vyznání pravé víry, a my zvláště skrze vašeho bratra syna církve naší, Konstantina Angelika, dodavatele tohoto listu, mistra i kněze ctihodného, nabyli sme dokonalé jistoty, že vy nedbajíc novot, jež někteří proti Kristově církvi uvozují, držíte se pevně základu víry, podaného nám ode pána i od učenníkův jeho: protož uložila svatá církev hned psáti vám i napomenouti vás, abyste přistoupení s námi k jednotě, ne té, která ve Florencii udělána byla, i kterouž naprosto zamítáme, ana by raději slouiti měla odstoupením od pravdy, ale té, která spočívá na neproměnném pravidlu víry, na kterémž jedině pravě a bezpečně sjednotiti se můžeme. Nepochybuje zajisté církev Kristova, dle toho, co jí o vás došlo, že opěvše se nebezpečným novotám Římským, souhlasiti ji budete ve všem prostředkem písmá svatého, co soudce nejpravdivějšího. Ačkoli dříve pochybná měli sme o vás slova, že byste ne tak novotám Římským, jako raději starému všeobecné církve podání byli namnoze postavili se v odpor: však od nedávna nabyli sme jistoty, že raději k novému procitli ste životu, vrátivše se k obecnému křesťanskému vyznání a hledajíc túžebně pravé matky. Což i přítomnost dotčeného správného kněze jasněji nám vyjevila, kterýžto vloživ nám vaše věci podrobně, podal vlastní své vyznání, zdravé a církvi příjemné; i uslyšel zase od ní naučení pravé víry, ve kterémž musejí souhlasiti všichni, kdo chtějí spasení býti, a kterých i Vaší Lásky předneseno bude. Pročež nejmilejší bratři a synové! je-li tomu tak, jakž slyšíme a doufáme, nemeškejte spojití se s námi v jednotu. Neboť kde najdete bezpečnější ohradu proti nepřítelům, nežli v lůně matky a v jistotě pravého spasení? aneb kde můžete lahodněji občerstviti sebe, nežli kde prýští se pramen vod živých? Všickni tedy žízňiví pojdte k vodám, a kupujte bez oplacení víno rozšafného veselí a mléko z prsou útěchy! Doufajíc zajisté v Boha, že ovšem s námi stejné smýšleti budete, péči a láskou největší postaráme se o duchovní pastýře a biskupy, ježto pástí vás budou slovem pravdy a příkladem života nepohoršlivého. Takéť co do církevních obyčejův a obřadův vašich chceme dle apoštola dobromyslně a povolně k vám se míti, cokoli z dobrého kořene a z čistého úmyslu pocházeti bude a poslouží k vašemu vzdělání, aniž cti a poslušenství svaté matky církve na odpor se postaví“ atd.

Podepsaní byli jménem celé církve pravoslavné tři metropolité: Makarius Nikomedský v Bithynii, Ignacius Trnovský v Bulhářích, a Josef Akacius Filippopolský, potom tři učenci a spisovatelé, Silvester Syropulus, Theodorus Agallianus a mnich Gennadius, mužové znamenití a větším dílem svým působením na koncilium někdy Florenckém v Evropě proslulí. Patriarchy té doby nebylo, avšak brzo po vydání toho listu k Če-

chům zvolen jest za patriarchu mnich Gennadius posléze jmenovaný, kterýž se byl za svého světského stavu již proslavil pod jménem Georgius Scholaris, a bezpochyby také list k Čechům sám sepsal. Tento Gennadius stal se potom velepamátným mužem v řecké církvi jsa prvním patriarchou pod panstvím tureckým, a jeho památka zachovala se požehnaná v církvi jeho až podnes.

I sešedše se mistři učení Pražského, faráři a kněží Pražští dne 29. září 1452, sepsali ve jménu konsistoře pod obojí odpověď velmi ozdobnou a pokornou „císaři Konstantinovi Palaeologovi a nejvyššímu patriarchovi Gennadiovi i vši církvi řecké.“ V dlouhém tom sepsání děkovali předně Bohu, jenž prý osvětlil srdce česká svou milostí, aby se vrátili na cesty církve prvotní. Potom pravili, že v Čechách nebylo prý svatokupectví v duchovenstvu, ani lakomství a pýchy, a všecko umění Antikristovo v ohavnosti bylo u lidu. „Také když Antikrist proto sápal se proti nám (tak to dále znělo), páliv bratří naše a vysílav vojska nesčíslná k vyhlazení našemu, Bůh sám bojoval za nás a odháněl nepřátely od končin vlasti naší. Nyní pak nový stal se nám důkaz zázračný nepřebírané jeho milosti, když Lásky Vaše navštívily nás psaním plným laskavosti a přízně neočekávané skrze mistra Konstantina, milého přítele, pomocníka i posla našeho. Protož díky vzdávající hospodinu, jenž tak vzácným darem z dalekých končin světa mimo zásluhu naše potěšiti nás ráčil, když ctihodný kněz Konstantin chystal se k Vám zase, prosili sme ho snažnou péčí, aby vyložil Vám, cokoli sme složili do lůna tajemství srdce jeho, spoléhající úplně na jeho pravdivost a šlechetnost. I prosíme srdečně, abyste milostí a láskou svou propůjčili se nám; jakož pak nepochybujeme, že pro čest a slávu Boží a pro zvelebení obecné církve křesťanské skutkem tak učiníte.“

Zobou těch listův vysvítá, že mistr a kněz Konstantin Angelík, nejspíše rodilý Řek a nikoli Čech, byl jediným prostředníkem celého toho jednání mezi Cařihradem a Prahou; že dříve z Prahy do Cařihradu šel, aby tam smýšlení Čechův Řekům objevil, nemaje však ani plnomocenství z Prahy ani jakéhokoliv listu, a že jemu o to bylo činiti, aby Čechové napřed byli z Cařihradu vyzváni. To se stalo; zajisté bylo Řekům vhod Čechy sobě získati, když právě již sami na kraji propasti stáli, která je pohltila; kdož ví, vždyť tonoucí stébla se chytá, zdali od Čechův, nejbojovnějšího národu v celém století patnáctém, neočekávali ještě

osvobození od otroctví tureckého! Nesouhlasili v Praze všickni s tímto jednáním, rovněž jako v Cařihradě; vznikla proto nesvornost na obou stranách; mistr Konstantin Angelík vydal se zatím s několika posly českými v říjnu 1452 na cestu do Cařihradu; šli šli — však již nedošli; již čtvrt léta před jejich vyjitím z Prahy zdvihl sultan Mahomet II. poslední válku proti Cařihradu; již dne 29. května 1453 město padlo, poslední císař Konstantin Palaeolog, bráně s mečem v ruce trůn otcův svých, pochován jest pod zříceninami jeho, vyvrácena jest říše Byzantská dočista, na bání chrámu sv. Zofie zastkvěl se místo kříže turecký půlměsíc a na zříceninách posledního útočiště starořímské vzdělanosti vystavěl asiatský barbar spupný svůj trůn. Tento veliký, ve svých následcích pro Slovanstvo přesunutý příběh pochoval také naděje Čechův na pomoc z Cařihradu při jejich snahách o potřeby své církve; když by se to bylo vydařilo, kdož ví, jaká nová budoucnost by se našemu národu byla otevřela!

Slovanské evangelium sv. Prokopa, z Prahy do Cařihradu poslané, dostalo se divným řízením osudu ještě před pádem Byzantské říše, z Cařihradu darem králům Francouzským, kteří je mezi zemské klénoty přijavše, v Remeši před korunováním přísahu na ně skládali. Nyní se tam chová v městské knihovně, a my je nazýváme Evangelium Remešské.

Kterak se Tábor až do těch dob při svých zvláštnostech zachoval, avšak nyní od nich upustiti musel.

1452 srpen — prosinec.

Česká města v 15. a 16. století podobala se vždy více méně pevnostem a zbrojným stanovištím, netoliko potřeba hájení sebe ale i dobývání sobě platnosti v politickém postavení vymáhala chování branné moci, a měšťané sami nosíce zbraň byli často více bojovníky nežli pokojnými občany. V českých městech spočívala síla demokracie v zemi, která proti šlechtě za husitské války dlouho rovnováhu držela, ba jak jsme viděli, často i rozhodnou převahu v zemi mívala. Na Lipanském bojišti zlomena jest síla českých obcí, to jest demokracie, a šlechta od té doby počala valněji, než kdy před tím, přijímati formy a způsoby německých řádův feudálních, rozdíly stavův stávaly se vždy ostřejší a příkrřejší, až se to u nás podobalo pomalu všecko neblahým řádům v Němcích a v jiných zemích západních. Hlavní snahou šlechty bylo odtud, obmezovati svobodu stavu

sedlského a městského. K těmto věcem se později opět vrátíme; tuto jest nám činiti hlavně s osudem, s jakým se potkala obec česká za husitské doby nejpověstnější.

Z branného Tábora, hlavního zbrojiště nejmocnějšího bratrstva husitského, stalo se chytrým shovíváním císaře Sigmunta roku 1436 město královské; bojovníci, kteří celý svět strachem a hrůzou naplňovali, proměnili se v měšťany, ovšem ne hned také v měšťany pokojné. Přestal ovšem rozdíl mezi obcí polem pracující a obcí domácí (viz knihu II. str. 970); kdo z bratří nechtěl více doma seděti a pokoji uvyknouti, odtáhl již dávno s rotami českými potloukaje se po světě a po cizích službách vojenských, avšak Tábor zůstával nicméně hlavou jednoho Táborské a hlavním sídlem všech výstředníků u víře, kterým se nelsbilo, že ostatní kališníci s Římem se smířiti usilují. Od desíti let již měli napřed Ptáček a nyní Jiří z Poděbrad velkou péči o jednotu Táborskou, usilující o rozptýlení a zrušení její moci, a když dokonce kněz Bedřich a Kolda, jednotníci Táborskí, proti jednotě Poděbradské se obrátili a samo město Tábor proti panu Jiřímu neupřímně se postavilo, nepřihlásivši se k zápisu sněmu Svatojiřského, jímž pan Jiří 1452 za správce království Českého zvolen byl: tuť již Táboru málo naděje zbývalo, že by se při své zvláštnosti dlouho ještě udržeti mohl. Jednoty Táborské již v skutku nebylo, a z četných měst do ní dříve náleževších zbývala toliko jen města Písek, Žatec a Louny, která ne tak zvláštním politickým svazkem s Tábořem souvisela, než toliko zvláštnostmi u víře jemu poněkud ještě se podobala, nechtíce se podrobiti ve věcech duchovních Rokycanovu řízení.

Současný svědek podal nám velezajímavý ač ovšem dost křiklavými barvami vylíčený obraz města Tábora, kterak v poslední době své prvopočátečné zvláštnosti vypadal. Byl to Eneáš Sylvius, biskup Sienský, který právě teprv lonského roku 1451 co posel Římského krále na cestě ku sněmu do Benešova, jakž jsme již nahoře podotkli, dvakrát co host Tábor byl navštívil. Při jeho líčení třeba toliko nezapomínati, že byl Vlach a katolický biskup, předpojatý předsudkem náboženským i národním. Vypravuje takto:

„Když jsme (totiž vyslanci Římského krále, on Eneáš, Prokop z Rabšteina a dva rakouští pánové) na cestě své (bezpochyby 17. července 1451) pod večer blížili se k Tábořu, pro strach loupežníkův a násilníkův branných nezdálo se

nám nocovati ve vesnicích, ale předeslali sme do města oznámit příchod svůj a žádat o nocleh. Chtěli sme raději svěřiti se vlkům nežli zajícím. Táboři byli tomu rádi a vysuli se hromadně vstříc k uvítání našemu: divné to podívání! Lid hrubý a neokrouhaný, an chtěl zdvořilým vidín býti. Počasí bylo deštivé a chladné, oni pak vyšli proti nám jezdecky, jiní pěšky, někteří v čechlicích, jiní v kožíších, ne jeden bezoký, jiný bezruký, onen bez sedla, tento bez bot a ostruh, všichni bez pořádku a s hlučným hovorem. Přinesli však dary a počty, ryb, vína a piva. Město samo jeví se na rovném výsadku svém nad srází a vodami, oběhnáno zdi dvojitou s mnohými věžemi: ale v okřídli, kde s pevnou zemí úzce souvisí, chráněno jest nad to valným příkopem a zdmi hrubšími. Tu kdo vchází, musí projíti trojí bránu (jako až do nedávna byla ještě „Pražská“ brána): první má zdi 20 stop zšíří a 40 stop zvýší a silnou věž nad sebou; u vchodu jejího viděti dva štíty; na jednom namalován anděl s kalichem, jakoby pobízel k požívání jeho, na druhém vyobrazen slepý stařec Žižka, přední někdy Tábořův vůdce; neb ačkoli obrazy svatých v ohavnosti jsou u nich, jeho však obraz všude u veliké jmín jest vážnosti. V městě není ulic pravidelných, než jak kdo náhodou postavil byl prve stan svůj, tak vystavěl i později dům ze dříví aneb z lepenice; po náměstí pak stojí rozestaveno, na ostrach sousedům, válečných strojův množství. Mužův ke zbrani schopných počítá prý se v městě na čtyry tisíce: ale nemohouce již, jako dříve, rozbíhati se po kořistech, oblenili se znamenitě, a hledají živnosti jedni ve tkaní vlny nebo lnu, jiní v kupčení. Jest pak mnoho lidí zámožných mezi nimi, a domácí nábytek všude úhledný ba skvostný. Před časy nebylo na Táboře jmění zvláštního; kořisti nepřítelům odňaté snášeny dohromady a požívány mezi bratřími obecně, a cokoliv se komu nedostávalo, naskytoval druhý; ale již každý živí se o sobě sám, láska k bližnímu ustydla, jeden hýří a druhý mře hladem. V městě stojí dům dřevěný, na způsob vesní stodoly, jež nazývají chrámem; tam se káže lidu obecně, zákon na každý den se vykládá, a u oltáře jediného, nesvěceného a nesvatého, svátosti se přisluhuje. Kněží jejich ani pleši nenosí, ani brady holí; obec snímá jim potravu a nápoje s potřebu do domu, a přidává na každou hlavu po kopě grošův na měsíc, aby jimi menší potřeby zapravovati mohli; desátkův ani platův při oltáři nedává se žádných. Největší bývá o to péče, aby všickni pilně chodili na kázání,

kteréz kdokoliv zamešká, bývá trestán. Nejsou však jednomyslní všickni u víře: neb na Táboře věřiti volno, co komu libo. Jsou tam i Mikulášenci, Ariani, Manicheové, Arméni, Nestoriani, Berengariové a chudí Lyonští, zvláště pak váží se Valdenští, úhlavní stolice Římské protivníci."

Eneáš Sylvius byl prý na Táboře hospodou u měšťana nad jiné bobatého a váženého, z jehož úst sebral větší díl zpráv těchto. Muž ten ukazoval hostu svému také vzácný obraz panny Marie a Krista ukřižovaného, ježto s úctou tajně choval mezi poklady svými, ale nedal se namluviti, aby přiznal svou k církvi Římské osvědčil skutkem nějakým zjevnějším.

Když se po několika dnech Eneáš Sylvius se svými spoluposly pod ochranou pana Jindřicha z Rosenberka z Benešovského sněmu tou samou cestou zpět do Rakous ubíral, dojel Tábora o samých polednách. Jeho spoluposlové zastavili se tam na obědě, on však šel vyhledat onoho hospodáře, u kterého prvé na noc ubytován byl. V okamžení přišli prý tam za ním k uvítání jeho přední měšťané, kněží a žáci v hojném počtu, mluvíce s ním latinsky, neboť prý ten nešlechtný lid měl to jediné dobré do sebe, že liboval sobě v naukách. Rozmlouvání proměnilo se brzo v hádku, v kteréžto účastnili se zvláště Mikuláš, jež nazývali biskupem (Mikuláš z Pelhřimova příjímím Biskupek), „člověk“ prý „plný zlých dnův“, Václav Koranda, prý „starý otrok ďáblův“, a Jan Gaška, kněz nedávno před tím z Polska, kdežto upálen býti měl, uteklý. Eneáš, jakkoli nerad, neuhýbal prý se přece, aby z nemluvnosti jeho nebrali prý sobě Táboři snad chloubu, jakoby biskup katolický neuměl aneb netroufal sobě odolati důvodům jejich. Rozumí se, že se zase rozešli, jakoví se byli sešli. Eneáš však prý děkoval Bohu, když vybaviv se z toho hnízda kacířského, ze synagogy satanovy, spatřil se v širém poli zase. „Byloť mi okolo srdce, tak skončil svou zprávu, jako bych z pekla byl vyváznul."

Co Eneáš Sylvius praví o množství všelijakých sektářův, kteří na Táboře se nalézali, a jež všechny i jmenuje, to ovšem nemůžeme co do slova za pravdivé bráti, nicméně něco pravdy v tom přece vězelo; vždyť každý, kdo jinde pro svou výtržnost u víře obstát nemohl a pronásledován byl, na Táboře útočiště hledal i nalézal; Táboři byli v té věci snáselivi, a postačovalo jim, komu koliv pohostinství u sebe dopřávali, jestliže jen takový host jest odhodlán, nevrátiti se nikdy více k poslušenství papežskému.

Což by pak byl Eneáš Sylvius k tomu říkal, kdyby si byl povšimnul toho množství kamenných oltářních stolů po Tábořském náměstí při domích rozestavených, při kterých každodenně ráno Táboři večeri Páně pod obojí spůsobou od svých kněží přijímali anebo si ji sami brali? Na náměstí již jen jeden takový stůl při jednom domě stojí, ostatní slouží nyní na procházkách pod baštami za kamenné lavice.

Zásady Táborův jeví se nejvíce v zákonech, jakž u nich platily pro zachování mravu křesťanského. Trestem stíhán byl každý, kdo by byl chtěl nějaké hříšné řemeslo provozovati, a hříšným řemeslem slula každá živnost, každé zaměstnání, které svádělo k podvádění neb okrádání bližního. Netrpěli tudíž na Táboře lichváře, hráče ve vrhcaby, v kostky, krychle, kuličky, karty a podobné, žádného na tržišti pištěce, cisterníka, bubeníka, trubače k tanci, šprýmaře, lútečníka a lútečníci, kteří na loutnu hrají, žádného zloděje, přechovávatele a kupce kradených věcí, lupiče, zrádce, obhájce zlodějův, falešných, křivých svědkův, pochlebníkův, též žádného čarodějníka, kouzelníka, hadače, mastičkáře, padělatele peněz, kovů, váhy a míry, konečně žádného kata. Velké obtíže činily se mytným, celným, tržným, vymahatelům soudního odhadu a holdu čili nucených dávek, ozdobovatelům všelikých věcí, jako nádob, mis, pištál a jiných přístrojů, které k okázalosti slouží a kterých lidé jen pro chloubu užívají; o medníky (medové koláče) a perníky nesmělo se na trhu v kostky hrát. Dále pravil zákon Tábořský: Prodáváči a kupující, dle slov Kristových, sebe vzájemně klamou a proto jen žijí, o životí své starají se, bohatství a počty nebezpečně sobě shromáždí: proč se straň trhu, abys ani obelstěn nebyl ani jiného obelstil. Budeš-li obelstěn anebo-li tobě křivda se stane, sám ten skutek tebe k tomu požene, abys i jiného obelstil anebo mu škodil. Ale chvála křesťana v tom jest, aby byl prázden trhu, a nic s ním neměl společného. Neboť zvláště při kupcích lež jest, poněvadž kupec beze lži a křivé přísahy býti nemůže. Pravdu zajisté skrývá a lež mluvě stejně hřeší, proto že prospěti nechce, i škoditi dychtí. O kněžích praví se v zákonech Tábořských toto: Kněz jest bojovník křesťanský, a není-li spokojen s platem oltáře, nýbrž kupectví provozuje, přimluvy prodává, dary od vdov béře, zdá se býti spíše kupcem než knězem, a jako úkladník obviněn bývá, poněvadž lichocením více kofisti sobě přiláká, nežli mučením.

Následující obchody a živnosti schvalovaly se na Táboře, neboť prý se s Boží pomocí a lidským přičiněním beze hříchu i se zásluhou provozovatí mohou, jako: rybářství, rolnictví, mláectví, pasení dobytka, vzdělávání vinohradu, tesařství, barvířství, mlynářství, pekařství, vaření piva, — též soukenictví, ševcovství, krejčovství, řeznictví a jiné. Kdo tedy řemesla u nás provozovatí chtějí, pravil zákon Tábořský, mohou teprv potom, když by rok minul od obrácení jejich na víru, řemesla a obchodům se oddávat; neboť z toho mnozí neřádně posílili, že leckterí pro zisk k nám přišedše, se ziskem opět odešli, kterýchžto skutky poslední horší prvních bývají.

Při prodeji a koupi, zvláště na trhu dobytčím, vystříhati se sluší všetečnosti, útlosti, opravení a udávání příčin nepravých; neboť laciněji koupíš a draže prodáš chceš. — Zákony boží zakazují při trhu podezřívati, chudé utlačovati, míru a váhu umenšovati, jméno Boží nadarmo bráti, v den sváteční prodávati. — Jiný ještě prodej jest svatokrádežný, neboť příteli něco vzíti, krádež jest, církev však oklamati, svatokrádež.

To jsou skrovné zlomky řeholi občanské na Táboře, kterou se náhodou teprv nedávno jednomu zpytateli dějin a starožitností na Táboře najíti podařilo. Potvrzují, co o Husitech vůbec platí, že správa mravův bývala vždy první péčí všech novotářův u víře, pročez také „trestání hříchův smrtelných“ čili jinými slovy péče o přísný mrav křesťanský, hned co druhý článek Pražský do kompaktat vešel. Spomeňme si, jaké pohoršení to Pražanům činilo, když císař Sigmunt r. 1436 vešel do Prahy, a s ním opět karban a krčmování, obecné nevěstky a těm podobné mrzkosti. Přísná kázeň ve mravích divně se tehdež na Táboře srovnávala s hrubými a surovými obyčejí, jakž je mnohletá válka plodívá: bojovník boží, který s mečem a cepem v pěsti učení svému průchod klestil po zemi a jsa neodolatelný v boji na ssutinách klášterův, hradův, měst a vesnic prapor posvátného kalicha vztyčoval, byl doma přísný plnitel zákonův, spravedlivý a věrný občan, ba co více, byl surový a nicméně literního umění milovný, a nemůže býti skvělejšího svědectví, jako co napsal Eneáš Sylvius, odpovědný nepřítel, že lid Tábořský libuje sobě v naukách; a na jiném místě, kdež praví: „Styďtež se kněží italská, kteří ste ani jednou za života svého nového zákona nepřečtli; u Tábořův sotva jakékoliv baby najdete, která by jak o novém tak o starém zákoně rozprávěti neuměla.“

Tento Tábor, z něhož někdy Žižka i Prokop Velký válčili, střediskem nedávno ještě mocné jednoty Tábořské, nyní dříve, nežli se rok s rokem sešel, přestal najednou býti hlavním a takorba již jediným sídlem výstřední sekty husitské. Kterak se to stalo, krátce vyložíme.

Římský král Bedřich, poručník mladého krále Ladislava, domníval se, že obě království, Uherské a České, jmenováním mocných zeměsprávcův dosti upokojeny jsou, a že se tam dalších bouří není co báti. Proto se zdvihl na počátku r. 1452, chtěje se vydati na dlouho zamýšlenou cestu do Říma, aby tam dle starého obyčeje císařskou korunu od papeže na hlavu si postaviti dal. Mladého Ladislava s sebou vzal, dílem pro jeho vzdělání, dílem pro bezpečnost, aby mu ho nikdo z jeho moci nevytrhl. Avšak tu se najednou počali stavové Rakouští bouřiti, vedouce velké žaloby na Bedřicha, že ve své radě nejvíce Štyřany má. Bedřichovi náleželo ovšem jenom Štyrsko, Korutany a Krajina, v Rakousích však vládl pouze co poručník mladého dědice Ladislava; a proto stavové ještě než odejel veřejně se sjížděli a mezi sebou radu o to brali, jak by se té poručnické vlády zbavili, a mladého Ladislava z rukou Bedřichových vymohli. Přední slovo mezi nimi vedl pan Oldřich Eicinger, muž bystrého rozumu, smělé odvahy a nevšední výmluvnosti. Moc jeho stala se pak neodolatelnou, když se k němu také kníže Oldřich Celský připojil, potom město Vídeň a více jiných znamenitějších měst. Všickni účastníci zjevný odboj proti posavadní vládě zdvihli; avšak král Bedřich nedal se vším tím mýliti. V Itálii zasnoubil se s královskou dcerou, Leonorou Portugalskou, a byl s ní dne 19. března 1452 od papeže Mikuláše V. ve chrámě u sv. Petra v Římě na Římské císařství korunován. Odboj v Rakousích nicméně rostl, i jiné země byly do něho strženy. S Rakušany spojili se Uhři a katolická strana česká. Starý Oldřich z Rosenberka, ačkoliv si již pokoj dával, nemohl té příležitosti odolati, která se nyní naskytla, žeby mohl nyní mladý Ladislav na království České dosednouti. Rozvažoval pan Oldřich takto: jestliže se podaří, krále do Čech uvesti, postavena bude vyšší a to katolická moc v čelo vlády, a ta by byla nyní jediná pomoc proti zmáhající se moci Jiřího z Poděbrad; mimo to pak, jestliže Ladislavovi k trůnu pomohu, mám nárok na jeho královskou odměnu. Proto podobnými úvahami vedeni spojili se s panem Rosenberkem všickni pánové, co jich ještě ze Strakonické jednoty

zbývalo, sirotkové po Oldřichovi ze Hradce, zemřelém dne 24. ledna 1452, Hynek Krušina ze Švamberka, Vilém mladší z Riesenberka, nový mistr Strakonický Jošt z Rosenberka, páně Oldřichův nejmladší syn, Jan Popel z Lobkovic na Hluboké a Mikuláš Kaplíř ze Sulevic na Winterberce. A ti všichni svůj branný lid s Rosenberským spojili.

Nově korunovaný císař Bedřich toho jména III. (aneb počítali se Bedřich Rakouský příjímím Sličný, kterýž byl proti Ludvíkovi Bavorskému, za třetího, tedy IV.) vrátil se z Říma dne 20. června 1452 do Nového města za Vídní, a třetího dne došli za ním císařovna Leonora a mladý Ladislav. Císař vyzván, aby nyní Ladislava vydal, odepřel a hrozil stavům rakouským, kteří ihned pole sebrali a vesměs jednoho dne, 28. července, jemu válku vypověděli. Také pan Oldřich z Rosenberka proti císaři, svému dosud nejlepšímu spojenci se obrátil, a poslal své vojsko Rakoušanům na pomoc. Vedl je pan Jindřich z Rosenberka, páně Oldřichův syn, i počítal 400 jezdcův branných a přes 2000 pěších. Bylo prý také něco Tábořův mezi nimi. Rakouští povstalci dobývali napřed hradův v císařově moci jsoucích, pak se obrátili kuherským hraničům až k Mostu na Litavě. Císař mínil, že v Novém městě za Vídní dosti bezpečně jest, a že mu oba gubernátoři z Čech a Uher, jakž tajnou umluvou jemu byli příslibili, snadno v čas potřeby ku pomoci mohou přispěti.

Mezi tím pan Jiří z Poděbrad, maje pilnou péči o ty, kteří se k zápisu Svatojiřského sněmu posud nepřiznali, a jimž lhůta do 15. srpna 1452 položena byla, ve vši tichosti z jara již doma na svých statcích drahně lidu branného na celý rok najímati počal, aniž se dobře vědělo, z jaké příčiny. Pozoroval potom pilně, co se zatím v Rakousích dělo, také se stranami, které ho posud za zeměsprávce neuznávaly, zejména i s Oldřichem z Rosenberka, vyjednával. Byly o to sjezdy tu v Benešově (v květnu) tu v Plzni (konec června). Pan Rosenberk hledal protału, i tak minul den 15. srpna; pan Jiří vázán touto lhůtou nemohl až dotud ničeho podniknouti. Ke dni sv. Bartoloměje, 24. srpna, měl se v Praze valný sněm sejíti, z kterého pak sešlo, i tak dal pan Jiří svému vojsku teprve dne 23. srpna rozkaz, aby v pole vytrhlo. Bylo ho do 16.000 bojovníkův.

Táhlo k polednímu; brzo se ukázalo, že to platí městu Tábořu. Táboři totiž netoliko

nepřiznali se k zápisu sněmu Svatojiřského, neuznávajíce pana Jiřího za správce zemského, ale i své někdy do nejdelšího času jednotníky, města Písek, Zatec a Louny, od pana správce odvrátili. Tato města přiznala se sice k zápisu dotčenému, avšak poznavše, že mají bez výminky Rokycany býti po-lušní, zase od padla, chtěje co do náboženství zůstat při smyslu tábořském, jakž Táboři sami je napomínali. Táboři poznavše nebezpečnost sobě hrozící, vypravili na rychlo posly k svému posavad nejúhlavnějšímu nepříteli, panu Rosenberkovi, podávající se jemu ku spolku brannému proti panu Jiřímu. Pan Oldřich, maje své vojsko v Rakousích, nabídnutého spolku nepřijal. Zatím všichni kněží sekty Tábořské v městě Táboře útočiště hledali, jež vůbec za nedobytné pokládalo se, jakž se byl někdy král Albrecht ku své škodě přesvědčil. Měšťané Tábořští všem kněžím svým slíbili, že staň se co staň budou je až do poslední krůpěje krve chrániti. Zdálo se, že to bude boj opravdu tábořský, tvrdošíjný a ukrutný, jako boj na život a na smrt; a tu se okolo 29. srpna přihnul pan Jiří z Poděbrad se svým vojskem před Tábor. Co se v tom čase na Táboře dělo, nepaměti propadlo; však již ve třech dnech ukázal se výsledek netušený a překvapující: Táboři někdy tak nezkrocení a v boji zuřiví, pocíťce ponejprv osamocení své, klesli na mysl, opustila je naděje a odvaha k odporu, a již 1. září 1452 museli se podvoliti ku smlouvě, která veškeré jejich zvláštnosti a samostatnosti náhlý a nenadálý konec učinila. Museli se totiž panu Jiřímu zapsati, že jej co správce zemského uznávají, jemu se podrobují a nejdéle do 17. září že svou pečeti se přiznají k zápisu sněmu Svatojiřského. Za to jim pan Jiří slíbil, že je při jejich právech a svobodách, jakož i při zápisích císaře Sigmunda co královské město zachová; také k tomu svolil, že jejich přátelé a bývalé jednotníky, totiž Zatecké, Lounské a Písecké na pokoji nechá, jestliže se podobným výmkám také do 17. září podrobí. Však nyní následovaly v této jejich smlouvě s panem zeměsprávcem výminky týkající se náboženství. Museli totiž Táboři zavázati se, že jejich kněží s mistrem Rokycanou a jeho kněžími o vyrovnání posavadních různých jednati budou, a že mají se k tomu cíli na den sv. Václava, 28. září 1452 v Praze u mistra Rokycany zejména sejíti mistr Petr Payne, Angličan, kněz Martin Lupáč nyní farář Klatovský, kněz Václav Koranda ze Žatče, kněz Mikuláš z Pelhřimova řečený Bi-

skupec a pan Přeck, konšel Starého města Pražského. Těchto pět mužův s mistrem Rokycanem co šestým, mělo se srovnati mezi sebou o výpověď, kteráž se stala roku 1444 ve sněmě obecném (na kterém učení Tábořské zavrženo a potupeno bylo). Kdyžby však kněží Koranda a Biskup s ostatními členy toho shromáždění srovnati se nemohli, tu že „purkmistr, konšelé i všecka obec města Hradiště Tábor učiniti a zdržeti mají a slibují, jakož se dříve (v červenci 1443) listem svým za své kněze slibující zapsali na zdržení sněmu obecního,“ — totiž že kněží, kteří se nepodrobí rozsudku obecního sněmu r. 1444 držaného, déle u sebe trpěti nebudou. Tak museli Táboři sami od svého posavadního vyznání ustoupiti a své kněží opustiti. Mikuláš z Pelhřimova, první a jediný biskup Tábořský, také Václav Koranda, spolu s předešlým hlavní a nejstarší náčelník sekty Tábořské, museli se se všemi ostatními kněžími svými k sv. Václavu do Prahy dostaviti, a poněvadž jak očekávati bylo, ve schůzce u mistra Rokycany o víře nesrovnali se, byli oba starcové co vězňové na Staroměstské radnici tak dlouho chováni, až se konečně k poslušenství mistra Rokycany přiznali a v něm setrvati slíbili. Však by přece své učení opět šířiti nemohli, kázal je pan Jiří z Poděbrad z Prahy na své brady vyvezti a tam do smrti dochovati. Kněz Mikuláš z Pelhřimova octnul se sám třetí na Poděbradech, kněz Václav Koranda zas poslední dny své dokonil co vězeň na hrade Liticích v Hradecku. Mikuláš z Pelhřimova žil na Poděbradech ještě asi do roku 1459; byl muž učený, v písmě zběhlý, sepsal latíně „Kroniku kněží Tábořských“, mnohé traktáty a mnohé menší spisy, nyní dleem již ztracené. Mistr Payne, Angličan, také od té chvíle zmizel, i žádná zmínka o něm se více nenachází. Umřel-li v Čechách čili jinde, neví se. Byl především Vikleřista, s Táboři se spojil v čase pozdějším a to z pouhé potřeby nevěda, s kým by se u víře lépe mohl snášeti. Tak potlačil pan Jiří z Poděbrad sektu Tábořskou násilně; trvala něco přes třicet let. Táboři zůstali po dva měsíce bez duchovních správcův svých; dne 29. listopadu pak přijel na Tábor z Prahy kněz Jan ze Stakor, farář u sv. Štěpána na Novém městě Pražském, s jakýmsi bratrem Tomášem, a ti připravivše sobě měšťany, již 2. prosince 1452 služby Boží podle předpisu mistra Rokycany vykonávati počali; bratr Tomáš prý sloužil mši v ornátě po-

dle obřadu matky církve (kališnické) a kněz Jan měl potom kázání.

Starý, výstřední duch v náboženství na Táboře arcit hned nevymřel, nic méně mysli počaly se tišiti; bývalá politická důležitost Tábořa pojednou zmizela, bylť odtud Tábor královským městem českým, jako každé jiné, všechn rozdí přestal, a také zevnitřní podoba a výstavnost pomalu s jinými městy srovnávati se počala. Dřevěné domy a lepenice starých Tábořův ustupovaly v 15. i 16. století valně důkladnějším domům kamenným, a na místě dřevěné modlitebny, o které Eneáš Sylvius píše, vyzdvižen jest brzo po potlačení sekty Tábořské nynější důstojný chrám Páně; jenom staré bludiště uliček zůstalo, které se již nikterak odstraniti nedá.

Pan Jiří ode vši země za správce uznán.

Ladislav z poručení vysvobozen.

1452 září — říjen.

Pan Jiří z Poděbrad pokořiv sobě obec Tábořskou, hnul se s vojskem svým k Hluboké, hradu královskému, jenž v ty časy byl v zápisném držení pana Jana Popela z Lobkovic, jednotníka Strakonického. I ten musel se s panem Jiřím smluviti a jej za zeměsprávce uznati. Pan Jiří táhl pak na královské město Budějovice, které také dosud nechtělo přistoupiti k zápisu sněmu Svatojiřského. I nalézal se v tom městě také sám pan Oldřich z Rosenberka, kterýž máje své vojsko v Rakousích tuto hledal ochrany pro osobu svou. Ani on ani měšťané neuměli sobě pomoci proti silnému vojsku páně správcovu; již 7. září vyjel sám pan Oldřich z města do ležení Poděbradského na polích mezi městem a Hlubokou, a tu musel chtěj nechtěj se svým panem synovcem pěkně se umluviti a k zápisu sněmu Svatojiřského se přiznati. Trpká to byla jemu úloha, kterou mu pan Jiří ovšem tím usnadnil, že s ním co nepřitelem nenakládal, a svým vojskem na jeho statcích škoditi nedával. Také výminku k jeho přiznání položití mu dovolil, která zněla: „aby on (pan Oldřich z Rosenberka) k ničemu tištěn čili nucen nebyl, on ani jednotníci a služebníci jeho, cožby mohlo býti proti poslušenství církve svaté Římské a proti králi Ladislavovi, aby i on, i jiní duchovní a světští lidé zachováni byli při svých právech a svobodách“. Takto pan Oldřich podrobiv se

panu Jiřímu spůsobil i to, že také města Budějovice a Plzeň. potom pánové jeho strany Vilém mladší z Riesenberka na Rabí, Hynek Krušina ze Švamberka, Jošt z Rosenberka, páně Oldřichův syn a v ten čas mistr Strakonický, a jiní panu Jiřímu se podrobili, jej za zemského správce přijali a na nejprv příští obecní sněm do Prahy přijíti se zavázali. Že se Rosenberkové panu Jiřímu z Poděbrad podrobili, spůsobilo potom jak u katolíkův českých tak zahraničních žalost velikou; nejvíce však hořekoval Jan Kapistran napomínaje dne 21. října 1452 z Lipska pana Oldřicha horlivě, aby učiněnou smlouvu zrušil, která prý nemůže míti platnosti, byť by i stotisíc pečetí byl k ní přivěsil. V Čechách však jinak tomu rozuměli, a umluvy zůstaly v platnosti. Byla to poslední rána pro pana Oldřicha z Rosenberka, a tu již navždy se vzdaloval všeho politického jednání a zápasu, v kterém konečně bez veliké cti podlehl. I seděl napotom tiše na Krumlově, a když pan Jiří z Poděbrad, jeho protivník, r. 1458 královského trůnu dosáhl, netrpělo to více pana Oldřicha v Krumlově, zatoužil po samotě, i přestěhoval se na Dívčí Kámen čili Maidštejn, hrad na skále nad Vltavou blíž Zlaté Koruny stojící, jež předek jeho, též Oldřich z Rosenberka, po roce 1369 za panování císaře Karla byl vystavěl. Tam se mu však zastesklo, i musel jej syn jeho Jan co vládat domu po nějakém čase opět na Krumlov do jeho pokojův přestěhovati, kdež konečně 28. dubna 1462 umřel.

Mezi tím, co pan Jiří u Tábora a Budějovic leže své dosavadní protivníky si podroboval, stal se jednou v Rakousích čin rozhodný a neočekávaný. Rakouští povstalci a jejich spojencové oblehli císaře Bedřicha III. v Novém městě za Vídní, kdež se svou rodinou přebýval, hnali 28. srpna na to město útokem, při čemž se prý zvláště Rosenberkovi Čechové svou neohrožeností vyznamenali, a tím přinutili císaře k vyjednávání, jehož konec dne 1. září byl ten, že se císař zavázal, do 4. září mladého Ladislava ze své poručenské moci propustiti a knížeti Oldřichovi Celskému vydati. Tak se stalo, a spojenci dobyvše mladého pána svého, hned jej s velkou slávou a jásáním 13. září do Vídně uvedli, chovajíce se k němu co ku svému skutečnému pánu.

Zpráva o tom, co se v Rakousích stalo, zastihla pana Jiřího ještě v ležení před Budějovicí. Byl jí nemile dojat, neboť se právě nyní chystal táhnouti císaři k pomoci, netuše

arci, že tento obrat věcí právě jemu nejvíce prospívati bude. Obrátil se nyní s vojskem místo do Rakous proti ostatním odpůrcům svým v Čechách. Položiv se 15. září vojensky u vsi Kestřan opodál města Písku, hrozil měšťanům toho města, že jich mocí dobude a zkazí, jestli že se dále zpěčovatí budou, k zápisu Svatojiřského sněmu přistoupiti. Pospíšili si Písečtí tak učiniti, i potáhli v umluvu svou ještě jiná města někdy Tábořská, Klatovy, Domažlice a Sušici. Od Písku táhl konečně pan Jiří ještě do Žatecka, kdež města Žatec a Louny nechtěla se ještě spustiti smyslu Tábořského, odvolavše své přiznání k výše řečenému sněmovnímu zápisu. Nečekala ovšem obě města, ažby pan Jiří mocí na ně sáhl, i tak podrobila se jemu. Dne 30. září 1452 vrátil se pan Jiří vítězně do Prahy co správce zemský nyní ode vsí země uznáný. Všecky rozdílné jednoty a politické strany v Čechách přestaly, celý národ byl od 32 let opět zas pod jeden zákon uveden, a cizinci neměli více příležitosti, do zemských věcí se míchatí a z nesvornosti Čechův kořistiti. Mladý Ladislav, nyní osvobozený, ale vždy ještě nezletilý, 12letý jinoch, nemohl bráti žezlo vlády do vlastních rukou svých: starému panu Rosenberkovi, kterýž se o jeho osvobození tak vydatně byl přičinil, nemohl vlády v Čechách svěřiti, byla by se celá země proti němu zbouřila; proto pan Jiří z Poděbrad zemským správcem z nutnosti musel zůstat, a pan Oldřich z Rosenberka očekáváje královské odměny, nové moci a slávy, bezděky jen ku prospěchu pana Jiřího se byl přičinil nedosáhnout sám ničeho.

Dne 16. října, o svatém Havle 1452 sešel se v Praze valný sněm: celá země přiznala se tu nyní k zásadám jednoty někdy Poděbradské, i žádala si míti Ladislava za krále, však nikoliv dědičného, nýbrž voleného, jehož přijetí závislým učiněno jest od toho, přijme-li výminky, které jemu od země předloženy budou. Tak počali Čechové o sto let dříve nežli Poláci osobovati sobě práva k volení králův svých, a neuznávati práva dědičnosti trůnu. Nastal tím nový politický pořádek, kterýž hned zavdal příčinu k novým a bezmála krvavým sporům mezi královstvím Českým o sobě a jeho korunními zeměmi, zvláště Moravou a Slezskem, které takovému novému právu Čechův v užším smyslu rozuměti nechtěly.

Hlučný sjezd ve Vídni, umlavy Znojenské, přijetí Ladislava za krále Českého.

1452 listopad — 1453 — květen.

Když král Ladislav Pohrobek po svém osvobození z poručnické moci svého strýce, císaře Bedřicha III., panování v království Českém a Uherském nastoupiti měl, počal hned 4. října 1452 hojnými psaními do Vídně zváti stavy české, aby se tam ke dni 11. listopadu sjeli. Byl to sjezd hlučný a velmi důležitý podobaje se novověkým kongresům; kromě Habsburských a jiných německých knížat a mnoha biskupův a jiných znamenitých duchovních a světských osob, dostavili se do Vídně poslové od císaře Bedřicha s Eneášem Sylviem v čele, potom stavové rakouští, čeští, moravští, slezští a posléz také slavná deputace stavův uherských s náčelníkem svým Janem Huňadom. Vedle krále Ladislava stály jeho hlavní rádcové, kníže Oldřich Celský a Oldřich Eicinger, kteří jej ve všem jednání zastupovali. Však mladý Ladislávek učil se záhy provozovati své zvláštní úmysly i proti zdání svých rádcův.

Z toho, co se na tom Vídeňském sjezdu vyjednálo, uvedeme jen to, co se nás blíže týkalo, a co více zajímá. Císař Bedřich III. potvrdil dříve již pod majestátem císařským stará privilegia domu Rakouského, pravá i nepravá, dal tu ohlásiti svůj slavný dekret císařský dne 6. ledna 1453 daný, kterým posavadním vojvodám z domu Habsburského titul arciknížat udělil, však s tím obmezením, aby ho toliko ti potomci rodu Habsburského užívali, kteří by vládli v Štyrsku, Korutanech a v Krajině. Tím byl vyloučen i Ladislav, vojvoda Rakouský, i vojvoda Sigmunt, hrabě Tyrolský, na které se císař hněval. Nicméně po Ladislavově smrti, když Rakousy brzy císaři samému připadly, přenešen jest titul arciknížetství na bývalé vojvodství Rakouské, jakž ho posud dolní a horní Rakousko užívá. Patrná nepřítelství k Ladislavovi od císaře ukázaná kalila svornost a lásku.

Ze sněmu českého byli tito pánové na Vídeňský sjezd vysláni: Aleš Holický ze Sternberka, Zdeněk Konopišťský ze Sternberka, Jindřich z Rosenberka, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, Hynek Krušina ze Švamberka, Jindřich ze Stráže, Jindřich a Hanuš z Kolovrat a jiní, vesměs asi ve čtyřech stech koních; pan

Jiří z Poděbrad ač volán, do Vídně nejel. Z Moravy přijeli zas pánové Jindřich z Lipého, Václav z Kravař, Křištof z Lichtenšteina, Jan Telecký ze Hradce, mladý Ctibor Tovačovský z Cimburka a jiní. Výše řečení čeští pánové přijevše do Vídně, nepřinesli mladému králi obvyklých darův na penězích, nýbrž jen pozdraveč od země, pravíce, že ona dlouho krále zbavená i rozličnými neřestmi sklíčená, žádostivě očekává příjezdu jeho, a že Čechové rádi odevzdají mu korunu království svého, ač jestliže svolí k některým článkům pro pokoj země potřebným; prosili tedy, aby nemeškal přijeti k nim, protože kdyby se tak nestalo, bylo by prý se obávati, aby lid snad jiného krále sobě nehledal. To znělo zkrátka tak: jestliže nám všechny naše výminky nepřijmeš a k nim se nepřiznáš, nemůžeš býti naším králem. A hlavní výminky byly: aby kompaktní hájil, o Rokycanovo potvrzení na arcibiskupství se staval, a toliko za voleného krále se pokládal. Rozumí se, že tyto výminky zlý dojem ve Vídni činily a velký odpor budily. Sám mladý Ladislav, jehož vychovatelé ducha jeho napájeli černou záští k ohavným českým kacířům, vyslovil se jednou, když byla řeč o českých žádostech církevních, řka: „Chtějí-li mne Čechové za krále míti, ať jsou křesťané, i ať vyznávají tutéž víru, co já.“ Přetěžké jednání bylo několi-krát přetrženo a zase obnoveno, ale co naplat, Čechové nemohli býti mocí k příjemnějším výminkám připuzeni, a když to rakouským rádcům krále Ladislava zdálo se býti věcí zhora nemožnou, aby Ladislav české výminky přijal, pravil prý hrabě ze Schaumburka, jeden z nich, k nim, řka: „Co nám do toho, kterak se Čechové k papeži chovají, kde berou arcibiskupa, jakým právem osáhli církev, kterak Bohu slouží? O to starejte se kněží: my však varujeme se, aby král nepřišel o korunu. Čechové buďte jsou křesťané nebo pohané, vždy jsou naši; ať věří co věří, jen když králi budou daně platiti.“ Tak nějak shotovena byla formule nějakého zápisu, kterým se Ladislav Čechům zapsati měl. Mnohé věci byly nejasně vyjádřeny, tak že se král z nich lehce vytáhnouti mohl, a Ladislav nicméně i k této listině jen nerad svou pečeť přivěsiti dal. Co se Moravanův týče, ti Ladislavovi žádných nových a těžkých výminek nekladli, nýbrž králi svému poslušnosti učiniti slíbili, jak mile přijde do jejich země a obyčejným závazkem jim se propůjčí. Avšak s tímto prvním zápisem královským nebyl spokojen takofak celý svět,

netoliko Rakušané a Uhři, ale i Čechové, nejen katolíci, zvláště kněží, ale i kališníci.

Mezi tím veden jest 19. ledna 1453 král Ladislav, již co nemluvně na království Uherské korunovaný, do Prešpurka na sněm uherský, a když se po třech nedělích neštovice na něm ukázaly, museli jej nazpět do Vídně zavézt. Kníže Celský to provedl na tom sněmě, že titul uherského gubernátora, Jana Huňada, který si dosud v Uhřích takofka na krále hrál, proměněn byl na „nejvyššího kapitána i správce důchodů královských“, aby z toho každý poznal, že jest toliko úředníkem královským.

Zároveň však se Ladislav onomu muži, kterému hlavně za zachování uherského trůnu děkovati měl, špatně odměnil, totiž Janovi Jiskrovi z Brandýsa. Zbavil jej totiž k žádosti Huňadově veškeré moci, tak že celé horní Uhersko Huňadovi podřízeno bylo. Jiskra nicméně neprotivil se, a dokázal skutečným poslušenstvím, že věrnost jeho nebyla pouhou záminkou k ovládnutí horních Uher. Teprv později poznal Ladislav omyl svůj, i snažil se vynahraditi věrnému Jiskrovi utrpenou křivdu.

Kníže Oldřich Celský, vida, že Čechové první zápis královský nepřijmou, hleděl králi také i do Čech cestu klestiti. Mocí a násilím nedalo se proti Čechům ničeho poříditi, pročž hleděl především získati dobré vůle pana Jiřího z Poděbrad. I volal jej s předními rádci jeho k novému smlouvání do Znojma, kam se sám s Oldřichem Eicingerem odebral v polovici dubna 1453. Jiří z Poděbrad přišel, a toto druhé smlouvání vedlo k tomu konci, že „volený“ král Ladislav všechny české žádosti přimouti se uvolí. Mezi panem Jiřím a knížetem Celským ještě 28. dubna zvláštní smlouva učiněna jest, kterouž se oba zavázali, péčovati především o dobré krále Ladislava i chovati se k sobě vespolek vždy přátelsky. Jakmile tyto Znojenské umluvy šťastně uzavřeny a všechny nesráže a obtíže uklizeny byly, přijeli Jiří a jeho radové ve společnosti knížete Celského a Eicingera do Vídně; i postavivše se dne 29. dubna 1453 před krále Ladislava, složili jemu přísahy věrnosti a přijali z rukou jeho zápisy čili reversy, jakž ve Znojmě umluveny byly. První setkání našeho znamenitého muže a vlastence, Jiřího z Poděbrad, s potomkem domu Habsburského, mladým králem Ladislavem, bylo s počátku s obou stran velmi šetrné; pan Jiří se od toho okamžení více nehnul od svého krále, a po celé tři dni, kteréž ve Vídni ztrávil, sloužil mu pilněji nežli jeho dvořané a do-

provázel ho, kudykoli chodil. Mladého krále, kterýž nic té kacířské zlosti a české potměšlosti na panu Jiřím nespasil, o které mu byli namluvili, opustila brzo počáteční ostýchavost, i přilnul k němu tak srdečně, že jej počal otcem nazývati a jako syn k němu se chovati. Dvořané královští a Videňáci vidouce to, strojili k počtě pana Jiřího hlučné slavnosti a hody.

Zaplesala vlast celá, když se pan Jiří do Prahy na sněm 8. května shromážděný vrátil a tři královské zápisy veřejně ohlásil, neboť byly takové, jak si jich národ žádal. Hlavním zápisem dne 1. května daným přiznal se Ladislav ke všem závazkům a výmkám, pod kterýmiž ze krále přijat byl; druhým dne 2. května daným potvrdil Ladislav panu Jiřimu důstojenství správce zemského, a prodloužil jeho trvání na šest let; třetím zápisem dne 3. května daným přikazoval všem zemským a městským úřadům v Čechách, aby pana správce poslušni byli a s platy do královské komory náležitými aby k němu hleděli na králově místě. Konečně ohlášen králův slib, že nebude již dlouho meškati příjezdem svým, aby postavena byla na jeho hlavu koruna Svatováclavská, i aby dávný blesk její zasvítit opět do zemí korunních, Moravy, Slezska, do Lužice obojí a do Luxemburska.

Král Ladislav uvázal se v Moravu. Smířického zráda a smrt. Hádky s Moravany v Jihlavě.

1453 červenec — říjen.

Jakmile pan Jiří od krále z Vídně do Čech odejel, již počaly se proti němu pikle strojit při dvoře královském. Jiřimu nejvíce na tom záleželo, aby král co nejdříve v království České se uvázal a korunován byl. Několikrát poselství v té příčině šlo z Prahy do Vídně, ale vždy přinášelo jen jalové omluvy, proč by se to ještě státi nemohlo, neboť byl král zase v moci Jiříkových nepřátel. Tu najednou přijel král Ladislav s dvorem svým dne 6. července do Brna pro nic jiného, než aby od Moravanův přijal slib poslušenství co dědičný panovník jejich přímo a nikoliv teprv prostředkem koruny české. Zůstal tam až do konce července, vrátil se zas do Rakous a potom v srpnu a září byl na sněmě uherském v Prešpurce. Královo uvázání se v Moravu, dříve než na království České dosedl, bylo něco nového, co v posavadním státním právé Českého království se nezakládalo. Že tak Moravané učinili, dá se snadno vysvětliti; oni po celých 16 let

(od r. 1423 do 1439) žili v poddanosti krále Albrechta, a věděli, že tento Albrecht byl jejich skutečným pánem, a jeho syn Ladislav že jest jeho přirozeným dědicem. Skutečný stav věci nemohli ani nejhorlivější husitští Moravané svrátiti, neboť zachovalo se tam biskupství Olomoucké v plné moci své, i se stavem praelat-ským, katolickým, který svých politických práv neztratil; pak tam měl velkou váhu stav městský, německý a katolický, jehož Husité přemoci nemohli, a kterýž vždy hotov byl, spojovati se s jakýmkoliv nepřítelem proti Čechům a svým slovanským krajanům. Proto panoval nyní na Moravě jiný politický smysl nežli v Čechách, kde všecko chtěj nechtěj řídilo se politikou národní. Výhradně německých královských měst v Čechách již nebylo, vyjmouc jen Cheb, Kadaň a Most.

Však z toho skutku, že Moravané krále Ladislava dříve přijali, strhl se mezi českými stavy náramný hněv, zvláště když později na jevo vyšlo, že v tom vězí pikle proti Čechům, a že k odkládání králova příjezdu do Čech radili i domácí zrádci, kteří zasedali ve vlastní radě pana zemského správce. Jiří Poděbradský doléhal na knížete Celského důtklivě, aby mu pravou příčinu oznámil, proč král do Čech nepřijíždí, a ten mu k svému ospravedlnění poslal psaní, kteréž krále bylo došlo od znamenitého českého pána, totiž Jana Smiřického, takového obsahu: „Jan Smiřický králi Ladislavovi pozdravení. Chválím to, že co nejdříve do království svého přijeti míníš: kdybys jen přišel, abys kraloval, ne abys jiným poddán byl. Ale abys neoděný a bez moci přijeti měl, toho chváliti nemohu, leč tě matka tvá o dvou hlavách porodila, abys jedné ve Vídni přátelům svým zanechal, a druhou nekonečné a nestálé víře české svěřil. Měj se dobře.“ Pan Jiří vzav ten list k sobě vešel do shromáždění pánův jemu k radě přidaných a vypravoval jim o tom listu, kterak se jím králi Ladislavovi dává výstraha, aby nespěchoval se vrtké víře české, lečby přišel s dostatečnou mocí, aby rozkazovati a trestati mohl co pán. I tázal se všech přítomných, co by soudili o člověku, který takovou výstrahu mohl dávati? Odpověděli všichni, že zrádce jest a rušitel obecného dobrého, a protož hoden nejohavnější smrti. Byl mezi nimi Jan Smiřický, a tázan byv také o zdání své, přisvědčil soudu obecnému. I položil pan Jiří před pány psaní ono rukou pana Smiřického psané a jeho prstenem spečetěné. Sám se byl svými ústy odsoudil, i jat jest a do vězení dán — s ním také rytíř Jan z Rabšteina pro po-

dezření účastenství. Smiřickému dán jest toliko den času, aby o svém statku pořízení učinil, a hned nazejtří 7. září 1453 stať jest v Praze na Staroměstském náměstí pod pranyřem a pochován ve špitále křižovníkův s červenou hvězdou u sv. Františka u mostu.

Tento Smiřický byl přední mezi muži stavu rytířského co horlivý Husita. Pražané jej r. 1421 učinili hejtmanem Mělnickým, a nedálo se potom nic důležitějšího v celém průběhu husitské války, čehož by se nebyl účastnil. Jemu postoupil poslední arcibiskup Pražský Konrad hrad a všecko zboží Roudnické, a na Roudnici bylo pak obyčejné sídlo jeho. Přilnul po válkách k Menhartovi z Hradce a za jeho příkladem upustil od kalicha stav se horlivým katolíkem; proto byl také panu zemskému správcí co rádce přidán, však osobní závist a nenávisť svedla jej k činu nešlechtnému, za kterýž utrpěl trest zasloužený jak ohavný, co zrádce vlasti a národu. Jeho potomci květli pak v Čechách ve stavu panském po dvě století, však zanikli neslavně v prvních letech třicetileté války.

Konečně slíbil král Ladislav Čechům, že v den sv. Michala, 29. září 1453, zcela jistě nastoupí svou cestu do Čech. Zdvihl se pan Jiří z Poděbrad a celá česká šlechta s ním, aby krále uvítali v Jihlavě. On však nepřijel za příčinou zvláštní a nepředzvídanou. Úkladem totiž Eicingerovým svržen jest Oldřich Celský ze své důstojnosti co přední rádce králův, a musel 28. září, z Vídně jsa potupně vyhnán, s nebezpečím života z Rakous utéci. Jeho místo zaujal nyní Oldřich Eicinger, a tudíž stalo se, že král o osm dní později do Jihlavy přijel.

Čechové s panem Jiřím v čele přijeli k Jihlavě ve velké a skvostné úpravě, sám pan Jiří měl asi 3000 jezdcův v komonství. Jihlavané, vědouce o sporu mezi českými a moravskými stavy o přijímání nového panovníka do země povstálé, dotazovali se dříve tajně ve Vídni, mají-li Čechy do svého města pustiti. Byli vpuštěni Čechové, však hned nastala mezi nimi a Moravany krutá hádka, a Čechové vytýkali Moravanům slovy velmi ostrými, že přijali dříve Ladislava za pána, ačkoli o tom byli z Čech výstrahu dostali, by toho nečinili, pokud Ladislav dříve nedosedne na český trůn. Moravané obviňováni jsou, jakoby se od koruny chtěli trhati a svým rodným bratřím zpronevěřiti, i hájili se jak mohli, a mezi jednáním o to bylo se několikráte obávati, by z toho nepovstal nový boj krvavý mnohem horší jiných, boj mezi sourodými bratry. Mezi tím přijel asi o týden později král Ladislav do Jihlavy v průvodu slavném a velikém. Král sám měl při sobě 4000 jezdcův rakouských a uherských, a v jeho komonství byli arcikníže Albrecht, bratr císařův, knížata Ota a Ludvík Bavor-

ští, markhrabě Braniborský Albrecht řečený Achilles, Oldřich Eicinger v 600 koních a množství pánův rakouských a uherských. Později přitáhl také Jan Huňad s patnácti sty uherských husarův. V Jihlavě strojeny jsou slavnosti a radovánky, ale spor mezi stavy nebyl tím ani přetržen ani ukončen. Čechové pravili, že má toto právem býti o králi „voleném“, za jakého Ladislav od nich považován byl: takový že má volen býti na radnici Starého města Pražského, a jestliže jest z cizí země, že má nejprv na hranicích země České činiti přísahu, potom před Prahou druhou přísahu a při korunování na hradě Pražském třetí; teprv po svém korunování má na Moravu jeti a tam za pána přijat býti. Moravané zas pravili Čechům, že Ladislav po dědičném králi zůstal sirotkem a proto že jim nebylo potřebí čekati na volení jeho v Praze. Zůstalo vše v Jihlavě nerozhodnuto, a moravským stavům bylo nabídnuto, aby příjezdem svým ku korunování do Prahy podali důkaz, že se od koruny odtrhnouti neobmysleli.

Přijetí Ladislava za krále do Čech, korunovace v Praze, narovnání sporu s Moravany.

1453 říjen.

Po dlouhém a bouřlivém jednání mezi stavy obou zemí přijali stavové čeští Ladislava za krále, učinivše mu tuto v Jihlavě přísahu poslušenství a věrnosti; potom se všecko zdvihlo i vydalo na cestu do Čech. Král přešel říčku Jihlavku, která tuto dělí zemi Moravskou od České, a přijeda na louku na české straně, susedl s koně, a všickni se tu zastavili. I dány jsou jemu knihy svatého evangelium, a on tu složil první přísahu v jazyku německém smyslu takového:

„My Ladislav, Boží milostí král volený Český, vstupující nyní a přijatí jsouce do téhož království Českého, slibujeme a přísaháme napřed pánu Bohu i obyvatelům téhož království, že každý stav duchovní i světský i všechny obyvatele v témž království máme a chceme zachovati a držeti i jich brániti v jejich právech, svobodách, zápisích, privilegiích a obyčejích ze starodávna držaných; a dále že mezi a příslušenství téhož království nebudeme odlučovati ani jich umenšovati, ale je rozmnožovati a šfítiti, což nejvíce moci budeme, vedle moci a dostatečnosti naší, i všechny věci že činiti budeme ke cti a užitku téhož království, tak jakož jsou nejosvědčenější předkové naši, králové v témž království činili. Tak nám pán Bůh pomáhej a všichni svatí!“

Po učinění přísaze zdvihl se král i jel v průvodu knížat a pánův jakož i stavův če-

ských i moravských i se vším komonstvem svým přes Kutnou Horu přímo do Prahy, kde se též dali najíti knížata a stavové slezští a poslové z lužického Šestiměstí.

Ve středu dne 24. října 1453 přijel král Ladislav do Prahy. Pražané ho přijali se vši možnou slávou a všelikou ctí, jakž tehdejšího času v obyčejí bylo, i uvedli ho do královského sídla ve Králově dvoře na Starém městě, jež pan Jiří z Poděbrad před tím již jak nejskvostněji dal opravit i ozdobiti. Když řádně svěceného arcibiskupa tehdejší nebylo, nastala otázka, kdoby nového krále korunovati měl. Nebylo sice pochybnosti, že podle starého řádu biskup Olomoucký. Avšak národ žádal, by to vykonal jeho arcibiskup volený, mistr Jan z Rokycan. Král sám podle zápisu svého, království Českému učiněného, povinen byl o potvrzení Rokycanova na arcibiskupství se starati, i vyslal v té příčině dlouho před korunovací své posly do Říma. Avšak biskup Eneáš Sylvius, nyní papežský legát v našich zemích, horlivě jako Kapistran u papeže se přimlouval, aby té žádosti odepřel. Rokycana nemohl tedy krále korunovati, také Ladislav sám maje nepřemožitelnou nechuť k Rokycanovi od mladí svého sobě vštípenou, nebyl by nikdy přijal koruny z rukou jeho. Obřad korunovace musel se vykonati podle starodávného řádu od císaře Karla ustanoveného a podle obyčeje římské církve. Kanovníci kostela Pražského, přebývavše od r. 1448 v Plzni, byli na svá sídla do Prahy nazpět povoláni, a král vyplatil některé statky jejich, aby měli zas dostatečnou výživu. Den před korunováním vstoupili nejpřednější a nejmocnější mužové z Ladislavových zemí v Praze přítomní ve společný závazek a slib na šest let, že mají a budou věrně státi při králi a jemu i sobě vzájemně pomáhati, což král sám stvrdil svým vlastnoručním podpisem. Byli to zejména pan Jiří z Poděbrad, Aleš Holický ze Šternberka, nejvyšší komorník český, a Zdeněk Konopištský ze Šternberka, nejvyšší purkhrabí Pražský, z Uhrův Jan Huňad, Jan Vítěz ze Zredna, biskup Velko-Váradský a kancléř uherský, z Rakůň Oswald a Štěpán bratři z Eicingu, Pankrác z Plankenšteina a Sigmunt z Eicingu.

Korunovace vykonala se v neděli dne 28. října podle obvyklých obřadů ve chrámě u sv. Víta na hradě Pražském. Svatováclavskou korunu postavil Ladislavovi na hlavu Olomoucký biskup Jan XII. příjímím Haz, syn měšťanských rodičův z Brna. Byl dříve proboštem kapituly Olo-

moucké a dosedl na stolič biskupskou po smrti svého předchůdce Pavla z Miličína r. 1450. Přítomní byli všichni s Ladislavem do Prahy přišli knížata a pánové, též Dionys, kardinál-arcibiskup Ostřihomský, biskupové Vratislavský, Pasovský a Velko-Váradský, také Beneš, převor Litomyšlských Premonstrátův ve Svítavech, který se ještě zdobí nyní již jalovým titulem biskupa Litomyšlského. Nazejtří jel král pod korouhví s velkým komonstvem s hradu Pražského dolů do města i sypány jsou prý okolo něho peníze mezi lid na celé cestě až do Králova dvora.

Když přišlo ku slavnému skládání přísahy poddanosti, obnovily se hádky předešlé mezi stavy českými a moravskými. Vystoupil nejv. komorník český, starý pan Aleš ze Šternberka, a takto k Moravanům pravil řka: „Páni Moravané! učinili ste všetečně, ješto vám nepřisluželo, že jste prve krále Jeho Milost do své země přivedli a jeho za pána přijali před námi, nám toho neohlásivše; ješto my měli sme to prvé učiniti a vy nás s tím čekati, jakožto od království tohoto po hlavě jíti. A protož žádáme od vás toho nápravy, a zvlášť toho, abyste znovu při přítomnosti naší krále Jeho Milost sobě za pána vzali, neb jste vy manové koruny české.“ Na to odpovídal za Moravany pan Vaněk (Václav) z Bozkovic řečí důtklivou ale i důkladnou, že Moravané Čechům proti dědičnému pánu svému ničím zavázání nebyli, že se znají býti údy koruny české, ale že nejsou manové čeští, nýbrž ve všem urození, ve statcích i v městech tak svobodní jako Čechové; králi že slibovali jakožto dědici svému totéž, co dříve byli slíbili otci jeho. Již počaly mysli všech rozněcovati se, i pohrůžky bylo slyšeti s obou stran, leč král s přítomnými knížaty a pány uherskými i rakouskými vložil se mezi ně, a po mnohém a těžkém jednání srovnal tu různici tak, že co se bylo stalo, mělo sice tenkrát zůstatí ve své váze, ale nemělo sloužiti za příklad na časy budoucí; Moravané že napotom co úd koruny mají se řídití dle hlavy své, však ne co manové, ale co přátelé a bratři.

Jiné korunní země, zejména knížata Slezští a poslové z Lužického Šesti-městí přiznali se v Praze bez rozpaku ku koruně i ku králi, kterému tuto svou přísahu poddanosti a věrnosti složili. Však scházeli mezi Slezáky poslové města Vratislavi, protože prý do Prahy, toho kacířského města, nepjdou. Však o nich níže mluviti se bude.

Tak skončilo se bezvládí, kterýmž země

Česká již na 14. rok nebezpečně byla zmítána, na trůnu českém osedl opět král ode všech obyvatelův království i od všech korunních zemí uznáný a řádně přijatý. Král Ladislav byl mládenec nyní sotva čtrnáctiletý, když na český trůn dosedl, a náš Palacký takto jeho povahu naznačil: „Byl krásný, zrůstu štíhlého, tváře sličné, pleti bílé s lícemi ruměnými, oči nad míru jiskřících, a hojné kadeře zlatoskvoucí zdobily hlavu jeho. Chování jeho bylo slušné a přívětivé, mravy čisté, tak že přirozenou nechuť jevil proti všelikému hýření. Však nepoživav co nemluvnátko něžnosti mateřské, a co dědic bohatý od jakživa pod přísnou stráží chován i pochlebníky obklíčen byv, zdá se, že záhy zavřel se v srdci svém, aniž stal se schopným oddanosti upřímné a pevné. Nemoha pak pro věk provozovati všude své vůle, protivnostmi tužil se v sobectví a prospíval v pokrývání a přetvařování se až k ošemetnosti; také lépe uměl odkládati pomstu, nežli odpouštětí ze srdce. Při tom však býval dosti horliv u vykonávání povinností nábožných, a jevil záhy nevšední lásku k naukám a k umění. Bylo v něm jistě jádro panovníka statného, až by vlastní zkušeností byl se poučil, že jen spravedlností mohl získati a přemoci svět.“

Ve svého správce království Českého, Jiřího z Poděbrad, kladl král Ladislav úplnou důvěru, ač byl pan Jiří v tělesném ohledu co muž postavy zavalité pravý opak od něho; lépe však se duchem sobě rovnali, neboť mravy obou líčí se od současných lidí co velmi jemné a šetrné, jakož také, zdá se, v nedlouhém čase mezi nima obapolná náklonnost a přizeň povstala, a pan Jiří byv od Ladislava otcem nazýván, staral se o jeho dobré opravdové a skutečné. Král kraloval a zemský správce vládl a vedl péči o dobré obecné; Ladislav dával jméno královské a štít důstojnosti své, Jiří provozoval moc a právo. Králi Ladislavovi dostalo se sice pečlivého vychování, avšak napájen byl duchem Čechům nepřítivným; proti kališníkům měl sobě vštípenou hlubokou nenávist a nebyl dokonce k tomu veden, aby si byl osvojil známost jazyka českého. O to byla nyní hlavní péče pana Jiřího při králi, aby taková chyba napravena byla, aby Ladislav Čechům přivykl, česky se naučil, s českým životem a způsobem, s mravy a zákony národu se seznámil a spřiznil. Proto měl nyní král jak nejdéle v Praze přebývati, dvůr jeho měl přestati býti německým a státi se českým. Brzy všechny Němce, kteří dotud okolo krále byli, pan Jiří odstranil, a dvůr pouhými Čechy osadil; mladí Če-

chové z nejpřednějších rodů voláni jsou ke dvoru, kdež měli králi sloužiti a jemu společníky býti. Sám pan Jiří co nejvíc možná při králi se zdržoval, a prý s ním i v noci v jedné komnatě spával. Proto také pan Jiří skutečně vedl také úřad a titul královského hofmistra. Pan Jiří měl zajisté zemi Českou lépe v moci své než Jan Huňad Uhry, a přec jak rozdílně si oba počínali! Huňad nyní co nejvyšší kapitán v Uhřích a správce důchodův královských potahoval přece jako před tím, než mu ten titul dán, všechny důchody země Uherské k sobě sám, a neklada účty nikomu, chtěl odbývati krále jen jistou roční sumou co ciziuce. Jiří zas ve všem činil se dobrovolně pravým služebníkem a úředníkem královým; obnoviv královskou komoru v Čechách, pečoval všemožně o její prospěch a skládal jak z příjmův tak z vydání účty před kommisí od samého krále jmenovanou.

Největší přítel a podporovatel krále Ladislava byl však jeho ujec, Oldřich kníže Celský, nyní pohřbchu v nemilost upadlý, který, ač byl člověk jinak nevalné povahy, přece o dobré královo více než o své vlastní pečoval. Proto byl Huňadovi zřejmým nepřitelem, naproti panu Jiřímu zas potajmu nešlechetně působil jak mohl.

Krále Ladislava pobyt v Praze. Znameníť sněm. Obnovení pořádku a dávného blahobytu v zemi.

1453 od listopadu — 1454 do prosince.

Čtrnácte měsícův pobyl král Ladislav po korunování svém v Praze, a pan Jiří z Poděbrad staral se hned ve jménu jeho provesti vše, čeho ještě zapotřebí bylo k uvedení země i celé koruny v řád plný a stálý, aby oboje se zaskvíti mohly v starodávném lesku slávy své. Cizí knížata a pánové odjížděli a jiní přijížděli, opět se v Praze ozývalo hlučné životy dvorské. Huňad, nejvyšší kapitán Uherský, opustil Prahu již 5. prosince 1453, Oldřich Eicinger a biskup Pasovský pobýli tu déle, a řídili z Prahy zemi Rakouskou jménem královým.

Mezi tím obraceli stavové čeští všechnu píli ku sněmu valnému, kterýž se hned v polovici listopadu 1453 v Praze sešel a o nejpilnější potřeby jednal. První bylo: uvesti pořádek v práva veřejného a soukromého pozemního majetku. Již od počátku bouří husitských r. 1419 přecházely statky pozemní z ruky do

ruky, a to způsobem mimořádným a často násilným. Zemský soud po všechen ten čas nezasedal a zemské desky byly zavřeny. Co v tom císař Sigmunt r. 1437 napraviti hleděl, nemělo stálosti, neboť čtrnáctiletým bezvládním ještě více rozmnožily se hádky a půtky o statky. Statky královské a zádušní, co jich v Čechách bylo, uchváceny byvše v cizích rukou se octly; pak je Sigmunt rozzastavil v určitých sumách zápisních, a co se týče soukromého majetku, tu často dokonce nevědělo se, kdo by dle práva byl pravým vlastníkem. Aby taková všeobecná právní nejistota konec vzala, navrhl pan Jiří ve sněmě, aby se sáhlo k prostředku ostrému a důraznému, aby se totiž v celé zemi provedla prohlídka všelikého majetku. K tomu cíli zvolil sněm ze sebe dvě kommis, jedna k ohledání a zapisování všech zápisův královských, druhá k ohledání, skoumání a zapisování všech smluv soukromých. I tak nastalo putování všech těch, kteří nějaký statek drželi, do Prahy, od 23. listopadu 1453 až do poslední lhůty, do dne 23. dubna 1454; kdo se do toho času před kommisí, před kterou náležel, nepostavil a jí svých zápisův a jiných právních důkazův na svůj majetek nepodal, nebyl dále slyšán. Pak se zápisy od kommisí za pravé uznané nově do desk vkládaly. Kdo však drželi statky královské neb zádušní nemajíce na ně zápisův od císaře Sigmunta, museli je k ruce králově nejdéle do hromnic 1454 postoupiti panu správci zemskému, a kdož toho neučinili, byli za to pokutováni na hrdle i statku, jakožto zločinci a rušitelé obecného dobrého. Pan Jiří jednal v tom s takovým důrazem, že se brzo královské komoře drahně statkův po celé zemi vrátilo. Sirotkové po panu Oldřichovi ze Hradce vrátili králi hrad Karlštejn i s korunou a zemskými klénoty, jak se zdá, již před zřízením těch kommisí.

Dále svolil sněm k vybírání mimořádné berně, celého úroku pátletního, jako někdy po přijetí císaře Sigmunta do země, jakž dávno před tím bylo slíbeno, aby královský dvůr důstojněji mohl býti opatřen i aby král korunní statky ze zástav vypláceti mohl. Vybírání berně počalo dne 6. ledna 1454 po celém království; každý pán a zeman poslal do míst, kde se berně vybírala, svého úředníka neb služebníka s penězi a s registry, po kterých se jemu úrok vyměřoval a vybíral, totiž pololetní řádné příjmy ze všeho pozemního statku. Chudí zemané, dědiníci, kteří sami polí svých vzdělávali, měli po dvou kopách z lánu, to jest po pěti dukátech dávati. Kdo měli jistiny a jen z jejich

úrokův živi byli, byli též povinni, své pololetní úroky berníkům skládati, a kdokoliv v tom kterou křivdu činil a nespravedlivě dal aneb spravedlivě dáti nechtěl, takový měl býti na králově neb panské milosti s hrdlem i se statkem. V městech platili tu berni měšťané, řemeslníci a obchodníci.

Dále na sněmě bylo uzavřeno, že o suchých dnech postních nejprve příštích, to jest 13. března 1454 soudové zemští opět řádně počnou úřad svůj konati, a tudíž že každý může křivditele svého k budoucímu soudu poháněti, a že se přísně zapovídá, aby nápotom všechno zůstá mezi obyvateli přestalo, a nikdo se více neopovažoval, násilím svého se domáhati na protivníku svém. Také všem lidem duchovním i světským nařídilo se, aby se s obou stran k sobě měli a zachovali podle kompaktat v lásce a svornosti; kdož by jiného haněl neb kacířoval, měl býti také na králově a na panské milosti se statkem i s hrdlem. Slovem psanec znamenal se tehdejší každý, kdo pro těžká přečinění do klatby dán byl a právu zadost neučinil, což až do 17. století trvalo. Takovým psancům povoleno, aby až do dne hromnic, 2. února, mohli hledati a nalezti milost, okázali se osobně u krále, u zemského správce aneb u popravcův krajských, a slibů polepšení života; po vypršení té lhůty ale mělo se každému postiženému psanci státi právo bez milosti. Potom obnoven jest starodávny řád a zákon zemský, kterýmž každý člověk bez výminky zavázán byl, když by počalo se někde křičeti: „nastojte!“ nechati všeho a pomáhati osobně honiti zloděje a škůdce zemské, až by chyceni a krajským popravcům ku popravě odevzdáni byli. Také zakázáno, státi v zálohách lesních a při silnicích a vypadati na kupce a vozky, vybírat nová cla, vymýšleti nové silnice, ve vodách stavěti prahy, jezy a hrady, zakládati nové krčmy a pivovary a podobné. Konečně ustanoveno, aby žádný žádnému neodluzoval čeledi, ani ji proti vůli druhého přechovával, ani lidí úročných (pánům svým úrok čili činži platících), ani služebních, leč by se řádně vyhostili čili propuštěni byli od pánův svých aneb jim se z povinností svých slušně vytáhli. Též pacholci dělní neboli služební aby měli všickni pány své, jimž by dělali neb sloužili, a po krčmách neb jinde se nepováleli, a kdo by neukázal poctivé živnosti a obchodu svého, měl od popravce co zabálec a škůdce považován a trestán býti. Toto poslední ustanovení bylo zajisté velmi potřebné v okolnostech tehdejších, nicméně jeví se v něm první krok k uvedení

lidu poddaného, dosud osobně svobodného v tělesnou porobu, tak jak nedlouho později skutečně se v Čechách zavedlo podle příkladu německého, panovavšího od dávných časův v Němcích.

Následkem všech těchto ustanovení sněmovních, od pana Jiřího rázně v celé zemi provedených, nastala v Čechách taková bezpečnost obchodu po silnicích a po městech, objevila se taková hojnost a lacinost všelikého zboží a potřeb obecného života, že tehdejší letopiscové nemohli se toho dosti vynachváliti. Však se také schudlé krajiny české a moravské tak znamenitě zotavily a blahobytem oplývati počaly, že věk panování krále Ladislava a potom samého Jiřího z Poděbrad co nějaký zlatý věk dlouho se udržel v blahoslavené paměti pozdních potomkův, pokud mu nepřátele naší vlasti a pana Jiřího zvláště svévolně neučinili konec předčasný.

Cena peněz tehdejších byla as taková: na 1 dobrý český groš stříbrný počítalo se původně 12, později 14 haléřův, čili 6 a později 7 peněz (peněz platil tedy $\frac{1}{6}$ groše). Také se dělil groš na 4 orty. Rovnal se tedy 1 ort = $\frac{1}{4}$ groše čili 3 později $3\frac{1}{2}$ haléřův; 1 peněz roval se 2 haléřům. — Českých grošův počítalo se: 16 na jeden zlatý český, to jest zlatou minci českou, kterých však jen málo v oběhu bývalo; 18 na zlatý rýnský, 24 na zlatý uherský, to jest nyní c. k. dukát; 48 českých grošův šlo na polskou hřivnu, 60 na kopu, 64 na českou neb moravskou hřivnu. Takový byl poměr dobrých mincí od krále Václava IV. až do Ladislava. V časech bouřlivých dělalo se však mnoho falešných mincí v Čechách i ještě více v zemích německých, a již za krále Ladislava muselo se i 28 grošův českých dávat za jeden dukát čili zlatý uherský.

Dříve nežli se památný první sněm za krále Ladislava skončil, přišla ještě také náboženská otázka k řeči. Od výjezdu kardinála Karvajala z Prahy před šesti léty přestali Čechové vyjednávat s Římem o uznání kompaktat a o potvrzení arcibiskupa voleného. Také poslové od krále Ladislava před jeho příjezdem do Prahy o to do Říma vyslaní, jak sme již nahoře podotkli, nezjednali ničeho. Horliví Husité, jichžto síla zvláště ve stavu rytířském velká byla, počali zle k tomu přihlížeti, že pan Jiří všechnu svou péči jen o světské záležitosti vede a o konečné uspořádání české církve se nestará, berouce tudíž pana Jiřího v podezření, jako by horlivost jeho kališnická v obcování s cizími pány byla ochladla, i jako by v požívání moci a slávy světské příliš zapomínal na péči o slávu Boží a nebeskou. Bylo to jednou ve slavnějším zasedání sněmu na Staroměstské radnici v březnu neb dubnu 1454; král Ladislav seděl na trůnu; jemu po boku

pan Jiří z Poděbrad a dále nejvyšší úředníci zemští a pánové; stavové četné sbromáždění naplnili všechny prostory veliké síně. Tu se zdvihne ze středu stavu rytířského muž letitý a silný, postavy vysoké a ducha neoblomného, starý Husita a „bojovník boží“, Beneš Mokrovouský z Hustiřan a na Malešově, někdy jeden z prvních náčelníkův Orebitův, kterýž se vždy více k výstředním nežli mírným stranám klonil. Povystoupiv ku předu mínil dáti váhu slovům a žádostem strany nespokojené jav se takto řečniti řka: „Nejjasnější králi, pane správce, i pánové a zemané milí! Dobrý ste počátek učinili ve věcech království toboto, i nemohu než chváliti, že uvodíte pořádek a spravedlnost do běhův světských: ale nechválím, že při tom zapomínáte na věci duchovní, a zanedbáváte to, čeho především potřebí jest; neboť přikázáno jest, hledati nejprv království božího a spravedlnosti jeho, načež jiné vše bude nám přidáno. Pamatujete dobře, jak těžké za naší paměti povstaly bouře v zemi této, proto že nařízení božímu v něm odpory se činily; známo jest také, na kterých závazcích pokoj opět uveden, jaké zápisy máme od všeobecného sboru církevního i od nebožtíka císaře slavné paměti, a jaké přísahy sami mezi sebou sme činili, že ctihodný mistr Rokycana má býti arcibiskupem naším, že přijímání pod obojí má míti průchod ve všech kostelích a farách, kde bylo v obyčeji, a žáci docházeti řádného na kněžství svěcení: a to vše již zanedbává se a ruší veřejně!“ I vskočil tu panu Benešovi do řeči pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka řka, že takové věci nenáleží k přítomnému sněmovnímu jednání; pan Beneš však nedávaje se mýlití přece dále mluvil. Tu se proti němu postavili pan nejvyšší mincmistr Čabelický a nejvyšší komorník, pan Aleš Holický ze Šternberka, napomínajíce ho k mírnosti a zvláště dokazujíce, že taková žádost měla nejprv u rady páně zeměsprávcovy zanešena býti. On nedav se odstrašiti, opět povýšeným hlasem žádal, aby nejprv věci božské v jednání brány byly, dokládaje, že toho nemluvil sám ze sebe, ale z nařízení celé obce sněmovní, a obrátiv se k sněmovníkům, tázal se, tak-li tomu jest? Po celé síni ozvali se hlasové: „Tak, tak, tak!“

Král Ladislav vida pohnutí ve sněmu, aniž moha dorozuměti všem řečem, povolal k sobě nejvyššího kancléře Prokopa z Rabšteina, aby mu po německu vyložil, co se mluvilo. I přišli král i pan Jiří jemu po boku sedící do nemalých rozpakův. Však pan Jiří

vstal, prose pana Beneše pro Boha, aby mírnil se v počínání svém a neuváděl do nesnází ani krále ani sněmu celého, neboť že jeho věc i tak jeho královské milosti a jeho radě ku pořízení odevzdána býti musí, že svým časem příhodným zajisté opatřena bude, nyní však že především jest starati se, aby, jako bylo počato, spravedlivost se dala všem obyvatelům země této. I tak stíží byla uchlácholena bouře již již se počínající.

Jakž bylo ustanoveno, počal po čtrnáctileté přestávce nejvyšší zemský soud dne 13. března o suchých dnech postních zasedati. Nejvyšší úředníci zemští, počítajíc v to i pana zeměsprávce a k tomu 12 osob stavu panského, v celku 16, potom 8 vládyk čili osob stavu rytířského, bylo jmenováno za soudce. Něco přes polovici jich byli kališníci, ostatní katolíci, a jakož již za císaře Sigmunta počala hádka mezi stavy o přednost při soudě jedněch neb druhých, takž i nyní povstala řevnivost mezi nimi, a každý stav chtěl rozšířiti práva svá naproti druhým stavům. Stav rytířský žádal hned velmi důrazně, aby města obmezována byla v nabývání zemských statkův, a nesměl potom žádný měšťan svobodných dědin a pozemkův beze zvláštního královského povolení kupovati a do desk klásti. Potom to ještě stav rytířský těžce nesl, že pánův téměř dvojnásob více než rytířův v nejvyšším soudu zasedá, a že všechno vyřizovalo se při něm výhradně od pánův a jménem panským. Hádky o to dlouho trvala a byla velmi bouřlivá, až ji pan zeměsprávce teprv po dvou letech v ten způsob urovnal, že po čtyři léta ani páni ani rytíři nemají vynášeti potazův a nálezův při soudě, leč toliko pan správce sám jménem královským.

Král Ladislav dosedna na trůny otce svého byl velikými díky povinen mužům, kteří se o zachování těchto trůnův nejvíce byli přičinili; Jana Huňada povýšil do stavu hraběcího zapsav mu dědičně hrabství Bystřické v Sedmihradsku; dal se však od něho svéstí, že Janu Jiskrovi z Brandýsa, nejvěrnějšímu svému služebníku v Uhřích, všechnu moc odňal, a všechny uherské hrady jemu prvé zapsané vyplatil. V Čechách nemohl zajisté nikdo většího práva na králova vděčnost míti, nežli pan Jiří z Poděbrad. Ten však se spokojil jen tím, že mu král propůjčil právo výplaty na panství a statky od císaře Sigmunta někdy panu Pátovi z Častolovic zapsané, totiž na Kladsko s Landekem, Bystřicí, Frankenšteinem a Radkem i s klášterem Kamencem s příslušenstvím, potom na kní-

žetství Münsterberské v Slezsku, a na hrady a panství Potštein a Albrechtice, tak aby je od dědicův vyplatiti a napotom pro sebe právem zápisním mohl držeti. Albrechtice, bývalý hrádek lovců v lesích Častolovských, nyní zaslý. Rozumí se tím jménem panství Častolovické, kdežto nad Orlicí stával někdy rodní hrad pánův Půtův. Těch statkův užíval do těch dob pan Hynek Krušina z Lichtenburka co manžel paní Anny z Koldic, vdovy posledního Půty z Častolovic. Přihodilo se právě toho roku 1454, že pan Hynek Krušina, znamenitý někdy vůdce Orebitův potom Pražanův, umřel, a syn jeho Vilém z Lichtenburka přijav od pana Jiřího z Poděbrad sumu zástavní, postoupil těch statkův jemu dne 16. května řečeného roku. Zdá se pak, že podobným způsobem vyplatil pan Jiří také město a panství Kolín nad Labem, jež dosud držel zápisem císaře Sigmunta kněz Bedřich ze Strážnice. Nevědomo, kdy se to stalo, ale kněz Bedřich umřel potom 22. října 1459 na Poděbradském hradě Potšteině, a Kolín již tehdy byl v držení krále Jiřího.

Dvěma jiným pánům českým, Alšovi Holickému ze Šternberka a Zdeňkovi Konopištskému ze Šternberka propůjčil zas král Ladislav dne 10. ledna 1454 všechno své vrchní právo k Chotěbuzi, hradu, městu a panství v dolní Lužici, aby ji co manství koruny české dědičně držeti mohli. Odtud pocházelo pak ono vrchní právo manské, jež rod Šternberský v Lužici provozoval až do nynějšího století.

Také Rosenberkové činili si nároky na královskou odměnu, které však starý pan Oldřich nepožil, ač i jeho přičiněním král Ladislav z poručnické moci císaře Bedřicha vysvozen byl. Proti vůli jeho smířili a zpřiznili se jeho synové Jindřich a Jan spanem Jiřím z Poděbrad, svým sestřencem, v psaných jemu posílaných „svým milým bratrem“ jej napotom nazývajíce. Tito dva bratři žádali i také obdrželi od krále všechno královské právo na městě Českých Budějovicích. Avšak měšťané nechťce pod žádnou výminkou býti Rosenberskými poddanými uměli návodem svých představených, Ondřeje Puklice ze Vstuh, Václava Píseckého a Ondřeje Sovy tak směle a spolu opatrně svobodu svou obhájit, že všemu nucení odolali ba ani vinu odboje proto na sebe neuválili. Bylo již tehdy v Budějovicích mnoho Čechův, jako v jiných městech českých. Za to dostalo se pánům z Rosenberka jiné náhrady. Pan Jindřich

z Rosenberka byl mezi předními osobami, které již lonského roku dne 24. července král Ladislav z Brna do Vratislavi vypravil, aby tam jednali o zasnoubení královny druhé sestry, Alžběty z Habsburka, s Kazimírem Jagajlovicem, králem Polským. Sňatek tento šťastně se povedl: pan Jindřich z Rosenberka postaven jest nyní v čelo nádherného průvodu, a přijav královskou nevěstu přivedl ji 2. února 1454 slavně do Těšína, kdež ji 9. února s velikou slávou králi Kazimírovi odevzdal. Svatba se slavila v Krakově s velikou nádhrou; v slavných kolbách a jiných rytířských závodech vynikali čeští pánové svou neohrožeností a obratností.

Tato Alžběta Rakouská stala se spojovacím článkem v nepřetržené posloupnosti našich knížat a králův po přeslici od Přemyslovcův až do našeho nynějšího panujícího rodu Habsbursko-Lotrinského; neboť její prvorozený syn, Vladislav Jagajlovic, stal se potom králem Českým a Uherským. Jiní její synové: Jan Albrecht, Alexandr a Sigmunt osedli po sobě na polském trůnu; jeden syn, Kazimír, dosáhnou 24 let věku svého, umřel r. 1483 byv potom za svatého vyhlášen, a ještě jeden syn, Bedřich čili Fridrich, jsa knězem umřel co arcibiskup Hnězdenský a kardinál. Kromě těchto šesti synův měla tato královna Alžběta ještě pět dcer, provdaných vesměs za německá knížata. Sama žila až do r. 1505.

Když pak pan Jindřich z Rosenberka toto čestné poselství vykonal, udělil mu král Ladislav důstojenství a moc královského nejvyššího hejtmána vojvodství Slezského, o kteréžto místo také někteří knížata Slezští velice byli stáli. Tím se otevřela jeho mladšímu bratru Janovi z Rosenberka cesta, že sobě téhož času zasnoubiti mohl Annu kněžničku Hlohovskou, a že když starší bratr a vladař domu Rosenberského, pan Jindřich r. 1457 umřel, po něm nastoupil vysoký úřad královského nejvyššího hejtmána Slezského.

I druhý bratr páně Jindřichův, Jošt, mistr Strakonický a probošt kapitoly Pražské, došel velikého povýšení stav se ve dvou letech, 1457, Vratislavským biskupem.

Jednání následkem pádu Cařihradu. Válka v Prusích a marná jednání o zastavení krajiny a země.

1454.

Vyvrácení staroslavného císařství Řeckého, dokonané dobytím Cařihradu lonského roku skrze Mohameda II., sultána Tureckého, poděsilo celou Evropu, neboť každý předvídal, že po této ráně ještě další pohromy na křesťan-

stvo budou se valiti. Záleželo nyní všechno na dvou hlavách křesťanských, na papeži a císaři, kterakých prostředků k uvarování zlého se uchopí. Císař Bedřich III. dle své povahy zavřel se v Novém městě za Vídní do komnat svých, plakal, modlil se a činil pokání, ale k činům scházela mu jako vždycky odvaha;

však papež Mikuláš V. národy křesťanské vyzýval, aby své síly spojili a vzavše na sebe kříž ku společné válce proti nepříteli křesťanstva se vzbouřili. První byli Uhři na bojišti, neboť jim hrozilo nebezpečí nejbližší, a Jan Huňad přepraviv se dvakrát přes Dunaj porazil tohoto roku 1454 znamenitý oddíl Turků u

Beneš Mokrovouský zastává smýšlení své strany ve sněmu na Staroměstské radnici před králem a Jiřím z Poděbrad, v postě r. 1454. (Str. 171.)

(8)

Kruševce v Srbsku. V Německé říši držány jsou v té příčině dva říšské sněmy roku 1454 v Řezně a potom ve Frankfurtě. Dle rady Jiřího z Poděbrad dal král Ladislav na sněmě Frankfurtském Německým knížatům oznámiti, že chce ze svých zemí 40.000 mužův ku společnému tažení proti Turkům do

pole postavit. To hnulo Německými knížaty dotud jako vždy málo ochotnými, tak že i oni konečně uzavřeli postaviti rovněž tolik, ač tak, aby se další určení o tom stalo až na novém říšském sněmu budoucího roku v Novém městě za Vídní. Potom ze všeho toho nic nebylo.

Toho roku 1454 byla také válka v Pru-

sích. V této zemi byli již dávno všickni obyvatelé víru křesťanskou přijali, řád Německých křižákův tam již dávno svou nehrubě apoštolskou úlohu pomocí meče a ohně vykonal — nyní byl by se měl také již dávno jinam přestěhovati a na jiných pohanech své umění provozovati. Však to německým rytířům ani na mysl nepřišlo: jim se líbilo v Prusích panovati, a nebylo-li pohanův, aby se dali pokřtiti a v otroctví vrhati, utiskovali páni rytíři obyvatelstvo křesťanské. Sami se chlubil, že Prusko jest nyní německé šlechty špitálem, neboť v skutku sloužilo již co zaopatřovací ústav pro mladší syny z německých rodův šlechtických. Jejich poddaní, zemané i měšťané, kteří se tam dříve pod jich ochranou také byli z Němec zatáhli, museli se konečně proti jejich panovnické zvůli a nekázni hájiti, zřídivše mezi sebou obhájný spolek, tak zvaný „ještěrců“. Původní obyvatelé těchto Baltických končin, Poláci a Litvané, uvrženi v tělesnou porobu, snášeli a trpěli bídu největší. V posledních letech přesahovaly pych, ukrutnost a svévole křižákův již všechnu míru, a spolek ještěrců počal jim silně odporovati. Křižáci, vidouce nebezpečí své, hledali u Německého císaře a u papeže podpory proti odboji poddaných. Ještěrcův spolek nezdráhaje se, postaviti se před soud císařský, vypravil posly k císaři. Však když tyto poslové k císaři Bedřichovi do Nového města za Vídně skrze Moravu šli, nastražili tam křižáci tři moravské pány na ně. Přední z nich byl, jak se zdá, pan Jaroslav z Lomnice, pán na hradě Cimburce nedaleko Buchlova, zločestný té doby loupežník; prostředníkem toho úkladu zas byl snad moravský pán Bernard z Cimburka, veliký přítel pruských křižákův. Výše zmínění moravští pánové přepadli posly ještěrcůho spolku loupežně dne 15. června předešlého roku 1453 nedaleko hradu Milotic, čtyry míle od Brna, dšlem je pobili, jiné zranili, a ještě jiné do vězení odvěkli; toliko jediný zachoval se útekem a dostal se do Vídně. O propuštění uvězněných postaral se později pan Jiří z Poděbrad. Eneáš Sylvius velmi si na to stýskal, že se moravská šlechta na loupežnictví dává, nazýváje Moravu nehostinskou zemí a loupežníkův domovem. Císař vydal 1. prosince 1453 rozsudek ještěrcůmu spolku naprosto nepřiznivý, načež údové jeho byli zoufalstvím ke zřejmému odboji proti křižákům dohnáni. Najavše množství branného lidu nejvíce českého, kterýž nenalézaje za obnoveného pokoje ve vlasti zaneprázdnění sobě obvyklého, nosil své zbraně do ciziny, kdekoli ho na žold přijali, — počali r. 1454

válku proti utiskovatelům svým, a tak slavně se jim dařilo, že křižákům zůstaly jen ještě města a hrady Marienburk, Štum a Chvojnice, kde se ještě mohli brániti. Celé západní Prusko podávalo se pod ochranu králi Kazimírovi Polskému. V Němcích pak bylo veliké hnutí, že se německé šlechtě společný špitál kazí, i přijel markhrabě Albrecht Braniborský v měsíci dubnu do Prahy, aby na králi Ladislavovi žádal pomoci pro křižáky u velikých úzkostech postavené; však pan Jiří z Poděbrad neradil, aby Český národ ku prospěchu utiskovatelův národu Slovanského válku vedl, a žádal od křižákův takovou sumu na žold pro vojsko, že ji schudlý řád dáti nemohl. Nicméně vypravilo se z Čech i Moravy soukromě opět drahně lidu branného křižákům ku pomoci do Prus. Tak se stalo, jako již před tím jednou, že v Prusích Čechové proti Čechům bojovali, jedni ku prospěchu Polákův, druhí Němcův. Král Kazimír přijav zemi Pruskou, pokud se mu dobrovolně podávala, musel nicméně s valným vojskem do pole vytrhnouti, zmocnil se Toruně a Elblongu, avšak mimo nadání před Chvojnici dne 18. září 1454 porážku utrpěl. Tím se křižákům poněkud ulehčilo, zvláště že Poláci sami tu vojnu bez pořádného vůdce, bez kázně a vůbec velmi bídě vedli; avšak křižáci přece zpamatovati se již více nemohli, a po čtrnáctileté válce r. 1466 konečně mírem v Toruni uzavřeným vojvodství Pomořské, Chelmínské a Marienburské a knížetství Varmínské koruně polské postoupiti museli. Byly to potom Prusy západní čili královské. Křižákům zůstaly pak jen Prusy východní s městem Královcem, do kterého velmistrové řádu z Marienburku své sídlo přeložiti musili, zůstávající napotom pouhými lenníky králův Polských.

Když byl opět v České zemi pečí pana Jiřího řád a pokoj uveden, byla pana správce hlavní starost, aby také v druhých zemích koruny České šlo všecko starodávným pořádkem a zvláště aby části jich na ten čas zastavené z cizích rukou vybaveny byly. Však jednání o tom bylo velmi nesnadné a nechtělo se zcela dařiti. Markhrabě Bedřich Braniborský držel dolní Lužici zápisem a pan Jiří poslal k němu již 18. června lonského roku před korunováním Ladislavovým posly své s určitou sumou peněz, aby tuto českou korunní zemi vyplatili. Však nepřišlo k tomu, a mladší markhrabata Braniborští, Albrecht a Jan, přišedše do Prahy na počátku května 1454, uměli to u krále Ladislava působiti, že starší bratr

jejich, kurfürst Bedřich, nepřestával Lužice držeti pod jménem léna českého.

Saský kurfürst Bedřich vždy ještě držel množství hradův, měst a krajín na pomezí míšeňském, a byly o ně mezi Čechy a Sasy v těch letech ustavičné třenice ba i krvavé půtky, které sice nic nerozhodovaly, ale starou nevoli ustavičně nově podněcovaly a jítřily. K tomu se přičinilo ještě také chování se saského knížete Viléma k jeho manželce Anně, starší sestře krále Ladislava, neboť jak jsme se již nahoře o tom zmínili, vsadil ji opuštěnou na hradě Ekartsberku sám přebýváje zřejmě se známou nevěstkou. Přišli v ten čas poslové jeho ku královskému dvoru do Prahy, a tu jim dne 19. prosince 1453 při dvoře proto ostře domlouváno. Ale co činiti, když sama kněžna Anna svému bratru, králi Ladislavovi, psala, a omlouvajíc svého nehodného manžela dokonale spokojenou se býti pravila, když prý ty zlé pověsti nebyly nic než klevety pana Apla Fictuma, saského pána, který před hněvem kurfürsta Saského do Čech utekl, a našed tu útočiště, ještě od pana Jiřího mezi jeho rady přijat byl? Poslové saští žádali za obnovení smluv s královstvím Českým. Položen jim k vyjednávání zvláštní rok čili termin do města Loun ke dni 25. ledna 1454; oba Saští knížata, Bedřich i Vilém, měli osobně do Mostu přijeti, když se v Lounech mezi posly obou stran bude vyjednávat. Nepřišlo však k uzavření smlouvy, Sasové nechtěli ničeho vydati, co od koruny České drželi a toliko za přímlovou mnoha knížat u krále Ladislava prodlouženo jest příměří s nimi. Kníže Vilém Saský přijel dne 20. září 1454 ve slavném komonstvu do Prahy, a po 14 dní tu vyjednávaje spůsobil jen tolik, že králové Ladislav Český a Kazimír Polský, potom vojvodové Ludvík Bavorský a Albrecht Braniborský mocně ten spor rozsoudí ve Vratislavi, kde se 6. prosince 1454 sjeti mají.

Také o Luxemburskou zemi bylo toho roku 1454 mnoho jednáno. Kněžna Alžběta Zhořelská umřela r. 1451 v Trevíře, Luxembursko zůstalo v rukou Filipa vojvody Burgundského. Čeští stavové nechtěli připustiti, aby král Ladislav s tou zemí směl nakládati jako s nějakým statkem rodinným, pravíce, že ta země České koruně náleží, a že jí král bez svolení stavův českých nikomu zaváditi moci nemá. Ladislav byl by rád Luxembursko vyplatil, k čemuž vojvoda Filip nepopíral jemu práva, avšak samému vyplacení mnohonásobné překážky kladl. Poslové obou stran chodili

sem a tam, knížata prostředkovali, na říšských sněmích měla se ta věc rozsouditi, až všecko uvázlo, aniž vědomo, jaké narovnání se v té věci stalo.

Roku 1454 dne 29. května umřel v Mohelnici na Moravě Olomúcký biskup Jan XII. příjmím Ház. Korunoval krále Ladislava, však biskupoval jenom 4 léta. Za jeho nástupce zvolen jest Bohuslav ze Zvole, synovec biskupa Konráda ze Zvole, před tím kapitulní děkan v Olomúci, muž učeností výtečný.

Rozličné náboženské sekty. Petr Chelčický, tichý spisovatel mravoučný.

1454.

Od té chvíle, co království České zase svého řádně korunovaného krále mělo, počal známý arcimissionář, mnich Jan Kapistran, všemi spůsoby o to pracovati, jak by se do Prahy dostal, aby konečně i mezi samými Čechy mohl konati úřad svůj. Psal o to králi Ladislavovi z Krakova i panu Jiřímu dne 3. a 9. listopadu 1453, vykládal králi své mínění o nauce kališnické i stěžoval si do rad královských, kteří ho slyšeti nechtěli. Mnozí lidé se také zaň u krále i u pana Jiřího přimlouvali. Pan Jiří však mu 22. prosince 1453 napsal rozhodnou odpověď, jejíž smysl byl v krátkosti takový: „Ty se jmenuješ rozsévatelem svatého evangelium, ale jest se obávati, aby se nestal z tebe rozséváč svárův a bouří domácích, jichžto lid český tím méně si přeje, čím větší požívá radosti z navraceného sobě přítomností královou pokoje; také má Praha kazatele své, jižto umějí bez hluku voditi lid sobě oddaný ku pobožnosti a lásce křesťanské.“ Z vůle pana Jiřího nesměl tedy Kapistran do Čech přijíti, a když potom z Krakova do Vratislavi přišel, dostal od tamějšího biskupa, Petra Nováka, jménem krále Ladislava napomenutí, aby řečí svých proti kališníkům českým umírnil, protože nemírné jeho hanění mělo prý účinek opáčný a Čechy v jejich víře jenom zatvrzovalo. Za to Kapistran neváže si toho napomenutí právě naopak uměl Vratislavské Němce až k šílenosti proti Čechům rozpáliti, z čehož Čechům, zvláště však panu Jiřímu na dlouhý čas vzešly velké nesnáze.

S jiné strany ozval se zas Eneáš Sylvius, papežský legát v Němcích. Myslil sobě, že když se panu Jiřímu před nedávným časem povedlo učiniti konec sektě Tábořské, žeby to

mohlo být prvním krokem k uvedení všech Čechův v jednotu Římské církve, a že to nyní jen od pana Jiřího záleží, navesti Čechy k tomu, aby ode všech svých zvláštností v náboženství upustili. Proto psal panu Jiřímu dne 22. ledna 1454 psaní plné veliké chvály pana Jiřího, kterak dovedl království České upokojiti a řád i kázeň v něm zavesti, a jako že se všickni Čechové přičiněním jeho vrátili k poslušenství pravého krále svého, kterak by byl nyní pravý čas, aby Čechové podnikli bezvýminečné poslušenství apoštolské stolice. Aby tedy dovršil zásluhy své a tím snažněji o tom pracoval, čím větší nastala nyní potřeba, aby křesťané všickni jednomyslní a svorní byli, když ukrutní Turci, dobyvše Konstantinopole, celé západní křesťanstvo chystají se podmaniti sobě a je zahubiti. Nepomyslí si Eneáš Sylvius, že co od pana Jiřího žádá, od něho nejméně závisí; snadno bylo jednotlivou obec, jako Tábor, ku srovnání se v náboženství s ostatním národem přinutiti, ale aby celý národ od kompaktat k vůli panu Jiřímu upustil, jež za jediné ovoce tak nesmírných a bezpříkladných zápasův a bojův považoval, který znatel lidského srdce mohl by se tak bláhovou nadějí kojiti? Zajisté první krok, jež by pan Jiří v takovém smyslu učiniti chtěl, byl by býval obnovením bouří předešlých však ještě nebezpečnějších a horších, jimiž národ Český mohl zajisté uvržen býti v poslední svou záhubu.

Následky násilného potlačení svobody a zvláštností u víře v obci Tábořské ukázaly se mezi tím býti jiné, nežli se očekávalo. Sektáři nechtějící se podrobiti ani papeži ani uznávaní pravidel Rokycanových, ztrativše na Táboře své posavadní středisko a útočiště, zjevovali se nyní po celé zemi České a Moravské porůznu, i ačkoliv péčí páně správcovou mnozí z nich zjímání a do Poděbradských žalářův uvržení byli, neučiněn tím nikoliv konec náboženskému sektářství, které jeden čas silně počalo kaziti celé tělo národní. Příkladem pana Jiřího počali i jiní pánové a vrchnosti sektáře pronásledovati. V městech zvláště pošumavských, v Domažlicích, Stříbře, Klatovech, v Sušici a Písku, kde někdy učení Tábořské převládalo, vyskytovali se častěji lidé, kteří o víře zvláštní učení vedli; byli však od městských úřadův jímání a vyšetřování, často od purkmistrův do Prahy k panu podkomořímu vedeni, kterýž je před soud voleného arcibiskupa, mistra Rokycany stavil. Mistr Rokycana často té viny, jež úřadové v těch lidech shledávali, neviděl, mrze se na přílišnou horlivost úřadův. Na Moravě již

dříve byli všelici sektáři horlivěji pronásledováni a ukrutněji trestáni než v Čechách, však nyní to příkladem Čech ještě více vrch bralo; nejvíce bylo lidí pro víru zmučeno a na hranicích upáleno ve městech, kde Němci své nadvlády nepozbyli, jako v Brně, v Olomouci, Prostějově, Výškově a jinde. V Kroměříži počal té doby jakýs kněz Štěpán rozšiřovati učení tábořskému podobné, byl však vyhnán odtud se všemi, kteří se byli k němu přivinuli. V Meziříčí Valaském kázal tábořský kněz Štěpánek některý čas veřejně, a tak se vyskytovali podobní sektáři tu v Moravském Krumlově, tu ve Strážnici a v Uherském Hradišti; však kteří pro své výstřední učení nebyli zjímáni a ztrestáni, ušli potom do Čech, kde se připojili k rozličným stálým sektám českým. Tyto sekty tehdejší v Čechách povstale smutný důkaz toho podávaly, kterak se může rozum lidí nevzdělaných aneb polovzdělaných pomásti, a kterak přirozená Čechům hloubavost zavedla je k bezmeznému náboženskému blouznění. Každá taková sekta, řídící se podle jistého řádu, zvala se jednotou anebo bratrstvem, jinak jim říkáno také roty. Nejstarší a při tom nejméně známí byli Adamité, jež Žižka r. 1421 přece nevyhubil úplně. V těchto letech dávano jim jména Košatecké roty. Plichtili se tu i tam podtají a pořádku. Jeden starý létopisec poznamenal k roku 1455, že tehdejší v letě po vrbí, po lukách aneb v žitěch běhali naháči, ježto ženám a dívkám překáželi a je strašili. Zdá se, že to byli Adamité; podnes pak máme v Čechách v Chrudimsku, Hradecku a Jičíněsku roztroušenou sektu nesmyslnou, kterým lid „Adamité“ říká, aniž dá se na jisto postaviti, nejsou-li potomci oněch. Aspoň veřejnosti se štítí, i ač lidé jinak pokojní, jeví se nám co pomatenci.

Jiná tehdejší sekta byli Mikulášenci jinak zvaní Mikulášovští, Vlasenští, Pecinovští a Plačtívi. Byli jako pozdější Kvakerové v Anglii, jelikož nemajíce kněží zakládali víru svou vedle písma svatého také na zvláštním zjevení, kterýmž je prý svatý duch bezprostředně osvěcoval. Původce jejich byl Mikuláš z Vlasenice, vsi u Pelhřimova, sedlák neučený a sprostý; obcovoal s anděly a naučení od nich bral. Avšak i jiní jeho přívrženci měli prý každý svatého ducha v sobě. R. 1471 hádal se Mikuláš na hradě Choustníku s kněžím strany Římské, sepsal několik spisků a umřel r. 1495. Držel se jeho jen sprostý lid, a jakýsi Pražský měšťan a kožišník Matěj Sláma, byv r. 1486 pro to učení po-

trestán, nechal toho potom i se všemi, které k tomu svedl. Scházivali se také ve vsi Pecínové u Nového Strašecí, i měli také v obyčejí hojně plakati. Troušili se dlouho ještě až do 17. století v Čechách i na Moravě.

Jiné a to četné sekty zakládaly sice nauku svou na svatém písmě, vzdalovaly se však jak od učení katolického tak od učení kališnického, jež mistr Rokycana řídil. Byly to více méně místní sekty, chtěje svými zvláštnostmi nejvíce lišiti se od velké obce křesťanské, kterou pokládaly za zkaženou v mravích a zbloudilou u víře. Pohřichu, že učitelé jejich každý jinak a jinak víře a správnosti mravův rozuměli. Podrobného již málo víme o těchto sektách, neboť dávno utonuly v proudu věkův, nezanechavše nižádného znamení po sobě. Právě v ty časy panování krále Ladislava založil jakýsi kněz Jakub v Divišově nové učení, i počala se okolo něho zvláštní a samostatná obec tvořiti. To byli bratři Divišovští. Podobně povstala ve Vilémově v Čáslavsku sekta bratří Vilémovských. Jiní byli bratři Žatečtí, Kolínští, Hradečtí čili Orebští, Litomyšlští, Rychnovští a jiní. Po nich všech nezůstalo památky. Zcela jiné postavení mezi sektáři měl po všechn čas náboženského hnutí v Čechách Petr Chelčický, jeden z nejpamátnejších mužův věku svého, k němuž svou pozorlivost také obrátiti musíme.

Na základě důkladného pojednání o Petru Chelčickém, jež Palacký do svých dějin českých položil, můžeme o tomto znamenitém Čechovi následující zprávy podati. Chelčický byl současníkem války husitské a dlouhého bezvládní v Čechách, a jako jméno jeho nynějšímu pokolení zhořla neznámo jest, tak naopak za jeho času každý ho znal, a vášní nezaslepení lidé všech stran nemohli odepřiti mu úcty své. Bylť jenom spisovatelem českým, hlasatelem mravoučných pravd, učitelem křesťanského života, avšak co do samostatnosti ducha, původnosti a plodnosti myšlének i jadrnosti ve způsobu psaní byl zajisté první mezi Čechy patnáctého století, a musí se co do duševního působení mezi krajany svými hned za Janem Husem na druhém místě jmenovati. Při tom všem neumíme nyní téměř nic určitého říci o jeho osobě, ani kdy a kde se narodil a umřel, ani jakého stavu a povolání byl. Z pouhého domyslu a jak souditi lze ze spisův jeho máme za to, že se narodil okolo r. 1390 a že byl o několik let starší mistra Rokycany. V mládí studoval na vysokých školách Pražských, však nedlouho, tak že ani stupně bakalářského ne-

dosáhl ani dostatečné známosti jazyka latinského nabyt. Zdá se, že zamýšlel do kláštera vstoupiti, když však brzo husitství vypuklo, sveden byl s toho úmyslu. Již r. 1420 mívá hádky s tehdejšími předními theology, s mistrem Jakoubkem ze Stříbra a s knězem Martinem z Volyně. Jisto jest, že do stavu duchovního nevstoupil a nižádného úřadu nezastával, odstraniv se na venek do Chelčic, vsi půl hodiny od královského města Vodňan vzdálené, kdež jak se zdá ostatek svého života ztrávil. Odtud psal se Chelčickým, ač nebyl ani pánem té vsi ani poddaným. Náležet bezpochyby do stavu zemanského a vlastní svobodný hospodářský statek spravoval. Právě z nižší, chudé šlechty povstali Čechům tehdež nejráznější a nejstatnější mužové. Neumíme než málo latinsky, nemáme biblioteku na blízku k ruce své, zbaven jsa obcování s učenými lidmi a obmezen jen na plody domácí literatury české, tehdež ovšem bohatší, než jak ji nyní známe, povzněl se nicméně na velmi znamenitého spisovatele, i psal neobyčejně bystře a rozumně o věcech božských a lidských, o přírodě a historii, o církvi a státu, o mravích a právních ve společnosti lidské. Ve spisování tom ochotně se mu propůjčovali tehdejší učení Čechové podáváním výpisův ze starých i nových vzácných knéh. Však přední výminka výtečnosti Chelčického co spisovatele záležela přece jen v jeho vlastním duchu tak neobyčejně nadaném, že se mu asi nižádný z jeho tehdejších krajanův nevyrovnal. Všickni jeho spisové, pokud jich známe, zdají se psáni býti teprv mezi léty 1433 a 1443, ovšem ještě před konečným pádem moci Tábořské, ale již po hádkách, které národ Český vedl se sborem Basilejským; z čehož viděti, že teprve v dospělejším věku psáti začal. Jeho znamenitější spisové byli: Replika proti mistru Janovi z Rokycan; Replika proti Mikulášovi Biskupcovi Tábořskému (z Pelhřimova); Řeč a zpráva o těle Božím; Řeč o základu zákonův lidských; Řeč o šelmě a obrazu jejím; Sít víry (psaná r. 1440—1443); Postilla čili výkladové na čtení nedělní. Kromě jiných menších spisův sepsal také ještě dílo O českých rotách (rozuměj sektách), které však pohřichu posud nalezeno nebylo. V Replice proti Rokycanovi, kterou ovšem předcházela nějaký starší spis proti němu, nyní ztracený, takto se vyjádřuje: „Věz, že o těch věcech, kteréž sem psal, nižádné vůle neměl sem k tomu, než toliko skrze jiných mnohé napomínání: ale více sem se bál toho učiniti,

věda že příliš daleko stojím nazad za jinými, pozdě počínaje, stíhaje věci minulé, a to ne ku pokoji, ale více ku sváru a v nejistotu, jako stín chytaje, an přede mnou utíká.“ — „Mysl má něco sama u sebe má, to Bůh zná; — protož udeřil sedlák z hlucha jako palicí, nepohybuj se umění Tvé, anť chci Tobě protivné věci černidlem mazati na papír jako nedětskému člověku, ale muži silnému ve velikých věcech; věda, že mnoho máš, mnoho sneseš, a mnohé věci sebou zapečetíš konečně.“ Na to hájil proti Rokycanovi důkladně všecko; v čem se od učení Rokycanova uchýlil, a zvláště že nic nesmyslel o moci papežově a jeho dvoru, že nevěřil v předpodstatnění chleba a vína při večeři Páně, že zamítal očištěc i odpustky, že tupil vzývání svatých a jiného více.

Že však také s Tábořskými kněžími se nesháel, psal proti Mikulášovi z Pelhřimova, a pravil ve své Replice proti němu: „Bratří kněží! jestli to zlé a těžké proti Bohu, že se mnozí rozličně rouhají svátosti těla a krve Kristovy, vy se toho nejprve bojte: nebo není slýcháno v Čechách prvé za nás rouhání takového, jako se jest zdvihlo od té chvíle, jakž ste vy a tovařiši vaši vnesli v lid to znamení a množení řeči o modloslužbě: tak více vždy až do dnešního dne jedno „motyl“, „škvarek“ a „modla“ v ústech mnohých vězí. A takoví rouhači nechavše toho znamení mrtvého jako modly, obrátili sou se v ohavné a neukročené smilství, kteréž i dnes víme a známe je. A oni vás pochvalují před námi, že jste vy ještě stateční kněží, jižto tu modlu papežovu kázete, a že ještě právě nesmíte pro ďábelníky a pro modlosluhy, ale byste směli, teprv byste zjevili věrným tu velikou ohavnost postavenou na svatém místě!“

Jakkoli Chelčický horlil proti mnohým naukám a obyčejům jak u kališníkův tak u Táborův, nezaměstnávaly ho pravdy věroučné tak, jako hlavně mravoučné. Nepéčoval tolik o správnost nauky křesťanské jako raději o správnost křesťanského života; nestaral se více o vyskoumání tajemství pravd božích, nežli o poznání a zachování příkázání božích; ba kde hádal se skutečně o články víry, brávil sobě k nim míru a pravidlo hlavně z toho, kterak se ve skutečném křesťanském životě upotřebiti dávají. Jemu bylo následování příkladu Kristova nejvyšším pravidlem, milování Boha nade všecko a bližního svého jako sebe samého zákonem všech zákonův: ale milování Boha mělo se díti jedině upřímným a bedlivým vykonáváním všech jeho příkázání, a z lásky k bližnímu

měl člověk i křivdy snášeti trpělivě, nehledati pomsty, neopláceti zlým za zlé. Chelčický byl rozhodný nepřítel všeho pokrytství, holých obřadův a forem, a horlení v tom směru činí hlavní obsah i spolu známku všech jeho spisův. Z té příčiny zanevřel na všechny zákony lidské prý zbytečné, jelikož stačí zákon Boží ke všeliké správě života. Nejpodstatnější známkou Chelčického nauky bylo však, že zamítal naprosto právo k válčení a právo k trestání smrti mezi křesťany; v tom se dělil jak od katolíkův a kališníkův tak od samých Táborův. Za živobytí svého měl proto také jen skrovný počet učenníkův, kteří si jeho nauky vzali za základ svého života. Říkalo se jim bratří Chelčičtí. Řídíce se zákony mistra svého a zamítajíce podle něho všechno provozování světské moci jakožto něčeho pohanského, museli se vystříhati všeho panování nad bližními, všeho násilí, všeho skládání přísahy, nesměli býti ani úředníky ani soudci, ani kterakoli účastníci se moci a moudrosti světské, ale naopak museli všecka bezpráví pokorně a trpělivě snášeti. — Spůsob psaní Chelčického byl naskrz původní a zvláštní, nestejný sice, protože nehledaný a všude nestrojený, často rozvláčný, častěji však jadrný a důrazný, i nezdědky povznášá se k neobyčejné kráse řečnické, ačkoli beze všech ozdob ve slovích: může se říci, že nerozdílná jednota rozumu i srdce činila Chelčického výmluvným. On velmi zřídka dokládal se svědectví cizích, nevzdávaje se nikde své samostatnosti, čímž vším nabývá spůsob jeho psaní jakéhos přídechu novověkosti, tak že dlouho ještě slova jeho se zalíbením se čísti budou. Stíhaje však mravní neduhy všech lidí a každého stavu, nejevil nikde vášně ani proti osobám ani proti kterýmukoli zvláštním stavům. Ovšem pak to jeho učení nebylo ve mnohém praktické, poněvadž nejedno učil, což v životě nemohlo se ve skutek uvesti, leda ve spolku lidí nemnohých.

Když r. 1437 mistr Petr Payne, Angličan, uraziv císaře Sigmunta osobně, od téhož z Prahy a z celého království vypovězen byl, uchýlil se místo ze země do Chelčic k našemu vesnickému učenci, kterýž mu u sebe do druhého roku, 1438, útočiště a pohostinství poskytnul. Zdá se, že Payne s Chelčickým co do věrouky mnohem více se srovnával, nežli s Tábořem. Když pak roku 1443 spůsobem pana Ptáčka z Pirkšteina Tábořské obce a kněží jejich na sbor do Kutné Hory byli sezváni, kdež naposled své učení hájili a potom na Pražském sněmu potupeni byli, došlo také

Petra Chelčického vyzvání, aby se do Kutné Hory dostavil a svou nauku tam hájil. Petra prý takový strach pojal, žeby byl rád již všechny své spisy spálil.

Nyní r. 1454 byl Petr Chelčický již v letech šedesátých věku svého, a tu dostal návštěvu velmi významnou, kteráž měla důležité následky. Do světnice jeho vkročil člověk asi padesátiletý, dříve ovšem neznámý ale plný neobyčejných duševních vlastností. Přišel poznat Petra Chelčického a jeho učenníky osobně, když byl dříve všechny jeho spisy s největším zanícením přečetl. Přišel podruhé i potřetí, čerpaje vždy naučení ze slova živého, a celek napojen duchem vesnického mravoučitele jal se potom v život uváděti nový náboženský spolek ve vlasti.

Tento muž byl bratr Řehoř, potomní zakladatel jednoty bratří českých a moravských, jejímžto duchovním otcem stal se tudíž Petr Chelčický.

Zuřivost Vratislavských Němcův proti Čechům. Král Ladislav a pan Jiří ve Vratislavi.

1454 — 1455 leden.

Arcimissionář Jan Kapistran, nemohá vymoci sobě přístupu do Prahy, obcházel města německá na všech stranách okolo království Českého; však nikde se mu nepodařilo v tak vrchovaté míře popuditi mysli obecného lidu proti nenáviděným českým kacířům, jako ve Vratislavi, hlavním městě Slezském, kde Němci, jako všude na slovanské půdě osazení, hůře nežli jiní jejich soukmenovci ke všemu, co slovanského bylo, vždy neochotně a neshovívavě, ba přecasto zuřivě se chovali. Ve Vratislavi našel půdu pro své působení velmi úrodnou, proto se tam také dvakrát po delší čas zdržoval a tam právě vrchu všeho svého působení dosáhl. Ponejprv tam byl od 15. února do 21. srpna 1453, podruhé od 29. května do polovice července 1454. Snadšením poslouchal ho lid Vratislavský vida v něm božího posla, otce i pána svého; on tím městem skutečně zavládl; městský úřad i biskup Petr Novák ucházeli se k němu o rozkazy, co a jak by měli činiti. Celé město na pokání se dalo, na jeho pokynutí snesli všechny karty, vrhcaby a kostky na náměstí, a spálili je; založen také nový kostel, klášter a špitál ke cti sv. Bernardina, ač bylo již dost podobných duchovních

ústavů ve městě. Na Židy se proneslo, že prý se hostii rouhali, i bylo jich množství schytáno a zmučeno, a sám Kapistran prý učil ještě katy, jak by své řemeslo měli konati. Mnozí Židé byli odpraveni, všickni ostatní z města vypovězeni. Největší pak spřízněnost Vratislavanův s Kapistranem záležela v tom, že proti Čechům a nejvíce proti Jiřímu z Poděbrad měli nenávisť společnou. Horlení Vratislavské chátory proti českým kacířům přemrštilo se až ve skutečnou fanatickou šílenost.

Již nahoře o tom zmínka učiněna jest, že když ku korunování krále Ladislava v Praze dle obyčeje a povinnosti páni a jiná města slezská jako lužická přišli do Prahy, aby tam králi svému přísahy věrnosti skládali. Vratislavští samojedini nepřišli. Nebyl tehdy (konec října 1453) Kapistran u nich, ale jejich kazatel při chrámě sv. Alžběty, Mikuláš Tempelfeld, domlouval lidu obecnému, že přísahati věrnost u prostřed kacířův jest ne slušné a bezectné, a protož aby král byl požádán, by do Vratislavi jakožto hlavního města vojvodství Slezského sám přijeti a od města slib věrnosti přijmouti ráčil. Strhli se proto povážlivě různice v obci, neboť rozumnější pravili, že obec nemá práva, obsýlati pána svého k sobě; ale nebylo nic platno. V tom přijel Kapistran z Polska, i pochváliv úmysl Vratislavských zároveň za ně u krále Ladislava ve psaní se přimlouval. Na českém dvoře však považován ten výstupek za to, čím v skutku byl, za vzpouřu, i ohlášena jmenem krále hostovost jak v Slezsku tak v jiných zemích korunovních ku potrestání spupného města. Vratislavští chtěli nicméně vzdorovati, i spolčivše se s biskupem a s kapitulou najímali branného lidu s potřebu a jali se opravovati zdi městské. Tu dána jest biskupovi výstraha, že první útok na jeho statky bude učiněn, i ujel podtají do Prahy dne 11. července 1454 a složil tam králi přísahu věrnosti. Zarazili se tím měšťané, i prosili krále, aby k nim některé rady své vyslati ráčil, kteří by na místě něho přísahu věrnosti od nich přijali. Jeli tam tedy ve jménu králově Zdeněk ze Šternberka, Oldřich z Hasenburka, Jindřich z Michalovic a kancléř Prokop z Rabšteina ve dvou stech koních; avšak nežli do Vratislavi přijeli, již opět kazatelé převrátili smýšlení obce dokazující, že Vratislav město nemá přísahati skrze prostředníky, ale jen králi samému a osobně. Kdo proti tomu mluvil, tomu nadáváno zrádcův a kacířův. Královští poslové museli se s hanbou nazpět do Prahy vrátiti.

Činily se tudíž opravdové přípravy ku potrestání věrolomné svévole Vratislavi, jakkoliv se samému králi, kterýž ve svém srdci podobnou nechť proti husitství choval, vzpoura těchto měšťákův v takové míře nepřičila, jako jeho českým radám. Proto také sám věci k tomu vedl, aby se mu udála brzy jiná příčina k dobrovolné jízdě do Vratislavi.

Již nahoře pověděli jsme, kterak do Vratislavi na den 6. prosince 1454 položen byl sjezd králův Ladislava Českého a Kazimíra Polského, potom vojvod Ludvíka Bavorského a Albrechta Braniborského k rozsouzení sporu koruny české s vojvodami Saskými o hrady, krajiny a města, jež Sasové od koruny české dílem v Mišni, dílem v samých Čechách drželi. Král Ladislav, pobýv v Praze 14 měsícův, zdvihl se tedy dne 24. listopadu 1454 s celým dvorem svým a na cestu do Vratislavi se vydal, ustanoviv v Praze za hejtmany pana Zbyňka Zajíce z Hasenburka a Jindřicha ze Stráže. Pan Jiří z Poděbrad však vyprovázal krále. Cesta je vedla přes Žitavu a Zhořelec, a dne 5. prosince, v určitý čas, držel král Ladislav slavný vjezd do města Vratislavi. Množství knížat dalo se tu najíti, Ludvík a Ota vojvodové Bavorští, markhrabě Albrecht Braniborský, jeho bratr kurfurst Bedřich Braniborský, slezští knížata Jindřich Hlohovský, Vladek Těšínský, Mikuláš Opolský, dva Konradové Olešničtí, Václav a Baltazar Zahnaští, Václav Ratiborský a Arnošt Opavský, potom veliký počet jiných pánův a znamenitých mužův. Nemálo chlouby činili si z toho Vratislavští, že krále z mocí kacířské pry vytrhli, a učinili mu slavným způsobem přísahy věrnosti dne 11. prosince; však nicméně museli za vzpouru svou 15.000 uherských zlatých čili dukátův pokuty složiti mimo daně a obyčejné poplatky. Král Kazimír Polský pro válku s Německými křižáky v Prusích nemohl však do Vratislavi přijeti, ba nepřijeli ani Saští vojvodové Bedřich a Vilém, tak že pře jejich s korunou Českou tuto ve Vratislavi rozsouzena býti nemohla. Prodlouženo jim příměří do 25. května 1455.

Král Ladislav pobyl ve Vratislavi s panem Jiřím až do 31. ledna 1455; pro jeho vyrazení strojeny jsou slavnosti a rytířské hry s velikým nákladem po všechn ten čas. Stala se také panu Jiřimu zde zvláštní příhoda, kterou Eneáš Sylvius, ač tam nebyl přítomen takto vypisuje: Když jednou byl král Ladislav ve Vratislavi v biskupském kostele s mnohými knížaty při

velkých službách božích, a pan Jiří Poděbradský při něm stál, přistoupil nějaký pochlebník Kilian, jeden z těch, kteřížto činice se bláznů, z jiných bláznů dělají, a takto k panu Jiřimu promluvil: „Jakým obličejem na služby naše patříš, dobře znamenati mohu, ale srdce tvého a myšlení věděti nemohu. Pověz mi, prosím, nezdá-li se tobě dosti skvostné a jasné býti naše náboženství? Vidíš-li jak mnohá i veliká knížata, anobř i sám král náš jednoho řádu následují? Proč s nimi raději, nežli s Rokycanou, nesmýšlíš? Zdali se domníváš, že moudřejší jsou někteří Čechové, nežli všechna církev Kristova? Ali ty opustě chatrný obecný lid, připoj se raději k urozeným pánům, jakž na urozenost tvou náleží.“ — Odpověděl mu Jiří: „Jestliže tato slova tvá jsou, nejsi ten, kýmž se děláš, tobě jako moudrému odpovím: pakliž jsou cizí, jim také dosti učiniti musím. My oběti a služby ty konáme, o kterýchž věříme, že se Bohu líbí, aniž jest na vůli naší, věřiti což bychom chtěli. Mysl lidská mocnými důvody přemožená, chtěj ona neb nechtěj, jímána bývá, a jakž která od přirození spůsobna jest, jiná snadně se vésti dá, jiná se vytrhne. Já náboženství svých kněží za pravé mám; kdybych tvého následoval, lidi bych snad sklamal, na duši škodu vezma, ale Boha, kterýž k srdci patří, sklamati nemohu. Aniž také na můj stav sluší, abych tobě podobným byl; jiné bláznů. Jiné urozenému pánu náleží. Tuto odpověď aneb sobě měj, jsi-li moudrý, aneb těm dones, kteří tě na mne nastrojili.“

Že se něco takového panu Jiřimu přihoditi mohlo, jest ovšem k pravdě velmi podobné; kýž by byl Eneáš Sylvius, kterýž ta slova Jiříkova tak pěkně napsati uměl, lépe v srdci svém uvážil, když po málo létech již co papež proti těmž Jiřimu a celému národu Českému vysílal zkázonosné blesky klatby církevní!

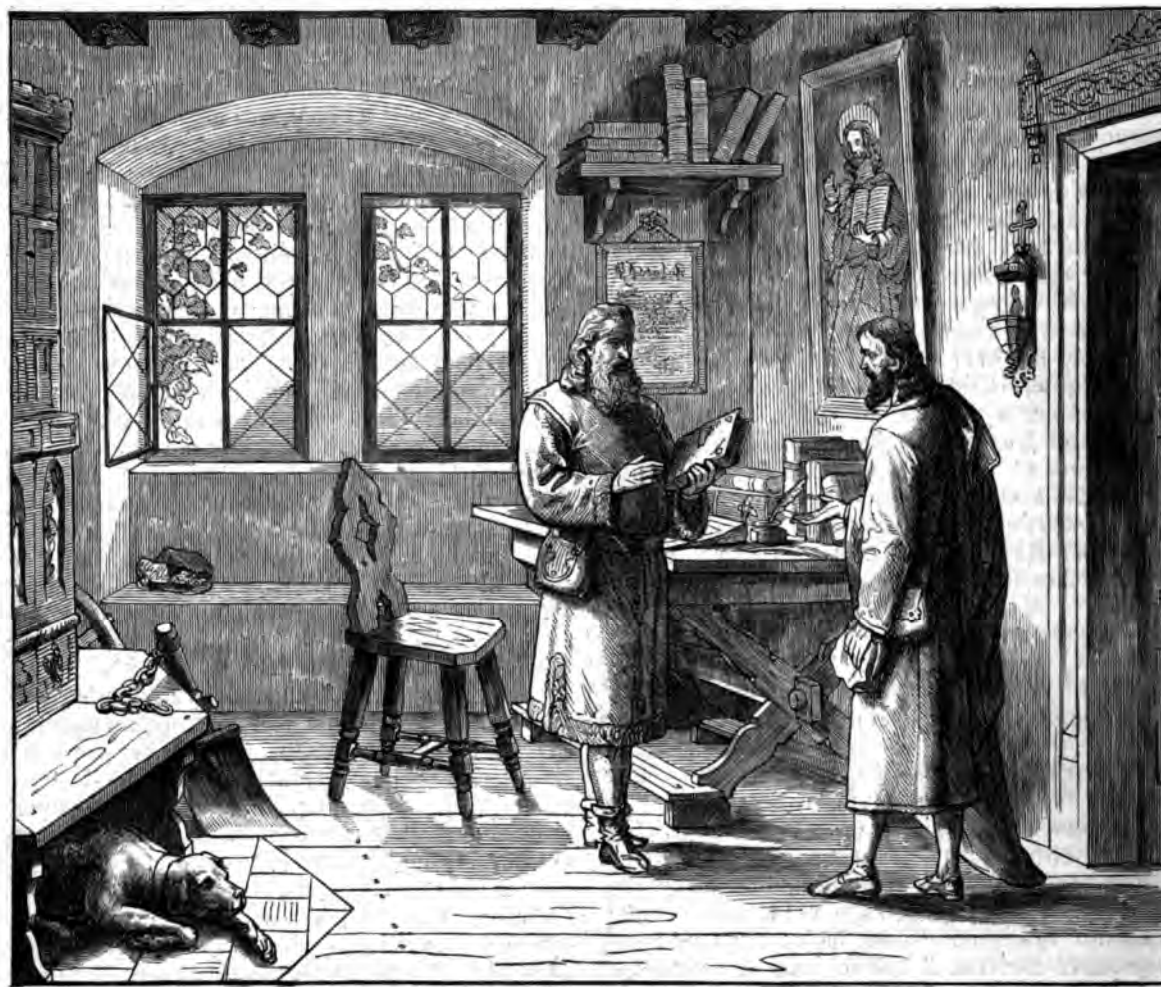
R. 1454 umřel na Křivoklátě udatný pan Petr Holický ze Sternberka; jeho otec, starý pan Aleš Holický, přeživ svého syna, od té doby všeho veřejného působení ve vlasti se vzdal, avšak brzy po synovi také na věčnost se odebral. Umřel 19. března 1455 též na Křivoklátě pozůstaviv vdovu Alžbětu z Bozkovic. Byltě jeden z předních mužův svého národu, a jakkoliv vždy žárliv na svůj panský stav nepřestával nikdy upřímně se snažiti o dobro své vlasti. Křivoklát s příslušenstvím byl po jeho smrti od pana Jiřího z Poděbrad k ruce králově vyplacen.

Král Ladislav v Rakousích a Uhřích.

1455—1457.

Dne 31. ledna 1455 opustil král Ladislav v průvodu pana Jiřího z Poděbrad s celým svým dvorem město Vratislav, a ubíral se přes Svídnici, Kladsko a Moravu do Vídně,

kdež byl dne 16. února slavně uvítán. Stalo se pak, že v krátkém čase po králově příjezdu jeho ujec, kníže Oldřich Celský, s ním opět smířen, na milost přijat a ke dvoru zas povolán byl. Přijel tudíž kníže Oldřich na počátku března velmi ozdobně a skvostně do Vídně veda s sebou tisíc jezdcův oděných.

Petr Chelčický, přední svého věku spisovatel mravoučný, a bratr Řehoř, zakladatel jednoty českých bratří 1454. (Str. 187.)

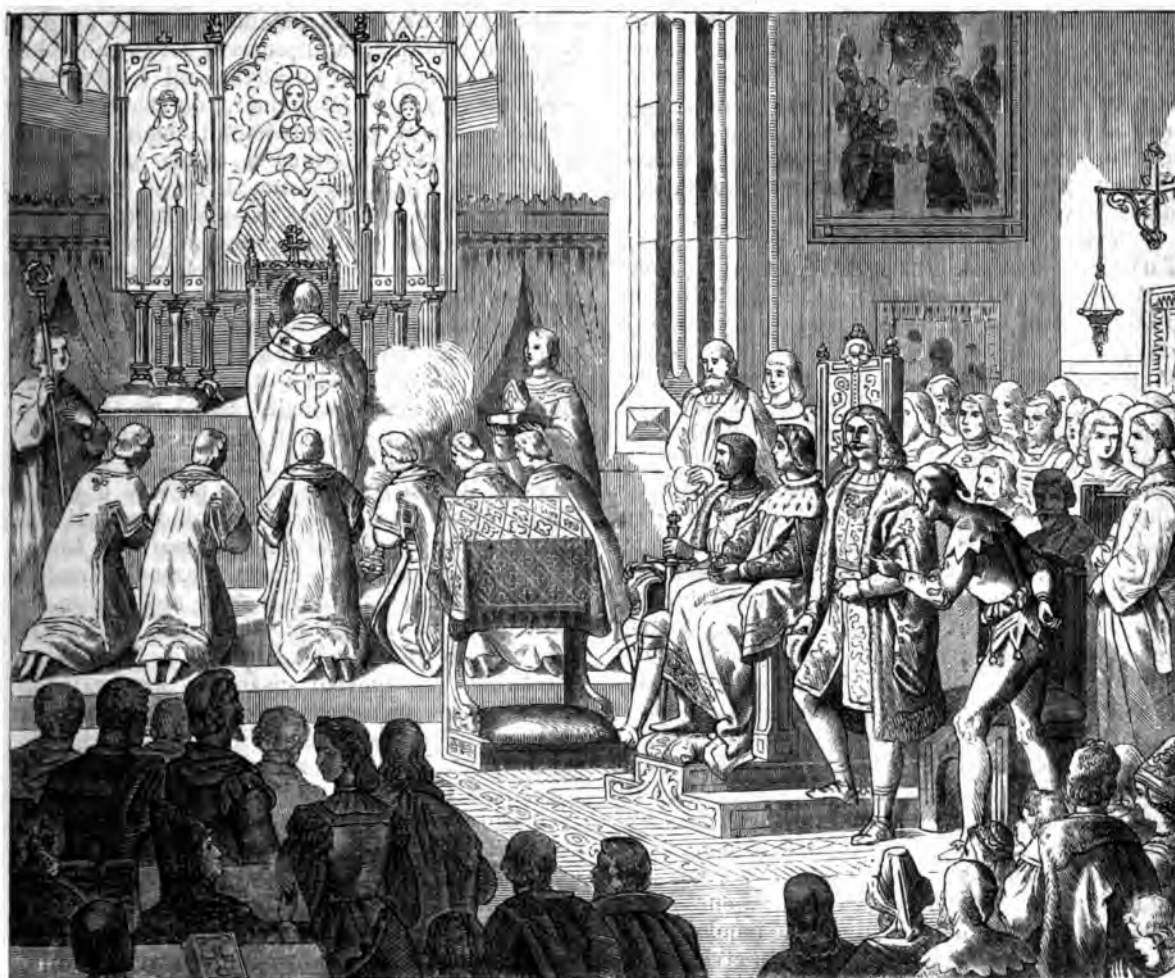
(9)

Král sám mu vyjel naproti a přivítal ho tím slavněji, aby mu nahradil potupu předešlého vyhánění. Za to zas Oldřich Eicinger, kterýž knížete byl svrhl, a dosud na jeho nejvyšším místě při králi seděl, stejnou dobou z Vídně odejel. V krátce na to počal se v Novém městě za Vídní třetí valný říšský sněm

v příčině všeobecného tažení proti úhlavnímu vrahovi křesťanstva, Turkovi. Asi 18. března přijel na ten sněm i pan Jiří z Poděbrad co vyslanec krále svého a české koruny, s nádherným komonstvem, a sám císař Bedřich III. a nejpřednější sněmovníci, kurfürstové, knížata, biskupové a preláti vyjevše jemu vstříc vítali

jej tak neobyčejně slavně, že se tím hojněji jeho nepřátelé až uráželi. Byli tu jmenovitě také Eneáš Sylvius a Jan Kapistran, a tak nyní pan Jiří za svého čtrnáctidenního pobytu v Novém městě mohl svou známost s Eneášem obnoviti, a s Kapistranem osobně se seznámiti. Oba mu dobře nepřáli.

Ale jaké neřesti na tom sněmu na jevo vycházely, až hanba vypravovati, tak že se potom každý styděl, a raději by celý sněm z lidské paměti byl vymazal. Jednalo se o všech možných věcech a nezjednalo se ničeho. Hlavní úloha sněmu bylo vypravení vojska křesťanského proti Turkům; však kdyby císař byl

Jiří z Poděbrad a blázen ve hlavním chrámě Vratislavském 1455. (Str. 190.)

(10)

v tom vlastním příkladem předcházet, snad přece něco z toho býti mohlo; avšak jakž mohl tento choulostivý, bázlivý, skoupý a nehybný Bedřich jiným chuti dodávati? A jakých bylo mezi sněmovníky vášní a neřestí, lakomství a sobectví, svárů a hněvů, jalových vytáček, výmluv a vzdalování se sebe menších obětí! Ještě jim

neseděl Turek na hřbetě, a proto každého více zaujímal vlastní prospěch, který se jen křivdou druhého získati mohl; ctižádost, ješitnost, závist a jiné vášně udusily v knížatech tehdejšího věku takořka všechny cit spravedlivosti k bližnímu. Jak zcela jinak to znělo, když gubernátor království Českého, pan Jiří z Podě-

brad veřejně ve sněmě se osvědčil, že hotov jest vytáhnouti osobně s mocí brannou z celého království do boje proti nepříteli křesťanstva, jakmile by mu pokoj se všemi národy okolními zjednáno a utvrzen byl; tu i sám Kapistran musel pocítiti útěchu nad čackým úmyslem takovým! Jen ještě poslové vojvody Burgundského a někteří jiní sněmovníci podobná podávání činili. Pro hanbu svolena jsou od knížat některá vojska proti Turkům, však ku konci znamenali sněmovníci, že se toho roku 1455 ani času více nedostává, aby se vůbec do pole vypraviti mohli. Vše bylo odloženo na rok budoucí a nezjednáno ničeho. Sultán Mahomed II. byl tak laskav, že mu toho roku nenapadlo, něco proti křesťanstvu předsebráti.

V tom čase přišla zpráva, že papež Mikuláš V. dne 24. března 1455 umřel, a sněm z Nového města se rozešel. Pan Jiří z Poděbrad byl již 5. dubna zase u krále Ladislava ve Vídni a zůstal tam až do polovice května. Dvůr krále Ladislava ve Vídni byl nyní velmi hlučný a skvostný, hojně se při něm zdržovali přední mužové ze všech zemí králových, a děly se mnohá vyjednávání a námluvy; pan Jiří z Poděbrad zasnoubil tam dne 15. dubna 1455 syna svého Jindřicha s Jeronymou, dcerou Sedmíhradského vojvody Mikuláše z Ujlaku, ačkoliv oba snoubenci byli ještě u věku dětinském. Však král Ladislav, kterýž se v Praze již hezky byl česky naučil, neměl již české dvořanstvo okolo sebe, neboť jakmile pan Jiří do Čech se navrátil, obklopovali krále Němci a hojní nepřátelé Jiřího.

Dvě věci zaměstnávaly mysl mladého krále, jedno to, že v koruně Uherské nepožíval nežli jména královského, nikoli pak moci ani důchodův královských, druhé osobní nevole a kyselost mezi ním a císařem Bedřichem, který vždy ještě zadržoval mu uherskou korunu, několik hradův jak uherských tak rakouských a mnoho jiných věcí, mezi nimi také mnohé drahé a vzácné bible a knihy o černokněžnictví, o přirozených věcech a jiného obsahu, latinské a německé, které někdy náležely králi Václavovi, a skrze krále Sigmunta otci jeho, králi Albrechtovi se dostaly. Ležely prý ve věži nad hradní branou ve Vídni, a císař Bedřich si jich všech přivlastnil, jakož zbytek jich v skutku podnes se nachází v císařské dvorské knihovně ve Vídni.

Aby měl podporu proti Huňadovi, kterýž si v Uhřích jako král počínal, byl se bezpochyby král Ladislav již dříve s knížetem Celským smířil, a nyní opět osvědčilého věrného slu-

žebníka Jana Jiskru z Brandýsa z nezaslouženého zavržení k svému boku povolal. Nicméně nebylo té doby králi ještě bezpečno do Uher jezdit a vypravil se tam z Vídne teprv 22. ledna 1456, zátáváje od 6. února až do konce měsíce května v Budíně. Jan Huňad byl právě v dolních krajinách uherských, a volán od krále do Budína přišel sice, ale ve skvělém a silném průvodu. Král se s ním poněkud smířil a na sněmu uherském ustanoveno, aby ke dni 1. srpna 1456 všecka branná síla koruny uherské pohromadě byla proti Turkovi. Král Ladislav však měl nyní bližší záměr, on chtěl s tím vojskem, kteréž pohromadě míti bude, obořiti se prve na svého strýce a někdy poručníka, císaře Bedřicha. Na pana Jiřího z Poděbrad žádal již dříve, aby všechny Čechy, kteří u císaře slouží, do vlasti povolal, potom aby jemu s českým vojskem v té zamyšlené válce ku pomoci přitáhl. Však pan Jiří poslal k němu ještě do Vídne, než do Uher odejel, čtyry rady své, Zdeňka ze Šternberka, Jindřicha ze Stráže, Jana Caltu a Aple Fictuma, kteří to u krále zjednali, že se ve při své s císařem podvoloval pod mocný rozsudek pana Jiřího z Poděbrad a Zdeňka ze Šternberka. Potom šli výše řečení poslové k císaři Bedřichovi do Hradce Štyrského, a byli tam o hromnicích 1456, sklonivše císaře k tomu, že se též podal pod mocný rozsudek oněch dvou českých pánův, však tak, aby k nim za spoluopravce přidán byl jeho bratr, arcikníže Albrecht. Jindřich ze Stráže a Jan Calta obrátili se s odpovědí císařovou ku králi do Budína, kdež byla velmi zle přijata. Šly tedy rozkazy od krále k panu Jiřímu do Čech, do všech zemí koruny české a do Rakouska, aby všecko se hotovilo k válce proti císaři. Když to přišlo před královskou radu na sněmu českém dne 18. února 1456, zdálo se po pilném uvážení panu Jiřímu a jiným pánům, že k válce mezi králem a císařem není dostatečné příčiny; a na počátku března šlo nové české poselství ku králi do Budína, aby králi tu věc rozmluvili. Však Ladislav pouštěl své vášni uzdu a nic nedbaje na pana Jiřího umínil si pevně, že proti svému někdejšímu poručníku válku zdvihne.

Pan Jiří z Poděbrad, ostříhaje co zeměsprávce pilně dobro království Českého, obnovil před tím, když 24. srpna 1455 poslední příměří s kurfiřtem Bedřichem Saským vypršelo, válku proti němu, a zmocnil se 8. září města Mostu, avšak nikoliv Landeswarty, hradu Mostského, kterýž v moci saské zůstal a mezi jed-

náním o nové příměří uzavřel král Ladislav v Budíně dne 26. února 1456 s posly saskými úmluvu, kterouž bylo příměří až do 23. dubna 1457 prodlouženo, aby se mezi tím časem konečný mír mohl ve Vídni smluviti. Avšak kurfiřt Bedřich na to příměří málo dbaje dal české vozy kupecké do Sas jedoucí, a zase saské, které do Čech jeti chtěly, staviti a mnoho škod jim čině zcela svévolně k hanbě a škodě království Českého si počínal. Z usnešení rady království vypověděl pan Jiří dne 11. března 1456 toto příměří, vytrhl proti Sasům opět vojensky do pole a zmocnil se také hradu Mostského. Byla to poslední událost ve sporu se Sasy za panování krále Ladislava. Těmito běhy však přerušena byla posavadní jednomyslnost mezi mladým králem a panem Jiřím z Poděbrad, ovšem patrně způsobením nynějších rad králových nepřejících Jiřímu.

Nemístné zámysly mladého krále Ladislava proti císaři zmátl pojednou turecký sultán Mohamed II. Již po celou zimu na rok 1456 činil neobyčejné přípravy ke hlavní válce své proti západnímu křesťanstvu. Obrátil zvláště zřetel svůj k dobytí Srbského Bělehradu, kde se řeky Sáva a Dunaj spojují, poněvadž se to město a jeho hrad považovaly za klíč k zemi Uherské. V tom Bělehradě, ač leží v Srbsku, byla uherská posádka, a to na základě smluv někdy mezi králem Sigmundem a tehdejšími srbskými knížaty zavřených. Mohamed seznal, jak mu prospěla hrubá děla při dobývání Cařihradu, dal jich uliti v Kruševci, srbském městě, přes dvacet tak ohromných, že jim podobných svět byl ještě neviděl. Však nebyli to Turci, kteří je ulili a potom z nich stříleli, nýbrž křesťané evropští, kteří se zažold Turkům k službám proti křesťanstvu byli propůjčili. S počátku měsíce června 1456 dal se Mohamed s nimi v pochod, a pět neděl to trvalo, nežli ty bohoupusty na určená místa před Bělehradem dopraveny býti mohly. Mimo to nejen po zemi děl menších a nástrojův množství veliké, ale také lodí hojnost vedena jest po Dunaji k obklíčení Bělehradu se všech stran, a počet všech bojovníkův u vojsťe tureckém obnášel prý až do 150.000.

První zpráva o hrozcím nebezpečí tureckém došla do Budína dost pozdě, totiž v měsíci květnu. Král Ladislav smířil se honem s Huňadem úplně, činil mu nové milosti a dav mu plnomocenství k rychlému sbírání potřebného vojska vypravil jej z Budína k ochraně Bělehradu. Z blízka i z daleka dostavovali se ochotníci, kteří vzavše kříž na sebe přišli bo-

jovat proti vrahovi všeho křesťanstva. V jich čelo postavil se arcimissionář Jan Kapistran a vedl je podle uherského vojska za Huňadem k Bělehradu. Velkou část vojska skládaly roty české, a ty potom hlavně bránily Bělehrad, kdež za vrchního velitele od Huňada ustanoven byl jeho svak, Michal Siládi. Král Ladislav vrátil se ku konci května z Budína do Vídně, aby vojsko, kteréž již byl dal proti císaři sbírat, rozmnožil a proti Turkům obrátil. Do všech svých zemí pilné posly rozesílal, aby stavové k rychlé pomoci přispěli; knížatům a městům slezským oznamoval, že každému jezdcí po jednom dukátu a pěšímu po 13 groších na týden chce platiti. V Čechách uzavřel sněm, že se má na zemské útraty králi a křesťanstvu ku pomoci vypraviti každý šestý muž, a to jak zemané, tak i sedláci, — a tak ti v celém světě rozkřičení kacíři osvědčili též celému křesťanskému světu obětivost a ochotnost, jízto nebylo dosud podobného příkladu. Pro nastalé potom proměny k tomu tažení proti Turkovi ovšem nepřišlo, ale to od Čechův nezáviselo.

Zatím dobývali Turci Bělehradu a činili vzteklé útoky; všickni hajitelé pevnosti, Kapistran jako Jan Huňad, vůdcové jako bojovníci, křižáci jako žoldnéři, mnichové i měšťané, Uhři a Němci, Čechové, Poláci a zvláště Srbové, všickni proslavili se neobyčejným hrdinstvím. Při jednom útoku podařilo se jednomu tureckému janičarovi až na hradby vylezti; však právě když na ně již turecký prapor zaraziti chtěl, přiskočil k němu Titus Dugovič, Jihoslován, uchopil obrovského Turka a zápasil s ním dlouho; konečně objal ho rychle a vrhl se s ním s hradeb dolův, tak že oba smrti nalezli.

Dne 14. července stala se pod Bělehradem bitva na Savě a Dunaji, a Bělehradští měšťané, Srbové, získali sobě největší zásluhu o potření tureckých lodí, které město na vodní straně svíraly. Hlavní útok na město podnikli Turci potom v noci s 21. na 22. července, a chybělo již málo, Turci byli by Bělehradu snad přece dostali, kdyby Kapistran neznající ani bázně ani ohledův, nebyl se činil všude přítomným, kde nebezpečí bylo největší, dodávaje zmužilosti bojovníkům často ustálým a zděšeným. Tak se stalo, že Mohamedovo vojsko ohromné, zbraní a válečným cvikem vynikající od mnohem menšího houfu křesťanského netoliko od Bělehradu odraženo, ale i na útěk obráceno bylo. Obrana Bělehradu Srbského náleží mezi nejslavnější válečné činy patnáctého století. Slávu vítězství připisovali sobě jako Kapistran tak Huňad. Mohamed odtáhl, aniž více

se vrátil. Však Jan Huňad jen tři neděle přečkal slavné vítězství, a 11. srpna 1456 nenadále v Bělehradě umřel na morovou ránu.

Král Ladislav jsa ještě ve Vídni, tím snažněji chystal se nyní k vojenské výpravě do Uher, aby toto své království bránil proti novému vpádu Turkův, a ještě více aby se konečně sám uvázal v zemi a v města i hrady její, jež dotud Huňad byl sám držel ve jménu královu. Předeslav do Uher hojné zástupy nových křižákův po Dunaji k Budínu, opustil Vídeň dne 26. srpna a čekal v Prešpurce téměř dvě neděle na knížete Celského, který zatím dne 3. září se sjel s panem Jiřím Poděbradským ve vsi Troskotovicích na hranicích moravských, a přátelské umluvy s ním obnovil. Potom pospíchal král Ladislav do poledních Uher až do Futáku, kam rozepsal mimořádný sněm země Uherské. Tam za ním přišli také dva přední čeští pánové, Jindřich z Rosenberka, král. hejtman vojvodství Slezského, a Zdeněk Konopištský ze Šternberka, spolu s moravským pánem Hynkem Bítovským z Lichtenburka. Sněm ve Futáku na několik neděl se prodloužil, neboť Uhři naň nevalně se sjížděli, a starší syn Jana Huňada, Ladislav, kterýž po otci Bělehrad v moci své držel, zdráhal se přijeti, leč by dříve královským listem ubezpečen byl, že král účtův na něm žádati nebude, kteréž otec jeho králi byl dlužen zůstal. Král Ladislav volal české válečníky k sobě, kteříž v ten čas pod Janem Jiskrou z Brandýsa a Petrem Komorovským v horních Uhřích stáli, aby k němu do Futáka přitáhli a vojenskou moc jeho buď proti Turkům buď proti Huňadovým synům rozmnožili. Mezi tím deset neděl po smrti Huňadově umřel také arcimissionář mnich Jan Kapistran dne 23. října 1456 v městysi Iloku nad Dunajem, kteréhož tam král Ladislav ku smrti pracujícího z blízkého Futáku dvakrát byl navštívil. Konečně Ladislav Huňad dostavil se do Futáku, i přijat jest s velikou ctí a laskavostí. I slíbil pod přísahou, že v určitém čase odevzdá králi jak Bělehrad tak i všecky hrady královské. Byl to mladý muž čtyřmécímaletý a krásné postavy. Mladší jeho bratr zval se Matiaš příjímím Korvín. Jejich nebožtík otec, Jan Huňad, zapsal se byl před rokem knížeti Celskému k bratrskému přátelství, a zasnoubil syna Ladislava s Eliškou dcerou Celského. Nyní tentýž mladý Huňad přilnul ku knížeti Celskému žádaje, aby dle námluv otcových od něho za syna přijat byl. Král Ladislav sám se tomu přimlouval, i tak stalo

se, že kníže Oldřich Celský a Ladislav Huňad na bratrství a přátelství sobě přísahali, kladouce prsty na svaté evangelium, a na to oltářní svátost přijali o ni oba vespolek se rozdělivše. Smíření obou stran zdálo se býti tak dokonalé, důvěra tak uplná, že král Ladislav i kníže Celský umínili táhnouti do Bělehradu, ač ještě byl v moci Huňadových synův. Zdvihl se tedy král z Futáku s celým vojskem svým, jehož, žoldnéřův i křižákův, na stu a třech lodích po Dunaji dolů se plavících do 44.000 se počítalo; dne 8. listopadu 1456 přistal pod večer k Bělehradu a přijat byl na břehu s velkou ctí a slávou. S králem tam přijeli kníže Oldřich Celský, vojvoda Ota Bavorský, čeští páni Jindřich z Rosenberka a Zdeněk ze Šternberka, mladý hrabě Gorický, hrabě Frankopán, Vilém z Lichtenšteina, Hynek Bítovský z Lichtenburka a mnoho jiných pánův a šlechticův. Když král se svým průvodem vjel do hradu, kterýž nad městem panuje, byla hned za ním brána zavřena a zdvihací most vytažen. Z následujícího vojska nebyl nikdo do hradu vpuštěn, leč kteří chtěli beze zbraně vejíti. Bylo patrno, že se zrada obmýšlí: král se toho zděsil, avšak dal se uchlácholiti Huňadovou řečí, že prý to jest starý zákon, nepouští do pohraničných pevností nikoho ve zbrani, leda kdo k posádce náleží. Kníže Celský však měl smutnou předtuchu, a ta se brzy splnila. Nazejtří ráno, 9. listopadu, když kníže byl na mši, volán jest několikráte pilně k poradě, která se měla držeti v komnatách Ladislava Huňada. Šel tam konečně maje brnění pod oděvem, a za ním šli hrabě Řehoř Frankopán a šestnáctiletý Čech Kaplíř ze Sulevic. Proti němu vyšli Ladislav Huňad a jeho uherští přívrženci s dobytou zbraní; Huňad vytýkaje jemu, kterak svými pletichami vždy pronásledoval nebožtíka otce jeho, označoval mu, že nyní jemu přišla doba odplaty. Kníže Oldřich Celský vida nezbytí dal se směle do boje, tal mečem Huňada do hlavy a tři jiné uherské pány poranil, byl však od ostatních přemožen, na zem povelan a do smrti utlučen; mrtvému teprv hlavu utal Siládi, velitel Bělehradské posádky. Frankopán a Kaplíř, kteří knížete Oldřicha hájili, byli také oba poraněni. Hřmot a křik náramný strhl se po hradě, posádka jeho vrhla se přitom na všecky pány a panoše české i německé s králem do hradu přišlé, i odzbrojila a odrancovala je, i Bavorského vojvodu Otu; krále zas zamkli do zvláštní komnaty pravíce mu,

že kníže Celský první počal pútku, tudíž že za pých svůj utrpěl, co zasloužil; jemu, králi, že není se čeho báti, a že nyní osvobozen jsa od zrádného knížete, kterýž jej po své vůli vodil, kralovati bude svobodně, Uhři pak všickni že budou poslušni jeho rozkazův. Vojsko a křižáci s králem do Bělehradu přišli, kteří nebyli do hradu vpuštěni, uslyševše, co se dalo, chápali se zbraně a činili přípravy k útoku na hrad, aby krále vysvobodili ze zrádné moci Huňadovců; král však uznáváje neužitečnost nového krveprolití poslal k nim české pány Jindřicha z Rosenberka a Zdeňka ze Šternberka s žádostí a rozkazem, aby se všickni domů vrátili, proto že prý válka s Turky k jinému času odložena býti musí. Patrně že Ladislav Huňad a jiní Uhři s ním spikli na to u krále nastávali, aby všemu cizímu vojsku z Uher odejiti poručil, by jejich záměrům nepřekáželo. Podobně musel král psaním dne 10. listopadu, tedy hned druhého dne po spáchané vraždě, do zemí koruny České oznámiti, kterak se do Bělehradu dostal, kterak tam kníže Oldřich Celský, ujec jeho, život dokonat, že pro blížící se zimu nelze dále válku vésti, že vojsko i křižáky proto domů poslal, a že konečně beze všeho úrazu zachovává důstojenství a velebnost královskou, jakož sluší a obyčej jest. Také Jiskrovi a Komorovskému do horních Uher musel psáti, aby k němu s vojskem již netáhli, když prý jich ovšem již zapotřebí nemá.

Ladislav Huňad držel krále v Bělehradě šest dní pod čestnou stráží, potom ho 15. listopadu do Temešváru vedl. Sedmnáctiletý král Ladislav nebyl již nováčkem v přetvářování se. Pravil s počátku, když o smrti svého ujce uslyšel, to žeby se bylo nikdy nemělo státi, a když jej přítomní prosili, aby se za to neráčil hněvati, řekl toliko: „Co se stalo, odstati se nemůže, musím to umět snést.“ Věřil potom na oko všem slovům Huňadovým, pravil na hlas, že knížete Oldřicha zasloužená pomsta dostihla, i činil se veselým a důvěrným. Když proti němu vyšla vdova nebožtíka Jana Huňada ve smutku po svém manželu, těšil a obdaroval ji a všechnu čeládku Huňadskou; mladým Huňadovicům, Ladislavovi a Matiašovi slavně osvědčoval se, že jim odpouští, že na všechny předešlé nelibosti zapomene, a zapřisáhl se jim přízní a láskou bratrskou s podobnými obřady a slavnostmi, jakých nedávno ve Futáku užíváno bylo. Ladislava Huňada povýšil také na důstojenství nejvyššího kapitána království Uherského. Tím byli Huňadovi synové uchlá-

choleni, nemyslili, žeby jim již nějaké nebezpečení mohlo hroziti, a proto krále do Budína sprovodili. Tam byli při dvoře nad jiné slavně ctěni a váženi. Pan Jindřich z Rosenberka, královský hejtman Slezský, odejel tu od krále vracaje se do Čech. Vracel se však nemocen, neb mu něco ve víně vypít dali, a na té cestě ve Vídni dne 25. ledna 1457 umřel. Král Ladislav potom jeho mladšího bratra Jana, nástupce ve vladařství domu Rosenberského, slezským hejtmanem jmenoval.

Král Ladislav octnuv se v Budíně a pocítiv se u větší volnosti, obeslal Jana Jiskru a jiné protivníky Huňadovců, a když Jiskrovy české roty do Budína přišly a okolo krále se sbíraly, prohlásil se král Ladislav sám za plnoletého a že již návodu k panování nepotřebuje. Důchody komory královské k své ruce potáhl, a jak mile viděl stranu svou silnější býti strany Huňadovicův, nemeškal vykonati pomstu tím ukrutnější, čím déle musel svou nenávisť tajiti. Ladislav Huňad dostal výstrahu i počal své přívržence sbírat, chystaje se k obraně. To zavdalo příčinu k žalobě, jako by o bezživotí královo ukládal. Dne 14. března 1457 ráno po slavných kolbách čili hrách rytířských, jimž přítomni byli král, oba Huňadovci, palatin Gara, Jiskra i mnoho pánův uherských, když se celé panstvo vracelo pospolu do Budínského hradu, král vedl se s Ladislavem Huňadem v důvěrné rozmluvě až do svých pokojův; tu najednou změnil hlas oznamuje mu, že jeho vězněm jest. Ladislav Huňad chtěl se vytrhnouti, však v tom zastoupil mu cestu palatin Gara s vytasenou šavlí zvolaje: „Zlosynul vzdej se, darmo chceš se brániti!“ Spolu okřikl král Jiskru po česku, aby se rychle zmocnil také Matiaše Huňada; i jati jsou vedle nich také mnozí páni strany Huňadovské. Hned nazejtří dal král o té příhodě sám zprávu pánům z Rosenberka psaním českým, i ujišťoval jich, že sám se má ve zdraví a dobře, a již žádné překážky že již není, aby kdo jiný jím vládl. Ladislav Huňad byl pak třetího dne po svém zajetí, 16. března 1457 k smrti odsouzen a veřejně stat, o čemž Eneáš Sylvius následující zprávu podal: „Ladislav Huňad ve čtyřmécíma letech, mládenec ušlechtilé a spanilé postavy, dlouhé rusé vlasy maje, vedle obyčeje uherského až na ramena spuštěné, a svázané ruce zpět, v dlouhé zlatohavové sukni, snad v té, kterouž mu král nedávno daroval, vyveden na popraviště. Bral se na smrt vesele beze všeho lekání a strachu, hlavy pozdvihnuv a očima sem i tam na vše

strany patře. Když k místu přišel, kdež měl stát býti, a rozkázáno mu, aby klekl, maličko prvé o své nevině oznámiv, kata uposlechl. Biřic, kterémuž náleží zlé činy odsouzených provolávat, požádav od přítomných slyšení, nic jiného nevolal, než že tak trestání bývají, kteří nedrží víry pánu svému. Potom kat svázav vlasy Ladislavovy, aby krku nepřekážely, a maje rozkaz aby udeřil, s bázní a strachem sotva čtvrtou ranou mu hlavu stal. Taková poprava rozjitřila všechny Uhry; matka Huňadovicův a bratr její, Michal Siládi, počali branný lid sbírat, v několika místech lid se bouřil, a král slyše pláč i reptání v lidu, netroufal sobě více z Budínského hradu vyjít, až ku konci měsíce května opustiv Budín vrátil se do Vídně, veda Matiaše Huňada co vězně s sebou.

Mladší Kolda zkrocen. Jednání s papežem. Nedorozumění mezi králem a panem Jiřím.

1457 duben — srpen.

Mezi tím časem, co se tyto bouřlivé výstupy v Uhřích děly, spravoval Jiří Poděbradský království České, a země požívala šťastného pokoje. Jenom proti mladšímu Koldovi na Náchodě musel se pan zeměsprávce rázně zdvihnouti, proto že svých závazkův neplnil. Již r. 1441 usnesli se pánové zemští na sněmě Čáslavském, aby starší Kolda držel hrad Náchod s příslušenstvím jen až do budoucího krále, a do dalšího rozsouzení. Starý Kolda umřel, syn jeho počínal si tak výtržně jako otec, jakž již několikráte vypravováno bylo. Nyní již na čtvrtý rok kraloval Ladislav v Čechách, a Kolda jako prvé vzdoroval, nestavě se ani k pánům soudu zemského aniž vůbec komu práv býti chtěl. Tu již byla dovršena míra nepravostí jeho. Pravým dědicem panství Náchodského byl sám pan Jiří z Poděbrad, neboť koupil je již r. 1415 děd jeho, pan Boček z Kunštátu a z Poděbrad. Starší Kolda zmocnil se ho r. 1439 pomocí krále Polského, i drželi je oba Koldové, otec a syn, nemajíce ovšem práva k němu. Vytáhl tedy pan zeměsprávce po velkonoce v druhé polovici dubna 1457 proti Janu mladšímu Koldovi ze Žampachu v dostatečné síle, i působil to se svými přátely, že tři zámky jeho, Náchod, Černikovice a Richenberk obehnali v jeden den. U Náchoda ležel pan Jiří sám dvě neděle; potom udeřili útokem, a tu jest prý zbito Čechův sám milý Bůh ví jim počet; mezi nimi padl také

znamenitý rytíř Častolov, chtěje dokázati rytířství svého. Dobyli také druhých dvou hradův Koldových a zbořili je. Kolda byl od soudu zemského co rušitel veřejného pokoje, co násilník a loupežník z království Českého vypovězen a utekl se do Polska, i bylo potom, co by voda po něm slehla, nikdo ho více v Čechách nespasil. Sloužil napotom se svou rotou Polákům.

Nový papež Kalixt III. byl povahy velmi dobrotivé a mírné, i zdál se býti ochotnějším k vyslyšení žádostí českých o ustrojení církve, nežli předchůdcové jeho. Proto také Čechové hned obmyšleli, poselství k němu vypraviti. Když pak v Římě skutečně o to jednati se počalo, pobouřil se nemálo Jan Kapistran. zdržující se tehdež ještě v Budíně, i psal odtamtud dne 24. března 1456 k papeži, dávaje mu výstrahu, aby se nepřeháhlil. Právil, že „poznal sice mnoho lidí Bohu a pánům svým nevěrných, ale horších nad Husity a Římu odbojnějších že nikdy neviděl; ti zajisté že nebojí se ani Boha ani lidí, aniž chtějí pravdě a spravedlivosti, ale jen svévoli; budou-li jim kompaktata ztvrzena, že se i mezi katolíky vylíhne potud utajených Husitův množství, netoliko v Čechách a na Moravě, ale i v Uhřích, Sedmihradsku, v Moldavě a jiných zemích okolních, kteréž prý zatraceným tímto kacířstvím až pod krk nakaženy jsou.“ Toho času stal se Eneáš Sylvius kardinálem, i psal Kapistran i jemu list podobného obsahu. Ten však takového napomenutí nepotřeboval, neboť nenáviděl Husitův jako sám Kapistran. Čechové znamenajíce smysl jim nepřiznivý poslův do Říma nevypravili. To zas znepokojovalo papeže, neboť si upřímně přál konečného smíření s Čechy. Proto psal listy k panu Jiřímu z Poděbrad, Jindřichovi z Rosenberka (právě zemřelému), kapitule Pražské, sliboval, že čeští poslové v Římě budou přijati s láskou otcovskou; konečně i s mistrem Rokycanou dopisoval sobě. Že však mezi tím v Římě počalo se mysliti o obsazení arcibiskupství Pražského jakýmsi Římským praelatem, kterýž byl rodem Španěl, a Eneáš Sylvius i dávného přítele svého, nejvyššího kancléře Prokopa z Rabšteina přemlouval, aby se sám o to arcibiskupství ucházel, což tento nikterak nechtěl učiniti, seznal mistr Rokycana, že z toho všeho nemůže sobě dobře tušiti, i zastavil opět všechno další jednání s Římem.

Král Ladislav navrátil se ku konci měsíce května 1457 z Uher do Vídně, měl nyní zase dvojí péči, totiž o císaře Bedřicha, s kterým zašel v nepřátelství ještě horší, nežli před tím, a o hledání sobě nevěsty. S knížetem Oldři-

chem Celským, v Bělehradě zabitým, vymřel rod bývalých hrabat Celských, a císař Bedřich chtěl po něm děditi, v jeho velké statky v dolním Štýrsku se uvázal. Však Celského někdejší hejtman, Čech Jan Vítovec, nyní ve službě krále Ladislava, přepadl se svými českými bojovníky samého císaře v městě Celi dne 29. dubna 1457, a byl by se málem jeho osoby zmocnil. Z toho měl císař Bedřich škodu i hanbu velikou, a mimo to dobyli Rakusané několika hradů v Rakousích, kterých byl císař dotud Ladislavovi nechtěl vydati. Ladislav vedl tedy skutečnou válku se svým strýcem císařem. Byl tehdy ve Vídni jakýsi Konrad Hölzler, bývalý purkmistr Vídeňský, jehož král na úřad zemského pokladnictví povýšil, ač již jednou s toho úřadu sesazen byl. Bylť krále do Uher doprovázel, a stál věrně při něm, když se král v Srbském Bělehradě a v Budíně nacházel. Svými platnými službami získal si důvěry miláckého krále v takové míře, že se rychle stal jeho předním milostníkem. Brzo pravilo se vůbec, že Hölzler kraluje a ne Ladislav. Vypínal se ovšem nad slušnost, zpyšněl a staral se vůbec rovněž zdárně o vlastní město jako o dobré království. V čele šlechty rakouské stál opět Oldřich Eicinger, i byli pánové proti Hölzlerovi tak, jako mu naopak Vídeňští měšťané přáli a pomáhali.

Již lonského roku byl pan Jiří patnácti uražen, když král Ladislav do jeho pře s vojvodami Saskými se vložil, naveden byv k tomu svými rádci, kteří tajně panu Jiřímu nepřáli. K tomu se u pana Jiřího připojila nyní lítost nad osudem Ladislava Huňada, a nevole nad panováním Hölzlerovým; také ho došla zpráva bezpochyby zlomyslně vymyšlená, že prý se mezi písemnostmi při obou bratřích Huňadovských zabavenými našla také psaní od pana Jiřího obsahu prý velmi podezřelého. To dojmalo pana Jiřího tak, že tyto utrhačné řeči předložil i sněmu českému, kterýž se právě v měsíci červnu 1457 v Praze shromáždil, pak i samému králi, chtěl, aby o nich bylo jednáno. Stavové na sněmu osvědčili se, že osočitele, bude-li vypátrán, potrestají, a že ho ani sebe pevnější hrad neochrání. Král zas odpovídal, že o ničem neví aniž čemu věří, ale velice že o to stojí, aby pan Jiří k němu do Vídně přijel. Jakž měl se pan Jiří důvěřovati, když aby krále s císařem srovnal a smířil k tomu cíli se byl srozuměl s Eicingerem a některými jinými pány rakouskými? Nemohl-li by nastrojením Hölzlerovým nějakých zlostných piklův obětí se státi? Byla tedy již velká napnutost mezi

králem a panem Jiřím z Poděbrad. On i Oldřich Eicinger, také Hölzlerův nepřítel, majíce spolu jeti ku králi, napřed o listy bezpečnosti žádali, a když, obdrževše je, přijeli dne 2. srpna s 800 jízdnými až k Dunaji u Vídně, nechtěli vejíti do města jim nepřívětivého, tak že nezbývalo králi, leč že sám musel vyjeti k nim z města po mostě přes Dunaj, a na druhém břehu pod širým nebem s nimi rokovati. Oba měli za účel, krále vybaviti z rukou Hölzlerových, a smířiti jej s císařem. Proto sám Eicinger přimlouval se u krále, aby svou budoucí svatbu slavil v Praze a nikoli ve Vídni, kde vše se řídilo Hölzlerovou vůlí. Král Ladislav nevěděl hned, jak se má rozhodnouti, a umluviv s oběma pány nový sjezd na 7. srpna do Korneuburku k dalšímu jednání, vrátil se do města. Pan Jiří zdržoval se s Eicingerem do toho dne na hradě Kreuzensteině, a když král řečeného dne do Korneuburku přijel v průvodu arciknížete Albrechta (císařova bratra), obou knížat Bavorských, Ludvíka a Oty, a několika jiných rad a pánův svých, dojížděl tam pan Jiří z Kreuzensteinu každý den, také s králem stoloval, ale vždy na noc na Kreuzenstein se vracel. Ku svým žádostem nicméně krále skloniti nemohl. Král vrátil se po několika dnech do Vídně, pan Jiří a Eicinger odejeli na hrad Schrattenthal. Konečně přišli po 15. srpnu královští radové do Schrattenthalu, mezi nimi také biskup Pasovský a Konrád Hölzler, majíce nařízení od krále, aby žádostem pana Jiřího z Poděbrad byli povolní. Tu teprv uzavřeno jest mnoho článkův, o kterých dotud byla rozepře, i stalo se narovnání. Byla bezpochyby řeč o tom, jak by se král s císařem vyrovnal a smířil, hlavně pak o králi Ladislavovi, aby přijel do Prahy a tam svou svatbu slavil. Svoleno jest k tomu, že král Ladislav nejdéle do sv. Martina osobně do Prahy přijede, neboť brozil prý pan Jiří, že nebude-li mu přáno, mlti krále po dobrém, přijde s vojskem do Rakous, a vybaví jej živou mocí z rukou těch, kteří ho drželi.

Příjezd krále Ladislava do Prahy. Poselství pro nevěstu do Francie. Krále Ladislava smrt.

1457 září — prosinec.

Král Ladislav neodkládal dlouho svou cestu do Čech; již po pěti nedělích, 19. září, opustil Vídeň s celým dvorem svým, a byv celých deset dní na cestě přijel 29. září 1457

do Prahy. Stavové čeští jakož i Pražané vítali ho s velikou radostí a slávou; a když do města vjížděl vyšel i mistr Rokycana se svými kněžími jemu vstříc, aby ho poslušně a jakž českému králi náleží, uctivě přivítal. Král Ladislav však zaškaredil se naň, a chtěl již dále jeti. To zpozorovav pan Jiří z Poděbrad, který se

byl na koni ku králi přiblížil, napomenul krále, že jej Rokycana vítá. Král mu jen neochotně poděkoval, však když dojel k místu, kdež jej Pražská kapitula od sv. Víta vítala, velmi laskavě kanovníkům děkoval a podanou sobě částku sv. kříže v relikviáři s velkou pobožností políbil. Zajel dle obyčeje bezpochyby až na

Příjezd krále Ladislava do Prahy. Mistr Rokycana od krále nemilostivě pozdraven 29. září 1457. (11)

hrad Pražský do chrámu sv. Víta k vykonání modlitby, potom zas dolů na Staré město se obrátil do svého sídla ve dvoře Králově. Neochotně pozdravení královo, jakého se Rokycanovi dostalo, spozorovali ovšem kališníci, a pocíivše nelibost a hněv v sobě to tajili. Mezi královskými dvořany s králem do Prahy příšlymi

byli přednější Němci hrabě Oldřich z Werdenberka, Wolfgang z Rogendorfu, Konrád z Krajku, Mikuláš Truchses a také Konrád Hölzler, přední králův pokladník.

Nevěsta pro mladého krále vyhlédnuta byla ve Francii. Byla to patnáctiletá Magdalena, dcera francouzského krále Karla VII. Již

z Budína v Uhřích o ten sňatek král počal jednat; také toto nabídnutí přišlo Francouzskému králi velmi vhod, neboť si ze spojení svého s králem Českým a Uherským sliboval velkých prospěchův. Smlouva byla brzy hotova, a nyní chtěl král svou svatbu v Praze slaviti. Slavné poselství složené z mužův ze všech zemí Ladislavových mělo pro nevěstu do Francie vypraveno býti; i vybráni jsou za posly uherský arcibiskup Kaločský, biskup Pasovský, k jehož diocesi tenkrát ještě arciknížetství Rakouské náleželo, dva čeští korouhevní pánové, Zdeněk Konopištský ze Sternberka a Jindřich z Michalovic, a jeden rytíř, Burian Trčka z Lípy, jeden pán uherský, Ladislav Palóci, dva pánové rakouští, Osvald Eicinger a Rüdiger ze Stahrenberka, dva proboštové a jiní znamenití mužové. K nim byl ještě jistý počet krásných a drazě oblečených panen a paní ze vzácných rodů přidán, aby nevěstu do Čech provodily. I vezli poslové mnohé vzácné a drahé dary pro nevěstu, mnohé a rozličné sukně zlatem, perlami a drahými kameny posázené, také pro ni 80 výborných, bílých koní vedli. V nádherném komonstvu počítalo se 700 jízdných koní a 26 vozův, z nichž mnohé pro nevěstu zcela pozlacené a zlatohlavem přikryté. Vydali se poslové dne 10. října 1457 z Prahy na cestu do Francie, a kudykoliv táhli, sbíhali se lidé z blízka i z daleka dívat se na ně jako na div světa.

Vypravení toho poselství ovšem mnoho peněz stálo, i stalo se příčinou Hölzlerova pádu. On totiž měl to sobě co nejvyšší králův pokladník již dávno přikázáno, aby se o potřebné peníze napřed postaral; pravil však vždycky, že jest peněz dost, a že není se čeho báti, aby se jich nedostávalo. Když pak nyní měl vypláceti sumy potřebné, odpověděl, že ho nedošly platy, kterých se nadál, a proto že nemůže stačiti. Svě povinnosti tedy nedostál a zavedl krále do nenadálých nesnází. Však to mu v královské radě pokládáno za potupu a urážku velebnosti královské, i byl opět svržen s úřadu a do jedné z Pražských věží vsazen, kdež potom seděl celý rok. Pan Jiří z Poděbrad musel se sám na jeho místě postarati o potřebný náklad pro krále. Král chtěl panu Zdeňkovi ze Sternberka, jakožto přednímu světskému pánu v tom poselství vykáhati 40 tisíc dukátův na tu cestu do Francie, avšak pan Jiří tu sumu na 20 tisíc zmírnil, pravě, že prý toho dosti, a že není třeba ještě množiti pýchy páně Zdeňkovy, zvláště když k tomu královská komora nestačí. Bylo to zajisté první znamení nejednoty mezi

panem Jiřím a Zdeňkem, dosud výbornými přáteli, kterážto nejednota po několika letech bohužel nejen pro pana Jiřího ale pro celý český národ měla nejžalostnější následky.

Brzo potom šlo druhé poselství od krále Ladislava z Prahy k císaři Bedřichovi III. V jeho čele jel Oldřich Eicinger, a bylo také několik českých pánův při tom. Zajeli nejprv do Vídně, asádili dne 31. října tamější městskou radu ještě působením Hölzlerovým ustanovenou, a navrátili Vídeňákům v nevdek předešlému purkmistru a radám důstojenství jejich. Dne 2. listopadu vyjeli dále k císaři do Hradce Štyrského, a tak dlouho s ním jednali, bezpochyby na základě předešlého jednání pana Jiřího z Poděbrad a Oldřicha Eicinger s králem Ladislavem, až se jim podařilo, učiniti pokoj a narovnání mezi ním, císařem, a králem Ladislavem. Konečně zajeli ještě do Ptuj v dolním Štyrsku, kde Jan Vítovec ještě držel hrady a statky rodu Celského v moci své. I podrobil se jich námluvou Vítovec císaři, postoupiv mu hrady a statky dotčené.

Mezi tím se v Praze již o ničem jiném nemyslílo, než o připravování velikých slavností k nastávající královské svatbě. Na Staroměstské náměstí svázelo se množství stavebního dříví a prken k děláni ohrad na rytířské hry čili kolby a na podlahy k veřejným tancům. Můžeme-li věřiti Hájkovi jinak mnoho vyvýšlivému stavěla prý se podlaha z ohoblovaných prken nad celým náměstím na sloupích, tak aby pod ní mohlo se s koňmi a vozy jezdit, jakž každodenní potřeba byla, a na podlaze aby se zároveň mohlo jako po rovině do prvních pater domův na rynku stojících vcházeti, tak aby králové a knížata a všechno panstvo své tance a rozkoše pohodlně míti mohli. Se všech stran svázely se do Prahy zásoby špíže, potraviny a vína, též skvostných oděvů a ozdob všelikých. K slavnosti pozvání jsouce měli přijeti: císař Bedřich III. se svou manželkou Leonorou Portugalskou, obě sestry krále Ladislava s jejich manžely, králem Kazimírem Polským a knížetem Vilémem Saským, vojvodové Bavorští, markhrabata Braniborští, knížata Slezští, někteří kardinálové a mnoho jiných vzácných osob, neboť měli netoliko královu svatbu oslaviti přítomností svou, ale také raditi se o to, jak by se mohly říše křesťanské hájiti proti vždy hrozivější moci turecké. Jestliže sultán Turecký nebude přemožen a zkažen, měl aspoň někam za moře zahrán býti. Takovou aspoň naději zajisté i pan Jiří se těšil, myslé, že nyní tím snáze i král Francouzský co tchán

krále Ladislava s tímto spojil svou moc proti nepříteli křesťanův.

Avšak do veselých ohlasův velkolepých příprav míchaly se zvuky tesklivé a bolestné předtuchy. Již lonského roku v měsíci červnu ukázala se na nebi kometa čili vlasatice a lidé tomu věřili, že takové ocasaté hvězdy neukazují se nikdy k dobrému. Letos pak o svatodušních svátcích, zase v červnu, ukázala se jiná kometa, která až do sv. Bartoloměje, v srpnu, viditelná byla, a vedle ní druhá menší. Byl prý toho času znamenitý hvězdář v Praze, jménem Mikuláš, prý učenník nebožtíka mistra Křišťana z Prachatic, a ten prý z postavení těch komet soudil, že zrovna na Českou zemi ukazují, a že jest se obávati, aby v Čechách nenastal buď hlad, buď mor neb velké krveprolití, anebo by neumřel král aneb některý jiný velký pán. Tak se toho lidé mnozí velmi lekali, jiní zas se tomu posmívali. Král Ladislav spatřiv ty komety, modlil prý se k pánu Bohu. Však nedost bylo těch smutných znamení na nebi, také lvové v královské láně v Praze počali prý se neobyčejně nepokojiti; řvali kolik dní bez přestání a ke hlídačům svým tak zuřivě se chovali, že z nich šel strach a podiv všem Pražanům.

A pak stalo se tu neděli po sv. Alžbětě, 20. listopadu 1457, že král Ladislav ke křtu držel dítě pana Zdeňka Konopištského ze Sternberka, v jeho nepřítomnosti v Praze narozené, spolu s panem Jiřím z Poděbrad a s jinými kmotry ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském. Když potom král na večer z hradu došel do svého sídla v Králově dvoře šel, tu hned jeho hlava zabořila. Nazejtří pak v pondělí vyvrhly se jemu dvě hlízy čili morové boule, a on jich tajil pro dolejší hanbu; i kázal k sobě svým lékařům. A jeden ohledav jemu ruku řekl: „Králi, neškodí nic“; a druhý lékař podržev jej za ruku řekl: „Králi, zle se máš!“ I dali jemu lékův, aby se upotil. Když lékaři sami nesouhlasili o nebezpečí jeho nemoci, odhodlal se král jíti ještě téhož dne k soudu komornímu, aby tam předsedal. Mělť se téhož dne některé důležité pře z korunních zemí rozsouditi, ku příkladu pře mezi městy Vratislaví, Zhořelcem a Žitavou o cla, potom mezi pány Prockem z Kunštatu a Hynkem Bítovským z Lichtenburka o přednost a starostitnost rodu a jiných více. Na ten soud již nevyšel král svým obyčejem oblečený; měl toliko košili na sobě, přes kterou vzal šubu na sebe, a na nohy obul botky červené. Žádný z přítomných a poslouchajících nespatri, aby se smál; smuten tu seděl po všechen čas, a

všichni soudili tu věc za znamení nastávající nemoci. Vzda soud večerel se svými radami, velmi málo a vážně mluvě. Když se na noc prodloužilo, uveden do ložnice, a tam kázav sobě dáti řepy, pojedl jí s chutí a piva se na ni napil, opět vesele se svými komorníky rozmlouvaje. Však v noci zmohly se mu bolesti, a byly veliké, zvláště v žaludku.

Třetího dne, 22. listopadu, rozhlásilo se již po městě, že král těžce onemocněl, i stalo se veliké pohnutí po Praze; davy lidu obléhali Králův dvůr, přední dvořané konali službu v králově komnatě, lékaři rychle po sobě podávali prostředky k dávení a ku počištění, a konečně, bezpochyby teprv 23. listopadu, pustili jemu i krev. Nicméně nemoc králova se vždy jen horšila. Povolán také pan Jiří, i přichvátav ku králi, tázal se, coby ho bolelo, na jaký neduh by stonal? těšil ho, aby měl dobrou naději, aby sám sebe nezameškával, což by koli chtěl, aby sobě dáti rozkázal, poněvadž všechny věci byly v moci a vůli jeho, a všichni hotovi, uposlechnouti jeho rozkazův. I takto král Ladislav k němu promluvil: „Můj milý Jiří! tvou věrnost a šlechetnou ctnost již dávno jsem poznal i v skutku shledal. Tys toho největší původ byl, že mne sobě Čechové za krále vzali; nadál jsem se, že panovati budu v tom království, kteréž si ty mně připravil: ale jinak nebeský pán Bůh mlti chce. Mněť jest umřiti: království ve tvé ruce a moci bude. Za dvojí věc tebe žádám: jedno, abys přičinil se o zachování pokoje mezi národy, jichž odumírám, a nad obyvateli tohoto království abys spravedlivě panoval, sirotkům, vdovám a nuzným pravý soud činil a ochrannou ruku nad nimi držel; druhé, ty, kteříž se mnou z Rakous a z jiných zemí do Čech přijeli, abys zase do vlasti jejich beze škody a ublížení propustil. Toho mi posledního dobrodiní, prosím tě, neodpírej.“

Odpověděl Jiří řka: „Tyto myšlenky, o králi, jsou příliš kvapné, neboť brzy se uzdravíš a sám podle vůle své kralovati budeš; prosím, abys toho více nemluvil, neboť by to i tobě samému neužitečné a jiným slyšení odporné bylo.“ Tehdy král chopiv Jiřího za ruku řekl: „Nuže, slíbiž mně, zač tebe žádám, neboť já konečně umřiti musím. Naplníš-li to, což poroučím, milost tobě u Boha uprosím; neb jsem nebyl tak zle živ, aby mně nebeské království odepřino býti mělo; zemské tyto věci pro nebeské opouštím; ty hled, abys žádosti mé a prosby neoslyšel.“ Nemohl se Jiří od alz zdržeti, a proto slíbil vykonati, co král poroučel.

Potom puštění jsou do komnaty kněží a podle řádu křesťanského posloužili mu svátostmi. Král všecku svou ozdobu odkázal kostelu Pražskému, a své krásné zlatoskvoucí vlasy, aby žádná marnost po něm nepozůstala, ostříhati poručil; čehož ale služebníci, předstírajíce veliké přičiny k odkladu, učiniti zanedbali. Když duše neduživá v nemocném těle déle trvati nemohla, požádav král posvěcené svíce, a patře na obraz spasitele ukřižovaného, počal říkati modlitbu páně, a dopovídvě poslední slova: „ale zbav nás ode zlého“ — nemluvil více, ale jakoby pokojně usnul z tohoto světa se odebral.

To se stalo ve středu dne 23. listopadu 1457 před samým západem slunce. Král Ladislav řečený Pohrobek umřel počítaje toliko 17 let a 9 měsíců věku svého.

Bylo to jako hrom, který z čista jasna blaskem svým celý svět z koleje vymkne, a nejen všechno jmění, ale i všechny naděje národův v nívěč obrátí. Všecky myslí byly omráčeny, úžas, pláč i nářek na vše strany se rozléhaly; každý, i kdo krále toho nemiloval, byl hluboce dojat hrůzou nad krutostí osudu, který tuto se spínil, i nad marností vši lidské moci, slávy a naděje. Čechové zejména čtrnácte let strádali, bezvládním nesčíslné svízele a bídy snášeli, čekajíce, až dospěje král v létech i rozumu, by mocnou rukou zachránil i národ i království celé a jako dříve bylo zvelebil. A hle, král sotva čtyry léta na trůnu osedáv, pln nejskvělejších nadějí, nejslibnějších vlastností, klesá náhle v temný hrob; a zas jest trůn osiřelý, zas nejistý osud novými strastmi hrozí!

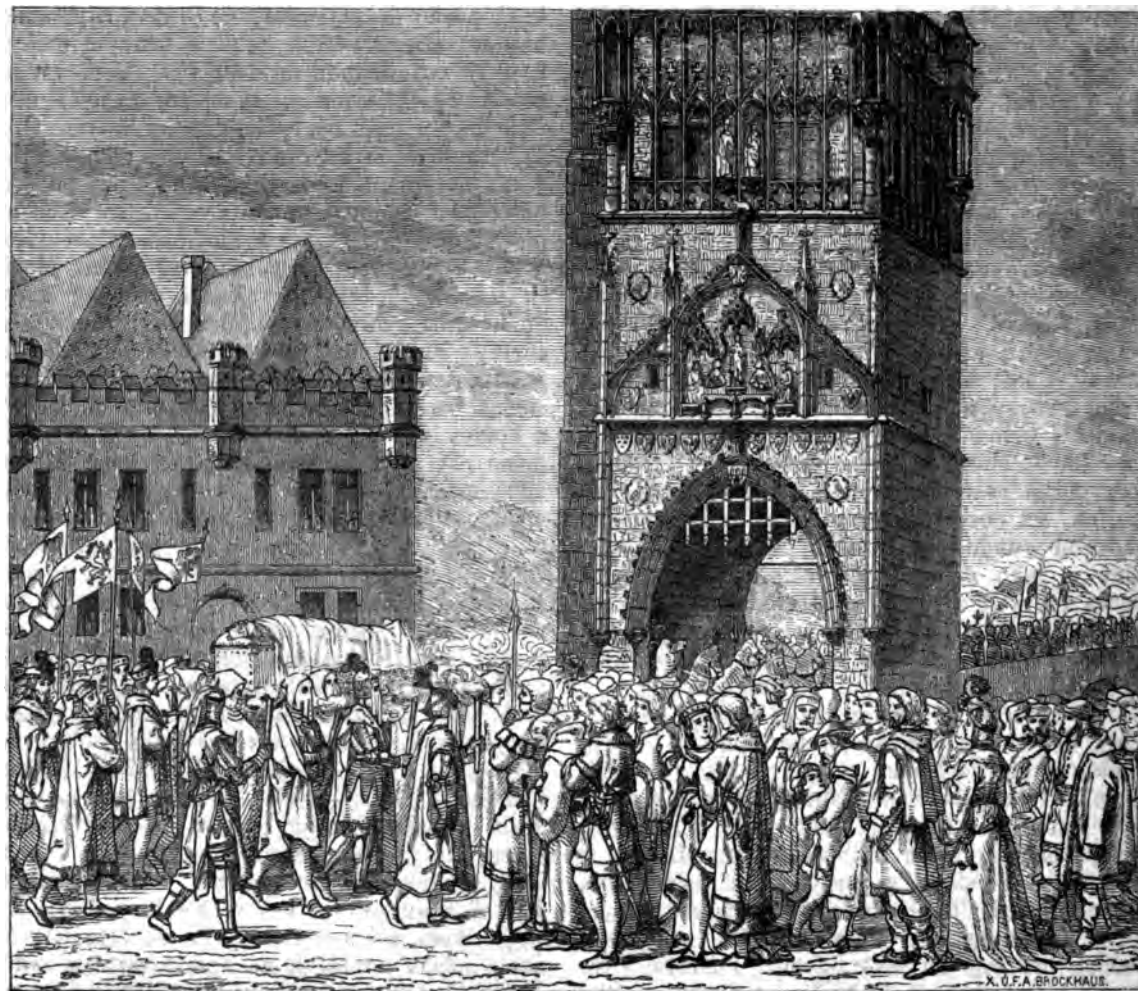
Ve čtvrtek, 24. listop., ležel král Ladislav celý den v Králově dvoře na marách, a lidé chodíce tam celý den velkým davem, ohlédali jeho a velký pláč vedli. Nazejtří v pátek v den sv. Kateřiny, 25. listopadu, bylo v Králově dvoře nad mrtvolou královskou kázání, pak ji vyzdvihše u slavném průvodu k poslednímu odpočinku nesli. Nedá se říci, zdali domácí Čechové anebo cizí Němci větší a srdečnější žalost při tom na jevo dávali. Poslední čest, která se mladému králi činila, vynikala netoliko slávou ale též i opravdovým smutkem. Nejprv šli v průvodu cechové řemeslníkův Pražských s praporce a se svícemi, pak žáci a mniši, i celá universita. Za ní vedli rybní čili čeledínové černé oblečení deset koní králových černým sukrem přikrytých; pak šli kněží kališníci v komžích a za nimi mistr Rokycana v černém ornátě; na to královi rytíři všichni v černém rouše jako mniši, každý s černou svící v rukou. Za nimi nesli krále mrtvého na marách konšelé

Staroměstští pod zlatohlavem až na most, kdežto přejalo máry rytířstvo až na hrad. A ležel král pod zlatohlavem na marách odkrytý tváří, tak že jeho mohl každý spatřiti; okolo mar šli páni čeští a rakouští a potom lid obecný nesčíslný. A tu byl prý tak veliký křik a pláč od lidí, jako někdy, když byl umřel Karel císař starý; a jakož s velikou radostí a se ctí, s trubací a hudebníky přijali byli krále Ladislava, když přede dvěma měsíci do Prahy přijel jednou branou, tak provodili jeho s velikým nářkem a s žalostí druhou branou ven, totiž branou někdy Strahovskou u prostřed nynější ulice Ostruhové, kde nyní Kajetanský kostel stojí. Na Hradčanech kapitula Pražská přijala krále s žáky svými, a tu kanovníci jej sami nesli do hlavního chrámu u sv. Víta, zpívajíce latinskou píseň pohřební. Když královskou mrtvolu přinesli do prostřed dolejšího kůru panny Marie, tu i ty koně černým sukrem přikryté kázali do kostela k hrobu vésti, aby prý jim co oféra zůstali; ale pánové nechtěli toho dopustiti pro poctivost těla Božského a že taková věc není slušná ba neslýchána, aby žáci měli do kostela s koňmi jíti před drahou svátostí Boží. Nicméně prý přes panskou vůli byli koně do kostela uvedeni. Potom se sloužily mše zádušní, a pánové šli k oféře. Němečtí pánové a dvořané dávali prý i každému z lidu peníze, kdokoli chtěl jíti k oféře. Mistr Jan z Rokycan jal se potom držeti nad hrobem řeč pohřební kanovníkům v nevěd, neboť brzo mistr Václav z Krumlova, kapitulní děkan a administrator arcibiskupství, okřikl ho zvolaje: „Mistře přestaň, však již dosti jest toho kázání.“ I spustili tělo krále Ladislava v rakvi do hrobky praděda jeho, císaře Karla, a zlámali i zrušili pečeť i majestát jeho královský, i všechny jeho insignie, žezlo i říšské jablko (ovšem padělané), však meče, kterýž nešen byl před rakví ostrým koncem dolů, nemohli dlouho zlomiti. Potom vzal pan Jiří co zeměsprávce královskou korouhev s českým lvem, a obešel s ní dle obyčeje třikráte okolo hrobu povrhl jí na zem a strhl a zedřel ji. Totéž učinil s korouhvemi všech jiných zemí zemřelého krále a všickni přítomní, zvláště Němci, dali se při tom do velikého pláče a nářku. Teprv před samým večerem vrátili se účastníci královského pohřbu z hradu do svých obydlí ve městech Pražských.

Neobyčejně krátká nemoc, která krále Ladislava tak rychle usmrtila, zavládla Němcům a jiným nenávisníkům národu Českého vítanou příčinou k pomluvám, že král Ladislav otráven byl. Nemoc, na kterou umřel, byla morní bolest

čili hlíza morová, ježto nedávno před tím v Čechách, a ještě té doby v Uhřích a v Polště valně byla zuřila, neboť ji tam křížáci od Bělehradu domů se vracející roznegli. Nikomu v Praze vidoucimu, jak se to vše přihodilo, nenapadlo, o králově otrávení mluvit; vždyť měl král nyní jen své německé dvořany okolo sebe, i podržel

až do posledního dechu své jasné vědomí, což by při prudkém otrávení možné nebylo. V Němcích však nevyšetřovali, zdali otrávení mohlo neb nemohlo býti, a tu po nějakém čase napřed z Vídně a z Vratislavi roznášely se pověsti, že prý Čechové krále otrávil. Hned tam i řeči a píšně hanlivé skládali, zvláště o panu Jířim

Pohřeb krále Ladislava Pohrobka v Praze 25. listopadu 1457. (Str. 213.)

(12)

z Poděbrad a manželce jeho Johanně z Rožmitála, jakoby oni zvláště to byli způsobili — a tak si Němci na dlouhý čas příležitost dělali, aby se vši zlostí svou pana Jířim i veškeren národ Český mohli co nejšeredněji hyzditi, a sprostými i zlomyslnými promluvami jej pronásledovati, nalézajíce v tom zadostučinění za

hanebné porážky, jichž sobě byli za husitských válek od Čechův domů odnesli.

Novina o králově smrti došla do Vídně třetího dne, 25. listopadu, v den pohřbu, do Budína 27. listopadu, do Francie však potřebovala celý měsíc. Francouzský král, Karel VII., byl tenkrát sídlem v městě Turonech čili

Toursu, a tam se při něm ještě zdržovali poslové krále Ladislava. Král sám nebyl však v ten čas ve městě, nybrž křísil se z těžké nemoci na jednom blízkém zámku. Naším poslům dodána jest novina o krále Ladislava smrti v samý štědrý večer, 24. prosince. Oni byli u francouzského dvora přijati a chováni netoliko s velikou ctí a hojnými slavnostmi, ale také s laskavostí téměř domácí, jako by již sami k rodině byli náleželi. Může si každý představit, jaký hrozný dojem učinila zpráva o nenadálém bezživotí královského ženicha. Králi Karlovi, který se tolik těšil na tu svatbu, neamělo se to ani hned říci, co se stalo, aby neupadl opět v nebezpečnou nemoc ledva přestálou. Českým poslům nezbyvalo, leč smutně naspět domů se vrátiti; když se dne 30. prosince u královského dvora v Turonech loučili, plakala před časem ovdovělá nevěsta, i matka její a celé shromáždění. Král Karel kázal je všude čestně provoditi skrze říši svou. Přišli tedy také do Paříže, kdež je přední mužové města i university s velikou slavností vítali. Ohlédali všeliké památnosti a poklady města Paříže, avšak Pařížané měli ještě větší podívání na nich samých, neboť jejich krojův a obyčejův ještě nikdy byli nespatri. Byla právě zima i sněhu mnoho po ulicích, saně však, na kterých se po městě vozili, byly Pařížanům též něco nevidaného. Své komorní vozy zanechali poslové před městem, sestavivše je ve hradby válečné s řetězy a náklady jako k bitvám, a lid jejich je ve dne v noci hlídal na způsob tábora někdy Žižkova; i na vzdor třeskutému mrazu nepřestávali zvědaví Pařížané hrnouti se valně k takovému divadlu. Teprv na konci masopustu roku následujícího (12.—14. února) vrátili se poslové do Prahy a to ve společnosti poslův krále Francouzského křesťanům českým vypravených; neboť prý sám pan Zdeněk Konopištský ze Sternberka Francouzskému králi naději činil, žeby nyní na uprázdněný trůn český a uherský jeho syn Karel snadno zvolen býti mohl.

Uchazeči o trůn český. Matiaš Korvin.

1457 prosinec.

Veliká chvíle nastala, v které se mělo rozhodnouti, má-li na královský trůn Český opět dosednouti panovník rodu a jazyka cizího, anebo má-li ponejprv co království České stojí, na trůn posazen býti muž z lůna národa vyhlý,

kterýž toho již veliké důkazy podal, že jest k panování nejschopnější, stav se příkladem a vzorem neunavitelné činnosti, důmyslné moudrosti, všeobslhlé péče, neoblomného důrazu, a co nejvíce platí, nelíčené vřelé lásky k vlasti a k národu. Jednalo se o to, má-li se splniti nejvyšší tužba a přání, jaké veliká většina národu Českého v duši své chovala, anebo má-li osud vlasti, jako dosud bylo, vložen býti do rukou panovníka, který nebyl z národu a který by si především jen svého prospěchu, své moci hleděl? Pan Jiří Poděbradský mohl ovšem sobě dobře tušiti, vždyt sám nebožtík král Ladislav umíraje jemu samému jakoby poslední vůli svou nejvyšší vládu v zemi poručil, vždyt moc jeho v národu Českém byla větší, než aby byla mohla ponížena býti v bezděčné poddanství, vždyt všickni praví Čechové jednosvorně přáli si ho viděti na trůnu, a starého jeho soka a závistníka, Oldřicha z Rosenberka, na odpočinku žijícího, neposlouchali v tom ohledu ani jeho vlastní synové. Vlastenecké pana Jiřího péče a zásluhy byly tak všeobecně uznávány, že královská koruna, když se právě nyní k tomu převzácná příležitost vyskytla, jemu samoděkm připadnouti musela. Ostatně pan Jiří co veliký duch nebyl stydlivým ani útulným a nečekal až by štěstí samo přišlo hledat jej, ale vyšel naproti směle jako opatrně, věda, že vrch moci všude se běře ale nedává.

Nicméně dvě velevážné věci stavěly se Jiřímu v cestu, odpor Němcův v zemích koruny České bydlících a odpor katolické církve: jakž by se mohli Němci a myšlenkou spřízniti, aby na královském trůnu seděl a jim panoval Slovan, Čech, kterýž ani německy nemluví? jakž měl býti k tomu ještě předním světským kurfiřtem v říši Německé? I jakž měla církev Římská uznávati krále kacíře, kterýž se učinil přední hlavou a záštitou kališníkův, a ještě více, jakž měla toho trpěti, aby v samém lůně katolického křesťanstva, u prostřed říše Římské mimo poslušenství papeže a císaře zachovával se i prospíval zvláštní stát a národ ne vedením hlavy všeobecné církve, papeže, ale pouhých lidí světských, kam by to vedlo, jaký příklad by se tím dával jiným národům a státům?

To vše při nastávající volbě nového krále Českého těžce do váhy padalo. Vyskytl se také uchazečův o korunu českou počet nemalý. Vlastně kdyby byli chtěli Čechové šetřiti dědičné smlouvy, již učinil císař Karel s domem Habsburským, nebylo by sporu o tom, komu by království České nyní připadnouti mělo, neboť byli tu předně císař Bedřich III., jeho

bratr arcikníže Albrecht, a jeho strýc, arcikníže Sigmunt Tyrolský. Ale jako část Čechův po smrti císaře Sigmunta Albrechta Rakouského, potom všickni Čechové Ladislava Pohrobka jen ze své svobodné vůle a nikoliv na základě práva dědického za České krále míti chtěli, tak nyní jeden jenom hlas o tom šel, že se bude voliti král zcela svobodně. Všickni tři Habsburkové připovídali se skutečně k nápadnictví české koruny, a císař Bedřich zvlášť pravil, že považuje království České za odumřelé léno říše Římské, a že již tím jemu bylo propadlo, že nebožtík král opomenul jeho, císaře, za to žádati, aby ho v té koruně potvrdil. V skutku však Bedřich na panování v Čechách ani nemyslel, chtělť jenom nějakých prospěchův pro sebe při té příležitosti uloviti, neboť se byl již co poručník mladého Ladislava českých bouří dost nabažil, a svému pohodlí pro Čechy ujmu učiniti se mu nezdálo. Naopak v Uhřích byl by rád chtěl panovati, ačkoliv i tam se nemohl velikého pohodlí a pokoje nadíti; ale nebylo tam těch kacířův a těch náboženských různic, nad které nic protivnějšího mu nebylo. Čechové si jeho císařského práva k odumřelému lénu říšskému pranic nevážili, neboť neměl moci, byť by chtěl, práva toho dovesti; pro svou nečinnost a neodhodlanost uvedl důstojenství císařské v takovou neváznost, že ani říšská knížata ani papež si ho mnoho všimali. Nyní povstal nad to mezi Habsburky takový spor o zemi Rakouskou po smrti krále Ladislava na ně spadlou, a tak mezi sebou se porůznili, že nežli by byl jeden druhému popřál české koruny, raději komukoliv jinému ji ponechali.

Nejdotíravější uchazeč o korunu českou byl však kníže Vilém Saský, manžel Anny, starší sestry nebožtíka krále Ladislava. Táhl se k dědickému právu své manželky, ačkoliv vůbec známo bylo, jak nešlechetně se k ní zachovává, a mínil netoliko české ale i uherské koruny a země Rakouské dosáhnouti. Jinak byl pán srdnatý a rozumný, podnikavý a správný, a se starším bratrem, kurfiřtem Bedřichem, snášel se nyní výborně. Mnozí Slezáci prý nečekajíce ani na jeho vyzvání sami jemu své poslušenství nabízeli.

Také manžel druhé Ladislavovy sestry, Alžběty, král Polský Kazimír Jagajlovic, tentýž, o kterého dříve horlivější strana husitská tak velice stála, hlásil se o korunu českou, ač právo jeho manželky, kdyby se bylo uznávalo, teprv po starší sestře Anně jíti mohlo. Byl sice dobrý člověk, ale k vládě tak ne-

schopný, že i sami Poláci počali o tom jednati, aby mu dán byl správce a poručník, který by jej v panování zastupoval. A přece jemu více štěstí přálo, nežli všem Jagajlovicům, kteří byli po něm. Také ničeho nepočínal, aby si českou a uherskou korunu pojistil, bezpochyby očekával, že opět Čechové a k tomu i Uhři přijdou nabízet jemu svá království.

Z jiných rozličných knížat, kteří se Čechům za krále nabízeli a všelijaké prospěchy jim slibovali neb líčili, byl předně Bedřich kurfiřt Braniborský, který od české koruny držel dolní Lužici v léno. Lužičané přimlouvali se zaň, že jest kníže statečný a moudrý, a také že slovansky umí byv vychován při dvoře krále Polského; potom jeho bratr, markrabě Albrecht přímím Achilles, také již často jmenovaný, kterýž byl pánem na Anspachu a Bajrautu, vojvoda Ludvík Bavorský přímím Bohatý, na Landshutě a Ingolstatu, kteřížto oba našli některé přímluvce i mezi pány českými. Avšak docela obzvláštní a v důležitém ohledu velmi vítaný uchazeč o korunu českou byl Francouzský král Karel VII., který Čechům nabízel svého mladšího syna Karla za krále.

Pan Jiří z Poděbrad zachoval se v této osudné době jako vždycky dle slov evangelia, byl opatrný jako had a nevinný jako holubice. V prvním okamžení po smrti krále Ladislava, v den před jeho pohřbem, 24. listopadu 1457, dal všechny nejvyšší úředníky a zemské soudce svolati a oznámil jim, že mu čas co zeměsprávci ještě nedošel, a že má až do svato-dušních svátkův příštího roku trvati. To ovšem všickni také věděli, a neozýval se nikdo proti tomu. Podržel tedy pan Jiří vrchní moc v zemi zase až do budoucího krále, a nikdo v zemi se nehnul i byl pořádek a pokoj jako před tím. Téhož samého dne, 24. listopadu, přiveden jest z Vídně do Prahy z rozkázání ještě krále Ladislava co vězeň jediný po uherském gubernátorovi pozůstalý syn, Matiaš Huňad řečený Korvín, mladík osmnáctiletý a krásné postavy. Pan Jiří přijal jej k sobě do svého domu ne co vězně, ale co přítele a hosta vítaného a choval ho tak čestně, že se brzo za úda rodiny považovati počal. Obydlí pana Jiřího bylo až dotud v domě po otci a dědu zděděném, jemuž se říkalo „dvůr pana Bočka“; stával na Starém městě mezi Liliovou a Řetězovou ulicí (nynější průchodní dům pod čísly 222 a 946); rozumí se, že pan Jiří v něm choval četnou stráž a skvětlé služebnictvo po knížecím způsobu. Mladému Matiaši se zde brzo zalíbilo, a již v několika

málo dnech, na počátku prosince, zasnoubil se s dcerou pana Jiřího, Kateřinou příjímím Kunhutou, ovšem teprv devítiletou. Nepochybně předvídal pan Jiří brzké povýšení mladého Huňadovce znaje smýšlení Uherův, kterak vždy jen po králi z domácího rodu touží, a kterak nebožtík Jan Huňad jim se uměl zalíbiti. Také brzo, 13. prosince, přijel za Matiašem do Prahy Jan Vítěz ze Zredna, jeho bývalý učitel, slavný tehdaž učenec a nyní biskup Váradský. Poslán byl od Matiašovy matky a od jeho ujce Michala Siládi-ho, aby užil prostřednictví a pomoci pana Jiřího při zamýšleném povýšení Matiašové na Uherské království, a tudíž aby Matiašovi takoruka připravil cestu z vězení na trůn královský.

Dne 14. prosince 1457 sjeli se čeští stavové dost valně jakožto každoročně o suchých dnech adventních do Prahy. Pan Jiří totiž nerozepsal po smrti králově tak řečený zápočetní čili mimořádný sněm, maje dosti na tom, že se mimo to v tento čas stavové sjedou k zasedání na sněmu i na zemském soudu. Ovšem se v tomto sněmu již o volení nového krále jednalo; nejvíce prý se ozývali hlasové pro císaře Bedřicha, potom pro krále Kazimíra Polského, také pro arciknížete Albrechta a pro markhraběte Albrechta Braniborského; jméno pana Jiřího z Poděbrad tuto mezi čekateli trůnu aspoň veřejně ještě se ani nevyslovilo. Ostatně nemohlo se v té věci ničeho předsebráti, pokud se nevrátí poslové z Francie, a tak ta věc odročena byla až k nejbližší příštímu jezdě a sněmu o suchých dnech postních, 22. února 1458, a nežli se sněmovníci dne 19. prosince rozjeli, rozesláni jsou hojně listové zvaci do všech krajův českých a do zemí korunních, a zvláště stavům moravským, slezským a lužickým s oznámením, že na budoucím sněmu v Praze o suchých dnech postních má o všech potřebách koruny české býti jednáno. Moravanům, Slezákům a Lužičanům obzvláště na srdce kladeno, aby povinnou věrnost ku koruně české zachovali, a od ní ani sliby ani brozby odvrátiti se nedali, vědouce, že najdou potřebné ochrany proti každému, kdož by je od té koruny buď mocí buď lstí chtěl tisknouti.

Jako v české tak v uherské koruně nebyli s počátku všickni stejného smýšlení vzhledem budoucího krále: jedni přáli císaři Bedřichovi III., jiní chtěli tehdaž nejbohatšího magnáta uherského, Mikuláše Fryštáckého z Ujlaku, vojvodu Sedmíhradského, za krále, ale většina chtěla Matiaše Huňada, neboť nechť k panování cizímu, zvláště německému,

byla tehdaž u obou národův, uherského a českého, téměř stejně živa.

Biskup Jan Vítěz ze Zredna u pana Jiřího v Praze výborně pochodil. Mikuláš Ujlaki a palatin Ladislav Gara stálivě čele nepřátel rodiny Huňadské, ale oba byli domácí přátelé pana Jiřího; Ujlakiho dcera, Jeronyma, nalézala se již na třetí rok v Praze v domě pana Jiřího na vychování jakožto nevěsta jeho syna Jindřicha, a ten se zase u pana Ujlakiho v Uhřích vzdělával. Pan Jiří tedy, aby Matiašovi, svému budoucímu zeti, razil cestu k trůnu uherskému vypravil posly do Uher, kteří všecy vojenské rotý české, již ode dvaceti let velikou válečnou moc v Uhřích provozující k tomu sklonili, že vstoupily ve službu Michala Siládi-ho, Matiašova ujce, který sobě již jako nový gubernator uherský počínal. Také statečný Jan Jiskra z Brandýsa a sám Mikuláš Ujlaki dali se k Matiaši Huňadovi skloniti, tak že oba slíbili pod jistými výminkami, neprotiviti se jeho povýšení na trůn.

Novi biskupové, Tas z Bozkovic, Olomoucký, a Jošt z Rosenberka, Vratislavský. Počátek jednoty českých bratří.

1457.

Ještě nežli se tento rok 1457 skončil, dosedli dva znamenití domorodní pánové na biskupské stolice Olomouckou a Vratislavskou. Olomoucký biskup Bohuslav ze Zvole, umřel téhož roku ve Vídni, byv prý otráven od Husitův, a za jeho nástupce zvolen jest Protas z Bozkovic, syn pana Beneše Černo-horského z Bozkovic, který 1. srpna 1451 působením Kapistranova kázání v Brně kalicha se odřekl a i s rodinou svou do lůna katolické církve se vrátil. Biskup Protas anebo jak se obyčejně zval, Tas, byl s panem Jiřím z Poděbrad po matce v příbuzenství, nebyl sice nikdy jemu přítelem, ale z lásky k vlasti neprotivoval se jemu co králi Českému až do poslední chvíle, když mu nezbývalo jinak, nechtěl-li upadnouti v úplnou nemilost papežskou. Byl ostatně prelát ošivcený a ve věcech církevních nad jiné svobodomyšlnější; také měl chválu vůbec co muž postavy vysoké a ušlechtilé, tváře přívětivé, mravův lbezných, ducha bystrého a výmluvnosti nevšední. Za mládí studovav v Itálii vrátil se odtud nadšený duchem vzdělanosti a láskou k literatuře a krásnému umění.

Biskupství Vratislavské obdržel po ta-

mějším biskupovi Petru II. Novákovi, který r. 1456 umřel, hlavně působením nebožtíka krále Ladislava páne Oldřichův z Rosenberka třetí syn, Jošt z Rosenberka, dosud mistr řádu Johanitského v Strakoněcích a probošt kostela Pražského. Byl na biskupství dne 11. prosince 1457 posvěcen, a neuměje německy, jako větší počet tehdejších pánův českých, musel ve Vratislavi latinsky kázati, užívaje při tom jako ondy Kapistran tlumočnicka německého. Byl to muž ve mnohém ohledu znamenitý, postavy vysoké a hrubé, kostnatý a tlustý pospolu, ale ducha výtečného, vzdělaný přítel nauk a literatury, také spisovatel český, myslí bystré a vůle rázné.

Mistr Jan z Rokycan, volený arcibiskup Pražský, zakusiv již r. 1454 mnohonásobně nechuti nebožtíka krále Ladislava, a předvídaje, že čím dále tím důrazněji by se mohlo se strany králov a papežovy proti kališníkům nastupovati, změnil od té chvíle své posavadní chování v tom, že na svých kázáních ve chrámě Týnském počal jako někdy Jan Hus a jeho stoupenci hořekovati nad porušeností a zkažeností všech věcí křesťanských. Často předkládal posluchačům svým, kterak duch pravého náboženství všude víc a více hyne, kterak antikrist již samých svátostí se zmocnil, že jich lidé přijímají hříšně, ne ku spasení ale k ztracení svému, a kterak nikde nevidí pomoci proti této zkáze. Tu mnozí z jeho posluchačův brali si tato slova hluboko do srdcí svých, a to vedlo k dalším následkům, nežli sám Rokycana zamýšlel. Utvořil se totiž hlouček mužův, jichžto pilnost a opravdovost v náboženství je úžeji k sobě i k mistru Rokycanovi zblížila. Byliť jako nějaký výbor posluchačův jeho jemu nad jiné milejších a důvěrnějších. Byliť mezi nimi muž jeden, již padesát let věku svého mající, však posud neznámý, ale později pod jménem bratr Řehoř proslulý, rodilý sice zeman, ale tak chudý, že se musel krejčovstvím živiti. Za mládí svého, ještě před husitskou válkou, vstoupil prý do kláštera Bosáckého, ale brzo z něho vystoupil, když se v Čechách husitství rozmohlo. Nebyl synem sestry Rokycanovy, jak někteří pravili, nedá se to žádnou okolností z jeho života dokázati. Však byl muž neobyčejné povahy, pobožný a rozumný, pokorný a přísný pospolu, činný a odvážný, a při tom nebažil ani po cti ani po jmění, ani po přednosti a panování. Jakkoliv nebyl učený, byl přece nad mnohé jiné mocen slova a péra. Kázání mistra Rokycany činila jej rozpačitým a tesklivým, neboť slyše z úst mistra svého,

že antikrist i církevní svátosti kazí, kterak mohl svého vlastního spasení jist býti? Rokycana chtěv jej utvrditi novým svědectvím aneb jen vůbec pohovětí jeho nábožným tužbám, dal mu některé spisy Petra Chelčického čísti. To však zádušnivou touhu Řehořovu ještě více rozšířilo, a co dříve více méně nevědomky v něm dřímalo, vystupovalo mu nyní na výsluní mysli, oblékalo se v určité myšlenky, úsudky a předsevzetí. Neměl pokoje, dokud Chelčického a učenníky jeho osobně nepoznal. Návštěvy jeho v Chelčicích opakovaly se, a cele napojen duchem Chelčického, a porozuměv důkladně, v čem křesťanstvo tehdejší zavedeno jest, přestal Rokycanu považovati za mistra svého, když tento jeho rozpakům, zvýšeným úmyslům a účelům již nemohl stačiti. Mistr Rokycana zajisté ve vyznání a učení svém nespustil se základu a stanoviti více méně katolického, přijímal za pravidlo víry kromě písma svatého také dávné podání všeobecné církve a uznával Římského papeže za hlavu církve. Nyní pak, když po smrti krále Ladislava za nastalé proměny politické Rokycana počal sobě lépe tušiti a novou naději na srovnání se s Římskou církví se kojiti, stal se mu Řehoř se svými přátely tím více nepohodlným, čím usilněji tito se snažili, jeho za sebou potáhnouti, a jej od obecné církve, dle jich přesvědčení do dna zkažené, oddělit.

Tu stalo se ku konci tohoto roku 1457, že mistr Rokycana, aby žádostem Řehořovým vyhověl a spolu jeho i jeho stoupencův se zbavil, na panu Jiřím z Poděbrad to vymohl a zjednal, aby na panství Litickém, kteréž panu Jiřímu náleželo, ve vsi Kunvaldě, ležící na městečkem Žamberkem, v soukromí měli pohromadě bydleti; neboť v té krajině bylo obyvatelstvo následkem minulých válek velmi prořídlo. Tedy se tam ještě toho roku stěhovali Řehoř a jeho Pražští přátelé, i také bývalí učenníci Petra Chelčického, v ten čas, zdá se, již zemřelého. I počali se všichni noví osadníci v Kunvaldě mezi sebou jmenovati bratřími, neberouce ohledu na rozdíly stavů. To byl zárodek bratří českých, a Řehoř stal se zakladatelem nové náboženské jednoty, která ustrojivši se hlavně na základech praktického křesťanství a živého lidumilství přes všechno pronásledování potomních věků podnes, ač mimo vlast svou, i v dalekých krajinách cizích dšlův světa, se zachovala. Však o jejím ustrojení a dalších osudech i potom ještě budeme míti příležitost mluvit.

HLAVA III.

Král Jiří z Poděbrad.

1458—1471.

Zvolení Matiaše Korvina za Uherského, pana Jiřího z Poděbrad
za Českého krále.

1458 leden — březen.

Dne 24. ledna 1458 byl Matiaš Huňad řečený Korvín hlavně způsobem našeho Jiřího z Poděbrad a Pešti v Uhřích na poli Rákoši zvolen za krále Uherského. Rychlí poslové přichvátali do Prahy, aby výsledek volby Matiašovi a panu Jiřímu oznámili. Ihned kázal pan Jiří svému synu Viktorinovi, aby pojav s sebou znamenité komonstvo, nově voleného krále Uherského skrze Čechy a Moravu do jeho království doprovodil. Však sotva odjel Matiaš z Prahy, pustil se sám pan Jiří za ním až do Strážnice na Moravě, kdežto páni uherští a znamenitým počtu a veliké nádheře příjezdu svého krále čekali. Byli mezi nimi matka nového krále, Alžběta vdova po Janu Huňadovi, a její bratr Michal Siládi, nový gubernator uherský. Tam se staly dne 8. a 9. února 1458 mnohé důležité umluvy. Matiaš poděkoval se panu Jiřímu za velikou přízeň, kteréž v Praze v jeho domě požíval, i zapsal se mu k věčné vděčnosti a rodině jeho k neproměnitelnému přátelství; také svatební smlouva mezi ním a panem Jiřím, co budoucím tchánem jeho, byla s obou stran stvrzena. Svátba však pro mladý věk obou snoubenců musela na pozdější chvíli odložena býti. Ve Strážnici byly také všechny ještě pozůstalé nesnáze mezi novým králem a jeho někdy předními odporáky péčí pana Jiřího urovnány a novými smlouvami uklizeny, a zejména Jan Jiskra a Mikuláš Ujlaki dokonale s Matiašem se spřátelili. Všichni uherští, čeští a moravští pánové tu ve Strážnici přítomní ku smlouvám

zde uzavřeným své pečeti co svědkové přivěsili. Pan Jiří z Poděbrad přijal potom od nového Uherského krále v dar a náhradu za poskytnutou pomoc 60 tisíc zlatých, 14 centův stříbra, několik set volův a několik třicetivěderních sudův vína.

Dne 18. února 1458 vrátil se pan Jiří do Prahy a zastal tu posly krále Francouzského, kteří byli spolu s českými posly z Francie přišli. Národ Český s nevolí na to hleděl, jak se všech stran hlásí se cizí uchazeči o trůn český, neboť každý vlastenec dávno již přál si, aby osud vlasti položen byl v ruce nejhodnějšího syna jejího, a nejnovější příklad Uhrův tím více v lidu touhu a naději povzbudil. Mistr Rokycan a nepřestával se své kazatelně v Týnském chrámě horliti v tom smyslu, a mezi šlechtou především horlivě pan Zdeněk Kostka z Postupic nakloňoval mysl ku králi z domácího rodu. Veřejně i v soukromí se o tom mluvílo, že jako Uhrům tak i Čechům nebylo potřebí panovnicka z kmene cizího, a že svrchovaný čas jest, aby se již jednou vymknuli z moci německé. Nejhodnější syn vlasti, který měl býti na trůn povolán, nebyl nikdo jiný, než pan Jiří z Poděbrad, a toto všeobecné smýšlení vzrostlo k jeho prospěchu konečně v moc neodolatelnou.

Zdali on sám měl ruku v tom, zdali přední pánové čeští s jeho vědomím a vůlí museli ještě penězi podplaceni býti, jakž potom se povídalo, nedá se ani jistiti ani zapírati. Pan Jiří se v těch okolnostech choval ku podivu opatrně a chytře; netoliko že co uchazeč o trůn ani slovem se neoznámil, zachovával i všechny

obyčeje a právní formy spravedlivé a nanejvýš nestranné.

V nejbližší příštím sněmu o suchých dnech postních, ku kterému, ovšem pro uprázdění trůnu, také poslové z korunních zemí zváni byli, měli se ovšem toliko slyšeti poslové těch knížat, kteří za krále přijati býti chtěli; ale aby to byl sněm o skutečné volení krále, to nikde oznámeno nebylo; a také nebyl ze sněmovníků obyčejný výbor voličský sestaven, jakoby k volení vůbec ještě ani přijíti nemělo. Avšak Čechové dávno věděli, koho budou voliti, a neodolatelný proud veřejného mínění a vůle lidu protřhl hrázi obyčeje a právních forem, a nečekal s uskutečněním touhy své až do nějakého příštího volebního sněmu. O tom zajisté pan Jiří dobře věděl, a jeho přátelé starali se o to, aby obecná touha národu již vyplněna byla.

Přišel den 22. února 1458, ku kterémuž sněm byl rozepsán; v Praze počal neobyčejně hlučný život, ulice a domy hemžily se šlechtou a jiným komonstvem, ale jak to tehdy obyčejné bývalo, nesjížděli se stejně sněmovníci všichni, tak že teprv bezpochyby v pondělí dne 27. února sněm skutečně zahájen býti mohl. Všichni nejvyšší úředníci zemští, Jan z Rosenberka, hejtman Slezský, Zdeněk Konopišský ze Sternberka, nejvyšší purkhrabí, Jindřich z Lipého, nejvyšší maršálek, Jindřich z Michalovic, nejvyšší komorník, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, nejvyšší sudí, Jan Zajíc z Hasenburka, sudí dvorský, a všichni ostatní nejpřednější pánové čeští: Jan z Koldic, Boreš z Riesenburka, Jindřich z Dubé, Jindřich ze Stráže, Vilém z Riesenberka, Jindřich z Plavna, Jan a Bohuslav ze Švamberka, Bohuslav z Žeberka, Jan z Kunštatu, Ota z Bergova, pět pánův z Kolovrat, Jindřich, Jan, Beneš a dva Albrechtové, Dědřich a Jenec z Janovic, Lev z Rožmitála, Vilém z Ilburka, Jan z Wartenberka, Jan Švihovský z Riesenberka a Jaroslav Plichta z Žirotna, potom proslulí a nejpřednější mužové stavu rytířského: Burian z Gutšteina, Prokop z Rabšteina, nejvyšší kancléř, Jan Calt z Kamenné hory, nejvyšší mincmistr, Zdeněk Kostka z Postupic, Přibík z Klenového, Soběslav z Miletínka i z Pardubic, Burian Trčka z Lipy, Arnošt Leskovec, Jan Malovec, Jakub z Vřesovic, Beneš z Mokrovous, Racek z Riesenberka, Václav Valečkovský z Kněžmosta, podkomoři, Jan Bechyně z Lažan, Ojř z Očedělic, Zbyněk ze Soběšína, Jan Pardus z Vratkova, Jan Sádlo ze Smilkova, ti všichni kromě velikého množství jiných ze šlechty dostavili se k tomu sněmu

do Prahy. Městský stav byl zastoupen předně Pražany a posly z jiných měst královských. Z koruních zemí dostavili se jenom poslové z Budišína a ze Zhořelce z horní Lužice. Sněmovalo se na Staroměstské radnici, a každý den stály hojné zástupy lidu na náměstí okolo radnice. Po zahájení sněmu přistoupilo se k slyšení poslův vyslaných od knížat, kteří se o Českou korunu ucházeli; kdokoli z nich o řádné slyšení žádali, obdrželi ho. Dne 28. února vyřizovali francouzští poslové poselství krále Francouzského, a bylo znamenité: Karel VII. král Francouzský podával Čechům, jakž již povědino, svého mladšího syna Karla, tehdyž teprv 11letého za krále, i sliboval vyvaditi všechny zástavy koruny české svým vlastním nákladem, a po čtyřech letech vypraviti syna s tak hojným pokladem do Čech, aby postačiti mohl všem potřebám; mezi tím aby pan Jiří z Poděbrad jako dosud čtyři léta co správce koruny vládl. I bylo to zajisté podávání nejen skvělé a lákavé, ale nehledíc ani na slibované poklady, to nejprospěšnější, které se mohlo činiti. Ozývaly se po sněmovně hlasy pochvaly a oblihy v té míře, že přátelé pana Jiřího již se lekali. Však pohříchu, kdyby byl pan Jiří mohl předvídati, jaký bude osud jeho a celé země České za kralování jeho, zajisté byl by co upřímný vlastenec první k podání Francouzského krále přisvědčil. Rychle se po celém městě rozneslo, jaký dojem ono na radnici ve sněmovně učinilo, a tu hned jevil se takový nepokoj v lidu obecném, že bylo se obávati nějakého zbourání. Poslové Budišínské a Zhořelští takového chování se Pražského lidu nemálo se lekli, a pravice zlostně, že v Praze nelze svobodně sněmovati, opustili sněm i Prahu, a ještě téhož dne na cestu do svých měst se vydali.

Dne 1. března vyřizovali poslové knížete Viléma Saského před sněmem poselství své. Tento kníže největší váhu kladl na dědické právo své manželky Anny, krále Ladislava sestry, i byl neunavitelný v dopisování jak k panu Jiřímu, tak ke všem ostatním důležitějším pánům českým, i chtěl si, když v Čechách velmi málo sluchu nacházel, vši mocí Slezáky a Lužičany nakloniti, aby se k němu co svému budoucímu pánu přiznali. Kdyby od těch bylo záleželo, byl by se stal Českým králem. Jeho poslové neplýtvali sice velikými sliby, tím obšírněji mluvili o jeho domnělém dědickém právu, odvolávajíce se na staré listiny, kterými prý se trůnu českému i ženská posloupnost pojistuje. Ve sněmě panovala veliká tichost a po-

zorlivost za této přednášky, nikdo se neozval ani ve smyslu příznivém ani odmítavém, vědělat již napřed většina ovšem dobře, kdo za krále vyvolán bude; a když saští poslové skončili, ukázal k nim sněm takovou ochotnost a zdvořilost, že hned dva úředníci na hrad Karlštejn vypraveni byli, aby bez meškání z korunního archivu všechny listiny přivezli, na které se kníže Vilém odvolával. Poslové jeho vykládali si způsob, kterak se sněm k nim choval, na dobrou stránku, a hned napsali svému knížeti psaní plné nejlepších nadějí na dobrý výsledek svého poslování. Pan Jiří byl je také v Praze v jejich hospodě pro čest a ochranu zvláštní hojnou stráží opatřil; však když vši mocí také s ním samým chtěli jednati, nedal jim slyšení u sebe, odkládaje toho vždy pod záminkou, že příliš zaneprázdněn jest.

Ve čtvrtek dne 2. března 1458 vrátili se úředníci na Karlštejn vyslaní s listinami, kteréž ve sněmu ihned předloženy a čteny byly. I vysvítalo z jejich obsahu tolik, že shromáždění stavové jimi nabyli nového potvrzení ve svém úmyslu a právu svobodného volení krále. Blížila se bezděky chvíle rozhodná a ovšem osudná, neboť již od rána byl veliký shon a dav lidstva po ulicích a náměstích, a všecko toužilo, aby oznámen byl budoucí král český. Sněm proměnil se najednou ve sněm o volení krále bez volebního výboru, a sněmovníci všickni vespolek stali se zároveň také voliči samého krále. Rozčilenost dosáhla nejvyššího stupně, a nic více nepřekáželo skutečnému projevení vůle národu. Nebylo času k dalším pletichám, a vše veřejně a rozhodně přímo k cíli krácelo. Přikročilo se hned k volbě; naděje i pochybnosti, důvěra i nejistota napnuly mysl jak sněmovníkův tak i všeho množství v radnici i venku na náměstí čekajícího: po obyčeji klekli sněmovníci odříkávající modlitbu, a sotva doznělo ve veliké síni Amen, povystoupil nejvyšší purkhrabí, pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka, a potázav se s pány potichu, a promluviv krátce o potřebě i právu vlasti, první dal hlas svůj panu Jiřímu z Poděbrad, vyvolenci národu; poklekl před ním, svým dávným přítelem, a zvolal nadšeným hlasem: „Živ buď Jiří! král a pán náš milostivý!“ Po něm jiní páni tak učinili, ale to by bylo dlouho mohlo trvati — v okamžení celý sněm na kolenu se octnul, a všickni slibovali věrnost a poslušnost. Na náměstí pak před radnicí rozléhalo se hřímavé volání: „Živ buď Jiří! král Český!“

Pan Jiří byl dojat náramně, děkoval sta-

vům pravě, že podávané důstojenství sice přijímá avšak pod výminkou, aby mu napotom všickni bývali radni a pomocni k obecnému dobrému, ku prospěchu a slávě české koruny. Tu již z radosti a srdečnosti rozplakalo se celé shromáždění sněmovní, a když jeden sněmovník jako u vytržení počal hlasitě zpívati *Te deum laudamus*, celý sněm spojil svůj hlas s jeho hlasem. Na radní věži udeřili mezi tím v tak zvaný zvon královský, a zvuk jeho dal znamení k hlučnému plesání všeho lidu po náměstích a ulicích, a se všech věží Pražských ozvaly se zvukové zvonův, donášejíce povětrím radostnou zvěst do všech stran širé vlasti České, že zvolen jest za krále Jiří z Poděbrad!

I hned zdvihlo se sněmovní shromáždění všecko, a sformovavši se v průvod, vedli nově zvoleného krále ohromným davem jásajícího lidstva z radnice přes náměstí do chrámu panny Marie před Týnem. Tam činěna čest králi novému, kněží a žáci zpívali opět *Te deum laudamus*, a mistr Rokycana vatoupiv na kazatelnu u velikém pohnutí děkoval předně pánu Bohu potom stavům českým, že se věrně o to byli přičinili, že byl zvolen panovník, jehož vláda slibovala býti i Bohu milá i vlasti a národu prospěšná. Z kostela veden byl král u slavném průvodu ne již do svého dvora dědovského, ale Celetnou ulicí do dvora Králova nyní již svého. To vše se vykonalo takofka samo sebou bez umluveného pořádku; nebylo v tom průvodu ani jezdcův, ani trubačův a bubnův, vůbec nic strojeného, avšak za to rozléhala se po všech ulicích a ze všech úst píseň: „Svatý Václave.“ Lidé po ulicích rozplakali se radostným pohnutím, děkujíce Bohu, že dal Čechům šťastně vyváznutí z panování německého, a že položen jest osud vlasti v ruce Čecha upřímného, o blaho vlasti před jinými pečlivého. Pan Jindřich z Lipého co nejvyšší zemský maršálek, nesl meč před králem, pan Zdeněk ze Šternberka šel králi po boku, a první za ním kráčeli pan Jan z Rosenberka, hejtman Slezský, a starý pan Zbyněk Zajíc z Hasenburka. Byli to přední pánové strany katolické, aby celý svět viděl, že při volbě krále Jiřího obě strany v zemi svorně jednaly, a že tento skutek stal se bez ohledu na vyznání víry.

Chování se okolních knížat a korunních zemí
k novému králi Českému.

1458 březen — duben.

Pražský sněm po volení krále Jiřího ne-
rozešel se ještě, ale měl další důležité porady.

Bylo se starati o to, aby nový král také ode
všech korunních zemí českých a od zahra-
ničních mocností a knížat uznán byl. Také
otázka, jakým způsobem by se korunovati měl,
musela rozhodnuta býti. Vyšly tedy předně ze
sněmu psaní k císaři Bedřichovi III., k papeži
Kalixtovi III., všem ostatním okolním králům

„Živ buď Jiří, král a pán náš milostivý!“ Zvolení Jiřího z Poděbrad za krále Českého 2. března 1458. (18)

a knížatům, potom k stavům moravským, slez-
ským, lužickým a šestiměstským. Avšak mezi
všemi knížaty a stavy jediný mladý král Ma-
tiáš Uherský těšil se z povýšení Jiřího.
Vzhledem papeže byla aspoň dobrá naděje, a
vzhledem císaře, jehož hlas měl ovšem největší
váhy do sebe míti, vědělo se, že nic opravdivého

proti té volbě nepočne, jakož se i ukázalo, ačkoliv
na Moravu činil nároky. Ostatní knížata však
byli všickni proti volení pana Jiřího. Rakouský
arcikníže Albrecht se zlobil, a vyhlásil svou
žlut na Oldřichovi Eicingerovi, krále
Jiřího příteli, pozvav jej zrádně do Vídně a
tam uvězniv jej co zločince dne 5. března. Oba

Saští knížata, Vilém a Bedřich zuřili; Vilém k císaři, papeži a všem kurfürstům protestoval proti Pražské volbě, a Bedřich kde mohl přimlouval se za to, aby tomuto prý dávnému zhoubci katolické víry, totiž Jiřímu, překaženo bylo, aby se nemohl dáti korunovati, i aby mu do shromáždění německých kurfürstův

přístup byl zamezen. I Albrecht, markhrabě Braniborský, podobný odpor kladl, a byl v tom rádcem všem ostatním knížatům. Jediný říšský duchovní kníže, Jan z Grumbachu, biskup Würzburgský, uznával Jiřího hned za krále Českého a přiznal se s ním. Vesměs nedávali knížata Jiřímu ani odpovědi, nechtějíce

Král Jiří veden po svém zvolení z radnice d. chrámu pauny Marie před Týnem 2. března 1458. (14)

poctiti jej titulem královským, ani také uraziti zjevným odepřením takového titulu.

Na Moravě bylo s počátku dosti ticho, toliko v německých městech ozývali se hlasové králi Jiřímu odporní. Zemský hejtman, starý pán Jan Tovačovský z Cimburka, nejlepší přítel Jiřího, pečoval sice o udržení země

v pokoji, avšak jemu veřejně nestranil. Král Jiří co potomek rodu moravského měl tam sice velké rodinné svazky a hojné přátely, avšak mezi panstvem některé zaryté nepřátely. K jeho straně stály nejpřednější rodiny zemské z Cimburka, z Pernšteina, z Lipého a z Bozkovic, proti němu před jinými Hynek Bítovský

z Lichtenburka, pán na Cornštejně. Stavové moravští sjeli se konečně v neděli provední, 9. dubna 1458, na sněm do Brna, i usnesli se s větší částky na tom, že krále Jiřího uznají, a však pod výminkami těmi: aby katolíkům úplná svoboda v náboženství pojištěna byla, aby budoucně napravena byla křivda, která se moravským stavům stala, že nebyli voláni k volení krále; zemská práva markhrabství Moravského aby potvrzena byla; král aby se přičinil o navrácení těch listin, které král Ladislav z hradu Spilberka do Rakous dal zavezti; aby věci moravské budoucně jen s radou pánův moravských vyřizovány byly; konečně že přísaha poddanosti králi Jiřímu činiti se bude, až sám o ní do Moravy přijede. S těmi výminkami šli poslové ze sněmu do Prahy.

Však německá města na Moravě nechtěla o novém králi Českém ničeho věděti, toužíce po panství rakouském, odkud byla k setrvání u věrnosti pilně napomínána. Vrátilo se moravské poselství z Prahy s dobrými zprávami o svém pořízení, neboť prý král Jiří všechny výminky vyplniti přislíbil, což mělo za následek, že se moravští páni u valném počtu strojili na cestu do Prahy k ohlášenému korunování krále.

S horším odporem potkalo se zvolení krále Jiřího v Slezsku a v Lužicích. Také tam na to všeobecně bylo zehráno, že stavové těch zemí nebyli řádně voláni k tomu volení. Slezští knížata zle na to hleděli, že muž nižšího rodu než oni má nyní jejich pánem býti; praeláti a ostatní duchovenstvo nechtěli Jiřího, proto že v jich očích byl kacířem, a městům německým to zdálo se býti nesnesitelné, že jim co král má rozkazovati Čech a Slovan. Slezáci měli o to sjezdy 19. března v Lehnici, 16. dubna ve Vratislavi. Na oba sjezdy poslal král Jiří své posly; však zároveň měl i kníže Vilém Saský na obou sjezdech posly své, a na Vratislavském také arciknížata Albrecht a Sigmunt. Slezáci i Lužičané horní patrně klonili se k Vilémovi Saskému, však na tentokrát nechtěli nikoho za krále přijmouti udávající liché příčiny, aby času získali a proti králi Jiřímu opatřiti se mohli. Vratislavští však ukázali se rozhodnými a nejzvrhilejšími odpůrci krále Jiřího. Když tam poslové krále Jiřího přišli, mezi kterými byli sám Zdeněk ze Sternberka, Jindřich z Lipého a Prokop z Rabšteina, obořila se na ně, ač s sebou listy bezpečnosti měli, německá lůza Vratislavská tak hanebně, že svým životem jisti nebyli, tak že to i ostatní Slezáky uráželo, a stavové mezi sebou uzavřeli, ve Vratislavi nikdy

více nerokovati o věcech české koruny. Vratislané nadýmali se, myslíce, že mohou celým Slezskem zavládnouti, i také později, 25. června 1458, tajný závazek mezi sebou učinili, že Jiřího, čili jak po německu říkali, „den Girsiken“ nikdy za svého pána nepřijmou, kdyby jej i císař i papež uznali, a že proti němu všickni do těch hrdel i statkův sobě vespolek pomáhati budou. Vratislavský biskup, Jošt z Rosenberka, také se s počátku Jiřímu protivil, a však více z povolnosti k otci svému, starému Oldřichovi z Rosenberka, který ještě i toho povýšení svého soka se dočkal, potom i z náboženských rozpakův. Vida však, že Jiřímu papež Kalixt jest dosti nakloněn, pro vlastní poučení sám osobně zajel do Říma.

Korunovace krále Jiřího a královny Johanny.

1458 7. a 8. května.

Všim tím, co se v korunních zemích dalo, nedávali se Čechové a zvláště Pražané mýlití, nýbrž jsouce dobré mysli, chystali se pilně k slavnému korunování milovaného krále. Na skytly se však obzvláštní obtíže před tou korunovaci. Předně bylo rozhodnuto, že se všechno má vykonati starodávným obřadem katolickým, jakž dotud bývalo, aby katoličtí pánové poznali v tom uznalost se strany kališnické za jejich ochotnost při volení krále. Avšak kdo jej má korunovati? Pražského arcibiskupa nebylo, Olomoucký biskup Tas z Bozkovic nebyl ještě posvěcen, a Vratislavský biskup Jošt z Rosenberka nechtěl Jiřího korunovati. Posláno tedy do Uher ku králi Matiašovi a ku kardinálovi Karvajalovi, který tam co papežský legát meškal, aby některý biskup uherský ku korunování krále poslán byl, což bylo ochotně slíbeno, neboť kardinál Karvajal po papežově příkladu tehdy ještě laskav byl na krále Jiřího. Přijeli skutečně k 30. dubnu 1458, kterého korunovace býti měla, dva biskupové z Uher do Prahy, Augustin z Rábu a Vincenc z Vácova, a v jejich průvodu přijel také Mikuláš z Ujlaku, vojvoda Sedmihradský, tchán Jindřicha, syna krále Jiřího. Místo 30. dubna stala se však korunovace teprv 7. května, a to bezpochyby z té příčiny, že se král musel s těmi biskupy teprv srozuměti o způsobě přísahy, kterou před korunovaci měl složiti. Měli totiž biskupové od kardinála Karvajala sobě přikázáno, nekorunovati krále, lečby se prvé

k úplnému poslušenství Římské stolice zavázal, jakž to dosud činívali všickni ostatní křesťanští králové. Tu se jednalo o to, měl-li se král Jiří tou přísahou odříci kalicha i kompaktat, a měl-li tudíž změnití své posavadní vyznání církevní; to byla zajisté věc choulostivá i plná rozpakův, ve svých následcích nad míru důležitá. Jestli že by nepovolil biskupům, nedošel uznání důstojenství královského, jestliže by své posavadní přesvědčení změnil, ztratil pokoj duše a podporu národu. Konečně smluvil se s nimi o formulí té přísahy, ve které ani o kompaktatech ani o kalichu zmínky nebylo, nýbrž vyslovil se jen závazek ku poslušenství církve katolické, k jednotě ve víře a k vyhlazení všelikých sekt a kacířství ve království Českém. Tu formulí dal si potom král Jiří z latiny do češtiny přeložiti, a učinil pak podle ní přísahu spolu se svou manželkou Johannou z Rožmitálu, dne 6. května podtají v komoře královské u přítomnosti řečených dvou biskupův, pánův uherských s nimi příslých a některých českých, jakož byli Tas biskup Olomoucký, nejvyšší sudí Zbyněk Zajíc z Hasenburka a nejvyšší kancléř, Prokop z Rabšteina. Tato přísaha nesmí se míchat s druhou obyčejnou přísahou, kterouž král při samé korunovací skládal, a která se týkala zachovávání práv zemských a také kompaktat Basilejských.

V neděli dne 7. května konala se korunovace krále Jiřího, a v pondělí 8. května korunovace královny Johanny. Nebylo při ní ani Slezských ani jiných cizích knížat a pánův, ani cizích praelátův a jen málo jiných hostův z ciziny; však tím hojněji nahražovala jejich nepřítomnost šlechta česká a moravská, měšťanstvo a obecný lid, jichžto všech vřelá a nadšená účastenství jevílo se ve hlučném životě ve všech městech Pražských. Časně ráno 7. května postavil se branný lid Pražský na ulicích do šiku, královské vojsko zas vytáhlo z Prahy před brány, ostříhajíc město před předpadnutím skrze jakoukoliv nepřátelskou moc. Zároveň seřadili se stavové čeští ve slavný průvod, a šli na Pražský hrad, aby dle obyčeje nového krále hledali. Našedše a oblekše ho v roucho korunovační vedli jej do hlavního chrámu u sv. Víta: nejvyšší purkhrabí, pan Zdeněk Konopištský ze Sternberka, nesl korunu. Jan z Rosenberka, hejtman Slezský, žezlo, a Jindřich z Michalovic, nejvyšší komorník, říšské zlaté jablko, králi po boku kráčeli oba uherští biskupové. Tu král složil obyčejnou přísahu na práva a pri-

vilegie království Českého, mezi které náleželo také hájení a držení kompaktat. Však nežli se králi koruna na hlavu postaviti mohla, muselo se čekati asi hodinu na znamení k tomu dané; neboť v onom věku silně se věřilo v to, že postavením planet na nebi řídí se osudy lidské, a dle předpisův tehdejších hvězdářův nesměl nový král korunu dříve na hlavu si dáti postaviti, až planety takovému skutku příznivé postavení míti budou. I velký duch, jako bez odporu byl král Jiří, podléhal vplyvu pověr takových. Rabský biskup Augustin vykonal pomazání a korunování královo; všechny zvony Pražské rozzvonily se, jásot národu, mezi nějž peníze sypáno, naplňoval povětrí. Po korunovací zasedl král se stavy a vzácnějšími hostmi na paláci hradu Pražského k tabuli, při níž opět přední pánové čeští vykonávali své dvorské úřady. Při tom strojeny jsou rozličné kratochvíle, hudby, tance a rozmanitá podívání na kejklíře a šašky. Také korunovace královny Johannny vykonávala se druhého dne s obřady a radovánkami neméně slavnými a hlučnými.

První výkony nového krále. Výprava do Moravy a částečné podrobení Slezska.

1458 květen — červenec.

Zdá se, že první výkon nového krále po korunovci bylo povýšení druhorozeného syna jeho, teprv patnáctiletého Viktorina do stavu knížecího a odevzdání jemu knížetství Minsterberského a Opavského. Zajisté učinil to král Jiří hlavně z toho ohledu, aby knížata Slezská neměli příčinu ukazovati na krále a jeho rod, že z nižšího než oni stavu pochází; také byl před tím již, r. 1454, koupil a vyplatil obě knížetství, Minsterberské i Opavské, na též způsob, jako vešel v držení celého jmění pánův někdy z Častolovic, jenom že Opava teprv r. 1464 vešla ve skutečné držení králových synů byvši jim postoupena od Jana knížete Opavského a Hlubčického, posledního na Opavě potomka Přemyslovice Mikuláše I. knížete Opavského, syna Přemysla Otakara II.

Prvorozený syn krále Jiřího, jménem Boček, byl na rozumu nedostatečný, a proto jej chovala královská rodina u sebe jen jako na zapřenou. Královna Johanna z Rožmitálu, jsouc sběhlá ve věcech veřejných, jala se pomáhati královskému manželu svému v neje-

dních záležitostech správy veřejné a politické; měla potom svůj zvláštní dvůr přebývajíc v domě Hankově již často spomínaném, kterýž stával na místě nynějšího zemského soudu v Celetné ulici v sousedství Králova dvoru. Aspoň toto sídlo její pod jménem „dvůr králové“ již roku 1461 se připomíná.

Král Jiří po korunovaci všechny dosavadní zemské a dvorské úředníky bez výminky v jejich úřadech potvrdil.

Hned po korunovačních slavnostech šlo dvoje poselství do Říma, jedno od biskupův uherských, kteří krále korunovali a nyní papeži ze svého jednání počet vydávali, druhé od krále samého, který se papeži osvědčoval, že mu chce býti synem věrným a poslušným, a přičiňovati se zvláště k obraně křesťanstva proti moci turcké, a zároveň prosil, aby sám papež ráčil mu přispěti svou pomocí k utišení oněch katolíkův, kteříž jeho za krále posud přijmouti nechtějí. Papež Kalixt III. byl stařec dobrotivý, a nechtěje pro různé mínění v církevním řádu pokoj kaliti, počil krále Jiřího bullou, nadepsanou dle obyčeje „nejmilejšímu synu Jiřímu, králi Českému“. Však pohřchu, několik dní po vydání té bully dne 6. srpna 1458 umřel.

Přední katoličtí pánové v Čechách byli s počátku všichni králi Jiřímu věrně oddáni, zejména Jan z Rosenberka, nynější vladař domu Rosenberského, a Zdeněk Konopišťský ze Šternberka. Na pana Jana hněval se jeho otec, starý Oldřich z Rosenberka, velice a dlouho, že pomáhal pana Jiřího voliti za krále, neboť měl prý dle zdání jeho pan Jan sám státi se Českým králem. Pan Zdeněk ze Šternberka zas býval nyní ve všech radách krále Jiřího; jestliže král něco jistil, přisvědčoval on jemu, jestliže zapíral, zapíral i on; řekl-li král, že něco jest bílé, doložil pan Zdeněk, že jako sněh, řekl-li že něco jest černé, zdálo se tomu, že jako havran. Tento příklad, potom i korunovace dle katolického obřadu rozplášily všechny rozpaky českých a většího dílu moravských katolíkův, tak že se vesměs znali k poslušenství krále Jiřího. I Olomoucký biskup Tas z Bozkovic přijal od krále úřad kancléře markhrabství Moravského. Jenom Němci ve městech moravských trvali vždy v odporu proti Jiřímu, a Rakouský arcikníže Albrecht podpaloval je v tom, posílaje do Brna, Znojma, Jihlavy a Olomouce boufy německého lidu branného. Co byli konšelé a starší v těch městech měli ovšem lepší politickou známost a zkušenost, a proto předvídajíc těžké pohromy jich městům hrozící, byli by se

králi Jiřímu podrobili: ale všude byl obecný lid tak od kněží popuzen, že o krále všude různice a spory vznikly. Ve Znojmě 17. dubna 1458 zbouřila se obec a sesadivši staré konšely zuřivějších sobě sadila. V Jihlavě zas, když starší obecní k pokoji radili, zakřiknut byl jejich výstražný hlas, když tam vešel hejtman arciknížete Albrechta, jménem Wolfgang Kadauer, s ozbrojeným houfem Rakušanův, jehož obec ochotně u sebe přijala.

Tu poznáv král Jiří, že přišla doba k důraznému jednání, opustil Prahu dne 30. května 1458 se synem svým Viktorinem a táhl vojensky na Moravu, aby tamější města k rozumu přivedl. Přitáhl napřed k Jihlavě, a tu měšťanům pojednou mysl klesla, vidoucím, jak velkou moc král s sebou vede; otevřeli mu brány, podrobili se a slíbili mu poslušenství. Však sotva s vojskem dále odtáhl, strhla lůza bouři se městě, a obec nezdrževši svých přísah věrnosti opět proti králi se prohlásila. Zatím postoupil král ke Znojmě, a tu měšťané nepokoušejíce se o odpor, přijali jej do města a zapsali se mu k věrnosti, kterou potom i zachovali. Ve Znojmě zdržel se král Jiří od 11. do 16. června, maje tu jednání s pány rakouskými, zvláště s Eicingerem, kteří jej za pomoc prosili k osvobození svého bratra Oldřicha Eicingera, krále Jiřího někdejšího přítele, nyní od arciknížete Albrechta krutým vězením opatřeného. Potom obrátil se král k Brnu; Brněnští zavřeli před ním brány, avšak druhého dne vidouce, že se královské vojsko chystá hnáti k nim útokem, rozmyslili si to lépe, i pustivše krále do města přijali jej za pána s tím větší ctí a slávou, čím více byli se proti němu provinili. Do Brna položili král i hejtman zemský sjezd ke dni 4. července, a tu jménem celého markhrabství Moravského slibovali pánové a šlechta věrnost a poslušenství králi novému, načež on dle obyčeje svobody a privilegie zemské potvrdil. Také poslové z měst Olomouce, Uherského Hradiště a z Uničova skládali tu v Brně dne 5. července přísahy věrnosti králi Jiřímu.

Takto pojistiv král Jiří své panství na Moravě, vypravil z Brna dvoje vojsko: jedno do Rakous k pomoci pánům Eicingerům proti arciknížeti Albrechtovi, druhé proti zpronevěřilým Jihlavanům pod správou rytíře Buriana Trčky z Lipé na Lipnici. Sám pak zdvihl se z Brna po 6. červenci, a přišel do Olomouce, kdež již co přijatý král a markhrabě čestně byl uvítán. Konečně zajel dne 21. července do Kladska, svého soukromého

majetku, i očekával tam, že se všickni jeho přívrženci ve Slezsku k němu sjedou, jakž je byl již napřed k tomu vybídl. Nebylo již ve Slezsku takového odporu proti němu, neboť bulla papeže Kalixta, v níž se král nazývá „nejmilejším synem“ papežovým, byvši tam všemožně rozhlášena, způsobila mnohou proměnu ve smýšlení, tak že se jednota Vratislavská již počala rozpadávati. Nicméně do Kladska ku králi jen dva knížata osobně přijeli a slib věrnosti mu složili; mnozí jiní, jakož i biskup Jošt z Rosenberka a jeho Vratislavská kapitula, aspoň své posly tam vyslali hledající milosti u krále. Jiní knížata a pak zvláště obec Vratislavská setrvali v odporu, hledající tím více pomoci u knížete Viléma Saského, čím více viděli, kterak slábne jejich jednota.

Nejel král Jiří již nyní do Slezska, neboť byl do Rakous volán, a proto obrátil se z Kladska do Prahy. Dne 27. července přijel přes Náchod do Hradce Králové, kdež jej obyvatelé, vítající ho ponejprv co krále Českého, velmi slavně u sebe přijali. Všecka obec proti němu vyšla, každé řemeslo pod svou korouhví, konšelé vynesli jemu klíče od města a provodili ho pod nebesy s velkou radostí až do hostody proň skvostně připravené. Vyšel také farář městský se svými kněžími a žáky v procesi novému králi vstříc, a všickni zpívali radostně „Tě Boha chválíme“. Po všechem čas panování svého byl král Jiří městu Hradci obzvláště nakloněn, dal začáteční písmě svého jména G do erbu městského a Hradečtí zachovávali pak jeho památku skvostnou a umělecky provedenou kašnou na náměstí ke cti jeho zřízenou. Dne 28. července přijel král do Prahy.

Mezi tím oblehl Burian Trčka z Lípy z příkázání králova město Jihlavu dne 12. července. Položili se tu s ním zbrojné houfy z měst českých i moravských, opletli město koši a ploty, jež s obou stran přisypali zemí vyzdviženou z příkopův. Jihlavští činili často výpady z města, a dlouho se krvavě potýkali s obou stran, až to dlouho k nižádnému konci nevedlo.

**Král Jiří vede válku v Rakousích. Mír s císařem.
Podrobení Jihlavy. Rakouské špatné peníze.**

1458 srpen — listopad.

V Rakousích měli zatím oba bratři, císař Bedřich III. a arcikníže Albrecht, potom strýc jejich, arcikníže Sigmunt, kruté spory

mezi sebou o zemi tu, která jim co dědictví po králi Ladislavovi připadla. Dne 27. června 1458 učiněno narovnání, že dolní Rakousy císaři, horní zas Albrechtovi na tři léta připadnouti mají, Sigmunt měl od nich bráti částky v penězích, město Vídeň pak mělo býti v moci zemských stavů. Že však Albrecht a Sigmunt do Vídně násilím své vojsko uvedli, ohlížel se císař Bedřich o vojenskou pomoc krále Českého. Proto byl král Jiří do Rakous volán. Užil ochotně té příležitosti, aby mohl potrestati arciknížete Albrechta za jeho podporování odbojných měst a některých pánův moravských. I vyšly listy z české královské kanceláře ke všem stavům českým, aby byli vesměs vzhůru s třetinou všech lidí svých poddaných, dobře ozbrojených, též s vozy, houfnicemi a jinými vojenskými přípravami, naberouce špiže s sebou na čtyry neděle, dne pak 10. srpna 1458 aby všickni k městu Jihlavě přitáhli, odkud kam by dále táhnouti měli, že se jim oznámí.

I srazilo se u Jihlavy vojsko české, a bylo dosti znamenité, také množství z nejpřednějších pánův a šlechticův osobně při něm se dalo najíti. Král sám opustil Prahu dne 10. srpna, a přijeda k Jihlavě dosud krutě oblehnuté, oznámil vojsku, že s ním do Rakous potáhne. Byltě tam král Jiří nedávno před tím již z Brna vojsko poslal, aby vymohl dluh, kterým jemu země Rakouská za Konrada Hölzlera povinna byla. To však nemohlo tam mnoho poříditi. Pobýv tedy před Jihlavou jen dvě noci a dva dni, a zůstaviv tam svého hofmistra Jindřicha ze Stráže za velitele při dalším obležení Jihlavy, zdvihl se odtud král se svým vojskem, a s velikým pospěchem táhl do Rakous.

První vojsko české do Rakous poslané bylo se od několika neděl s pány Eicingery spojilo, opanovalo na počátku srpna rakouské městečko Göllersdorf a plenilo kraj okolní. Arcikníže Albrecht sbíral se proti němu silně u Korneuburku, ale Čechové nečekajíce, až se proti nim vyřítí, zřídili své vozy, táhli proti němu a po tři dni u vsi Leubersdorfu k bitvě ho vábili. Když však se nehnul, činili jakoby se jeho moci lekali, i obrátili se jakoby utíkali nazpět až k městečku Lavé na moravských hranicích; tím arciknížete za sebou potáhli, a on již myslil, že je bezpečně potře. Však v tom uslyšel, že nové silné vojsko české vedením samého krále Jiřího třemi proudy proti němu táhne. Tu mu zmizela naděje vítězství, dal se na útěk, aby Čechům do rukou neupadl, a přichvátav zpět do Korneuburku rozpustil tam své vojsko a k císaři, bratru svému, do No-

vého města za Vídní pospíchal. Tu se s ním rychle smluvil, všeho práva k Vídni a k dolním Rakousům se odřekl, a svou při s Čechy a pány Eicingery císaři k mocnému rozsouzení odevzdal. To se stalo dne 21. srpna 1458. Král Jiří táhl za ustupujícím arciknížetem až k Dunaji, a nevida tam nepřítele, obrátil se proti řece až ku Křemži, kteréhožto města dne 1. září dobývatí počal. Vsať tam brzo přišli k němu poslové od císaře, žádající, aby zemi nehubil, poněvadž se dolní Rakousko stalo nyní císařovou zemí. Král Jiří pravil, že ovšem jen co nepřítel Albrechtův do země vkročil, a nikoliv císařův, ale že má ještě požadavky k této zemi, proto že se pouhými slovy nemůže dáti odbyti, nýbrž že s císařem samým osobně musí jednati. Nepřátelství zastavil a měl se 16. září u města Korneuburka s císařem osobně sejít. Císař však ten den zmeškal, a české vojsko přitáhši ke Štokravě potom u vsi Ašpry (Aspern) opodál Vídně se rozložilo činic Rakusanům opět nové škody. Tu teprv nepohybný císař z Nového města do Vídně přijel a králi Jiřímu vzkázal, že se s ním mní osobně sejíti na jednom ostrově v Dunaji u Vídně.

Tak se stalo; dne 25. září stály na dotčeném ostrově skvostně připravené stany, v kterých se oba panovníci měli ponejprv osobně setkat. Císař Bedřich III., jak známo jeden z nejslabších a nejničemnějších ze všech císařův, jehož knížata říšská téměř si ani nevšimli, který ani ve svých vlastních zemích neuměl dodati důrazu svrchované moci své, dostavil se se vši možnou nádherou a starodávnou oslavou svého důstojenství, způsobem plným obřadův, s vážnou tvář a rozvahou, a potřebuje podpory od souseda, o kterém ani dobře nevěděl, bude-li mu přítelem neb nepřitelem, zabezpečil se dobrou stráží a četným komonstvem, které dílem okolo jeho osoby, dílem v uctivé vzdálenosti stálo. A byl ten soused král Český, muž z obce na královský trůn povýšený, bez velikých a slavných předkův ale vítěznou mocí národu Českého nešený, síla mladá, odvaha jará a výboj věhlasný. Král Jiří ode dvou rytířův za podpaží přes most na ostrov vedený blížil se nyní ponejprv k císaři, i pokloniv se jemu co vyšímu až prý na kolena, vzat byl od něho do náručí, načež oba ve skvostných stanech zmizeli z očí vůkol stojících dvořanův. Jednání mezi oběma panovníky bylo dosti nesnadné, zvláště že se král Jiří musel již pro Slezáky a Lužičany o to starati, aby císař jej za krále Českého uznal a dle starých poměrův k Římské říši království České jemu v léno dal. Císařové

a králové Čeští, Karel, Václav IV., Sigmund a Albrecht korunu českou léno bráti ovšem nepotřebovali, avšak nyní Jiří o to státi musel, a jakkoliv svou výpravou do Rakous byl císaři platně posloužil, dělal tento přece velkou drahotu a všelijak se tomu vyhýbal. Proto jejich jednání na ostrově nemohlo se brzo skončiti, a schůzky obou panovníkův opakovaly se tam až do 3. října. Císař sám nečinil více nárokův na korunu Českou, a Jiří jej za to přijal za rozsudího ve při, kterouž měl s arciknížaty Albrechtem a Sigmuntem. A císař učinil nález, aby se řečení arciknížata všeho práva k Čechám odřekl, a aby Oldřich Eicinger byl z vazby propuštěn. Arcikníže Albrecht žádal za to od krále Jiřího, aby Jihlavanům odpustil za jejich protivení se, a král Jiří slíbil tak učiniti pod výminkou, jestliže se jemu bez odkladu podrobí. Rakouští stavové zas zavázali se nahraditi králi Českému 16 tisíc zlatých za Hölzlera před rokem vydaných. Jiné ještě sporné věci byly k budoucímu rozeznání odloženy, a císař dne 2. října uzavřel s králem Jiřím dokonalý mír, o kterém se v dějinách potom spomínalo pod jménem míru Vídeňského.

Na to se odebral král Jiří nazpět do království Českého, přijav od Rakusanův peníze za Hölzlera na nich vymáhané; vojsko české rozdělilo se pro ušetření země na čtyry proudy, a tak se domů vrátilo.

Po návratu krále do Čech Jihlava vždy ještě proti královskému vojsku téměř vztekla se bránila. Arcikníže Albrecht byl tam na počátku měsíce srpna vypravil největšího protivníka krále Jiřího, moravského pana Hynka Bítovského z Lichtenburka, aby obranu toho města proti Čechům řídil. Obecný lid se v Jihlavě zmocnil vlády městské, a dvacet vzácnějších rodin měštanských, ježto byly radily k pokoji a přijmutí krále, bylo tak hrubě pronásledováno od lůzy, že se vystěhovaly z města a u krále Jiřího za ochranu prosily, k poslušnosti se mu podávající. Německá zutivost tak Jihlavy zaslepila, že když jim prostředkováním samého císaře milost byla zjednána, jestliže se králi Jiřímu poddají, oni ji zamítli. Boj nad míru vzteklý a krvavý trval ustavičně až do polovice měsíce listopadu; již byla všechna předměstí vypálena, rybníky skopány, měštské dvory a všeliký majetek v poli zničeny, tak že již i ten nejzarytější vztek octnul se v koncích; nezbyvalo, nežli na umluvu se poddati, jejížto výminky mnohého zutivce krutě zasáhly. Stalo se to 15. listopadu: obec musela vystěhovat

spoluměšťany s jejich rodinami zase k sobě přijmouti; ti se vrátili, správy města opět sami se ujali a napotom králi Jiřímu věrnými zůstali. Lidovládě v Jihlavě tím konec učiněn, a mnozí nejudatnější a nejzarytější hajitelé města byli pro pých proti králi dokázaný zjímáni a na popravišti státi. Tak se skončila vzpoura Jihlavská, a po mnohá léta nemohla se potom Jihlava zpamatovati.

Tohoto roku 1458 počalo se více nežli za všechny časy před tím v Čechách a na Moravě cítiti veliké zlé vycházející z rakouských špatných peněz. Tyto podvodné peníze dal napřed arcikníže Albrecht raziti, aby si tím ve svých zbědovaných důchodech pomohl, a císař Bedřich, ač viděl, kterak jeho vlastní poddaní těmi penězi k velikým škodám přicházejí, mnil, že vlastní škodě tím ujde, když dá sám takové peníze raziti. Brzo se i v Čechách vyskytly tyto rakouské černé peníze; Čechové jim říkali habranky, Němci Schinderlinge, a král Jiří ještě co správce zemský v měsíci lednu 1458 dal takové rakouské peníze veřejně v Praze na pranýř přibiti, a tak přísně je zapovídal, že i všechny cizozemské kupce, kteříž je v obchod uvodili, s tím doložením ze země vypověděl, že bude-li kdo s nimi ještě po čtrnácti dnech v zemi postížen, netoliko všechno zboží mu pobráno bude, ale ještě i u vězení se octne. Avšak když nyní české vojsko téměř devět neděl v Rakousích bylo, s sebou do Čech a na Moravu množství těch černých peněz přineslo, a k tomu ještě i sumy králi Jiřímu od rakouských stavů požadované nemohl on od nich v jiných penězích dostati, než právě v těchto rakouských. Tu se král Jiří dopustil neopatrnosti, která se potom těžce na něm i na celé zemi vymstila, on té rakouské mince v Čechách a na Moravě netoliko připustil, ale i kázal prý ji bráti. A tu hned Židé a jiní špekulanti zaplavili Českou a Moravskou zemi černými penězi rakouskými, kupující za ně a ven ze země vozíce staré, pěkné a bílé české groše se lvíčkem; domácí peníze zmizely, a místo nich objevilo se množství černých peněz z Rakous rozličnými rázy, ano se psy, s kočkami, s vidlemi, s žebříky, s rohatinami, a kdo by prý mohl vyčísti ty potvory, kteréž byly vyraženy na těch penězích. Že pak ty peníze ceny neměly, nechťeli lidé svých statkův a svého zboží za ně dávati, ani sedláci obilí a jiných potřeb do měst voziti. Mnohý o celé své jmění přišel, a v samých Rakousích prý se lidé ze nešťastí věšeli. Tato neřest dosáhla pak roku 1460 nejvyššího stupně, a když král potom

svou chybu vykupováním černých peněz za dobrou minci českou napravovati musel, stálo to mnohé znamenité oběti.

Kterak Eneáš Sylvius, povýšen byv na papeže pod jménem Pia II., ku králi Jiřímu se choval.

1458 srpen — 1459 květen.

Mezi tím, co král Jiří se svým vojskem v Rakousích byl, stalo se v Římě po smrti papeže Kalixta III. volení nového papeže. I vyvolen jest dne 19. srpna 1458 známý nám Eneáš Sylvius Piccolomini, někdejší rada císaře Bedřicha, potom kardinál-legát u téhož císaře, jeden z nejvzdělanějších mužův svého věku a výtečný spisovatel, dějepisec český, jakož i politický jednatel moudrý a srdnatý. Dne 3. září byl korunován a na stoliči sv. Petra posazen. Jmenoval se co papež Pius II. A jakož se před jinými lidmi znal výtečně v dějinách minulých věkův a neméně v běžích času svého, jakož povědomy jemu byly poměry a smýšlení přátel i nepřátel z vlastního spatření a zkušenosti, žeby byl mohl hověti žádostem pokročilého ducha v křesťanství a toliko svou opatrnou rukou je řídit, — tak držel se neustupně a více než poslední dva předchůdce jeho myšlenky, žeby apoštolská stolice musela hynouti, kdyby on jen na píd postupoval a popouštěl od svrchovanosti papežské, která celý křesťanský svět na západě v poslušnosti držela i nad světskými panovníky rozhodovala: každý křesťan měl se odříkati všeho práva k vlastnímu svobodnému skoumání pravd náboženství křesťanského, a naprosto i bez výminky držeti se jen toho, co a jak apoštolská stolice ustanovuje. Poslední církevní sbory počaly se již nad papeže stavěti, ale papež Evgenius IV. zvítěziv nad Basilejským sborem všemocnost papežskou zase utvrdil. Tím více dojímal nyní papeže Pia II., že jediní ještě Čechové od obecného pravidla v církvi se uchylují, a již to, že svému poslušenství apoštolské stoliči výminky kladou, podobalo se v jeho očích odboji trestu hodnému. O králi Jiřímu, kterého dobře a osobně znal, měl mínění, jakoby to v jeho moci leželo, národ svůj k bezvýminěnému poslušenství církve navést, a že toho Jiří učiniti nemohl, octnul se brzo v politování hodném rozstrku s Piem II., jakž pohříchu z dalšího vypravování zračiti se bude. Zdalí král Jiří při první zprávě o povýšení Eneáše Sylvia svůj a Českého národu osud předvídal,

ovšem nevíme, ale již první nařízení toho papeže vzhledem Čechův vydané mohlo mu dáti na pomyslenou. Děkan kapituly Pražské, doktor Václav z Krumlova, novému papeži též osobně známý, přišel do Říma pro naučení, kterak by se ku králi Jiřímu po jeho korunovaci chovati měl, byl tam od Pia II. dne 10. září 1458 v administrátorství arcibiskupství Pražského nejen potvrzen, ale i poněkud širší mocí opatřen. V čem ta širší moc záležela, vyšlo brzo po jeho návratu do Prahy na jevo; neboť počal právomocnost i nad kališnickým duchovenstvem k sobě potahovati, z čehož hned mnohé třenice mezi kněžími katolickými a kališnickými povstaly. I ty rostly až se v měsíci březnu 1459, když král v Kladstě meškal, v pravou bouři proměnily, v které prý i některé osoby o život přišly. Král musel pospíchat do Prahy, a aby všeliké nebezpečí předešel, bouři dusiti. A tu v hádkách o to vedených ponejprv nejvyšší purkhrabí, pan Zdeněk ze Sternberka, co hlava katolické strany, krále na přísahu upomínal, kterou před svou korunovací složil. Však král Jiří odpověděl důstojně, že má i zná svou povinnost k oběma stranám, katolické i kališnické, a že chce i musí je plniti oběma zároveň.

Papež Pius II. nemohl Jiřímu spočátku upírati titulu královského, proto že Jiří již od jeho předchůdce Kalixta za krále uznán byl; ale o králově přísaze před korunovací složené jednal papež i veřejně mluvil hned tak, jakoby se samo sebou rozumělo, že se jí král odřekl kalicha i kompaktat. V duši ovšem byl přesvědčen, že tomu tak není. Král vypravil po jeho povýšení na papežství před vánočními roku 1458 úpravné poselství v desíti koních k němu do Říma, a byli v něm přednější mužové Vyšehradský probošt Jan z Rabšteina, mladší bratr nejvyššího kancléře Prokopa z Rabšteina, a doktor práv Fantinus de Valle, rodilý Srb z Trogiru v Dalmacii. Potkali papeže v Sieně na cestě ku sjezdu Mantovskému ku konci měsíce února 1459 a zůstali při něm až do polovice dubna. Poselství jejich od krále znělo v ten smysl, že se osvědčuje v poslušenství k novému papeži, že také jest ochoten, vyplati bludy kacířské v zemích svých, ale že pro vzpouru některých svých poddaných k němu do Mantovy přijeti nemůže. Však za královskými posly přijeli do Mantovy dne 1. dubna také poslové Slezákův králi odporných, kteří papeže snažně prosili, aby arcikacíře Jiřího neuznával za krále a Slezáky vůbec aby sprostil každé povinnosti k němu. Papež Pius II.

choval se naproti poslům obou stran velmi opatrně, nechtěje se podávati cele ani králi Jiřímu ani jeho odpůrcům. Královského posla, Jana z Rabšteina přijal sice velmi laskavě, neboť byl to bratr přítele, jeho někdy schovávce a protonotara; ale s poselstvím královým nebyl spokojen, proto že král vyplnění kacířství v Čechách toliko sliboval ale skutkem nedokazoval, potom že to poselství toliko od krále a nikoliv od celé země vychází. Při dvoře papežském nedála se jemu čest jako při vyslancích královských obyčejná. Papež uznával za dobré, psáti katolickým pánům do Čech a Slezákům zvlášť, králi Jiřímu však přímé odpovědi na jeho poselství nedal. Psaní k pánům českým dne 19. dubna 1459 dané, znělo v ten smysl, aby Jiřího, kteréhož za svého pána uznávají, napomenuli, by v tom, co se dotýče jednoty katolické víry, prospěchu náboženství, pokoje a svornosti království Českého, tiše a pokojně se choval, až neshoda a rozepře tam povstale od něho, papeže, na sjezdu Mantovském usouzena a rozhodnuta bude. Slezáky napomínal podobně a zvláštním listem také Svídnické pochválil, že chtěli prý poslouchati toho, kdo ku poslušenství jejich právo měl.

Jan z Rabšteina vrátil se s ostatními posly do Čech; však Fantin de Valle z nařízení krále Jiřího zůstal v Itálii co jeho prokurátor čili jednatel při papeži, i dal králi dne 30. dubna zprávu o chatrném výsledku jeho poselství. Všecko zůstalo na vahách, a teprv později papež Pius II. příznivěji ku králi Jiřímu se choval.

Král Matias a české válečné roty v Uhřích.

1458.

Zmýlili se velice pánové uherští, že sami dlouho budou moci panovati ve jménu krále od nich zvoleného, mladíka teprv osmnáctiletého, nemajícího ještě zkušeností ani zásluh. Také české vojenské roty v Uhřích, které k jeho zvolení nejvíce přispívaly, doufaly netoliko, že se jim hojně odměny dostane, ale také ochrany proti Uhrům samým, kteří by jich byli již dávno rádi z Uherské země vybili. Však povaha krále Matiaše Huňada zklamala všechny v jeho mladost kladené liché naděje. Přesť o něm náš Palacký takto: Byl to mladík ducha mužného, neobyčejnými od Boha dary nadaný, rozumu nad míru bystrého, vůle neoblomné, činnosti neunavitelné, postavy nevysoké a slo-

žitě, kadeřávek plavý, lvu podobný tělem i duší. Panovati netoliko chtěl ale i uměl hned od počátku, a netrpěl nikoho nevkuli nad sebou, ale ani vedle sebe. Cíť pak se pánem, neznal do sebe povinnosti, alebrž jen práva; cokoli zachtěl, mělo světu býti zákonem; srdce měl jen pro sebe sám a pro slávu svou, a sobectví jeho bylo tím strašlivější, čím lépe uměl odívat se v roucho úšlechtilosti. Byltě zajisté vzdálen vši podlosti a malichernosti, vždy jsa veselý měl mnoho vtipu a liboval si v literatuře a v uměních; ukazoval se rád štědrým, skvostným a velikolepým; spravedlivosti hájil rychle a rázně, kdekoli pře nedotýkala se osoby jeho, ale ze cti ani ze mravnosti nebral sobě rozpakův, kdykoli zisk větší stavil se jim na odpor, a vděčnost i něžnost, laskavost i slitování byly cnosti jemu neznámé. Kromě matky jeho neví se o příteli a dobrodinci, kterémuž by se byl nestal konečně úhlavním nepřítelem. Také hrdý ten duch nezamítal v čas nouze ani přetvářené pokory, ani klamu a lichoty.

Nedlouho po nastoupení na trůn uherský vypuklo proti němu zbouření, nepohodl se s pány a s českými rotami, v měsíci květnu 1458 odňal svému uci Siládimu gubernatorství, a celá říše octla se v povážlivém pohnutí. Sočili naň nepřátelé jeho a nespokojenci, že byl prý rodu nenárodního a nízkého, valaský výstřelek bez zásluby a cnosti, jehožto povýšení stalo se prý jen podvodem a násilím. Byl však Matiaš maďarsky vychován a rumunsky ani neuměl. Když vyšší stavové proti němu brojili, uměl si u valné míře získati náklonnost malé šlechty, duchovenstva a obecného lidu, zvláště když hned nyní na to pomýšlel, jak by se českých válečných rot pozbyl a z Uher je vyhostil.

Musíme tu o těch rotách v krátkosti oznámiti, jakou důležitost v Uhřích měly.

Český bojovný lid, jemuž válka stala se řemeslem, nemaje po válkách husitských dostatečného zaneprázdnění ve vlasti, dával se ve větších menších rotách do služby za žold tu do Polska, tu do Němec, nejvíce však do Uher. Tam byla od počátku nejznamenitější rota pod výtečným vůdcem českým, Janem Jiskrou z Brandýsa, jak jsme již dříve o tom zmínku činili. Uhři se nadarmo snažili, Jiskru z hostejných Uher, kde jako kníže panoval, vytisknouti, on je porážel v bitvách vítězných, zejména r. 1449 5. září u Somoše, a r. 1452 porazil dne 7. září u Lučence samého Jana Huňada, tehdejšího gubernatora v Uhřích. Nalézal hojně pomocníky i také nápodobitele,

z nichž zejména Slovák Pankrac ze Sv. Mikuláše, muž nad míru smělý, násilný a ukrutný, brzy Jiskrovi se zpronevěřil, a sám vůdcem vlastní roty byl. V stolici Turčanské a v krajinách na pomezí moravském a rakouském dlouhý čas co mocnář samostatný a nikomu nepodlehlý sobě počínal. R. 1449 s Jiskrou se zase smířil.

Jiný nápodobitel Jiskrův byl tak řečený Mladvaněk, který se vlastně zval Vaněk čili Václav z Rachmanova, aniž se ví, byl-li Čech, Moravan, Slovák neb Rakušan. Byl s počátku hejtmanem Pankracovým, brzo však na svém hradě Neubachu počínal sobě co nějaký kníže, a všecko se vedlo po česku. Přední jeho hejtmané byli všickni Čechové neb Moravané, a také Václav kníže Ostrožský pod ním sloužil. Svou rotou od r. 1451 do 1460 všecky krajiny na řece Moravě, jak uherské tak rakouské, utiskoval, a zvláště města Prešpurk a Vídeň zakoušela mnoho od jeho hrabivosti; provozoval loupežnictví v největším a posud nevídaném rozměru, však propůjčoval se s rotou svou k pomoci také cizím okolním knížatům, kdykoliv toho žádali a štědře platili. Jeho bojovníci, z většího dílu Čechové a Moravané, zakládajíce hojné tábory a posádky, uměli také číhati na kupce a na zboží jejich. Císař Bedřich získal si službu a pomoc Mladvaňkovu roku 1457, když se král Ladislav proti němu k vojné chystal, a tu se Mladvaňkovi dne 29. dubna v městě Celi přihodilo, že tam byl od Čecha Jana Vítovce, tehdejší vrchního hejtmána krále Ladislava, přepaden a zajat. V roce na to, 30. března na zelený čtvrtek 1458, utrpěl první znamenitou porážku od lidu arciknížete Albrechta. Rakouská posádka téhož arciknížete ve Vídni učinila totiž lest proti jedné Mladvaňkové posádce, vyslavši k ní dva dřejlinky, to jest čtyřicet věder vína jako do-
vážku někam určenou. Mladvaňkovci z posádky na to víno výpad učinivše všecko je pobrali, a pak se tak náramně zpili, že jako mrtví leželi. Tu Němci učinivše útok na posádku zmocnili se jí, staré lidi a mladé ženy do vody vmetali a ztopili, bojovníky svázali a do Vídně odvedli. A tu v pátek po velkonoči postavivše před městem dvě velmi dlouhé šibenice, na jedné 76 a na druhé 70 Čechův oběsili.

Nyní se přidržel Mladvaněk mladého krále Matiaše Uherského, ale nedlouho potom byl náhlý konec slávy i života jeho. Již roku 1460 byla jeho moc ustavičnými boji tak zemdlena, že císaři Bedřichovi slíbil, chovati se

napotom pokojně. Brzo však na to r. 1461 zahynul, neboť mu rána z děla obě nohy utrhl.

Často zmíněný Jan Vítovec z Hřebeně, byv od krále Ladislava bánem Slavonským jmenován, stál nyní ještě na vrcholi své moci.

Jiskra z Brandýsa sám držel v tu chvíli vždy ještě přes 20 měst a hradův v horních Uhřích v moci své, máje na nich posádky a hejtmany; avšak poznáváje mladého krále Matiaše povahu, ku králi Kazimírovi Polskému se uchýlil, máje za to, že jemu koruna uherská lepším právem náleží.

Však neodvisle od těchto známých vůdcův rot českých počal se již r. 1448 ne-li dříve v Uhřích tvořiti zvláštní spolek vojenský, pod jménem bratří anebo bratřiči známý, jemuž však nepřátelé spílali žebrákův a lotrův. A byl toho spolku základ a duch sice český, někdy Tábořskému podobný, ale v skutku skládal se ze zběře rozličných národův, i provozoval válečné řemeslo za mzdu komukoliv a k čemukoliv beze všech rozpakův. Za času svého největšího květu byl po několik let tak silný, že se považoval za zvláštní a samostatnou mocnost v Evropě, která zasahovala do všelikých zemí a končin, jako někdy Malandrini ve Francii za císaře Karla a pozdější Armagnaci (Armaňáci) též tam. První dějiště této svobodné bratrské roty byly ty samé krajiny pod Karpatami v Uhřích, kde Jiskra panoval. Když tento musel původem krále Ladislava r. 1453 svou rotu propustiti, přidala se tato větší dílem k bratřím, kteří již měli za vůdce českého šlechtice a horlivého Husitu Petra Aksamita z Lideřovic, dříve hejtmána pod Jiskrou. To byl jeden z nejznamenitějších českých válečníkův svého času, neobyčejně smělý a podnikavý. Král Ladislav chtěje Aksamitovu rotu potříti, chystal se osobně proti ní, a netoliko Uhry ale i Moravany do zbraně volal. Potom však svěřil vedení té války Ladislavovi Huňadovi, který ničeho proti bratřím nepořídil. Proto král Ladislav chtěje je sobě učiniti neškodnými, vzal Aksamita a jiné vůdce jejich na žold do služby své. Tu Aksamit stav se služebníkem královým byl hejtmánem hradu Plavnického a psal se dle statku svého pánem z Kosova. Po smrti krále Ladislava přispěl jako Jiskra k volbě krále Matiaše a jeho bratřiči byli opět tak mocní jako před tím majíce za hejtmany vedle něho a Jiskry z Brandýsa Jana Talafúsa z Ostrova, českého šlechtice, Mikuláše a Petra bratří Komorov-

ské, Poláky, Pavla z Údrče, českého šlechtice a jiných.

První vojenská výprava krále Matiaše šla proti rotám vojenským v horních Uhřích. Učinil Šebestiana Rozgoně vůdcem vojska, k němuž se také připojil biskup Jagerský, Ladislav z Hederváru a hotovost z Bardějova. Jedna rota bratrská, mající za hlavní sídlo ves Vadnu v Boršodské stolici, zajata byla s větší částí, druhá pod hejtmánem Komorovským, jenž sídlil na Fryštáku čili Galgáci v Nitranské stolici byla rozprášena, a hejtmán sám stěží uprchl. Tyto první prospěchy dodaly i venkovskému lidu srdnatosti, tak že se z Boršodské i Aba-ujské stolice do 5000 sedláků sebralo, sobě na rukávy červené kříže jako křížáci přišli a pod vůdci Šebestianem z Rozgoně a Blažejem Magyarem také dobývali bratrských posádek. Dne 18. května 1458 dobyli tyto houfové u Myšly v Aba-ujské stolici pevného hradu, jež byli Čechové založili, a pobili tam posádku 400 mužův. Když se takto sedláci dobytím ještě několika jiných posádek byli otužili, vedl je Šebestian z Rozgoně proti Šaryšskému Potoku, kdež se nalézali Petr Aksamit a Jan Talafús. Tito měli toliko 2000 Čechův při sobě, avšak četným těm až nezřízeným hoiřům odolati nemohli. Strhla se bitva u Šaryšského Potoka; boj byl strašný ale krátký, 600 Čechův padlo na místě a zahynul tu také Aksamit, předešlými vítěstvími slavný, 200 osob bylo zajato, a kteří prchli, byli od selského lidu zle stíháni, tak že ze všech dvou tisíc bojovníkův sotva 200 ušli záhubě. Talafús sám se 14 jezdci spasil se útekem ke hranicem polským. Mezi tím byl Jiskra z Brandýsa již na počátku května v Polště v Petrkově, kde vyjednával s Německými rytíři; pak vrátiv se do Uher, válčil s králem Matiašem a v měsíci srpnu téhož roku 1458 byl již zase v Polště.

Částečné prospěchy krále Matiaše nad bratřimi ničeho nerozhodovaly. Bratři po smrti Aksamitově přestali míti nad sebou jednoho vůdce vrchního, ale všichni napotomní přední hejtmánové jejich byli důstojenstvím a právem mezi sebou rovni. Jejich moc teprv potom svého vrcholu dosáhla, tak že se mezi léty 1462 do 1465 stali takorčka třetí mocností v zemi Uherské.

Krále Jiřího jednání s německými knížaty a sjezd v Chebu.

1459 leden — duben.

Roku 1458 počali rozliční němečtí knížata mezi sebou sváriti se a způsobili v říši nepokoje a bouře; hlavně jim šlo o rozšíření svého panství, v kterém si ovšem již počínali co samostatní panovníci, nic se neohlížeje na vrchní právo císaře Bedřicha III., v jeho moci ovšem již velmi zemdlého. To bylo příčinou nekonečných mezi nimi hádek a větším dšlem krvavých bouří a násilných výstupův. Jedním z předních knížat činil se Albrecht markhrabě Braniborský přjmím Achilles německý, kteréž mu dal Eneáš Sylvius, nynější papež, pro jeho podnikavost a činnost jakož i pro jeho udatnost ponejvíce divokou, ačkoliv mu mnozí dávali raději titul lišky německé. Byltě třetí syn Bedřicha Hohenzollerského, prvního svého rodu markhraběte Braniborského, měl za svůj podíl knížetství Anspachské a později také krajinu Bajrajtskou v zemi Francké. Od něho pochází přímo nynější královská rodina Pruská. Držel se více strany císaře Bedřicha, staraje se o to, aby poněkud sám nahražoval osobní nedostatky téhož císaře.

Zcela jiné povahy byl tehdáž Bedřich falckrabě Rýnský, syn někdy falckraběte Ruprechta přjmím Klema, protikrále Německého za času krále Václava IV. Miloval nauky a literaturu, učení lidé a básníci nacházeli na jeho skvostném dvoře v Heidelberce čestný přítulek; byl zároveň také vojn udatný a znal se ve věcech vojenských. Císař mu stále a svéhlavě odpíral důstojenství kurfürstské, a proto se stal největším protivníkem jeho v říši Německé; a jako markhrabě Albrecht býval císaři ve všem pomocen, tak Bedřich falckrabě všecko činil, čím by mohl císaře ponížiti a ze mdlíti.

Ludvík vojvoda Bavorský přjmím Bohatý, sídlem na Landshutě a Ingolstadtě, nebyl sice znamenitá osoba, ale důležitý svým bohatstvím a podstatou moci a vůle své; byl ctižádostivý, odhodlaný a podnikavý, a smýšlení jeho zůstávalo Čechům příznivé. Jeho strýc, Albrecht Bavorský sídlem ve Mnichově a Štrubíně, jehož Čechové sobě r. 1440 za krále volili, vyznamenával se nyní jen svou tichostí, pobožností a láskou k hudbě. Umřel také již r. 1460.

Tito zde uvedení knížata byli hlavními

osobami v nepokojích německých, o kterých jsme se nahoře zmínili. Předvídajíce, že to mezi nimi k velkým bouřem přijde, položili sobě sjezd do města Bamberka na den 1. ledna 1459. Přijel tam také Vilém, Saský vojvoda, chtěje se domáhati pomoci proti králi Jiřímu, o němž pravil, že jemu český trůn uchvátí. Však na tom sjezdu knížata teprv pořádně se povadili, tak že již holou zbraň proti sobě tasili. V hádce totiž o jakýsi hrad Widdern, jehož jeden spolumajetník, jménem Horneck, pro loupeže od markhraběte Albrechta Achilla ztrestán byl, prohodil tentýž Albrecht obyčejnou svou klopotností, Horneck že jest špatný chlap, a kdokoliv se ho zastává, že také jest takový. To mířilo proti falckraběti Bedřichovi, který hned vytasiv meč zvolal: „Ty lžeš, jako prodavač masa, já čestný kníže!“ I byli by se hned na místě vraždili, by jich druhzí knížata nebyli násilím rozvedli. Tu zmizela všechna naděje na pokojné narovnání, a tu hned knížata chtějí novou válku proti sobě vésti, jenom o tom mysli, jak by si zaopatřili válečné rotý z Čech, aby jejich pomocí jeden druhého mohli zkaziti. Jenom v Čechách nalézti bylo válečníkův umělých a silných, kteří dávše někdy Němcům cititi převahu svou, nyní za žold ochotni byli, jim sloužiti, netážíce se proti komu bojovati budou. Tehdy Braniborský Albrecht Saskému Vilémovi řekl upřímně, aby od svého domáhání se české koruny přec již upustil, že nicého nesvede, ale ovšem aby se s Jiřím, voleným králem, raději smířil a jej pro svou stranu získal, že mu v tom prostředníkem býti chce. Byl v Bamberce jeden šlechtic z Loketského kraje, od krále Jiřího bezpochyby na zvědy tam poslaný, jménem Hanuš Štampach, a řečení dva knížata hned skrze toho Štampacha počali vyjednávat s králem Jiřím o nějaký sjezd. Král Jiří ochotně se k tomu propůjčil, a smluvili se vespolek o sjezd ve Wunsiedlu v Bavořích na českých hranicích. Stal se skutečně dne 2. února 1459, král Jiří poslal tam se své strany plnomocnky; 3. února počalo se rokování, 13. února rozešlo se opět bez konce jako před léty. Markhrabě Albrecht uznal, že plnomocníci obou stran ani dostatečného plnomocenství neměli, i žádal o nový sjezd do Chebu, i aby král Jiří sám k němu přijel, také aby jenom hlavní závadné věci mezi Čechy a Sasy, umluvou odstraněny byly.

V Chebu měl se také falckrabě Bedřich s králem Jiřím sjeti, a Jiří na to velkou váhu kladl. Vypravil se tedy král Jiří z Prahy se

svým synem Viktorínem v průvodu 21 pá-nův českých a moravských a se 6 rytíři, z nichž každý své hojné komonstvo s sebou měl. Dne 4. dubna 1459 přijel do Plzně a dne 7. držel svůj první, neobyčejně slavný a nádherný vjezd do Chebu, kdež se ubytoval v domě měšťana Kašpara Jungherra. Asi 9. dubna přijeli tam také oba němečtí soupeři najednou, markhrabě Albrecht Braniborský a falckrabě Bedřich, a oba také druhého dne, 10. dubna, náhodou stejným časem v bytu krále Českého se dostavili, však tak, že se nesešli, neboť jeden zůstal v jednom, druhý v druhém pokoji.

Přijeli také oba Saští knížata a bratři, však nikoliv do samého Chebu; Vilém zůstal na blízkém hradě Thierštejně, kurfürst Bedřich trochu dále, kdež čekali, jaký výsledek bude mítí jednání výše řečených dvou knížat. Falckrabě když před krále Jiřího se postavil, osvědčoval se, že jej za Českého krále a za německého kurfürsta uznává, a že si přeje vstoupiti s ním ve smlouvu přátelskou. Chtěl sice do té smlouvy také svého strýce, vojvodu Ludvíka Bavorského, pojmuti; tu však král Jiří odporoval, stěžuje si do toho Ludvíka, že na sjezdech v Norimberce a v Bamberce nešetřně o něm mluvil, a že Ludvík musí dříve uznati také jej, krále Jiřího, v děstojenství jeho a potom i práva království Českého k jistým hradům a městům v zemi své. Věc Ludvíka Bavorského byla tedy odložena k pozdějšímu urovnání, a král Jiří zatím umluvil se s falckrabětem Bedřichem v Chebu dne 15. dubna; oba zavázali se sobě vespolek k věčnému přátelství.

Markhrabě Albrecht Braniborský jednal s králem Jiřím hlavně o uklizení sporu mezi Čechy a Sasy, a tu dne 10. dubna zůstali oba na tom, aby se to hned tu v Chebu stalo. Král Jiří stál na tom, aby se strany Saských knížat koruně české především navraceno bylo, co jí právem náleží; potom domáhal se náhrady anebo zadostučinění, jichž na Sasích vyhledávali dědicové Bedřicha z Donína, totiž pánové z Plavna, Jan Calta z Kamenné Hory, krále Jiřího svak, a páni Fictumové. Konečně přišla i řeč na dědické právo, které Vilém Saský po manželce své vedl ku koruně české. Král Jiří důkladně vyložil, že takové právo tu žádné podstaty nemá. Dne 17. dubna vyjel markhrabě Albrecht na Thierštejn, by knížete Viléma do Chebu sprovodil, ano prý smlouvání v jeho věci již žádoucího konce blízké jest. Druhého dne přijel vojvoda Vilém Saský s markhrabětem do Chebu; před městem

vítali ho nejvyšší hofmistr český, Jindřich ze Stráže, a nejvyšší purkhrabí, Zdeněk ze Sternberka, s komonstvem proti němu vyslaní, potom sám král Jiří, který také proti němu vyjel u valném a skvostném průvodu. Uhledše se ssedli s koní král, Vilém i Albrecht, a vítali se vespolek velmi uctivě; a když do města vjeli, provozovaly se slavné kolby jim ke cti. Po skončení jejich doprovodil Vilém Saský krále Jiřího dříve do bytu jeho, a pak teprv sám se bral do bytu proň přichystaného.

Smíření se stalo úplné mezi králem a Saskými knížaty, a umluveny jsou svatby mezi jejich a královskými dětmi. Dne 22. dubna vyjeli Vilém Saský a Albrecht Braniborský ke kurfürstovi Bedřichu Saskému, a uvedli ho také s velikou ctí a slávou do Chebu. O málo dní později přijel také markhrabě a kurfürst Bedřich Braniborský, Albrechtův starší bratr, a tu hned dne 25. dubna přikročeno k uzavření dávno žádaných smluv přátelských mezi panujícími rody českým, saským a braniborským. V dávné při mezi Čechy a Sasy vynesl rozsudek markhrabě Albrecht Braniborský, a byl velmi důležitý. Přední článek byl, že k utvrzení a zachování pokoje a přátelství mezi panujícími rody v Čechách a Sasích Albert čili Albrecht, mladší syn kurfürsta Bedřicha přímým Mírného, zaslíbí se k manželství Zdence, dceři krále Jiřího; čtvrtý syn krále Jiřího zas, Hynek (čili Jindřich mladší) že se zaslíbí k manželství Kateřině, dceři vojvody Saského Viléma. Dále že království Českému do 27. května toho roku 1459 navrátí se od kurfürsta Bedřicha Saského hrady a města na české straně pomezního lesa (Krušného pohoří) ležící, totiž Most město se hradem řečeným Landesvart (nyní již ovšem v moci krále Jiřího jsoucí), a hrad Osek čili Riesenberk s městečkem Duchcovem i se vším příslušenstvím; což pak za lesem v Míšni, Fojtlandu a v Durynkách jsou manství česká, jichž drží pánové z Plavna, ze Šumburka (čili Schönburka), ze Schwarzburka, z Gerova, a Rousové z Plavna, ta že mají v lenním svazku s českou korunou zůstatí a Saští knížata více do nich se vkládati nebudou. Naproti tomu vymíněno, že všechny ostatní zámky, statky a požitky za lesem, od časů císaře Karla manským svazkem pod království České sloužící, v jichžto držení Saští knížata sami jsou, jím v ten způsob dědičně zůstatí mají, že nyní mladý kníže Albrecht Saský, později pak z potomkův jeho vždy ten, kohož kurfürst ustanoví, od králův Českých má je vesměs a úhrnkem

v léno bráti, potomní pak léna z nich že mají podávati Saští knížata sami. Tento rozsudek markhraběte Albrechta Braniborského byl od obou stran přijat a potvrzen, a oba knížata Saští, Bedřich kurfürst a Vilém, jakož i oba synové Bedřichovi, Arnošt a Albrecht, vydali téhož dne 25. dubna zvláštní list od sebe, jímž se zavázali králi Jiřímu a koruně české smlouvou věčnou k obapolné přízni a lásce i k obraně a ku pomoci proti každému člověku, odřikajíce se zároveň všech dalších nárokův a práv, kteréž měli neb míti mohli ku koruně české a k zemím i statkům jejím v Čechách, Moravě, Slezsku, Budišínsku a Zhořelicku i v dolní Lužici, též ke všem lénům ve Frankonii, Bavořích a v jiných zemích německých. Také král Jiří dal jim zápis na podobné závazky. Ještě byly toho dne také svatební smlouvy podrobněji určeny, a ustanoveno, že obě nevěsty, jsouce ještě u věku dětinském, o sv. Martině nejprv příštím do Chebu přivedeny, a zde jich budoucím rodinám k dalšímu vychování odevzdány budou.

Toto smíření a spříznění se krále Jiřího s domem Saským, nedlouho potom také umluvenými svatbami dotvrzené, bylo skutek veliký a zvláště v životě a panování krále Jiřího rozhodný. Jím ukončen byl spor téměř padesátiletý mezi Čechy a Sasy, a král Jiří pošvagtiv se s rodem Saským vešel do přízně s předními dvory německými a také s císařem Bedřichem; neboť manželka kurfürsta Bedřicha Mírného a matka obou synův jeho, Arnošta a Albrechta, Markéta Rakouská, byla sestra císaře a arciknížete Albrechta. Tím samým přijat byl nyní Jiří z Poděbrad bez odporu do společnosti panujících knížat věku svého. Že se práva k tolikým hradům a městům v Sasích odřekl, počítáno v české koruně za ztrátu; ale byla to ztráta jen zdánlivá, neboť byli ti hradové a města, a mezi nimi též Králův Kámen, Tarant, Zavidov (Seidenberk), Perno a mnohé jiné, již dávno se octli v moci saské právem více méně jasným; lenní svazek, kterýmž nepřestávali ještě viseti od koruny české, jakkoliv byl volný, udržoval vždy přece aspoň tvářnost vrchnosti. Král Jiří těmi Chebskými smlouvami přinesl oběť více zdánlivou nežli skutečnou, a za to proměnil sousedy někdy nebezpečné, jakým byl od nejdelšího času jmenovitě kurfürst Bedřich Mírný, v přátele věrné a stálé, kteří po létech, když mu nastali dnové zlé, kdežto celý svět zdál se spiklým býti k jeho záhubě, téměř samojediní, nezapřevše ho nikdy, až do smrti stálým přátelstvím se mu odměňovali. Proto také dávali

mu současníci z příčiny těch smluv znamenitou pochvalu, pravíce, že jest prý pán, jenž svého rozumu svého neužívá malicherně.

Téhož památného dne 25. dubna vyšli také v Chebu ještě zápisové na přátelství mezi králem Jiřím a celým domem markhrabat Braniborských, to jest s bratřími Janem nejstarším, Bedřichem kurfürstem, Albrechtem Achillem a Bedřichem nejmladším, vesměs se syny Bedřicha Hohenzollerského, prvního markhraběte svého rodu v Braniborích.

Nežli se král a knížata z Chebu rozejeli, přijal dle nejnovější smlouvy mladý kníže Albrecht Saský výš řečené hrady, města a statky v saských zemích ležící v léno od krále Jiřího, svého budoucího tchána, s obyčejnými slavnostmi. Král Jiří se pak se svými vrátil z Chebu do Prahy na počátku měsíce května.

Však to jeho jednání v Chebu mělo brzo ten dobrý následek, že v Němcích tehdejší držitelé hojných len českých od císaře Karla koruně české získaných, neváhali se déle, krále Jiřího za svého pána uznati, a od něho své statky v léno přijímati. První a to hned v květnu toho roku přišli poslové města Norimberka, a učinivše přiznání své ku králi veřejným obřadem jemu věrnost a poslušnost slibovali. Toho příkladu následovali potom v rozličných dobách ještě mnozí jiní říšští hrabata a pánové z jižních a středních Němec, tak že všude v paměti se obnovovala dávná práva i sláva české koruny. Dne 25. května 1459 přijeli také radové vojvody Ludvíka Bavorského spolu s radami falckraběte Bedřicha do Prahy, avšak prostředkování falckrabových rad nemohlo docíliti srozumění mezi Ludvíkem a králem Jiřím, tak že to jednání bez konce zůstalo. Král žádal od něho navrácení hradův a měst v horní Falci pod vrchní lenní právo české koruny, čemuž Ludvík rozuměti nechtěl.

Kterak se císař Bedřich III. do království Uherského tlačil a potom Jiřího z Poděbrad v Brně za Českého krále uznal.

1459 leden — červenec.

Již nahoře napověděli jsme, kterak velmožové uherští od mladého krále Matiaše odstrčení byvše v myslích od něho se byli odvrátili. Michal Siládi, Ladislav Gara a Mikuláš Ujlaki zapsali se 26. července 1458

v Šimontorně ku společné obraně proti každému, tedy i proti králi; král dal Siládiho, svého ujce, uvězniti, ostatní dva však sesílili se spolkem s jinými pány a také bratrské rotý české na svou stranu dostali. Hlavní protivníci mladého krále, Ujlaki, Jiskra a bratrské rotý byli největší přívrženci krále Jiřího, a proto také přátelství mezi Matiašem a Jiřím proměnilo se brzy v odcizení a netečnost. Netrvalo dlouho, a nespokojenci uherští hledali v Čechách netoliko pomoci, ale volali i na trůn uherský buď samého krále Jiřího anebo některého ze synův jeho. Král Jiří byl přinucen, vládu v Čechách dne 23. ledna 1459 své manželce, královně Johanně, poručiti a osobně na Moravu se odebrati, aby s uherskými pány pojednal. Tam do Olomouce položil sněm moravský na počátku měsíce února, po kterém přijel do Znojma, kdež skrze posly tajně vyjednával s císařem Bedřichem, také se zdržel v Uherském Hradišti a v Brně, načež ku konci února obrátil se do Kladska, kam dne 28. února dojel.

Za svého pobytu na Moravě vyjednával hned z Olomouce skrze posly s uherskými pány. Ujlaki jej namlouval, aby se sám uchopil vlády v Uhřích k ruce svého mladšího syna Jindřicha, kterémuž Ujlakova dcera Jeronyma zasnoubena byla a kterýž byl již ztrávil některý čas v Uhřích u Ujlakiho, budoucího tchána svého. Král Jiří takový návrh rozhodně zavrhl, a nespokojenci obrátili se potom k císaři Bedřichovi, který až do toho času u sebe choval v zástavě obě koruny uherské a jiné svátosti; sjevše se 17. února 1459 v městečku Novém Hradě čili Nemet-Ujvaru v Železné stolici, volili tam císaře Bedřicha na království Uherské. Císař podávaného důstojenství oběma rukama se ujal, zvláště že král Jiří téhož nepřijal a snad jemu překážeti nebude, a pak že v českých rotách bratrských, jež do žoldu přijal, vydatnou pomoc získá. Přišlo mezi císařem a Matiašem Huňadem k válce o trůn uherský; obapolná vojska srazila se v Železné stolici u Kermendu krutou bitvou dne 7. dubna 1459, a Uhři utrpěli takovou porážku, že i sám král Matiaš u velkém nebezpečení se octnul. Nicméně oprávně brzy zase pole velmi chytře okoličností k svému prospěchu použití uměl. Ladislav Gara právě umřel, Matiaš jeho vdovu a děti vzal ve svou ochranu, ujce Siládiho z vězení propustil a smířil se s ním, a Ujlaki-mu slíbil propůjčiti království Bosenská. Tak většina nespokojencův s ním se smířila opustivši

císaře Bedřicha, který se jim neukazoval dosti přívětivým, tím méně štědrým. Císař Bedřich, ač vítěz, brzo poznal, že ničeho dále sám nesvede, a proto bral útočiště ku králi Českému.

Již dne 20. dubna 1459 byli jeho plnomocníci ve Znojmě, kdež s posly krále Jiřího obnovili pokoj mezi Čechami, Moravou a Rakousy na celý rok, ale vždy ještě o veliké laskavosti císaře Bedřicha k Jiřímu ničeho slyšeti nebylo; — však jiné události brzy jej k té laskavosti dohnaly. V málo nedělích nabízel se králi Jiřímu, že jej netoliko za Českého krále uzná a jemu jeho království co léno říšské propůjčí, ale že s ním také v nejužší přátelství míní vstoupiti, jestliže jemu pomocen bude proti Matiašovi v Uhřích.

Papeži Piovii II. byla ta válka mezi císařem a Matiašem Uherským velice nevhod, neboť máje hlavní úmysl svůj, vypraviti valné vojsko ze všech zemí křesťanských proti Turkům, ježto nemělo k nim jiného přístupu nežli skrze Uhry, nechtěl císaři straniti, a jeho legát v Uhřích, kardinál Karvajal, stranil Matiašovi vždy zřejmě a otevřeně. Císař tímto chováním papeže, svého někdy rady a přítele, byl náramně uražen, vida v tom velikou nevděčnost; proto sobě umínil, spojit se s králem Českým tím újeji, čím lépe věděl, kterak se tím papežovi i legátovi jak náleží vymstí. I přijel honem kardinál Karvajal do Nového města za Vídní, a po celý měsíc květen se tam zdržoval, aby císaře od spolku s králem Jiřím odvrátil, ano potom na počátku června i do Čech zajel, kdež bezpochyby s králem Jiřím vyjednával. Nicméně král Jiří stejným časem vypravil Zdeňka ze Sternberka, Prokopa z Rabšteina a Viléma z Riesenburka a z Rabí k císaři do Rakouské Teplice (Baden), a tu jim císař osvědčoval se, že jestliže jejich král bude mu pomocen zvláště ve věcech uherských, že ve svém počínání jeho radou vésti se dá, a že má král z toho mti čest a užitek. Král Jiří hned 15. června vlastnoručním zápisem císaři slíbil, státi věrně při něm, a jeho věci se vši pilností jednati a působiti, buďto v říši buďto jinde, jakoby jeho vlastní byly, a zvláště že chce jemu pomocen býti a jednati v království Uherském ku korunování a k panování v něm. Však tento zápis Jiřího i císařova odpověď naň zrušeny jsou potom, jakoby ani byly nevyšly, a místo toho umluveno, že se císař a král osobně v Brně sjedou a tam v závazky jednoty a přátelství vstoupí. I psal potom ještě císař Jiřímu dne

20. července, nazýváje ho již „nejjasnějším knížetem a svým nejmilejším svakem“, aby hleděl zameziti válku, kterou Matiaš Uherský na novo proti němu zdvihá. Byliť tehdaž právě uherští poslové od Matiaše u krále Jiřího v Brně, kterýž jak se zdá, dle Karvajalova návodu podával se ku prostředkování mezi císařem a Matiašem.

Tito poslové byli Jan Vítěz ze Zredna, biskup Váradský, a Osvald z Rozgoně, nalézali se v Brně již před 20. červencem, iůstali tam při českém dvoře královském až do 12. srpna 1459 a snad i déle, mohouce potom ovšem všecko viděti a pozorovati, co se tam mezi císařem a králem dalo.

Dle umluvy přijel císař Bedřich III. do Brna dne 30. července 1459. Komonstvo jeho bylo skvostné a četné, a král Jiří se o to postaral, aby také přivítán byl se všelikou možnou slávou. Nejpřednější pánové čeští a moravští jakož i veliká sřla ostatní šlechty byli v Brně shromážděni, všickni v největším přepychu skvostného šatstva a jiné přípravy tehdejšího věku, který v tom ohledu zvláště vynikal. Na druhý den, 31. července, vystaven jest na velikém náměstí Brněnském vysoký skvostný trůn pro císaře i pro krále Českého; veškerá šlechta, měšťanstvo a lid naplňovali všechny prostory okolo něho, a tu císař Bedřich provázen králem Jiřím, celým dvorem jakož i všemi vzácnými hostmi, cizími biskupy a praeláty, mnohými hrabaty a pány z rozličných zemí říše Německé ubíral se v slavném průvodu, vystoupil na trůn a v císařské přípravě a v majestátu na něm se posadil maje po pravé ruce své krále Jiřího. I tu dal veřejné čísti bully své, že dle obyčeje potvrzuje všechny svobody a privilegie, jichž království České v Římské říši užívá; potom toto království České se všemi zeměmi korunními králi Jiřímu odevzdáním korouhví těch zemí slavně v léno dal, a když to vše vykonáno bylo, tu Jiřího z Poděbrad jakožto krále Českého, pravého a nepochybného a kurfürsta nejdůstojnějšího ve svaté Římské říši všemu množství představil a oznámil. Jásání všeho lidu naplňovalo povětrí přehlušujíc slavné zvuky trub a kotlův. Ještě však nebyl zdroj císařské milosti a lásky vyprázdněn. Kázal přistoupiti Viktorinovi, nejstaršímu synu krále Jiřího, knížeti Minsterberskému a Opavskému, a odevzdáním korouhví přijal ho za knížete svaté Římské říše. Potom provozovali pánové a šlechta k účtě císařského hosta slavné hry rytířské a turnaje, při kterých prý přede všemi vynikal mladý Vilém, syn pana Jana

z Pernšteina, tentýž co později proslavil se nade všechny jiné pány české a moravské co národní hospodář a zvelebitel vlasti české a moravské, a u vysokém stáří uměl teprvé roku 1521. Jednání mezi oběma panovníky trvalo přes 10 dní, a za všechen ten čas neubývalo vzácných zábav a kratochvílí. Jak velice císař stál o Jiřího přátelství a pomoc proti Matiaši Uherskému, toho důkaz dal již tím, že sám přijel za ním do země jeho, čemuž se celý tehdejší svět nemálo divil, znaje jak přísně Bedřich šetřil zákonův a pravidel důstojnosti císařské. K čemukoliv se král Jiří zavazoval, jako k mírnému prostředkování, a kdyby to neprosspělo k postavení znamenité vojenské moci u Prešpurka, kdež by se s císařským vojskem spojila, — za to všecko příslušné požadování činil, za vojenské tažení ku příkladu tříleté požívání polovice všech důchodův království Uherského a po třech letech ještě 60 tisíc dukátův odbytého. Úmyslně totiž Jiří strůny tak vysoko natahoval, chtěje císaře z takových zámýslův svěsti a uznávaje, že se takovými smlouvami sám na kluzké stezce octne. Ale císař všecko přijal a ke všemu se zavázal, také dne 8. srpna císař tu z Brna Vratislavským psal, aby krále Jiřího co pána svého poslušni byli, a konečně vlastnoruční zápis učinil, že zřídí dvůr svůj a povede říšské věci dle rady krále Jiřího, podáváje tím způsobem sám králi Českému jakési poručnictví nad sebou. bez jehož rady a vůle by nemohl nic důležitého jednati.

Když císař z Brna odejel, počal král Jiří v uherských věcech jednati. Vydal dne 12. srpna první svůj výnos prostředkující mezi císařem Bedřichem a Matiašem Huňádem, oběma „jmenovanými králi Uherskými.“ Uložil oběma stranám především prodloužení příměří až do 24. června následujícího roku 1460, aby mezi tím zajatí propuštění, škody zastaveny byly; aby obě strany své příznávací listy k tomu příměří do 14. září 1459 na hradě Špilberce položili, a pak 20. ledna 1460 aby se skrze plnomocníky dostavili do Olomouce, kdež že se král Jiří o přátelské narovnání mezi nimi přičiní.

Srovnání se krále Jiřího s Ludvíkem Bavorským a svatby Chebské.

1459 září—listopad.

Vojvoda Ludvík Bavorský maje tuhé spory v Němcích zvláště o město Donauwerth,

najal, byl sobě v měsíci květnu a červnu 1459 drahé Čechův do služby vojenské. Když pak se Český král Jiří, přijav jeho posly u sebe v Praze dne 25. května 1459, přesvědčil, že nechce upřímně vyhovět jeho žádosti, a hrady i města v horní Falci, od časů císaře Karla pod vrchní lenní právo české koruny postavené,

od něho co vrchního lenního pána přijm tu dle starého zákona zemského, který ztrátou hrdla i statku zapovídal, sh cizím mocnárům, kteříž by nebyli v p s královstvím Českým, všechny Čechy u Lu Bavorského do vojenské služby přijaté, n do vlasti povolal. To byla veliká rána

Císař Bedřich III. v Brně na náměstí Jiřího z Poděbrad jakožto krále Českého pravého a nepochybného veškerému množství oznamuje a ukazuje 31. července 1459. (Str. 261.)

dotčeného Ludvíka, a proto hledal příležitosti, jakby se s Českým králem v dobrotě mohl smířiti. Rytíř Jan Calta z Kamenné Hory, pán na Rabštejně, krále Jiřího svak, přičinil se o mírné jednání mezi oběma panovníky, a položen byl rok čili sjezd plnomocníků obou stran do Domažlic. Sjezde se tam řečený

pan Calta, pan Racek z Janovic na senberce a Bernart Fictum, plnomocníci krále Jiřího, s plnomocníky bavorskými, us se o způsobu srovnání sporných otázek 18. září 1459. Dle toho položen osobní sjezd krále Jiřího s vojvodou Ludvíkem Bavorským v Plzni, kdežby mohli vstoupiti v jednotu

Sjezd Plzeňský byl velmi nádherný, hluchý a důležitý. První do Plzně přijel sám král Jiří okolo 11. října 1459, maje při sobě pány Jana z Rosenberka, Zdeňka ze Sternberka, Jindřicha ze Stráže, Zbyňka Zajíce z Hasenburka, nejvyššího kancléře Prokopa z Rabšteina a mnoho jiných pánův a rytířův. Dne 14. října přijeli vojvoda Ludvík Bavorský a falckrabě Bedřich; v jejich komonství nacházeli se zas mnozí znamenitější říšští hrabata, pánové a biskup Vormuský. Ludvík i Bedřich stěžovali sobě Jiřímu na křivdy, které se jim v říši činily, usilujíce získati ho na svou stranu. Král Jiří však uměl výborně činiti se každému potřebným, nezkaziti sobě nikoho a nedati se nikomu celý. Umluvy Domažlické byly všechny přijaty a stvrzeny, dle kterých vojvoda Ludvík králi Jiřímu jakoby půjčil 30 tisíc zlatých řínských, kteréž pak král Jiří jemu zapsal a pojistil na hradech v horní Falci, jakož byly Parkstein, Weida, Hersbruck, Lauf, Floss, Vohendrās, Hohenstein a Neidstein. A tak byly strany vyrovnány a vstoupily v jednotu. Dne 17. října sesedli si radové čeští, bavorští a falští, aby pojednali dle nařízení krále Českého o napravení a ustálení mince v říši Německé, o ubezpečení silnic pro kupce vůbec, o stavování veřejných škod, o řádném dobývání jejich právní cestou a o jiných podobných věcech týkajících se zemí Německých. Tak i na té straně získal král Jiří všecko, co tu pohledáti měl, a nyní po rozejetí se svých hostův z Plzně připravil se k vykonání svateb v Chebu před 8 měsíci umluvených.

Tyto svatby počaly se slaviti dle umluvy na den sv. Martina, 11. listopadu 1459. Přijel král Jiří s královnou Johannou z Rožmitála, královi synové Viktorin, Jindřich, Hynek čili Jindřich mladší co ženich, dcera Zdeňka, již se obyčejně Zdena říkalo, co nevěsta, pak ostatní mladší děti. Celý královský dvůr přijel ve 3000 koních, a při něm se nalézali přední pánové čeští, paní a panny urozené a ušlechtilé s hojným komonstvem. Nádhera v oděvích a v přípravách byla velikolepá. S druhé strany přijeli vojvodové Saští, Vilém a jeho synovec Albrecht, syn markhraběte a kurfürsta Bedřicha Mírného, co ženich, potom Vilémova dcera Kateřina co nevěsta, Ota, vojvoda Bavorský, markhrabata Braniborští Bedřich, kurfürst a Albrecht řečený Achilles, Anspachský, také arcibiskup Magdeburský, množství říšských hrabat, panstva a urozených paní a panen množství.

Všickni němečtí hosté přijeli také asi ve 3000 koních. Konečně dostavili se také ještě radové a vyslanci rozličných knížat okolních co političtí jednatelové. Byli to slavní dnové pro Chebáky, každý den buď rytířské kolby na náměstí, kdež královské a knížecí dcery rozdávaly klénoty vítězným rytířům, buď tance, hudby, kejklířská divadla a všeliké jiné těch časův oblíbené kratochvíle. Zasnoubení dvojího knížecího páru slavilo se bezpochyby ve hlavním chrámě Chebském u sv. Mikuláše; arcibiskup Magdeburský obřady konal. Královská dcera česká, Zdeňka čili Zdena, nyní teprv desítiletá, oddána jest Saskému vojvodovi Albrechtovi, také teprv šestnáctiletému; nejmladší syn krále Jiřího, Jindřich mladší čili Hynek, teprv sedmiletý, zasnouben jest s Kateřinou, kněžnicou Saskou, dcerou vojvody Viléma a jeho zavržené manželky Anny Rakouské.

Když se po svatbách rodiče a svatební hosté z Chebu do svých sídel rozejeli, rozloučila se kněžna Zdena s rodiči, bratřími a sestrami svými a vezena jest do Starých Hradův v Sasích, kdež v kurfürstské rodině až do let svých dospělých chována byla. Němci nemožouce přivyknouti jejímu jménu českému, ano vůbec vše, co bylo slovanské mezi Němci podstatu svou trávilo, nazývali ji Sidonií, a teprv po smrti svého tchána, starého kurfürsta Bedřicha Mírného, r. 1464 vstoupila s vojvodou Albrechtem ve skutečné manželství. Albrecht pak byl potom vyznamenán příjímím Srdnatý, měl staršího bratra Arnošta, s kterým byl r. 1455 z hradu Starohradského skrze rytíře Kunce z Kaufunku násilím unesen, brzy však pomocí uhlíře Schmidta ze zajetí v Krušných horách zas vysvobozen, vládl s tím bratrem po otcově smrti v Míšni a Durynkách společně, až se r. 1485 rozdělení stalo, při čemž Albrechtovi dostala se Míšeň s titulem vojvodským, Arnoštovi zas titul kurfürstský. Oba byli zakladateli dvou dosud žijících linií rodu Viténského v Sasích, Arnošt linie starší, vojvodské, Albrecht linie mladší, později kurfürstské, nyní královské. Zdena, jeho manželka stala se tudíž pramatelí nynějších králův Saských. Sasové chválili ji pro její příkladnou a horlivou pobožnost; přeživší manželka o deset let umřela r. 1510 na hradě Tarantě u Drážďan, a byla v bývalém biskupském chrámě v Míšni pochována, kdež posud její dobře zachovalý náhrobek se ukazuje.

Spolu s královskou rodinou českou vezena byla do Prahy nevěsta nejmladšího krále

syna Jindřicha mladšího, Kateřina, dcera vojvody Viléma Saského, a tu vlíně rodinném tak rychle se počestila, že již r. 1464 německy neuměla. Umřela po létech bezpochyby na Poděbradech co kněžna Minsterberská.

Ale při hluku svatebního veselí v Chebu zasedali král Jiří, knížata a radové jejich radíce se o záležitostech politických; celý den 16. listopadu ztráven hádkou o stížnostech, jež knížata v Němcích mezi sebou měli; falckrabě Bedřich i vojvoda Ludvík Bavorský měli tu svého řečníka, markhrabě Albrecht Braniborský zastával svou věc sám, až král Jiří uprosil řečníky, aby přestali, ježto řeči jejich více k rozjitření mysli nežli k pokoji vedly, a král sám nechtěl mezi nimi býti rozsudím. Král Jiří pokusil se smířiti bratří Fictumy s vojvodou Vilémem Saským, což se mu také nepodařilo. Dne 20. listopadu učinil král Jiří přátelskou smlouvu se starým Albrechtem, vojvodou Bavorským na Mnichově, někdy zvoleným králem Českým, a s jeho syny Janem a Šigmuntem. Mezi radami a řečníky knížat byl v Chebu také doktor Martin Mayer, kterýž vida mocné postavení krále Jiřího, a kterak všickni okolní knížata i králové o jeho radu, pomoc a podporu stojí, pojal myšlenku, zdali by nemohl Jiří co pomocník císařův v Německé říši zvolen býti, aby tu za nedostatečnosti císaře jižjiž se rozpadávající říše mohla nově uspořádána a v hlasem krále Českého obnovena býti. Ta myšlenka lichotila králi Jiřímu, i promluvil o tom s markhrabětem Albrechtem Braniborským, kterýž návrh schválil, však dodal, že sám bez císaře a kurfürstův ničeho učiniti nemůže. Král odpověděl, že svolení císařova může se nadíti, a že se o to pokusí. Mezi tím uzavřeno tu v Chebu, zachovati návrh v tajnosti a nezjeviti nikomu.

Kterak král Jiří Slezáky a zvláště Vratislavany konečně k poslušnosti přiměl.

1459 říjen — 1460 leden.

Největší překážky k utužení vlády krále Jiřího kladli v samé koruně České dosud Slezáci. Když byl Jiří v Brně 31. července 1459 od samého císaře vlastním poddaným svým za pravého a nepochybného krále představen, odebral se odtud před 23. srpnem opět do Klad-

ska, aby záležitosti slezské konečně urovnal. Proto také potom v měsíci září téměř celý čas ztrávil dletem ve Svídnici dletem v Javoru. Když Slezáci opovažovali se dovolávat se císaře a papeže, aby o práva koruny české rozeznání učinili, považoval a vyhlašoval to sněm český za výtržnost a odboj, za trestuhodný pokus o vyvedení české koruny z její svobody a samostatnosti. Však vzpoura Slezákův slábla každým dnem. Šlechta knížetství Svídnického a Javorského poddala se králi, i potáhla za sebou města, jichž odpor byl poněkud živější. Vratislavská jednota, proti králi ustrojená, měla ještě 20. května 1459 sjezd v městečku Libni v dolním Slezsku, avšak ten byl již poslední. Kníže Jindřich Hlohovský, tchán pana Jana z Rosenberka, nejvyššího hejtmána Slezského, odřekl se náčelnictví té jednoty a přijal milost od krále Jiřího: po něm poddali se knížata Konrad Bílý Olešnický a Bedřich Lehnický. Ve vzpouře zůstali konečně již jen Baltazar kníže Zahaňský a města Vratislav a Namyslov. Jim poslali ve jménu králově odpovědné listy Vladislava a Jindřicha, knížata Hlohovští již v měsíci červnu. Ve Vratislavi dosáhla opět německá zlost vysokého stupně neslýchaného šílenství. Slavně na to Vratislavané přísahali, že kdyby jim to i papežem i císařem poručeno bylo, nikdy Jiřího z Poděbrad za krále neuznají. Kapistranovo símě zde rozseté neslo nyní trpké ovoce. Náboženství a víra byly vlastně jen pouhou zástěrou; hlavním podnětem zuřivého vzteku byla národní nenávisť proti Čechům a žádost pomsty za utrpené porážky a škody za husitských válek. Konšelé prý nahlas mluvili, že nežli by se „dem Girsiken“ poddali, raději opustí statky své, a vezmouce ženy i děti na ramena, do cizích zemí se vystěhují. Avšak nevládli městem a úmysly obyvatelstva konšelé, nýbrž kazatelé a kněží, a z těch zas jen někteří faráři a mnichové; kdo z těch uměl na kázání vztekleji bouřiti proti králi Jiřímu a proti českým kacířům, tím větší obliby u chátry docházel, tím větší moc provozoval. A tito kazatelé lidu pravili, že „Girsik“ nemodlí se bohu ale svému arcikacíři Rokycanovi, že nemyslí, leč jak by vykořenil víru křesťanskou a vyhubil vyznavače její, že jest ukrutnější než Nero, že jest on ten veliký drak, který pokálel církev jedem svým, že jest dravý vlk, zloděj a vrah, který se vedral do ovčince páně, lev hrozný, jenž drápy svými, zuřivěji nežli Turci sami, roztrhati hledá nesaňvanou sukni Kristovu. Takovými řečmi s ka-

zatelen rozdrážděn byl obecný lid až do pravého šílenství, i byl by chtěl hlavou zdi prorážeti nemoha se dočkati boje s kacíři. Bylo ve Vratislavi ovšem dost lidí vzdělaných a rozumných, ale k opatrnosti a mírnosti napomínati nikdo nesměl. Kdo však po krčmách a hlavně ve známém sklepě Svídnickém nejlépe uměl pít a láti, ten byl nahoře, toho měli za nejhodnějšího, nejrozumnějšího a nejpobožnějšího. Tím se stalo, že v tomto lidnatém městě bylo již tolik pánův, kolik se po veřejných hospodách počítalo karbaníkův, ležákův a zlojčův; co ti chtěli musilo se státi, jejich vůle byla obecným zákonem. Běda tomu, kdo netoliko řečí, ale třeba jen tvář a posunkem dal na sobě znáti, že nehorlí proti kacířům a jejich králí. Sami konšelé, jakkoli všickni horlili, octli se nejednou v nebezpečnosti života, protože napomínali ne ku pokoji ale jen k opatrnosti. Kněží kázali, aby lid nespolehal se na nikoho a nedůvěřoval, nežli sobě samému. Proto všude a ve všem čenichala se zrada. Petr Eschenloer, městský písař, který ty příběhy co očitý svědek spisoval a kroniku z nich složil, praví, že byl nejpřednějším strůjcem této knězevlády ve Vratislavi kněz Bartoloměj, kazatel u sv. Alžběty, kterýž prý svou výmluvností všecko opanoval, avšak sám velmi pohoršlivý život vedl. Mravní povaha celého toho Vratislavského zbourání byla ovšem chatrná, avšak jeho síla byla přece jen veliká; město mohlo i do 20.000 bojovníkův ne sice do pole, ale na zdi a valy postaviti a sebe cvičenější a silnější vojsko, pokud dělostřelectví bylo jako ještě v kolebce, málo prospívalo proti hrabám městským, jakž toho byl příklad u města Plzně r. 1434.

To všecko král Jiří dobře uváživ, připravil se sice dobře proti Vratislavským, ale vždy raději smlouváním nežli mečem je sobě podrobiti chtěl; proto, ač nerad, chopil se způsobu, který jediný mohl vésti k cíli, užíval prostředkování papeže Pia II. Papež zajisté od té chvíle, co se dověděl, kterak se král Jiří spřiznil s knížecími rody Saským a Braniborským, kterak prostředkoval mezi císařem Bedřichem a králem Matiašem Uherským, počal jeviti k němu přízeň větší a otevřenější. Vydal dne 18. srpna 1459 psaní k biskupu, duchovenstvu a k obci Vratislavské, dne 19. srpna králi Jiřímu. Vratislavanům jevil nelibost svou nad rozbroji u nich panujícími, přikazoval přísně, aby přestalo ve městě všecko hanění a pomlouvání krále Jiřího, ale aby raději plnili to, čím jemu povinni jsou. Králi Jiřímu zas

vděčil se za to, že slíbil vypraviti posly ku sjezdu Mantovskému, žádal, aby války proti Vratislavským nepočínal nečině se proto soudcem mezi ním a jimi, a že chce se přičiniti o přátelské narovnání.

Mezi tím dostávali Vratislavští netoliko ze Slezska ale i z Čech a Moravy velké množství odpovědných listův; šarvátky nastaly hned na rozličných místech. Nejprve počalo se škoditi na statcích kapituly Vratislavské; ta však pospíchala hned poddati se králi, když biskup Jošt z Rosenberka, navrátil se nedávno od papeže z Italie, již veřejně králi svou věrnost osvědčil. Dne 1. září přísahali ve Svídnici již téměř všickni Slezáci, knížata, šlechta i města, věrnost a poslušnost králi Jiřímu; dne 21. září přišli zas ku králi do Javora poslové od šesti měst kromě Zhořelických, a učinili totéž; Zhořelíci usmyslili si o několik dní později a také se poddali. Vratislavští byli již téměř samotni v odboji; v drobných šarvátkách se svými odpovědníky dostali vrch nad nimi dne 8. září a 1. října, což jim tolik ducha dodalo, že všechny mírné pokusy knížat a praelatův o pokoj a mnohé jiné krvavé šarvátky, ve kterých podlehl, nemohly je k rozumu přivesti. Král Jiří valně a řádně výpravy vojenské proti nim neohlásil, buďto že neprospech její předvídal, buďto že chtěl vyhověti papežově žádosti. Dne 3. října přijel sám biskup Jošt pod bezpečností do Vratislavi, ukazoval lidu bully papežské, napomínal ve jménu papežovu i císařovu ku poslušnosti, užíval všech prostředkův ku přesvědčení a přemlouvání, horlil a přikazoval co duchovní otec města, káral kazatele a mnichy, kteří lid ku svévoli a výtržnosti zaváděli, a hrozil konečně i klatbou církevní — bylo to všecko nadarmo. Kněží umlkli sice před biskupem neumějíce nic proti jeho důvodům namítati — ale vždyť byl ten biskup sám Čech, a tu ukázalo se, mnoho-li tu bylo náboženské horlivosti a mnoho-li zaryté nenávisti proti Čechům. Když se shromáždění lidu rozešlo, teprv rozbouřily se hněvy, a křičela chátka německá, že biskup Čech není-li kacíř aspoň jest přítelem kacířův, že papeže podvedl, a že se musí k papeži poslati, aby byl o nešlechtnosti Čechův lépe poučen a tomu podobné. Musel pak biskup Jošt s nepořízenou ze svého biskupského sídla odejeti.

Král Jiří čekal na výsledek papežova psaní ve Slezsku až do konce září, a nyní vida, že vzpoura již jen na Vratislav a neveliké přivrženstvo její obmezena, a také že jí všechna

mravní síla již odňata jest, opustil Slezsko a navrátil se 6. října 1459 do Prahy.

Poněvadž hlavní bylo snažení papeže Pia II. o to, jak by Turci z Evropy vypuzeni býti mohli, hleděl všechny spory a války mezi křesťanskými národy staviti, aby svornost panovala mezi nimi, a oni s nerozdělenou mocí proti Turkům táhnouti mohli. Proto také pro uklí-

zení sporu mezi králem Jiřím a měšťany V tislavskými, když jeho prostředkování nepomohlo, dva zvláštní legáty do České runy vypravil, kněze Jeronýma Landi arcibiskupa Kretenského, rodilého Benátč a doktora Františka z Toleda, arcij. Sevillského. Přijeli skutečně dne 25. října 1 do Prahy, a král Jiří s velikou ctí je pi

Sňatek Zdenky, královské dcery české, s vojvodou Albrechtem Saským v Chebu v listopadu 1459. (Str. 266.)

Třetího dne 28. října dal svolati svou radu, do které také přední páni čeští náleželi, a v tom slavném shromáždění v Králově dvoře tyto legáty vyslechl. Jejich přednesení, že totiž přišli, aby odbojné poddané s králem smířili, v království pokoj utvrdili, a takto králi i ochoty i možnosti k výpravě proti Turkům dodali, líbilo se jemu tak, že jim plnomocen-

ství dal, hojně je obdaroval a pod ochranu lidí svých s proukazováním velké počesti do Slezska doprovoditi dal.

Do Vratislavi přijeli legáti 11. listopadu, a také tam se jim všeliká čest dala, nicméně brzo se přesvědčili, že mají s mnohem většími nesnázemi zápasiti, než byli nadáli. Dne 13. listopadu drželi pamí

řeči ku shromážděné obci, přemlouvajíce ji, aby se králi Jiřímu poddala. „Považte, tak pravili, jaková změna stala se s vámi. S počátku, když král volen byl, měli ste po své straně celé Slezsko, knížata, města i lid, a němečtí knížata chválili vás i podporovali, měšťané vaši provozovali svobodně obchod po celém světě, král pak nemaje přítele nikde potkával se s odporem i ve své vlastní zemi: nyní však opuštění jste ode všech, kupectví vaše zahynulo, bez nebezpečí života nemůžete vykročiti ani z brány městské, a král netoliko vládne Čechami pokojně, ale uvázal se i v Moravu, přivedl i jiné země k poslušenství svému, zkrotl nepřátely a udělal si z nich přátely, získal korunu, spřiznil se s knížaty okolními, všechno se jemu koří, a v zemích jeho všude úplná panuje bezpečnost a svoboda. Nebudeme vám mluvit o jeho moudrosti a zkušenosti ve věcech válečných; víte sami, že umí mysliti věci veliké i uvoditi ve skutek, co zamyslí, ano štěstí jemu ve všem jest příznivo. Vy již kromě zdí vašich nemáte přítele, nežli otce svatého, a ten žádá vašeho smíření s králem, aby spor váš nesloužil ku prospěchu Turkům, společným vrahům našim. Vědomo jest vám, kterak nebezpečně se zmáhá moc jejich; kteráz aby odoláno bylo, přijel svatý otec sám do Mantovy, a svolal tam ku poradě a pomoci krále i knížata u valném počtu. Jen čeští a vaši poslové nepřišli, ještě válku máte mezi sebou. Proto žádost jest a vůle otce svatého, abyste obrátili se k pokoji, a věci vaše aby přestaly býti obecnému dobrému na překážku.“

Účinek těch řečí byl podivný: Vratislavským nezdálo se to býti možnou věcí, aby papež krále Jiřího schvaloval; někteří pravili, že ti legátové od Jiřího podplaceni jsou, jiní zas, že jsou Vlachové, a ti prý zřídka bývají dobří křesťané. Tu obecný lid, který před krátkou dobou tyto legaty s radostí vítal blahoslavě příchod jejich, již nyní počal zlořečiti jim, i nedával sobě pokoje, ano to slovo slyšeti bylo jak kazatelům tak i chátře jako jed, a neza dlouho mluvilo se ve Vratislavi, že tito papežovi legátové sami jsou kacíři. Legati čekali na odpověď, avšak až do 1. prosince jí nedostávali; netroufal si nikdo jí napsati a kněží žádání byvše všickni vyhýbali se. Tu tázali se legátové, jsou-li Vratislavští tak hloupí, že neumějí mluvit, aneb svéhaví a neposlušní, že dělají sobě posměch z legátův? Konečně nařídil městský úřad písařům městským, zvláště Petru Eschenloerovi, aby odpověď sepsali, kteráž i přijata jest a podána legátům. V té

odpovědi vyloženy byly prý dosti spůsobně příčiny nenávisti a záští Vratislavských, všechna vina sčítána byla na krále Jiřího a na Čechy, kteří prý jsou bezbožní a ukrutní; a Vratislavští prosili v ní papeže a legaty, aby neváděli města pod poslušenství lidí kacířských; ať prý jeho svatost nedává se podváděti sliby a přísahami toho krále, který slíboval a přísahal netoliko jemu, ale i kacířům také, a znal se k těmto sám po všeckny dni života svého. Naproti této odpovědi vydali legátové spis velmi přísný, v němž stálo, že o kacířství souditi jest věc papežova, nikoli obce Vratislavské, již náleží poslušnu býti hlasu otce svatého, ač nechce-li sama upadnouti v klatbu a v kacířství. Žádali pak legátové dne 8. prosince písaře Petra Eschenloera, aby ten spis lidu četl a po německu vyložil, a však ten u přítomnosti radních pánův odpověděl, že „kdyby měl dvě hlavy, jednu v Římě, druhou ve Vratislavi, učinil by to.“ Radní páni doložili, jestliže legátové lepšího poručení k městu nemají, žeby bylo lépe, aby se rychle odstranili a nebezpečí života svého ušli. Tu přišel velký strach na oba legaty, i obrátili řeč svou a hrozbu téměř v prosbu proměnili. V novém a obšírném spisu vyložili zuřivcům, že „i s kacíři nejen možné ale i slušné jest míti pokoj, když jich ani přesvědčiti ani přemoci nelze.“ Král Jiří že nepřísahal pomáhati kacířům, ale jen nechati je při jich obyčejích, a to že netoliko není hřích, ale že jest i chvalitebné. „Však víte dobře, kolik jich jest v zemi České a malá-li jest moc jejich, i možná-li vyhladiti je bez krve proliti; uznáte sami, že ne přísností ale laskavostí, a ne najednou, ale jen pomalu lze jich získati zase. Když král rád obcuje s kterými z nich, jakožto s přátely neb služebníky, miluje osoby, a ne kacířství jejich: proto nemá nazýván býti ani kacířem ani přítelem kacířův, an i Kristus pán sám obcoval se zjevnými hříšníky. Také v Bosně více jest Manicheův nežli pravověrných křesťanův, a král bývá někdy manichejský někdy pravověrný, a přece strany obě snášejí se v pokoji; podobný obyčej panuje také ve Španělsku mezi křesťany a saraceny, aby nevraždili se vespolek. Krále nového, kterýžto všude staral se o vzkvétání, ne o zkažení měst svých, nemáte se naprosto co báti; kdyby jim mimo nadání ukřivditi chtěl, papež bude mocen jeho jako jiných králův“ a tak v tom smyslu dále. Proti těm a takovým důvodům neměl již dokonce nikdo namítati ničeho, ale nicméně přece ještě 14. prosince lid Vratislavský na

novo se zhouřil, a bylo se báti, aby se legatům neublížilo. Svolána jest rada městská, legatové na radnici pozváni, a v jejich přítomnosti proneslo se v radě přání, aby byla městu lhůta jednoho roku sjednána, do které by přísahy věrnosti a poslušnosti mohlo složit. Legatové slyšíce to, hned se toho prostředku uchopili, aby slušně a bez úrazu z Vratislavi vyvážnouti mohli. Slíbili nejen přimluvit se u krále, ale to i za výminku všeho narovnání položit.

Bylo hned sepsáno, jak by se chtěli Vratislané smířiti, a žádána lhůta tříletá. Legatům se řeklo, že kdyby u krále tříleté lhůty pro ně dosáhnouti nemohli, že ji mohou až na jeden rok zmírniti. Tedy bylo dobře. Nalézali se právě radové knížete Baltazara Zahaňského ve Vratislavi, a ti uslyševše o tom, co obec počínati chce, prosili, aby jejich pán také byl pojat do toho urovnání s králem, což konšelé slíbili. Papežovi legáti, rádi jsouce, že se tím způsobem ze svého nesnadného postavení ve Vratislavi vytáhnou, s radostí nastoupili zpáteční cestu odtud do Prahy. Od Vratislavských byli jim přidáni tři měšťané, jeden z rady, jeden z kupcův a jeden z obce; a čtvrtý byl s nimi sám městský písař Petr Eschenloer.

Legatové a Vratislavští jednatelé přijeli dne 20. prosince do Prahy, a když se v Králově dvoře před králem Jiřím postavili, až se podívali, kterak je shovívavě a laskavě přijal a vyslyšel. Nejen beze vši nesnáze svolil ke lhůtě tříleté, ale jako z žertu přidal k ní o jeden měsíc více. Jenom to se mu nezdálo, aby tak beze všeho knížete Baltazara Zahaňského do smlouvy s Vratislavskými přijal, a přece i tomu připustil. Pročež bez odkladu posláno i k Vratislavským i ku knížeti Baltazarovi, aby bez meškání poslali plnomocníky ku ztvrzení umluv. Kníže Baltazar potom neposlal nikoho, buď že se za Vratislavské styděl, aneb že se poddati nechtěl; ale z Vratislavi přišlo dost znamenité poselství, kněží a mistři, konšelé, kupci a měšťané, a již dne 13. ledna 1460 učiněno jest mezi nimi a králem dokonalé smíření. Vratislavští totiž předstoupivše před krále, všickni poklekli prosíce, aby ráčil pustiti ze srdce všechn hněv, a buda jim napotom milostivým pánem aby ráčil je, světské i duchovní, zachovati při právech, svobodách a smlouvách jejich starých i nových, a poshověti na jich přísahu, až by ochotností služby získali sobě opět jeho lásky, a vzíti je pod ochranu svou, kdyby kdokoli

zamýšlel činiti jim násilí. Král Jiří pravil: „Všecko budiž odpuštěno a slibuji zdržeti, cokoliv sem slíbil skrze legaty, i býti vám pánem milostivým“, a sestoupiv s trůnu všem a každému ruky své podal. Tu počavše trubači v Králově dvoře troubiti tím troubením celou hodinu ten skutek oslavovali, a mistr Rokycana kázal, aby se též po celé Praze tato událost všemi zvony slavně vyzváněla. Poslové Vratislavští odevzdali králi všeliké dary od obce své, a přijali hojně darův od krále. I legatové, biskup Jeronym Landus a doktor František z Toleda, byli od krále Jiřího hojně obdarováni, a vrátili se ve spolku s Vratislavskými opět do Vratislavi, odkud potom dále táhli ku králi Kazimírovi do Polska.

Tak se konečně král Jiří dodělal plné moci panovnické v celé koruně České.

Často zmiňovaný sjezd Mantovský zahájen byl dne 21. června 1459 a trval až do konce měsíce ledna 1460. Papež Pius II. chtěl panovati celé Evropě co král nad králi a národy; proto jal se ze své moci ukládati králům i národům všeobecný sjezd, ustanovit, o čem se na něm jednati má, a říditi porady na něm. Sjezdem Mantovským měla se celá Evropa navesti ku společné válce proti Turkovi, jehož vypuzení do Asie bylo velikým cílem tohoto papeže. Ukázalo se však, že tento věk se již byl příliš z duchovní moci papežské vyzul, a že se panovníci i národové nechtěli více bezděky dáti voditi svrchovanou vůlí papežskou. Sjezd Mantovský byl velmi mdlý i zůstal beze všeho výsledku, ač účel jeho byl zajisté sám o sobě chvalitebný a potřebný. Ku konci sjezdu vyhlásil papež dne 23. ledna 1460 dekret od sebe, že každý již napřed za kacíře se odsuzuje, kdo by se opovážil odvolávati se od papežova úsudku a rozkazu k nějakému budoucímu církevnímu sboru. Chtěl tím patrně působnost církevních sborů obmeziti, maje snad nejbližší zřetel na Čechy, kteří vždy ještě toažili, aby jejich kompaktata na budoucím sboru doplněna byla. V skutku ten dekret zůstal po delší čas v platnosti, církevní sbory se nesvolávaly, ale národové a knížata přestali pomalu hledati ochrany proti klatbám Římským, proto že tyto ztrácely již hrůzy a škodlivosti své.

Úvahy o tom, kterak uměl král Jiří ve dvou letech dáti podstatu své panovnické moci, a kterak mezi králi a knížaty vynikl.

1460.

Přetěžké byly okolnosti, v jakých byl Jiří z Poděbrad postaven, když co muž z národu vyšší, na Český trůn vstoupil. Bylo dotud nevidáno a neslýcháno v zemích křesťanských, aby byl kdo, nejsa údem některé panovnické rodiny, nikoliv smělou drzostí ale svornou vůlí celého národu, oděl se purpurem královským a ozdobil se posvátnou korunou královskou. Český stát, jak jej byl císař Karel ustrojil, neměl základních zákonů, podle kterých by se spravovati bylo v případě osíření trůnu, jak se přihodilo před Jiřím z Poděbrad. Království České jej za krále zvolilo, avšak připojené země korunní, majíce právo účastniti se v té volbě, nebyly o tom zpraveny, a potom odpor kladly tím více, čím odpornější nový král jim byl co Čech a co kališník. Divný to osud království našeho! měl-li přirozený Čech a Slovan na českém trůnu seděti, křičeli němečtí příslušníci státu Českého, že to věc neslušná, opovážlivá ba zločinná, křičeli o porušení práv, zemi a něbe proti němu svolávali. Sousední knížata pak vesměs k němu nepřátelsky se měli.

Vizme však, kterakým vřelým, kterakou ráznou činností Jiří z Poděbrad všem těm těžkostem vstříc hleděl, a kterak je šťastně nikoliv válkou a násilím ale mírnou cestou překonal. Ba co více vizme, kterak ve dvou letech znamenitě opanoval vysoké stanovisko své, kterak netoliko korunní země k uznání svého královského práva a moci přivedl, ale i od sousedních panovníkův na západě i na východě samoděk uznáván a za mocného prostředníka mezi nimi hledán a prošen byl, tak že se mu i vyhlídky na ještě vyšší hodnosti, o kterých ani nepomyslel, otvíraly. Přispěly mu k tomu ovšem mnohé přísnivé náhody, ale nemenší byly také osobní jeho zásluhy. Po celou řadu let, od r. 1459 až do 1464 všecky politické zápletky ve střední Evropě rozhodoval král Jiří; zbouřené vlny dějin světových obrážely se o pevnou skálu, která je dělila a mírnila, a ta skála byla vysoký rozum a rázná vůle krále Jiřího z Poděbrad.

Zajímavé jest, přehlednouti sobě ještě jednou činnost krále Jiřího, jakou od korunování svého nesplna ve dvou letech objevil.

Dne 30. května 1458 vyjel na Moravu, přemohl tam větší díl strany sobě odporné,

a přijal slib poslušnosti té korunní země. Z Moravy vypravil vojsko do Rakous proti arciknížeti Albrechtovi a odejel 21. července do Kladska, kdež velký počet Slezských knížat k němu se přiznal. Navrátil se 28. července do Prahy vypravil se hned 10. srpna s vojskem ještě větším do Rakous, připudil arciknížeti Albrechtovi k srovnání se s císařem Bedřichem, a pak od 25. září do 3. října s císařem na Dunajském ostrově u Vídně pokoj uzavřel, kterým se dům Rakouský odřekl nárokův na trůn český. V prosinci 1458 vypravil posly k novému papeži Piovi II. do Říma, však potvrzení papežského nedosáhl.

V lednu 1459 byl na Moravě, kdež nespokojení Uhři nabízeli trůn Uherský buď jemu neb jeho synovi Jindřichovi, což on nepřijal, a Uhry na císaře Bedřicha odkázal. Z Moravy zajel do Kladska, vrátil se 28. února do Prahy a upokojil bouři mezi kněžskými působením administrátora arcibiskupství Pražského povstalou.

Dne 2. února 1459 obeslal sjezd ve Vunsiedlu, dne 7. dubna přijel do Chebu, kdež u něho se sjeli knížata Saští, Bavorští a Braniborští; učinil s nimi se všemi přátelské smlouvy, spřiznil se dvojím zasnoubením s domem Saským a následovně i s císařem Bedřichem a obnovil práva koruny české na léna v Saských zemích. V měsíci květnu a napotom přijímali jiní lenníci v říši Německé od něho léna svá; dne 25. května jednal o léna česká v hořejší Falci s posly vojvody Ludvíka Bavorského. V červenci zajel do Brna, kdež požádán byl, aby prostředkoval mezi císařem Bedřichem a králem Matiašem Uherským. Proto císař sám k němu do Brna přijel, a tu jej 31. července veřejně za krále Českého a kurfürsta říšského uznal a potvrdil. Dne 12. srpna vydal v Brně svůj rozsudek ve věcech uherských a zajel 23. srpna do Kladska.

Celý měsíc září 1459 ztrávil ve městech Svídnici a Javoru v Slezsku, přijímal přisahy věrnosti od knížat, šlechticův a měst Slezských i Lužických a obmezil vzpouru Vratislavskou. Do Prahy navrátil se 6. října, a obeslav již 18. září sjezd v Domažlicích, sjel se potom 11. října s Bavorským vojvodou Ludvíkem a s falckrabětem Bedřichem v Plzni, s kterými se o česká léna v horní Falci smluvil a spřátelil.

Dne 11. listopadu slavil svatby své dcery Zdenky a syna Hynka v Chebu, dne 20. prosince přijal posly od obce Vratislavské, a 13. ledna 1460 měl z toho zlástní útěchu, že

valné poselstvo Vratislavské před nim na kolena padlo za odpuštění a milost prosíc a věrnost mu slibujíc. Tak král Jiří stál nyní na výši cti a slávy, kterouž jeho vysokému rozumu i důrazu jeho moci bezděky museli vzdávat panovníci blízcí i dalecí.

Mužové čeští, horliví zastavatelé kalicha, zle na to hleděli, kterak se král Jiří s knížecími rody německými přizní, a tak nejenom své děti nýbrž i sám sebe v nebezpečí uvádí, žeby se kalichu mohli zpronevěřiti. I předstoupiv před krále mistr Jan z Rokycan velmi jemu za to domlouval, že příliš o světské věci pění a méně o tvrzení kompaktat se stará. Nesměl král Jiří takové námitky zkrátka odbývat, ujišťuje Rokycanu a mistry Pražské, že jako oběma stranám, kališnické i katolické, přísahal, že je při náboženství jejich chrániti chce a je utiskovati nebude, zajisté ani on kalicha nikdy neopustí, a že všemi spůsoby o kompaktata státi nikdy nepřestane.

Král Jiří zajisté, jakkoli se psal též „z Boží milosti“ králem Českým, jakkoli rychle jiní panovníci přijali jej do spolku svého, jakkoli se s ním valně přiznili, nesměl nikdy zapomínati na to, že nikoliv jako jiní panovníci todem, ale jen osobními zásluhami a vůlí národu královské koruny dosáhl, že tedy rozdílné byli u nich a u něho základové moci. Proto musel také nejen zření své k jiným potřebám a účelům obracet, ale také jiných pravidel ve svém jednání se držeti, nežli to činili panovníci dědiční. Jako jeho původ a moc byly národní, tak i politika jeho musela býti národní a nikoli rodinná a osobní. Svou panovnickou mocí musel jen takových účelův hleděti dosáhnouti, kterých národ sobě žádal; bezpečí a blahobyť poddaných byl jeho prvním úkolem, o vše ostatní, co s prospěchem národu nesouviselo, neměl se co starati. Slasti a strasti obecného lidu musely tedy s mnohem větší vahou doléhati na jeho city a úmysly, nežli to u jiných okolních panovníkův bývalo; moc i vláda nesměla se vzdalovati svého kořene, totiž národu Českého, neměla li vytržená z půdy domácí snad uschnouti naprosto. Král Jiří záhy takové své postavení uznáv, choval se dle něho výborně; jsa tudíž ve vůli své na jedné straně obmezen, na druhé straně jí tím více důrazu a síly dodával, tak že se téměř neodolatelnou stávala.

Rada krále Jiřího a jeho političtí jednatelé.

Jakkoliv byl král Jiří nejdůmyslnější a nejsprávnější panovník svého věku, tak že sobě sám lépe uměl raditi, nežli kdokoli jiný, nicméně nebylo politické a vládní otázky, aby se o ní dříve neporadil s lidmi, jež svými radami jmenoval. Ovšem vždy prvé vyslýchával o všem hlasy rozdílné, aby potom teprv sám se ustanovil dle zdání svého. Co však jednou u sebe za nejlepší usoudil, to potom také prováděl s neoblomným důrazem. Zemská rada království Českého skládala se ovšem z nejvyšších úředníkův zemských, avšak z těch jen někteří spůsobilejší mužové do vlastní rady královny náleželi; zemští úředníci byli nyní více jen vykonavatelé toho, co král rozkázal. Vlastní rádce královi skládali jeho dvorskou radu, a král si jich vybíral ze všelikých stavů, netoliko domácích ale i cizích, a byli pro každou věc jiní. Nejdůvěrnější z těchto rádcův dvorských byli: předně sama královna Johanna z Rožmitála, manželka králova, potom Zdeněk Kostka z Postupic, vnuk někdy statného bojovníka Viléma Kostky z Postupic, dosud věrný spolupojovník krále Jiřího, jež král asi toho roku 1460 spolu s bratrem jeho Albrechtem ze stavu rytířského do stavu panského povýšil. Počet jiných rádcův, mezi něž také mistr Rokycana náležel, byl dosti hojný, mezi cizími pak vynikali svou působností zvláště v prvních letech panování Jiřího Francouz Antonín Marini z Grenobla, a Němec, doktor Martin Mayer, v posledních letech zas také Němec, Rehoř z Heimburka.

Byliť tehdejšího věku mužové v naukách politických a právnických znalí, kteří se rozličným mocnářům často za dost skrovný plat najímali do služeb, aby jejich panovnické záležitosti vedli u jiných mocnářův. Radívali ve všech případech, spisovali zprávy a zdání své ve všelikých otázkách a chodili i poselstvím od jednoho dvora k druhému; mnohdy zastávali služby u několika mocnářův zároveň, avšak jen tenkrát, pokud tito mocnáři v přízni spolu byli. Byli to diplomaté tehdejšího věku, jen že zvláštní jakýsi cech tvořili, že se nejen všickni mezi sebou znali a na všech dvorech známi byli.

S Martinem Mayerem seznámil se král Jiří, jak se zdá, teprv na svatbách Chebských lonského roku 1459. Mayer byl jeden z předních vlastencův německých věku svého, který více než kdokoli jiný cítil a poznával hlubokou kleslost národu Německého a nedo-

statek mužův, kteří by Němce pozdvihnouti uměli a mohli. Dávaje se potřebovati v rozličných službách u knížat Německých, a ztrativ všelikou naději, žeby neschopný císař Bedřich III. říši na nejvyšš rozviklanou a zmítanou v pádu ráznou a mocnou rukou zadržeti mohl, pomýšlel Mayer o tom, jak by se nedostatek rázné říšské výkonné moci nahraditi mohl přidáním císaři spůsobilého pomocníka, třebaš pod titulem krále Římského. Napřed myslil na Filipa, vojvodu Burgundského, potom na Albrechta, arciknížete Rakouského; přijda však s některým knížetem k Chebským svatbám poznal tu krále Jiřího. Vida, kterak v království Českém spůsobením toho krále panuje pokoj a obecné bezpečí, pořádek a spravedlnost, roztočil se velice. porovnáváje s tím žalostný stav zemí Německých. Tu poznáv ve králi Českém svého muže, a zjednav si přístup k němu, vyložil mu smýšlení své dokládaje, že nikdo krom krále Jiřího nemůže uvesti do říšských věcí pořádek a spravedlivost, on co do postavení a moci první mezi kurfiřty, který není zapleten do starých sporův mezi německými knížaty, kteří proto zároveň všickni hledí k němu o radu a pomoc, jakož i sám císař to činí; on žeby jediný mohl svatou říši Římskou zachovati a pokoj v ní přikázati, a že ho proto prosí, aby se té veliké věci ujal, a stana se obnovitelem říše památku na věky pořízenou sobě získal. Takovou řeč popnul Mayer ovšem ctíždost krále Jiřího, a pro takového ducha, jakým král byl, měla ta věc tím více vnady, čím větší překážek a nesnází se jí v cestu stavělo. Však hlavně tím doufal dosáhnouti protiváhy naproti dvoru Římskému. Již výše zmínili jsme se o tom, kterak král Jiří se s tou věcí markhraběti Albrechtovi Braniborskému svěřil. Prozatím přijal doktora Mayera co tajného radu do služby své, přikázal mu, o prostředcích k provedení jeho návrhu přemýšleti, a vypravil ho v poselství do Milána k vojvodovi Františkovi Sforzovi pro uzavření přátelského svazku mezi dvorem českým a milánským.

Pořídív dle přání krále vracel se Mayer z Milána v měsíci únoru 1460 do Čech; když však pro nemoc nemohl osobně ku králi dojetí, psal mu obšírně o spůsobu, jak by se návrh jeho mohl provesti. Nastalo potom skutečně tajné vyjednávání mezi králem Jiřím a císařem Bedřichem, a byly velké naděje, že se všecko jak náleží povede, neboť císař sám potřeboval pomoci a rady Českého krále zvláště v uherských věcech jak nejvíce. Avšak celé

vyjednávání zůstalo v tajnosti, a zdá se, největší překážka ve skutečném povýšení krále Jiřího záležela právě v tom, že byl císaři a knížatům příliš mocný a neodolatelný.

Kdy se Antonín Marini co tajný rada do služby krále Jiřího dostal, nelze udati. Byl spolu radou krále Francouzského, a v letech 1460—1464 zjezdil všechny královské dvory v Evropě, ztrávil několik měsícův i u papeže v záležitostech krále Jiřího, a od Francouzského krále Ludvíka XI. konal poselství k Benátčanům a ku králům Polskému a Uherskému. Píše o něm Palacký, že byl člověk nad míru obratný a marnomluvný, mnohověda všetečný, pedant s genialními ducha blesky, znalý zvláště ve věcech národního hospodářství. Král Jiří nic latinsky a jen velmi málo německy uměl, a to jen, co tak v častém stýkání se s Němci pochytíl; proto Marini, aby s ním důvěrněji obcovali mohl, musel se českému jazyku přiučiti, tak že potom králi i česká psaní psáti mohl. Král Jiří vychován jsa za hlomozu války husitské a nemoha z mládí ducha svého vědami a umělostmi náležitě obohacovati, v dospělém věku každou příležitost vyhledával, kde se čemu přiučiti mohl. Proto rád rozmlouval s lidmi učenými, a tudíž i s Marinem hojně řeči míval, aby své znalosti všelijak rozšířil. Jednoho dne večer, vyjednávav s ním ústně o prostředcích, kterýmiž by království Českému zjednati a pojistiti mohl pokoj a svornost, bezpečnost a pohodlí, i hojnost všech věcí k životu potřebných, konečně mu uložil, aby mu na sedm otázek podal zdání své písemně: 1. Kterak by možné bylo, Čechy v kompaktatech stojící, bez rušení těchto, opět s Římskou církví smířiti? 2. Kterak by možné bylo, uvesti všechny krále a knížata křesťanská ke všeobecné smlouvě, tak aby nejen mezi sebou všickni měli pokoj, ale zavázali se také k zachování papeže i císaře v jejich moci a míře, a ke bránění křesťanstva proti Turkům? 3. Kterak jest možno ustanoviti v království Českém minci tak stálou, aby platnost její a míra nikdy se neměnily? 4. Kterak hornictví v Čechách a v zemích k nim příslušných opraveno býti může? 5. Kterak by regalie, totiž panovnická práva užítková čili finanční, zřízeny býti měly? 6. Kterak by možné bylo poznati množství dovozu a vývozu v kupectví českém, a jmenovitě kam se chýlí většina a zisk v obchodu zahraničním, k dobru-li Čechův čili cizozemců? Konečně 7. kterak by možné bylo dovesti kupectví v Čechách opět do květonušího stavu?

Znamenejme, jaký to věhlasný duch zračí

se v těchto otázkách! který druhý pánovník tehdejšího věku asi schopen byl, o mnohých těch věcech opravdově rozjímati, kterých tuto náš král Jiří si přál tak vřele a opravdově ve skutek uvést? Ostatně byla by důkladná odpověď na všechny tyto otázky úlohou i pro nejpilnějšího učence nynějšího věku příliš nesnadnou. Marini však měl pro všechno odpověď na snadě. Dal se do psaní, a tak všechny otázky rozřešil, že si sám svědectví dával, že jestliže král Jiří ty věci podle jeho návrhův skutkem provede, nikdy toho nezapomene, ani jeho synové ani lid český. Ztratily se však pohříchu všechny jeho rady, jež dával k prvním šesti otázkám, jen k sedmé, poslední otázce, o zlepšení kupectví zachoval se spis, z jehož obsahu dá se poněkud souditi, jakou asi cenu měly spisy ztracené. Můžeme tu poznati, že králi Jiřímu zvláště o to šlo, aby Čechové kupčili sami a neponechávali kupčení u sebe vždy jen cizozemcům, Němcům a Vlachům. Marini však neměl raditi vtípněji, než tolik: Dejte, milostivý králi, Čechům peněz s potřebu, nežádejte úrokův, zjednejte jim úvěrek, stůjte za škody a propusťte jim všechnen zisk, načež by ovšem kupčení bylo velmi snadné. Však v dalším pojednání svém praví zcela dobře: „Obyčej dobrych kupcův jest pět věcí zachovati: nejprve nedržeti peněz svých mrtvých, ale vždy získovati mají; druhé, nemíti jich na jednom místě; třetí, plniti sliby; čtvrté, nedoufati ve veliké bezpečnosti; páté, abys nikdy nezrušil řeči svého a neklamal.“

V jeho odpovědi k otázce první a druhé pronesl myšlenku o parlamentu všech králův a knížat světských, který by byl jako nějaký nejvyšší rozhodčí soud v křesťanstvě; té myšlenky se potom král Jiří skutečně ujal a ji provesti usiloval, v čem se mu ovšem potom tentýž Marini poselstvováním a vyjednáváním nejvíce propůjčoval.

Kterak musel král Jiří špatné peníze rakouské v Čechách a na Moravě s velkými oběmi potlačit.
1460.

Již výše vypravovali jsme o tom, kterak se počaly před třemi léty v Rakousích černé peníze, totiž téměř pouhé měďáky dělati a místo stříbrných vydávati, a kterak veliké množství jich k nám bylo zanešeno, tak že lidé ohromné škody z toho měli. Nyní dosáhla tato

neřest svého vrcholu, když sám císař Bedřich takové „habranky“ čili „šinderlinky“ razil a o hříšný zisk se dělil s mnohými jiným nězokazy, kterým byl sám právo ražení n udělil. K tomu ještě i arcibiskup Salcbi a vojvoda Ludvík Bavorský se svými špatnými penězi se přidali, a jako vydavatelé špatných peněz bohatli náramně a rychle, tak zas o lid ve všech okolních zemích najednou do hroty bída upadal. Byla již největší potřeba, aby proti této ohavné neřesti různé opatření učinil. Král Jiří již hned po návratu svém z Českých svateb do Prahy, 1. prosince 1459, jímž rozkaz vydal, aby všechny vrchnosti svých městech ihned po několika dnech trhem svolati kázaly, aby již nikdo nevěděl vymlouvati se nemohl, že nížádný domácí cizí nemá žádné mince cizí černé ani bílé nových peněz do České země, ani také žádné mince ven ze země nositi, a to pod ztracením hrdla i zboží. Potom dal předložiti stavu suchých dnech před vánočními 1459 na shromážděném sepsání prostředkův, kterým se špatné cizí peníze ze země vymítiti. Stavové je schválili a do desk vložili, dne 2. ledna 1460 královským patentem p zemí vyhlášeny byly. Napřed zapovídal tím patentem vynášení ze země jak zlaté stříbra vůbec, tak i grošův a peněz českých zvlášť, potom přinášení do země všech začatých cizích peněz jak bílých tak černých cizí kupci povinni byli platiti buď zlatem stříbrem podle váhy, anebo starými a věmincemi. Proto zapovězeno jest kupčím vším a městečkům vůbec, které výsad od dávna neměly; všechny tam vykonané koupi prodeje mohly se zabaviti ku prospěchu královských popravcův anebo měst královských kteří se jich první uptali. Ve všech městech byli pak zvláštní úředníci k ohledání z koupi ustanoveni, muži zachovalí a věrolupci kteří přísahali, věrně a pravě činiti králi, i těm, s kterýmiž budou míti co činiti, i dnem na každém trhu a po jednom v bráně městské. Ti museli prohledávati rejstříkův zapisovati všechno zboží a k koupi odkudkoli do města přicházející, a říci byla věc a kam měla dodána býti. Je-li pak nalezeno bylo něco králi a zemi škodlivého buďto falešné koupě neb zapovězené peněz neb kterákoli jiná věc, vše zabaveno jest i kdo to vezl neb nesl, a oznamováno králi dům jeho, co by dále s tím učiniti rozkázal. Nalezlo-li se od úředníka u brány nic takového dal úředník tomu cejch, to jest známku,

Rok Olomoucký. Jiří přimlouvá se u císaře za Rakouské stavy. Kapistranovi Františkáni do Prahy přijati 1460.

ohledával, a do města ho pustil. Ve městě musel takový prodáváč předně cejch svůj tržnímu úředníku odevzdati, a potom teprv směl své zboží svobodně prodávati. Však i kdo z města zboží vezl neb nesl, musel prvé v bráně svůj cejch položit, jehož se od tržního úředníka dožádal. Sluší znamenati, že takovéto zařízení mělo tehdy již právě novověkou povahu, a že za krále Jiřího byla již přísná a účinná policie zavedena, již bylo bdíti nad bezpečností majetku. Skutečně také byla tehdy zamezena tato neřest od Čechův nezaviněná, když každý boje se přísných trestů vystříhal se špatné peníze přinášeti a bráti, a zvláště když král Jiří brzy potom zarazil dobrý peněz český a své úředníky po všech městech českých rozeslal, aby lidem dobré české peníze vydávali za černé rakouské. Ovšem nežli to vše napraveno býti mohlo, stala se jest škoda veliká a nenahraditelná, tak že moudří lidé pravili, by polovice České země bylo vypáleno, nebyla by se tak velká škoda stala, jako od těch černých peněz. A to co v Čechách se dalo, v neméně míře také na Moravě bylo, a král Jiří také tam musel staviti to zlé podobným způsobem jako v Čechách.

Krále Jiřího další snahy o rozmnožení a upevnění moci své mezi králi a knížaty.

1460.

Ke dni 25. ledna 1460 ustanoven byl rok do Olomouce, kdež král Jiří dle slibu lonského roku v Brně daného, měl se přičiniti o přátelské narovnání věcí uherských mezi císařem Bedřichem III. a Matiašem Huňadem. Vyjeli k tomu osobně dne 18. ledna král Jiří i královna Johanna, dostavili se také plnomocníci jak císařovi tak Matiašovi. Rokování počalo teprv v únoru, trvalo osm dní a nebylo možná, obě strany smluviti a smířiti. Král Jiří byl by měl dle smlouvy své s císařem při neustupnosti Matiašově hned svou válečnou moc proti němu obrátiti; avšak jemu záleželo nyní především na přání papeže Pia II., který velikou váiku mezi křesťanskými knížaty zabrániti chtěl, aby se k veliké výpravě proti Turkům přistrojiti mohli. Proto nekvapil král Jiří s válkou, a nemoha déle baviti se v Olomouci, uložil oběma stranám nové rokování ke dni 1. května 1460 do Prahy.

Vracejíce se král i královna ku konci mě-

síce února z Olomouce do Prahy zastavili se v Chrudimi a král tu přijal poselství od stavův rakouských, kteří k němu poslali s prosbou, aby ráčil se jich ujmouti a býti jim přímělcem i prostředníkem u císaře. Byliť se totiž opět vzbouřili proti císaři z příčiny té bídy v lidu, jakou způsobil ražením černých peněz a také z jiných pohnutek. Král Jiří toho prostředkování s počátku sice nepřijal aniž zavrhl naprosto, když seznal, že i Oldřich Eicinger, jeho starý přítel, jest mezi hlavami toho povstání. Proto vypravil v měsíci březnu pana Zdeňka ze Sternberka, Prokopa z Rabšteina a Viléma z Riesenberka a z Rabí k císaři do Rakous, aby se ve jménu jeho přimlouvali u něho, by žádosti svých poddaných pokud slušné jsou nezamítal. Pořízení těchto poslův nebylo snadné, a císař jen z ohledu na krále Českého sliboval, odpustiti nespokojeným stavům vinu jejich.

Mezi tím dařilo se králi Jiřímu s papežem Piem II. dosti dobře; Pius II. byl mu během léta 1460 skutečně velikou přízní nakloněn, jako ani dříve ani později, pohříchu, nebylo; povolný a smířlivý způsob, jež Jiří ze šetrnosti, jak pravil, ku stolici apoštolské, k Vratislavským ukázal, velice se papeži zalíbil, a také z toho se papež velmi těšil, že jeho dva legatové vloni tak uctivě jak od Jiřího tak od obyvatelstva Pražského přijati byli. Proto také papež Pius nyní ve svých řečech, kteréž mívá ku své konsistoři v Římě, i v hojných listech, kteréž psával ku všelikým křesťanským knížatům, veliké zásluhy i cnosti krále Jiřího neobyčejně vychvaloval. Král Jiří zas, aby dal papeži důkaz o své oddanosti a horlivosti pro zřít a zdar církve Římské, odhodlal se ke skutku, kterým se zajisté jistou měrou zapel: odevzdal totiž pustý klášter sv. Ambrože na Novém městě Pražském naproti jeho královskému sídlu stojící, někdy od císaře Karla pro Milanské Benediktiny založený, mnichům sv. Františka přísnější řehole Kapistranovy, aby se v něj uvázali a v něm bydleli, zabezpečiv je v tom sídle královským listem dne 14. června 1460 daným. Z toho mohla ovšem Římu svítati naděje, že se konečně moudrým vedením královým vrátí celý národ Český k bezvýminečnému poslušenství církve; však sám král Jiří vyplnil proroctví Jana Kapistrana, jež v jednom svém listu napsal: „já sice do Prahy přijíti nemohu, však brzy tam přijdou moji mladí pejskové (tak své Františkány zval) a usadí se tam.“ Co k tomu kališníci říkali, ovšem nepraví se, však jisto jest, že byl u

nich strach veliký, že král od kalicha odstoupí. Papež Pius byl tomu také rád, že král Jiří nechvátá se svou pomocí, aby císař Bedřich na uherský trůn dosednouti mohl, neboť to jemu proti mysli bylo. Psal v té příčině dne 28. března 1460 ze Sieny králi Jiřímu list plný slov laskavých, kterýmž jej chválil za všechno, co v příčině sporu o království Uherské mezi císařem a Matiašem předsebral, ukazuje mu zároveň na svého legata, kardinála Bessariona, kterého pro uchlácholení všelikých rozmrsek a bojův do Německé říše vypravil. Ten kardinál Bessarion byl rodilý Řek a získal si velikou slávu v celé Evropě, že byl jedním z předních vzdělavcův, kteří zavedli v Evropě čtení starořeckých slavných básníkův, filosofův a jiných učencův jakožto zřídlo vyšší vzdělanosti pro ušlechtnění člověčenstva; avšak se mu v Němcích v tom, co od papeže sobě poručeno měl, velmi špatně dařilo.

Druhému rokování ve při mezi císařem a Matiašem Huňadem na den 1. května 1460 od krále Jiřího do Prahy položenému chtěl také kardinál Bessarion přítomen býti, zmeškal však a přijel dne 4. května do Vídně k císaři. Rokování zůstalo však opět marné, neboť obě strany činily přílišné nároky. Bessarion ve Vídni brzy sám také toho přesvědčení nabyl, že se králi Jiřímu prostředkování nepodaří. Císař Bedřich a totiž nelibě to dotýkalo, že král Jiří všude rozsudím se děláje přece k uherskému trůnu jemu nepomáhá, a že ho chce učiti, kterak by panovati měl i v říši i v zemi své vlastní, kdežto ho jen za pomocníka a služebníka míti chtěl. Naproti tomu zas král Jiří počínal sobě stěžovati, že císař nedbaje věrné jeho rady a žádosti, sám ruší závazky a sliby v Brně před rokem učiněné. Uvolnil se tedy svazek důvěry a přátelství mezi nima, ačkoliv oba o tom veřejně nemluvili potřebujíce ještě jeden druhého. Král Jiří však proto nepřidal se k Matiašovi v Uhřích, naopak pro Jana Jiskru z Brandýsa od Matiaše utiskovaného stal se i veřejným nepřítelem jeho.

Potom se měli výtržní stavové rakouští, za něž se byl král Jiří přimlouval, dne 1. července ve Vídni s císařem srovnati. Přišli i poslové od krále Jiřího k tomu do Vídně, ale tu císař pokládaje to za míchání se do jeho domácích záležitostí činil se tak nepovolným, že i stavové i čeští poslové (biskup Tas Olomoucký, Beneš Černožský z Bozkovic, Jindřich z Kolovrat a kancléř Prokop z Rabšteina) s nevolí Vídeň zároveň opustili.

V první polovici tohoto roku 1460 pano-

vala téměř v celých Němcích válka mezi knížaty: jedni bojovali co přívrženci císařovi proti druhým, kteří byli jeho odpůrci. V čele prvních byl markhrabě Albrecht Braniborský, v čele druhých falckrabě Bedřich a vojvoda Ludvík Bavorský. Strana císařova byla slabší a patrně podléhala. Král Jiří poznáváje od císaře Bedřicha zřejmou neochotu, klonil se nyní k jeho odpůrcům, a tu stalo se, že mezi válkou Ludvík Bavorský v březnu tajně k Českému králi do Prahy zajel, a od téhož ochotně přijat byl. Králův svak, Jan Calta z Kamenné Hory, a králův rada Martin Mayer vedli vyjednávání mezi Jiřím a Ludvíkem, jehož výsledek byl ten, že oba vstoupili v nejužší svazek přátelský, a že dne 8. května krále Českého dcera Ludmila s Ludvíkovým synem, Jiřím Bavorským hned řádně zasnoubena byla, ačkoliv pro útlý věk teprve v 8 letech jemu oddána býti měla. Tím král Jiří císaři Bedřichovi ukázal, že on, císař, a jeho strana bez krále Českého ještě méně mohli obejít se, než on bez nich. Markhrabě Albrecht Braniborský byl tím k příměří donucen a velkou ztrátu utrpěl, a tři články nové smlouvy mezi knížaty, o dobytá města a zámky, o náhradu za škody válečné a o zadostučinění vojvodovi Ludvíkovi za pohanění, kteráž utrpěl od markhraběte Albrechta, zavěšeny jsou na úsudek krále Jiřího, aby je rozřešil mezi stranami.

Dne 19. září 1460 přišlo zase jednou ku sněmu říšskému ve Vídni v příčině křížacké války proti Turkům; skončil se jako všechny předešlé sněmy o to na ničem, a kardinálu Bessarionovi sloužil toliko k poučení, že marné jsou všechny papežovy naděje na brannou moc německou. Nebyl tam ani král Jiří aniž posly se zastoupiti dal, a přece na něm jediném záležela největší naděje. Tím více poznávala se potřeba a spasitelnost Mayerova návrhu, aby král Jiří císaři za pomocníka u vedení říšských věcí přidán byl.

Tu se král Jiří ještě jednou o to pokusil, jak by si předešlou přízeň císařovu opět mohl získati. Vypravil k němu na podzim pana Zdeňka ze Šternberka a Prokopa z Rabšteina, aby jeho u císaře omlouvali, že se byl rakouských stavů ujímal, ne prý proto, aby je od císařova poslušenství odvedl, nýbrž aby je k němu zase navrátil, však na ten způsob, aby jim císař učinil, což by slušné bylo. Dále měli císaři říci, že král na Matiaše do Uher již chtěl táhnouti a Jiskrovi pomáhati, však v tom že přišel Matiašův posel do Prahy, a

nové rokování do Olomouce na den 6. prosince 1460 umluvil; kdyby tedy císař chtěl také toto rokování obeslati, žeby se tam také o konečné srovnání se stavy rakouskými mohlo jednati. Kdyby se to však císaři nelíbilo, tedy měli ho žádati, aby se chtěl s králem Jiřím osobně sjet, kdež by se mu líbilo. Císař přijal toto poselství velmi pyšně, a dal skrze své rady českým poslům toto zkrátka odpověditi, že doufá, že král Český zbaví se ovšem stavův rakouských a propustí mu je; on že chce chovati se k nim podle starodávných práv, řádův a obyčejův země své, však aby oni k němu věrně a poslušně se měli, a bude-li jim čím povinen, že učiní ve všem podle rady svých pánův a rad vlastních, jakož již často osvědčoval se; když pak se tak stane, bude-li potom král Český chtíti, aby poslal k němu někoho, že to učiní v té naději, že i král zachová se v těch věcech tak, jak tím císařově milosti povinen jest.

Tato nevrhá a pánovitá odpověď odvrátila krále Jiřího docela od císaře, i přestal o rakouské pletky se starati, zvláště, že mezi tím jeho starý přítel v Rakousích, Oldřich Eisinger, nedlouho potom umřel. Králi Jiřímu zajisté nejednalo se snad o nějaké panování v Rakousích, ale o způsob, kterak se tam s poddanými nakládati mělo. V tom se ovšem jeho smýšlení od smýšlení císařova silně lišilo: císař o sobě mínil, že neomylný jest, že cokoliv činí, v tom křivdu míti nemůže, ba jen milosti svým poddaným že uděluje. Král Jiří poddaným také práva přiznával; on panoval duchem národním, císař zas duchem dynastickým, stavě prospěch svůj a rodu svého výše prospěchu svých poddaných.

Jisto jest, že bylo již před tím s císařem Bedřichem o návrhu Mayerově vzhledem povýšení krále Jiřího jednáno; císař ani nesvoloval ani neodpíral, nicméně ve svém chování k Jiřímu přece nechť svou zakryti nemohl. Král Jiří tedy v té věci na jeho dobrou vůli počítati nemohl. Jeho rada Mayer však myslil, že co se nepodařilo králi samému, podaří se snad říšským knížatům, vesměs krále Jiřího přátelům. Proto také během toho roku 1460 na několika sjezdech těchto knížat o tom bylo jednáno.

Když pak to nešlo ku předu, odhodlal se král Jiří k rozhodnému kroku; utužil totiž svůj přátelský svazek s Ludvíkem, vojvodou Bavorským třemi smlouvami, jež vsecky dne 8. října 1460 sepsány a zpečetěny byly. První smlouvou potvrdily se předešlé smlouvy přátelské mezi oběma panovníky a vyslovilo se

bezvýhradné spojení pro společné obhájení proti každému; druhou smlouvou vstoupil král Jiří s Ludvíkem Bavorským do spolku proti Matiašovi Uherskému, proto že tento nespravedlivě Jiskru z Brandýsa utiskoval. Třetí smlouva měla za účel povýšení krále Jiřího na království Římské, k čemuž oba pracovali při jiných knížatech se zavázali, a byla chována v největší tajnosti. Martin Mayer byl pak vypraven a splnomocněn, aby zajeda osobně k Rýnským kurfürstům, totiž k falckraběti Bedřichovi a třem arcibiskupům, Mohučskému, Trevířskému a Kolínskému, s nimi vyjednával a pro návrh je získati hleděl. Sválkou proti Matiaši Uherskému nemohl to Jiří upřímně mysliti, neboť dobře poznával, že si ho spíše co přítele zachovati musí. Vypravil tedy k němu svého nejdůvěrnějšího přítele a radu, pana Zdeňka Kostku z Postupic, uloživ mu, aby zjevně hleděl prostředkovati mezi Matiašem a Jiskrou, podtají však aby obnovil, bude-li možná, předešlou přízeň mezi Jiřím a Matiašem, a aby ho také získal ku podporování návrhu doktora Mayera. Pan Kostka u Matiaše výborně pochodil: stihl ho v Košicích, kdež již dlouho s chatrným prospěchem řídil obležení hradův Šáryše a Rychňavy, jichžto hájili Jiskrovi hejtmani, Jan Talafús a Matěj z Kněžic. I způsobil to pan Kostka, že jemu oba hradové do rukou byli postoupeni, a že celý ten spor mezi králem Matiašem a Jiskrou podán byl na mocný rozsudek krále Českého. Však i tajná část Kostkova poslání dobře se zdařila, neboť Matiaš poznával svůj vlastní prospěch v tom, bude-li k tomu přispívati, aby král Jiří za Římského krále zvolen byl. Když jej pak pan Kostka ujišťoval, že si král Jiří přeje, aby svatební smlouva s Matiašem r. 1458 ve Strážnici stvrzená vyplněna byla, a že hotov jest. Matiašovi svou dceru Kunhutu Kateřinu k manželství dáti; tuť se Matiaš opravdu zaradoval a žádal, aby mu hned i před ustanoveným časem nevěsta jeho vydána byla, že ji chce co skutečnou královnu i před vdaním opatřiti. Všecko se skončilo přátelskou umlouvou, že budou oba králové pokoj mezi sebou míti a sobě obapolně proti nepřítelům pomáhati. Tím skutkem vzdal se král Jiří skutečně všeho dalšího prostředkování mezi císařem Bedřichem a Matiašem Uherským.

Král Jiří staral se také o přátelství s králem Kazimírem Polským. Podle starších umluv měl se s ním sjet, již o sv. Janě, ku konci června toho roku 1460, avšak německý

řád v Prusích chytře nastrojenou lstí uměl to překaziti, aby přátelství mezi Čechy a Poláky ve skutek nevešlo; doufaliť křižáci, jestli se Čechové a Poláci dají seštvati, aby mezi sebou válku vedli, že se jim, křižákům, v Prusích trochu ulehčí, neb se jim pořád proti Polákům zle vedlo. Proto vyslali do Čech mnoho všelijakého lidu polského navedše ho k tomu, aby v Čechách pálili města, městečka a vsi, vyznávající, že je k tomu navedli a sjednali král Kazimír a jeho manželka Alžběta, sestra nebožtíka Ladislava Pohrobka. Vskutku také mnoho škodili ti lidé ohněm kladeným, zvláště v kraji Žateckém, tak že král Jiří byl přinucen, po všech městech dáti vyvolávati, aby žádných Polákův do měst nepouštěli, a všem Polákům při jeho dvoře se zdržujícím musel výpověď dáti. Také co byli po českých městech řemeslníci a chasníci Poláci, museli mnozí pryč ze země vyjít. Již prý se v Praze skutečně na válku s Poláky mysli. Proto poslal král Kazimír dva pány své ke dvoru krále Jiřího do Prahy, kteří očistili ho z podezření dokazující, že král jejich, kdyby Čechům chtěl škoditi, dosti moci by k tomu měl, aby to činil brannou rukou a veřejně, i také každého podle tehdejšího obyčeje k souboji vyzývali, kdoby jejich krále z palčství chtěl vinit. Král Jiří vyznal, že takové obvinění vždy za lež považoval od lecjakých nepřátel nastrojenou, a nejen smířil se s Poláky, ale také o nový sjezd se umluvil, kde by se skrze plnomocníky s králem Kazimírem mohl přátelsky srovnati. I byl ten sjezd do města Bytomi v Slezsku na den 25. listopadu 1460 položen; král Jiří tam poslal pány Zdeňka ze Sternberka, Viléma mladšího z Riesenberka a z Rabí a Jana Jičínského z Cimburka; mezi polskými posly byli pánové Jan z Tenčina, Stanislav z Ostrorohu a znamenitý tehdejší dějepisec polský Jan Dluhoš, kanovník Krakovský. I stala se na tom sjezdě dne 29. listopadu umluva obsahující pět článkův: že se oba králové, Polský a Český, osobně sjedou dne 1. května 1462 ve Velkém Hlohově, že mají obě království mezi tím i potom žíti v bratrském pokoji a lásce, že se staré smlouvy mezi nimi obnoviti mají, že silnice v obou královstvích všem kupcům svobodné býti mají, a oba králové ať se starají, aby v obchodu zamezeny byly všechny špatné mince, konečně že se nemá nic nepřátelského počínati ve při o hrady a tvrze v Polště, ku kterým král Český sobě právo osoboval, též o věno královny Alžběty, až do ustanoveného sjezdu obou králův.

Nemenší péči měl král Jiří také o to, aby si zachoval přízeň a náklonnost markhraběte Albrechta Braniborského řečeného Achilla; neboť královo úzké spojení se s vojvodou Ludvíkem Bavorským muselo jej vzdalovati od nepřitele téhož, Albrechta; a přece na dobré vůli téhož Albrechta nejvíce záleželo, měl-li se státi králem Římským. Že pak král Jiří měl rozeznání učiniti ve třech věcech mezi knížaty Bavorskými a Braniborskými dosud nerozhodnutých, musel markhrabě Albrecht sobě jeho dobré vůle šetřiti, a přijel také k němu ty dni po sv. Martině v listopadu 1460 do Prahy, když se o ty tři články mělo jednati. Narovnání toto se nepodařilo, a bylo od krále Jiřího až do hromnic budoucího roku do Chebu odročeno. Mezi tím král Jiří pilně s Albrechtem o své povýšení na Římské království jednal, a Albrecht mu netajil, jaké překážky tomu návrhu v cestu se staví se mnoha stran. Aby ho však svým nepřátelům takofka do náručí nevehnal, tvářil se příznivě a sliboval přimlouvati se u obou kurfürstův, Bedřicha Saského, tchána, a Bedřicha Braniborského, bratra svého. Toto jednání skončilo se zasnoubením dítek obou dne 25. listopadu 1460, totiž králova syna, Jindřicha staršího, s Uršulou, nejmilejší dcerou markhraběte Albrechta. Rozešli se tedy tenkrát v dobrém přátelství.

Mezitím zjednal to doktor Mayer u dvou kurfürstův porýnských, totiž u falckraběte Bedřicha a u arcibiskupa Mohučského, že se zavázali, voliti Jiřího na království Římské, však pod výminkami mnohými a těžkými, mezi kterými byla i ta, aby Jiří od té chvíle, co na Římské království zvolen bude, přestal přijímati večeri páně pod obojí.

Kterak snahy krále Jiřího o volení na království Římské prospěchu neměly.

1461.

Po tolika přípravách k uskutečnění návrhu doktora Mayera nemohl již král Jiří jinak, nežli nechati počaté věci v běhu jejich, ač brzy zdá se, počalo mu naděje a také chuti ubývati. Počal hned ku konci roku 1460 rozpisovati do Německé říše, prý „dle povinnosti své co přední kurfürst světský“, pozvání na sjezd do Chebu, kdeby se oba jeho milí svakové, Ludvík Bavorský a Albrecht Braniborský přátelsky porovnali, a jiné pro pokoj v říši potřebné věci opatřiti měly.

Rozeslav toto pozvání odejel ještě před dnem r. 1460 na ustanovený sjezd do Olomouce k jednání s králem Matiašem. Avšak král Matiaš přijev do Trenčína v těžkou nemoc upadl, tak že mu již netušili, proč se k němu do Budína vrátil a tam dlouho poležel. Věděl jeho plnomocníci přišli přece do Olomouce jako i plnomocníci od císaře. Král Jiří po krátkém vyjednávání v Olomouci chystal se sám jeti do Trenčína k Matiašovi, však na cestě v Kroměží, uslyšev o povaze jeho nemoci, zastavil se, do Trenčína posly vypravil a sám do Brna se obrátil. Ve při mezi Matiašem a císařem nezjednálo se nic, leč prodloužení příjezdu. Jiskra pak s výrokem krále Jiřího, jež učinil ve při jeho s Matiašem, byl tak málo pokořen, že brzy, 10. března 1461, veřejně do císařovy přestoupil, uznávaje nyní toho za pravého krále Uherského. Jen jedna věc z toho sjezdu svého vyřízení došla, totiž svatba krále Matiaše s dcerou krále Jiřího, Kunhuto Kateřinou. Stala se o ní v Trenčíně v dni 25. a 26. ledna 1461 úplná a dohodnutá smlouva, a ve čtyřech měsících potom, t. j. 25. května, rozloučila se v Praze mladá, šestiletá kněžnička Kunhuta Kateřina s královskými rodiči, s bratřími a sestrami svými, a byvši s čestným a slavným průvodem cestou do Trenčína zavezena, odevzdána jest v moc Matiaše, krále Uherského, kterýž ji s velkou slavností do Budína sprovodil dal.

Nežli potom k Chebskému sjezdu přišlo, stala se jest ve smýšlení v Němcích valná proměna. Mnozí i duchovní knížata v Němcích poznali, kterak se vláda papežská přílišně chce zmáhati, co rok větší a větší požadavky činíc. Přičinilo v té příčině k velkým a velmi dojmavým výstupům, výtržnostem a odbojům, a sám arcibiskup Mohučský Diether z Isenburka postavil se zřejmě co protivník apoštolské stolice, dovolávaje se toho, aby obnoveni byli sborové či koncilia církevní, od papeže Pia II. na sjezdu Mantovském teprv před rokem zastavení a zrušení. Tak stavěli se knížata v Němcích jak proti císaři, tak proti papeži, mnozí proti oběma zároveň, i mohlo to býti počátkem následného převratu v říši Německé. Avšak ještě nesplnila se léta Němcům; papež i císař vidouce společné nebezpečí své, a přibliživše se k sobě, stavěli se spojenou silou k odporu. V tom nadešel na počátku měsíce února 1461 čas sjezdu Chebského, od krále Jiřího svolaného, a jak silně se již všechny strany v Němcích dovolávaly mocného prostřednictví krále Českého, toho důkaz byla neobyčejná

hlučnost toho sjezdu, ačkoliv císař byl před tím v celé říši každého vystříhal, aby bez jeho vědomí a vůle připravované sjezdy nikdo ne- navštěvoval. Ode dávna tolik znamenitých knížat a pánů pohromadě viděti nebylo, a v malém Chebu nedostávalo se hospod a bytů pro ně. Osobně tu byli kromě krále Jiřího a jeho dvoru, oba knížata Braniborští, kurfürst Bedřich a markhrabě Albrecht, arcikníže Albrecht, císařův bratr, Ludvík, Jan i Ota, vojvodové Bavorští, Vilém, Arnošt i Albrecht, vojvodové Saští, Ludvík, lantkrabě Hesenský, potom mnozí biskupové, markhrabata a hrabata; svými plnomocníky zastupovali se dali arcibiskupové Mohučský, Trevířský, Kolínský, Salcburský, někteří biskupové, falckrabě a kurfürst Falcký Bedřich, Filip, vojvoda Bur-gundský, mnozí hrabata a mnohá říšská města. Nescházeli také náčelníci tehdejších vlastencův německých, političtí radové Řehoř z Heim-burka a doktor Martin Mayer. Jednání trvalo až do 20. února, — výsledek nebyl žádný. Smíření Ludvíka Bavorského s Albrechtem Braniborským nezdařilo se, návrh doktora Mayera o povýšení krále Jiřího, o němž se ovšem jen tajně jednalo, neprošel pro odpor se strany kurfürsta Bedřicha Braniborského. Mluvílo se ovšem mnoho o výtečné spůsobilosti krále Jiřího, aby byl v čelo říšského vojska proti Turkům postaven, a že on jediný jest, který má v říši tolik vážnosti a moci, aby mohl pokoj v celé říši hájiti a jejím obráncem a konse-rvátorem čili ochráncem býti. Když král Jiří k tomu žádal, aby mu s tím spolu správa říše se svrchovanou mocí byla svěřena, tu většina knížat ihned bez rozpaktův k tomu svolovala. Proti tomu užívali Braniborský kurfürst a jiní nemnozí za důvod, že nesluší takový úkor činiti císařově velebnosti, aby jemu, jako nespů-sobilému, přidán byl společník vlády aneb do-konce poručník a správce; i tak stalo se ko-nečně uzavření, že na nastávajícím říšském sněmu v Norimberce o té věci dále se má jednati.

Sněm ten Norimberský od konce února do polovice března 1461 byl sice památný, jelikož se na něm ostrými slovy ohražovali knížata proti požadování papežovým a vkládání se jeho do vnitřní vlády v říši, podobně i proti nedba-losti a nečinnosti císařově, avšak o povýšení krále Jiřího ani řeči tu nebylo. Bylo tam i poselství od krále Matiaše Uherského, které mělo nově nastalým nebezpečím od Turkův Německá knížata pobádati k rychlému posta-vení krále Jiřího v čelo výpravy křesťanské,

mohl ztratiti, a Němce by si přece nezískal. Byl tedy přinucen, od těchto vlnadných nadějí upustiti a ode dne 15. května 1461 neděje se již nikde zmínka o tom, žeby se byl dále o své povýšení v Němcích pokoušel. Doktor Martin Mayer, který byl králi tuto vyhlídku otevřel, nemoha nyní již ničeho způsobiti, vystoupil ze služby jeho, a sloužil potom vojvodovi Ludvíku Bavorskému. Však každé nezdaření nějakého podniknutí v politice bývá velmi škodlivé. Král Jiří přinucen jsa, pustiti záměr mimo se, jehož uskutečnění nemohl, pocítil živě škodlivé toho následky a nemohl se sám ubrániti citu rozmrzelosti. Chtěl se císař i knížata Němečtí oň opírat, bezpečnou záštitu v něm míti, ale z příčin pouze sobeckých; stavěti krále Českého vedle sebe anebo nad sebou, tohoť se žádnému nechtělo. Nyní se octnul král Jiří v lichém postavení naproti císaři i papeži, a Němcům nejméně na tom záleželo, býti jemu podporou.

Již dne 20. dubna 1461 vrátil král Jiří oběma hlavám protivných sobě stran v Němcích, Ludvíkovi Bavorskému a Albrechtovi Braniborskému, jejich při, kterou mezi nimi srovnati měl, bez pořízení nazpět, a tu počala v Němcích na novo válka a řada nových, nekonečných pletich, nesnází a bouří, v kterých jeden druhého přelstíti a utlačit chtěl. Jakkoliv král Jiří císaře pro budoucnost šetřiti musel, chtěje si v něm zachovati dobrého přímuvce u papeže, byl přece zřejmým spojencem Ludvíka Bavorského a arciknížete Rakouského Albrechta, císaři protivných. Ludvíkovi poslal 8000 Čechův dobře ozbrojených ku pomoci, jež královský hofmistr Petr Kdulinec z Ostromíře dne 18. srpna 1461 přes hranice do Bavor převedl. Císař dovolával se prostřednictví krále Jiřího ve při mezi ním a svým bratrem Albrechtem, a čeští poslové učinili v tom narovnání dne 6. září na poli u Lachsenburku, čímž císaři ulehčeno bylo. Však v Němcích se císařovu hejtmanovi, markhraběti Albrechtovi Braniborskému, proti straně Bavorské zle vedlo. Nemoha odolati zvláště Čechům ve vojstě Ludvíka Bavorského, nesměl již v širém poli bojovati a tudíž okopal se u města Šwabachu. Zároveň rozesílal i do Slezska a do horní Lužice listy císařské, jimiž všickni poddaní říše Římské voláni byli do boje proti Ludvíkovi Bavorskému. Zhořelicti poslali takový list králi Jiřímu tážíce se, co by měli činiti. Bylo to zajisté sahání do svrchovanosti krále Českého, neboť jeho poddaní nebyli zároveň poddanými říše Římské;

také to král Jiří považoval za rušení zvláštních smluv, kteréž měl s markhrabětem Albrechtem. Proto mu vyhlásil válku dne 1. září, však jiného vojska proti němu nevyslal, než které již bylo při Ludvíkovi Bavorském.

Dne 13. října 1461 vydal král Jiří také odpovědné listy proti Albrechtovu bratru, Bedřichovi, kurfurstovi Braniborskému, a jakkoli se některé dosti vážné příčiny toho kroku udávaly, byla zajisté nejpřednější zamlčena, že totiž oba Hohenzollerští knížata, Albrecht i Bedřich, neochotně a nepřátelsky se chovali v otázce krále Jiřího, aby na království Římské povýšen byl. Vedení války proti Bedřichovi poručil král panu Zdeňkovi Konopištskému ze Šternberka, kterýž měl sám osobní příčinu ke kurfurstovi Bedřichovi, že se nechtěl s ním v dobrotě smluviti ve při o léno Chotěbuzské v dolní Lužici. Pán ze Šternberka vytáhl s vojskem z Čech, z horní Lužice a ze Slezska sebraným, vešel v dolní Lužici dosud Braniborskému zastavenou a obléhl Chotěbuz dne 1. listopadu, čině při tom škody v zemi, jakž ve válce byl obyčej. Město Lukov pochválil potom král Jiří listem 15. listopadu daným, že se v té válce zachoval věrně a poslušně.

Mezi tím způsobil to císař, zvláště pak jeho manželka, císařovna Eleonora, že se král Jiří dal přemluviti, aby své vojsko Bavorskému Ludvíkovi proti markhraběti Albrechtovi na pomoc poslané, zpět do Čech odvolal, a potom že na sjezdu Pražském od 5. do 7. listopadu ku příměří svolil, které v Německé říši s východem slunce 21. prosince 1461 mělo počítati, aby pak všechny stížnosti knížat proti sobě bojujících ve čtyřech nedělích písemně králi Jiřímu podány býti mohly. Podávání míru bylo králi Jiřímu vždycky milé a vítané; ačkoliv všickni dobře věděli, že válčiti umí, a že mu, když to opravdu myslí, nikdo neodolá, nenáviděl on přece války, a jeho největší touha a chlouba bývala vždy, aby zemím a národům zjednal požehnání pokoje. Přijetím toho příměří s Braniborským Albrechtem dal se však tenkrát podvesti. Divoký německý Achilles nechtěl pokoje, ani když se mu nejhůře vedlo. Přijal smlouvu o příměří na oko, však se podle ní chovati nemínil aniž vojsko své rozpouštěl; také již dříve papeži psal, aby nemeškali před svůj soud poháněti všechny, kteří jsou nepřátely jemu a císaři. Vskutku také v prosinci a lednu následujícího roku 1462 válku proti Ludvíkovi Bavorskému a falckraběti Bedřichovi obnovil. Nebylo při těchto již

vojáka českého, a tak počali tito přátelé krále Jiřího valné škody trpěti. Cítil král Jiří urážku jemu učiněnou; však že císaře musel šetřiti, tím více proti Albrechtovi se chystal.

Mezi tím lépe se mu vedlo v dolní Lužici proti jeho bratrovi. Pan ze Šternberka sice města i hradu Chotěbuzi nedobyl, ale kníže Bedřich měl všelikou příčinu báti se, aby o své vlastní Branibory nepřišel. Proto žádal přímo krále Jiřího o pokoj. Z celého jednání o to vidělo se, jakou král Jiří měl převahu ve všem a s jakým důrazem hájil čest koruny české. Za největší vinu Braniborskému kurfürstovi počítal, že prý k jeho potupě a ponížení proti němu k císaři se odvolával, a že v Lužici, kdežto co fojt jen jisté důchody a požitky vybírali měl, rozpisoval daně. Když však kurfürst k pokoji se podával, nemohl mu ho král Jiří odepřiti; učinil to však pod tou výminkou, že kurfürst musí k postoupení dolní Lužice svoliti, aby se za výplatu k české koruně zase vrátila. Ustanovil tedy král Jiří město Most, aby se tam všeko dne 10. ledna 1462 skrze plnomocníky umluviti a potvrditi mohlo.

Abyste násilnost a věrolomnost markhraběte Albrechta Braniborského potrestal, volal král Jiří své přátele a spojence ku společné poradě do Budějovic na konec masopustu, a mezi tím jal se sám činiti válečné přípravy větší nežli kdy. Okolnosti byly okamžité velmi hrozné, neboť se markhraběti Albrechtovi podtají nabízeli také někteří šlechticové a města katolická ze Slezska, z Moravy, ano i z Čech, na žold proti vlastnímu svému králi! V Rakousích zas bylo pravé dopuštění boží. Tam povolali císař a proti němu i jeho bratr, arcikníže Albrecht, bratrské roty z Uher, a ty nedostávající žoldu sužovaly obyvatelstvo z obou stran bez milosrdenství. Do Budějovic sjelo se mimo krále drahé jeho přátel z říše Německé, a přijel tam nový papežský legát Jeronym Landus, arcibiskup Kretenský, kterýž přicházející přímo od císaře ujišťoval, že se císař rád ke všelikému jednání o pokoj přidá. Avšak bez ohledu na to uzavřeno v Budějovicích, že se má válka proti Albrechtovi Braniborskému přece chystati, a to rychle a důrazně. Ludvík Bavorský hned tu v Budějovicích s přivolením krále počal najímati drahé českých bojovníkův na žold, a král sám zavázal se, velké české vojsko sebrati a syna svého Viktora s ním do pole vypraviti.

Když pak jednání v Mostu ustanovené přece ještě nevedlo k míru s Braniborským

kurfürstem, král Jiří ještě listem dne 25. března 1462 nové stížnosti proti němu vedl, konečně k tomu svolil, aby se to jednání v Mostu dne 10. dubna obnovilo, což zase bez konce zůstalo: tu táhly již nové proudy vojsk českých k půlnoci do dolní Lužice proti Braniborskému, na západ zas do Frankonie a do Durynk proti Albrechtovi, — vypadalo to tak, jakoby byli obživli staří Husité, aby zase okolní německé země naplňovali novou hrůzou neodolatelné válečnosti své. Již v dubnu 1462 byl kníže Viktorin při dobývání města Lauingen nad Dunajem, a v Bajrajtsku válčilo jiné české vojsko vedením Aple Fictuma.

V Lužici protáhla se válka až do měsíce května. Král Jiří zajevo toho měsíce do Velkého Hlohova ve Slezsku, kdež hostil Polského krále Kazimíra, návratem odtamtud k svému vojsku v poli stojícímu do Lužice přijel. Markhraběti Bedřichovi bylo již velmi na pilno, aby válku ukončil, a příjev k němu do města Kubína, byl již tak povolný, že se mu podařilo krále Jiřího udobřiti a s ním takový mír uzavřiti, jehož ani přátelé ani nepřátelé neočekávali. Neboť nebylo u krále Českého té hltavosti a sobeckosti, jaká v Německých knížatech povždy bývala, spokojil se velikomyslně jenom tím, že dolní Lužici z Braniborské zástavy 10.000 kopami českých grošův vyplatil a tu zemi zase české koruně navrátil, a to ještě Chotěbuz a jiné hrady v markhrabovských rukou co česká léna ponechal. Tímto zajisté mírem Kubínským dne 5. června uzavřeným zavázal si král Jiří na novo netoliko kurfürsta Braniborského, ale i knížata Saská, kterým na tom smíření velmi záleželo a kteří všelikou práci sobě zadávali, aby se uskutečniti mohlo. Král poslal potom do Lužice pana Čenka z Klinšteina, prokuratora dvoru svého, aby vyptal a zvěděl daně a užitky toho markhrabství, a za fojta v něm ustanovil pana Albrechta Kostku z Postupic.

Však s markhrabětem Albrechtem Braniborským nebylo možná dodělati se konce, ani s ním se opět spřizniti. Jeho hrdá a divoká mysl neznala pokoje ani slitování, leda nad poddanými. Nadělal v Němcích ještě mnoho zmatkův a spůsobil velké prolévání krve, až dvě notné porážky jej a jeho stranu přinutily, aby konečně také podal ruky k smíření.

Sjezd krále Jiřího s Kazimírem, králem
Polským, ve Hlohově.

1462 14. — 30. května.

Král Jiří máje snad předtuchu, že mu císař a mnozí knížata Němečtí, jichžto sobě ctví, hrabivost, vrtkavost a nespolehlivost již dobře zkusil a poznal, připraví novou řadu těžkých zápletek, řídil se staročeským příslovím: Nebraď se valy, ale hraď se přátely! Nemoha zameziti válek v Němcích a chteje sám doma válek prost býti, hleděl se ubezpečiti novým spolehlivějším přátelstvím, aby svým národům poskytnouti mohl, čehož jim především zapotřebí bylo, blahoplného pokoje. Někdejší války Čechův s Poláky za panování Přemyslovcův a za Jana Luxemburského upadly již dávno v úplnou nepamět, naopak nebylo nikdy dříve tolik přátelského, bratrského obcování mezi Čechy a Poláky, jako právě v běžícím století, k čemuž je vedla potřeba vzájemné pomoci naproti nepřátelům slovanského jazyka. Král Jiří jsa záhy toho pamětliv, hleděl již roku 1460 utužiti přátelský svazek obou národův obeláním umluveného sjezdu českých a polských posílův ve slezském městě Bytom i v dny 25.—29. listopadu, kdež umluveny jsou články důležité, které toliko ještě s obou stran utvrzeny býti musely. To stalo se nyní během měsíce května 1462 v městě Hlohově v dolním Slezsku na slavném sjezdě obou králův, Českého a Polského.

Král Jiří vypravil se z Prahy s komonstvem neobyčejně znamenitým, které se téměř vojsku podobalo, jakož i v úpravě neméně skvostné a okázalé, a po všech zemích okolních již napřed rozhlašovala se neobyčejná slavnost sjezdu toho. Když pak tento královský průvod táhl z Čech do horní Lužice přes Budišín a Zhořelec, zdálo se mnohým, že to král vlastně do dolní Lužice táhne na pomoc svému vojsku proti kurfiřtovi Braniborskému. A byli s králem jeho dva synové, Viktorin a Jindřich, slezští knížata Jindřich Hlohovský, Konrád Černý a Konrád Bílý Olešničtí a Januš Zahaňský, biskupové Tas Olomoucký a Jošt Vratislavský, veliký počet nejpřednějších pánův českých a moravských, také pan Zdeněk Konopištský ze Sternberka. A když král dne 14. května do Hlohova přijel, vypravil hned pány Zdeňka ze Sternberka a Viléma Zajíce z Hasenburka naproti králi Kazimírovi, který již čekal ve Vschově,

městečku tři dni cesty od Hlohova ve Velkém Polště, a potom 18. května také s celým svým komonstvem do Hlohova přijel. Přišli-li Čechové s velkou a neobyčejnou úpravou ku sjezdu tomu, objevil se král Kazimír s nádherou ještě větší; bylo zajisté podívání na rozmanitost bohatých krojův, drahého kamení a zbraní všelikých Polákův, Rusův, Litvínův ano i Tartarův s králem příšlých, v počtu až do 5000 koní, nad všeliké pomyšlení velikolepé a zajímavé. Celé komonstvo královo na šest houfů bylo rozděleno, v šestém jel sám král se svými biskupy, vojvodami, hejtmany, kastelány a jinými pány; a když se na jednu míli ke Hlohovu přiblížili, vyjel jim odtud král Jiří vstříc se svými syny, biskupy, knížaty a pány, a na koních sedíce oba králové se pozdravili. Ve Hlohově byl král Kazimír v knížecím hradě ubytován, král Jiří, co hospodář spokojil se bytem v městské radnici.

Druhého dne, 19. května, přistoupilo se hned k jednání. Králové oba pfáli si pokoje mezi sebou upřímně, proto nemělo celé jednání opravdivých nesnází, ve všem panoval netoliko duch smířlivý, ale i přátelský, jakoby se dvě rodiny chtěli přizniti. Král Jiří stoje o vroucí přátelství Polákův ve jménu národu Českého horlivě a upřímně, zaklínal Kazimíra Jagajlovice, odvolávaje se na společné potřeby a zájmy obou národův, aby s ním věčné přátelství uzavřel, takto k němu řka: „Měj ohled na slávu a starožitnost společného nám jazyka slovanského, podporuj a braň mne proti říši, císaři a knížatům německým, kteří z příčiny pruských křižákův i Polsku nejednou velké krivdy činívali.“ Třetího dne dával král Kazimír velkou a skvostnou hostinu, neboť Poláci netoliko svou větší mocí, nádherou a bohatstvím, ale i svou hojností výtečných jídel a nápojův nad Čechy vynikati chtěli, jakž je k tomu jim přirozená pýcha pudila. A mezi tím, co radové obou králův se radili o sepsání obapolných smluv, zápasili Čechové i Poláci po devět dní následujících o přednost při hrách rytířských a jiných kratochvilných divadlech, jakž tehdejšího času při všech slavných schůzích mocnářův v obyčeji bývalo. Konečně uzavřeny a s obou stran ztvrzeny byly následující umluvy: že se král Jiří o hrady, koruny české náležející, jichž nyní Poláci v moci mají, totiž Osvětim, Zator, Volek, Živec, Seveř a Berwald, nikdy hlásiti nebude, naopak zas, že král Kazimír věna své manželky Alžběty, sestry Ladislava Pohrobka, někdy krále Českého, pokud král Jiří živ bude, nikdy nepožádá; dále

nově potvrzeny jsou starší smlouvy o zachování pokoje mezi oběma královstvími, o bezpečí silnic kupeckých a dobrotě mincí k obchodu, o rozsuzování soukromých pří mezi poddanými obou království a jiné. Nejhlavnější smlouva byla však ta, že sobě oba králové, kdyby jeden neb druhý z nich měl s Turkem válku míti, obapolně pomáhati budou. Mělo se také ve Hlohově učiniti skrze krále Jiřího narovnání mezi králem Kazimírem a Německými rytíři v Prusích: ale tito nepřišli do Hlohova nemajíce bezpochyby důvěry v nestrannost krále Jiřího. I rozejeli se oba králové z Hlohova dne 30. května co dokonali přátelé; král Kazimír obrátil se do Poznaně, král Jiří zase se svými do dolní Lužice, kde potom 5. června v Kubíně mír uzavřel s Bedřichem Braniborským, jakž jsme o tom již nahoře zprávu dali.

Jiří mířitel knížat, ochránce pokoje a blahobytu národu; Čechy první světský stát v Evropě.

1462.

Kdyby byl král Jiří býval méně ducha pokojného ale více bojovného a podmanivého, bylo by mu snadno bývalo, užiti převahy tehdejšího válečného ducha Čechův, postaviti se v čelo bojovníkův svých, a všechny nesnáze, jež mu působily tehdejší mocnosti duchovní a světské, mocí zbraně odstraniti, vždy víc a víc sousedských zemí sobě podmaňovati a státi se nejmocnějším králem mezi tehdejšími králi v Evropě. Neboť jakkoliv válečné umění české nyní již po všech okolních zemích také rozšířeno bylo, jakkoliv již v celých Němcích měli také vozové bradby a užívali hrubých děl a jiných zbraní, jak si jich byl původně Jan Žižka vymyslel a připravil, nicméně dotud Čechové zůstávali mistry v umění vojenském, a kdokoli si chtěl ve válce se sousedem pojití vítězství, najímal si za veliké peníze jak polní vůdce tak prosté bojovníky z Čech a Moravy. Proto Čechové, když doma války přestaly, ve všech zemích Německých, v Uhřích, v Polsku a v Prusích za žold do války chodili, a často sloužíce oběma stranám sami mezi sebou polem se setkávali. I nebylo králi Jiřímu zapotřebí, leč povolati všechny bojovné zástupy Čechův do vlasti a jim zakázati, aby více cizincům nesloužili, a byl by okolo sebe mohl shromáždit vojsko tak veliké, silné a

vyvčiené, žeby mu žádný nepřítel, blízký i daleký, nebyl mohl odolati. Byl by mohl král Jiří nad to ještě pod své prapory povolati také ony pověstné roty bratrské, které povstavše v Uhřích, ačkoliv se z lidí rozličných národů skládaly, jak jsme o nich již nahoře pověděli, přece nepřestaly obracet zřetel svůj hlavně k Čechům, z kterých původ svůj vzaly. O tom se tehdež ovšem vůbec vědělo, i samému papeži Piovi II. známo bylo, že kdyby král Jiří se svými Čechy postaven býti mohl v čelo veškeré válečné moci křesťanské, Turka by z Evropy vyhnati ovšem dovedl; není také pochybnosti, kdyby byly tomu tehdejší okolnosti přály, žeby byl král Jiří ochotně takový slavný úkol na se vzal a vykonal. Avšak o dobývání a podmaňování nemohlo při králi Jiřím ani řeči býti. Že válčiti umí, to dokázal při každé potřebě, ale snahy jeho nesahaly dále, než zachovati korunu českou při té cti a rozsáhlosti, ku které ji byl císař Karel povznesl, a pojití ji pokoj k blahobytu potřebný. Jiří nemiloval válek, než pokud mu sloužily k dosažení toho jediného cíle. Proto byl i rád tomu, že Čechové ducha bouřlivého a bojechtivého ze země vycházeli a v cizině válčili, jen když vlast požívala pokoje, kterého tak velice potřebovala k zotavení svému.

Proto jmenovávali tehdejší řečníci krále Jiřího knížetem pokoje, jenžto jako někdy Římský král Numa Pompilius nenáviděje války všude se snažil křísiti vědy a umění a napomáhati zdaru v kupectví a průmyslu. Sám o sobě psal jednou král Jiří císaři Bedřichovi, že od svého povýšení k důstojenství královskému nezná pilnější touhy ani péče, nežli o pokoj. „Mnozí jiní, tak psal dále, stáli po válkách a vítězství, nám nešlo nežli o zachování práva a spravedlnosti; mnozí hleděli množiti a šířiti panování své, my nestarali se nežli o čest koruny a o blahobyt obyvatelův jejích; jiní chtěli, aby lidé moci jejích báli se, my radili a sloužili národu nejinak, než jako pilný otec čelední své rodině.“ A v skutku to, co psal, v pravdě se potvrdilo. Až budeme mluvit o stavu národu Českého za Jiřího z Poděbrad, o obnovení blahobytu hmotného, o obživení nové snažlivosti našich předkův v stavitelství a v jiných uměních, bohdá ukážeme, jakých velikých zásluh si v tom král Jiří vydobyl.

Nyní musíme ještě k jiné stránce zřetel milých čtenářův obrátiti. Po celý střední věk byly všechny katolické státy, království a země

v Evropě pod poručnictvím papeže Římského, a nemohlo se tam nic počínati ani se strany světské vlády ani národu, s čímž by apoštolská stolice nebyla chtěla souhlasiti. Vesměs osobilo si kněžstvo přednost nad stavy světskými, jako jest přednost ducha nad tělem. Jenom ve Francii trvala od časův krále Ludvíka IX. přímím „Svatého“, od r. 1269 jakási výminka v poslušenství papežském, jelikož se církev francouzská pod jménem „církev Galikanská“, ovšem jen co část všeobecné církve, poněkud vytáhla z neobmezené vlády papežské a jistou míru vnitřní samosprávy si zachovala. Následkem toho nemohla tam moc papežská pokořiti sobě moc královskou, jako to všude jinde bylo, jakkoliv tam vláda kněžská ve všelikých jiných věcech vždy ještě dost velká byla. Pravým světským čili laickým státem, který se ode vši nadvlády Římské osvobodil, stalo se první mezi všemi jinými státy království České a to již roku 1419, když po smrti krále Václava IV. husitská válka vypukla. Proti všemu, co Římská církev kacířstvím nazývala, bojovala vždy a všude všemi silami a dosud také všude zvítězila; jenom husitské kacířství nebyla s to udusiti; ono nedavši se přemoci a vykořeniti ani slovem ani mečem ovládlo veškeren život národní a ustrojilo se na zásadách dotud nových a nevidaných. Ve veřejném životě v Čechách netrpělo se více poručnictvím Římské církve a přednost kněze nad světským člověkem neuznávala se více. Čechové se r. 1436 vrátili sice skrze kompaktata opět k poslušenství církve Římské, ale to poslušenství nebylo již bezvýminečné, jako v jiných zemích křesťanských, a Římský dvůr v tom spíše neposlušenství spatřoval. Pokud trval těžký zápas proti husitství a proti straně v samém lůně církve, která pomocí církevních sborů domáhala se oprav v řádu církevním, tu papežové Čechům ovšem ve všelikých věcech shovávali: ale nyní, když strana, která o církevní sbory stála, úplně přemožena byla, tu zdálo se papeži Piovi II., že již jenom Čechové ještě jsou jako skvrna v lůně církve, a že jest nejlepší čas, aby i tato skvrna vymazána byla, má-li se zase vrchnost apoštolské stolice nad celým křesťanským světem v nové slávě zaskvíti. Za takového smýšlení v Římě o Čechích počal se připravovati nový spor o náboženství, i počala se podkopávati dosavadní převaha krále Jiřího v politickém složení státův a národův ve střední Evropě.

Počátek sporu s papežem. České poselství v Římě.

1462 do konce března.

Vypravovali jsme již na patřičném místě o přísaze, kterou vykonal král Jiří den před korunovací svou, a kterou se zavázal ku poslušenství církve, k jednotě u víře a k vyhlazení všelikých sekt a kacířství v království Českém. Sektářstvím a kacířstvím mínil král Jiří všecko to, co z obecné církve více méně samo se vylučovalo, nikoliv však náboženství pod obojí, které prostředkem kompaktat Čechům od Basilejského sboru slavnou umluvou zaručeno bylo. Papež Pius II. však nyní úmyslně dával této královské přísaze jiný význam a obsah, právě že i pod obojí čili kalikánští jsou kacíři, a že se tudíž král i k vyhlazení jejich zavázal. Žádal proto papež od něho, aby poslušenství k církvi dokonalým učinil, a sám celý Český národ navedl k odřeknutí se všech zvláštností a novot v řádu církevním, a tím ve skutek uvedl to, co dříve nechtělo se podati ani největším vojskům křížáckým, ani nejslavnějším římským řečníkům a kazatelům. Domnívali-li se v Římě, žeby král Jiří měl té moci dostatek, aby takovou proměnu takofka závažnou mohl provesti, činili mu zajisté velkou čest; že však to byla věc zcela nemožná, a papež i celý jeho dvůr nicméně takový skutek se vši opravdivostí a neoblomností od krále Jiřího vymáhali: nemohl takový klam jiného účinku míti, leč bohužel nad míru škodlivý, smutný a zkázonosný.

Také sme již nahoře podotkli, kterak první poselství krále Jiřího hned po jeho korunovací k papeži Piovi vypravené od téhož papeže za nedostatečné pokládáno bylo, proto že toliko od krále samotného však nikoliv též jménem celého království do Říma přišlo. Ačkoliv se papež potom přivětiveji ku králi měl, přece brzo jej nedůvěra cele opanovala následkem listův, kteréž mu psal německý Achilles, markhrabě Albrecht Braniborský. Papež tedy vždy naléhavěji žádal nové, širší a slavnější poselství jak od krále, tak i od království. Doktor Fantin de Valle, kterýž byl v prvním poselství krále Jiřího k papeži přišel a potom v Římě co králův prokurator při papežském dvoře zůstal, psal již dne 5. dubna 1461 králi, že se jemu, králi, odkládání toho poselství v Římě velmi za zlé pokládá, že se vůbec mluví, kterak svých slibův neplní, že toliko slibováním a odkládáním čas chce ma-

řiti a apoštolskou stolicí šáliti; pročez aby co nejrychleji slavné poselství vypravil, poněvadž již se v Římě chystají věci proti němu na jeho hanbu a potupu, z které by mu nebylo tak snadno vybavit se. Také o Antonínovi Marinim, tajemném radovi krále Jiřího psal, že sice do Říma přišel, ale že u věci té ničeho nepořídí, proto že mu při papežském dvoře nechtí věřiti.

V tomto listě zmíněný Marini psal z Říma také králi o čtyry měsíce později, 8. srpna 1461, že věci královny v Římě sice dobře stojí, by jenom poselství brzy přijelo, však jestliže do sv. Michala nepřijede, velké pohoršení bude. Fantin a kardinál Kusa prý se naň velice mrzí, a nechtí králi povolití delší lhůty k poslání posolův, nežli do tří měsícův. Proto že také prosí, aby již král to poselství dále odkládati neráčil, a že pak jest naděje, že všecko dobře půjde.

Z těch dvou listův obou králových služebníkův patrno, kterak Fantin držel stranu Římskou a neostýchal se králi vyhrožovati téměř jako od sebe; Marini zas, jako vždy narnomluvný, že si činil dobré naděje.

Právě toho času slavil Řím nové vítězství noci a vlády papežské. Ve Francii byl král Karel VII. r. 1438 svobodu Galikánské církve novou pragmatickou sankcí utvrdil. Lonského roku 1461 tento král umřel, a jeho syn i nástupce trůnu, Ludvík XI., jako z nevole proti otci svému obliboval si ve mnohých věcech právě opak toho, co tomu milé bývalo, a tudíž snažil se zrušiti ve Francii i ony svobody Galikánské církve, které v dotčené pragmatické sankci měly základ svůj. Nepovedlo se mu to sice úplně, neboť duchovenstvo a francouzský parlament hájili těch svobod svých, a později sám zase couval; ale v první chvíli mělo to v Římě účinek veliký a rozhodný.

Král Jiří přes všecko napomínání teprve na konci r. 1461 své posly do Říma vypravil. A ti poslové nastoupivše osudnou pouť svou v polovici prosince, přijeli pak do Říma teprv ve středu dne 10. března 1462. Jejich vjezd do věčného města byl smutný, přišlo a počasí bylo nepříjemné. Třetího dne po nich přijelo 13. března v sobotu poselství od krále Ludvíka XI. z Francie, a přijato bylo s neobyčejnou slávou. Hned v pondělí 15. března dostalo slyšení u papeže při velké slavnosti, a odřeklo se veřejně všech zvláštností Galikánské církve, následkem čehož potom v Římě po tři dny veřejné radovánky byly.

A s jakou přišli čeští poslové do Říma?

Měliť od krále i od země uloženo, aby žádali od papeže uznání a potvrzení kompaktat, by Český národ konečně vyběděl z poměru nejistého a lichého, kterýž pocházel z toho, že papežové Mikuláš V. a Kalixt III. kompaktat ani netvrdili ani zjevně nezamítali. Však jak nyní věci stály, bylo málo naděje na vyplnění této žádosti.

Ceští poslové byli tito: pan Zdeněk Kostka z Postupic, králův nejpřednější a nejmilejší rada a horlivý kališník, rytíř Jan Malovec, Prokop z Rabšteina, královský kancléř, Antonín Marini, Francouz, králův tajný rada, mistr Václav Vrbenský, kněz katolický a děkan u sv. Apolináře na Novém městě Pražském, konečně mistr Václav Koranda mladší, krajan kněze někdy Tábořského téhož jména, také z Plzně rodilý, pod obojí a purkmistr Pražský, kterýž vedl denník o všem tom, co se v Římě jednalo. Císař Bedřich připojil k nim také svého plnomocníka, Wolfganga Forchtenauera, aby jim všude v Římě cestu připravoval a o dobré jejich přijetí se staral. Však toto jeho přispění posolům málo platno bylo.

Papež Pius II. přijal kancléře Prokopa z Rabšteina, co svého dávného přítele, velmi srdečně, a choval se Prokop skutečně v Římě jako doma, kdežto pan Zdeněk z Postupic co držitel biskupského někdy panství Litomyšlského a co horlivý kališník, ač byl hlava poselství, v Římě nepřilíhl laskavě viděn byl. V sobotu 13. března, v den slavného vjezdu poselstva francouzského, přišel královský prokurátor Fantin de Valle k panu Zdeněkovi z Postupic, jsa k němu od Prokopa poslán, aby mu oznámil, že si papež přeje, aby jen sám s kancléřem Prokopem k němu přišel. Když se oba před papežem postavili, mluvil kancléř Prokop: „Nejsvětější otče! poslání jsme od krále Českého učinit poslušenství a vznésti některé prosby na vaši svatost; poslušenství to, jakové činiti jest obyčej, a také jako jeho předkové činívali, hotovi jsme učiniti, jak mile se líbiti bude vaší svatosti.“ Odpověděl papež řka: „Od vašeho krále nesluší přijímati poslušenství jako od jiných knížat křesťanských, neb království jeho není v jednotě s církví, jako jiná království, ale odděleno jest v řádech od ní, a král váš z toho šibalstva bludného vyzdvížen jsa na korunování svém přísáhl nejen státi v poslušenství sám, ale navesti a navrátiti k němu také lid svůj; a že jest toho ještě nesplnil, neb ten zlý člověk Rokycana ještě káže, lid přijímá pod

dvoji způsobou, králová chodí na jeho kázání a sám král na den božského těla, opustiv processí kostela Pražského, chodil v processí bludné a kacířské, protože není nám slušno, přijmouti od něho poslušensství, leč to splní, což přísáhl; a vy na to učiníte přísahu, že tak bude.“ Pan Zdeněk i kancléř Prokop namítali, že nemohou činiti více, nežli jim poručeno bylo, a byť by i činili, žeby to nemělo nijaké platnosti. Papež však skončil rozmluvu řka: „Dáme vám čtyry kardinály, uhoďte s nimi v některaký prostředek, a my, což bude s naší ctí a stolicí této, rádi i pro krále i pro království učiníme.“ A s tím je propustil.

Počali tedy poslové v soukromí vyjednávati s kardinálem Bessarionem, Karvajalem a Mikulášem Kusou. Posledně řečení byli největší protivníci kompaktat a měli největší váhy jak u papeže tak u celého dvora jeho. Jednáno bylo s nimi dne 14. a 16. března, i omlouval kancléř Prokop z Rabšteina krále svého, pravě, že nechodíval vždy za Rokycanou, ale někdy že býval nahoře na hradě Pražském u kanovníkův, a zvláště ve větší svátky, a někdy dole na Starém městě u Rokycany, neboť že lid jest dvoji v Čechách, král zas že nad obojím jest pánem a musí oboje snášeti.

Dne 18. března byl pan Zdeněk z Postupic sám jeden ku papeži povolán, kterýž ve dlouhé rozmluvě maje kardinála Kusu a některé biskupy po boku, snažil se poučiti a přesvědčiti jej, že kompaktata již žádné moci míti nemohou, že prý byla jen jednomu pokolení dána, kteréž větším dílem již vymřelo, a že Čechové všelikým nadužíváním ztratili prý k nim právo. Pan Zdeněk namítal, žeby nebylo dobře, kdyby papež měl mocí svou kompaktata rušiti a přijímání pod obojí naprosto zapovídati; vždyť prý Čechové stálými důvody o svém bludu poučení nejsou a neodstoupili by od něho, a žeby proto nových disputací zapotřebí bylo. Papež na to: „Nebude-li prostého poslušensství a neučiníte-li, jakž se vám rozkáže, odvoláno bude a zkaženo i král i království; a věztež, žeť mohu to učiniti.“ K tomu se ozval zas pan Zdeněk řka: „Čechové praví, že majíce a držíce kompaktata, vždycky jsou v poslušensství a v jednotě s církví, neb což činí, činí z umluv, z pochválení a vůle koncilium Basilejského.“ Potom bylo mluveno a vykládáno, co, jak a proč Čechům od Basilejského sboru povoleno bylo. V takových řečech několik hodin stráveno bylo, aniž mohla strana stranu přesvědčiti a k svému smyslu navesti.

Dne 20. března v sobotu připustil papež české posly k veřejnému slyšení ve veliké síni papežské konsistoře. Před papežem sedělo 24 kardinálův, za nimi stáli poslové krále Jiřího, a po nich arcibiskupův, biskupův, doktorův a jiného lidu tolik, co se do síně vešlo. Nejprve vystoupil císařský plnomocník Forchtenuer přimlouvaje se, aby král Český ve svých prosbách nebyl oslyšán. Potom učinil po omluvení dosavadního prodlení kancléř Prokop z Rabšteina papeži poslušensství od krále Jiřího, jakž mu poručeno bylo. Na to odpověděl papež řka: „Činite poslušensství se strany krále toliko, kdež obyčej jest, i se strany království to činiti?“ Tu kancléř stoje vedle pana Zdeňka z Postupic ptal se toho, co mají činiti? on že učiní se strany svých (to jest katolíkův), a že ví že bude svoleno, a Zdeněk aby učinil také se strany svých (to jest kališníkův), anebo jak se mu líbí. Pan Zdeněk mu zas řekl, aby pověděl ode všech, neb což král činí, proti tomu že království nebude. A kancléř tak učinil. Potom řekl papež: „Máte-li co více před sebou, mluďte.“ Tehdy vystoupil mistr Václav Koranda, Pražský purkmistr, a stejě přímo naproti papeži, počal prý hlasem zvukným a řečí klopotnou přednáseti prosby Českého národu o stvrzení kompaktat. Napřed si postěžoval, že se mu dostala tílha tak těžká, skromným jeho schopnostem nepřiměřená, že má totiž ve shromáždění předních světel učeného světa vésti slovo k nejsvětějšímu „vikáři Kristovu, náměstku sv. Petra“; prosil o shovívání, kdyby slabost jeho nemohla se uvarovati pokleskův. I tu počal obšírně líčiti celý běh věcí husitských duchem nikoliv bázlým ani pokorným: neb co Čechové byli počali, stalo se prý „z daru božského a z osvěcení ducha svatého“; byli oblíbili pravdu prý z pravého náboženství, a když nepřátelé počali je proto hubiti ukrutně, bůh prý dal jest jim sílu a zjednal jest spasení u prostřed země, tak že malý počet Čechův ne jednou prý ale mnohokrát obdržel jest vítězství nad mnohými; a to prý od Boha stal se tento div po dnešní den před očima mnohých. Věsak ačkoliv prý Čechové a Moravané často své nepřátely přemáhali, nebyli sou nikdy srdce neustupného ani šíje zatvrzelé; proto prý k žádosti sboru Basilejského sklonili se rádi k umluvám, aby přestalo prolévání krve, a přijali svého někdy nejukrutnějšího nepřítele, císaře Sigmunta, za krále a za pána; neb on i potomní králové Albrecht a Ladislav zavázali se přísahami, zachovávatí ta kompaktata co výminky pokoje

národního. Jejich příkladu že následoval i král Jiří, jehožto moudrou péčí pokoj, jakovéhož ani staří lidé nepamatují, rozložil se v království Českém a v markhrabství Moravském; jakož pak král ten přejasný nepřestává ani oblehuje se uvozovati a tvrditi blaho pokoje v zemích netoliko svých, ale také králův a knížat okolních. Avšak to dobré že počíná dávati se v nebezpečení od lidí zlovolných; mnozí jak domácí jako cizí že povstávají proti těm smlouvám, a Čechům a Moravanům že spílají všetečností neslušnou bludných odřezancův a kacífův, nestydíce se praviti, že to činí povolením a vnuknutím jeho svatosti a apoštolské stolice. To ovšem králi a celému království že se nezdá k více podobné, ba prostě že se tomu nevěří, by kdy od této studnice milosti vyjítí mohl skutek tak ukrutný a nemilostivý. Také že Čechové pomíjejí ta hanění ušima zavřenými, chtějí dosti učiniti tomu, co v kompaktatech přikazuje se, že spáchal-li by kdo co proti umluvám, nemělo býti rozumné, by pokoj byl zrušen, ale mělo se státi opravení slušné. Proto prý poslové očekávají s důvěrou, že svatý otec slituje se nad křivdu trpícími, potresce rušitele svornosti a pokoje, a přičiní se o uvedení Čechův ve stálý mír s ostatním křesťanstvem; proto že žádají a prosí, aby veřejným uznáním a stvrzením kompaktat odjata byla příčina k obapolnému hanění a k nesvornostem, a Čechové požívajíce mezi sebou pokoje aby mohli tím ochotněji spojití se s jinými národy proti společnému celého křesťanstva nepříteli Turku.

Tím Koranda svou přednášku a prosbu o stvrzení kompaktat skončil; z úmyslu vyhýbal se všem otázkám theologickým, a o Rokycanovi a arcibiskupství nečinil ani zmínky.

Tu povstav papež Pius II. sám počal mluviti takto: „Aby srdce vaše, bratři a synové nejmilejší! nebyla v nejistotě, slušné jest po žádosti nejjasnějšího císaře a po učiněném od krále a království Českého poslušenství učiniti zmínku o prosbě (za stvrzení kompaktat), odkud pochází, jaká jest i kam směřuje.“ Potom velebil císaře velmi obšírně, o učiněném poslušenství podotknul, že dlouho v tom prodáváno a jako se obecně praví, ten že nechce učiniti, kdo se dlouho rozmýšlí; ale však „jakož syn náš vždy věrný a milý, jehož vidíte, pan Prokop kancléř království Českého, k omluvě svého krále položil příčiny toho prodávání, dopouštíme jich, ano i nám o nich něco vědomo jest. Věztež, že král tento moudrý, pošeď ne z královského rodu, ale ze šlechticův

z Poděbrad, volením lidu vstoupil jest na trůn královský, neb prvé to království dědičnými knížaty spravováno bylo.“ I tu pustil se papež, jsa znatel dějin českých před jinými vzdělanci svého věku znamenitý a také co spisovatel české historie proslavený, do obšírného líčení země a národu Českého, a počav od Libuše a Přemysla mluvil bez mála dvě hodiny, uče posluchačstvo své veškerému běhu a stavu věcí českých, což Římanům a jiným cizozemcům právě tam přítomným z většího dílu bylo něco nového. Nejvíce pak šířil se o ukrutném prý pronásledování těch, co se za časův Žižkových věrně Říma přidržovali, o hojných mučennících pro víru, jako prý byl rytíř Jan Kobišha, který r. 1421 v Berouně s věže shozen a dole od cepníkův ubit byl. Podobnými mučenníky prý se Česká země za posledních časův nad jiné země honositi mohla. Také vypravoval o žalostné zkáze kostelův a klášterův, které velikostí a krásou nad obyčej vynikaly, dokládaje sám od sebe řka: „I my jsouce ještě v menším úřadě, když jsme byli v Benešově za krále Ladislava (1451), to sme svými očima spatřili, a nemohli sme se zdržeti od pláče.“ (Mínil tu ohrám a klášter minoritský, spálený r. 1420 když Žižka přes Benešov Pražanům ku pomoci táhl.) Potom přišel v řeči své k jednání na Basilejském sboru, vykládal čtyry články Pražské, vynášel, co on a církev Římská o nich smýšlí, a dokazoval, že kompaktata jenom těm byla udělena, kdo tehdyž byli na živě, a že jich v Čechách nadužívalo se mnohonásobně. Konečně vyjádřil se o prosbě Čechův, aby jim tato kompaktata pro upokojení země potvrzena byla, způsobem následujícím řka: „Pokoj svrchovaný také nám jest milý a oblíben; ale kterak se může líbiti běh, kterým se hledá? když to, oč prosíte a co hledáte, jest proti jednotě církve. Avšak že prosíte za chleb, nebude vám dán štír, žádáte ryby, nebude vám had. My s bratry svými nejmilejšími jsme otcové a vy synové; otcové nebudou jednati, než o dobré spasitelné synův svých. Svoláme bratry, poradíme se s nimi, a rozvážíce ten běh se vši pilností, dáme odpověď konečnou, jakž podle naší cti nejlepší bude moci býti.“ Tím se skončilo veřejné slyšení českým poslům dané ve velké síni konsistoře papežské dne 20. března 1462.

Kterak papež Pius II. kompaktata za zrušená vyhlásil.

1462 31. března.

Dva dni po veřejném slyšení, 22. března, povolání jsou pan Zdeněk z Postupic a mistři Koranda i Vrbenský do domu kardinála Bessariona, kde se také dali najít kardinálové Kusa a Karvajal, pak kardinál Rotomagenský (t. j. arcibiskup Rouenský). Karvajal osvědčoval, jakou velikou radost mají papež a celý jeho dvůr z poslušenství, kterýmž osvědčilo se veřejně království České; nyní že tedy Čechové plniti budou nařízení papežská a s církví že se úplně sjednotí; král že všechny bludy trestati bude, až všechno kacířství pomine. Pan Zdeněk takové mínění napravití hleděl, dokládaje, že Čechové držíce se kompaktat vždycky státi budou v poslušenství svatému, a že král nezameškává, všeliké veřejné bludy trestati. Na to ozval se Kusa řka, že prosba o potvrzení kompaktat starým a chvály hodným řádům církve na odpor se staví a že k tomu svoleno býti nemůže; oni, poslové, by měli se přičiniti k něčemu konečnému, a celou při svou v papežovy ruce dāti. Poslové odpověděli, že to učiniti nemohou, že jim neporučeno, než učiniti poslušenství, přednesti prosby a oznámiti králi a království odpovědi, které jim dány budou. Když však na ně Kusa naléhal, aby svou věc zcela odevzdali v ruce otce svatého, že on milostivý jest a dobře ji opatří; tu vyžádali si některý čas k rozmyslu.

Šešli se potom 26. března opět u kardinála Bessariona; byli tam kromě předěšlých také kancléř Prokop z Rabšteina a s druhé strany ještě Vavřinec Rovarella, biskup Ferrarský, a Forchtenauer. Čeští poslové oznámili, že jim nelze jest toho udělati, čeho kardinál Kusa na nich žádal; král Jiří přý ani království že nenadáli se, žeby poslušenství od nich nemělo přijato ani prosby jejich vyslyšány býti, že tedy dalšího plnomocenství nemají, aby se dávali do nového jednání o věcech, které v kompaktatech již rozhodnuty byly. Chce-li svatý otec, aby se o to nové jednání vedlo, ať si pošle své učené lidi do Čech, a ti ať po nových disputacích ustanoví třeba nové umluvy. Karvajal vykládal důvody, žeby ani potvrzení kompaktat nespůsobilo jednotu víry v Čechách, jakož mu o tom, když v Praze byl, i sám přý Rokycana se vyznal, žeby ti, kteří přijímají pod jednou, nepřijímali nikdy pod obojí, byť by apoštolská

stolice kompaktata i potvrdila; pročťž přý lépe jest, od nich zcela upustiti. Na to odpověděl pan Zdeněk z Postupic velmi jasně a upřímně, žeby potvrzením kompaktat aspoň přestala nenávisť mezi stranami, žeby pak jedna druhou nehanila a nepopouzela, a toho že jest největší potřeba v zemi, jestliže má mezi obyvateli pokoj trvat. Kdyby tu šlo jen o to, aby se papeži a jeho dvoru něco vděk učinilo, žeby král i ani jeho poslové na rozpacích nebyli, co by měli činiti: ale kdyby tak zhola takového rozkazu poslušni býti měli, a kompaktat naprosto se odřekli, žeby národ takového skutku nepřijal, a žeby se hned obnovily hrůzy nových bouří a strašného krveprolévání.

Poznali v Římě, že tímto způsobem s Čechy se dorozuměti jest věc zhola nemožná. Čechové nemohli od kompaktat pustiti, a apoštolská stolice zvítězivši právě nade všemi odpory, které se byly v křesťanstvě proti ní zdvihly, nemínila jediným Čechům ústupky činiti. Ohlášení konečné odpovědi a osudného oslyšení českých žádostí ustanoveno bylo hned na středu v den 31. března. V ten den sešlo se do veliké konsistorní síně v Římě asi 4000 lidí, aby bylo slavnému posezení přítomno. Papež Pius II. vystoupiv u prostřed svých kardinálův jal se první mluvit; i počal svou řeč chvále napřed krále Jiřího, že se přiznal ku poslušenství apoštolské stolice, „neboť, pravil dále, kromě té apoštolské stolice není církev ani křesťanství, a papež (tu ukázal prstem sám na sebe) jest ta brána, skrze kterouž spravedliví docházejí spasení; kdo jinudy vchází, zloděj jest a lotr. Však není dosti, činiti poslušenství slovy toliko, ono skutky se musí plniti. Čechy stály nejprve v poslušenství pravém, potom však vytrhly se z něho: protož králi Jiřímu ukládá se za povinnost, navrátiti je ku prvnímu způsobu zase, jinak poslušenství jeho nemohlo by přijato ani příjemno býti u apoštolské stolice. Co do přeseb českých bylo znamenati ze slov jejich řečníka, že domnění o potřebě přijímání pod obojí nazýval pravdou spasitelnou: taková řeč staví se na odpor dekretům sborův Kostnického i Basilejského, kteříž netoliko zapověděli laikům, přijímati pod obojí, ale odsoudili také za bludné a za kacířské učení Jakoubkovo (ze Stříbra), žeby přijímání takového bylo zapotřebí ku spasení. Kompaktata dána byla Čechům pod výminkou a dočasně toliko; povolení stalo se jen těm, kteříž by přijímali jednotu: ale nikdy jednotu nebyla přijata, nikdy svornost nebyla nalezena, a tak nikdy v pravdě nepovoleno užívání kalicha. Mělo to povolení také jen až do

usouzení koncilu trvati, a nic dále; usouzením pak pozdějším, že laikové mají přijímati pod jednou, zrušena a odňata byla moc kompaktat. Protož my s bratřími svými ohledavše zápisy těch umluv, našli jsme a ohlašujeme vůbec, že kompaktata nižádné nemají moci ani platnosti.“ Obrácen pak k poslům českým pokračoval dále: „Vy prosíte arci, abychom my vám svolili sami ku přijímání pod obojí: ale jakož milosrdný otec synům a mistr učenníkům svým nedává škodlivých věcí, neslyší proseb jediné užitečných a nepropůjčuje, jediné což přísluší ku spaseu; tak i my máme činiti ve všem, ačkoli nehodně držíme boží místo na zemi. Kdybychom viděli prosby vaše a přijímání laikův pod obojí býti bez pohoršení církve obecné, nebyla by nesnáze o propůjčení: ale když nespravedlivé a nepoctivé jest, co žádáte, kterak to má propůjčeno býti? Nebylo by ani nám ke cti, kdybychom povolili chtěli, co dvojí předkové naši odepřeli a dvoje koncilium zavrholo; ani vám nesloužilo by ku prospěchu, ana mrzká jest každá část, která nehodí se k celku světu. Nesluší pak nám zvláště dopustiti toho ze mnohých příčin: za jedno pro nebezpečí kacířství, aby snad věřeno nebylo Krista celého nebyti pod první způsobou; za druhé, pro nebezpečí při svátosti samé, aby krev boží, jakož se stávalo, na zemi nebyla vylévána; za třetí, pro jednotu a pokoj království, neboť víte, že všeliké království v sobě rozdělené zahyne, a protož potřebí jest, aby jedni povolovali druhým; i není slušné, aby ustoupili ti, kdož následují slépějí otcův svých, alebrž ti, kdo chytali se nových domyslův; za čtvrté, pro pokoj váš se sousedy Němci, Uhry a Poláky, aby mezi vámi a jimi mohla býti kupectví, manželství a přátelství; neboť třeba bychom my vám i povolili, oni by nepřestali proto popouzeti se proti vám, pokud s nimi zajedno smýšleti nebudete; za páté, pro vaši pokoru, abychom nedali vám příčinu k pýhání, jakoby jste byli snad moudřejší otcův svých a lepší nad jiné křesťany. Protož poslechněte hlasu apoštola, i nechtějte mudrovati výše, nežli slušné jest. Stolica Římská, nejvyšší chránitelkyně tajemství božích, pilně uvažovala prosby vaše, i uznala je býti nepotřebné, nespasitelné a neslušné; vy sami nevíte, čeho žádáte, i nemůže vám povoleno býti. Jakož pastýř věrný chrání ovce svých, aby nedávaly se na rozcestí, tak i nám jest o to bděti, aby národové neuchylovali se s cesty spaseu. Učenníci přišedše do Emaus poznali pána v lámání chleba; spokojte i vy se s při-

jímáním pod první způsobou, pamatujíce na slova páne: já jsem chleb živý, kterýžto s nebe sestoupil, kdož jí chleb ten, živ bude na věky! Spojte se se svatou církví matkou svou, kterážto nebloudí nikdy, buďte s ní jednomyslní a poslušni hlasu jejího: pak vrátí se království vašemu zase dávný blesk slávy a pokoje, a požehnání bude i spaseu tam, kde příliš dlouho, pohřichu, panovala záhuba a zatracení!“

Skončil papež řeč svou; ticho panovalo v ohromné, lidstvem naplněné síni. Tu povstal papežův prokurator, Antonín z Eugubio, a hlasem vysokým zvolal: „Osvědčuji veřejně před shromážděním nejdůstojnějších pánův kardinálův, arcibiskupův, biskupův a jiných všech, kdož přítomni jsou, že nejsvětější otec odvolal a zrušil kompaktata Čechům od sboru Basilejského propůjčená, že stavil a zapověděl přijímání pod obojí způsobou lidu obecnému, a že nepřijal poslušnosti krále Českého, jediné leč vyplnění bludy, vstoupí v jednotu s církví Římskou a srovná s ní sebe i království své ve všem bez výminky. I napomínám obecných písařův, aby zápisem jedním neb několikerým zaznamenali skutek ten na věčnou památku!“

Poslové čeští obdrževše tak osudnou odpověď a tušíce bezpochyby, jaké nové pohromy nyní zase ubohou vlastí Českou navstíví, šli druhého dne, 1. dubna, k papeži, aby od něho odpuštění vzali a potom zpátečnou cestu nastoupili. Papež Pius byl v zahradě a bylo tam s ním šest kardinálů a jeden biskup, když poslové před něj předstoupili. Z řeči jeho, kterou k nim na rozloučenou měl, bylo znamenati, že s velkou důvěrou v sebe a v moc svou mluví a že si dost lehce váží smutných následků, jež Český národ stihnou z příčiny toho prvního kroku proti němu zavedeného jednání. Mluvil k nim asi v tento smysl řka: „Povězte králi svému, že ho milujeme, a že pro dobré a užitečné jeho i království Českého hotoví jsme učiniti všecko, což jest s naší cti a stolicí této: ale co ste prosili, nebylo slušné, jakož ste slyšeli odpověď naši. Protož napomínáme vás, domlouvejte králi, královně i pánům, ať odstoupí těch novot; a ty pane Zdeňku, že jsi vzácen před králem a král tě miluje zvláště, napomeň jej, ať učiní naše příkázání a přivede lid svůj k jednotě víry a církve. Budeť skrze to zveleben on i království jeho, jakož sme mu řekli, když sme spolu byli v Benešově. Ať jen pokusí se a přijímá sám zjevně pod jednou, i drží k témuž královnou, dítky a dvůr svůj: pak lid český, o němž víme, že valice miluje

nynějšího krále, postoupí po něm beze zmatku, aniž pak kněží budou moci protiviti se; neb lid obyčejně rád následuje příkladu knížete svého, a toho zvláště, kteréhož miluje. A vy mistrové přičiňtež se a nabádejte svých; ať jsou poslušni příkázání našich. Neboť budou-li ty novoty vždy pod pokrytstvím trpěny, mu-

síme to my i s církví tak opatřiti, aby vždy to království přivedeno bylo k jednotě. I buďte lépe, učiníte-li to sami ze sebe, nežli z přinucení, aniž máte za to stydět se: jako Hišpani nemají hanby, že z rozkazu této stolice opustili blud arianský, tak i vám nebude nežli čest a chvála z poslušnosti svého. Konečně

Papež Pius II. (Eneáš Sylvius) vyhlašuje kompaktata za zrušená a neplatná, v Římě 31. března 1462. (Str. 317.)

(17)

napomeňte krále, ať s císařem nakládá milostivě a přátelsky, poněvadž jest s ním v příbuzenství, a od něho přijal on královské a syn jeho knížecí důstojenství; král také má poddán býti císaři; a hodné jest, aby ho miloval i proto, že my ho také milujeme a o čest jeho jsme pečliví. Protož cokoli král váš učiní jemu

dobrého, budeme toho vděční, jakoby nám učinil, a zase křivdy jeho bude nám líto, jakoby nám se stala.“

Vzavše takto odpuštění od papeže Pia II. nastoupili čeští poslové v sobotu dne 3. dubna 1462 svou zpáteční cestu a opustili Řím. Kancelář Prokop z Rabšteina následoval druhého

dne, a ještě později vypravil se za nimi také krále Českého dosavadní prokurator v Římě, často řečený doktor a kněz Fantin de Valle, ale již ne co králův služebník, nýbrž co legát papežský. Sami poslové totiž žádali papeže, aby někoho poslal do Cech, jenžby přímo od něho králi Jiřímu jeho odpověď přinesl, aby o ní pochybnosti nebylo. Tu jim byl Fantin navržen, proto že česky umí a tudíž mocen jest s králem bez tlumočnicka mluvit. Do Prahy došli poslové teprv ku konci měsíce května, když král po sjezdu Hlohovském ještě v dolní Lužici se zdržoval, čině pokoj s kurfiřtem Bedřichem Braniborským. Ale již před sjezdem Hlohovským měl král od nich zprávu po rychlém poslu o tom, kterak špatně v Římě pochodil.

Úvahy o tom a zámysly krále Jiřího o obmezení moci papežské.

1462.

Papež Pius II. zrušiv platnost Basilejských kompaktat, zničil umluvu mezi Čechy a všeobecnou církví a zamezil každou další cestu k dorozumění a prostředkování. Tím však bylo nyní Čechům na vůli dáno, buď podrobiti se rozkazům z Říma bez výminky a naprosto, buď hájiti své vymoženosti naproti apoštolské stolici novým bojem až na smrt. Příliš vysoce smýšlel papež o svém právu a moci a příliš nízko cenil právo a moc Čechův, a v té domýšlivosti domníval se, že dosti bude ukázati jim plnou opravdovost vůle své, aby je k poslušnosti přinutil. Však vyznání víry nedává se pouhým rozkazem vykořeniti anebo proměnit, neboť bývá hluboko v duši vštípeno; jestli se to přece u některého lidu stává, bývá to vždy znamením buď úplné netečnosti, nevěry a pokrytství, anebo veliké kleslosti a zmalátnělosti ducha. Čechové však nebyli tehdy ještě ani neteční ani zmalátnělí, — proto papežův rozkaz musil je puditi jenom k odporu a boji. Na krále Jiřího nemohla větší pohroma spadnouti, dílu jeho smrtelná rána zasazena byla. On byl všecku svou snahu, ne bez veliké zásluhy a slávy své, jednotě v národu a pokoji v království Českém obětoval, a tu papež podtrhl základní kámen tomu jeho dílu; právě když již dosáhl, po čem toužil, když se zdálo, že již stojí na vrcholu moci a pokoje, spatřil, ana se pod ním otvírá propast, která brozila pohltiti všecko, co měl drahého a milého. V tu

chvilu nejevil se mu papež Pius jinak, než co svévolný rušitel štěstí, i naplněn byl proti němu hořkostí a hněvem. Avšak jako král Jiří v tehdejších poměrech nemohl jinak, nežli protivit se vůli papežské a nebýti jeho poslušným, tak papeži zdálo se, že by zahynouti musela vážnost a moc apoštolské stolice, kdyby se mu nepodařilo, zrušiti zvláštnosti vyznání víry v Cechách a uvésti Čechy opět k poslušenství bezvýminečnému. Následkem toho hájili oba, Pius II. i král Jiří, proti sobě postavení a přesvědčení své, i stali se oba obětmi toho. Ovšem kdyby byl mohl Pius II. prohlédnouti a tušiti, co již nedaleká budoucnost v láně svém chová, byl by zajisté se mírnil v obávání svém, a byl by pamatoval na pravidlo, že sluší trpělivě nésti zlé menší pro uvarování horšího. Prozatím Jiří nepoddal se, a stolice Římská proto nezahynula.

Král Jiří nepřiznával papeži právo, měniti smlouvu, kterou byl církevní sbor Basilejský s Čechy uzavřel. Že však papež nyní všemu dalšímu vyjednávání s Čechy ve věcech víry cestu zamezil, umínal si král, že považovati bude skutek dne 31. března v Římě vyvedený za nedokonaný a nedošlý, a kompaktata za platná jako dříve. Však nebezpečí z toho hrozící dávalo mu podnět k jiným skutkům neméně rozhodným, smělým a účinným. Umínal si, provesti myšlenku již snad dříve chovanou, působiti totiž k tomu, aby všechny světské vlády v Evropě vymanily se z moci a nadvlády duchovní, aby se všickni králové a knížata křesťanští osvobodili od poručnictví římských papežův, aby zrušena byla smyšlenka ve středověku panující o dvojím meči panství Římského, duchovním a světském, i aby právo národův bylo v politice co právo boží uznáno. Knížata měli se napotom scházeti dohromady, všechny záležitosti mezi národy do svých rukou bráti, aby o nich rozhodovali společně, a jak papeži tak Římskému císaři vyměřovali čaru, kam až moc jejich sahá. Král Jiří tedy pravý opak toho chtěl, oč usilovali papežové Římští, chtěl konec učiniti řádům středního věku a zavesti novověké právo mezi národy.

Znenáhla i opatrně hledal král Jiří cesty k uskutečnění svých velikých zámyslův vedoucí. Hlavní potřeba křesťanských národův záležela toho času v různé obraně proti Turkům. Všechno posavadní usilování papežův v té věci ukázalo se posud marným býti: umínal si tedy král Jiří, ujmouti se sám toho spasitelného díla, vstoupiti k tomu cíli ve zvláštní závazky s křesťanskými panovníky, ustrojiti na nových

základech válečnou výpravu proti nepříteli křesťanstva, a tím způsobem tuto úlohu, o kterou se dosud papežům a císařům starati bylo, převést na samostatný spolek panovníkův světských. Ten spolek musel by se potom státi nejvyšší mocí v národech křesťanských, i nezávisel by od potvrzení církevního, aniž potřeboval by jeho. Zajisté byla to myšlenka veliká a smělá, k jejímuž vyvedení neméně štěstí nežli moudrosti a opatrnosti zapotřebí bylo. Však co bylo počítí s tehdejšími knížaty a národy? Vesměs napořád jen z Říma očekávali výhody a ochranu v čas potřeby, a jen málo bylo knížat, kteří by měli opravdovou vůli, státí se samostatnými. S císařem Bedřichem III. nebylo naprosto nic, ten byl nejméně schopný, aby pojal novou myšlenku a dal se k nějaké činnosti povzbuditi. Také nesměl král Jiří hned celý svůj záměr prozraditi, musel jen krok po kroku měřiti, aby podezření v Římě nevzbudil, odkud by záhy všecko podvráceno býti mohlo.

Již na sjezdu Hlohovském učinil však král Jiří první krok k uskutečnění svých zámyslův; vypravovali jsme již nahoře, kterak získal krále Kazimíra Polského s prospěchem takovým, že učinili oba králové mezi sebou slavný závazek, že svou zbraň společně proti Turkům obrátí.

V letě téhož roku 1462 vypravil král Jiří svého radu a jednatele Antonína Mariniho k vládě republiky Benátské, aby vyskoumal, budou-li Benátčané ochotni, připojiti se ku spolku knížat. Nebezpečí od Turkův doléhalo na ně mnohem krutěji, nežli na Uhry, a kdyby oni svým loďstvem knížatům křesťanským pomáhali, vydalo by to více, nežli branná moc uherská. Benátčanům se skutečně návrh k brannému spolku mezi křesťanskými knížaty proti Turkům velice zalíbil, i dali dne 9. srpna 1462 Marinimu odpověď, že s jejich strany nesejde, čehokoliv k uskutečnění jeho zapotřebí bude. Ovšem jim Marini poslední myšlenky krále Jiřího zamlčel, že se totiž spolek bez papežovy pomoci obejítí má.

Jak v těch zámyslech král Jiří dále pokračoval, a jaký výsledek to mělo, na svém místě ještě vypravovati budeme.

Veřejné slyšení českých poslův na dvorském sjezdu před králem Jiřím v Praze.

1462 12. srpna.

Král Jiří navrátil se z dolní Lužice v měsíci červnu do Prahy a vyslechnuv posly své

v soukromí, měl potom o odpovědi papežové mnohé porady, až se konečně v měsíci srpnu odhodlal, svolati nikoliv sněm obecný, nýbrž mimořádný sjezd dvorský do paláce svého v Králově dvoře na Starém městě Pražském, aby tu poslové z Říma se navrátilí veřejně slyšáni byli. I sjelo se veliké množství pánův, rytířův a městských poslův z Čech i z jiných zemí korunních, jakož i biskupové Olomoucký a Vratislavský a jiní z předních kněží. Toliko pozorovalo se, že někteří katolíci pánové chyběli, jako zejména Hasenburkové, Švamberští, Kolovratové a Riesenberští z Rabi, kteří bezpochyby předvídajíce, co se dítí bude, nechťeli se v tom účastniti.

První veřejné posezení na paláci počalo se ve čtvrtek dne 12. srpna o 11. hodině; předsedal sám král maje po boku svém královnu Johannu a všechny své syny, a zahájil sezení krátkou řečí, v níž líčil dosavadní svou péči a své úsilí o čest, upokojení a zvelebení království, a kterak po dovršení takového díla s úplnou nadějí na šťastný výsledek vypravil slavné poselství k papeži: proto aby nyní slavné shromáždění slyšelo, s jakou odpovědí se to poselství vrátilo.

Promluvil potom pan Zdeněk Kostka z Postupic několik slov, ale vlastní zprávu četli napřed kancléř Prokop z Rabšteina, potom mistr Václav Koranda, Pražský purkmistr, poslední podle denníka svého, jež byl o celém jednání v Římě spisoval. I trvalo to čtení několik hodin. Celé shromáždění bylo již na nejvyš napnuto, když po skončeném čtení za hlubokého ticha jal se zas král Jiří mluvit. I pravil řka: „Divno jest nám toho, co papež činí, tuším že toto království, které skrze kompaktata stíží v jednotu a pokoj uvedeno jest, opět rozbouřiti chce. Kterak může nám to rušiti a bráti, co nám dali svatý sbor Basilejský, jenž byl více nežli papež, a sám také předek jeho Evgenius IV.? Kdyby každý papež chtěl takto pokaždé rušiti, co propůjčili předkové jeho, kdoby kdy mohl se bezpečiti na právo své? Žaluje se na nás, že bychom nečinili zadost přísaze při korunování složené. Přečteme vám tuto přísahu“. A dav ji přečísti pokračoval dále řka: „Slyšeli ste, že sme přísahali vyhladiti všeliké bludy, sekty a kacířství ve svém království. Vězte s jistotou, že my nemilujeme kacířův, aniž jich brániti chceme: ale nikdy netanulo nám na mysl, žeby přijímání pod obojí a kompaktata naše měla býti kacířstvím.“ Potom další řeč svou skončil těmi dojmavými slovy: „My zrodili se při užívání

pod obojí, a od vyznání víry, kteréž od rodičův do nás vstřípeno ve věku dětinském, neuchýlili sme se nikdy; přijímání takového drželi sme se věrně nejen co pán, ale i co gubernator, s ním vstoupili sme i na trůn královský: kterak bychom je za blud a za kacířství uznávali, o jeho potlačení se starati a sebe samých pronásledovati mohli? Domníval-li se kdo, že bychom pro dosažení koruny tohoto království rušiti měli svědomí své, zapřítí víru a protiviti se Bohu, byl by na omylu, my nejsme vinni klamem jeho: ano vězte za celo, ať již nikde není o tom pochybnosti, že jakož my, tak i choť tuto podle nás sedící, i dítky naše milé, nejen věrní zůstaneme přijímání pod obojí podle kompaktat až do smrti, nýbrž že hotovi jsme, pro ně složití netoliko korunu ale i životy své!"

Nebylo prý oka, ježto by se nepolilo slzami, po celé sni rozléhal se pláč a škytání. Na to stalo se přemítání o té otázce, měla-li kompaktata i dále, přes papežovu záповěď, zůstatí základním zákonem v české koruně? Král dal čísti nejprv zprávu o jednání mezi Čechy a Basilejským sborem, potom text kompaktat celých, dále zápisy císaře Sigmunta, Albrechta i krále Ladislava Pohrobka, kterými se zavázali, kompaktata hájiti. Potom ujal se zase sám slova, ukazoval na nedůslednost a neslušnost, že co se těmto jeho předchůdcům, ačkoliv ani pod obojí nebyli, nejen dovoľovalo ale i přikazovalo, jemu, který pod obojí přijímá, nyní se brání a zapovídá. Konečně oznámil svůj úmysl, že chce jako potud tak i napotom všechny jak pod obojí tak pod jednou způsobou přijímající ve svobodném provozování náboženství zachovávatí, žádné straně příkoří nečiní, aniž trpětí, aby od kohokoliv činěno bylo, tudíž nad kompaktaty ochrannou ruku držeti, kteráž oběma stranám práva její vyměřovala. Potom žádal, aby každý ve shromáždění přítomný dal určitou odpověď na otázku: „kdyby kdokoli nás a království toto za příčinou kompaktat jak slovy haniti tak i skutkem i mocí tisknouti usiloval, slibujete-li býti pomocní k obraně jejich?" Tu se celé shromáždění rozstoupilo na dvě strany, radíc se o odpovědi, jaká se králi dáti má. I vystoupil potom napřed pan Zdeněk Kostka z Postupic a mluvil ve jménu strany pod obojí: děkoval předně králi, královně a rodině jejich za šlechetné úmysly, kteréž tuto projeví; to prý všude v národu zbudilo i zbudí radost a nekonečnou vděčnost; potom osvědčoval, že všickni pod obojí hotovi jsou, nasaditi

statky a životy své k hájení krále, kteréžto osvědčování tvrdili velmi horlivě všickni přítomní kališníci hlučným pokřikem.

Však po panu Kostkovi jal se mluvití zas nejvyšší purkhrabí, pan Zdeněk ze Šternberka ve jménu strany pod jednou přijímající, která se pravými katolíky zvala. Obsah jeho řeči byl ten, že oni posud s kompaktaty neměli čeho činiti, jsouce vždy a ve všem poslušni apoštolské stolice, a když tedy král bez jejich rady umíní si, kompaktata hájiti, aby také o ně se starali jen ti, kdo k nim radili a jich potřebují; oni, pod jednou, že jim toho rádi přejí, ale proti záповědi papežově jednati že nemohou, ostatně že doufají, že jich král při právicích a svobodách jejich zachováti ráčí; ve věcech týkajících se cti a práv české koruny že vždy hotovi jsou chovati se tak, jak to sluší na věrné poddané. Když skončil pan Zdeněk, dala celá jeho strana na jevo, že s tím, co pověděl, souhlasí. Tas, biskup Olomoucký, osvědčil se zvláště, že chce k uhájení krále a království pomáhati proti každé živé moci ve všem, cokoli nebude proti víře a poslušnosti svaté církve Římské. Biskup Vratislavský, Jošt z Rosenberka, zas dal se takto slyšeti: „Milostivý králi! račte pamatovati, jaké cti, jakých dobrodiní a milostí požívala země Česká skrze mnohá století od apoštolské stolice; zle bude, postavíte-li se té stolici na odpor; já bych ze srdce rád přičinil se vedle vši možnosti své, aby to zlé od vás i od země odvráceno bylo."

Tyto řeči nemohly krále Jiřího upokojiti, žádal od té strany pod jednou určitějších a povolnějších odpovědí; bylo však již pozdě na večír, pročež žádal, aby se přes noc lépe rozmyslili a nazejtří s novým osvědčením na královský palác přišli.

Kterak legát Fantin de Valle své poselství před králem Jiřím vyřídil.

1462 13. srpna.

Dne 13. srpna bylo zase posezení ve Králově dvoře, jemuž také sám král Jiří předsedal. Především obrátil se král k pánům pod jednou s otázkou, zdali se přes noc s lepším rozmyslem potkali? Tu odpovídal za všechny biskup Jošt Vratislavský, že co včera pan Zdeněk ze Šternberka mluvil, na tom ještě státi musejí, aniž čím více zavazovati se mohou, zvláště že mnozí z jejich strany v tomto shro-

máždění scházejí; že slibují pomáhati ve všem, co podle boha, cti a práva na ně slušeti bude, dále aby král jich neráčil tisknouti. Přijal tu řeč král Jiří, když jinak nebylo, dokládaje, že věří, že se jemu věrně zachovají jakožto králi a pánu svému, a že tomu chce a přísně to přikazuje, aby za příčinou víry nikdo nepopovážil se rušiti pokoje a jednoty v království.

Potom dal král Jiří zavolati doktora Fantina, řka ku shromáždění: „Dnes budeme ho slyšeti co papežova legáta, protože at si jeho poselství bude libé neb nelibé, poroučíme, aby všichni chovali se tiše a nepřekáželi mu žádným způsobem; z jitra teprv bude vzat do výslechu co úředník a prokurátor náš.“ Vešel Fantin, poklonil se před králem a odevzdal mu do rukou svůj věřící list od papeže, ve kterémž papež vzkazoval všem požehnání své, kdo vedli život podle přikázání církve. Čestného sedadla nepodáno mu, musel své poselství stoje konati, jako to čestí poslové v Římě činiti musili. Po boku měl Jana z Raabšteina, probošta Vyšehradského a bratra kancléře Prokopa, aby latinskou řeč Fantinovu králi a všem přítomným tlumočil po česku. I počal Fantin především dovoláváním se úplné svobody a bezpečnosti, a když mu to od krále pojištěno bylo, pravil o tom, kterak jest jediná nejvyšší vláda a všeobecné poslušensství v církvi boží rytěřující potřebné a spasitelné; vláda že od Boha svěřena jest papeži, poslušensství že náleží králům a národům, kteří po tomto životě spasení býti žádají; králové pak a knížata, čím bližší jsou papeži důstojenstvím svým, tím více že povinni jsou předcházeti národy také příkladem ochotného a plného poslušensství. Potom zabral se do vypravování o tom, jak někdy České království slynulo pořádkem církevním, jak falešní proroci národ zavedli, že Basilejský sbor kompaktata Čechům jen pod jistými výminkami povolil, které se však neplní; papež že nad jiné národy Čechy sice miluje, a také jejich dějiny sepsav veškerému světu ve známost je uvedl, a proto máje starost o jejich spasení, že hledí odstraniti všecky toho překážky. Z té příčiny že mocí apoštolskou a církve svaté ohlásil v Římě veřejně a slavně, že kompaktata již nijaké nemají platnosti a že přijímání pod obojí všem vůbec a každému zvláště zapovídá se. Proto že přikazuje nyní králi jménem a nařízením otce svatého, aby dosti činně přísaze své skutkem plnil poslušensství slíbené, bludův se odřekl a z království svého je vyplnil. Končil pak těmi slovy:

„Oznamuji vám vůli a rozkaz otce nejsvětějšího, abyste vy králi i s královnou a dítkami svými nepřijímali napotom jinde svátosti, nežli v kostele sv. Václava na hradě, kdežto přijal ste korunu královskou; vyžeňte ze dvora svého všecky nešlechtné kaplany, rozsévače bludův, původce zatracení, a odevzdejte je administratorovi arcibiskupství Pražského k zaslouženému potrestání; stavte všem kacířům v zemi posluhování svátostmi, ježto v rukou jejich nejsou svátosti, ale rouhání se Bohu; nečiníte-li tak, nevyvedete se před Bohem ani před lidmi z nářku křivé přísahy.“

Tu nemohl král Jiří se zdržeti, aby řeknukovi neskočil do řeči řka, že přísahy své nikomu a nikdy nezrušil, a že má na to dostatečný důkaz v upokojení svého svědomí. Naproti tomu poučoval ho Fantin řka: „Nad to vaše věc, králi, dáváti své přísaze výklady dle vlastního smyslu, neb nenáleží tomu, kdo přísahu skládá, nýbrž kdo ji ukládá, vyměňovati pravý smysl její.“

Odporoval Jiří řka: „Nad mým svědomím neuznávám já nikoho na zemi za soudce!“

I vece Fantin: „Chcete-li tedy protiviti se rozkazům apoštolským? Pamatujte se, co činíte, odboj to jest, ne poslušensství, nenechá toho papež bez trestu, daleko sahá jeho moc. Hleďte, aby vám tu nešlo o korunu. Kde jest studnice všech důstojenství na zemi? odkud berou králové své koruny, praeláti moc a ozdoby, vysoké školy výsady své? Však kdo je propůjčiti, tentýž i odejmouti mocen jest!“ To dopověděv opustil Fantin palác královský.

Král Jiří byl nanejvýš rozčilen, i pravil ku shromážděným netratě přítomnosti ducha, řka: „Pánové milí! vy ste volili nás sobě za krále a za obránce; aj tu již slyšeli ste, že ne vám, ale někomu jinému náleží dávati panovníky této zemi! Člověk tento nešlechtně dotýkal se cti naší, a věru, kdyby neslul poslem papežským, nedožil by ani té hodiny! Nám vždy o čest více bylo činiti, nežli o život, aniž vídáno kdy jaké bezectnosti na trůnu království tohoto, kdežto vědomo, kolik jí bývalo na stolici Římské. Však Fantin pro křivdu takovou neujde zaslouženého trestu: my pak důvěřujeme se vám, že co věrní poddaní pomůžete litovati (tolik co pomstíti) uražené cti krále svého!“ Ulehčiv těmi slovy srdci svému, rozjímal již pokojněji o tom, co by tu bylo činiti, aby nová bouře nezachvátila celé království, oznámil shromážděným stavům, že faleškrabě Bedřich a vojvoda Ludvík Bavorský podávají se mu k prostředkování v této neanálzi

s papežem, aby prý věc nevzrostla ve větší. Slíbil ještě, že se o tom ještě důkladněji poradí, opustil shromáždění, které se pak z Králova dvora rozešlo.

Snadno pomyslet, že co se ve Králově dvoře dělo, po městech Pražských brzo se rozneslo a veliké pohnutí v lidu způsobilo. Že

se Fantin opovážil, ve slavném shromáždění celého království všechny Čechy pod obojí nazývati kacíře, to zdálo se býti nesnesitelné, a jen okolnost, že král slíbil, že Fantin za slouženého trestu neujde, zdržela Pražany, že nespůsobili bouři a povstání ve městě. Katolíci a přátelé Fantinovi radili mu, aby rychlým

Král Jiří tasí meč na Fantina, papežského legáta, pro urážku majestátu, a káže jej do vězení odvesti, v Králově dvoře na Starém městě Pražském 14. srpna 1462. (18)

útekem hleděl ujíti velikému nebezpečí života: avšak on se těšil z toho, že jeho slova měla tak veliký účinek, stal se odvážlivějším, a zdálo se téměř, jako by bažil po slávě mučennické koruny.

Kterak byl Fantin uvězněn, a duchovenstvo obou stran muselo přijíti poslouchat slovo královské.

1462 14. srpna a 16. září.

Třetího dne, v sobotu 14. srpna, dal král Jiří jen svou tajnou radu do Králova dvora

svolati, a Fantinovi bylo oznámeno, že ho král nyní chce ne co papežského legáta, ale co svého úředníka a prokuratora při papežském dvoře vyslechnouti, zvláště že ze svého úřadování králi ještě počet nesložil. Fantin počínal si prý jako na vzdory velmi směle říka, že sice králi co prokurator sloužil, pokud měl naději, že král splní sliby a přísahy své: když ale prý ukázalo se, že ony jen na slovích a ne na skutcích zakládaly se, i že král jinak mluvil a jinak jednal, že nechtěl déle jemu sloužiti. Takovou řečí rozlítil se král Jiří tou měrou, že vytasil naň meč a zvolal: „Sotva se zdržím, abych tě neprobodl na místě!“ Na to řekl Fantin: „Nemohu přát sobě nic čestnějšího, nežli umřítí rukou královskou.“

Posezení bylo brzo skončeno; byly předloženy písemné důkazy přinešené od českých posílův z Říma, že Fantin krále netoliko nezástával dle povinnosti své, ale že Římské praeláty přímo i proti němu popouzel a štvál. I vynešen jest v radě královské nález proti němu, že ačkoliv co úředník nevěrný a zrádný hoden jest trestu smrti, král nicméně z ohledu na papeže činí mu tu milost, že jej bře u vězení v kázeň svou. Byl tudíž hned silnou stráží na Staroměstskou radnici odveden.

Z písemností od posílův z Říma přinešených vysvítalo též, že i kancléř Prokop z Rabšteina choval se tam dosti strannicky a že nejednal, jak by mu bylo náleželo. Král Jiří vzal mu tedy úřad kancléřský ještě téhož dne, a zavázal ho slibem, aby nikam nevykročil z domu svého do vůle královny. Královna Johanna sedíc také v tajné radě králově přimlouvala se za kancléře, že ho těžší trest nepotkal. Přední pánové strany Římské, Jošt biskup Vratislavský a Zdeněk Konopištský ze Šternberka, vidouce co se děje, rychle z Prahy ujeli, nevzavše ani odpustění od krále; jenom biskup Tas Olomoucký zůstal ještě v Praze, aby dle možnosti ještě prostředkoval a k upokojení myslí přispíval. Po Praze pak bylo velké kvašení myslí, i roznášeli se mezi lidem pověsti, že Fantin prý na skřipci tážán byl, že kanovníci od sv. Víta vesměs prý uvěznění jsou, že mezi králem a pány Římské strany válka vypukla a tomu podobné.

Král Jiří potkáváje při moci duchovní takový odpor, chtěl se nyní ještě o to pokusiti, jak by toto protiventství svou světskou mocí k lepšímu obrátil. Vydal rozkaz administratorům obou vyznání, katolického i kališnického, aby své veškeré duchovenstvo z celých Čech

do pěti neděl na den 16. září 1462 do Prahy svolali ku slyšení slova králova. Tento rozkaz byl tak přísný, že administrator arcibiskupství Pražského, kněz Hilarius z Litoměřic, děkan kapituly Pražské, musel se vykázati písemným svědectvím všech svých krajských děkanův, že jich nařízení náležitě došlo. Děkanové pak museli si též takové svědectví dáti podpisovati od každého kněze v děkanatu jejich, ať si již měl neb neměl správy duchovní, tak že se nikdo nemohl omlouvati, žeby o tom obeslání před krále byl nevěděl. Však šel také nemalý strach z toho po celém království, a mnozí kněží počínali sobě již nejínek, než jakoby voláni byli ke dni soudnímu. Když pak přišel den 16. září, sešlo se všech kněží Římské strany na hradě Pražském 714; počet kališnických kněží, kteří se na Starém městě u mistra Rokycany sešli, neudává se, dá se ale mysliti, že jich mnohem více bylo, nežli kněží pod jednou.

Asi o dva dni později, tedy 18. září, ohlásil král, že se před ním v Králově dvoře všickni postaviti mají. Administrator a děkan Hilarius dal své kněží časné ráno do hlavního chrámu u sv. Víta svolati, napomínal je tu, aby byli opatrní a stálí, a učil je, kdoby a co mluvíti, kdo mlčeti měli; hněv králův aby trpělivě nesli, vědouce, že kohokoliv dotknul by se osobně, mají všickni státi zaň rukou společnou. Potom se všickni modlili u hrobův svatých patronův českých, dávajíce se v ochranu Boží, jedni smutní, druzí veselí, ješto prý měli trpěti pro víru; konečně seřadivše se šli dlouhým tahem dolův přes most do Starého města Pražského a do Králova dvora, kdežto již stál velký zástup kněží kališnických a mistr Rokycana a po boku samého krále Jiřího. I postavili se Římské kněží dlouhou řadou naproti kněžím Rokycanovým, a když se utišení stalo, král s trůnu ke všem takto promluvil říka: „My od té doby, co z Boží milosti povolání sme byli na vysoké toto místo, dnem i nocí nepřestáváme mysliti a starati se, kterak bychom pojistili a ubezpečili království tomuto čest na venek a pokoj u vnitř, vy pak duchovní neustále mezi sebou tropíte hádky, jedni druhé kacířujíce a mrtvým pohřbu, živým vchodu do kostelův odpírajíce; mimo to przníte se obcováním s podezřelými ženštinami, hrajete v kostky a jiné pácháte nepravosti, kterýchž i jmenovati stydno jest. Neuvedete-li lepší mezi sebou kázně, přikročíme my k té věci, aby nehynuly mravy nedostatkem soudce a trestatele. Příkazujeme pak vám straně pod obojí, abyste beze všeli-

kého rušení zachovávali kompaktata, která pro pokoj tohoto království sbor Basilejský propůjčil předkům našim. Kdokoli je rušiti bude, neujde hněvu našeho: neboť nechceme trpěti, aby vašimi rozbroji mařeno bylo, co království tomuto dobrého a spasitelného jest.“

Po krátké poradě na obou stranách kněží odpovídali králi Rokycana a Hilarius, každý ve jménu svých. Oba děkovali králi za péči o pokoj v zemi; Rokycana zapíral, žeby strana jeho vystupovala z kompaktat aneb žeby nemravnost u ní zůstala bez trestu. Hilarius zas pravil, že v každém množství nacházívali se dobří i zlí, bude-li kdo vinen ukázan, že také neujde trestu zaslouženého; kompaktat že strana jeho nikdy nepotřebovala, aniž jich ještě potřebuje, pokoj ale, kterýž podle nich se jim podává, že přijímají rádi. Král dal ukázati přejaté psaní jednoho kněze, v němž o něm stálo, žeby byl zuřil proti papežovu poslu a prohlásil se prý sám za kacíře. Kněz ten k svému štěstí nebyl mezi přítomnými. Král tedy sám vyložil kněžstvu spor svůj s papežem a příčinu, proč Fantin byl uvězněn, i zapovídal každému, přimlouvati se za tohoto. Potom vedl si mistr Rokycana stížnost na neposlušnostv kteréhosi kuže; avšak král, bezpochyby aby ukázal svou nestrannost, zakřikl jej: „Mistře! chceš aby tebe poslušni byli všichni, ty pak sám nikoho neposloucháš.“ I tak kněží obojí strany v nemilosti propustil.

Tuto potřebí ještě podotknouti, že když král minulého roku 1461 dne 15. května vydal stavům českým nové zápisy a zaručení své, že jejich práva i svobody a zvláště kompaktata vždy zachovávat i hájiti chce, tuž bezpochyby mistr Rokycana pojal myšlenku, jak by ten skutek oslavil nějakou znamenitou památkou. I počal mezi osadníky na své faře při kostele panny Marie před Týnem příspěvky sbírat na zdělání velikého měděného kalicha, do kterého se čtyry strychy obilí vešly, který vnitř i zevnitř zlatem ztlouští uherského dukátu obložen byl, potom na vytesání veliké kamenné sochy krále Jiřího v plné zbroji s dobytým pozlaceným mečem v pravici, na němž stála slova Veritas vincit, to jest: pravda zvítězí. Tehdáž byl právě vysoký štít řečeného chrámu umělým dílem gotickým do výše vyhnán a snad se po obou stranách jeho již obě věže (ovšem ještě bez vysokých střech svých) do výše vypínaly; zdá se pak, že sám král Jiří hlavní částkou nákladu na toto kostelní průčelí jakož i na řečený kalich a sochu přispěl. Tolik jest jisto, že právě v tu dobu, když papež Pius II.

v Římě kompaktata za neplatná vyhlásil, s vysokého štítu kostela Týnského nad všemi domy Starého města Pražského zasvítíl kalich zlatem zářící a pod ním ve výklenku socha krále Jiřího s dobytým mečem, oznamující všem Čechům a ctitelům kalicha páně, že král hotov jest jeho brániti vši mocí ramena světského. Čechové pod obojí, kteří již se byli obávali, žeby se král od kalicha mohl dáti odvrátiti, brali si z toho znamení útěchu sílíce se důvěrou v záštitu krále Jiřího. Kalich a socha pak do sta šedesáti let skvěly se na štítu chrámu Týnského, až do konečného vyplnění žalostného osudu, kterému propadly, bohdá ne na věky, vlast i národ Český.

Kterak král Jiří osvobodil císaře Bedřicha III. obleženého ve Vídni.

1462 říjen — prosinec.

Neslýchaný posud skutek, že křesťanský král opovážil se papežského legáta trestati vězením, spůsobil netoliko v Římě ale i v celé Evropě náramný hluk. Nenávistníci krále Jiřího radovali se, předvídajíce brzký jeho pád, mnozí z horlivých přátel jeho a z Čechův pod obojí zas těšili se z toho, že přichází čas pomsty nad spupností Římskou. Od té chvíle mezi papežem a králem Jiřím netoliko přízeň a oddanost přestala, ale zmizel tahé mír; nastal konečný rozstrk a nevyhnutelný boj až na smrt. Král Jiří osvědčoval nadarmo, že vězil pouze svého nevěrného služebníka a nikoliv papežova posla, přec nebyl mu tento smělý skutek v Římě nikdy prominut. Že papež hned nepřikročil k činům na potrestání královo, toho příčina ležela v nenedálých událostech. Že však se v Římě již mluvilo o sesazení krále Jiřího, toho důkazem bylo to, že se již asi v měsíci září 1462 cizí jakýsi kníže, bezpochyby vojvoda Burgundský, u papežské stolice ucházel o propůjčení titulu krále Českého.

Neočekávané zastání proti Římu našel král Jiří u císaře Bedřicha, proto že tento záhy poznal, žeby zkažením krále Jiřího odpadla mu podpora, kterou že potřebovatí bude v rakouských pletkách svých dobře tušil. Proto císař napřed protestoval v Římě proti všemu libovolnému nakládání s Českou korunou vystříhaje zároveň papeže, aby v krocích svých proti kališníkům českým neukvapoval se, nechce-li zle posloužit všem těm, kdo v Čechách ještě pa-

peže poslouchali. Potom psal králi Jiřímu doléhaje naň, aby Fantina bez meškání na svobodu propustil. Také vojvoda Ludvík Bavorský, chtěje prostředkovati mezi papežem a Jiřím, kladl propuštění Fantinovo za první výminku.

Král Jiří navštívil již dříve sám osobně Fantina hned brzy po uvěznění jeho, a že ten

choval se u vězení proti němu ještě spurněji, než prvé, kázal ho pod silnou stráž z Prahy na hrad svůj Poděbradský odvesti, kdež již od mnoha let byl obecný žalář pro české sektáře. Nyní však zvláště k žádosti vojvody Ludvíka Bavorského propustil jej dne 27. října 1462 po desítinedělním uvěznění, i dal mu bezpečný průvod ven ze země až do Řezna. Stej-

Duchovenstvo Římské a kališnické strany poslouchá slovo královo v Králové dvoře, 18. září 1462. (Str. 332.)

(19)

ným časem propustil také Prokopa z Rabšteina z jeho závazku a vrátil mu kancléřský úřad zase.

Mezi tím zle se dělo v Rakousích; tam byli stavové vždy ještě v tuhém odporu proti císaři Bedřichovi; dne 19. srpna přidalo se i město Vídeň k nespokojencům, a nechtělo císaře do jeho hradu pustiti, kdež byla císa-

řovna a jeho tříletý syn Maxmilian; teprv po třídenním rokování s nemalou ujmou své vzácnosti a moci byl od Vídeňákův do hradu vpuštěn, kdež však po nedlouhém čase od měšťanův byl obléhán. Neboť již 20. října 1462 počalo se střílení mezi hradem a městem a zároveň boření několika domův a věží. Císař neměl ve hradě než 350 branných lidí; Víde-

hákův ve zbrani bylo prý proti němu do 11 tisíc, a obklíčili hrad takovým způsobem, že všeliké vyvážnutí z něho bylo nemožné. Císaři na pomoc volali jeho přívrženci branný lid ze všech končin zemí jeho, najali i bratrské rotý české a povolali také z Charvat slavného vůdce Jana Vítovce, kterýž měl nyní hodnost hraběte Zagorského. Ale Němci ve Vídni byli vztekli a nešlo jim o nic jiného, než-li o vyhlazení celé rodiny císařské; také jim šel na pomoc bratr císařův, arcikníže Albrecht a jednoty rakouských pánův nespokojených. Přátelé císařovi brzy poznali, že nepostačí síla jejich k udušení zuřivého povstání, nebude-li mimořádná pomoc od krále Českého, kterýž ovšem sám dosti mnoho příčin měl k nespokojenosti s císařem.

Bylo pozdě na noc, asi dne 28. října, Praha větším dílem již v klidném spaní ponořena byla, když tu pozdní jezdec s několika málo průvodci před Horskou bránu přijel a klopotně do města vpuštěn býti žádal. Jel přímo do Králova dvora. Král Jiří byl již samotěn ve svých komnatách, a dovolil, aby pozdní host bez odkladu před něj předstoupiti směl. Byl to Ondřej Baumkircher, rakouský pán a přední přítel císařův; rychlou jízdou z Vídně do Prahy do třiceti koní prý uchvátil, aby vyprosil brzkou pomoc od krále Jiřího pro osvobození císaře Bedřicha a celé jeho rodiny z nebezpečnosti života. Král Jiří vyslechna pohotivě prosby jeho, poodstoupil prý stranou, rozmyšlel se k nebi hledě na chvíli, a pak pochviliv věrnost posla toho řekl k němu: „Odpověď sobě té noci, a zítřka vrát se rychle k pánu svému i pověz mu, že já svůj lid seberu, za tebou si přispíšim a přijdu císaře osvobodit anebo s ním zahynout!“ Avšak Baumkircher ještě snažněji prosil, aby mu nedával samému se vracet, ale aby s ním napřed poslal syna svého Viktorina s dvorskou čeledí, že to bude celému světu rukojemstvím jeho brzké pomoci. Neodepřel ani toho král, celý dvůr byl té noci vzhůru a hned časně z rána rozpisovali se po celé České a Moravské zemi listy, aby pánové, šlechta i města co nejrychleji vojensky se zdvihli a s králem k Vídni táhli osvobodit císaře. Již byla také dvorská čeleď přichystána v počtu asi 2000 mužův, i vydali se s ní kníže Viktorin a pan Zdeněk ze Šternberka hned druhého dne v pochod z Prahy do Rakous. Druhým listem královským dne 5. listopadu daným nařízeno, aby se korouhevní páni čeští a moravští všickni s lidmi svými v den sv. Martina, 11. listopadu, u města

Znojma dohromady strhli, kdežto i král týž den osobně býti sliboval.

Nebezpečnost ve Vídni dostoupilo zatím nejvyššího stupně; přijel tam 2. listopadu arcikníže Albrecht a velký počet pánův rakouských, s jichžto lidmi síla povstalcův až na 20 tisíc bojovníkův vzrostla. Dne 5. listopadu učinili Vídeňáci s Albrechtem a těmi rakouskými pány zvláštní spolek proti císaři, arciknížeti byla z Lince dvě velmi hrubá děla přivezena, obrátili je hned proti hradu, a počal ukrutný útok na hrad trvající bez přestání po několik dní a nocí. Potom počali s císařem rokovati, i žádali, aby se odřekl vlády v zemích svých dědičných k dobrému třiletého syna svého, a sám aby šel císařovat do říše. Císař nechtěl. Mezi tím přiblížila se pomoc česká; kníže Viktorin a pán ze Šternberka dorazili dne 5. listopadu ku Kremži nad Dunajem, odtud se obrátili podle řeky dolů až ke hradu Ortu pod Vídni; tam se přeplavili přes Dunaj a polezevše u Fišamentu spojili se dne 13. listopadu s vojskem ze Štýrska a z Korutan ku pomoci přitáhly. Však nazejtří v neděli dne 14. listopadu byl tu již také sám král Jiří s vojskem jen 7000 lidí branných i položil se u městečka Korneuburku, kamž ještě stihli opozdilé houfy z Čech a Moravy, tak že královské české vojsko vzrostlo až na 22.000 oděncův.

Král Jiří oznámil do hradu Vídeňského císaři příchod svůj, a arciknížeti Albrechtovi žádal, aby z Vídně k němu přišel k rokování. Přišel dne 16. listopadu, a tu král jemu důtklivě a trpce domlouval (ovšem skrze tlumočníka), že tomu vzbouření dal vzrůsti ve vzteky tak neslýchané. Albrecht žaloval na bratra svého, císaře, i žádal věci přílišné, Jiří odpovíral a v nevoli ho od sebe propustil. Nyní rozložil král Jiří své vojsko okolo Vídně, všechen dovoz potravy do města zamezil, a s oddělením u Gumpendorfu ležícím, u kteréhož byl kníže Viktorin s dvorským vojskem královským se umluvil, jak by se mělo na Vídeň útokem hnáti s několika stran.

Dne 19. listopadu Vídeňáci nedaleko tak zvané Červené věže (vedle ramene Dunaje naproti nynějšímu předměstí Leopoldovu) nějaký oheň zapálili; jeden oddíl českého vojska u sv. Oldřicha před městem rozložený na neštěstí považoval ten oheň za znamení od krále k útoku dané, i hnali se tudíž Čechové toho oddílu na město pohříchu s větší srdatostí nežli opatrností, neboť příliš pohrdali německými měšťáky; byli však odraženi ponejprv, podruhé,

potřetí. Z hradu se také střílelo, ale tato střelba jsouc příliš vysoko mířena, uškodila více Čechům nežli městským bojovníkům, tak že Čechové utrpěvše škody příliš velké pryč se zatahnouti museli. Král Jiří pro tuto nenadálou porážku, z nešťastného nedorozumění pošlou, byl hořem a hněvem tak rozčilen, že celý den ničeho nejedl. Duch Vídeňské lůzy však byl tímto zdarem až k šílenosti popnut. Nicméně spozorovali Vídeňáci záhy, že jim i potrav i zásoby střelného prachu docházejí, a k tomu že se s hlavním vojskem českým ještě ani nepotýkali, žeby tudíž mohl konec poněkud jiný býti nežli začátek. Rozmyslivše si to, vyslali dne 21. listopadu k Českému králi do Korneuburka svého purkmistra Volfganga Holzera, a přijel tam i arcikníže Albrecht, aby zjednal příměří i aby krále k vyjednávání sklonil. Začalo se tedy vyjednávati, ale nešlo to ku předu. Král Jiří nechtěl se bez vědomí a vůle císařovy k ničemu vázati, arcikníže Albrecht při každé důležitější věci ucházel se o svolení obce Vídeňské. Chodili tedy z Korneuburka poslové k císaři i k obci do Vídně a nazpět. Vídeňáci každého přísně ohledávali, kdo chodil sem i tam, bojíce se, aby snad císař v přestrojení z hradu jim neušel. Arcikníže Albrecht musel sám v kostele u sv. Štěpána několikrát k lidu mluvit, aby ukrotil nedočkavost jeho, a jen určitý slib, že nikdy k tomu nepřipustí, aby bratr jeho ještě déle vládu vedl v Rakousích, upokojil poněkud horoucí vášně. Konečně dospělo vyjednávání ku konci, dne 2. prosince učiněn jest zápis smlouvy, a poslán pod večer k císaři do hradu, aby přivěsil k němu pečeť svou. Dne 3. prosince vystoupil arcikníže Albrecht na kazatelnu u sv. Štěpána a četl tu smlouvu veřejně nahlas. Obsah byl ten, že má-li býti pokoj, arcikníže Albrecht císaři všecky zámky vrátiti má, kteréž mu byl v dolních Rakousích odňal, však za to že má zase na osm let obdržeti vládu nad celou zemí, a odváděti z ní každoročně císaři 4000 dukátův; dále že zajatí ve válce mají všickni na svobodu propuštění, a cokoli strana straně byla odňala, zase má navraceno býti. Vídeňáci slyšíce, žeby měli dále ještě císaři poplatni býti, počali někteří reptati, purkmistr Holzer zas hněval se, žeby se pokrytým, to jest těm, kteří ve městě císaři věrni zůstali, zase všecko vrátiti mělo. Tu se ozval arcikníže Albrecht hřmotným hlasem řka: „Vídeňáci! slyšte mne a ne jeho, i já jsem váš purkmistr a více než purkmistr: pokoj, který ste žádali, máte před sebou, lepšího do-

sáhnouti nebylo a nebude možná, svá s králem Českým míti nemůžeme; kdo boji, bojujte si sami, já i se svými se odsud odstoupím: kteří však chcete pozdvihnouti rukou na znamení, jako já! zdvihly se ruce v takové většině, že k i purkmistr Holzer, aby nezůstal sám své ruky pozdvihl.

Že pak císař se svou rodinou i s svým velice již trpěl nedostatkem pot zimou, bylo také smluveno, aby hned dne, 4. prosince, svobodně ze hradu vyjít. Proto tedy časně ráno přijeli do Vídeň hradu kníže Viktorin a čeští pány z Rosenberka, Zdeněk ze Šternberka, Michalec z Michalovic, Lev z Ráta, Zdeněk a Albrecht Kos z Postupic a jiní, aby císařskou rodinu tamtudy vyvedli. Však císař naprosto vyjeti branou do města vedoucí, maje že to věc nehodná, aby on se měl dle lidu, a lid na něj; proto musela se zadní hradu, nyní hrubě zatarasená, kterou se hned za město vyjíždělo, odklizená a přinou učiněna býti, což ovšem plných pět trvalo, a teprv popoledni vyjela napředu císařovna Leonora s malým synem Mikulášem a s dvorem svým na pěti skřivozích ze hradu, provázená od pana Zdeněka ze Šternberka. Potom vyjel sám Bedřich na koni v průvodu knížete Vratislava, svěřiv hrad a vše co v něm bylo Hanušovi Velflovi z Warnsdorfu Českého hejtmanu na Kladště. Byla krátká cesta od hradu až ku kostelu sv. Mikuláše v předměstí Leopoldově, ale lid český až příliš hrubě ukazoval císaři svou úctu k majestátu jeho. U sv. Leopolda loučení; císařovna obrátila se odtud se v průvodu vojska štyrského a korutanského k Novému městu za Vídní; císař jel s do Nussdorfu a přepravil se tam přes Na druhém břehu již od rána očekával jezdce jeho král Jiří v tuhé zimě, s k nessedaje. Král i císař vítali se srdečně spolu hned dále do Korneuburka.

Nyní se staral král Jiří předně ještě, aby se oba bratři, císař s arciknížem smířili. Obeslal hned v neděli, 5. prosince arciknížete do Korneuburka, a když jel, Jiří maje s císařem přátelské rozmyšlenky, dal vstoupiti do ní Albrechtu arcikníže Albrecht, jsa muž silný a rychlým krokem k císaři se přiblížil, kolena téměř se poklonil, koše se c

bratra a pánu svému. Avšak císař ani podívat se nechtěl naň a odpovědi mu nedal. Albrecht ještě živěji se přimlouval, tak aby Bedřich nemohl se odpovědi vyhnouti; tu císař odvrácen od něho, jak byl, řekl přítomnému zde rakouskému pánu, co by Albrechtovi zaň odpověditi měl. Arcikníže byl takovým pohrdlivým jednáním bratra svého nanejvýš dojat, a pozdvihl jen k nebi oči a hlasu svého. To vidá král Jiří, vstoupil mezi bratry a řekl: „Když vy se nemůžete srovnati, to já z té moci, kterou ste mně co smírci udělili, sám vás spravedlivě rozdělím.“ I hned musel písař sepsati potřebné listiny na provedení a utvrzení smlouveného srovnání, ačkoliv předvídal, že trvání pokoje asi sotva dlouhé bude.

Znamenejme, že král Jiří vysvobodiv císaře z nejnebezpečnější pohromy, která na něj i na jeho rodinu spadla, stal se skutečně ochráncem celého rodu Habsburského; neboť každý to věděl, kdyby rozkacená lůza Vídeňská byla zvítězila, nedala by se zdržeti vůdcí svými, i ani míry svého vzteku ani slibování neznajíc byla by císaře i rodinu jeho skutečně vyhladila. Arciknížata zas, Albrecht v Rakousích a Sigmunt v Tyrolsku žádných mužských potomkův neměli.

Cím nevládněji se císař Bedřich k svému bratru, tím srdečněji a vděčněji k svému osvoboditeli se choval. Čtyry dni král Jiří s císařem v Korneuburce osobně obcoval, společně s ním také na honby do Enzersdorfu vyjžděl, a oba se snažili odstraniti poslední zbytky závad, které jim posud bránily v dokonalém přátelství. Peněz v náhradu za vojenské tažení slíbil sice císař Bedřich králi Českému dost, ale potom jich nedoplácel dlouho; za to však tím štědrější byl v udělování všelikých milostivých zápisův císařských jak králi samému, tak i království Českému, mnohým českým a moravským pánům, městům a jednotlivým bojovníkům. Zejména splnomocnil krále, aby strany v Německé říši sobě odporne k roku do Prahy svolal a je ve spojení s císařskými radami o všechny jejich různice konečně a spravedlivě rozdělil. Potom vrátil Českému království všechny zápis, kteréž měl na smlouvy dědičné 10. února 1364 mezi císařem Karlem a domem Rakouským uzavřené. V základní výsadě někdy od císaře Bedřicha II. r. 1212 království Českému udělené, kde se povinnosti toho království k říši Římské ustanovují, nyní císař Bedřich III. tyto povinnosti o polovici zmírnil, a také výslovně seznal, že nižádného práva neměl vkládati se do vnitřní vlády zemské v Če-

chách. Král Jiří všecko to sice vděčně přijal, jakkoliv to již byly věci méně potřebné a jen formálního práva se týkaly, ale tím větší cenu proň mělo, že císař Bedřich jeho dva mladší syny, Jindřicha staršího a Jindřicha mladšího čili Hynka do stavu říšských knížat povýšil, čímž starší syn, Viktorin, ovšem již také byl od roku 1459; potom že císař jeho manželce, královně Johanně, zlatou korunu daroval, a že krále Jiřího svému synovi Maxmilianovi za poručníka, ba i za dědice ustanovil, kdyby též Maxmilian let svých nedošel a před časem umřel. K prosbě pana Jindřicha z Lipé, zemského hejtmána Moravského, změnil císař stavům moravským znak zemský. Od 13. století byla v něm totiž orlice bíle a červeně kostkovaná v modrém poli; císař pak dal těm stavům zápis na to, že mohou orlici kostkovati barvou zlatou a červenou, a podnes tak vypadá moravská orlice někdy stavovská, nyní zemského výboru, kdežto země sama při starých barvách zůstala. V politickém ohledu důležité bylo pro krále Jiřího, že císař zcela upřímně mu slíbil, starati se u papeže dle vši své možnosti, aby zlý spor o kompaktata mezi papežem a králem urovnán byl po dobrém a bez dalších nesnází.

Tak měl nyní král Jiří dobrou vůli s císařem, a když se dne 8. prosince v Korneuburce s ním loučil, stala se věc veliká a nevídaná, — císař celek rozehřátý a rozčilený vrhl se do náručí králi Jiřímu! Král se svými se obrátil do Moravy, pobyl přes vánoce v Brně, a vrátil se teprv 2. ledna 1463 do Prahy.

Kníže Viktorin zůstal ještě při císaři, a sprovodil ho s četnou družinou českou z Korneuburka k jeho rodině do Nového města za Vídní. Dlouho-li přátelské city a slíbená vděčnost ku králi Jiřímu v srdci císaře Bedřicha plály, ukáže se brzy v dalším vypravování našem.

Zápas mezi králem Jiřím a papežem Piem II.

1462 — 1463 do července.

Král Jiří hned po uvěznění legáta Fantina vypravil Jana z Rabšteina, probošta Vyšehradského, do Říma k papeži, aby své počínání proti Fantinovi ospravedlnil. Jak málo to působilo na papežovu mysl, ukázalo se brzy z účinkův.

Papež Pius II. již 8. října 1462 dal Vratislavským rozkaz, aby slíbenou přísahu

věrnosti králi Jiřímu neskládali dříve, až jich z Říma povolení k tomu dojde. Potom legát Jeronym Landus, arcibiskup Kretenský, slavil ve Vratislavi dne 14. listopadu vjezd svůj nejinak, než jako pravý pán toho města. Kníže Baltazar Zahaňský byv r. 1461 pro vzpouru rozkazem královským vyhnán ze svého knížetství, žaloval u papeže. Král Jiří byl v tom knížetství na jeho místě bratra jeho Jana usadil. Tu přišel zas nový rozkaz papežský dne 23. listopadu daný, aby ten kníže Jan byl pohnán k soudu, a poddaní jeho aby pod trestem kletby vrátili se ku poslušnosti Baltazarovu. Potom dostala Olomouc a jiná katolická města na Moravě a v Čechách písemné napomenutí od apostolské stolice, aby setrvali obyvatelé u víře a v poslušnosti římské, i aby se nikoho nebáli věduce, že potřebné ochrany se jim dostane.

Mezi tím stalo se osvobození císaře Bedřicha skrze krále Jiřího; císař se skutečně u papeže za Jiřího přimlouval, ale z památného psaní, které papež císaři dne 31. pros. 1462 poslal, viděti, jak zle papež smýšlel o Jiřím. Právil mezi jiným: „O nešťastný věku náš! o ubozí Němci! o bídné křesťanstvo! jehož císař nemůže zachráněn býti, nežli od kacířského krále!... Naklonili sme hlavu a tobě k libosti pozdrželi sme se u vynášení pokut dle práva proti Čechovi zamýšlené... Chytrcstí užíval Čech, nedal tobě zahynouti, ale ani zvítěziti; chce aby Rakušané věčnou nenávistí proti sobě brojili, aby on jsa nad nimi rozsudím, stal se konečně i pánem...“

Král Jiří byl svého radu Antonína Mariniho brzo po návratu téhož z Benátek také k Filipovi, vojvodovi Burgundskému, vypravil, aby jej sklonil k myšlence o vymknutí panovníkův světských z poručnictví Římského. Tento vojvoda ukazoval se mezi tehdejšími panovníky nejochotnějším k boji proti Turkům, ale nyní se ukázalo, že bez papeže ani kroku učiniti nechce; proto Marini bez poručení od něho odešel a ku králi Francouzskému se odebral, jehož také radou a služebníkem byl. Král Ludvík XI. obliboval si návrhy krále Českého, zvláště že již měl příčiny, na papeže se hněvati, a že v budoucím shromáždění panovníkův křesťanských jemu místo předsedatele bylo určeno. Hotov byl, hned o to učiniti smlouvu určitou, ale Marini neměl prý od krále Jiřího dostatečného plnomocenství k uzavření jejímu. Za to nařídil Ludvík Marini, aby také ve jménu jeho v té věci dále vyjednával, zvláště s Benátskými a s králem Kazimírem Polským.

Král Jiří hned po svém návratu od Vídně volal k sobě do Prahy Ludvíka vojvodu Bavorského a markhraběte Albrechta Braniborského, aby je ku konečnému smíření připudil. Ludvík nepřijel, vymlouvaje se, že bez ostatních přátel svých ve vyjednávání pouštěti se nemůže, ale sliboval, že se k výpravě proti Turkům připojí; Albrecht přijel; jemu se líbilo, že král Jiří císaře, jeho přítele, zachránil, a dne 14. února 1463 vstoupil s králem Českým do svazku dokonalé přízně, kteréhož již více nezrušil. Král Jiří také u něho se pokusil, získati ho k návrhu svému o spolku mezi světskými knížaty, že ale byl horlivý přívrženec papežův, sotva mu asi svěřil vše, čeho tím spolkem dosáhnouti chce.

Ještě prozřetelněji musel se král Jiří k svému zeti, Matiašovi králi Uherskému blížiti, neboť ten bral od papeže hned od počátku svého panování peněžité podpory na válku proti Turkům, a záleželo mu proto na tom, aby před papežem a před národy křesťanskými hodně zveličoval nebezpečnost, které hrozí od Turkův. Více mu vážily peníze z Říma posílané, nežli ohled na tchána, kterému nedával velkého práva v srdci svém. A přece od jeho přispění velmi mnoho záviselo, a král Jiří více skrze Benáťany hleděl pobízeti jeho, aby se připojil k zamýšlenému spolku králův a knížat.

Papež Pius II., dříve nežli se rok 1462 skončil, dověděl se již o tajném jednání krále Jiřího, a sám se dovtipoval, že to proti němu a proti duchovní moci vůbec namířeno jest. Mlčel sice, ale hned rázných a důkladných prostředkův se chápal, aby to vše napřed zmařil. Především oznámil veřejně, že se chce sám postaviti v čelo válečné výpravy proti Turkům, potom staral se úsilně o to, aby krále Matiaše Uherského smířil s císařem Bedřichem, čímž chtěl rozvesti svazek, kterým oba poutáni byli ku králi Jiřímu. Skutečně již 19. července 1463 staly se pokoj a smlouva mezi Matiašem a císařem, a Benáťanům bylo se strany papeže domlouváno, aby se s králem Českým ani proti Turkům nespojovali. Potom stala se papežovým návodem v Petrováradě 12. září 1463 válečná smlouva mezi králem Uherským a Benáťany, a Benáťané oznámili králi Jiřímu listem dne 4. listopadu, že se již zavázali papeži a vojvodovi Burgundskému, táhnouti proti Turkům ve spojení s nimi. Od té chvíle musel král Jiří výpravu proti Turkům z mysli své pustiti.

A jako papež kazil králi Jiřímu jeho politické záměry zahraničné, tak ještě horší

nesnáze mu spůsobil ve vlastních jeho zemích korunních. Arcibiskupové Jeroným Landa Kretenský a Jan Hnězdenský museli ve Vratislavi ohlásiti bully papežské, v kterých stálo, že papež vida, kterak král Jiří v neposlušenství a vzpouře proti apoštolské stolici setrvává, město Vratislav veřejně a slavně pod svou ochranu přijímá. Když pak císař novým listem k papeži za krále Jiřího se přimlouval, dal mu papež 16. května 1463 za odpověď, že Jiří, jenž se Českým králem nazýval, skrze osvědčení své na dvorském sjezdu v Praze (13. srpna 1462) sám se z církve a z práva vyloučil, a že musí již za mrtvého považován býti: protož že muselo se psáti Vratislavským, že Jiří již králem býti nemůže, aniž slušné jest, poslouchati toho, kdo samochtě odřezal se od těla Kristova; tak že již nemohou žádné smlouvy ani závazky jemu ku prospěchu býti. Kdyby prý císař nedával o něm dobrých nadějí, žeby papež již dávno byl učinil, co povinen jest proti němu učiniti; císaři k vůli že ještě počká, ale pod výminkou, aby Vratislavští ku poslušenství nucení nebyli.

Mezi tím byli Vratislavští zas vzhůru, papežův legát Landa sílil je netoliko v odboji, ale snažil se také knížata Slezská a jiná města proti králi popouzeti. Kněží a kazatelé všečnou lůzu Vratislavskou opět tak prudce rozbourili, žeby byla již sama vytáhla do pole v pošetilém domnění, že i Prahy a celých Čech dobyde a Čechům naučení dá. Legát a městská rada ovšem ten nesmysl Vratislavských fanatikův zastavili, ale legát nicméně byl toho mínění, žeby válečná síla katolické strany v české koruně ovšem byla dost veliká k provedení papežského usouzení.

Král Jiří nalézal se 15. května 1463 v Kladště; i přišli tam k němu biskupové Tas Olomoucký a Jošt Vratislavský, snažíce se uchvácholiti hněvy jeho zvláště proti Vratislavským. Král je vyzýval, aby se sami ve spolku s pány a městy Římské strany u papeže přimlouvali, aby přec komjaktata potvrdil, proto že to skutečně jest jediný prostředek k zachování pokoje v celém království. Také umluvil se tu král s nimi o valný sněm celé koruny, kterýž by se k 13. červenci 1463 ne do Prahy ale do Brna, města katolického, svolal, aby se tam se strany katolické v té věci dále jednalo.

Mezi tím ve Vratislavi vládl legát Landa, arcibiskup Kretenský; nechtěje však bez vědomí domácího biskupa všecko sám jednati, žádal dne 27. května biskupa Jošta z Ro-

senberka, který již dávno ne ve Vratislavi ale na svém hradě v Nise sídlem byl, aby do Vratislavi přijel a jemu pomáhal v ohlašování a provedení všeho toho, co papež mu byl nařídil. Biskupu Joštovi se s počátku nechtělo, konečně přece přijel. Znaje lépe stav věcí domácích, nežli ten legát cizinec, nebyl s tím srozuměn, kterak legát si počínal, a maje s ním schůzku dne 6. června ve Vratislavi u přítomnosti obou knížat Konradův Olešnických velmi ostře se s ním pohádal. Legát jsa člověk velmi prudké povahy, když biskupa Jošta nemohl sobě ku poslušenství přivesti, počal láti a nazval ho ohyzdou vlasti a poškvrnou církve. Jošt mu na to co výborný znatel bible a staré literatury odpověděl veršem dvanáctým z první kapitoly epištoly sv. Pavla k Titovi: „Kretští vždy lháři, zlé bestie a břicha líná,“ ovšem v textu latinském. Tu se Jeroným Landa, arcibiskup Kretenský, nejvyšším hněvem rozpálen vzbouřil a šel na Jošta silného a tlustého s pěstí, i byli by se prali oba otcové církve, kdyby je přítomní knížata Olešniční nebyli rozvedli. Rudní pánové obsadili hned dům ten, kde se to stalo, aby z něho křiku slyšení nebylo; mohlo se totiž ještě větší pohoršení státi, kdyby se byl obecný lid dověděl o takovém příběhu. Druhého dne bylo zas dobře, zapomněli biskupové o hněvu svém a shodli se v tom, že ke dni ss. Petra a Pavla, 29. června, svolají všechna knížata a města slezská do Vratislavi, aby se poradili, co by činiti bylo „pro čest boží, rozmnožení víry, poslušenství apoštolské stolice, pro jednotu v zemi a ochránění slavné koruny české“. Však v určený den k tomu nepřišlo, nýbrž čekalo se, jaký výsledek bude mít valný sněm Brněnský.

Vůbec bylo ve všech zemích veliké napnutí a očekávání výsledkův, jakých se dodělá sněm Brněnský; papež čekal ještě s trestem ku prosbě legáta i biskupův; však jiný legát, Dominik biskup Torcellanský, který právě zdržoval se u císaře v Novém městě za Vídní, psal naučení katolickým pánům v české koruně, kterak by se na tom sněmu měli chovati. Napomínal a vystříbal jich, aby v Brně v ničem podvesti se nedali a ve všem naprosto jen papeže poslušni byli, neboť prý slyšel, kterak někteří králi radili, aby pod nadějí zachování pokoje katolíky navedl, aby sami papeže o potvrzení kompaktat prosili a se zavázali je brániti; na doklad své rady takových slov užil řka: „Protiví se Bohu, kdo protiví se náměstkovi jeho; papežská moc může od každé přísahy věrnosti poddané rozvázati a rozřešiti. Poslouchá

Boha, kdo náměstku jeho povoluje v těch věcech, kteréž jsou víry a náboženství, třeba by, čehož Bůh nedej, byl i zlý. Neb o zlých pán praví: na stolič Mojžíšově posadili se zákonníci a farizeové; protož všecko, cožkoli rozkázali vám, zachovávejte a číňte, ale podle skutkův jejich nečíňte, a apoštol praví: poslouchajte vyšších svých, netoliko dobrých, ale i zlých.“

Valný sněm vši koruny české v Brně.

1463 13. července.

K určenému dni 13. července, o sv. Markétě, sjeli se do Brna stavové ze všech zemí koruny České u hojném počtu, biskupové také a mnozí praelati; přijel také král Jiří a syn jeho, kníže Viktorin. Shromáždění bylo tedy velmi hlučné a vedly se řeči horlivé; jedni poroučeli a velebili poslušenství králi a věrnost vlasti, druzí poslušenství papeži. Mysli obou stran byly popuzeny, i nebylo chuti, aby jedni druhým ustupovali, pročez také pohřichu i tento sněm nemohl vésti k žádoucímu cíli. Nejzajímavější chvíle ve sněmování tomto nastala, když král Jiří povstal, a rukama sobě boky podpíraje jal se odpovídati straně katolické řka: „Radíte mi, abych se srovnal s papežem, kterýžto však nepřestává mne haniti a mně neslýchané činí násilí, an chce pochybně činiti. mám-li já býti králem Českým. Víte, jakové svobody má království toto, že nikdo nad ním rozkazovati nemá: chcete-li tu svobodu podrobiti jemu? My slíbili jemu poslušenství, jakož povinni jsme podle dávných výsad a obyčejův, jichž opouštěti nemíníme; chceme také s ním i s celým světem rádi pokoj, jednotu a svornost míti, jakož pak snažíme se o pokoj z celého srdce vždy a všude. Žádáte, abychom u víře sjednotili se s křesťanskou církví Římskou: jest však patrno, že církev Římská a křesťanská nejsou jedno; ona jest pomíjející a porušitelná, ale nikoliv tato, společnost všech věřících Kristu, jichžto máme v Praze i v Čechách neméně nežli v Římě. Svatý sbor Basilejský, kterýžto představoval církev křesťanskou, a ne Římskou toliko, propůjčil království tomuto za veliké jeho úsilí a zásluhy, některé kompaktaty, při nichž my vychování sme a umřiti chceme. Kterakým právem smí nám rušiti je papež aneb církev Římská, ježto menší jest církev křesťanské? Vědomo vám jest, kterak jimi upokojeno bylo království toto, a bez nich v po-

koji státi nemůže. Protož žádost jest naše, že rozvážíce to, i kterak předkové naši, králové Sigmunt, Albrecht i Ladislav, zachovávali a spravovali zemi tuto při kompaktatech, pomoci budete, aby totéž i za našeho panování se dalo: neb kterak může papež požadovati od nás více, nežli od těchto předkův našich, kteříž i sami méně byli ku kompaktatům vázáni, nežli my? I když oni nechali a hájili moci jejich neporušené, tím více máme my to činiti, ješto slíbili a přísahali sme zachovati a hájiti stará práva i obyčeje strany obojí. Tato jest cesta nejlepší, po kteréž vy slušné s námi kráčetí máte; jinak chceme ve všem dle rady vaší chovati se k papeži. Kdyby pak to býti nemohlo, jakož obáváme se, že papež jen svévole proti nám užívati bude, máte pomáhati, aby tím věcem aspoň odklad se stal do budoucího koncilium. Jak mile to svoláno bude od jeho Svatosti, aneb sejde se jakkoliv jinak, předložíme jemu kompaktata i budeme jeho poslušni. Neb kdo má souditi a vykládati kompaktata naše, nežli koncilium, od něhož sme je obdrželi? ana práva dí, že vykladatelem a soudcem býti má, kdo byl ustanovitelem a zákonodárcem. Podáváme to na rozum váš, i nepochybujeme, že sami uznáte slušnost a spravedlivost našich žádostí. Však my rádi chceme srovnati se s papežem prostředkováním císařovým, kterýžto slíbil nám i snaží se již také uvoditi věci naše s papežem v umluvu a pokoj, třeba by o to i sám osobně měl se zabráti k jeho Svatosti. Protož napomínáme vas, mějte prozatím strpení a neohlašujte aniž provádějte nějaké odsudky proti nám, pamatujíce čím nám jste povinni co dědičnému pánu svému. Máte mezi námi své životy a statky, ženy a děti, jichžto neslušno vám za příčinou kněží uvoditi v nebezpečí; kněží kamkoliv přijdou, všude panovati chtějí, ale u nás jest tomu jinak. Však já nechci vám brániti ani překážeti, abyste činili papeži, čím jemu povinni jste.“

Praví se, že když král Jiří mluvil, ze slov jeho nebývalo poznati, hněvá-li se na koho aneb nic: ale když byl rozčilen a mluvil sedě, míval obyčej obě ruce na kolena klásti; když však stál, jako při této řeči v Brně, tu sobě oběma rukama boky podpíral.

Katolická strana nezavázala se sice k hájení kompaktat, ale uzavřela přimlouvati se za krále u papeže, císaře, kardinálův a obou legátův, kteří tehdyž byli při dvoře císařském, a potom čekati, až jaký výsledek bude císařova prostředkování. A to bylo všecko, čehož valný sněm Brněnský dokázal. Král Jiří schválil

tenského nežli krále Českého. Z toho šel však náramný náfek strany papežské; legát psal k papeži, papež 3. října 1463 k císaři, že prý král Jiří s katolíky tak zle nakládá, že jejich nařikáním a křiky nad ukrutností jeho každodenně uši mu zaléhají. Jeronym Landus, arcibiskup Kretenský a papežův legát, mezi tím tajně sice ale klopotně s rozličnými knížaty vyjednával, aby je proti králi Jiřímu popudil; od krále Polského Kazimíra byl odbyt, Bedřichovi kurfürstovi Braniborskému a jeho bratru, Albrechtovi markhraběti, mnoho peněz a některé z německých krajín koruny české sliboval, a také na trůn český vyhládku jim otvíral, což oni také odmítli, a králi Jiřímu o tom vědomost dali. Není pochyby, že také jiným knížatům podobné návrhy činil; a tak ukázalo se, že papež chtěl nakládati se zeměmi koruny české tak, jako by trůn již byl uprázdňen a papež právo měl, dle libosti své jej obsaditi.

Mezi tím umřel ve Vídni dne 2. prosince 1463 náhle a bezdětek arcikníže Albrecht, bratr císařův; všeobecně se pravilo, že byl otráven, a Vídeňští lékaři proto ani nechtěli mrtvé tělo otevřít. Císař Bedřich zdědil po něm hořejších Rakous, a zbaviv se jeho úmrtím nejnebezpečnějšího soka, ulehčení měl veliké, tak že již více dobré vůle a pomoci krále Jiřího nepotřeboval. To král Jiří také po čase pocítil.

Když císař Bedřich na den 4. března 1464 uložil říšským knížatům rok do Nového města za Vídní, slíbil král Jiří, že k němu konečně vypraví své poselství, slibované již od Brněnského sněmu. Přední dvě osoby v tom poselství byly Prokop z Rabšteina, kancléř český, a pan Beneš z Veitmile, tehdáž purkhrabí Karlšteinský. Poslové tyto pro veliké vody a nebezpečí na cestě od rot bratrských, kteří podporovali odboj Hynka Bítovského z Lichtenburka, dojeli do Nového města teprve v polovici měsíce března, a vyřídivše poselství své dle naučení ode sněmu Brněnského jim vydaného, stěžovali si na to, jak si Landus, arcibiskup Kretenský, ve Slezsku počíná. Byli tu u císaře dva papežští legátové, Dominik biskup Torcellanský a Rudolf z Rüdesheimu, nyní biskup Labódký (Lavant v Korutanech). Ti nechtěli připustiti, žeby byl papež proti králi Jiřímu vůbec něco učinil, a zvláštní legát, kterého Čechové na papeži se doprošovali, že nepřijde ba že ani potřebný není, pokud král nesplní vše skutkem, cokoli prý jen slovy a přísahami dotud slibo-

val. Žádali tedy legátové, aby král konečně vykonal vůli a rozkaz svatého otce, a že nemohou jemu k tomu ani dosti raditi, prositi a důrazně napomínati. I psal kancléř Prokop z Rabšteina králi svému, dáváje mu napřed zprávu o odpovědi, jakou poslové obdrželi, i zaklínal krále, aby neprodléval poraditi životu svému skrze pokornou prosbu a opravdové skutky, že o něm tak zjednáno jest, že žádný lidský rozum jemu nebude moci pomoci, když proti němu prý Bůh bojovati bude. Při té příležitosti psal králi také bratr Gabriel Rongoni z Verony, Kapistránův někdy tovaryš, kterémuž k libosti král před čtyřmi léty byl uvedl do kláštera sv. Ambrože v Praze bratří jeho Františkánské řehole. Užíval v listu svém slov velmi svobodných, i pravil mezi jinými: „Pakli, čehož Bože nedej, své obyčejné cesty a vymyšlené okolky déle zachovávatí budeš, věř mi, přátelsky mluvím, jakož znáš můj obyčej, nedaleko jest od tebe a od domu tvého zkažení a pád veliký, ač se jeho snad nebojíš. Pamatuji, kterak jest těžko proti ostnu se zpěčovatí, a rozjímej, kterak ode dávna všickni jakkoli mocní páni světa, kteříž proti svaté stolici papežské pozdvihli se, zahynuli, an proti Bohu nižádný šťastně obstátí nemůže“ atd. Zajisté král Jiří, ku kterému takové řeči od přátel a služebníků vedeny býti směly, nebyl ani tyranem ani utlačitelem katolíkův, jak jej nazývali nepřátelé jeho.

Konečný výsledek poselství českého u císaře byl ten, že císař s posly domů se vracějícími ku králi Jiřímu Rohrbachera vypravil s velikým slibováním, že rád chce učiniti vše ke cti a k dobrému krále a království, že o to, což bylo mezi papežem a králem, do Říma již své posly vypravil, ano že kdyby toho potřeba byla i sám osobně chce se k papeži na cestu vydati a přičiniti, aby ta věc k dobrému konci přivedena byla. Byly to ovšem sliby — chyby.

Smrt Kunhuty Kateřiny, královny Uherské.

Marini u krále Uherského.

1464 únor — duben.

Matiáš Huňad řečený Korvín vedl zatím šťastnou válku s Turky, kteří byli minulého roku 1463 pod Mohamedem II. celou Bosnu, zabívše jejího krále Štěpána Tomáševice, v turecký pašalik proměnili. Matiáš jim větší díl Bosny a jižní Charvatsko odňal a

svého bána tam usadil. Pospíchal co vítěz z vojny do Budína, kdež jeho krásná manželka, Kunhuta Kateřina, dcera krále Českého, právě poroditi měla. Bylo to ku konci února 1464, hned v několika dnech po příjezdu Matiašově; královna slehla nešťastně, byvši při porodu takofka umořena, tak že v květu mladosti, v 17. roce věku svého, umřela. Zarmutek královských rodičův jejích v Praze byl zajiště veliký; král Jiří utrpěl ztrátu netoliko co otec nýbrž i co král; neboť Matiaš Korvín kromě své krásné mladé manželky nikoho na světě nemiloval, a stal se tudíž lhostejným ku králi Jiřímu, tchánu svému, nejsa k němu dále vázán nižádným svazkem rodinným, i byl odtud jenom krok ke zřejmému nepřátelství proti svému druhdy tchánovi a dobrodinci.

Měsíc po tomto smutném případě přijel k němu do Budína rytíř Antonín Marini co posel od tří králův, Francouzského, Polského a Českého, aby ho získal pro návrh krále Jiřího, jehož účel byl, jak již nahoře o tom mluveno, užší spojení všech světských knížat a králův dohromady pro zachování pokoje mezi křesťany, pro společnou obranu proti Turkům a pro zamezení přechmatův moci papežské.

Opojen svým vítězstvím v Bosně, a spojen již lonského roku s Benátčany a papežem, přijal král Matiaš to poselství dosti zdvořile sice nicméně z vysoka. Z odpovědi na to z jeho kanceláře vydané vysvítá, že to měl král Matiaš králi Českému za zle, že vůbec takovou věc prováděti se hotoví, anižby jemu byl dříve o tom slušnou zprávu dal. „Neboť ačkoliv král Jiří byl otcem, a král Matiaš synem, že má i syn své království, své rozdílné účely, své rady a zvláštní ohledy, aniž potřebuje, aby zaň jednal kdo jiný.“ S králem Francouzským zas že si Matiaš dávno přál míti smlouvu přátelskou, a protož nyní podávanou že rád a vděčně přijímá, dobře prý věda, že král ten nad jiné krále křesťanské ušlechtilostí rodu a výsostí důstojenství předčí, a proto že jemu (ne králi Jiřímu) dobře náleží jednati věci tak veliké a důležité. Ostatně že o ty věci potřebí jest poraditi se s těmi, s kterými ve zvláštním dorozumění stojí, s Benátčany a zvláště s oběma hlavami křesťanstva, totiž s papežem a císařem. Co do svolání obecného koncilie konečně že se ta věc právem má ponechat papeži, k jehožto důstojenství oprava církve náleží. Z té odpovědi bylo viděti, že strana Římská v radě krále Matiaše velké a rozhodné slovo vedla, a někteří biskupové uherští chtěli prý Mariniho pro takové opovážlivé návrhy od krále Jiřího

přinešené až i do klatby dáti. Co se týč Francouzského, tomu se chtěl král Matiaš vděčiti, a dal, jako již před ním král Polský, své svolení k tomu, aby o věci řečeného návrhu na dvoře francouzském bylo jednáno.

Nedlouho potom, 14. dubna, by v Budíně přátelská smlouva mezi králem Uherským a Českým zase stvrzena, al přece král Matiaš s králem Jiřím blíže spřiznil.

České poselství u Ludvíka XI., krále francouzského.

1464 květen — září.

Nyní zřídil král Jiří slavné poselstvo mělo jeti ku králi Ludvíkovi XI. do aby u něho provedlo smlouvy mezi křesťanskými k slušnému obmezení moci ské. I vyjelo to poselství z Prahy dne 1. tna; v čele jeho byli pan Albrecht z Postupic, bratr Zdeňkův, tehdejší f Lužice, a králův tajný rada rytíř A. Marini z Grenoblu. Komonstvo její želo asi ze 40 osob, nejvíce panošů žebníkův páne Albrechtových. Pan Albrecht Kostka se před jinými pány českými poselství dobře hodil, že byl na slovo pro své umění válečné tak i pro u lásku k literatuře, pro jemné šlechtické a spůsoby; cizincům pak byl tím příjemnější, že nebyl takový zarytý kališník, jako byl Zdeněk. Jeden jeho panoše, jménem Jan psal denník toho poselství, sice krátce, rozumně a zajímavě, kterýž se náhodou naše časy v archivu města Budějovic. Jak se těm poslům vedlo, vypíšeme v z toho denníku.

Když přišli do Němec, potkávali všude se zarytou nenávistí, kterouž o Německý k Čechům choval, a slova museli snášeti zvláště od bab, jako také v Genevě, kdež „baba bezmozká“ přijavši je do hospody u Anděla, vy z hospody ven do deště velikého, zvi jsou z Čech, a kacérovala je“. Ve stíhala je zas „nezbedná zvědavost a obdivování se“, že byli lidé a ne lidé divochové. V Abbeville divili se starší jež pan Albrecht Kostka k sobě na zval, „že Čechové se tak pěkně a slu mích mají“. Byl pak zajisté u t

Čechův pod obojí, jako u tohoto poselství, vždy ještě duch nábožný a mrav přísný, proto jim také nebylo nic tak nápadné v cizině, jako ta přílišná svoboda v obcování obojího pohlaví mezi sebou, všude hojnost a dotíravost veřejných tak řečených „krásných paní“, tak že jeden z komonstva jejich, pan Bavor, prý litoval, když některou spatřil, „že se jest již oženil“; také svěťáckému duchu a mravu kněží v Němcích a ve Francii nemálo se divili.

Podle poručení svého krále dojeli poslové přes Waldsasy, Wunsiedel, Baireut, Normberk dne 27. května do Anspachu, sídla markhraběte Albrechta Braniborského, německého Achilla, kterýž je velmi hostinsky přijal, a kde také pan Albrecht Kostka a rytíř Marini s markhrabětem na lov sobě vyjeli. Markhrabě dal jim dva dvorany, v jejichto průvodu dne 31. května šťastně do Štuttgartu dojeli, kdež Württemberský hrabě sídlil. I tu byli od rad tohoto hraběte poctivě přivítáni. Pak se zastavili ještě u markhraběte Badenského dne 3. června v Badenu, kde je velmi ctil markhrabě i markhrabina Kateřina, kněžna Rakouská a sestra císaře Bedřicha. Dne 5. června přijeli do Strasburka, kdež prý hrdí páni měšťané velmi je uctívali ale též pravili, že horami, které jsou na hranicích francouzských, a Vogesy čili Wasgau se jmenují, bezpečně neprojedou, proto že všude na ně od loupežnické šlechty nastraženo jest, zvláště od jednoho hraběte Hanuše z Ebersberka. Strasburští jim dali 50 jezdcův, mezi nimiž bylo 28 kopinníkův; ale oni když k těm horám přišli, a jim všude mluveno, kterak se sotva probijí lesními a horskými prosmyky, museli ještě 50 branných lidí pěších najmouti a jimi seslíti se. Když pak kníže Lotrinský k žádosti jejich naproti nim také 50 pěších na pomezí poslal, dostali se přes ty hory šťastně do Lotrink, kdež navštívili Lunevillu, Toul a ve městě Bar-le-duc krále Sicilského Renata, příbuzného královské rodiny francouzské z Valois. Dva dni (13. a 14. června) u něho se zdrželi byvše od něho velmi čestně přijati a k slyšení připuštěni; neboť mu dal pan Albrecht Kostka věřící list od krále Jiřího, i vzat jest s Marinim do tajné rady, která drahně hodin trvala, i odpověď tu dostal od toho krále. Dne 15. června octli se poslové již v Šampanii, 16. června byli v Remeši, 20. června v Amiensu, kdež viděli krále Cyprského, bratra královny Francouzské, a kdež také teprv se dověděli, kde Francouzský král Ludvík XI. se zdržuje, neboť se pořád prý po lovích táčel.

Proto se vypravil Marini se svými služebníky a s panošem Jaroslavem z Amiensu napřed k němu dne 22. června do Saint Paul, kdež ho také zastihl a s ním starého vojvodu Burgundského Filipa. Oznámil králi příchod posílův krále Jiřího, prosil, kde a kdy ráčí ty posly před sebe pustiti. Král Ludvík jej velmi ochotně a rád uzřel a také rozkázal, aby poslové do města Abbeville přijeli, že tam též za nimi přibude. Nepřijel tam, nýbrž po několika dnech teprv do nedaleké vsi Dompierre, kamž opět Marini k němu napřed zajel; a tu teprv 30. června zabrali se poslové z Abbeville do té vsi, kdež stála tvrz v bahnech. Tam byl král, a také královna s bratrem svým, králem Cyprským. Když poslové k Dompieru dojeli, vyjel proti nim jakýsi znamenitý pán s jinými francouzskými rytíři, přivítal je a před své obydlí je sprovodil, kdež s koni ssedavše šli pěšky s tím pánem do tvrze ku králi. Když je po dosti dlouhém čekání před krále pustili, tu pan Albrecht Kostka nejprve pověděl pozdravení od krále Jiřího a dal hned list věřící, Marini zas učinil pozdravení od králův Matiaše uherského a Kazimíra Polského, a také hned od obou králův dal listy věřící. Tedy král četl sám ty listy své radě, a nejprve krále Českého; a všecky je přečetl kázal panu Kostkovi a Marinimu, aby sedli na stolice proti králi k tomu připravené. Ale oni se zbraňovali a nechtěli seděti, až rada králova řekla, že jest ten obyčej, aby poslové královští sedíce poselství vyřizovali. A prve než sou sedli, přistoupili k nim dva z rady, žádající od krále, aby co nejkratěji mluvili. Tedy pan Kostka slíbiv tak učiniti, sedl a omlouval se nejprv, žeby raději rytířské běhy chtěl vésti, nežli před tak mocným a nejkréstanštějším králem mluvit; a tak mluvil dobře dlouho a mnoho. Konec a rozum vši té řeči byl tento: že král Český prosí a žádá krále Francouzského, jakožto krále nejkréstanštějšího a toho, jenž miluje obecné dobré křesťanstva, aby ráčil učiniti svolání a sněm králův a knížat křesťanských, aby se oni osobně anebo rady jejich s plnou mocí sjeli v jedno místo a jeden čas, kdežby a kdyby král Francouzský ukázal a položil; a že toho žádá král Český pro chválu Boží a pro zvelebení jak obecné církve tak i říše křesťanské. Trvala ta řeč as hodinu neb více. Také rytíř Marini mluvil o té věci od krále Polského latinsky, od krále Uherského francouzsky, ačkoliv přednášel od obou králův více, nežli pan Kostka od Českého; neboť vypravoval, kterak se jemu vedlo u krále Uher-

ského, že sou jej tam chtěli někteří biskupové v klatbu vehnati, a co jest tam slyšel, kterak papež rozpisoval o králi Francouzském a hanil jej; též i o příhodách, kteréž sou se jemu dály u krále Polského; vykládal také, co se mu přihodilo, když jel před tím od krále Francouzského k pánům Benátčanům, a kterak se ku králi Ludvíkovi XI. králové Český, Polský a Uherský laskavě mají, a jich lidé poddaní kterak velice milují krále i zemi Francouzskou, a zvláště že páni čeští velmi jsou jim přičylní, i páni Benátčané. A když to všecko Marini dílem latinsky dílem francouzsky přednesl, dal král Ludvík odpověď skrze sekretáře svého Rolanda, že ta věc, o kteréž mluvili, jest veliká a že dobrého rozmyslu potřebuje; protož aby zase do Abbeville jeli, král že tam brzy za nimi přijede. A tak poslové ještě téhož dne večer do Abbeville se vrátili.

V radě krále Ludvíka XI. byli mezi jinými patriarcha Jerusalemský, biskup Ebrouický (Evreux) a královský kancléř. Ti čtyry dni u krále v Dompieru se pozdrževše, teprv 4. července do Abbeville přijeli a s českými posly vyjednávati počali, dříve než tam král sám přijel. Tu čeští poslové poznali, že těžká jest úloha, kterou vykonati měli. Ukázalo se, že do Francie již před jejich příjezdem přišla výstraha z Říma, a také z Čech listy od rozličných osob strany Římské, velmi hanlivé, že prý král Jiří jest v klatbě papežské, i královna a všickni poslové že jsou kacíři, a proto že nesluší se králi Francouzskému, aby s nimi vcházel v jakékoli závazky. Král Ludvík tehdyž nehájil svobod Gallikánské církve, byl toliko osobně s papežem v nevoli; avšak jeho radové, nejvíce kněží, byli vesměs Římskému dvoru oddáni; proto chtěli účel poslův českých zmařiti, zamítajíce každé pomyšlení o nějakém sněmu panovníkův světských, ano i obnovení dávných smluv přátelských mezi Francií a Čechami nechtíce; proto v jednání s posly chápali se všech záminek a prostředkův. Hned s počátku nebylo jim plnomocenství českých poslův dost prostranné a určité, a když jim poslové konečně dokázali, že ovšem mají moci k tomu dosti, aby s jejich králem platnou smlouvu učiniti mohli, vyzvali pana Kostku a Mariniho, aby přišli sami dva k nim do bytu králova kancléře. Že tam nikdo jiný nesměl, poslouchali panošové z poselství, Ruprecht, Václav Strachota a Jaroslav u jakéhosi okna, znamenajíce, kterak tam v radě „na se křikají a se hádají, a zvláště o tom sjezdu neb sněmu králův a knížat, pravíce, že toho nesluší žádati

králi Českému, zvláště bez povolení otce tého a císaře křesťanského, a žeby to nepřináleželo jednati otci svatému s císařem aby se král Český v to nepletl; i o to znění krále Českého s králem Franským, to nemělo býti bez vědomí otce svatého. Jiných mnoho řečí uštipných a neužitečných zvláště patriarcha, kancléř a jakýs mistr vili. . . . K jich řečem nejprv počal odpovídat pan Antonín (Marini) horlivým a křiklavým hlasem řka: Vy . . . , vždy chcete, aby bepeže nic dobrého jednáno nebylo! a j mnoho řečí mluvil jest, velmi se hněv. A pan Albrecht (Kostka) také mluvil, a ocky věci, kteréž na otce svatého slušej chovávají Čechové jeho svatosti a též i rovně milosti; ale divná jest věc, že vy látové nerádi vidíte aneb nedopouštíte, a dobrého světských lidí sami mezi sebou je než všecko aby skrze moc a důstojenství latské šlo, a o všech věcech světských i vy duchovní věděli. A jiného také mluv týkaje, že bez odpuštění otce svatého kdo chce s kým chce dobře býti.“ Tak popsal panoš Jaroslav ve svém denníku.

Proč tito kněží při dvoře krále Franského tak nepřátelsky k záměrům krále se chovali, mělo svou příčinu v řečech, tehdyž vůbec chodily o králi Ludvíkově. Zejména na dvoře císaře Bedřicha se prý že král Ludvík chce býti Římským císařem, že netoliko hleděl podmaniti sobě říšské Mety, ale že naproti vojvodům Burgundským a Milánskému počínal si skutečně již jako Římský. O návrhu krále Jiřího však šlo se vůbec jen tak, žeby předsedou s králův křesťanských nemohl nikdo jiný nežli císař Římský. Podle vůle rad svých by král Francouzský měl české posly odbyti a s králem Jiřím co vyhlášeným nepřátelům a novotářům v žádné závazky nevcházet; on však se k poslům přece jinak choval, sobě přáli jeho radové.

Král přijel teprv 10. července do Abbeville, ale tu ničeho s posly nejednal, nýbrž dal říci, aby s ním jeli až do města Dieppe, kteréž již při moři leží. Bylo prý to dosti pěkné ale velmi nezdravé v něm páchal od smradu rybného, ještě mnoho ryb mohl v něm prodávaj, jichžto veliké hromady leží a smrdí. Král tam přijel 13. července, a druhého dne zas odejel Dieppe na nějaký hrad; i řekli radové lovští, aby poslové tam za ním se odnácež se pan Albrecht Kostka již

hněval a jeti nechtěl. Teprv 15. července poslal král pro ně do Dieppe, aby k němu přijeli tři malé míle francouzské na malou tvrz jakéhosi měšťana Dieppského, jménem Neuville, prý dosti špatnou a o samotě stojící. Tu tedy přijeli tam poslové, a král připustil k sobě jenom pana Kostku a Mariniho. Král Ludvík ukazoval se velmi milostivým, a prohlásil se, že pro další jednání o návrhu krále Jiřího zvláštní poselství zřídí, které by po Všech Svatých z Francie do Prahy přijelo; také hned pana Albrechta Kostku z Postupic do své tajné rady přijal, a královský list mu na to dal, aby všech požitkův a všech důstojenství co tajný rada krále Francouzského počítal, načež pan Albrecht králi také hned přísahu učinil. Tajným radám svým pak nařídil král, aby přátelskou smlouvu mezi ním a králem Českým dle žádosti českých poslův sepsali. Když však se páni biskupové a praemí v královské radě divně tvářili, a tomu odpor klásti chtěli, řekl prý král Ludvík XI: „Buď komu libo nebo žel, já chci s králem Českým dobře býti, a s ním v přízeň a přátelství vstoupiti,“ a tu hned propustil pana Kostku a Mariniho od sebe kázav jim do Dieppe se vrátiti, aby si tam ty smlouvy dali napsati.

Však nyní teprv nastalo poslům tuhé jednání s radami krále Francouzského, a trvalo to ještě celý týden, nežli jim zápis o spříznění obou králův dne 18. července v Dieppu podle jejich žádosti sepsán, zapečetěn a vydán byl. První sepsání té smlouvy, jak je radové francouzští byli učinili, hned se poslům ve mnohých kusech nelíbilo. Při druhé schůzce rad a poslův nechtěl tomu pan Kostka připustiti, aby v tom sepsání zůstala zmínka o vojvodovi Burgundském, žeby mu to spříznění nebylo na překážku práva jeho na Luxemburské vojvodství. Tu patriarcha Jerusalemský prý široce dokazoval, kterak král Francouzský, Karel VII., otec nynějšího krále, Luxembursko prý koupil od králové Polské, Alžběty, sestry někdy Ladislava krále Českého, za 60.000 zlatých, a že prý nynější král je dal vojvodovi Burgundskému jakožto vyvolenému otci svému a příteli nejmilejšímu. K tomu krátce odpověděl pan Kostka řka: „O ty věci nejsme posláni, bychom to nyní měli jednati, než vy páni praemí, abyste ráčili věděti, že králová Polská žádného jest práva neměla prodávati zemi Luxemburskou; neb král Ladislav nebyl pravý dědic země České, ani králová Polská, sestra jeho, dědička; než byl král Ladislav slavně paměti zvolen a vzat za krále do Čech. A pak

jestližeby jaké právo vojvoda Burgundský ukázal neb měl, dobře může král Český s šedesáti tisíci zlatých býti, bude-li chtíti Luxembursko míti; králová Polská však žádným obyčejem nemohla Luxembursko k dědictví komu prodávati, my pak těmito smlouvami spřízněním nechceme tu zemi vojvodovi Burgundskému odjímati ani ji od království Českého odtrhnouti.“

Naproti tomu namítali radové francouzští, když jim poslové podali svůj návrh listu poručení, aby v něm nestálo v titulu krále Českého „vojvoda Luxemburský“, v čemž jim poslové vyhověli a nový list poručení sepsali. Však když jim ho druhého dne podali, nelíbil se jim opět titul krále Jiřího, i chtěli, aby stálo toliko: „Jiří z Boží milosti král Český atd.“, že prý jejich král se také ve svém listu poručení své radě chce psáti toliko takto: „Ludvík Boží milostí král Francouzský atd.“ Poslové museli tedy zase nový list poručení psáti, kterýž radové sice přijali, ale potom poslům zas ten první spis svůj od nich nepřijatý podstrčiti chtěli. O to bylo zase krušné hádání, až radové řekli, aby si poslové opět ku králi došli a s ním o to se smluvili, že oni bez jeho vědomí nic nesmějí měniti. Když potom poslové jeti chtěli, řekli jim radové, aby nejezdili, že sami pojedou a toliko aby Marini s nimi jel ku králi. Pověděl pak Marini, když se vrátil, že král kázal české posly odbyti vedle jejich vůle. Tedy musely se ty listy dokonati, jak si toho poslové žádali, ale bylo potom ještě mnoho okolností, nežli vše na čisto opsáno a zpečetěno bylo. A tak se poslové celý týden v tom městě Dieppe obmeškali pro to dvorní prý kejklování rad francouzských.

Obsah hlavního listu smlouvy přátelské byl ten, že oba králové, Francouzský a Český, sobě slibovali, že budou svoji bratři, přátelé a spojenci na všechny časy budoucí, pro dobré a poctivé jak království a osob svých, tak i církve a veškeré říše křesťanské. Však o sněmu králův a knížat křesťanských nebylo zmínky v tom zápisu, neboť slíbil král Ludvík, že o tu věc své posly do Prahy pošle, a tím vše odloženo bylo na čas budoucí.

Poslové opustivše Dieppe dne 22. července přijeli do města Rouenu nad Sekvanou, kdež teprv kancléř královský pečeti ke smlouvám přivěsil. Tu se také rozloučili s rytířem Antonínem Marinem z Grenoblu, kterýž tu již ve vlasti své zůstal. Bezpochyby vystoupil nyní ze služby krále Jiřího, aniž se

o něm více zmínka činí. Pan Albrecht Kostka z Postupic opustiv Rouen již 23. července, obrátil se se svým komonstvem přes Svatého Diviše (Saint Denis) 26. července do Paříže, odkud 28. července poslal rychlého posla ku králi Jiřímu do Čech se zprávou, kterak jest u krále Francouzského pořídl; sám dále do Orleanu nad Loirou se obrátil, neboť měl v úmyslu, přes italské země do vlasti se vrátiti. Ve městě Bourges zjednal tři Francouze, kteří s ním jeli, aby v Čechách koltry na postele a koberce dělali, chtěje se snad králi Jiřímu zavděčiti, kterýž velmi pilen byl rozmnožování průmyslu v Čechách a na Moravě. Ale ti tři Francouzi, dřív nežli dojeli krajin německých, všickni se potom vykradli. Dne 6. srpna dostali se poslové do města Lyonu, kde se dal pan Kostka od německých kupcův přemluvit, aby přes Alpy do Italie nejel, nýbrž že rychleji a bezpečněji přes Kostnici a Ulm do Čech se dostane. Avšak na cestě do Genevy byly tak hrozné cesty, že před i za Seysseli, tehdejšími sídly vojvod Savojských, museli vůz rozebrati a po řece Rodanu vzhůru pracně a s velkou svízeli se plaviti. Z Genevy dostali se přes Lausanu, kde jim poslední Francouz utekl, přes Bern i Aarau do Kostnice čili Konstancie, kdežto prý „zoufalí Němci mistra Jana Husi upálili; a tu noc, když tu leželi, velmi hrom bíl, a jednak celou noc kněží proti hromu zvonili, a zvláště u sv. Petra in summo, kdež sou mistra Husa odsoudili na smrt“. Přeplovivše se přes jezero Bodamské přistáli u města Bregencu; dne 1. září přijeli do Inšpruku, sídla arciknížete Sigmunta, který však pro mor i s manželkou někam jinam ušel. V Pasově se dověděli, že také v Čechách lidé velmi mrou, a že král Jiří s celou rodinou do Mostu zajel. Poplavivše se pak po Dunaji, obrátili se přímo do Čech a nocovali již ve Frimburce, městečku Jana z Rosenberka; avšak pode vsí Svěrazí půl míle od Krumlova se pan Albrecht Kostka tak povážlivě roznemohl, že ledva odtud dojel do kláštera ke Zlaté Koruně. Opat jej druhého dne poněkud zdravějšího sám dovezl do Budějovic, kdež se poslové dověděli, že král jest v Jihlavě. V Jindřichově Hradci uslyšeli, že král do Brna jede; z Jihlavy pak odeslal pan Kostka dvořany své na Lito-myšl, a sám jel s ostatními posly přes Meziříčí a Tišnov do Brna, kde 14. září králi Jiřímu listy dal a poselství vyřídil.

Odročením otázky o valných sjezdech pa-

novníkův světských byla ta otázka sama již pohřbena, neboť ani slíbené poselství z cíle do Prahy nepřišlo, ačkoliv král Jiří stával býti ve spojení s králem Ludvíkem a své myšlenky také ještě později se nesly. Kdyby bylo jemu možné bývalo, je uskutečny by se politické věci v Evropě brzo obrátily ku prospěchu a blahobytu národů. Avšak k provedení jejímu nehodilo se 15. století, kde u knížat panovalo vůbec hluboké a hrubé sobectví.

Smrt papeže Pia II. a povážlivá znamení, i pánové strany katolické o králi smýšle 1464 srpen.

Chtěl-li papež Pius II. králi Jiřímu všem překaziti, aby nevzniknul a v čelo stánského vojska proti Turkům postavil nemohl, to jemu samému o nic lépe se nechtělo. Jakkoliv se byl slavně a hlučně prohlásil sám, ačkoliv stár a churav, v čelo všeo výpravy postavil, nalezlo to přece málo o v Evropě. Myslílo se, že když náměstek stův na zemi se svými kardinály pod ním kříže proti nevěřícím do boje potrubuje krále ani knížete, který by chtěl zůstat. Zatím shluklo se v Italii v okolí Pisy a Jakýna čili Ankony něco sběru křižáckých vojsk, jakož čeští poslové na cestě do Francie dne 21. května 1464 nedaleko kláštera Waldsaského takový houf Turkův potkali, kteří na pohany táhli; nyní v měsíci červnu měl se papež zdvihno vojenské tažení nastoupiti. Než však se zhnul, vypravil dne 15. června 1464 pro Jiřímu, „kterýž se zove králem Českým“, půhon, aby co obžalovaný z kacířství v dnech osobně k soudu před papežskou se dostavil. Potom 19. června Pius II. tečně z Říma do Jakýnu přijel, kdež kromě řetených houfův křižáckých nebyl jednoho knížete, ani vojska strojného, zemi ni ra moři, ježto by se bylo mohl staviti k odporu co roveň proti moci moudrého sultána. Tu v Jakýně uleh papež lůžko, v němž několik neděl poležel v nemoci, a jen dva dni před svou smrtí se té jediné útěchy, že spatřil na moři k Benátské, které se konečně blížilo. Dne 15. umřel tam papež Pius II. (Eneáš Syl Piccolomini), někdy dějepisec král

Českého a bohužel původce jeho neštěstí. Karlovo, kteří s ním do Jakýna přišli, vrátili se hned nazpět do Říma, a na výpravu sebrané peníze králi Matiašovi do Uher k podpoře války poslali. To byl konec slavné chystané všeobecné války proti Turkům.

Když papežské bully s pňonem proti králi Jiřímu došly císaře Bedřicha, objevil ten neobyčejnou smělost a odvahu, neboť je potlačil a umořil, tak že ani řádně vyhlášeny být, ani v Čechách škody způsobiti mohly.

Papež Pius II. sice umřel, ale králi Jiřímu se neulehčilo. Všechny jeho snahy, aby co kališník ze svého osamotnělého postavení v křesťanstvě vyhrádnul, posud s nezdarem se potlačovaly, tak jeho krátké bažení po koruně římské, jeho návrh k opravám v říši Římské, jeho uslechtilá myšlénka o stálých sněmích králův a knížat křesťanských; výtečné ustrojení papežské moci v celém západním křesťanstvě odolalo všem jeho útokům a zmařilo je všecky. Nezbyvalo mu nyní nic, nežli nejisté osobní přátelství panovníkův sousedních, kterých si byl získal svým počínáním moudrým, důrazným a nezištným.

Zatím na neštěstí vlasti vyklíčil se v samém lůně národu Českého zárodek zlý, kterýž nyní do váhy na stranu jemu nepřátelskou těžce počal padati. Toto zlé byla nesrovnalá moc a svémyslnost pánův českých, která po bitvě Lipanské (1434), kdež byla síla demokratických obcí zlomena, čím déle tím více rostla a množila se. Korouhevní pánové byli nyní hlavní držitelové branné moci v zemi, dlouhý čas za bezvládní nikoho neposlouchali, a naplňoval je hrdostí cit, že mohou sami dělati sobě krále a pána dle libosti své. Jiří Poděbradský vzešel sice z nich, ne co náčelník právě jejich, nýbrž strany té, která v rytířích, v zemanstvu a ve městech hlavní sílu svou měla; pánové zas nejen bezděčně uznali vládu jeho, ale potom i pomáhali jemu povztyčiti opět moc a vážnost královskou. Když pak se mu dařilo a on své králování po mnohá léta nejen zdárně ale i co rok skvěleji provozoval, — tu ve mnohých pánech, kteří se mu rodem rovnali, procitla žárlivost; neboť pro jeho přednosti ducha smyslu neměli, tudíž ani je oceňiti uměli. Větší počet předních rodův panův Římské církvi věren zůstával, proto nemohlo to jinak přijíti, než že tyto pánové při stálém popichování se strany Římské, ke všemu, co s kališnickou většinou národu souviselo, vždy větší nechuť dostávali. Když konečně z Říma k nim docházeli hlasové, že nesluší se poslou-

chatí krále kacířského, tu mnozí nakloňovali dost zřejmě ucha svého hlasům takovým. Jestliže král některého padoucha a zemského škůdce jejich stavu trestal, tento křičel i žaloval do Říma, že pro katolickou víru pronásledování musí trpěti, jestliže král nehověl některým jejich žádostem, žalovali také na křivdu. Katolickému kněžstvu, kterému na ten čas selhala naděje, že k bývalé moci své navraceno bude, také se stýskalo, a tak pokrytá vášně proti králi netoliko v Slezsku a na Moravě, ale i v samých Čechách doutnala. Právě nyní zuřící mor byl příčinou, že se tato vášně ještě více rozdmýchala. Mor ten počav na podzim roku 1463, následujícího roku sice poulevil trochu, však brzy v srpnu a září 1464 novou a větší prudkostí počal řádit. Umřelo mnoho pánův a nižších šlechticův bez poručení statku svého, a v takových případech měl právo král Český, co vrchní ochránce vdov a sirotkův, poručníky jim dávat. Takový poručník stával se i nápadníkem statku poručence svého, kdykoli tento nedošel let svých dospělých. Rozumí se, že král Jiří nebyl ochoten udělovati poručnictví lidem, o kterých věděl, že se neochotně mají k němu a k vládě jeho. Tací byli větším dílem katolíci, a ti nyní přidávali se k těm, kteří tvrdili, že pro víru křivda se jim děje. Tak vášně proti králi ještě více zrostly, a do stávající z Říma vždy nových podnětův, nedaly se více ukojiti. Veřejně pod pláštěm víry proti králi vystupovati přece si nespokojenci netroufali, proto že celé Čechy věděly, že se jim pro víru od krále skutečně žádného příkoří neděje; proto si umínili, své nespokojenosti tím vlasteneckou barvu dáti, že vedli řeči a stesky na přechvaty krále Jiřího, že ztenčuje a ruší starodávná práva a svobody. Tak srazivše se katolíci nespokojenci potom v politickou jednotu, po několik let královskou moc v zemi podržovali, ovšem s tak chatrným prospěchem, jak chatrné a nepodstatné byly jejich stížnosti. Tito političtí nespokojenci ze zemí koruny České hledali i nacházeli v Římě ochranu a podporu, a v Římě již od r. 1463 čím dál tím určitěji odbojníkům proti králi Jiřímu za právo dávano, krále pak za bezprávníka a uchvatitele trůnu pokládáno.

Ze všech dosavadních odbojníkův proti králi nejurputnější byl pan Hynek Bitovský z Lichtenburka, starý osobní nenávistník jeho. Příčina nesmířitelné nenávisti jeho ku králi Jiřímu podána byla již r. 1455 tím, že Jiří ještě co správce zemský svému strýci Prockovi z Kunstatu dopomohl k úřadu

královského komorníka Olomúckého, kteréhož by byl Hynek Bítovský po svém otci Janovi nejraději sám pro sebe dosáhl. Proti Prockovi strojí pak takové pikle, že tento po svém povýšení ani na sněm téhož roku přijíti si netroufal, vymlouvaje se nemocí, ano i písemně moravské stavy žádal, aby jej v ochranu svou vzali proti nepřátelským úkladům pana Hynka. Tento Hynek Bítovský z Lichtenburka byl sídlem na hradě Cornštejně strmicím nad řekou Dyjí nedaleko hradu Bítova, kterým vládli jeho strýcové. Již roku 1462 poslal do Říma k papeži Piovii II. tázat se, má-li pro vyhnutí se pronásledování činiti poslušnost králi Jiřímu, kterýž sám apoštolské stolice není poslušen? a za odpověď obdržel, že není povinen poslouchati krále, ale doufati u vysobození a v náhradu od Boha. Následkem toho počal roku 1463 otevřenou válku, jak již výše podotknuto bylo; Achac Bohunek, mistr řádu křižovníků sv. Jana v Mailberce v Rakousích a část rot bratrských s ním se spojili. Král Jiří měl sice péči naň, ale bezprostředně ničeho proti němu nepočínal; nyní celou tu věc podal na stavy moravské a na soud jejich zemský. Trvalo to dlouho, nežli v té při postoupilo se dále, nicméně musela se přece konečně vyřknouti klatba nad panem Hynkem jakožto nepřitelem země. Olomoucký biskup Tas z Boskovic a jiní moravští pánové chtěli velice, aby se to mírně vyjednálo; mělť pan Hynek bratra Štěpána Bítovského z Lichtenburka, kterýž králi se poddáv věrnost jemu přísahal, a tu pánové chtěli, aby Hynek tomu bratru své statky ku spravování postoupil, a když králi naprosto se nechce poddati, prosili zas krále, aby Hynkovi dovolil, požívati důchodův z těch statkův v cizině. I toho nechtěl pan Hynek učiniti, a tak byla klatba nad ním vyřčena a zákonu průchod dán. Teď celá Morava, pánové kališníčtí i katoličtí, praeláti i německá města postavili na počátku měsíce července 1464 branné lidi své do pole proti panu Hynkovi co rušiteli míru zemského. Králův syn, kníže Viktorin, co hejtman markhrabství Moravského, vedl je k dobývání hradův Hynkových. Již před 15. srpnem dobyt jest hrad jeden, jménem prý Raispurk, nyní neznámý, ale dobývání hradu Cornštejna bylo velmi namáhavé; musely se stavěti bašty proti němu, s nichž se do něho střílelo, i protáhlo se to až do následujícího roku, jakž potom vypravovati budeme.

Nový papež Pavel II. a jeho první jednání v českých věcech.

1464 září — 1465 březen.

Jošt z Rosenberka, biskup Vrský, dovědév se o pūhonu od papeže na krále Jiřího vydaném, poslal do Říma důvěrníka, kněze Tomáše řádu Johana čili jak se tehdaž říkalo Strakonického. než ten do Říma dojel, umřel zatím Pius II. v Jakýně, a byl již 30. srpna papežem na apoštolskou stolicí posazen. Tento papež byl rozený Benátčan, nazýval se Barbo s titulem „kardinála od sv. Marka“, ale nerovnal se vysoce vzdělanému předešlému ani duchem ani mravní povahou. Opak šly o něm hlasy, že byl příliš hrdý, nívý, zženštilý a ukrutný, šperkův a přehrad slušnost milovný; také prý velmi obořoval, aby se mu lidé pro krásu těla jímali, jakož si chtěl také s počátku cizím jménem Formosus, to jest lepotvárný, ještě aby se všecko obdivovalo té skvělosti a nádheře, s kterouž se vždy u veřejnosti zval. Naproti tomu zas těžko bylo do něho slyšení. Kdo o to stáli, bývali násobně odbýváni, neboť v kancelářích nelze bylo ničeho poříditi bez peněz. Jeho potomní kruté jednání proti českému králi Jiřímu šlo sice pod jeho jménem, vycházelo více od kardinálův, mezi nimiž šťe Karvajal nejvíce horlil proti českému.

Johanita kněz Tomáš, posel biskupa domohl se slyšení u nového papeže, a kládal jemu od biskupa, kterak nebylo počínání jeho předchůdce pro všeobecné tolsky v zemích koruny české; král není tak zlý a dobré radě nepřístupný, jest se obávati, aby přísné počínání proti němu neudusilo v něm konečně dobré vůle, to snad nemuseli utrpěti katolíci věrní; pak, aby od započaté pře aspoň poprvé jestli ne celé ustoupeno bylo. Papež Piovii již o tom věděl, kterak císař Bedřich Piovii proti Jiřímu vydané potlačil; pro uslyšel prosbu takovou, ale nicméně po věc k rozhodnutí třem kardinálům, Iriónovi, Karvajalovi a Vilému Ostienskému. Od těch přijal posel Vratislavského odpověď dne 30. října, kteráž zněla v ten smysl: že papež k žádosti biskupově pod tou výminkou mezi tím proti Vratislavskému od toho

Čechami vládne“, nic se nepočínalo, i aby se biskup přičinil o jeho navrácení ke skutečnému poslušnosti; potom kterak prý se v Římě všichni diví, že „ten, kterýž se za krále má“, uslyšev o povýšení nového papeže, neposlal ihned nikoho s gratulací do Říma, jako jiní panovníci, — však že rány, kteréž netrpí lékařství, železem hojeny, a shnilí údové od těla církve svaté ovšem odřezání býti musejí, aby jeho nenakazili jedem svým. Ať prý jen ten, „o kterém řeč jest“, nemyslí, že s papežem Piem, svatě paměti, již pohřbena jest všechna moc apoštolské stolice, jakoby jeho náměstek neměl ani msti mohl horlivosti a síly ku skrovení těch, kteříž proti svaté církvi rohův svých pozdvihují. „Ba neumenšena, ale rozmnožena jest v Pavlu biskupu síla, a jinými léky Vratislavských brániti bude, nežli jest myslil papež Pius; neb nebude těžko rozdělití to, co shromážděno jest proti Turkům, a částku k obraně Vratislavi obrátiti.“

Z obsahu tohoto listu poznati lze, že král Jiří, kterýž sobě po smrti papeže Pia již lépe tušiti počal, nejen ničeho nezískal, a že naopak brzo poznal, kterak snáze bylo jednati u věci jeho s papežem rozumným a znalým, nežli s nástupcem jeho vášnivým a neznalým.

Dne 12. října 1464 přišli do Říma poslové císaře Bedřicha pozdravit nového papeže. V jejich čele byl známý již Jan Rohrbacher, jemuž uloženo bylo, aby také ve věcech Českého krále jednal. Když prý se před papeže postavil a za krále Jiřího se přimlouval, dána mu jest otázka, zdali král Jiří skutečně o tom neví, že zvolen jest nový papež Pavel II.? Rohrbacher činil naději, že poslove z Čech ještě přijdou, a papež prý byl rád z toho. Vlak později přišla za posly zpráva od císaře do Říma, že z Čech nikdo nepřijde, a když to Rohrbacher papeži oznámil, že Českého krále zašly důležité překážky, pro kteréž vypravení poslův podložiti musel, tu papež náhle přetrhl řeč o tom, a nechtěl dále o tom mluvit. Předtím pak Rohrbacher co důvěrník císařův trojí prosbu papeži: nejprv aby neráčil následovati příkladu předchůdce svého naproti králi Českému, ale nakloniti se jemu svou milostí; za druhé aby zdviženy byly a zrušeny všechny pňhony a pře; a za třetí aby ráčil vypravití znamenitého legáta do království Českého k urovnání různic povstálých, o kterémž nepochybováno, žeby se mu dařilo. Na první dvě prosby papež prý laskavě odpověděl pod výminkou, jestliže král splní, co slíbil a čeho na něm žádá; však co do poslání legáta, tu teprv po

čtyrech nedělích, 28. prosince, dal za konečnou odpověď, že poslán bude legát, však ne do Čech, nýbrž k císařskému dvoru, tam že se má král Český k němu obracet, a že k tomu jest jmenován Rudolf z Rudesheimu, biskup Labódský, muž prý laskavý i rozumný, a králi Českému dobře nakloněný.

Tu se na počátku r. 1465 objevil najednou v Římě pan Hynek Bítovský z Lichtenburka, jehož král Jiří na jeho hradě Cornšteine právě dobýval. Vida totiž pan Hynek, žeby se na řečeném hradě přes zimu neudržel, jelikož posádka již hrozný hlad trpěla a také válečných prostředkův k další obraně se nedostávalo, vyprosil před zimou na obléhatelích stání zbraně; i poručiv obranu hradu rytíři Janu Šarovcovi, vykradl se z něho, podtají spíše a válečných potřeb na hrad dodal, potom přes Vídeň k císaři, a když tu, jak se zdá, sluchu nenašel, od něho přímo do Říma k papeži se odebral. Tu se pomocí právě výše řečeného biskupa Rudolfa Labódského, svého dávného přítele, dostal k slyšení u papeže, i vedl nejhroznější řeči a žaloby na krále Jiřího, kterak prý co dobrý katolík od něho trpěti musí, a kterak prý vždy hotov byl státi k papežovu soudu a podrobiti se jeho rozsudku. Takové odvolávání se k papežskému soudu bývalo v Římě vždy rádo slyšáno a neminulo se nikdy se žádaným účinkem. Papež Pavel II. uznal, že pan Hynek jest katolík pravý a horlivý, i udělal se mu soudcem v jeho věci, chtěje se o ní zasaditi celou mocí svou. Položiv to za výminku všeho dalšího vyjednávání s králem Jiřím, aby především přestalo nejen dobývání hradu Cornšteina, ale také aby panu Hynkovi za všechny škody náhrada se stala, odsoudil papež krále Jiřího již napřed. A řečený biskup Labódský již 21. ledna 1465 vydal o tom z Říma množství psaní ke všem katolíkům do Moravy a do Čech, poroučeje každému zvláště jménem papeže, aby bez meškání odvolal své lidi hradu Cornšteina dobývajcí. Nej důležitější psaní dostal biskup Olomoucký, Tas z Boskovic, kterému se vytýkalo, že maje býti ochráncem může katolík stál se sám také pronásledovatelem jeho.

Poslední hádka o náboženství mezi katolíky a kalíšníky. Dobytí hradu Cornšteina na Moravě.

1465 únor — červen.

Mezi tím, co se v Římě ukládalo o krále Jiřího, zdvihány jsou v Čechách vždy hojnější

žaloby o rušení náboženského pokoje; tu žaloval mistr Jan Rokycana, tu zas kapitula kostela Pražského. Bylo znáti, kterak vplyv Římský zase do země mocněji se vtírá, a vášně k novému výbuchu popouzí. Král Jiří chtěl hrozivý rozbij hned v počátcích zameziti, a položil do Prahy, a sice do svého Dvora králova, valný sněm ke dni hromnic, 2. února 1465, aby se tu strany samy nějak umluvíti a srovnati mohly, počítaje ovšem při tom mnoho na vlastenské smýšlení sněmovníkův, že roztržce dále šířiti se nedají. Sešel se hluché netoliko veliký počet světských ze všech tří stavů zemských, ale též i kněží; i vyvolen jest především výbor z pánův a rytířův katolických i kališnických po 45 osobách obojí strany, a z poslův každého královského města po dvou; a ten výbor měl býti jako soudce mezi katolíky a kališníky. Dne 7. února pak zahájil sněm král sám dojmavou řečí, ve kteréž obšírně vyložil péči svou o zachování pokoje, a kterak mnohonásobné žaloby o rušení jeho docházejí tu od mistra Rokycany, tu od kněze Hilaria, děkana kapitulního; ty že žádají opravy, a proto že svolal pány stavy, pohledávaje na nich, aby s obojí strany vyhledávali prostředkův, jak by svornost mezi nimi obnovena a pojištěna býti mohla. Potom se počalo rokovati u přítomnosti duchovenstva strany obojí, ale netrvalo dlouho, již celý sněm octnul se v hádkách náboženských neutěšených a nekoječných. Vykládaly se články víry, o které spor byl, a příběhy dějin církevních ve vlasti: Rokycana počal vypravovati, jak a co se dělo hned od roku 1408, kapitulní děkan Hilarius zas zaběhl až ke svatým apoštolům slovanským, Cyrilovi a Methodiovi, o kterých tvrdil, že prý první kollegiatní chrám v Praze založili. Rokycana vytýkal Hilariovi, někdy svému učenníku, že od kalicha odpadl; Hilarius mu to zas vrátil namítaje, že i on mistr Rokycana za mládí svého v klášteře Rokycanském pod jednou přijímal, a že také potom své přesvědčení změnil: zdali pak odstoupil od bludu čili od pravdy, když nabyt lepšího poznání? Ze světských sněmovníkův mluvili nejvíce pánové, a to se strany Římské Jan z Rosenberka, Zdeněk Konopištský ze Sternberka, Oldřich z Hasenburka, Vilém z Riesenberka a Rabí, Lev z Rožmitala a kancléř Prokop z Rabšteina, se strany kališnické Zdeněk Kostka z Postupic, Jan Malovec z Pacova, Burian Trčka z Lípy na Lipnici a Samuel z Hrádku a Valečova. Vedly se také

stížnosti na bouřlivá kázání katolických kněží, jako kněze Valentina v Budyni a kněze Jiřího v Soběslavi, a to odpovídali pánové Oldřich z Hasenburka a Jan z Rosenberka za ně co poddané své. I trvaly ty hádky v podobném způsobu ode čtvrtka, 7. února, až do pondělka, 11. února 1465, až král Jiří poznáv, že nevedly ku smíření ale k většímu ještě rozhořčení obou stran, náhle je přetrhl a sněm rozpustil.

A to bylo poslední hádání o náboženství za časův husitských; theologové obou stran zůstali každý při svém. Ale o čem v královské síni bylo náruživě mluveno, to brzy i na ulicích Pražských se ozývalo; lid jsa na straně Rokycanově počal veřejně láti na kněžstvo i na pány Římské strany, pronášeje rouhání a utrhaní neslušná. Král Jiří však nedal tomu pohnutí mysli vzrůstí až ke skutkům násilným a bouřlivým.

Král Jiří dověděl se o tom, co se mezi tím v Římě způsobením pana Hynka Bítovského k neprospěchu jeho přihodilo, poznal i litoval své chyby, že nového papeže pozdraviti zanedbal; proto dne 7. března 1465 omlouval své pochybení listem k papeži velmi uctivým, v němž i o panu Hynkovi oznámil, že nikoliv pro náboženství, nýbrž pro veřejný odboj, co nepřítel a zemský škůdce od veškeré země Moravské válkou stíhán jest. I prosil král papeže, aby se takového člověka neujímal ve věci, která s vírou ničeho činiti nemá.

Nový papežův legát, Rudolf biskup Labodský, přišel mezi tím dne 14. března ke dvoru císařovu, a obnovil hned odtud rozkazy papežské, v příčině pana Hynka ke všem pánům a praelátům moravským a českým vydané. Císař to nechtěl podporovati, pravě, že mu do věci Hynkovy nic není. Olomoucký biskup Tas na psaní od legáta obdržené psal mu 27. března z Výškova odpověď velmi ráznou, že Hynek Bítovský spurností svou nepřijímaje ani rady ani pomoci netoliko sebe, ale i celou vlast svou do velikých nesnází a škod uvrhl; že u něho jest náboženství věc vedlejší, a že jeho odboj jen ze staré nenávisti proti králi pochází; pročť že Hynkova věc jest příliš lehká a apoštolské stolice nehodna, král že nikdy k odtrhnutí od hradu Cornšteina nesvolí, pokud dobyt nebude, a žeby až směšno bylo, aby smíření s Římskou církví od Čechův i Moravanův od padestátí let již hledané, od Cornšteina záviseti aneb jím se rušiti mělo.

Král Jiří vypravil dne 1. dubna k tomu legátovi do Nového města za Vídní pana

Beneš z Veitmile s psaním, v kterém se určitě vyjádřil, že odtrhnouti od hradu Cornšteina brání mu zemský zákon i čest, a proto že toho nikoliv neučiní. I měl pan Beneš legáta k tomu míti, aby odvolal papežské rozkazy proti oblehatelům řečeného hradu vydané. Legát nemohl více učiniti, leč že slíbil posečkati s vykonáním papežských hrozeb, až od papeže další naučení dostane. Papež Pavel II. pak na psaní krále Jiřího neodpověděl jemu samému, nýbrž praelatům a pánům českým dne 13. května, i pravil, že mu lito bylo slyšeti o panu Hynkovi, že muž tak upřímně katolický nezachoval se ve vlasti, jak se zachovati měl; ale že ten, co ho pronásleduje, osvědčiv se býti kromě církve, dle práva prý žádné soudní moci nad ním nemá. Hynek že prý není vinen, když mu poslušensství odepřel. Mají tedy všichni dobyvatelé hradu od něho odtrhnouti, Hynkovi jej navrátiti, a věc tu k soudu před apoštolskou stolicí podati.

Ale nevyplnila se papežova vůle. Dobývání hradu Cornšteina trvalo již přes deset měsícův, a rytíř Jan Šarovec, Hynkův hejtmán na hradě, konečně hladem přinucen vzdal se dne 9. června 1465 vrchnímu veliteli na baště proti hradu nastavené, rytíři Oldřichovi Mládenci z Milčína. Král Jiří daroval potom hrad valně porouchaný i se vším příslušenstvím panu Hynkovi Krajířovi z Krajku, který si při obležení jeho dobrých zásluh byl získal. Od té doby pustnul Cornštejn vždy víc a více, a nyní strmí mohutné zříceniny jeho přes vrcholky lesní houště, která celý vrch opanovala, vysoko nad řekou Dyjí, která se v hlubině pod ním na tři strany zatáčí. Na hradebních zdech znáti ještě výlomy způsobené od železných beranův, kterými dobyvatelé do nich tloukli, ba na nejbližším, ještě vyšším vrchu zachovaly se izbytky bašty, z které se do hradu střílelo.

Král Jiří pohnán k soudu do Říma. Počátky jednoty katolických pánův proti králi Jiřímu.

1465 únor — srpen.

Sotva uslyšel papež Pavel II., že hrad Cornštejn dobyt a Hynek Bítofský z Lichtenburka jak na odbojníka sluší, potrestán byl, utvrdil se ve svém hněvu proti králi Jiřímu, poddávaje se od té doby zcela vůli kardinála Karvajala, nejúhlavnějšího nyní nepřitele krále Jiřího při dvoře papežském. Papežský

prokurátor ve věcech víry, Antonín z Eugubio, žádal, aby soud na krále Jiřího, již od papeže Pia II. uvalený a mezi tím zastavený, nyní znova svůj průchod měl. Papež svoliv k tomu odevzdal dne 22. července 1465 vedení pře proti Českému králi třem kardinálům, Bessarionovi, Karvajalovi a Bernardovi Spoletánskému, a ti také brzo, již 2. srpna, vydali „půhon na Jiřího z Poděbrad, jenž se králem Českým nazývá“, aby se ve 180 dnech osobně ke dvoru papežskému do Říma dostavil, a vyvodil se z nářku kacířství, zpronevěření, z křivé přísahy, svato-krádeže, rouhání a z jiných s nimi spojených nepravostí. Papež nečekaje ani na provedení toho soudu, již dne 6. srpna svého legáta, Rudolfa, biskupa Labódského, splnomocnil, aby jménem jeho všechny přátele, spojence a poddané Jiřího z Poděbrad osvobodil ode všech závazkův k němu, ba aby i každého, kdož by jemu víru zachovati ano ještě pomoci přinášeti chtěl, do klatby dával. Zároveň měl legát Rudolf všechny přední knížata v Němcích objížděti, u nich na Jiřího žalovati a jejich přátelské smlouvy, jaké by s ním měli, rušiti. Jiný legát s podobným posláním jel k Uher-skému králi Matiašovi.

Byl to skutek osudný, který učinil konec posavadnímu blahobytu v zemi České a Moravské, jen zásluhou krále Jiřího způsobenému.

Však již před tím stala se divná proměna s jedním předním českým pánem, ovšem katolíkem, ale dosud vždy prvním a nejčinnějším podporovatelem královým, s panem Zdeňkem Konopištským ze Šternberka. Již na počátku tohoto roku 1465 šla po Praze pověst, že se pan Zdeněk s králem krutě pohádal, však o příčinách toho nic do veřejnosti nepřišlo. Jisto jest toliko, že v tom byla uražená hrdość pana Zdeňka, a že z toho posla potom ona nesmířitelná nenávisť proti někdejšímu příteli a pánu jeho, králi Jiřímu. Aby se jemu pomstil, stal se pak nejen zrádcem a předním odpovědníkem královým, ale i zrádcem národu a vlasti nejhorším, co jich kdy Česká vlast zplodila. Náš Palacký povahu toho pana Zdeňka ze Šternberka těmi slovy líčí: „Jiří a Zdeněk, ačkoliv z dáвна zdáli se býti jedna duše, byli však sobě velmi nepodobní: onen vynikal duchem a mravní povahou, tento tělem i zevnější úpravou; onen postavy nízké a obhroublé, tento zrůstu vysokého a ušlechtilého; silní, udatní a podnikaví oba, Jiří však nevážil si meče, než pokud ho měl potřebí, Zdeněk zdál se míti v něm své přední zalíbení; Jiří bez-

úhonný co do pohlaví a vzorný manžel i otec, Zdeněk plný galanterie a šťastnější v záletech milostných nežli v manželství, ačkoliv i on chlubit se mohl syny, kteří otce svého nebyli nehodni. Pana Zdeňka brali sobě všickni za vzor, kdo dobrodružiti chtěli a v módách libovali sobě; bývalť vždy veselý a hovorný, ale při tom marný nad míru, tak že i ve stáří ještě uvedl prý čepce u mužův v obyčej, aby mu šedivé vlasy nebyly vidiny. Co do mravní povahy šly o něm řeči méně chvalné, pravilo se zejména, že stav se poručníkem mladých pánův Holických ze Šternberka, vnukův někdy pana Alše, jeho bývalého poručníka, potom panicův Hradeckých a Smiřických, obohatil se dědictvím jejich neslušně. Z té příčiny, zdá se, král odepřel mu nového poručnictví, když za moru panovavšího r. 1464 mnoho vdov a sirotkův panského a rytířského stavu zůstalo: to bezpochyby vedlo hlavně k nynějšímu rozstrku mezi oběma starými přátely. Od té chvíle stal se pan Zdeněk ze Šternberka teprv katolíkem nad míru horlivým a hořel až do smrti neukrotitelnou žádostí pomsty.“ Věšak ho dále ještě lépe poznáme.

Nyní počal se pan Zdeněk ze Šternberka proti králi po spojencích ohlížeti. První se mu naskytnul Burian z Gutšteina, pán na Nečtinách, který proti králově vůli zmocnil se byl hradu Rabšteina i poručnictví nad sirotky po Janovi Caltovi z Kamenné Hory, nedávno zemřelém svaku krále Jiřího. Když jej král proto k soudu pohnal, nestavil se. Jiný rytíř z Gutšteina, Linhart, uvážal se také nevědomo jakým právem v poručnictví statku po starém Přibíkovi z Klenového a z Janovic, právě v lednu toho roku 1465 zemřelém. I ten s panem Zdeňkem proti králi se spojil.

Potom pan Zdeněk, maje s císařem Bedřichem při o nějaké dluby a náhrady válečné, vypověděl mu válku ve jménu svém a 36 svých pomocníkův českých, mezi kterými byla také jména rad krále Jiřího. V tom spatroval císař a celý jeho dvůr důkaz neupřímnosti a potutelnosti krále Jiřího, proto že se tam o proměně mezi Jiřím a Zdeňkem zašle ještě nevědělo. Pan Zdeněk nespíchal vyvest císaře z omylu, i bylo mu právě vhod, popuditi také císaře proti králi Jiřímu. Císař skutečně hned proti králi Jiřímu velmi hrdou a pánovitou řeč vésti počal. Měltě také císař velké nesnáze s českým rytířem Václavem Vlčkem z Čenova, předním hejtmanem rot bratrských, a ten spojil se nyní se Zdeňkem proti císaři.

Císař se však ještě před podzimkem r. 1465 s Vlčkem i Šternberkem vyrovnal; nicméně pouhé nedorozumění, vinou Zdeňka ze Šternberka způsobené a nevysvětlené, bylo císaři Bedřichovi dostatečnou příčinou, že na všechna dobrodruží a dobré služby od krále Jiřího jemu prokázané zapomněl a všem přátelským citům, jestliže jich ten sobec kdy chovati mohl ku králi Jiřímu, najednou a navždy výhost dal.

Když se byl pan Zdeněk ze Šternberka zjevně s králem Jiřím porůznil a jemu nepřitelem se stal, a když následkem toho kvašení mezi katolickými pány vždy více se zmáhalo, přijel do Čech na své velkopřevorství Strakonické Vratislavský biskup Jošt z Rosenberka, kterýž dotud vši mocí tomu bránil, aby se nový boj pro náboženství strhl. Avšak v Čechách jej považovali za nejhorlivějšího katolíka, strana katolická měla tudíž k němu největší úctu a vážnost, a co on radil, tím se všickni řídili. I tak to přišlo, že právě on se stal předním strůjcem rozbrojův a bouří, které nedaly dlouho na sebe čekat. Brzy počali se se pánové Římské strany k němu sjížděti a s ním o tom, co by činiti bylo, raditi, i staly se sjezdy u něho v Strakonících, u jeho bratra Jana z Rosenberka na Krumlově, a u pana Zdeňka ze Šternberka na Zelené Hoře. Sám pak zajel biskup Jošt do Prahy, aby se naposledy ještě pokusil namluviti krále Jiřího, by se papeži podrobil a tak protivensství a pohromy od sebe i od země České odvrátil, které se v Římě chystaly. Královně Johanně podal pak ještě spisy některé k tomu cíli od něho sepsané, aby prý své povinnosti k Bohu, svému svědomí a ku králi dosti učinil. V těch spisech dával králi výstrahy, aby nedopouštěl tomu, by se opět strana proti straně v zemi pozdvihla, by se Čechové opět mezi sebou hubili a kazili, čemuž by se cizozemci nasmáli a rádi by Čechy dorazili a zemi roztrhli; narážel také na počínání a povahy jistých osob, na jichžto rady král se spoléhá, a kterak v tom neb jiném oboru podle smyslu svého jednají. Nespůsobil tím biskup Jošt ovšem ničeho, a bylo to poslední přátelské stýkání se mezi ním a králem. Oba byli po matkách sestřenci, avšak postavením svým octli se nyní brzy co nepřátelé proti sobě. V krátce stál biskup Jošt vedle Zdeňka ze Šternberka co hlava a ředitel v čele panské jednoty, která hned všeliké žaloby na krále rozpisovati počala.

Pan Zdeněk ze Šternberka měl totiž svého zvláštního jednatele při dvoře papežském, doktora Eliáše řádu Premonstratského, faráře

v Jindřichově Hradci, kterýž mu hned za tepla oznámil, kterak v Římě dne 2. srpna 1465 na krále Jiřího druhý páhon vydán byl, o čemž sam král teprv ku konci měsíce září zpraven byl. Proto pilno jim bylo, vystoupiti rázně a tak kvítězství sobě nadejiti. V žalobách svých pravili, že král nadužívá moci své a že je jako násilník bezprávně utiskuje.

Biskup Jošt vystříhal i pana Zdeňka i jiné pány, aby náboženství do svých žalob nemíchali, neboť že jest se báti o to, aby jejich vlastní poddaní větším dílem je neopustili a ku králi se nepřipojili; spíše aby své stíznosti zahálili barvou vlasteneckou, tím že spíše většímu národu a stavův na svou stranu dostanou. S biskupem Joštem a Zdeňkem ze Šternberka byli zejména následující pánové ve spolku: Jan z Rosenberka, hejtman ve vojvodství Slezském, Jan a Oldřich Zajícové z Hasenburka, Bohuslav VII. ze Švamberka, syn Hynka Krušiny, který roku 1453 umřel, Vilém z Ilburka, Jindřichové starší a mladší z Plavna, Děpolt z Riesenberka, Jároslav a Jan ze Šternberka, synové Zdeňkovi, Jindřich z Hradce, Burian a Linhart z Gutšteina a Dobrohost z Ronšperka, — tedy předuť údové české šlechty v poledních a západních Čechách ovedli.

Český sněm, na kterém se držel soud mezi králem a poddanými jeho.

1465 23. — 26. září.

Král Jiří vida, co se v samém království Českém proti němu připravuje, hleděl všechno zlé předejiti již 19. srpna rozepsáním valného sněmu ke dni 23. září do Prahy. Takového sněmu ještě v Čechách nebylo, neboť proměnil se takorůzka v soud mezi králem a poddanými jeho. Kromě dvou nedostavil se nikdo z výše řečených nespokojených pánův ku sněmu, a ti dva byli Jan Zajíc z Hasenburka na Kosti a Jároslav ze Šternberka, syn páně Zdeňkův. I vešli ve středu před sv. Václavem, 25. září, do shromáždění anémovního činitele králi Jiřímu poselství ve všem sněmu od kněze Jošta, biskupa Vratislavského, od pana Jana z Rosenberka, od pana Zdeňka ze Šternberka, od sebe samých a jiných přátel svých. I tázal se král, kteří jsou to jejich přátelé? aby je pan Zajíc jmenoval; a on žádného více nejmenoval. Posel-

ství pak jeho obsahovalo dvanáctero stízných článkův: 1) Že král Jiří, cožkoli před se běže, o to se s pány prvé neradí, jako to jeho předchůdcové činili, nýbrž s několika osobami se uradiv, na kterých zemské věci a svobody pánův a šlechty nezáleží, teprv to na pány vznáší; a jestliže se proti tomu kdo přimluví, tu že od krále nechut má a od některých okřičen bývá; pakli by páni podle dávného obyčeje chtěli se rozmysliti a potaz vzíti, že nebývá jim toho dopuštěno. 2) Že jsou zpraveni, že chce bratrskou rotu do služby proti Vratislavským vzíti, a to že bude k záhubě zemi a knížat Slezských. 3) Že o to stojí král Jiří, aby některý z jeho synův za krále zvolen byl; oni že chtějí se k němu míti jako ku pánu svému podle svobod svých, ale nyní dvou pánův míti že nemíní. 4) Že mistr Rokycana se svými kněžími vždy bouří a števe na ně a na stranu jejich. 5) Že prosí, aby král podle přísahy své zachoval je při jich právech, obyčejích a svobodách. 6) Že král již dvakrát žádal berně s velkým prý obtížem země a vši chudiny; proto že prosí, aby jich více žádáno nebylo a rejstřky berní svolených za krále Ladislava aby byly spáleny, oni že k nim více svoliti nemíní aniž povinni jsou. 7) Že král často neuradiv se s pány, volal je a rytířstvo na vojnu, aby je tím více neobtěžoval. 8) Že král běže a rozdává odúmrtí proti právům. 9) Že po nějakých prý lehkých a leccjakých rejstřících svobodné dědiny a statky v manství uvádí. 10) Že koruna, klénoty a archiv zemský nechovají se jako za starodávna; neb ten, komuž se poroučejí, že má přísahati pánům, rytířstvu a vši zemi České, že učiní s nimi věrně a právě. 11) Že se tak lehká mince dělá, že jí nikdo v cizině bráti nechce, a tím že přibývá drahoty k veliké škodě pánův i chudiny. 12) Že předkové královi, byvše cizozemci, neujímali ale přimnožovali stavům svobod; proto že prosí, aby on, jsa Čech, také tak činil a svobod zemských raději přidával nežli umenšoval.

Všecky tyto stíznosti byly tak liché a nepodstatné, že věru vyvrácení jejich aneb na pravou míru převedení králi Jiřímu velmi snadno bylo. Čeho nespokojení pánové vlastně sobě přáli, nejlépe v posledním článku poznati dávali, totiž aby se jim (ne však zemi a jiným stavům) tolik svobod přimnožilo, by každý sám co král si počínati mohl, by krále jen dotud poslouchal, pokud se mu líbí, by malá šlechta, rytíři a vládykové jako trabantí na nich viseli, by města utlačili a selský lid úplně do jich

vůle byl odevzdán, tak aby v zemi skutečně byli jenom oni, páni, a ostatní chudina, jako jim toho lákavý příklad dávali Němci v říši, velmoži v Polště a v Uhřích.

Král Jiří vyslechnuv tyto články ve sněmě přečtené, tázal se napřed sněmovníkův, zdali kdo z přítomných s těmi články souhlasí? Vyprosili sobě chvíli, aby se mezi sebou potázati mohli, i dali pak tu před panem Zajícem z Hassenburka králi za odpověď: „že sou o tom až do té chvíle ničeho nevěděli, a což jest pan Zajíc tuto mluvil a poselství činil od pánův i od sebe, že sou toho neměli učiniti bez jiných pánův vědomí a vůle.“

Měltě však král Jiří svou odpověď na tyto panské stížnosti již napřed sepsanou a dal ji nyní čísti. Uvedše nahoře stížnosti, musíme i o tom zvěděti, co král na ně odpovídal.

K 1. článku tak bylo řečeno: „Víte všickni, kterak jsou páni, rytíři, zemané i města voleni a vybráni do naší rady, a což se obecných zemských věcí dotýče, že sme vždy rady jich všech v tom požívali, a ještě s Boží pomocí požívati míníme. Také to vědí ti, kteří v naší radě bývají, která věc obecní před nás přijde, žeť napřed každého kážeme tázati, a každý že jest slyšán beze všeho útisku a okřikování; a což se tu svolí jednoduše, že na tom bývá přestáno. Ale nám se jest nezdálo za podobné jim dáti v radu straně a po rotách odstupovati, než což jest obecních věcí, aby zespolka všichni věrně a pevně radili a pomáhali.“ Z té odpovědi mohl každý poznati, že král činil rozdíl mezi věcmi obecními, to jest zemskými, které se týkají zemského zřízení, a mezi věcmi korunními a zahraničnými; ve věcech obecních musel se raditi se stavy, jakož i tak činil, ale pro druhé věci měl svou radu dvorskou, která byla jako soukromá, a kterou se mohl řídit dle libosti, aniž za to odpovídati měl před sněmem. Pány to mrzelo, že oni v té dvorské radě nepožívají té přednosti a váhy, jako ve sněmě. Král Jiří ovšem kraloval sám, a nedával pánům kralovati vedle sebe.

V ohledu na 2. stížnost toužil král na věrolomnost a neposlušnost Vratislavských, a doufal, že mu země dopomůže je zkrotiti a potrestati buď zkrze rotu bratrské, buď jiným způsobem.

3. O volení syna svého za nástupce vyjádřil se král Jiří takto: „Víte, že netoliko syna našeho ale ani sami sebe nemohli sme udělati králem, leč jest k tomu pánův, rytířův, zeman i měst všech povolení bylo. A z toho může

každý rozuměti, co sme jednali neb jednati bychom chtěli, že bychom toho nechtěli jednati proti řádu a právu a bez vůle vás všech.“

4. O mistru Rokycanovi pravil, že všichni to vědí, kterak jemu a jeho kněžím, jakož i kněžím Římské strany veřejně i slavně zakázal, s kazatelnou lid bouřiti a druhou stranu haniti. Pakli že kdo toho dále se dopustí, že nebude toho nikomu trpěti.

5. Na žádost pánův o zachování jich práv a svobod podle královské přísahy odpověděl král, aby také oni se zachovávali ku králi podle svých slibův a přísah. Mají-li co proti němu, ať to provedou přede vší zemí, že jest hotov vše napravit.

6. O berni dvakrát žádané řekl král: „Jestliže se která pomoc berní učinila, to se učinila k naší žádosti a prosbě a z dobré vůle; vždyť někteří z těch pánův sami k tomu radili. Váške sme to vždy dále obraceli k obecnému dobrému, jakož bychom to ukázati chtěli, kdyby toho zapotřebí bylo.“

7. „Co se těch vojen dotýká, nevíme kam to mní, snad když sme jeli císaři ku pomoci? Váške tu jest nebylo času o to sněmův dělati, ana věc velmi náhle přišla, také skrze to této koruně a zemi mnoho dobrého přivedli sme.“

8. „Jakož dotýká se úmrtí, že bychom některé brali aneb rozdávali proti právům: nedávali sme ani dáváme nikdy cizího, než toliko naše právo, máme-li které, a vždy bez pohoršení práv jiných; a to naše právo soudí pánové u desk dvorských neb zemských vedle svých úřadův, jakož to vší země tajno není.“

9. „Rejstříky, po kterých se manství ukazují, nalezeny na Karlštejně i při deskách dobře staré; podle nich kázali sme prokurátorovi svému, sahati na many, kteříž se z manství vyťahovali, a svůj manský statek ve spupný sobě obraceli; vždyť sme toho sami ani nesoudili, ale podali na soud buď dvorský buď zemský, aby tam souzeno bylo. A ty pane Zajíce, jsa soudí náš nejvyšší, nikdy si toho na nás nevznesl, by to lehké neb lečjaké rejstříky byly, a tak bychom tebou nejvíce byli myšleni!“

10. O chování koruny a klénotův zemských pravil král: „Korunu a klénoty zemské poručili sme synovi svému Viktorinovi, aby s nimi věrně a právě učinil zemi, kdyby nás pán Bůh neuchoval smrti, jakož sme to i stavům několikrát oznámili. Ačkoliv on jest již knížetem, však proto nepřestal býti pánem českým a zachovává se dle přísahy své.“

11. „O minci může dovedeno býti, že naše

srovnává se zrnem se všemi zeměmi okolními a ještě výše. Také můžete pamatovati, kterak jednáno na sněmu o hromnicích o srovnání její s císařem i s Mišeňským, a že námi to nikdy nescházelo." Tehdejší mince česká nebyla ovšem tak dobrého zrna, jako byly groše krále Václava; když však okolní knížata napotříd lehčejší mince razili, snad to byla potřeba i doma minci lehčítí, aby české země nebyly zas zaplaveny lehkými penězi cizími, a dobrá mince česká nevynášela se ze země, jako před nedávnými léty.

12. O umenšování svobod stavovských takto konečně král Jiří se vyjádřil: „Svobod zemi a koruně České netoliko neujali, ale znamenitě přičinili sme, způsobivše to, že knížata domu Rakouského, i císař také, odřekli se starých smluv dědičných ku koruně České, tak že máte již svobodné volení králův svých; také císař zavázal sebe i budoucí císaře a krále Římské, že v zemích koruny české nemají ani hejtmánův saditi ani říditi cokoli; stará povinnost, ku korunování Římskému vypraviti oděnce, zmírněna o polovici, i také volání ke dvorům císařským; a konečně i knížetství Rakouské mělo připadnouti ku koruně České, kdyby císař umřel bez dědicův mužského pohlaví."

Konečně doloženo jest od krále, že páni nemají přičiny k naříkání; král že ve všem jednal to, což bylo k dobrému a poctivému království i koruny, a že i dále tak jednati míní, buď si komu libo nebo žel.

Následujícího dne, 26. září, stal se jako rozsudek sněmu ve při mezi králem a pány: Burian Trčka z Lípy, nejvyšší písař zemský, četl před panem Janem Zajícem z Habšburka jménem celého stavu rytířského řeč ku králi jakožto odpověď na stížnosti od nespokojených pánův podané. Nedával se ani do podrobného uvažování stížných článkův nedůvodných a lehkých, odpovědi ani hodných, výbří schvaloval vše to, čím se král včera proti nim hájil, svědčil o úplné a věrné oddanosti celého stavu rytířského ku králi a posuzoval velmi přísně krok od nespokojených pánův učiněný: král že ani zemanům ani komu jinému žádného bezpráví nečinil a nečiní, poselství včera od některých pánův učiněné že jest věc smyšlená i že dalo se stranně a výtržně, a stav rytířský celý že míní státi vedle královny Milosti do těch hrdel a statkův, jakožto vedle pána svého milostivého.

Po něm vystoupil Samuel ze Hrádku a Valečova, a odpovídal od Pražan a všech

jiných měst českých, že vedle rytířův a pánův, kteříž se krále přidrželi, chtějí i oni radni a pomocni býti králi Jeho Milosti do těch hrdel i statkův, jakožto pánu svému nejmilostivějšímu.

Každému na sněmu jasno bylo, že tyto stížnosti pánův měly jenom zástěrou býti nespokojenosti jejich, a že něco velikého a neobyčejného obmyslejí; vždyť nikdy a nikde neměli stavové méně příčiny k žalobám, nežli zde. Nemohlo se jim ovšem, když žalovali, odeprítí slyšení; ale vším právem mohlo se žádati, aby věci zemských nejednali pokoutně, stranně a buřicky, nýbrž tam, kde k tomu místo bylo, na veřejném, zemském sněmu.

Utvrzení Jednoty panské proti králi Jiřímu na Zelené Hoře.

1465 29. listopadu.

Pan Zdeněk ze Šternberka již před tím sněmem od 21. srpna do 2. září u císaře Bedřicha v Novém městě za Vídní se zdržoval; tam s císařem ve své při, kterou s ním měl, se porovnal, ale nedorozumění pro tu při mezi císařem a králem Jiřím vzniklé zlomyslně nevyjasnil, aby císař měl příčinu, na krále Českého důkladně se pohněvati. Tam dostal také pan Zdeněk první zprávu z Říma o pūhonu od papeže na krále Jiřího vydaného. Když do Nového města v příčině téhož pūhonu papežské bully přišly, tu císař Bedřich již nepotlačil je více, jako to prvé s bullami zemřelého papeže Pia II. učinil, a došly tudíž veřejného rozhlášení.

Důvěruje si v dobrý zdar svých nešlechterných zámyslův, vrátil se pan Zdeněk z Rakous do Čech, objížděl své přátely, a všickni naplnění byli velikou odvahou doufajíce, že těžký soud, který králi s Římem nastává, nejvíce jim k tomu pomůže, aby jej odstranili, poněvadž jejich hrdost svým přímým a přísným, jakkoliv spravedlivým, jednáním urážel.

Konečně sjeli se veřejně všickni ku konci listopadu 1465 na Zelené Hoře u pana Zdeněka ze Šternberka. Byl tam netoliko biskup Jošt z Rosenberka ale i Olomoucký biskup Tas z Bozkovic, který ovšem nebyl údem jejich jednoty, ale toliko přítelem, a bezpochyby od samého krále tam poslán byl, aby je hleděl zpamatovati, ukonejšiti a kdyby možná bylo, aby mezi nimi a králem

sprostředkování spůsobil. Ale pánové vedli své stesky velmi vášnivě, toužili na krále, že je v jejich svobodách obmezují, utužili svůj svazek mezi sebou a konečně dne 28. listopadu ustrojili svou jednotu pevně a veřejně, zapsavše se společně k radě a pomoci vši svou mocí na pět let, kdyby kohokoliv z nich proto co protivného mělo potkati. Neopominul biskup Tas podtají pánům svěřiti, kterak se král na ně hněvá ne tak pro jejich stížné články, jako více pro pikle, jež pan Zdeněk ze Šternberka v Novém městě za Vídní jsa u císaře prý proti němu strojí; i bylo potom mezi pány všelicos mluveno, aniž se již uhodnouti může, co král biskupovi byl svěřil a biskup pánům tuto na Zelené Hoře shromážděným, a zdali v tom co pravdivého bylo. Avšak pánové na to s divnými věcmi na veřejnost vyjeli, rozpisujíce hned třetího dne po uzavření své jednoty, 30. listopadu, netoliko českým stavům, každému zvlášť, ale i císaři a říšským knížatům novou žalobu na krále Jiřího, „kterak prý o nich krivě vyhlášoval, žeby o jeho usmrcení stáli; neboť prý vypravoval o panu Zdeňkovi ze Šternberka, že prý v Novém městě za Vídní s Rohrbacherem o to jednal, aby on, král Jiří, byl buď otráven neb zavražděn, aby mladý syn císařův, Maximilian stal se králem Českým a pan Zdeněk jeho správcem v Čechách, jiní páni pak aby vládali v ostatních zemích korunních. To prý takovou nešlechterností oni, pánové, ani pomyslením vinni nebyli, ale král Jiří že vzal k nim zlou vůli pro jejich prý spravedlivé napominání jeho, pro práva a svobody zemské, a že nerozmyslí se ubližovati jim na cti; oni však že doufají, že všecko křesťanstvo bohdá shledá jejich nevinu. Právě proto že jim prý není bezpečno, na sněmy do Prahy jezdit.“

Tak rozpisovali, ale jinak smýšleli, neboť nezáleželo jim tolik na nevinosti své jako na tom, aby krále Jiřího před světem hodně osočili. To dokázali naučením, které dali jednomu ze své jednoty, Dobrohostovi z Ronšperka, kterého hned ze sjezdu svého na Zelené Hoře vypravili k papeži do Říma. Měl totiž papeži vylíčiti všecky jejich stížnosti, od něho nejen pomoci proti králi Jiřímu ale i jiného krále žádati, jemu se osvědčiti, žeby hotovi byli za krále přijmouti, kohokoliv by jim apoštolská stolice ustanovila, ale že se jim zdá, žeby král Polský k tomu důstojenství nejlépe se hodil, především že žádají, aby zproštění byli závazku věrnosti, kterouž co poddaní byli Jiřímu přísahali. Z toho naučení vychází na jevo, že

skutečně krále Jiřího když ne o život, aspoň o korunu chtěli připraviti.

Pan Dobrohost stavil se na své cestě ze Zelenohorského sjezdu do Říma u císaře Bedřicha v Novém městě, a obdržel od něho psaní, kterýmž císař tyto české pány v jednotu vešlé papeži pod ochranu poroučel. I byl to první rozhodně nepřátelský skutek císaře Bedřicha proti králi Jiřímu, kterýž jemu před třemi léty čest, trůn i život byl zachoval.

V krátce na to nadešel čas řádného sněmu zemskeho, kterýž se obyčejně v měsíci prosinci o suchých dnech před vánocemi držival. Král dal úmyslně spiklé pány také k tomu sněmu na den 19. prosince volati, aby se tu o jejich žádostech pořádně mohlo jednati. Oni však jen některé služebníky co posly k tomu sněmu vypravili, kteří nejen předešlé stížné články bez ohledu na královu odpověď opakovali a šířili, ale ještě dva nové k nim přidali: jeden, že král bránil jim kupovati od svých sedlákův pole a klasti je sobě do desk beze zvláštního povolení, a druhý, že král potahoval mnohé odúmrti ku svým statkům, kdežto měl prý je dále rozdávat mezi stavy. Opět z toho viděti, kterak pánům více bylo činiti o rozhlášení nežli o upokojení svých stížností. Potom také na omluvení svého na sněm nepřicházení ještě novou žalobu na krále pronesli, že prý jim podkládá nešlechterné úmysly, kterýmiž vinni nejsou. Takové ničemnosti ještě nebyly ve království Českém!

Král na jejich ze Zelené Hory všude rozeslané listy, v kterých se očišťují z pomluv prý o jejich a zvláště pana Zdeňka ze Šternberka piklech, rozhodně a přímo zapíral, že nic toho biskupu Tasovi nemluvil, a biskup Tas netoliko totéž slavně tvrdil, že ani od něho jim nic takového mluveno nebylo, nýbrž i písemně ve psaní k panu Janovi Jičínskému z Cimburka podobně se osvědčil. I byl ten list čten ve sněmě. Vseliké narovnání podle rozumu a spravedlnosti bylo nemožné a panská jednota opřená o podporu z Říma odhodlána zůstala k boji proti svému králi.

Nový návrh ku smíření papeže. Matláš Uberský za prostředníka v tom žádaný nabízí se papeži k válce proti Jiřímu.

1465 září — říjen.

Vůči vzpouře od samých pánův českých chystané uznával král Jiří, že v těch okol-

nostech žádost za potvrzení kompaktat naprosto nedá se více provesti. V radě královské ustanoveno se tedy na tom, aby se žádalo jen za to, by papež kališnictví dále nepronásledoval, že král i jeho vláda za to Římské církvi znamenité výhody poskytne. Mělo se totiž předně za to žádati, aby arcibiskupství Pražské a to rozeným Čechem neb Moravanem zase obsazeno bylo, při čemž myšleno především na Tasa,

biskupa Olomouckého, kterýžby měl moc jednati a působiti, aby víry co do přijímání pod jednou aneb pod obojí v zemi neměnil, aby každého bez útisku při obyčeji jeho zachovával, kněží pod jednou i podobojí bez rozdílu světil, jak které zastane, nesvěcené pak a neřádne aby ssazoval, všechno kázání strany proti straně přísně zapovídal; duchovní statky zas, arcibiskupské, klášterní a kostelní, aby byly navrá-

Katoličtí pánové zapisují se v jednotu proti králi Jiřímu na Zelené Hoře 28. listopadu 1465.

(21)

ceny, a to tím způsobem, aby s těmi, kdo je drželi pod zápisy od předeslých králův získanými, nový arcibiskup na postoupení jich smlouvy uzavíral, a větší menší částky jejich aby náhradou a jako za výplatu držitelům k dědictví zapsány býti mohly, a také aby desátky jako za starodávna zase placeny byly. Přítomní radové královi všickni, kdo byli v držení některého dříve církevního statku, chtěli ho takto církvi zase navrátiti, jsouce zajisté hotovi k ne-

malé pro vlast oběti, což zvláště o panu Zdeňkovi z Postupic platí, který držel biskupské někdy panství Litomyšlské. Tento návrh nepřihlížel sice k tomu, aby se církev česká jak nejdokonaleji upravití mohla, ale byl při stávajících poměrech prakticky možný, kdyby bylo v Římě jen trochu dobré vůle bývalo. Král však se s ním obrátil k osobám co prostředníkům, kterým se ani tolik dobré vůle nedostávalo: obrátil se k Ma-

tiáš, králi Uherskému a k jeho radám duchovním.

Král Uherský byl toho času pravý miláček apoštolské stolice, k němu obracely se všechny naděje na ochranu křesťanstva před Turky, i bral napořád hojně peníze z Říma na válku tureckou. Jeho dva přední radové byli Janus Pannonius, biskup Pětikostelský, slavný básník latinský, a jeho ujec Jan Vítěz, někdy králův učitel a biskup Váradský, nyní arcibiskup Ostřihomský a primas Uherský, oba rodem Slované, oba v Itálii v novoobživlém duchu starořeckém a starořímském vzdělání. Však oba hleděli na české husitství, jako všichni italští vzdělanci, jako na nějaké barbarství, s opovržením a nenávistí.

Král Jiří žádal, sjeti se osobně s králem Matiašem v Uherské Skalici, a proto počal ne-li dříve, aspoň již v srpnu 1465 k uherskému dvoru dopisovati. Matiaš dal se omluviti, že musí válečně do Bosny táhnouti, Jan Vítěz zval krále Jiřího, aby s Olomouckým biskupem do Trnavy přijel. Král Jiří nemohl pro známý sněm před svatým Václavem, na kterém pánové své stížnosti oznámili dali, a proto do Trnavy jel sám biskup Tas z Bozkovic. Předložil Vítězovi králův návrh, kterýž velmi dobře přijat byl, tak že Jan Vítěz sliboval, o jeho přijetí v Římě se zasaditi. Avšak brzo se všechno zvrátilo. Král Matiaš dostal od papeže nové pobídnutí, aby křesťanstvo netoliko proti Turkům ale i proti kacířským Čechům hájil, aby se nedal rozpakovati ani někdejšími svazky ani brannou mocí Čechův, jist jsa odplatou za to jak v nebi tak i na zemi. Taková papežova pobídka u Matiaše působila: bažil on ještě více po moci a panování, nežli po cti, a předvídal rychle možnost, postaviti si na svou hlavu ještě o jednu korunu více. Stálť právě s vojskem svým při řece Drávě, i hned odpověděl papeži dne 2. října, že on i Uhersko hotovi jsou táhnouti na povel papežské tak proti Čechům jako proti Turkům, neboť že králem nehýbají dávne uhlavy z potřeby časův uzavřené, o nichž prý ví, že mocí papežskou všechny mohou býti zrušeny, ani že se děsí moci číkoli. Podával tedy papeži více, nežli tento žádal, nabízel se hned k válčení, kdežto nebyla řeč ještě, nežli o mravní jeho přízni a podpoře. Nový návrh krále Jiřího dodán z uherské strany kardinálovi Karvajalovi do Říma, a nebylo dále řeči o něm; své pravé smýšlení pak tajili králi Jiřímu král Matiaš i jeho radové. Avšak z Říma se o tom dověděli ve Vratislavi, a sami Vratislavští ani tomu věřiti

nemohli, žeby Matiaš co král křesťanský proti králi Jiřímu, svému někdy tchánu a dobrodinci, tak ošemetně chtěl jednati.

Papež zapovídá, aby poddani krále poslušni byli; kterak se král hájil a kdo se jeho ujímal.

1465 prosinec — 1466 leden.

Podání krále Matiaše Uherského způsobilo v Římě rozpaky; vědělo se o jeho zlém zachování se k císaři Bedřichovi a o jeho nesnázích s Turky, a že panská jednota česká vyslovila žádost, obdržeti za pána krále Polského a nikoliv Uherského, stavěl se dvůr Římský k Matiašovi Uherskému po celá dvě léta, jakoby jeho řeči byl neporozuměl, chtěje zatím také od krále Kazimíra Polského podobné osvědčení obdržeti. Aby však katolickým pánům českým odvahy dodal, ohlásil papež dne 8. prosince novou bullu, kterou „všecky pány a zemany, všechna města, městečka, hrady a vsi, všechny jednotlivé osoby ve všech zemích koruny České, pokud nebudou opatřeny králem křesťanským, od všeliké přísahy věrnosti, manství, poddanosti a služby Jiřímu z Poděbrad činěné neb činiti obvyklé se osvobozují a napomínají, aby věrnosti, kterouž prý toliko katolickému králi povinni jsou, neprokazovali člověku kacíři, odpornému bohu a přestupujícímu všechna jeho příkázání; aby také užitek, poplatkův a důchodův království a koruny nedávali jemu, v boji a válkách jeho nenásledovali, sněmův, sjezdův a rokování od něho ukládaných nenavštěvovali, a všeho vůbec s ním obcování na prasto se varovali.“

Krále Jiřího ovšem velmi to dojímal, co se z Říma proti němu počíná; nicméně myslil ani na okamžení netratil. Vždyť již také sami věrní přívrženci papežovi počali rozvažovati, nežli se k plnění rozkazův z Říma odhodlali, zdali ty rozkazy jsou vhodné a spravedlivé; vždyť král Jiří v ničem se nezměnil, a zůstal takovým, jakým byl, když jej papež Kalixt ještě milým synem nazýval; proč nyní má slouti prokletým kacířem? Mýlili se tedy papež i jeho kardinálové, jestliže očekávali, že hned všichni panovníci a národové uposlechnou hlasu apoštolské stolice napořád kacíře opustí, své s ním závazky zruší a jej v zoufalství a v nemožnost dalšího panování uvedou.

Král Jiří ovšem poznával, že se musí brániti, a že svou obranu především duchem a

pérem vésti musí, nežli by došlo až ke hmotné zbrani. Nemaje doma lidí schopných vyžádal si od knížete Ludvíka Bavorského k té službě opět doktora Martina Mayera. Ten mu napsal nejen důkladnou odpověď k papeži, dne 21. října 1465, nýbrž i jiná hojná psaní k císaři, ku králům a knížatům křesťanským, jimiž se král ospravedlňoval a za pomoc a přímlovu žádal.

Co o tom okolní panovníci smýšleli, bylo těžko říci; bezpochyby oběma stranám dobrá slova dávali, také císař Bedřich a král Matiaš, ačkoliv tito dva již nebyli přáteli krále Jiřího. Král Kazimír Polský nedal se nikterak zviklati v přátelském smýšlení ku králi Českému, zůstav věren umluvám Hlohovským. Markhrabě Albrecht Braniborský osvědčil se určitě a odhodlaně, že mu čest brání, aby králi Jiřímu dané slovo rušil. Kurfürst Saský Bedřich Mírný byl již vloni 1464 u vysokém stáří umřel, ale jeho synové, Arnošt a Albrecht vládli zeměmi svými společně a v lásce bratrské. Zůstali nejupřímnějšími přáteli krále Jiřího, a zvláště Albrecht, králův zeť, býváje často v Praze, choval se jako úd královské rodiny české velmi ušlechtilé, přátelil se se všemi a dával pěkné důkazy své srdnatosti a cvičenosti v kolbách rytířských. Také starý kníže Vilém Saský, sídlem na Vimar, zůstával věren závazkům svým ku králi Českému. Nejúčinnějším zastavatelem krále Jiřího učinil se však vojvoda Ludvík Bavorský. Netoliko, že králi Jiřímu zase propůjčil svého radu, často řečeného doktora Martina Mayera, který do Prahy přišed zase celou řadu diplomatických listův sepsal dle tehdejší potřeby, vypravil nad to ještě vlastního svého posla k papeži do Říma, kterému dal obšírný spis s sebou s návrhy, jakby Římská stolice s králem Jiřím se smířiti, a jeho k potřebám křesťanstva užiti mohla. V těch návrzích vojvody Ludvíka stálo mimo jiné také to, aby jeden ze synův Jiřího byl arcibiskupem Pražským učiněn, druhému aby se pojistila posloupnost na trůnu, králi Jiřímu pak aby svéřeno bylo vůdcovství ve válce křesťanův proti Turkům, i aby již napřed udělil se mu titul císaře Konstantinopolského. Za to slibováno, že Jiří s rodinou cele přistoupí ku všem obřadům církve Římské, jako jiní panovníci křesťanští.

Došla také jedna soukromá ale velmi vážná přímlovka za krále Jiřího do Říma, aniž král snad o ní věděl. Doktor Řehoř z Heimburka, nejslavnější tehdejší diplomat německý,

psal totiž kardinalovi Karvajalovi, svému někdy důvěrnému spoludruhu, znamenité psaní, v kterém ukazoval na nevhodnost a nebezpečnost všeho toho, kterak si papež proti Českému králi počíná. Jan Karvajal byl toho času nejpřednější kardinal v Římě, a v jeho ruce spočívala téměř všechna moc Římské stolice; sám papež Pavel II. se ho ostýchal a povoloval všem jeho žádostem. Však při tom byl Karvajal i nejrozhodnějším nepřitelem krále Jiřího a všeho husitství. Proto chtěje proti Čechům i nejpřísnějších prostředkův užívati, mařil všechny snahy vedoucí ku smíření a urovnání. Řehořovi z Heimburku odpověděl na jeho list káravě a tvrdil právě opak toho, co mu tento dokazoval. Ašak i papež Pavel II. nebyl Čechům o nic příznivějším, ano i mnohem náruživějším ukazoval se ve hněvu svém. Ukázalo se to nejzřejměji když do Říma přišel opět nový posel od krále Jiřího s psaním k papeži vydaným od krále dne 24. října 1465. Byl to panoše Jaroslav, bezpochyby tentýž, který lonského roku s panem Kostkou z Postupic byl u krále Francouzského. Ten v poselství vyhlídl si příležitost o třetí neděli adventní, t. j. 15. prosince, když papež ze mše do svého paláce se vracel. Jaroslav přitočiv se k němu řekl: „Nejsvětější otče! toto psaní posílá Svatosti vaší syn věrný, král Český, pán můj milostivý.“ Papež vzav psaní okřikl Jaroslava: „I kterak ty bestie opovažuješ se před námi nazývati králem kacíře od církve odsouzeného? Jdi na kolo i s tvým chlapem kacířským!“ i praštil psaním o zem. Zdvihli to psaní i nesli je ku kardinalovi Karvajalovi. Jaroslav čekal na odpověď do tří neděl: ale o svátcích vánočních spatřil ho papež v kostele u Santa Maria Maggiore, i poslal komorníka svého se stříbrnou holf, který Jaroslava, dvakrát na hrbet jej poklepnuv, z kostela vyhnal. Viděl to náhodou posel od Vratislavských do Říma vypravený, a tomu zaplesalo prý srdce v těle. Jaroslav ale počal láti a klíti a hned se svými služebníky z Říma odejel. Od té chvíle král Jiří nikdy více nepsal papeži.

Potom napsali v Římě dne 12. ledna 1466 odpověď králi Jiřímu tvrdou a ostrou všemu naprosto odpírajíce, za co král byl žádal. Ještě ostřejší odpověď dostala se zas od papeže, 6. února 1466 Bavorskému vojvodovi Ludvíku na jeho prostředkující návrhy, kterážto odpověď ve mnohých opisech z papežské kanceláře i do jiných zemí rozeslána byla. Z obou odpovědí bylo znáti, že v Římě nic se nechtějí ohlížeti na skutečné poměry a potřeby v Čechách, a

že všechny prostředkující návrhy se tam potkávají s úšklebky a posměchem.

Vojvoda Ludvík Bavorský vida, kterak se v Římě nezdařilo jeho vkládání se do věcí krále Českého, ochladl v přízni své, a král Jiří napotom také rady Martina Mayera neužíval více. Sotva že rok minul, již vojvoda Ludvík i doktor Mayer přidali se k zjevným nepřátelům královým.

Kterak se strana Římská dlouho marně o to pokoušela, roznítlí odboj a válku proti králi Jiřímu.

1466 leden — červenec.

Zatím byl se papežský legát Rudolf z Rüdesheimu dne 9. listopadu 1465 ve Vratislavi řádně usadil, a měl tam již jako zvláštní radu svou z předních katolických horlitelův města toho sestavenou. Náleželi do ní Jan Düster, probošt a doktor, a Mikuláš Tempelfeld kantor kapitulní a kazatel, oba hlavní nenávisťníci krále Jiřího a proto miláckové a vřdové proti Čechům rozvzteklé lůzy městské. Ti vedli nyní velké slovo, tak že sám legát zdál se býti jako jejich nástrojem. V Římě a v národech Říma poslušných očekávali, že jakmile král Jiří od papeže bude odsouzen, hned všickni jeho katoličtí poddaní od něho odpadnou, své svazky s kacířem zruší a jej v takovou zoufalost a nemožnost uvedou, že mu nebude možná panovati dále. Avšak jinak to přišlo, obecné smýšlení se již poněkud bylo proměnilo, a kdoby byl chtěl plniti rozkazy z Říma vycházející, nebyl-li slepý zuřivec, rozvažoval prvé, nežli uposlechl, zdali ty rozkazy jsou slušné, vhodné a spravedlivé.

Legat Rudolf rozesýlal z Vratislavi papežské bully proti králi Jiřímu do všech katolických měst a hradův v Čechách, na Moravě, v Slezsku a obou Lužicích a vyhrožoval klatbou, kdožkoli by neochotni byli, poslouchati papeže. Potom svolal do Vratislavi praelaty, knížata, pány a vyslance měst ku poradě, čemuž se král Jiří neprotivil. Ten sjezd trval od 15. do 19. února 1466, ale kromě Vratislavských zuřivcův nikdo neukazoval se ochotným ke vzpouře a k počtí války proti králi Jiřímu. Jošt, biskup Vratislavský, radil jako vždy k rozumnějšímu uvažování stavu věcí, vždy předkládaje, že katolíci, pokud nebudou mítí mocného ochránce a podporovatele z ciziny, proti

moci krále Jiřího ničeho nezmohou ba úplně zkažení býti mohou; protož aby raději všickni katolíci v české koruně mezi sebou učinili závazek mezi sebou ne ku povstání proti králi, ale ku společné obraně; tím prý král zdržán bude, aby něco proti nim počínal, a zatím že může nastati proměna jejich přáním příznivější. Také Olomoucký biskup Tas z Bozkovic tam byl, a snažil se též vášně mírniti a bojechťivost zuřivcův krotiti, předkládaje, kterak král Jiří osvědčil se býti pečlivým o církev jeho, navrátilv teprv nedávno jeho biskupské slolici veliké panství Hukvaldské, již od času markhrabat Moravských, Jošta a Prokopa, odcizené. Dokládal též, že ho docházejí každodenně úpěnlivé prosby chudiny, aby bránil rozbrojům a válce, ano lidu prý snáze jest dávatí poplatky třebaš kacířům, nežli dívati se na chatrče své popálené a osení pošlapané. Poslové z měst zas pravili, že se nemohou hnouti, že jim všude královské posádky takofka na krku sedí a na uzdě je drží, v Brně na Špilberce, v Olomouci na klášteře Hradištském ode dávna válečně osazeném, ve Znojmě na hradě, Svídníčtí a Javorští že se musejí báti posádek na Frankenštejně, Bolkenhajně Lehenhause, jiní pak jiných; královští hejtmané že jsou velmi odhodláni a silni, jako pan Albrecht Kostka z Postupic, fojt Lužický, Beneš z Kolovrat v Šestiměstí, Bernard Bírka z Násilé, hejtman Opavský, Hanuš Welfl z Warnsdorfa, hejtman Kladský a jiní mnozí; ti žeby hned byli hotovi a dosti silni, každé hnutí proti Jiřímu potrestati. Düster a Tempelfeld namítali proti tomu, že řečníci jenom bázeň a nestatečnost zastírají svými řečmi a že vůbec není to tak nemožné vyplniti vůli papežskou. Legat Rudolf ukončil poradu sjezdu ohlášením, že své klatby nad neposlušnými až do Svatodušních svátkův nejprv příštích zastavil, aby zatím od papeže naučení dosáhl, co by dále bylo činiti.

Mezi městy, kterým legát Rudolf papežskou bullu proti králi Jiřímu ohlásil, jediná Plzeň napomínání a hrozby legatovy k srdci sobě brala, a přišli od měšťanstva po novém roce 1466 poslové ku králi Jiřímu do Prahy žalovat, že se jim hrozí zastavením služeb božích, jestliže v jeho poslušenství setrvají, pak že se bojí, aby se jich města panská jednota nezmocnila. Král Jiří těšil je, aby se nedávali u věrnosti k němu nikým mýliti, ukazoval jim na svůj vlastní příklad, a řekl jim, kterak si umínil, dáti jim královskou posádku do města, aby měli lepší ochranu. Však jak se zdá, bylo

i v Plzni drahně horlivcův zuřivějších, kteří asi takové hnutí tam způsobili, jako ve Vratislavi, toliko že se zde nemíchala v to nenávisť německá; neboť brzy, již 28. února 1466 přijel jeden Plzeňský konšel do Vratislavi, aby na legátech i na měšťanech pro Plzeň vyžádal pomoci k vedení odboje proti králi Jiřímu. Jaké pomoci mohl dostati, leda v penězích? A tu nepřinesl ten konšel nežli 500 dukátův. Proto také vypravili Plzeňští jiné poselství do Říma, a papež prý ukázal se býti štedřejším. V tom blížilo se královské vojsko, které mělo v Plzni posádkou ležeti. Plzeňští zvěděvše o tom zavřeli brány, postavili se ve zbrani na městské zdi a nejen nepustili králových žoldnéřův do města ale ještě i s posměchem a násilím od sebe je odehnali. Potom ještě křičíce na křivdu, že prý se král Jiří chtěl úkladně jejich města zmocniti, vypověděli mu válku. Měli tedy válku, však z toho, co se s obou stran dělo, neví se více, než že sami Plzeňáci svá předměstí vypálili a pobořili, a že měli u sebe na žoldu několik českých panošův a jakési Švejcary a Šváby.

Vůdcem vojska královského proti nim byl rytíř Mikuláš Střela z Rokyc. Po několika nedělích způsobil to potom legát Rudolf, že Plzeň přijata jest do jednoty panské.

Panská jednota zatím velké naděje v Řím pokládala, kde její vyslanec, pan Dobrohost z Ronšperka úsilně o podporu pro ni pracoval. Pokud se nevrátil, museli pánové úmysly své tajiti, a vyčkávali jen času svého. Pro vyrovnání nesnází mezi nimi a králem vzniklých sváří jsou ku sjezdům do některých měst, ale jen v Budějovicích to přišlo od 9. do 11. března 1466 k jakémusi jednání. Tu se vrátil pan Dobrohost z Říma, pergamentu s bullami a popsaného papíru přinesl dosti s sebou, avšak peněz k vedení války nic. Poznávali v Římě, že pánům nejde vlastně tak o katolickou víru, jako o vlastní záměry a prospěchy stavu svého. Tu se pánové o sv. Jiří na Roudnici u pana Zdeňka ze Šternberka sjeli, pan Dobrohost vypravoval jim o svém pořízení v Římě. Octnuli se v povážlivém postavení, tak že se nevědělo, má-li jednota déle trvati, anebo mají-li se srovnati s králem, tak jak v Budějovicích bylo smlouveno. Pan Jan z Ronšperka, nejmocnější mezi nimi ani na Roudnici nepřijel, nýbrž v Praze zůstal, právě že páni nemají nyní příčiny, stavěti se déle proti králi, když se sám k napravení podává. Za to se naň katolíci náramně rozhorlili, nazývajíce ho zrádcem, a pan Zdeněk ze Šternberka

pravil, že nežby se poddal kacíři, raději by chtěl býti žebrákem. Jednotníci se tedy mezi sebou na novo utvrdili, proti slibu svému na sněm po sv. Jiří do Prahy nešli, nýbrž jen některé své plnomocníky tam poslali. Nyní počalo se mezi českým sněmem v Praze a mezi pány v Roudnici vyjednávati, a poslové chodili sem a tam. Hlavní nesnáze byly o korunu a zemské klénoty na Karlštejně chované. Pánové chtěli, aby svěřeny byly někomu z nich, kterýž by přísahou zavázán byl králi a zemi pospolu. Hlavy stavův pod obojí, Zdeněk Kostka z Postupic a Burian Trčka nechťeli na-prosto k žádné proměně svoliti v posavadním chování těch klénotův, a králi ovšem také nebylo rádnou, svěřiti ty poklady rukoum snad pochybným, neboť by v těch okolnostech, jaké byly, vydání koruny as tolik bylo, co odříkání se jí. Kníže Viktorin, zemský hejtman Moravský, musel schválně přijeti a vši zemi opětnou přísahu složiti, že co strážce koruny věrně a právě se zachová, až komise s obojí strany ustanovená k prohledání zemského archivu a svobod v něm pojištěných práci svou skončí.

Mezi tím přišli za tohoto vyjednávání mezi Prahou a Roudnicí poslové od válečné rotý bratrské z Rakous do Prahy. Císař Bedřich byl bratří z Rakous vybyl, a oni si nové služby hledali. Bylo jich deset tisíc branných lidí, i žádali krále Jiřího, aby je přijal netoliko v ochranu ale i na žold. Král Jiří cítil se při silách i považoval tyto rotý za břemeno; tedy je odbyl. Oni však dne 8. května na Roudnici přišli, podávajíce te též panu Zdeňkovi ze Šternberka proti králi. Ten by je snad byl rád přijal, ale neměl peněz a musel i tak pro vlastní bezpečnost mnoho lidu branného na svých hradech chovati, proto je také odbyl.

Nejdůležitější následek vyjednávání mezi Prahou a Roudnicí byl ten, že se umluvilo do-brotivé stání mezi králem a panskou jednotou až do sv. Havla, v říjnu téhož roku 1466; do té doby aby žádné příkoří nedělaly sobě obě strany. Pánové dávali sice naději, žeby se chtěli do toho času urovnati a ku poslušenství vrátiti, avšak vlastně o tom nemyslíce chtěli jenom času získati, aby se tím lépe k válce přichystati mohli. Král Jiří k tomu stání ovšem dlouho nechtěl svoliti, ale byl, jako často, svou přílišnou náklonností k míru zaveden, ač již tolik trpké zkušenosti míti mohl, aby nahlížel, že nejlepším rukojemstvím míru byl mu dosud meč vítězný a nikoli dobrota a trpě-

livost. Ostatně dělal si z toho dobrou naději, že posavadní papežova štvání a do klatby dávání nejevilo nikde již očekávaného účinku, knížata že s ním přece obcují, ba že i jeho zeť, kníže Albrecht Saský, i ke branné pomoci proti neposlušným se mu nabízí, konečně že i panská jednota netoliko se nezmáhá ale vždy více i slábne.

Neboť ne všickni katolíciť pánové a k tomu i většina katolických obyvatelův tak urputně jako pan Zdeněk ze Šternberka proti králi nasmýšleli; zejména pak pánové Vilém mladší z Riesenberka a z Rabí, Jan Popel z Lobkovic a větší díl pánův z Kolovrat, mezi městy konečně zvláště Most a Cheb osvědčovali se králi Jiřímu čím dál tím hojněji a srdečněji oddanou věrností. K tomu znamenati sluší, že králův vlastní švagr, královny Johanny bratr, pan Lev z Rožmitála na Blatné, nejvyšší sudí království Českého a nad jiné horlivý katolík, vida, co se již loňského roku panskou jednotou proti králi připravuje, raději, aby se všemu uhnul, na cesty po západní Evropě se vypravil, a již v listopadu 1465 království České opustil. Ztrávil na té cestě víc než čtrnácte měsícův, a jeho panoše, Šašek z Mezihoří je pilně popsal česky ku potěšení a naučení všech čtenářův.

I na Moravě stály věci zcela dobře ku prospěchu královi; poněmčila města moravská začala se ovšem již nyní u věrnosti ku králi poněkud vrtnouti, ale šlechta byla rozhodně na straně králově, Cimburové pak a Pernštejnové, dva nej přednější rodové, byli hlavní sloupové vlasteneckého smýšlení. Ostatně uměl král Jiří v obou zemích provozovati vládu jak náleží silnou a přísnou, a nebylo tak snadno, veřejný pořádek rušiti. Na to ukazoval a stěžoval si kněz Hilarius, děkan kapituly na hradě Pražském, který máje potřebu často psáti do Říma, nemohl toho činiti, proto „že prý král Jiří brány, cesty, brody špehy osadil, nedáda žádným posílům ani listům svatého otce aneb jeho legáta projíti, a ti všecko přetřásajíce když co takového najdou i na brdle i na těle i na statku tresci.“

Na počátku měsíce června 1466 přivedl králův zeť, kníže Albrecht Saský, nejslavnějšího tehdejšího německého řečníka, doktora Řehoře z Heimburka do Prahy, aby králi Jiřímu v zápasu jeho proti papeži svým vtipem nápomocen byl. Po vybytí doktora Mayera neměl král mezi tehdejšími Čechy žádného spůsobilého muže, který by se mu byl hodil co politický jednatel; Řehoř z Heimburka však byl

již v Němcích po dvacet let nej přednějším zápasníkem ve všech záležitostech, kde se jednalo o obmezení přechmatův staré moci papežské. Muž ten dosud ovšem málo pořídil, ba i papežskou klatbou stížen byl; ale nicméně pro svůj veliký vtip již velikou vládu v myslích lidí provozoval, nyní pak přišel, aby se připojil ku králi Jiřímu co pomocník při vykonání díla posud nezmoženého. Zaujal místo vedle krále asi jako nynější nějaký ministr zahraničních záležitostí a král mu dal nad jeho roční plat potom také statky Chvatěrubský a Nela-hozevský nad Vltavou. Zdali se jako před ním Marini a Mayer k vůli králi také česky psáti naučil, pochybně zůstává, ale služby jeho byly králi velmi vzácné a prospěšné. Král jej nemohl jakožto cizince bez vědomí a svolení sněmu na úřad zemský povýšiti, a proto nejvyšší kancléř Prokop z Rabšteina zůstal ve svém úřadě; nemohlť také král odstranit ním jeho katolíky uraziti, ale již se mu na-prosto k další potřebě v jednání s Římem nehodil.

Řehoř z Heimburka sepsal již na počátku měsíce července 1466 obšírné otevřené psaní čili manifest nadepsaný králi Matiaši Uherskému, v němž vyložil nespravedlivé postupování papežského dvora proti králi Jiřímu tak důvtipně a jasně, že jakožto dílo mistrovské všude způsobilo znamenité pohnutí myslí, a proti němuž ani kardinal Karvajal ani legát Rudolf z Rüdeshheimu ve Vratislavi svým odporem ničeho poříditi nemohli. Král Jiří to psaní teprve v Kladě dne 28. července svým stvrzením do veřejnosti dal, když tam byl přijel z Moravy, kdež mezi tím se zdržoval. Rozesílalo se pak to psaní hojně do všech zemí křesťanských, jak králům a knížatům, tak i všem stavům v koruně České s takovou žádostí, aby se o krále Jiřího u papeže přimlouvali. Skutečně také mnoho přímluv mnohem důvtipnějších a důraznějších než dotud ze všech stran do Říma šlo, ale tam všecko marné bylo.

Výtržnost na hranicích království Uherského a Polského. Bratrská rota.

1466 červenec — září.

Papež a jeho kardinalové znamenajíce, kterak Římské bully nejeví již toho účinku, jako jindy, a kterak to jaksi nejde, aby jimi trůn toho kacíře Jiřího, kterýž prý se nazývá krá-

lem Českým, podvrácen býti mohl, počali v polovici toho roku 1466 opravdověji nežli dříve zřetel svůj k panovníkům obracet, kteří by se proti Jiřímu potřebovati dali. To byli především králové Kazimír Polský a Matiaš Uherský. Ostatní byli krále Jiřího přátelé aneb aspoň nechtěli s ním v nepřátelství žíti; císař Bedřich III., ač v něm nyní bylo mnoho zlé vůle k Jiřímu, byl jako vždy nehybný. Však i král Kazimír žádným obyčejem nechtěl podstoupiti války proti králi Českému, zvláště že již třinácte let s Německým řádem v Prusích měl válečně co činiti. Naproti tomu byl by král Matiaš ani okamžik s válkou proti Čechům nečekal; však toho musel papež spíše od toho zdržovati, potřebuje ho proti Turkům, a jenom v největší nouzi mnil ho proti Jiřímu užiti.

Zatím nebylo pokoje v rozličných končinách české koruny, zvláště na hranicích uherských a polských; neskrocené mravy a bezuzdá prostopášnost a svévole branných lidí způsobovaly často velké roztržky a hrozily podvrátiti blahobyt zemí. Tu byly především válečné rotý české, které povznesše po Žižkovi způsob vedení války na umění, a do všech zahraničních vojen se zaplétavše, v Uřích a v Polště, v západních a východních zemích bojovali a často i na obou stranách proti sobě se potýkaly. Avšak jimi stávala se válka čím dál tím nákladnější, a tehdejší nevalné důchody státní často panovníkům nestačily na chování takových stálých vojsk. Proto králové Uherský i Polský jim za vojenské jich služby na mnoze dlužni zůstávali, a oni upomínávali se často nezdvořile o sumy přepjaté. Proto povstávaly na všech koncích velké malé, často malicherné ale vždy vášnivé půtky a šarvátky, které často i do sousedních krajín uherských a polských zasahaly, a při kterých namnoze těžko bylo rozeznati, na které straně by větší pravda a větší křivda byla. Jindy si takových výtržností málo všímáno, nyní však vešlo v obyčej, na krále Jiřího žalovati, kdykoliv jeho poddaní co zavini, jako by on měl za ně všecky státi. Zejména pak král Matiaš z takových pohraničních půtek bral sobě nyní příčinu, která by mohla s králem Jiřím válku počíti. Tu byl jeden z rodu Eicingerův rakouských, Štěpán, který nabyv před několika léty obyvatelského práva na Moravě, držel tam Jaroslavič nad řekou Dyjí. Ten r. 1466 stavil znamenitou zásobu zbraně z Němec po Dunaji pro krále Matiaše vezené, proto že se odpíralo zaplatiti clo za ni. Byly na něj za to bratrské rotý

v Rakousích poslány, a ty mu plenily také jeho statek moravský. Eicinger volal krále Jiřího ku pomoci.

Jiná byla zas šrůtka s rytířem Burianem Puklicí z Pozořic na Stramberce a se Žichem z Kelče. Oba loupili ve Slezsku a zajavše tam znamenitého šlechtice Kořistku odvedli jej do Lednice v Uhřích k Vladislavu Bělíkovi z Kornic odjinud z Lednice, kdežto za výplatu jeho prý tisíc zlatých žádáno. Tentýž Bělík z Kornic měl zas ode dávna krvavé rozepře s moravským pánem Matoušem ze Šternberka na Lukově; oba činili nájezdy a hubili obapolné statky v uherském Pováží i na Moravě. Pro tyto a jiné příčiny přijel tenkrát král Jiří v polovici července do Brna, i žádal odtamtud krále Matiaše, aby mu poslal Jana Vítěze, arcibiskupa Ostřihomského, co plnomocníka, aby s ním o ty rozepře obapolných poddaných i také s rotami bratrskými mohl jednati. Burian Puklice z Pozořic byl zkrocen, a král proměnil jeho spupný t. j. dědičný statek Stramberský v léno královské. Mezi bratrskými rotami nastala tehdejší roztržka, a tu král Jiří přijal jednu četvrtinu jejich pod slavným válečnickem českým, Václavem Vlčkem z Čenova, do služby své, přidal k nim výše řečeného Puklici a vypravil je do Slezska proti odbojné Vratislavi, která již dávno měla býti skrocena. Vedení té výpravy svěřil král znamenitému moravskému pánu a vlastenci, Ctiborovi Tovačovskému z Cimburka. Jiné královské vojsko svěřil svému synovi a moravskému zemskému hejtmanu, knížeti Viktorinovi, kterýž měl jiné rotv bratrské, které plenily moravské statky Štěpána Eicingerů, válkou stíhati. Však Jan Vítěz do Brna nepřišel, a král Jiří ku konci měsíce července na Kladsko se odebral, kdež potom svůj od Řehore z Heimburka sepsaný manifest proti papeži vydal a se slezskými knížaty se sjeti měl.

Kníže Viktorin veda královské vojsko proti rotám bratrským, válčil s nimi po dva měsíce, srpen a září, aniž víme o té válce více, než to, že rotý z Moravy byly zatlačeny, a že se do Uher utekly, kdež u Kostolan se osadily. Mezi tím však uherský šlechtic Bělík z Kornic učinil vpád z Lednice do Moravy, uškodil zas velice nejenom panu Matoušovi ze Šternberka, ale i klášteru Vizovickému, a sirotkům Kravařským na Strážnici. Vizovický klášter náležel Cisterciánům, byl od předkův krále Jiřího z Poděbrad v 13. století za-

ložen, utrpěl ovšem mnoho za husitské války, ale nyní prý v něm Uhři mnohem nelidštěji zuřili, nežli někdy Husité. Nedlouho však Bělík na Moravě plenil; pan Matouš ze Šternberka nejen z Moravy jej zahnal, ale i za ním do Uher vrazil a tam dvě posádky založil, aby byly ochranou jemu a Moravanům vůbec.

Méně dobře se zdařila druhá výprava proti Vratislavům vyslaná. Pan Ctibor Tovačovský z Cimburka na své jízdě skrze Slezsko dopustil výše řečenému Burianovi Puklicovi a některým hejtmanům roty bratrské, že i na polskou půdu zabrousili a městečko Častochov i celé okolí tamějšího křátera bez opovědění války poplenili, chtějíce tím krále Kazimíra co dlužníka svého na dluh jeho upomínati. Potom dne 6. srpna oblehl pan Ctibor městečko Namyslov, Vratislavským náležitě, a přes dvě neděle tu ležel; také město Kryžborek osadil a ve Volčíně (Konstattu) se chtěl opevniti. Podle umluvy měl kurfiřt Braniborský Bedřich k dobývání města Vratislavi s druhé strany přijíti a s českým vojskem se spojit; ten ale nepřišel. Tu byli Vratislavští od papežského legáta Rudolfa jak nejvíce do boje proti kacířům rozníceni, a vytáhlo jich asi tři tisíce vedením Baltazara knížete Zahaňského, od krále Jiřího někdy s knížetstvím sehnáného, a Albrechta Berky z Dubé, někdy pána na bradě Tollenšteine v Čechách také od krále ztrestaného. I přišli ti mnohomluvní hrdinové až do vesnice Šmolína nedaleko Bérutova, a uslyševše tam o veliké síle vojska českého, hned druhého dne proti vůli svých vůdcův se obrátili a domův se vrátili. Však i české vojsko ničeho nepořídilo: bylo totiž silné mření ve vojště, a tu pan Ctibor Tovačovský slyše, že s jedné strany Vratislavští a s druhé Poláci z Krakova pod svým hejtmanem Jakubem z Dubna ku pomstění pychu u Častochova provedeného se blíží, také domů se vrátil. A tak z celé výpravy sešlo, anižby se vojska nepřátelská byla spatřila. Vratislavští byli potom v Římě co velicí hrdinové oslavováni, že prý Čechové před nimi utekli, jak mile oni skutečně jen v poli proti nim se ukázali.

Král Matiaš hledá příčinu k válce proti Jiřímu.
Činí konec rotám bratrským.

1466 červenec — 1467 leden.

Král Kazimír nehledal pomsty pro porušení míru v Polště se strany vojska českého.

Král Jiří pokáral pana Ctibora Tovačovského z Cimburka a požadavky Puklicovy a bratrských hejtmanův s přivolením krále Kazimíra na právní cestu odkázal.

Zcela jinak choval se král Matiaš Uherský. Malicherné pohraničné pŕtky mezi Matoušem ze Šternberka a Bélíkem z Kornic pokládal hned za úmyslné rušení smluv a pokoje mezi Uhry a Čechy a přiblížil se na podzim r. 1466 s úpravným vojskem sám osobně ke hranicem moravským, hledaje úmyslně příležitosti a příčiny, kudyby se svým bývalým tchánem ve zlou vůli mohl vejíti. Král Jiří dověděl se o jeho stížnosti vypravil hned knížete Viktorina na Moravu, aby tu věc opravil a uklidil. Svolán jest sjezd moravských pánův do Brna. Příčiněním Olomouckého biskupa Tasa z Bozkovic stala se potom smlouva 24. října na jeho zámku ve Výškově, mocí které se rozepře Šternberkova s Bélíkem podala pod mocný rozsudek dvou pánův uherských a dvou pánův českých. Takové míření se však králi Matiašovi nelíbilo, i psal 9. listopadu velmi příkrý list knížeti Viktorinovi, že prý jemu se nehodí, dávat se s poddanými krále Českého v nějaké soudy a jako o spravedlnost žebroti; on že chce napřed pomstu a potom teprv míření, sice žeby byl přinucen, sám své křivdy pomstiti. Brzo potom ozvalo se ještě jiných žalob na křivdy jak se strany uherské tak moravské. Král Jiří na to vypravil Jana Jičínského z Cimburka k Matiašovi do Trnavy, a ten pobyv tam dne 19. prosince vrátil se s domněním, že se mu podařilo, všechny nesnáze ukliditi. Ale nebylo tomu tak, král Matiaš tajil svůj vlastní úmysl, proto že poznával, že nežli co opravdivého proti Českému králi začne, potřebí jest, aby dříve bratrské rotu zničil, které by mu překážeti mohly. Král Jiří mu psal velmi vážný list napomínaje ho k mírnosti, poslal ještě jednou před novým rokem jiného posla k němu, Albrechta Kostku z Postupic, kterýž s Matiašem v jeho ležení u Kostolan vyjednával. A však i pan Kostka dostal od Matiaše hojnost sice lícoměrných slov a slibův ale skutku nebylo. Král Matiaš tehdy právě válčil již s bratrskými rotami, které vytisknuty byvše v měsíci září 1466 od knížete Viktorina z Moravy právě u Kostolan blíž Trnavy se byly utábořily a silně opevnily.

Hejtmani těch rot byli František z Háje, český šlechtic, Jiří Bítofský z Lichtemburka, moravský pán, Jan Švehla, Jindřich Šmikovský ze Žďáru a jiní větším

dílem katolíci; skládaly se ostatně tyto rotý z nemnohých pozůstatkův Tábořských a z katolíků; bylo mezi nimi Čechův, Moravanův, Uhrův, Slezákův, Rakušanův a jiných všelikých dobrodruhův, v celku pak tehdy již při nich rázu husitského nebylo. Proto král Jiří přijav jen Václava Vlčka s jistou částí bratří do své služby, ostatních se nejen neujímal, ale i za nepřátely je pokládal a z Moravy vypudil. Na podzim r. 1466 strhla se mezi nimi s jedné, a Rakušany a Uhry s druhé strany neznámého dne a na neznámém místě krvavá bitva, v níž se František z Háje a Jiří Bítovský z Lichtenburka do zajetí dostali; avšak Jan Švehla opravil boj, a zvláště Rakušany tak porazil, že jich do dvou set na bojišti zahynulo, a mnozí jiní do Kostolanského tábora co zajatí vzati byli.

Král Matiaš jsa právě se svým úpravným vojskem na blízku Kostolan, umínil si tedy, že tyto ostatky branné, samostatné a nebezpečné moci, těchto rot bratrských, jež nazýval zloděje, v zemi své naprosto zahladí.

Tedy obehnal tábor jejich u Kostolan dne 6. prosince 1466. Jan Švehla byl nyní v tom táboře nejvyšším hejtmanem a zavřel se v něm v počtu asi 2000 branných mužův, žen a dětí. Byltě dříve některý čas dvořanem u krále Matiaše, při jeho korunování dosáhl v kolbách první odměny, ale brzo vzav odpuštění ode dvora octnul se co hejtman mezi bratříky. Nyní se bránil zoufale, zvláště když i císař Bedřich králi Matiaši válečnou pomoc poskytl, i vida nezbytně několikráte ke smlouvě se podával, čehož však nedosáhl. Bratři nadávše oblehatelům mnoho škod nejvíce nedostatkem vody strádali; proto dohnala je konečně žízeň dne 29. ledna 1467 k zoufalému výpadu z tábora, aby se skrze nepřátely probili. Avšak jen asi pět set jich takový úmysl provedlo, a byli z nich mnozí pobiti a schytáni; jiných asi sedm set vrátilo se do tábora nazpět, a druhého dne, 30. ledna vyšedše odtud bezbranní, vzdali se králi Matiašovi na milost a nemilost. Zima byla neobyčejně krutá. Jan Švehla byv již na svobodě bloudil jízdecky o samotě celý umdlený, a tu jej sedláci poznali, chytili, a davše mu provaz na krk tak jej ku králi přivedli. Král Matiaš hned třetího dne, 31. ledna, dal chycené bratři zvěšeti; jedni praví, že jich bylo do 70, jiní zas do 150; Švehla sám byl nejvýše pověšen. Jiných zajatých bylo potom mnoho po žalářích rozličným a ukrutným způsobem utraceno. V táboře samém našli vítězové přes 300 žen, a mezi nimi

mnohé krásné paní; odvedli je nejprv do Trnavy, a potom kázal prý král Matiaš, aby rozdány byli za ženy Srbům čili, jak jim Uhři podnes říkají Rácům, kteří se v královském vojstě nalézali.

Takový byl v našich stranách konec rot bratrských. Ač byly ztratily již český ráz, ač zbujnělost je uvedla na křivé a pro lidskou společnost nebezpečné cesty, nicméně přece jimi proslavilo se české umění válečné. Však v témže čase, na jiných místech, v jiných poměrech a u jiného slovanského národu, totiž mezi Rusy zkvétlo české umění válečné v táborech kozáckých nad Dněprem a Donem, a slynulo až do druhé polovice minulého století.

Od toho roku 1467 není více řeči o bratrských rotách v Uhřích, ale ze zajatých od krále Matiaše ušetřených bratří utvořilo se brzo jádro královského vojska uherského, totiž tak zvaná „černá rota“, a hejtmani někdy bratrští, František z Háje, z mládí při dvoře císaře Bedřicha vychovaný, Blažej Podmanický, Slovák, Jan Tetauer, Slezák, a jiní prosluli později co hejtmani vojsk uherských.

Uhři byli vítězstvím nad bratrskými rotami celí opojeni, ale i u všech ostatních nepřátel Čechův jevila se veliká radost. „Teď prý potáhneme do Čech a naložíme tam s kacíři právě jako zde s loupežníky“, a král Matiaš sám psal hned 2. února 1467 z Trnavy knížeti Viktorinovi do Moravy v tato slova: „Rušitelé pokoje království našeho z Boží vůle octli se již v rukou našich. Ale mnozí poddaní naši, neprovinivše nic, drží se v markhrabství vašem v zajetí, a máme tam nepřátely své zvláštní. Protož žádáme dle smluv a přátelství našeho, aby jati nám bez šacunku (bez výplaty) na svobodu vydáni a nepřátelé naši v zemi trpělní nebyli: jinače věz Bratrství Vaše, že přijdeme si pro ně sami a navštívíme i shledáme všechny své nepřátely v markhrabství i jinde, bez rušení ovšem pokoje i smluv, kteréž máme s králem otcem Vaším i naším a s Bratrstvím Vaším.“

I byl by král Matiaš bezpochyby hned byl na Moravu nepřátelsky vtrhnul a všelikou zvůli svou v nepřipravených zemích koruny České provedl, kdyby nebyly jiné vážné okolnosti v to vkročily. Turci totiž vpadli u veliké síle do Sedmihradska a do poledních Uher, do 40 tisíc křesťanův do otroctví odvedli, a král Matiaš musel do Budína pospíchat. Odložil tedy na příhodnější čas provedení svých tajných úmyslův a činil se králi Jiřímu na oko ještě dále přítelem.

Král Jiří však počal již tušiti, jakou cenu měla hojná laskavá slova, jichž dal král Matiaš prvé jeho poslům, panům z Cimburka a Kostkovi.

Tuto musíme zaznamenati o našem krajanovi Janu Jiskrovi z Brandýsa, který po mnohých různicích, jež měl s králem Matiašem, nyní co pouhý poddaný a magnat uherský několik let byl tiše seděl, že jej v tomto roce 1467 král Matiaš, když mu nastala válka s vojvodou Valaským, Štěpanem Velikým, učinil vrchním vůdcem vojska uherského. Jiskra v krajinách rumunských po nějaký čas sice strašně řádl, ale 15. pros. 1467 nenadále velikou porážku utrpěl, při níž sám král Matiaš raněn byl. Od té doby nečiní se v dějinách více zmínka o Jiskrovi a potomstvo jeho v Uhřích během věkův neslavně vyhynulo.

Papež Pavel II. odsoudil konečně krále Jiřího slavným zatracením v Římě.

1466 září — prosinec.

Mezi tím časem vždy ještě pan Zdeněk Konopišťský ze Šternberka a pánové s ním v jednotu vešli marně čekali na cizí pomoc, aby proti králi Jiřímu činně vystoupiti mohli. Radili se o to na sjezdu v Žitavě od 12. do 18. září 1466, i aby se lépe ustrojili, pana Zdeňka ze Šternberka za hejtmána sobě zvolili a ustanovili způsob, kterak by se ostatní katolíci k nim připojovati měli. Stání jejich pře s králem docházelo již o sv. Havle konce svého, načež je král dle spravedlnosti přikvačili mohl. Proto zas o to stáli, aby jim lhůta prodloužena byla. Ale král Jiří na sněmě po sv. Václavu ani o tom slyšeti nechtěl.

Však tu stal se Olomoucký biskup Tas prostředníkem a přímělcem, tak že přece celá pře odevzdána byla na rozsudek čtyř mocných oprávcův, kteříž dne 3. října vynesli nález, že stání pře až do sv. Jiří nejbližšího se odloží, a mezi tím že se obě strany o příštích hromnicích mají sjeti v Jindřichově Hradci. Tam že se mají všechna práva a svobody zemské přísně ohledati a všechny viny jedné a druhé strany zkoušeti.

Tím prý se král Jiří nadál, že touto cestou dojde konečného narovnání a pokoje, nepomysle sobě, že měl tu jednati s mocí, která uměla všechny jemu činěné sliby a závazky rozvazovati.

A přece jej udalosti, nyní rychlým krokem se stíhající, mohly poučiti, že ustupností a smířlivostí žádoucího pokoje nedobude, ale že se mu neodvratným stává rozhodný zápas o život a smrt.

Matiaš, král Uherský, již z jara toho roku 1466 oznamoval, kterak sultan Mohamed II. valnější než kdy válku strojí proti křesťanům, i žádal o pomoc. Císař Bedřich III. o to rozepsal sněm na sv. Martina do Normberka. Obeslal i král Jiří ten sněm, mnozí knížata přišli na osobně, a papež tam poslal svého legáta, nám již známého doktora Fantina. Ten již napřed ohražoval se proti připuštění českých poslův jakožto kacířův do říšského sněmu, zastavil pro jich přítomnost služby boží v Normberce, a když do sněmu vešli a své poselství vyřizovali, vyšel on ze sněmu, a nepřicházel tam napotom, kdykoliv oni měli býti přítomni. Posel císařův neměl ani slovíčka k pokárání takového jednání, a bytž sám již napřed určeným vrchním vůdcem křesťanského vojska. Tu se ukázal veřejně největší rozstrk krále Jiřího netoliko s papežem ale i s císařem, papež pak dával tím na jevo, že mu více záleželo na zjevném potupení krále Jiřího nežli na obraně křesťanstva proti Turkům. Sněm rozpadl se ve strany a nepřišel k žádnému uzavření. Markhrabě Albrecht Braniborský, tu osobně přítomný, chtěl se ujímati krále Jiřího a způsobiti poselství k papeži ve prospěch jeho; avšak papež to vše předešel svým nenadálým odsouzením krále Jiřího.

Půhon na krále Jiřího v Římě vydaný ovšem již dávno vypršel, a tu nyní v Římě rozpisováno o králi Jiřím, kterak apoštolská stolice naproti němu koná úřad spravedlnosti a k ní milosrdenství přiměšuje. Do čtyř let prý se již odkládá v soudu od prvního půhonu, a to nikoliv z nedbalosti ale z úmyslu. Třikrát i čtyřikrát zastaven byl běh rozpře k přímělkům císaře a knížat, ale prý nic nepomohla taková shovívavost, Jiří z Poděbrad prý nadužívá dobrotivosti svatého otce a každý den prý proti církvi víc a více zuří. Proto že nyní nastal konečný den soudu, aniž Jiří do Říma dostavil se k zodpovídání svému. Svoláni jsou tedy všickni kardinálové a celá rada papežská, také z každého národu, z každého řádu praelatského doktorové práv, co jich v Římě bylo, a všickni srovnávali se s kardinály, kteří královu věc k rozsouzení sobě odevzdánu měli, že Jiří z Poděbrad jest křivopřísežník, svatochráde a kacíř. Jedna věc však činila papeži a kardinálům starosti, že totiž neviděli, kdo

by nad Jiřím rozsudek naň pronešený vykonal, když se ani císař k tomu nehodil, králové Polský a Uherský zas pro vlastní domácí zaměstnání k tomu nejsou spůsobilí, když panská jednota v Čechách příliš slabá jest, aby o své ujmě mohla něco provést, a když žádný vzdálenější mocnár v tak těžký úkol se neuváže. Vida ty rozpaky zvolal kardinal Karvajal, nejprudší a nejmocnější krále Jiřího a všech Husitův odpůrce, řka: „Proč všechno lidským soudem měříme, nesluší-li ve věcech velikých také Bohu zůstaviti částku? Nepřispěje-li nám císař, ani Polák, ani Uher, za to stojím, přispěje s výsosti svatě Bůh a potře hlavu bezbožnou: my jen vykonejme svou povinnost, ostatek provede on bez meškání!“ Tato slova působila, a uzavřeno jest tudíž dne 21. prosince, aby se konečný rozsudek vynesl hned o nastávajících svátcích vánočních.

Ustanoven tedy úterý dne 23. prosince 1466 k odbývání slavné papežské konsistoře, v které papežský rozsudek veřejně měl být ohlášen. Sešlo se do velké konsistorní síně asi čtyři tisíce lidí. Papež v plném majestátě svém na trůnu seděl. Napřed mluvil konsistorní advokát de Baroncellis obsírně o neřesti husitského kacířství a o vině Jiřího z Poděbrad, žádaje, aby ta prašivá ovce pro uvarování náklady z ovčince páne vyloučena byla. Na to oznámil prokurator víry, Antonín z Eugubio, co se všechno dělo u vedení pře proti Jiřímu z Poděbrad, i kterak již všechno jest hotovo k vynešení nálezu. Když to vše bylo vyslechnuto, poručil papež jednomu arcibiskupovi a třem biskupům, aby vyšli před palác, veřejně prohlášení učinili a Jiřího z Poděbrad neb jeho zástupce vyzvali, aby vstoupil do síně. Vrátili se, oznámili že k soudu nestojí ani on ani jeho zástupce. A tu jal se papež Pavel II. sám řečniti; mnoho vykládal o ohavnostech, jaké se v Čechách po ten den páchají a o potřebě trestu a opravy; skončiv pak kázal kardinalovi místokancleři, aby četl nálezu čili rozsudek. Kardinal tedy četl a vyhlásil veřejně, že syn zatracení, Jiří aneb Jiřík z Kunstatu a z Poděbrad, Českého království usurpátor čili uchvatitel, jest kacířem a kacířův neustupným hajitelem, křivopřísežníkem a svatokrádcem, a protož že upadl ve všechny pokuty, kteréž na tak těžká provinění z práva ode dávna vyměřeny byly; následovně že odsouzen a zbaven jest všeho důstojenství královského, markhrabského, knížecího aneb jiného jakéhokoliv, všeho také panství, všech statkův a práv, kteréž

vůbec jemu odňaty býti mají; i potomci jeho usouzeni za neschopné a nespůsobilé netoliko k důstojenství, ale i k dědictví jakémukoliv, a poddaní rozřešení a osvobození ode všech slibův a závazkův, kterýmiž jemu byli zavázáni.

Nahoře řečený prokurator víry po přečtení nálezu radostně potom pronášel slova důkův za tento spravedlivý a spasitelný rozsudek, i poručeno konečně, aby celému světu byl ohlášen, načež se toto památné sezení v Římské konsistoři skončilo.

První účinky papežova odsouzení. Král Jiří proti papeži odvolává se k vyšším mocnostem.

1467 leden — duben.

První vědomost o odsouzení královu dostali z Říma Vratislavští, 20. ledna, kteří prý na to čekali jako otcové v předpekli na příští Kristovo, potom Zdeněk ze Sternberka, který měl v Římě svého vlastního jednatele. Ostatně byla dotyčná bulla v koruně České teprve ve druhé polovici měsíce února 1467 všeobecně oznámena. Tou bullou kázal papež co náměstek Kristův, aby se odevšad proti Jiřímu a jeho kacířským Čechům zdvihala válka na vyhubení jejich, i dáno znamení k prolévání krve bez míry a konce, ku plenění lidí, jich statku a majetku ohněm a železem. Němci si vzpomněli na strašlivé jízdy české pod Žižkou a Prokopem, strach a tesklivý smutek ovládal je, jiní zas měli z toho divokou radost a doufali, že se nyní na Češích jak náležitě vymstí za hanbu otcův svých zbabělých. Knížata Němečtí octli se někteří u velkých nesnázích, jmenovitě Saští v Braniborští, neboť jakž měli zdvihat válku proti Jiřímu, který je svou osobností, svou duševní převahou tak znamenitě byl sobě podřídil. Vyhlášení křížácké války proti Čechům u samého arcibiskupa Magdeburského s potupením se potkalo, a byly o tom velké hádky na vysokých školách Lipských i Erfurtských, je-li to slušná věc proti kacířům válku zdvihati? a na mnoze v Němcích bez ostýchání již na to kleli, že papež nutí Čechy, kteří by sami rádi požívali pokoje, aby se mimovolně zase chápali zbraně a odění a s Němci se zas potýkali.

Nicméně toto nové štvání Němcův proti Čechům mělo přece nějaký účinek, neboť jejich staré předsudky a vášně zbudily a vzkřísily se zase, a netrvalo to dlouho, netoliko hrubý ne-

vědomý lid připínal sobě kříž na rámě a táhl proti kacířům, i lidé věnující se naukám, studenti Lipští a Erfurtští, prodávše prý knihy a šaty své, hrnuli se v tlupy dobrovolníkův, brali na se znamení kříže a táhli valně do českých zemí, aby se účastnili boje a zásluh prý bohumilých ve prolévání krve kacířské.

Král Jiří dřív ještě, nežli o svém odsouzení v Římě zvěděl, domlouval císaři Bedřichovi

ostrým listem za to, co se na posledním říšském sněmu Normberském na příkoř Čechům dalo, potom jej zvláštními posly upomínal z dluhu ještě za vysvobození z Vídně povinného a ujímal se některých pánův rakouských. Padaly z té příčiny mezi císařem a českými posly v Linci 15.—17. února 1467 řeči důrazné a důtklivé, a kdyby nebylo jiných starostí, byla by z toho válka povstala. Poslové čeští opou-

Papež Pavel II. odsuzuje krále Jiřího co kacíře, křivopřísečníka a svatokrádce ve veřejné konsistoři v Římě 23. prosince 1466. (Str. 405.) (22)

štějíce plni hněvu Linec potkali na předměstí za Dunajem pana Buriana z Gutšteina, kterýž co posel od panské jednoty k císaři sem pospíchal. Tu se císař ve své málomocnosti pomstil na králi Jiřím tím, že panskou jednotu v Čechách veřejně uznal za mocnost oprávněnou a samostatnou, a jí 21. února právo propůjčil, aby ve městě Plzni svou zvláštní minci na český ráz zaraziti a vydávati mohla, což

bylo ovšem hrubé sáhnutí v práva samostatného království Českého.

Před tím ještě držel se o hromnicích, 2. února 1467 dříve umluvený sjezd v Jindřichově Hradci, na kterém se měly rozhodnouti všechny stížnosti, jež panská jednota byla proti králi zdvihla. Tu pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka zřejmě ukázal, že hrdost panská udusila v něm všechn

cít pro vlast a národ. Když přinešeny jsou výpisy všech privilegií a svobod v archivu zemském na Karlštejně chovaných, řekl pan Zdeněk, že to nejsou všecky a že ty, které přinešeny byly, neslouží ani za groš ku svobodání zemským. Páni odpověděli, že jich více není, a že jsou jako sám král o tom zcela přesvědčení; načež pan Zdeněk krátce odsekl řka: „Ale my nejsme“, tak že z toho dlouhá neúčinná hádka povstala. Pan Zdeněk žádal, jako již dříve, aby král jak koruny tak zemského archivu v moc pánův postoupil, i aby od sebe dal zápis na všecky stavovské svobody, a ty prý od krále samého nestačí, ale že mají od císaře potvrzeny býti, proto že prý král Český co man císařský nemá moci k ustanovení tak velikých věcí bez vědomí a vůle pána svého. To bylo již příliš! vášeň a nenávist pana Zdeňka tak velice zaslepily, že pro vymyšlené svobody stavu svého neostýchal se poddávati vlast ve služebnost a porobu od věkův neslýchanou! Všickni pánové na sje du osvědčovali svou nevoli nad takovým mrzkým tvrzením, a když stál neustupně na svém a všeliké smíření zamítal, rozejel se sjezd bez konce v největším rozjitzení myslí. O víře nebylo tu ani řeči ve Hradci, i tázali se někteří pana Zdeňka, zdali by chtěl pro víru s králem v boj vejíti, avšak on odpovéděl veřejně, že o víru starati se jest věc papežova, ne jeho. Pan Zdeněk již ve Hradci ovšem věděl, že papež krále Jiřího odsoudil, proto také nechtěl žádného smluvení s ním, nýbrž čekal, až mu papež válku poručí a na ni peníze pošle.

Mezi tím podal jeden německý kníže pozoruhodný příklad statečnosti ve svém smýšlení naproti králi Jiřímu. Byl to onen jinak klopotný markhrabě Albrecht Braniborský, německý Achilles, seděním na Anspachu, který byl nejmilejší dceru svou Uršulu již r. 1460 zasnoubil Jindřichu, synu krále Jiřího. On byl dosud hlavní sloup císařovy i papežovy moci v Němcích; avšak právě v té chvíli, když císař i papež stali se nejkrutějšími nepřáteli Jiřího, přivinul se Albrecht k těmž tím stáleji, čím více poznával netoliko politický věhlas a důraz moci jeho, ale i jeho šlechtnou povahu. Dcera jeho měla nyní již 17 let věku svého, a Albrecht v těch povážlivých okolnostech neváhal, dáti ji v manželství knížeti Jindřichovi, a takto upevniti s Jiřím svazek jak nejuzeji. Co si dali z Říma práci, aby ten svazek roztrhli! Napomínali, hrozili, 15. října 1466 skutečně markhraběci země pod interdict dali; jak sužovali nevěstino svědomí, co jiných

ženichův jí podsouvali, nic jim nepomohlo. Již byl papežský legát hotov, z příčiny té svatby největší pohoršení způsobiti, a tu dal markhrabě Albrecht nevěstu potajmu do Chebu zavezti, kdež na konci masopustu, 10. února 1467, oddána jest s knížetem Jindřichem ač ne slavně, aspoň řádně.

Potom byl v Praze obyčejný sněm o suchých dnech postních od 24. do 27. února, který se stal velmi důležitým. Rokovalo se ve veliké síni dvora královny Johanny, to jest ve stavení nynějšího c. k. zemského soudu v Celetné ulici, a to každý den od 8 hodin ráno. Král sám předsedal a z knížat Slezských bývali přítomni Konrad Černý Olešnický a Jan Zahaňský. Pánové nejprv dávali zprávu o svém jednání v Jindřichově Hradci a král nejednou sám se slova ujímal, aby odporoval tomu, co tam pan Zdeněk ze Šternberka opovážlivého mluvil. Ještě jednou na stížnosti pánův odpovídal, také do pana Zdeňka si stěžoval, že když tuto v Čechách mírně s ním vyjednával, tím samým časem čtyry posly do Říma vypravil, aby papeže proti králi popouzel. A přece proto všecko nechtěl král Jiří války počínati, a vždy ještě doufal, že se všecko k pokoji obrátí. Papeže z křivdy nevinil, ale zlé lidi, své nenávisníky, kteří nepřestávali u papeže osočovati jej. Celý sněm pana Zdeňka a jeho jednotníky odsoudil co neposlušné a svévolné rušitele pokoje a obecného dobrého, a nedal sluchu poslům jeho. Přední mužové kalíšnické strany prosili krále, aby obnoviti ráčil dávný svůj slib, že nepřestane nad kompaktaty ochranné ruky držeti, což se také stalo, a potom obrátili se s prosbou ku katolickým pánům na sněmě, aby se ještě jednou u papeže o to pokusili, by své odsouzení krále Českého odvolal.

Krátce před sněmem byl se také z cest svých po západní Evropě do vlasti vrátil pan Lev z Rožmitála, bratr královny Johanny. Byltě navštívil dvory knížat Německých, slavný dvůr burgundský a francouzský, přeplavil se do Anglie, potom nazpět do Francie, putoval přes Španělsko do Portugalu, nazpět zas přes Itálii, Benátky a Vídeň. Od svého svaka krále Jiřího měl sobě uloženo, aby při cizích dvořích lepší mínění o Čechách šířil a panovníky králi Jiřímu naklonil, což se mu dobře dařilo, zvláště že on, jeho dvořané a společníci účastnili se hojně při slavných kolbách, hostinách a jiných zábavách dvorských, a všude uhlazeností, dvorností, obratností a udatností v rytířských zápasech slávu české šlechty

zjednali, která toho věku slynila po vsi Evropě. Navrátil se pan Lev zastal ve vlasti tytéž neblahé rozmlísky, kterým se chtěl svým cestováním uhnouti, a jsa tu na sněmě přítomen přimlouval se spolu s kališnickými pány u svých katolických přátel, aby papeže od nepřátelských kroků proti jeho svaku, králi Jiřímu, odvrátili hleděli, podával se sám za prostředníka i prosil, aby se ničím nekvapilo, co by pokoji na překážku býti mohlo. Sněmovníci hlučně mu přisvědčovali a chválili ho. Byl tu také pan Jan z Rosenberka, hejtman Slezský, který ač k panské jednotě se zapsal té urputně mysli co pan Zdeněk ze Šternberka nebyl, nýbrž když král k napravení všech panských stížností hotov byl, rád by se byl srovnal s ním. Povstal i oznámil ve sněmu psaní, kterým jej panská jednota napomínala, aby jí věrným zůstal a své duše a své cti nezaváděl, četl také svou odpověď na to danou, i osvědčoval se potom, že ve všem, co činil, neměl na zřeteli nežli obecné dobré a pokoj vlasti, a tím že i budoucně chce se řídit; prosil stavův, aby důvěřili jemu a nesoudili kvapně, zpozorují-li kdy u něho něco neočekávaného: neboť ať se prý stane co stane, on že neodstoupí od čestného příkladu předkův svých, ani od věrnosti, kterou povinen byl králi a vlasti.

Sněm konečně na tom zůstal, že se má jménem katolíkův králi věrných ještě jedno poselství k papeži vypraviti; pak byla všecka práva a svobody zemské obnoveny a opět do desk zemských vloženy, i přidáno k nim ještě jedno nové povolení královo, že „páni a rytířstvo všelikteraké svobodně dědiny od měšťan, dědinníkův a sedlákův svobodně kupovati, a je sobě do desk klásti mohou.“

Po sněmě staly se ještě poslední soukromé pokusy k odstranění války a ke sjednání pokoje. Královna Johanna našla příležitost, podávati se panu Zdeňkovi ze Šternberka za prostředníci, aby jej se svým manželem, jeho někdejším přítelem, smířila. I sám král počal soukromí vyjednávati nejen s ním, nýbrž i s pány Švamberky a Zajíci, slibuje jim nemalé náhrady za náklady, jakéž jim jejich posavadní zbrojení způsobilo. Pan Zdeněk nějaký čas ovšem nedělal se nepřístupným, avšak když poznal, žeby se konečně přece jen králi podrobiti měl; všecko se zas převrátilo, pan Zdeněk vypověděl rozhodně poslušnosti své králi Jiřímu psaním dne 2. března 1467 daným, v kterém ovšem zračilo se, že proti němu hoří nenávisť neukrotitelnou až do smrti.

Nyní se musel král Jiří o to starati, jak

by předešel zhoubné působení všude vyhlášeného odsouzení svého se strany apoštolské stolice. Učinil totiž veřejné odvolání čili appellaci. Vyšel královský rozkaz po vsi Praze, aby ke dni 14. dubna všickni katolíci, co jich v Praze přebývá, do Králova dvora se dostavili. Tu se museli tedy dostaviti přední z duchovních, Hilarius, administrator arcibiskupství, Václav Křižanovský, kanovník, Jan opat Strahovský, Pavel guardian Františkánský u sv. Ambrože, Pavel probošt Zderazský (oba důvěrníci královi) a jiní, a ti všickni se toho obeslání nemálo ulekli; z pánův katolických všichni, co jich v Praze bylo, zvláště nejvyšší úředníci zemští. Dostavili se také někteří kališníci co svědkové.

Král Jiří sedě na trůnu četl před nimi spis od Řehoře z Heimburka složený, v němž se uváděly důvody, že Papež Pavel II. v chování svém naproti němu opustil cestu práva a spravedlnosti, a pouštěl jen hněvu a nenávisti uzdu; odvolával se tedy král od něho nejprv k Římské stolici samé, že vede stížnost ne proti ní, ale jen proti tomu, který právě na ní sedí, člověku smrtelnému a vášněm podrobenému; kdyby ale to nestačilo, na druhém místě odvolává se k budoucímu koncilii, kteréžto mělo by dle práva již dávno svoláno býti a jen papežovou nedbalostí meškáno bylo; konečně volal se k nástupci Pavla II. i ku každému sboru v křesťanstvě, kterýžby miloval pravdu a spravedlivost.

Toto odvolání se k vyšším místům nemohlo ovšem stav věcí podstatně změnit, ale nebyl to přece jalový a prázdný výkon, sloužil zajisté mnohým katolíkům za právní štít a co upokojení svědomí, kteří chtěli věrnými zůstat i králi i katolické církvi.

Nový pokus krále Jiřího, aby získal krále Francouzského k provedení zamyšleného sněmu knížat.

1467 duben.

Král Jiří, nežli svou appellaci v Praze 14. dubna slavně ohlásil, nosil se ještě s jedním záměrem, aby pohromu na něj se strojící předešel. Obnovil totiž vyjednávání s králem Francouzským, Ludvíkem XI., předkládaje mu nový plán, jak by se panovníci křesťanští sjednotili, a mezinárodní pře bez vměšování se moci duchovní v celé Evropě rovnati mohli. Plán ten,

k němuž nyní také doktor Řehoř z Heimburka své myšlenky přidal, záležel v tom. Mezi králem Českým a Francouzským měl se uzavřítí spolek, jenž by zahrnoval v sobě též spojence obou králův, se strany Jiřího tedy krále Polského, knížata Saská, markhrabata Braniborská a ještě některá knížata; také ještě na Matiaše Uherského pomýšleno. S těmi spojenci sliboval král Jiří vytáhnouti válečně proti vojvodovi Burgundskému, a to přes Rýn na dvou místech stejnou dobou do zemí Burgundských, totiž u Breisachu do vojvodství Burgundského a nad Mohučem do Luxemburska. Když by se povedlo pokořiti vojvodu, měl by král Ludvík XI. svolati všeobecný sbor církevní dle národností složený, od něhož král Jiří očekával ukončení všech sporů a návrat všeobecného míru v celém křesťanstvě. Proč se všechno na vojvodovi Burgundském semlíti mělo, k tomu měli příčiny jak král Ludvík tak i král Jiří. Vojvoda Burgundský (rozumí se zde mladší, Karel příjímám Smělý) byl krále Francouzského nejnebezpečnější a nejnepokojnější soused, spikal se proti němu s jeho poddanými a vedl právě tuhou válku s ním stíží ukončenou; proto zmáhání se jeho moci nemohlo Ludvíkovi býti lhostejno. S druhé strany měl se vojvoda Burgundský dle úmyslu papežova i císařova křesťanskému vojsku proti Turkovi v čelo postaviti, především na Čechy udeřiti a papežovo odsouzení na králi a jeho kacířích vykonati.

Předním řečníkem v poselství českém byl bezpochyby rytíř Špan z Barnšteina, úředník králové Johanny, který i později často u cizích dvorův poselstvoval. I měl první slyšení u Ludvíka XI. již 20. dubna. Král měl prý patrnu rodost a s velikou ctí ho přijal, po každé pak, kdykoliv bylo jméno krále Jiřího proneseno, hlavu odkryl, a jakmile se zase pokrýl, musel i posel tak učiniti. Slyšení bylo s počátku veřejné u přítomnosti rady královské. Posel vyřídil napřed díky krále svého za přimlouvání se Ludvíkovo u papeže ve prospěch jeho, a litost nad nesnázemi, jež Ludvíkovi přede dvěma léty způsobila válka s vojvodou Burgundským a se spiklými s ním knížaty z krve královské. Potom od krále povolán jest k tajné rozmluvě. Tu mu předložil celý návrh krále Jiřího již výše podotknutý. Z řeči poslovy vysvítá, že Jiří nechtěl Ludvíkovi odhaliti postavení své v pravém světle, aby se snad nezdálo, že vědomí slabosti dohání jej žádati na něm pomoci. Proto umluvě mezi papežem, císařem a Burgundským dával význam takový, jakoby nesměřovala přímo proti němu, nýbrž

na potlačení mladého vojvody Milánského, příbuzného a spojence Ludvíkova. Kromě toho dával záměrům svým takovou stránku, žeby z uskutečnění jich vyplýval prospěch předkem králi Francouzskému, všem knížatům křesťanským a vůbec celému křesťanstvu. Také neopomenul posel uvesti králi na mysl vyjednávání z roku 1464, jehož zmařením byly z nemalé části vinny ohledy na vojvodu Burgundského; však prý krátce potom pocítil prý Ludvík za to zle oddanost a přátelství vojvody Burgundského. O papeži podotknul, že se snaží, aby obojí meč, duchovní a světský, dostal do ruky a moc královskou aby podmanil, by kněží svou vůli tím snáze provozovati mohli.

Jako za předešlého poselství tak i nyní jevil se v radě královské vliv záměrům krále Jiřího nepřející. Papež zatím i Ludvíkovi XI. dal zprávu, že Jiřího z Poděbrad dal do klatby. Radové královi chtěli také nyní české záměry zmařiti, namlouvajíce králi, že Jiří nežádá spolku z přátelství, nýbrž proto, že se sám v tísní nachází. Naproti tomu český posel krále varoval, aby se nedával svěsti od rušitelův míru, jako před tím, jelikož by mu opět nic dobrého z toho nevyšlo. Zdá se, že Ludvíka přesvědčil, neboť prý museli ti rušitelé míru umlknouti. Ludvík prý se příležitostně českého posla tázal, co by vlastně bylo příčinou papežovy nechuti proti králi Jiřímu? Načež onen odpověděl: „Přijímání svátosti pod obojí způsobou.“ Ludvík odvětil prý na to: „Toť bych já tedy nebyl pravým křesťanem, neboť v den, když jsem byl pomazán a korunován, přijímal jsem také pod obojí způsobou, a každý král, i všickni ti, kteří z rukou papeže přijímají, činí to pod způsobou obojí. Ostatně praví učení mistři, že to samo v sobě není hříchem, ana prý církev na počátku po několik století obyčej ten zachovávala, a jelikož kompaktata Čechův téhož zvyku se týkají, jenž pokud známo není zrušen, bylo by slušné a spravedlivé, aby v moci své zachována byla.“ Tak rozumoval král Ludvík XI.

Potom se osvědčoval Ludvík v odpovědi své ochotným, přistoupiti k návrhům krále Českého, i tázal se posla, má-li plnomocenství, aby žádanou smlouvu uzavřel. Posel ho však neměl, sice by se bylo prý zajisté hned dle přání krále Jiřího vyřídilo. Ludvík přes to slíbil, že vypraví poselství s plnomocenstvím do Prahy a ku knížatům Saským a Braniborským, aby vezma s králem Jiřím důkladnou radu v navržený spolek vešel a o válečné výpravě a církevním sboru konečně se umluvil. Co do spolku byl však toho zdání, aby král

Jiří ve smlouvě výslovně nebyl jmenován, a to z té příčiny, aby papež, u kterého se chtěl ještě pokusiti o narovnání s Jiřím, nemohl mu vyčísti strannosti.

Co se týká války proti vojvodovi Burgundskému radil Ludvík takto: Král Jiří vypraví šest nebo sedm tisíc bojovníkův ve hradbě vozové přes Mohuč neb Trevír do Luxenburka, sám že s druhé strany tam vtrhne a pomůže králi dobytí země jeho Luxenburské; po té že společně udeří na Flandrii a Brabant a na ostatní země Burgundské, a že dříve jeden druhého neopustí, pokud by neprovedli svého úmyslu.

Strany hlavního předmětu poselství, totiž svolání koncilia, radil Ludvík Jiřimu, aby se ještě jednou pomocí knížat Německých pokusil, dostati císaře k tomu, aby prostředkoval v Římě, by totiž s Jiřím se sňala klatba a propůjčil se mu čas k ospravedlnění. Jiří nechtěl se nedá másti, kdyby ani císař ani papež nepovolili, neboť on sám, Ludvík, že v běhu téhož léta vypraví poselství do Říma a bude věrně k tomu působiti, aby spor jeho s papežem byl uklizen, však tak, aby kompaktata Basilejská ve své moci zůstala. Kdyby papež i císař i potom ještě zamítli všeliké podávání, ozvala by se proti nim všeobecná nevole, kteráž by měla následek, žeby si mnozí přáli koncilia, kteří nyní jsou k vůli apoštolské stolici nepřátelé všeobecných sborů církevních.

Taková řeč krále Ludvíka Francouzského byla zajisté odhodlaná a bezpochyby upřímně míněná, tak že jí král Jiří uvěřil. Pohříchu ukázalo se i toto jednání marným býti: německých knížat nebylo možná k tomu dostati, aby o svolání církevního sboru stáli, a Francouzský král během toho roku 1467 jednal sice skrze některé posly s králem Jiřím o svolání koncilia, což aspoň o dobré jeho vůli svědčilo; ale události nyní kvapem sebe stíhaly nedávající ani králi Ludvíkovi ani Jiřimu přijíti ze slov ke skutkům.

Veliký poplach v Čechách. Strany sobě vypovídají válku.

1467 duben.

Rozkaz, aby se katolíci v Praze postavili před krále, když jim svou appellaci oznámili měl, poplašil děkana Hilaria a celou jeho kapitolu u sv. Víta v té míře, že on i kanovníci

náhle opustili Prahu a zase do Plzně se odstěhovali. Na cestě našli útočiště na hradě Zbítově u pana Hanuše z Kolovrat, kterýžto byl katolík nad jiné horlivý a učený.

Nerad to viděl král Jiří; ačkoliv již se byl odhodlal k boji proti neposlušným pánům a jiným výtržníkům, nechtěl tomu nikterak, aby se zdálo, žeby bojoval pro víru. Proto také nejen ducha husitského v národu nepodněcoval, ale naopak staral se, aby držán byl na uzdě, jakkoliv s tím kališníci velmi nespokojeni byli. Když se byli kanovníci z Prahy vystěhovali, předstoupili mistr Rokycana a jiní mistři a kněží Pražští před krále řkouce jemu: „Aj králi! již jest přístup slušný, poněvadž doktorové a kanovníci hradští utekli s hradu k nepřítelům, tobě, pánu svému, nevěrně udělavše; dej tam na jich místa mistry a kněží pod obojí spůsobou, a bude jednota dole i nahoře.“ Králi nezdálo se tak udělati, neboť to za slušné nepokládal, právě že nechtěl, aby se zdálo, že katolíky potlačuje. Ale starý letopisec kališník, který o tom zmínku učinil, mrzel se na tu opatrnou mírnost krále Jiřího, dodávaje k té zprávě slova: „Mohli to dobře tehdaž; člověk když může, nechce, potom, by pak chtěl, nebude moci.“ Odpověděl prý potom král mistru Rokycanovi: „Mistře, dosti's mistroval, nechť my již také mistrujeme.“ Tu prý hned šly na krále nesnáze veliké od té chvíle, a mistr Rokycana již prý ne tak k němu chodil.

Mezi tím sedla si jednota panská na vysokého koně; papež Pavel II. bullami dne 20. března 1467 danými pana Zdeňka ze Sternberka potvrdil za vůdce katolíkův v nastávajícím boji, a napomínal všech svých věrných, aby se jeho přidrželi a jemu pomáhali, až bude zemi dán nový král, což prý se neza dlouho stane. Panská jednota se následkem toho opět na Zelené Hoře sjela, a téhož samého dne 14. dubna, co král v Praze katolíkův svou appellací ohlašoval, obnovila zápis své jednoty a slibovala spolu císaři Bedřichovi pomoc proti králi Jiřimu. V novém tom zápise toužili pánové sice také ještě na politické příčiny své nespokojenosti, avšak teď majíce již podstatnější příčiny své ničemné vzpoury, kladli hlavní váhu na klatbu od papeže nad králem Jiřím vyřčenou. Proto znělo to nyní v jejich zápise takto: „Poněvadž náměstek Kristův na zemi odňal Jiřimu titul, moc a právo královské, protož oni nemají ani nechtějí míti ho za krále, ale chtějí se obrátiti poslušností k tomu, kdo z moci papež-

ské, avšak bez ujmy práv jejich, ustanoven bude pravým králem Českým.“ Tím se proměnila panská jednota v katolický spolek, a pan Šternberk vida se náčelníkem toho spolku, již nepravil, žeby starání se o víru byla věc papežova, ne jeho.

Již dne 24. dubna přiznali se také biskup Jošt z Rosenberka a také obec města Vratislavi k tomu zápisu. Za to chybělo již jméno pana Jana z Rosenberka, kterýž králi věrným mínil zůstat. Naproti tomu jiný katolický pán, Hanuš z Kolovrat na Zbirově, od krále odpadl přidav se k pánům odbojným. Stal se totiž po smrti své manželky kanovníkem Pražským a dosáhl i jiných vyšších hodností. Posavadní prostředník mezi králem a odbojnými pány, biskup Olomoucký, Tas z Bozkovic, utrživ již všeliké důtky za své posavadní chování se strany apoštolské stolice, viděl sebe nyní v tak zlém postavení, že i on věc krále Jiřího již za ztracenu máje k jednotě brzy přistoupil, ačkoliv ještě pečeti své nepřivěsil k zápisu. Biskup Jošt i po vyhlášeném odsouzení krále Jiřího vždy ještě se obával veliké moci jeho a mír hleděl zachovati; avšak nyní vida, že boj musí nastati, odhodlal se také bojovati a byl horlivějším nad jiné. Vratislavští zas pustili opět uzdu své nenávisti a vášni proti Čechům a domnívajíce se míti jistotu vítězství a krále Jiřího záhuby, pošetilou radostí skákali. Již prý se neptali, než kam asi ten ztracený kacíř uteče, aby se uchránil; jedni pravili, že na své Poděbrady, kteréž proto dal znova ohraditi, jiní že na Karlštejn, zase jiní, že se na Táboře schová; nikdo prý nevěřil, žeby oseděti měl v Praze i dále.

Sluší nám také znamenati činnost, jakou toho času jevil administrator arcibiskupství Pražského, často řečený kapitulní děkan Hilarius z Litoměřic. Ten hned, jakmile klatba na krále v Čechách v únoru rozhlášena byla, kázal všem svým katolickým osadám, aby krále Jiřího poslouchali a za krále míti přestaly, hroze zastavením všech služebností duchovních, kdožby toho neučinili. A když již byl se svou kapitolou v Plzni, sepsal a rozeslal všem předním pánům katolickým důkladné pojednání pro důkaz, že Čechové již nejsou povinni žádným slibem ani jakýmkoli poddáním a povinností Jiříkovi z Poděbrad, někdy prý králi Českému. Jaké ten a potom ještě jiné podobné spisy Hilariovy měly účinky, později se ukáže.

Zatím byl počátek osudných válek ohlášeno listy odpovědnými, kteréž obě strany po vy-

pršení příměří (do sv. Jiří 1467) sobě posílaly. Králův odpovědný list dne 20. dubna panu Zdeňkovi ze Šternberka psaný byl obzvláštní, a zněl takto:

„My Jiří z Boží milosti král Český atd. tobě Zdeňku ze Šternberka. Věděti dáváme, že sme tě v svou nemilost vzali, pro příčiny a viny tvé, kteréž teď tobě vypisujeme. Nejprve, že jsi úředník i rada náš, nezačovals se k nám tak, jakož na tě příslušelo, a neslušně a nepravě proti nám jakožto králi Českému, pánu svému, se máš. I také, že máje podle svého úřadu Pražského purkhrabství práva domáhati proti těm, kdož svou vůli proti právu vedou, jakožto Burianovi z Gutšteina, jeho svévolnosti pomáháš a jej zastáváš. I že ty zrádné Plzeňské, které sou nás o město naše Plzeň zradili a připravili, k sobě přijal, jim radu a pomoc dáváš. I pro takové tvé neslušné běhy a tvá předsevzetí, s boží pomocí a přátel, pomocníkův, poddaných i služebníkův našich, chceme tě zjevně a světle, po vyjití tohoto stání z toho trestati, jakž na to slušeti bude.“

Král mohl ovšem do toho listu ještě mnoho jiných vin Zdeňkových vložiti, zvláště jeho pikle u císaře a u papeže, ale katoličtí páni králi věrní, zejména pan Jan z Rosenberka a Vilém z Riesenberka a z Rabí, nechťeli tomu, aby se do příčin války vloudilo něco, co by se náboženství týkalo. Poněvadž pak někteří z odbojných pánův dosud zemské úřady spravovali, museli se jim tyto úřady vzíti, a král propůjčil úřad nejvyššího purkhrabí Pražského svému nejdůvěrnějšímu rádci a příteli, Zdeňkovi Kostkovi z Postupic na Litomyšli, kališníkovi, zvláště že všechny ostatní přední úřady i nápotom zůstaly v rukou katolických pánův.

Počátek a způsob války v Čechách.

1467 květen — červenec.

Král Jiří počínaje válku proti odbojně panské jednotě nevytáhl s řádným vojskem do pole a nesváděl bitvy, ale jako když se jde na potrestání jednoho neb druhého buřiče vypravil jednotlivé zástupy vojska svého k dobývání pevných jeho hradův a měst, jiné zástupy zas vysílal, aby plenili zboží nepřátel a všemožnou škodu jim činili. A jako královské vojsko k tomu cíli rozdělit se muselo na tlupy téměř nescíslné, z nichž každá o sobě si počínala, jak jí okolnosti kázaly: tak i odbojní pánové nesráželi své branné síly v jedno vojsko mohutné, nýbrž každý pilen byl toliko své vlastní obrany.

Král Jiří dal jednoho a téhož dne, 28. dubna, šest hradův Šternberských vojsky svými

obehnati, Roudnický, Helfenburk nedaleko Ústku, Konopiště a Kostelec nad Sázavou, všechny pana Zdeňka ze Šternberka, potom dva hrady jeho strýce a poručenice Petra Holického ze Šternberka, vnuka znamenitého někdy Alše Holického ze Šternberka, totiž Lešno a Český Šternberk, pak i jednu tvrz Měšice u Kostelce nad Labem. Stejným časem a podobným důrazem počal král také dobývat hradů ostatních pánův odbojných, Vřešťova v Hradecku, Chvatěrub nad Vltavou pod Prahou, později pak Kostí v Bolešlavě, Rabšteina v Plzeňské, Frimburka v Hradecku a jiných množství. Mimo to, jak se zdá, dvoje pohyblivé vojsko zřídil, svěřiv jedno svému synovi Viktorinovi, druhé mladšímu synu Jindřichovi, aby donášeli pomoc, kamkoliv by jí bylo potřeba. Bojivá střelba tehdejší při dobývání hradů málo byla platna, téměř všude musely se okolo hradů na vynikajících místech zvláštní bašty stavěti, s kterých se do hradů mohlo střílet a hrady tak svírat, aby se pro hlad vzdáti musily. Byl to ovšem způsob velmi obtížný a zdoluhavý, a tím více nyní, když odbojní pánové dostatečného času měli, své hrady a tvrze jak špíží tak válečnými potřebami zásobiti.

Král sám vytáhl se zástupem k dobývání Roudnického hradu určeným, měl četnou hrubou střelbu s sebou, zejména také dělo znamenité, Hovorka nazvané. Byltě hrad ten jeden z pevnějších v zemi ale méně zásoben, proto také byl první, který padl. Posádka nemohouc se pro hlad déle držeti, smluvila se již 21. června 1467, a postoupila hradu 12. července králi Jiřímu, kterýž potom hrad i s městem a panstvím svému věrnému přívrženci Ješkovi Svojanovskému z Bozkovic v zápisní držení odevzdal. S Roudnicí bezpochyby v tutéž umluvu pojata byla posádka hradu Helfenburka nedaleko města Ústku v Litoměřicku, jako Roudnice dříve arcibiskupského nyní Šternberského. Pražané již dříve dobyli tvrze Měšic, královské vojsko však dobylo hradu Kostelce nad Sázavou útokem, od kterého času ten hrad v ssutinách svých leží, potom hradu Lešna nedaleko Bystřice za Benešovem, kterýžto hrad byl vypálen a potom od krále Jiřího jeho synovi Hynkovi darován. Chvatěruby, hrad pánův Zajícův z Hasenburka též brzo jsou dobyty, a jak výše řečeno, doktorovi Řehoři z Heimburka darovány, Vřešťova pak, také pánův Zajícův, dobylo vojsko Kralohradeckých. Déle se držel hrad Šternberk. Tu

byl v čele dobývacího královského vojska rytíř Burian Trčka, bratr Mikuláše Trčky z Lípy a na Vlašimi. I tu brzo nastal hlad ve hradě, a správce hradu, Zach z Opatovic, zvěděv, že jeho pán, Zdeněk ze Šternberka, s vojskem u Jindřichova Hradce stojí, vypravil k němu Chvala, služebníka svého, se žádostí, aby hradu ku pomoci přispěl. Pan Zdeněk dal poslu list brzkou pomoc slibuje. Avšak ten posel na zpáteční cestě dne 4. června lapen jest i se sedlákem, který mu cestu ukazoval, a do Vlašimi k bratřím Trčkům přiveden, jimžto on celé své pořízení jakož i zlý stav obležených vyznati musil. Trčka vyžádal si posily od krále a tak neodolatelně na hrad Šternberk dorážel, až ho brzy potom dobyl a valně poplenil. Král také ten hrad některému ze svých věrných dal co manství koruny v držení zápisní. Nejpamátnější však bylo obléhání Konopiště. Královské vojsko obkládí hrad na všech stranách muselo na okolních výšinách všude bašt nastavěti a s nich o dobytí hradu střelbou úsilně se pokoušeti, a když to ku konci nevedlo, nezbylo jiného, než hrad ten vyležeti, aby se hladem k poddání přinutil. To však se až do měsíce prosince následujícího roku protáhlo, jakž na svém místě vypravovati budeme.

Do západních Čech vypraven byl hlavně králův syn Jindřich, kterýž hned na počátku města Kadaň u věrnosti upevnil, pak do Plzeňska se obrátiv tam Šternberkův hrad Zelenou Horu ani neoblehl, nýbrž až do Pracheňska pospíšiv tam hradu Frimburka a tvrze Žihobec dobyl a je pobořil. Frimburk náležel tehdejší Rackovi Varleichovi z Bubna, Žihobce jakémusi Húsetovi, služebníku některého pána zjednoty. Píseční a Vodňanští zas dobyli tvrze Mladějovic, která náležela Janovi Vrabskému, služebníku páně Zdeňkovu ze Šternberka. Zatím kníže Jindřich pana Buriana z Lažan na Bechyni přinutil, vrátiti se ku poslušenství královskému, a konečně s panem Janem z Rosenberka se spojiv, jedno z hlavních sídel panských odbojníků, Jindřichův Hradec oblehl, ještě nežli měsíc červenec se skončil.

Naproti takovému vystupování krále Jiřího nezůstávala však panská jednota nečinnou; i ona s velikým namáháním válku strojila. Pan Zdeněk ze Šternberka sbíral válečnou hotovost své strany mimo Čechy, totiž ve Vitorazi v dolních Rakousích, ač v původní to české župě. Hrad Vitoraz byl pan Zdeněk obdržel od císaře Bedřicha za to, že byl při osvo-

bození císaře z Vídně r. 1462 skrze krále Jiřího jemu veliké služby prokázal. Jakmile koncem dubna válka počala, pan Zdeněk ze svého hradu Vitorazi vytrhna s valným vojskem do Čech se obrátil. K rozkazu královu učinili sedláci v těch stranách proti Rakousům lesní záseky. Za to je potrestal pan Zdeněk pálením a pleněním, a tak se již 1. května 1467 se svými jednotníky do Jindřichova Hradce dostal. Tu páni jednotníci posílali králi také své odpovědní listy počínající slovy: „Jiříkovi z Kunštatu a Poděbrad, někdy králi Českému.“ Pan Zdeněk ze Šternberka dělal tu svým spojencům dobré naděje, že prý mu král Polský dal zvláštním poslem vědět, kterak prý mu co nejdřív do pěti tisíc jízdných Polákův ku pomoci pošle, a až prý mu jen doma hodně píce naroste, tu že sám osobně s velkou mocí do Čech přitáhne. Zatím nebylo to pravda, a panská jednota hned 2. května z Jindřichova Hradce hojně listy do Polska vypravila, jak králi Kazimírovi tak i pánům zemským, žádajíc o brzkou pomoc a osvědčujíc, že nikdo nemá většího práva ke trůnu českému, nežli král Kazimír a děti jeho. Kterak v Polsku pořídili, později se ukáže. V Jindřichově Hradci zůstali pan Zdeněk ze Šternberka a jeho jednotníci přes celý květen až do června, pak je 13. června k sobě do města přijali Jihlavští. Tu v Jihlavě učinili potom hlavní sídlo své škodíce odtud záhubnými jízdami na statech všech blízkých a dalekých přivržencův králových, zvláště pak pana Jana z Rosenberka, proti němuž, pro jeho věrnost králi zachovanou, pan Zdeněk zahořel nenávisťi mnohem menší, nežli proti králi samému.

Válka v ostatních zemích korunních a další její průběh v celé České koruně.

1467. květen — srpen.

Jako král Jiří v Čechách hned s velkým důrazem sám válku počínal, tak bylo předvídati, že v ostatních zemích korunních zajisté Vratislavané budou první proti králi ku zbrani sáhati. Rozpálení jsouce kazateli svými, jako by mínili celého světa dobytí, vyřídili se již 15. května z Vratislavi do pole proti kacířům i obklíčili Zembici čili Münsterberk, město, hrad i panství synův králových. Posádka nemohši odolati prvním vztekům roz-

kacených měšťákův zmalomyslněla a již třetího dne, 17. května, se vzdala. S klopotem táhli pak Vratislavští dále a obklíčili Frankenštejn, jehož královská posádka o nic více statečnosti nedokázala, a také již 28. května se vzdala, ačkoliv několik hodin po jejich vzdání od Kladska tolik královského vojska ku pomoci přitáhlo, že obklíčivši město i zámek, jalo se jich na vítězích nazpět dobývat.

Vratislavští po těchto prvních výsledcích svého tažení zdvihli po svém obyčeji takový jásot a křik vítězný, že to skutečně mělo účinek v dalším průběhu války.

Kníže Viktorin se svým pohyblivým oddílem královského vojska dobýval tehdež právě hradu a města Šternberka na Moravě. Uslyšev o ztrátách v Slezsku, nechal dobývání, i pospíchal ku pomoci do Kladska. S druhé strany přichvátal také pan Ctibor Tovačovský z Cimbuka z Moravy do Slezska, a srazil se s vojskem Vratislavského biskupa Jošta, s kterým svedl dne 11. června bitvu u Pačkova tak vítěznou, že biskup málem celé své vojsko ztratil, a jeden z předních válečníkův jeho, Němec Jan ze Schlabrendorfu, smrtelně raněn byl. A kníže Viktorin přichvátav od Kladska ku pomoci královskému vojsku, které Frankenštejna zpět dobývalo, porazil dne 16. června Vratislavské a jiné Slezáky před Frankenštejnem tak na hlavu, že nejen hrad a všecka střelba nepřátel, ale ještě i do 4000 branných lidí co jatých v jeho moci se octnulo. To Vratislavskou luzu valně schladilo a jejich drzá bojechtivost pojednou žalostně za své vzala. Král Jiří kázal děla na nepřátelích dobytá, Vratislavská, Niská (biskupa Jošta) a Budišinská (byla se totiž mezi tím také již lužická města pozdvihla) počtem do čtyř set velkých i malých, potom i zajaté vězně všecky do Čech a do Prahy zavezti, aby se Čechové jimi potěšili a na mysli posilnili. Potom prý zajaté rád na závazek propouštěl, aby svým krajanům živé svědectví dávali, že kacíři nedají se snadno přemoci.

Počátečné prospěchy Vratislavských, o kterých tito takového jásotu daleko široko nadělali, přece měly důležité účinky. Všude v Čechách, na Moravě, v Slezsku i v obou Lužicích byli v katolických městech přední měšťané králi Jiřímu nakloněni a věrní; jakožto měšťanům zámožnějším a vládu ve svých městech v rukou držícím záleželo jim na bezpečnosti a pokoji, jež král svými zřízenci všude rázně uměl hájiti. Kněžstvo a obecný lid německý bývali však vesměs hotovi, při první příležitosti

se zbouřiti a kacířskému prý králi poslušnosti vypovídati, jak jim papež kázal. Proto také, jak mile do kteréhokoliv města došla zpráva o tom, kterak Vratislavští již dvou královských posádek v Slezsku přemohli, nabyli kněží, mnichové a u vše vřdy horlivý lid obecný smělosti, povstávaly bouře, a milovníci pokoje, konšelé a zámožnější měšťané brzy uásilím své vlády ve městech byli zbaveni, jsouce přinuceni, postoupiti místa svého buď nezkroceným horlivcům buď zjevným buřičům. Tak se již před delším časem stalo v Plzni, a nyní to hojně i v jiných městech propukalo. Začátek udělán v Budějovicích. V tomto městě bylo již původní, za krále Přemysla Otakara II. zaštěpené němectví samo sebou sílu svou ztratilo, a nejzámožnější měšťané byli již nejvíce přirození Čechové, kteří také i v městské radě nejvíce platili. I kněžstvo bylo české, ale stojící v poslušnosti papežském a v kázni administratora Hilaria, nevražilo na krále Jiřího a opíralo se v tom o četnou německou chasu, která se byla za delšího času veřejného pokoje do Budějovic zvláště z Rakous zase valně táhnouti počala. Nejpřednější mezi měšťany byl tehdejší Ondřej Puklice ze Vstuh, v úřadech nyní nejstarší, nejzkušenější a nejzasluzilejší o město, který již roku 1454 za krále Ladislava, když město Budějovice panu Jindřichovi z Rosenberka zastaveno a podřízeno býti mělo, svou snažnou činností a pílí, jakož i přímlovou u pana Jiřího z Poděbrad, tehdejší zemského správce, samostatnost jeho uhájil. Proto měl pan Puklice v radě městské takorba dokonale vládu, jakož pak od rady vřdy také k obci slovo vedl; a taková byla výmluvnost jazyka jeho i v obci vážnost, že slova jeho i v těžkých věcech s nadšením přijata bývala. Bylyť pak, jak řečeno, dvě strany ve městě, jedna národní česká, na počet mnohem větší a možnější, kteráž také městské úřady zastávala, však tak, že jako na oplacení někdejší německé radě skoro vřdy tytéž osoby, ježto byly nejčelnější, vše přátelé Puklicovi, v rukou svých je držely. Puklice tedy národní stranu svou rukou vedl, a proto také, ačkoliv obec zůstávala katolická bez porušení, vřdy přece při králi Jiřím věrně setrvala, navzdor výhrůžkám, že proň bude v kletbu vydána, ano zaň hrdla i statky své obětovati chtěla.

V katolických městech byla odsuzovací papežská kletba na krále Jiřího v kostelích veřejně čtena, a katoličtí kněží hned všude řády své vykonávati přestali, nekřtíce, nepochovávající těl mrtvých, mši nesloužíce atd.

dokavad by v zemi bylo krále kacíře. V Budějovicích však tak nebylo, neboť bulla byvší podle nápisu svého městské radě dodána, pro uvarování bouřky domácí a velikého neštěstí, ježto by z toho pošlo, způsobením Puklicovým úmyslně v radě zatajena jest, aniž pak vůbec ve známost přišla. Za to pak se král Jiří Puklicovi zvláštním listem a darováním odvděčil.

Druhá strana národní odporná, o mnoho slabší a proto jen pokoutně se držící, proti všemu brojila, co většina obce chtěla a konala. K ní náleželi nejenom domácí Němci, kteřížto nemohouce panovati, skrácení v tom spatřovali, ale všickni ti, kdož Puklicovi z jakýchkoli osobních příčin nepřáli, aneb i jen vůbec proměny nynějšího pořádku ve městě a bouře žádostivi byli, aby při tom svých rozličných prospěchův mohli hleděti. Tato strana to byla, která prvé město Budějovice pánům Rosenberkům chtěla dohoditi, a nyní opět vyhlášeující podle příkladu jiných měst krále Jiřího za kacíře, ráda by panu Zdeňkovi ze Šternberka, kterýž právě ještě v Jindřichově Hradci meškal, brány otevřiti chtěla, kdyby to pro Puklici a jeho stranu učiniti mohla.

Nebyla to tedy náboženská horlivost, která tuto buřickou stranu k takovému jednání pudila, nýbrž mrzké vášně a hanebné padoušství, jakožto msta, osobní záští, závist, ba i pouhá nevázanost lůzy a chtivost loupeže, a těm lidem musel šlechetný Puklice za obět padnouti. I scházejíce a umlouvajíce se tajně po domích usnesli se na tom, aby nejprvé Ondřeje Puklici, jakožto hlavu strany královské ve městě, zabili; potom aby městskou radu svrhli, a na místo její osoby své strany dosadili; a kdyžby se to vykonalo, aby pro pana Zdeňka ze Šternberka poslali. Původ a hlava toho spiknutí byl městský farář Ondřej a podle něho z měšťanův nejpřednější Rabenhaupt, jemuž obecně Robenhap říkali, a Frühauf. Ale že síly jejich k vyvedení toho předsevzetí samy o sobě nepostačovaly, najali sobě do služby všecky Němce, jichžto se tehdejší přespolních, a zvláště tovaryšův, v Budějovicích veliké množství zdržovalo. Měl sice Puklice výstrahy, kterým však nevěřil, příliš se spoleháje na poctivost lidí, kterým byl dobrodincem a na svou nevinnu.

Dne 23. května svolána jest obec na radnici, i prošen jest Puklice, aby on, jakožto nejstarší mluvil, a poručili takto od rady mluvíti k obci: „Milí páni obec! vědomo vám, kterak kněží k nejednotě káží a praví, žeby v klatbě

byli a budou, jestli budou proti pann Zdeňkovi ze Šternberka válet. Milí páni obec! nechceme bohdá své cti ztratiti, ale svému pánu věrně sloužiti chceme do těch hrdel i do těch statkův, a raději svá hrdla ztratiti chceme, nežli bychom proti své cti učinili!“ Tu i obec jedním hlasem křičeli všickni: „Bohda jinak nechceme učiniti, než jako dobří lidé svému pánu věrně a právě do těch hrdel sloužiti!“ Potom Puklicovi rada dále poroučela mluvit takto: „Budou vás za to klnouti, ale nebojte se toho; neb kdož koho klně bez viny, ten se sám klně; a my bohda pro kletbu své cti nechceme ztratiti. Pakli se kdo bojí pro kletbu, a s námi by dobré i zlé nechtěl trpěti, ten má tři brány otevřené, může vyjít, kterou chce; my žádnému brániti nechceme, kdož s námi býti nechce.“ Tyto řeči všickni velmi pochválili a mluvili — ale někteří jinak mysli.

Druhého dne, ve svátek sv. Trojice, kázal kněz Václav Mondl ve farním kostele již zjevněji; opakoval co Puklice a jiní páni v radě včera k obci pravili, a když jinak smýšlejícím cestu třemi branami ven z města ukázali, žeby hodné bylo, aby obec jim z města jíti kázala. Ten kněz po kázání vyšel potom do předměstí, Staré město nazvaného, a pánové z rady městské rozkázali, aby jeho do města již nepustili; sami pak k němu k bráně vyšli, pravíce, že jeho proto nechtí pustiti, že bouřky proti obci dělá a k nejednotě káže.

V pondělí po sv. Trojici, 25. května, když byla obec na radnici, poslali pánové pro Hanuška Graifa neb Krump-Endrla a pro Dubikara, proti kterým velké podezření bylo, že zlého obmýšlejí. I nechtěli jíti, pravíce, že jich hlava bolí; i ač několikráte pro ně vzkázáno nepřišli vědouce, co se na ně chystá. Neboť Dubikar půjčil německé lůže oštípy a jiné zbroje, neb jest se u něho tajně sbírala a umlouvala. Však než páni počali k obci mluvit, bral se farář se všemi kněžími na radnici. Páni k němu dolů poslali, že nemají kdy, aby málo počkali. A tu zbouření vypuklo.

Páni měli na radnici pavězy a jinou zbraň pohotově, neboť válka již zuřila, a opatření na všeliký případ bylo potřebné. A tu jakýsi Němec Plob-Hanzl první uchvátil tam pavězu, potom i jiní a běželi z radnice. A jakýsi Holport starý řekl hned k panu Ondřejovi Sovovi: „Nebudete již nám více rozkazovati, jakož ste rozkazovali.“ I běželi hned někteří k věži, aby k šturmu bili. V lidu mnozí mysli, že nepřátelé táhnou, avšak Rabenhauptův syn Kašpar skočil na praně a počal

na něm zvoniti. Lid se sbíhal okolo praně, i byli mnozí ozbrojeni napiatými kušemi, a všelikou jinou zbraní, kdo co měl. Mnozí nevěděli, oč běží, jeden druhého přemlouval a zavedl. I promluvil jeden měšťan česky řka: „Milí páni! nebuďte, a co děláte? pojďme k pánům, a co ti nám rozkáží, to učiníme!“ Byl to krejčí, a nevěděl, proč se bouří. Počal Valeš řezník a řekl, že chce pánům pomáhati a že s nimi drží. I hned naň udeřili a zranili ho; a přiskočili zas jiní a také naň bili a sekali, tak že potom z toho umřel.

Pan Ondřej Puklice, jako ostatní pánové z rady, z radnice domů běžel; tam vzal pancíř na sebe, a chtěl mezi lid na rynek jíti, aby zvěděl, co to znamená. Nenadál se jinak, než že někteří nepřátelé táhnou, že tak velmi k šturmu bili, neb i někteří na věž vběhli, chtějíce povězného svrcti, že nechtěl k šturmu býti. V tom přišla jeho manželka Johanna domů z kláštera u panny Marie, kdež na mši byla, i zastavila muže svého ve dveřích, vypravujíc mu, kterak v kostele slyšela, že se obec proti němu bouří, aby z domu nevycházal, že všickni naň křičí. A Puklice řekl: „Proč by na mne bouřili? však jsem jim nic zlého neučinil?“ Ještě se tomu zasmál a chtěl přece mezi ně jíti. K tomu přišla také dcera jeho, provdaná Hořická, a měla každý den slehnouti, i prosila plačíc pro Bůh a pro matku Boží, aby z domu nevycházal, že jeho chtějí zabiti; též i jiní nedali mu ven vyjít. Buřiči nevěděli, žeby Puklice doma byl, a mohl jest ujíti, ale nechtěl, neb jím ničím vinen nebyl a nenadál se, by mu bez práva co učiniti měli. A paní Johanna, jeho manželka, stála v okně, a za ní vystoupiv na lavičku Puklice z okna vyhléd. Tu buřiči zvěděli, že doma jest a hned křičeli: „Hyn! král s královnou v okně leží!“ I řekl Puklice: „To vše nám naši kněží jednají,“ a kázal dům zavřiti. Obec zas hned houfně k branám běžela, osadila je a město zavřela. Podbranný před Píseckou branou nechtěl jim klíče dáti, i vzali mu je mocí a chtěli ho jen zabiti. Potom se všecko k praně houfem hnalo; Puklice tam poslal jakéhosi Petra, brněře, by zvěděl, co mezi sebou mluví, avšak než zase přišel, vystoupil starý Rabenhaupt na lavici u praně a volal biřicovým hlasem: „Milí páni, hleďme dnešní den k tomu, kdož nám dal odpuštění od města, k jeho hrdlu i statku.“ Tím narážel na Puklici, který řekl obci z rozkázání radních pánův, kdož by s nimi nechtěl trpěti, že má tři brány otevřené, že může vyjít, kterou chce. Na to hned jakýsi

Prindl počal pokřikovati a k Puklicovu domu běžeti; a běželi za ním hned jiní s napiatými kušemi i s jinou zbraní, co kdo měl. Ihned na dům bili, do vrat sekerami sekali a jinými věcmi doráželi. Puklice kázal sobě v prvním patře komoru odemknouti, vzal dvě pacholata, syny své, s sebou do ní a zavřel se. Buřiči nemohli domovních vrat vybiti, a vybíjeli železné mříže v okně v podsíni. Asi dvacet třicet chlapův vzali velikou kládu a běželi mocně na dům, chtějíce vrata mocí vypáčiti. Udělavše zatím velkou díru v zadních dveřích, přední vrata si potom otevřeli. Tu Rabenhaupt hned přistoupil s některými staršími a s jinou svou lotrovinou ku komoře v prvním poschodí proti veliké světnici, a nevěděli, žeby tam Puklice byl; jiní všude ho hledali po domě, v stájích, v seně a na podnebích. Paní Johanna s dvěma dcerama vdanýma, Urbanovou a Hofickou, stála u komory, a řekla, že manžel její není v komoře. Kašpar, Rabenhauptův syn, také se sem přitočiv počal před těmi ženskými nepočetně láti, a mezi jinými řekl: „Již sou dlouho rozkazovali, již jest čas, nebudouť více rozkazovati.“ Tu teprv Puklice, jsa v komoře, srozuměl jich falešnosti a zradě. I vece jemu starý Rabenhaupt: „Jsi-li tu, pane Ondřeji?“ Ale Puklice mlčel a modlil se. Na druhé, třetí zavolání vždy mlčel. A bylo plno lidí před komorou, v domě, okolo domu, v ulicích a u sousedův. Potom opět počal Rabenhaupt: „Pane Ondřeji, jsi-li tu, otevři a pojď ven, a neboj se žádného, slibuji svou čest a víru, že se nemá nic státi.“ A tu mu Puklice řekl: „Jsem teď.“ A on zrádce Rabenhaupt vece k paní Johanně: „Paní, dej klíče a odemkni.“ A ona nechtěla mu klíče dáti. On však vece: „Dej klíče; slibuji svou čest, svou víru, že se mu nemá nic státi.“ A ona slyšíc, že se tak vysoce zavazuje dala jemu klíče. Chce otevřít a nemůže, neboť Puklice byl zavřel a železnou závoru zatáhl. Rabenhaupt nemoha otevřít volal opět na pana Puklici, aby otevřel. A on odpověděl: „Jsem-li jist?“ — a již chtěl otevřít. I pověděl mu Rabenhaupt: „Počkej, nechť tě lépe ujistím.“ Neboť když mu paní Johanna klíče dala, byl všem lidem kázal dolů jíti, a nyní když Puklicovi řekl, že ho lépe ujistí, šel jim dát znamení, aby zase nahoru přišli. A tu se celý houf zase nahoru dral, i počali na dvěře od komory sekerami sekati a velikými kovářskými kladivy bít. Puklice volal česky i německy, že se dává, a nebylo nic platno. Mladý Kašpar Rabenhaupt volal ve velké světnici oknem k obci na rynku, řka: „Páni, chce se

dáti v rytířské vězení: nejsme rytíři zde, nepřijmeme ho do vězení!“

Zatím Puklice v komoře jsa v pancíři přilbu chvíli na hlavu stavil, chvíli s hlavy, neboť co erbovní muž měl právo v rytířské zbroji choditi, při tom se modlil a se syny v komoře zamčenými se loučil. Lotrovina venku konečně dveře vytloukla, a tu první vskočil do komory Němec Hans Aufunddahin, i zasadil Puklici se zadu sekerou ránu v přilbici; potom kdo jen se k němu dotřít mohl, bil jej jak nejlíp mohl; pak jej vystrčivše z komory ku schodům, přilbu jemu strhše a nohy jemu podrazivše, za nohy dolů se schodův ho stáhli. Dole vstal ještě, ale opět do něho mlátili; chytal se rukama za hlavu, a Václav Schuster v ruce mu sekal. Nějaký Vois vrhl pavězu naň, aby jej před ranami chránil; za to oni Voise také zranili. Potom nějaký krejčí Weis dal Puklici oštípem ve hlavu nazad, až padl maje velikou ránu na hlavě. Myslíce konečně, že ho již zabili, vzali ho za nohy a před dům vytáhli. I ležel tu Puklice v louži vlastní krve, a zatím všechna lotrovina do domu se vedrala berouc kuše a jiné věci z veliké světnice, co se dalo odnesti. Puklice přijda trochu k sobě, žádal, by mu kněze přivedli, že se chce zpozívati. Přišel kněz Václav Malý z fary i posloužil mu svátostí. Potom ho chtěli lidé z pancíře svléci a v kusy rozsekati. Prosil ještě Puklice kněze Václava, aby od něho neodcházel a pro faráře poslal. Farář Ondřej však nechtěl k němu jíti, vzkázav, že nesmí pro obec. Ale Puklice neustal prositi, až obec faráři k němu přistoupiti dala. Než přišel, omdlel strýzněný, a tu opět ten krejčí Weis udeřil naň oštípem, tak žeby mu byl čelo rozrazil, kdyby tu náhodou vedle nestál kněz Jakub, který byl kustosem ve škole, a mu ten oštíp kolenem odrazil, tak že rána vedle Puklicovy hlavy na zem dopadla, až se oštíp ohnul. Za to chtěl ten padouch kněze Jakuba udeřiti, který mu však ušel. Zatím farář přišel, a Puklice ho prosil, ač jestli co proti němu učinil, aby mu odpustil, a aby jeho do domu dal odnesti, neb se bál, aby ho nerozsekali. Na faráři mnoho záleželo, neboť byl on toho hlavní původce. Kázal Puklici do domu nazpět nésti, ale sám zase pryč odtud odešel. Padouchové však nedopustili, aby do domu vnešen byl, bijíce těch, kteří to učiniti chtěli a křičíce: „Není nic více jeho, všecko jest našel!“ I zanesli ho do domu jedné jeho vdané dcery; tam ho položili nazad v domě u dveří, kterými se na dvůr chodilo. Měl pak prsten na ruce

s dobrými turkusy, a chtěl mu jeden, kterýž se stavěl, jakoby pomáhal ho nositi, ten prsten s prstu stáhnouti; ale že Puklice měl ruce velmi posekané a velmi ho to bolelo, zkrkl, tak že zloděj jeho ruku pustil a utekl.

V tom šla obec na radnici a sami sobě novou radu sadili; ze staré rady vzali šest a ze sebe zvolili dvanáct jakýchkoli. Tři ze starých do rady opět zvolených měšťanův přišli k Puklicovi, a on tu v bolestech svých učinil s nimi závět a poručenství. Pancíř museli s něho zřezati, neb ho svléci nemohli, ještě velmi raněn byl, a zavázali mu rány. Zatím přiběhli někteří starší pravice: „Dejte mu chutně bílou košili a poneste jej s námi.“ I položivše ho do troku (do necek) nesli ho do radnice do sklepa, kdež vězně sázeli. Mluvil k nim na cestě Puklice: „Milí páni! nedejte mne tak šeredně zabít!“ I odpověděli mu: „Neboj se.“ U vězení ho položili a zavřeli nedávajíce potom nikomu k němu přistoupiti, až teprv k noci dcery jeho k němu pustili.

Zatím v jeho domě zůstala manželka jeho, paní Johanna, jsouc při naději s jedenáctým dítětem svým a musíc snášeti hrubé lání padoucha Weise krejčího, který točil s jinými piva stará i bílá, pil a veselil se; dům byl pln lidí, každému piva dávali, kdo jen chtěl a domů ženám posýlali. Co do noci nevypili, to potom na zem roztočili. Také nikoho z rodiny a přátelstva do domu připustiti nechtěli. Jedna Puklicova dcera, Burianová, chtěla k matce nahoru, ale Weis ji odstrčil a lál jí, řka: „Tu není vašeho ničehož více.“ Potom přišla nová rada a zapečetili truhly i almary. Ondřeje Sovu, Pavla kramáře. Jana Vólhého, Ondřeje Lišovského, Sigmunta Kutréře a Síku čili Sigmunta krejčího, kteří s Puklicí v staré radě byli, všecky zajali a hrubě s nimi nakládajíce do vězení na radnici dali. Potom se buřiči na faře scházeli s velikou radostí a vejskáním vypravujíce a chloubíce se, kterak sou Puklicovi natloukli: „Já sem takto učinil, a já ho takto bil“; i kněží, zejména Václav Mondl, který měl zbroj na sobě, se chlubili činy svými. Farář dva syny Puklicovy, jednoho sedmnácti-, druhého třináctiletého, na faru vzal a tam je jako u vězení choval.

Puklice zatím poloumrtev ležel u vězení v radnici, i ač k němu na noc tajně dcery jeho pustili, ulehčení neměl žádného, neboť sedláci k městu příslušní v noci nad sklepem i okolo něho odpočinouti mu nedali, tloukli, prkna kladli, nosili, tancovali, zpívali a hrubě křičeli;

také děrou z venku na rynku slavná obec jemu lála, lečims tam na něj házela, a vykálejíc se do díry křičela: na jez! Prindl výše řečený zas: „Na! podlož sobě pod hlavu!“ Potom často běželi na sklep, jakoby ho chtěli vylámati, a tlukouce naň řekli: „Již sme jeden hák vylámali; dobudeme ho již, a v kusy ho rozsekáme!“ A dcery tam před ním plakaly a omdlévaly, a on pro ně největší žalost maje těšil je. I tak se skončil den 25. května 1477 v pondělí po sv. Trojici.

Potom chtěli katem Puklici i ostatní vězně odpravití dáti, a když kata nebylo, chtěli mnozí měšťané sami nad nimi katy býti. Ve středu, třetího dne odehnali dcery a všecky kdo okolo Puklice ve vězení byli, a zůstal sám ležeti. Byltě tu noc velmi nemoceu; bylby rád pil, nebylo tu, kdoby mu vody podal, sám sebou nemohl se hnouti, také pro hluk a hlomoz spáti nemohl. Ve čtvrtek přece to dcery uprosily, že je k otci pustili; a on byl padl pod kládu tak, že ho velmi těžce zdvihly. Ale ani žádný lékař nesměl k němu, aby ho obvázal; a on sám své dcery prosil, aby toho nic nedbaly, že jemu pán Bůh skrze to trápení jeho hříchy odpustí; a jestliže ho haněti a pomlouvati budou, aby jen mlčely, neb se mu všechno děje bez viny a neprávě, i končil těmi slovy: „Odpust jim milý pán Bůh, neb nevědí, co činí.“ Kterého dne Puklice v tom vězení ranám svým podlehl a umřel, nedoložil jeho mladší syn Jan ve svém spise pamětném, ježž potom Budějovským na upomínku byl složil. My z toho spisu podrobnější líčení proto do té kroniky položili, aby se vidělo, jak to tehdež v našich městech vypadalo, kde Čechové s Němci, ač všickni katolíci, pohromadě bydleli, a jaké to tehdejší měšťanstvo bylo.

Musíme však k tomu doložiti, co se v Budějovicích dále stalo. Nová rada městská, když se nevázaná vzteklost Puklicovou krví byla poněkud již ochladila, nemohouc na zajaté pány předešlé rady nic nepravého provesti, a bezpochyby také ještě něčeho horšího na své hlavy se obávajíc, potom bez dalšího obtěžování je na svobodu propustila. A tito propuštění přátelé Puklicovi spojili se potom s příbuznými jeho i postavili se proti nové radě v obci za zjevné nepřátely, chtěce touž měrou Puklicovy smrti nad nimi pomstiti. I také králi Jiřímu neopomenuli vše oznámiti, kterak se co bylo přihodilo. Noví pánové v radě městské, vidouce, že jim není dobře, a pomoci od pana Šternberka nadíti se nemohouce, neb jemu samému brzo pro vítězství zbraní králových teskno

bylo, počali se před stranou Puklicovou výmluvami zastírat, a každý z viny se vytahovati, obyčejem lidí ničemných jeden na druhého ji svalující; také ku králi Jiřímu některé muže z rady a z obce vyslali a spolu jemu list učinili téhož lichého smyslu: prosíce jej pokorně, aby vzhlednouti ráčil na jich všech věrnost a poddanost, ježto každého času k němu měli, i také budoucně že míti chtějí, a odpustiti jim

tu vinu, což se u nich ve městě proti němu stalo o Puklicovi i o jiných, že prý to vše nestalo se jest jinak, než z pravé příhody.

V tom co obě strany proti sobě měly, smluvili je volení rozsudí dne 12. června 1467, a král Jiří, chtě Budějovských rád ve svém těžkém postavení při sobě zachovati, všecku tu vinu milostivým listem dne 30. července téhož roku daným jim odpustil. A však na-

Ondřej Puklice ze Vstuh, přední měšťan Budějovický, pro věrnost ku králi Jiřímu od zbourané obce a německé lůzy ubit 25. května 1467. (Str. 428.)

(23)

stojte! neminul ani rok a měsíc, a Budějovští octli se již cele v poslušenství a v jednotě pana Zdenka ze Šternberka, nejhorších nepřátel dobrého a šlechtetného krále Jiřího.

Trvalejší následky pro krále mělo podobné pozdvižení poněmčených měst moravských, ač se tam tak smutné výstupy neobjevovaly jako v Budějovicích. Olomouc, Brno, Znojmo a Jihlava, města většinou německá, byla hned vzhůru, však Hradiště Uherské,

Uničov a Ivančice, kde Slované měli převahu, zůstaly věrné. Uničovští Němci chtěli se sice také bouřiti, ale byli vyobcováni.

Katolická šlechta na Moravě sjížděla se v březnu a dubnu několikrát k poradám u biskupa Tasa na jeho zámku ve Výškově, a konec těch porad byl ten, že se mezi biskupem Tasem z Bozkovic a čtyřmi moravskými královskými městy stala smlouva obranná proti králi Jiřímu, kterémuž od té chvíle

poslušnost byla vypověděna. Olomouc, Brno, Znojmo a Jihlava prosily již 22. května 1467 císaře Bedřicha za ochranu a pomoc prý proti utiskovatelům svým, a dne 4. června uzavřely společnou smlouvu se Zdeňkem ze Šternberka v Brně, což se ohlašovalo po městě s velikou slavností a při radovánkách obecného lidu. Hned na to výše jmenovaná města poslala své odpovědné listy nadepsané: „Jiřímu z Kunstatu, někdy králi Českému.“

Bylo však pánův a dráhně šlechty na Moravě, kteří svou věrnost králi Jiřímu nikterak porušiti nechtěli, a ti se jali nyní trestati věrolomnost řečených měst moravských.

Nejvíce pánové z Cimburka a z Pernšteina stavěli se v popředí v těch bojích pro krále; však co se v podrobnosti dělo, pohřchu nikdo pro památku nezaznamenal, a víme toliko, že mladý pan Sigmunt z Pernšteina a český pan Jan Košumberský od Brňanův byli zajati, a že měšťáci obléhali hrad Špilberk od královské posádky statně hájený. Kníže Viktorin právě tehdy 16. června odbojné Slezáky, jmenovitě Vratislavany, u Frankenšteina slavně porazil, a byl by nyní mohl přímo na Vratislav táhnouti, která by se v prvním omráčení byla jemu vzdáti musela; avšak zpráva o tom, kterak Brňané Špilberk obléhají, přiměla ho k tomu, že se do Moravy k Brnu obrátil. Brňané měli na Starém Brně klášter králové proti Špilberku svým zbrojným lidem osazený, a se všech stran hrad obklíčili. Tu na ně kníže Viktorin se vyřítí, všechny s hradního vrchu sehnal, a v klášteře králové 400 bojovníkův jejich zajal; nad to pak celé Staré Brno a cokoliv bylo jiných stavení venku před městem vypálil. V několika dnech nevědomo v jakém úmyslu vyrazilo z Brna 1500 obyvatelův a žoldnéřův, táhnouce mocnou rukou s 200 vozy do Hustopeče. Tu kníže Viktorin sebrav své lidi v poli na ně dorazil a po krátkém boji celý ten zástup zajal. Potom bylo v Brně ticho. Olomoučtí také nemohli ničeho svěsti. Opat blízkého kláštera Hradištského zůstav králi věren, již dávno byl královskou posádku k sobě do kláštera přijal, a ta držela město na uzdě; když pak se měšťané přece proti králi vzbouřili, tu jim vojsko královské z řečeného kláštera velice a citlivě škodilo. Ve Znojmě byl sice hrad královským lidem osazen, ale měšťané ještě více si stěžovali na posádku hradu Vranova, která velice na ně nabíhala a je sužovala. Do Jihlavy byl již 13. června pan Zdeněk ze Šternberka s celým svým přivrženstvem

puštěn a za ochránce města přijat. Odtud on, jak jsme již nahoře napověděli, činil mnohé záhubné jízdy vůkol a daleko na statky pánův a šlechticův králi věrných. Jmenovitě škodil panu Janovi z Rosenberka, a porazil dne 4. července jeho lidi u Soběslavi tak, že jich prý 150 na bojišti zůstalo a do sta jich v zajetí se octlo. Potom se mu 14. srpna podařilo, vypáliti pánu z Rosenberka jeho město Nové Hradky na rakouských hranicích. Také o Budějovice se pan ze Šternberka několikráte pokoušel, ale tehdyž byla se ve městě po smrti Puklicové strana králi oddaná ještě jednou zmohla, a zmařila úmysly strany nevěrné a zrádné.

Na Moravě ostatně pomáhal té doby odbojným městům Blažej Podmanický, někdy hejtman rot bratrských, nyní vůdce zbrojných houfův krále Matiaše. Pravil sice, že to činí o své ujmě, avšak patrný byl úmysl, popuditi krále Jiřího k nepřátelství proti Matiašovi, aby ten příležitost k válce proti Čechům dostal. Však pro veliké spiknutí proti Matiašovi v Uhřích a Sedmihradech strojené musel tento na ten čas od dalšího dráždění Českého krále upustiti.

V horní a dolní Lužici také prospěchy Vratislavských v květnu toho roku na počátku války dosažené zle působiti počaly. Šlechta těch zemí byla nejvíce králi Jiřímu oddána, ačkoliv král nejvíce městům hověti se snažil. Legát Rudolf z Rüdeshheimu, nyní sídlem ve Vratislavi, již od vydání klatby na krále Jiřího za pravého pána v těch zemích se považoval, a rozkazy a hrozbami k odpadnutí od poslušnosti královského všechny stavy připuditi usiloval; nicméně dlouho se nic nehnulo. Však tu se již rozhlašovalo, kterak vítězná a hrdinsky Vratislavští sobě počínají, a že již dvě královské posádky ke vzdání se přinutili. Město Zhořelice, jedno z těch šesti měst, po kterých se tehdyž celá horní Lužice „Šestiměstím“ nazývala, bohaté a mocné, jemuž král Jiří vždy svou přízni zvláště se byl prokazoval, — toto město bylo první, které proti králi se pozdvihlo. Stalo se to hlavně pletichami hanebného padoucha, městského písaře mistra Jana Frauenburka, který aby se vymstil, svému lakomství a svému bažení po dosažení veliké moci hověl, městského rychtáře, Niklina Mehefleische, že spiknutí nařknul a do vězení připravil, načež tento následujícího roku 1468 čtvrcen byl. Byltě ten Mehefleisch králi Jiřímu věrně oddaný, i nebyla by se jinak bez toho zločinu vzpoura proti králi ve Zhořelici povedla. Též

mnozí jiní měšťané byli tehdyž umořeni a jiní z města vyhnáni. Po příkladu Zhořelice zdvihla se ostatní města Lužická, a 8. června 1467 již všickni Lužičané pospolu králi Jiřímu poslušností vypověděli poslavše jemu své odpovědné listy. Královský fojt v horní Lužici, pan Beneš Libšteinský z Kolovrat, spoléhav se dříve příliš na věrnost většiny obyvatelův, když toto valné pozdvižení proti králi viděl, dobrovolně ze země ustoupil, a Lužičané přijali nejstaršího syna páne Zdenkova, Jaroslava ze Sternberka, za správce úřadu zemského; avšak války proto ještě nepočínali. Rovněž tak učinili Svídníčtí a Javorští ve Slezsku, také větší díl Slezských knížat, kteří jen proto od krále odstoupili, aby neupadli v kletbu papežskou, ale k válce nikterak nechťeli se dáti pohnouti. Král Jiří rozuměl jejich položení, a proto shovával jim dosti ochotně.

Tu již papežská strana v koruně České poznávala, že na samém počátku války mnohem větších škod utrpěla, a že odolati králi Jiřímu není s to bez cizí pomoci. Nejvíce litoval škod svých Jošt z Rosenberka, biskup Vratislavský, kterýž hned na počátku sporův takový konec předvídal a před ním všechny své stranníky varoval; legát Rudolf z Rüdeshheimu zas již v měsíci červenci se zármutkem vyznával, žeby prý nikdy nebyl k válce svolil proti kacířům, kdyby byl lépe znal nedostatečnost katolíkův proti nim.

Působení papežovo jmenovitě v Polsee a v Němcích k většímu roznícení války.

1467 březen — říjen.

Býval starý obyčej v Římě, vynášeti každoročně o zeleném čtvrtku ve chrámě sv. Petra kletbu a zlořečení nad kacíři, bludaři, protivníky a nepřátely církve, nad nešlechtníky a zločinci vůbec. Tohoto roku 1467 připadal zelený čtvrtek na den 26. března, i tu byl král Jiří postaven hned v čelo dlouhého seznamu všech do klatby daných a vyhlášen za hlavu všech prokletých; vedle něho pak jmenovali se co proklati královna Johanna z Rožmitálu, všechny jeho děti, zvláště kníže Viktorin, mistr Jan Rokycana, doktor Řehoř z Heimburka, Samuel z Hrádku a z Valečova, podkomorí a měšťané Pražský, Bernard Bírka z Násblové, Slezák, hejtman Opavský, Hanuš

Welfel z Warnsdorfu, hejtman Kladský, Jan z Kvintendorfu, purkhrabí na Frankenšteině, Jan z Bratkovic, purkhrabí na Mitterberku, Jan z Rakovic, purkhrabí na Lehnhause. Aspoň legát Rudolf ve Vratislavi, jsa k tomu papežskými bullami splnomocněn, posledně jmenované osoby již 12. května 1467 sám za proklaté vylašoval, a nyní hlavně o to se staral, aby z Němec hojné vojsko křížácké proti kacířům do boje vytáhlo. Zároveň bylo mu uloženo, aby k opatření uprázdněného trůnu českého svolal všechny ty osoby, kterým to náleželo, aby sobě nového krále volili.

Kazimírovi, králi Polskému, dal papež vzkázati, aby buď sebe buď některého ze synův svých na království České dal zvoliti, aneb aby aspoň, kdyby kdo jiný zvolen byl, jemu vši mocí svou pomáhal. Papež k němu vypravil dva mimořádné posly, aby mu vyložili, kterak církev právo má, všechny smlouvy, závazky a sliby kacířům dané rozvazovati a za neplatné vylašovati, i aby jej všelikým způsobem proti Jiřímu a jeho kacířům popudil. Konečně dostal také kněz Hilarius, děkan a administrator arcibiskupství Pražského, z Říma naučení, kterak by věrné katolíky své proti utiskovateli (tím prý byl král Jiří) povzbuzovati a do zbraně vésti měl.

Děkan Hilarius zajisté činil seč byl, horlivosti mu nescházelo i rozpisoval po vši zemi traktaty a výklady, jak jsme již nahoře o tom zmínku učinili, aby Čechy k tomu navedl, že králi nejsou ni věrností ni poddáním ni povinností zavázáni, neboť prý kacíř ve společnosti křesťanské není nížádného práva schopen ani účasten, a papež co vrchní soudce, má prý povinnost a právo, zbaviti jej vši moci, všech práv a důstojenství. Také vedl na to důkazy, že appellatione Jiřího dne 14. dubna byla neplatna, jelikož prý nad papeže není na světě vyšší instance. I ačkoliv každý jeho pozdější spis byl ostřejší a rozhodnější prvních, přece nejenom mnozí páni, rytíři a města, nýbrž i sami katoličtí kněží neuposlechli hlasu jeho a jiných duchovních představených svých. Mimo pány již častěji jmenované zachovali věrnost svou ku králi Jiřímu zejména pánové z Kolovrat, totiž Jindřich na Buštěvsi (Buštěhradě), Beneš na Libšteíně, do nedávna fojt v horní Lužici, Jan a Purkart na Bezdružicích, potom dva pánové z Lobkovic, Jan Popel a Jan Hasišteinský, obzvláště pak pan Vilém mladší z Riesenberka a z Rabí, kterému se zkrátka „pan Rabský“ říkalo. Mezi městy v končinách po-

němčených zachovaly svou věrnost ku králi zvláště Cheb, Locket, Kadaň, Chomůtov, Most a Ústí nad Labem. Počet katolických kněží, kteří k vůli patronův svých kostelův nařízeného interdiktu nešetřili, služeb božích nezastavující, byl mimo všeliké nadání veliký. Ještě podivnější bylo to, že vyjma několik klášterův žebravých mnichův ve městech, všickni ostatní jak v Čechách tak na Moravě krále Jiřího za svého světského pána uznávati nepřestávali, jakkoliv legát Rudolf za to nemálo jim ukazoval svou nevoli. Kromě biskupa Jošta, který byl spolu proboštem u sv. Víta v Praze a mistrem Johannitův ve Strakoniciích, neví se ani o jediném řádném opatu neb proboštu, který by byl již r. 1467 mezi nepřátely krále Jiřího náležel. Později se ovšem v tom všelicos změnilo. Nejeden klášter přijal byl k sobě posádku královskou, hově tím neprostředně potřebám krále proti nepřátelům jeho.

Výše řečený pan Vilém mladší z Riesenberka a z Rabí poslal ku konci měsíce července 1467 legatovi Rudolfovi do Vratislavi dlouhý a velmi rázně psaný list, v kterém mu oznámil důvody, proč nepřestává býti dobrým katolíkem přece věrnost svou králi Jiřímu žádným obyčejem zrušiti nechce a nemůže. I psal na jednom místě tato slova: „Co pravíte, že od poslušenství krále svého jsem rozvázán a osvobozen, toho já nepřijímám aniž se ctí přimouti mohu. Když jsem přísahal králi svému, on nadál se do mne věrnosti a upřímnosti v mém rodu dědičné a přirozené, aniž věřil, že bych já ji kdy zrušiti mohl; i nesmím já jí poddati z vůli nižádného člověka. Neb co se praví, že v každé přísaze moc i autorita vyšší již napřed vyňata bývá, to nevztahuje se tak daleko, aby papež nám dle své libosti prikázovati mohl: nyní drží přísahu, a nyní ruší ji. Však já neodpírám poslušen býti otce svatého ve všech věcech náležejících k službám božím a ke správě církevní: ale v tom, co se dotýče vlády a správy světské, nesmím ani chci opouštěti krále svého, an spasitel prikázal, abychom dávali co císařovo jest císaři, a co božího bohu. Byl pak tehdáž císařem pohan, a lid Israelský stál u víře: a přece nechtěl bůh, aby moc jedna s druhou byla matena. Aniž já věřiti mohu, žeby král můj přestal býti králem; kterýž volán jsa k soudu, žádal k němu míti rok a místo takové, kdež by mohl býti dostatek svědkův jasných a nepodezřelých. Toho ani osobám nižšího důstojenství neodpírám se, a biskupové sami, kteří menší jsou krále, podle zákona mají mezi svými a sobě rovnými souzeni býti; zde

pak prokurátor fiskální staven proti králi, jakoby jemu byl roven. Není to ta cesta, po kteréž by čest a sláva i poslušenství stolice Římské v Čechách šířiti se daly. Jest tu několikrát stotisíc duší lidí chudých a ubohých, živících sebe a své všechny jediné prací rukou svých: ti museli by stěhovati se ven ze země a zahynouti hladem, kdyby měli prikázání vašich poslušni býti“ atd.

Když posel toto psaní k legátovi do Vratislavi nesl, stávil ho biskup Jošt v Nise, nedávaje mu dále jíti, aby snad nešpehoval na cestě. Biskup Jošt sám to psaní dne 7. srpna 1467 spolu se svým vlastním listem k biskupovi-legátovi vypravil.

Velmi důtklivé listy u příčině války této psal také pan Ctibor Tovačovský z Cimburka, vedle bratří Kostkův z Postupic co do bohatství, učenosti a vážnosti nejpřednější muž mezi kališníky, biskupovi Tasovi z Bozkovic, kterýž sice do nejdelšího času v poslušenství králově zůstával, avšak nyní Římským dvorem připuzen také svému králi a pánu se byl zpronevěřil. Pan Ctibor opovídaje mu, někdy svému milému příteli a příbuznému, z té příčiny také od sebe válku na konci měsíce června, velmi trpce mu vytykal nevěrnost jeho a myslí vrtkavost; a když mu biskup na to 9. července divným způsobem odpověděl, uvaluje vinu války právě naopak na stranu, která vinnou býti se nepokládala, odvětil zas pan Ctibor dne 11. července z Přerova ještě delším, důtklivějším, vtipnějším a dojímavějším psaním, v kterém mezi jinými také to místo bylo: „Ne proto pší, chtě se s tebou sváříti a v nelibost vejíti, ale abys se poznal, žeš kněz z rodu pánův Bozkovských a důstojenstvím i zbožím velikým od Jeho Milosti, krále našeho, jsi obdařen; a ještě více žel jest mi toho skutku tvého, žeš mi v přízni, než od koho jiného. Proto se nehněvej, žeť chváliti nemohu tvého bláznovství, kteréž vedeš ku potupě urození svému. Neb všechna tvá vymyšlená i schytralá omluva nespomůže, aniž toho ohně v lůně vašem schovati můžete, který ste zažehli, by vás nespálil a na jevo nevyšel, aniž barva vaše tak mistrná jest, by to smazala, co ste zašpinili; co ste na ložích šeptali, v ulicích volají. Pravíš, že což já s panem Dobešem v těch mírách počínati budu, ty zatím bohu sloužiti budeš. Ufám bohu, shledám-li se s ním kde, že s ním též počínati budu a též jednati jako u Pačkova s lidmi biskupa Niského (Jošta Vratislavského), a že pán všemohoucí tyž div ukáže pro vaši křivdu, jako jest tu ukázal;

a věř mi, kněže biskupe, žeť na to hotových chovati nemíním, bych vaše platiti a u vás kupovati chtěl. Píšeš ku konci, kdož Jeho Milosti královské k té válce radil, odpust' mu bůh, že ty tou krví vinen nejsi, zdá mi se, žeš se zle umyl s Pilátem spolu, a žeť sou se skrze to ruce osypaly, žeť přískvrna zůstala, aneb si zle ubruscem setřel. Já za to pána boha prosím, aby těm všem čert hlavu strhl, kteří jsou křiví přísežníci a křiví slibci nad pány svými, aby dobří a věrní v pokoji přebývati mohli.“

Mezi tím, co ta třenice myslí v České koruně panovala a válka ve svém dosavadním způsobu dále před se šla, jednali papežští zřizenci proti králi Jiřímu zároveň v Polště a v říši Německé.

Byltě král Jiří již na počátku roku do Polska ku králi Kazimírovi Pavla, probošta Zderazského, poslal s dotazem, zdali Kazimír Hlohovským smlouvám míní věren zůstati? Když pak byl 3. května 1467 v Petrkově polský sněm zahájen, vypravil tam král Jiří pana Jana Jičínského z Cimburka s podobným dotazem a naučením. Král Kazimír odpověděl, že ty smlouvy Hlohovské vždy věrně zachovávatí míní, ačkoliv z Čech se mu v zemi jeho u Častochova mír rušil. Pan Jičínský podával se od svého krále k zadostučinění, a král Kazimír osvědčoval mu svou ochotu, zůstatí s králem Jiřím v dobrém přátelství. Teprv po rozejití sněmu přišel do Petrkova také posel od panské jednoty z Čech se žádostí o pomoc proti králi Jiřímu. Tomu král Kazimír odpověděl, že bez rady stavův svých v tak důležité věci rozhodovati nemůže. Mezi tím přikročili sjednocení pánové v Jihlavě, hlavním sídle svého hejtmana, Zdeňka ze Šternberka, dle papežova vyzvání k volbě nového krále Českého, a zvolili neznámého dne krále Kazimíra za nástupce na českém trůnu. Však Kazimír, uvažuje okolnosti, ten skutek neuznával a veřejně proti tomu horlil, že papež sobě osoboval právo, ssazovati krále, pravě, že právo králův řádně korunovaných jest právo božské, jehož nikdo na světě jim odnímati nemůže. A když již byl pevně na tom ustanoven, že proti králi Jiřímu ničeho počínati nebude, když mu mimo to naděje kynula, že po Jiřím nikdo jiný nebude králem Českým, nežli jeden ze synův jeho, přišli k němu dne 2. července kněz Eliáš, posel Zdeňka ze Šternberka, a dva poslové od legáta Rudolfa z Vratislavi, později pak ještě nahoře zmínění dva mimořádní po-

slové papežští, aby jej k papežově vůli sklonili. Když pak se jim to nikterak dařiti nechtělo, přijel do Krakova ještě 28. července také sám legát Rudolf. A tu bylo domlouvání, lži a klevet na krále Jiřího, aby jen Kazimír od něho se odvrátil. Legát Rudolf vyzýval královnu Alžbětu Habsburskou zjevně a slavně, aby se také přičinila ku pomstě smrti bratra svého, někdy krále Ladislava Pohrobka, kteréhož prý nešlechtný Jiří z Poděbrad otrávil a tím o život a trůn připravil. Král Kazimír dal všem těm poslům konečně 28. srpna odpověď konečnou, že bez rady všech stavův svých, zvláště také litevských a ruských u válku se uvázati nemůže, že se s tím musí počkati přes rok k valnému sněmu říše jeho; mezi tím že pošle znamenité posly do království Českého, aby válka tam počatá zastavena byla, i aby Jiřího napomenul, by se vůli svatého otce podrobil. K tomu žádal král Kazimír ještě, aby hlásání kříže proti Jiřímu, a klatba naň vydaná zastavena byla, by neměl příčiny k odporu. Poslové s velikou mrzutostí odjížděli z Krakova, legát Rudolf do Vratislavi, papežští mimořádní poslové ku králi Matiaši do Uher. Mimo dlouhé panování své nebyl král Kazimír znamenitý panovník, měltě více štěstí nežli rozumu; ale to mu slouží za velikou chválu, že v přátelství svém ku králi Jiřímu přes všechny klevety, lákadla a vlnadné přípovědi přece věrně setrval.

Mezi tím sněmovali zároveň také Němci na říšském sněmu v Norimberce, který 8. července 1467 byl zahájen. Bylo na tom sněmě mnoho knížat osobně přítomno. Veřejný účel a předmět sněmování bylo jako vždy upokojení říše a válka proti Turkům, ale všickni vedle toho věděli, že i papež i císař byli by rádi obrátili válku prvé proti králi Jiřímu. Papež byl psal císaři o pomoc z říše proti Jiřímu a o potřebě, dáti království Českému jiného krále. Od Zdeňka ze Šternberka i od panské jednoty byli k tomu sněmu posláni děkan Hilarius, rytíř Linhart z Gutšteina a rytíř Jan Kocovský, a ředitelé sněmu přijali je jako poslance království Českého. Král Jiří sám neposlal nikoho, aby se vyhnul urážkám, které se mu na posledním říšském sněmu staly; za to však psal soukromí každému knížeti a sněmovníku zvlášť, vykládaje svůj spor s papežem a s panskou jednotou, a žádaje jich, aby stáli o svolání všeobecného koncilie. Též jim na mysl přiváděl následky toho, jestliže se papeži dopustí, aby tak dalece směl obmezovati světskou moc knížat, žeby je

i moci jejich zcela zbavovati a je ssazovati mohl. Tomu knížata porozuměli, a také s téžností to vážili, že papež ujímal se a hájil proti řádnému panovníku zjevných povstalcův, za jakové ovšem považovali sjednocené katolické pány v Čechách. Proto knížata na sněmu zřejmě králi Jiřímu stranili a dlouho na potřebu všeobecného koncilie upomínali. Stala se jak obyčejné roztržka na sněmu; knížata odepřeli válečnou pomoc proti českým kacířům, a když 26. července v Normberských kostelích obnovena byla klatba na krále Jiřího a jeho celý rod, nemělo to valného účinku. Nejhorlivějším zastavatelem krále osvědčil se býti markhrabě Albrecht Braniborský. Avšak stala se mezi tím přece veliká proměna na tom sněmu králi Jiřímu škodlivá. Bavorský vojvoda Ludvík, sedícím na Landshutě, dosud přítel jeho, smířil se tu s císařem a obrátil se následkem toho proti Jiřímu; jeho řečník, doktor Martin Mayer, řečnil na sněmu již ve smyslu králi protivném, čině nové sprostředkovací návrhy. Přišli do Prahy úředníci knížat Saských, aby získali svolení k nim krále Jiřího. Tenkrát se král Jiří velmi zarazil a cítil se jimi velice dotknuta. Nazýval Mayera zrádcem, neboť měl král podle jeho návrhů hlavně k takové výmince svoliti, aby se naprosto podrobil nařízení a rozkazu legáta Rudolfa. Dav na to opatrnou a mírnou odpověď, svoloval k navrženému sjezdu rad svých u vojvody Ludvíka do Landshutu, však položil jinou výminku, o které předvídal, že přijata nebude, aby totiž papežovy klatby předběžně byly zdviženy a všechno hanění a kacířování přísně zapovězeno. Přišlo přece k tomu sjezdu 22.—29. září, ale tu nepřátelství vojvody Ludvíka ještě patrněji se ukázalo. Tak skončilo se přátelství tohoto německého knížete ku králi Jiřímu, a zrušeny jsou smlouvy r. 1460 mezi Čechy a Bavorsky uzavřené. Za to přijal císař Ludvík Bavorského 19. října 1467 slavně zase na milost, knížata Saští a Braniborští pak, jestliže nechtěli upadnouti v klatbu, králi Jiřímu pomáhati nesměli. Král Jiří nemoha z Němec získati podpory, nalézal jí za to v Polště.

Zatím se o svolání všeobecného koncilie netoliko na sněmu v Normberce ale také v jiných stranách jednalo. Přišli zajisté v druhé polovici toho roku 1467 slavní poslové krále Francouzského, Ludvíka XI., dle slibu jeho do Prahy, žádající, aby král Jiří toho vymáhal na říšských knížatech, by takové koncilium skutečně žádáno a svoláno bylo. Více o tom se neví, a plán ten nepřišel ke skutku, když právě

tehdy moc papežská všechny cesty k němu zahraditi uměla.

Pokroky války až do příměří způsobeného posly polskými.

1467 červenec — listopad.

Válka v dubnu toho roku počatá trvala stejným způsobem po mnoho měsícův; královská i panská strana činily sobě vzájemně ujmy a škody, kde jen mohly; dobývaly se hrady a tvrze, a pohyblivé sbory podnikaly jízdy ku pálení a drancování na statcích strany protivné. I štěstí válečné bývalo na straně královské větší než na straně spiklých nepřátel. Ze dvou hlavních hradů pana Zdeňka ze Sternberka již jeden, totiž Sternberk nad Sázavou padl, a posádce na Konopišti již počalo úzko býti. Nyní v měsíci červenci šířilo se již bojiště a množila se bojovníkův síla, zvláště že již přicházeli houfové křížákův z Němec do země, lid ze všech konců sběhlý, surový, ve své pověřivosti téměř zhovadilý, ovšem bojovný, ale nezřízený a na mnoze špatně ozbrojený, jehožto zuřivé zběsilosti i bojovníci čeští ve službě katolických pánův se hrozili, od nich s ošklostí se odvraceli a je proto sami, v pocitu uražené národnosti své české a slovanské, kde mohli pronásledovali a hubili, jakž o tom na svém místě svědectví a žaloby současných letopiscův a pamětníkův ještě uvedeme.

Ku konci srpna 1467 srazili Šestiměstští své síly a vpadli v počtu asi 4000 jízdných a pěších z horní Lužice do Litoměřicka, majíce namířeno na rytíře Václava Cardu z Petrovic, pána na Úštěku, a tu mu okolo toho městečka devět vesnic vypálivše s kořistí domů se vrátili. Aby toho pomstil, vytáhl řečený Carda, maje pomoc od pana Štastného z Waldšteina a ze Skály, Beneše Libšteinského z Kolovrat, bývalého fojta horní Lužice, od Jindřicha z Michalovic a Jindřicha Berky z Dubé, rozkazem královským do Lužice a přiraziv dne 6. září k Žitavě celé její okolí poplenil. Žitavští obhájili tehdy své město, majíce u sebe 130 Lipských studentův, kteří jejich posádku rozmnožili. Nyní se shrnuli Lužičané okolo lužického hradu Ojerec (Hoierswerda) i počali úsilné dobývati jeho, majíce za náčelníka Kašpara z Nostic, předka nynějších hrabat z Nostic v Čechách. Hrad ten Ojerce náležel tehdy panu

Bedřichovi ze Šumburka, kterýž ničím nedával se pohnouti, aby se jako jiní zpro-
nevěřil králi svému. Správce hradu nazýval
se Melchior Löbl, a ten řídil obranu tak
obezřele a vytrvale, že nepřátelé hrad ten
téměř celý rok bez prospěchu obléhali. Tím
stalo se obležení Ojerc tak důležitým a slavným,
jako obležení Konopiště v Čechách.

Na Moravě byly boje a menší šrůtky téměř
každodenní; z Rakous tam vtrhli křižáci, s nimi
spojil své lidi probošt panenského kláštera
Kounického a též Olomouctí je scsílili. Avšak
dne 7. září setkal se s nimi u Olomouce
pan Albrecht Kostka z Postupic, pobil
asi 200 křižákův a některý počet lidí Kou-
nických a měšťákův, a do 300 jich zajal.
V Čechách zas strhl se nedlouho potom také
první boj s křižáky bavorskými, kteří v něko-
lika tisících mimo vědomí a vůli vojvody Lud-
víka Bavorského vpadli přes hranice do krajiny
ode dávna porážkami Němcův proslavené mezi
Domažlicí a Klatovy. Tito křižáci skládali se
z rytířské společnosti jednorozčové,
která se před rokem již byla v Bavořích ustro-
jila pod českým rytířem Šebestianem Pflugem
z Rabšteina k boji proti českým ka-
cířům, potom z měšťanův měst bavorských,
z bohatých kupcův a drahně z hloupého lidu
selského. Proti nim postavili se rytíři králi
věrní se svými lidmi, pak měšťané Klatovští a
Domažličtí, a rytíř Janovský, bezpochyby
Břeněk, pán na Beiereku, vedl správu celého
vojska toho. Ten dorazil na křižáky dne 22. září
u Nýraka, a tak důkladně je porazil, že málo
který z nich zdráv do Bavor zpět utekl. Pan
Kywolf, jeden ze znamenitějších v tom vojskě
křižáckém byl zabit, rytíř Hyncík Pflug
ledva jako nachromen vyvázl z toho s životem,
a do 2000 křižákův octlo se v českém zajetí,
také rychtář ze Štrubiny a mnozí kupci. V bo-
haté kořisti nepřítelům vzaté našli Čechové
hojné náhrady za škody, jež tito zarytí zasle-
penci na české půdě byli spáchali.

Vidouce tyto pohromy biskup Jošt z Ro-
senberka a páni Zajícové z Hasenburka
ztratili chuti k další válce proti králi a vstou-
pili s ním v řádný mír. I biskup Tas Olo-
moucký chtěl totéž učiniti. Pan Zdeněk ze
Šternberka sebou trhal, a přece nic jiného
podnikati nemohl, než že činil škody z Jihlavy,
na jedné straně rytíři Burianovi Trčkoví,
na druhé panu Janu z Rosenberka. Krá-
lovské vojsko vždy ještě Jindřichův Hra-
dec obléhalo. Tu dostal pan Zdeněk ku

posile drahně křižákův z Rakous a z Tyrol.
Ti pak jednoho dne ve spolku s lidem páně
Zdeňkovým plenili a mordovali na zboží přátel
králových u Hořepníka. I jali tu jednoho
kněze kališníka na koni; toho nejprv trním
drali, potom jemu i jeho koni hlavu srubli.
Tu zas v jedné vsi matka držela dítě na ru-
kou před chalupou. A jeden Němec chtěl jí
to dítě vydržiti, aby je zabil; ale matka bránila
svého dítěte jednou rukou; Němec jí tu ruku
utal. I hájila ho druhou rukou, želejíc více
svého dítěte nežli svého zdraví; ale ten zho-
vadil Němec utal jí i druhou ruku. Hodil
se k tomu jeden panoše Čech, ač jest byl
Konopištského, a lítost maje svého přirozeného
jazyka českého, vida takovou ukrutnost něme-
ckou, řekl Němci tomu: „Aha! tak-li chcete
nám dělati?“ I obořiv se na padoucha dal mu
kokvou, to jest obuchem, až se Němec na zem
povalil a duši vypustil. Tak starý letopisec
vypravuje.

Pan Zdeněk ze Šternberka otušiv
sobě tou posilou křižákův umínil sobě, sehnati
s pole to vojsko královské, které Jindřichův
Hradec obléhalo; avšak když se k němu při-
blížil, byl s velikou ztrátou odražen a křižáci
se mu větším dílem na všechny strany rozběhli.
Tu pan Jan z Rosenberka nicméně zasteskl
sobě, že má dle rozkazu krále tu před Hra-
decem se svým lidem ležeti, trpě mezi tím vždy
více škody na svých statcích se strany Zdeň-
kovy; nemoha se pak dovolati hojnější posily
a ochrany od krále, umínil si s nepřátely v pří-
měří vstoupiti. Král hleděl jej od toho úmyslu
odvesti psaním dne 21. září daným, avšak pan
z Rosenberka uposlechna hlasu papežského le-
gáta Rovareilly, přijel k němu 30. září do
Lince a učinil tam s ním námluvu, dle kte-
réž 9. října vstoupil s celou panskou jednotou
v příměří; potom vypravil opata Linhartu
ze Zlaté Koruny do Říma s prosbou, aby mu
papež kostely z interdiktu propustil, ačkoliv
nikterak nechtěl odstoupiti od krále a přistou-
piti k pánům odbojným. Když pak Rosenberský
lid od Jindřichova Hradce byl odvolán,
bylo tam pozůstalé vojsko královské příliš
slabé, aby obléhání s prospěchem prodloužiti
mohlo, a tak okolo sv. Havla 1467 Hradce ne-
dobývši odtud odtáhlo.

Tu přišlo od krále Jiřího již toužebně oče-
kávané poselství krále Kazimíra dne 19. října
do Prahy. Přední mužové v něm byli pan Stani-
slav z Ostrorohu, vojvoda Kališský, Jakub
z Dubna, králův podpokladník a starosta Kra-

kovský, a kněz Jan starší Dlugoš, kanovník Krakovský a Polákův slavný dějepisec, ale českých kacířův a krále Jiřího zvlášť úhlavní nepřítel. Hned na zejtrí, 20. října 1467, měli veřejné slyšení před králem, a řečníkem byl jak se zdá nejvíce kanovník Dlugoš. Ličil napřed celou při, jakou měl král Jiří s papežem, avšak zcela ve smyslu papežském, vypravoval dále, kterak král Kazimír žádán byl od papeže, aby vezma oděnění na se proti Čechům vojensky se pozdvihl; on však dle přátelství a přízně, která mezi oběma králi byla, že si umínil je, posly, vypraviti k němu s tou žádostí a prosbou, aby se král Jiří svatému otci v úplné poslušnosti podrobil a tím aby se udržel v počtu králův křesťanských. Kazimír že se ochotně podával za přímluvce a prostředníka, a zatím že především potřebí jest, aby obě strany válku k stání přivedly; králi Polskému že podle té lásky, kterouž měl k příbuznému národu Českému, bylo záhub a plenění té země srdečně líto, a proto že žádá a prosí, aby král Jiří vzal příměří s pány, kteří se jemu byli zprotivili. Tato řeč více se líbila katolíkům při dvoře královském, nežli králi samému a většině jeho rad, a po Praze dávalo se slyšení hlasité reptání.

Král Jiří na to odpověděl česky, že vždy stál a státi chce v poslušnosti papežově vedle kompaktat, že nebyl sobě vědom, by se byl kdy něčím prohřešil proti nim, a stalo-li se něco, že byl vždy hotov opraviti; avšak papež že ku krivému osočování nešlechetných nepřátel, a zvláště legáta Rudolfa a Vratislavských měšťanův, takovou nenávistí zahořel a tak příkré věci počínal proti němu, že ledva křehkost tělesná strpěti může; že král Polský proti Čechům válečně se zdvihnouti odepřel, toho že velice vděčen jest a že slibuje, odplatiti se přátelsky; také že mu milo a příjemno, kterak chce král Polský u papeže o to pracovati, aby jemu, králi Jiřímu, dáno bylo, nevinu svou ukázati na místě příhodném, kdeby sám svou osobou státi mohl bezelstně. Věc svou, kterou má s odbojnými pány, žeby chtěl dáti celou v moc krále Polského, aby ji buď co soudce neb umluvce urovnal, a žeby v tom pádu nehleděl na samostatnost české koruny, která vlastně tomu brání, aby domácí pře měla se podávati soudu zahraničnímu. Přeje-li si král Polský, aby se mezi ním (králem Českým) a jeho nepřáteli učinilo příměří, tehdy že on (král Jiří) žádá, aby mu byl prvé hrad Konopiště postoupen, kterýž pro nedostatek špiže měl se již na každou hodinu vzdáti.

Tuto ústní odpověď kázal král Jiří potom dne 26. října polským poslům písemně v českém jazyce podati, neboť v celém tom jednání polských poslův užíváno jazyka českého; ačkoliv Poláci v písemných odpovědích svých užívali napořád jen latiny, neumějíce se tehdaž ještě ve svém vlastním jazyce při politickém jednání dost dobře a běžně vyjádřiti; konečné umluvy s králem Českým potom složili přece sami ne v latině ale v češtině. Z opatrnosti byla v hořejší písemní odpovědi některá místa o kompaktatech, o výše dotčených nepřítelích a o Konopišti vynechána.

Poslové šli potom k panu Zdeňkovi ze Šternberka do Jihlavy. Ten jim odpověděl 1. listopadu, když mu předkládali návrh krále Jiřího, že hradu Konopiště nikdy nevzdá, a padne-li on jakýmkoliv způsobem v moc královu, že potom více ani o pokoji ani o příměří řeči býti nemůže. Písemně dal však druhého dne za odpověď, žeby svou při králi Kazimírovi raději než komu jinému v moc dal, toliko že bez vědomí císařova a všech svých jednotníkův sám nic v té věci udělati nemůže; aby tedy pro to jim dáno bylo sjezdu prostranného, ku kterému by se všickni dostaviti mohli. Co se týče příměří, k tomu že svoluje, žádaje, aby trvalo až do sv. Vojtěcha, 23. dubna 1468, i aby hned všechna vojska obou stran s pole byla odvolána. Za místo sjezdu přál sobě míti město Břeh ve Slezště.

S tím šli Poláci zase do Prahy, a předstoupivše 11. listopadu před krále, co pan Zdeněk žádá jemu přednesli. Král neprotivil se sjezdu od něho žádanému, ale pokud neměl jistoty, že se pan Zdeněk a jeho strana rozsudku krále Kazimíra podrobuje, nechtěl příměří než jen až do 6. ledna 1468, a žádal, aby Konopiště hned byl postoupen a to aspoň v ruce samých poslův polských. K tomu pan Zdeněk také nechtěl rozuměti, až teprv když novým poselstvím zpraven byl, že se Konopiště již déle držeti nemůže; tu podařilo se teprv Polákům dne 19. listopadu sprostředkovati příměří v ten způsob, že má trvati od 30. listopadu do 25. ledna, že dobývání Konopiště přestane, ale tak, aby bašty od královského vojska okolo něho nastavené ve svém stavu zůstaly, na hrad zas že se tolik špiže propustí, kolik jí na každý den zapotřebí bude. Však cokoliv od krále povoleno jest k dobrému Konopiště, toho měl také hrad Ojerce v Lužici požití v rovné míře a v stejném způsobu se strany nepřátel. Král též povolil, aby se strana jeho nepřátel do Břehu sjela ke dni sv. Lucie, v pro-

sinci, on že své rady pošle do Kladska, aby byli na blízku. Polští poslové také slíbili býti v Břehu, a také dne 29. listopadu hned první se tam dostavili. Berouce odpuštění v Praze od krále, nepřijali skvostných darův, jichž jim král Jiří podával.

Sjezd celé odbojné strany ve Vratislavi.

1467 prosinec, 1468 leden.

Nastalo tedy dne 30. listopadu příměří a stání zbraně. Přišlo odbojné straně velmi vhod, neboť již se byli protrávili válkou a jednotliví údové jednoty utrpěli škod velmi citlivých. Vratislavští dostavše krvavé naučení u Fran-

Hrdinství německého křižáka na jedné selce u Hořepníka spáchané 1467. (Str. 444.) (24)

kenšteina, zkrotli, biskup Jošt postrádal již svých prostředkův válečných, Olomoucký biskup Tas neměl již statkův svých v moci své, i městské obce Olomouc a Brno ztratily své statky venkovské. Brňanův mimo to do 500 zajatých strádalo u vězení; sám pan Zdeněk ze Šternberka neměl již v Čechách nic svého, než jediný hrad Konopiště, kterýž s příslušenstvím ročně prý do devíti tisíc zlatých vynášel, ale každý den již ztracen býti měl; pánové Zajícové z Hasenburka byli také

o několik hradův a tvrzí chudší, páni ze Švamberka, z Gutšteina a jiní přišli o všechny své vesnice.

Však nyní jim rohy zase narostly: dle učení Římského, že kacířům slova držeti povinností není, starali se velmi málo o dodržení výmínek, které král Jiří k tomu příměří připojil. Na Konopištsko přišli úředníci páně Zdeňkovi, uvázali se v město Benešov a všechny vesnice ku Konopišti patřící, a do hradu tolik spíže navezli, že byl zásoben zas na celý rok.

Na Ojerce však nedopouštěl Jaroslav, páně Zdeňkův syn, nyní v Lužici za správce přijatý, aby špiže dodána byla. Při tom nepřestávaly ani veřejná hanění všech Čechův pod obojí co kacířův, a rozpalování celého světa ke zlosti proti králi Jiřímu šlo jako dříve před se.

Nyní povolil král Jiří, aby se všickni odbojníci a nepřátelé jeho mohli dohromady sjeti. Tu se mohli soustřediti, vykonání úmyslův svých společně umluvit, všeliké posavadní nedorozumění, nedůvěřování a soukromé kyselosti odstraniti, a tak své znovuzrození slaviti. Král připustiv k tomu pustil tenkrát svou vyhlášenou opatrnost a chytrost mimo sebe, podléhaje své přirozené dobromyslnosti. Viděti z toho bylo, že pro vedení politiky v novověkém smyslu, kteráž přece od něho počátek svůj vzala, byl příliš poctivým. V skutku stal se nastávající sjezd počátkem všeho zlého, kteréž ještě mělo na krále Jiřího přijíti.

Uměli si také nepřátelé té příležitosti vážit, a všickni se k tomu sjezdu chystali. Ale Vratislavští s nemalou mrzutostí se tázali, proč by ten sjezd neměl u nich býti, ale v malém a nepohodlném Břehu? Odpovědělo se jim, že pro jejich zlou, všetečnou, divokou a hrubou lůzu ani čeští pánové, ani vlastní jejich biskup Jošt, ani polští poslové by do Vratislavi jíti nechtěli. Obec slibovala trestati každého na hrdle, kdoby se nějaké výtržnosti dopustil, a mnohými prosbami a přimlouvami toho se domohla, že sjezd ne do Břehu ale do Vratislavi přeložen byl. Však biskup Jošt z Rosenberka se ho více nedočkal. Umřel na hradě svém v Nise dne 13. prosince 1467 u přítomnosti pana Zdeňka ze Šternberka a jiných pánův, kteříž jedouce do Vratislavi u něho se byli zastavili. Poněvadž před krátkým časem s králem Jiřím příměří učinil, i také hlavního podněcovatele Vratislavské lůzy, probošta Jana Düstera, na svém hradě Kaltenštejně u vězení držel, hněvali se naň legát Rudolf i Vratislavští; a ti nyní nechtěli připustiti, aby tělo biskupa Jošta dle obyčeje do Vratislavi přivezeno a tam slavně pochováno bylo. Toho pan Zdeněk ze Šternberka nemohl strpěti, i vzkázal, jestliže se poslední čest jeho příteli nestane, že sám do Vratislavi také nepřijde. Tedy stalo se mu po vůli; dne 16. prosince vjel do města jednou branou v zármutku pohřební průvod biskupův, a jinou branou uveden byl pan Zdeněk ze Šternberka co hejtman a náčelník české panské jednoty s velikým veselím a hlučnou oslavou. Také

Jan Duster propuštěn byl z biskupova vězení: ale jak on tak i druhý podněcovatel lůzy, doktor Tempelfeld, okusivše nezkrocenosti divoké lůzy, zošklivili sobě úřad kazatelský nemajíce ani přičiny ani chuti, aby podněcovali dále Vratislavských proti Čechům.

Na sjezdu dali se najíti kromě pana Zdeňka ze Šternberka biskup Tas, knížata Mikuláš Opolský, jeho syn Ludvík a Baltazar Zahaňský, pan Jaroslav ze Šternberka, páně Zdeňkův syn, nyní správce Šestiměstský, Půta z Ilburka, správce dolní Lužice, Oldřich a Jan Zajícové z Hasenburka, Jindřich z Plavna, Bohuslav ze Švamberka, Burian z Gutšteina, Jindřich z Hradce, Hanuš z Kolovrat, Vilém z Ilburka, Hynek i Štěpán bratři Bítovští z Lichtenburka, Fridrich z Biberšteina, poslové Jindřicha knížete Hlohovského, měst moravských a Lužických, z Čech města Plzně a radní pánové Vratislavští. Z Uher od krále Matiaše, kam se byl z Polska obrátil, přijel také mimořádný posel papežský, bratr Gabriel Rongoni z Verony, bosák a Kapistránův někdy tovaryš, a mnoho jiných více méně vzácných osob ze všech stran. Posezení byla tajná v síni zavřené, i počavše dne 17. prosince trvala až do 31. prosince 1467. Celému shromáždění předsedal legát Rudolf z Rüdesheimu, biskup Labódský. Po zahájení sjezdu legátem papežským žaloval pan Zdeněk na své přikofí a škody, ale bosák Gabriel dával dobrou naději, že jim přijde brzo ochrana z Uher, když se jí od krále Polského dovolati nemohli. Všickni údové sjezdu zavázali se znovu do rukou legátových i bosáka Gabriele, že setrvají v boji s kacíři až do ztráty hrdel i statkův svých. To se ovšem muselo vůbec a před polskými posly zvláště tajiti. Tito nedostali odpovědi, jakou očekávali, a bosák Gabriel dal jim ji 23. prosince napsanou, v níž se důkaz vedl, že odpověď jim od krále Jiřího daná nebyla spravedlivá ani křesťanská, ale nespravedlivá, nerozumná a kacířská. Z toho vycházelo, že se jednota králi Jiřímu nepřátelská pod mocný rozsudek krále Polského nepoddá.

Poláci chtěli upřímně a nestranně prostředkovati mezi králem Jiřím a jeho protivníky, oni potkávali se u krále Jiřího s větší povolností a šetrností nežli u těchto; ale přes to všechno lnuli více k stejnověrcům tímto nežli k českým kacířům. To ukázali tím, že se ve Vratislavi dali namluviti, aby zajeli ku králi Jiřímu, a k prodloužení příměří co možná

největšímu jej sklonili. Nač potřebovali nepřátelé královi prodloužení příměří? Proto že uložili biskupovi Tasovi, aby tajně ku králi Matiaši zajel, a slíbené pomoci proti králi Jiřímu žádal. Matiaš v ten samý čas v zemi Valaské bojoval a utrpěl od vojvody Štěpána 15. prosince 1467 porážku, sám také raněn byl. Proto se na sjezdu ve Vratislavi obávali, aby jim ta slíbená pomoc z Uher tuze pozdě nepřišla. Polští poslové, nevědouce vlastně ani proč to činí, šli opět do Prahy, aby pracovali o prodloužení toho příměří; jenom kanovník Dlugoš již tam nechtěl jíti, ale do Krakova se vrátil, neboť bylo poselstvování jeho Čechům tak nepříjemno, jako jemu samému. Když se Poláci ve Vratislavi od ústů sjezdu loučili, počtění jsou od nich jako v Praze od krále dary velmi vzácnými, jichž oni opět nepřijali. Prozradil to Eschenloer na pány z jednoty, žeby nebyli nikdy pocty tak drahé Polákům nepodávali, by byli napřed nevěděli na jisto, že nebude přijata.

Dne 29. prosince 1467 vypraveni byli ze sjezdu bosák Gabriel Rongoni, děkan Hilarius a pan Dobrohost z Ronšperka ku papeži do Říma se spisem obšírným, kterým údové sjezdu vyložili papeži své škody, jakých již utrpěli, a kterým žalovali na katolická knížata, pány a města, kteří nepřestávali se přidržovati Jiřího z Poděbrad a pomáhati jemu, jmenovitě na knížata Saská, na pana Jana z Rosenberka, též na města Budějovice, Most, Kadaň a Cheb, nejvíce však na „zlostné, zatracené opaty polních klášterův v Čechách, na Moravě a v Slezsku, kteří prý byli hlavní příčinou záhuby pánův, dávavše u sebe útočiště ne jim, ale kacířům“. Také na to sobě jednotníci stýskali, že knížata v Míšni, Durynkách, Francích, Fojtlandě, Bavořích a Slezsku dovolují dvořanům a poddaným svým sloužiti za žold kacířům, a že ty, kteří prý křesťanským pánům sloužili, s vyhrožováním nazpět povolávají; i král Polský že prý Jiřímu několik set koní poslal a ve svých zemích svobodný trh na koně propustil, — že tím způsobem zůstává Jiří celému katolickému spolku příliš silen, oni že se již válkou protrávili a že bez rychlé rady a pomoci apoštolské stolice upadnou konečně v záhubu a potupu. Proto tedy že zapotřebí jest, aby papež to způsobil, by císař Jiřímu zase regalie, to jest královskou právomocnost odňal, kterou mu byl propůjčil.

Rozejel se sjezd Vratislavský, poslové polští zatím přišli do Prahy. Král Jiří nechtěl o prodloužení příměří ani slyšeti a odepřel jim

naprosto o tom s nimi vyjednávati. Slyšel již také o poselství z Vratislavi do Říma vypraveném, a proto nyní jej silně dojímala politická chyba, že svým nepřátelům toho sjezdu dopustil. Každá politická chyba mívá těžké následky a zřídka se odčiní dávkou; proto před pány Poláky velmi se rozhorlil na to, že odbojní pánové svou nešlechtnost znamením svatého kříže přikryti chtějí; jemu že nyní o to činiti jest, aby zlost jejich nebrala širšího prospěchu, a lstivé klamy jejich aby neukazovaly více stínu pravdy před lidmi; že prvé ku příměří byl svolil na jich chloubu a jich slib, že na Polském králi mocně přestanou a jeho rozsudku se podrobí; avšak že nyní vidí, kterak to jen lstivě předstírali, aby se jen sjeti mohli; a když se sjeli a nejkratším způsobem konec tomu sporu učiniti mohli, že se nejdále až do Říma odvolávají na radu; avšak že doufá s Boží pomocí, že takové lidi přivede k podivení světa tak, aby napotom každý podobného skutku dopouštěti se ostýchal. Když mu polští poslové oznámili odpověď od bosáka Gabriele na jeho odpověď sepsanou, tu jej zcela opustila obvyklá mírnost a obezřelost ve slovích, a překroucení věcí, jakého se ten mnich dopustil, dohnalo krále k následujícímu vášnivému vyjádření: „Věřím, že papež jest pravý náměstek Kristův, že spravuje loď Petrovu, za kterou pán náš Ježíš Kristus k otci svému se modlil, aby nikdy neutonula; věřím také, že papež jest ten, kterýž zápalem ducha pravdy se spravuje; ale, kterak může věreno býti, žeby od studnice plné cnosti mužové tak krevní a tak lživého jazyka vycházeli? My již obvykli jsme strpěti nešlechtnost takových zákupních lhářův, kteřížto ku podobenství prašivého psa, který na hnoj z kusu chleba štěká; též oni dary ukojení jsouce, opýfili sou se jako vlci hltaví, krve lidské nenasytění.“

Když králi četli článek z odpovědi Gabrielovy, kdež se mu vytýká, žeby nechtěl státi k soudu o víru, nemohl se zdržeti následujícího oslovení a zvolání: „O přenestydě hrdlo, že uslinené povětrí lži ze sebe vypouští! O nemilostivý medvěde, proč mumleš? O vlce hltavý, proč vyješ okolo chodě, a nechceš se nasytiti mrch lidských, kteréž z příčiny lži tvé padly sou? Běda tobě, jenž kneš, sám nejproklatější jsi! Poznej, blázne vzteklý, svůj věčný odsudek, a žeť nevinní rukama a čistým srdcem v chrámě Božím postaveni budou: ale ty nemilostivý krve nevinné proléváči, kde se octneš?“ Tak se král Jiří, pustě volnou uzdu rozdrážděnému citu, nikdy jindy nevy-

jádlil, i zdá se, když tak mluvil, že měl více na mysli Zdeňka ze Šternberka, nežli kteroukoliv duchovní osobu.

Ale polští pánové byli neodbytni, i prosili snažně, aby jim král nedal býti posly nepotřilými, aby králi jejich, svému příteli, nepřál péče a nákladův jalových, ale aby zemi své tolikými ranami stížená raději oddechu dopustil.

Dal se opět obměkčiti král Jiří, svoliv dne 11. ledna 1468 k prodloužení příměří až do Božího vstoupení, 26. května. Ke spisu o tom sepsaném dal pak ještě 25. ledna připsati výminku, že se to příměří vztahuje toliko na země České koruny, a že mimo ty země strany obě mohou války podnikati jakékoliv. Z toho bylo viděti, že král Jiří přece boj obmyšlel, a že mu na srdci ležela pomsta nad tím, kterého mínil býti původcem všech nehod a protiventství, jež ho potkávají. Mínil totiž císaře Bedřicha. Poláci se k svému králi vrátili.

Císař Bedřich III. s velkou nelibostí to nesl, že jak papež tak i panská jednota v Čechách usilují o to, aby král Polský, Kazimír, na český trůn dosedl. To chtěl všemi obyčejí překaziti, neboť již na minulém sněmu Norimberském o tom se mluvilo, že Českým králem neměl by nikdo jiný než Němec býti, protože jest kurfiřtem německým. Papež že kacíře s trůnu ovšem může ssaditi, ale nového panovníka do Čech uváděti že nemá nikdo práva, leč císař s vůlí říšských knížat. Napřed však muselo vyslovené ssazení Jiřího s trůnu také skutkem provedeno býti. K tomu cíli obracel se jak papež tak císař k mocnému vojvodovi Burgundskému, Karlovi příjímím Smělému, kterýž právě nyní po smrti svého otce Filipa († 15. června 1467) všechny Burgundské země a k tomu neslýchané bohatství zdědil, a byl ducha bojovného a rytířského. Kdyžby proti Turkům táhl v čele vojska křesťanského měl se jako mimochodem na krále Jiřího obořiti a jej z království sehnati. Za to žádal Karel Smělý, aby byl za Římského krále zvolen i za císařova nástupce. Tak měl předně král Jiří býti odstraněn.

Aby pak Čechům jiný král dán býti mohl, napomínal císař legáta Rudolfa ve Vratislavi, aby jak na Kazimíra Polského tak na Matiaše Uherského nemyslí, nýbrž zřetel svůj raději k některému německému knížeti obrátil. Legát vyhlídl si Bedřicha, markhraběte Braniborského, i poslal k němu do Berlína 13. února 1468 Pátru z Ilburka, jež byl učinil správcem dolní Lužice, a jednoho kano-

vníka Vratislavského. Bedřich Braniborský měl dosti chuti, státi se králem Českým, ale jeho statečný bratr, markhrabě Albrecht, seděním na Anšpachu, mu to zradil, tak že toho nechal.

Kterak se konečně ustrojila jednota českých bratří.

1468.

Opustíme na chvíli veřejné dějiště v politickém světě, a podívejme se soukromí, co se v skrytosti a tichosti po ta léta dělo v lůnu duševního života v Českém národě. Kruté počínání si hlava ředitelův katolické církve proti králi Jiřímu a tím způsobené bouře a krvavé zmatky v celé České koruně způsobily, že se mnozí Čechové a Moravané, kterým ani kališníci již nebyli dosti dobrými křesťany, proti katolické církvi ještě více zatvrdili. Král Jiří sice přísně zapovídal všechno, co se v Čechách nazývalo bludařstvím a kacířstvím, a co se odchylovalo od řádův jak kališnických tak katolických; chtěl tím způsobem klestiti sobě cestu k dorozumění a smíření papežské stolice. Nová sekta českých bratří roku 1457 v Kunvaldě u Žamberka povstala, proto utrpěla nejvíce hned r. 1461, jak jsme na svém místě vypravovali. Osada její Kunvaldská byla rozplašena, a zapovídány jí všechny schůzky, tak že se její údové po lesích ukrývati musili. R. 1463 dal pan Zdeněk Kostka z Postupic, známý co horlivý kališník a věrný plnitel každého přání krále Jiřího, na svém panství Richenburském v Chrudimsku čtyry bratří umučiti. Nicméně v protiventství sílili a tužili se bratři ve svém náboženském přesvědčení, společné nebezpečení dodávalo jim odvahy a opatrnosti, a počet jejich množil se ovšem nejvíce v lidu obecném, ač i někteří zemané a kněží k nim náleželi. Bratr Řehoř, jejich zakladatel, nadchnul je zásadami Petra Chelčického, i snažili se velice, aby nebyli považováni za následovníky Táborův, kteří byli lidé klopotní, ale prý cestu pravdy porouchali, a zamyslivše se v zákon boží zjevně jej přestupovali. Netrvalo dlouho, a již jednota bratří vydala r. 1464 od sebe první veřejný spis, tak řečený: „Svolení na horách Rychnovských“, v němž se vytknuly účely jednoty, které prý mají záležeti v tom, aby se jednota ustanovila ve spravedlnosti, kteráž z Boha jest, aby vedla život cnotný, pokorný, tichý, zdržlivý, trpělivý a

čistý, aby se údové ostržhali ve víře Kristově přebývajíce spolu v duchu lásky a v posluhování sobě vespolek. Na jiném místě toho spisu praví se: „Ve všech věcech slušných, hodných, poctivých máme se zachovati a ostržhati, kde jsme kteří pod kterou mocí povýšenou, kterouž máme poslouchati a pokorně podání býti v daních a robotách, i za ni se pánu Bohu modliti. Též i v obcích mezi sousedy máme se v jednotě s nimi zachovati v poslušnosti a ve svornosti ve všech věcech pohodlných k obecnému dobrému. Také bratři a sestry, kteří řemesla dělají neb selské dílo, ať na mzdě slouží, aby měli z čeho sobě potřeby činiti. Svobodní a hospodáři ať sami svými statky vládnou, a zvědouce křesťana u víře jednotomyšlného, an trpí nouzi, ať mu z milosti udělí statku k hodné potřebě; a tak všichni, jedni druhých břemena nesouce, ať hledí plniti zákon Kristův.“ V tomto spise nebylo zajisté nic, k čemu by netoliko Rokycana, ale i papež sám svoliti neměli; vyjádřena zajisté v něm mysl, aby křesťanský mrav v samý život pevné kořeny pouštěl, jakž to bývalo v prvních dobách křesťanských, kdež za panujícího pohanstva křesťané malou, cnostnou obec tvořili, sami vespolek v křesťanské lásce sobě pomáhající a všeliké cnosti křesťanské pěstující. Bratři pokládajíce ostatní lidstvo za více méně bezbožné neb aspoň méně cnostné sami sebe za menšinu drželi, která se všude panujícím vrchnostem ve světských věcech podřizovali a jich poslušna býti má. Proto také jako z prvopočátku jednotu bratří nikdy nesnažila se, aby se jí panství do rukou dostalo, vědouce, že jak mile by její snahy o čistý život křesťanský staly se všeobecnými, samy sebou by ocháblly a se ztrácely.

Takových ve spisy uvedených svolení čili usnešení českých bratří, jimiž své náboženské zásady a pravidla života oznamovali, stalo se pak mnoho, a zovou se dekrety bratrské.

Že pak dle záповědi krále Jiřího bratři trpíni býti neměli, nesměli se ve městech ani ve vsích hojně scházeti, jsouce přinuceni, podtají na místech prázdných a odlehlých, na horách a v lesích své porady odbývati. Kdež koliv jich zastíženo, tu hned byli jímání, trápení a vězení. Oni toužíce na to v jednom svém psaní 29. července právě toho roku 1468 daném s trpkostí se vyjádřili: „že scházení se ke zlému svobodu mělo ve mnoze i v mále bez překážky; a kdeby dva neb tři mluvili o dobrém, hned prý se říká, že to jsou Pikharti, neboť prý Pikharty každý hned podle toho

nejlépe poznává, že s jinými nehřeší, že nemají obyčeje jako jiní přísahati, láti, oplzle mluvit i lháti, a že nechť se mstíti aneb cizího bráti.“ Jméno Pikhart již v II. knize této Kroniky na str. 889 vyloženo a v Čechách již v prvních dobách husitských známé, počalo se nyní bratřím českým v Čechách i na Moravě dávati ve smyslu ovšem potupném.

Bratři dlouho přemýšleli a skoumali, také všeliké končiny světa prohlédali, zdali by kde našli církevní zřízení od časů apoštolských neporušené, které by bylo dle srdce a ducha jejich. Seznámili se také s řediteli sekty Valdenských v jižních Němcích hojně roztroušené, a ti jim ovšem jistili, že drží nauku křesťanskou neporušenou, jakž ji byli první apoštolé hlásali. Skoumajíce bratři jejich nauku ovšem věřili, že jejich ustanovení s učiteli první církve lépe se srovnávají, nežli všeliké jiné učení, avšak nicméně s Valdenskými naprosto se spojití nechtěli. Chtěli si ustanoviti kněžstvo a starších, kteří by jejich jednotu napotom řídili, a proto právě v čas, když lonského roku 1467 válka zuřila, svolali se přední údové z Čech i z Moravy, v počtu asi 70 osob, do vsi Lhoty u Rychnova v Hradecku k jistému hospodáři, který se Duchek nazýval, avšak ani nevěděl, coby se u něho díti mělo. Byl tam také bratr Řehoř a kněz Michal, farář Zamborský, kterýž celé jednání řídil. Tu po mnohých modlitbách zvolili bratři ze spolka devět mužův, které za nejdůstojnější mezi sebou měli, pak shotovili 12 losův, 9 prázdných, a 3, na kterých napsáno bylo slovíčko „jest“. Mládenček jeden, jménem Prokop, nevěda, oč se jedná, vytahoval losy a rozdával je těm devíti. Na tři padlo volení, kterým se dostal los se slovíčkem „jest“. Byli to jistý Matěj z Kunvaldu, Tůma z Přelouče a Eliáš mlynář ze Chřeňkova. Byl ve shromáždění jeden kněz svěcení Římského a několik kněží Valdenských. Ti tři vyvolenci jsou hned onomu knězi svěcení Římského a nejstaršímu z kněží Valdenských představeni, aby „skrže vkládání rukou podle řádu první církve a apoštolské zprávy“ od nich potvrzení byli. I stalo se potvrzení všem třem s modlitbami, také i jednomu z nich aby v úřadu kněžství první místo držel. Celé shromáždění nepochybovalo, že to vše stalo se z vůle Boží, a bratr Řehoř, první původce jednoty vypravoval, že když r. 1461 poprve mučen byl a utrápen ve mdlobách ležel, měl prý vidění, v němž zrovna toho muže spatřil, který nyní právě byl důstojenstvím biskupským opatřen. Toto vypravování bylo bratřím

zvláštním pojištěním toho, že co vykonali, z vůle Boží vykonali.

Nyní teprv mistr Rokycana, když se o tom byl dověděl, stal se zjevným nepřítelem jednoty bratrské, káraje na hlas všetečnost lidí neumělých, kteří z laikův dělali sobě sami kněží a biskupy a upadali prý také v jiné trestuhodné bludy. Král Jiří zůstal také přísnost svou proti nim, maje je za kacíře, které svou přísahou zavázán byl vyhladiti ze země. Pánové Burian Trčka a Soběslav Mrzák z Miletínka přimlouvali se za ně, dávajíce o nich svědectví, že dobře smýšlejí a cnostně se chovají. Vše bylo nadarmo. Jediní toliko bratři Tovačovští z Cimburka propůjčili se jim tehdaž ochranou a podporou na svých statcích moravských. Bratři snažili se ukrotiti hněv krále Jiřího a uprositi ho, aby jim dopřál pokojného přebývání pod sebou, a v jednom ze psaní, kteráž mu poslali, obraceli na to jeho pozornost, že moc papežská, skrze níž tolik nepřátelství musí trpěti, není z moci slova Kristova, a žeby na všeobecném konciliu, kterého se král domáhá, zjevným, bohem vlechnutým, jistým a stálým písmem chtěli dokázati, že hodno jest, odtrhnouti se od poslušnosti kostela Římského. Chtěli se tím bezpochyby králi takovou svou pomocí zavděčiti, ale král zamítal ji docela, a přísnosti své ještě více přituzil. Naděje jeho o smíření se zase s Římskou církví ani v nejtěžších protivensvích neklesala. Mnozí nejpřednější údové jednoty octli se u vězení, z něhož více nevyšli než až po smrti králové. V měsíci dubnu a květnu roku 1468 byl veřejný sněm v Benešově, a král Jiří dal na něm rokovati o prostředcích, kterak by se nová jednota českých bratří nejvhodněji a nejbezpečněji měla utlačiti a zahladiti. Však když mělo o tom ve sněmě rokováno býti, přišel nenadále rozkaz, aby sněmovníci nechajíce všeho, chápali se zbraně a pospíchali k hájení vlasti a víry, neboť nový nepřítel proti Čechům povstal, který byl krutější všech, co jich dosavad o záhubu Čechův a jejich víry stálo.

Válka krále Jiřího proti císaři Bedřichovi. 1468 leden — duben.

Na nikoho z četných nepřátel svých nestěžoval si král Jiří a nehněval se v té míře, jako na císaře Bedřicha III., kterému přičítal hlavní vinu všech těch neřestí, které ho

potkávaly. Příčiny toho hněvu byly zajisté veliké a vážné, zůstaly nám ale větším dílem neznámé. Podněcovateli u obou panovníkův byli: u císaře pan Zdeněk ze Šternberka, u Jiřího Řehoř z Heimburka. Král Jiří jinak vždy tak trpělivý nežádal nad nikým tak snažně se pomstiti, jako na císaři. Proto jakmile učinil příměří s panskou jednotou, vypravil svého syna Viktorina s vojskem úpravným, aby císaři válku opověděl a brannou mocí jemu škodil. Kníže Viktorin učinil tak odpovědnými listy dne 29. pros. 1467 a 8. ledna 1468 z Hostiradic na Moravě císaři poslanými. Knížeti k ruce přidán byl zkušený válečník Václav Vlček k vedení vojska, a připojili se k němu se svou brannou mocí ještě pánové Wolfgang Krajíř na Landšteine a Hynek z Waldšteina na Židlochovicích, také rakouští pánové Jiří ze Steinu, rada krále Jiřího, Vilém z Puchheimu, Štěpán Eisinger a jiní, všickni od císaře utiskovaní.

Císař poručil hájení země Oldřichovi z Grafeneku, kterémuž podřídil zemské pány, města a křižáky co jich tu bylo v okolí proti Čechům sebraných. Brzo se ukázala převaha Čechův, Rakouská země velmi utrpěla a všechna moc císařova ukázala se proti důrazu zbraně české býti nedostatečnou. Největší boje točily se, jak se zdá, okolo panenského kláštera Pulgarn u Steierku; kníže Viktorin pak pronikl až do Štokravy, kde se položil silnou posádkou a do okolí daleko široko veliké záhuby pouštěl. Císař Bedřich předvídav pohromu, která tou válkou naň spadnouti mohla, a zmýliv se v naději na pomoc z říše Německé, utekl se v té nouzi ku králi Matiaši Uherskému, s kterým umluveny jsou úklady proti králi Jiřímu nejzáhubnější. Král Matiaš rád slyšel také vyzvání sjezdu Vratislavského, a vida, jaké výhody se mu s tolika stran nabízejí při díle, ku kterému již prvé mnoho chuti měl, ustanovil se na tom, že proti Jiřímu, svému bývalému tchánu a dobrodinci, válku povede. Na sněmě v Jagru nechtěli se mu Uhři propůjčiti k obecné veřejnosti zemské k boji proti kacířům, obávajíce se vždy nové války s Turkem. Musel tedy Matiaš potom tuto válku jen vlastními dvorany a žoldnéři vésti. Mikuláš Ujlaky, tenkrátě ban v krajině Mačvě v Srbsku, přivedl k tomu sněmu do Jagru posly od sultana Mohameda II., neví se zdali pravé anebo jen k tomu nastrojené, kteří nesouce králi Matiašovi dary nejen ku příměří se podávali, ale i ku pomoci prý proti Čechům. Tenkrátě papež k tomu mlčel

jsa té naděje, že knížata a křižáci, nemajíce boje s Turky, budou se moci v hojnějším počtu proti kacířům obrátiti. Král Matiaš vypravil starého válečnicka Jiskru z Brandýsa do Turek k uzavření tříletého příměří, sám pak počav sbírat a strojit své vojsko, přes Budín a Ostrihom dne 26. března 1468 do Trnavy přitáhl. Odtud hned v málo dnech vypravil asi tři tisíce jízdných a dva tisíce pěších do Rakous ku posile císaři, jehožto branná moc tehdy u Göllersdorfu polem ležela. Byli tam rakouští pánové a Jan ze Šternberka, mladší syn pana Zdeňka, od svého otce již dříve od Jihlavy do Rakous císaři k pomoci poslaný. Tu se pomocí uherskou rakouské síly tak najednou byly rozmnožily, že jim Čechové již odolati nemohli. Kníže Viktorin vida takovou moc u nepřátel potud slabých, aniž věda, odkud se jim vzala, volal hned otce o pomoc. Však brzy poučil ho odpovědný list krále Matiaše dne 31. března z Trnavy jemu poslaný o velikosti nebezpečnosti jemu nastávajícího. Tento list byl velmi urážlivě psán. i oznamoval Viktorinovi král Matiaš, že má s císařem starší umluvy, kterýmiž jemu ku pomoci zavázán jest, že otec jeho, král Jiří, staré umluvy ruší, když první učiniv útok na přátele jeho, také jemu samému stal se nepřitelem, konečně že katolíky oněch krajin, kde Viktorin válku vede, jakož prý na katolického krále sluší a jakož ze zvláštního poručení apoštolské stolice zavázán jest, před nešlechtnými útlaky jeho pobožně dle možnosti hájiti bude. — Viktorin ten list neprodleně také svému otci do Prahy poslal. Mezi tím však museli čeští bojovníci v rozličných krajinách rakouských proti veliké přesile nepřátel bojovati. z Rakous couvati a ještě u Znojma tuhý boj podstoupiti. Tam jich 300 padlo, rovněž tolik do zajetí upadlo, a ostatní obráceni byli na útěk. Kníže Viktorin vězel se svou posádkou v Štokravě nemoha se již odtud hnouti.

Hned v osmi dnech po prvním odpovědném listu vyšel od krále Matiaše z Prešpurka dne 8. dubna 1468 i druhý ještě významnější, v kterém se osvědčuje co ochránce katolíkův v České koruně, a co mstitel křivd, kterých prý od kacířův musejí snášeti. Znamenati sluší, že král Jiří až do své smrti nepřestal Matiaše co svého takofka vychovance na uherském trůnu považovati, a že všecko zlé, kterým jemu Matiaš zplácel, vždy raději jakési jeho dětinské bujnosti a prostopášnosti připisoval, nikoli však jeho skutečné zlé vůli. Až do nynější chvíle psával mu listy plné srdečných citův a živého

účastenství. Jak asi nyní na krále Jiřího působily oba odpovědné listy, můžeme si pomyslit. Nicméně vidíme krále hned potom neohroženě stavěti se v čelo znamenitého vojska, aby předně svého syna Viktorina z povážlivého postavení v Rakousích vyvedl, pak nenadálý útok Matiašův, od kterého se toho nejméně byl nadál, odrazil.

Již 17. dubna, v čas velikonoční byl král Jiří osobně s vojskem svým u Znojma, a nejpilněji mu bylo, vyslati do Rakous dostatečný sbor, který se až do Štokravě probil, knížete Viktorina z polovičného zajetí osvobodil a k vojsku otce jeho přivedl.

Počátek válek s Matiašem Uherským.

1468 duben — květen.

Co mnozí předvídali a čemu král Jiří, až měl výstrah dosti, nikdy nechtěl věřiti, stalo se konečně skutkem: král Matiaš Uherský táhl proti němu válečně se vši mocí svou ve jménu císaře, papeže a katolické církve vůbec. Tímto obratem dovršila se míra protivenství a utrpení národu Českého a krále Jiřího zvlášť, neboť Římský papež, sebrav konečně všechny síly své v jeden celek, postavil je do pole k neomylnému vyhlazení kacířského prý národu. V Římě panovala radost nesmírná z toho, že se král Matiaš rozhodl k válce proti Čechům, a papež Pavel II. s dvojnásobnou horlivostí pilen byl v užívání všech prostředkův nejvyšší přísnosti proti Čechům. Letos připadal zelený čtvrtek na den 14. dubna, a tu byly zas v kostele sv. Petra vynášeny kletby nad kacíři a nešlechtníky vůbec, ale mnohem slavnější a hroznější než jindy, král Jiří a jeho celý rod proklet až do čtvrtého pokolení, také všickni jeho rádcové, přátelé a pomocníci a i katolíci všickni, kteří by kacířům třeba jen sůl prodávali, nebo zbraň neb jakékoliv potřeby, aneb i jen obcovali s nimi. Každou neděli museli se v kostelích celého katolického křesťanstva klatby a nejděsnější hrozby ohlašovati. Zvláštní bulla hlásala odpustky všem těm, kteří by skutečně nápomocni byli v boji proti Jiřímu z Poděbrad, tomu nejnešlechternějšímu arcikacíři; i slibovaly se všem věrně kajícím a zpovídacím se, kteřížby dávali z dvou zlatých rýnských statků svého po jednom českém groši, z tisíců zlatých po půl zlatém, a co nadto, po zlatém, odpustky sedmi let a tolikéž quadragen z uloženího jim pokání; kdo však potáhne sám

osobně a setrvá šest měsíců v boji, aneb vypraví někoho na týž způsob za sebe, dostane od zpovědníka, kteréhož sobě vyvolí, plné rozhřešení, byť i takoví hříšníci byli, o kterých sice až k Římskému dvoru jíti by se muselo. Tato a jiné podobné bully svědčily veškerému křesťanstvu vůbec, a celému pokolení národu Německého zvláště. Také byl nový legát do Německé říše vypraven, Vavřinec Rovarella, biskup Ferrarský, a opatřen mocí ještě vyšší a širší, než obyčejné se stávalo.

Tento Rovarella vydal se ve společnosti bratra bosáka, Gabriele Rongoniho, a Pražského děkana Hilaria na cestu, a u císaře v Štyrském Hradci pět neděl pobyl, rozesílaje odtud na vše strany bully papežské, a rozdávaje rozkazy, jakby se prováděti měly. Avšak počátek při samém dvoře císařském učiněný, nebyl věru skvělý, jen několik chudých panošův a řemeslníkův vzali na se kříž a táhli do boje. Měl se sice každý křížák napřed vykázáti, že bude mocí aspoň půl roku vytrvati v poli; avšak nedalo se to provesti, a křížáci napotom z nouze často se podobali více loupežníkům nežli bojovníkům božím.

Králi Jiřímu nastal tedy boj s trojím nepřítelem: s králem Matiašem, s panskou čili teď spíše katolickou jednotou a s nescíslnými houfy křížákův.

Biskup Tas Olomúcký, co posel sjezdu Vratislavského, a pan Zdeněk ze Sternberka co hejtman katolické jednoty, dostavili se již 31. března 1468 ku králi Matiašovi do Trnavy, ručíce mu za věrnost celé jednoty a za setrvání v boji s nepřítelem kacířským. Král Matiaš žádal, aby jednota již nečekala, až by jí lhůta přiměřená s králem Jiřím došla, nýbrž aby hned k boji byla hotova a své síly s jeho mocí spojila. Obnovení boje dalo se ovšem snadno vyhlásiti, ale by mohla se branná moc jednoty v patrné síle stáhnouti a s Matiašem spojit, tomu překážela okolnost, že každý jednotník především musel býti pilen jen své vlastní obrany na hradech, tvrzích a městech svých.

Král Matiaš sobě netajil, že velkou věc podniká, chtěje s prospěchem válku vésti proti Čechům. Vzpomínka na veliká vítězství Čechův ve válce husitské, a na jejich vycvičenost a často dokázanou neodolatelnost v boji, nedodávala mu přílišné důvěry v sama sebe; a jakkoliv se stavěl, jakoby všecken odpor Čechův měl se o jeho vítěznou zbraň zlomiti, přece to dobře cítil, že se nepouští v boj s obyčejným nepřítelem. Proto také k té válce tím snažněji shledával a připravoval všecko, co

vésti mohlo k vítězství. Velké to vojsko nebylo, kteréž s sebou vedl, ale bylo to samé jádro veškeré jeho branné moci, co nejvýborněji ozbrojené a vycvičené. Biskup Tas a pan Zdeněk sami udávali počet jeho na 16.000 branných lidí, mezi nimiž asi 11.000 jízdy; vozův bylo prý do 2000, děl velikých a těžkých asi 50, kromě množství houfnic, tarasnic, srubnic a jiné menší střelby. Poněvadž pro nesvolení veřejné zemské hotovosti bylo tu uherského národního vojska jen málo, skládala se větší část Matiašových branných lidí ze žoldnéřův českých a polských, a zvláštní sbor tvořilo asi tisíc Srbův čili Rácův na koních, kteří tu byli se svým knížetem Vukem Brankovičem a zvláštní hrůzu té války činili; neboť na malých ale rychlých koních poletující bez brnění, s dřevěnými štíty, s luky a kopími, nejímali nepřátel, ale uřežávali jim hlavy, ješto dostávali na místě žoldu po zlatém za každou. Viděti, že se tomu byli již od svých podmanitelův Turkův naučili. Když pan Zdeněk ze Sternberka tuto válečnou úpravu Uherského krále spatřil, která vedena byla na zkázu jeho vlastního národu a jazyka, zaplesalo mu prý srdce v těle a zajásal provolávaje, teď že přímo na Prahu potáhne! Sám král Matiaš, aby svým lidem dobré mysli dodával, říkával, že za 4 neb 6 neděl bohda vztýčí své korouny na hradě Pražském, jakkoliv sobě netajil, jak velkou věc podniká. Jakož pak sám nepocházel ze staré šlechty uherské, nehleděl při obsazování předních míst v církvi, v zemské a vojenské správě ani na urozenost ani na národnost, nýbrž hlavně na spůsoblost a schopnost. Měltě proto nejvíce lidí okolo sebe, kteří nikoliv rodem, ale vlastní zásluhou vynikali a mezi těmi také mnoho cizozemcův. Hlavní jeho vůdcové v té válce byli bývalí hejtmané někdejších českých rot bratrských, Blažej Podmanický, Slovák, jemuž říkali Balaš Maďar, a František z Háje, český rytíř, vychovaný za mládí při dvoře císaře Bedřicha. Také se tu ponejprv vyznamenal srbský kníže Pavel, muž obrovské síly, později proslulý co vůdce pod jménem Kuniži. Aby sobě Matiaš zdaru v té válce ještě více pojistil, pobízel císaře, katolickou jednotu, hlavně však papeže k účinnější než dosud činnosti, a papežovi dal říci, že nyní hlavně všecko od jeho pomoci a podpory závisí, neboť bude prý české kacířství buďto nyní na vždy vyplněno, aneb dílo takové nepodaří se nikdy více. Také Matiaš již napřed na zadní dvířka myslel, a papežovi vzkázal, jestliže se mu od něho nedostane náležitá podpory

v penězích, že žádá, aby mu dovoleno bylo, uzavřít aspoň pokoj s kacíři.

I tak Matiaš všechno napřed dobře opatřiv dne 13. dubna 1468 vydal se sám z Prešpurka v pochod do války proti svému bývalému tchánu, Jiřímu z Poděbrad. V průvodu jeho byl také pan Zdeněk ze Šteruberka co náčelník katolické jednoty.

Až do poslední chvíle nevěřil král Jiří v opravdovost záští Matiašova, a v odpovědi své na jeho opovědné listy mluvil ještě o smíření. Stál tu ovšem již hotov se svým vojskem u Znojma, ale tak rozsáhlých příprav k válce nevykonával, jak to proti němu Matiaš byl učinil. Musel se Jiří ovšem na všech stranách před nepřáteli na pozoru mít, před sebou měl Matiaše, a na všech druhých stranách mohli mu škoditi jednotníci a křižáci. Proto Čechové jenom na obranu mysli, v které ovšem od časů Žižkových jejich hlavní síla spočívala; ale jejich válečné umění nebylo již tajemstvím u nepřátel jejich. I Matiaš měl nyní vojsko stroje a cvičené, ačkoliv přece ještě nechvátal, aby na Čechy útokem hnal. Byliť zajisté Čechové této doby vždy ještě bojovnější, nežli všickni okolní národové; sám sedlák a řemeslník uměl zacházeti se zbraní a liboval sobě ve skutečných válečných, a kdyby byl král Jiří chtěl pustiti uzdu fanaticismu husitskému jako dříve, nebylo se báti, žeby všem nepřátelům nejen odolal, ale i nových vítězství, předešlým podobných dosáhl. Fanatismus byl teď na druhé straně od duchovní moci všemi možnými prostředky proti Čechům povzbuzen, — ale aťby jen byl se na korouhvích českých kalich objevil, tužby byl hned celý národ povstal, a konec boje nemohl býti pochybný. Král Jiří však tomu všemožně bránil, aby válka jeho neměla barev a příčin náboženských, nevolal svých do boje pod znamením kalicha a náboženské svobody, ale napomínal jen k obraně vlasti proti útokům cizinců. On se války pro náboženství obával, byby zajedno náramně uškodil katolickým pápám a městům, kteří jemu dosud věruými zůstali, za druhé mysli, žeby i také vlastní moc a vláda jeho utrpěti musela. Mohlť totiž snadno ve jménu kalicha vyniknouti nejspůsobilejší a nejbystřejší horlitél mezi bojovníky jeho, jehož by král byl snad poslouchati musel. Proto muselo se při zbrojení českém vše jenom dle rozkazu králových dětí, kterýž se obmezoval jen na nejskrovnější potřeby. Dle starého zákona v Čechách musel ovšem každý obyvatel na králov rozkaz k hájení vlasti se svou vlastní zbraní a na vlastní groš vytáhnouti, ale nebyl

zavázán setrvati v poli déle, nežli 4 neb nejvýše 6 neděl. Trvala-li válka déle, a král nechtěl rozpustiti vojska, musel napotom každému z komory své žold platiti jako obyčejným žoldnům. Komora krále Jiřího bývala sice vždy dobře zásobena, zvláště že hlavní pramen důchodův královských, Kutná Hora, péčí královou byla tehdy nad míru zvelebena a květoucí pod správou nejvyššího mincmistra, kterým byl králov přední rada a přítel, pan Zdeněk Kostka z Postupic. Výtěžek obnášel v průměru týdně do 2600 hřiven, což činilo do roka asi 135.000 hřiven v ceně nynějších asi 2.700.000 zlatých rakouského čísla. Proto také král Matiaš napotom dvakrát se Kutné Hory chtěl zmocniti, jako druhdy císař Albrecht I. Zdá se však, že válka předešlého roku byla již vyprázdnila zásoby peněz v komoře královské, které zbývaly z let předešlých, a není se čemu diviti, že král Jiří, nechtě aby válka celý národ do svého víru strhla a stala se nezřízenou, jak nyní tak i napotom vlastních dvořanův a žoldnův jízdných do pole nevedl nikdy více, nežli do čtyř nebo pěti tisíc, kdežto Matiaš jich měl víc než třikrát tolik u Prešpurka, když do války vytáhl. Tito tak řečení „dvořané“ byli tehdy jediní stálí bojovníci, byli jádro vojska, na kteréž se králové hlavně spoléhali; ostatní branná síla podobala se více méně novověké zemské obraně, jen že byla nevázanější a nekázanější. Měl konečně král Jiří bezpochyby ještě jeden ohled, proč více vojska nechtěl držeti; předvídal, že synové jeho nebudou po něm trůnu děditi, a proto nechtěl nikdy nasaditi celého statku svého, ale nakládal na válku jen tolik, pokud stačila komora královská.

Kolik dvořanův a žoldnův král Jiří tehdy proti Matiašovi do pole vyvedl, ovšem neumíme udati, však výše 6000 sotva jich bylo u Znojma. Vůdcové toho vojska byli sami mužové osvědčení, kteří dle již v posledních letech války husitské jménem svým vynikali. Zejména byli to pan Zdeněk Kostka z Postupic, starý Jan Pardus z Vrátkova, Vilém mladší Jeník z Nedanic a na Uherště, Sigmunt Šarovec ze Šarova, Michálek z Orle (z Vorly u Chrudimi) a Jaroslav Zmrzlík ze Svojšína, k nimž přibýli potom skňžetem Viktorinem také Václav Vlček z Čínova a mnozí páni moravští s branným lidem svým.

Když byl král Matiaš 13. dubna z Prešpurka vytáhl a s rakouskými pány a jejich vojsky se spojil, obrátil se z Rakous přímo

ke Znojmu proti králi Jiřímu. České vojsko bylo hned hotovo, bitvu podstoupiti. Zpozorovav to, zdá se, že myslí pozbyl, i kázal celému vojsku se obrátiti a zpět až k městečku Lávě na hranicích v Rakouských ustoupiti, kdež se okopal a opletl. Jen František z Háje zůstal s několika sty svých nejlepších a nejodvážlivějších lidí v okolí Znojenském, maje od krále Uherského sobě nařizen, aby králi Jiřímu lidi z vozův vyloudil, na dvě je roztrhl a tak někde aby je porazil. Starý letopisec vypravuje, kterak to Čechové nastrojili, aby Františkovi z Háje ten úmysl překazili. Pustili prý proti němu něco jízdných, a potom pojavše dvě řady vozův táhli sou na něj i s pěšími, tak že jej k útěku přinutili a na tvrz nějakou, Martinice zvanou vehnali. Na té tvrzi, po níž nyní památky není, jeho dobývali a dne 20. dubna i dobyli. Zajavše celý houf lidí Františka z Háje co vězně ku králi Jiřímu je přivedli, kterýž je po některém čase, zavázav jich sobě slibem, zase propustil. Však to byla nejpatrnější srážka v té první válce proti Čechům. Král Jiří postoupil potom se svým vojskem, proto že se Matiaš z Lávy nehýbal, blíž k němu, a položiv se v Dyjakovicích, asi jednu míli od Lávy, čekal na sebe útoku od nepřitele. Král Matiaš uslyšev bezpochyby, co se Františkovi z Háje stalo, zdvihl se skutečně s celým svým vojskem a chtěl na Čechy táhnouti. Totéž učinil král Jiří i také táhl za svými ve vozích a s vozy, poslav napřed pěší a jízdné. A těmi houfy prý Čechové tak proti Uhrům točili, že sou sobě tím točením vozy zmátli; však spravivše zase vozy opět před se táhli. Pan Zdeněk ze Šternberka jsa u krále Matiaše při vojště uherském a dívaje se z daleka, znal prý to dobře, co se Čechům stalo, i ponoukal krále Matiaše, aby na ně udeřil, že nyní má čas, poněvadž vozy měli roztrhané a lid na dvě rozdělený. Ale páni uherští a rakouští neznali v tom okamžení položení lidu českého, jako pan Zdeněk, než vidouce Čechy, že zase před se táhnou a že se vždy jen k bitvě mají, svedli s toho krále Uherského, aby bitvy nepočínal, i tak nepřišlo k ničemu. Potom děly se ovšem harce dosti krvavé každodenně mezi oběma tábory, ale valné bitvy již nebylo. Mezi tím Blažej Podmanický činil odvážlivé jízdy z Uherské Skalice na Moravu, a také král Jiří podobné jízdy svým Čechům do Uher dával činiti. Uherskými jízdami byla však velká část Moravy valně znepokojena, a nelze zapřít, že lehké koňstvo uherské pro větší svou pohyblivost

dočítalo Uhrům v takových jízdách znamenitou výhodu a přednost, a také tím způsobem dovedli snadněji brániti všelikému dovozu píce do českého tábora. To tak trvalo již do třetího téhodne, Matiaš nehnul se z Lávy (takový měl ostrach před Čechy), a král Jiří naň číhal v Dyjakovicích. Při známém smýšlení krále Jiřího není se čemu diviti, že se mezi oběma počalo jednati o pokoj. Král Matiaš, který byl před válkou chvástavým způsobem zvěštoval, že za 4 neb 6 neděl zatkne svou korouhev na hradě Pražském, nebyl od toho, aby pokoj byl učiněn, i kladl Jiřímu své výminky, totiž 1. aby na nějakém od papeže ustanoveném sjezdu, kdeby se oba králové osobně dostaviti mohli, sjednáno bylo sjednocení Čechův s Římskou stolicí; 2. aby vše, co katolíkům v koruně České v posledním čase bylo odňato, jim se zase navrátilo; 3. aby císař od Jiřího užil pokoje, a 4. aby Uhrům všecky škody a náklady z války vzniklé od Čechův nahrazeny byly, a na to všecko aby král Jiří dal rukojemství a zástavy. Bylby král Jiří konečně již i tyto výminky přijal, ale dávání rukojemství a zástav pokládal za ponížení a urážku. V Praze již 25. dubna roznášela se pověst, že se mír uzavírá. Však nebylo tomu tak; jednání zůstalo bez konce, a král Matiaš nemaje se za schopna aby Čechy přemohl, chtěl jenom Jiřího meškati, aby se válkou protrávil, maje za to, že jen ten oddrží vrch, kdo déle v poli setrvá.

Čechové skutečně již trpěli nedostatkem potravy a dovozu; králi Jiřímu nezbývalo, než uvolniti sobě buď poražením nepřátel anebo ustoupením s pole. Čeští bojovníci museli tedy po dva dni nepřitele ještě více dráždit, dojíždějíce až k samým zákopům u Lávy; ale Matiaš se přece nehnul. Tedy král Jiří nemoha Uhrův vylouditi na bojiště, asi dne 4. května opustil ležení své u Dyjakovic, obrátiv se stranou k Čechám, aby Uhry aspoň z jejich zákopův na pole vylákal. Skutečně jej Matiaš následoval opodál. V tom se Jiří jednou obrátil, chtěl jej donutiti k bitvě v širém poli, ale Matiaš z dále pozoruje to spěšně až k městu Znojmu nazpět couval, kdež opět počal se okopávati. Zůstal tu král Jiří několik dní, i svedl s Uhry několik malých ale krvavých šarváték, ale rozhodné bitvy nemohl docíliti. Proto konečně do Čech ustoupil a tam své valné vojsko rozpustil; Viktorinovi, svému synu, zas kázal s valným oddílem vojska osaditi klášter a město Třebíč, aby odtud měl péči na to, coby nepřítel dále počínal. V té válce proto nechtěl král Matiaš otevřené bitvy přijmouti,

proto že cítil velikou převahu české hradby vozové. Před 10. květnem 1468 již se byli Čechové z Moravy domů navrátili.

Další běh války. Pád Třebíče.

1468 květen — červen.

Ustoupení krále Jiřího s pole před nepřitelem ještě neporaženým mohlo by se mnohemu zdáti skutkem nerozmyslným, kdož by tehdejších způsobův a okolností neznal; však že svým synům svěřoval král vrchní vůdcovství na výpravách důležitých a těžkých, to ovšem za slabost se mu počítati musí. Knížata Viktorin a Jindřich byli ovšem oba zmužilí a ve věcech válečných umělí, a mívali vždy jiné zkušené válečníky, od otce jim přidané, po boku svém; ale když sami nebyli za své skutky přísně odpovědní, jakž se jim mohlo svěřovati vedení věcí velkých a nesnadných. Každý jiný přísně odpovědný vůdce byl by zajisté všude více opatrnosti užíval. Zvláště Viktorin byl sice netoliko bojovný a smělý, ale až příliš odvážný, tak že se žádného nebezpečí nebezpečství nehrozil; ctili a milovali ho všickni bojovníci, ale to mu za zlé pokládati musili, že se o jejich bezpečí tak málo jako o své vlastní staral. Otec do Třebíče jeho posílaje přidal mu opět Václava Vlčka co podvůdce, který s ním byl již před tím v Rakousích bojoval. Město Třebíč, jehož měl Viktorin proti nepřítelům hájiti, bylo tehdejší lidnatější, živnější a zámožnější, nežli mnohá jiná města moravská; slavný druhdy Benediktinský klášter Třebíčský, stojící na malém pahorku západně nad městem, míval po všecken čas panování krále Jiřího královskou posádku, a byl silnými zdmi a baštami obhájěn.

Sotva kníže Viktorin s Václavem Vlčkem klášter i město obsadil, tu již byli také Uhři za ním, i počali ho stíhati a drážditi. Král Matiaš totiž kázal pěchotě své sedati na koně vozové a s jezdci zároveň k Třebíči se hnáti. Z nenadání 10.000 Uhrův obklíčilo Třebíč. Viktorin učinil z města výpad na ně, ale byla jich příliš velká síla, tak že nemoha odolati zas do města ustoupiti musel. Hradby městské nemohly na rychlo dostatečně opatřeny býti, a tu Uhři se čtyř stran najednou na ně útokem hnali, všechna předměstí spálili a oheň do města metali. Město počalo hořeti, silný vítr roznášel plameny tak prudce, že nebylo možná záhubě města

brániti a v něm se déle držeti. Museltě kníže Viktorin na klášter ustoupiti a tam celé své vojsko z hořícího města vytáhnouti. Zámožnější měšťané a mnozí obyvatelé z okolí, kteří byli ve městě před Uhry útočiště hledali, se svými rodinami také na kláštere se uchránili, kdežto ostatní obyvatelé zahynuli buď ohněm buď mečem, aneb v zajetí se octli. Přes tisíc osob a nesčíslné množství zboží kupeckého uhořelo v Třebíči nyní od Uhrův dočista zkaženém. Toto dobytí a zničení města Třebíče stalo se dne 14. května 1468, a bylo to první ale také nejznamenitější vítězství krále Matiaše v jeho válkách s Čechy.

Následky pádu Třebíče byly osudné; Matiaš uměl svého vítězství bystře použiti ku prospěchu svému, neboť mnozí páni moravští, kteří dosud zdáli se věrni býti králi Jiřímu, pospíchali poddávat se Matiašovi na umluvu; mezi prvními byl sám pan Jindřich z Lipého, sva knížete Viktorina, pán na Krumlově Moravském a nejvyšší maršálek království Českého, potom pan Jaroslav z Lomnice a Meziříčí, Hynek z Waldšteina a Židlochovicích a jiní. Byltě král Matiaš s počátku toho domněn, že se oba dva starší synové krále Jiřího, Viktorin i Jindřich na Třebíčském kláštře zavřeli; jestliže jich tam dojde a do své moci dostane, doufal, že hned celá válka rozhodnuta bude. Proto nyní netoliko celou svou vojenskou moc okolo Třebíče stáhl, ale také Moravanům, kteří se mu nyní poddávali, rozkázal, aby nejdéle do 21. května všickni ve zbrani k Třebíči se dostavili. Nyní byl klášter se všech stran sevřen, nastavely se proti němu dobývací bašty a naděláno plotův dokola, aby z něho živá duše vyniknouti nemohla. Samo ležení uherské dal Matiaš také okopati a oplotiti, aby mu z venčí uškozeno býti nemohlo; a leželo v něm nyní kromě pěchoty 15 tisíc jízdných, kteří do okolí daleko široko na pícování a drancování čtyř své vysílali. Zvláště Srbové uřezávající hlavy často bezbranným venkovanům strach a hrůzu šířili. Na samém kláštře měl kníže Viktorin 2500 žoldnéřův, vedle toho však do 4000 lidu z Třebíče a z okolí, mezi nimiž do 300 žen a velký počet dětí, kdežto potravní zásoby stačily jen pro obyčejnou posádku. Myslelo se tudíž, že se na kláštere nebudou moci dlouho držeti.

Král Jiří zatím nejvíce na Poděbradech seděl, neboť musel na všechny strany proti nepřítelům opatření činiti, kteří zevšad proti němu se rojili. Dne 19. května byl v Kutné Hoře. Slyše o neštěstí Třebíčském vypravil

tam hned svého syna, knížete Jindřicha, ku pomoci bratrově.

Táhl kníže Jindřich k Třebíči maje k ruce své Petra Kdulince z Ostromíře, a přiblíživ se k vojsku uherskému položil se pod jedním vrškem, nemysle na to, žeby mu ten vršek mohl býti ke škodě. A však král Matiaš, poznáv tu ovšem, že kníže Jindřich není na Třebíčském klášteře, kázal na ten vršek děla vytočiti, z kterých potom do Jindřichova vojska bítí dal, tak že Čechové velikou škodu utrpěli. Museli proto zákopy dělati, aby se v nich před kulobitím ukryli. Tu na ně král Matiaš pustil něco lidu svého přes vodu, aby s nimi harcovali. I těm kníže Jindřich dobře odolati nemohl a několik praporcův ztratil. Král Matiaš však raněn byl, a to ho tak rozmrzelo, že stůj co stůj kláštera chtěl mocí dobývati do žádného smlouvání se nedávaje.

Slyše král Jiří, jak chatrně se Jindřichovi daří, sebral se s novým vojskem, aby oběma synům ku pomoci táhl. Měl prý nyní dle jedné 10.000, dle jiných až do 24.000 branných lidí pohromadě, nejvíce však sedlákův a obecného lidu, poněvadž prý mnozí páni již neochotni byli k boji. Tak přitáhna do Polné, kdež napotom zůstal, svěřil řízení toho vojska Hraběnovi, zkušenému vůdci polnímu, a vozy vzlášt výtečnému řediteli vozův Vilémovi Jeníkovi z Mečkova, řka k nim: „Moji milí páni, přijde-li nač, bijte se s těmi odpovědníky zmužile, jakž na dobré lidi sluší.“ A oni spravivše sobě čtyry řady vozův, pojali v ně jízdných a pěších a táhli k Třebíči. I přijeli k řece Jihlavce, která teče okolo Třebíče, a tu již uherské vojsko leželo. Zastavili sobě vozy u té říčky čekajíce útoku Uhrův; pak se jim to nezdálo i přeplavovali vozy přes vodu. V tom Uhři na ně táhli, chtěje na ně udeřiti. Ale Čechové zavřeli se hned ve vozích za říčkou a chtěli se tak brániti; někteří páni s koni sedali a mezi vozy šli, domnívajíce se, že se Uhři na vozy vyřítí. Ale oni pojezdívše okolo nich zatáhli se stranou k jedné březině. Tu pan Jeník žádal hejtmana a pány, aby jemu více lidí přidali, že sám k tomu nevystačí, aby Uhry přikvačil, kteří jemu před řadou vozův ujížděli, aby se mu kamsi poděli. Žádal tedy, aby mu Jan Klusáček ze Zhoře se svým lidem přidán byl. Potom teprv vozy hnul, neboť byli sobě při sražení vozův místo velmi stísnili. Však když to Uhři spozorovali, hned se zase proti nim obrátili. Tu Čechové opět se rychle ve vozích zavřeli, a děla i hákovnice

na krajních vozích spravili. Uhři se přihnali, však byli krutou střelbou přivítáni, tak že na útěk obrácení jsou. Teď mohli Čechové svobodně dále k Třebíči táhnouti, i přišli k tomu vršku, s kterého sou prvé Uhři do vojska knížete Jindřicha stříleli. Kníže Jindřich zatím ležel někde blíže Třebíčského kláštera na hřbetě řečeného vršku otočiv se svou hradbou vozovou. Čechové u valném vojsku jemu ku pomoci spěchající pustili se do vršku táhnouce jenom dvěma řadami vozův vzhůru, proto že se nadáli, že jim Uhři toho vršku budou brániti, tedy aby sobě na svahu čtyřmi řadami vozův místo nestěsnili. Dostali se šťastně nahoru, a tam již zase čtyřmi řadami táhli Uhrův se již nebojíce, a tak ku sboru knížete Jindřicha přirazili. Tu postavili se s vozy tak, že k nim Uhři přístupu neměli, kteří také nikdy jim státi nechtěli, aby s nimi valnou bitvu svěsti mohli. I stál tu sbor knížete Jindřicha tak na blízku kláštera, že mohli šípem ležení uherské až do kláštera přestřelovati. I obvinovali prý psaníčka okolo šípův a tak je do kláštera vystřelivše dopisovali sobě s posádkou klášterskou.

V klášteře byl již velký nedostatek potravy a vody, již se musili koňským masem živiti, upadali v nemoce a valně mřeli. Nouze dohnala je k tomu, že si umínili, proskočiti skrze uherské ležení a prosekati se k vojsku českému. Zvolili k tomu noc mezi svatodušním božím hodem a pondělkem 5.—6. června, kteráž byla dost tmavá a takovému předsevzetí příznivá. Rozdělili se na tři houfy; první byl nejslabší; druhý větší pod knížetem Viktorinem, ten obsahoval v sobě květ českého rytířstva, a třetí nejvalnější vedl Václav Vlček. V táboře uherském vůkol již všecko spalo, a tu otevřela se v zevnitřní ohradě brána klášterní vycházející do otevřené krajiny, a první houf Čechův se z ní vyřítí, šťastně uherským ležením proskočil a na návrší do otevřené vozové hradby knížete Jindřicha přijat byl. Hned na to vyřítí se druhý houf z kláštera s knížetem Viktorinem a také šťastně cíle svého došel, ale již se Uhři byli probudili a chtěli Čechům překážeti. Když se třetí houf pod Vlčkem zdvihl, byl již celý uherský tábor vzhůru, Vlček se musel bítí a s velkou ztrátou nazpět na klášter ustoupiti.

Když kníže Jindřich svého bratra Viktorina i jeho lidi do své vozové hradby přijal, hned se odtud české valné vojsko hnulo tím způsobem. Majíce s výšiny dolů táhnouti, rozkázali sou ohně dělati, na poplach bítí, pískati a bubnovati, aby si Uhři na ně udeřiti

netroufali; zatím jak mohli nejtajněji své vozy po svahu dolů stočili a opět sešikovali. Totéž asi učinil kníže Jindřich se svým odděleným sborem, i obě vojska potom vedle sebe se položila. Konečně čtvrtého dne, 9. června, obě vojska, majíce při sobě knížete Viktorina z Třebíče osvobozeného, nazpět zase k Polné

ku králi Jiřímu táhli. Král Matiaš, mluviv před tím s jistotou, že Viktorina již jako ve své moci má, slyše o jeho tajném úskoku, na svých lidech, kteří mu proskočiti dali, strašně se vymstil, a hned své Uhry za českým vojskem vypravil, aby je zadrželi a porazili. Toho však Uhři neuměli dokázati; vskočivše Čechům

Kníže Viktorin proskočil z kláštera Třebíčského ležením uherským na svobodu v noci z 5. na 6. června 1468. (Str. 470.)

(25)

pozadu do vozův, byli zase z nich vybiti, a pan Jeník z Nedanic hned dvě řady vozův do pole proti nim vytáhl, chtěl se s nimi bít. Však Uhři nechtěli mu čelit, nýbrž obrátivše se jako útekem ku svému králi zpět pádili. I tak opět nesměli se Uhři s Čechy do valné bitvy pustiti, a Čechové jsouce ve svých vo-

zových hradbách neodolatelní v nejlepším pořádku na Polnou přitáhli.

Třebíčský klášter zůstával zatím vždy v moci Čechův, a Uhři nepřestávali ho obléhati. Avšak zbytku posádky a lidem na klášteře zamčeným zle se vedlo; již tam bez mála do tří set koní snědli, a pan Vlček

vida nezbytí smlouval se s králem Uherským o propuštění z kláštera. Sám král Matiáš také již nemálo strádal nedostatkem píce, neboť na mnoho mil v okolí bylo již všecko vydrancováno a protráveno. Pročež nechtěje se meškati v dalších předsevzetích svých, smluvil se s panem Václavem Vlčkem, propouštěje jej a lid jeho dne 15. června s tím jediným závazkem, aby do čtyř neděl nesloužili proti němu. Dav jim ještě průvod až do Velkého Meziříčí, a vyprázdnil klášter Třebíčský také od lidu tam zamčeného, obsadil jej svým branným lidem.

Ležení krále Matiáše u Třebíče trvavši plný měsíc, stalo se konečně hlučným a skvělým, neboť byli tam přítomni dva arcibiskupové a dva biskupové uherští, přední úředníci a jiní mužové výteční z Uher, pan Zdeněk ze Šternberka, Oldřich z Grafeneku od císaře poslaný, a později přijeli nejen biskup Olomoucký Tas z Bozkovic z Krakova, Hilarius, děkan Pražský z Říma, nýbrž prý i sám Jan Jiskra z Brandýsa a Mikuláš Ujlaši. Zprávy, jež Tas z Krakova a Hilarius z Říma přinesli, nebyly dosti radostné. Král Matiáš očekával z Říma peněz, a o těch tam ani řeči nebylo, nýbrž jen o sbírkách v říši Německé, které tam do truhlic na odpustky měly padati; v Krakově měl biskup Tas jednati o ruku královny starší dcery Hedviky pro krále Matiáše a o připojení se krále Kazimíra ve válce proti Čechům, a byl zhořelý odmrštěn. Také katolická jednota nebyla s to, aby mu byla vydatně pomáhati mohla, a pro to všecko byl král Matiáš velice rozmrzen vida nemožnost před sebou, žeby sílu krále Jiřího sám mohl přemoci. Proto hrozil, že se někde s králem Jiřím sjede a s ním zase smíří, což by prý byl i udělal, kdyby ho biskupové uherští s velkou nesnází nebyli od toho odvrátili. Možná však, že to byl jen úskok jeho, aby své spojence donutil k hojnější než dotud jejich podpoře. Zdvihl se konečně dne 20. června ze svého ležení u Třebíče, a celé své vojsko k Brnu obrátil.

Se svými námluvami u krále Polského, aby jeho dceru Hedviku k manželství dostal, velmi špatně pochodil, neboť královna Alžběta Rakouská, pyšná na svůj rod, nechtěla za žádnou cenu jemu své dcery dáti jako muži rodu nízkého; strany války proti Čechům král Kazimír ani odpovědi mu nedal. Když pak po biskupovi Tasovi do Krakova pan Albrecht Kostka z Postupic od krále Jiřího přišel, a Kazimírovi naději podával, že se král Jiří u

stavův českých přimluví, aby s vyloučením jeho vlastních synův volili sobě jednoho ze synův Kazimírových po jeho smrti za krále, tu Kazimír jemu za odpověď dal, že nepřestane pracovati o smíření papeže s králem Jiřím, a že zase do Čech své plnomocníky pošle.

Co se mezi tím v té válce na jiných stranách dělo.

1468 od polovice května do polovice června.

Jako na Moravě tak i ve všech ostatních zemích koruny České zuřila válka na nesčíslných místech. Všecko bylo vzhůru a proti sobě rozzuřeno, města se zavírala, hledající bezpečí za svými hradbami, hrady a tvrze se dobývaly s obou stran, křížáci se po zemi ploužili sem i tam, a všude trpěla chudina po krajích nesčíslných záhub ohněm i mečem nejen od cizího lidu bojovného ale i od vlastních krajanův, jak kde kteří k té neb oné straně se počítali.

Největší válečné podniknutí proti králi Jiřímu učinili, kromě Matiáše Uherského, v stejném čase Slezáci a obojí Lužičané. Byl totiž dne 1. května 1468 opět sjezd katolické strany ve Vratislavi, a tu pán Zdeněkův syn, Jaroslav ze Šternberka, správce šestiměstský, Půta z Ilburka, správce dolnolužický, Oldřich Zajíc z Hasenburka, správcové knížetství Svidnického a Javorského a radové knížat Slezských ustanovili se na tom, že společně do pole potáhnou, aby zaměstnávajíce krále Jiřího se své strany Matiášovi Uherskému u válečném díle prospívali, i naváděl je k tomu legát Rudolf z Rüdesheimu, kterýž nyní po smrti biskupa Jošta z Rosenberka dosedl sám na Vratislavskou biskupskou stolicí. Dne 9. května obehnali tedy město i hrad Bolkenhain ve Slezsku, jež držel králův věrný služebník Vaněk z Warnsdorfu, potom dne 14. května počali valné vojsko sbíratí připravující se ke vpádu do samých Čech. Biskupu legátu zatím na dobytí Bolkenhainu nejvíce záleželo, a jakkoliv jej král Matiáš nalehavě k sobě na Moravu volal, nepřestával o to usilovati, aby všickni Slezáci před Bolkenhainem se shlukli. Nejmnocnější Slezský kníže, Jindřich Hlohovský a na Kožuchově, nepřipojil se však k Slezákům ale k Lužičanům horním a dolním, kteří již 26. května všecky své branné síly u Žitavy shromáždžovali, aby

mohli učiniti vpád do Čech. Měli do 1000 jezdcův a do 7000 pěších pohromadě, a z Čech samých přirazili k nim se svými lidmi pánové z Biberšteina na Friedlandě, Němci, a Venč z Donína na Grabšteine. Tu cítili se již dosti mocnými býti, a pan Jaroslav ze Šternberka vedl je co vrchní vůdce dne 29. května přes hranice do Čech. I počínali si tito bojovníci boží, za jaké se považovali, na svém tahu přes Český Dub k Turnovu tak nelidsky, surově, nešlechtně a ukrutně, že i sami katolíci s ošklivostí o tom mluvili; do kterékoliv vesnice vpadli, tu vybrali, zapalovali a zkazili. staré mladé obyvatelstvo selské a bezbranné bez milosrdenství zabíjeli, ženským napřed násilí učinivše; nejhorší mezi nimi bylo prý asi 600 sběře křižácké. K Turnovu došli 2. června o poledni, a tam na břehu Jizery se položivše otočili se hradbou vozovou. Na protějším břehu řeky něco opodál položil se podobným způsobem pan Jindřich Michalec z Michalovic příjím Kruhlata, katolík ale králi Jiřímu věrně oddaný, maje při sobě prý do 3000 ozbrojeného lidu svého a pana Štastného z Waldšteina, ovšem nejvíce sedlákův. Lužičané plni důvěry v sebe přepravili se druhého dne ráno, 3. června, proti vůli vůdcův svých na druhý břeh Jizery a obořili se na Čechy také vozovou hradbou otočené; avšak tu se jim zle vedlo, i museli s velkou a bolestnou ztrátou od Čechův odstoupiti. Však třetího dne, 4. června, podařilo se těm nepřátelům zapáliti Turnov, tak že téměř celý vyhořel, potom všechny vesnice na míli v okolí. Čechové, podráždění ukrutností jejich, se všech stran se sbírali ku panu Michalcovi, chtěce se nad těmi německými vrahy pomstiti; k tomu také se již z Králové Hradce blížilo řádné vojsko, aby ty nájezdníky ven ze země vyhodilo. Toho se lekali Lužičané, a chtěce uchrániti veliké množství raněných, jež měli, dali se na zpáteční pochod, míníce zcela ustoupiti s pole a sčítajíce vinu svého nezdaru na svého vůdce, pana Jaroslava ze Šternberka, jehož tudíž ani již neposlouchali. Bylo to na Boží hod svatodušní, 6. června, i chtěli zas přes řeku Jizeru na druhou stranu se vrátiti; ale pan Michalec dal mezi tím výše nad Jizerou tři rybníky skopati, čím voda v Jizeře tak silně vystoupila, že se nejen velké množství nepřátel utopilo, ale i také jejich ležení na břehu potopeno bylo. A tu Čechové na ně dorazili, před sebou je hnali, po stranách na ně nabíhali, veliké množství jich pobili a hojnost kořisti jim odebrali. Byltě útek

Lužičanův z Čech velmi žalostný, a sotva polovice živa a v bídém stavu se domů vrátila; město Budišín prý samo počítalo si ztrátu do 100 lidí svých v tom tažení. Eschenloer, od nás často jmenovaný kronikář Vratislavský, píše, že Lužičané proto nemohli proti Čechům zvítěziti, že svými nekřesťanskými činy byli v nemilost Boží upadli. Však s české strany raněn byl při tom honu Lužičanův sám pan Jindřich Michalec tak těžce, že z toho potom k nemalé ujmě krále Jiřího i umřel, jakž potom ještě o tom řeč bude.

Hradové Konopiště v Čechách a Ojerce v Lužici počali se od vypovězení příměří toho roku 1468 opět dále dobývati, Konopiště se strany královny, Ojerce se strany katolické jednoty. Celé horní Slezsko drželi tehdež na uzdě rázný královský hejtman Opavský, Bernard Bírka z Násilé, a rovněž statečný hejtman Kladský, Hanuš Welfel z Warnsdorfu, hrůza Slezákův. Moravští šlechticové Jiří Tunkl a Sovinecký vtrhli ku konci května do biskupského panství Nisského v Slezsku, chtěli se spojití s vojskem královským, které se v Čechách u Králové Hradce a Náchoda sbíralo, a jíti s ním Bolkenhainu na pomoc; vrazivše však na silnější vojsko nepřátel museli zase nazpět ustoupiti. Bolkenhain nedočkav se pomoci od jinud, nemohl se proti Slezákům déle držeti, a vzdal se jim dne 23. června. Již před tím dne 19. května královská posádka v Zembici (Münsterberce) vidouc nezbytí, samoděk to město vypálila a z něho ustoupila.

Také v jihozápadních Čechách, v kraji Plzeňském, ozýval se hluk války. Zdvihl se totiž Ota vojvoda Bavorský i přitáhl s křižáky Šváby a Švejcary do Čech, kde se k nim připojili jednotníci Bohuslav ze Švamberka, Burian z Gutšteina a Jindřich ze Hradce. Plenili a řádili ukrutně po kraji, ale královské posádky a rázná opatření purkhrabův pana Jana z Rosenberka v Prachenště zamezili další zkázu země a tyto škůdce vypudili. Křižáci prý před hrstkou Čechův někde od Plzně rozutíkali se.

Další běh války. Matiaš uvazuje se v Moravu. Ztráty Čechův u Telče a u Vodňan.

1468 červen — červenec.

Král Matiaš opustiv teprv 20. června ležení u Třebíče, obrátil proto své vojsko k Brnu,

aby se předně v toto zrádné město uvázal a potom ostatní krajiny moravské sobě podmanil. Brňané přijali ho jako nějakého osvoboditele ochotně a slavně, a tu hned rozkázal Blažej Podmanickému, aby obehnal hrad Špilberk a jeho dobýval, an zatím sám k Olomouci se obrátil. Tu po cestě opanoval tři dosti silné tvrze pánův králi Jiřímu oddaných, totiž Bučovice, Morkovice a Brodek, které byly by mohly dovozu z Rakous brániti; s jinými pány a šlechtici, jako s Mikulášem z Ojnic na Kroměžíři, smluvil se dosti mírně, toliko aby mohl tím krutěji doraziti na mocnější pány a vlastence moravské, především na pány Tovačovské z Cimburka.

Do Olomouce vjeli dne 3. července na před přední pánové a dvořané krále Matiáše, on sám s valným vojskem teprv 4. července tam vtáhl, byv od měšťanův jako prvé v Brně radostně a slavně přivítán. Blízký klášter Hradištský měl jako Špilberk českou královskou posádku; Olomoučtí proto ten klášter lotrovskou peleší nazvali, a král Matiáš také tu nařídil vojsku svému, aby ten klášter obléhali a jeho dobývali. Pak se jeho Uhři hnali na blízké královské město Uničov, které prvnímu útoku šťastně odolalo a potom na pokoji bylo necháno. Podobně i Moravský Šternberk obstál, a požil také pokoje, neboť král Matiáš nyní hlavně na město Uherské Hradiště pěti měl, které ač bylo katolické, u věrnosti králi Jiřímu setrvalo. Mohloť Matiášovi znamenitě překážeti ve spojení jeho s zemí Uherskou. Proto se tam obrátil u veliké síle i počal jeho dobývati, ač ho všeliké úsilí k cíli nevedlo. Za to se zmocnil Uherského Brodu již 17. července. Byli v něm sice kališníci u většině, ale podlehlí přesile uherské. Odtud král Matiáš ničeho více na Moravě neuchvátil; pánové a rytíři, králi Jiřímu věrní, škodili mu se svých hradův po příležitosti jak mohli, zejména Cimburkové, Pernšteínové, Kunstatové, bratři Tunklové a jiní.

Mezi tím na jiné straně zle se věci počalo. Král Matiáš ještě u Třebíče leže poslal synu páně Zdeňkovu, Janovi ze Šternberka, kterýž hájil katolickou stranu v Jihlavsku a v poledních Čechách, znamenitou posilu uherských lidí jízdných i pěších, čímž jej učinil spůsobilým, činiti útoky. Již 4. července podařilo se mu vylouditi k boji nějaký branný zástup strany krále Jiřího u města Telče na Moravě, kterýž bezpochyby o znamenitě uherské posile toho pána ze Šternberka neměl tušení, a tak velikou přesilou krvavě byl poražen. Pan

Jan ze Šternberka postoupil potom hned dále, v Čechách se s panem Jindřichem z Hradce spojil, na Týn nad Vltavou táhl, jež vypálil, a potom k Vodňanům, jež také vypáliti chtěl. Tu Vodňanští svou neprozřetelnou bojechtivostí velikou chybu udělali a sami si těžkou porážku připravili. Neboť uhlédaše nepřátelskou jízdu, hned kvapně z města proti ní vyjeli v počtu asi 1200 branných se 60 vozy; i honili ji beze všeho šiku a pořádku až k Čičenicům k mostu. Ale nepřítel dřív než Vodňanským svou jízdu se ukázali, byli sobě v lese Kraví Hoře u Strp zálohu položili, a ta nyní z nenadání na měšťáky vyskočivši nedala jim ani času, aby své vozy strhli čili zavřeli, a té půl míle bili je napořád až k městu zase, vozy a děla jim porabali, i zbili a zjímali jich do 350. Tato porážka stala se dne 19. července 1468. Mezi zajatými, kteří dovedeni byli do Jindřichova Hradce, kdež se vykoupiti musili, jmenují se přední rytíři Oldřich Malovec, Příbram starý a mladý a jiní. Práví se též, že pokud boj trval, dívali prý se Táborští a Písečtí s jakési hůrky, aniž svým přátelům ku pomoci přispěli.

Odpadnutí pana Jana z Rosenberka. Sjezd nepřátel v Olomouci.

1468 srpen.

Vypravovali jsme již výše, kterak pan Jan z Rosenberka, dosud věrný přívrženec krále Jiřího, pro veliké škody, jichž na svých statcích v poledních Čechách se strany Šternberkovy trpěl, pohnuta se viděl, již lonského roku 1467 dne 9. října s jednotou pauskou v příměří vstoupiti. Válka, kterou nyní král Uherský počal a zvláště poslední prospěchy, jichž jeho pomocí katolická jednota u Telče a u Vodňan dosáhla, uvedly jej do velikých rozpakův, neboť nyní mohla nepřátelská moc i jeho statky v poledních Čechách zasáhnouti a velikou pohromu jemu spůsobiti. Pročež klesal u věrnosti králi Jiřímu slíbené a myslil na spojení se opět s katolíky. Počal vyjednávat, a již 8. srpna vydali proň v Olomouci král Matiáš i pan Zdeněk ze Šternberka od něho žádané listy bezpečnosti, čili jak tehdy říkali, glejty, aby mohl k nim přijeti a s nimi se umluvou srovnati. Místo sebe poslal plnomocníky do Olomouce, kdež dne 22. srpna sku-

tečně uzavřena jest smlouva, kterou 31. srpna na Krumlově potvrdil. Král Matiaš a pan Zdeněk položili mu za hlavní výminku v té smlouvě, aby nejdéle do 14. září králi Jiřímu válku opověděl a tudíž jemu z přítele stal se činným nepřitelem. Strhlé za sebou pan Jan z Rosenberka také město Budějovice. I tamější obec, která již před rokem svého nejzasloužilějšího a spolu králi Jiřímu nejvěrnějšího souseda Puklici ze Vstuh ubila, poslala nyní plnomocníky své do Olomouce, kdež již 20. srpna byla od biskupa legáta Rudolfa i od pana Zdeňka ze Šternberka do katolické jednoty v její mír i nemír přijata.

Nyní počaly nájezdy Rosenberských i Budějovických po všech okolních krajích nejvíce na lid ubohý, jehož jímali a majetek jeho kazili. Však se potom Čechové i na pánu z Rosenberka za tu věrolomnost těžce vymstívali. Mikuláš Trčka na Vlašimi, Bedřich Ojří z Očedělic na Vysokém Chlumci a Táborští pohubili mu panství Milčinské; rytíř Malovec z Pacova též Milčinským, Černovickým a jiným jeho poddaným nepřestával škoditi; rytíř Roubík zmocnil se Netolic; panství jeho Přibensické a Sedláčanské též byla od národní strany české nanejvýš pohubena.

Ještě se zdržoval král Matiaš v Uherském Brodě, dne 17. července 1468 od něho dobytém, a tu k němu tam přišli z Říma papežův legát Rovarella, bosák Gabriel Rongoni a poslové císaře Bedřicha. Podržev je dva dni u sebe, poslal je napřed do Olomouce a nezadlouho sám také do toho města přijel, aby se tu sjel se všemi svými pomocníky aneb aspoň jejich zástupci a s nimi porokoval. Z posavadních výsledkův války proti králi Jiřímu se přesvědčil, že jeho válečná síla nestačí k provedení velikého díla, kteréž od něho katoličtí národové očekávali, k podvrácení moci krále Jiřího a všeho kališnictví v Čechách. Proto nyní od císaře i od papeže žádal, aby mu důkladnější pomoci přinesli, sice že všeho nechá a raději do Uher se vrátí. Mínil i mimo to do Uher zajeti, aby tam nových a hojnějších sil nabyt. Aby však v jeho nepřítomnosti na Moravě neutrpěl škody, a čeho tam již dobyl sobě pojistil, svolal do Olomouce u prostřed měsíce srpna všechny jednotníky katolické, spojence a poručenice své, aby mezi nimi přísnější pořádek a důraz uvedl. Sjezd ten nebyl příliš valný, což Matiaše nemálo dojímal. Kterak se asi podivili pan Zdeněk ze Šternberka a jeho soudruhové do Olomouce přišli, vidouce a slyšíce, kterak se král

Matiaš k nim chová ne co jejich podporovatel a protektor, ale co jejich pán, jehož vůle měla by jim býti zákonem. Řekl jim, že není s nimi spokojen, leda s panem Zdeňkem a s Plzeňskými; ostatní že ho málo anebo nic nepodporují; přikazoval též, aby všickni katolíci, kteří toho ještě neučinili, bez odkladu také Jiřímu z Poděbrad válku opověděli, a nikdo aby s ním neměl příměří. Kdyby nechtěl, tomu hrozil na místě církevní mocí klatbou a nepřátelstvím. Konečně přikazoval, aby vojsko uherské, s nímž do české koruny přišel, všude přijímáno bylo do měst, na hrady a posádky. I musel každý přítomný osvědčovati, kolik vojska každý sám bude v poli držeti. Legát Rudolf, biskup Vratislavský, jistil, že ze Slezska a z obou Lužic do 8000 vojska pohotově bude, Zdeněk ze Šternberka pravil, že jakkoliv zchudl, až do konce války sám 800 jízdných a 1500 pěších vydrží; Jindřich z Plavna, Burian z Gutšteina a Plzeňští slibovali jménem kraje Plzeňského 2000 jízdných a 6000 pěších, také německá města moravská se zavazovala, dostaviti jistý počet jízdných a pěších, každé dle své možnosti. Konečně museli se všickni dne 22. srpna zápisem zavázati, že králi Matiašovi věrně budou pomocni, že jeho neopustí, a také že bez jeho vůle v žádné rokování s kacíři se nedají. Ke zvýšení horlivosti oznamovalo se již napřed, ač to teprv očekávalo se, že papež propůjčil králi Matiašovi sbírání zvláštního desátku po celé říši Německé i po všech zemích korun Uherské a Polské; pak že císař všem knížatům světským a duchovním přísně přikázal, aby již povstali ve zbrani ku konečnému vyhlazení nefestí kacířské. Proto kojili se všickni veselou nadějí, že celá válka s Čechy brzy a šťastně ukončena bude.

Mezi tím splnil král Kazimír přívěd svou králi Jiřímu danou, že se o prostředkování pokoje a smíření novými posly pokusiti chce. Přišli zajisté již 5. července 1468 ku králi Matiaši do Olomouce opět pan Stanislav z Ostroroha, vojvoda Kališský a Jakub z Dubna, starosta Krakovský a k tomu ještě starý Mikuláš Skop, kastellán Osvětimský, co poslové krále Polského; ztrávili potom delší čas u krále Jiřího v Čechách, a nyní v srpnu přišli zas ku sjezdu tomu Olomouckému, podávajíce články míru, kterými by se tato krvavá válka zastaviti dala. Ale tu v Olomouci byli již všickni novými nadějemi opojeni; oba legátové, Rudolf z Rudesheimu a Rovarella, nechtěli se ani do

jednání dávati, pravice, že slibům Jiřího není prý co věřiti, když je všecky rušil a za krivo-přísežníka uznán byl, a kdyby si nyní chtěl usmysliti, ať dá prvé katolíkům do zástavy hrad Pražský, Karlštejn, Kladsko, Špilberk a Uherské Hradiště, potom že se s ním bude moci vyjednávat. Polští poslové nevědouce, co by k tomu odpověděli, odešli zpět do Kravova s nepořízenou.

Dne 3. září odejel král Matiaš z Olomouce do Uher, ustanoviv za sebe pana Zdeňka ze Šternberka, aby vrchní správu všech válečných věcí vedl.

Nejtrudnější dvouměsíční doba ve válce proti nepřátelům krále Jiřího.

1468 od polovice srpna do polovice října.

Chvástavé řeči nepřátel Čechův, že českému kacířstvu již málo dnův panování zbývá, zdály se nyní skutečně potvrzovati se velkými ranami a pohromami, které teď najednou, ač král Uherský mezi tím do Uher odejel, na českou národní stranu a na krále Jiřího spadaly, a stálost mysli jeho podvrátiti hrozily. Čas od polovice srpna až do října, plných osm neděl, byl od tehdejších lidí považován za dobu, v níž oplýval kalich zármutku a hoře krále Jiřího. Předně utrpěl rozhodujících ztrát na hradech a posádkách, potom i na lidech, mezi nimiž byli nejvěrnější jeho přátelé a služebníci, jeho přední podpory v národě. První ztrátou bylo jistě odpadnutí pana Jana z Rosenberka a zpronevěření se Budějovských. Následoval hned 27. srpna konečný pád důležitého hradu Ojerec v horní Lužici, jehožto posádka téměř celý rok se hrdinsky bránila, a přemohena hladem dne 5. srpna s nepřátely se umluvila, že nepřijde-li jí do tří neděl pomoc a podpora, z hradu dobrovolně ustoupí, bude-li svobodně propuštěna. Tuto pomoc měli jí Saští knížata přinesti, ale činili to v míře nedostačující a skrytě, ostýchajíce se počítí válku veřejnou ku prospěchu moci kacířské.

Král Jiří kázal veškerému vojsku svému, aby se v první polovici měsíce září u Kutné Hory shromáždilo, odkud ho chtěl užiti na rozličných stranách, kde důraznější obrany zapotřebí bylo. Sešlo se ovšem drahé lidu bojovného, ale nejvíce sedlákův a řemeslníkův, avšak málo pánův a mocnějších rytířův, kteří se ostýchali, své hrady, tvrze a statky opou-

štěti a bez obrany nechávati. Zatím tu obecný lid, stará demokracie druhdy u Lipan poražená, ukazoval tím více smyslu pro vlast a pro zachování národu Českého. Král Jiří rozdělil to vojsko na několik sborův: jeden měl táhnouti do Slezska k ochraně Frankenšteina od nepřátel krutě sevřeného, druhý měl rozmnožiti obléhací vojsko před Konopištěm, třetí měl rozmnožiti posádku na Špilberce, a čtvrtý nejsilnější měl do kláštera Hradišského u Olomouce špiži dodati. Však sbor do Slezska určený opozdil se, neboť již 17. září Frankenštejn Slezákům se vzdal. Sbor vyslaný ke špižování kláštera Hradišského počítal asi 5000 branných máje za vůdce statečného pana Zdeňka Kostku z Postupic. Přitáhl již na Moravu až ke hradu Zvoli mezi Zábřehem a Mohelnicí, avšak tu jej v noci dne 1. října 1468 uherský sbor Františka z Háje přepadl a znamenitě porazil. Sám pan Kostka byl v boji smrtelně raněn, a skonal druhého dne v Zábřehu u pana Jiřího Tunkla. Ihned chtěli pan Ctibor Tovačovský z Cimburka a kníže Viktorin tu chybu napravit, a každý zvlášť k Olomouci táhli. Avšak pan Ctibor, dospěv až k Olomouci, byl hned u samých předměstí odražen, a kníže Viktorin zas jen ku Kroměžíři došel, kdež také byl bojem utkán a k ustoupení přinucen. Padlo prý v těch bojích vesměs až do 3000 lidu královského, a posádka kláštera Hradišského nedostavši odnikud posily musela dne 10. října umluvou se vzdáti, načež na svobodu propuštěna byla. Z toho prospěchu byla katolická strana tak nesmírně potěšena, že hned po všech zemích bylo kázáno, aby za vítězství nad kacíři obdržené všude Tedeum zpívali a všemi zvony zvonili. Ještě dříve, nežli klášter Hradiště padl, zmocnil se jeden ze synův páne Zdeňka ze Šternberka více lší nežli silou dne 8. října také hradu a města Polné v Čechách, dědictví rodiny krále Jiřího po někdy panu Ptáčkovi z Pirkšteina.

Nyní seděl pan Zdeněk Konopištský ze Šternberka co vrchní správce války proti králi Jiřímu na vysokém koni, domnívaje se, že nyní se octnul na pravé dráze k vítězství a slávě. Na štěstí však brzo se přesvědčil, že to byla naděje jen klamná, a že ještě daleký jest svého cíle.

Krále Jiřího všecky tyto neprospěchy zajisté velmi dojímal, ale ještě větší zármutek jej potkal ztrátami některých svých předních přátel a pomocníkův. Smrt pana Zdeňka Kostky z Postupic byla pro něj nejvyšší.

citelna a nenahraditelná; v něm míval svého nejdůvěrnějšího přítele, rádce a služebníka, kterýž jeho nejlépe uměl zastupovati ve věcech vnitřní vlády zemské. Ale také všickni kališníci v zemi ztratili v něm svého prvního náčelníka ve stavu panském, a těžce byli dotčnuti. — Té doby umřel i druhý náčelník kališníkův českých, a to v stavu rytířském, znamenitý Burian Trčka z Lípy a na Lipnici, bohatší nežli mnozí pánové. Umřel obyčejnou smrtí byv dlouho churav. Také umřeli pan Fridrich ze Šumburka, pán dobytého hradu Ojerec v Lužici, a rytíř Vilém Dubánek z Čijeovic, přední mezi úředníky královny Johanny, který zahynul při obležení Konopiště. Smrt obou těchto mužův považována jest také za ztrátu pro krále Jiřího zvláště bolestnou. Konečně umřel také pan Jindřich Michalec z Michalovic řečený Kruhlata, nejvyšší komorník zemský, následkem rány, kterouž obdržel po boji u Turnova při pronásledování Lužičanů na jejich útěku z Čech. Bylť poslední staroslavného rodu svého, a katolíkem jako všickni jeho předkové; ale krále Jiřího přidržoval se vždy již proto, že první manželka knížete Viktorina, Žofie Ptáčkova z Pirkšteina, ctila v panu Michalci druhého otce svého, neboť on jí byl otčímem, měv matku její, Annu z Hradce, vdovu po panu Hynkovi Ptáčkovi z Pirkšteina, za manželku. Náleželo mu panství Mladoboleslavské a Toušeňské čili Brandýsské nad Labem, jež nyní zdědila jeho sestra Magdalena vdaná za Jana jinak Jaroše, mladšího bratra pana Ctibora Tovačovského z Cimburka. Tím způsobem dostal se do Čech moravský arcibusitský rod pánův Tovačovských z Cimburka, a výše řečený pan Jan čili Jaroš již r. 1469 vládnul panstvím Mladoboleslavským.

Řádění německých křižákův v Čechách.

1467, 1468 a 1469.

Mezi křižáckými vojsky, kteréž za dob husitské války do Čech vpády své činily, a mezi křižáky, kteří nyní za krále Jiřího Český národ vyhubit přišli, byl patrný rozdíl ten, že nyní nepřicházeli jako za války husitské v houbách velikých na způsob vojska sporádaných a znamenitých knížat za vůdce majících, nýbrž že více na způsob větších menších shlukův kobylek a také porůznu do českých krajín

vpadali a nad českým lidem krvavé a hovadské ukrutnosti páchali. Co naši staří kronikáři o nich zapsali, dává ovšem svědectví o tom, jaká surovost, pověrečnost ba i zhovadilost tehdáž shledávala se při obecném lidu německém. Ve všech těch válkách krále Jiřího křižáci nic znamenitého nevykonali, ani jeden hrdinský čin neprovedli, žádného města ni hradu nedobyli, než toliko strasti, utrpení a bídu obecného lidu, s každou válkou nevyhnutelně spojené, žalostným způsobem množili, připojujice se k domácím vojskům strany národu protivné. Mnohokrát u veliké síle do země vpadše a jakoby všechny Čechy pobiti a sami vlast českou svým plemenem osaditi měli se chvástajice, bývali vždycky poraženi a nikdy se ctí z Čech zas nevyšli; ovšem ve strachu velikém rozličnými cestami ze země zase utíkali se škodou a se svým nezdravím velikým. Nosili na šatech svých kříže červené ze sukna vyšívané, aby je lidé po nich znali, že jsou bojovníci boží. Žoldu neměli; každý se měl sám na svůj groš v poli živiti, čehož však na mnoze nebylo, tak že tací bojovníci boží nebyli lepší loupežníkův a sprostých zemských škůdcův. Čechy, kteří se jim dali, napořád zabíjeli, a to prý pro krev boží, zabíjeli ženy v šesti nedělních ležící i s dětmi jejich; s dětmi roubali hlavy, házejíce jimi na sebe jako hlavami zelnými, anebo na koly je nastrkujíce do plotův u vsí vstrkali; zabíjeli také starce a baby ve špitálech, kohož jedině podškopiti mohli, a umývali ruce své v krvi jejich, majíce za to, že budou všech hříchův čisti. A když prý se někde měli s Čechy bití a některého Čecha zabili, tehdy několikero těch Němcův křižákův na něho vlezli co na padlé hovado, dávíce z něho krev, aby se v ní zmazali a též hříchův čisti byli. Neb prý je na to papež navedl, dav na to svou bullu, aby tak činili a v té krvi kacířské aby se plíhali: kdožby koliv zabíjel Čecha a v jeho krvi se umyl, že hned bude všech hříchův čist, jakoby se nevinátka z matky narodilo; a byl-li by v tom boji zabít, že papež otevřel jest nebe, že hned každý ten zabítý křižák beze všeho očištění do nebe půjde. (To ovšem ani papež ani jeho legátové nepřikazovali křižákům, aniž je tak učili, ale sprostý lid německý si jejich nařízení svým způsobem vykládal.) A když tak sou po zabitých Čechách se káceli, mažíce se jich krví, mnohokrát, jakož prý se s jistotou praví, jiní Čechové k tomu se hodivše, na jednom zabitém Čechu tři, někdy i čtyři a pět těch křižákův sporáželi. Tak se oni v Čechách čmouchali a smýkali toliko po

vsech a nehrazených městečkách, dovozující svého rekovství na dítkách, na ženách selkách, na nebohých chodcích v poli, kteréhož kde se chopili, že jest k svým nemohl ujíti ku posádce neb na kostel. Zabíjejíce kde co mohli živého, také napořád pálili, a tak ohňův v noci mnoho bývalo viděti, neboť paličstvím křižáci též domnívali se dobývati nebe pro sebe.

Jednotlivých děsných příkladův jejich ukrutnosti proti bezbrannému lidu českému zaznamenali staří létopisci několik; o dvou jsme se již zmínili při roce 1467, když se ploužili s lidem pana Zdeňka ze Šternberka v kraji Bechyňském poblíž Hořepníka; tam prý v jiné vsi jedna matka vidouc a slyšíc, co ti Němci páší, a hlad veliký se svými dětmi trpíc, pro velikou tesknostu nechtěla na své děti těch katův dočkat, aby jich nepobili před jejíma očima, a napřed svoje dvě dítek a pak sebe samu oběsila. Žoldnéři pana Zdeňka jali na cestě kněze kališníka, když šel na Tábor, a toho přivedše do Soběslavi upálili tam na rynku. V Turnově když křižáci byli s Lužičany, mnoho žen zmrdovali; v Kolovči u Klatov mnoho hlav dítkám postínavše, házeli jimi na se jako míči. Matka hájila děťátka na rukou, a oni i matku i dítě mečem probodli. Také Olomůčtí Němci nedávali se v ukrutnostech zahanbiti křižákům; když jednou udeřili na jednu vez, utekl se kněz tamější, který pod obojí rozdával, do kostela a vzal v ruce monstrancí s tělem božím, mysle že se zastydí ti Němci, a jemu ničeho neudělají. Ale oni mu monstrancí z rukou vytrhli a jeho samého na kusy rozsekali.

Již v prvním roce těchto válek, 1467, snášeli Čechové velikých nefestí od německých křižákův; v následujícím roce 1468 dosáhla ukrutnost jejich nejvyššího stupně; ale roku 1469 ozval se již národní slovanský cit zase hojně a mocně, a ve způsobu často novém a neočekávaném, že nejednou i sami katoličtí žoldnéři čeští obořovali se zrádně na ty křižácké spolubojovníky své, jak toho první příklad dal u Hořepníka onen panoše páně Zdeňkův, který, jak jsme již vypravovali, křižáka skolil, který české selce, aby své dítě brániti nemohla, obě ruce usekl. Starý jeden létopisec zachoval náhodou jednu takovou památku z Duchcova a z Budyně. Oba hradové v těchto městech náleželi panu Janovi Zajícovi z Hasenburka, stranníku Matiaše Uherského, a maje něco křižákův k ruce, bránil tyto své hrady a města svými žoldnéři proti králi Jiřímu. Avšak čeští jeho žoldnéři na ty

křižáky velmi nevražili, a přezvzděvše, žeby tito chtěli v chůzi jíti někam jenom v malém počtu desíti neb dvacíti, oni připravivše se, aby poznání nebyli, vyšli jim leckdes v lesích v cestu, a tu se jich zmocníce, donutili křižáky ty své kříže žráti; a nechtěl-li který, tehdy porazíce jeho mocí mu ten soukenný kříž v hrdlo cpali a tak mnohého zadávali. Jestliže kdo jiný tomu chtěl brániti, toho ubili. A to prý čeští žoldnéři těm křižákům často činili, a když ti křižáci na hrad se vrátili, a správci posádky na to násilí žalovali, nechtěl žádný z žoldnéřův k tomu se znáti.

Křižáci nešetřili také zboží a poddaných katolických pánův, jak mile nenáleželi k odbojné jednotě. Panu Janu z Lobkovic na Hasištejně náleželo městečko Přísečnice v samých Krušných horách na saských hranicích, nyní ovšem poněmčilé a od Němcův Pressnitz nazvané; i měl ten pán kaplana, který s křižáky se stovarišil a pánu svému ušed ty křižáky na Přísečnici navedl. Oni vpadli do toho městečka, ale obyvatelé ušli na kostel, odkud se dobře mohli brániti. Když to pan Hasišteinský zvěděl, zdvihl se s lidem svým proti křižákům, a také pan Beneš z Weitmile, pán na Chomútově, také katolík a krále Jiřího rada, potom město Žateč se svým lidem k němu přirazili. I táhli na ně mimo Kadani blízko odtud, kde byl potom klášter Bosácký čili Františkánský. Pan z Weitmile nechtěl v noci dále táhnouti, a odložil to až na ráno; ale křižáci v Přísečnici o tom zvěděvše, hned pryč utíkali, tak že mnozí sbroj svou v městečku zapomněli, ale asi na dvě kopy krav v něm zajali a s sebou je hnali. Pan Hasišteinský druhého dne ráno k Přísečnici přitáhna pravil, že všechny křižáky, kterých tam zastihne, upáliti dá. Avšak nebyl nikdo postížen, leč jediný německý pacholík dosti špatný, a nad tím nechtěl se pan Hasišteinský mstíti. Toliko jemu červený kříž se suknice strhli, a kázali mu jej snísti.

To vše se dělo v druhé válce proti Matiaši Uherskému na podzim r. 1469, o které ještě vypravovati budeme, a v které Čechové na všech stranách vítězili, a tu celé německé křižáctvo na vždy bídný konec vzalo.

Obrat k lepšímu. Dobyti Konopiště.

1468 říjen — prosinec.

Pan Jan Tovačovský z Cimburka nahradil brzo ztrátu pana Zdeňka Kostky

z Postupic, neboť jsa pán neméně vzdělaný a horlivý, postavil se brzy v čelo obrany Čechův pod obojí přijímajících s velikou srdatostí a stálostí. Zas na místě zemřelého pana Michálce povýšil král Jiří pana Viléma mladšího z Riesenberka a z Rábí na nejvyšší komornictví v království Českém,

pána již často jmenovaného, katolíka králi věrného.

Pan Zdeněk ze Šternberka, dosáhna tolika prospěchův nad králem, domýšlel si nyní, že má cestu jako již prokletěnou k osvobození svého hradu Konopiště v Čechách. Uměl jej v minulé zimě za příměří výborně zásobiti

Obležení hradu Konopiště 1468.

(26)

potravou a potřebami všelikými, tak že zase dlouho spupně mohl vzdorovati všemu úsilí vojska královského.

Střelba proti hradu nic nepořídila; proto byli obléhatelé, jimž velel rytíř Přibík Tluksa z Čechtice, přinuceni, na výšinách, které hrad odevšad obkličují, bašty stavěti, jichž počet ko-

nečně až na 14 vzrostl, a z nichž nejedna byla prý tak pevná, jako hrad sám. Tyto bašty pak tvořily pásma hradeb vůkol hradu jako nějaké město dosti lidnaté, ba celá krajina mezi Konopištěm a Benešovem byla jako jediný stálý tábor, kde množství lidstva a koní leželo, majíc tu nahromaděno zásob potravních a věcí válečných pro vlastní potřebu. Velitel hradu

byl rytíř Markvart z Kralovic, služebník pana Zdeňka ze Šternberka.

Král Matiaš, když ještě v Olomouci se zdržoval, sám nařídil, aby se aspoň k dalšímu zásobení hradu Konopiště z Moravy co možná valná jízda předsevzala, jakmile nastane k tomu chvíle příhodná. Nyní myslel pan Zdeněk, že taková chvíle nadešla, i spojiv se s Mikulášem Čuporem, vojvodou Sedmihradským, o Všech Svátých 1468 u veliké síle do Čech se vypravil. Pronikl pak v skutku s několika tisíci jízdnými a málo pěšími až do samé blízkosti hradu. Avšak tu ležela taková síla branného lidu královského, že byl krvavě odražen a zásoby, kteréž s sebou vzl, královským v kořist zanechat musel. To ho neodstrašilo, a přišel během listopadu ještě podruhé s novými zásobami, a s větší silou až k samé Konopišti přirazil. Byl však podobně uvítán, a netoliko zase všechny zásoby královskému vojsku musel pustiti, ale veliký počet jeho jízdy a všickni pěší dílem padli, dílem do zajetí se dostali, a on sám v útěku spásu musel hledati. Takž nezbylo posádce na hradě, hladem umorěné, nic jiného, nežli umluvou se vzdáti a hradu královskému vojsku postoupiti, což se stalo teprv v měsíci prosinci dne již neznámého. Osmnáctiměsíčné obležení hradu Konopiště bylo zajisté co do dlouhého trvání svého nej památelnější v dějinách českých. Král Jiří potáhl hrad i s Benešovem a ostatním příslušenstvím ku komoře královské. Z bašt okolo hradu nastavených byly všechny během času zase strženy, i zachovaly se toliko zbytky jedné z nejpevnějších bašt v lesní houštině na pahorku Tuškově, kterýž na jihozápadní straně nad rybníkem proti hradu stojí.

Uherské Hradiště na Moravě drželo se ještě vždy hrdinsky proti obláhatelům strany uherského krále. Tu si předsevzal kníže Viktorin, že to město špízí zásobí, aby se proti nepřítelům dále mohlo brániti. I podařilo se mu to lépe, nežli panu Zdeňkovi u Konopiště. Potkal se v poli s Blažejem Podmanickým, i do jakýchsi bahen ho zahnal, tak že mu nemohl brániti, aby se města Ostrova při řece Moravě, dříve ztraceného, opět zmocnil. Maje pak to město v moci své, bylo mu možno, otevřiti si odtud cestu ke Hradišti, tak že to město skutečně dle potřeby potravou zásobil.

Teď se najednou zle vedlo panu Zdeňkovi ze Šternberka; nestačiv již platiti zoldnům svým, ode mnohých byl opuštěn.

K tomu přidružila se druhá nehoda, že král Matiaš pro nespokojenost v Uhřích a nové nebezpečnosti od Turkův byl přinucen, povolati částku vojska svého z Moravy do Uher a ještě od císaře z Rakous posily se domáhati. Tu již jeden sbor český pod Václavem Vlčkem mohl počítati zase válku výbojnou, i vpadna ku konci roku toho 1468 proti císaři, který zatím byl v Římě, do Rakous, plenil krajiny tamější. Zároveň pak královská česká posádka na hradě Špilberce, bránila se hrdinsky proti nepřítelům již deset měsícův hrad obléhající, městu Brnu pod hradem ležícímu, strašné škoditi nepřestávala. Bylo prý málo domův ve městě s celými střechami a sklepy; obyvatelé museli se ukrývati ve sklepích podzemních a na ulici vyjít bylo nebezpečno, neboť střelba z hradu všude dosahovala a všecko drtila.

O císařově jízdě do Říma, o říšském sněmu v Řezně a o zastavení krále Matiaše u Vilémova.

1469 leden — únor.

Když byl císař Bedřich III. od vlastních poddaných r. 1462 ve Vídeňském hradě obléhán a ve strašné nouzi se octnul, z které ho král Jiří potom vysvobodil, učinil tehdyž slib, že vykoná pobožnou pouť do Říma. Nyní teprv po šesti letech konečně se k vyplnění toho slibu odhodlal, i vydal se dne 16. listopadu na cestu. Vědělo se ovšem, že má při tom také politické úmysly, neboť zajisté šel se nyní s papežem radit a o tom ukládat, jakby svého tehdejšího osvoboditele a největšího dobrodince, krále Jiřího, uvrci mohl do konečné záhuby! Mimo to potřeboval také papežovy rady proti nynějšímu svému nejmocnějšímu a nejnebezpečnějšímu příteli, králi Matiašovi Uherskému, který chtěl býti na Římského krále povýšen. Návštěva Římského císaře u papeže v Římě poskytovala tehdejšímu světu poslední středověké divadlo, kterak moc duchovní nad světskou vysoko se stavěla, totiž kterak se papež ještě vysoko vynášel nade všechny panovníky světské. O ceremoniích, kterých při setkání a obcování obou hlav křesťanstva šetřeno býti muselo, dal papež Pavel II. památní knihu sepsati, aby prý potomstvo vědělo, jak to při takové příležitosti i budoucně i na vždy držáno býti má. Když císař poprvé k papeži se blížil, dvakrát na kolena padl a potřetí teprv mu nohu políbil, načež mu popřáno, také ruku a tvář papežovu

políbiti; císařův trůn býval vedle papežova trůnu tak postaven, že výška jeho dosahovala jen až k nohám Jeho Svatosti; když papež o vánocích četl mši slavnou, císař v oděvu jahenském, jako někdy Sigmunt v Kostnici, zpíval evangelium o rozkazu vyšlém od císaře Augusta; když papež měl sedati na koně, císař Bedřich přiskočiv chtěl mu na způsob sluhy třmen držeti, jakž to někdy starší císařové dělávali; ale Pavel II. nechtěje tak nízké služby, odepřel užití jí. Avšak k opakování takovýchto obřadův napotom nikdy již nepřišlo.

Se svými žádostmi císař Bedřich, jakkoliv se kořil papeži, špatně pochodil. Žádal, aby mu Římská stolice pojistila dědičnost koruny české a uherské pro sebe a syna svého Maxmiliána; neobdržel toho. Žádal bezpochyby také, aby kurfürstství koruny české na dům Habsbursko-Rakouský přenešeno bylo. I z toho nebylo nic, — neboť papež považoval krále Matiaše Uherského za svého předního zástupce a zápasníka v křesťanstvě, a nesvolil k ničemu, co by tomu mohlo býti nemilé. Avšak naproti koruně České byla v Římě taková nepřítel, že jí vůbec již ani trpěti nechtěli. Neočekávaný odpor Čechův rozdráždil duchovní moc Římskou tak náramně, že se již mluvilo o tom, aby České království dokonce vymazáno bylo z počtu království vůbec, i aby se země rozdělila na několik knížetství, hrabství a jiných samostatných krajín a měst svaté Římské říše. Také chtěl císař Bedřich, aby papež svolal sjezd knížat do Kostnice, jako byl za jeho předchůdce takový sjezd v Mantově, pro obranu křesťanské víry proti kacířům a pohanům, — ale ani toho nechtěl papež Pavel II. učiniti, a nestalo se tak.

Následkem rozkazujícího volání krále Matiaše, aby mu z Německé říše pomoc byla dána proti Čechům, rozepsán byl sněm říšský do Řezna, kterýž dne 19. února 1469 zasedati počal, dříve nežli se císař z Říma navrátil. Všecko co se na tom sněmě jednati mělo, k jednomu hlavnímu cíli směřovalo, totiž k podvrácení kacířské moci v Čechách. Papežský legát Rovarella předsedal spolu se zřízením císařovým; jinak byl ten sněm neslavný, a od katolické jednoty v Čechách přišli k němu nový kapitulní děkan Pražský, doktor Jan z Krumlova, pánové Jindřich z Plavna a Dobrohost z Ronšperka, konečně rytíř Jan Kocovský. Mluvilo a radilo se o velké síle válečné, která by proti Čechům do pole měla postavena býti. Nechme je se raditi, a vizme, jak si zatím král Matiaš počínal.

Stavové uherští svolili králi Matiašovi k zemské dani na pomoc proti Čechům, on pak, udusiv některé vzpoury v zemi, hned po novém roce 1469 s novými silami na Moravu chvátil. Do Holiče přišel mu stříc okolo 20. ledna pan Zdeněk ze Šternberka, aby mu pln radosti zvěstoval, kterak se mu podařilo, úkladem a zradou dne 9. ledna 1469 opakovati hrad Rosenberk v Čechách, a v něm velkého pokladu se zmocniti. Tento hrad byl již vyšel z držení rodu Rosenberského, a držel ho v zástavě pan Jan Popel z Lobkovic, pán na Hluboké, katolík, avšak králi Jiřímu věrně oddaný. Dostal se při opanování Rosenberka sám se svým synem Děpoltem v zajetí páně Zdeňkovo, neboť nepomáhaje králi Jiřímu proti katolické jednotě, aby v klatbu neupadl, domníval se, že se jednota k němu nepřátelsky míti nebude. Dali jej do vězení na Krumlov a on v tom vězení do roka a několika měsícův (1470) i umřel. Byl to první Popel z Lobkovic, praotec dosud květučícího rodu knížat z Lobkovic.

Dne 12. února 1469 vzdala se také královská posádka hradu Špilberka pro hlad, i ač byla městu Brnu náramných škod a úzkostí způsobila, obdržela svobodný průchod i se zbraní. Z toho bylo veliké plesání v Brně a ve vojstě uherském a katolickém. Král Matiaš nyní teprv cítil se býti pánem v Moravě, neboť kromě Uherského Hradiště, Ostrova a Uničova, kterážto místa se dosud držela, nikdo v zemi nemohl se mu již platně opřít; proto nyní si umínil splniti slovo své již vloni dané, že na Čechy a na samu Prahu potáhne a neomylně všechny kacíře potře. Vojsko měl nyní mnohem větší, a nesměl ho nechati bez zaneprázdnění.

Především chtěl se Kutné Hory a jejich dolův stříbrných zmocniti aneb je aspoň zkaziti, aby kacíři nemohli déle z nich bráti posily moci své; a tak 13. února hned po vzdání se hradu Špilberka nastoupil z Brna tažení své do Čech. Táhl přes Litomyšl a Vysoké Mýto, aniž se dobýváním těch pevných měst chtěl meškati; ale krajina vůkol mnoho od jeho vojska trpěla, tvrže Zámorská a Uhersko a mnohé vsi lehly popelem. Smrt a hrůza panovala všude, kudykoliv Uhři táhli, i zdálo se prý mnohým, jakoby již nastával soudný den. Zatím pan Zdeněk ze Šternberka od Jihlavy k Chrudimi přitáhl, a tu ve Slatiňanech leže, Chrudimské předměstí vypáliti chtěl. Ale Chrudimští statečně se mu postavili a své předměstí vypáliti nedali, načež pan Zdeněk ke Hrochovu Týnci táhl a tam s králem Matiašem se spojil. Již

a přitáhl král Matiáš s panem Zdeňkem Chrudimi, a tu si král Matiáš s matem jízdných Uhrův do okolí vyjel, aby vyskoumal a — Čechové jej chytili. Že přestrojen za sprostého pacholka, jsa ostavy jinak chatrné, a při tom dobře luvil, nepoznali ho a zas pustili co neho chasníka. Vysmívali se pak Uhři slné prý hlouposti české, ale Němci že Bůh všemohoucí ostrážal služebníka Matiáš potom Chrudimi ani nedobýval, řes Heřmanův Městec, kterýž od spálen byl, k hradu Lichtenburku erýž mu měl zradou býti postoupen.

to překazili, a Uhři rozdělivše se hnali dné straně k Ronovu, městečku do lólů, na druhé zas podle Běstviny y sestoupili, kdež se před Vilémovem eden proud spojili.

I Jiří obdržev zprávu o vpádu nepřátel, napřed do Kutné Hory pospíchal, měl jen největší starost o hájení po-ého. Tam též volal všechnu brannou y mu ji přivedli co nejrychleji jeho Nastalo podivné hnutí po vsi vlasti, ťtil, že tu jde o věc velikou, že veliké ťenství nastalo. V pátek o sv. Matěji, února vyvedl konečně král Jiří z Kutné jsko své do pole, ale opět v Čáslavi se

Uhři byli již v nížině Čáslavské, ale yby obě vojska proti sobě činily, toho ezachovala se. Uhři měli po levé straně ak zvaných „hor železných“, v kterých i, kdekoliv nějaký průchod zdál se mož- i, kázal udělati záseky, po pravé straně rojily se houfy vojska českého, kte- ý na každou hodinu lidí přibývalo. Zima tá, sněhu mnoho. I nemoha se král i nikam hnouti pro Železné hory byl m o v a najednou českým vojskem ob- Seznav brzy veliké nebezpečí posta- šho u prostřed národu, jehož proti nejvyš byl rozdráždil, neviděl jiné ežli v zastavení boje a u vykroucení se položení svou obvyklou věrolomností a ťtí, počítaje při tom na dobromyslnost ťivou, srdečnou náklonnost k sobě krále Vedl s sebou co vězně pana Albrechta u z Postupic, kteréhož náhodou ně- pochodu do Čech jeho lidé byli zajali. pan Kostka, bratr nebožtíka Zdeňka jako byl milým přítelem krále Jiřího, i těsil zároveň přízní krále Matiáše, a licho, neboť Matiáš nemiloval v skutku be nikoho. I přijal od Matiáše na sebe

poselství ku králi Jiřímu, aby jej ku příměří přemluvil. A jakož starý letopisec píše, Jiří, král ten milostivý, vida Matiáše ztraceného a moha jeho míti tu po své vůli i se všemi pány, svými nepřátely i se Zdeňkem ze Šternberka, a jim odplatiti zlým na zlé — on se dal nakloniti ku smlouvání! Matiáš si žádal smlouvy ze strachu a bázně, vida kterak přibývá králi Jiřímu veliké množství Čechův k vojsku, kteří všickni jenjen hořeli bojechtivostí, žádostivi jsouce skrotiti nepřátely tyto a jim rohy srážeti. A hle král Jiří nedopustil boje, a Čechové proň nesměli na krutého nepřítelě sáhnouti. Smlouvalo se, a druhého dne, bezpochyby 27. února, sjeli se obadva králové ráno ve vsi Úhrově, a vítavše se spolu vešli do jedné velmi špatné chalupy v ty časy spálené, a tam sou sami mezi sebou rozmlouvali, a co sou rokovali, nikdo jest nezvěděl. Jenom když opět vyšli, oznámeno jest, že král Jiří přijal pozvání Matiášovo, aby toho dne obědvali spolu, a Jiří aby u něho byl hostem. Bylby každý spíše opak toho očekával. Vyšvihl se Matiáš na koně a jel odtud se svým komonstvem do Uhelné Příbrami, kdež se připravila hostina. Jiří tam přijel potom za ním se syny svými, a vstoupiv do večeradla podával ruky své předním osobám okolo Matiáše shromážděným, i panu Zdeňkovi ze Šternberka. Ten však nepřijav ruky královské vyhnul se a nahlas řekl, že nedá ruky své kacíři, leda k jeho smrti. Uslyšev takovou surovou řeč král Matiáš hned v žert a smích ji obracel, král Jiří zas dělal se jí neslyšev. Všickni byli sice skutečně ještě v moci krále Jiřího, a přece měli té drzosti, takto k němu se chovati. Možná si pomysliti, jaká asi při tabuli panovala srdečnost a upřímnost, jaká mezi hodovníky veselost, ačkoliv Matiáš prý nahlas mluvil, „že krále Českého má vše rovné potkati.“ Myslil tím bezpochyby tolik, že kdyby král Jiří proti Matiášovi v takové nesnázi se měl octnouti, žeby se mu Matiáš také ku smlouvě a ke všemu dobrému podával.

O tom, jak se oba králové smluvili, zápisu ne učiněno, neboť nemohl prý Matiáš bez urážky papeže a jeho legátův ve spisu poctiti tchána svého titulem královským; a král Jiří ukázal takovou slabost na sobě, že tomu uvěřil, když se mu Matiáš rukou dáním, slovem a ctí svou zavázal, že ho s papežem dokonale smíří, a to ještě na základě kompaktat, když Čechové jen na tom základě poslušni býti chtějí apoštolské stolice. O to se tedy smlouvali králové ve spálené chalupě Úhrovské, a takovou věc Matiáš

když se octnul v pasti, sliboval, o které dobře věděl, že splněna nebude!

Vyšlo později ovšem na jevo, že se Matiaš v Úhrově králi Jiřímu svěřil, kterak papež i císař mu slíbili, povýšiti jej na království Římské, i že Jiřího žádal o hlas jeho kurfürstský a přimluvu u jiných kurfürstův, že mu za to všechny hrady, města a krajiny navrátí, kteréž byl dosud na Moravě a jinde v koruně

České pod se podmanil. Avšak vůči těmto klamným slibům kam se poděla v té chvíli dosud na slovo vzatá opatrnost a chytrost krále Jiřího! Jen jeho slepá náklonnost k svému zeti mohla to způsobiti, že od něho jiné jistoty a podstatnější zástavy nežádal, než toliko ruky, slova a cti takového člověka, od kterého již nejednou šeredně byl oklamán. Jiří upřímně uvěřil tomu, že se tak stane, co mu Matiaš

Matiaš Uherský, sevřen u Vilémova od Čechův, schází se s králem Jiřím v Úhrově ve spálené chalupě 27. února 1469. (Str. 494.)

(37)

sliboval, neměl proto, oč by ještě dále bojoval a čeho by si více žádal: vždyť prý se mu vrátí blahý pokoj zase a žádoucí smíření s celým křesťanstvem!?

Oba králové uzavřeli tedy hned všeobecné příměří v celé české koruně, kteréž prozatím až do velkonočního pondělka (3. dubna) mělo trvati; za toho příměří pak slíbili sobě, že se

24. března i se svými radami v Olomouci sjedou k uzavření konečného pokoje.

Uhři odtáhli od Vilémova v pokoji k Polné, a 1. března muselo se vojsko české k rozkazu krále Jiřího rozejíti zase. Nevrlost Čechův, že bez boje mají se vraceti, kdežto zpupného nepřitele dočista zahubiti mohli, byla ovšem veliká; již prostý rozum každému pravil, že smlouvání v tuto chvíli a s takovým nepřítelem byla

pošetilost veliká, a vesměs ozývali se hlasové, kterak toho litují, že kníže Viktorin jen o jeden den se obmeškal, ten žeby k takovému smlouvání nikoli byl nedopustil. Jedouce domu láli králi Jiřímu a přimlouvali jemu.

Z Polné na hradě, králi Jiřímu odňatém, psali král Matiaš i Zdeněk ze Šternberka téhož samého 1. března listy k Slezákům a Lužičanům, že pokoj jest, i že nemá dále býti válčeno. Tyto listy byli králi Jiřímu na Kutné Hoře v noci na 2. března dodány, a on dav zbuditi „vrchního a přísedního“ posla svého Michala, kázal mu s nimi jeti k Žitavě, aby vojsko, které se zase z Lužice do Čech chystalo, zastaveno bylo. Posel ten dojel do Žitavy dne 3. března o poledni; ale když odevzdal listy své, chtěli mu co podvodníkovi hned na hrdlo sáhnouti. „Vidíme listy a pečeti krále Uherského a pana Zdeňka, a přec tomu nemůžeme věřiti“, tak mluvili Lužičané. Michal snažně prosil, aby se neukvapili na něm, ale posečkali trochu, on že jim neuteče, že ho vždy budou moci trestati, nepotvrdí-li se zpráva jeho. „Kacířova věc musí příliš zle státi, když užívá takových podvodův“, tak psali Žitavští ještě 4. března Zhořelským; ale již 5. března dostali zprávu o příměří z tolika jiných stran, že již o tom pochybovati nemohli. A když se na říšském sněmu v Řezně s mnoha stran velmi neochotně radili, jaké oběti by měli z říše na válku proti kacířům přinášeny býti, přišlo na jednou 10. března psaní od samého krále Matiaše, že s Jiřím z Poděbrad zavřel příměří a že jest po válce. Legát Rovarella rozhněval se nad tím velice a nechtěl tomu také věřiti. Porady sněmu byly však rychle a se strany neochotných údivů sněmu také ochotně skončeny, a Rovarella již 12. března vydal se z Řezna na cestu k samému králi Matiašovi.

Sjezd v Olomouci. Jednání mezi oběma králi.
1469 duben.

Jako Čechové litovali kroku krále svého, že máje nepřátely v moci své, pro marné sliby a klamně naděje bez jich škody dal jim odejti; tak i Němci a též odbojní poddaní krále Jiřího, však z opáčné příčiny, zděšili se nemálo slyše, že Matiaš poznáv moci krále Jiřího musel prositi o pokoj, a že nyní vydání budou takofka na milost a nemilost krále Jiřího, když Matiaš dále válku vésti nechce. Zvláště prý

Vratislavští nyní pocítili strach největší, obávající se nebezpečí a ztrát velikých.

Král Jiří nežádaje pro sebe sám nežli navrácení dávných pokojných časův, a neznaje té vládychtivosti u jiných, kteří čím plnější a neobmezenější vláda jejich bývá, tím méně snášeti umějí uzdy sebe lehčejší, domníval se, že smíření jeho s nepřátely a obnovení pokoje snadné bude, a to byl nejvyšší cíl přání jeho. Avšak to, co nyní následovalo, brzo ho z klamu vyvedlo.

Brzo po propuštění krále Matiaše a po uzavřeném příměří vypravil král Jiří úředníka královny Johanny, rytíře Jana Špana z Baršteina, k markhraběti Albrechtovi Braniborskému a k Francouzskému králi Ludvíkovi XI. U Albrechta měl jednati o to, aby němečtí kurfirstové přijali Matiaše Uherského za Římského krále; avšak ta myšlenka byla Němcům odporná, hlavně proto, že Němci naprosto nechtěli míti cizince a nenémce za krále neb za císaře; jiných pak mnoho příčin a námitek nalezlo se, tak že král Jiří ani v Němcích ani ve Francii nemohl způsobiti ničeho ku prospěchu Matiašově, z čehož i sobě samému slibovaného prospěchu dosáhnouti doufal.

Dne 24. března měl se podle umluvení počíti sjezd v Olomouci, a nezačal se; Matiaš totiž předstíral, že právě nastávající svátky velkonoční jemu v tom překážejí, aby do Olomouce dojel, i žádal za prodloužení příměří až do 11. května. Podivno, a lonského roku nastávající svátky nebyly mu překážkou, vydati se proti Jiřímu z Prešpurka v pochod do vojny. Matiaš užil toho času, aby všecky přední osoby své strany svedl do Brna, i aby se s nimi napřed umluvil. Do Brna tedy přijeli legát Rovarella, bosák Gabriel Rongoni, arcibiskup Vítěz, biskup Jagerský a dva vyslanci od císaře. Rovarella v největším rozčilení hrozil králi Matiašovi klatbou, jestližeby chtěl skutečně s kacíři mír uzavřiti; Matiaš na splnění Vilémovských úmluv ovšem snad ani nepomýšlel, ale nicméně počal divně mluvit, jakoby se mu již hrubě ani nechtělo déle válku vésti proti kacířům, když z ní neměl ani užitku ani slávy. Náčelníci katolické jednoty byli nemálo zděšeni, neboť v uzavření míru viděli svou záhubu. Ale důvěrníci královi poučili je brzy, chtějí-li, aby jich král neopustil, že by ho měli k sobě přivázati svazkem silnějším než dotud. Tomu se rozumělo tak, že krále omrzelo již vésti válku s Čechy pro pouhé jméno protektora katolíkův, leč by jej katolíci České koruny již za Českého krále zvolili.

V takovém rozpoložení myslí přijel král Matiaš dne 6. dubna 1469 do Olomouce v průvodu řečených praelátův a pánův, též pana Zdeňka ze Šternberka, Jana z Rosenberka, pana Bohuslava ze Švamberka, Jindřicha z Plavna, Jindřicha z Hradce, Dobše z Bozkovic a jiných, i asi 3000 lidí branných. Již hezky dlouho před tím čekal na Šternberce moravském u pana Albrechta Kostky z Postupic král Jiří, a byli při něm jeho dva synové Viktorin a Jindřich, též Konrád Černý, kníže Olešnický, Přemek, kníže Těšínský, oba bratři Ctibor a Jan Tovačovští z Cimburka, Petr Kdúlinec, Beneš z Weitmile, Bernard Bírka z Násilé, hejtman Opavský, Jiří Stoš z Albrechtic a jiní. Jsa na Šternberce učinil král Jiří dne 4. dubna veliké milosti městu Uničovu za jeho posud dokázanou věrnost a stálost. Nabízelo se králi Jiřímu, aby se se svými pro pohodlnější vyjednávání v klášteře Hradišti usadil, kdež by byl ovšem pod mocí Matiašovou, avšak Jiří toho odepřel, a králové napotom jen pod širým nebem v poli mezi Olomoucí a Šternberkem se sjížděli.

Rokování počalo hned 7. dubna, a trvalo do 1. května 1469. První schůzka dne 7. dubna odpoledne pod stany v poli byla ovšem slušná a přátelská; králové dlouho spolu mluvili beze svědkův, a podvečer, když se Matiaš do Olomouce vracel, vedl s sebou všechny pány nahoře jmenované, kteří s králem Jiřím byli přijeli, aby druhého dne v Olomouci s papežskými legáty Rovarellou a Rudolfem vyjednávali; neboť Matiaš byl ve spálené jistbě Uhrovské Jiřímu se zaručil, že jej smíří s papežem. Hostil ty pány král Matiaš nad míru slušně a velmi laskavě k nim se choval, tak že se toho již strana jeho lekala. Rovarella však s kacíři do žádného vyjednávání dávati se nechtěl a hned vyhlásil v Olomouci interdikt, pokud oni ve městě se zdržovati budou. Pročež museli pánové strany krále Jiřího bez pořízení a s hanbou z Olomouce zas odejít; nepřátelům se ulehčilo a velikou radost z toho měli.

Tím způsobem nemohlo se tedy nikam přijíti, a král Matiaš počal sám dne 10. dubna s českými vyslanci u sebe vyjednávat, přinutiv oba papežské legáty, aby byli aspoň přítomni. Legátové žádali, aby se Matiaš sám o to přičinil, by dle slibu svého Jiřímu slyšení u papeže spůsobil, které by ku smíření vésti mohlo. Legát Rovarella nechtěje s nikým mluvit, dal jenom cedulku radám krále Jiřího podati, na níž napsáno bylo 11 článkův co výminek,

jež by Jiří vyplniti měl, chce-li aspoň umřít co král a pokoj míti v zemi své. Vizme, jaké výminky se podávaly králi Českému, který teprv před šesti týdny celou moc sobě nepřátelskou zahubiti mohl a velikomyslně krále Matiaše beze škody byl propustil. Žádalo se 1) aby Jiří s rodinou sám k Římské víře se obrátil; 2) aby všechny církevní statky církvi vrátil a zavazené vyvadil; 3) aby král Uherský ustanovil arcibiskupa v Praze, opaty, probošty a sluby boží, kteří by církev katolickou opět zvelebili a kacířství vypleli; 4) aby Jiří ve spojení s králem Matiašem o obrácení zavedeného a bludného lidu vhodnými prostředky se přičinil; 5) aby arcikacíř Rokycanu legátům do rukou vydal; 6) aby hned krále Matiaše za syna přijal; 7) aby Matiaš vše co má, podržel a byl ochrancem; 8) aby Jiří hned svým všem kázal přísahati věrnost králi Uherskému co svému nástupci na trůnu Českém; 9) aby pokud živ jest, byl a slul králem a požíval titule a důchodův; 10) aby císař měl pokoj, a 11) aby statky katolíkům odňaté jim navraceny byly. Zdá se, jako by byl Rovarella myslil, že bůh ví jaké ústupky těmi články činí; ale král Jiří poznal, jak dalekou ještě má cestu ku smíření se s Římem.

Několik dní bylo všechno další jednání zastaveno. Nicméně král Jiří hořel touhou po pokoji, a vůči takovým děsným požadavkům strany církevní myslil, že ho dosáhne snad přece jinou cestou. Odhodlal se učiniti krok, kterýž snad srdci jeho byl nejtěžším. Poslal dne 13. dubna do Olomouce dva rady své, Petra Kdúlinece z Ostromíře, kališníka, a pana Beneše z Weitmile, katolíka, aby se pokusili, s panem Zdeňkem ze Šternberka jednati a ku smíření jeho nakloniti.

Tito přišedše do hospody řečeného pana Zdeňka v Olomouci a byvše od něho k sobě připuštěni, oslovili ho prosíce, aby pomohl uvesti království České opět ve svornost a vzal sobě k srdci obecné dobré koruny a národu Českého, jako dříve. Vhodno jest, uvesti zde celou jeho s nimi rozmluvu, z níž se poznává celá ošemetnost jeho povahy. On jim na takovou prosbu odpověděl takto, řka: „Víte vy dobře, že jsem já starával se o čest a dobré koruny nade všechny jiné lidi, a nelitoval v tom práce ani úsilí.“

Na to Kdúlinec: „A pokud ste tak činili, milostivý pane, stálo království dobře, a Vaše Milost považována byla za místokrále a za otce říše; ale když ste se odvrátili a po-

stavili proti království, uvedli ste na ně zkázu a záhubu.“

Pan Zdeněk: „Kdúlinče, já neuvedl záhubu na zemi, ale pán váš a vy, ano vědomo jest, že ste obehnali zámky mé a počali ste válku, a já musel brániti se násilí. Však to vše způsobil zlořečený pán váš svou křivou přísahou, a spravedlivý bůh dopustil na vás to pro něho, an i s pomocníky svými nešlechtně připravil o život milostivého někdy pána našeho krále Ladislava, jakož známo jest celému světu, a pokud stačí hrdla naše, nezůstane bohda bez pomsty.“

(Tuto sluší znamenati, že pan Zdeněk byl za času smrti krále Ladislava ve Francii, pročez o způsobu té smrti sám nic nemohl věděti a svědčiti. Jestliže však po návratu svém přesvědčil se o vině, kterou nyní dával králi Jiřímu, tu nepochopitelně, kterak mohl bez viny sám první dávati mu hlas na království, když bylo volení krále nového, a kterak mohl potom po tolik let býti jeho prvním radou. Z toho viděti, že teprv později zlost a nenávisť otevřely srdce jeho tomu jedovatému nařknutí krále Jiřího, kteréž vyšlo od Němcův; v tu dobu byl právě také u Matiaše Uherského v Olomouci přítomen hlavní vynálezce té lži o otrávení krále Ladislava, Jan Roth, někdy sekretář krále Ladislava a nyní po Rudolfovi z Rudesheimu nový biskup Labodský. Tato okolnost dobře vysvětluje, proč pan Zdeněk právě nyní teprv počal o Ladislavově smrti mluvit.)

Na to opět Petr Kdúlinec řekl: „Milostivý pane, neračte tak těžce a náruživě počínati sobě proti pánu vašemu i našemu, ale račte býti raden a pomocen, aby přišlo ku pokoji a k jednotě opět.“

Zdeněk: „Má-li býti pokoj a jednota, musíte vy prvé věřiti, jako jiní křesťané, a býti papeže poslušni, sice veta bude po pokoji zase. Všecky ty zápisy, sliby a přísahy, kompaktaty a co toho více, nic nebudou na plat. Kdo mluví k pokoji s kacíři a nechává jim víry jejich, jest nešlechtný zkurvysyn.“

Na to chtěl mluvit pan Beneš z Weitmile, katolík, avšak pan Zdeněk zakřikl ho řka: „Styď se v hrdlo své, Beneši, že pomáháš sám proti své víře; vždyť jsi ty horší, nežli žid nebo kacíř.“

Beneš řekl, že nemluvil ani jednal proti víře, ale že mluvil a jednal o dobré pána svého. Tu zas pan Zdeněk: „A neslyšíš-li, že jest o víře řeč?“

Beneš umkl a nemluvil více, ale Kdúlinec přebral slovo řka: „Pravíte, pane, že nebude pokoje v zemi, pokud my nesrovnáme se s vámi u víře: ale nežli toho dovedete, octnete se dávno i semnou buďto v nebi nebo v pekle.“

Zdeněk zase: „Kdúlinče, odvážím se za to své přísahy a víry, že budu-li já jen dvě

léta mocen vši té pomoci, kterouž máme nyní pohromadě, pán náš milostivý i jiní páni a města, tak aby všickni byli mne poslušni, a nedovedu-li toho za dvě léta, že vaší víry v celém království nikdo veřejně ani jmenovati nebude směti, pak mne třebaš upalte.“

Mezi tím bylo do komnaty k pití přineseno, a pan Zdeněk častoval hosti své; potom však na znamení, aby odešli, zvolal nahlas: „Otče nebeský! odpusť mi, že piji s kacíři těmi zlořečenými!“ Užívalťe vůbec pan Zdeněk ze Šternberka slov často divně nezdrových, on první švihák mezi tehdejší českou šlechtou, jinak za onoho času pro svou dvornost a spůsoblost ve mravích tak vysoce chválenou. Rozumí se, že oba vyslancové krále Jiřího ihned od něho odešli.

Král Jiří tedy poznal, že se Zdeněkem ze Šternberka naprosto řeči není. Proto vypravil dne 15. dubna některé rady své opět do Olomouce, aby požádali samého legáta Rovarellu, by se s králem Jiřím sjeti a s ním mluvit chtěl. Rovarella však tomu odepřel, a poslal za sebe Jana Vitěze, arcibiskupa Ostřihomského, o jehož pořízení nic není vědomo.

Kterak odbajná katolická strana v Olomouci potajmu Matiaše Uherského za Českého krále zvolila.

1469 od 12. do 17. dubna.

Již o den dříve, nežli pan Zdeněk ze Šternberka dostal návštěvu od vyslancův krále Jiřího, tedy 12. dubna, učinil on sám rozhodný krok v ohledu na zvolení Matiaše Uherského na trůn český. Tím se vysvětluje, proč byl ve svých řečech s vyslanci tak urputný. Vlastně počalo se již 7. dubna v Olomouci o tom jednati, když králové právě ponejprv v poli se sjeli. Přišli totiž údové katolické jednoty do bytu biskupa-legáta Rudolfa z Rudesheimu, i počali mluvit o potřebě, aby měli krále a pána zase. Někteří chtěli tu věc sice ještě odložit, ale tu zvláště poslové měst odbojných nechtěli déle čekati, žádajíce legáta, aby ta věc hned na místě byla v uvažování vzata. Legát kázal jim čekati na výsledek, jaký bude míti rokování obou králův v poli.

Však již dne 12. dubna shromáždili se titíž jednotníci zase, a tu pan Zdeněk ze Šternberka první se ozval delší strojenou řečí, ukazuje k tomu, kterak král Matiaš již tolik obětí pro ně přinesl, aniž by jaké odměny

za to požil, a že jest se báti, aby snad přinucen jsa vrátiti se do království svého, nepustil je opět; že oni za to dobrodiní, že je vzal v ochranu svou, nemohou mu podati jiné náhrady, nežli prositi ho, aby ráčil se uvázati v královské důstojenství nad nimi; takové že jest zdání a celá vůle jeho, — i prosil, aby každý z nich dal věděti, jaký jest jeho v tom úmysl. Legát Rudolf hlasoval první, řka, že pravdu mluvil pan Zdeněk, vrchní vůdce jednoty, a proto že také k tomu cele přistupuje. I biskup Tas z Bozkovic mnil, že jest slušné a spravedlivé, aby Matiaš mimo všechny jiné povýšen byl na království České. Pak hlasovali pan Jan z Rosenberka a jiní korouhevní páni čeští a moravští, po nich čeští praelati a radní páni Vratislavští a Svídníční, konečně města moravská, naposled poslové z dvou českých měst, z Plzně a z Budějovic. Byl tedy Matiaš hned toho dne dokonale zvolen za krále Českého. Pod nejvyšší klatbou každý se musel zavázati, že ten skutek zachovají v tajnosti, až Matiaš sám v tom svou vůli projeví. Legát-biskup Rudolf, biskup Tas, pan Zdeněk ze Šternberka a Jan Zajíc z Hasenburka šli pak vyzpytovat vůli Matiašovu.

Králi Matiašovi nyní kynulo zralé jablko, aby mu do klína padlo; uměl té příležitosti výborně užiti. Dne 13. dubna nedával ještě jiné odpovědi, než že se musí dříve se svými věrnými poraditi. Dne 14. dubna připustil k sobě výše jmenované praeláty a pány, a dal se s nimi již u vyjednávání, předstíraje mnoho příčin, které jakoby mu bránily přijmouti nabídnutý trůn. Když pak nař tím snažněji naléhali, žádal, aby se mu zaručili spolu s legáty papežovými, že dostane od Německých knížat na pomoc 12.000 jízdných, aneb tolik peněz, kolik by na tolik žoldnéřův naložení musel, což by dělalo as 250.000 zlatých. Tu počal se s ním pan Zdeněk smlouvat, a po dalších řečech řekl Matiaš, aby čeští páni s legáty mluvili, ať mu aspoň 200.000 zlatých ze všech zemí vůbec pojistí, a on že se uváže v království, vyplnění kacířství a od nich ani od papeže ni o peníze více nepožádá. Když to legátovi Rovarellovi řekl, odbyl je tento řka, že o volení nového krále od papeže nižádného poučení nemá, a že se do toho vkládati nemůže, aby se v té věci k druhému legátovi, Rudolfovi, biskupu Vratislavskému obrátili, ten že má o tom moc, ať jí tedy sám užívá. Nemohli přijíti k žádnému konci.

Potom 17. dubna dal se českých pánův

Matiaš tázati, proč od nich odpovědi nedostává, a zdali snad o něm již zapomněli? Svolali se jednotníci proto u legáta Rudolfa, a ten jim vypravoval o Rovarellovi, že ten sám již o tom s králem mluvil a jemu objevil, jaké asi pomoci z Německé říše by mohl dostati; peněz prý Němci nerádi ze své země vozí, a raději za ně lidí do pole staví; však že oba legátové králi mohou slíbiti, že se jak u papeže, tak u císaře a kurfürstův seč jsou, přičiní, aby mu jak nejhojnější pomoc přišla. Když to všecko legát Rudolf jednotníkům pověděl, zdvihli se téhož dne 17. dubna všickni, a majíce oba legáty v čele šli prosit krále Matiaše, aby ráčil býti Českým králem ovšem bez položení těch výminek vzhledem pomoci, zvláště zas pan Zdeněk ze Šternberka jal se líčiti politování hodný stav koruny české, on, Matiaš, že prý jediný zase povznesti ji může, a oni všickni že chtějí býti jeho věrnými a poslušnými pomocníky. Tu se tázal král Matiaš, je-li to všech přítomných mysl a vůle? Odpověděli všickni hlasitě, že jest. On na to: „Pane Šternberku, čeho na mne žádáte, jest věc veliká a požaduje zdravého uvážení. Potáží se s radami svými a s pány legáty, a pak vám dám milostivou odpověď.“ Pan Zdeněk prosil opět, aby neráčil dalšími odklady zarmucovati svých věrných, dodáváje slova řka: „Mírněji bude s námi naloženo, káže-li Vaše Milost nás všechny hned zvěšeti na místě, nežli setrvá-li déle ve svém odporu,“ i napomínal legáty, aby se také přimlouvali, což se i stalo. Tak se zdráhal král Matiaš na oko, aby tím jistěji dosáhl, čehož jeho vládychtivá mysl již dávno si přála. Povolal tedy pana Zdeněka k sobě do zvláštního pokoje; pan Zdeněk tam za králem vešel, ale po malé chvíli pootevřev dveře volal, aby tam také jiní přednější jednotníci vešli. Když pak se vrátili od krále, zvěstoval pan Zdeněk všem ostatním, že král Matiaš jim kázal dobré mysli býti, že jim dá odpověď svou napsanou po německu a po česku, a že bohdá budou míti brzy krále a pána. Tím bylo volení krále Matiaše již jako přijato toho samého dne 17. dubna; co potom ještě následovalo, byly pouhé obřady.

**Poslední sjezd krále Jiřího s Matiašem Uherským.
Další jalové rokování.**

1469 od 20. dubna do 1. května.

A král Jiří nemaje ani tušení o zrádném počínání svého milého zetě Matiaše, čekal na Moravském Šternberce vždy ještě konce zapo-

četého s ním rokování. Třetího dne po onom rozhodném a osudném přijetí volby na království České, 20. dubna, žádal král Matiaš ještě jednou na oko přátelsky sjetí se s králem Jiřím. Opět rozbity jsou stany pro oba krále a jich komonstvo na poli asi jednu míli za Olomoucí. Dojel tam dříve král Jiří se svými radami a v průvodu do tisíce lidu

Výjev z poslední schůze krále Jiřího s Matiašem Uherským na poli před Olomoucí (28)
20. dubna 1469.

svého branného, i čekal dlouho, nežli se přiblížil z Olomouce král Matiaš. Přijížděl se svými uherskými pány, s panem Zdeňkem, s ostatními jednotky a také v průvodu tisíců ozbrojených bojovníků svých. Tu král Jiří a jeho věrní hned mohli spozorovat, jaká proměna se mezi tím byla stala v chování Matiašově. Král Jiří vyjel mu naproti k uvítání s knížaty Konrádem Černým Olešnickým

a Přemkem Těšínským, a když se přiblížil ssedl s koně očekávaje ho. Kázala to zdvořilost Matiašovi, aby také s koně ssedl a proti němu šel; avšak on pobodna koně ostruhama, až se spínal, dělal jako by koně zplašeného nemohl držeti, a ani nepozdraviv Jiřího přímo do svého stanu letěl. Veliké potěšení měli z toho jeho stranníci, a žluč zakypěla v těle každého věrného Čecha, který této hře byl

přítomen. Nevědělo se ještě bezpečně, že Matiaš falešnou hru provozuje, ani kdo tužil, že jako k předešlým tak i k této schůzce přijel s pancéřovou košilí pod svrchním oděvem. Aby však zakryl své pravé smýšlení dělal se jak obyčejně přívětivým a králi Jiřímu oddaným, byl pln veselých šprymův a mluvil nahlas, že kališníky i oblatkáře (pod jednou) k tomu přivede, aby byli spolu dobří přátelé. Potom byl společný oběd, i vystoupili před královskou tabulí dva blázni mužíci obou králův, aby spolu před očima všech hodovníkův zápasili, kdo koho přemůže, jako pro nápodobení obou válečnických stran. Čech byl prý urostlejší, Uher složitější, a vítězství dlouho bylo pochybné. A když tak spolu zápasili, obstoupení jsouce diváky strany české i uherské, tu jeden se strany české nastrčil Čechovi ruky, aby neupadl. Však v tom přiskočil pan Zdeněk ze Šternberka celek rozkacen k tomu, kdo českého mužíka od upadnutí zachránil, a pohlavkoval jeho. Čechové za stolem královským sedící a okolo bláznův stojící hned vyskočili vzhůru a málo chybělo, byl by se zápas bláznův obrátil v opravdivý boj mezi stranami v tomto shromáždění. Všichni byli rozkvašeni a nepřišlo k žádnému jednání; oba králové rozešli se velmi chladně, aniž se od té chvíle na tomto světě více osobně spatřili.

Král Jiří vrátiv se se svými do Šternberka, opustil to místo již 22. dubna, a odebral se do Uničova vždy ještě čekal na konečné uzavření smlouvy. Pustě mimo sebe všechny články od legáta Rovarely prvé předložené, dal sepsati jiné články, pod kterými chtěl s Matiašem v mír vejíti, i poslal s nimi pana Albrechta Kostku z Postupic a pana Beneše z Weitmile do Olomouce, aby je králi Matiašovi a legátům dodali. V nich zajisté byly jen takové žádosti, které Matiaš, když byl u Vilémova v úzkých, králi Jiřímu vyplnití slíbil. Avšak když se král Matiaš o žádostech s legáty radil, nebylo při urputnosti s Římské strany ani trochu naděje, že se jim vyhová, ačkoliv byli tu v Olomouci zase poslové krále Kazimíra Polského, kteří všemožně se přičiňovali, aby se stalo smíření. Na žádost o smíření s papežem omlouval se tedy král Matiaš králi Jiřímu, že mu legátové v tom ničeho učiniti nedají, a k jiným žádostem jenom tolik připustil, že se příměří prodlouží jen do začátku roku 1470, že zajatí obou stran na závazek se propustí, a dobývání měst Uherského Hradiště, Ostrova a Týnce sice že přestane, by se na ně potrav dodati mohlo,

ale bašty, jež Uhři okolo nich nastavili, že zůstanou ve stavu svém.

Město Týnec, nyní pouhá ves nad řekou Moravou mezi Břeclaví a Holíčem na samých hranicích uherských, náleželo moravským rytířům z Mošnova spolu pánům na Buchlově, věrným služebníkům krále Jiřího.

O tom všem učiněna smlouva opět toliko ústní a rukou dáním stvrzena, neboť král Matiaš se vymlouval, žeby ve psané smlouvě nesměl Jiřímu dáti královského titulu. Když pak byla dne 1. května katolické jednotě ohlášena ta smlouva, většina ji schvalovala, ale někteří reptali na povolené příměří. Král Jiří pak z Uničova do Čech se obrátil.

Kterak odbojníci v Olomouci veřejně Matiaše Uherského za Českého krále přijali.

1469 od 1. do 3. května.

Sotva král Jiří poněkud upokojen opustil půdu moravskou, již se děly v Olomouci věci, kterými dozrálo dílo potajmu proti němu počaté. Téhož dne 1. května totiž, když katolické jednotě ohlášen byl výsledek vyjednávání s Českým králem, ozval se dolehlivěji než dotud nárek údův též katolické jednoty, nemohoucích se dočkat té chvíle, aby měli Matiaše Uherského již za skutečného krále Českého. Matiaš odbyv lichým smlouváním krále Jiřího, znamenal ovšem, že již jeho doba přišla, i slíbil svým voličům, že jim pozejtří dá svou konečnou milostivou odpověď; zároveň však všechny přítomné v Olomouci údy jednoty k hostině a k radovánkám pozval, což bylo znamením, že král Matiaš ovšem hodlá jejich touhu ukojiti.

Pozejtří po té hostině, dne 3. května, sešli se tedy časně z rána všichni praelati, páni a poslové měst v biskupském hlavním chrámě u sv. Václava. Tam se počala mše vzýváním ducha svatého; a když bylo po mši, zdvihl se pan Zdeněk ze Šternberka, a vyzvav všechny české pány, aby dohromady sestoupili, měl k nim řeč o tom, kterak jest veliká potřeba, aby se již opatřili hlavou a králem křesťanským, jenž by lépe nežli zlořečený kacík Jiřík posloužil obecnému dobrému a zachoval všechny stavy při právech a svobodách jejich; žádal tedy všechny přítomné, aby se napřed každý pomodlil, v srdci svém vroucně odříkaje otčenáš, a pak aby své hlasy, koho za krále mítí chtějí, řádně odevzdali. Sebral potom hlasy, a když nastalo ticho, oznámil pan Zde-

něk nahlas, že nejjasnější Matiáš, král Uherský, jednohlasně zvolen jest za krále Českého. „Jest to vás všech slovo a vůle?“ tak se potom tázal; „jest, jest!“ všickni jemu přisvědčovali. Tu se všickni voličové i oba legátové papežští zdvihli a šli z kostela pro krále Matiáše. Přivedše ho do chrámu roztavili se před trůnem jeho, a pan Zdeněk ze Šternberka oznámil jemu, že zvolen jest za krále Českého, a že on, pan Zdeněk, ve jménu všech přítomných i celé koruny České prosí, aby jim ráčil býti milostivým králem a pánem. A král Matiáš ráčil jim odpověděti takto řka: „Hledíce ku pokorné vaší prosbě, chceme Bohu všemohoucímu ke cti a chvále, stolici Římské k libosti, k posílení víry křesťanské a k obecnému dobrému slavné koruny české učiniti tak, a býti pánem a králem vaším.“

Tu zas pan Zdeněk děkoval ve jménu všech velmi pilně, potom pozdvihna hlasu kázal, aby se všickni utišili a řekl: „Praelati, páni, rytířstvo a města! Zvolili a přijali sme nejjasnějšího pána Matiáše krále Uherského na království České: je-liž to vaše vůle a vaše slovo?“ „Jest“ odpovídali všickni nahlas, a opět učinil tutéž otázku, i opět odpovídali „Jest!“ a potřetí zas tak. Tu vstali biskup-legát Rudolf z Rudesheimu a arcibiskup-primas Ostruhomský Jan Vítěz, vzali skvostnou knihu evangelíí, a dali králi Matiášovi na ní přísahati na zachování práv koruny České a všech práv a svobod, jichž stavové té koruny požívají. I skončil se ten obřad zpíváním Te deum laudamus.

Tak byl zvolen král Matiáš Korvín od české strany odbojné za krále Českého proti pravému králi, jeho tchánu a dobrodinci, Jířimu z Poděbrad! Scházela však korunovace, proto že koruny v moci své neměli, ale hned všickni přítomní přísahali novému králi věrnost a poddanost.

Nový král jal se pak ještě téhož dne 3. května 1469 jmenovati nejvyšší zemské úředníky: pana Zdeňka ze Šternberka učinil nejvyšším hejtmanem království Českého, Jana z Rosenberka nejvyšším komorníkem, Jana Zajíce z Hasenburka nejvyšším kancléřem, Bohuslava ze Švamberka nejvyšším hofmistrem, Oldřicha Zajíce z Hasenburka nejvyšším sudím, Buriana z Gutšteina dvorským sudím, Viléma z Ilburka podkomořím, Jindřicha z Hradce komorníkem královým, Dobrohosta z Ronšperka prokuratorem královským a Jana z Vrabí nejvyšším písařem. I byly veliké radovánky

a hody toho dne v Olomouci; podzemními trubkami prýštilo se po náměstích víno pro chudého i bohatého; k tabuli pro 400 osob přistrojené bylo již napřed z Uher přivezeno královo zlaté a stříbrné stolní náčiní, jemuž se všickni velice obdivovali, a jehož cenu znatelové pokládali na dvakrátstotisíc zlatých. Všickni jednotlivci byli toho dne nad míru rozradostněni, neboť již nazývali Matiáše králem svým, který ovšem byl jim rukojemstvím za to, že jejich věc zvítězí. Proto také vypravili z Olomouce množství psaní do všech zemí, zvěstující s velikým plesáním skutek svůj, že krále Matiáše za Českého krále zvolili a jemu co pravému králi svému věrnost přísahali. Starý český létopisec však o tom všem napsal, „kterak prý to byl skutek velmi směšný, ano prý Matiášovi trudno bylo do Prahy přijeti, ani na Karlštejn, aby české koruny sobě dobudá, mohl se právě a ne lživě Českým králem psáti“.

Král Matiáš hned z Olomouce všecky Slezáky a Lužičany do Vratislavi kázal sezvati, že tam neprodleně přijede, aby od nich přijal přísahy věrnosti; Moravanům a svým Čechům zas položil sněm na 24. června do Brna. Do Vratislavi ne tak pro uvázání se ve vládu jako proto nejvíce vydal se, že tam k jeho žádosti Bedřich, Braniborský markhrabě a kurfürst slíbil přijeti; neboť Matiášovi záleželo nyní na tom, aby se spřiznil netoliko zase s císařem, ale i s dotčeným markhrabětem a s knížaty domu Bavorského, jichžto podporou doufal dosáhnouti ještě vyššího vrcholu slávy své. Nastoupil tedy z Olomouce cestu do Vratislavi ve skvostném průvodu papežských legátův, poslův císařských a velikého počtu předních důstojníkův a dvořanův svých, jichž bylo i s komonstvem do dvou tisíc osob. Dne 25. května 1469 přijel před Vratislav, avšak jeho mistr hvězdářský řekl, že zle bude, vejde-li hned toho dne do města, že musí do zejtrka čekati. Tedy tam s velkou slávou dne 26. května vjel, a již 31. května skládali mu Vratislavští přísahu věrnosti. I všecko město Vratislavské oplývalo radostí a hrdostí, neboť si jeho obyvatelé nemálo na tom zakládali, že oni byli první původci, že se Matiáš na královský trůn český dostal, a že tudíž nastane blaho a že bude slávy bez konce. Dne 1. června slavilo se processí Božího těla, a nebylo prý nikdy ve Vratislavi tolik nádhery a lesku, jako při tomto processí. Šest knížat neslo nebesa, pod kterýmiž biskup-legát Rudolf šel se svátostí v rukou; za ním kráčeli král Matiáš, po jeho boku markhrabě Bedřich Braniborský a legát

Rovarella, a dále šli dlouhou řadou praelati, knížata a ostatní vznešené panstvo. Však ne všickni Slezští knížata ochotně a dobrovolně do Vratislavi přišli skládat hold svůj Matiašovi, a museli býti k tomu připuzeni hrozbou, že brannou mocí navštívení budou; Bedřich zas, Braniborský markhrabě, byl by chtěl dáti Matiašovi hlasu svého kurfürstského na království Římské, kdyžby se s ostatními kurfürsty srozuměl, avšak k užšímu spolku brannému s ním vstoupiti žádným obyčejem nedal se namluviti. Jenom Bavorští knížata, dříve spojenci krále Jiřího, ochotně vstoupili s Matiašem ve smlouvy proti Jiřímu, jemuž tudíž počali také královského důstojenství upírati.

Kterak proti Matiašovi král Jiří dal voliti Vladislava, syna Kazimírova, za svého nástupce v království Českém.

1469 červen — červenec.

Když se král Jiří o tom dověděl, co proti němu král Matiaš v Olomouci hanebného provedl, a že jest od něho ošemetně podveden, tu šel na mysl jeho žel hluboký, bolestný a nezapomenutelný, tím více, že byl uvěřil svému nešlechtnému zeti proti radě a vůli všech svých věrných rádcův. Nyní teprv poučil se, že Matiaše ne jak dosud dobrotou a trpělivostí, ale válkou sobě dobývati musí, nyní teprv přišla mu vyšší ráznost, kteréž ovšem užiti měl hned od počátku rozbrojův. Od té doby neměl větší touhy, nežli pomstiti své křivdy na Matiašovi, i aby to mohl, hotov byl odříkati se všech jiných svých nadějí, všem žádostem jiných nepřátel povoliti a s nimi se smířiti.

Proto svolal na počátku měsíce června 1469 všechny stavy koruny české na sněm do Prahy, na kterém dal Vladislava, syna Kazimíra, krále Polského, za svého nástupce na českém trůnu zvoliti. Tím se odřekl naděje, aby jeho synové a potomci v královské důstojnosti pokračovali, ale sám nemohl trůnu se odříci, aby mu zůstala možnost potrestání zrady Matiašovy.

Však dříve, nežli se stala volba mladého Vladislava, proveden jest ještě jiný památný skutek na tomto sněmě, totiž důkladná oprava českého mincovnictví, kteráž byla dne 5. června zápisem stvrzena a do desk zemských vložena. Nepoctivost tehdejších knížat, kteří nepřestávali lehkou a špatnou minci raziti, pře-

kázela ustavičně tomu, aby se v české koruně mincovnictví mohlo zase ustáliti, jakkoliv král Jiří již před léty této věci byl svou péčí věnoval. Nyní pravil král v zápisu svém, že jakkoli těžké a veliké musel vésti náklady na hájení koruny a království, hotov jest nicméně i se znamenitou ujmou a škodou svou, přinesti tu obět pro obecné dobré, ku kteréž žádný z předkův jeho skloniti se nedal; totiž že ražení mince má se díti napotom cele podle té míry a těch zásad, kteréž ustanoveny byly pod králem Václavem, tak že 24 grošův českých opět má státi za jeden zlatý uherský, to jest pozdější dukát, a 18 grošův za 1 zlatý rýnský. Drobných peněz že má jíti 12 na 1 groš, a dva haléře za peníz. Aby se pak staré lehké mince z oběhu vzaly, ustanoveny jsou ve všech královských městech měny, a na staré groše v dlužních úpisích byl tehdyž ponejprv vynalezen zcela novověký způsob polouletní škály. I bylo vše skutečně tak provedeno, jak to král zamyslel, a jest ku podivení velikému, že tak blahodinná a nákladná oprava mincí provedla se u prostřed neslýchaných bouří válečných, kterými česká koruna zmítána byla až do svých nejhlubších kořenův.

Že pak král Matiaš tehdyž právě počal raziti svou novou minci pro Moravy, Slezáky a Lužičany, kteráž všeobecnou nespokojenost způsobila, zapověděl král Jiří velmi přísně, aby se v Čechách všechny cizí mince nebraly, vyjímaje toliko nové groše Míšeňské, jež vydávali Saští knížata, a jichž cena určena byla za pravou polovici groše českého.

Po vyřízení této záležitosti přikročili sněmovníci k žádosti králově k volení budoucího krále. Pravilo se, že král Jiří, ačkoliv se ovšem ještě nalézal v nejlepšímu věku mužské síly, jest skutečně churav a že má čím dál tím více obtížené tělo, že i samo pohybování stávalo se mu co den nesnadnější. Bylo tomu v skutku tak, ale celý svět věděl, že špatné zdraví není hlavní příčinou, proč by se nový král měl voliti, ale že toho politika vyžaduje. Co do osoby královice Vladislava předkládáno stavům, že lépe míti Vladislava co královice Polského za krále, nežli kteréhokoliv Němce neb cizozemce, neboť že podává naději, že skrze něho sláva Českého národu a slovan-ského jazyka povýšena bude. Nebylo různého mínění mezi sněmovníky, a Vladislav Jagajlovic, králevic Polský, nejstarší syn krále Kazimíra Jagajlovice, vnuk někdy

Vladislava Jagajla, přijat jest za budoucího krále Českého.

Král Jiří přidal k tomu ještě články, aby on sám ještě až do smrti kraloval, královně Johanně, jeho manželce, a jeho synům aby statky a práva jejich v České koruně zachováni a hájeni byly, král Kazimír a syn jeho Vladislav aby přičiňovali se o smíření a pokoj všech Čechův pod obojí u papeže, aby v zemských a dvorských úřadech všickni byli potvrzeni, kteří těmi úřady skutečně vládli, a nikoliv ti, kteří v Olomouci na jalovo k nim byli jmenováni, a ještě některé podobné. Později přidána k tomu ještě žádost, aby králevic Vladislav zasnoubil se s Ludmilou, nejmladší dcerou krále Jiřího, teprv jedenáctiletou.

I vypravil hned po sněmu král Jiří slavné poselství do Polska, aby králi Kazimírovi zvolení jeho syna na trůn český a k tomu připojené žádosti a přání ohlásilo. Byli pak v čele toho poselství pan Ctibor Tovačovský z Cimburka, pan Beneš z Weitmile, katolík, a kněz Pavel, probošt Zderazský, králův tajemník. Krále Kazimíra a jeho dvůr zastali v městě Radomi v první polovici měsíce července; i byla veliká radost při polském dvoře, jenom královna Alžběta Habsburská, Vladislavova matka, nechťela k poslední žádosti svoliti, aby se totiž Vladislav s Ludmilou Poděbradovou zasnoubil, protože byla kacířka. Nejvíce v tom královnu potvrzoval kněz Dlugoš, kanovník a dějepisec, který Čechy pro jejich kacířství náruživě nenáviděl. Proto nastaly v tom nějaké obtíže, a odpověď měla se teprv na polském sněmě v Petrkově dáti. Pan Ctibor Tovačovský zamiloval si však mladého královice Vladislava v té míře, že se stal jeho nejhorlivějším přívržencem, a také hlavně to potom způsobil, že Vladislav skutečně na český trůn vstoupil. Král Kazimír nabyv nyní již práva na trůn český pro svého syna, ač ještě zcela nesvolil k výminkám, nicméně počal hned v celé říši své zbrotiti, aby hned důrazně toto své právo podporoval; když pak se Matiaš Uherský o tom zbrojení dověděl, a na příčinu toho tázati se dal, odbyť jest odpovědí takovou, „že král Polský nikomu neuš povinen skládati účty z počínání svého“.

Mezi tím když se tedy záměrům krále Jiřího v Polště dařilo, octnul se císař Bedřich III. Opět u velikém nebezpečení se strany svých vlastních poddaných, kterým nikterak vyhověti neuměl. Čeští bojovníci nedávajíce se mýliti nebezpečstvím, kteréž Matiaš Uherský na jejich vlast uvrhl, bojovali v Rakouských ze-

mích jak po straně císařově tak i jeho domácích nepřátel. I Turci učinili v tu dobu na počátku června 1469 z nenadání první svůj zhoubný vpád do císařových zemí. Provalili se z Bosny přes Charvatsko do Krajiny až k Celi ve Štyrsku, i nesčíslné množství křesťanův pobivše 8000 jich do zajetí odvedli. V srpnu zas ještě zhoubnější vpád do Slavonie učinili; boží prst dával výstrahu křesťanům, aby usmyslili sobě a snášeli se raději nežli vraždili se vespolek.

Král Jiří také se nyní o to staral, aby se Matiašův ctižádostivý záměr, by se ještě stal Římským králem, nezdařil, a pomáhal v té věci druhému soupeři o tu hodnost, knížeti Karlu Burgundskému. Opět posloval od krále Jiřího rytíř Jan Špan z Barnšteina jak při dvoře burgundském tak francouzském.

Také v samých Uhřích snažil se král Jiří způsobiti nesnáze a protivenství svému nevdečnému a zlomyslnému zeti Matiašovi. Všickni vyšší stavové v Uhřích byli proti Matiašovi již jak nejvíce popuzeni. Ráznost jeho, již při panování svém v Uhřích užíval, dařila se ovšem výborně, a obecný lid byl mu proto velmi nakloněn; avšak jeho pýcha a bezohledné jednání proti vyšším, ani nešetřil ani stavu, ani věku, ani pohlaví; jeho rozpustilá mysl, když si činíval takoruka šašky i z předních mužův dvora svého, z vážných starcův a zasloužilých vůdcův, urážely a odvracovaly nejednoho od něho a činily ho jim nesnesitelným. Nejhorší již byla Matiašova rozpustilost naproti ženskému pohlaví, které proti němu co králi nesmělo ani cti své brániti. Z časův jeho přebývání v Olomouci a Vratislavi roznášely se obzvláště mnohé pohoršlivé pověsti, a jeden současný český rytíř, Oldřich Kalenec z Kalenice a na Skvořeticích, strany sice kališnické, napsal o něm v satyrickém listu ovšem věc snad nepravdivou, nicméně významnou, že v Olomouci někteří duchovní prý vyhlašovali panny, s nimiž Matiaš obcoval, za čisté a neporušené. Že pak nyní Matiaš proti Čechům od Uhrův opět a opět pomoci požadoval, opatření proti Turkům však zanedbával, rostla nespokojenost Uhrův až tak daleko, že i o jeho svržení s trůnu přemýšleti počali. Těm myšlénkám i král Jiří hověl, a byl v tom s Kazimírem Polským tak jednomyšlný, žeby si oba králové byli ochotně k tomu cíli ruce podali. Nepřišlo však k výbuchu v Uhřích, proto že král Matiaš o tom zvědév, všecko záhy udusil a překazil.

Druhá válka s Matiašem Uherským.

1469 červenec — listopad.

Následkem zrádného zvolení Matiaše Uherského za protikrále se strany katolické v Olomouci provedeného povstalo v celém národě Českém rozjítí náramné, a všechno volalo o pomstu chystajíc se k válce. V skutku také král Jiří spatřoval ve válce hlavní a nejvydatnější prostředek k vykonání pomsty. Sešli se stavové na sněm do Prahy, psali králi Matiašovi a stavům uherským stížný list, který zastupoval místo odpovědného psaní, i svolili králi neobyčejně velikou pomoc od země k vedení nové války. I nastoupily první výstupy válečné hned již okolo 8. července na mnoha místech zároveň jak v Čechách tak na Moravě a v Slezsku. Matiaš rozpustiv vojsko své myslil, že král Jiří nebude jakožto dobrák trnu svého proti němu hájiti a války počínati. Opušтив Vratislav přijel ještě dne 5. července do Brna na sněm, kterýž byl Čechům a Moravanům své strany tam položil. Však tu ho došly zprávy o válce nově počaté se všech stran, i křiče na zrádu a věrolomství kacířův, rozpustil sněm Brněnský, odřekl se cesty, kterou měl nastoupiti do Uher, a sbíral nové vojsko u Výškova, kteréž hned proti Tovačovu vypravil, kdež bylo hlavní sídlo strany věrné králi Jiřímu, a kdež se i téhož syn, kníže Viktorin zdržoval, maje při sobě Václava Vlčka a drahý počet vojska českého. V skutku se tam také všickni moravští pánové, kteří dosud jen se svých hradův Matiaši odporovali, se svým branným lidem shlukli a Matiašovi veliké škody činiti počali. V bojích u Tovačova svedených přálo štěstí Čechům a věrným Moravanům, hlavně pro zásluhy pana Václava Vlčka. Nemoha tedy Matiaš proti nim porádit, po nějakém čase přece do Uher odejel, kdež celý měsíc září ztrávil, aby s novou silou na Moravu mohl se navrátiti, opouštěje zatím Slezsko a Lužice, aby si pomáhaly, jak mohou.

V Čechách zas všickni věrní pánové okolo krále Jiřího se shromáždili, a král obehnal ostatní hrady katolických odbojníkův, jmenovitě pánův Zajícův z Hasenburka. Silná posádka, kterou král na Kladště měl, činila jízdy do krajin, kdež ležely statky biskupa Vratislavského; obořila se také na slezský klášter Jindřichov, kterýž byl naprosto zahuben. I na mnohých jiných místech v Slezsku se pátilo, vraždilo a plenilo s ukrutností tehdejší

obvyklou. Slezáci proto velký nářek zdvihli, krále Matiaše, kteréhož před krátkým časem ještě svým utěšitelem a osvoboditelem zvali, nyní proklínali, a hlavně Vratislavským láli, kteří toho všeho byli začátkem a pramenem. Nikdo na obranu proti Čechům nemyslel, všickni se spoléhali na krále Matiaše, kterýž měl zemi brániti; ba mnozí v knížetství Svídnickém a Javorském potajmu s Čechy se jednotili, ač před chvílí ještě Matiašovi byli přísahali. Slezští knížata a všechna města v Slezsku a v obou Lužicích také ničeho nepodnikali, nevědouce ktera sobě počínati. Jenom Vratislavští najímali zase vojsko a posílali jeho tam, kde Čechové nejvíce škod činili, totiž do Pačkova k biskupovi-legátovi Rudolfovi, do Rycheb a k Frankenšteinu.

Stranníci Matiašovi, kteří právě nebyli zůřiví odporníci krále Jiřího, počali jeho již „králem Pražským“ jmenovati. Ale ten král Pražský nyní opravdu počal ukazovati zuby všem nepřátelům svým. V Čechách nyní pánům Zajícům z Hasenburka odňal hrad Andělskou Horu blíž Karlových Varův, jež byl nedávno teprv, 15. května, Zbyňkovi Zajícovi z Hasenburka zapsal; pak obehnal jejich hrad a město Budyni, ku které se ještě vrátíme, a jiných jejich zámkův. Jiné oddíly královského vojska táhly do poledních Čech, kde zvláště panu Janovi z Rosenberka velké škody činily, ano přes hranice i do Rakous a do krajin biskupa Pasovského vpády činily. Padalo to ovšem na malou váhu, že lid Rosenberský ve spojení s lidem syna Šternberkova dobyl tvrze Březí na rytíři Vlachovi, po němž tato tvrz i s městečkem podnes slove Vlachovo Březí. Mnozí pánové katolické jednoty vidouce, žeby moci krále Jiřího neodolali, počali s ním již smlouvat, aby ani proti němu ani proti Matiašovi bojovati nemuseli, k čemuž se jim král dost ochotně podával.

Zajeti knížete Viktorina, ale další vítězství českých zbrání.

1469 27. července — září.

Na Moravě bylo město Uherské Hradiště králi Jiřímu věrné, vždy ještě od vojska Matiašova tuze sevřeno, a vždy statně se drželo. Kníže Viktorin, kterýž co hejtman Moravský byl hlavním vůdcem vojenských sil českých v této zemi, chtěl v nepřítomnosti krále Matiaše,

kteřž byl do Uher zajel, osvoboditi Hradiště od uherského obležení. Na blízku pod Hradištěm asi dvě míle níže leží při téže řece Moravě malé městečko Veselí, kteréž náleželo panu Jindřichovi z Lipého, dědičnému maršálku Českému a pánu na Moravském Krumlově. I byl ten pan Jindřich z Lipého svakem knížete Viktorina, neboť oba měli za manželky dcery někdy pana Hynce Ptáčka z Pirkšteina. Po vzetí města Třebíče králem Matiašem Uherským pan z Lipého boje se o statky své, smluvil se s Matiašem Uherským, aby od něho užil pokoje. Nyní se s ním jakožto s milým svakem smluvil kníže Viktorin, aby mu postoupil svého městečka Veselí, z kterého by byl mohl jako z místa k tomu příhodného pomoc poskytnouti jak Hradišti Uherskému tak i městečku Ostrovu, kteréž také leží na řece Moravě a právě také od Uhrův dobýváno bylo. Pan Jindřich z Lipého k tomu svolil, ještě svému panu svakovi hojně hody vystrojil a pak s ním do Veselí jel dne 27. července 1469. Kníže Viktorin měl jenom asi 300 jezdcův při sobě. Avšak sotva že do městečka toho vjeli, počalo ono se všech stran hořeti, a z hradu vyrojil se četný houf Uhrův. Pan Jindřich z Lipého dal se na útěk a uprchl na loďce po řece Moravě; kníže Viktorin jakožto odváživý bojovník málo se toho lekal, ač viděl, že tu na něj past nalíčena byla. Chtěl se se svými z městečka zase probiti; ale tu ho podstoupil bojem nepřítel počtem mnohem silnějším. Mnozí jeho jezdci položili tu život svůj, ostatní všickni v zajetí se octli. Kníže Viktorin i tu ještě proklestil si mečem cestu z městečka ven, a byl již sám třetí v širém poli, kdež unaven počal blouditi. Tu naň dopadli Uhři, zajali i jeho a do Uher králi Matiašovi dodali.

Kníže Viktorin byl miláčkem nejen otce svého, krále Jiřího, ale i veškerého českého rytířstva, a to hlavně pro jeho odváživost a pohrdání životem a nebezpečstvím, což ovšem mnozí krátkozrací pokládali u bojovníka za nejvyšší cnost. I měl z toho král Jiří ovšem veliký zármutek, i zdělo se mu, že mu ubyl nejdůležitější pomocník v těch válkách těžkých a krvavých. Nicméně ve skutečnosti přece jenom získal, neboť kníže Viktorin několikrát pro svou nedomyslnost a neprozřetelnost na sebe i na vlast velikou pohromu uvalil. Jenom z jeho příčiny podařilo se nepřátelům některá vítězství, kterých nad Čechy dosáhli. Kdyby byl král místo svých synův odpovědné vůdce v čelo vojsk svých stavěl, bylo by se ode tří let v těch válkách všechno lépe dařilo. Pováživý

vůdce byl by nezaspal a nedal Slezákům v krátké noci červnové r. 1467 z Frankenšteina utéci, ačkoliv Viktorin potom Slezáky na hlavu porazil; ostražitý vůdce byl by v Třebíči proti nepříteli jej následujícímu lépe se opatřil, aby za ním do města vniknouti nemohl; konečně nebyl by Viktorinovi dovolil jeti do městečka se svakem svým a neproskoumati v něm dříve domy a stáje a zvláště hrad, ješto nepřátelé byli na blízku.

Nepřátelé jásali a roztrubovali do celého světa, že zajetím Viktorinovým odňata jest arcikacíř pravá ruka, bez které jim již nebude moci odolati, ba že již jako přemožen jest.

Kníže Viktorin byl co vězeň napřed na Trenčinský hrad přiveden, potom ho král Matiaš jako někdy milého svaka svého na Vyšehradě nad Dunajem usadil, dopřáváje mu všeho pohodlí, které se poskytnouti mohlo vězňovi pilně strážnému.

Na další běh války neměl ten sám v sobě žalostný příběh toho účinku, jakýž nepřátelé očekávali; král Jiří měl sice o jednoho statného bojovníka méně, ale také o vůdce, který byl více ku škodě nežli k prospěchu; za to mu přibýlo ještě více válečného důrazu a stálosti, a také od té doby válečné štěstí čím dál tím více k Čechům se klonilo.

Král Matiaš vypravil nyní svého nejhrůznějšího vůdce Františka z Háje, aby Slezáky proti Čechům hájil, a zvláště Lužičanům přísně rozkazoval, aby se vypravili do Čech, by tam zachránili hrady pánův Zajícův z Hasenburka od vojska českého vesměs sevržené. František z Háje, bývalý hejtman roty bratrské, o kterém již tolikráte mluvili sme, pocházel z Háje mezi Vintířovem a Doupovem v kraji Zateckém, byl Čech a katolík, a Čechové mu vůbec jen „pan Franc“ říkali; že však byl především válečník, nevalilo mu zbrání své ku prospěchu nepřítelů proti vlasti své užívat. Zjednáním Rudolfa z Rudesheimu, biskupa-legáta, položil se posádkou na kláštere Broumovském, kterýž při tom byl prý více pohuben, než kdyby ho byli nepřátelé opanovali, a sužoval z něho jízdami a vymáháním výplat a holdův česká města Jaroměř, Králové Dvůr, Hradec, zabíhal až na Jičín, kdež doufal blízké hrady pánův Zajícův, Kost, Trosky, Skály osvoboditi, město Radek v Kladsku poplenil, také klášter Polický. Však u Náchoda mu najednou štěstí selhalo; dobýváje tamějšího hradu utrpěl znamenitou porážku. Proto nyní počal Slezáky vyzývati,

aby táhli do Čech k osvobození hradův pánův Zajícův. Byly to hrady Osek, Budyně, Kost, Trosky, Navarov a Skála (bezpochyby Malá nad Jizerou). Všecky byly téměř současně sevrženy vojsky krále Jiřího.

Před Budyní ležel kníže Jindřich maje k ruce znamenitého vůdce Mikuláše Střelu z Rokyc. Doufal že tam zajme pana Jana Zajíce z Hasenburka, od Matiaše jmenovaného nejvyššího českého kancléře, ovšem jalového, kteréhož by byl chtěl vyměnit za svého zajatého bratra, knížete Viktorina. Však nepodařilo se; panu Zajícovi poštěstilo se, z hradu na svobodu ujít a k nepřátelskému vojsku uskočiti, kteréž právě ku konci měsíce srpna 1469 páně Zdeňkův syn, Jaroslav ze Šternberka u Žitavy sbíral. Proto kníže Jindřich nechav Budyně s panem Střelou k Žitavě se obrátil, kdežto mezi tím jiný oddíl královského vojska dne 28. srpna dobyl hradu Malé Skály týchž pánův Zajícův z Hasenburka, kteří ho v nedělu drželi.

K Žitavě přitrhli dne 29. srpna ještě branné houfy Vratislavských, Svídnických, Javorských a pana Bedřicha z Biberšteina na Friedlandě, a tu hned druhého dne, 30. srpna celé tu shromážděné vojsko nepřátel pod správou pana Jaroslava ze Šternberka přes hranice do Čech vtrhlo a u Habendorfu blíže nynějšího města Liberka se položilo. Bylo ho 4000 pěších čili drábův a 750 jízdných. Odtud vyslal hned 31. srpna pan Jaroslav 1200 drábův ku pomoci hradu Navarovu, na nějž královské vojsko vždy silněji doráželo. Také se mělo jít s pomocí ku Kostí a k Troskám, avšak téhož samého dne již se po ležení u Habendorfu roznesla pověst, že se české vojsko od Budyně u velké síle blíží; i posedl takový náramný strach vojsko nepřátel, že především Vratislavští hned úprkem na útěk se dali a ostatní za sebou potáhli. Jen Lužičané nerozprchlí se, nýbrž zase do předešlého ležení u Žitavy se vrátili, odkud se pak zase jinou stranou do Čech obrátili, aby obehnali hrad Tollenštejn.

V tom přitáhlo české vojsko pod knížetem Jindřichem a panem Střelou až k Žitavě. Žitavští se zavřeli a vojsko jejich vyhrnuvši se z města učinilo výpad na Čechy dne 6. září. Však to draze zaplatili. U mlýnův na řece Nise chtěli Čechy bojem utkati, ale pan Střela harcem dobře až přes poledne od sebe je vzdaloval, až tu valný houf český s knížetem Jindřichem z lesův vynikl a mezi ty Němce vskočil. I pobili sou jich Čechové víc než

sedmdesát, kromě těch co po vrbí a mezi loužemi a jámami zbiti byli, a do půl třetího sta měšťanův řemeslníkův do zajetí vzali. Vypálivše předměstí a všecky dvorky okolo Žitavy, a tím Němcům těm velikých škod nadělavše, pustili se Čechové dále přes horní Lužici do Slezska. Druhého dne 7. září vypálili Friedland a Hedvice čili Seidenberg, táhli k Lubnu a dále k Boleslavci, a nesměl se jim nikdo v cestu stavět. V té nouzi přichvátil Slezákům a Lužičanům ku pomoci František z Háje, jak se zdá, ovšem již po velikém pobití u Žitavy, avšak měl tak málo vojska, že si netroufal na Čechy udeřiti. Nyní se pustili Čechové na jízdu do Slezska, puzeň jsouce pomstou za bezmezné hanobení a tupení, kteréž již tak drahý čas snášeti museli od Němcův vešlých do této země slovanské. Tato jízda vypadala zcela tak, jako byly jízdy v letech 1428 a 1429 za kněze Prokopa Velikého; Čechové zaplavili krajiny neodolatelným proudem, donucovali všechny obyvatele, že se museli vykupovati těžkými penězi, aby jim obydlí napořád nebyla pálena a pole pleněna. Všecko od Lubna až pod města Střelín a Němčič se Čechům poddávalo; žádný z knížat ani z měst nepostavil se ve zbraní do pole, ale přicházeli obывatelé všech stavův Čechům vstříc, i také někteří praelati, aby výplatou zabezpečovali sobě své rodiny a příbytky. Nyní se celé Slezsko trásl před Čechy, kterým dříve zde nevěděli, jak by jim své pohrdání na jevo dáti měli. Na všecky strany šel strach veliký, a zvláště Vratislavští i za svými hradbami se hrozili.

Od Němčič obrátili se Čechové nazpět k Pačkovu a k Frankenšteinu, nad jehožto měšťany se nyní vymstili za odpadlictví od krále Jiřího, proto že byli jeho poddanými dědičními. Kromě valného vojska, jež vedli kníže Jindřich a rytíř Mikuláš Střela z Rokyc, byli tu zvláštní houfův vojsk městských, mající za vůdce pana Samuele z Hrádku a z Valečova, podkomořího a purkmistra Pražského, pak Jana Černého, purkmistra Hradeckého. Od Frankenšteina vrátili se Čechové z té jízdy před sv. Václavem přes Kladsko zase do Čech, vezouce s sebou kořisti všeho druhu množství veliké. Však oddíl vojska od Frankenšteina k Opavě zaměřil, aby rozmnožil moc pana Bernarda Bírky z Násilé, Opavského hejtmana, který právě hornoslezská knížata za to válkou stíhal, že se také byli konečně Matiašovi zapsali. Však nyní toho skutku těžce pykali. Bylo teď vůbec pykati

Slezákům toho, čeho se byli proti králi Jiřímu dopustili, a první toho pykali Vratislavští. Již nyní na podzim počali jejich kazatelé napomínati lid k modlení o pokoj, proto že celé Slezsko náramně trpělo jízdami Čechův z Kladska zhusta předsebranými. Dále však uvedeme ještě jiných důkazů, jak Slezáci lezli ke kříži.

Porážka krále Matiaše u Uherského Hradiště.

1469 září — listopad.

Mezi tím moravské město Uherské Hradiště zůstalo bez přestání vojskem uherským těsně sevřeno. Při památném obležení toho města nanejvýš diviti se musíme udatností a stálostí obyvatelstva, které více než desíletému dotírání a soužení se strany Uhrův odolati dovedlo, a tím slavně osvědčilo úmysl znamenitého zakladatele svého, krále slavné paměti Přemysla Otakara II. r. 1253, aby za obranu Moravy a východních končin panství českého proti mocnému a vždy výbojnému uherskému sousedovi sloužilo. Spolu však diviti se musíme také té neobyčejné netečnosti, tuposti a zpozdilosti lidí souvěkých i potomních, že nám o neobyčejné hrdinské obraně toho města po všechny ty časy v těchto posledních letech panování krále Jiřího a panování krále Vladislava (až do r. 1479) téměř nižádné po drobné zprávy nezachovali.

Uhři obléhali Hradiště již od měsíce července 1468, bylo již dávno baštami nepřátel sevřeno, kteréž i za příměří v Olomouci uzavřeného ve svém stavu zůstaly, ačkoliv při tom městu svobodný dovoz zjednan byl. Knížeti Viktorinovi podařilo se před tím ku konci roku 1468 město dle potřeby potravou zásobiti; když to v červenci běžícího roku 1469 opakovati chtěl, upadl ve Veselí v zajetí. Proto již v Hradišti velmi strádati počali, neboť měšťané nebyli dostatečně zásobeni.

Mezi tím vrátil se král Matiaš v měsíci říjnu z Uher na Moravu s novým vojskem, i sebral a spojil všechny své síly k úsilnějšímu než dotud dobývání Hradiště. Král Jiří vypravil v měsíci říjnu sto vozův k městu, ovšem jen lehce naložených, aby byly pohyblivější, a provázeli tu špiží tři sta jízdných a 600 pěších. Avšak král Matiaš přezvěděl o tom dovozu, kázal jej obklíčiti počtem mnohem silnějším; české vojsko sice probilo se a dostalo se do města, vozy však museli Uhrům co kořist nechat. Městu přibýlo sice branných lidí,

ale též větší svízele, neboť nebylo ani pro lidi ani pro koně potravy a píce. Proto uzavřela posádka Hradištská umluvu, nebude-li město v šesti nedělích z venku brannou mocí zachráněno, že se poddá Uherskému králi.

Tu sobě král Jiří, uslyšev o tom, předsevzal, zachrániti Hradiště stůj co stůj. Sebraltě vojska co jen mohl, a kníže Jindřich s Mikulášem Střelou museli hned to vojsko na Moravu vésti. Čechové na tom pochodu, když přišli v Moravě na statky, jichžto pánové králi Matiaši sloužili, všecko všude ukrutně plenili, tak že nářky proto byly veliké; když pak v posledních dnech měsíce října k Uherskému Hradišti přitáhli, hned na jednu baštu uherskou se obořili, a dobyvše jí překotem, celou její posádku, 200 osob, pobili. Tím si otevřeli přístup k městu, a dodali do něho špiže v hojnosti. Král Matiaš byl v té chvíli na blízku, maje v Uherském Brodě hlavní byt svůj. Kníže Jindřich chtěl ho na širé pole vylákati a bitvou podstoupiti, proto kázal dne 2. listopadu svému vojsku, aby se zdvihlo a jako k návratu do Čech připravovalo. I dali se Uhři vylákati; v tom Čechové obrátivše se na uherské houfy, jichž bylo pět na blízku rozloženo, udeřili a jeden houf po druhém poráželi, tak že brzy celé nepřátelské vojsko na útěku bylo. Král Matiaš zuřil, nadarmo útěk svých zastaviti hleděl, a konečně, nechtěl-li se sám do českého zajetí dostati, také utíkati musel. Čechové ho stíhali až za Uherský Brod, pobili a zjímali mu lidí množství veliké, a tak toho dne 2. listopadu 1469 dokonalého a slavného vítězství dosáhli.

Král Matiaš pln hněvu a hoře nezastavil se prý na svém útěku dříve až v Uherské Skalici; zajati byli od Čechův jeden hrabě z Pezinku, Jiří ze Šternberka, syn páně Zdeňkův, Dobeš Černoohorský z Bozkovic, bratr biskupa Tasa, a mnoho jiných pánův a rytířův. Však i Čechové ztratili nejdnoho udatného a vzácného bojovníka, dílem smrtí dílem zajetím, a praví se o jednom z bratrů z Pernšteina, že se octnul v zajetí.

Čechové jali se nyní pronásledovati poražené Uhry až do jejich vlasti, i rozjízďeli se houfně v uherském Pováží a mnoho kořisti nabrali. Měltě obyčej král Matiaš, že jakmile se mu ve válce s Čechy nedařilo, hned žádal o příměří, aby se z nebezpečí chytře mohl vytáhnouti. Tak se i nyní stalo, a neprodleně vyskytl se jednatel uherský u knížete Jindřicha, aby ho pohnul k zastavení boje. Odpověděl Jindřich, aby Matiaš hned se

odřekl titulu krále Českého jako neprávě nabýtoho, i aby všechny své posádky na Moravě a v Slezsku nazpět do Uher povolal. Toho učiniti se však Matiašovi nezdálo, proto přestal o příměří jednati. Vítězné vojsko české vrátilo se ku konci listopadu 1469 domů a v rodině krále Jiřího dlouho potom slavila se ještě výroční památka vítězství knížete Jindřicha u Uherského Hradiště. Potom o sv. Ondřeji, 30. listopadu, počala neobyčejně krutá zima, již nebylo pamětníka, a trvala bez oblevy až do počátku měsíce dubna následujícího roku. Pročež zbraně odpočívaly; ale chudému lidu a zdrancovanému venkovanu jak v Čechách tak na Moravě i v Slezsku a Lužicích bylo velmi těžkou bídu snášeti, neboť v té válce mezi stranami vydán jest na holou zebroty; kdo ve zbraní přišel, ten sedláka odíral; venkovan musel svůj poslední peníz dávat, jestliže nesehnán byl z hospodářství a chalupa nespálena jemu. Drahota pak dosáhla výše neslýchané, neboť nebylo i co prodávati, když úrody se úmyslně ohněm kazily a posléz rolník svá role ani vzdělávati a zasívat nemohl. Tak se proměnil blahobyť od krále Jiřího počátku jeho moudré vlády v zemi způsobený v posledních letech jeho života v zoufalou bídu a nouzi, a to bylo dílo toho zrádce vlasti, Zdeňka ze Sternberka a přívržencův jeho.

Kterak Slezáci pykali.

1469 prosinec.

Protivníci krále Jiřího vidouce, kterak i při pomoci Matiaše Uherského, jehož si byli za krále zvolili, přece ničeho poříditi nemohou, počali se nyní opravdu trásti a o svůj majetek se báti, kdyby je nyní král Jiří pomstou chtěl stíhati. Všichni byli nyní přesvědčeni, že kačířství nedá se mečem vyplniti ani přemoci, a že není pomoci, leč je snášeti a s králem a národem se smířiti. Kdo byl opatrnější nemeškal vyhledávati cest, jak by se opět mohl s králem Jiřím přizniti. Předně to byli čeští pánové katolické jednoty, zejména páni z Gutšteina a ze Švamberka, Dobrohost z Ronšperka a bratři Jan a Oldřich Zajícové z Hasenburka. Poslední, byvše oba od Matiaše Uherského na jalovo jmenováni mezi nejvyššími úředníky království Českého, učinili s králem Jiřím příměří na celý rok, tak že královské vojsko, které obléhalo jejich hrady Budyni, Duchcov, Osek, Trosky,

Kost a Navarov od nich odtáhlo. Také pan Jan z Rosenberka zvláštní příměří s králem učinil. Král Jiří těm pánům rád činil, oč stáli, doufaje jich sobě zase získati. Avšak důležité jest, jak si počínal pan Hanuš z Kolovrat, pán na Zbívově a nyní Pražský probošt i administrator arcibiskupství Pražského. Ten totiž napsal dne 19. listopadu 1469 velmi žalostivé psaní oběma papežovým legátům, Rudolfovi z Rudesheimu a Rovarellovi. Jejich rozkazem byly v Čechách ve všech kostelích římského řádu služby boží zastaveny, a to prý již nyní katolické církvi čím dál tím větší škody přináší. Celé katolické obce nemohouce míti služeb božích u sebe, ani křtu, ani svátostí, ani církevního pohřbu, odpadávaly od církve a ku kališníkům se přidávaly; kdo zůstávali věrni, upadali ve sváry a nespokojenost. Klášterníci prý byli všude povolnější, slavili mše a posluhovali svátostmi proti interdikt, ale světské duchovenstvo nedávalo se k takové neposlušnosti proti rozkazům církve pohnouti. To vše jim velmi pohnutlivým způsobem v tom psaní vylíčil prosil a žádal, aby mu buďto propůjčena byla větší moc k osvobození od interdikt, aneb aby raději kalich jeho úřadování tak bolestného vzat byl od něho.

Ze Slezských knížat, kteří ovšem nejvíce okolnostmi donuceni byli, Matiaši přísahami se zavazovali, byl kníže Ratiborský první, který zas veřejně ku králi Jiřímu se vrátil. Stavové knížetství Svídnického a Javorského (kde knížete nebylo, proto že jejich země bezprostředně k české koruně náležela), jednali dne 13. prosince o to, aby se s králem Jiřím opět smířili, kladouce výminku, aby se směli v celém sporu nestranně chovati. Král Jiří však takovou výminku nechtěl uznati.

Pamětihodná proměna stala se s Vratislavskými a s jejich biskupem, legátem Rudolfem z Rudesheimu. Vratislavané někdy původcové té války a nejnebezpečnější buřiči, nyní byli první, co pykali a sami zatracovali posavadní počínání své, neboť viděli neřesti obecné a záhubu země; po celém Slezsku nebylo prý slyšeti nežli o vraždách a o kladených ohních, o loupežích a zajiňání lidí na výkup. Co nespáchali Čechové co nepřátelé, to nyní dělali přátelé na účet Čechův, a nebylo prý kouta v zemi, kde by se bezpečně jen přes pole jíti mohlo. Rokovalo se o tom ve Vratislavi dne 26. prosince 1469 v klášteře sv. Vincencia, a byli tu pohromadě praelati a přední obyvatelé města. Byl tam také biskup-legát Rudolf a ten vyjádřil se nahlas, že papež

nedobře byl zpraven o záležitosti krále Českého, a že on sám, kdyby po prvním příjezdu svém do Vratislavi byl věděl, čeho se teprv od té doby dověděl, nikdy by nesvolil ku počtí té války. Se slzami v očích naříkal, že celé to počínání proti kacířům bylo bloudství, že se špatně uvažovala moc kacířův, a že kdo byl původem té války, velký hřích na svou duši uvalil. Potom pronášel krásnou řeč a velkým zármutkem naplněn důvody, proč bylo nejen možné ale i slušné, žíti s kacíři v pokoji, a nyní ještě žeby nebylo nic prospěšnějšího, nežli aby se stal pokoj s nimi. Byl v tom shromáždění také doktor Tempelfeld, který dříve na kázáních každého do horoucího pekla odsuzoval, kdo by byl chtěl s českými kacíři v pokoji žíti. Dlouho mlčel, až propukl v taková slova řka: „Ach Bože! kdo pak mohl nadíti se toliké moci do nich!“ Jiní přítomní s lítostí vzpomínali si na předešlého biskupa Jošta z Rosenberka, kterak hned od počátku moudře a věrně radil a varoval, aby to k žádnému prolévání krve nepřišlo, a kterak proto od Vratislavských mnoho příkoří musel snášeti; nyní blahoslavili jeho památku, pravíce, že byl muž ducha prorockého.

Podobné shromáždění stalo se také ve slezském klášteře Třebenickém, a byl tam také kníže Konrad Černý Olešnický, který nejdéle při králi Jiřím setrval, až konečně také k Matiašovi přestoupiti musel. Všichni jak nejvíce smutného stavu pykali, do kterého celé Slezsko tou válkou uvrženo bylo. Někdo z přítomných prohodil, že jest to rána od Boha, planetami na nebi ohlášená, jak to hvězdáři vykládali. Avšak kníže Konrad okřikl ho řka: „Co ty báješ o planetách na nebi, které nikomu nic neškodí! Kdyby nebylo dvou zlořečených planet ve Vratislavi, probošta a kantora (t. j. Düstera a Tempelfelda), kdyby je čert byl pobral před dvacíti léty, neměli bychom těch válek; oni jsou ti ďáblové planety, kteří svou nezbedností uvedou nás ještě na mizinu všechny.“ Na ta slova celé shromáždění se rozesmálo, a byl při tom také jeden kanovník Vratislavský, kolega těch planet.

Tak pykali Slezáci své nevěrnosti. Však sluší také ještě znamenati, že následkem českých vítězství nyní na podzim r. 1469 také celé německé křižáctví bídne za své vzalo a že od té doby zmínka o něm se již nečiní.

Mezi tím časem byl okolo Věch Svatých v Polště valný sněm v Petrkově, na kterém u přítomnosti poslův krále Jiřího o povolání královice Vladislava na český trůn jednáno

bylo. Jedna strana národu Polského dadouc se vésti citem národním radila, aby se přijaly výminky od krále Jiřího a od českého sněmu kladené, i aby se Polská říše jak nejúžeji s Českou říší spojila; druhá strana zas tomu odporovala majíc pro náboženství vrtochy. Proto král Kazimír konečné rozhodnutí své odročil, až se lepšího dohodnutí s papežem dočká; mezi tím však do Slezska a bezpochyby také do jiných korunních českých zemí posly vypravil, aby všem stavům oznámili, že věci koruny České staly se záležitostí jeho synův čí dědicův, a že žádá, aby se všechny Čechám učiněné škody opravily, jinak že všecko mírné jednání Polákův s nimi zastaveno bude.

Kterak si počínal král Jiří proti úkladům svých nepřátel.

1470 leden — březen.

Dne 1. ledna 1470 vyšel z Prahy veřejný list od krále Jiřího ke všem knížatům světským a duchovním a k městům říšským, kterým je velmi ráznými a spolu srdečnými slovy napomíná, aby nedali jemu a království Českému dělati takové křivdy od Římské stolice, a jeho se lépe než dosud ujímali, tedy aby o to se snažili, by papež veřejný sjezd a slyšení dopustil, kterého se on, král Jiří, již ode tolika let dovolává, anebo aby jinou lepší cestu ukázali, po kteréžby on i s národem Českým spravedlnosti a pokoje požití mohl. Také v tom listu poukazováno k možnosti, žeby se království České mohlo ze svazku Římské říše zcela vytrhnouti, když jak posud se ukazovalo, Čechy vždy mají jenom té říši pomáhati, samy pak pomoci od říše nikdy nepožívajíce.

Toho času slyšelo se z Uher, kterak Uhři králi Matiaši neobyčejně velikou pomoc podávají, aby mohl proti Čechům ještě mocněji vystoupiti a je na jisto zdrtiti. Matiaš sám přijel potom do Prešpurka, vyslal hned několik houfův uherské jízdy do jižních Čech, a jel potom do Vídně k císaři Bedřichovi, aby se s ním proti Čechům umluvil.

Král Jiří věděl, co se proti němu strojí, věděl, že Matiaš nejvíce touží, aby se stal králem Římským, aby pak v Německé říši na místě císaře všecko mohl jednati, jak někdy král Jiří sám po takové hodnosti byl zatoužil. Tenkrát mohlo Čechům skutečně tak velké nebezpečí nastati, žeby mu nebyli mohli

odolati. Aby se to Matiašovi nezdařilo, chápal se nyní král Jiří nejsmělejších prostředků: chtěl se spůsobiti i ssazení císaře Bedřicha, Karla Burgundského na císařský trůn povýšiti, a konečně i ze svazku říšského vystoupiti. Pomáhali mu v tom jeho němečtí radové, Řehoř z Heimburka a Jiří ze Steinu, rakouský pán, oba největší nepřátelé císaře Bedřicha. Bez pomoci pak markhraběte Albrechta Braniborského nedalo se ovšem nic provesti; byl nejdůležitější osobou mezi německými knížaty, a nyní tím více, že mu právě jeho starší bratr, kurfürst Bedřich Braniborský, odříkaje se vlády, postupoval všech svých zemí a též hodnosti kurfürstské. Král Jiří se mu nabízel, že k jeho prospěchu velikých obětí litovati nebude, jestliže k tomu svolí a sám pomáhati bude, aby Karel Burgundský na Římské království byl povýšen.

Stejnou dobou byl také sjezd Vídeňský, kde se mnohem hlučněji jednalo o povýšení Uherského Matiaše na Římské království. Byli tam i čeští pánové strany Matiašovy, zejména také pan Zdeněk ze Šternberka, a král Matiaš sám ve skvostném průvodu vjel do Vídně asi 10. února 1470. Ukládaly se tam proti králi Jiřímu a všem Čechům pod obojí tajně věci nejhorší, zároveň tam Matiaš masopustu užíval a podle svého obyčeje rozpustilým choutkám svým plnou měrou hověl. Nemoha dostati Jadvigy čili Hedviky, dcery krále Kazimira, k manželství, ucházel se nyní o arcikněžnu Kunhutu, císařovu dceru. Císař zas Matiaše nazýval synem svým. Však ejhle! bylo již po masopustě, který tehdáž trval až do 6. března, a tu se něco mezi císařem a Matiašem přihodilo, Matiaš asi 10. března náhle z Vídně u velikém hněvu odejel a z otce i syna stali se napotom nesmířitelní nepřátelé až do smrti. Tak bylo po naději na království Římské a na nevěstu císařskou. Zdá se pak, že markhrabě Albrecht Braniborský měl hlavní ruku v tom, že císař Bedřich hleděl zase s Poláky se spřázniti, německá knížata zase k sobě přivínouti, s Karlem Burgundským se spřáteliti, ano konečně že i hotov byl, s nenáviděným Pemákem, králem Jiřím, opět se smířiti. Takový výsledek měly péče krále Jiřího o odvrácení hrozičeho nebezpečnosti.

Kterak král Jiří zřizuje zemskou obranu.

1470 březen.

Když se král Matiaš se svými Uhry na počátku lonského roku 1469 u Vilémova v úzkých octnul, lid český obecný, kterýž k vojsku nenáležel, chtěl se na tomto vrahu vlasti pomstíti, a ozbrojen oštěpy, kyji, palicemi, cepy, sudlicemi a samostřily (kušemi) jen hořel žádostí, aby se vrhl na Uhry; když toho lidu každou hodinu se všech stran na tisíce přibývalo, kdyby nebyl král Jiří vši mocí srážce zabránil, bylo by se stalo pobití nepřátel takové, jako za dob husitské války u Prahy, Ústí nad Labem, u Domažlic a na mnohých jiných místech. Král Jiří takovému rozružení války nepřál rozhodně, a krotě boječtivost národu snažil se, vésti jej cestou pokoje a míru, by sobě zvykal, hleděti sobě zase pokroku spořádaným a blahoplodným životem. Nicméně dobře nahlížel král, že jenom důrazem války lze jest, aby obstál proti nepřátelům svým, zvláště nyní, když dobře tušil, kterak mu bude odrazeti ještě krutějších útokův. Aby tedy pro budoucnost zamezena byla všeliká nezřízenost hotovosti válečné, postaral se nyní o zřízení nového způsobu k ochranění svých zemí a poddaných. Proto když o nejbližších suchých dnech postních v březnu roku 1470 shromáždil se obyčejný sněm v Praze, předložil stavům návrh ke zřízení nového válečného ustrojení v národě, který se ovšem podobal již novověkému způsobu zemské obrany. Stavové ten návrh přijali, a tak bylo náležením sněmovním dne 14. března ustanoveno, aby se po všech krajích České země, pokud tyto stály v poslušnosti krále Jiřího, stálé vojsko pod zvláštními krajskými hejtmany zřídilo. Mělo to vojsko všemi válečnými potřebami opatřeno býti, aby na každou chvíli v čas potřeby do pole vytrhnouti mohlo. Tak bylo nařízeno v kraji Hradeckém, aby v něm vždy 1000 branných lidí pohotově bylo, v Kouřimském 700, v Chrudimském 500, v Čáslavském 340, ve Slánském 500, v Žateckém a Rakovnickém pospolu 1000, v Litoměřickém 550, v Boleslavském 300 lidí, kolik jich ve Vltavském, Bechyňském a Plzeňském býti mělo, neudává se, buď že se ty kraje nalézaly v nepřátelských rukou, buď že se nezachovalo úplné znění dotyčného zápisu. V každém kraji zřízena byla kommisie, aby učinila rozvržení mezi obyvateli, čím kdo přispěti měl ke zřízení takové stálé válečné hotovosti, a určený počet lidí musel

všude pilně doplňován býti, kdykoli jakou ujmu utrpěl. Krajané (tak se zvali obyvatelé každého kraje pospolu) volili sobě sami své hejtmany, však nejvyššího vůdce ustanovil král. I hejtmáné i bojovníci dostávali od svých krajův určitý žold. Jízdných bojovníkův byla jen desátá část všech bojovníkův dohromady; na 20 branných počítáni jsou pravidelně 1 vůz, 2 jízdní, 1 vozataj, 13 střelcův a 4 pavézníci. Menší válečné potřeby kraj sám dodával; větší střelbu a co k ní náleželo dodávala královská města, jakž to pan zemský podkomoří na ně rozvrhl.

Tato zemská obrana, co moc mimořádná, ježto se jen v čas mimořádné potřeby do pole stavěla, byla ovšem rozdílná od vojska královského, které se skládalo z tak zvaných dvořanův, z žoldnéřův a z obecného vojska zemského.

Třetí válka s Matiašem Uherským.

1470 konec dubna — srpen.

Krutá zima z r. 1469 na r. 1470 potrvavši přes čtyry měsíce konečně ustoupila jarnímu počasí. Král Jiří, nečekaje, až by Matiaš Uherský sám válku zas obnovil, vypravil po velikonoci v poslední týden měsíce dubna dle jedné zprávy 5000, dle jiných 8000 mužův vojska na Moravu, učiniv nad nimi hejtmany Hrabaně a Chotěřinského. Měli především uloženo, aby do Uherského Hradiště nové špiže dodali, neboť Uhři to město zase těsně sevřeli, novými ploty opletli a přes řeku Moravu řetězy táhli.

Král Matiaš obmýšlel téhož času s houfem 4000 uherských jezdcův přes Trenčín do Slezska táhnouti, slyše ale o pochodu Čechův také na Moravu se obrátil. Dne 2. května byl v Uherském Brodě, potom v Kroměžíři a 17. května v Brně. Zatím byli Čechové k Uherskému Hradišti přirazili, dvě uherské bašty před městem ztekli, a dílem pobívše dílem zajavše jejich posádky dodali do města potrav a jiných potřeb v hojnosti. Zlobil se nemálo král Matiaš, že se tak stalo, i hned se do Uher vrátil, aby ještě více vojska přivedl. Nedlouho potom byl tu zas, maje 8000 husarův a Ráčův a 4000 vojska nového, pak do Slezska dal vzkázati, aby Slezáci hned všeho jiného nechali a se vši mocí svou k němu na Moravu ku Kroměžíři přirazili. Nečekaje však, až by k němu přitáhli, obrátil se nyní 19. června 1470

k Uherskému Hradišti. České vojsko od města neustoupilo sice hned, a téměř každodenně s jeho vojskem šarvátky svádělo. Avšak tu se český vůdce Hrabaně najednou octnul v zajetí, a Čechové nemohše odolati přesile Uhrův zatáhli se k Hodonínu. Toto někdy královské město na samých hranicích uherských náleželo nyní zápisem rytířům z Mošnova, kteří byli pány na Buchlově a Týnci a věrni králi Jiřímu. Opírajíce se o to pevné město leželi zde Čechové přes dvě neděle, čínice odtud jízdy do Uher dosti hluboko do krajův nad Váhem, aby je vybrali. Bylo však velmi deštivé počasí a krajiny bahnité, proto trpěli od zimnice a jiných nemocí více, nežli od Uhrův. Stíhal je zde Matiaš a dne 29. června na ně dorazil. Jedni píší, že jim znamenitě uškodil, druzí, že proti nim nic pořádného nemohl. Mezi tím vezla se za českým vojskem potrava na 30 vozích k Hodonínu; Ráčové při vojště uherském přepadli ten dovoz s velkou přemocí, 585 českých bojovníkův zajali a pobili a pak všem hlavy utali; neboť král Matiaš jim místo žoldu platil za každou hlavu nepříteli sraženou po jednom dukátu. Nyní mu 585 hlav přinesli a své dukáty dostali, a Matiaš kázal k velikému zděšení každého křesťana tyto hlavy všecky na veliké praky nakládati a do českého ležení metati. Nepřátelé Čechův honosili se pak, že prý to bylo velikolepé podívání — avšak v letopisech křesťanské Evropy tento hrozný kus darmo hledá sobě rovného!

Král Jiří znamená, že se jeho vojsku na Moravě počíná zle dařiti, vydal z Kutné Hory dne 7. června obsílku na všecky kraje, pány, rytířstvo a města, aby veřejně vzhůru jsouce přitáhli vojensky dne 23. června k Německému Brodu, odtamtud že sám je povede na Moravu ku pomoci stísněnému vojsku. Každý se měl na šest neděl živností opatřiti. Z neznámých příčin byla potom ta lhůta o něco prodloužena, neboť v Praze provolávalo se teprv 22. června veřejně, v Teplici teprv 25. června, aby se všickni 3. července u Německého Brodu polem položili. I sešlo se skutečně tak valné vojsko, že ho někteří cizinci až do 24.000 branných lidí udávali. Dostavil se sám král Jiří ke Brodu, a vedl je ve dvou proudech na Moravu, avšak nikoli k Hodonínu, nýbrž k Brnu. Honem musel Matiaš od Hodonína odtrhnouti a blíž Brna u kláštera Kounického se položit. Tu ho došlo 11. července návštěví, že český sbor u Hodonína stávavší podle řeky Moravy vzhůru se pustiv ku Kroměžíři a k Tovačovu táhne, aby se mohl

s vojskem krále Jiřího u Brna spojití. Nerozmýšlel se dlouho král Matiaš a umínil si, toto spojení překaziti a řečený český sbor někde poraziti. Najednou rozléhalo se po ležení uherském u Kounic trubení a bubnování, 6000 husarův muselo, ještě nežli koně nakrmili a napojili, na ně sednouti a cválem dnem i nocí k Tovačovu se hnáti: pěší a vozy měli následovati, pokud stačili. Již druhého dne, 12. července v 9 hodin ráno dohonili Čechův mezi Tovačovem a Prostějovem nedaleko Kralic. Čechové o blízkosti nepřátel ani tušení neměli. Na štěstí tekou tu od Konice a Prostějova dva potoky nízkou krajinou, které tehdejší mnoho močálův působily a právě v ten čas rozvodněny byly; nemohli husaři dost rychle český sbor zaskočiti, a tak pan Václav Vlček, znamenitý správce vozův, mohl ještě celý sbor spořádati a k Tovačovu nazpět se obrátiti. Jenom malá částka Čechův upadla při tom do zajetí uherského, proto že se byli zanedbali aniž stačili uchrániti se ve hradbách vozových. Kníže Jindřich v jednom listu svém udává, že Čechové jenom deset vozův, 13 kopinníkův a do 150 jiných branných lidí ztratili; ale Uhři roztrubovali hned zprávu o svém velikém vítězství, v kterém prý Čechové ztratili podle jedněch 650 zajatých, mezi nimiž prý 46 kopinníkův a 20 panošův, 200 zabitých, 1600 vozův a 100 koní; podle jiných 1000 zajatých, 200 zabitých a 200 vozův, o čem nyní ovšem nelze jest souditi; i zpíváno jmenovitě ve Slezsku ve všech kostelích slavné Tedeum. Král Matiaš po ustoupení Čechův odpočinul si potom v Kralicích, a pospíšil zase k Brnu, kdež se měly dítí věci vážnější.

Král Jiří s valným vojskem českým blížil se dne 16. července 1470 k Brnu a zaujal druhého dne příhodné místo naproti klášteru Rajhradskému, kdež se položil táborem. Měl zde, jak se zdá, všecky přední české pány okolo sebe, zejména také Jana Jence z Janovic a Petersburka, nejvyššího purkhrabí, Viléma mladšího z Riesenburka a z Rabí, nejvyššího komorníka, Heřmana z Vartenberka a ze Zvířetic a Ješka Svojanovského z Bozkovic. Scházel jenom pan Albrecht Kostka z Postupic, který již byl od krále Jiřího a od kalicha cele odpadl.

Od času jeho lonského nešťastného prostředkování mezi oběma králi u Viléma sočili naň Čechové a musel proto mnohé příkoří od svých krajanův snášeti. Proto nyní cele k Uherskému Matiaši přilnul, ležel ku konci r. 1469 nemocen v Teplici, a právě v tu dobu, 21. července 1470, vešel v držení hradu Helfenšteina

i města a panství Hranického na Moravě po panu Ctiborovi z Cimburka.

Vojsko uherské bylo mnohem slabší, a proto král Matiaš volil zůstatí u samého Brna, a rozložil se tu na výšinách, opíraje se o město a o hrad Špilberk. Ani v jednom ani v druhém ležení nebylo viděti, žeby se činily proti nepříteli přípravy k útoku.

Kterak král Jiří vyzval Matiaše Uherského na souboj.

1470 červenec.

Králi Jiřímu věru již bylo nemálo žel toho ustavičného prolévání krve, pro kterýž národ Český, sotva se byl po ranách války husitské a dlouhého bezvládní poněkud zotavil, opět v nevýslovnou bídu byl uvržen a k upokojení přiveden býti nemohl. Přemýšlev o tom, kterak by nepřítel krutého, nepoctivého, věrolomného a úskočného ukolil, ustanovil se na tom, že se ještě jednou o to pokusí, jak by nynější válku k nějakému rozhodnému konci přivesti mohl. Když tu tak u Rajhradu proti Matiašovi polem ležel, poručil některým předním pánům svým, zejména nejvyššímu komorníku Vilémovi Rabskému z Riesenberka, Heřmanovi Zvířetickému z Wartenberka, Ješkovi Svojanovskému z Bozkovic a Benešovi z Weitmile, aby si od krále Matiaše bezpečný průvod vyžádali a přijdouce k němu takové poselství od něho, krále Jiřího, jemu vyřídili, řkouce k němu: „Ačkoli králi, na krále a pána našeho proti Bohu a právu mocí sáhl ste a do jeho koruny vtrhli ste, rozličné záhuby a škody činíce ohněm, vražděním, braním, uvazováním se v jeho země a poddané, a to bez předešlého ohrazení, zapomenuv všech přízní a vysokých závazkův, kteréž byly mezi vámi: však král, pán náš, maje lítost krve nevinné a záhub, kteréž se dějí, a chtěje to staviti, žádá s vámi celý pokoj míti a přijmouti, a to takto, abyste hned z jeho země vytáhli a navrátili i postoupil všeho, več ste se uvázal, ježto sluší k slavné koruně české; a o škody, kteréž sou se staly od vás, ráčí král náš dosti míti na osvicených kurfürstech světských svatě Římské říše, i po nich vám také práv býti.“

Kdyby pak, jakž očekávati bylo, Matiaš k takové žádosti nesvolil, měli mu vyříditi dále: „Poněvadž té zlé vůle přestati nechcete, ale proti osobě a životu krále pána našeho své-

volnou myslí pozdvihl se se, on chtěje zastaviti prolévání tolik nevinné krve křesťanské, hotov jest nasaditi a vážiti života svého proti životu vašemu, a zve vás k souboji v podobném místě mezi vojsky a rovnou braní a v rovném odění. Však poněvadž víte, že král pán náš jest obtížený tělem, protož aby z vás žádný jeden od druhého běhati ani utíkati nemohl, žádá, aby k tomu boji místo slušné a dobře úzké připraveno bylo. A tu dopustí-li pán Bůh na krále našeho, abyste ho přemohl, učiníte s ním, jakž budete ráčiti; také přemůže-li on, učiní s vámi tolikéž. Pakli ani toto podání nebude vám po vůli, král a pán náš, chtěje vždy, aby se tato ukrutná válka brzy ukončila, žádá podstoupiti vás bojem tak, že bude čekati na vás čtyři dni na místě prostranném, o kteréž se svolíte, a v těch čtyřech dnech ať svobodu mají všickni vaši spojití se s vámi bez překážky, také i naši s námi; a vy od svých neutíkejte, ani král náš od svých utíkati bude; i pán Bůh ať ráčí spravedlivému pomoci, aby přestaly záhuby a stalo se obecné upokojení.

Výše řečení pánové obdrževše od svého krále takový rozkaz, žádali od Matiaše list bezpečnosti, aby mohli k němu přijíti; on jim dal list takový, ale byl tak postaven, že mu nemohli dobře věřiti, neboť Matiaš pokládaje se za krále Českého také jich za své poddané pokládal, a k tomu oni nesměli se přiznati. I zůstali při českém vojsku, s nímž se potom zároveň s toho místa u Rajhradu hnuli. Neboť král Jiří rozkázal dne 19. července celému vojsku, aby se vydalo v pochod ku Kroměžďi, a to ze dvou příčin: aby ti, kteří od Hodonína k Tovačovu přitáhli, s ním se mohli spojití, pak aby se také pokusil o město Kroměžď. V ten čas táhlo 2000 Slezákův vedením knížete Fridericha Lehnického králi Matiašovi ku pomoci, jakž jim to byl Matiaš přísně nařídil. Ti byli již 17. července z Olomouce k Brnu vytáhli; však tu se s Čechy ku Kroměžďi táhnoucími potkali a tak se ulekli, že poražení strachem hned klopotně na útěk se dali a do Olomouce se vrátili. Město Kroměžď již od prvních válek husitských bylo jedno z hlavních sídel husitství na Moravě, ale rytíř Mikuláš z Ojnic, poslední držitel jeho, postoupil jeho r. 1468 králi Matiašovi za 13.000 zlatých, od kteréžto chvíle byla tu silná uherská posádka 400 jízdných a 700 pěších. Měšťané byli by nejraději hned králi Jiřímu brány otevřeli, a dali mu o tom tajně věděti. Však nezdařilo se. Uhři první útok Čechův odrazili a potom

se divokou ukrutností na měšťanech mstili; král Jiří však se řádným obležením meškati nemohl. Čeští pánové, kteří královo poselství Matiaši vyfíditi měli, teprv odtud z ležení u Kroměžďe dne 22. července písemně to učiniti mohli. Král Jiří pak s celým vojskem od Kroměžďe k Uherskému Hradišti odtáhl.

Král Matiaš obdržel poselství krále Jiřího, a hle, tak byl ničemný, že nechtěl ani pokoje uzavřiti, ani s králem Jiřím souboj ani valnou rozhodnou bitvu v otevřeném poli podstoupiti. Vykroutil se hanebným spůsobem ze všeho, ještě přimnožuje urážek a lži králi Jiřímu ve tvář metaných. S drzostí, jaké jenom král Matiaš schopen byl, kázal napsati v poli u Brna dne 24. července asi následující odpověď pánům:

„Dali sme vám glejt, na jakýž lidé jako vy k nám vždy chodívali. I neznáme v něm vady žádné. Vy píšete, na cti nám utrhuje, že bychom my cti své proti pánu vašemu byli neohradili: věc jest vědomá, že my to učinili sme listem otevřeným proti synu jeho, panu Viktorinovi, když císaře, otce a přítele našeho milého hubil, a jeho ze země Rakouské vyhnali sme; pán pak váš jeho zase proti nám obrátil a svévolně vedle něho učinil se nepřitelem naším, nám nikdy, jak by slušelo, neodpověděl. A když sme u Lavy leželi, ne v království Českém, ale ve knížetství Rakouském, dali sme přátelsky mluvití o všecy ty nesnáze, chtěje raději ty věci pokojně než válkou jednati; a na nás jest tu nic nesešlo, ale na pánu vašem a jeho radách té chvíle, kteříž také již svou odplatu mají. A když jest nás nic slušného potkati nemohlo, a pán váš před námi ustoupil, vtrhli sme jako po nepříteli, pánu Bohu ke cti a k obraně víry křesťanské i dobrých křesťanův koruny té slavné České (!), kteříž sou ty časy krále neměli a veliká bezpráví trpěli pro svatou víru (!). Divíme se velice, že pán váš takovou smělost máti smí a žádati, abychom ze země vytáhli a všeho postoupili, veť sme se uvázali. My voleni k tomu království řádně (!), otce svatého rozkázáním (!) a císařovým svolením a za toho nás všecko křesťanstvo má v řečech i písmech; a dá-li bůh to důstojství na své osobě lépe zachováme nežli on, aniž ho tak lehce komu sstoupíme. Protož chce-li on o ten ostatek naší koruny, kterýž on drží (!), přestati na otci svatém a na císaři i na těch, kteréž tyto hlavy křesťanstva o to k sobě přijmou, a sstoupí-li nám ostatku království, i navrátí-li nám škody dle uznání hlav dotčených, chceme vám pokoj jakožto poddaným svým (!) zjednati a osoby

pána vašeho do smrti tak chovati, že nám bude míti z čeho i zde i na onom světě děkovati. Pobídku vaši k osobní bitvě s pánem vašim my přijímáme a jí se radujeme, ačkoli, bez útržky píší, věc naše, jakožto krále křesťanského jiná jest, nežli jeho ssazeného a odvolaného. Ale jakož o nějakém úzkém místě píšete: my se bohdá bítí chceme během rytířským, na místě podobném, jako král křesťanský v odění a zbraní rytířskou. Co píšete o záhubách země: věc jest vědomá, že ne námi ale vašim pánem stal se počátek na dobré křesťany, k útisku věrných a k rozšíření vašeho kacířstva; my pak toho bránili sme, bráníme a brániti míníme, rozumějice, že dokud ta kacířská víra pána vašeho a jeho se přidržujících v koruně české trvá, ani pokoj, ani která dobrá jednota v ní býti může. Právíte také, že bychom navykli krev křesťanskou prolévati: v tom se nám křivda děje, neb kacířskou, pohanskou a jiných nevěřících krev sme prolévati, jakož nám přísluší a všemu křesťanstvu vědomo jest. A jakož konečně bitvu polem hrdě dotýčete, vídal jest nás pán váš prvé, před námi ustupuje a utíkaje, ještě když náš čas bude, nás bohdá uzří, a též jakož prvé, bude-li moci, poběhne (!)“ atd.

Král Matiaš tedy nabídnutého souboje nepřijal, předstíraje, že se jemu nehodí jakožto králi křesťanskému s kacířem se bítí. Ale nejvíce dotkla se citu krále Jiřího poslední lživá slova Matiašovy odpovědi, neboť nemohlo tehdaž býti větší urážky, nežli pomluva muže, že nestatečný jest a že před nepřítelem s pole utíká; ani chudý panoše český toho neztrpěl, aby jeho válečnou statečnost a chválu leckdos směl przniti. Proto muselo se na to odpověditi. I vyšlo 30. července od krále psaní s pole u Kunovic dané Mikulášovi Čuporovi z Monosló, vojvodě Sedmihradskému a jiným pánům uherským. V tom psaní praví král Jiří, že toho lituje, kterak pán jejich (jižtě Matiašovi také královského titulu nedával) v nepravosti počaté setrvati sobě umínil, nepřijav podávaných sobě cest k pokoji, ale že nešlechtným haněním a kacířováním ještě více křivd a bezpráví páchatí se neostýchal. Dále pak že píše, žeby on, král Jiří před ním utíkal, kdežto pánu Bohu napřed a obecně dobrým lidem všem vědomo jest, že nikdy on před ním ani před mocí jeho neběhal ani postupoval, — a tu pak vypsál, kolikráte byl Matiaš od něho a synův jeho na útěk obrácen, kterak se u Vilémova, vida nouzi svou, jemu, králi Jiřímu, vysliboval, a nesměl se s ním bojem potkati.

Konečně žádal pány uherské, aby to na paměti měli, že nikoliv jím ale jejich pánem dějí se záhuby a bezpráví lidem nevinným, proti Bohu a právu a proti všem vysokým závazkům a přízním, kteréž mezi oběma králi měly neporušitelně státi a trvati.

Čestí pánové při králi Jiřímu v poli u Kunovic se nalézající dali také téhož dne 30. července podobné psaní samému králi Matiašovi.

První dvě psaní, krále Jiřího vyzvání, a odpověď Matiašovu, rozšiřovali Němci brzo v latinském a německém překladu po celé říši Německé; krále Jiřího poslední odpověď však nevidělo se jim uveřejňovati, a zamlčeli ji.

Matiašův poslední vpád do Čech, a kterak byl šeredně ze země vyloučen.

1470 červenec — srpen.

Nyní se vraťme ku králi Jiřímu, když ještě 22. července stál v poli u Kroměžíře. Již výše napověděli sme, že se odtud s celým vojskem svým hnul k Uherskému Hradišti. Tu pak vši mocí přilehl k baštám uherským, jimiž toto město věrné a neohrožené již na třetí rok těsně bylo sevřeno a sužováno; i byly útoky Čechův tak neodolatelné, že všechny bašty byly ztečeny a posádky jejich pobity. Čechové ihned ty bašty všechny rozmetali a obyvatelstvu Hradištskému bylo po některý čas opět požívati úplné svobody tak dlouho pohřešované. Také jiná města moravská na řece Moravě s českými posádkami, od Uhrův oblehnutá, totiž Ostrov, Týnec a bezpochyby také Hodonín, byla v tom samém čase od nepřátel osvobozena a v dostatečné míře potravou zásobena. Mezi tím usiloval král Jiří všelikými prostředky, ale vždy nadarmo, aby Matiaše od Brna do šírého pole vylákal a s ním bitvu svedl. Sbory českého vojska činily vpády do Uher, ano sám král Jiří osobně do té země vkročil, aby viděl, zdali by se snad tamější lid slovenský k němu nepřivinul. Byli to vůbec nejznamenitější váleční skutkové, jichžto se králi Jiřímu toho roku provesti podařilo, avšak pohřbichu již také poslední.

Když dne 11. srpna ležel již polem u Malenovic blíž Napajedel, přišli k němu noví poslové od krále Kazimíra Polského pan Jakub Dubanský a Stanislav Šidlověcký, kteříž mu přinesli zprávy velmi příjemné, ač zde v poli vyjednáváno býti nemohlo. Král

Jiří obrátil se pak od Malenovic podle řeky Moravy k půlnoci, a tu také Matiaš hnul se konečně s vojskem svým od Brna a do Olomouce přitáhl, kdež potom 16., 17. a 18. srpna se zdržoval. Měltě při sobě vojska jízdného 10.000, a pěšáky 8000. Počasí bylo již od svatého Ducha (10. června) velmi ošklivé, pořád pršelo a bylo chladno v letě neobyčejné. Všecky řeky a potoky v okolí Olomouckém rozlévaly se přes břehy své, a činily krajinu pro válečné vozy ovšem ještě neschůdnější nežli pro jízdu. Zdálo se, jakoby král Jiří dále k půlnoci, až do Opavy chtěl táhnouti, a tu král Matiaš, kvapný a odvážlivý v úmyslech svých, chtěl užiti příležitosti takové, aby vyvedl veliký a slavný skutek válečný.

V čem záležel? Slyšme. Najednou muselo všech 10.000 uherských jezdců Matiašových u Olomouce na koně vsedati a ve třech proudech cválem přes Moravskou Třebovou do Čech vraziti. Spaste duše! ubozí Čechové! pravá mongolská záplava! a král Jiří na Moravě pro velké vody a bláta s vozy takorba hnouti se nemůže. Uhři majíce svého krále Matiaše mezi sebou, hnali se v Čechách toutéž cestou okolo Vysokého Mýta a Chrudimi, která je před půldruhým rokem vedla do pasti u Vilémova; nemeškajíce se nikde dobýváním měst a tvrzí, jen širokými proudy jeli, zapalující všecky vesnice, všecka stavení, kterýchkoli dosáhnouti mohli. Král Matiaš co nejprísněji zapověděl, aby se z řad nevytrhovali, a pro kořist do žádných obydlí nevráželi, a to proto, aby při takovém plenění neupadali do záloh, jež jim Čechové položití mohli. A když tak přes Čáslav až ke Kutné Hoře a ku Kolínu všecko pálili, počali brzy sami hlad a žízeň trpěti. Křik a pláč ubohé chudiny na všecky strany se rozléhal, a jakkoliv Uhři rychle ku předu se hnali, předešel je přece úžas a zoufalý útěk obyvatelstva do Prahy. Bylo to hrozné okamžení! Však tu ukázalo se, že zřízení zemské obrany po krajích, kteréž král Jiří na jaře toho roku spůsobil, bylo skutkem právě prozřetelnosti Boží. Ihned byly celé Čechy vzhůru, v Praze stálo co nevidět nové vojsko na nohou, a královna Johanna, v nepřítomnosti svého manžela sama postavivši se v jeho čelo, do pole je vyvedla proti nepříteli, s kterým se potkali haždý voják jenjen hořel.

Král Jiří hleděl předejiti Matiaše s jeho husary, táhl z Moravy spěšně, jakž mohl, kratšími cestami do Čech; avšak jeho dohoniti nemohl, a viděl toliko, kterak se ještě kouřilo,

kudyž on pátil. Proto kázal všude po hranicích v lesích a horách záseky dělati, aby nepřátele někde v zemi zdržeti a bohdá utlačití mohl.

Král Matiaš dostal se dne 25. srpna již ke Kutné Hoře a ku Kolínu, a tu se zastavil nemoha dále, bezpochyby pro unavenost, hlad a žízeň; a se všech stran již se proti němu valí zástupové národu ozbrojeného, ukrutstvím jeho na nejvyš rozjitřeného. Tu se teprv vzpamatoval, z opojení svého klamným vítězstvím vystřizlivěl: s předu proti němu táhla česká zemská obrana, s zadu král Jiří z Moravy. Viděl se v krajině, kde před půl druhým rokem hanebně byl uvázl. Proto se obrátil odtud nazpět s chvatem ještě úsilnějším, než byl příchod jeho. Nic na to se neohlížel, že mu jeho unavené jezdecktvo již stačiti nemůže, že množství z lidí jeho opozdivších se od rozlícených Čechův na cestě bídne utlučeno bylo; jen když sám zdrav z nebezpečnosti vyvázl, o život lidí svých nešťastných mu nešlo. Utíkal krajinou, kudy se nejsnáze zas nazpět na Moravu mohl dostat, a byv ještě 25. srpna u Čáslavi, nalézal se již 29. srpna v Telči na Moravě, odpočínuv si mezi tím v Jihlavě. Kolik z jeho 10.000 jezdcův s ním se na Moravu vrátilo, dá se snadno pomyslit, avšak zahynulých nešťastníkův nikdo nepočítal. To byl tedy ten veliký a slavný válečný skutek krále Matiaše, to byla ta vítězná jízda do Čech, z které se vrátil útekem jako právem stíhaný žhár a zloděj!

Celý měsíc září ztrávil potom Matiaš ve Znojmě, rozkládaje ostatky svého vojska na posádky do měst moravských a českých, zejména do Brna i Olomouce, do Kroměží, do Vyškova, Jihlavy, Polné, Budějovic a do Plzně. Zbývající dva tisíce uherských jezdcův svěřil panu Zdeňkovi ze Šternberka, a Slezáky, k jeho rozkazu jemu ku pomoci do Olomouce příslé, domů poslal. Z toho bylo viděti, že se jemu na ten rok již chuti nedostává, aby ještě něco na válečném poli podnikl. Také skutečně v měsíci říjnu do Uher se vrátil, kdež potom již přes celou zimu zůstal.

Kterak Slezáci pro svou zpronevěřilost na novo pykali.

1470 říjen.

Často jmenovaný Petr Eschenloer, městský písař Vratislavský, takto vypravuje o zlých

následcích války, kterou byli hlavně Vratislavští spůsobili: „Když Slezáci, vrátivše se z války, vypravovali krajanům svým o znamenitém vojsku a veliké moci Jiříkově i kacířův jeho, kterýmž král Matiaš vši svou silou odolati byl nemohl, a když líčili, jak veliká a podivuhodná byla Matiašova výprava na jízdné i na pěší, samé prý vybrané lidi, a že přece netroufal si podstoupiti Jiříka bojem: tu nastalo ve Vratislavi žalostné živobytí, hanění a proklínání kněžstva, kteréžto již veřejně nazýváno svůdci. Manželky oplakávaly ztráty mužův svých, ješto z těch, kteří vytáhli byli do pole, sotva polovice vrátila se domův, jiní pomřeli hladem a mrazem. Pro najímání jiných žoldnéřův muselo město dlužiti se. Řemeslníci nemohli více řemesel ani kupci kupectví vésti, trhy roční hynuly, z Polska, z Rus, z Litvy a z Prus nepřicházel do Vratislavi nikdo; zemané Svídníčtí a Javorští, kdekoli mohli, brali nám a kryli své vzatky na Lehnhause, Bolkenhaině, Kynastu a na jiných hradech a posádkách. V celých Slezích, v Lužici a Šestiměstech, v Míšni, Sasích a v Polsku rozléhaly se hlasy lající a kletby na nás (Vratislavské); nikdy nebyli sme bezpečni ani životem ani statkem. Byly to časy zármutku a hoře. Náš obecný lid, kterýž dříve byl kacířoval a pronásledoval každého, kdo na pokoj jen pomysleti směl, volal nyní a toužil po pokoji nekřesťanském a nectném, a byli by již i Jiříkovi poddali se, kdyby zámožnější byli nepostavili se tomu na odpor.“

To co tu Eschenloer napsal není ještě všecko o bídě v Slezsku. Královské české posádky na Kladště a v Opavě nepřestávaly nabíhati jako prvé na zpronevěřilé Slezáky, po odejití Matiaše z Moravy posláno ještě pro nové vojsko české, které v počtu asi 4000 branných přitáhlo do Slezska, a v knížetství Opolském městečko Lešnici a tvrz Liběšov s jedné strany řeky Odry obsadilo, s druhé pak naproti Liběšovu tábor sobě zřídilo a oba břehy mostem spojilo. Odtud rozbíhaly se potom bojovné houfy Čechův na všechny strany svobodně. Nikdo se jim nestavil k obraně, a oni buďto těžké výplaty vybírali anebo vše v požeh dávali, co nebylo chráněno nedobytnými hradbami. Tu musela se drobná šlechta v několika krajích zapisovati k poslušenství krále Jiřího a k pronásledování jeho nepřátel. Slezáci již byli nouzí svou tak daleko dohnáni, že české vojáky, kdekoli se ukázali, nejenom ochotně u sebe přijímali, ale jim ještě i nápomocni byli, kdežto každý Vratislavský člověk všude ve vlasti s nenávistí se potkával a všude nebezpečí

a zjevné nepřátelství mu hrozilo. Ke vši bídě připojila se nyní ještě špatná mince, kterou nejenom král Matiaš ale i knížata daleko pod pravou cenou, jakou míti měla, raziti dávali. Všechn obchod váznul a mnozí lidé utrpěli ztráty veliké.

A opět stal se sjezd zemský dne 25. října 1470, jež biskup-legát Rudolf do Vratislavi svolal, aby se stala porada a pomoc proti nouzi obecné, a uradili se Slezáci na tom, aby se ku králi Matiašovi vypravilo poselství, které by mu vyložilo smutný stav země, a jeho požádalo, by buď sám osobně pomoc přinesl, aneb aspoň dovolil, aby Slezáci sami s „Jiříkem“ v pokoj mohli vejíti. Zároveň žádali Konrada Černého, knížete Olešnického, který byl nejdéle věrně při králi Jiřím vytrval, aby sám osobně do Čech zajel a u krále Jiřího pro Slezáky to příměří vyjednal. Knížata Olešničtí ovšem již dříve žádali krále Kazimíra Polského, aby se za ně u Jiřího přimluvil, a je s ním zase smířil; ale kníže Konrad nevěda, zdali smíření se zdaří, netroufal si do Čech jeti. Však brzo počaly se roztroušovati po Slezsku lživé zprávy o vymyšlených vítězstvích, jež by byl pan Zdeněk ze Šternberka nad kacíři obdržel, a že s hradu Ostromeče brání všemu dovozu po řece Vltavě ku Praze. Tím se zas Slezáci trochu potěšili, avšak jejich poslové ku králi Matiašovi poslaní špatně pořídili. Král Matiaš rozmrzen jejich ustavičnými nářky, jakož pro blaho a utrpení svých věrných vůbec smyslu neměl, odbyl je slovy tvrdými a nemilostivými. Matiaš svalil vinu obecných neřestí v Slezsku a v obou Lužicích se sebe na své tamější vyšší úředníky, a ssadil kromě jiných také pana Oldřicha Zajíce z Hasenburka s hejtmanství v zemi Svídnické a Javorské, a pana Jaroslava ze Šternberka z foitství v Šestiměstí, dosadiv na jich místa Františka z Háje a Bedřicha knížete Lehnického. To se dotklo pana Zdeňka ze Šternberka, neboť byl pan Jaroslav jeho syn, i psal králi Matiašovi veda stížnost, že on a synové mají zápisy od krále Ladislava sobě propůjčené netoliko na foitství, ale i na všechna odúmrtí v Lužicích, kteráž by na krále spadnouti měla. Ale pan Jaroslav ze Šternberka nepožíval lásky u Lužičanův, neboť si do něho stěžovali, že jest příliš vysokomyslný a pánovitý, a přece nečinný a ne správný, že sobě příliš hovoří a jiné jako za své chlapy považuje. Vratislavský biskup-legát Rudolf, osobní nepřítel Šternberkův, mluvil co královský komissař na sjezdu ve Zhořelci

dne 27. a 29. ledna 1471, kdež Lužičanům nového foita představil, kterak prý pánové ze Šternberka hluboce klesli v milosti krále Matiašově, že prý se pan Zdeněk nestyděl žádati na králi, aby Brno se Špilberkem jednomu jeho synovi, Olomouc s klásterem Hradištským druhému k dědictví byly zapsány, což prý král k velikému hněvu popudilo; že pan Zdeněk vůbec prý počínal sobě tak, jakoby se měl státi pánem a dědicem království Českého, a že sobě osoboval, jakoby měl vládnouti vůlí královskou; — král Matiaš však žeby nedbal, kdyby se Zdeněk třeba k Jiříkovi zase navrátil, a že jeho ztráty tolikéž by sobě vážil, jakoby mu zdechl pes některý. Pan Zdeněk zatím ku králi Jiřímu se nevrátil, a král Matiaš brzy užíval služby jeho v důležitém jednání.

Kterak se konečně všecko obrátilo ku prospěchu krále Jiřího.

1470 červenec — 1471 únor.

Již na konci měsíce července 1470 stal se u císaře Bedřicha III. ve městě Běláku čili Villachu v Korutanech sjezd některých předních přátel krále Jiřího. Přijeli tam markhrabě Albrecht Braniborský, jiní knížata, vyslanci krále Polského a radové několika kurfürstův. Knížata již tehdy poznávali, že králi Matiašovi nejde tak o potlačení kacífství, jako raději o rozmnožení moci a panství; proto také stalo se ne bez přičinění krále Jiřího, který tam ovšem přítomen nebyl, usnešení, že se má král Jiří na trůnu zachovati, a nemírní chťíčově krále Matiaše že se mají krotiti. Dali tu knížata patrně na jevo, že vůle papežská již není jediné platná ředitelka, když jim bylo se starati o dobré křesťanstva dle vlastního svého uznání. Tehdáž právě dobyli Turci ostrova Negroponte v Řecku, z čehož šla na celé křesťanstvo hrůza veliká; to přispělo k tomu, že i sprostí lidé počali pohlížeti na nekonečnou válku proti Čechům jako na něco velmi zpozdlého, že křesťané sami mezi sebou kazili a ničili nejlepší síly své a dělali pouště tam, kde vlastně mohly státí ochranné hradby celé západní Evropy proti sverpému asiatskému barbaru.

Válka Matiašova proti králi Jiřímu mohla ovšem nekonečná býti, neboť čeho Matiaš ode tří let mečem byl na Moravě dobyl, jako Třebíče, Špilberku a kláštera Hradiště, nestálo ani za

řeč naproti všem nákladům a ztrátám na lidech, kterých utrpěl; ještě vždy polovice Moravanův uznávala krále Jiřího za pána svého, a kdykoliv Matiaš zbraně své do samých Čech nésti chtěl, ukázalo se, že se tam ani nohou usaditi nemůže. Cokoliv v Čechách, ve Slezsku a v obou Lužicích ve své moci držel, to se hned s počátku války dobrovolně jemu poddalo, netoliko, že to papež rozkázal, ale hlavně z národní a náboženské nenávisti proti Čechům.

Válka s Čechy stala se tedy Matiašovi beznadějnou; přicházel k poznání, že s Jiřím nikdy hotov nebude, a noví jeho poddaní v české koruně, zkoušejíce trpké ovoce války již na čtvrtý rok v míře neočekávané a uvedeni jsouce v zoufalost, nepřestávali toužiti po smíření a obnovení pokoje. I v samých Uhřích zhoršilo se postavení krále Matiaše; nespokojenost magnátův rostla tam velice, ba i přední jeho dosavadní radové, Jan Vitéz, arcibiskup Ostřihomský a primas království, a Jan Pannonijs, biskup Pětikostelský, octli se najednou v čele nespokojencův. Již se v Uhřích mluvilo o povolání některého syna krále Polského na trůn uherský.

Vůči takovým okolnostem byl král Matiaš najednou žádostiv, vejíti v pokoj s králem Jiřím pod jakýmkoliv výminkami. I dal plnomocenství biskupovi Olomouckému, Tasovi z Bozkovic, Zdeňkovi ze Šternberka i Albrechtovi Kostkovi z Postupic, by ve jménu jeho králi Jiřímu výminky o pokoj podali. Král Jiří rád uslyšel, že se král Matiaš chce smluviti, i zřídil k tomu se své strany Viléma ml. z Riesenberka a z Rabí, Petra Kdulince z Ostromíře a Beneše z Weitmile. I sjeli se v lednu 1471 všickni ti pánové na Polné, kterouž tehdáž ještě pan Zdeněk ve své moci držel. Matiaš podával králi Jiřímu, aby on, Jiří, královal v Čechách sám až do smrti, po něm pak aby dědicem trůnu stal se Matiaš, kterýž by za to knížete Viktorina ze zajeť nejen propustil, ale také pánem Moravským neb Slezským učinil, a jemu i bratřím jeho dědictví koruny české pojistil, kdyby sám bez mužského dědice umřel. Mimo to činil Matiaš naději, že jemu snáze bude nežli Kazimírovi získati u papeže milost kališníkům českým a potvrzení Basilejských kompaktat.

Král Jiří vznesl to všecko na sněm, který se brzo potom 14. února v Praze sešel, a málo prý chybělo, že by Matiašovo podávání konečně přijato bylo. Však v tom přišli poslové krále Kazimíra do Prahy, opět Jakub Dubanský, nyní kancléř Polský, a kněz Michal, opat

ze Svatého Kříže v Polště, a ti to všechno zvrátili. Byli posláni ze sněmu polského opět v Petrkově shromážděného, aby v Římě ve věcech jak polských tak českých působili. Když pak slibovali, že všechny české žádosti jak v Římě tak v Krakově v brzce vyřízeny budou, užil král Jiří té příležitosti, a po sekretáři svém, knězi Pavlovi, proboštu Zderazském, jež ku králi Kazimírovi až do Litvy vypravil, na rychlé a plné přijetí všech výminek doléhal, jež sněm Pražský r. 1469 strany povolání královice Vladislava na trůn Český podával, jinak že by se musel Jiří s Matiašem urovnati.

V Římě umřel zatím ku konci roku 1470 krále Jiřího nejvážnější protivník, kardinal Jan Karvajal, a vyskytl se tam jiný kardinal nejménovaný, který neostýchal se býti králi Jiřímu přítelem a ujímati se jeho věci více méně zřejmě. Král Jiří jsa tím velice potěšen neprodleně psal tomu kardinálovi, prose ho, aby především přičinil se o zrušení klateb nad katolíky vydaných, kteří jemu věrnost byli zachovali, ostatek že ponechává to králi Kazimírovi, aby jej smířil s apoštolskou stolicí.

O masopustě r. 1471 slavily se v Praze oddávky knížete Hynka, nejmladšího syna královského, nyní 19letého, s kněžnicou Kateřinou, dcerou vojvody Viléma Saského, nyní 18letou, která již od času svého zasnoubení v Chebu r. 1459 do Prahy ku královskému dvoru zavezena byvši úplnou Češkou se byla stala. Všickni knížata domu Saského k této svatbě do Prahy přijeli, a vstoupili tudíž v nejúžší svazek přátelský s králem Jiřím a jeho rodinou. Vždycky se o to snažili, aby se rozepré krále Jiřího s papežem v dobrotě vyrovnala; ale teprv od sjezdu Běláckého nabylo jejich úsilí větší opravdovosti a váhy. Jakkoliv papež vždy ještě na zkázu krále Jiřího nastupoval, krále Matiaše povzbuzoval, císaře Bedřicha napomínal a Polákům jejich přimluvy za Čechy na zlou stránku vykládal, vypravili knížata Saští, Arnošt a Albrecht nicméně o své ujmě nyní zvláštní poselství do Říma, nesoucí s sebou nové žádosti a návrhy, jak by se papež s králem Jiřím mohl smířiti. A ejhle! Poslové saští dne 20. března 1471 do Říma došli, a ani papež ani kardinálové již neodmítali je naprosto od sebe, vzavše podání a návrhy, jež onino přinesli, v opravdové uvažování. Výsledek toho byl, že se dne 8. dubna potom stalo uzavření u dvora Římského, aby se kardinal František Sienský, který byl na říšském sněmě Řezenském, také v českou věc uvázal, a dovedl ji, bude-li možná, k žádoucímu cíli pokoje a jednoty.

Tak po krutých bouřích, které všechny své hromy a vichry v plné míře byly vychrlily na krále Jiřího a na národ Český, obloha na všechny strany se vyjasňovala, i počala kynouti nová naděje, že opět bude ticho a pokoj ve vlasti a že opět se vrátí dnové rozkvětu a požehnání. Avšak tu vkročila s hůry ruka Páně, která řídí osudy lidí a národův, i odvolala z toho světa krále Jiřího, výtečného hrdinu právě v tom okamžení, když vyprázdnil kalich utrpení až do dna, měl blaho a slávu svého národu opět vzkřísiti a utěšenější budoucnost na dlouhé časy jemu připraviti. I právem píše náš Palacký vzhledem ku králi Jiřímu, že „osudové, jak se zdá, chtěli míti Čecha ne tak vítěze jako mučenníka.“

Smrt mistra Jana z Rokycan.

1471 22. února.

Brzo po svatbě knížete Hynka, když ještě ani nedoznely radovánky veselné, stal se v Praze obrat osudný. Starý již 74letý mistr Jan Rokycana dokonával pouť svého života uvržen byv na lůžko smrtelné nemocí neznámou. Celá Praha dojata jsouc smutnou předtuchou živou soustrast jevila, pánové i lid obecný dotazovali se pečlivě o zdraví učitele svého, nejpřednějšího obránce kalicha. Tu z Králova dvora vyšel prý i sám král Jiří, také již těžce churavý, opíraje se těžce bezpochyby o královnu Johannu a některého syna svého, i ubíral se do Týnské fary, aby na tomto světě naposledy uviděl umírajícího starce, s jehožto životem i jeho život tak divně spleten byl. I umřel mistr Rokycana, volený ale nikdy nepotvrzený arcibiskup a správce duchovenstva českého pod obojí dne 22. února 1471. Od půl století stál v čele kališnické církve české, upravoval, řídil a zastával všechen duchovní život; „báli prý se ho, jak starý letopisec tvrdí, král, králová i pánové, neb on prý se bál milého Boha a byl pilen modliteb ve dne v noci i hned z mladosti“. Celá Praha uvržena byla ve smutek nejhlubší, neboť byv v obcování ke všem lidem přívětivým a ochotným požíval všeobecné lásky a nejvyšší úcty; jeho učenníci pravili, že prý živ byl co svatý a že umřel co blahoslavený. Proto k jeho pohřbu všechno se tlačilo a jej provázelo s pláčem a želem upřímným. Také králová Johanna, synové a dcery královské, cizí knížata právě v Praze ještě přítomní, množství pánův, rytířův a panoší oslavili průvod pohřební.

Byl-li smutek v Praze za mistra Rokycanu všeobecný, zajisté přispěla k tomu okolnost, že nejrozhodnější nepřátelé jeho, zejména kapitola Svatovítská, od počátku válek v Praze již nebydli, vzdalující se sídla krále Jiřího. Pochován byl ve chrámě panny Marie před Týnem, při kterém po dvakráte, od r. 1426 do r. 1437, potom od r. 1448 až do smrti své 1471 úřad faráře zastával, v pravé boční lodi

vedle sakristie před oltářem matky Boží. Na hrob mu dán kámen z červeného mramoru, na němžto vytesána byla jeho podoba v biskupském ornátě s berlou v ruce, a vedle ní, na památku, že byl syn chudého kováře z předměstí Rokycanského, štítek s podkovou a hvězdou u prostřed. Okolo kamene čtly se verše latinské.

Ačkoliv byl Rokycana jen mistrem svobod-

Král Jiří loučí se s umírajícím mistrem Janem z Rokycan v Týnské farnosti 1471.

(29)

ných umění, jako před ním Hus, záležela přece v theologii jeho hlavní síla; byl výtečný řečník a kazatel český i latinský a hleděl po celý život svému přesvědčení i před nejvyšší stolicí církevní zjednatí průchod a vítězství všemi jen možnými cestami. Byl také velmi plodný spisovatel český a latinský a dosti mnoho řečí, kázání, traktátův a psaní po něm zůstalo, z nichž mnohé později také tiskem byly vydány; však to, co psal, pohřbilo, nevyniká ani

slohem, ani původností a důmyslností obsahu nad jiné podobné spisy věku jeho.

Jak si ho Čechové pod obojí co srdnatého obránce víry a co upřímného vlastence vážili, tak naň hanu a potupu sypali protivníci jeho a nepřátelé národu Českého. Nebylo zajisté muže v celém 15. století a v celém křesťanstvě, o kterého by se nebyly třely v takové míře a tak vášnivě rozumy a jazyky právě celého křesťanstva, pravice o něm, že živ byl nejinak, než

co nešlechtný zločinec a že umřel co zoufalec. Křičeli naň ovšem, že jest kacír zatvrzelý a svéhlavý, o čemž náš věk uvykl však již poněkud jinak souditi, nežli tenkrát, ale nic nemohlo se naň dokázati, co by na jeho mravní povahu mohlo nějaký stín vrhati. Byl ve věcech náboženských neobyčejně snáselivý; poučováním chtěl kloniti mysl lidu k přesvědčení svému, nikdy prostředky násilnými a nekřesťanskými. Často musel trpěti za krále Jiřího, neboť uvykli sobě v Římě, v zemích a společnostech husitstvu nepřejících říkati, že Rokycana svým nezbedným doléháním na krále Jiřího tím vinen jest, že se král tak vytrvale papežům a kardinálům staví na odpor, a že krále celého ovládal. Tomu nikdy tak nebylo, neboť král Jiří byl tak dospělého ducha a ve svém počínání tak samostatný, že se nedá ani mysliti, aby se byl dal jako dítě od kohokoliv voditi a přemlouvati.

Smrt krále Jiřího.

1471 22. března.

Když král Jiří jal se navštívit mistra Rokycanu na smrtelné posteli, byla to bezpochyby již poslední jeho chůze na tomto světě. Již delší čas nemoc se na něm jevila; postava jeho již od přirozenosti těžká a ohroublá opuchnutím zvláště nohou pak i ostatního těla upadla posléz až do neforemnosti; i umřel, právě v měsíc po smrti mistra Rokycany, dne 22. března na vodnatelnost, nedočkav se účtchy, že jeho pře v Římě byla by přivedena k dokonání žádoucího srovnání. Když z mrtvého těla vnitřnosti vybrány byly, nalezena jsou játra do polou zkažená a ve žluči kamínek holubímu vejci podobný, břicho pak tukem na píd tlustým obrostlé. Mrtvola zesnulého krále byla potom ve hlavní síni Králova dvora na Starém městě Pražském na skvostné máry položena, a ležela tam přes sobotu a neděli, aby osiřelý národ naposledy ještě tvář svého ochránce a největšího dobrodince ohlédati mohl; v pondělí pak, 25. března, pohyboval se ve hlubokém smutku pohřbený nekonečný průvod pohřební z Králova dvora přes Staré město, most a Malou stranu na hrad Pražský, kdež ve hrobce královské u prostřed kůru hlavního chrámu u sv. Víta nejmodřejší král a nejupřímnější syn národu Českého, Jiří z Poděbrad, vedle krále Ladislava řečeného Pohrobka svůj poslední odpočinek nalezl. Však vnitřnosti krále do zvláštní

nádoby dány a ve chrámě panny Marie před Týnem ve sklípku vedle hrobu mistra Rokycany uloženy jsou. Nikdo neprotivil se tomu, aby královské tělo ve hlavním chrámě v královské hrobce pochováno bylo, neboť všickni protivníci krále Jiřího vždy ještě nebyli se vrátili do Prahy. Později pak také nikdo nesměl se proti tomu ozývati, když dokázáno, že král Jiří, ačkoliv umřel v klatbě církevní, přec s ochotnou a upřímnou vůlí vyhledával cesty ku smíření se s apoštolskou stolicí.

Právě se, že když r. 1824 císař Rakouský, František I., Prahu navštívil, dal se také do královské hrobky vésti, kdež králové Čeští počínajíce od Karla císaře až po Rudolfa II. podnes odpočívají. Když mu byla ukázána rakev s tělesnými ostatky krále Jiřího z Poděbrad, řekl prý císař František s čelem zakaboněným: „Ten sem také nepatří.“ Však tu přistojící učený Josef Dobrovský prý osmělil se promluvit k němu řka: „Vaše Veličenstvo by zajisté dnes neráčilo býti králem Českým, kdyby nebylo toho Jiříka bývalo.“ Narážel zajisté na zachování císaře Bedřicha III. a jeho rodiny ve Vídni r. 1462.

Opět litovati musíme, že nebylo tehdejšího času nikoho mezi souvěkými svědky, který by byl o příčinách a okolnostech smrti krále Jiřího jakož i mistra Rokycany bližších a hojnějších zpráv pro potomstvo zachoval.

Stůj zde úvaha, kterou napsal náš Palacký mluvě o skonu obou výtečnickův národu Českého: „Ztráta obou hlav, duchovní i světské, mezi podobojími, tak rychle po sobě, nemohla nedojímati hluboce národu, kterýž nucen jsa hájiti bytu svého proti celému takoruka světu, nebyl ovšem bohat na výtečnysky podobné; neb dle slov souvěkého letopisce „onen slovem a tento mečem bránili Kristova kalicha,“ král pak zejména „stálý nalezl byl ve přijímání krve jeho předrahé až do smrti.“ Protož není divu, že pláč a úpění rozléhaly se po Praze zvláště při králově skonání, a že při pohřbu jeho panovala ještě větší žalost nežli nádhery. Však ne sami toliko podobojí, ale i katolíci oplakávali krále, o kterémž obecný šel hlas, že jemu podobného v Čechách nebylo ani bude: neb zrodil se z lůna národu necizil se ho nikdy, ale dělal se mu nade všecky jiné otcem moudrým a starostlivým.“

Pan Ctibor Tovačovský z Cimburka poznamenal o králi Jiřím, že byl „mudrc přirozený, bez písemního ostření smyslu,“ což se podle Palackého musí takto vykládati, že byl sice bez učenosti, ale že šla o něm pověst až do končin světa, kterak všecky sousedy vysoce přesahal moudrostí a spravedlivostí, tak že opatrnosti jeho lidský rozum stihnouti nemohl,

a ve přích, kteréž před něj přicházely, nalézal se u něho dostatek soudu hojnější, nežli u kohokoliv jiného. Dále pak píše o něm dotčený pan Ctibor, že byl „pyšným protivník, poddaným obhájce, neposlušných skrotitel, pochlebníkův nepřijímatel, věrných ochranitel, služebníkův štědrý dárce, myslí ustavičné (stálé), v práci neustálý, laskavce lidský“ atd. — Polský dějepisec Dlugoš, který nepřestával nenáviděti kacířství krále Jiřeho, a proto mezi jeho úhlavní protivníky náležel, přece tolik o něm vyznával, že Čechové jeho ztráty proto nejvíce želeli, že „ku prolévání lidské krve kvapným nebýval.“ — Pražský kanovník, mistr Pavel Židek, svědčí o králi Jiřím, že ohledem na pohlaví živ byl bez úhony, a že míval obyčej vždy po jídle dávatí audience každému i sebe chudšímu, kdo k němu o spravedlivost aneb o pomoc chtěl se volati. — Jediný jeho rada v zahraničných záležitostech, doktor Řehoř z Heimburka, stěžoval si do něho, že se dělal zvláště v posledních letech „čím dál tím skrbliivějším.“ Tato vada měla ovšem svůj pramen v nedědičnosti trůnu, když na jisto již věděl, že synové jeho po něm kralovati nebudou. Konečně musíme o náboženském vyznání krále Jiřeho, které bylo hlavní příčinou nesnází, ježto ho potkaly, tolik doložiti, že to jest otázka posud nerozhodnutá, byl-li Jiří dle učení katolické církve skutečně kacířem čili nic.

Král Jiří dosáhl když umřel toliko 51. roku bez jednoho měsíce věku svého. Byl dvakrát ženat; nejprv s Kunhutou Holickou ze Šternberka, dcerou pana Smila ze Šternberka, staršího bratra pana Alše ze Šternberka, která umřela r. 1449; podruhé s Johannou z Rožmitála, sestrou pana Lva z Rožmitála a na Blatné, která ho přečkala. S těmi manželkami zplodil 7 dětí, 4 syny a 3 dcery. Tyto děti byly z prvního manželství: Boček čili Bohuslav, na rozumu nedospělý, proto také v rodině jako na zapřenou chovaný († 1496); — Viktorin, kníže Minsterberský, nyní v zajetí uherském, kterýž napřed Žofii, dceru pana Hynce Ptáčka z Pirkšteina, potom Žofii, kněžničku Těšínskou, konečně Alenu čili Marketu z rodu Palaeologův, někdy císařův Řeckých, za manželky měl a r. 1500 umřel; — Jindřich starší, kníže Minsterberský, kterýž měl za manželku Uršulu, dceru markraběte Albrechta Braniborského, a r. 1498 umřel; — Kateřina čili Kunhuta, kteráž byla první manželkou Matiaše, krále Uherského, a již r. 1464 umřela; — Zdena, manželka knížete Albrechta Saského, pramáti

dosud květoučbo rodu Saské linie nyní královské, † 1510.

Z druhého manželství: Jindřich mladší obyčejně Hynek zvaný, kníže Minsterberský, byl ženat s Kateřinou, dcerou knížete Viléma Saského, muž nevšední vzdělanosti a učenosti, pokoušel se také o skládání českých veršův a umřel r. 1491; — Ludmila, která měla se státi manželkou Vladislava, krále Českého, čemuž však téhož matka Alžběta, královna Polská, co hrdá Habsburčanka, nedopustila, vdala se později za Slezského knížete, Bedřicha Lehnického.

Úvahy o tom, jaký význam měla vláda krále Jiřeho a jaký byl národ Český za jeho věku.

Čechové byli první mezi národy křesťanskými na západní Evropě, kteří se vymknuli ze slepého poslušenství moci duchovní, která z Říma všemu světu chtěla vládnouti. Od počátku husitské války učinili Čechové ze svého království stát světský čili laický, hledíce se vymaniti ze vši nadvlády duchovní, jakž teprv po nich v 16. století také jiní národové na podobnou cestu se dali a jakž nyní již všickni státové křesťanští, vyjmouc toliko církevní stát papežský v Italii, tétěž neodvislosti od církve požívají. Jan Hus Čechy na tuto dráhu navedl, Jiří Poděbradský hleděl dílo utvrditi a jemu státoprávní platnosti získati. Byl Jiří ovšem neposlušen dvoru Římského, však nikoliv z nějaké bujné svévole, ale z poměrův jemu uložených, z potřeby hájiti novověké politické právo v Čechách, které vymezovalo církevní svrchovanost z věcí státních, a neuznávalo povolání jejšího, vydávati všeobecně platné zákony. Proto musel podnikati ohromný zápas se všemi nepřednějšími mocnostmi věku středního, s papežem co s nejvyšší hlavou duchovní, s císařem co přední hlavou světskou a s Matiašem Uherským, kterýž byl nejsilnější, však zároveň nejnešlechternější obou zástupce. Kterak tuto svou úlohu král Jiří vyplnil, vylíčil jeden básník latinský v 16. století, jménem Jan Jakub Manlius dvěma latinskými verši, ježto v češtině tento smysl dávají:

Nic-tě orel, nic Řím hrozivý, nic zbraň nedovedla
Uhrova: i všemu já vzdor světu žezlo nosil.

Ovšem, na vzdor všemu světu žezlo nosil, však nedohrál svou úlohu co vítěz, nýbrž co mučenník! Jakkoliv k zásadám, kteréž on hájil,

po čase všechen ostatní svět přisvědčoval a za své je pokládal, zřídil to běh osudu národu Českého, že on sám nikdy více těm zásadám u sebe plný průchod dáti nemohl, nýbrž zpátečnictvím až na smrt utýrán napřed z řady samostatných národův byl vymazán, potom dokonce do hlubokého hrobu položen, na kterýž nepřátelé sypou hanu a potupu, přes všechnu míru opět hanu a potupu, jakž toho není příkladu v celém světě vzdělaném! Tak se odměnil svět předním bojovníkům pro svobodu ducha!

Král Jiří předcházal svůj věk o celé půlstoletí: on utvrzoval první laický stát v lůně křesťanstva, ale stal se mučenníkem myšlenky o státu v nynějším jeho smyslu evropském; této myšlenky obětoval nejen osobní a domácí blaho své, ale i pokoj a blahobyt vlasti, o kterýž pečoval byl celou duší svou od mládí. Té zásluhy však nemůže svět odepřít našemu Jiřímu, že Římská stolice zalekla se konečně neodolatelné moci nového živlu politického, jehož on se byl učinil prvním zastavatelem neohroženým, a že napotom ve velikých převratech, které se v Evropě staly během 16. století, nepokoušela se více tou silou, jako naproti němu, ten živel utlačit a udusit.

Jakkoliv Jiří z Poděbrad všechnu péči o to měl, aby vyhlazeny byly smutné následky válek husitských a následujícího bezvládí, jakkoliv za jeho správy zemské co náměstíka tak i v prvních desíti letech králování jeho národ Český opět se byl zotavil, požívaje ovoce obnoveného pořádku: nicméně byl po ten čas pohled na Čechy nepřítelů utěšený a nadějný. Odloučenost od ostatního světa, ku které Čechové papežskými kletbami odsouzeni byli, svou škodlivost čím dál tím zřejměji ukazovala; vyvinula se taková jednostrannost ve smýšlení a obmezenost ducha naproti všeobecnému pokroku člověčenstva, že král Jiří v skutku mezi svými málo lidí dosti schopných našel, kteří by mu byli mohli platných služeb konati. Kališníci byli zabředli v náboženských otázkách, nemyslili a nepřemítali o ničem jiném, nežli o církvi a kacířství, o božím slovu a antikristu, o svátosti oltářní a kalichu, o právech a povinnostech papeže a duchovních představených a o podobných věcech bez konce. Na druhé straně, kdo se o hmotné věci staral, neznal nic pilnějšího ani prospěšnějšího, nežli cvičení se ve zbrani, pořádání vojenských vozův a šikův válečných. Vsaak theologická učenost a neodolatelná bojovnost nyní při změnách okolnostech již nestály v čele pokroku, když se při

tom hrubě zanedbávaly všeobecně platné nauky a umění, když ochromena byla také podnikavost a pokrok v obecných živnostech, které se napotom obmezovaly jenom na nevyhnutelné všední potřeby. Následky osamotnělosti národu byly tím škodlivější, čím menší na počet byl národ Český. Ovšem kdyby se bylo podařilo Čechům, druhé slovanské bratrské národy k smyslu svému připravit, jakž o to vždycky velmi stáli, byli by se bezpochyby uvarovali takového osamocení i všeho neštěstí. Největší vinu těch smutných poměrův ovšem nesla strana Čechům protivná, strana Římská, která nepřestala pracovati k ochuzení ducha českého, bráníc všem věrným katolíkům s Čechy obcování, a hledajíc osamotit je a vyloučit takoruka ze světa. Píše pak náš Palacký následující úvahu o tom: „Duch jak osob tak i národův zakrsává, zaklet jsa do těsného a jednotvárného kalu všednosti; naproti tomu křísí a zmáhá se dotýkáním, přemáháním a zažíváním rozmanité cizoty, ježto šíří obzor i povyšuje rozhled myslný, a kladouc do duše vždy nové zárodky myšlének, chová i zotavuje v ní napotom činnost ušlechtilou. Čechům podobojím i po smíření skrze kompaktaty nepřestávaly zavírat se školy zahraničné, v nichžto duch jejich z úzkých kolejí domácích byl by poněkud vyšinouti se mohl; i ačkoliv válečníkův českých potřebovalo a hledalo se do všech krajin, však z obcování důvěrnějšího se společností cizokrajnou vylučovaly je netoliko kruté a děsné řemeslo, ale i národnost a víra jejich; ba tato stala se překážkou netoliko šlechticům v rytířských jízdách po dobrodružství, ale i kupcům samým v jejich obchodu a živnosti.“

Literatura česká za doby Jiřího z Poděbrad podává nejvěrnější obraz duchovní činnosti jednostranné a zakrsalé. Jakkoliv množství spisův v pozdějších stoletích od fanatických kazitelův a zhoubcův všeho českého na vždy zmařeno bylo, a my o nich ničeho nevíme, musíme přece i z těch nemnohých zbytkův, jež nás došly, souditi, že literatura tehdejší byla dosti jalová. Co tehdejší věk v oboru bohosloví v českém i latinském jazyce zplodil, jest sice co do množství a čísla ohromné, lež však nečítané podnes po bibliotekách domácích i zahraničných v prachu netknutém. Jsou to z největšího dílu spisy strannické a brojíci proti straně jiného smýšlení; obsahem svým důležitějších spisův velmi pořídku se vyskytuje, a kterýkoliv spisovatel chápal se péra, aby psal o věcech náboženství se netýkajících, neuměl se vybaviti z kruhu náboženského a církevního,

tak že náboženství a církev právě do všeho se vplétaly.

Vynikající spisovatelé theologií byli tehdy mezi kališníky mimo mistra Rokycanu, o jehožto spisech jsme již výše krátké podotknutí učinili, mistři Jan z Příbrami, Prokop z Plzně, Petr z Mladenovic, Jan z Borotína, kněz Martin Lupáč z Chrudimi, mistr Václav Koranda (mladší), kněz Mikuláš z Pelhřimova, konečně ve svém způsobu zvláštní avšak výtečný Petr Chelčický, jehožto české spisy náležejí mezi nejpuvodnější a nejdůmyslnější plody ducha českého, které během 15. století na jevo vyšly.

V oboru světských nauk nerovně méně psáno bylo; básnické umění zakrslalo úplně a zahynulo v nekonečných hádkách o náboženství, tak že v celé historii literatury české není jalovější doby nad tuto, ačkoli ani tehdy básnická žila v národu nevsechla naprosto, jakž to z několika zachovaných prstonárodních písní vychází. Zachovala se také co znamení doby své dosti velká zásoba písní hanlivých a úsměšných, v kterých však není stopy vzdělaného krasocitu. Výtečný státník a vlastenec, pan Ctibor Tovačovský z Cimburka, pokusil se v mládí svém o větší dílo básnické, kteréž nazval: „Hádaní pravdy a lži o kněžské zboží a panování jich,“ a králi Jiřímu připsal. Jest to báseň allegorická, ačkoli v prose psaná, ale také příliš prosaicky pojatá a nechutně provedená. O podobné dílo pokusil se pan Václav Valečovský z Kněžmosta, podkomoří zemský, složiv důtklivý spis proti panování kněžskému. Pánové, šlechta i měšťané cítili již tehdy potřebu zábavného čtení; protož tehdejší romány, jichžto spisovatelé byli buď Vlchové neb Francouzi a Němci, již velmi hojně do češtiny buď se překládaly, buď vzdělávaly a podle domácího vkusu rozmnožovaly a upravovaly. Z našich hradů a tvrzí zanášely se tyto plody i do Uher i do Polska, tak že jmenovitě polští pánové sobě české čtení oblíbili. Překlad románu Solfernus byl králi Jiřímu připsán. Vedle něho byly oblíbeným čtením Trojanská kronika, záhadné vypravování z latinského Guidona z Kolonny Messinského, Kronika o Apollonovi králi Tyrském, o Grizeldě, o Stilfridovi a Bruncvikovi, o Meluzině, o krásné kněžně Mageloně a mnohé jiné podobné, ku kterýmž se během času pozdější plody toho druhu přidružily, a které konečně až do našeho věku staly se oblíbeným čtením obecného lidu.

Právnictví zachovávalo za toho věku ještě nejvíce národního rázu; do zemských práv tehdy ještě se nebyly vloudily zásady cizích práva římského; práva městská, ač původem svým německá, trčila svou německou povahu vždy více a více, až konečně znárodněla v té míře, jakž v našich městech na místo někdejšího obyvatelstva německého vstoupilo obyvatelstvo české. Veškerý veřejný život byl naskrze český; sloh jednací v záležitostech zemských a obecných byl již dostatečně vytřelý, jasný a zvláště jádrnější nežli v pozdějších stoletích; skvělý toho důkaz dávají české veřejné státní listiny a v hojnosti zachovaná psaní znamenitých a předních osob národu Českého, které ještě podnes sloužit mohou za vzor mužné výmluvnosti a nelíčené lepoty. — Ne tak to vypadalo s našimi tehdejšími dějepisci; vyjmouc důmyslné psané latinské letopisy mistra Vavřince z Březové o prvních částech války husitské, jsou všechny ostatní práce dějepisného obsahu pouhé kusé, chudé kroniky, ovšem pravdomluvné a z poctivého úmyslu vyšlé, ale beze všeho vyššího vzletu ducha, bez širšího rozhledu, bez patrnější známosti politických a společenských zkušeností a poměrův. Sem náleží latinská kronika Bartoška z Drahonic a celá řada letopiscův toho věku. Sem náležejí také cestopisy složené o cestách pana Lva z Rožmitála do zemí západní Evropy v letech 1465 až 1467 od rytíře Šaška z Meziboře, a deník o cestě českého poselství ku králi Francouzskému z r. 1464 od pana Jaroslava. Obsahují množství velmi zajímavých věcí, ale formou a slohem zcela za nedospělé považovati se musejí. Podobá se tomu, že král Jiří po příkladu císaře Karla také byl ochoten, podporovati v národu svém práce učené vůbec a historické zvláště, ale i jeho snažení, jako někdy Karlovo, nepotkalo se s dostatečným výsledkem. Žil za jeho času v Praze mistr Pavel Židek, z mládí pokřtěný Žid Pražský, dříve kališník potom katolík. Studoval v Praze, potom ve Vídni, Padově a Bononii, všude učeného stupně mistra a doktora v rozličných fakultách dosáhnal; potom na kněžství posvěcen byv do Prahy se vrátil, kdež od papeže Evgenia IV. kanovníkem u sv. Vítu byl učiněn, však toho kanovníctví nikdy nedosáhl, a mezi katolíky a kališníky pro svou vášnivou povahu vždy v úzkých se nalézal, 15 let v Plzni jako u vyhnanství trávil, r. 1451 do Krakova odešel, ve Vratislavi s Janem Kapistranem se stýkal, opět do Prahy, do Krakova, do Plzně přecházel, až konečně od r. 1466 až do samé smrti krále

Jiřího při jeho dvoře v Praze se zdržoval. Král Jiří podporoval ho, jeho pilnost a učenost se mu líbily, ale jeho smělost a dotíravost, v čem svůj rod nezapřel, pak jeho neustálé sočení na kališníky nemohly se králi líbiti. Nejpatrnější jeho spisové jsou: Správa královská čili Správozna pro krále Jiřího česky sepsaná a r. 1471 skončená, která jedná o povinnostech krále v ohledu na obecné dobré a v ohledu na sebe samého; k ní přidána jest Všeobecná historie, na 6 věkův rozdělená. Sloh jest prostý, ovšem nehledaný, obsah dosti chatrný. Hlavní jeho dílo jest latinské, i nadepsal se Dvadcatero knih o uměních; chová se v bibliotece při universitě v Krakově. Byla prý železnými řetězy přikována a lid jí za knihu polského čaroděje Tvardovského pokládal. Bylo to přední dílo od katolického spisovatele podané, které o tom svědčí, že i Římská strana té doby vyšším rozhledem nevynikala. Neboť praví Palacký o Židkovi, že „tento domnělý vševěd v tomto díle, které mělo býti všenaucné, veškerému lidskému vědění vytknul obor sice úplný, ale tak úzký a chudý, že v tom jest více jen poetického půvabu nežli ceny naučné. Poetický půvab toho díla leží jen v celku jeho předmluvy o veškerenstvu duchovním a hmotném, a o ústrojně její ukončenosti, na základě biblického podání, ne bez pomoci fantastické pověry. Sloh Židkův jest bezduchý, nedbalý a nudný. Myslíť ovšem, a byl proto sám s sebou spokojen, že se mu podařilo myslí svou obsáhnouti a vyměřiti celou vědounost lidskou před a po stvoření světa, a mohli se pedanti ovšem spokojiti takovým měřítkem všehomíra, když kochali se jistotou, že kam nestačí zrak jejich, tam ničeho více není.“

Čeští katolíci tehdejšího věku zůstávali ovšem napořád v duchovním spojení a ve vzájemnosti s ostatním světem křesťanským, a účastnili se v jeho pokroku, který byl sice zdlouhavý ale přece skutečný. Nicméně scházelo tehdejší i mezi nimi lidí nadaných a v literatuře proslulých. Mezi theology stal se jediný kněz Hilarius Litoměřický, děkan kapitoly Pražské (v letech 1462—1467) nad jiné mocnější pera; avšak ani on nepozůstavil po sobě plodův ducha takových, kteréžby posloužiti mohly ku poučení netoliko lidí souvěkých, ale i potomstva. Znamenitý biskup Vratislavský, Jošt z Rosenberka, zaujímá proto čestné místo mezi vrstevníky svými, že z toho, co psal, zvláštní bystrost myslí se jeví; však bohužel, že toho nezbylo pro nás více, nežli

politické úvahy, jež r. 1465 psal ku poučení královně Johanně.

Mezi tím se z Itálie vždy více šířila známost staroklassické literatury Řekův a Římanův, a Italiani studováním těchto výtečných vzorův vzdělání obzvláště pohlíželi na odstěpenství Čechův co na nějaké barbarství; neboť se tito ve svém osamocení téměř z úmyslu vylučovali z účastenství v tomto vzdělávacím pramenu osvěty. Proto první a takofka jediný toho času Čech, který se nadchnul duchem staroklassické lepoty, a jej ve svých spisech nápodobiti se snažil, byl katolík a odchovanec Římský, Jan mladší z Rabšteina, Vyšehradský probošt a bratr kancléře Prokopa z Rabšteina. Vrátil se r. 1469 z Říma, kdež dlouho přebýval, do své vlasti, sepsal na Prachaticích, sídle svém, politickou rozpravu v latině, v níž sebe, pana Zdeňka ze Šternberka, Viléma mladšího z Riesenberka a z Rabí, a Jana ze Švamberka, mistra Strakonického, co mluvící osoby uvádí, a celé jednání nepřátel proti králi Jiřímu do pravého světla postaviti se snaží. Tato rozprava jest důležitou a milou památkou toho věku, a liší se slohem i myšlenkami jak nejskvěleji ode všeho, co tehdež v tomto způsobu psáno bylo. Palacký ji v českém překladu připojil k dílu svých českých dějin, kde o kralování Jiřího pojednává.

Za panování krále Jiřího dostalo se umění knihtiskařské ponejprv také do Čech, a i to jest významné, že první kniha v Čechách nebyla v Praze ani v jiném kališnickém městě, ale v katolické Plzni tištěna. Kališníkům, od ostatního světa odloučeným, scházel již smysl pro takový časový pokrok. Tato první kniha jest známá Trojanská Kronika způsobem znamenitého českého pána a vlastence Petra Zmrzlíka ze Svojšína bezpochyby již v posledních letech 14. století z latiny do češtiny přeložená a nyní roku 1468 vydaná. Zloba času celé to vydání zničila až na tři exemplary, z nichž jeden se nalézá v universitní knihovně Pražské, druhý z bývalého kláštera Kladubského v císařské dvorské knihovně ve Vídni, a třetí z bývalého Augustiánského kláštera u sv. Václava na Zderaze nyní v českém Museum. Zajímavá to okolnost, že Čechy byly mezi prvními zeměmi, kde se knihtiskařské umění ujalo. Gutenberg sice již r. 1436 ve Strassburce o knihtisk se pokoušel, r. 1443 do Mohuče, svého rodiště, se vrátil, a tu r. 1450 s Janem Faustem se spolčil a knihy tiskl. Kromě Mohuče tisklo se teprv r. 1461 v druhém německém městě, v Bamberce, r. 1465 v Subbiaku v Italii

a r. 1467 v Římě. Tu hned r. 1468 objevila se také první česká tištěná kniha v Plzni, a zároveň v témže roce 24. února Jan Gutenberg v Mohuči umřel. Jeho vynález patří mezi události světové i stal se hlavní pákou všeho duševního pokroku lidského. Namáhavé opisování kněh trvalo sice ještě po delší čas, však po stu letech aspoň již v střední Evropě všude pracovaly knihtiskářské lisy, rozšiřující knihy, ne již toliko bohatcům přístupné, i do nízkých chalup obecného lidu.

Za více než patnáctiletého upokojení země České a Moravské, kteréž hlavně moudrým snahám Jiřího z Poděbrad působiti se podařilo, vrátilo se opět zaplašené umění míru do země. Stará skvělá doba uměleckého rozkvětu, kterou Karolínskou nazýváme, ovšem se již nevrátila, a množství slavných uměleckých památek navždy bylo pohřbeno, také umění samo bylo se mezi tím časem v ostatní Evropě valně proměnilo dostávajíc na mnoze již jinou povahu a jiný směr. Čechové museli nyní takorba znova začínati a na novo se učit. Malířství jen pomalu se křísilo, že však starý způsob Karolínské doby nevymizel docela, to nám dosvědčuje latinská modlicí knížka krále Ladislava Pohrobka s drobnomalbami, dílo českého písaře a malíře, které se zachovalo v klášterní bibliotece Tepelské. Mnohem více opět řezbářství a stavitelství se zase zmáhalo. Nové kostely se sice nestavěly, za to bylo mnohem více světských staveb k vykonání. Kterak bylo královské sídlo, totiž Králův dvůr na Starém městě, k přijetí krále Ladislava r. 1453 upraveno, pohřbchu ani udati neumíme, poněvadž toto štavení v 17. století starší podoby své úplně pozbylo; Menší město Pražské, r. 1420 ohněm a válkou úplně zkažené a zničené, teprv nyní za krále Jiřího mnohem úpravněji ze svých ssutin povstalo a nynějšího rázu svého nabylo. Na Karlově mostě vystavěly se dvě krásné mostní věže, na Staroměstském konci r. 1451, na Malé straně 1464. Toho času vyzdvihlo se také ozdobné, vysoké průčelí chrámu panny Marie před Týnem s pozlaceným kalichem a sochou krále Jiřího. Novoměstští zas počali r. 1451 nynější vysokou nárožní věž při své radnici stavěti. To jsou první počátky obnovené stavitelské činnosti po husitských válkách v Praze, a neprodleně dospělo stavitelské umění za vlády krále Vladislava k novému slavnému vyvinutí. Ano Kralohradečtí králi Jiřímu, svému dobrodinci, ke cti také v letech 1465—1471 obzvláštní pomník postavili, totiž tak zvanou Jiříkovu kašnu na svém náměstí. U prostřed

vypínal se šestihraný kalich, na jeho pokryvce socha sv. Jiří, a po stranách sochy krále Jiřího, královny Johanny a jiných památných osob téhož času s množstvím štítův a jiných uměleckých věcí, což byla zajisté za onoho času skvostná a vzácná ozdoba.

O společenských poměrech a mravním stavu jakož i o všelikých způsobech i nespůsobech národu Českého za věku Jiřího z Poděbrad sluší nám ještě toto podotknouti. Od bitvy Lipanské r. 1434, kdež strana městská a vůbec demokratická utrpěla hlavní ránu od strany šlechtické čili aristokratické, stala se velická proměna ve společenských poměrech v zemi. Pánové a šlechta domáhali se od té doby moci nad ostatními třídami národu, obmezovali svobodu měst jim poddaných a utiskovali stav rolnický a lid obecný vůbec v té míře, že konečně již dostávali ho v porobu tělesnou. Pánové a šlechta brali si vzor k takovým snahám z Němce a jiných zemí západních, kdež od jaktěživa bývala největší nerovnost stavů, kde všechno ve všem platila jen urozenost a moc, a kde nerozhodovala spravedlivost ale hrubá síla a chytrost válečná. Před vypuknutím válek husitských byl počet zemanův a dědinníkův, to jest statkářův prostředních, svobodných a jen králi samému poddaných, téměř nescísný, tak že asi dvě třetiny veškerého povrchu České země byly v jejich držení. Tito zemané a dědinníci bývali hlavním jádrem národu; ale válkou husitskou, morem a zmáháním se vyšší šlechty nad jiné obyvatele v zemi vždy více a více řídli; korouhevní pánové dostávali vždy hojněji národního jmění do rukou svých a zvláštní stav rytířský vypínal se nad prosté zemany. Potom počala řevnivost mezi pány a rytíři o politickou přednost, a poddaný lid selský a městský musel snášeti vždy větších břemen a utiskování. Pokud král Jiří panoval, ačkoliv nastalé zlé odvrátiti nemohl, přece úplné poroby poddaného lidu nedopustil; ta teprv nastala a stálého trvání nabyla za jeho nástupce, krále Vladislava II., a korouhevní páni tak shrdli, že nechtěli jinak leč s samým králem o svrchovanou politickou moc v zemi se dělit.

Česká šlechta v tomto století vynikala obzvláštní uhlazeností a jemností mravův a obyčejův svých; dějepisec Antonín Bonfini, Vlach, který dlouhá léta žil při dvoře krále Matiaše Uherského, a mnoho s Čechy se stýkal, vydává o nich následující svědectví: „Čechové nade všechny na světě národy vynikají urostlostí postavy, silou těla, krásou a lepotou vlasův a příměností v obcování; o ustrojení těla i brady

pěčují nad míru, nosí a odívají se velmi čistě a lahodně, jakoby zrozeni byli jen k válce a rozkošem; přivětivi jsou všickni a vlídní, a umělí příliš získati sobě přátelství jiných lidí.“ K tomu přidal Palacký o fintivosti toto: „Pravda jest, že národ náš, přepychu zvláště v oděvu vždy milovný, nepřestával ani tehdáž vyhledávati kroje a módy nové, dle zdání lepotvárné; nezřízenému tomu chtění obětoval byl již před věky všechny výhody kroje národního a stálého, a opíčil se již od 13. století nejvíce podle Francie. Protož marné jest ptáti se po kroji českém věku Poděbradova; byla to rozmanitost a nezdrželivost nekonečná, takže cokoli zjevilo se takového u stavů vyšších v cizině, vcházelo bez odkladu také u české šlechty v oblibu, a od ní vnikalo v obecný lid dále; protož i tehdáž, jako podnes, rozdíl krojův ve vlasti byl takoruka jen chronologický (časový), ana bývala některá móda udržela se v jednom kraji déle nežli ve druhém. A totéž platí také o všelikém náradí domovním i hospodářském.“

Petr Chelčický přísně kárá fintivost a přepych tehdejších Čechův ve své postille těmi slovy: „Mnozí nechválí na sobě skutkův božích, ješto se vždy opravují, chtějí krásni býti, a jinou tvář sobě připravují, jinak hlavu, vlasy strojí, aby kadeřavé byly, splétání vrkočův aby až do pat viselo. Protož v těch pyšných srdcích nikdež Bůh neuměl ani tvář ani kadeři, ani jiných údův dobře stvořiti. Bok, ramena, nohy to kasáním pyšného a drahého roucha, zlatými pásy, stříbrem, postavci (hedbavnými tkaninami), barvami opravují, umějíce lépe než bůh všechen život připravit, nohy utáhnouti, jednu zelenou, druhou červenou. A kdyžby je bůh tak stvořil, opět by to chtěli jinak opravit. Kdyby bůh ženy s těmi chomouty širokými a s rukávy do země stvořil, řekly by: těžké jest břemeno na nás vložil, těžko s takovou hlavou choditi.“ Na jiném místě: „Oděvy takové nyní nosí jako boháč (v evangelium), zlatohlavové, postavcové (hedbavné), od perel, od kamení drahého i což nejdražšího ve světě nalezti mohou. Kdyby také vypsal pýchu ženskou v oděvích? mám za to, že ani bohatec (v evangelium), ani jeho žena takové pýchy a rozkoši neměl jest, jako ženy nyní mají.“ Potom ve spise Sít víry: „Na mužích rubáši do země, suknice otáhlá málo zadku kryje, a kukla sedla koní s kuklicí mnichovou i s radlicí; neboť kloček (plášť) krátký a vlasy dlouhé až na ramena odívají a klobouček chlupatý na to jako homoli; i vyhlédá z něho jako z krbu; ježto

již nevědí, jakých potvor chtějí ze sebe nadělati. Také ženy mrzké navěšejí na se toho sukna, že se již ledva vleče v něm, s vymyšlenými kroji a s lepotami ovšem nelepými, a hlavy široké a nahoru vysoké s rohem“ atd.

Sluší ovšem znamenati, že se takovému přepychu v oděvích vesměs jen vyšší stavové oddávali, a jestliže také i měšťáci se ho chytali, nicméně obecný lid na mnoze více méně slovanského kroje se držel, kterýž však neměl té vážnosti, jaká mu právem příslušela. V Pražských kotcích rozeznávali se kupci, kteří obchod vedli v zahraničných drabých látkách a oděvích, a kupci, kteří prodávali obecnému lidu šaty z hrubých suken, pláten a kožešin podle slovanského kroje zřízené, jimž obecně říkali „kroj polský.“

Snahy Jana Husi a jeho následovníkův šly hlavně o opravu církve, a jeden ze čtyř článkův Pražských, také v kompaktatech obsažený, týkal se trestání smrtelných hříchův; proto byla mravopověstnost hlavní cností, které si Husité vážili. V té předcházelo zvláště kněžínské duchovenstvo národ ostatní, jsouc po dlouhý čas mravův přísnějších a ve svém povolání pilnější nežli duchovenstvo katolické. Proto ještě za krále Jiřího brali si Čechové cestující do západních zemí nemalé poboršení z církevní nekázně kněží a vůbec ze zpusťjších mravův, jakověž spatřovali u národův německých a latinských. Avšak s druhé strany velké i malé války již přes padesát let trvající a to námezdní vojsko v rotách bratrských, které v cizině proti každé straně své řemeslo provozovalo ano nejednou proti vlastnímu národu zbraní svých užívalo, splodilo konečně u Čechův a Moravanův takovou zdivočilost a surovost, bezuzdnost a násilí, že výše chválená mravopověstnost brzo utonula. Ostatné nemravnost řeči byla v obecném životě větší nežli nemravnost skutkův, a hromování, lání, přísahání a oplzlé mluvení platilo více za osobní ráznost, ač to bývalo vždy více známkou nevzdělanosti a surovosti. Komukoliv zas tento způsob se protivil, utíkal se raději v jednotu bratří českých, kteří ač neučení a ve svých náhledech obmezení, pravý život křesťanský hledali v přísné mravopověstnosti, pracovitosti, poslušnosti, v křesťanské pokoře a v modlitbě.

Byla však jedna cnost, kterou se Čechové až do těch dob za krále Jiřího vyznamenávali nade všechny jiné národy tehdejší, totiž láska k vlasti a k národu čili jak se tenkrát říkalo k jazyku svému. Pro víru svou potkávali se Čechové všude s nepřizní zahraničních

národův, avšak to je těsněji k sobě vespolek poutalo, a dodávalo jim odhodlanosti k obětem pro dobro vlasti a jazyka. Nikde nebyl tak znamenitý počet výtečných mužův a ušlechtilých vlastencův, jako mezi Čechy a Moravany; vzpomeňme si na starého pana Alše Holického ze Sternberka, na Hynce Ptáčka z Pirkšteina a na jiné; však sám Jiří z Poděbrad hlavně proto byl učiněn králem, že byl nejlepším vlastencem. Co byli katolíci, ti z příčiny náboženství více lnuli k cizině, ačkoliv i mezi nimi byli praví vlastenci, jako především Vilém mladší z Riesenberka a z Rabí a vůbec katoličtí radové krále Jiřího, kteří jemu až do posledního okamžení věrní zůstali. Ostatně byl smysl vlastenecký valnější a živější u menší šlechty a u měšťan nežli u pánův. Vznesený a šlechtný zápal lásky k vlasti a národu vedl byl Čechy v tomto století k velikým skutkům válečným, které se staly podivem světa. Zdeňka ze Sternberka odboj jest první veliká černá skvrna, která tu slávu Čechův kaliti počala; bohužel stávala se tato láska k vlasti čím dál tím více jenom výmin-kou, a přišli časové, kde láska k vlasti docela a to bolestně se pohřešovala.

V obecném i soukromém životě byl také cit pro čest velmi živý u národu Českého. Zákon cti hájil svatost daného slova, držení slibu a věrnost ve všelikých závazcích. Jestliže byl český voják ve válce zajat a potom „na čest a na víru“ propuštěn, bylo jisto, že se v určitém čase zase do vězení třebas sebe krutějšího navrátí; ne jeden takto býval držíván na závazcích po celá léta; stavě se vždy řádně propuštěn býval vždy znova až do konečného vykoupení neb narovnání. Lidé, kteří se nikdy nedopustili bezectného činu, a to netoliko vznešení ale i nízcí, sluli tehdejší vůbec „lidé dobří.“ Slovo dobrý neznamenal tehdejší pouze mravně dobrý, jako raději statečnost a počestnost v obcování. Nebylo horšího pohanění člověka, který se nad svou ctí zapomenul, nežli říci mu: „Buď dobrý, můžeš-li.“ Význam slova „dobrý“ ku konci tohoto věku patnáctého ještě se zvýšil i tím, že tím vyrozumíváno také ušlechtilost, urozenost, šlechtictví, a řeklo-li se o někom, že jest „člověk dobrý,“ bylo to tolik, že jest člověk netoliko na cti zachovalý ale urozený, z lepšího rodu pošlý. Kolikráte chlubil se ten neb onen řka: „já jsem lepší než ty,“ a to znamenalo: jsem z vyššího rodu neb stavu; i bývaly proto časté rozepře před soudem.

Ne slušné by bylo, končiti vypravování o králi Jiřím z Poděbrad, a nezmíniti se o Pa-

lečkovi, jeho dvorském bláznu. Již v nejstarších časích mívali králové a velmoži takových šaškův na svých dvořích, a byla jejich hlavní povinnost, pány své vtipnými nápady bavit. Měli zvláštní oděv, na oholené hlavě kulatou čepici o třech oslích uších se hřebenem kohoutím, na čepici i na celém oděvu, zvláště na širokém límci malé rolničky. V ruce nosili žezlo, dříve pouhou třtinu, později hůl, na níž šaškova hlava vyřezána byla. Tací dvorští šaškové čili blázni mužici směli každému říci, co chtěli, aniž by se jim co stalo; jen když ku svému pánovi samému příliš hrubí byli, dal je tento do kozla svázati. Za věku krále Jiřího se takových bláznův mužůků přes míru namnožilo, v Čechách aspoň každý korouhevní pán takového si držel.

Ze všech proslul nejvíce šašek krále Jiřího, kterýž se jmenoval bratr Jan Paleček, stavu rytířského, velmi šlechtného života, králi milý a každému dobrému vzácný. Míval velmi vtipné nápady, kterými nešlechtnějšíky a pošetilce hněval, avšak krále Jiřího a jeho dvůr velmi obveseloval. Kdekoliv co závaďného shledal, hned to vtipným způsobem co povídačku pronesl. Jméno Paleček bylo bezpochyby pouhou přezdívkou, snad proto, že byl mužiček malé postavy. Umřel před králem Jiřím již roku 1470. Dvanácte kusův čili vtipných jeho historií, z nichž jeho šlechtná povaha vysvítá, po jeho smrti teprv v polovici 16. století bylo sepsáno a vytištěno. Milý čtenář najde je v II. dílu Výboru z literatury české, vydaného od K. J. Erbena na str. 1337.

První opatření vládní.

1471 březen.

Hned po skončení pohřebních slavností po králi Jiřím sešli se radové jeho, královna vdova a knížata Jindřichové, starší a mladší, úředníci a soudcové zemští, páni, rytíři v Praze právě hojně shromáždění, také měšťané v dosti znamenitém počtu ve dvoře Králově, i brali potaz mezi sebou, coby v prvním okamžení bylo činiti. Poněvadž se nevědělo, kdo bude nástupcem trůnu, ustanovili se na tom, aby se zatím všechny věci bez proměny jako dotud dále vedly. Hlavní moc výkonná vložena jest v ruce knížete Jindřicha staršího, syna krále, co strážce koruny a klenotův zemských po knížeti Viktorinovi, a Samuele ze Hrádku a z Vale-

čova, co podkomořího zemského a purkmistra Pražského pospolu, syna nebo zetě slavného někdy Jana Velvara.

Předčasná smrt krále Jiřího byla pro Český národ nesmírně žalostná a právě osudná. Král Jiří musel pro uhájení svobody a samostatnosti království Českého a zvláštního v něm církevního života podstoupiti krutý a rozhodný boj s celým téměř křesťanstvem; národ Český byl sám neveliký na počet a k tomu ještě v sobě rozdvojený a nesvorný, a král Jiří nicméně uhájil se moudrostí a statečností podivuhodnou, odolal všem útokům protivných, fanatických mocností od západu i od východu zároveň, a donutil konečně i papeže i císaře, knížata i národy vůbec, že přišli přece k tomu přesvědčení, že nelze jinak, leč smlouvat i mířiti se s ním a s Českým národem. Kdyby byl král Jiří jen několik let ještě déle žil, byl by se se stolicí Římskou smířil, byl by nešlechtného Matiaše Uherského zkontroloval, byl by upevnil zas pokoj v České koruně, státní a církevní poměry ustálil, — České království bylo by zase svého starodávného lesku nabylo a k větší moci se povzneslo. To všecko zůstalo úlohou pro jeho nynějšího nástupce; úloha to velká zajisté, kterouž ovšem neméně moudrý a statečný panovník vykonati mohl. Avšak mužův, jako byl Jiří z Poděbrad, rodi se bohužel po všechny věky jenom málo, — nebylo takového Čechův více od Boha popřáno, a proto musela se vlast a národ bohužel od té chvíle znenáhla octnouti v netušené posud propasti protivenství a bídy.

Vlast byla v tom okamžení, když král Jiří umřel, zajisté v stavu neutěšeném ba nanejvýš nebezpečném. Pozorovala se veliká vysílenost v zemi, zemské pokladnice byly vyprázdněny a král Jiří musel dluhy dělati a vlastní rodinné statky své zadlužiti; mnoho hradův a tvrzí jako i vesnic a městeček lehlo popelem, obchod i řemesla byly na mizině, pole zůstávala s veliké části neorána, venkovský lid mnohonásobnými dávkami a vynucenými výplatami zchudl dotista, surovým vojákem a hladem ztýraný opouštěl pozemky své, vydával se na tuláctvo, zdivočel a ukrýval se po lesích a v jamách podzemních; po městech a v krajinách, jichž se hrůzy války nedotkly, těkala hladová, neodbytná žebrota, zejména vdovy a sirotci padlých ve válce měšťanův a rolníkův. Když se po zemi roznesla smutná zpráva o smrti králově, byl všude poplach veliký, každý se strachoval a starostlivě pohlížel do nejisté budoucnosti, i připravoval se již na to nejhorší, co by ještě

mohlo přijíti. Všude se na rychlo opravovaly hradby, a každý snášel a ukrýval pod ochranu jejich, co měl dražšího. Stráže a hlídky po krajích se rozmnožily, a každý si žádal pokoje, ačkoliv celý národ, pokud byl pod obojí, žádným obyčejem nechtěl podniknouti panství a zákon nepřítel národu, a raději hotov byl všeho nechati a opět přivykati řemeslu válečnému.

Jednak pohled na znamenitou řadu statečných a zkušených náčelníkův národu ve vyšších stávkách dodával v této těžké chvíli útěchy a nedával myslím klesnouti. Královna vdova, Johanna z Rožmitála, nepřestávala i po smrti manžela svého aspoň některý čas ujímati se řízení státního; uvázala se, jak jí právem náleželo, ve svá věnná města, a po krátkém čase opustivši dům svůj v Starém městě Pražském, tak zvaný dvůr králové, naproti Královu dvoru v Celetné ulici, usadila se bytem na hradě Mělnickém. Také jí připadla rozlehlá panství Hluboká v poledních stranách nad Vltavou a Teplice na půlnocní straně České země. Synové královi vládli dosud v nedílu knížetstvími a panstvími dosti hojnými, ač nyní silně zadluženými, jaková byla knížetství Opavské a Münsterberské s Frankenšteinem, hrabství Kladské a panství Poděbrady, Kolín, Náchod, Kunětická Hora, Litice, Kostomlaty, Veliš s Jičínem a hrad Mostský s příslušenstvím.

Kníže Viktorin byl sice v uherském zajetí a kníže Hynek ještě příliš mladý, avšak kníže Jindřich starší provozoval v tu chvíli v celém národě moc velikou, ba téměř rozhodnou. Po něm byli přední pánové dva bratři z Cimburky, Ctibor a Jan Jaroš, oba Moravané také v Čechách osedlí. Náležel jim Tovačov a v Čechách Mladá Boleslav, Bezděz, Bělá a Rohozec, a pan Ctibor byl zároveň mistr nad komorou krále Jiřího a nejvyšší hejtman Moravský. Pan Samuel z Hrádku byl co podkomoří všemohoucí v českých městech kališnických; tehdejší nejvyšší purkkrabí, pan Jan Jenec z Janovic na Petersburce, a nejvyšší sudí zemský, pan Jiří ze Stráže na Přerově byli též nejpřednější mužové v národě a náhodou také poslední potomci staroslavných panských rodů.

Kdokoliv za krále Jiřího některý úřad zastával, byl nyní v něm potvrzen; všickni v Praze přítomní slibovali státi k sobě věrně vespolek a neopouštěti sebe do těch hrdel i statkův proti všem výtržnostem a každému násilí, kdyby kdokoliv, zvláště strana uherská, chtěl obmezovati úplnou svobodu vůle národu při volbě nového

krále. Celé vojsko dvorské a zemské ponecháno ve službě, a purkhrabové královských hradův dostali nařízení, aby až do nového krále poslouchali knížete Jindřicha; všem manům koruny České zejména knížatům Německým: Albrechtovi Saskému, Otovi Bavorskému, Albrechtovi Braniborskému, lanthrabí Hesskému, hraběti Württemberskému, též všem Slezským knížatům psáno, aby buď osobně buď svou branou pomocí dostavili se ke sv. Jiří do Prahy k hájení svobody při volení nového krále. Nápodobně psáno také všem stavům a zejména také všem úřadům bývalé panské potom katolické jednoty, aby neobmeškali také přijeti do Prahy na ten sněm o volení krále.

Páni Šlikové na Loktě a Albrecht Saský.

1471 březen — duben.

Císař Sigmunt byl někdy kancléři svému, Kašparovi Šlikovi a jeho bratřím všecko právo své v Chebsku a Loketsku zastavil. Z bratří Kašparových žil posud ještě pan Matouš Šlik, který se svými syny držel Loket, Ostrov a Falknov; v Chebsku vládl nyní Václav Šlik. Tito Šlikové počínali si obyčejně pánovitě a rázně, tak že s vlastními poddanými i se svými nejmocnějšími sousedy, pány z Plavna, mnohé nepřizně a kyselosti měli. Plavenští, zprotivivše se králi Jiřímu a vojvodám Saským, přidali se k české panské jednotě a tak přišli pod ochranu Matiaše Uherského, Šlikové zas s vojvodami Saskými tím věrněji krále Jiřího se drželi. Působením papežských klateb však všickni poddaní Šlikovští ku králi Matiašovi se přiznali, a Šlikové byli tím již téměř jen na svůj hrad Loketský obmezeni. Tu prodali všecko své právo v Loketsku vojvodám Saským, bratřím Arnoštovi a Albrechtovi, a tu se stalo, že Albrecht Saský, zeť krále Jiřího, tři dni před královou smrtí, 19. března, s úpravným vojskem do Čech vkročil, a hned své rady do Ostrova a do Lokte poslal, aby se mu obyvatelé poddali. Loketští pustili saské rady městem k pánům Šlikům do hradu, ale k slibu poddanosti se neměli, žádajíce rozmyslu do čtyř neděl. Tu přitáhl vojvoda Albrecht před Loket a jal se dobývat jeho; páni Plavenští pomáhali zas městu, a boj trval šest dní dosti krvavý. Dne 1. dubna učiněn mír; páni Šlikové měli dále na hradě jako před tím panovati, Loketští měli jim jako dříve zavázání býti, ale práv

svých a svobod od nich požívati; jestliže by pak páni Šlikové chtěli panství svého komu jinému postoupiti, nemá se to státi leč s přivolením budoucího krále Českého, kterého papež a císař za takového uznají. Vojvoda Albrecht byl s tím narovnáním spokojen a byv do Prahy volán ke sněmu o sv. Jiří, obrátil se potom se svým vojskem tím ochotněji do hlavního města, proto že měl naději, volenu býti na království České.

Strana uherská a sněm o sv. Jiří v Praze.

Ostromeč. Veliký zájem dobytka u Prahy.

1471 duben.

Jak mile se král Matiaš v Uhřích o smrti krále Jiřího dověděl, nechal všeho jiného a spěchal z Budína do Moravy; 8. dubna byl ve Znojmě a 16. dubna v Brně, kdež svolav přední rady své hned o tom se radil, jak by nyní dosáhnouti mohl panování v celé koruně České. Usnešeno, aby i mírnou cestou i mocí zbraně toho účelu hleděl dosáhnouti. Jeho strana na sněm do Prahy jíti nechtěla, ale zvala českou stranu národní, aby se všichni sjeli do Německého Brodu. Král Matiaš přivezl s sebou také zajatého knížete Viktorina, který zatím v Uhřích k velikým domluvám se strany uherské, zvláště kněžské, byl od kalicha upustil a cele ku katolické církvi se přivinul. Měl ho král Matiaš k tomu valnému sněmu do Německého Brodu přivesti, neboť prý se Viktorin sám u Čechův měl přimlouvati, aby Matiaše nyní za krále přijali.

Zatím se skutečně sešel sněm v Praze dne 23. dubna 1471 o sv. Jiří dosti valný. Dne 24. dubna přijel také vojvoda Albrecht Saský, a jeho vjezd byl tím slavnější, že v průvodu jeho, kromě komonstva 600 saských jezdcův velmi krásně a nádherně oděných, nacházel se také kníže Jan Zahaňský a jiní páni ze Slezska a z Lužic, jež královští synové, čeští páni a Pražané přivítali ochotně a rádi. Mysli sněmovníkův dosti se rozcházely. Kdo Matiaše Uherského nenáviděli co násilníka a nešlechtníka, chtěli hned k volení nového krále přistoupiti, dovodíce, že nový král jenom v Praze na Staroměstské radnici volen býti může, a že kdo do Prahy přijíti nechce sám se svého volitelského práva vzdává. Avšak zvítězilo zdání mírnějších, kteří nechtěli zavrhovati druhou stranu, když se k vyjednávání podává. Proto

svoleno konečně k předběžnému vyjednávání v Německém Brodě.

Na tomto sněmu zvolili sobě kněží pod obojí na místě zemřelého mistra Rokycany mistra Václava Korandu za správce duchovenstva kališnického a za administratora tak zvané konsistoře dolejší. Horlivější strana sněmovníkův také většinou proti straně mírnější uzavřela, že se má hrad Ostromeč páně Zdeňkův ze Šternberka dobytí a zbořiti.

Když ku konci lonského roku 1470 po Slezsku zpráva se roznášela, že pan Zdeněk Konopišťský s hradu Ostromeče Pražanům velké škody činí, aby se tím kleslá mysl Slezákův nějak posilnila, nebyla přece taková zpráva beze vší podstaty. Hrad Ostromeč zajisté byl spálen a rozmetán již na samém konci války husitské r. 1435, ale jen patnáct let ležel v sutinách; neboť již r. 1450 lidé pana Zdeňka Konopišťského ze Šternberka zdi jeho zase prkennými střechami pokrýli, náspy, příkopy a záseky zdělali. Ztrativ Konopišť a všecko co mu ve středních Čechách bylo náleželo, opustil pan Zdeněk také Ostromeč, ale na podzim r. 1470 zase do něho posádku vložil, neboť mohl odtud netoliko po okolní krajině moc svou provozovati, ale i samé Praze škoditi. Páně Zdeňkovi lidé počali tedy s toho Ostromeče v celém kraji Vltavském veliké škody činiti, brali, loupili, jímali, šacovali, dobytek zajímali, dříví ku Praze plaviti nedávali vybírajíce clo po dvou bílých groších z voru; a to trvalo za drahý čas, že se prý již pánům a zemanům mnohým v tom kraji stýskalo.

Proto se stala nyní zemská výprava proti Ostromeči. Nemohl však ten hrad pravidelně obehnán býti; zemské vojsko obsadilo jen některá skalnatá místa a opodál bašty a příkopy udělalo, tak že strana páně Zdeňkova, ač se o to pokoušela, hradu pomoci přinesti nemohla. Ostromeč však stále vzdoroval. Tu sám nejvyšší purkhrabí Jan Jenec z Janovic přivedl nového lidu před hrad a přikázal všem zemanům hned od Brandýsa až za dvě míle od Prahy z okolí k Říčánům až k Jílovému, aby se k němu všickni sjeli v den určitý, že chce s nimi na Ostromeč útokem hnáti; ale neučinil toho prý ani jeden z obeslaných zemanův, neboť, jakož starý letopisec dří, „nebylo svornosti a jednoty v České zemi, než zrádcův všudy dosti se našlo.“ I rozhněvav se nejvyšší pan purkhrabí umínil si proti takové neposlušnosti ostře vystoupiti; kázal tedy svým lidem, aby v celém okolí nad Prahou učinili veliký zájem

všeho dobytka, bravu i skotu a také koní, tak že jen někteří s koňmi do lesův ujeli. A když ten dobytek byl sehnán u Kunratic a u Nového hradu, všechna šlechta, již ten dobytek patřil, sebrala se a do Prahy běžela, žádajíc Pražanův, aby jim v tom radni a pomocni byli, by ten dobytek zas byl propuštěn, sice žeby jinak Pražané po několik let k žádnému dobytku přijíti nemohli, a jak oni tak mnohá jiná města u velikých nesnázích o dobytek octnouti se musili. Novoměstští obeslali se rychle na radnici, a vyslali hned špehyře, aby vyzvěděli, kam pan nejvyšší purkhrabí s tím dobytlem měří; a když vyrozuměli, že jej konečně skrze Prahu hnáti chce, dali hned brány osaditi, aby nikdo z města nevyšel a nepronesl, co se v městě děje. Pan Jenec pak ustanovil setníky a desátníky nad tím zajatým dobytlem, aby pořádně jeden po druhém v houfích rozdílných hnán býti mohl, jeden od druhého opodál, tak aby se dobytek nesmísil. I obrátil první houf od Kunratic, druhý houf od Nového hradu, a tak ten dobytek obrátil ku Praze k Vyšehradu pořádně, když ještě na polích konopé a prosa byla a hodina dne již dobře po nešpořích. Sám pak pan Jenec jel před těmi stády opodál nemaje mnoho jízdy a koní při sobě. Když se s Vyšehradu dolů do Nového města spouštěl, tehdy Novoměstský purkmistr, konšel a někteří obecní starší vyšli mu vstříc před domem Rozvodovým, počestně jej přivítajíce pozdravení učinili, jako tomu, jenž držel úřadem místo královské. Potom k němu přistoupili s otázkou pokojnými slovy, co by to činil nebo z které příčiny takový zájem se děje, kterýž těmto městům Pražským nemůže než k veliké škodě býti, a chudým lidem nedostatek a svízele působiti musí. A on jim předložil úřad svůj a kterak že o to péči má, pokud na něm záleží, aby ten hrad Ostromeč zkažen byl, z kterého se celému kraji velká škoda činí: že v tom žádal pomoci od kraje toho jakož i od samých pánův Pražanův, však že té pomoci nedostal. Tu jsou jemu purkmistr a konšel širokými slovy děkování učinili za takové jich opatrování a péče jeho, dokládajíce při tom, jestliže by to dokončil, co započal, žeby to těmto městům bez velikých a nenabytných škod býti nemohlo; budou-li prý od zhoubcův zemských takové škody podnikati, a na druhé straně také od přátel, což prý může býti horšího? proto že nikoliv nedopustí jemu toho činu dokonati na záhubu měst Pražských; neboť jestliže kdo neposlušný nalezen byl, měl by jinak trestán býti a bez takové škody obecné. Mezi tím byl do-

bytek již pod Slovanským klásterem zastaven, avšak pan nejvyšší purkhrabí kázal vždy před se hnáti, a purkmistr a konšelé vždy o to s ním byli v odporu mluvíce k němu: „Milý pane, jestli nám té škody přití neráčíš, uhoďme o to mezi sebou přátelsky, neb by ta věc jinak přátelská býti nemohla: chcete-li se zítřka na naši radnici postaviti, chceme se s vámi o to narovnatí přátelsky a tu sobě ruce dadouce v dobrém pokoji zůstatí, ale dobytka nepropustíme.“ Pan Jenec však vždy mocí před se hnáti velí ten dobytek, a v tom se zdvihl pokřik od těch zemanův a od lidí, a plác, že se ten dobytek dále žene. Tu na Novoměstském rynku (Karlovo náměstí) vyskočili řezníci z masných krámmův svých, a dobytek zastavili před radnicí. Setníci a desátníci, co byli ustanoveni nad tím dobyt看, počali řezníkům odpírati, řezníci zas je bítí a s koní strhávati. I byla tu paní Machna, zemanka z Chodova u Kunratic, (měla tu bezpochyby také svůj dobytek zajatý) a přiskočivši k jednomu tomu drábu, vytrhla mu meč a mnoho prý jich ubila. Ještě více řezníci do nich sekali. Tu se pak každý ten zeman a hospodář k svému dobytku dral a jej nazpět hnál. Byl prý bez mála plný rynek dobytka, až padal jeden na druhý, ovce, krávy a býkové, tak že bylo řvání a bečení veliké a hrozné. Tak všickni, kdož svůj dobytek znali, brali ho sobě. Tu celou noc žádného pokoje nebylo, a každý k svému přišel; jenom něco nemnoho ovcí najíti se nemohlo. Druhého dne se nejvyšší pan purkhrabě na Novoměstskou radnici postavil, přátelsky se o to rozešli, — a bylo po zájmu. Hrad Ostroměč zůstal zatím v moci páně Zdeňkově, i ještě potom jeho syn Jaroslav ho držel, až teprv po osmi létech, když se král Vladislav s Matiašem Uherským r. 1479 srovnal přátelsky, byl Ostroměč opuštěn a pobořen. Kdož ho nyní na té vysoké skále nad Vltavou, tu kde potok Mastník do ní padá, vyhledává, může se o tom přesvědčiti, že z něho nyní již ani kámen na kameně nezůstal.

Sněm o volení krále v Kutné Hoře. Vladislav Jagajlovic zvolen za krále Českého.

1471 20.—28. května.

Sjezd obou stran, totiž národní a uherské, stal se 30. dubna a 1. května v Německém Brodě. Sněmovníci z Pražského sněmu v hojném počtu tam jeli. Obě strany se tam na tom

usnesly, aby položen byl valný sněm o krále na den 18. května do Kutné Hory, ku kterému by se obě strany dostavily. Král Matiaš přijel potom již 3. května z Brna do Jihlavy, aby odtud svou věc tím důrazněji mohl vésti; také tam zůstal dvorem až do 27. června. Porady národní strany počaly potom v Praze již 5. května, a tu teprv přišlo od krále Kazimíra polské poselství. Přední osobou v něm byl pan Dobeslav z Kurozvek čili Kurozvuk příjímím Lubelčík. S ním byli pánové Pavel Balický a Martin Vročímovský a četné i skvostné komonstvo. Tito poslové přinesli od krále sliby veliké, aby se Čechové ke zvolení královice Vladislava, nejstaršího syna jeho dali skloniti, neboť předešlé jednání o toho královice ještě za živobytí krále Jiřího nedošlo bezpochyby proto ku konci, proto že královna Polská, Habsburkyně Alžběta, vši silou tomu se protivila, aby Vladislav Ludmilu Poděbradovnu za manželku pojal. Proto si Čechové nyní tak počínali, jako by se předešlé zvolení téhož královice r. 1469 ani nebylo stalo. Mezi tím vábil král Matiaš z Jihlavy stranu národní všelikými sliby a dary k sobě, a sám papežský legát a Vratislavský biskup Rudolf psal velmi pochlebný list Pražanům a k Čechům vůbec, snaže se dokazovati právo Matiašovo ano i skvělé prospěchy, kdyby se k jeho volbě přičinili chtěli. Vojvoda Albrecht Saský, zůstav od Svatojiřského sněmu se svým vojskem v Praze, také nyní uviděl dobu svou, aby se o trůn český pro sebe ucházel, a přijela i královna vdova Johanna z Mělníka schválně do Prahy a měla s ním mnohé tajné vyjednávání, ačkoli osvědčovala se vůbec, že co do volení nového krále drží se zcela nestranně, jakž prý na ubohou vdovu sluší.

Čím více blížil se osudný den volby, tím živější zmáhalo se hnutí v celé vlasti České, stavové se všech stran na Kutnou Horu táhli, však každý v ozbrojeném komonstvu, tak že se tam brzy nahromadilo přes patnáct tisíc lidu branného. I vojvoda Albrecht Saský požádán byl, aby za sebou na Kutnou Horu více vojska k ochraně svobodné volby povolal, začož mu slibována náhrada za náklad, který se na to povede. Přišlo mu skutečně ze Sas do 2500 jezdcův a 4000 pěších, avšak on sám do Kutné Hory nejel. Také kníže Jindřich starší, ač mohl míti také naději na korunu otcovu, na sněm nešel, zajeda na Poděbrady, kdež ho asi 20. května jeho bratr Viktorin návštěvou překvapil. Přišeltě k němu co posel od krále Matiaše, aby jej pro něj získal, neboť

Viktorin sám byl se již zcela oddal svému někdy milému svaku, příteli a nepříteli zároveň, jehožto věznem býti posud nepřestal. Kníže Jindřich nechtěl však v žádné spojení s Matiašem vejíti, a nechal si ruce svobodné. Také k němu na Poděbrady přijeli pan Ctibor Tovačovský z Cimburka a polský posel pan Dobeslav z Kurozvek, oznamující jemu, jaké prospěchy slibuje král Kazimír, kdyby jeho syn Vladislav zvolen byl. Pan Ctibor z Cimburka byl totiž hlavním podporovatelem Vladislavovým, a vyjednával mezi tím osobně s králem Kazimírem v Polště, neboť hned po smrti krále Jiřího zajel si byl za králem Kazimírem až do Litvy, a vrátil se s ním zároveň do Krakova, odkud polské posly do Čech přivedl.

Kutnohorský sněm trval něco přes týden, od pondělka dne 20. až do pondělka 27. května. Kromě strany národní přišla k němu také uherská, a pan Zdeněk ze Šternberka jakožto její náčelník počal hned mezi prvními mluvit, kterak jest zapotřebí, aby země úplného upokojení došla. Však tu mu se strany národní položili především otázku, zdali on a jeho stranníci jsou svobodni a ze závazků propuštění, do kterých vstoupili před léty v Olomouci k cizímu králi? jinak žeby se nemohli účastniti při volbě, která se měla státi bez jiných ohledů, nežli jest jediné obecné dobré národu Českého. Z toho se ovšem stranníci krále Matiaše hleděli vymotat jak mohli, ale král ten viděl se přece nucen, poslati na ten sněm do Kutné Hory své zvláštní posly uherské.

Poslal Jagerského biskupa a pana Čupora, vojvodu Sedmibradského.

Jakkoliv pan Zdeněk ze Šternberka s velikým křikem tomu odporoval a téměř násilím překážeti chtěl, byli přece dne 22. května především napřed poslové krále Kazimíra slyšáni. Stalo se to ve Vlaském dvoře vsíni královské; řeč vedl pan Dobeslav z Kurozvek. Předně připomínal, kterak Čechové a Poláci bratrští národové jednoho jazyka jsou odvěkou láskou spojení, kterou tolikými skutky zřejmé dokázali, potom kterak mezi králem Jiřím a Kazimírem vždy věrné přátelství trvalo, a kterak Kazimír vždy upřímně a snažně usiloval odvrátiti všechno zlé, jež v posledních letech Čechy stíhalo; nejvyšší chválu a úctu vzdával zemřelému králi Jiřímu, který při své vysoké moudrosti a péči o dobro svých poddaných sám přál a hledal sobě nástupce a dědice v Polště, i již našel ho byl ve Vladislavovi, prvorozeném synu přítele svého, který, ač ještě mladý, jest ducha již nad obyčej dospělého,

mravů ušlechtilých, postavy výtečné, tak že velikou dává naději, že bude Čechům králem spravedlivým, že je zachová při jejich právech, svobodách a zvyklostech, péčovati bude o dobro obecné i o čest jejich, a splní všechny ty žádosti, které jemu popsány ve člancích oznámeny byly. Potom vypravoval dále, že král Kazimír všechny dluhy nebožtíka krále Jiřího na sebe vezme, jichž počítáno bylo na 150 až do 160.000 zlatých, že postará se u papeže o konečné potvrzení kompaktat a o smíření Čechův pod obojí s ostatním křesťanstvem. Konečně ukazoval k tomu, čeho by se Čechové nadíti mohli od Matiaše Uherského, jehožto bezohledné násilí již i v samých Uhřích velikou nespokojenost budilo.

Druhého dne, 23. května, slyšáni byli poslové uherské. Pan Zdeněk ze Šternberka je sám do sněmovny uvedl, a řeč vedl Jan Beckensloer, biskup Jagerský, rodilý Němec ze Slezska, jehožto otec býval někdy Vratislavským hejtmánem. Mluvil napřed mnoho o neobyčejné lásce krále Matiaše, kterou prý má k Českému národu, i nasliboval se krásných věcí v plné míře; také to uváděl, že Matias i mimo to již větší polovicí koruny české vládne, že není moci, která by mu té vlády mohla vtrhnouti z ruky, Uhry a Čechy že náležejí do hromady, tomu že příroda učí neméně nežli historie, konečně že se Matiasovi snáze podaří, Čechy s Římským dvorem smířiti. Řeč toho biskupa byla nejasná a ne dost pronikavá, proto že co Němec neměl ani jazyka českého dosti v moci své. Pan Zdeněk znamená to, skákal mu do řeči, sám zaň mluvil a opravoval, co onen nejasně pověděl; sněmovníky však to uráželo, počali svou nevoli jeviti nad drzým počínáním páne Zdeňkovým, a ve sněmovně již pravá bouře hrozila se strhnouti.

O den neb dva dni později vystoupil ve sněmu sám kníže Viktorin co vézeň krále Uherského.

I on schvaloval, aby Čechové sobě Matiaše za krále zvolili, že se jim pod ním zlaté časy vrátí, což učinilo na sněmovníky takový zlý dojem, že někteří řečníkové, mezi kterými, jak se zdá, také oba bratři Cimburkové a pan Vilém z Riesenberka byli, potom v ten smysl mluvili, že národ Český ještě tak hluboce neklesl, aby své spásy měl očekávati od úhlavního vraha svého, kterému žádný závazek, žádné slovo, ani jeho vlastní, svaté nebylo. Tu již v sobotu, 25. května o poledni pánové strany uherské znamenali, že již ničeho nepořídí; proto opustivše sněmovnu vymyslili sobě zámínku,

aby Kutnou Horu opustiti mohli. I odejeli také kvapně a bez pořádku se vším lidem svým ku králi Matiašovi do Jihlavy. Potom ještě vymyslíli a rozšířili po zemi ovšem lacinou ale špatnou omluvu, že prý v Kutné Hoře nebyli bezpečni svými životy, že prý jedni měli býti otráveni, druzí pobiti. Již se zdálo, že tím celý sněm bude přetržen, a vojvoda Albrecht Saský, který do Prahy o všem, co se na sněmu děje, velmi rychlé zprávy dostával, vypravil hned zvláštní posly do Kutné Hory s tou hlavní žádostí, aby se stavové raději do Prahy sjeli, a zde volbu dokonali, poněvadž se domníval, že bude v Praze pro něj více naděje. Pražané na sněmu tu žádost podporovali, odvolávajíce se na staré právo, že se volení krále nikde jinde nežli v Praze ve Staroměstské radnici dítí má.

Většina sněmu však nepřipustila tomu, aby se tak valný sněm bez pořízení rozejel, a uchlácholila Pražany pojištěním od sněmu daným, že volení krále tenkrát z potřeby v Kutné Hoře předsevzaté právům měst Pražských pro budoucnost na ujmu býti nemá. Přijeli potom i kníže Jindřich z Poděbrad jakož i královna Johanna do Kutné Hory, a osvědčovali sněmu svou nestrannost. Obecné mínění prohlásilo se již valně pro královici Vladislava, a tu opustili sněm v nevoli také ještě pánové Albrecht Kostka z Postupic, Jan z Pernšteina a Mikuláš Trčka.

V pondělí dne 27. května v 11 hodin dopoledne přikročilo se konečně k volení nového krále. Sněmovníci sešli se ve velké síni královské ve Vlaském dvoře, pokud se tam vešli; ostatní stáli dole na dvoře. Napřed čtení jsou článkové výminek čili tak zvaná kapitulace; pan Dobeslav z Kurozvěk, jakožto přední z poslův polských dal k nim jmenem a plnomocenstvím budoucího krále své svolení; to se oznámilo ostatním sněmovníkům dole na dvoře zůstalým, kteří osvědčení polských poslův rádi uslyšeli, načež k hlasování bylo přikročeno. Bylo jednohlasné, přijat a zvolen jest Vladislav, prvoročný syn krále Kazimíra Jagajlovice, nyní teprv 15letý, na království České, a v tom okamžení rozradovali se sněmovníci, Kutná Hora zajásala a veliké radovánky se strojily. Zpráva o zvolení krále rozletěla se bleskem po vší zemi, celá národní strana oddávala se velikému veselí a těšila se naději na lepší budoucnost.

Hned po zvolení krále jmenoval sněm také posly, kteří měli od království Českého k volení králi do Polska jeti, a jemu umluvené

články jeho kapitulace ku přijmutí předložiti. Zvolení jsou k tomu pánové Ctibor Tovačovský z Cimburka, nejvyšší hejtman markhrabství Moravského, Jan z Cimburka a na Mladé Boleslavi, hejtman kraje Boleslavského, Mikuláš z Landšteina, nejvyšší písař království Českého, Jindřich ze Smiřic, kněz Pavel, probošt Zderazský, poslové měst Pražských, potom Bernard Bírka z Násilé, hejtman knížetství Opavského, a Beneš Kdúlinec z Ostromíře, bratr pana Petra Kdúlinec. Konečně vyhlášen jest ještě téhož dne z vůle vší země kníže Jindřich opět za nejvyššího hejtmana království Českého až do králova příjezdu a korunování; také přikázáno Kutnohorské obci, aby jemu postoupila všech požitkův horských a mincovních, neboť byla se obec v ně uvázala hned po smrti krále Jiřího. Tím se skončil ten památný sněm na Kutné Hoře.

Druhého dne, 28. května, přijel pan Dobeslav z Kurozvěk s ostatními posly polskými do Prahy, aby tam vojvodu Albrechta Saského, který sám Českým králem býti chtěl, pro Vladislava získal, aby se propůjčil k pomoci v nastávajícím boji s králem Matiašem Uherským.

Vztek Matiaše Uherského v Jihlavě. Albrecht Saský v Kolíně.

1471 květen — červen.

S napnutostí očekával král Matiaš výsledek Kutnohorské volby, a když se viděl zklamán, tu prvním vztekem uchvácen dal hned zavolati papežského legáta Rovarellu, který se ustavičně při jeho dvoře zdržoval, a obsypal jeho prudkými výčitkami, proč ještě nevykonal mocí papežskou slavný obřad potvrzení jeho (Matiašova) na království České. A vždyť Matiaš dosud sám tomu nechtěl; aby se tím Čechové zatím nepodráždili, a nyní nařikal, že prý k vůli papeži a císaři tu českou válku předsevzal, že prý již do půltřetího milionu dukátův na ni vynaložil, a nyní žeby se měl odříci vší naděje na konečnou odměnu a čest za tak veliké oběti, ovšem zapomínaje o tom, kterak se, počínaje tu válku r. 1468, prohlásil, že z ní nevyhledává ani cti ani jakéhokoliv jiného světského prospěchu. Musel pak legat Rovarella hned dopoledne 27. května, téhož dne, když Vladislav v Kutné Hoře zvolen byl, ohlásiti v Jihlavě potvrzení Matiašovo na králov-

ství České jmenem papeže Pavla II., a to ve všech právních, posud nebývalých formách.

Druhého dne, 28. května, slaveno jest to potvrzení způsobem církevním ve farním chrámě Jihlavském. Počala veliká mše u přítomnosti králově, celého jeho dvora a velikého počtu jeho přívrženců českých, moravských a

z jiných zemí korunních, také zvláštního císařova posla. Sám legát Rovarella zpíval mši, maje po boku Olomúckého biskupa Tasa, a dva kapitulní proboštové mu ministrovali, Hanuš z Kolovrat Pražský, a Beneš z Waldšteina, Olomúcký, potomní biskup Kamínský. U prostřed mše učinila se přestávka, bratr

Volení Vladislava, syna Kazimíra, krále Polského, za krále Českého ve Vlaském dvoře v Kutné Hoře 27. května 1471. (Str. 573.)

(30)

Gabriel Rongoni vystoupil na kazatelnicí, a pochváliv královu zásluhu o hájení víry oznámil papežské plnomocenství v té příčině vydané. Vyšehradský probošt Jan z Rabšteina četl to potom česky a jeden uherský probošt německy. Po tom čtení zdvihli se Olomúcký biskup Tas a pan Zdeněk ze Šternberka a přivedli krále Matiaše zla-

tohlavem oděného před oltář, a pan Zdeněk žádal legata Rovarellu po česku o potvrzení jeho na království České, což biskup Tas legátovi do latiny přeložil. Tu legát se tázal všech přítomných českých pánův povýšeným hlasem, chtějí-li a žádají-li, aby se potvrzení takové stalo, konečně i krále samého. Ozvalo se přisvědčení k té otázce se všech stran, a

legát vynesl to potvrzení zvláštními obřady a modlitbami. Potom zpívali všickni „Te deum laudamus“ a čeští pánové píseň „Svatý Václave“. Celá ta slavnost konala se v Jihlavě velmi skvěle a hlučně.

Dne 5. června došlo příměří od obou stran v koruně České umluvené ku konci, a tu ovšem měla válka zase počítí. V Praze se domnívali, že Matiaš od Jihlavy přímo s velikou mocí do Čech vtrhne, a kníže Jindřich znamená, že národ tak dlouhou, krutou válkou zemdlený sotva by sám s to byl, tomu ukrutnému nepříteli odolati, žádal vojvodu Albrechta Saského, který dotud s vojskem v Praze stál, aby toto své vojsko nerozpouštěl, ale s ním Čechům k ochraně země za slušnou náhradu se propůjčil. V skutku také od pátého června s obou stran v koruně České nepřátelství opět nastalo, avšak králi Matiašovi právě také nebylo do války, a sám nepočínal ničehož. Toliko jeho strana v Čechách opět ze svých hradův a posádek obvyklé loupeživé výpady do okolí činiti počala, tak s Ostromeče, Hasenburka, s Budyně a Kostí, z Plzně, Budějovic, z Jihlavy a jiných měst na Moravě; s české strany zas to splácely posádky z Kladska, Opavy, Zábřehu, z Tovačova, Vranova, Hodonína, Uničova, z Uherského Hradiště a z jiných míst. Počaly se opět pleny a kořistování, zákeřnictví a žhářství. Albrecht Saský svolil k žádosti vládařů českých a však tak, že chtěl prostředkovati mezi Matiašem a nově zvoleným králem Vladislavem. Vytáhl se svým lidem z Prahy již dne 6. června, neboť to jeho vojsko bylo si tu velmi nešetrně ba nepřátelsky počínalo.

On sám byl poněkud popuzen, že nebyl on na království zvolen.

Odebral se na Kolín, který tehdaž knížeti Jindřichovi náležel, maje při sobě do 6000 mužův vojska svého. Odtud počal s králem Matiašem vyjednávati, však více ku prospěchu svému, nežli království Českého. Matiaš prý svoloval k obnovení pokoje pod výminkou, aby obojí volení, Matiašovo a Vladislavovo podáno bylo k rozsudku na papeže a císaře, a koho tito za pravého krále Českého uznají, aby přijat byl od strany obojí. Vojvoda Albrecht to stavům Českým pod obojí oznámil, tito však bez rozmyslův dali mu z Prahy hned rozhodnou odpověď, že království České svobodné a neodvislé jest, a že nepřisluší ani papeži ani císaři, dávati mu krále. Potom se Albrecht jenom o vlastní věci staral a s Matiašem dále umlouval; jeho přátelství k Čechům se v nepřátelství proměnilo, lid naříkal na škody a násilí, jež jeho vojsko páše, a Sasíci brzy zas na Čechy, že prý mezi nimi nejsou ani životem ani jměním jisti. Tu se konečně dne 19. června Sasíci z Kolína nepřátelsky na Kaňk, tehdejší Kutnohorské předměstí, obořili, jež zapálili a hornický lid zvláště při šachtě Plimlu zabíjeli. V tom se celá Kutná Hora proti Sasům zdvihla a tuhý boj s nimi svedla. Mnoho krve bylo prolito a Albrechtovi padl při tom jeden hejtman, jemu velmi milý.

Nyní nezbylo Albrechtovi ovšem jiného, nežli co nejdřív z Čech se vykliditi. Odtáhl z Kolína se vším vojskem svým, a hledaje nejbližší cestu a vyhýbaje se Praze, pospíchal domů do Míšně.

H L A V A IV.

Král Vladislav II. Jagajlovic.

1471—1516.

Čeští poslové v Krakově. Uvedení Vladislava
do Prahy.

1471 červen — srpen.

Poslové čeští z Kutnohorského sněmu do Polsky vyslaní přijeli dne 9. června do Krakova, a byli tu na dvoře krále Kazimíra s velkou slávou a radostí přijati. Na prvním veřejném slyšení dne 13. června jednalo se o výminkách, které by mladý král přijmouti a držeti měl, i nebylo v nich žádných těžkostí. Již třetího dne, 14. června, osvědčil se Vladislav k poslům veřejně, že ty výminky čili tu kapitulaci přijímá a zachovávati slibuje. Proto byla v Krakově, v týden po příjezdu českých poslův, 16. června, veliká slavnost na zámku. Král Kazimír Jagajlovic, jeho manželka Alžběta Habsburská, někdy krále Ladislava sestra, zasedli na trůnech svých. Po boku jejich nacházely se děti, napřed nejstarší syn, nově zvolený král Český, Vladislav, 15letý, Kazimír, potom za svatého vyhlášený, Jan Albrecht, Alexandr a Sigmunt, kteřížto poslední tři všickni potom na polský trůn dosedli; nejmladší Fridrich byl ještě tříleté pachoie. Mimo to měl král Kazimír dcery Jadvigu č. Hedviku, o kterou se dlouho Matiaš Uherský marně ucházel, Žofii a jiné, které se teprv později narodily. Všickni byli ve zlatohlav odění. Do polokruhu stáli s obou stran přední důstojníci, světští a duchovní pánové polští, a naproti trůnu stáli poslové národu Českého, v jejichžto čele byl pan Ctibor Tovačovský z Cimburka, hlavní působilatel této volby královské. Když byl mladý Vladislav celému slavnému shromáždění představen a za krále Českého vyhlášen, jal se sám přednáseti řeč polskou k Čechům a Polákům, která

prý byla tak důkladná, jasná a srdečná spolu, že mnohé z přítomných prý až k slzám pohнула. Na to dal Čechům listinu, kterou již co král Český potvrzoval všech 19 článkův královské kapitulace. Prvním dával Pražanům pojištění, že jeho zvolení v Kutné Hoře nemá býti na ujmu právům města jejich; druhým zavázal se hájiti kompaktata Basilejská a postarati se u papeže o potvrzení jejich; v třetím sliboval opatřiti církvi české arcibiskupa, který by netoliko pod jednou ale i pod obojí rozdával s dovolením papežovým. Znamenati sluší, že sliby v těch člancích snadno byly dány a přijaty, ač obě strany snad předvídati mohly, že uvedení jich ve skutek asi sotva se podaří. Z ostatních článkův pozoruhodny byly ještě, že nový král se bude starati o zrušení klateb na nebožtíka krále Jiřího a jeho věrné vydaných, že královnu Johannu při jejím věně zachová, královy syny z dluhův vyvadí, jež pro obecné dobré podnikli, že knížete Viktorina z uherského zajetí vybaví, že těm, kteří statky své ztratili, zase dopomůže k jich nabytí a že Albrechtovi Saskému vynahradí náklad, jež na obranu země byl vedl. Při té slavnosti vedly se také s obou stran horlivé řeči o zvelebení a slávě jazyka slovanského, o bratrství mezi Poláky a Čechy, o cti a chvále boží a rozmnožení víry křesťanské.

Nový král Český jmenoval potom také hned své nejvyšší úředníky ve svém království. Větším dílem zůstali titíž, kteří již za předešlého krále v těch úřadech postaveni byli; však pan Ctibor Tovačovský z Cimburka, náčelník poselství Českého, první vůdce všech hor-

livých husitův českých a moravských, postoupil na úřad nejvyššího kancléře, věc dosud neslýchaná a jediný příklad, že důležitá tajemství poměrův diplomatických křesťanského státu svěřena byla muži, který byl protivník Římské stolice. Mělo to však bezpochyby odměnou býti za veliké zásluhy, kterých si vydobyl o uvedení krále Vladislava do Čech. Byl pan Ctibor ovšem muž výtečný, velikým důvtipem a nevšední vzdělaností vynikající, však co vychovanec husitské někdy školy Kroměřížské neuměl ani dostatečně latinsky ovšem také ani německy. Pro upokojení katolíkův jmenoval zas král Vladislav svého vychovatele, slavného dějepisce Jana Dluhoše, kanovníka Krakovského, budoucím arcibiskupem Pražským, s čím čeští katolíci spokojeni býti mohli. Nejvyšším mincmistrem jmenován jest katolický pan Beneš z Weitmile, kterýž byl při tom také purkhrabím Karlšteinským.

Mezi tím opustil král Matiaš dne 27. června 1471 Jihlavu, a ubíraje se do Uher vypravil Olomúckého biskupa Tasa co posla svého do Krakova. Zle se vedlo zatím králi Matiašovi, nestačil najímati vojska proti všem nepřátelským stranám, které v cizině i doma proti němu záhubně vystoupiti hrozily; proto se chtěl s králem Kazimírem smluviti a v užší svazky s ním vstoupiti. Biskup Tas zastal v Krakově ještě české posly dne 9. července, odejel však již 12. července s nepořízenou pln hoře a nevole. Na počátku července vrátili se někteří z poslův českých napřed do Čech, aby zvěštovali, kterak jejich poselství výborně se podařilo, a přivedli zároveň 1200 výborných polských jezdcův branných jakožto předběžnou posilu Čechům. Jejich vůdcem byl pan Stanislav Pieniązek (Penízek), a kníže Jindřich je ochotně přivítav na Kutné Hoře osadil. Také přijel královský polský sekretář Primus do Prahy s hojnou zásobou peněz, aby na králův náklad netoliko slušné činil přípravy ku korunování, ale také lid branný najímal ke službě králově. Jenom doktorovi Řehoři z Heimburka zle se vedlo. Tento věrný někdy krále Jiřího pomocník a obhájce nepřál Polákům, a měl to Čechům velmi za zle, že Vladislava na trůn volají. Proto byl napřed z Prahy vypovězen, což starého Němce toho, jinak tak zasloužilého, bolestně se dotklo, protože ačkoliv k Čechám lásky neměl, tu aspoň bezpečně přebýval před papežskými kletbami. Chtěl pak se aspoň na zámku Chvatěrubském usaditi, jež mu byl král Jiří se statkem Nelahozevským daroval; avšak i to mu odepráno bylo, ačkoliv

co od krále Jiřího obdržel, nikdo mu bráti nechtěl. Musel se na dobro vystěhovati; ve průvodu čtyř jezdcův a čtyř pěšákův branných byl přes Litoměřice ze země vyvezen, osedl v Drážďanech, kdež se ho vojvoda Albrecht Saský ujal, a tam brzo i umřel r. 1472.

Mladý král Vladislav připravil se teprv na den 25. července 1471 k výjezdu z Krakova do svého království Českého. Provázeli jeho všickni při něm v Krakově pozůstali poslové čeští, tři biskupové polští, šest knížat z horního Slezska: Přemek Tošecký, Václav Rybnický, Jan Ratibořský, Kazimír Těšínský, Jan Hlivický a Jan Zatorský, několik polských velmožův, mezi nimi Stanislav z Ostrorohu, Mikuláš z Kutna, Pavel Jasieňský, vůdce vojska, Dobeslav z Kurozvek příjímám Lubelčik a jiní, také Jan starší Dluhoš, kanovník Krakovský a slavný kronikář, mnozí doktoři, rytíři a šlechtici; vojska bylo pak v tom průvodu 7000 jízdných a 2000 pěších. Také král Kazimír vyprovázal svého syna, a teprve až za Osvětimí dne 29. července se s ním rozloučil.

Takový slavný a hlučný pochod bral se přímo k Opavě, do které 3. srpna dorazil, a odtud chtěl se na Moravu bezpochyby k Uničovu obrátiti; avšak tu způsobením Matiaše Uherského všecky jeho posádky, jež na Moravě a po Čechách měl, v jedno vojsko se shlukly, a pod panem Zdeňkem ze Sternberka, Mikulášem Čuporem a Františkem z Háje u Lipníka se postavily, odkud králi Vladislavovi do Opavy odpovědné listy poslány jsou. Král Vladislav chtěl prý hned na ně táhnouti, avšak v radě jeho uzavřeno, aby se raději jinou cestou přímo do Čech obrátil. Hnul se tedy průvod jinou stranou přes Nisu, načež se uherské vojsko na Moravě rozešlo. Dne 10. srpna vstoupil král Vladislav ponejprv na českou půdu. Na pohraničním přívrší mezi Kladskem a Vartou, kdež vytesána byla z kamene boží muka, čekali naň u velikém počtu a ve slavné úpravě čeští stavové, totiž pánové, rytíři, poslové měst Pražských a ostatních měst královských a v jejich všech čele kníže Jindřich, co nejvyšší hejtman království Českého. Také z města Kladska a z celého okolí shluklo se zde obyvatelstva množství veliké. Na uctivé a slavné uvítání českých stavův odpovídal mladý král Vladislav všem slušně a opatrně; potom ssedl s koně a tu pod širým nebem složil první svou přísahu všem třem stavům, že

práva, řády a obyčeje království Českého věrně zachovávat i chrániti bude.

Vjeda potom do města Kladska, ztrávil tam dva dni, uradil se s Čechy, v který den by se korunovace slaviti měla a dal rozpisovati pozvání k té slavnosti na všechny strany. Nyní

se hnul se svým průvodem, i táhl okolo Náchoda a Králové Hradce, a když se v pondělí dne 19. srpna 1471 blížil ku Praze, vyšlo mu půl města daleko vstříc do polí, jedni jízdecky druzí pěšky, a tu mu slavné uvítání činili. Měltě král tu před Prahou dle starodávného prý obyčeje Pražanům zase zvláštní

Pražané vítají nového krále Vladislava II. před Poříčskou branou dne 19. srpna 1471.

(31)

přísahu složiti. Nevědomo, proč se mu toho učiniti nezdálo, neboť prosil Pražských pánův, aby výminkou tím se spokojili, když jim složí slib, že všechna jejich práva a privilegia zachována budou, a že zůstanou v moci své, čím se tito spokojili. I tak vjel král Vladislav do brány Pražské Špitálské čili Poříčské, a tu

ho vedli Pražané s velikým plesáním do Králova dvoru na Starém městě, kdež napotom svou residenci měl. Ubytovav se tu vstoupil ve velké královské síni na trůn, a postavili se tu před ním místři vysokých škol Pražských a dali mu v ruce co dar biblí svatou velmi čistě psanou a skvostnými deskami ozdobenou,

aby prý v ní čta i sebe i národ Český podle vůle Boží spravovati uměl.

Hned třetího dne po svém příjezdu do Prahy ve čtvrtek dne 22. srpna, byl král Vladislav II. ve hlavním chrámě u sv. Víta na hradě Pražském na království České slavně korunován. Korunovaci vykonal, když arcibiskupa v Čechách nebylo, a biskup Olomoucký, Tas z Bozkovic, ku straně Matiašově náležel, jeden biskup polský s králem přišlý, totiž kněz Mikuláš, biskup v Kamenci Podolském. Druzí dva polští biskupové vypomáhali při tom, neboť z celé kapituly Pražské jenom dva tři kanovníci při hlavním chrámě pro ochranu relikvií v něm chovaných bydleli a pro interdikt služby boží jen soukromě vykonávali; ostatní kanovníci stranili k rozkazu legáta papežského vždy ještě Matiašovi Uherskému. Jinak vykonal se obřad korunovační zcela podle starodávného řádu katolického, a král sám co horlivý katolík přijímal při mši jen pod jednou spůsobou. Účastenství Čechův při té korunovaci bylo ovšem hojné a radostné, neboť oni se kojili utěšenými nadějemi v budoucnost, kteréž je bohužel zklamaly. Po korunovaci jel král s korunou na hlavě s hradu dolů do Starého města a do svého sídla v Králově dvoře, a dle starého obyčeje házely se mezi lid stříbrné penízky a groše míšeňské. Ze vzácných hostův byli tu výše řečení hornoslezští knížata, ale z cizích mocnářův ani jeden, jenom poslové od některých, jako od císaře, od Saských vojvod a od markhraběte Albrechta Braniborského.

V den svého korunování udělil král Vladislav také rozličné milosti, mezi nimiž byla i ta, že všechny královské vězně v Čechách na svobodu propustiti kázal.

Bratři Ctibor Tovačovský a Jan z Cimburka jakožto první původci toho, že král Vladislav českého trůnu dosáhl, stali se nyní předními jeho radami, oba horliví kališníci, první co nejvyšší kancléř a spolu hejtman markhrabství Moravského, druhý co hejtman kraje Boleslavského a co uznaný náčelník všech kališníkův. Král Vladislav z přirozené dobromyslnosti své a ze šetrnosti k svému kancléři choval se ku kališníkům mírně, neboť se byl musel zavázati k hájení kompaktat, a po celý čas kancléřování pana Ctibora, až do r. 1479, nebylo také v celém království slyšeti o nějakých bouřích a náboženských pútkách, jakkoliv král Vladislav nicméně žádné příležitosti neobmeškal, kde se mohl osvědčiti co věrný a rozhodný katolík.

Poláci s králem Vladislavem u velkém počtu do Prahy přišli, zejména branné vojsko jejich, nemohli se s Pražany na dlouhý čas v dobrotě a bratrské lásce srovnati, bezpochyby hlavně proto, že si u Čechův přijímání pod obojí spůsobou v ošklivost brali anebo si posměchy z toho strojili. Proto přicházelo to mezi nimi a lidem obecným ke rvačkám často i krvavým. Král Vladislav viděl se nucena, tento svůj lid pod nějakou záminkou z Prahy vyvesti, a pamětliv jsa toho, že v Kutné Hoře byl za krále zvolen, umínil si, toto horní město svou první návštěvou počtiti. Vytáhnout dne 20. září 1471 z Prahy se všemi Poláky a s vojskem polským byl v Kutné Hoře slavně a s velikými radovánkami přijat a ve Vlaském dvoře ubytován. I uvázal se tu král v požitky mince a hor stříbrných, v jichžto držení dosud byl kníže Jindřich. Větší počet polských hostů však vrátil se odtud dílem do své vlasti na Krakov, vojsko však polské pod vůdcem Pavlem Jasieňským vytáhlo z Čech přes Moravu do Uher proti králi Matiašovi. Při králi Vladislavovi jen několik polských dvořanův zůstalo, a ti se s ním, když byl v Kutné Hoře pobavil, potom do Prahy vrátili, aby jeho osobu před úklady jeho zjevných a tajných nepřátel ostříhali. Z těch dvořanův byl králův přední komorník, Jan Sokolovský z Vrance, dlouhá léta při něm. Král k němu míval největší důvěru co k příteli a rádci, a bez vědomí a dovolení Sokolovského nemohl téměř nikdo před krále osobně přistoupiti.

S ostatními hostmi polskými také do Krakova se vrátil kronikář Jan Dlugoš, kanovník Krakovský, kterýž měl na arcibiskupskou stoliči Pražskou dosednouti. Viděl totiž, jaké těžké postavení by měl v tom čestném úřadě; a pak se mu to mezi kacíři nelíbilo, neboť maje jich v ohavnosti i nespravedlivě o všech Čechích smýšlel a psal. Proto se všeho odřekl a šel domů.

Úklady o svržení Matiaše s trůnu Uherského.
Nový papež. Nerozhodná jednání.

1471 červenec — 1472 květen.

V těžkých okolnostech nastoupil král Vladislav II. své panování v Čechách; půl Moravy, celé Slezsko a Lužice byly v moci krále Uherského, a hned s počátku mohl každý poznati, že mladý, nezkušený a k rázným činům zcela

nedostatečný Vladislav i se svým otcem, králem Kazimírem, stávajícím těžkostem málo budou moci odolávat. Proč král Matiaš hned po zvolení Vladislavově se svou celou mocí do Čech nevrátil a násilím českého trůnu cele se nezmocnil, toho příčina ležela v samých Uhřích, kdež Matiašova násilnická vláda, jeho vydráždění peněz na neplodnou válku proti Čechům a zanedbání obrany země proti Turkům takovou nespokojenost zbudily, že sám první rada jeho, Jan Vítěz, arcibiskup Ostřihomský, primas Uherský, jeho pěstoun a druhý otec zároveň, který hlavně povýšení jeho na trůn byl spůsobil, v čelo nespokojencův se postaviv, o Matiašovo svržení a vypuzení z Uher a z Českých zemí usilovati počal. K tomu cíli srozuměl se s císařem Bedřichem a králem Kazimírem Polským, kterýž měl svého druhorozeného syna Kazimíra Uhrům za krále dáti. Dověděl se o tom král Matiaš, a proto tak rychle celou svou vojenskou moc z koruny české vytáhl a 27. června z Jíhlavy do Budína pospíchal, kdež svou obvyklou, bezohlednou rázností, lstí a přetvářkou všechny Uhry tak zatrašil, že mladý Kazimír, králevic Polský, když byl do Uher vytáhl, dobyt si královské koruny, velmi neslavně pochodil a s nepořízenou domů se vrátil.

Otec jeho, král Kazimír, byl sice muž dobromyslný a bez vášní, ale tak liknavý, že ničeho neuměl s důrazem provést; v hospodaření s důchody veliké své říše zas dokonce neschopným se ukazoval, tak že často i se svým dvorem velikou nouzi trpěl. Vždyť i ta pomoc, s kterou svého syna Vladislava do Čech vypravil, byla nedostatečná, kdyby byla musela přemáhati branný odpor strany uherské; nyní zas vojsku s Kazimírem do Uher poslanému ani žoldu vypláceti nemohl. A tak to šlo vždycky, kdykoliv co král Kazimír v záležitostech svého syna, krále Českého počínal, který svému otci úplně se podobal.

Rázný Matiaš upevnil se na svém trůnu Uherském, potom se s primasem, Janem Vítězem, 19. prosince 1471 v Ostřihomě smířil na oko, avšak nedlouho potom k sobě do Budína ho přilákav uvězniti, a všech arcibiskupských statkův zbaviti kázal; když pak se téhož úředníci zdráhali, těch zámekův vydati, lečby dříve pána svého na svobodě viděli, Matiaš dal toho svého bývalého pěstouna a otce před ty zámky voditi a před očima věrných jeho služebníkův tryzniti, aby je ke vzdání donutil, až usouzený stařec mrtvicí raněn byv ze strachu konečně dne 8. srpna 1472 umřel.

Druhý bývalý přední rada Matiašův a synovec Vítězův, Janus Pannonius, biskup Pětikostelský, jsa v ten čas nemocen, umřel také na útěku v Charvatech.

Mezi tím umřel dne 27. července 1471 také papež Pavel II., původce největších žalostí nebožtíka krále Jiřího a velikých neřestí v Českém národě; i nastoupil po něm Sixtus IV., jehožto smýšlení o jeho vrchnictví nad světskými panovníky bylo takové, jako u jeho předchůdce. Král Vladislav vypravil k němu posla svého, aby mu oznámil, kterak na trůn Český vstoupil a že se jemu ku křesťanskému poslušenství přikazuje. Nový papež to poselství vlídně přijal a také krále Vladislava milostivým psaním potěšil. Zároveň také zvláštního legáta k jeho otci, králi Kazimírovi, vypravil, aby ho odvedl od všelikých nepřátelských krokův proti Matiaši Uherskému. Však brzo se to všechno obrátilo. Legát Rovarella, muž to neustupný a fanatický, který vždy při dvoře Matiašově trval, dolehal na papeže tak dlouho, až tento vydal bully do České koruny, v kterých všem Čechům přísně přikázal, aby pod žádného jiného krále neslušeli, než pod Matiaše Uherského, a opět nejen všechny, kteří v Čechách Matiašovi odpírali, ale i krále Vladislava, jeho otce, krále Kazimíra, ano i ty polské biskupy do klatby dal, kteří Vladislava v Praze korunovati se byli opovážili. Z toho mohl nyní nový, smutný zmatek povstati, avšak již pozbyvaly hromy Římských klateb hrůzy své a neúčinkovaly netoliko v Čechách ale ani v Polště, tak že v lidu o nich téměř ani řeči nebylo. A když v Římě znamenali, kterak jejich kletby málo působí, zamlčeli se chytře a dali je sami v zapomenutí.

Král Matiaš pocítil se nyní brzo zase v plné moci své v Uhřích, vyslal neprodleně do Čech jednoho uherského biskupa, kterýž měl od Čechův žádati, aby rozeznání o právu ku koruně české, náleželi-li Vladislavovi neb Matiašovi, dáno bylo do rukou papežových, aby Matiaš byl uznán za poručníka Vladislavova, tento pak za nápadníka v Čechách po smrti Matiašově, a co jiných podobných návrhův více bylo. K tomu měl ten biskup od Matiaše Čechům ještě pohroziti, nestane-li se tak, že Matiaš, jakkoliv pokoje milovný, práva svého ku koruně české mečem dovede. Čechové na to odpověděli ze sněmu důstojně a důkladně pravice mezi jinými: „že pokoje jak vůbec tak i s královstvím Uherským zvláště sobě přejí, ale každému násilí že také násilím opřítí se dovedou, jakož o tom svědčí vítězné boje ještě

nedávno pod ehrabřým králem Jiřím i proti Matiašovi samému i proti celému takofka světu vedené. O právu Matiašově ku koruně České buďto přirozeném buďto náležitou cestou nabytém, že jim nic není vědomo, ta že přísluší králi Vladislavovi v každém ohledu cele a nedá se dělit. O Matiašově lásce k pokoji že vydávají trpké svědectví města, hrady a vsi v Čechách popleněné a chudina od jeho vojákův odrancovaná; ať prý jen on sám dá pokoj Čechům, pak že ho bude ve vlasti jejich dosti. Soudu papežova ve věcech víry král Vladislav že nikoliv pobíhati nebude: ale království jeho České že jest svobodné, o tom s nikým že souditi se nebude. Dvou králův Čechy tak málo prý snesou, jako nebe dvou slunců, aniž že potřebí Vladislavovi jakéhokoli poručníka; stavům českým že přísluší naříditi o zletilosti panovníkův svých, a dobrých rádcův že mladému králi nedostávají se nebude.“

Bylo pak na sněmích po dosednutí krále Vladislava na trůn český také hned o závazcích jednáno, jež král a jeho otec, král Kazimír, na se byli vzali, totiž o zapravení dluhův po králi Jiřím pozůstalých, o vykoupení knížete Viktorina z uherského zajetí a o náhradě Saskému vojvodovi Albrechtovi za vojenskou pomoc sľbené. Avšak král Kazimír neměl nikdy sám peněz dosti, a král Vladislav byl téměř jenom na užitky z Kutné Hory obmezen, kteréž právě toho času byly velmi chatrné. Korunní statky byly větším dílem zastaveny a nebylo z nich králi co bráti. Proto všecko to jednání neplodné zůstalo, a požadavky výše řečené po mnohá léta ještě svého vyřízení nedocházely. Tu ovšem mnohému naděje do nového krále kladené klesati začaly.

Synové krále Jiřího.

1472 únor — 1473 březen.

Dne 1. února 1472 zjevil se z nenadání v Praze kníže Viktorin, aby vymáhal stotisíc dukátův na své vykoupení z uherského zajetí. Bylt s Matiašem Uherským učinil tajnou umluvu, kterouž se mu závázal, nebude-li tou sumou vykoupěn, dopomáhati Matiašovi k volnému přístupu do Čech. K pravdě se podobá, že Vladislavovi Polskému Českého království nepřál, když již sám byl pozbyl naděje na trůn. Pro sehnání výše řečené sumy výkupní bylo potom na sněmě jednáno avšak ničeho nezjednáno,

když tolik peněz ani z Čech ani z Polska sebráno býti nemohlo.

Dne 9. března 1472 sjeli se všickni synové nebožtíka krále Jiřího na svém rodinném hradě v Poděbradech. Kníže Viktorin byl již za života otce svého v Uhřích do rukou legáta Rovarely složil vyznání katolické víry, což vždy ještě v Čechách zůstávalo tajemstvím. Sešed se se svými bratřími, k podobnému kroku je přemlouval, jsa v tom i od jejich katolických manželék podporován. Oni toho prozatím ještě neučinili, ale řečeného dne 9. března mezi sebou o své dědičné i zápisné statky se rozdělili. Kníže Viktorin dostal knížetství Opavské a panství Hradecké (v Opavsku), pak město a panství Kolín nad Labem. Kníže Jindřich starší dostal slezské knížetství Minsterberské čili Zembické a město Frankenštein, v Čechách hrabství Kladské, panství Náchodské a Kunětickou Horu se vším příslušenstvím. Knížeti Jindřichovi mladšímu čili Hynkovidostaly se Poděbrady a Kostomlaty (u Lysé); nejstarší královský syn Boček ujal panství Litické v Hradecku, zápisní hrad Veliš s městem Jičínem a hrad i město Most. Jenom některé ještě menší statky zůstaly ještě v nedílu pro jisté společné závady.

Kníže Jindřich starší osedl ku konci května 1472 na svém hradě Kladském, i zůstával tam přes celé léto; i byl tam u něho po ten čas jeho bratr Viktorin a někdy také druhý bratr kníže Hynek. Připomenuli sme výše, že lonského roku, když bylo 5. června příměří mezi národní a uherskou stranou došlo, nepřátelství zase opět vypuklo, a že od té doby zas obě strany jízdami, loupením a holdováním krajin sobě škoditi usilovaly. V tom ohledu dály se uherské straně nejcitelnější škody a útisky právě z města a hradu Kladska. Kladsko bylo nejznamenitější pevnost tehdejšího věku, a nepřátelé slezští, strany uherské jakkoliv blízcí, ani se kdy odvážili pokoušeti se o ni. Proto právě z Kladska provozoval netoliko rod Poděbradský ale i Česká říše vůbec největší moc a panování své. Vojenská posádka na Kladště pod statečným hejtmanem Hanušem z Warnsdorfu byla pravý bič boží na vsecky odbojníky krále Českého, zvláště na Slezáky, činivajíc do krajin blízkých i dalekých nenadále a obyčejně vítězné a zhoubné jízdy, kamkoli kdy poslána byla ku potrestání nepřátel. Pod moc připravené, čili jak se tehdy říkalo zholdované krajiny musely v určité doby umluvené výkupy čili holdy na Kladsko nositi, aby od opětného poplenění ušetřeny byly. Proto

nyní kníže Jindřich bera ty holdy k ruce své měl téměř z celého Slezska znamenité důchody. Obyvatelé hrabství Kladského byli již tehdy vesměs Němci, zalidnivše již v 12. století tuto někdy pohraniční lesní župu, a zůstali také po všechen čas husitského hnutí v Čechách věrnými katolíky; ale proto jim nikdy ani na mysl nepřišlo, vykročit z věrnosti a poslušnosti ke vládě české, v jejíž moci cele se nacházeli. Jako všechny katolíky v Čechách tížil je nyní velmi citlivě papežský interdict, že se jim nesměli veřejné služby boží odbývati. Ten interdict byl vesměs všem českým katolíkům velmi škodlivý; lid od kněží opuštěný připojoval se ku kališníkům a sektářům, kněží zas chtějí poslušnými býti papeže, museli od patronův svých mnohé útlisky snášeti. Legát Rovarella, jako byl neustupný fanatik, v ničem nechtěl uvolnit v přísnosti papežského rozkazu. Kníže Jindřich osedna na Kladě ten interdict velmi netrpělivě snášel, a zvláště hněval se na probošta Augustiánského kláštera v Kladě, někdy od arcibiskupa Arnošta z Pardubic založeného. Ten probošt nazýval se Michal Čecheríc, byl rodem z Nisy a považoval se jako domácí knížecí kaplan. Aby se mrzutostem vyhnul, ještě před příjezdem knížete do Vratislavi se odstranil. Kníže hned proň vzkázal, a probošt boje se, aby snad i klášter jeho zrušen nebyl, pojal s sebou svého převora, kněze Mikuláše, který prý dobře česky uměl, a tak pln strachu na Kladsko se vrátil. Přišel na hrad, an se právě kníže s kněžnou, Uršulou Braniborskou, po zahradě prochází. Jaké bylo proboštovo překvapení, když kníže spatřiv ho šel mu vstříc s otevřeným náručím, a vzav ho pak za ruku řekl: „Pane probošte! již dlouho nebyl ste doma, prosím, neodcházejte více a zůstaňte s námi!“ „Zůstanu rád, jasný kníže, když budu jen Vaší milosti požívati“, odpověděl probošt, a jal se omlouvati odejiti své z Kladska pro uvarování prý většího pohoršení mezi lidem. Kníže byl s tím spokojen a ukazoval od té chvíle hojnou přízeň a laskavost proboštu i bratřím jeho. Když pak probošt od Vratislavského biskupa-legáta Rudolfa dne 5. června 1472 ústní dovolení obdržel, že smí zase služby boží odbývati, tu kníže Jindřich ještě více k těm klášterníkům přilnul, a každý den mezi nimi chodil do kůru, v čemž mu oni nebránili. Kníže Viktorin, jsa tu co host u svého bratra, ač byl věznem krále Uherského, prosil ty mnichy, aby se zaň pobožně modlivali, aby pán Bůh osudy jeho ráčil k dobrému obrátiti, a daroval jim dobrý ornát ak-

samitový červený s křížem perlami ozdobeným. I kníže Jindřich a kněžna, jeho manželka, drahé ornáty jim dali, a pracováno mnoho, aby se kníže mohl s biskupem-legátem Rudolfem osobně sejti, což prý se potom také skutečně stalo v Kamenci. Ostatní duchovenstvo Kladské však žádným způsobem nemohlo dosáhnouti nějakého povolení k službám božím, proto že v tom druhý legát Rovarella v Budně nikterak povoliti nechtěl.

Vratislavští znamenajíce, kterak kníže Jindřich dobře svědčí duchovenstvu katolickému, umínili si, že k němu půjdou a jej poprosí, aby ráčil pustiti od těch holdův, kteréž jemu Slezáci z některých krajův slezských na Kladsko museli nositi, neboť že jsou ty kraje již příliš vyhubeny. Rád to uslyšel kníže Jindřich, že Vratislavané, kteří k jeho otci nikdy ani písemně ani osobně choditi nechtěli, jej chtějí navštívit. Dal jim žádanou bezpečnost, a položil jim den sv. Tomáše, 21. prosince 1472, aby k němu přišli. Skutečně přišli dva radní pánové a písař městský, často řečený Petr Eschenloer. Ten pak o tom tak vypravuje: „Kníže přijal nás čestně a daroval do hospod vínem a rybami, senem i ovsem; my odevzdali mu červenou aksamitovou šubu sobolem podšitou, a kněžně, manželce jeho, kteráž jest dcera markhraběte Albrechta Braniborského, dali sme také šubu damaškovou modrou, kunami podšitou; oboje mohlo státi as za 150 zlatých. Téhož dne museli sme obědvati s ním; i kladl nám mnohé otázky: proč Vratislavští nechtěli přijmouti otce jeho za krále a pána svého? proč roznítili takové války a nedali zemi požívati pokoje, kterýž král Jiří celému království byl zjednal a pojistil? Proč se dali od kněží tak svést? Na všechny takové otázky ničeho sme neodpověděli, neměvše o tom žádného poručení: ale prosili sme, aby ráčil milostivě propustiti všechny holdy těm, kteří stojí pod hejtmanstvím Vratislavským; toho že město Vratislav jeho knížecí milosti zasluhovati chce. I hned nám to slíbil, a byl by za takové poselství i dvojnásob tolik peněz nevzal, co ty holdy obnášely; neb oznamovav to všem Čechům chlubil se, kterak přišli k němu s dary Vratislavští, chtějíce v pokoji a v dobrém sousedství s ním býti, čehož na nich otec jeho, král mocný, nikdy byl obdržeti nemohl. Vratislavským však to vůbec velmi ve zlé vykládáno, že hledali nyní pokoje u nepatrného, kacířského knížete, kteréhož dříve od velikého krále byli přijmouti nechtěli. Musím ještě doložiti podivnou věc,“ píše Eschenloer dále, „když jsme odjížděli z Kladska, řekl nám

kníže, abychom vyřídili opatu kláštera matky Boží ve Vratislavi, že mu budou spáleny všechny vesnice, nevybaví-li jeho otce z pekla. Byl totiž ten opat v nové kapli svého kostela dal vymalovati poslední soud, v němž dva čerti na nosidle nesli krále do pekla. Když sme to dali opatu věděti, hned té noci dal na obraze vymazati podobu královu, aby mu vesnice vypáleny nebyly.“

Následujícího roku 1473 přišel do Nisy, sídla to biskupa Vratislavského, nový legát papežský, kardinál Marko Barbo, a tu k prosbám knížete Jindřicha vyjel k němu z Kladska výše řečený probošt Augustiánův, kněz Michal Čecherice; Vratislavský biskup Rudolf vyjednal mu audienci u legáta, však teprv třetího dne byl připuštěn. Tu pak 9. února 1473 obdržel od něho konečně k velkým prosbám svým zmírnění interdiktů pro veškeré duchovenstvo Kladské a k tomu také povolení (ovšem jen ústní, jak bylo žádáno), aby knížeti Jindřichovi uděliti mohl úplné rozhršení jak od klatby papežské tak i ode hříchův vůbec. V nastalém potom postním čase byl pak kníže Jindřich ke všem církevním svátostem připuštěn jako jiný dobrý katolík. Téhož času obdržel také kníže Hynek čili Jindřich mladší podobná rozhršení skrze svého kaplana Jana, probošta Augustiánův Jaroměřských, a tak se stalo, že již všickni tři synové krále Jiřího do dvou let po smrti svého otce do lůna Římské církve byli přijati. O nejstarším, Bočkovi, nečiní se zmínka. Však toto přestoupení královských synův dlouho v Čechách bylo tajeno, aby u kališníkův oblíbenosti neztratili.

Sjezd v Německém Brodě. Vykoupení knížete Viktorina. Sjezd plnomocníkův polských, českých a uherských v Nise.

1472 červen — 1473 duben.

Papež Sixtus IV. vypravil již v únoru 1472 nového legáta do Němec, Uher a Polska, aby se snažil o smíření králův a knížat mezi sebou i o to, aby se spojili k vydatnému udeření na Turka. Tři jiné legáty poslal do ostatních říší křesťanských. Tak přijel v dubnu 1472 legát Marko Barbo, kardinál od sv. Marka, napřed do Budína ku králi Matiašovi, kde již napřed bezpochyby jeho způsobením dne 31. března staly se umluvy o příměří na celý rok, totiž

až do 1. května 1473 v zemích uherských, polských a českých. Však tyto umluvy nedržely se ani v Uhřích ani v Polště; králi Matiašovi to nedalo, aby si dal pokoje, pokud by se nevymstil nade všemi nepřátely svými; krále Kazimíra zas popichoval císař Bedřich, aby nebezpečného Matiaše učinil neškodným. Jenom v Čechách se ty umluvy s dobrým prospěchem potkaly, proto že si obě strany upřímně přály pokoje.

K tomu cíli stal se sjezd obou stran dne 31. května 1472 v Německém Brodě; král Vladislav poslal své plnomocníky, a s druhé strany byli tam pánové Zdeněk ze Šternberka, Jan z Rosenberka a jiní. Příměří až do 1. května budoucího roku bylo přijato, a dne 10. června usnešeno jest, aby se po všech krajích českých a také na Moravě ustanovili opravci, s každé strany po jednom, kteří měli spolu rozhodovati o všech roznicích a sporech mezi stranami vznikajících, a nejvyššími opravci pro všechny země koruny české jmenováni byli se strany krále Vladislava kníže Jindřich a se strany uherské pan Zdeněk ze Šternberka. Všecko nepřátelství mělo tedy přestati. Veškeré podrobné články toho usnešení král Vladislav přijal a potvrdil, král Matiaš však činil potom některé námitky.

O vybavení knížete Viktorina z uherského zajetí měli Čechové velkých starostí, začez se jim tento potom jenom nevděkem odměnil. Za složení 100.000 dukatův, jež král Matiaš požadoval, potom 30.000 zlatých, jež král Vladislav slíbil složit synům krále Jiřího, byli se zaručili Viktorinovi bratři, 23 předních českých a moravských pánův a 10 vládků. Král Vladislav spoléhal se na svého otce, krále Polského, ten zas na císaře Bedřicha — a žádný neplatil. Dne 11. prosince 1472 měly býti peníze složeny, král Matiaš nepokojně upomínal a v Čechách počaly se mysli již silně kvasiti; neboť mnozí páni, co se byli v tom zaručili, chtějíce slovu svému dostáti, již své statky rozprodávati přinuceni byli. Již mnozí páni králi Vladislavovi poslušenství odpírali, a od krále Matiaše bylo obáván, že učiní mocný útok na Kutnou Horu, buď aby se jí zmocnil anebo ji zkazil. Poslové čeští v té příčině do Polska vypravení přinesli s sebou 10.000 zlatých, jichžto částkou král Vladislav především vyplatil Křivoklát od knížete Jindřicha; potom přišlo 500 branných Polákův pod vůdcem Janem Želenským ku pomoci do Čech.

To by všecko ještě nebylo vedlo k cíli,

kdyby nebyl kníže Viktorin svou úplnou svobodu od Matiaše vykoupil zapsáním a postoupením jemu svých statků v Čechách, totiž města a panství Kolína nad Labem i hradův Rataj a Pirkšteina, jež měl co dědictví po své první manželce Žofii Ptáčekovně z Pirkšteina, kdyby se pak nad to ještě nebyl zavázal, králi Matiašovi napotom co králi a pánu svému sloužiti. Tím se stal kníže Viktorin, někdy nádeje Čechův, nyní jejich nepřitelem a stranil Matiašovi. Zároveň podobně učinil pan Vilém z Pernšteina a na Meziříčí, vlastenec nad jiné znamenitý, který se potom ovšem pravou perlou mezi českou šlechtou býti osvědčil; ale měltě nyní on staršího bratra Sigmunta již na druhý rok také v zajetí druhé strany, zejména v moci pana Zdeňka ze Šternberka, a žádným způsobem vysvoboditi ho nemohl. Tu vešel 14. listopadu 1472 v Šoproni ve smlouvu s králem Matiašem a za vybavení bratra zavázal se, k jeho straně přestoupiti a jemu i s řečeným bratrem sloužiti. Král Matiaš mu co první službu uložil, aby se k jeho ruce mocí uvázal v město a panství Kolín nad Labem od knížete Viktorina postoupeného. Stalo se tak, a první veřejný, samostatný, politický skutek, s kterým mladý pan Vilém z Pernšteina vstoupil na dráhu své padesátileté veřejné činnosti, byl ten, že na rozhraní rokův 1472 a 1473 spolu se svým hejtnanem Janem Choteřínským a s tisíci jezdci uherskými i osmi sty pěšimi z nenadání Kolín osadil a také královského města Nymburka a jiných okolních míst se zmocnil. Tyto uherské posádky počaly brzy odtud zhoubné jízdy až pryč k samé Praze činiti.

Tím byla ovšem hned celá země pobouřena, a svolána jest veřejná hotovost; nejvyšší purkhrabí, pan Jan Jenec z Janovic, postavil se v čelo valných houfův zemské obrany a táhl proti Uhrům tak nenadále v samém srdci České země se zjevivším. Brzy se mu podařilo, uherskou posádku z Nymburka pomocí tamějších měšťanův vyhnati; ale u Kolína pevnějšího a silněji osazeného trvalo to trochu déle. Však již po půl roce, na počátku měsíce července 1473, odtáhli Uhři z Kolína nevědomo, kým a jak byli k tomu donuceni; města a panství ujal se sám král Vladislav na některý čas, avšak je potom zase knížeti Viktorinovi postoupil.

Kardinál-legát Marko Barbo (legát Rorellera byl se zatím již z Uher do Říma navrátil), naprosiv a navolav se již do syta bez prospěchu, aby způsobil sjezd plnomocníkův tří

králův, Uherského, Polského a Českého pro pokojné rozhodnutí české otázky, vypsal nyní takový sjezd o své ujmě, jak pravil „mocí apoštolskou“ dne 20. října 1473 v městě Sandči, a žádal bezvýminečně jmenem papežovým, aby se plnomocníci od králův a stavův řečených tří království o hromnicích příštího roku 1473 sjeli do Nisy, města a zámku biskupa Vratislavského. I skutečně stal se sjezd takový ovšem teprve v měsíci dubnu 1473. První přijeli, a to již 13. března, plnomocníci uherští v 1500 koních, ale museli tři neděle čekati na příjezd Polákův a Čechův. Poláci přijeli v 600 koních bohatě ustrojených, načež pánové uherští hned 600 koní ze svých domů propustili, proto že od obyvatelstva šly veliké žaloby na nezbednost a násilné chování se čeládky uherské. Z Čechův přijel katolický pán Beneš z Weitmile, ostatní se nejmenují. Jednání zahájil kardinál-legát Marko Barbo i navrhoval, aby pro upokojení všech tří království Kazimírova dcera a Vladislavova sestra Jadviga čili Hedvika dána byla Matiašovi Uherskému k manželství, a země Moravská, Slezská a obojí Lužická zapsány jí byly u věně, kteréžto země by pak po Matiašově smrti za jistou sumu peněz zase ku koruně České připadnouti měly. To bylo králi Matiašovi bezpochyby po chuti, avšak Čechové a Poláci o takovém návrhu ani slyšeti nechtěli, a proto protáhlo se jednání až do 25. dubna, kdež jakés takés snešení i přes odpor většiny plnomocníkův českých a polských dosaženo bylo. Kardinál-legát vydal tedy zápis sjezdu Nisského, v němž mimo jiná ustanovení stálo: že se má 15. srpna 1473 nový sjezd plnomocníkův v městě Opavě státi, před tím pak že se má do města Benešova v Čechách již na 27. května veškerým zemím koruny české valný sněm položiti, který by různice mezi králi rozřešil, a to, na čem by se ustanovil, plnomocníkům v Opavě shromážděným ku konečnému rozsouzení předložil. Strana uherská zvítězila.

První sněm Benešovský.

1473 květen — červen.

Podle ustanovení sjezdu Nisského měli králové Matiaš a Vladislav všecky své poddané v koruně české z přísah a slibův poddanosti propustiti až do vyřčení plnomocníkův na budoucím sjezdu Opavském anebo až do

konečného rozsouzení nejvyššího rozsudí, kterým měl býti vojvoda Karel Burgundský. Byly v tom zápisu sjezdu Nisského nejedny věci, kterými se Čechové a Poláci velmi uráželi, proto také do budoucího sjezdu Opavského valných nadějí nekladli. Obě strany v České koruně však nyní tím hlučněji na sněm do Benešova se chystaly, kde se domácí záležitosti v pořádek uvést měly, ačkoliv právě v druhé polovici května 1473 mor jak v Čechách vůbec tak zvláště v Benešově a v jeho okolí panoval.

Se strany krále Vladislava sjelo se v Benešově až do dvou tisíc osob, i přijeli mezi nimi sama králova vdova Johanna z Rožmitála, pan Vilém mladší z Riesenberka a z Rabí a pan Ctibor Tovačovský z Cimburka. Se strany uherské byli tu pan Zdeněk ze Šternberka, jemuž někdy Benešov s blízkým hradem Konopiště náležel, bratři Jan a Oldřich Zajícové z Hasenburka, pan Jindřich z Hradce a jiní; potom poslanci biskupa Vratislavského, tři Slezských knížat, města Vratislavi (mezi nimiž byl také Petr Eschenloer), knížetství Svídnického a Javorského, pak Šesti měst a dolní Lužice. Jen z Moravy tu nikoho nebylo. V Benešově nebyla tak prostranná místnost, v které by se tak velké shromáždění bylo mohlo směstnati; proto odbývala se veřejná sněmovní sezení v bývalém klášterním, minoritském chrámě, který již od r. 1420 stál vypálen beze střechy a bez klenby, jehož posavad stojící dvě vysoká okna vydávají skvělé svědectví o někdejší velikolepé a umělecké výstavnosti toho chrámu páně. Tu jako pod širým nebem zahájila králova vdova, Johanna z Rožmitála, dne 28. května 1473 první sněmovní sezení znamenitou, téměř tři hodiny trvající řečí, tak že se ovšem zdálo, jakoby to řečnil spíše nějaký věhlasný mudrc, nežli paní. Napomenuvši napřed všechny strany ku svornosti a lásce žádala, aby zapoměly na všechny různice a neřesti, jež mezi sebou měly, aby hleděly vlast milenou, tolikými ranami zemdlenou, zase povznesti na předešlý stupeň blahobytu a slávy. Když královna řeč svou končila, strhla se na nebi neobyčejně silná bouřka; blýskalo se, hřmělo a dešť padal ukrutným přivalem, tak že se celé sněmovní shromáždění rozutíkat musilo, hledajíc, kde kdo by se pod přístřeší dostal.

Avšak hned druhého dne v rokování se pokračovalo a potom každodenně s velikým účastenstvím všech sněmovníkův; neboť panovala mezi nimi dosud zřídka kdy vídaná svor-

nost, jednomyslnost a snaha k obecnému dobru; králova vdova Johanna slovem a příkladem dopomáhala k tomu jak nejvíce. Tak byli všichni zaujati záležitostmi vlastenskými, že si ani nevšímalí strašného moru, který té doby v Benešově tak zuřil, že ze sněmovních lidí nezadlouho až do 200 osob zemřelo, zejména také z komonstva králové 12 panen. Vypravuje pak Eschenloer, který v nenávisti své k husitským Čechům všechny kališníky zkrátka jen kacíře nazývá, že prý pravým božím zázrakem jen sami kacíři pomřeli, a z katolíkův prý žádný. Když prý ve svatodušní pondělek, 7. června, jeden bohatý pán strany kacířské, jenž byl dal k sobě zváti velikou společnost k hostině na večer, o polednách pocítil nějaké bolesti v žaludku, vyjel si, aby se na vzduchu občerstvil, se čtyřiceti služebníky, vše zeleně přistrojenými, z města ven, a po několika hodinách, když prý se vrátil a služebníci mu ostruhy odpínali, náhle prý mrtev jim do náručí klesl. Tento nenadálý případ zděsil prý sněm, a všichni volali, aby se sněmování skončilo. Proto hned celý následující den se spisovalo společné sněmovní snešení, a ve středu, 9. června celé shromáždění z Benešova se rozelo. Škoda veliká! neboť mohly se na tomto sněmu všechny ještě zbývající různice urovnati, a mohl se všem zemím koruny české navrátiti pokoj úplný a stálý.

Však i to, co se na tomto Benešovském sněmu pořídilo, bylo důležité a mělo trvalejší výsledky. Ve sněmovním zápisu pravilo se, že korunní země české přistupují k uhlavám sjezdu Nisského, a že chtějí vyčkati, jak budoucí sjezd Opavský rozhodne, koho za budoucího krále míti mají. Dále svoleno jest příměří a stání v celé koruně mezi stranami až do sv. Václava budoucího roku 1474, potom potvrzeno jest nařízení sjezdu Německobrodského o opravcích, kteří mají zůstatí a rozmnožiti se v ten způsob, aby až do výpovědi smluvcův Opavských anebo nejvyššího rozsudí byli v Čechách čtyři ředitelové zemští ustanoveni, zejména kníže Jindřich mladší (Hynek) Minsterberský, Zdeněk ze Šternberka, Vilém mladší z Riesenberka a Jan Zajíc z Hasenburka, a takové ustanovení mělo se také na Moravě, v Slezsku, Šestiměstech, v dolní Lužici, v Chebsku a Loketsku státi, avšak tak, aby ředitelé tamější, kdyžby jim toho potřeba nastala, měli své zřízení bráti k ředitelům českým. Králům Vladislavovi i Matiašovi bylo uloženo, aby správčům svých zámkův, a zvláště Karlšteina a Špilberka, dali rozkaz, podrobiti se vládě

ředitelův zemských. Jak mile ten zápis od obou králův a od stavův všech korunních zemí přijat a potvrzen bude (tak znělo to ku konci všeho snešení sněmovního), již nebude stran, a

protož „mňte všecka rozdělení, kyselosti a nechuti válečné, aniž zpomínány buďte, ale buď konečná jednota i svornost pod řízením těch zemských ředitelův.“ Králové mezitím nezapi-

Králova vdova Johanna řeční na prvním sněmu Benešovském o navrácení slávy vlasti
28. května 1473. (Str. 597.)

(32)

sujte nikomu nižádného zboží v Čechách, holdové všickni přestaňte, věznové propuštění buďte na svobodu bez výplaty, a buď posláno ku kardinálovi s prosbou, aby ráčil rozvázati z kletby

všecky živé i mrtvé, duchovenstvo pak vrátíc se všude na svá místa, ať vede služby boží bez překážky atd.

Král Vladislav po krátkých rozpacích

potvrdil všechna usnešení sněmu Benešovského, osvědčuje se zjevně, že není tak těžké obětí, kteréžby z osoby své nebyl ochoten přinesti pro navrácení pokoje zemím své koruny, načež se opět obracela k němu láska a oddanost národu, zvláště když se roznesla pověst, bezpochyby nedůvodná, že ho chtěl dáti otrávití král Matiaš anebo jeho nynější přední důvěrník a rádce, pan Albrecht Kostka z Postupic, nyní hrabě Komárenský. Také prý pana Zdeňka ze Šternberka měl se strany Matiašovy podobný osud zasáhnouti. Není se čemu diviti, že takové pověsti tehdež roznášeny a i ve vyšších kruzích za pravdu přijímány býti mohly, neboť násilné a úskočné jednání Matiašovo vzbuzovalo velikou nevoli v národech strannictvím rozdělených.

Dne 27. černa 1473 sešli se stavové moravští na sněm do Brna, kdež i král Matiaš přítomen byl, a tu Moravané všechny články usnešení sněmu Benešovského také přijali a čtyry zemské ředitele sobě zvolili, totiž pana Jindřicha z Lipé, Jana z Pernšteina, Ctibora Tovačovského z Cimburka a Jindřicha Jičínského z Bozkovic.

Naproti usnešením sněmu Benešovského a Brněnského choval se král Matiaš zcela jinak, než Vladislav. Nebyl mu zvláště po chuti vlastenecký duch, jež tak slavně stavové čeští na sněmu v Benešově objevili, a mohl z toho dobře poznati, že českým pánům dosud v jeho poslušnosti stojícím více na vlasti jejich záleží, nežli na tom, aby právě on, Matiaš, jejich králem byl. Odepřel tedy svého svolení ke článkům Benešovským a Brněnským, choval se napotom tak, jakoby jich ani nebylo, a za to uznával umluvy sjezdu Niského; žádal však, aby se stavové jeho strany zavázali jemu jinou, a to dle změněných okolností ještě tužší přísahou. Tomu se zas tito protivili, zvláště pan Zdeněk ze Šternberka, že chybělo málo, žeby byla celá někdejší panšská jednota zjevně přestoupila ku králi Vladislavovi. Usnešení sněmu Benešovského podrželo i proti vůli krále Matiaše svou úplnou platnost.

Mezi tím vypravil král Matiaš Vyšehradského probošta, Jana z Rabšteina do Vratislavi, aby také tam svolal stavy Slezské i Lužické dohromady a navedl je k vyvolení sobě, ne zemských ředitelův, jak snešení Benešovské předpisovalo, ale jen jednoho nejvyššího hejtmana, kterým měl býti kníže Bedřich Lehnický. Však mínění stavův všech těch korunních zemí se rozcházelo, a Jan z Rabšteina ničeho nesvedl. Když se potom přes Moravu ku králi

Matiašovi do Uher vracel, jat jest na hranicích uherských od strany krále Vladislavovy. Král Matiaš ho musel vyplatiti čtyřmi tisíci zlatými od pana Ctibora z Cimburka, Vladislavova Moravského hejtmana a spolu kancléře českého. Ten Jan z Rabšteina potom brzo po svém vysvobození v Budíně dne 19. listopadu 1473 umřel, první to Čech, který ducha svého vzdělal na vzorech staroklassických řeckých básníkův a mudrcův, a v tom ohledu nemalé slovučnosti došel. Vyšehradské proboštství obdržel po něm pan Hanuš z Kolovrat a na Zbívově, probošt kostela a administrator arcibiskupství Pražského, spolu ještě i kanovník Jagerský v Uhřích.

Sjezd Opavský. Druhý sněm Benešovský.

1473 srpen — 1474 únor.

Podle toho, jak se proti usnešení sněmu Benešovského král Matiaš choval, netušeno již napřed sjezdu Opavskému, žeby se tam podařilo upokojiti země české koruny. Jak na sjezdě Niském napřed ustanoveno bylo, měl se král Vladislav za sjezdu Opavského osobně do Kladska, král Kazimír do Osvětími a král Matiaš do Olomouce dostaviti. První přijel v srpnu 1473 král Vladislav do Kladska ve znamenitém komonství; mnohem později král Kazimír do Osvětími; jenom král Matiaš nepřijel naprosto, proto že byl doma válkou zaměstnán. Plnomocníci sjížděli se do samé Opavy a mimo ně mnozí jiní duchovní a světské pánové, kteří v tom sjezdu účastenství míti chtěli. Kníže Viktorin, domácí pán Opavský, připojil se k plnomocníkům uherským; avšak z pánův českých strany Matiašovy nikdo nepřijel. Místo nich přinešena jsou dvě psaní, jedno od všech pospolu k celému sjezdu, druhé od pana Zdeňka ze Šternberka samého, jimiž omlouvali nepřijetí své. Pánové pospolu toužili zjevně na krále Matiaše, který prý je napřed splnomocnil ke smlouvám Benešovským, k nimž byli také přivěsili své pečeti, a nyní že chce, aby těch smluv nedržíce věrolomnými se stali. Pan Zdeněk ze Šternberka mimo to ještě oznámil, že i proto do Opavy přijeti nemůže, aby tam snad návodem pana Albrechta Kostky z Postupic nebyl otráven.

Rádné vyjednávání mezi stranami počalo se teprv 13. září. Avšak hned prvního dne kardinál Marko Barbo slovo máje na Čechy

a Moravany naléhal, aby především odstranili mezi sebou jed kacířský jakožto příčinu všech rozbrojův a válek. Čechové tím uražení chtěli hned Opavu opustiti, stěžující si, že se kacířováním jich ruší jim zaručená bezpečnost, a že do Opavy nepřišli, aby se o náboženství hádali. Na to jim dal kardinál takovou dětinskou odpověď řka: „Když vám tak protivné jest, slouiti kacíři, proč neodříkáte se kacířství? Neboť že řád váš jest kacířstvím, tomu na důkaz napsáno již tolik kněh, žeby jich ani sto koní neuneslo.“ Čechové a Poláci podvolili se konečně, že pod tou výminkou v Opavě vytrvají, jestliže kardinál v celém jednání účastniti se nebude. To však nebylo jednání, nýbrž hádání, dotýkání a hašteření k žádnému konci nevedoucí. Potom zvolen jest 18. září z celého sjezdu užší výbor 20 osob, po desíti z každé strany, a když i ti se shodnouti nemohli, vstoupil dne 22. září na jejich místo ještě užší výbor jen z osmi. Avšak když ani to nedovedlo k ničemu, postaveni jsou jen dva od obou stran proti sobě, Gabriel Rongoni, bývalý bosák nyní biskup Sedmihradský, a kníže Jindřich Minsterberský. Ti se také neshodli, neboť král Matiaš tak nesmírných věcí požadoval, že ani Čechové ani Poláci k nim svoliti nemohli. Proto skončilo se všecko vyjednávání již 27. září: Čechové a Poláci vyhlásili článek Niského sjezdu, aby vojvoda Karel Burgundský stal se v té při nejvyšším rozsudím, za neplatný, jakož i umluvy Niské vůbec, poněvadž i král Matiaš i čeští pánové jeho strany svým nepřijetím ku sjezdu sami prý je skutkem zrušili. Když se všickni druhého dne, 28. září z Opavy rozjížděli tázali se Čechové Uhrův, mělo-li příměří na Benešovském sněmu uzavřené přece až do dne sv. Václava příštího roku trvati, odpověděli tito po některém rozmyslu, že ano, k čemuž také Čechové a Poláci přisvědčili. Ale kardinál Marko Barbo s plácem vyznával, kterak všecko jeho bez mála dvouleté úsilí o usmíření Čechův, Uhrův a Polákův žalostný konec vzalo.

Král Vladislav vešel v přátelské smlouvy s Albrechtem, vojvodou Bavorským a s Albrechtem markhrabětem Braniborským (19. července 1472 a 11. listop. 1473); avšak knížata Saští, Arnošt a Albrecht od něho se odvrátili: Albrecht vždy ještě požadoval náhrady za vojenský náklad vedený při volbě Vladislavově na království České, nemoha dotud ničeho dostati; potom koupili oba bratři od divokého knížete Slezského Jana knížetství Zahaňské a získali sobě nápadnictví po knížatech Olešnických; aby si držení těch no-

vých majetkův pojistili, hledali potvrzení ne u krále Vladislava ale u Matiaše Uherského, s nímž také o to ve Vratislavi 11. prosince 1473 ve smlouvu vešli, chtěje jej za pravého krále Českého a za kurfürsta uznati. Mezi tím počali také žaloby vésti na nepokojného pana Jindřicha z Rabšteina, tehdejšího držitele hradu Oseka čili Riesenburka a městečka Duchcova, že jim na hranicích velkou škodu dělá. Již měli Sasové o to vojensky do Čech vtrhnouti. V tu dobu nevládl v zemi král Vladislav, nýbrž zemští ředitelové, a tu králova vdova Johanna, zastupující mladého svého syna Hynka, jednoho z těch ředitelův, z blízkého svého panství Teplického uvázala se 17. října 1473 sama ve hrad Osek a v městečko Duchcov až do rozhodnutí pře o žalobách saských, kterouž odkázala k řádnému soudu zemskému.

Na říšském sněmu v Augšpurce držaném učinil císař Bedřich III. dne 11. a 13. března 1474 přátelské smlouvy na vzájemnou pomoc s králem Kazimírem Polským a Vladislavem Českým, a vyhlásil Vladislava s náležitými slavnostmi za krále Českého a kurfürsta v říši Německé; však skutečné odevzdání jemu královských regalíí a císařského léna odložil na pozdější čas. Tím skutkem císař rozhodně proti Matiašovi Uherskému se zachoval, kterému totéž učiniti již před léty byl sliboval.

Avšak mezi tím sám král Kazimír dopustil se chyby veliké, že uzavřel s králem Matiašem Uherským jinou smlouvu ve smyslu zcela opačném, do které i svého syna, krále Českého, a to bez jeho vědomí vtáhl. Ze dvou sobě protivných smluv, tu s císařem tu s Matiašem, což mohlo povstati? nic jiného než válka.

Čechové pozorujíce, že se stávají jaksi hříčkou mezi politikou dvoru polského a uherského, vzpomínali se a vlastenecký duch vedl je k jakémusi vymanění se z cizí závislosti, ačkoliv král Vladislav při tom svou osobou nikterak na váhu nepadal. Strana uherská již poznávala, že Matiaš v Čechách nikdy panovati nebude, a také možná, že si toho již sama nepřála, a raději mírnou cestou o ty hrady a města se smlouvati chtěla, které jí byl nebožtík král Jiří odňal. I vypsán jest druhý sněm Benešovský na den 4. ledna 1474, kterýž se bezpochyby opět ve spáleném klášterním chrámě odbýval a až do 27. února trval. Tenkrát se v něm vedle národní, Vladislavovy strany také uherská strana velmi čteně účastnila, a před-
sadili čtyři zemští ředitelé, jakž byli na prvním

Benešovském sněmu ustanoveni, avšak opět králova vdova Johanna na prvním místě co zástupkyně svého syna, knížete Hynka, seděla. Nového na tom sněmě neustanovení nic, ale byl veliký počet sporův a soukromých při rozsouzen, nejvíce o statcích ve válkách dobytých, čímž ovšem strana uherská nejvíce získala. Sněm horlil také o udržení a prodloužení příměří v Čechách, a splnomocnil královou Johannu, aby kdy se jí za dobré zdání bude, svolala příští sněm do města Slaného. Král Vladislav vždy vlády své ještě neprovozoval.

Válka mezi třemi králi, Českým, Polským a Uherským.

1474 červen — listopad.

Čechové si žádali pokoje rozhodně; král Matiaš však chtěl se jenom vymstívati, a král Kazimír také nechtěl pokoji, jen že nevěděl, jak to nastrojiti; neboť císař Bedřich ustavičně jej proti Matiašovi popuzoval, chtěje tak nastrčiti Poláky i Čechy, aby místo něho Matiaše zkrotili a neškodným učinili.

První příležitost k vypuknutí nepřátelských skutkův podal kníže Jindřich Minsterberský, který co pán Kezelský opověděl válku knížeti Václavovi Rybnickému v Slezsku. Polský král Kazimír ujímal se knížete Jindřicha, kníže Václav dovolával se zas pomoci u krále Matiaše. Matiaš poslal Janovi, zůřivému knížeti Zahaňskému, který r. 1472 svého bratra Baltazara nechal u vězení nečistotou, nemocí a hladem zahynouti, zbraň, vojsko a peníze, a kníže Jan takto připraven přitovaryšil k sobě znamenitého německého válečníka Melchiora Löbla, kterýž v letech 1467 a 1468 slavně hájil hrad Ojerce v Lužici. Netáhl na knížete Jindřicha ale vtrhl hned do Polska. Nedlouho potom přitáhl i sám král Matiaš s vojskem na Moravu, i počal dobývati měst, hradův a tvrzí strany Vladislavovy pod záminkou, že prý se z nich dějí loupeže a že se tudíž od nich obecný pokoj ruší. Nejvíce mu záleželo na Uherském Hradišti, kteréžto město vždy se co nepřemožitelná hradba panování českého proti Uhrům osvědčovalo, a po králi Jiřím také nyní králi Vladislavovi věrným zůstávalo. Uhři byli Hradiště po smrti krále Jiřího již na třetí rok na novo jedenácti baštami silně sevěli, a když nyní sám král Matiaš opět s celou brannou mocí svou k němu

přitrhl, odolalo i tenkrát slavně. O tomto uherském dobývání nevíme pohříchu dopodrobna opět nic jiného, nežli že když dne 21. července 1474 král Matiaš sám vedl poslední rozhodný útok na město, odražen a poražen s hanbou prý zas odstoupiti musel, tak že mu od té doby odechtělo se, o Hradiště dále se pokoušeti. Ostatně na Moravě vedly se i jiné kruté a krvavé boje. Král Vladislav vypravil již okolo 15. června napřed pana Ctibora z Cimburka, Bernarda Bírku a Albrechta Sokolovského, potom Jana z Roupova k polskému sněmu do Petrкова, aby král Kazimír rychlou pomoc poslal. Na to přišlo z Polska do Čech prý 24.000 zlatých, a v Petrkově vyhlášena jest válka proti Matiašovi Uherskému.

Matiaš utrpěv porážku před Uherským Hradištěm až do Trenčína ucouvl; ale brzy sebral se zase a šel jinou cestou na Moravu zpět; přijel 4. srpna 1474 do Olomouce, potom táhl k Opavě ku potrestání Hanuše, knížete Krnovského a jiných knížat, a 31. srpna usadil se v Nise.

Českým a moravským pánům strany Matiašovy bylo to proti mysli, že jejich pán zase tuto válku počíná, i hleděli smlouváním mír zachovati. Dne 15. srpna 1474 měli se na Polné u pana Zdeňka ze Šternberka sjeti prostředníci obou stran a k nějakému srovnání pracovati; však se zase bez výsledku rozjeli. Král Kazimír již 12. srpna do pole vytrhl a v okolí Mstova a Častochova šest neděl čekal, nežli se jeho celá branná moc sešla, ale měl tu potom do 60.000 vojska pohromadě a 5000 vozův. Král Vladislav také zase s českým vojskem vytáhl, byl již 1. září v Kutné Hoře, 3. září v poli u Semtěše, v dalších dnech na poli pod Železnými horami, od 13. září do 5. října na poli u Slavětína nedaleko Borové v Čáslavsku, a ležel prý tak silně, jako to kdy za krále Jiřího bývalo. Že pak odtud netáhl hned na Moravu, mělo svou příčinu opět v novém vyjednávání. Král Matiaš byl se zatím z Nisy dne 13. září do Vratislavi odebral, a tam přišli k němu čtyři čeští a moravští pánové, po dvou z každé strany, aby jej k zachování příměří sklonili. Matiaš neměl v tu dobu mnoho vojska pohromadě, a bylo mu to právě vhod. Proto ty pány nejen ochotně vyslyšel ale také všemožně je podporoval, když od něho šli do Polska ku králi Kazimírovi, aby ho také k pokoji sklonili. Matiaš dal Kazimírovi vzkázati, že již nic více sobě nezádá, než aby mu Kazimír dal dceru svou Jadvigu k man-

žeství, pak že se všech zemí koruny české odřekne. To konečně mohlo vésti k pokoji, ale zpozdlá hrdost královny Polské, Alžběty, která toho sňatku nechtěla, a poslové císaře Bedřicha III. odvracovali Kazimíra ode všech pokojných uhlav, tak jakoby jisto bylo, že Matiaš své záhubě již neujde. Král Kazimír žádal od českých pánův, aby oznámili jeho synovi, králi Českému, by bez meškání se svým vojskem k němu přitáhl.

Mezi tím časem přijel Saský vojvoda Arnošt, starší bratr Albrechtův, do Vratislavi ku králi Matiašovi, neboť jsme již nahoře podotknutí učinili, kterak Saští bratři, nemohouce se u Vladislava dovolati svých náhrad, a majíce ještě jiné záměry, spíše u Matiaše splnění svých žádostí se domáhali sobě usmyslili. Neodvrátila je od toho kroku ani králova vdova Johanna, která zvláště u svého zetě, vojvody Albrechta, mnoho platila. Vojvoda Arnošt uznal nyní 30. září 1474 tuto ve Vratislavi Matiaše za pravého krále Českého, a saský šlechtic, Otto Schenk z Landsberka a Zavidova musel co zastupitel nepřítomného vojvody Albrechta na Vratislavském náměstí slavným způsobem králi Matiašovi co králi Českému složit slib manský, a přijmouti od něho v léno knížetství Zahaňské, od Jana Zahaňského koupené, jakož i všecka manství česká v saských zemích ležící. Byltě král Matiaš v tu dobu všecky své žoldnéře k sobě do Vratislavi svolal, a nebylo jich více, nežli něco přes 2000 jízdných, 3500 pěších a 900 vozův, jež ve zvláštním táboře vedle města rozložil; mimo to měl prý ještě asi 600 jízdných, jež několika městům k jejich obraně co posádky byl propůjčil. Byltě položení krále Matiaše tenkrát skutečně velmi povážlivé; neboť tu proti němu stála válečná moc dvou králův, obyvatelé slezští byli těžkými daněmi a nesčíslnými útlisky od žoldnéřův k zoufání přivedeni; v Uhřích řádili Turci, a všeobecně se tam ozývali hlasové, že král ztěžka sehnane daně promrhává v české válce, místo aby hájil zemi před Turky. Bylby Matiaš věru ztracen býval, kdyby byl měl činiti ještě s králem Jiřím. Ale tu stáli proti němu král Kazimír a císař Bedřich, oba neodhodlaní a nestateční, a k tomu jako páté kolo u vozu, mladý král Vladislav. Což mohla velká síla polského vojska sebe okázaleji oblečeného a ozbrojeného poříditi, když vůdcové, sami to přední pánové říše, byli jak hrdí tak nejapní a mezi sebou nesvorní. Vrchní vůdce polského vojska byl Jan z Rytvian, korunní maršálek, jinak dobrý v radě, ale u

věcech válečných nezběhlý; a král Kazimír i v nejrozhodnějších okamžicích ukazoval se vždy nečinným a nedomyslným.

Dne 26. září 1474 vešlo konečně polské vojsko do Slezska, a přitáhši k městečku Olešnu (Rosenberg) zmocnilo se jeho a vypálilo je i s proboštstvím. Řeka Odra majíc tehdy málo vody přechodu nečinila velkých překážek. Polské vojsko celé tři dny ji přecházelo u Chraplovic (Krappitz), a obrátilo se potom proti městu Opolí, knížecímu sídlu. Že ho však Poláci prvním útokem nedobyli, upustili od něho vypalující za to až do čtyř set vesnic daleko široko rozlehlých. Majíce řeku Nisu přebrodit, srazili se ponejprv s vojskem krále Matiaše, totiž s jeho tak nazvanou černou rotou.

Bylo to ovšem malé vojsko ta černá rota, ale zřízené zcela podle způsobu někdy Tábořského, skládající se z lidí ve zbrani a v boji nad jiné vycvičených a otužilých, kteří válku provozovali co umění a řemeslo zároveň. I nebyl žádný Maďar mezi nimi, nýbrž vesměs žoldnéři slovanští z ciziny najatí, Čechové, Poláci a také Srbové, kterým král Matiaš netoliko řádně platil ale i mnoho shovával a dovoľoval, jen když svou vojenskou povinnost řádně konali. A jako král Matiaš, jsa sám dobrým válečníkem, nestavěl nikdy velmože své říše v čelo vojsk svých, nýbrž vždy muže k tomu nejschopnější, bytby byli z jakéhokoliv stavu a národu, mohl ovšem i s malým vojskem s prospěchem bojovati proti nejčetnějším vojskům podle starých řádův zřízeným. Mimo to měl vůdce neobyčejně smělého a znalého, českého rytíře Františka z Háje. Když Poláci do Slezska vtrhli, pustil jim otevřenou krajinu a jen na bránění hrazených měst a hradův se obmezil; selský lid však musel se všude i se zásobami svými do těch hrazených měst utéci. Nejvíce lidu do Vratislavi stáhl, kdež nahromadil potřeb všeho druhu jak nejvíce. Zvláštní tábor vedle města založený dal znamenitě opevniti a ozbrojiti, a vysílal z něho houfy vojska svého ke zvláštním výpravám, nejvíce proti polským píčovníkům, kteří bez bázně a kázně po venkovských krajinách se rozbíhali. Také mu zevšad vojska přibývalo, on na všecko měl oko bedlivé a býval rychle rozhodný ve svých úmyslech.

Však tu při první srážce s Poláky u řeky Nisy, když těm jeho černá rota přechod přes tu řeku měla brániti, selhalo jí štěstí válečné. Po několika menších šarvátkách strhla se tu jediná bitva v té válce a to v širém poli u

Žvanovic dne 12. října: bojovníci Matiašovi nemohše odolati velikému počtu vojska polského a velikou ztrátu utrpěvše s bojiště ustoupiti museli, načež je Poláci stíhali až prý blízko k samé Vratislavi. V té porážce dostal se pan Vilém z Pernšteina do zajetí, který tehdy s Matiašem držel, a s ním ve Slezsku byl. A však král Kazimír divně tu válku vedl; nemaje žádného plánu při svém tažení ani se nepokoušel o dobývání důležitějších měst a sídel knížat Slezských, nýbrž napořád jen venkov plenil.

Konečně teprv 17. října přitáhl také král Vladislav s českým vojskem do Slezska, a spojil se s otcem a s jeho vojskem někde u města Břehu nad Odrou. Českého vojska bylo prý od 16 do 20 tisíc, nejvíce pěších. Spojené nyní vojsko polsko-české postupovalo pomalu k Vratislavi, proto že se mezi tím zase prostřednictvím rad Saských knížat mezi válčícími stranami vyjednávalo; dne 28. října leželo to vojsko u vsi Svantníka a Vodní Jenče, 31. října u vsi Svaté Kateřiny, asi míli od města, dotýkajíc se pravým křídlem řeky Odry, levým řeky Olavy (Lohe), i praví se o něm, že prý se nikdy nespatriilo tak velikého vojska vozovými bradbami otočeného. Když pak nové vyjednávání 1. listopadu opět bez výsledku konec vzalo, hořelo prý 2. listopadu, v den dušiček, v kraji Vratislavském tolik vesnic od rána až do poledne, že ač byl jasný den, pro valící se kouř ani slunce viděti nebylo. Dne 4. listopadu celý polskočeský tábor opět se hnul, jak se praví, pro nedostatek vody, táhna opodál města Vratislavi obrátil se cestou k Lešně (Lissa) a položil se zas podél řeky Bystřice od Žalkova až po ves Goldschmiede (u Lešna). Celé vojsko drželo se půl míle od města, a táhlo ve hradbě vozové šestnáctiradové. Králové Kazimír a Vladislav byli by rádi Vratislav oblehli a jeho útokem dobývali, i podán jest jim návrh, jak by mohli řeku Odru do jiného řečiště odvesti, a tím způsobem města se zmocniti; Vratislavští již na to se připravovali, a chtěli již některá stavení na předměstích strhnouti; avšak král Matiaš toho jim nedovolil. Ovšem myšlenka dobývání Vratislavi byla řečeným králům tak smělá, že ji nechtěli podniknouti, a proto ničeho nepočínajíce proti městu, za to všechno okolí Vratislavské pleniti a vypáliti kázali, tak že prý se s vyšších Vratislavských věží do 300 požárův najednou počítati mohlo.

Vůdcové polští dělali v tom tažení chybu za chybou. Napřed všechno vojsko na levý

břeh Odry převedli, aby se mohli s českým vojskem spojit; ale celou východní stranu Slezska, a tím také hranice svého království obnažili; potom všecko všude po širém kraji pleníce a pálíce sami sobě odjímali všechny prameny výživy, tak že brzo nedostatek u vojsk se dostavil. Proto museli oba králové, otec a syn, brzo do svých zemí vzkázati, aby se za nimi dostatek špíže poslalo. Jak se těm vůdčům vedlo snadno pomysleti, neboť král Matiaš uměl výborně kořistiti z chyb svých nepřátel. Do řádné bitvy se nikde již nepouštěl, ale všecko své vojsko na menší čety rozdělil, které měly nepřátelům jeho všude, jak mohly, škoditi. Taková jedna četa pustila se přes nehlídané hranice do Malé Polsky stranou ku Krakovu, avšak tam jen více strachu nežli škody nadělala. Horší záhubu spůsobil jeden hlavní houf uherský, který se pod vůdcem hrabětem Štěpánem Zápolským do Velké Polsky, k Poznani obrátil. Táhl s ním také dva slezští knížata, Fridrich Lehnický a Jindřich Kozuchovský. Tyto krajiny byly ještě válkou nedotknuty, a přes nestřežené hranice lehce se tam uherské vojsko dostalo. Více zradou nežli mocí zmocnili se města Meziříčí, a upevnivše se tam poplenili přes tisíc polských vesnic a městeček, spálili také i předměstí Poznaňské a všeho druhu kořisti nabrali. Na druhé straně zjevila se v témže čase také v Čechách nová uherská posádka v Kolíně, a hned v celém okolí škody činiti počala. V Čechách však to nešlo jako v Polště, a Uhři za takové počínání dvakrát po sobě byli notně potrestáni. Počínali si totiž na ně horníci z Kutné Hory, a dne 12. a potom opět 25. listopadu 1474 pokaždé u Kaňku notně jim za vyučenou dali.

Polákům se nyní mimo to i v samém Slezsku zle dařilo. Obyvatelé ukrutným popleněním celého venkova na nejvyšší podráždění číhali všude na polské píčovníky, přepadávali je nenadále a veliké množství jich jímali a do Vratislavi neb do Svídnice je odváděli, tak že ani vězení ani věže v těch a v jiných městech nestačily, všech těch vězňův pojmouti. Král Matiaš měl ve svém vojskě velký počet polských žoldnéřův, a ti se ku krajanům svým za mrzký žold hanebně zachovávali, stavíce se k nim co přátelé a lákajíce je do záloh, kdež je očekávala záhuba. Kronikář Dlugoš pln vlasteneckého rozhorlení nad špatným chováním svých krajanův jména předních takových zrádcův národu svého do své kroniky položil na věčnou pro ně i pro potomky hanbu a výstrahu. Blí-

žila se zima; z Polska musely se za vojskem dovážeti potřeby a špiže; takové dovozy vyčíňaly Matiašovy čety a zhusta je přepadávající jich se zmocňovaly. Hlavní polský dovoz, od něhož zaopatření celého vojska záviselo, blížil se již k Slezsku, však pro nesvornost mezi pány maršálky, vojvodami a kastelány nedáno mu ani dostatečného vojenského průvodu; Matiašovy čety si naň počíhaly a také celý dovoz do svých rukou dostaly. Také z Čech šel dovoz potravy pro Vladislavovo vojsko; na ten si zas počíhal František z Háje u města Němčína v Slezsku, průvod přepadl a větším dílem zničil, zásoby pak sebral. Hlad ve vojskách a zima se zmáhaly, počaly nemoce a nezdolouho i skutečný mor, kterémuž jak u přátel tak nepřátel množství lidí za obět padalo; již byla veta po naději, že se ta válka pro oba krále, Polského a Českého, s vítězstvím skončí, ba mohli nyní nejhoršího se nadíti. A tak ta veliká moc vojska polsko-českého, které by bylo hrstku vojska krále Matiaše umačkat mohlo, pro nerozhodné a zpozdlé jednání obou králův, pro neschopnost vysoce urozených pánův vůdcův, pro nezbedné a surové avšak zcela neprospěšné pustošení a kazení země Slezské již na začátku měsíce listopadu 1474 v tak povážlivém stavu se octla, že se musel hledati mír za každou možnou cenu. Mohla již nyní vlastenecká strana kališníkův českých pozorovati, mnoho-li prospěchu pro vlast Českou z toho vychází, když se Čechové Polákům v náruč uvrhli a jejich pomocí osud vlasti své klepšímu obrátiti doufali. Nebožtík král Jiří, který svému národu tuto cestu ukázal, ovšem nemohl tušiti, že si osud s Čechy tak nemilosrdně zahraje.

Titěž čeští a moravští pánové strany Matiašovy i Vladislavovy, kteří té válce s počátku nepřáli, a rádi by byli mír zachovali, kteří ještě před samou válkou byli u krále Kazimíra, když u Častochova pole sbíral, podávající od Matiaše zcela dobré výminky míru, ale s nepořízenou zas odešli, — ti sami se nyní za prostředníky mezi králi podávali, a králové Kazimír a Vladislav, kteří ještě o Všechných Svatých všecky myšlenky na mír zamítali, již o šest dní později nezdráhali se více, takové prostředkování přijmouti. V čele jedné strany těch pánův stál pan Zdeněk ze Šternberka, který byl nyní zas těsněji k Matiašovi přilnul, a Václav starý z Bozkovic, druhé strany pan Vilém mladší z Riesenberka a z Rábí a Petr Kdúlinec z Ostomíře.

Král Matiaš zdržoval se vždy ještě ve Vratislavi, i dostal tam zprávu jemu velmi příjemnou, že král Neapolský jeho námluvy o ruku své dcery ochotně přijal, což dalo Vratislavským příčinu k obecným radovánkám a k osvětlení města. On sice také mnohó utrpěl v té válce, ale mohl to déle vydržeti a nalezna jinou nevěstu, již o polskou Jadvigu nestál; proto u vyjednávání o mír, které nyní nastalo, měl velkou mravní převahu. Sešli se tedy radové všech tří králův okolo 6. listopadu, ztrávili potom celý týden předběžnými kroky k dorozumění se, až se o tom usnesli, že potřeba bude, aby se všickni tři králové osobně sjeli a konečně smluvili. I stalo se to sjetí skutečně dne 15. listopadu za kruté zimy velmi slavně na polích u vsi Velkého Muchoboru; avšak jenom Matiaš a Kazimír se dostavili. Král Vladislav nechtěl přijeti, proto že mu Matiaš dosud ještě královské hodnosti upíral. Oba králové zůstali na koních, vítali se obnažující hlavy a mluvili dosti přátelsky, Matiaš sám za sebe, Kazimír skrze tlumočníka, jednoho biskupa; za každým stálo na tisíce dvořanův ve skvělé zbrani. Matiaš pravil, že má-li skutečné smíření býti, nevyhnutelně také Vladislav sjetí se musí. Král Kazimír slíbil, že svého syna k tomu pohne, aby zítřka s ním přijel, žádal však Matiaše, aby, má-li býti pokoj, jeho vojsku picování ve městech a po krajinách slezských aspoň na tři dni dovoleno bylo. Matiaš k tomu svolil i rozeslal hned k tomu potřebné rozkazy.

Druhého dne, 16. listopadu, stal se na tom samém místě sjezd druhý, ještě četnější a skvělejší; obě strany stavily jako o závod všechny nádhery a skvosty své na odiv. Králové měli drahocenné stany v poli. Vladislav, král Český, také přijel; avšak když se všickni tři králové scházeli pěšky v průvodu předních rad svých, tu Vladislav, maje Matiašovi po nejprv ruky podati, tvář svou odvracel. Nicméně stávala se rozmluva mezi králi vždy vlídnější ano i přátelská, a Kazimír i Vladislav Matiaše mezi sebe do prostředka brali. Matiaš potom oba krále do svého stanu uvedl, častoval je a bavil se s nimi co nejčestněji až do večera. K dojednání míru jmenování jsou opět plnomocníci ze všech tří stran, a ti byli do města (Vratislavi) posláni.

Městský lid a duchovenstvo ve Vratislavi s polskými i českými plnomocníky nezacházeli šetrně; nicméně oni setrvali a dovedli jednání do konce, a zdá se, že již 19. listopadu všechno již pojištěno bylo. Mezi tím vznikl ná-

hodou oheň v ležení polskočeském, který velikou škodu způsobil, načež výše řečeného dne české vojsko se zdvihlo, a přes Landshut a Trutnov do vlasti táhnouti počalo.

Jak neslavně ta veliká výprava dvou králův, Polského a Českého, do Slezska se skončila, a jak jenom k upevnění moci krále Matiaše v České koruně přispěla, to ukazují články příměří, tehdáž ve Vratislavi smluveného. Příměří a křesťanské stání má od 8. prosince 1474 trvati za dvě léta až do 25. května 1477; císař Bedřich III. má se také pod jistými výminkami do tohoto příměří přijmouti; zajatí všech stran mají se propustiti s jedinou výminkou pana Mikuláše Střely z Rokyc, o jehožto konečném osudu se nám ještě zpráv nedostává; usnešení prvního i druhého sněmu Benešovského má se v Čechách i na Moravě dále zachovávat; všechno co jedna druhé straně ve válce uchvátila, má se vrátiti; všechny holdy čili vynucené dávky a cla mají přestati, kromě cla na Vltavě pod Ostromečem, kteréž panu Zdeňkovi již na sjezdu v Německém Brodě a na prvním Benešovském sněmu bylo přičteno, a tak dále. Viděti z toho, že v celém jednání o pokoj, pan Zdeňk ze Sternberka veliké působení měl. Hlavní výsledek Vratislavského míru byl však ten, že vyšla na jevo nemožnost, Matiaše, který se byl do koruny České vetřel, vyhostiti z ní a obnoviti jednotu státu Českého ani násilím zbraně ani mírnými umluvami. Přijímalo se již roztržení koruny jako něco, co se více nedá změnit, a jen ještě o to hádky zůstaly, komu a jak by se měly větší neb menší kusy této někdy tak slavné koruny dostat. Takové české vojsko, které král Vladislav svému otci ku pomoci do Slezska byl přivedl, bylo by před 40ti léty stačilo, každého, sebe hojnějšího nepřítele s pole zaplašiti, — ale nebylo Žižky ani Prokopa Velikého a král Jiří také již odpočíval v hrobě!

Slezákům nastala teprv strašná bída, když polská a česká vojska byla se domů vrátila. Král Matiaš držel přísný soud nade všemi podezřelými, že v té válce Polákům a Čechům přáli; jeden udával druhého. Pak nemohl své černé rotě žoldu vypláceti, a ona shlukší se z celého Slezska dohromady počala si sama bráti, kde co u poddaných krále svého, u Vratislavských měšťanův a v celém okolí vytloukla. Matiaš chlácholil obě strany a nejráději se činil nevěda. Proto se všude hrozné nářky zdvihaly, a když Vratislavští stížnosti své přednášeli radovi krále Matiaše, Jiřímu ze Steinnu, rakouskému pánu, který před léty býval radou

krále Jiřího, odpovídal jim takto: „Vy ste ta nec ten objednali, potřebí jest, abyste platili pištcům a šumařům; sluší vás připraviti tak, abyste napotom nebrali té drzosti do sebe, králův neposlouchati, s králi válčiti, krále kacířovati. Na papeži jest, souditi o kacířství, nikoli na vás, Vratislavští chlapi! Musí se s vámi naložiti tak, aby jiná města, patříc na vás učila se zachovávat poslušenství, hleděti svých živností, milovati pokoj a nebažiti po válce.“

Sněmy v Praze a v Brně. Nestatečnost krále Vladislava. Smrt královny vdovy Johanny.

1475 leden — listopad.

Podle 5. článku Vratislavského příměří položen byl celé koruně České valný sněm do Prahy na třetí neděli po vánocích (15. ledna 1475), na němž všechny sporné otázky mezi králem Matiašem a jednotlivými osobami v Čechách a na Moravě měly se rozsouditi nálezem zvolených zemských ředitelův českých a moravských. Že pak se Matiašova strana ještě před tím sněmem obzvlášť ve Strakonických sjela, počal ten sněm mnohem později. A tu sněmovníci odloživše všechny nechuti a nenávisti mnohonásobná jednání měli, kterak by vlast svou v jednotejný řád zase mohli uvesti, a usnesli se konečně dne 12. února 1475 na tom, aby Vladislav, král Český, držel celé Čechy s obojí Lužicí a dvěma knížetstvími ve Slezsku, Svidnickým a Javorským, Matiaš pak Uherský aby držel celou Moravu s ostatkem Slezska. Také kníže Jindřich Minsterberský se strany Vladislavovy a Zdeňk ze Sternberka se strany Matiašovy opět zvoleni byli za nejvyšší opravce v Čechách. Že pak ještě nebyly všechny otázky, o které se spor vedl, v Praze rozřešeny, odročeno jest další sněmování o nich na sněm do Brna ke dni 25. března 1475.

Na sněmu Brněnském byl také král Matiaš přítomen, ačkoliv v něm nepředsedal. Přijaty a schváleny byly všechny články příměří Vratislavského a sněmu Pražského pro upokojení veškeré koruny České. Avšak král Matiaš, když jeho strana na něm žádala, aby také on se své strany všechny ty články potvrdil a tak ku konečnému míru přispěl, činil obtíže, řka, že bez rady papežovy a některých knížat, svých pomocníkův, k takovému koneč-

nému narovnání přistoupiti nemůže. Nechtěl patrně proto úplnému upokojení, že se vždy ještě nespouštěl naděje, žeby kdy v celé koruně České panovati mohl. Vlastenský duch, jakýž se již od prvního sněmu Benešovského při obou stranách sněmovníkův jevil, působil to ještě i v Brně, že obě strany jednosvorně pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, krále Vladislava nejvyššího kancléře, za jediného nejvyššího hejtmana v markhrabství Moravském navrhli, což oba králové přijali a potvrdili. Tím dostal se tento znamenitý muž nejprv na dráhu, na kteréž svým vlasteneckým působením získal sobě brzo netoliko moc téměř panovnickou v zemi Moravské, ale i vděčné uznání jak souvěkých krajanův svých, tak i potomstva.

Král Matiaš jenom proto ve Vratislavi s Kazimírem a Vladislavem na dvě léta příměří uzavřel, aby neměl překážky obrátiti se s celou silou říše své na Turky, kteří mezi tím strašlivé pokroky v křesťanských zemích činili. Proto pospíchal Matiaš hned po sněmu Brněnském do Uher, kdež po celé léto vojsko sbíraje v říjnu 1475 konečně do pole vytrhl a tureckou pevnost Šabec obléhal, kdež při útoku František z Háje na počátku měsíce února 1476 padl. Na ten čas požívaly tedy země České koruny pokoje se strany uherské.

Již na pátý rok kraloval v Praze král Vladislav dospív již do 19. roku svého věku. Strana krále Matiaše zvala ho vůbec jen Pražským králem. Dosud však nebylo viděti velikých účinkův jeho králování; byltž ovšem v panovnické moci své velmi obmezený, ale národ vždy zvyklý byl uznávati ve svých králích vůdce své, od kterých očekával, že ve všech záležitostech země a národu od nich počátek vychází, že všechny potřeby předvídají a že jim vyhověti se starají. Král měl buditi a osvěcovati národ, mířiti jej doma i zastávati před cizinou, řídit a vésti sly jeho pokaždé k žádoucímu cíli. Toho všeho při Vladislavovi nebylo; liboval si býti králem nemaje statečnosti aniž ukazoval činnost osobní. Jen jeho přirozená dobromyslnost dávala naději, že z něho bude ještě král dobrý a spravedlivý, a Čechové mu shovívali pro jeho mladý věk. To však nebylo dobré znamení, že na sobě neukazoval, jakoby byl svou nedostatečnost cítil, že chtěl přece jenom sám vládnouti nepřipouštěje k sobě mužův k tomu působících, aby mu v tom pomáhati mohli. Král Ladislav Pohrobek, jeho někdy ujec, dokud sám byl nedospělý k vládě, svěřil ji panu Ji-

římu z Poděbrad, a on sám Vladislav byl by totéž dobře učiniti mohl, přibera k sobě svého nejvyššího kancléře, pana Ctibora z Cimburka, předního a nejráznějšího muže té doby. To bylo znamení jiné jeho vlastnosti, totiž nedůvěry k lidem vůbec. Neměl-li však důvěry, neměl při tom ani odvahy, žil bez lásky jako bez nenávisti, velké věci podnikati a konati nebyl ochoten, i nedostávala se mu i schopnost k tomu. Jinak byl činný jen v malých ba i v malicherných věcech.

Obec Starého města Pražského pomýšlela na to, jak by sídlo krále Vladislava novou stavbou zvelebila, ustanovila se na tom, že na místě bývalé branky mezi Královým dvorem a někdejší dvorem královny Johanny vystaví proti Novému městu velikou a vysokou bránu. Proto časně z jara toho roku 1475 vykopaly se základy a v pondělí po květné neděli, 20. března, sám král Vladislav vlastní rukou základní kámen vložil k tomu stavení v rohu k východu slunce stojícím. Dšlo to vedl jakýsi Václav, mistr zednický (či spíše kamenický), a vyhnal je toho léta nahoru z příkopu. Druhého roku přihlásil se Matouš z Prostějova, bakalář a rektor školy Týnské, nabízej se radě městské, žeby tu stavbu chtěl ozdobnými řezbami v kameně okrášliti. I sjednali ho páni konšelé, aby u řečeného kamenického mistra Václava pracoval, a vše, co by k okrase té brány sloužilo, aby svým uměním prováděl. I dovedena jest toho roku celá brána až do polou prvních oken. Třetího roku však, když dílo opět počítí mělo, postavil se Matouš, kterého pro jeho umělé rejsování Řejskem zvali počali, před radu městskou, a veda si stížnost proti kameníku Václavovi, pravil, že chce všechno sám lépe dovesti, nežli on, proto že ten ani obrazův ani jakýchkoli ozdob z kamene vytesati neuměl; i ukázal mu před pány konšely některé kamenické kusy, může-li takových dovesti. Proto byl Václav z toho díla propuštěn a bakalář Matouš dále sám tu bránu stavěl. I zvali Pražané tu bránu „Novou branou“, a jest to nyní „Prašná věž“, která dosud mezi nejzajímavější starší stavitelské památky v Praze náleží.

Král Vladislav se bezpochyby těšil z ozdoby, která se jeho sídlu dostati má, ale netrvalo dlouho, a on pohoršil nemálo své přátely a přívržence důkazem veliké netečnosti ba i lenivosti. Sestra jeho Hedvíka, o kterou se byl tak dlouho a úsilně a přece marně ucházel král Matiaš Uherský, vdávala se za vojvodu Jiřího Bavorského seděním na Lands-

hutě. Svatba se měla v polovici měsíce listopadu 1475 slaviti, i psal Vladislavovi otec jeho, král Kazimír, aby také na tu svatbu jel, že sám celý náklad na tu cestu jemu zaplatí; psal i císař Bedřich III., který sám také do Lands-hutu přijel, slibuje Vladislavovi, že mu tam podá žádané regalie království Českého; domlouvali mu všickni přátelé, aby neobmeškal oslaviti sestřin sňatek přítomností svou — a Vladislav nedbal a nikam nejel. Všickni naň za to zle mluvíti počali, ano Vladislavovi ani na mysl nepřišlo, aby to byl snad ze šetrnosti učinil naproti králi Matiašovi, odmrštěnému uchazeči o ruku královské dcery Hedviky.

V tom čase, 12. listopadu 1475, umřela na Mělníce králova vdova Johanna z Rožmitála. Byla to zajisté nejmodřejší, v politických věcech nejsběhlejší a o dobro národu Českého nejpečlivější královna Česká; v nepovážlivějších dobách radíval se s ní slavný její manžel, král Jiří, a jako bývala první v radě královské, tak uměla i manžela svého zastupovati v čas jeho nepřítomnosti stavíc se jednou srdnatě v čelo zemské obrany, když se na vlast valilo nebezpečí od vraha zpro-nevěřilého. Necizila se osudu vlasti své ani po smrti svého manžela. Přinášela vlasti oběti nedávajíc se v tom ani mateřskou láskou k synům svým mýliti; podporovala mladého krále Vladislava upřímně a horlivě, vidouc, že to k dobrému vlasti poslouží; ještě všem Čechům zněly v duši její nadšená a moudrá slova, jež k nim na prvním sněmu Benešovském mluvila a všechny dosud sobě odporné strany v národě ku svornosti a k lásce k vlasti sklonila. Ještě před rokem, když se válka v Slezsku připravovala, a vojvodové Saští, bratři Arnošt a Albrecht, doufajíc většího prospěchu dojíti, k Matiaši Uherskému se přidali, psala jim královna Johanna 10. září 1474 list český, posud v Drážďanském archivu chovaný, jehožto památný obsah zajisté nejkrásnější svědectví vydává o její lásce k vlasti a o pečlivosti co pravé matky národu. Zníť pak ten list jak následuje:

Švagře a synu naši zvláště milí! Máme za to, že Vašeho přátelství tajno není, kterak z dopuštění bo-
žského osiřevše po smrti nejjasnějšího knížete a pána Jiřího, slavné paměti krále Českého, manžela našeho nej-
milejšího, jehož duši pán Bůh všemohoucí rač milostiv
býti, seděli sme v pokoji, k žádnému se přichýliti ne-
chtíce, ani komu pomáhati, ani jaké války věsti, chtějice
se v naši sírobě zachovati, jakožto na osiřelou vdovu
pokojnou královou příslušelo by. Ale vidouce a zname-
najice, kterak mnohá protivensství dějí se této slavné
koruně i také nejjasnějšímu knížeti a pánu Vladisla-
vovi, králi Českému, touž korunou korunovanému a
mazanému, synu našemu a milému; znamenavše to,

kterak sme mnoho dobrého, napřed od pána Boha vše-
mohoucího, a od též slavné koruny vzali i podnes bráti
nepřestáváme: nemohly sme se tomu déle dívati, vi-
douce že nám jest vždy s ní zůstati, zlé i dobré trpěti;
i umyaly sme sobě a konečně na tom ustanovily, aby-
chom při též koruně a při již jmenovaném synu našem
milém konečně zůstaly a pomáhaly, pokudž jediné mož-
nost naše bude moci stačiti. Protož to vědouce Vaše
přátelstvo, žádámeť na vás se vší pilností a věříme, ja-
kožto našim zvláště milým švagru a synu, že to pro
dávne mezi námi lásky zachování učiníte, a nás, syna
našeho nadepsaného a již řečené koruny nikoli neopu-
stíte, pro takové nebo větší odplaty zase okázání."

Saští knížata, majíce tenkrát naději k na-
bytí širšího panství, opustili však krále Vladi-
slava položivše stranou list královny Johanny.

Králova vdova Johanna z Rožmitála
byla 15. listopadu 1475 v bývalém probošt-
ském, nyní děkanském kostele ss. Petra a Pa-
vla na Mělníce pochována. Odkázala tomu
kostelu 1000 kop grošův českých; avšak vlastní
její syn, kníže Hynek, nedal toho všeho, než
něco, a to ještě s nějakou umluvou. Nyní
v řečeném kostele ani náhrobník ani nějaký
sprostý kámen neoznamuje místo, kde nejvý-
tečnější česká královna pochována byla.

Ostatně zaznamenali staří letopisci k té-
muž roku 1475, že se o božím těle 25. června
veliké povětrí strhlo, které v Kutné Hoře
do třiceti domů zbořilo a na všech kostelních
střechách a věžích škody učinilo; také v Se-
dlici na klášterě krásný a pevně stavěný štít
a vrcholky obou věží v průčelí hřbitovní kaple
čili kostnice svrhlo. Po sv. Vavřinci zas
(10. srpna) přiletěly z Uher na Moravu a do
Čech prý ohromná hejna velikých žravých ko-
bylek, že pro ně ani slunce viděti nebylo, a
že svými křídly v letu takový chřest činily,
jako jezdcové, když ve svém odění na koních
jedou. U Starého Kolína prý se stavily, a od-
tud k Roudnici se obrátily.

Bouře ve městech. Rosenberkové. Pohraničné
vátky v Rakousích. Smrt pana Zdeňka ze Štern-
berka.

1476 leden — prosinec.

Že král Vladislav velkých věcí konati ne-
uměl, ale za to v drobné a často malicherné
věci tím pilněji se svou královskou mocí se
vkládal, toho účinky se již nyní zjevně ukazo-
vati počaly, a sice ve městech královských.
Tato města postavena byla pod vrchní řízení
královského podkomořího, královského dvorského

sudí a některých jiných úředníků, kteří vykonávali státní dohlídku nad nimi, hlavně však o důchody a jiné požitky péči měli, které z nich šly do královské komory. Jinak měly obce tyto samosprávu jak politickou, tak soudní a vykonávací, protože dohled řečených úředníků dál se na mnoze jen na oko. Při tom se král Vladislav velmi často zcela libovolně vkládal ve věci i ty nejmalichernější záležitosti městské, i otevřelo se pole všelikým piklům, podvodům a nepoctivým rejdům. Jak již za starodávna bývalo, volovalo veškeré měšťanstvo čili „veliká obec“ každoročně při obnovování úřadův městských ze sebe jistý počet „obecních starších“, ze kterých potom odstupující konšelé vybírali jména mužův, jež ku posazení na svém místě podávali králi buď bezprostředně buď skrze podkomořího zemského. V počet obecních starších brávali se také bývalí konšelé, čím se státi mohlo, že mnozí mužové po dlouhá léta bez přetržení v městském úřadě zasedati mohli. Král Vladislav však hned záhy míval obyčej, že z počtu podaných sobě kandidátův na konšelství horlivější kališnfky vylučoval, aby tím katolické straně ve městech bez nápadného pohoršení národní strany k moci pomáhal. A tito konšelé, jsouce bez dostatečné dohlídky se strany královské, počali se potom naproti obcem svým jako neodpovědní královští úředníci chovati, a chtěce nad spoluměšťany svými panovati, ukřývali rady a skutky své před veřejností. A tu bylo rozličného šantročení a šejdův, rozpisovaly se a vybíraly se libovolné a nezákonné dávky a platy, opomíjelo se skládání účtův, katolíci a Němci vplichtili se do měst nabývající tam měšťanského práva, kdežto naopak katolická města strany Matiašovy žádného kališnfka v sousedství nepřijímala a je ze sebe od statkův jejich pudila; konečně v čas obnovení rady páni konšelé takových odporníkův a Němcův za kandidáty na konšelství podávali, kteříž pak obyčejně přijati a potvrzování bývali. I počalo to nyní roku 1476 téměř všude kvasiti se mezi měšťany a najednou vypuklo zbouření na Starém i na Novém městě Pražském, v Kutné Hoře, v Žatči a jinde na mnoze. V Praze zjímali konšelé a chtěli jim dáti hlavy sraziti; však k tomu nepřišlo, ale s tíží daly se obce uchlácholiti smlouvami a zápisy, kterými se všechny šejdy, nepoctivé pikle a podvody na příšt měly staviti. Tenkrát mnoho žalováno na lakomství samého pana Samuele z Hrádku a na Valečové, královského podkomořího a tehdejší purkmistra Starého města Pražského, kterýž prý zvláště

u vyřizování pozůstalostí svého zisku na škodu dědicův pilen býval. Tyto události předcházely jako stín napotomní půtky a rozbroje ve městech, které za dalšího čtyřicetiletého panování krále Vladislava konce neměly.

Pan Jan z Rosenberka, vladař domu Rosenberského, dříve věrný přívrženec krále Jiřího, potom od něho odpadlý, umřel byl dne 8. listopadu 1472 na svém hradě Krumlovském, a byl v rodinné hrobce v klášteře Vyšebrodském pochován. Jedna jeho sestra, Ludmila provdána byla roku 1451 za pana Bohuslava VII. ze Švamberka, syna slavného pána Hynka Krušiny ze Švamberka; ještě jiná zas, Perchta, r. 1449 za Jana z Lichtenšteina na Mikulově.

Tato Perchta z Rosenberka, narozená r. 1424, byla prý krásná paní, ale otec její, znamenitý Oldřich z Rosenberka, provdal ji proti vůli srdce jejího, za toho Němce mravů zdivočilých a zuřivých, kterýž byl vdovec a při sobě také svou tchýni a její dceru choval. Tyto dvě ženské vládly domem a Perchta musila od nich i od manžela mnoho zkusiti. Když se r. 1451 sestra její Ludmila vdávala, přišla Perchta do Krumlova na svatbu, potom šla do Jindřichova Hradce, kde jí svěřena byla dohlídka na vychování nezletilých synův někdy slavného Menharta z Hradce, potom též nezletilého Jindřicha Teleckého z Hradce, a tak pobývali mnoho let v Jindřichově Hradci vrátila se konečně k svému manželu na Mikulov, kdež do těžké nemoci upadla a do Vídně k vyléčení byla nešena. Umřela dle jedné r. 1473 v Jindřichově Hradci, však dle jiných k pravdě podobnějších zpráv roku 1476 ve Vídni, kdež ji v kostele škotských Benediktinův pochovali. Po stu letech povstala o ni pověst, že obchází co bílá paní v zámcích dvou spřízněných českých rodů, Rosenberkův a Hradeckých, totiž v Jindřichově Hradci, v Telči, v Třeboni a na Krumlově. Také rozdávaní sladké kaše dělníkům a chudým v Jindřichově Hradci jí co původkyni se připisuje, ačkoliv ten obyčej již před mnohými stoletími v rozličných českých hradech panoval.

Páně Jana z Rosenberka syn, Jindřich, ujal po otci r. 1472 vládařství domu svého, maje teprv 16 let věku svého, a r. 1473 prodal hrad a panství Zvíkovské prvnímu z poručníkův svých Bohuslavovi VII. ze Švamberka, svému ujci, manželu Ludmily z Rosenberka. Brzo pak r. 1475 vzdal se pro nedostatek zdraví a rozumu vládařství domu Rosenberského, kteréž pro nezletilost ostatních dětí Janových na šest let na sebe přijal pan Bohuslav ze Švamberka, nyní seděním na Zvíkově.

Bylo sice ve Vratislavi mezi válčícími stranami příměří uzavřeno, avšak úplného pokoje přece nebylo možná dojíti, když každý korouhevní pán směl sobě právo války osobovati, jestliže jeho osobním požadavkům, často velmi neskrvným, s leckteré strany nečinilo se zadrž.

Právě v ty doby činili válečné jízdy a vpády pánové a rytíři čeští do Rakous, rakouští zas do Čech a na Moravu; zejména pan Lev z Rožmitála, páni z Rabšteina, Racek Kocovský a Jindřich Roubík z Hlavatec z Čech do Rakous, pánové z Pernšteina a z Kunštátu z Moravy do Rakous, páni Eicingerové z Rakous zas do Čech i do Moravy.

Dne 12. prosince 1475 oznamoval pan Bohuslav ze Švamberka císaři Bedřichovi, že ku prosbě mladých pánův z Rosenberka ujal se vládařství domu jejich, žádaje spolu, aby zboží těchto pánův nedával více od Rakušanův hubiti, protože Rosenberkům nic není do války, kterou tehdy do Rakous vedl český rytíř Roubík z Netolic. Však nic to nepomohlo, a Rakušané nepřestávali na Rosenberském zboží škody činiti. Proto pan Bohuslav ze Švamberka dne 10. září 1476 císaři válku sám opověděl, a že náležel, jako nebožtík Jan z Rosenberka, ku straně krále Matiaše, spojil se ve spolku se svými straníky, Janem ze Švamberka, strýcem svým a mistrem Strakonickým, s Petrem Kapléřem ze Sulevic, s Jindřichem Roubíkem ze Hlavatec a také s panem Zdeňkem ze Šternberka v brannou jednotu s rakouskými pány císaři Bedřichovi odpornými. Válka počala, král Matiaš podněcoval své přívržence k boji proti císaři, král Vladislav však žádán jsa od císaře, sbíral pole v celé zemi, i vyslal 4000 branných pod Burianem z Gutšteina do Rakous císaři na pomoc. Pan Zdeněk ze Šternberka mezi tím na počátku listopadu 1476 smluvil se s císařem i se vši zemí Rakouskou, a svůj lid s bojiště odvolal; naproti tomu pan Bohuslav ze Švamberka se svými přátely v boji pokračoval. Avšak císaři pomocí českou proti svým zprotilým poddaným dobře se vedlo; mnohých hradův jejich dobyl a jiných výhod dosáhl. Když jeho lid branný ve spolku s českým vojskem pomocným hradu Grafeneku dobýval, užívalo se při tom zvláštních příprav, a podle toho, jak je tehdejší kronikáři popisují, poznává se, že to byly takové prachové prskavky, kterým se nyní petardy říká.

Pan Zdeněk ze Šternberka smluviv se s císařem a odstoupiv s bojiště, byl od něho požádán, aby na sebe vzal prostředkování pokoje mezi všemi stranami. K takovému dílu byl zajisté pan Zdeněk nad jiné povolán; jemu samému zprotily se již nekonečné války, k nimž ovšem sám byl dal první začátek.

I zajel ku králi Matiašovi do Rábu, a dostal od něho návrh obšírně sepsaný, kterak by dle smyslu a vůle Matiašovy mohly a měly se všechny neshody a spory mezi panovníky a jejich poddanými urovnati a odstraniti. S tím návrhem přijel pan Zdeněk k císaři Bedřichovi do Nového Města za Vídní. Kdyby se jemu bylo takové dílo nyní na sklonku jeho života podařilo, tu by aspoň byl poněkud odčinil a napravil částku veliké viny své, kterou se na vlasti své těžce prohřešil. Avšak již byl Bůh položil metu jeho životu: příjev do Nového Města upadl v nemoc a v málo dnech zemřel dne 4. prosince 1476. Smutné pomyšlení! Jak velikých služeb mohl tento muž vlasti a národu svému prokázati, kdyby byl po boku výtečného krále, státníka a vlastence věrně vytrval! Ale neskrocená náruživost, ctižádost, ráznost a marnivost přivedly ho na cestu, na které na vlast svou největší pohromy a neřesti uvalil. Jeho tělo bylo z Nového Města za Vídní do Čech do města Budějovic přivezeno, a zde v dominikánském chrámě panny Marie pochováno. Čechové proklínajíce památku jeho ještě dlouho stíhali jednotlivé údy rodu Šternberského potupou nazývající jich „zrádné Zdeňkovo semeno“.

Nedlouho před panem Zdeňkem umřel také nejstatnější jeho syn, Jan ze Šternberka, když byl právě na cestě do Neapole pro nevěstu Matiaše, Uherského krále.

Došlé i nedošlé svatební námluvy králův. Smlouva Vladislava s císařem.

1476 září — prosinec.

Již do druhého roku staral se král Matiaš o ruku Beatrice, pobočné dcery Neapolského krále Ferdinanda, a ta byla konečně dne 10. prosince 1476 k němu do Stolního Bělehradu přivedena. Matiaš dav ji tam hned následujícího dne co královnu Uherskou korunovati vedl ji potom do Budína ku svatbě. Byla prý to nevídaná nádhera a sláva; hostů nesčíslných ze všech končin světa a hodův i radovánek bez konce, tak že takoruka celé knihy o tom všem sepsány byly. Mezi hostmi nalézali se také dva synové nebožtíka krále Jiřího, Viktorin a Hynek, knížata Minsterberští, kteří dvořice a kořice se arcivrahu otce svého, trtili se v davu jeho služebných pánův; zvláště kníže Hynek, který již za poslední války

v Slezsku při Matiašovi ve Vratislavi se nalézal, počínal prý si nyní tak, jakoby veškerá spása a blaženost jeho záležela v Matiašově milosti. Tenkrát Hynek králi Matiašovi města a panství Kolínského postoupil, jež byl před rokem bratr jeho Viktorin za statky blíže Opavy ležící s ním vyměnil. Matiaš však pouze proto o ten Kolín v Čechách stál, aby o jednu posádku v Čechách více měl pro budoucí potřebu proti Čechům.

Také král Vladislav chtěl se ženiti. Nevěstu mu vyhlídl kníže Jindřich Minsterberský; byla to kněžna Barbora, dcera Braniborského markhraběte Albrechta, mladá vdova po Jindřichovi, posledním knížeti Hlohovském. Byla naděje, že to knížetství zdědí a svému druhému choti co věno přinese. Král Vladislav ochotně svolil ku sňatku, uzavřel v Praze 12. září smlouvu svatební a ještě v měsíci prosinci 1476 zval okolní knížata ku svatbě. Avšak divoký kníže Jan Zahaňský osoboval sobě proti té smlouvě právo dědičné na městech a zemích Hlohově, Šprotavě, Kozichově a Krosně; král Matiaš poskytl mu honem peněz a lidu branného, jimiž ku konci toho roku slabé posádky braniborské z knížetství Hlohovského vyhnal a jeho se zmocnil až na město Krosno, kteréž se ubránilo. Kněžna Barbora přišla tak zároveň o knížetství i o ženicha, neboť král Vladislav dal tu důkaz svého ne příliš šlechtného smýšlení, an krásnou kněžnu po ztrátě jejího jmění za manželku vzíti se rozmyšlel a potom od ní upustil. Nebylo nic ze svatby, ale král Vladislav, zasnoubiv se jednou, stal se beze zvláštní papežské dispensace neschopným, aby vstoupil v jiné manželství. Tuť byla ovšem veliká rozhořčenost jeho proti oběma původcům jeho ponížení, králi Matiašovi a Janovi Zahaňskému.

Král Vladislav poslal pana Beneše z Veitmile k císaři do Nového Města za Vídní, s kterým ve dnech 5.—9. prosince 1476 obnovil smlouvu o vzájemnou pomoc obrannou. Král Matiaš nepřestával podporovati rakouské pány v jejich vzpouře proti císaři, a císař tedy podle staré své praktiky získal nyní krále Vladislava, aby za něj proti Matiašovi bojoval. Vladislav slíbil, vypraviti 3—4 tisíce českého vojska hned, v budoucím letě pak že v čele nejméně 10.000 mužův sám osobně do Rakous přijde.

Sněm v Praze o středopostí.

1477 leden — březen.

Čechové obojí strany nepřáli sobě války a za zlé to pokládali Vladislavovi, že s císařem v takové závazky vchází. Král Matiaš položil své straně v Čechách na 25. ledna 1477 sněm do Budějovic, ku kterému poslal dva plnomocníky své, Jana Filipce, biskupa Váradského, a pana Václava z Bozkovic. Na tom sněmě přijat byl k žádosti uherského krále pan Bohuslav VII. ze Švamberka, vládař domu Rosenberského, za nejvyššího hejtmána České koruny se strany uherské. Ten pan Bohuslav pak nedlouho potom spůsobil sjezd krajův Plzeňského, Pracheňského a Podbrdského v Nepomuku, kdež pánové strany uherské i národní uzavřeli, aby se příměří zachovalo a od krále Vladislava rušiti nedalo. Totéž stalo se na Moravě, kdež také nikdo nové války nechtěl, v čem král Matiaš Moravanům ochotně vyhověl, zvláště že mu oni za takovou milost znamenitou berni dáti se uvolili.

Král Vladislav nicméně svolal stavy království svého na sněm po středopostí, 13. března, do Prahy, aby své smlouvě s císařem mohl dostáti. Než se ten sněm sešel, stala se králi následující mrzutost. Sezval k sobě o masopustě, 16. února, veliký počet Pražských měšťanův a měšťek do Králova dvora na hody a tance, sám s jednou měšťankou, kramářkou, kteráž se nazývala Chlupatá, tancoval, a jakýsi Martin Nedoruště, měšťan z Nového města, před ním podle jakéhosi tehdejšího způsobu postavník, t. j. svícen držel. To spůsobil velké pohoršení kališnickým kněžím po městě, nazývající krále Mahometem, kázali v kostelích proti zkaženým mravům, a zlehčovali mužům ženy, nazývající je neřádnými a lehkomyšlnými. Mužové zas svých žen se ujímali a málem byli by kněží z města vyhnali. Konečně však obec Nového města Pražského ujavši se krále, kněžím přísně napomenutí dala, aby jen podle kompaktat kázali, sousedův nehaněli a jich tak lehce sobě nevážili. I tak stalo se zas všeobecné smíření ve městě dne 27. února 1477 na Novoměstské radnici.

Počet stavů na sněmě nebyl valný, ale kališnická města přivedla s sebou také kněží své. Dne 17. března počala zasedání ve veliké síni Králova dvoru, a předložena jest žádost králova o pomoc jak penězi tak i branným lidem. Po panu Benešovi z Veitmile sám král

se slova ujal, a to jedno bylo u něho, že prý dobře mluvit uměl. Stavové chtěli mít do druhého dne čas k rozmyslu, a tu je kališníci kněží přemlouvali, aby se v nic nedávali dříve, pokud jejich církevní stížnosti vyřízeny nebudou. Již na sedmý rok král Vladislav že panuje, že slíbil sjednati jim arcibiskupa a hájiti kompakty, on však že o nic se nestará, základem pak že se napořád odpírá svěcení na kněžství. Proto bylo zasedání druhého dne velmi bouřlivé, stavové žádali především opatření žádostí náboženství se týkajících, což krále u velké rozpaky uvedlo, tak že se ani slovem tomu opřít neuměl. Však pomohl mu Petr Kdúlinec z Ostromíře, sám horlivý husita, připomínaje, že císař králi slíbil za válečnou pomoc udělit královských regalií, následkem čehož potom teprv Vladislav co pravý král Český všeobecně ohlášen a uznán bude, a pak že korunní země tím snáze a ochotněji k němu přilnou a v jeho poslušnosti vstoupí. K tomu ovšem všeliká znamení v Slezsku a v Lužici nasvědčovala a tak stalo se po vůli Vladislavově, stavové čeští svolili konečně k valné válečné výpravě. A měla ta výprava býti trojí, jedna s králem do Rakous, druhá do Slezska pod Janem Tovačovským z Cimburka, a třetí vedením Jindřicha Smiřického do Šestiměst a Lužice.

Nežli k tomu usnešení přišlo, chtěl někdo hanebným způsobem učiniti roztržku mezi králem a kališníky. Došlo krále psaní o neznámého udavače, a v sezení dne 20. března oznamoval sněmu nejvyšší hofmistr Lev z Rožmitála hlasem kormutlivým a hněvivým, že v tom psaní nařknuti jsou kníže Jindřich Minsterberský, podkomoří Samuel ze Hrádku a veškerí kališníci kněží, jakoby se mezi sebou o bezživosti krále Vladislava, pak o povýšení knížete Jindřicha na trůn byli radili. „Taková zřejmá lež a nehodné osočování zasluhuje,“ doložil pan Lev, „aby původce toho vláčen byl po všech městech království Českého.“ Kníže Jindřich sám nebyl na sněmě, a radové jeho nemohli uveřejniti tajemství, že pán jejich již dávno přestal píti z kalicha, aby tím nesmysl takového nařknutí dokázali; avšak král sám jav se mluvit, ujišťoval, že o lásce a nevině knížete Jindřicha jest přesvědčen. Tu také pan Samuel ze Hrádku, sám sebe zastávaje, ohnivou výmluvností káral šerednost takového pokusu, uvrci símě nedůvěry mezi krále a nejvěrnější jeho rádce: celý sněm vzkřikl prý jedním hlasem, že známa jest nevinost pana Samuele, aniž že potřebuje ospra-

vedňovati se. Neznámý strůjce toho úkladu musel poznati, že se netoliko nešlechternosti ale i nešikovnosti dopustil.

Ještě byl sněm pohromadě, a tu přišlo do Prahy poselství z Luxenburské země ku králi Vladislavovi, který co král Český vždy ještě nosil titul vojvody Luxenburského co přirozený nápadník té země. Luxenburk náležel poslednímu vojvodovi Burgundskému, Karlu Smělému, který byl pánem dlouhého pásma zemí průmyslem a zámožností květoucích, mezi Francií a Německem od Severního moře až k Švýcarským Alpám se táhnoucích, nesmírně bohat, rytířských dobrodružství milovný, po cti a slávě bažící, činný a podnikavý. Chtěl býti králem netoliko Burgundským ale i Římským, a měl již jednou svou jedinou dceru Marii zasnoubiti Rakouskému arciknížeti Maxmilianovi, kdyby ho byl chtěl císař Bedřich učiniti králem Římským. Tento Karel Burgundský nyní 5. ledna v bitvě proti Švejcárům padl; o ruku jeho dcery hlásilo se nyní ženíchův bez počtu, nejdolehavěji král Francouzský Ludvík XI. pro syna svého Karla, a císař Římský, Bedřich III., pro syna svého Maxmiliána. Nevěsta dávala Maxmilianovi přednost, ale král Francouzský hrozil hned válkou dobytí jí a jejích zemí. Luxenburští báli se ukrutnosti krále Francouzského, a proto přišli do Prahy prosit krále Vladislava, aby je co jejich vrchní pán vzal ve svou ochranu a sám také aby se o ruku kněžničky Marie staral. Bylť v stejném stáří sní, ač by se byl musel o papežskou dispensaci starati. Král Vladislav odeslal do Luxenburka pana Beneše Libšteinského z Kolovrat a Jana Hasišteinského z Lobkovic na výzvědy, avšak to bylo vše, co se v té věci stalo. Král Vladislav nebyl podle toho, aby velkých věcí podnikal a v nich něčeho svedl. Zatím dostal Burgundskou Marii Rakouský Maxmilian a položil tím sňatkem základ k bezpříkladné rychlému a ohromnému vzrůstu domu Habsburského, který odtud nabyl převahy v celé Evropě.

Zase válka s bídným koncem.

1477 duben — červenec.

Na posledním sněmě v Praze uzavřená válka počala hned v měsíci dubnu 1477. Do Slezska vypravili se 4000 branných mužův pod Janem z Cimburka a jinými. V knížetství

Svídnickém přijali je 22. dubna téměř co vysvoboditele, proto že Matiašův lid válečný jen škody a násilí činil, Čechové naopak všeho toho se vystříhali. Šlechtici a zemané ve Svídnicku a Javorsku učinili 2. května s králem Vladislavem a jeho poddanými pokoj až do sv. Bartoloměje, 25. srpna, města Svídnice a Javor, která z nenávisti k Čechům odpor kladla, také musela potom k tomu pokoji přistoupiti. Potom opověděli Čechové Vratislavským a jiným Slezákům válku. Ti byli v takových nesnázích, že i ku králi Matiašovi poslali, aby jim dovolil také smlouvu pokoje učiniti s králem Vladislavem a jeho stranou. Byl by Jan z Cimburka celé Slezsko ku poslušenství krále Vladislava mohl připuditi, kdyby ho nebyl tento, když se do Rakous chystal, náhle i s vojskem do Čech nazpět povolal.

Do Šestiměst čili do hořejší Lužice vypravilo se zároveň něco přes 3000 vojska českého. Vůdce jejich, pan Jindřich Smiřický měl tu zemi v pokoj a pořádek uvesti, vzpoury potlačit a s obyvateli o pokoj se umlouvat. Dařilo se to jakž takž, ačkoliv dne 9. května při útoku na město Libavu Čechové od měšťan odrazeni byli a dosti citelnou ztrátu utrpěli. Nedobyli pak ani jednoho města lužického, ale šlechta a zemané vesměs k míru a umlívám se podávali. Když pak zvláště němečtí měšťané v Budišíně a Zhořelci v odporu proti Čechům setrvali, plenili tito statky jejich venkovské mečem a ohněm až do měsíce června. Konečně byla celá země k tomu přivedena, že uzavřeno jest stání zbraní až do sv. Michala, 29. září, a že Lužičané k Matiaši do Budína posly vypravili, aby směli s králem Vladislavem podobnou smlouvu pokoje uzavřiti, jako Slezáci.

Ještě nežli se tato dvě česká vojska do Slezska a do Lužice byla vypravila, odeslal král Vladislav již v březnu, jakmile sněhu ubýváti počalo, asi 6000 vojska opět vedením Buriana z Gutšteina císaři k pomoci do Rakous. Pan Burian se napřed o to přičinil, že uzavřeno jest již 20. dubna příměřím mezi císařem a Bohuslavem ze Švamberka a jeho spojenci. Potom pomáhal císaři dobývati hradu Ebersdorfu nad Dunajem pod Vídní.

Mezi tím poslal král Matiaš oddíl vojska svého do Čech k obsazení města Kolína, jehož mu byl kníže Hynek Minsterberský postoupil. To bylo zřejmé rušení pokoje. Proto král Vladislav tak rychle povolal zpět ze Slezska pana Jana Tovačovského z Cimburka a

sám dne 16. května s vojskem do Rakous určeným z Prahy ku Kouřimi vytáhl. A než Uhři do Kolína došli, již někde nedaleko Kutné Hory od českého vojska poraženi a na útěk ze země obráčení byli. A to se stalo již asi 18. května. Král Matiaš nebyl podle toho, aby se takovým nezdarem odstrašiti dal. Vyslal později zase jiné houfy do Čech, kterým se však o nic lépe nevedlo, a také měšťané Kolínští, byvše již v předešlých letech tolikráte uherskými hostmi navštíveni, hrozili správci zámku, přijme-li Uhry na zámek, oni že vpustí české vojsko do města.

Po zaplacení Uhrův obrátil se nyní král Vladislav dne 20. května s vojskem, v kterém se asi 8000 jízdných a pěších počítalo, od Kouřimi přes Načerač a Stráž do Rakous. a tak asi 7. června přijel do Vídně. Císař prý již zoufal nad jeho příjezdem; tím radostněji ho nyní uvítal. Vyjel mu vstříc se slavným komonstvem daleko do pole a uvedl ho do města co osvoboditele a ochránce svého. Celá Vídeň byla na nohou, i také universita Vídeňská, na jejížto řeči odpovídal prý král Vladislav s takovou výmluvností a lepotou, že se tomu všickni divili. A tu ve Vídni přikročil císař k vyplnění slibu, jež byl Vladislav učinil. Dne 10. června totiž byla veliká slavnost ve chrámě sv. Štěpána, císař Bedřich III. propůjčil Vladislavovi, co králi Českému, dávno toužebně žádané regalie, totiž odevzdal mu korouhve na znamení jeho důstojenství co kurfürsta a arcibiskupa svatě Římské říše, a vrchprávní nade všemi manstvími, kteréž králové Čestí drželi od Německé říše. Tu bylo radováněk, hodův, her rytířských a všelikých kratochvílí po několik dní; císař a král činili sobě vzájemně a jiným osobám znamenitějším bojně dary, a jmenovitě král Vladislav plnými rukama sypal peníze, jež byla celá Česká země jemu na tu výpravu v daních poskytla. Císař Bedřich odsloužíval se nejraději milostmi, které ho ničeho nestály, a rozmnožil 24. června 1477 erby měst Pražských novými císařskými ozdobami za platné služby, kteréž prý jemu Praha byla prokázala. Pak to šlo do války proti neposlušným rakouským pánům, kteří požívali ochrany Uherského krále Matiaše. Část vojska českého vypravila se do Uher k Šoproni, král Vladislav sám vytáhl do tábora před hrad Ebersdorf vždy ještě nedobytý. Nevedlo se tu dobře, Čechové mnoho lidu ztratili. Ani král Vladislav ani císař Bedřich neměli, čím by vojska svá platili, byl nedostatek potravy a píce. Větší díl českých bojovníkův opustil

svého krále, a všelikými cestami do vlasti se vracel, jiní z nouze lidem brali a násilí činili, čímž obecný lid proti sobě pobouřili; mnozí k nepřátelům přešli, kdež aspoň správněji žold se vyplácel. Naposled nezůstalo prý u Vladislava než asi tisíc jezdcův a dva tisíce pěších. Tu se po táboře najednou 18. července roznesla zpráva, že se blíží veliké uherské vojsko k osvobození Ebersdorfu: Čechové i Rakušané honem vyzdvihli tábor a obrátili se k Vídni.

Mezi tím byly nastaly císaři Bedřichovi velké nesnáze o vypravení arciknížete Maximiliana ku svatbě s Marií Burgundskou. Nebylo totiž odkud vzít peněz, aby se arcikníže ku svatbě s nejbohatší nevěstou v Evropě mohl slušně vystrojiti. Již v té věci stálo všechno na vahách, když tu se nabídl Ostřihomský arcibiskup, Jan Bekensloer, že císaři půjčí 100.000 dukátův. Tento arcibiskup totiž nalezal se právě od roku ve Vídni požívaje ochrany od císaře Bedřicha; byl totiž jako jeho předchůdce Jan Vítěz u krále Matiaše v nemilost upadl. Tak mohl se arcikníže Maximilian na začátku července za Rýn vypravit, a slavil potom skutečně svatbu s Marií Burgundskou v městě Gentu dne 19. srpna 1477.

Král Vladislav přijel od Ebersdorfu do Vídně nemaje téměř, čím by sám své potřeby zaplatil; císař Bedřich mu domlouval, aby se svým lidem zůstal a jeho bránil, Vladislav zas naň dotíral, aby vojsku řádně platil, a tím se dostali oba panovníci do sebe; dva dni se hádali a důtky sobě dávali slovy často přfkrými a nešetnými, až se král Vladislav se svými zdvihl, a 21. července Vídeň opustil. Když Čechové po mostě přes Dunaj táhli, vyskočil na ně rakouský lid, ne bez vědomí a svolení císařova, i obořiv se u velikém množství na jejich vozy, zlodějův jim nadával, a z jejich věcí bral sobě cokoli se líbilo mu považovati za věc kradenou. Čechové takto přepadení nebyli dosti silni, opřít se tomu, ale ulehčovali sobě nadávkou židovství jak Vídeňákům vůbec tak i císaři zvlášť. Král Vladislav neslavně do Čech se vracel, a překročiv české hranice ve vši tichosti propustil ostatek lidu branného, který dotud při něm byl vytrval, a dne 31. července 1477 v průvodu jen asi 150 jezdcův bez hluku a slávy do Prahy přijel. Zdali by se cos takového bylo státi mohlo za krále Jiřího?

Nová válka s Matiašem Uherským.

1477 červenec — prosinec.

Král Matiaš, dostav o tom zprávu, kterak císař Bedřich králi Vladislavovi ve Vídni královské regalie propůjčil, tak se na to roz-
zúřil, že již o dva dni později po oné slavnosti císaři válku vypověděl. Svému nejvyššímu hejtmanu v Čechách, panu Bohuslavovi ze Švamberka kázal vypověditi příměří v Čechách, sám pak sebral z Uher vojsko ohromné a s ním na počátku srpna 1477 do Rakous vpadl. Tak byl jist svým vítězstvím, že vzal s sebou do pole i matku i mladou manželku svou, ježto se u veliké nádheře v pozlacených kočářích vozily s ním od tábora k táboru. Přitáhl k rakouskému městu Heimburku, a k žádosti své manželky, která si přála viděti dobývání hradeb, dal to město obklíčiti a hnáti k němu útokem. Však byl ten útok třikrát opakován a rakouská posádka pokaždé udatně jej odrazila. Matiaš byl rozdrážděn, a se všemi ostatními městy a hrady méně silnými kázal tím ukrutněji nakládati. Brzo se zmocnil vši krajiny mezi Vídní a Novým Městem, a všude dával si slibovati poddanství dědičné. Dne 14. srpna obehnal Vídeň po vodě a po suše, ta se však ubránila jakož i Křemže a hrad Lachsenburk. Konečně se Matiaš usadil v Korneuburce.

Mezi tím umluven byl v České koruně sjezd do města Broumova ke dni 10. srpna zvlášť prostředkováním knížete Jindřicha Minsterberského. Slezáci i Lužičané nasyceni jsouce násilnickou vládou Uherského krále, byli by rádi trvalý pokoj uzavřeli; když pak se nemohli cele přikázati k poslušnosti králi Vladislavovi, obnovili aspoň pokoj až do sv. Jiří roku příštího.

Král Vladislav dne 1. září nařizoval zase po celé zemi válečnou hotovost proti Matiašovi, a císař ve své nouzi opět volal Vladislava i jeho otce Kazimíra, aby mu přišli na pomoc. Matiašovi pomáhala také církev Římská. Papežův legát v Uhřích hned po propůjčení regalií Vladislavovi ohlásil klatbu nade všemi nevěřícími i věřícími, kteří ne hned Matiaše uznávali za krále Českého; později také i Vladislava i krále Kazimíra pro jejich odpor proti Matiašovi do církevní klatby dal, což i horliví katolíci uznávali za drzost šílenou. Papež Sixtus IV. zas ohlásil, že propůjčení regalií Vladislavovi, kteréž se stalo 10. června

ve Vídni, jest skutek neplatný, jako by byl Bedřich III. co císař k tomu ani práva neměl.

Císař Bedřich jsa v Rakousích od Matiaše do největších úzkostí vehnán, svolil konečně 10. listopadu 1477 k příměří, aby se mohlo o pokoji jednati. Král Matiaš výminky pokoje diktoval, císař je přijal, a tak stalo se dne 2. prosince 1477 v rakouském městě Gmundu, že císař Bedřich III. písemně všemu světu ohlásil, že práva království Českého v říši Německé, dříve Vladislavovi propůjčené, nyní králi Matiašovi se propůjčují a všem poddaným koruny České že se nařizuje, aby Matiaše a ne Vladislava co pravého krále byli poslušni. Taková byla nestatečnost císaře Bedřicha III.!

Jindřich Roubík z Hlavatec. Racek Kocovský.
Pan Bohuslav ze Švamberka.

1477 — 1478 — duben.

První dva z nadřečených válečníkův českých byli původně pouzí panošové, ale ne-skrocenou myslí a odvážlivostí povznegli se mezi zámožnější rytíře v zemi České. Ani jeden ani druhý nedával se vésti citem vlasteneckým, nýbrž oba jen svého zisku si hleděli. Jindřich Roubík z Hlavatec, o němž již výše zmínka byla činěna, zůstával věren králi Jiřímu v posledních pohnutých letech panování jeho, proto že si z toho lepšího zisku sliboval. I vyplnilo se, čeho si přál; dobyl na panu Janovi z Rosenberka r. 1469 města Netolic, a král Jiří mu toho města dopřál, že ho mohl držeti zápisem královským. Odtud pak škodil pánům strany Matiašovy, co jen mohl, a hojných kořistí od nich nabýval. Toho mu ještě nebylo dost, a král Jiří musel mu nad to ještě hojný žold platiti. Když král umřel, nemohli Roubíkovi ani královna Johanna ani královští synové toho žoldu dále vypláceti, a on se zdvihl i zmocnil se v červnu 1471 náhlým útokem hradu Hluboké u Budějovic, královně Johanně zapsaného, tak že si ho musela potom královna od Roubíka vyplatiti. Roku 1475 počal činiti své loupežné vpády do Rakous ve společnosti pana Bohuslava ze Švamberka, a tu přešel v službu Matiaše Uherského, který doufal skrze něho v Čechách velikých prospěchův nabyti a svou milostí jej dařil. Nyní měl v srpnu toho roku 1477 vypraviti se z Uher do Čech pod vůdcem Janem Zeleným, aby

opět Kolín k ruce krále Matiašově obsadil, ale tu sešel Roubík náhlou smrtí učiniv krále Matiaše poručníkem rodiny i statku svého. Tím se dostaly také Netolice v moc krále Matiaše. Pan Bohuslav ze Švamberka co vladař domu Rosenberského žádal krále Matiaše, aby Netolice jeho schovancům co jejich dědictví navrátil; král toho odepřel a na pana Bohuslava zanevřel. Rovněž jako Roubík byl Racek Kocovský, pán na Horažďovicích, člověk svévolný, bojechtivý a opovážlivý, mravů drsných a pln divoké ráznosti. Přiznával se s počátku také ku straně krále Vladislava maje při tom též jakési dorozumění s Matiašem Uherským. Po smrti krále Jiřího držel panství Konopištské kníže Hynek Minsterberský; a když ten potom k Matiašovi přestoupil, ustanovil na Konopištsku milého Racka Kocovského za hejtmana. Avšak kdekoli měl co poroučeti, tu nebylo sousedům možná, s ním vydržeti; všude a bez přestání zdvihaly se žaloby proti němu, a zemský soud měl s ním nekonečné zaměstnání. Proti všem, kdož doma i v cizině protivili se jeho žádostem, podnikal hluché a kruté jízdy, roku 1475 proti vojvodovi Albrechtovi Bavorskému opravdivou válku zdvihl, maje po boku svém vždy drahý počet panošův. Také proti Budějovickým několikráte do pole vytáhl, proto že přijali k sobě úředníka jeho, který prý mu řádných účtův nesložil. Konečně stal se celé zemi tak obtížným, že proti němu s volí krále Vladislava od pánův obojí strany a vedením pana Bohuslava ze Švamberka válka byla zdvižena. Veliký počet bojovného lidu panského oblehl dne 10. listopadu 1477 město jeho Horažďovice; sdělali hned bašty okolo města a opletli je celé, nemíníce ustati, pokud by ho nedobyli. Toto obležení Horažďovic celý rok trvalo. Vyšlo potom na jevo, že vlastně král Matiaš byl původcem výtržného chování Rackova, a že pan Bohuslav ze Švamberka, Matiašův nejvyšší hejtman v Čechách, jednal vlastně proti úmyslům toho krále.

Matiašovi Uherskému se totiž o to jednalo, pomocí knížete Hynka Minsterberského a Racka Kocovského několika více hradův a měst v Čechách se zmocniti a v zemi opět krvavý zmatek způsobiti, aby si takto celý národ k poddanosti své připravil. Šel i na pana Bohuslava ze Švamberka rozličnými přychytrostmi a podvody, aby k té zradě povolil a některého hradu jemu postoupil. Snad by se ani pan Zdeněk ze Šternberka k takové lotrovské službě nebyl propůjčil, jak by to byl mohl udělati mravně přísný pan Bohuslav, který

i jinak neukazoval se ochotným k záhubě vlasti své. Píšeť o něm jistý Františkán bosák, že byl muž slušně zrostlý, kostnatý, širokých plecí a ramenou, prsou vysazených a silných, v oblíčeji přísný, vzezření hrozného, vlasův šedivých, v řeči skrovný avšak pravdomluvný, v slibu věrný a zdržlivý, dobrým milostivý ale zlým hrozný a mstitelný, v odění statečný a vítězství žádostivý; mnohým byl strašný a hrozný, a zvláště Němcům a kacířům, na které byl prý pravé kladivo (jak se tomu mnichu, co to psal, zdálo).

Muž takové opravdovosti a neoblomné přimosti nehodil se Matiašovi Uherskému, který sám cnosti neznal, a brzo v tom se pestihl, že se ve Švamberkovi zmýlil čině ho svým nejvyšším hejtmánem po panu Zdeňkovi. Proto neměl nyní nic pilnějšího, nežli jak by se takového nepohodlného služebníka zprostil. Jsa ještě sídlem v Korneuburce vypravil král Matiaš k němu mladého pána Jaroslava z Bozkovic, jehož již od několika let co politického jednatele v rozličných záležitostech užíval. Nařídil mu, aby se osoby pana Bohuslava ze Švamberka zmocnil a jeho v moc jeho uvedl. Pan Jaroslav z Bozkovic přijel dne 27. ledna 1478 do Budějovic s dosti velkým houfem branného lidu uherského; pravilo se, že vede lid ten k rozmnožení posádek v Budějovicích a v Plzni, a nikomu to nebylo nápadné. Z Budějovic poslal pan Jaroslav listy od krále a od sebe na Zvikov, kterými žádán jest pan Bohuslav ze Švamberka, velmi pilně, aby do Budějovic přijel ve zvláštních prý královských potřebách.

Pan Bohuslav nemeškal, a dojel do Budějovic 30. ledna pod večer; avšak sotva do města vkročil zajat byl ve vši tichosti jako zločinec, dříve nežli Jaroslava z Bozkovic uviděl. Byl totiž v Budějovicích rytíř Jan Planknar z Kinšperka, krále Matiašův hejtmán Budějovický a Plzeňský, a ten provedl pohoršlivý ten skutek s větší obezřelostí nežli šlechtností. Nazejtří vzli pana Švamberka do Jindřichova Hradce; však když přišli do městečka Veselí, strhli tamní obyvatelé spolu se žoldnéři pánův z Rosenberka mosty v Mezi mostí, any právě Lužnice a Nečarka rozvodněny byly, a zároveň se na málo četný průvod pana Švamberka obořivše, pobili a zjímali několik, a ostatní přinutili, že se do Budějovic vrátí musili, vezouce ovšem vězně svého s sebou. Teprve v úterý masopustní, 3. února, na úsvitě vyvezen jest pan Švamberk po druhé avšak se silnějším průvodem, neboť měl král

Matiaš tehdy přes 900 žoldnéřův v Budějovicích, a tu přivezen přes Jindřichův Hradec do Znojma, potom do Brna, kdež některý čas na hradě Špilberce zavřen byl.

Zajetí pana Bohuslava ze Švamberka způsobilo v celém království ve všech vrstvách národu a bez rozdílu stran náramné pohnutí myslí, neboť netoliko u svých poddaných, ale u všech hojně lásky a úcty požíval. Nejživěji byli jeho nejbližší přátelé dojati, jeho rázný syn, Hynek ze Švamberka, který se hned místo otce uvázal ve vládařství domu Rosenberského, a jeho strýc Jan ze Švamberka, mistr řádu Johanitského v Strakoniciích. Ti hned počali vyjednávati s králem Vladislavem a uzavřeli s ním již 27. února konečný pokoj.

Pan Zdislav ze Šternberka, páně Zdeňkův třetí syn, velel té doby při obležení Horažďovic. Dle rozkazu od krále Matiaše došlého měl hned od oblehání ustati. On ale ne učinil toho, nýbrž zůstal a nad to i všechny Budějovické, kteří s ním u Horažďovic leželi, jakožto spoluvinníky krále Matiaše zajal a slibem zavázal. Mluvílo se, že celá panská jednota hodlala již odstoupiti od krále Matiaše a poslušnost krále Vladislava podniknouti; toliko obě města Plzeň a Budějovice, potom pan Jindřich z Hradce mínili dále při Matiašovi setrvati. Když se to, co se děje, k zajatému panu Bohuslavovi ze Švamberka na Špilberk doneslo, nechtěl tomu, aby jeho jednotníci něco tak rozhodného počínali, nýbrž dává jim podtají ze svého vězení naučení, aby osadíce dobře hrady a tvrze své, nikoho do nich nepouštěli a tiše se drželi, nařizoval, aby nikde války nepočínali aniž co měnili ve stavu věcí, za jeho pak vysvobození aby ani groše nepodávali.

Král Matiaš poručil pana Švamberka přivezti ve vazbě k sobě do Budína v Uhřích, kdež 21. dubna jednání s ním počalo. Divné vymyšlené viny na něm nalezáno, že prý králi do 40.000 dukátův škody způsobil, a měl proto býti před soud pánův uherských a neapolitarských, kteří právě při královně byli, postaven. Pan Bohuslav ze Švamberka však hrdě osvědčoval, on že co český pán k soudu cizích pánův nepostaví se, žádaje za to, aby postaven byl před české a moravské pány ovšem strany Matiašovy. Bylo tedy po soudu, a král dal pana Švamberka zavezti na hrad Diošgyör v Boršodské stolici, kdež chován co vězeň slušně sice ale pod přísným dozorem.

Smlouva o pokoj v Brně. Porážka Čechů u Plzně.

1478 březen — duben.

Zdá se, že král Matiaš již od roku 1470 pustil od naděje, že sobě celý národ Český podmaní; nyní vida, kterak se v české koruně opět nedůvěra a nevole mezi ním a českými pány zmáhá, počal o tom přemýšlet, kterak by se o českou korunu s druhou stranou konečně urovnal. K tomu jej doháněla okolnost, že mu nedobyté královské město Hradiště na Moravě velké překážky činilo ve spojení Uher s českými zeměmi, pak že ani město Kolín nad Labem lidem svým obsadit nemůže. Proto svolil k usilování pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, hejtmana Moravského, aby se jednání o pokoj před třemi lety ve Vratislavi opuštěné, zase obnovilo v Brně. I král Vladislav k tomu svolil, dav panu Ctiborovi neobmezené plnomocenství, aby prostředkování pokoje vzal na sebe, jelikož požívaje u obou stran veliké vážnosti, nejlépe se k tomu hodil. Sjeli se tedy zřízení k tomu pánové s obou stran v Brně; 15. března 1478 na květnou neděli jednání počalo, a v sobotu po velikonoci, 28. března, se šťastně skončilo. Matiaš měl napotom držeti Moravu, Slezsko a Lužice v zápisu od koruny České, až když by se ty země sumou 400.000 dukátův vyplatily, — to byl hlavní obsah uzavřené smlouvy. Tři z plnomocníků obou králův, biskup Tas Olomoucký, kníže Jindřich a Beneš z Veitmile, vypravili se hned z Brna ku králi Matiašovi do Uher; jiní tři, Jan Filipec, biskup Váradský, kníže Hynek a Štěpán Zapolský do Čech ku králi Vladislavovi, aby od nich přijali osobní sliby pro stvrzení Brněnské smlouvy. Vladislav byl právě v Kutné Hoře. Dotčení pánové přijeli tam k němu dne 1. dubna, a on jim slavným rukou dáním učinil slib královský, jak si ho byli přáli. Potom jeli od krále do Prahy. Praha je uvítala co posly míru s velikou slavností a úctou. Radost byla všeobecná a veliká. I v Slezsku a v Lužicích všude zpívali Tedeum, v každém kostele konaly se slavné průvody na poděkování Bohu, že konečně mír nastane. Ve Vratislavi a Svídnici vypalovali také strojené ohně a častovali chudé při všeobecném plesání. I také hned činěny jsou všude přípravy ku splacení zástavné sumy, aby lidé všude osvobodili se od panství Matiašova, jehožto krutosti se již dávno byli nabažili.

Avšak nastojte! stalo se zároveň něco, co zas všechnu naději na pokoj pochovalo. Král Vladislav totiž vypravil ještě před ajezdem Brněnským asi čtyry — pět tisíc vojska do Plzeňska, větším dílem branný lid z českých měst, aby překazili, kdyby Matiašova posádka v Plzni chtěla něco podniknouti ku prospěchu Racka Kocovského v Horažďovicích oblehnoutého. Pan Burian z Gutšteina vedl to vojsko královské, a divná věc, že král Vladislav právě tomu pánu tak důležité velení svěřil, kdežto měl jiných statečnějších a opatrnějších vůdcův po ruce. Toto české vojsko leželo dne 28. března 1478 někde u Chotěšova tábořem, a vytrhlo se asi 400 bojovníkův do okolí na picování. A tu Jan Planknar z Kinšperka, hejtman Matiašovy posádky v Plzni, učinil těm picovníkům zálohu, zaskočil je a bez mála všechny je pobil aneb zajal. Když to v českém táboře zvěděli, tu hned pan Burian z Gutšteina svým ku pomoci proti Uhrům táhl, ale bylo již pozdě a nebylo pořádku v jeho vojstě; proto také jak mile s nepřátely se srazil, i on dokonale jest poražen, tak že do 400 mrtvých a do 800 zajatých ztratil. Mnozí také v rybnících byli ztopeni; mezi zajatými zas byly prý čtyry osoby stavu panského a 16 osob stavu rytířského. Tuto porážku počítali sobě Čechové ode dne porážky u Lipan za nejrozhodnější a nejbolestnější, — a stala se právě téhož dne 28. března, když v Brně smlouva pokoje uzavřena byla. Katolíci vyhlašovali tu bitvu za vítězné ukončení více než půlstoletého boje křesťanův s kacíři, a nic je nemátla v jejich mínění okolnost, že hlava poražených, pan Burian z Gutšteina, byl právě jeden z nejrozhodnějších katolíkův. Nebyl to boj Husitův proti katolíkům, ale boj krále Českého proti moci vetřelého krále Uherského. Zpráva o uzavřeném míru Brněnském zastavila všechno další nepřátelství, a rytíř Planknar větší díl zajatých z českého vojska na svobodu propustil.

Král Matiaš dostal v Budíně dvě zprávy najednou. jednu o uzavřené smlouvě Brněnské, druhou o vítězství Planknarově v Čechách. Nyní se mu najednou co okamžitému vítězi znechutila smlouva o míru, zamítnul ji a hněval se na své plnomocníky, zvláště na oba biskupy, Olomouckého a Váradského, že prý překročili meze naučení jim daného. Když se v Slezsku o tom dověděli, že Matiaš výminky míru nechce přijmouti, vážil i sám staříčkový biskup Vratislavský, Rudolf z Rüdeshheimu, cestu do dalekého Budína, aby Matiaše pohnul, by

nedal zmařiti naděje národův na žádoucí pokoj. S hněvem obořil se Matiaš na biskupa rka, že dobře ví, kterak prý Vratislavští již nelibě nesou panování jeho, a žeby se již rádi pod jiného pána dostali; však že on není ten, jenž by se lehce odříkal práva mnohými oběťmi nabytého, aniž že by mu to slušelo učiniti tak bez zvláštního svolení otce svatého. S nepořízenou musel se biskup Rudolf do Vratislavi vrátiti, a rytíř Planknar dostal od krále Matiaše milostivý česky psaný list, daný v Budíně 21. dubna 1478, kterým jemu slibuje peníze poslati na najímání většho počtu bojovníkův pěších, a že mu pošle 500 husarův, kterých již pohotově má; aby pak od Horažďovic jak nejdůrazněji sehnal obléhatele toho města, Racka Kocovského aby osvobodil a to o město v moci své pojistil. Planknar nemeškal, podle vůle krále Matiaše se zachoval, povstal v celém Plzeňsku nový válečný hřmot; uherští žoldnéři obořili se především na statky tří katolických pánův, králi Vladislavovi věrných, Buriana z Gutšteina, Beneše Libšteinského z Kolovrat a Viléma z Riesenberka a z Rabí. Však jiní katoličtí pánové strany Matiašovy, chtějí míti pokoj, Planknarovi nepomáhali, a tak celý jeho válečný podnik obrátil se v pouhé zhářství a loupežnictví; o osvození Horažďovic nemesl se pak ani pokusiti.

Tento Jan Planknar čili Plankner z Kinšperka pocházel z rodu ovšem německého, avšak již ve 14. století v Loketsku osedlého a češtině přivyklého, neboť tehdaž byl jednací jazyk mezi dvory českým, uherským a polským vedle jazyka latinského vesměs český.

Zbouření kališníkův a jejich sněm v kolleji Karlově.

1478 duben — srpen.

Dva z těch tří poslů ze sjezdu Brněnského do Čech přišlých, Jan Filipec, biskup Váradský, a Štěpán Zápolský, pobývše několik dní v Praze, slyšeli o zázracích, které se dějí při nově zřízené kapli čtrnácti svatých pomocníkův v kostele mnichův Františkánův u Kadaně od Mikuláše Hasišteinského z Lobkovic a od obce Kadaňské nedávno založených. Ustanovili se na tom, že k tomu místu pobožnou pouť vykonají. Když se pak zase z té pouti do Prahy vrátili, po-

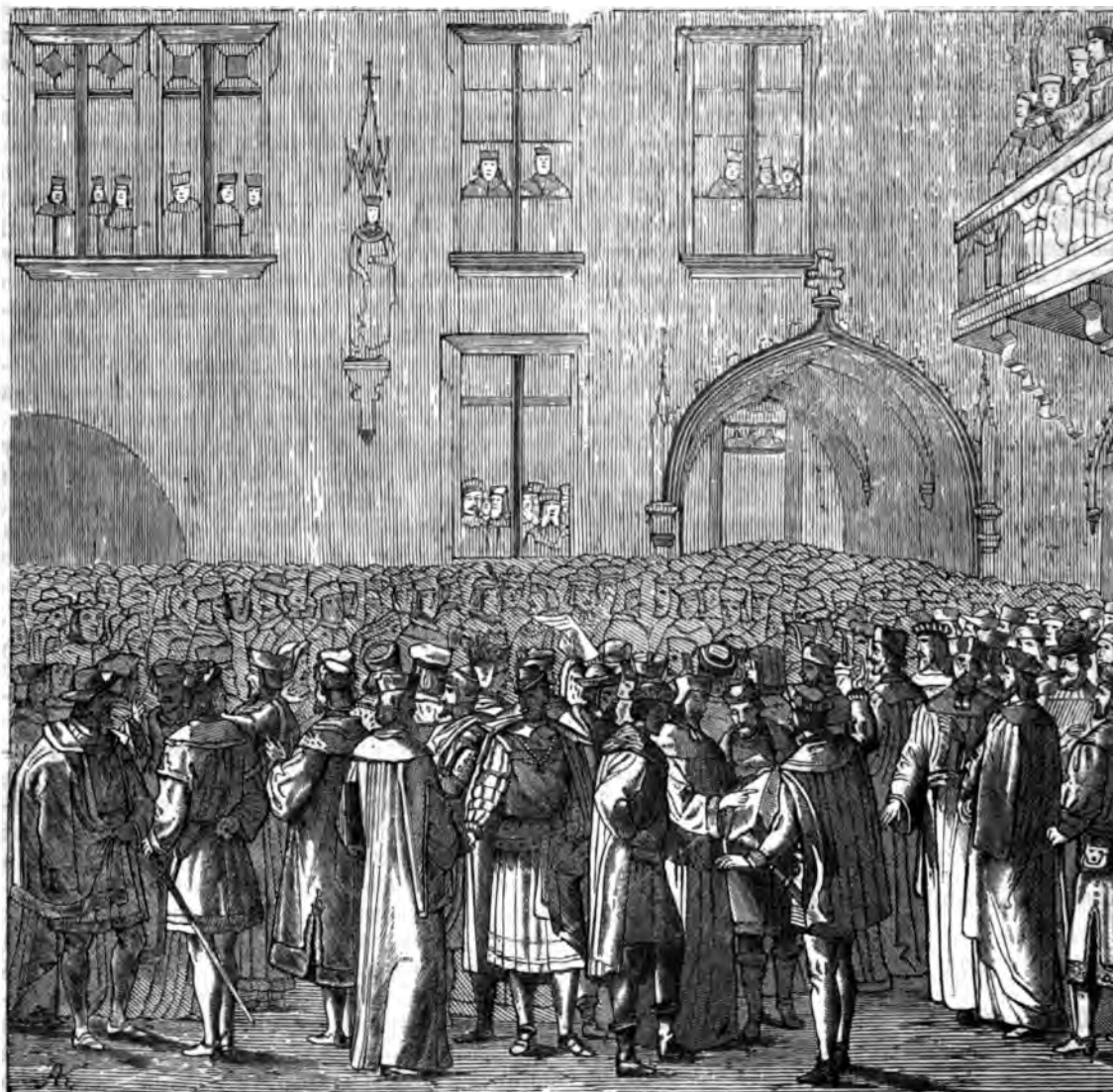
hádal se tu biskup Jan Filipec s mistry a kněžími Pražskými o svátosti oltářní, a pohanil zvláště rozdávaní její dítkám a jiné kališnické řády. Byltě ten Jan Filipec rozený Moravan z Prostějova, v mládí svém sám husita, muž velmi památný, o kterém ještě často bude nám mluvit. Obecný lid Pražský dověděl se o tom, kterak ten biskup o kališnictví smýšlí a proti němu vystupuje, počal se velmi kvasiti. Tu se slavilo nějaké veřejné processí, při kterém kněz pod obojí v rukou oltářní svátost nesl. Uherská čeleď Filipcova i Zápolského divajíc se na ten průvod nechtěla před svátostí kleknouti a poutu učiniti. Tu se nabádáním jiných kněží kališníkův lid najednou zbouřil, a byl by hned na místě všecky Uhry pobil. Třetí posel s nadřečenými do Prahy přišlý byl kníže Hynek Minsterberský; ten dověděl se o tom, co se děje, hned s měšťany Novoměstskými na Staré město Uhrům k ochraně přichváta a tím krveprolití zamezil. Král Vladislav vždy ještě na Kutné Hoře dvorem jsa tou bouří v Praze nad míru se popudil. Uražené posly hned k sobě pozval, řečmi a dary chlácholil, a všecky kněží, kteří k té bouři podnět dali, uvězniti kázal. Bylo to ponejprv, že král Vladislav nějakou osobní ráznost na sobě ukázal. On ale již před tím také jednoho kněze kališníka v Kutné Hoře, mistra Martina, pro bouřlivá kázání dal z města vyhnati, a když se proto obec proti konšelům pozdvihla, dal původce toho pozdvížení, mezi nimi také některé přední měšťany, uvězniti a potom navždy z města vypověditi.

To veškerý národ Český, pokud ještě z kalicha pil, náramně pobouřilo: města Zatec, Louny, Slaně, Nymburk, Králové Hradec, Tábor, Beroun a jiná počala se mezi sebou raditi, kterak by hrozící zlé zameziti a krále ku splnění slibů a závazkův, jež vzhledem k náboženství dal, donutiti mohly. Jest pravda, že navzdor vydanému zákonu hanění a kacířování kališníkův se strany katolické nepřestávalo; také toho nelze zapírat, že výstupky se strany kališníkův mnohem přísněji vyšetřovány a trestány bývaly, nežli cokoliv si katolická strana proti kališníkům nepravého dovolovala. Byly tedy v celé zemi veliké třenice, tak že se přední pánové strany kališnické viděli pohnuty, prostředkovati mezi králem a národem. Kališníci žádali, aby se sešel sněm pouze kališnických stavů k urovnání zmatených poměrů kališnické církve; král jim toho odpřítí nemohl, když se mu zaručili, že se na tom sněmě nic proti právům královským, nic

na ujmu jeho cti a důstojenství jednati nebude.

I rozepsán jest sněm takový od tří nejvyšších úředníků zemských, kteří byli kališníci, Jana Jence z Janovic, nejvyššího purkhrabí, Jana Tovačovského z Cim-

burka na Boleslavi, nejvyššího sudí, a Samuele ze Hrádku a Valečova, podkomořího, na den sv. Vavřince, 10. srpna 1478 do koleje Karlovy do Prahy. I sešlo se takové množství sněmovníků, že žádná síň v koleji pojmouti jich nemohla, a že se dole ve dvoře

Sněm kališnických stavů ve dvoře Karlovy koleje na Starém městě Pražském 11. srpna 1478.

(83)

pod širým nebem sněmovati muselo. A i tu netoliko celé prostranství dvoru, ale i všechny blízké pavláče, chodby, okna a síně prý jako natlačeny byly. Král Vladislav prý se tomu nemálo divil, že se mu v nejpilnějších jeho

potřebách nikdy tolik sněmovníků nesešlo, jako se tuto stalo. Sněmování počalo dne 11. srpna. Napřed byly slavné služby Boží, potom vítání a děkování; konečně počalo se jednati. Místři a kněží vykládali příčiny tohoto

ádného svolání, doličující nesnesitelný jakém se octlo postavení všech věrných, kteří přijímají oltářní svátost pod způsobem. Trvaly tyto přednášky několik čteny a obšírně vykládány jsou všechny y jak se sborem Basilejským tak s cí-Sigmuntem, jež vesměs kompaktata se sedm takových původních listin poslal mu kníže Jindřich Minsterberský, se bezpochyby na hradě Litickém cho-iných osm předložili Pražané. Také četl papeže Evgenia IV., kterým dotčené y schvaloval. Z toho ze všeho dokazo-jest především nešlechtnost těch, kteří távali Čechův viniti z kacířství, potom io na kanovníky, mnichy a kněží od-jak vůbec, tak i zvláště na ty, kteří dříve kališníky odpadli od kalicha a e zřivějšími nepřáteli nad jiné. Dále ány jsou fary a kostely v Praze i po ě, kdež ještě za císaře Sigmunta oltářní pod obojí se rozdávala, odkudž pak pod obojí buď úklady buď hrozbami a odstranění byli. Také přednešeny jsou na to, kterak svěcení kališnických zá-a kněžství ode tří let dokonce všude no bylo. Dříve tito zázkové jenom na některých málo místech s velikými i a náklady toho kněžství docházeti avšak papež prý již posledního biskupa kterýž české žáky pod obojí světití se hal. Konečně stýskáno si na to, že se ní o uvedení arcibiskupa do země podle ktat již ovšem mnoho mluvilo a slibovalo, v tom ani prospěchu ani opravdovosti iděti. A když tak vypravující sobě ve-co kdo kormútlivého v srdci svém no-bě byli odlehčili, zazpíval si kdosi ve ždění píseň: „Věrní křesťané“, kterážto ovšem byla husitská a pro katolickou urážlivá. Dávno byla proto zakázána eřejnosti neslýchána; avšak shromáždění tu chvilí tak rozhorleno, že zpěvák ne-nebyl okřiknut, nýbrž jeden po druhém i hlas svůj připojil, až konečně celý lučně se rozzpíval, a řečenou píseň až ce velikými hlasy dozpíval. Světští pá-mu sněmu přítomní, kteří se byli králi avovi zaručili, že sněm pokojný průchod ide, počali nyní sami mluvíti, že sice i tuto prvé přednešené jsou podstatné vedlivé, a že nutné opravy požadují, že řádné rokování o nich stává se ne-na, když se sněm tak hlučně bude cho-navrhli tedy, aby jakož se při všech

valných sněmích děje, vyvolen byl výbor dů-věrníkův, který by měl moc raditi se a o po-třebných věcech uzavírat. Stalo se utišení, výbor byl zvolen a konečně všickni sněmovníci sobě vespolek se zapsali, „kdoby je od pravdy boží chtěl tisknouti, aby sobě pomáhali hrdly a statky, pokud jich stávati bude“. I zdvihli se všickni sněmovníci a vyšli z koleje Karlovy; na ulici bylo nepřehledných davů lidstva, kteří je vesměs vyprovázeli, když ulicemi se ubírali vesele zpívající, mistři a kněží, do Králova dvora. Král Vladislav je k sobě připustil, a tu postavivše se před králem pravili jemu o těch věcech, o arcibiskupovi i o všem co na pomezí slíbil, nežli co král na českou půdu vstoupil, aby k tomu bez prodlévání se při-činil a jim na to odpověď dáti ráčil. Král Vladislav slíbil jim dáti odpověď, až svou radu při sobě míti bude. A tak se potom ti sně-movníci zase rozejeli, a jenom výbor od nich zvolený v Praze pohromadě zůstal, aby vy-plnil, co mu bylo uloženo.

Nejdůležitější, co ten výbor uradil a co i napotom v stále platnosti zůstalo, bylo zří-zení konsistoře pod obojí čili dolejší; tak se jí totiž napotom říkalo pro rozdíl od konsistoře katolické strany, která na Pražském hradě své sídlo měla. Administrátorem kališ-nického kněžstva byl toho času právě mistr Václav Koranda, však kterakým způsobem dosud ústřední správa kališnických kněží byla zřízena, téměř nic není vědomo. Nyní zřízeno jest dvanácte osob, čtyry světské a osm kněží, pod kteréž napotom všickni kališniční kněží mají slušeti a jich poslušni býti; v měsíci září toho roku pak všude po krajích ustanoveni byli venkovští děkanové, kteří k té konsistoci v Praze měli zření míti a kterým ostatní ka-lišnické kněžstvo podřízeno býti má.

Jednota českých bratří se rozšiřuje.

1471 — 1478.

Poněvadž konečně na onom kališnickém sněmě také stížnosti na to se vedly, že se v lůně národu rozmanité bludné sekty líhnou a od kališnické církve se odtrhují, nemohlo jinak býti, než že se hlavně proti mladé ale mocně se zmáhající sektě českých bratří brojilo. Výbor z toho sněmu zřízený vzal tedy otázku o českých bratřích také ve zvláštní úvahu.

O těchto českých bratřích musíme zde donáškou toto podotknouti. Známo, že

nebožtík král Jiří to za svou povinnost pokládal, netrpěti a vyplniti všecko kacífství v zemi, a že z té příčiny původce a starší jednoty bratrské r. 1468 zjímati a po všelikých královských bradech rozsázeti a uvězniti dal. Také jsme se na svém místě zmínili, kterak král Vladislav v den své korunovace r. 1471 všecky královské vězně ze žalářův propustiti kázal. Této milosti dostalo se také uvězněným českým bratřím, kteří nyní získavše zase svobody tím méně se ostýchali, šířiti slovo Boží dle svého smyslu, čím více se jim vysoce postavených příznivcův dostávalo.

Roku 1473 dovolili Pražští mistři (vesměs kališníci), aby bratři směli do Prahy přijíti, s těmi mistry o náboženství porozprávěti a nějak své smýšlení ospravedlniti. Mistři totiž a všickni vzdělanější lidé velmi pohrdali bratřimi, spatřující v nich jen lidi sprosté a nevzdělané, kteří se opovažují, zvláštní náboženství sobě dělati. Ve jménu bratří přišli do Prahy kněz Michal a bratr Jeronym. Byly dvě hlavní otázky, na které odpovídati měli, totiž 1. je-li přítomen Kristus v bytosti své ve svátosti oltářní? a 2. v čem se vlastně spasení duše zakládá? Na první otázku odpověděli vyslancové bratří, že není, na druhou se vyjádřili, že se spasení duše hlavně na cnostném životě zakládá. Pražští mistři marně se snažili, poučiti je, a rozepsali potom po Čechách a po Moravě listy, že bratři jsou nenapravitelní, že jejich víra jest neurčitá, sama v sobě nedokonalá, že se nesrovnává s hlavním účelem církve, že jejich kněží jsou sprostí řemeslníci a rolníci.

V tom samém čase, totiž roku 1473 dne 13. srpna, umřel bratr Řehoř, zakladatel jednoty bratrské, a byl v Brandýse nad Orlicí pry ve včelnici pochován. Před samou smrtí sepsal ještě traktát o snášení všelikého utrpení. Žádal v něm, že se má každý cvičiti v bezvýminečné trpělivosti a nezvratném poslušenství pod kteroukoliv vrchností. Sám ani té nejmenší ctižádosti na sobě neukazoval, k žádné důstojnosti voliti se nedal, a přece všecko své smýšlení a duševní snažení jen ku prospěchu jednoty obracel; písmem a slovem pravidla a zásady jednoty vykládal a proti odpůrcům hájil. Všechno jeho konání vycházelo z mysli pevné a vírou nadšené; když se byl na něčem pevně ustanovil, nikdo ho více z toho nesvedl. Od něho pochází celé prvotní ústrojí jednoty; volený biskup jednotu řídil maje užší radu k ruce, kterou dle potřeby a libosti obnovovati mohl. Nejvyšší moc však

provodovala synoda, která byla v jednotě tím, čím byly v katolické církvi sněmy kostelní. Žádný bratr nesměl uveřejniti spis nějaký, pokud synoda k tomu nedala povolení a jméno své; všechny věci týkající se víry a kázně rozhodovaly jenom synody, a bratři bezvýminečně jim se podrobovali. Bratr Řehoř asi vysokého věku dosáhl, neboť nazývali ho v jednotě svým patriarchou a arciočcem, čím v skutku byl. Nicméně jeho nauka o trpném poslušenství, o podrobování se pod světskou vrchnost a jiné články byly tak bez míry přísné, že se v plné platnosti dlouho udržeti nemohly; a skutečně stalo se, že jedenadvacet let po jeho smrti jeho spisy a mnohé jeho články jakožto přepjaté nálezem synody zavrženy býti musely. Zajisté byl bratr Řehoř, jakkoliv přepjatý, přece muž pamětihodný a ctihodný; neboť aby duchu myšlenky své k vítězství dopomohl, byl s to, podrobiti se všemu možnému utrpení.

Po Řehořovi řídil jednotu Matiaš z Kunvaldu vždy ještě v duchu učitele a rádce svého; však málo let po Řehořově smrti dostal se do jednoty Pražský bakalář Lukáš, první to muž učeného vzdělání a skutečný theolog, kterýž také hned mnohé přísnosti v pravidlech bratrských počal mírniti, a potom také k zavržení Řehořových ustanovení nejvíce přispíval.

Mezi tím byla se jednotu bratrská již velmi zmohla a rozšířila; poslušná, poddaná, pokorná a věrná mysl bratří, jejich pracovitost a mravopoctnost nakloňovala jim pány i městské vrchnosti; pomalu mizelo počátečné pohrdání „Pikharty“, a vzdělanější, vášní nezaslepení lidé, kteří bratři dotud podezřívali, jakoby se u nich pod rouškou nábožnosti adamičké neřesti ukrývaly, jakoby jejich pokora jen pokrytstvím byla, nabývali vážnosti k nim poskytující jim podpory a ochrany. První pán, který je podporoval a tím nejvíce k rozšíření jednoty dopomáhal, byl pan Jan Kostka z Postupic; proto také na jeho rozlehlých statcích ve východních končinách České země záhy již téměř v každém městě a městečku a na mnoze po všech venkovských osadách bratrské sbory povstaly; skrze pány Kostky pak získáno jim přátel také mezi jinými pány a v radách městských. Již nyní měli bratři v těch stranách své modlitebny, jež nazývali sbory, zejména v městech Litomyšli, Skutči, ve Vysokém Mýtě, Chocni, Brandýse nad Orlicí, Chrudimi, Chlumci, Rychnově, Králově Hradci,

Žamberce a v Novém městě nad Medhují. Bratři rádi požívali té ochrany a přízně svých vrchností, ač nebylo řeči o tom, žeby se pánové vůbec také bratřimi státi chtěli; neboť podle počátečných přísných pravidel bratra Řehoře nemohl nikdo, kdo by jakékoli světské moci užíval a světský úřad zastával, do jednoty přijat býti, leč by se dříve toho všeho zřekl.

Ještě mocnějších ochráncův získali Čeští bratři ve dvou pánech, Ctiboru a jeho bratru Janu Tovačovských z Cimburka; brzy stala se Mladá Boleslav v Čechách a město Přerov na Moravě jejich hlavními sídly. Mladá Boleslav náležela od r. 1468 panu Janu Tovačovskému z Cimburka, a od ní dáváno potom bratřím v Čechách také jméno Boleslavští bratři. Povstaly brzo sbory i v Staré Boleslavi a v Brandýse nad Labem, kteréžto městečko také tomu pánovi náleželo. Přerov na Moravě postoupil pan Ctibor z Cimburka r. 1470 panu Albrechtovi Kostkovi z Postupic, avšak ten pán nebyv sám nikdy ani husitou ani katolíkem nestaral se také o náboženství svých poddaných, a umřel 3. března 1477; Přerov a Lipník, kdež již také bylo četné sídlo bratří, byl již roku 1475 panu Vilémovi z Pernšteina postoupil. Jiná důležitější sídla na Moravě měli bratři tehdejší již také v Tovačově a Prostějově.

Bratři se vůbec do hádek o víře nepouštěli, kladouce podstatu víry především v konání skutkův křesťanských, a hotovi jsouce po smrti Řehořově i změnití věroučné zásady své, jakmile o nepravdě jejich byli poučeni. Katolíci zatracovali je vůbec co kacíře tak jako kališníci, však kališníci sami znajíce dobře rozdíl mezi nimi a Adamity a jinými zavrženými sektami nemohli se svého stanoviska nic jiného jim předhazovati, leč snad náboženskou blouznivost, — a přece nazývali je potupným jménem Pikharty, jménem to ovšem ničím neodůvodněným. Nejvíce pohoršení činilo kališnickým i katolickým kněžím jejich učení o mravní porušenosti veškerého kněžstva, které své svěcení z Říma béře, a že svátosti církevní v jejich rukou spasitelné moci nemají. Proto bez ustání proti bratřím štváli a od prvního Benešovského sněmu r. 1473 nebylo v Čechách a na Moravě sněmu, na němž by se nebylo jednalo o zastavení všelikého „pikhartství“.

Roku 1476 nastalo bratřím veliké nebezpečení se strany nepřátel jednoty. Vyskytl

se nějaký Jan Ležek, řemesla sladovnického, který po delší čas v Bílíně u jednoho bratra ztrávil a se s mnohými jinými údy bratrské jednoty seznámil. Odešel z Bílíny chodil po zemi, navštěvoval kde o kterém bratru zvěděl, a pod rozličnými záminkami všelijaké věci od nich vylákal. Toto zaměstnání nezdálo se mu potom býti dosti výnosné, a obmyslil si hojnější pramen výživy otevřiti. Věděl, jak velice kališnickí kněží na bratři nevraží, a doufal, že se mu hojně odmění, když jim podá prostředek k mravní záhubě bratří. Přišel do Mladé Boleslavi a tu kališnickému faráři obšírně, ovšem vylhané vyznání učinil z nějakého účastenství, jakého prý měl ve strašných tajných schůzkách bratrských. I byl hned s velikou okázalostí do kostela veden a tam vyzván, aby ještě jednou své výpovědi učinil. Tu pak se obviňoval, kterak prý se jako všickni bratři večeri páně a všem jiným svátostem rouhal, kterak s nimi do katolických a kališnických kostelův chodil a oltářní svátost přijímal. Hostie prý domů brali, a tam je krájeli; krev prý z nich tekla. S dopuštěním bratří prý vlastního otce okradl. Dvě léta prý u nich co novic sloužil, pět let pak apoštoloval, mnohé přívržence jim získal, kteréž o statky připravil. Nově obráceným podávají prý bratři zvláštního nápoje, po kterém však mnozí umírají. Přilákavše ženy k sobě zabíjejí muže jejich. Psaní svá napouštějí prý jedem; kdo je otevře, bývá omráčen. Čarodějství a mord jsou prý jim věci velmi snadné; Rokycanu prý chtěli na kazaťelně prachem do povětří vyhoditi; nějaká dřevěná modla mající podobu zvířete, řekla prý k němu: já jsem tvůj bůh. Nazí mužové a ženy lezou prý přede všemi na sloup, na němž jablka navěšeny jsou, a prý si těch jako Adam a Eva v ráji podávají, a tak podobného nesmyslu více nažvástal. V kostele byl přítomen také sám pan Jan Tovačovský z Cimburka se svou manželkou Johannou z Krajku, první to paní vznešenou, která bratřím svou milostí nakloněna byla. Oba si z toho výstupu největší pohoršení brali, a pan Jan nemeškal, faráři za takovou bratřím strojenou potupu co nejdůtklivěji domluvit. To však nepomohlo. Farář dal toho lživého udavače Ležka co nejspěšněji do Králové Hradce k tamějšímu kališnickému faráři Vítovi zavezti, který s Ležkem v kostele podobnou smutnou komedii ztropil, a potom také otevřený list vydal o tom všem, co ten podvodník nesmyslného na české bratři vyznával, tak že se v celých Čechách o tom mluvilo.

Rozčilení bylo všude veliké, a přec účinek vydařil se naopak; hlásaná lež budila netoliko větší pozornost ale také úsilnější skoumání pravdy, a lidé přesvědčivše se o nevinosti bratří, měli potom k nim, křivě nařčeným, tím více soucitu.

Kališnický sněm o sv. Vavřinci, 10. srpna 1478 v Praze z pobádání kněží musel se tedy také s českými bratřími zaměstnávat, a uzavřeno, aby se všem starším v jednotě bratrské dalo podruhé volné slyšení před konsistencí dolejší. Což prý dokázal ze zákona božího a ze svatého písma, žeby z víry držáno býti mělo, při tom ať se nechají; budou-li však v čem bludni nalezeni, povinni budou napraviti pod skutečným trestáním.

Bratří až do smrti patriarchy svého, bratra Řehoře, učených lidí mezi sebou neměli, neboť bratr Řehoř ostýchal se jich pro přirozenou, jak se mu zdálo, jejich soběvolnost a svárivost; proto nebylo jim snadno mezi sebou voliti, koho by nejspůsobilejšího k bohosloveckým disputacím do Prahy měli vyslati. Konečně zvolili k tomu cíli starého kněze Michala, kněze svěcení Římského a někdy faráře Kunvaldského, později Žamberského, který se byl první ke bratru Řehořovi přivinul, potom Jana Chelčického, někdy učenníka Petra Chelčického, konečně Prokopa z Jindřichova Hradce, který byl r. 1467 v Praze bakalářství dosáhl, a byl muž nevšední bystrosti. Ti přišli tedy okolo 12. září 1478 do Prahy, hlásili se u mistra Václava Korandy, administrátora dolejší konsistence, a měli potom po několik dní s Pražskými mistry hádání v koleji Karlově. Hádání bylo dosti tuhé, a když mistr Koranda vyslaným bratřím konečně ostře za to domlouval, že považujíce křest od kněze Římského svěcení za neplatný, své nové údy sami ještě podruhé křtí, a když jim všechny jejich bludy vyčetl, kázal jim bez odkladu do západu slunce Prahu zase opustiti; — panu Janu Kostkovi z Postupic jejich ochránci, zas celé to hádání písemně vylíčil a těmi slovy končil: „I rač z toho ze všeho pohleděti, pane, na jejich všetečnost, bludy a neustupnost. Písem nechtějí přijímati, na smyšlenkách podle své vůličky ustrnují.... Také není co patřiti na jich buďto skutky pošmourné, buďto mluvení poknířilé (to jest skroušené). Však pán Kristus nejvíce proto pokrytcům domlouval; anděl také satanášův umí se proměnit v anděla světlosti; a takových podle řeči sv. Pavla nejvíce se varovati a vystříhati jest slušné a potřebné.“

Nicméně pan Kostka nepřestal proto býti přítelem a ochráncem bratří, jakož i Bohuše a Jan, synové jeho.

Nové a poslední podání výminek míru mezi králi Matiašem a Vladislavem.

1478 srpen — prosinec.

Mezitím trvala válka od vítězství Matiašovy strany u Chotěšova jenom mdle a neslavně a to jen ještě do počátku měsíce června, kdež opět uzavřeno příměří, načež vyjednávání o konečný pokoj zase počalo, k němuž se nyní také připojilo jednání o propuštění pana Bohuslava ze Švamberka z uherského vězení. Pan Beneš z Veitmile přijel v běhu měsíce července od krále Vladislava do Budína k Matiašovi a tu zvěděl, že král Matiaš až do smrti chce titulem za krále Českého jmenován a držán býti, že nechce do života svého, aby se korunní země České z jeho poddanství splatily, a co se týče zas pana Bohuslava ze Švamberka, že král Matiaš není proti tomu, aby to s ním dobrý a slušný konec vzalo. Král Matiaš byl toho času zase u velkých nesnázích, Turci nové vpády do jeho říše činili, markhrabě Albrecht Braniborský s ním skutečně již válku počal, a s králem Kazimírem nová válka mu hrozila. Král Vladislav byl by mohl z těch nesnází svého protivníka kořistiti, ale potřebné k tomu statečnosti on nikoliv do sebe necítil, ba naopak ukazoval i svou ochotnost, přijmouti tyto nové požadavky jeho, které byly mnohem smělejší a drzejší všech předešlých, jemu i celé koruně České k největší škodě a potupě.

S Vladislavovým svolením jel tedy pan Beneš z Veitmile v měsíci srpnu 1478 podruhé do Budína, kdež s ním ve jménu krále Matiaše hlavně pan Jaroslav z Bozkovic vyjednával; a ti oba byli hlavní skladatelé smlouvy Budínské dne 30. září 1478 v českém jazyce sepsané, kterou král Matiaš od sebe vydal a králi Vladislavovi k přijetí a potvrzení poslal. Hlavní články její byly tyto: Oba králové zůstanou při právě svém, kteréhož byli dosáhli, každý jako pán dědičný a požívati budou plného titulu království Českého; král Matiaš postupuje králi Vladislavovi všechny pány, rytíře, zemany, města a krajiny, kterážkoli v samém království Českém dosud poslušenství krále Ma-

tiáše byli podnikali; král Vladislav zas na-
proti tomú postupuje králi Matiašovi všech
měst, zemí, krajin, knížat, pánův a rytířstva
na Moravě, v horním a dolním Slezsku,
v Lužické zemi a v Šestiměstech. Dále
ustanoven způsob, jak teprv po smrti Matiašově
tyto země České koruny od jeho potomků v
Uhřích 400.000 dukáty vyplaceny býti mohou.
V jiném článku se ustanovilo, že biskup Olo-
moucký a pan maršálek království Českého
(Jindřich z Lipého, na Moravě osedlý) povin-
nosti úřadu svého králi Vladislavovi dále konati
mají, avšak beze škody poddanosti a poslušen-
ství, jakého jim králi Matiašovi zachovávatí jest.
Potom že má býti sjezd v Olomouci rad a plno-
mocných poslův obou králův k slavnému vy-
hlášení této smlouvy a k dokonání článkův
potřebných, zvláště pak ke zřízení kommis-
se na ustanovení hranic království Uherského a Če-
ského, zejména hranic země Moravské. Pak
mají oba králové osobně přijeti, Matiaš do
Olomouce a Vladislav do Uničova, kdež by
sjedouce se na místě zespółka umluveným
utvrdili by mezi sebou závazek bratrství atd.

Když Matiaše došla zpráva z Prahy, že
Vladislav tuto smlouvu přijal a stvrdil, tu
dal hned 6. listopadu 1478 psáti Vladislavovi
list plný radosti, lásky a srdečnosti, že prý
v srdci svém vždy toužil žíti s ním v pokoji,
svornosti a lásce bratrské, a sloužiti a pomá-
hati jemu ve všech jeho potřebách. Ovšem
když po desíletém, úsilném namáhání o do-
bytí sobě koruny království Českého přesvědčil
se, že toho jemu nikterak nelze jest dosáhnouti,
spokojil se násilněk tento aspoň tím, že sku-
tečného krále Českého aspoň o všechny korun-
ní země oloupil, a takto na nejnižší stupeň moci
sníženého slabocha Vladislava nyní jakoby na
milost přijímal a s ním v pokoji žíti chtěl.
I psal dne 26. listopadu 1478 list z Vácova
své straně do Čech, že „má již konec a místo
s králem Českým a že již žádné nepřítel-
ství není více; protož aby již nic nepřítel-
ského proti němu nepočínali, ani lidem jeho
počínati nedopouštěli“. I nastal nyní skutečný
pokoj v zemi České, neboť se pozdě na podzim
toho roku také Racek Kocovský s městem
Horažďovici hladem jsa přemožen vzdal
umluvou vojsku českému, kteréž jeho po celý
rok bylo obléhalo. Toto vzdání se Horažďovic
stalo se prostředkováním knížete Hynka z
Minsterberského, a v Horažďovicích ujal se
předešlý pán jejich, mistr Strakonický, Jan
ze Švamberka, za jistou sumu peněz. Je-
nom na hranicích rakouských a bavorských

trvaly ještě soukromé půtky mezi hraničními
pány sousedy, které vlastně nikdy nepřestá-
valy, tu vznikající onde se končíce.

Kterak se králové Český a Uherský slavně sjeli
v Olomouci a nadobro smířili.

1479 červenec.

Podle smlouvy Budínské sjeli se o sv.
Kateřině, 25. listopadu 1478 plnomocníci obou
králův v Olomouci, a vyloživše všechny články
řečené smlouvy jazykem latinským, zapsali a
prohlásili je slavně na radnici a na náměstí
Olomouckém dne 7. prosince. Zároveň ustano-
vili čas, kdy by se oba králové, Uherský a
Český, osobně sjeti měli. Že pak potom ně-
které překážky v to vkročily, které dříve od-
straněny býti musely, stal se ten sjezd sku-
tečně až teprve v měsíci červenci 1479. Mezi
tím zajel pan Beneš z Veitmile na po-
čátku měsíce dubna ku králi Matiašovi do
Budína a zjednal panu Bohuslavovi ze
Švamberka propuštění z uherského vězení.
Vrátil se tento pán k veliké radosti svých
přátel a poddaných opět do Čech na svůj hrad
Zvíkov, a sice nyní již co poddaný krále
Vladislava.

Přípravy ku sjezdu Olomouckému byly
velikolepé; množství vznešených hostův, také
knížat domácích a říšských bylo k tomu po-
zváno. Král Matiaš chtěl světu ukázati, že se
nechce dáti převýšiti od kteréhokoliv přítele
neb nepřítel jako krutostí pomsty v nepřítel-
ství, tak ani velikolepostí a laskavostí ve přízni.
Z Prešpurka poslal 27. června 1479 list bez-
pečnosti pro krále Vladislava a ten počet osob
a koní vedle něho, který jemu se líbiti bude,
aby bez překážky na Moravu do Uničova mohl
přijeti; sám pak přijel do Olomouce dne
2. července u veliké nádheře. S ním přijeli
ve skvostných kočářích královna Beatrix,
jeho manželka, její bratr, František, princ
Neapolský, a drahý počet knížat a pánův
duchovních a světských asi v 5000 koních.
Král Vladislav mezitím již od několika ne-
děl na Uherského krále v Uničově čekal.
Také on se byl vypravil s neobyčejně skvost-
ným komonstvem asi 2000 osob. Avšak ani
nyní ještě nemohli se oba králové hned osobně
sejítí, a král Matiaš musel v Olomouci ještě
7. července list bezpečnosti pro krále Vladi-

slava a stranu jeho obnoviti. A tak se stalo, že se první setkání se obou králův teprv 9. července stalo, a to v poli mezi Olomoucí a Uničovem na místě, kde skvostné stany byly rozbity. Současná paměť o tomto prvním obřadním sejiti se obou králův takto vypravuje: „Když král Matiaš s lidem svým z Olomouce k ležení krále Českého velmi slavně s odkrytou hlavou, maje ji dosti velikým věncem okrášlenou, proto aby před králem Českým při přátelském pozdravení nemusel ji odkryti, přijížděl, Vladislav, král Český, z ležení svého proti němu také vyjel: a vidouce Čechové, že král Matiaš hlavu odkrytou věncem okrášlenou má, dovtípili se, proč to učinil: protože také ihned radili králi svému, aby on na své hlavě šnurou tak svůj klobouk zavázal, aby jej nikdo rozvázati nemohl, což on také spěšně učinil. A když k sobě tak blízko, co by se šípem dostřeliti mohlo, přijeli, oboje vojsko zastavilo se, králové pak sjedouce se ruky sobě podali, přátelsky se políbili, s koní na zem stoupili a sami dva do stanu schválně k tomu postaveného vešedše, v něm pořád tři hodiny spolu rozmlouvali. Osvědčovali tu sobě obapolně svou dobrou vůli, utvrditi pokoj mezi sebou uzavřený, a potom teprv otevřel se stan královský, i vešli do něho přední pánové obojího království, aby se za příkladem králův také mezi sebou spřátelili. Konečně se oba králové rozloučili a se svými rozejeli, Matiaš do Olomouce, Vladislav do svého ležení blíž Uničova.

Když se po několika málo dnech oba králové na též místě sjeli, namlouval Matiaš Vladislava, nazýváje ho bratrem a svým milým přítelem, aby pro své i jeho pohodlí neostýchal se zabrat se k němu do Olomouce. Vladislav však toho nabídnutí nepřijal, a zas do svého ležení se vrátil. Teprv při třetím sjezdu dne 13. července, když král Matiaš na důkaz své důvěry bezbranný do českého ležení přijel, dal se Vladislav pohnouti, že s ním i s obojím komonstvem slavně do Olomouce vjel. U městské brány přijati jsou oba králové pod skvostná nebesa a jeli vedle sebe u velikém průvodu prelátův a knížat, při hlučném zvonění se všech věží, před biskupský kostel sv. Václava, kdežto s koní slezše, vešli s duchovenstvem do chrámu, v němž vysokým hlasem zpívalo po česku nejprv veškeré kněžstvo, potom pak biskup Tas z Bozkovic sám. Odtud celý průvod s korouhvemi a pochodněmi vzal oba krále pod tatáž nebesa, a vedl napřed krále Vladislava k hospodě proň připravené,

potom krále Matiaše k jeho příbytku. Nazejtří ve středu, 14. července, učinil dopoledne Matiaš v průvodu všech knížat a pánův svých návštěvu Vladislavovi na přivítání jeho, kterouž mu Vladislav po poledni zase vrátil. Ve čtvrtek opět zpívána v biskupském chrámě u přítomnosti obou králův a veškerého panstva slavná mše ke vzývání svatého Ducha, jako na úvod k jednání pokoje, kteréžto počalo dne 16. a trvalo až do 21. července, pokaždé ráno a večer, ješto jednatele o polednách, snad pro veliké parno, obyčejně prý pospávali. V Olomouci panoval po ten celý měsíc nevidaný shon a neslýchaný hluk; obroku se vydávalo asi pro 20.000 koní, kteřížto ovšem ve městě se nesměstnali, a po nejbližších místech za městem tábořili. Mezi hostmi z Uher příšlymi s jedné, a z Čech a Němec s druhé strany nechyběly skoro každodenně svády a krvavé půtky; král Matiaš však nedbal, aby vinník potrestán byl, ačkoliv prý pokaždé příčiny od Uherův vycházely. Naproti tomu byl se král Matiaš o zábavy a radovánky vzácných hostů v dostatečné míře postaral: veliké hostiny, kolby, tance, všeliká divadla a hry, hudba a zpěvy dle způsobu od královny Beatrix z Neapole přinešeného střídaly se na všelikých místech. U prostřed Olomouckého náměstí dal Matiaš prostranné a vysoké stavení na způsob pyramidy z tesaného dříví postaviti, jehožto stěny byly ověšeny sukny, koberci a drahými oponami; u vnitř po stranách rozestaveno bylo na odiv světu nesmírně bohaté jeho stolní nádobí ze stříbra, zlata i drahokamenův; zlatem třpytily se také přikryvadla, židle a pohovky. Tu stolovali obyčejně králové, a po uklizení stolův dávali se do tance aneb do jiných kratochvílí. Zvláště bohatě ozdoben byl dům pro krále Vladislava připravený: drahé a skvostné nářadí, zlatohlavy, krumplování a jiné přípravy cenily se až na 20.000 zlatých; Uherská královna Beatrix sama přistrojila mu prý postel nejvzácnějšími a nejlahodnějšími potřebami. Oba králové spřátelili se pomalu tak, že navštěvovali se navzájem soukromí, any hospody jejich nebyly od sebe vzdáleny, a nejednou Vladislav nabídnutím Matiašovým bavit se hrou v šachy s královnou.

Dne 21. července vydali oba králové od sebe zvláštní zápisy, kterými potvrzovaly se všechny výminky míru smlouvou Budínskou před desíti měsíci ustanovené. Provedení těchto výminek ovšem s mnohými nesnázemi potkalo se: myslí obyvatelstva tolika měst, zámkův a krajín byly znáruživěly odporem více než desíti-

letým a často krvavým, — nyní se měli tito obyvatelé netoliko smířiti, ano i poddati pod vládu svých dosavadních nepřátel! To platilo o všech Moravanech, Slezácích a Lužičanech, kteří dosavad Vladislava za svého pravého krále uznávali, jemu proti Matiašovi pomáhali a nyní panování Matiašovo podniknouti měli; na druhé straně platilo to o pánech, šlechticích a městech v Čechách, kteří dotud s Matiašem drželi a nyní pod krále Vladislava služeti měli. Nejvíce dojmalo to měšťany královského města Hradiště Uherského, kteří po deset let odolavše všem válečným útokům divokých nepřátel uherských, nyní v míru měli přece v jejich moc a v poddanství se dostati. Nicméně chovali se tiše a nezdvihali odporu naproti moci svého osudu. Tak činili všickni, kteří jako oni k tomu odsouzení byli, aby pány své měnili. Králové jim dali dne 25. července písemná pojištění, že jim předešlé jejich chování slovem ani skutkem nikdy ve zlé připomínáno nebude, a také hned všickni skládali tu v Olomouci dotýčnému králi, pod kterého se každý dostal, sliby poddanství a věrnosti. Potom bylo ustanoveno, že v každé zemi koruny České mají se sejíti valní sněmové, na kterých by se Budínská a tato Olomoucká umluva míru potvrditi měla přivěšením pečeti každého jednotlivého sněmovníka. Tito sněmové sešli se v Čechách, na Moravě a v Slezsku, jenom stavové Lužičtí do toho se nehnali, umějíce to všelikými záminkami odkládati, až je po 11 letech Matiašova smrti této povinnosti sprostila. Slezští knížata zas žádali potom na svém sjezdu 12. srpna 1479, aby jim stavové uherští pojištění dali, že ani po smrti Matiašově nikdy nebudou považováni za poddané uherské. Viděti z toho, že aspoň Slezáci a Lužičané s nechutí nesli roztržení koruny České, ačkoliv to mělo jen do smrti krále Matiaše trvati. Kníže Viktorin propuštěn byl ze všech závazkův, jimiž při svém osvobození r. 1472 byl se králi Matiašovi zavázal; nápodobně stalo se i Albrechtovi, vojvodovi Saskému, co manu koruny České. Byltě on také těm slavnostem a tomu jednání v Olomouci přítomen. K dostiňčinění článku oněch smluv, aby o smíření Čechův a Moravanův pod obojí spůsobou přijímajících s papežskou stolicí pracováno bylo, uzavřeno zde v Olomouci, aby se vypravilo do Říma zvláštní poselství, k němuž Matiaš i rady své připojiti slíbil, papežský legát pak, Baltazar de Piscia, také zde v Olomouci přítomný, sňal se všech zemí koruny České klatby a inter-

dikty, avšak jen do času a se všelikým obmezením, tak že to dobrodiní tím velice bylo ztenčeno. Konečně obnoven zase, listy od obou králův na to vydanými, starodávný přátelský svazek mezi královstvím Českým a Uherským.

Této schůzi obou králův přičítána v okolních zemích daleko široko tak velká důležitost, že k ní kromě knížat Saských a Bavorských také poslové z vojvodství Luxemburského přišli, žádající o pomoc proti knížatům Burgundským. Není však známo, mnoho-li pořídili.

Roztržení koruny České mělo za následek také proměny v několika předních zemských úřadech. Pan Ctibor Tovačovský z Cimburka nemohl již zůstat kancléřem v království Českém, a zůstal na Moravě co dosavadní nejvyšší hejtman toho markhraství, v kterémžto úřadě ho král Matiaš opět potvrdil. Král Vladislav jmenoval místo něho nejvyšším kancléřem českým pana Jana ze Šelnberka. Pan Jan Zajíc z Hasenburka, kterýž se již od r. 1469 psal českým kancléřem se strany Matiašovy, stav se nyní poddaným Vladislavovým, musel ten titul odložit. Nicméně král Matiaš nezrušil ještě svou českou kancelář a jmenoval pana Jaroslava z Bozkovic svým novým kancléřem českým. Pan Vilém mladší z Riesenberka a z Rabí, muž znamenitý a často připomínaný, právě v tom roce 1479 umřel. Jím uprázdnil se úřad nejvyššího komorníka v Čechách, a král Vladislav povolal naň dosavadního nejvyššího sudí, pana Jana Tovačovského z Cimburka na Mladé Boleslavi, a na místo nejvyššího sudí mladého Půtu Švihovského z Riesenberka.

Král Vladislav zdržel se u krále Matiaše v Olomouci až do 30. července. Když se od Matiaše loučil, prosil ho tento, aby všechen skvostný nábytek do jeho bytu postavený, za svůj vlastní považoval a přijal. Také přední radové krále Vladislava dostali od Matiaše mnohé nádherné a drahocenné dary. Král Vladislav odměňoval se ovšem také vzácnými dary jak Matiašovi tak i radám jeho, ale bleskem a nádhrou těch darův nemohl se rovnati Matiašovi. Odjeda z Olomouce do svého království Českého, octnul se již 4. srpna 1479 v Kutné Hoře, kdež vlastně raději nežli v Praze přebýval, nazýváje Kutnou Horu „svou kuchyní“.

Od počátku 11. století, když tři knížata Boleslavici: Boleslav Ryšavý, Jaromír a Oldřich, Českou říši byli na nejnižší stupeň kleslosti přivedli, když jich knížecí slovo platilo jen uvnitř hranic své nejúžší vlasti České, nepřišla taková doba, aby ani sesterská Morava neuznávala více panovníka Českého za pána svého, jako právě teď. Král Vladislav snad

se těšil z darů od krále Matiaše obdržených, snad v rozkošném pocitu spomínal si na ty slavnosti a radovánky Olomoucké, netuše přitom, že pochoval již moc a slávu království Českého, a že tato na dlouhé věky nepovstane více, ale že to království již napořád hloub a hloub klesati bude, že je takoruka sám uvede v odvislost od jiného království, že ono dále

Králové Vladislav a Matiaš pozdravují se při svém prvním setkání na poli mezi Olomoucí a Uničovem 9. července 1479. (Str. 651.)

(34)

i svou samostatnost ztratí a z počtu evropských mocí vymazáno bude. Prozatím byl první náledek draze vykoupeného míru a pokoje takový, že království České v proudu dějin evropských žádného působení více nemělo a pro zahraničné poměry nemalou část své důležitosti navždy ztratilo, ačkoliv politická svrchovanost králův

Českých vždy ještě nějaký čas trvala. Těšili se sice mnozí, že koruna česká nošena jsouc ode dvou králův, jednoho v Praze, druhého v Budíně, nepotratila tím ani lesku, ani moci a slávy, ale obecný rozum tu věc jinak pojímal a nemýlil se. Čechy byly nyní osamoceny, to nyní všem bylo zřejmo. Kdyby byli Čechové

bývali národ výbojný, jako Němci a Maďari. snad by nejbližší budoucnosť byla nahradila, co v přítomnosti slabostí a nerozmyslem krále Vladislava pochováno bylo; ale Čechové jsou Slované, kteří jenom zevnějšími okolnostmi k vedení jiných národův za sebou anebo k opakování jejich zemí připuzení býti mohou. Takové okolnosti nenastoupily, a Český národ upadal vždy více a více v služebnosť jiných. Tak se mstil tehdejší křesťanský svět na Čechách za to, že před padesáti léty první opovážili se, vztýčiti prapor svobodného ducha nad spoustou středověkých pout duchovních. Zbyla však Čechům aspoň ta jediná útěcha, že nejráznější a nejménější svého věku král a bojovník, Matiaš Uherský, který chtěl kačírské Čechy jakožto poskvrnu s tváře země vyhladiti, marným, desítiletým, namáhavým a nákladným bojem přece takové předsevzetí uskutečnit nemohl. a konečně smlouvou aspoň s větší částí své vyhládnuté oběti spokojiti se musel.

Odtud obmezují se dějiny české jen na pouhou domácnosť, postrádají světového významu, a stýkají se jen málo již s dějinami ostatního světa. Nicméně ještě žil duch český svým vlastním životem, ještě hýbala politická činnost celým národem, ještě národní sebevědomí nebylo vyhoštěno ze všelikých vrstev národu!

Zemský sněm o svatém Václavě.

1479 28. září do polovice října.

Král Vladislav vypsál nyní sněm do Prahy k sv. Václavu, který až do polovice října trval, a nový pořádek v zemi České zavesti měl. Přijeli naň nyní také všickni ti páni šlechta a města, kteří dotud králi Matiašovi Uherskému byli stranili. Nejpřednější byli mezi nimi pánové Jan Zajíc z Hasenburka, Bohuslav ze Švamberka, bratři Jaroslav a Zdislav ze Šternberka, synové někdy páne Zdeňkovi, Vok z Rosenberka, nyní již vladař domu Rosenberského, a Jindřich z Hradce. Všickni museli především slavným obřadem zase přijati a jakoby do těla Českého království znovu vštípeni býti; oni sami tomu dávali tvárnost, jakoby teprv nyní Vladislava sobě za krále volili. Stalo se to dne 2. října 1479 a píše o tom starý letopisec takto: „Kráľ tázal se jich: chcete-li mne za pána míti, abyste mi pověděli. Tehdy pan Zajíc, pan Švamberk, Zdeňkovi synové, Rosen-

berský, pan Telecký z Hradce a jiní všickni páni klekajíce na jedno koleno, prosili sou krále pro boha, pro matku boží a pro všecky svaté, aby jim ráčil odpustiti, co sou kolivěk proti zemi a koruně České učinili. Tehdy král jim odpustil, ruky jim podával a slibem je zavázal, aby jeho z pravého srdce za pána a za krále sobě vzali. Potom sou se se všemi ostatními pány i s městy smířili, a krále zespolečka prosili, aby je při jich právicích, svobodách, obyčejích a při kompaktatech zachoval: a král slíbil to učiniti vedle zapsání svého.“

Následkem toho skutku měly se ovšem nyní všechny hrady a statky, těmto pánům od krále Jiřího r. 1468 odňaté, zase vrátiti. To však nebyla všude snadná věc, a musely se ty statky od nynějších držitelův teprv vyplatiti; také jiné spletky z toho povstaly, tak že úplné vyřízení té věci až do následujícího roku se protáhlo; ba spory o jednotlivé statky trvaly potom ještě za dlouhý čas.

Dne 5. října jednáno u přítomnosti krále o urovnání náboženských řádův a poměrův. Katolická strana nyní velikou posilu dostala jak ve sněmě tak při dvoře královském a to hlavně přijetím pánův z bývalé panské jednoty. Byli nyní ještě většími protivníky kališníkům, než dříve, hledíce své převahy používat k utlačení těchto. Největší horlitéle ve smyslu katolickém byli pánové Lev z Rožmitála, nejvyšší hofmistr, Jan Zajíc z Hasenburka, Jaroslav ze Šternberka a Půta Švihovský z Riesenberka; přední zastavatelé kališníkům byli jako před tím Jan Tovačovský z Cimburka, nyní nejvyšší zemský komorník, a Samuel ze Hrádku, podkomorí. Náboženskou snášlivostí, jak jí nyní náš věk rozumí, vynikali jenom pánové Ctibor Tovačovský z Cimburka, Vilém z Pernšteina, Jan ze Šellenberka, později také rytíř Albrecht Rendl z Ústavy a nemnozí jiní. Přišli také kněží obou stran obnovující své staré stížnosti. Obnoven byl zákaz, aby jedni druhých nehaněli, a mělo také do Říma posláno býti o urovnání náboženských nesnází a ruznic. Takové poselství do Říma nešlo a celé jednání o náboženství zůstalo neplodné.

Třetí hlavní otázka týkala se tehdejších zemských úřadův. Již od r. 1467, co se panská jednota králi Jiřímu byla zprotivila, nemohli nejvyšší soudové zemský a dvorský řádně působiti; neodkladné věci soudil a rovnal soud královské komory. Avšak dávný spor mezi stavem panským a rytířským „o sedání v lavicích“, t. j. o pořádku a právu při zasedání

v soudu, nebyv ještě ukončen, překážel ještě několik let řádnému osazení soudu zemského. Pánové z bývalé panské jednoty podali sněmu zvláštní spis, kterým takových věcí žádali, že z toho bylo zřejmě viděti, kterak jejich největší snaha jde, aby jenom oni, totiž pánové vůbec, výhradně panovali nad ostatními třídami národu. Již nyní vytasili se s žádostí, aby města vůbec ani nebývala na sněmích, tu kde se páni a rytířstvo sjíždí, když se má jednati o obecné dobré a o zemská práva. Také čím dál tím více ukazovali pánové záměr svůj, aby na obecný selský lid uvalena byla tělesná poroba, jak to v Německých zemích povždy bývalo. Nyní ovšem toho ničeho nedosáhli, ale to byl počátek nových rozbrojův v lůně národu Českého, které potom skutečně vedly k velikým proměnám. Ze pak zemský soud před urovnáním sporu o sedání v lavicích nemohl již obnoven býti, učinil sněm opatření, aby okolo krále vždy byli radové ze stavu panského a rytířského, z kterých by se jeho zemská vláda prozatím skládala.

Pro odstranění stálého až i pohoršlivého nedostatku peněz, jehož král Vladislav ovšem z vlastní viny trpěl, i aby některé nejdolehlivější závazky Českého království k některým osobám, zvláště knížatům Minsterberským, splniti se mohly, svolili stavové na tom sněm k tak veliké berni, jaké dříve v Čechách dosud téměř ani nebývalo, tak že musel každý obyvatel v zemi do půl léta složit celou své poloroční důchody. Král dal od sebe revers, že napotom ani on ani potomkové jeho podobných berní na zemi žádati nemají a nebudou; sněm pak nalezl, aby král jenom s vědomím rad svých těmi penězi nakládati směl, aby jich, jako dříve se stávalo, opět nerozmyslně rozházeti nemohl.

Po odbytí hlavních otázek učinil také sněm několik velmi nutných opatření týkajících se veřejné bezpečnosti v zemi. Bylo se namnožilo mnoho těch lidí, kteří slouživše za žold na vojně, nyní bez jmění a určitého zaměstnání potulovali se po krčmách a velké neplechy tropili. Říkalo se jim vůbec ležáci a byli jako loupežníci. Těm všem se nařídilo, aby do dvou neděl hleděli si nějakou službu najíti; kdo by po tom čase nalezen byl, an pána nemá, u kterého by ve službě byl, měl co zločinec považován, dle potřeby i pokřikem honěn, stavován a nejbližším krajským popravcům ku potrestání odevzdán býti.

Dále zapovědělo se, aby se bez vůle královny žádná válka více ven ze země nepočínala,

a kdo by k takovému cíli najímal lidí branných, ten má podle starodávného práva trestán býti.

Stavové na sněmu shromáždění museli také o to dbáti, aby se opět obchod v zemi oživil. Papežskými klatbami byl okolním zemím veliký obchod s kacířskými Čechy zakázán; sněm netroufal si, hned všemu obchodu volné cesty do země otevřiti, poněvadž velká část sněmovníkův znala se právě bezprostředně k poslušnosti Římskému, ale něčím muselo se té bídě ulehčiti. Stalo se tedy usnešení, že jen takovým cizím vozům, lodem a soumarům, kteří s nákladem cizího zboží, zvláště soli, do země přijedou, dovoluje se v Čechách obilí a jiné domácí zboží nakládati a ze země vyvážeti. Zvláštní pohraniční četníci na koních byli zřízeni, aby na to dohlídku měli a vedle toho také tomu bránili, aby zlato a stříbro nebylo ven ze země mošeno a voženo. Těmto četníkům dáno německé jméno Strassenreiter a Čechové přijavše to jméno bez rozmyslu překroutili to na strosrajtař.

Také se staly další kroky v obmezování svobody venkovského poddaného lidu. Zakázáno mu totiž choditi na lovy, lečby se to dělo z rozkazu a ku prospěchu pánův. Dále zakázáno, aby žádný poddaný hospodář svou osedlost neopouštěl a jinám se nestěhoval, lečby dříve svůj předešlý pozemek řádně jiným poddaným člověkem osadil a výhostním listem od svého pána se vykázal. Také služebná čeleď obojího pohlaví musela, když ze služby vystupovala, opatřiti se listy na svědectví, že počestně dosloužila a se vyhostila. Naproti tomu také pánům za povinnost uloženo jest, aby čeládku, jak mile svůj rok doslouží, proti vůli její dle u sebe nezadržovali. To vše byl jen úvod k tomu, aby poddaný lid jako v Němcích uveden byl pomalu v úplnou porobu tělesnou.

Kterak král Vladislav i katoličtí pánové počali zle nakládati s kališnickými kněžími.

1480 květen — listopad.

Kališníci stavové nemohli se nikterak toho domoci, aby král Vladislav měl se k vyplnění svého slibu, jež přijímaje korunu Českou jim dal, že se o obsazení arcibiskupství Pražského a o uznání kompaktat v Římě postará. Nyní se počínaly věci díti, které na pravý opak toho ukazovaly. Kníže H y n e k

Minsterberský přijav výplatu za hrad a panství Konopištské, postoupil je nyní roku 1480 panu Jaroslavovi ze Šternberka, nejstaršímu synu někdy páně Zdeňkovu. Ten sotva byv uveden ve své otcovské dědictví v měsíci květnu 1480, již kázal kališnickému faráři v městě Benešově, aby se pryč klidil a své místo katolickému knězi postoupil. Benešov byl město ku Konopišti poddané, obyvatelé již vesměs pili z kalicha. Velké utrpení na ně přišlo, ale pánové vůli nebylo lze opírati se; byltě pan Jaroslav neméně hrdý a pánovitý, jako jeho otec. Pro zvelebení služeb Božích dal též pan Jaroslav r. 1483 k farnímu kostelu Benešovskému pěkný velký zvon skrze zvonaře Václava z Velvar ulíti, který se tam podnes zachoval.

Brzy na to stala se jiná taková věc v Praze. Ve svátek Božího těla dne 1. června vyšlo v stejném čase dvoje processí do ulic Starého města Pražského, jedno kališnické z kostela panny Marie před Týnem, kteráž vedl nějaký kněz Olbram, druhé katolické z Minoritského kostela u sv. Jakuba, v kterém šli také král Vladislav a kníže Hynek Minsterberský. Obě processí někde, kde se ulice křižovaly, na sebe vrazila; král kázal, aby se kališnické processí vyhnulo, Olbram však nevšímaje si králova rozkazu vyhnouti se nechtěl. Tu přiskočil pan Zajimač z Kunstatu k Olbramovi a hrubým pokřikem naň se obořiv poličkoval jeho. Pohoršení lidu bylo náramné. Avšak když se katolické processí s králem do kostela sv. Jakuba vrátilo, stala se jiná výtržnost. Syn totiž nejvyššího purkhrabě Jence z Janovic, na rozumu nedostatečný, upadl v křečích a tak hroznými slovy vzkřiknul, že všechen lid byl poděšen a král Vladislav celek polekán znamením kříže se zažehnával.

Král Vladislav spoléhal se ovšem na většinu katolických pánův, kterých nyní měl ve sněmích, neméně na konšely Pražské a Kutnohorské, kteréž uměl do rad městských dosazovati, ani byli přichylnější církvi Římské a tajně kde mohli kališníkům škodili. Proto také král po některý čas na své osobě větší ráznost vůle ukazoval. Na posledním sněmu Svato-václavském 1479 bylo uzavřeno, aby se v Praze všecka kázání jakož i všeliké písně, kterými by se druhá strana popuditi mohla, přísně zapověděly. Dobře. Taková popudlivá píseň byla také kališnická: „Věrní křesťané, silně doufejme“ atd., proto že se v ní pravilo, že pravda boží nenachází útočiště u papežův, kardinálův a biskupův, a zpívala se dříve ve všech ka-

lišnických kostelích. Nyní v oktávě po oněch processích o Božím těle, 8. června, podráždění kališníci vzdor záповědi zpívali ji zase po rozličných kostelích jak v Praze tak v Kutné Hoře. V Praze pak jeden kovář jda ze Staroměstské radnice začal sobě také tu píseň propěvovati; i sebrali ho drábové ještě s jinými, kteří se s ním do zpěvu dali, a všickni za to ve vězení utrpěli. V Kutné Hoře zas také 8. června začal jeden švec, Polák, o nešpořích také tu píseň zpívati; ale jakž jedině z kostela vyšel, jali jeho. Počalo to v Praze v lidu velikou kyselost a nespokojenost buditi, a král Vladislav se zdvihl a 12. června do Kutné Hory ujel. Sotva tam ve Vlaském dvoře osedl, tu se asi pět set horníkův pod svými korouhvemi před Vlaským dvorem shluklo, učinili hrozivou demonstraci, aby král řečeného Poláka z vězení propustil, což on také bezděky učinil. Do Kutné Hory svolával král sněm k počátku měsíce července 1480. O jednání toho sněmu sice nic není vědomo, ale dály se na něm věci přímo proti kališníkům namířené. Staroměstští konšelé totiž vyslali k tomu sněmu z úmyslu prý některé z nejhorlivějších a nečinnějších kališníkův, aby se jich zbavili. Byli to Jan Sosnovec, Jan Žiž, řezník, Matouš Šerlink, řezník, a Martin, perkmistr od Zlatého kola (nynější číslo domu 402 v Rytišské ulici), vedle jiných. Tito zde jmenovaní byli v Kutné Hoře hned 4. července zatčeni a na Hrádek Křivoklátský do vězení poslání. Neměltě král ještě na tom dosti, a dal, když se byl na čas vrátil do Prahy, dne 14. srpna opět zjímati Staroměstské měšťany: Kulhána, zámečníka, Prokopa, vačkáře (hotovitele vakův), Popela, platněře, Jíru, hrstníka (krupaře) a mnohé jiné, a ti byli na Staroměstské radnici do vězení dáni. Tam seděli až do 11. září; toho dne byli tak nemilosrdně a nekřesťansky zmučeni, jako by byli nějakí vrahové neb zrádci. Zvláště prý nějaký pekař, Šejnoha Němec, vytažen byl na skřípec, mučen a pálen, že ho bylo veskrz prohlednouti, a že na skřípci přetržen i umřel. Tělo jeho zahalené nechtěli pak nikomu ukázati, a žena jeho nesměla proň ani žalost svou na jevo dávat. Nesli ho kališníci k sv. Ondřeji s žáky, a slavně mu zvonili u Panny Marie před Týnem. Mučením těch zajatých chtěli konšelé nějakých tajností z nich vyzvěděti, a oni nemohli ničeho vyznati. To se stalo již po onom Kutnohorském sněmu, který ještě jiným skutkem stal se památným. Když totiž ten sněm byl jako již na rozchodu, radili katoličtí pánové králi ke skutku ještě rozhodněj-

šimu, aby totiž nejoblíbenější kališnické kazatele Pražské také odstraniti dal. Král Vladislav přijav tu radu dal skutečně hned 21. srpna kněze Michala, Poláka, faráře u sv. Jiljí, Václava, faráře Svato-Havelského, Václava ze Slaného, faráře od sv. Valentina, a Jana Mištu, faráře od sv. Mikuláše na Malé straně do Králova dvora na Starém městě zavolati, aby prý tam ve shromáždění knížat a pánův odpovídali za svá kázání k lidu.

Nejdůležitější osoba byl mezi nimi kněz Michal, rodu šlechtického z Češeva i z Loka v Poznaňsku. Ten byl již za mládí do Prahy na studia přišel, potom nějaký nedlouhý čas žil v Krakově a ve Hnězdně, ale brzy se zas do Prahy vrátil a již 30 let v Praze ztrávil a celý se počeštil ku kališnictvu přilnul tělem a duší. Pražané si ho záhy oblíbili co výborného kazatele. Mělo pak velkou radost z toho, že po smrti krále Jiřího Vladislav, vnuk Polského krále Vladislava Jagajly měl být Českým králem; proto byl hlavním podporovatelem strany v Praze, která si Vladislava za krále míti přála a v skutku nemálo také k jeho zvolení přispěl. Zdálo se, že král Vladislav jemu za to nad jiné oddán byl, neboť s jeho volí stalo se, že r. 1473 dne 2. září uvedli kněze Michala všickni tři purkmistři měst Pražských slavným způsobem do kostela ss. Petra a Pavla na Vyšehrad, kdež zároveň, k veliké radosti kališnické Prahy, zaveden byl také veškeren kališnický obřad. To jen za nepřítomnosti úřadů kapitoly Vyšehradské státi se mohlo, jichžto tehdy ovšem málo bylo. Váš to také jen krátký čas trvalo, kapitola brzo zase kolegiální kostel svůj nazpět dostala a kališnický obřad zrušila. Podrobných zpráv o tom však není. Proto kněz Michal již roku 1476 bydlil zas mezi kněžími u Panny Marie před Týnem, a nyní byl farářem u sv. Jiljí; měl již asi 60 let věku svého, vynikal netoliko postavou a výmluvností, ale i nevšední učeností a bezúhonností mravů svých. Proto k němu nejen ostatní kněží a mistři, ale i obecný lid co k vůdci a otci svému hleděl, a když byl nyní ku králi zavolán, také drahý počet kněží, mistrův a měšťanstva doprovodil jej k neodvratnému, jak všickni tušili, mučennictví.

V Králově dvoře puštění jsou výše řečení čtyři farářové před krále, okolo něhož seděli knížata a zemští pánové. Sám král Vladislav jal se k nim první promluvit a na ně žalovati, že jsou buřiči, proto že prý kázali, co z víry nebylo, a že tím chtěli obce Pražské v neposlušnosti uvesti. Pak obrátiv se ku knězi Michalovi zvlášť pravil, žeby největšího trestu hoden byl, právě jako ti měšťané, kteří tehdáž již na Křivoklátě seděli. Kněz Michal chtěl se hájiti, osvědčuje se v nevině a zastáváje kázání svá, žeby nikdy proti víře nebyla; avšak král jej zakřikl řka: „Ty nám vždy řeč převracuješ, nebo sme my položili tak příčinu: kázeto to, co z víry není.“ K tomu doložil kněz Michal řka: „Však já dobře vím, že mám trpěti jen pro krev Kristovu a pro rozdávání dítkám, — ale mne nic na světě od pravdy neodvede.“

Byli při tom také někteří jiní kněží a mistři, a ti snažně uprošovali krále, aby se soudem neukvapil a aspoň času dopřál k vyšetřování a ospravedlnění se. Však to bylo tenkrát všechno nadarmo, král Vladislav, který jinak co král na všeliké prosby a žádosti neuměl jinak odpovídati, než slovíčkem „dobře“, odsoudil ty čtyry faráře do vězení na Karlštejn. Jeden z těch odsouzených, farář Václav ze Slaného, psal pak o tom výstupu takto: „Aj toť jest velmi divné, že nížádný ani z knížat ani z pánův za naši spravedlivost neprosil; také pan Jan Tovačovský nebyl jest při tom, ani pan Samuel z Hrádku, ani pan Mikuláš Trčka, věrní; ale jiní páni divíce se nám, na nás hleděli, když volajíce se k slyšení před králem jsme oslyšáni.“ „A když jsme již šli od krále s dobrou myslí, poctivý kněz Michal, otec náš, ku pánům zemským řekl: milý králi, dej vám Bůh milost svou! A když nikdo neodpověděl, kazatelským hlasem řekl: a co vám milost boží není potřebna, že neprosíte? A někteří sou se smáli. A když to pověděl, vyšel s třemi kněžími, kteřížto následovali sou jeho jakožto synové otce svého milého.“ Ve dvoře Králově stál již vůz připraven, na němž měli do žaláře býti vezeni. Tu vypravuje výše řečený dále: „A když kněz Michal vstupoval naň, řekl k okolostojícím: Rádi to trpíme pro pravdu boží a pro krev Krista Ježíše. Tehdy jeden dvořenín jednooký, jménem Běšín, úhlavní protivník Kristovy krve, stoje řekl: pro lež tvou, kate bezectný, to trpíš, ale ne pro pravdu. K tomu ihned kněz Michal odpověděl: Křivdíš v ústa svá mluvě jakožto zlý člověk. A k okolostojícím řekl: Aj na králově dvoře, co se s námi páše, jaká smělost k hanění, budiž tobě toho milý Bože líto! Ale snad tehdy byla by nějaká bouřka povstala, by byl pan Oldřich Medek z Valdeka (purkhrabí tehdáž hradu Pražského) k tomu nepřišel a řekl Běšínovi: Ty jiným měl by toho brániti, a pak sám počínáš. A přidal jest: Neutrhejte těmto kněžím, neb jsou v kázni královské. A ihned přestali.“

Ve voze bedlivě přikrytém, aby jich lidé spatřiti nemohli, sprovázení houfem jezdcův královských, vezení jsou velmi rychle po příkopech mezi Starým a Novým městem okolo kostela sv. Štěpána ve zdi, kdež nyní jest policejní ředitelství, poštovskou ulicí na Karlův kamenný most, a dále přes Malou stranu na Pražský hrad, kde je co vězně do věže vsadili, a tři dni tam drželi. Dne 24. srpna pak je opět do vozu vsadili a na Karlštejn zavezli, kdež s počátku seděli v žaláři tmavém a smr-

dutém až do sv. Matouše, potom každý seděl zvlášť.

Takové počínání královo proti kališníkům, kterým se při nastoupení království Českého byl slavně zavázal, že je bude chrániti a jich duchovní potřeby opatrovati, způsobilo ovšem v celé zemi veliké pohnutí; i sešli se opět všickni kališniční pánové, rytířstvo, města i kněží ke dni sv. Matouše, 21. září, ve velké kolleji Karlově ve Starém městě Pražském, a uradivše se, vyslali některé ze sebe ku králi do Králova dvora dne 24. září, s prosbou, aby ty vězně, duchovní i světské, ráčil jim vydati, aby jich vinu mohli sami vyslyšeti, i aby bez dalšího trápení mohla jim se spravedlnost díti. Povídalo se totiž vůbec, že se s těmi vězni, zvláště na Křivoklátě, při vyšetřování jich domnělého provinění velmi nelidsky nakládá, zvláště pak obviňování byli z ukrutnosti Křištof Opl z Fictum, dvorský maršálek, Václav Štětina ze Svárova, králův kuchmistr, Hrozek, purkhrabí na Křivoklátě, a nad vězni v Staroměstské radnici pásali se někteří Staroměstští konšelé.

Král Vladislav nedal místa prosbám poslancův stavovských i bylo jim s ničím odejti. I šli k němu opět druhý den a potom ještě třetí den, snažně prosíce, aby král ty vězně na rukojemství propustiti ráčil, a on vždy nechtěl, pravě, že nemaje rady své při sobě nic v té věci učiniti nemůže. I stalo se veliké zarmoucení v lidu a porozuměli tomu, že král kališníků málo sobě váží, ale že jest se s protivníky spřáhl.

Však z těch kněží z Prahy v měsíci srpnu na Karlštejn vyvezených a všelijak trápených, ochuravěl kněz Michal, Polák; Opl Fictum, Němec, maršálek královský, kázal mu nějaké mosazné hrušky rozpálené pod páže, a rozpálené železné plechy pod nohy klásti, až konečně mukami a žízni utrápen dne 2. listopadu v tom Karlšteinském vězení umřel.

Tak mu udělal král Vladislav, sourodák, za to, že se věrně za jeho povýšení na trůn český přičinil; lid pak český kališnický toho kněze Michala za mučenníka pro víru považoval a ctil. Král Vladislav ulekl se nemálo té smrti kněze Michala, a aby nebyl co ukrutník rozkřičen, kázal zemřelého na hřbitově u sv. Palmacie pod Karlštejnem poctivě pochovati a ostatní kněží z Karlštejna propustiti; nesměli však napotom nikdež ani ve městech ani na královských statcích přebývati.

Náhodou přijel potom dne 23. listopadu od krále Matiaše Uherského v poselství Jan

Filipec, biskup Váradský, do Prahy, a ten přemlouval krále Vladislava, aby ty kališníky ještě na Křivoklátě a na Staroměstské radnici sedící dále týrali a mučiti nedával, ale je propustil. Bezpochyby, že jeho k té přímluvě užili jeho někdejší pánové, přátelé a tovariši, Ctibor a Jan bratři Tovačovští z Cimburka. Král Vladislav, nesměje se jeho žádosti opřiti, učinil tak již 25. listopadu, a všickni vězňové propuštěni byli na svobodu sice, ale aby se nenavracovali více k domovu a statkům svým dříve, než by jim každému zvláštní na to milost královská zjednána a propůjčena byla.

Neupokojenost a rozervanost v Čechách pro neplnění slibův královských. Čestina v soudech a deskách moravských. Povodeň.

1480 — 1482 květen.

Slavný slib od krále Vladislava českým stavům daný, když ho na český trůn volali, že nejistému postavení kališnické církve bude hleděti konec učiniti a zemi arcibiskupem opatřiti, k vyplnění svému se nic a nic neblížil. Kališníci spatřovali v nedostatku kněží svěcených nebezpečství pro další trvání náboženské strany své, ba někteří již k tomu radili, aby podobně, jako to u českých bratří bylo, zvolili sobě biskupa, který by svěcení uděloval a jinak biskupské moci užíval i bez potvrzení od papeže. Jiní však se vždy tomu protivili nechtíce takovému úplnému odtržení od církve Římské. A když tak rozličné mínění sem tam se kolotalo, rozmnožila se mezi nimi strana úzkostlivých, kteří se horšili ze všeho, v čem kališníci vůbec od obecné církve se uchýlovali. Jsouce však na počet slabí, počali se opět s katolíky přáteliti a skrze ně u krále přízně hledati.

Král ve městech, zvláště v Praze, rady městské skoro vesměs osazoval konšely takovými nejistými a zpátečnickými kališníky, které pak lid vůbec za protivníky kalicha držel. Nyní dokonce ukazoval se král sám co takový zjevný jeho protivník. Čechové uznávali vesměs potřebu sjednocení národu, takovými okolnostmi však sklíčení nemohli se nikterak této sjednocenosti dodělati. K tomu se přidaly všeliké závazky krále a země, jež se měly plniti knížatům Minsterberským, synům někdy krále Jiřího, a knížatům Saským, kteří dosud nesplněny

a nevyřízeny zůstávaly. A tak z toho všeho byl stav království Českého neupokojený a velká rozervanost panovala ve všech společenských poměrech v zemi.

Nejbližší následek toho jevil se v tom, že sněmy v dostatečném počtu se nescházely a bez pořádného uzavření zase se rozcházely. Takový byl valný sněm na počátku měsíce května roku 1481 v Praze. Kališníci stavové měli na něm většinu, a nechtěli se dáti do jednání o královských předlohách, pokud by jejich náboženské stížnosti nebyly napřed vyřízeny. V čelo odporu proti králi postavili se i někteří z předních rad králových, jako nejvyšší komorník zemský Jan Tovačovský z Cimburka, bohatý rytíř Mikuláš starší Trčka na Vlašimi, purkhrabí kraje Hradeckého, Mikuláš mladší z Hořic a na Pecce, a dosud vždy věrný Petr Kdúlinec z Ostromíře. Zjevně mluvili a vinili krále, že smluv a přísah svých neplní. Pak žalovali předně na to, že král nestaral se o arcibiskupa, který by i kališníkům kněží světil, že trpí, když kněží katoličtí haní a kaceřují kališníky na svých kázáních tu ve hlavním chrámě u sv. Víta, tam v klášteřích u sv. Jakuba na Starém, u sv. Ambrože na Novém městě a jinde; a kdežto žádný trest za to jim není, každý sebe menší přestupek u kališníkův tresce se přísností neslušnou. S velkou nevolí mluvili také o stranickém chování se Staroměstských konšelův, kteří se prý propůjčují za nástroje útisku svých spoluměšťanův, konečně o pánech katolických, že na panstvích jim zas navracených netoliko kališnické kněží, ale i obyvatelstvo pronásledují a vyhánějí. O měšťanech Pražských, k přimluvě biskupa Filipce z vězení na svobodu propuštěných také trpce králi Vladislavovi domlouvali, že jim nedovoluje do Prahy do svých domů a k rodinám se navrátiti. Král Vladislav ovšem potom k tomu svoloval, aby se navrátiti směli; nicméně sněm se rozešel bez všelikého uzavření. Když pak stavové ke dni sv. Jakuba zase do Prahy svoláni byli, stala se mezi oběma stranami 31. července smlouva a jakési narovnání, že se měl při všech farách obnoviti ten stav, v jakém ta fara byla při nastoupení trůnu krále Vladislava, tak že kališnickí farářové měli se navrátiti na fary katolických pánův, s kterých byli od těchto sehnání. Pánové tito však si vymínili, aby navracení farářové při mši česky nezpívali a oltární svátosti nemluvnátkům nepodávali, jelikož v kompaktatech k tomu povolání dáno nebylo. Tak bylo vše smlouveno,

ale ničeho nedrženo, a žaloby i stesky se strany kališníkův konce neměly.

Na jiný sněm k sv. Václavu toho r. 1481 vypsaný, zas knížata Minsterberští nepřijeli, ale odporné listy poslali krále Vladislava o dluh tvrdě upomínající. Proto musel ten sněm až k sv. Ondřeji, 30. listopadu, odložen býti, a tu kníže Hynek Minsterberský na Poděbradech vždy naléhavě na krále a pány dorážel, aby konečně dosáhl sum, jimiž knížatům zavázáni byli král i celá země. Nezjednalo se nic více, nežli že na královská města vložena byla daň taková, aby kdežkoli budou vařiti piva, po celé zemi dávali do roka z každého strychu obilí po jednom bílém groši. Zdá se pak, že během následujícího roku 1482 synové někdy krále Jiřího od krále i od země vyplnění svých požadavkův na penězích dosáhli.

Také Saský vojvoda Albrecht, choť Zdeňky, dcery krále Jiřího, ještě nebyl dosud od krále Vladislava vyplacen za vojenskou pomoc, kterouž r. 1471 při volení krále Čechům byl se propůjčil. Do toho se nyní byla vpletla pře Saských vojvod o držení města Plavna ve Fojtlandě a několika panství v Čechách, ježto vlastně Jindřichům, staršímu a mladšímu z Plavna náležely. Po dlouhém vyjednávání umluven byl konečně ke dni 21. dubna 1482 slavný sjezd do města Mostu, a přijel tam sám král Vladislav s nejvyššími úředníky a pány zemskými i s drahým komonstvem, a oba Saští vojvodové Arnošt a Albrecht také s předními šlechtici a radami svými. I stalo se tu v městě Mostu dne 2. května 1482 mezi nimi konečné narovnání, kteréžto Čechům i Sasům na mnohá léta pokojné a přátelské sousedství zjednalo. Král Vladislav se zavázal odsloužiti se Sasům za jejich pomoc roku 1471, když by toho žádali, podobnou pomocí jistým počtem vojska; vojvoda Albrecht na novo se koruně České zavázal k manství za města, hrady a statky v Míšni ležící, král Vladislav mu jich všech pojistil a potvrdil, také Plavno ve Fojtlandě. Pánům z Plavna byly pak jejich statky v Čechách, Bečov, Kynžvart a Hartenstein v Loketsku vráceny.

Hned v prvním roce, co celá Morava octnula se v moci krále Matiaše Uherského a pan Ctibor Tovačovský z Cimburka tam nejvyšším zemským hejtmanem byl, stalo se na sněmu v Brně 6. září 1479 u přítomnosti krále Matiaše usnešení, jakým pořádkem páni moravští při zasedáních a slavnostech veřejných jedni po druhých choditi a sedati mají, a vyhrazena starodávným rodům panským přednost

před novými. Toho roku 1480 usnesli se také stavové moravští hlavně působením výtečného pana Ctibora z Cimburka na tom, aby se zápisy a všeliké veřejné listy do desk zemských Olomouckých i Brněnských vkládaly jenom v českém jazyce, i aby se při zemských soudech též všecko v národním českém jazyce vedlo, kdežto až do té doby středověký zvyk trval, všecko to jenom v barbarské latině zapisovati. V tom jakož i v sedání pánův podle starožitnosti rodu předešli Moravané Čechy o mnoho let. Ostatně pánové moravští tak dobře jako čeští bažili nejen po přednosti, ale i po panování nad ostatním obyvatelstvem; avšak pokud živ byl šlechtný a rázný pan Ctibor Tovačovský z Cimburka, postačila všeobecná vážnost jeho, již v celé zemi požíval, k urovnání a ukončení sporův o to vedených pokaždé dobrovolnými mezi stavy umluvami, a nepřišlo proto na Moravě nikdy k takovým bouřlivým výstupům jako v Čechách.

Roku 1480 počal se opět válečný hluk rozléhati na hranicích rakouských; pocházel nejvíce od českých a moravských válečníkův, kteří se domáhali starých nezaplacených náhrad na císaři Bedřichovi, na králi Matiašovi a na rakouských pánech. Tu se uzavírala příměří a nové smlouvy, z nenadání zas se všecko rušilo, a tak trval ten hlomoz válečný střídavě v těch brzo v oněch stranách až do r. 1483.

Letopisci zaznamenali k roku 1481 také velikou povodeň v Praze, která prý byla větší než ona r. 1432, co kamenný most Karlův v pěti obloucích přetrhla, od kteréžto doby přes ty protržené oblouky dřevěné mostnice položeny býti musily. Povodeň toho léta stala se dne 8. června, v pátek před sv. Duchem, a voda sáhala přes tu kamennou hlavu, Bradáč řečenou, u křižovníkův Staroměstských pod mostem, tak že všecku téměř hlavu přikryla nechávajíc jen suchého temene hlavy, co by byla pleš, kdežto roku 1432 voda té hlavě jen až do nosu sahala. Potopeno bylo i malé náměstí u matky Boží na louži (Marianský plácek), sahala až k domu u věže Svatomikulášské na Kůrném trhu, vedrala se do kostelův u sv. Ducha, u sv. Anny a do jiných, v domích lidem velikou škodu činila, také na mlýnech a ohradách na dříví.

Příchod biskupa Augustina Luciana do Čech. Pokusy ku smíření mezi kališníky a katolíky.

1482 duben — 1483 červen.

Kališníci stavové čeští poznávše záhy, že se splnění slibu královského strany opatření potřeb náboženství svého sotva dočkají, zdá se sami se ohlížeti počali, kterak by sobě biskupa Římského svěcení získali, aby jim v tom vyhověl. Takový se jim vyskytl v Mirandole, italském městě hrabat Galeotův nedaleko města Modeny. Byl to kněz Augustin Lucian, biskup Sankturinský, narozený v italském městě Vičencii ze šlechtického rodu de Bessariis. Jeho latinské biskupství nalézalo se na řeckém ostrově Santorinu čili Theře; bylo malé a chudé. Proto přebýval v posledních letech u řečeného hraběte Galeota v Mirandole, tehdejší samostatném hrabství, kdež proti papežově vůli odvažil se, husitské záky na kněžství světit, zvláště, když jak se zdá, od řečeného hraběte a manželky jeho zvláštní ochrany a přízně požíval. Ještě dne 20. dubna 1481 posvětil v Modeně na kněžství Baltazara, syna Soběslava Mrzáka z Miletínka na Pardubicích. Však tu spůsobil to papežův náměstník v Bononii k rozkazu samého papeže, že mu další svěcení českých kališnických kněží naprosto nemožným učiněno bylo. On kališníky za kacíře neuznával, naopak vysoce si jich vážil pro jejich zachovalost a čistotu mravů, jakou na nich shledával. Umínil si tedy s volí a radou hraběte Galeota vlast svou opustiti a na cestu do Čech se vydati. Pravil, že to činí z vlastního vnuknutí, od nikoho volán nejsa, ba ani nevěda, kterou stranou a kudy by tam jeti měl; i pojal s sebou netoliko potřebné tovaryšstvo a komonstvo, ale i listiny, jimiž mu pojištěna byla biskupská moc a důstojnost. Výjezd jeho z Itálie stal se bezpochyby dne 28. února, a dne 2. dubna 1482 vstoupil po nejprv na hranice království Českého. I zavítal napřed na Winterberk k panu Petrovi Kapléřovi ze Sulevic, a jel dále do města Písku, kdež o božím hodů velkonočním, 7. dubna, mši sloužil a birmoval. Potom poslali proň Táborští, a on na Táboře birmoval a svatou mši sloužil také. Na to vezen byl ve hlučném průvodu k pánům Trčkům na Lipnici, kdež jej velmi poctivě po několik neděl chovali. Přijímal zde posly ode mnoha měst, která jeho za biskupa přijímala a jemu slibovala, že ho neopustí, ale svými hrdly a statky vedle něho státi chtějí. On pak

tu hned na Lipnici počal na Boží hod sv. Ducha, 26. května, kněží světit.

Můžeme si mysliti, jaké to bylo pohnutí myslí v celé zemi, když se bleskem rozletěla zpráva, že kališníkům přišel biskup světit jejich kněží: kališníci dosud tak sklíčení jásali, katolíci trnuli a zlostně k tomu pohlíželi; kališníci spatřovali v Augustinu Lucianu božského anděla, katolíci zas pravili, že jest podvodník a poběhlík, který prý před církevní kázní utekl. Mnohému slyšícímu, že ten biskup na Lipnici kněží světil, přišel na mysl podobný příběh na počátku husitského hnutí v Čechách, když roku 1417 Pražský světicí biskup a arcibiskupský generální vikář, kněz Heřman, také na Lipnici husitům kněží světil, i počali věřiti, že brzo potom, jako tenkrát, hrozná válka vypukne. Neobyčejná tato událost uvedla také krále Vladislava v nemalé rozpaky, i nevěděl, jak se má k tomu biskupovi chovati. Dal mu psáti, co v Čechách činiti zamýšlí? a Augustin Lucian mu odpověděl, takto: že slychal sice ode dávna mnohé pověsti o kacířství českém, ale když přicházeli Čechové k němu pro dojití kněžství, že shledával je pokaždé býti hodné, cnostné a pravověrné; i seznáv tudíž, jaká křivda se Českému národu děje, zapálil se žádostí upřímnou, posloužiti jemu dle možnosti osobně, aniž prý o jeho takovém úmyslu, kromě pána Boha, kdo čeho se dověděl; nyní že se již tím dokonaleji přesvědčil, kterak Čechové mnohem lepší jsou v zachovávání křesťanského života, nežli jiní, kteří nad ně se vypínají; — úmysl jeho že nevede k roztržkám ani bouřem, alebrž ku pokoji a smíření; ba že doufá, že pomocí svou nemálo přispěje k dorozumění se stran a k ukončení škodného sporu mezi svatým otcem a Českým národem; — aby král jeho utrhačům nevěřil a nedal mu činiti překážek, věda že požívá biskupského důstojenství v řádu a v pravdě.

Na to mu král dne 8. června odpověděl krátce, že bude rád, když se ukáže pravdou býti, co mu biskup psal; avšak nezjevný vchod jeho do země, který se stal mimo obyčej biskupské poctivosti, že dává pochybovati o tom, jako by ho papež byl poslal, a také že jeho posavadní působení v zemi nezdá se býti dle pravidel práva a nemůže býti oblibováno. Kdo prostředkovati chce mezi stranami, tomu že sluší se nechýliti se ani v pravo ani v levo, a také čistu býti vši skvrny a všeho podezření. Však podaří-li se v Čechách narovnání s obecnou církví skrze něho nebo skrze kohokoliv

jiného, že to vždy poslouží králově myslí k největší útěše.

Ani Pražané ani Kutnohorští, jsouce v přísné kázni královské skrze konšely od krále jim sazené, netroufali si, vzhledem náboženství a biskupa Luciana nějakých kroků učiniti; tím živěji počínala si dvě stará hlavní sídla husitství, obce měst Žatče a Králové Hradce. Města Žatec, Louny a Slané učinila mezi sebou 15. června 1482 jednotu, a vybízela také všechny pány a rytíře krajův svých, kteří byli kališníci, aby k nim přistoupili pro zachování práv a svobod svých proti útiskům, jichžto prý snášeti musejí jak v přijímání pod obojí způsobou tak i v daních nesnesitelných. Vedla se také veliká stížnost na tajné udávání, kterému král věřil a proto ku kališníkům velmi nemilostivě se chová. Proto také slibovali sobě v té jednotě všichni, zastávají sebe vespolek hrdly a statky, kdyby se jim křivda dala; krále zas prosili, aby nařídil, by každý, kdožby na ně žalovati chtěl, činil to veřejně před soudem a nikoliv tajně, a osvědčovali, že z obcí svých nikoho nevydají k jinému soudu, než ku kterémuž právem přináleží.

Do Králové Hradce zase sjeli se páni Trčkové, Mikuláš starší na Vlašimi a mladší na Lipnici, potom starý Petr Kdúlinec z Ostromíře na Smrkovicích, Mikuláš mladší z Hořic na Pecce a jiní mnozí z rytířstva, potom města Hradec a Dvůr Králové a Jaroměř, a učinili mezi sebou 17. června jednotu, zavazující se zápisem ještě ostřejšími slovy nežli Žatečtí, také ku vzájemné pomoci proti nepříznivému postupování vlády krále Vladislava, jakým se unášeti dává proti kališníkům. I připomínali, kterak král své přisahy nedrží a kterak katoličtí páni nepřestávají proti smlouvám jednati a ku kališnickým kněžím a k obecnému lidu nepřátelsky se chovati. Také toužili na pány vůbec, kterak chtějí celou vládu v zemi do svých rukou dostati a všechny ostatní stavy potlačiti. Viděti bylo z toho, že rytíři strany kališnické vždy ještě jednomyslně při městech stáli. Ten zápis končil se slovy týkajícími se biskupa Luciana, že ho ochotně k sobě přijímají a sobě slibují pod ctí a věrou, nedati mu protivenství s kterékoli strany činiti, alebrž do těch hrdel a statkův ho hájiti. Také se bez prodlení všichni účastníci toho sjezdu z Králové Hradce zdvihli a na Lipnici zajeli, odkud biskupa Augustina Luciana s sebou pojavše s velikou radostí a slávou do Králové Hradce jej sprovodili, kdežto na radnici čestné sídlo jemu připraveno bylo. V tom

průvodu biskupovu z Lipnice do Hradce počítalo prý se až do 12.000 lidu branného, neboť bylo prý obáván, žeby jim v tom katoličtí pánové nějaké překážky klásti chtěli.

Také v Králové Hradci biskup Lucian ve chrámě sv. Ducha mnoho kněží vysvětil, zvláště těch, kterým byl dříve již na hradě Lipnici teprv svěcení na podjahanství a jahanství udělil.

Potom pan nejvyšší purkhrabí Jan z Janovic, nejvyšší komorník Jan Tovačovský z Cimburka, a podkomoří Samuel z Hrádku svolali sjezd kališnický ke dni 25. července 1482 do města Nymburka, aby tam ten biskup Augustin Lucian ode všech Čechův pod obojí mohl řádně uznán a za duchovní hlavu přijat býti, i aby se k opatření jeho osoby mohlo potřebné zřízení státi. Sjezd v Nymburce byl skutečně velmi hlučný, a byl tam i biskup Lucian z Hradce přivezen. Všickni se ochotně přiznávali k němu a že za jeho bezpečnost státi budou všickni vespolek se zapisovali. Byli tu také poslové z měst Pražských a z Kutné Hory, a ti se tak učiniti zdráhali. Znali se sice také ku kalichu, ale pro věrnost, kterou chtěli zachovati králi Vladislavovi, nemohli prý se k nijakým novým závazkům podávati. Všickni hlasitě proti nim reptali a strojili si z nich posměchy. Biskup pobyl v Nymburce asi tři neděle, rozdával ve farním chrámě večeri páně pod obojí, a birmování i svěcením kněží, kteří z Prahy a z Kutné Hory a odjinud přijížděli, opět valně poslouživ, vrátil se zas do Králové Hradce.

Král Vladislav na takové počínání kališníkův s nechutí a bázni pohlížel, ale k biskupovi Lucianovi, z nenadání jemu do království přislému, aby kališníky v myslích jejich posilnil, měl obzvláště nechuť velikou. Však veřejně nedával to na sobě znáti, ale aby rozčilené mysli uchlácholil a od náboženského stranění poněkud odvrátil, dal dne 13. srpna na Staroměstském náměstí v Praze veleslavný turnaj ustrojiti, v kterém se sám osobně účastnil, také kníže Hynek Minsterberský na Poděbradech a 16 jiných předních českých šlechticův. Nade všecky však vynikl obratností a silou sám náčelník všech kališníkův českých, pan Jan Tovačovský z Cimburka z Mladé Boleslavi; nebyltě v devateru honění ani jednou k pádu přiveden, z čehož kališníci měli radost nemalou.

K ukojení myslí ještě jiná věc velmi posloužila. Staříčský Hanuš z Kolovrat, probošt u sv. Víta a administrator arcibiskupství

Pražského, vyhlásil dne 7. září 1482, že klatba od papežův nad Čechy někdy vynesená, mocí a nařízením papeže Sixta IV. konečně zdvižena i sňata byla s celé země, tak že od té doby služby Boží v kostelích katolických (kališníci si těch klateb nevšímali) všude bez překážky řádně zase konati se mohly.

Kališníci nicméně, proto že biskup Lucian posud ani od krále ani od Pražských pánův, to jest konšelův, ještě řádně přijat nebyl, položili sobě zase ke dni 28. října nový sjezd do města Slaného. Hradečtí měšťané řečeného biskupa i tam v četném a slavném průvodu přivezli, a přijat ode všech ve Slaném shromážděných s velikou slávou a poctivostí. Tu se dalo totéž, co prve v Nymburce a v Králové Hradci. Král Vladislav poslal k tomu sjezdu svého kancléře Jana ze Šellenberka, katolíkka kališníkům příznivého, aby shromážděné před strannými umluvami varoval i aby je k vydání ze sebe desíti osob k rokování se stranou Římskou sklonil, neboť i katolíci měli totéž učiniti. Ale shromáždění tu kališníci nicméně se sobě zapsali o hájení kalicha i biskupa Luciana, ba také ku pomstění všeliké křivdy, která by se kterému kališníku následkem tajného udávání a osočování od zlých lidí stala. Zápis ten podepsati opět se zpěchovali poslové Pražští, Kutnohorští, také Litoměřičtí, Mělničtí a Kouřimští, chtěje se králi zachovati. Vzhledem rokování s katolíky učinilo shromáždění králi po vůli, i zvolilo deset mužův ze sebe, nejschopnějších svých zastáncův naproti druhé straně, pana Jana Tovačovského z Cimburka, Jana Jence z Janovic, Mikuláše z Landšteina, Pavla Skalského z Jenšteina a Slavatu ze Chlumu, čtyry rytíře, Petra Kdúlince z Ostroměře, Mikuláše z Hořic, Jana Malovce a Jana z Tečíněvsi, z měst jen jednoho, Mikše z Loun, tak že jich bylo deset.

Po skončených poradách vezen jest ještě biskup Lucian ze Slaného hlučně a slavně do spolčených s ním měst Loun a Žatče, kdež také slavné mše sv. čítal, birmoval a pod obojí rozdával. Ze Žatče pak vrátil se zase do Hradce Králové.

K rokování s kališníky zvoleno bylo z katolické strany tolikéž deset mužův, pánové Jan Zajíc z Hasenburka, Bohuslav ze Švamberka, Jaroslav ze Sternberka, Jindřich ze Hradce a Burian z Gutšteina, z rytířův Jan Roupovský, Oldřich Dubanský, Bohuslav Litovský, Jan Firšic z Nabdína a Jan Údrčský.

Těchto dvacet jednatelův, vesměs úřdů stavovských a žádný kněz, zasedlo dne 13. ledna 1483 v Praze k slavnému rokování. Obě strany prosili krále, aby přijma k sobě některé rady své, ráčil rokování nejen přítomen býti, ale i prostředkovati mezi nimi. Rokování počalo, mluvili jenom náčelníci obou stran, pan Jan Zajíc, katolík, a pan Jan Tovačovský, kališník, kteří se pokaždé prvé se svou stranou uradili.

Hned v první rozmluvě ukázalo se, že Římská strana za hlavní výminku k vyrovnání klade odstranění rozdílu u víře a stejné poslušenství k církvi; a když se počaly proto již mysli kvasiti, král Vladislav předvídaje zlý konec, přetrhl rokování až do zejtkrá. Mezi tím přimlouval se co prostředník po stranách. Téhož dne ještě třikrát vyslychal stranu Římskou, a druhého dne, 14. ledna, připustil k sobě pány druhé strany. K těm dal za sebe panu Benešovi z Veitmile mluvit, aby se s katolickou stranou zapsali na osm let, že se pokojně snášeti budou, a že v tom čase má se v Římě společně jednati buď o potvrzení kompaktat, buď o cokoli jiného, co by k svornosti a míru mezi nimi posloužit mohlo. Na to pan Jan Tovačovský, poradiv se se svými, odpověděl králi, že s tím souhlasiti nemohou, za jedno že toho vlastně ani nepotřebují, aby jim kompaktata od papeže potvrzena byla, poněvadž jsou jim jednou potvrzena od vyšší moci, totiž od koncilium Basilejského a od císaře Sigmunta, za druhé že lhůta osmi let pokoje jest příliš krátký čas, aby se čeho dovedlo, jestliže se pánům Římské strany nezdá s nimi se zapsati, nikdy více kališňky neutiskovati a haněti, a kdyby jim papež zase jednou rozkázal, proti nim bojovati a křížovou válku zdvihnouti, aby jeho v tom neposlouchali ani žádného jiného.

Že kališníci v té odpovědi již o papežské stvrzení kompaktat nestáli, k tomu měli, jak se zdá, jen ten důvod, že takový hrozeň nezdál se jim ještě zralým býti; že pak žádali pokojně žíti vedle strany Římské, to bylo ovšem mluveno ve smyslu náboženské snášelivosti našeho věku, jakého střední věk tehdy ještě neznal. Žádná lhůta pokoje nemohla kališňky upokojiti, poněvadž se jim jednalo o uznání jisté pravdy naprosto a na věky.

Král Vladislav seznav konečně po dlouhém hádání žalostnou nemožnost úplného dorozumění, rozpustil strany dne 17. ledna 1483. Kališnická strana pak položila sobě opět sjezd do města Nymburka ke dni 6. března, a také tam

přijel biskup Augustin Lucian. Hlavním řečníkem byl pan Jan Tovačovský z Cimburka, dával zprávu o rokování těch dvaceti mužův před králem v Praze a o jeho výsledku, vyzýval k setrvání a k potvrzení těch zápisův prve ve Slaném učiněných a k tomu hlavně řeč vedl, aby k těm zápisům celý Český národ, pokud z kalicha pije, přistoupil. K tomu cili umluven nový sjezd o to do Českého Brodu na den 29. června.

Mezi tím však se v Praze něco stalo, co zřejmě objevovalo snahu vládnoucích mužův ve městě, navesti kališňky vždy více k srovnávání se v kostelních řádech s řády Římskými. Již od časův arcibiskupa Konrada z Vechty zachovával se v Praze obyčej, že se svátek posvěcení chrámu slavil ve všech kostelích v jeden den, totiž v neděli před svatým Václavem. V klášterních a v jiných katolických kostelích však na to se neohlíželi, a v každém slavilo se posvěcení v rozdílném čase zvlášť. Tu konšelé Staroměstští a Novoměstští svolali všechny kališnické faráře na radnici, a chtěli od nich, aby se posvěcení více neslavilo v jejich kostelích v jedinou tu neděli před sv. Václavem, nýbrž aby v každém kostele bylo zvlášť, tak jak prý to má v knihách zapsáno. Faráři odpověděli, že se o to s mistry na vysokých školách poradí; šli domů a pak společně s mistry šli ku králi Vladislavovi, jemuž se osvědčili, že tak neudělají, jakž konšelé od nich žádají. Tu 3. května 1483 v sobotu před nedělí křížovou odpoledne vešli Staroměstští konšelé, městský rychtář Ambrož, postřihač, s některými neupřímnými kališňky a Němci, do kostela u sv. Jiljí, kdež byl tehdy farářem mistr Duchek z Mělníka, a právě nešpory se začínaly. Předstoupivše až před oltář, odstrčili žáky od pulpitu a kněze od oltáře; kněz Hůlka, který s nimi přišel, dříve pod obojí, potom pod jednou a mezi kanovníky na hradě Pražském, konečně zase pod obojí, propůjčil se jim za kaplana, a počal nešpor odříkávati. Rychtář Ambrož mezi tím poručil městskému pochopovi vybiti zámky od almar kostelních, posvěcenský prapor vyhledati a jej na kostelní věži vystrčiti, jakož se jest i stalo. Farář mistr Duchek pojal s sebou jiné dva mistry a šel s nimi ku králi; i zpraviv jeho, co se v jeho kostele násilného jemu stalo, dával králi klíče od kostela, nechťe při něm déle farářem býti. Král mu tolik na to řekl: „Nic milý mistře, buď ty tu trebas do smrti své, než toliko nech, ať oni na malou chvíli svou vůli naplní.“ A s tím odešel od krále.

Na to byl sjezd kališníků v Českém Brodě v den ss. Petra a Pavla, 29. června, velmi hlučný; pan nejvyšší komorník Jan Tovačovský z Cimburka vedl hlavně všechny k tomu, aby se předešlé zápisy mezi kališníky utvrdily a jednota pro obranu kalicha, biskupa Luciana a osobní bezpečnost jednoho každého jednotlivce před nespravedlivým nařknutím a pronásledováním v celé České zemi upevnila. Až sem dospěla národní strana husitská, jsouc k tomu dohnána nastupováním na ně krále samého a zpronevěřilým chováním přívržencův Římské strany.

Mor. Krvavá bouře v Praze.

1483 červen — říjen.

Mor se již r. 1482 na všelikých místech v Čechách objevoval; nyní však v měsíci červnu počal také v Praze zuřiti, tak že za několik měsícův až prý do 30.000 lidí pohubil. Král Vladislav zděsiv se toho, zdvihl se se svým celým dvorem, a utekl se z Prahy do Plzně. Avšak i v Plzni ten mor řádití počal, tak že i několik z královských dvořanův umřelo. Starý letopisec zmiňuje se o jednom dvořanu Čechu a kališníku, kterýž prý se nazýval Mikuláš Velbloud, nad kterého prý nebylo znamenitějšího honce v kolbách na všem dvoře královském. Když i ten morovou ranou zachvácen byl, starali se Plzeňští kněží Římské strany o to, aby se kalicha odřekl a co pravý katolík umřel. On však, než by byl prý od pravdy boží odstoupil, raději bez svátosti umřel, a byl přece v Plzni poctivě pochován. I ulekl se toho král Vladislav a z Plzně na Moravu ujel, kdež v Třebíči přečkal panování moru.

Nepřítomnosti královy v Praze umínili si použití nepřátelé kalicha, zvláště katolíci pánové k vedení násilné rány ke zničení kališnické síly v Praze, ovšem s činným spolupůsobením konšelův a všech těch odpadlíkův, kteří z přílišné úzkostlivosti před mocí Římské církve čím dříve tím lépe byli by se chtěli zřejmě zase přihlásiti k bezvýminečnému poslušnosti papežovu. Tito konšelé a obecní starší již drahně let stavěli se nepřátelsky proti veliké většině měšťanstva vesměs kališnického. Obecně se o nich mluvilo, že jen již na oko z kalicha přijímají, aby pod tím ukrytím tím lépe kališníkům překážeti mohli. Všude měli své slídiče po městě, a kdokoliv o nich něco nepříznivého

propověděl, toho stíhali, do šatlavy sázeli a tak všeliké bouření lidu hned v zárodku dusiti usilovali. Při tom šly na ně nářky veliké, že obec okrádají, a všeliké šmejdy a špatné kousky provozují. Také Němci, kteří se byli zatím pomocí zpátečnických konšelův do měst Pražských zase hojněji vetřeli, do toho spiknutí náleželi. Konečně i krále o svých úkladech zpravili, tajně posly do Třebíče vysílali, a tak si jeho svolení pojistili. Jeden konšel Staroměstský, jménem Prokop Publik, vyznal jest potom, že měli všickni kněží a mistři pod obojí z Prahy vyhnáni býti, a že byl udělán popis sedmdesáti neb osmdesáti předních měšťanův, kteří měli na Starém městě býti stínáni; purkmistr Jan od Kloboukův (dům nárožní v Havířské ulici č. 398 naproti divadlu) zas vyznal, že všickni měšťané měli býti pobiti, kteří by v tu noc ve čtvrtek na pátek před sv. Václavem (od 25. na 26. září) nebyli měli světlo ve svém domě. Z toho vychází, že provedení úkladu proti kališnickým měšťanům na ten čas ustanoveno bylo, když by kališníci byli dle svého obyčeje posvácení ve všech farách najednou, v neděli před sv. Václavem, slavili, proti kterému-to slavení již dříve konšelé se byli prohlásili.

Během měsíce září, když ještě mor zuřil v Praze, roznesla se náhle pověst, že i král v Třebíči těžce se roznemohl a že mu zle tušeno. Vyhlídkou na nové bezkráloví počaly se mysli obyvatelův ještě více kvasiti. Konšelé zostrili ostražitost a přísnost svou. Proto soused se sousedem nesměl volně mluvit, a jestliže kdo chtěl na ryncích se sousedem zastaviti se a k němu promluvit, ohlédal se jako vlk, zdali by tu třetí byl, který by poslouchal a zradil. Po vinárnách a šenkovnách povalovali se slídiči od pánův konšelův k tomu nastrojení, kteří nyní tím pilněji ušima stíhali, naslouchajíce, kdo co mluví, ano sami počínali něco mluvit proti konšelům; a jestliže se k tomu někdo přimísil a něco od sebe přidal, co by konšelům libo nebylo, hned ho udali; konšelé vyslali své pochopy, kteří takové neprozřetelné mluvky jímali a do šatlavy odváděli, kde se s nimi nakládalo nelidsky. Mnichové v klášteřích již drahý čas na vzdor všemu zapovídaní kázali čím dál tím popudlivěji proti kalichu, nejvíce bosáci Františkáni, od krále Jiřího před léty teprv do Prahy k sv. Ambroži na Nové město přijatí, mistr Valentin Vlk, kanovník u sv. Víta na hradě Pražském a nějaký doktor Martin Puška z Chrudimi, který se byl usadil při kostele na Karlově a tam kázal, a také

do města dolů do jiných klášterův scházel, všemožně mysli proti kališníkům popuditi se snaže. Konšelé všech tří měst brali již kališnickým farářům klíče od kostelův, kdež potom sami vládli, jako se již výše řečenému mistru Duchkovi u sv. Jiljí stalo, a mistru Vrbenskému u sv. Apolináře. Rozmíšky, jaké již po delší čas mezi Starým a Novým městem počaly, rozdmýchovaly se nyní od konšelův na novo, ale jen na oko, aby měli příčinu, ulice, které ještě řetězy zataženy nebyly, takovými zavírat; a nařídili svým stranníkům, aby pod vrchním oděvem odění a pancíře nosili a takto připraveni byli na každou hodinu, když by se na radnicích k poplachu zvonem dalo znamení. Pražský probošt, Hanuš z Kolovrat, který by se byl rád stal arcibiskupem Pražským, právě ležel nemocen na hradě Pražském a k smrti pracoval; dlouho se mučil, nemoha umřít, věda o tom, co se mělo většině Čechův v Praze kalicha se přidržujících státi; i pověděl prý jest a jim výstrahu dal, jakož pak v krátce po té krvavé bouři potom dne 27. září umřel. Tak se tajné úmysly městské vrchnosti časné prozradily, a jakýsi Tomášek od zlaté hvězdy (dům č. 405 v Rytířské ulici vedle staré rychty) pravil před posvícením kališníkův k jednomu sousedovi neprozřetelně: „Již se teď vaše posvícení blíží, shledáte, že vám dáme krvavých mazancův žráti.“ To se ovšem také všude brzo proneslo, a již byli kališníci se své strany také připraveni pevně odhodláni jsouce, nedočekati se útoku na sebe se strany svých nepřátel.

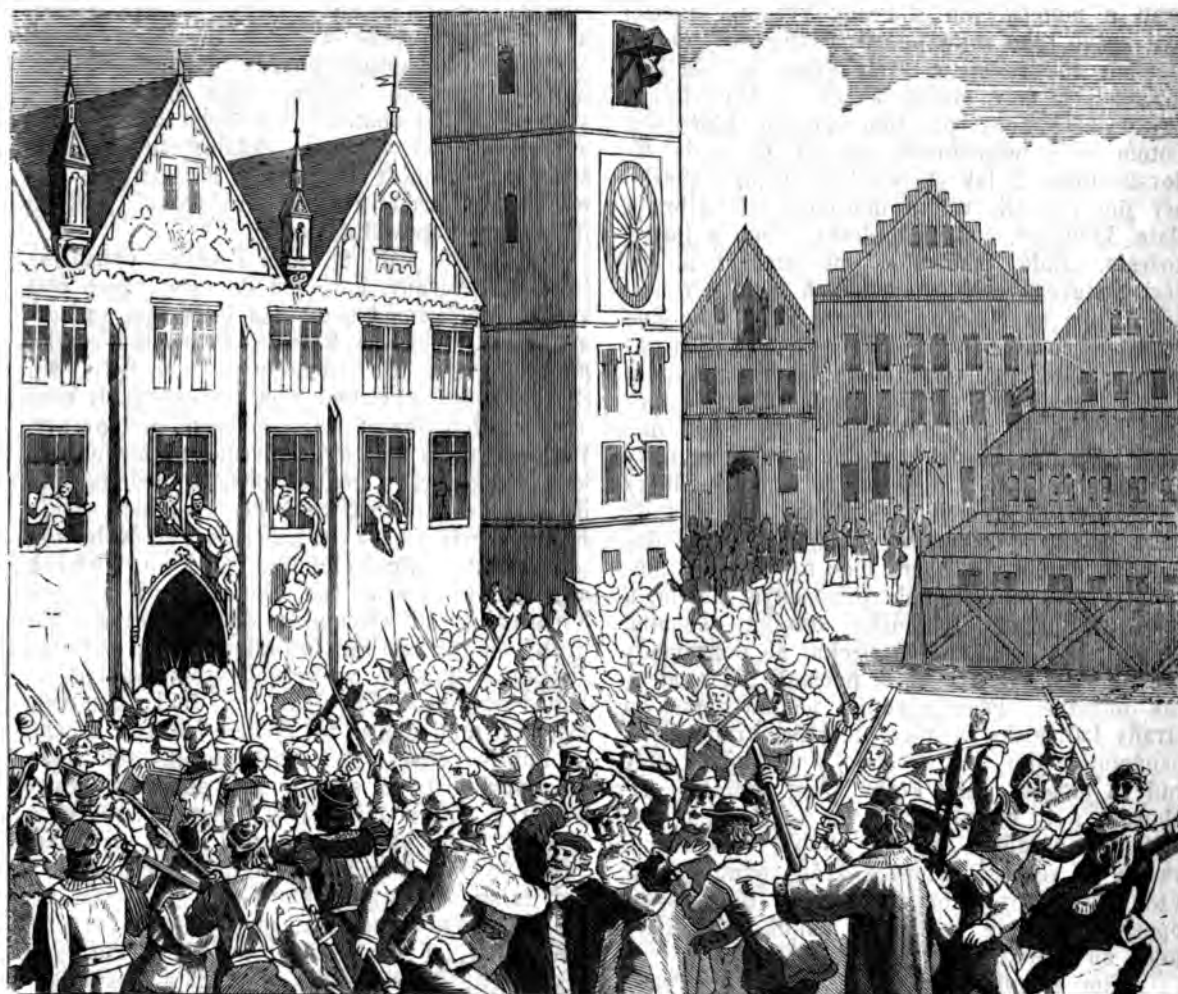
Proto nečekajíce, až nepřátelé na radnicích k poplachu proti nim bítí budou, počali hned ve středu 24. září v osm hodin ráno velkým zvonem u panny Marie před Týnem na poplach zvoniti, a hned potom také na jiných farních kostelích totéž činili. V tu chvíli vyřítili se z domův svých na Starém městě měšťané pod obojí v pancířích a ve zbrani, shlukli se, a majíce vzácného a statečného spoluměšťana Bohuslava Legáta od Ráje na malém náměstí, a jiné v čele svém, šli k radnici. Tam stál mezi vraty Jan od Klobúků, toho času purkmistr, i tázal se zástupu, co by chtěli? Odpověď zněla, že přišli jak jim prý bylo od konšelův rozkázáno. Poděkoval jim purkmistr za jejich ochotnou hotovost, kázal jim tu před radnicí čekat, a chtěl před nimi vrata zavřít; ale oni se hned na něj obořili. On však prchl nahoru po schodech a tam se někde ukryl. Takž ten zástup s velkým hlomozem do radnice vpadl, všechny konšele, kteří právě sezení měli,

i také purkmistra z jeho ukrytu vyplašeného zajali, příkazujíce jim, aby se z radní síně nikam nehýbali a ven nevycházeli. I chtěl purkmistr na hořejší paterko, kterému naši předkové mazhouz říkali, uklouznouti; však tu ho hned jeden z měšťanův sudlicí v nohou poranil, tak že padl a jako zabitým se dělal taje v sobě duši. I pravili rozkacení měšťané: „Tu nesmí ta zabitá mrcha ležeti!“ i strojili se s ním k oknu, aby ho dolů na náměstí shodili. Ale on chytil se rukou toho železa, o kteréž se v okně opírat mohlo, nechtěl se pustiti, až mu ruku železným kladivem odtloukli. Vypadl tedy z radnice ven na zemi, kdež potom celý zkrvácený toliko v košili ležel. Jiný člen z městské rady, konšel Prokop Publik, již výše zmíněný, utekl přece z radnice i vložil sobě ruce s železnými plechovicemi na hlavu, aby ho nemohli raniti. Dohonil a porazil ho však měšťan Jan Krejčí od bílého páva (dům p. č. 557 v Celetné ulici) před Gebhartovým domem oštípem; pak ho za nohy do radnice vtáhli. Prosil: „Nezabíjejte mne, že vám divné věci povím,“ a oni ho do šatlavy zavlekli. Všickni konšelé ostatní museli také z radní síně do vězení jíti. Však nežli se to stalo, zvoněno také s jejich strany na radní věži na poplach; a tu teprv co živo běží také protivná strana a mnoho Němcův s ní ve zbrani k radnici panům konšelům na pomoc, ovšem již pozdě a jen k většímu svému a celé své strany neštěstí. Již všechny ulice a náměstí hemžily se lidem branným, který se stavěl pod rozkazy smělých vůdcův, a protivníci vběhše jim do rukou byli dlelem zjímání a dlelem rozprchlí se. Také jeden Němec a znamenitý kupec, jehož starý letopisec Adivoka jmenuje, běžel ve zbroji k radnici; i okřikl ho měšťané tážíce se: „s kým jsi?“ a on: „s vámi, milý pane!“ Uměl málo česky, kdyby byl řekl „s pány“, byli by jej zabili. I kázali jemu jíti na radnici; však nežli tam došel, všechnu zbroj s něho sebrali; a měl sekret na ruce, to jest prsten s vyrytým pečeti-dlem; chtěli mu ho také vzít, ale byl těsný, nedal se chutě stáhnouti. I řekl jemu jeden: „Poněvadž nemůže dolů, polož ruku, ať palec utnu“; — a on chutě osliniv palec zuby jej dolů strhl a tomu jistému dal. Potom ho v radnici také do šatlavy strčili, až ho později jiný vzácný měšťan, Jednorožec anebo od Jednorožcův, odtamtud vyručil.

V tom samém čase v stejnou hodinu, co se toto na Starém městě dalo, byly na Novém městě i na Malé straně ještě krvavější bouře. Také na Novoměstské radnici zasedali

konšelé s purkmistrem v radě, a slyšíc zvonění na poplach a pokřik po městě, tu někteří honem z radnice se vytratili; ale již se ozbrojené měšťanstvo do stavení vedralo, a když jim radní písař chtěl přístupu do radní síně brániti, toho nejprv zabili; potom se vrhli na konšely, co jich v radní síni ještě zbylo, a všechny je posekali, tak že prý v té síni krve na některý

džberík bylo. Posekané pak okny ven z radnice vyházeli. Jakýsi Nedoruště Martin a Boreš nožír, bezpochyby také konšelé, upadli s pavlače v radnici, a potom z toho zemřeli. Páral pak, kožišník, první konšel, utekl a schoval se u souseda v loži; a když tu byl nalezen a na radnici veden, spínaje ruce vzdychal sobě a volal: „o milý králi!“ Měšťané

Vzbouření v Praze. Novoměstští vyhazují z oken radnice zabité konšely
24. září 1483.

(35)

majíce k němu velikou nechuť, neboť prý veliké nespravedlnosti lidem činil, peníze chudým lidem neb sirotkům vyzdvihoval a jich, jakož se mu zdálo, mocí požíval, než ho do radnice dovedli, rozstoupili se na rynku (Karlovu náměstí) od něho, stříleli k němu a sekajíce jeho říkali, jeden „toť mých deset kop“, jiný „toť

mých pět kop“, a to tak dlouho, až byl dávno bez duše. Potom jej přivlekli před radnici k jiným, kteříž byli s oken smetáni. Ostatní konšelé, kteříž na živě zůstali, octli se v šatlavě.

Na Malé straně vrhla se také obec na radnici a ztrýzněné konšely zjímali. A tak ve

všech třech městech Pražských radnice opanovány jsou a pečeti městské dostaly se v ruce zbouřených měšťanův. Nebylo více vlády starých kalichu nepřítelů konšelův. Toho použivši lůza městská, nemajíc koho se báti, vrhla se nyní na kláštery, především na Kapistranovy Františkány bosáky u sv. Ambrože, hlavní podněcovatele proti kalichu, potom na Minority u sv. Jakuba, všecko z těchto klášterův pobrali a mnichy ven z Prahy vyvedli. Bosáci byli právě toho roku počali klášter svůj novou stavbou rozšiřovati a zvelebovati; to vše lidé rozházeli a celý klášter zkazili, a účastnily se prý zvláště ženy při tom loupení klášterův. Potom šli v bezuzdnosti své na Židy do Židovské ulice, a jak starý letopisec píše, všecko prý jim pobrali, veliké množství od stříbra a zlata, klénůtův, čistých a drahých šub a jiných kožešin. Židé, pánové a jiní, kteří tam své věci zastavené měli, znamenitých škod prý utrpěli. Také na Němce v Praze žijící toho dne velká pohroma spadla; 250 bylo prý jich zajato, a mnozí prý ve vězeních hladem zahynuli.

Vítězové pak, svrhše starou vládu ve městě, rychle se vzpamatovali; ještě téhož dne nové hejtmany městské zvolili a ve všem nový řád zavedli. Již v noci na to chodily hlídky žoldnéřův po ulicích městských, aby bránily všem dalším výtržnostem, jichž by se lůza dopouštěti chtěla. Veškerá moc a vláda ve městech Pražských připadla přirozeným řádem, a také vůli obce, tehdejšímu staršímu obecnímu. Ještě během téhož dne všickni se dohromady sešli, a sluší vyznati, že si počínali jak opatrně tak důrazně. Psali předním pánům zemským strany kališnické a všem městům královským, oznamující jim, co se stalo, a žádající rychlé rady a pomoci, „aby Prahu před nepřátely zachovali, a to dobré začaté ku konci všem věrným prospěšnému přivesti mohli.“ Dokládali všude, že věrnosti, kterouž králi, pánu svému, vždy zachovávali, nepotratili ani tímto svým opatřením, a že ji dokáží bohdá ještě lépe, nežli od protivníkův jejich se stalo.

Tím rozpisováním těch listův ztráven i druhý den, a třetího dne, v pátek, 26. září, když pořádek ve městech Pražských již zase byl utvrzen, vypravili všechny tři obce brannou moc svou, aby se zmocnili hradu Pražského, obávající se, aby od královské posádky na hradě škody neutrpěli. Branná moc městská, ze všech tří měst složená, majíc za vůdce souseda jednoho, jménem Matěje Mýtného, táhla tedy ke hradu, jakoby naň útokem hnáti měla. Právilo se, že Pražané to nikoliv z té

příčiny dělají, jakoby nad králem, pánem svým, pých učiniti chtěli, nýbrž proto, aby hradu mohli i s městem jeho královské Milosti zachovati. Purkhrabí hradu Pražského, pan Oldřich Medek z Valdeka, muž mírný a opatrný, necítiv se dosti silným k odporu, postoupil jim hradu smlouvou, že se nikomu neublíží a žádné škody díti nebudou. Pražané tedy hrad obsadili, a měšťan Valentin Růžený byl správcem té městské posádky, kterýž nikomu ublížiti a kanovníkům také v ničem překážeti nedal, což mu také kapitula povždy s vděčností spomínala. Zároveň Pražané také Hradčany svou posádkou opatřili. A druhého dne, 27. září, v předvečer sv. Václava, dokonil tu na hradě život svůj probošt Hanuš z Kolovrat, administrator arcibiskupství Pražského, jakž to již nahoře napovědino bylo.

Když se ještě 26. září Pražané, obsadivše hrad a Hradčany, k večeru do měst svých byli vrátili, drželi hned soud nad jatými purkmistry a konšely, sezvavše k tomu co svědky všechny pány a rytíře, kteří té doby v Praze byli. Na Starém městě vyvedeni jsou purkmistr, tři konšelé a jeden obecní starší z vězení pod pranýř. Purkmistra Jana od Kloboukův museli dva katovi pacholci v trokách přinesti, neb nemohl jíti zlámav si nohu, když ho z radnice svrhli. Konšelé byli Václav Chanický od Kohoutův (dům č. 2. vedle radnice), Prokop Publik a jakýsi Stodola; ten obecní starší zval se Tomášek od Oremusův (dům nyní č. 461 druhý od rohu do Sirkové ulice naproti radnici). Všickni byli dříve ve vězení vyšetřováni a dílem i zmučeni; Chanický prý řekl: „co sme my vám měli činiti, to vy nám činíte;“ z čeho se Publik vyznával, již výše položili sme, jako co i purkmistr na sebe řekl. I stat jest nejprv Publik, potom Chanický, potom Stodola, a když měli purkmistra stíti, ještě prý sám řekl: že nic dobrého nesmyslel o této obci, a kat, mistr Mates, pokloniv se jemu stal ho. — Na Novém městě stali purkmistra Šimuně, měšečnicka, Truhličku, konšela z Poříčí, a Kahúna, již šedivého. Na Malé straně konečně stat jest purkmistr, Pimprňásek řečený, muž starý, šedivý a bradatý, a jakýsi Tomek krejčí. Od té chvíle pak nechtěl ten kat, mistr Matěj, kterýž musel bývalé pány své stínati, více mistrovati; odřekl se svého hrozného řemesla, a nemaje potom čím se živiti, na Starém městě náměstí dláždil a na fary a jiným lidem vodu vozil. Zdali ty soudy a popravy všechny v týž den 26. září, anebo později vykonány byly, starí letopisci neoznámili.

Dále aby prý nebylo hanebné směsice mezi věrnými Čechy, vypovězení a vyhnaní jsou z měst Pražských, jak starý letopisec, kališník, píše, „všickni protivníci krve Kristovy, a zvláště kteří prve ji přijímavše, potom se jí odpřisáhli a hanili i kacérovali.“

Konečně v třináctý den po oné krvavé bouři, 6. října, shromáždili se veliké obce všech tří měst Pražských na velkém náměstí Staroměstském, tak že všechny jeho prostory lidem pokryty byly, a vstoupily zde v jednotu slibující sobě pode ctí a věrou, pomáhati sobě vespolek proti všem protivníkům a nepřítelům bez výminky. Potom, což dosud předešlá a nyní odstraněná vláda měst Pražských připustiti nechtěla, přiznala se všechna obec spojená k biskupovi Augustinu Lucianovi dosud v Králové Hradci sídlícímu. Tento biskup byl prý již tehdy s králem Vladislavem poněkud smířen, a jak se zdá král ho aspoň dle jména i do své rady přijal; nyní pak Pražané k němu hned do Hradce poselství vypravili, aby neváhal usaditi se v Praze. Přijel tedy řečený biskup do Prahy dne 20. října; jeho příchod byl slaven od Pražan velmi hlučně a s velikou radostí. Hned ho také za svého biskupa přijali a že ho neopustí všechna tři města se mu zapsala.

Brzy po té krvavé bouři přestal také ten záhubný mor v Praze zuřiti, což sobě celá kališnická Praha brala za radostné znamení.

Co k tomu říkal král Vladislav a co Pražané dále dělali.

1483 říjen — prosinec.

Hned v prvních dnech po svržení staré vlády v Praze pomýšleli Pražané o tom, kterak by svůj skutek před králem Vladislavem omluvili; i poslali mu psaní plné věrnosti a oddanosti ujišťující, že se nepozdvihli proti němu, pánu svému milostivému, ale jen proti zrádcům, kteří nadužívali jeho milosti, aby pronásledovali a utiskovali mohli sousedy své; že museli předejít úklady o bezživosti od nepřátel nemilosrdných jim strojené; aby jeho královská milost jim ráčila milostivě vážit skutek, jenž se stal byl nevyhnutelným; že hotovi jsou sloužiti jemu s větší věrností, nežli to činili nepřátelé jejich, a napravit i také, jestliže komu mimo vůli jejich jaká škoda se stala, naděje se vždy, že králova milost ráčí je zachovati milostivě při právech a svobodách jejich.

Avšak zpráva o tom převratu v Praze uvrhla krále Vladislava u veliký zármutek a hněv, a také v nemalé nesnáze. Třinácte let již o tom pracoval, jakby Pražany znenáhla a jako nevidomě pomálu od kalicha odvedl, aby sobě zase staré katolické řády oblíbili a tak s Římskou církví dokonale se srovnali, a ejhle! všechnu tu naději zvrtila krátká doba, všechno bylo najednou zmařeno, a kališníci stavše se zarytějšími než kdy, opět urputněji a mocněji hlavu svou pozvedli. Jeho věrní mužové, kteří se k provedení jeho tajných záměrův jemu byli propůjčovali, utrpěli za to životy a statky svými, husitský duch, jehož chtěl uspati a znenáhla vykořeniti, podrážděn opět se vztýčil a v krvavém odboji zvítězil nad mocí zákonnou.

Opustiv Třebíč vrátil se král Vladislav hned do Čech; pomýšleje přede vším na pomstu vojsko sbíral, a když ho měl až do 8000 pohromadě, vyslal jeho bez prodlení do Kutné Hory, aby ji obsadilo, dřív, než by tamější obec následovala příkladu Pražanův. Avšak přece pozdě přišel; horníci zavřeli své město před královským vojskem, a postavili se tak silně proti němu, že královští ani netroufali sobě, hnáti na Kutnou Horu útokem, nýbrž nazpět do Čáslavi ustoupili. Tam také sám král se dostavil, dal s Horníky vyjednávat; ale když se podvolovali pustiti jej sice k sobě ale bez vojska a jen s malým počtem dvořanův, tu rozepsal po všem království Českém valný sněm do Čáslavi ke dni 23. října 1483. I sešel se sněm dosti valný; král na Pražany žaloval žádaje rady a pomoci na knížatech, pánech, rytířích a městech. Z řečí na tom sněmu vedených brzo vyšlo na jevo, že Pražané válečnou mocí pokoření býti nemohou, proto že větš polovice sněmovníkův v srdci svém čin Pražanův schvalovala a jim přichylna byla. Pražané sami k tomu sněmu nepřišli, ale obrátili se ku knížatům Jindřichovi a Hynkovi z Minsterberka, aby se jich ujali. Proto se oba knížata na sněmu za ně přimlouvali, aby jim dáno bylo veřejné slyšení. Král se dlouho zdráhal, až konečně kníže Hynek, požívaje v královské radě již nějaké přednosti, chtěl to sprostředkovati tím způsobem, aby Pražané své plnomocnky do jeho města Kolína nad Labem poslali, a 18 mužův z královské rady zvolili, aby ti je vyslyšeli. Pražané tak učinili, a jejich plnomocníci přijevše do Kolína i s biskupem Augustinem Lucianem byli tam čtyři dni. Královští radové od Pražanův požádání byli: napřed biskup Augustin Lucian, knížata Jindřich a Hynek, pan Vilém z Pern-

šteina, již nejvyšší maršálek český, Jan ze Šellenberka, nejvyšší kancléř, Jan Tovačovský z Cimburka, nejvyšší komorník, Ješek Svojanovský z Bozkovic, tehdejší pán na Roudnici, rytíři Mikuláš Svítáček, zemský písař, Pavel Skalský, tři Trčkové, totiž Mikuláš starší, mladší a Burian, Hořický, Jan Malovec, Hrabaně, z měst pak Mikeš z Loun, Velek z Hradce Králové, Matěj z Chrudimi, kteří všichni náleželi do královské rady. Zdá se, že tito radové učinili výrok, který sobě Pražané sice oblíbiti mohli, nikoli však král. Proto z celého toho jednání sešlo. Potom vydány jsou od celého sněmu Časlavského nějaké články a výminky, kterak by se to, co se v Praze stalo, napravití mělo; bylo však také žádáno, aby nejen kněží a mnichové, ale také katoličtí měšťané přede vším zase na svá místa puštění a ke svým statkům navracení byli, potom pak aby kníže Hynek Minsterberský po boku vyhnaných konšelův a jiných nad Pražany k soudu zasedl. Potom se jednalo také o pokoru, kterou by Praha svému králi učiniti měla. Však to se zas všechno Pražanům nelíbilo, a také se nic toho nestalo.

Pražané mezi tím žádali předního pána kališnické strany, Jana Tovačovského z Cimburka, aby určil den k ustanovenému sjezdu všech stavů pod obojí do Prahy, na kterém Pražané ku kališnické jednotě také přistoupiti chtěli, v čem jim jejich dřívější konšelé dosud byli bránili. Pan Jan Tovačovský z Cimburka, nejvyšší komorník, nemeškal tak učiniti, rozepsav takový sjezd své strany ke dni 25. listopadu 1483; avšak nežli tento den nastal, umřel pan Jan smrtí nenadálou. V tom okamžení byla ztráta toho výtečného muže nesmírná, a celý národ Český, pokud pil z kalicha, snášel tuto smrt se smutkem bolestným; v něm ztratil hlavní svou podporu, svého nejmocnějšího ochránce; neboť zajiště veliké zásluhy jeho o uvedení Vladislava do království Českého, jeho vysoký úřad a ušlechtilost osobní povahy jeho byly mu zjednaly v celé zemi vliv převládající. Bylť on mladší bratr Ctibora z Cimburka, Moravského hejtmána, jmenoval se někdy také Jaroslav čili Jaroš, a Čechové si ho tak vysoce vážili, že ho v tehdejších národních písních co muže ctného a rytířského slavili. Jeho druhá manželka, výtečná paní Johanna z Krajku, přežila ho, držela potom Mladou Boleslav a Brandýs nad Labem co poručnice jediného nezletilého syna Adama z Cimburka, vdala se potom

za nejvyššího kancléře Jana ze Šellenberka, a čeští bratři ji ctili co svou nejmocnější patronku.

K ustanovenému dni sjelo se nicméně do Prahy velmi mnoho české šlechty a posílův z jiných měst královských. V jednání předsedal sám biskup Augustin Lucian. Napřed čtli se článkové a žádosti sněmu Časlavského, a Pražané žádali rady a pomoci. Sepsaná jest potom odpověď, v níž Pražané slibují králi, když zase do Prahy přijede, že mu klíče města vstříc vynesou, před ním na jedno koleno pokleknou a jiné výminky jim ze sněmu Časlavského uložené že vyplní. Všichni účastníci toho sjezdu, který se ovšem více sněmu podobal, slibovali Pražanům, že ani králi ani komu jinému proti nim pomáhati nebudou. Jenom Kutnohorští, kteří se byli mezi tím králi úplně zas poddali, pak Litoměřičtí a Kouřimští zdráhali se, takovým slibem se zavázati. Konečně Pražané také slavně přistoupili k jednotě kališnických stavův.

Král Vladislav naproti tomu hned rozepsal jiný sněm všeho království do Kutné Hory ke dni 6. prosince 1483. Avšak napadlo toho času sněhu tak neslýchaně, že mnozí, kdož se vydali na cestu, dojeti nemohše, domů se vrátiti musili. Proto se jen málo sněmovníkův dostavilo. Král z toho sněmu vyslal některé pány a rytíře do Prahy s oznámením: že ty prostředky navrhuje, jež Pražané ku smíření podávali, proto že se jeho královské Milosti zdají býti k velikému jeho zlehčení a že byly posměšny: nicméně že tak své důstojenství chce snížit, že se podrobí soudu, aby knížata, pány, rytířstvo a města tuto při mezi ním a Pražany sami rozeznali. Vedle toho však žádal, aby desky zemské, dosud v Králově dvoře na Starém městě Pražském chované, od Pražan jemu vydány a tam složeny byly, kdež by každý o své potřeby svobodný přístup k nim míti mohl.

Pražané odpověděli na to, že se na to rozmysliti chtějí, a než odpověď dají, že se se svými přáteli poradí. A tak do konce toho roku zůstávalo smíření se králem Vladislavem s Pražany na váhách.

Kterak se král Vladislav konečně do Prahy
navrátil a smířil.

1484 leden — říjen.

V cizích zemích lekli se toho vzbouření se
Pražanův nemálo, a každý očekával a obával

se, že válka o náboženství opět na novo povstane. Papež Sixtus IV. ovšem nemeškal, volal na knížata křesťanská, aby se hned zdvihli, a se svými národy, vzavše kříž na sebe, na ty proklaté české kacíře táhli a je s tváře země smetli. Zejména vyzýval k tomu císaře Bedřicha, krále Matiaše Uherského, krále Kazimíra Polského a Německá knížata. Avšak všickni museli se doma o své vlastní věci oháněti, a císař Bedřich máje opět s Matiašem Uherským válku nade všechny předešlé krutější, ustavičně velké škody trpěl, až následujícího roku 1485 i Vídeň ztratil a s ní větší díl samých Rakous.

Král Vladislav zas rozepsal na Hromnice roku 1484 opět valný sněm do Kutné Hory, na kterýž také Pražané ovšem pod listem bezpečnosti přišli. Pražští poslové osvědčili na sněmu, že se s králem svým v žádné soudy dávatí nemíní z příčin urážejících slušnost, nesrovnávajících se s postavením stran a uvozu- jících svornost a mír v nové pochybnosti a nebezpečnosti; i podávali nových výminek smí- ření, jichžto král však opět nepřijal.

Jednalo se pak na tom sněmu také o jiných věcech. Jednota bratří českých podala prosbu králi a pánům stavům českým k laskavému vyslyšení. Prosili bratři pro Boha, aby ani ze země vyhánění, ani v ní pro víru pronásledování nebyli; pravili, že zachovávají poddanost všem lidem v úřadech postaveným, žádného nehanějíce ani se rouhajíce komu, ani se s kým sváříce, ale krále v poctivosti majíce a jiné povýšené lidi, a za ně se také pánu Bohu modlíce, aby pod nimi tichý a pokojný život vedouce, tím lépe se v poslušnosti božím ostříhali. A tak že jsou hotovi, pánům svým i poplatky i roboty, v čem kdo kde sedí, zastávat, a ve všech věcech, v nichž by mohli dobré svědomí zachovati, jich poslušni býti chtějí. Protož že Jeho Milost královskou pokorně prosí, aby se k nim neráčil míti jako k nějakým nepřátelům svým, ale jako k těm, kteří jeho královské milosti přejí a všeho dobrého žádají, zachovávající pod jeho panováním pokoj se všemi lidmi. Ač pak na ně kněží praví, že by v lidu činili nějakou různici, toho že se pilně vystříhají, poněvadž v jednotu svou nikoho bezděky netáhnou, ani toho, kdož k nim přistoupí, nějakou mocí drží: než komu se líbí, ten kdykoli chce, od nich zase odstoupí. Kněží také plnou svobodu mají, lidi před nimi vystříhati, jakož to i činí, dobře vedouce, že s nimi množství lidu nebude, poněvadž cesta jejich jest v potupení, pohanění a v úzkosti.

Na tom sněmě přišla také jedna věc k jednání, která se živě dotýkala poměru jednoho stavu k druhému. Vladyčtí stavu panského dohnala totiž stav zemanský čili rytířský a města k tomu, že se tu v Kutné Hoře tito proti němu zapsali do jednoho člověka, že si nedají od pánův křivdu činiti, práva a svobody sobě ujímati, nových cel neb jiných věcí od nich vnucovati. Také se zavázali, sobě ve- spolek pomáhati, jestliže by kdo chtěl kdy do České země na záhubu táhnouti, potom také aby se nehaněli a nekacéřovali světských ani duchovních, než aby v lásce, ve svornosti a v jednotě přebývali v České koruně pod králem pánem svým. Pro utvrzení a lepší jednotu svolili konečně všickni jednostejně k tomu, aby v první pondělek v postě, 8. března, ve všech krajích sjezdy měli, a pak aby o to všecko měli valný sjezd v Nymburce dne 25. března, kterýžto potom k žádosti biskupa Augustina Luciana a Žateckých převeden byl do Prahy.

Stalo se tak, vyslali z toho sjezdu v Praze zase ku králi do Kutné Hory, aby se s Pražany smířil a k nim se vrátil; avšak král činil se neustupným jako prvě. Mezi tím času postního biskup Augustin Lucian sloužil v Praze mši pod korunou na Staroměstském náměstí před Týnskou školou, kterou se vchází z rynku do kostela, a tu rozdával sám svými rukama tělo a krev Boží pod obojí spůsobou starým a mladým, také i dítkám, z čehož v celé Praze velké potěšení bylo. Na den sv. Jakuba zas, 25. července, uveden jest biskup Augustin do kostela u sv. Jakuba, a poněvadž mnichové odtud byli tehdejší z Prahy vypuzeni, sloužil tam také velikou mši při velkém oltáři, a kněží rozdávali pod obojí spůsobou, též i dětem, laikové zas zpívali vesele píseň: „Věrní křesťané.“

Konečně teprv po dlouhém o to jednání s králem Vladislavem stalo se přece smíření. Král Vladislav dne 24. září 1484 smluvil se s Pražany a zjezdil jiná města po království přijel dne 29. září do Prahy. Pražané vyšli proti němu s korouhvemi a pod nebesa vzat jest i veden do Prahy poctivě. Kněz biskup Augustin Lucian také za králem až do Králova dvora jel; král se k němu měl uctivě i dal mu svobodu po všem království a majestát na to učinil. Potom v pátek dne 1. října dojel král na radnice na Starém i na Novém městě, a na obou místech nové konšely sadil, kdežto ode dne lonského zbouření po celý rok žádných nebylo. To bylo znamení, že král poněkud již na jiné smýšlení byl převeden a že vzhledem náboženství pokojnější časy nastanou.

Král Vladislav ze Starého města na hrad Pražský se přestěhoval.

1484 říjen.

Král Vladislav bezpochyby hned v prvním čase po vzbouření Pražským přesvědčil se, že přebývání jeho v Králově dvoře na Starém městě Pražském, v samém lůně obce městské nepokojné a náboženskými rozmíškami rozdrážděné, nebude nadále dost bezpečné, i pomýšlel ovšem o tom, že by bylo lépe a bezpečnější vrátiti se tam, kde původní sídlo českých králů bývalo, totiž na hrad Pražský. Když pak se do Prahy vrátil, seznal, že ten svůj úmysl dříve nežli se nadál, skutečně a bezodkladně také musí provesti. Sotva několik neděl uplynulo, co Pražané svého krále zase mezi sebou měli, stalo se něco, co jim svými následky mnohou škodu způsobilo. Nemáme jiných lepších a podrobnějších zpráv o tom před rukama, než co Hájek do své kroniky položil, ač je-li jeho zpráva dost věrná a svědomitá. Vypravuje asi v ten smysl: Někteří z bývalých konšelfů, kteří při bouři ve městě lonského roku život svůj spasili útekem z města, vrátili se s králem také do Prahy, chodíce prý mezi královskými dvorany v larvách, aby od lidu poznání nebyli. Však někteří z obce přece jednoho z nich na Staroměstském náměstí poznali, nějakého Ocáska, kováře. On znamenav to, spěšně Celetnou ulicí do Králova dvora běžel; lid se za ním pustil, však nežli ho dopadnouti mohl, již vrátný v Králově dvoře vrata za ním zavřel. I počali tlouci na vrata, sběhlo se veliké množství s velikým křikem a hřmotem, i křičeli: „Vydejte nám ty zrádce, kteří jsou prve zde stínáni býti měli, pakli nevydáte, rozkopáme ten dvůr i s tím králem!“

Král Vladislav vida, co se děje, a slyše, co se mluví, byl velikým strachem poražen a nespěl oknem na ulici vyhlédnouti. V tom pan Ješek Svojanovský z Bozkovic, sám kališník a v lidu oblíbený, dal si v Králově dvoře otevřítí fortu postranní a vyjel na koni mezi lid, krotě jeho pěknými slovy a prose velice, aby těch a takových věcí proti králi, pánu svému, nepočínali. Tu prý nějaký Bonuše, krejčí, křičel: „Vydejte nám i toho krále Poláka protivníka!“ A pan Svojanovský ohlédnuv se naň řekl: „Milý mládenče, škoda tvé mladosti a podoby, že chceš býti sám katem nad svým pánem; umlkní! By pak tento král na tento čas skrze tvé ruce zahynul, snad by to tobě budoucí král (neb tato země bez

krále nebude), zlým vzpomenul.“ A když tak pěkným a milostivým napomínáním toho pána, a také slibováním, že ten Ocásek i když by tu ještě jiní zrádci byli, pokojně do městského vězení dáni budou, lid ukonejšen byl a rozcházeti se počal; seděl král Vladislav všecek polekán v nejkrajnějším křídle svého paláce, které vedle samé nové věže (Prašné věže) stálo, i oknem přes příkop na nové město vyhlédal. V tom z domu proti nové věži, kterýž později „u Ledvinků“ slul, nyní však s hostincem „u modré hvězdy“ (číslo 864—2) v jedno spojen jest, a vedle povystupujícího domu „u železného muže“ stával (kdež říkávali „na sloupích“, protože bezpochyby kovář tam měl přístřešek na sloupích), vyskočil majetník a měšťan, jménem prý Marjanek, a maje kuši v ruce běžel s velikým láním na kraj příkopu. Zastaviv se proti králi z okna Králova dvora na to hledícímu na svou kuši šíp nakládal a proti králi mřil, křiče: „Zabte toho krále vyvedeného Poláka!“ Král od okna odstoupil a hned přípravy ku stěhování činiti rozkázal. Dočkav se pak večera, kázal sobě na Vltavě lodi připravit, a vyšel z Králova dvora potmě s malým počtem svých dvoránů šel pěšky až na konec příkopu, který Staré město od Nového odděloval, k řece, tam vsedl na loď, a dal se na druhý břeh pod Letnou převezti. Tak se dostal na Pražský hrad. A nazejtří ráno vešel do kostela u sv. Víta, klekl prý před velikým oltářem, a slíbil i přísahal prý pánu Bohu, že více nechce v Praze dvorem býti.

Pražský hrad byl toho času dosti zpustlý a zanedbaný; od smrti císaře Karla tam žádný král Český stále nebydlel. Proto musel král Vladislav hned o jeho obnovení mysliti; i měl při svém dvoře znamenitého stavitele rozeného Čecha, Beneše čili Benedikta Lounského. Ten musel hned novou stavbu počíti, i stavěl pak asi po 18 let nejvíce na oné části hradu, která ku kostelu sv. Víta nejbliž přiléhá. Tam vystavěl do roku 1493 velikou síň, které se „na paláci“ říkalo, síň to Vladislavskou, svou velikostí a znamenitým klenutím vůbec proslulou; vedle ní pak menší síň zemského soudu, kde se potom také sněmy drživaly, pak místnosti královských úřadů a zemských desk, které blízko zemského soudu býti musely, a proto brzo po odstěhování krále z Králova dvora odtamtud sem na hrad přenešeny byly.

Od té doby zůstal Králův dvůr, někdy sídlo králů Václava IV., Sigmunta, Ladislava Pohrobka, Jiřího a naposled Vladislava, dějiště

mnoha důležitých a pamětihodných událostí, opuštěn a prázděn, a dostav se za panování Ferdinanda I. v držení pánův z Lobkovic, a po Bělohorské bitvě v držení arcibiskupské, naposled i Rakouského vojska, rozličným přestavováním tak velice svou podobu změnil, že bysme nyní již nadarmo i té nejnepatrnější památky někdejší královské nádhery v něm více neshledali. Nová věže vedle něho, mistra Rejska výtečné dílo, zůstala také od tohoto roku 1484 nedostavena až na dnešní den, a obyvatelé Starého i Nového města pozbaveni byli najednou všech hojných požitkův z královského dvora jim druhdy vyplývajících, i také všechny hospody, v sousedství jeho prospívající, svých hojných hostů, osob panských, rytířských a jiných najednou ztratily.

**Sněm Kutnohorský, konečný náboženský pokoj
a obrát k lepšímu.**

1485 březen.

Již na sněmích v letech 1483 a 1484 držaných bylo o to usilováno, aby se na budoucnost zamezily předně neblahé náboženské různice, potom aby se i stavové mezi sebou lépe srovnávali. Pánové vždy chtěli vládu zemskou sami v rukou mít, a druhé stavy své moci a vůli podrobiti, král pak aby jen tak co nejpřednější mezi nimi byl. Rádi by také nižší šlechtu byli k sobě připojili a jich k výhodám a moci své trochu připustili; avšak tomu vadilo, že stav rytířský a vládycký většinou kališnický pro náboženství větším dílem ještě s městy držel. A tak bylo nesrovnalostí a sporů ještě velmi mnoho, až se na sněmu celého království od krále opět do Kutné Hory svolaného, kterýž od 13. do 20. března 1485 trval, aspoň v náboženských záležitostech konečné srovnání stalo, kterým také položen jest základ k náboženskému pokoji po mnohá léta trvavšímu. Z té příčiny stal se ten Kutnohorský sněm skutečně památným.

Když národ Český první se byl odyážil odporovati dosavadní všemohoucí církevní Římské nadvládě, když za to vším možným poháněním byl bezectěn a pronásledován, když následkem strašných a krvavých válek o to vedených koruna Česká, někdy tak mocná a slavná, v žalostném úpadku se octla: byli to opět jen kališníci, kteří na tomto sněmu několikrát bez pochybování a všelikého obmezování vyslovili

zásadu, že „každý člověk má i může hledati spasení duše své tam, kam ho vede vlastní důvěra a svědomí, jinému v tom nic nepřekážející aniž jej proto hanějí aneb utiskují.“ Tato zásada objevila se nyní poprvé co utěšený kvítek novověké osvěty, snášlivosti a lásky křesťanské.

Král Vladislav vida zmařené mnoholeté usilování své, aby nenáhlým potlačením kališníkův zavděl se papeži, a tím si plně uznání svého královského titulu od něho získal, odřekl se nyní té cesty a nastoupil dráhu pokoje srdcem upřímným. Katoličtí pánové zas také se již úplně přesvědčili, že to s provedením jejich politických záměrův nepůjde, pokud větší díl nižší šlechty kališnictvím připoután zůstane ku stavu městskému; a proto zásadě náboženské snášlivosti nahoře pronešené odporovali čím méně, čím méně jim po Pražské bouři r. 1483 naděje zbývalo, žeby předešlé převahy své nad kališníky opět nabyti mohli. Kdoby se byl z pánův nejvíce k takovému svornému přijetí zásady náboženské snášlivosti přičinil, pohříchu nevíme; toliko domýšleti se můžeme, že to byli přede vším pan Vilém z Pernšteina a pan Jan ze Šellenberka, oba sice katolíci ale k jinověrcům spravedliví, kteří zajisté mnoho působiti mohli na smířlivé smýšlení jak samého krále tak i katolických stavů. Obou manželky, Pernštejnova Johanka z Liblic, a Šellenberkova Johanka z Krajku, byly přední ochránitelky jednoty bratří českých. Může býti, že také oba knížata z Minsterberka, Jindřich a Hynek, nemálo se přičinili k blahodárnému usnešení tohoto Kutnohorského sněmu.

Z podrobných ustanovení tohoto usnešení byla tato nejhlavnější: Obě náboženské strany mezi stavy mají požívatí úplné rovnoprávnosti, a to netoliko samy, nýbrž i jejich poddaní, z nichž ani kališníci od katolických, ani katolíci od kališnických pánův napotom nemají trpěti příkoří, překážky ani ujmy nižádné; kazatelé mají se obmezovati na hlásání slova božího a horliti jen proti hříchům, nikoli proti jinověrcům, aniž těchto nutkati jakkoli, tajně nebo zjevně. Kdokoli proti tomu zavíná, má považován býti co rušitel obecného dobrého, svornosti a pokoje, co zprotivitel krále pána svého i veškeré obce království Českého; kompaktní stávejte v moci své, tak jakož znějí sama v sobě; a bude-li se zdáti straně pod obojí, učiniti o ně poselství k otci svatému, mají jak král tak strana pod jednou přičiniti svou pilnost

a péči, aby to dosaženo bylo, čehož žádati budou. Konečně smlouva ta trvej 31 let od té doby pořád zběhlých.

Následkem toho usnešení zmizely skutečně od té doby na dlouhá léta ne sice nechuti, aspoň zjevné náboženské spory a půtky. Ještě před uplynutím lhůty 31ti let, a sice sněmem 28. dubna 1512, bylo to usnešení o náboženském pokoji nejen potvrzeno, ale i na věčné časy za platné vyhlášeno, a uvádí se napotom,

ač se strany Římské často a hrubě porušováno byvši, ve všech snešeních sněmovních až do Ferdinanda II.

Kromě této náboženské záležitosti jednalo se na tom Kutnohorském sněmu mnoho o politických věcech. Pánové nejvíce pracovali o tom, jak by svazky mezi kališnickými rytíři a městy roztrhli, aby takto stav rytířský lépe k sobě připoutati mohli. Užili následujících k tomu vedoucích prostředkův: předně spůso-

Útok jednoho Novoměstského měšťana na život krále Vladislava II. v Králově dvoře
v Říjnu 1484. (Str. 692.)

(36)

bili slavné uznání nejvyšší svrchovanosti starodávného práva a soudu zemského, k němuž zavazovali se s jedné strany jak pánové a rytíři, tak s druhé strany města. Dále vyhlásily se všechny dosavadní spolky a zápisy stranné (jako byly zápis a jednota kališnických stavů) za zrušené a zničené, s jedinou výminkou té smlouvy, kterouž se byl král Vladislav zase s Pražany smířil. Třetí prostředek byl ten, že všickni pánové a rytíři po-

drobili se rozsudku královi ve starodávném sporu o sedání v lavicích. Král totiž dne 20. března rozsoudil, že jako za císaře Sigmunta má v nejvyšším soudu zasedati 12 pánův a 8 zemanův přísedících, kromě úředníkův; vedle toho pak některá jiná ustanovení toho soudu se týkající učinil. Což pak rozhodl o některých nejvyšších úřadech zemských, o které byl spor mezi stavem panským a rytířským, to mělo jen prozatím platno býti, až strany oprávně-

nění své k těm úřadům dostatečnějšími důkazy budou moci provesti.

Tím se skončil tento památný sněm v Kutné Hoře, a když se sněmovníci z něho rozjžděli, mohli sobě dáti svědectví, že dokonali dílo dobré, odklidivše dávné a těžké závady svornosti a blahobytu ve vlasti a kleslivše cestu dalším prospěchům všestranným.

Pravidelný stav České země. Kutná Hora. Práce nejvyššího zemského soudu.

1485 červen — říjen.

Od roku 1479, co se král Matiaš Uherský s Českým králem Vladislavem smířil, požívalo království České pokoje od cizích nepřátel na dlouhý čas; vnitřní nesváry pak odstraněny byly na posledním Kutnohorském sněmu roku 1485; a tak nastaly po dlouhém utrpení opět mír a svornost v České zemi, že se zotaviti mohla a všechny veřejné poměry a pořádky opět pravidelné tvárnosti nabývaly. Však se to také hned ukázalo ve všech stavích národu a ve všech končinách vlasti. Čechové požívajíce zas úplného pokoje venku i doma obraceli opět všechny síly a snahy své k uměním míru; časové prvních let panování krále Jiřího nejen se vrátili, ale i bujně na dráze pokroku dále se rozvíjeli; orba, řemesla a obchod opět prospívaly a všude ujímaly se blahobyt a zámožnost. Zakrnělost v duševním ohledu také mizela a nastal čilý ruch v oboru umění, věd a literatury; Čechové nyní smělymi kroky doháněli všecko, čem se byli pro války a pro osamotnělost svou na poli duševního života opozdili. Známost starých výtečných básníkův, filosofův a řečníkův řeckých a římských byla mezitím v Itálii a jiných západních zemích již valně rozšířena; jimi se duch lidský počínal v míře neobyčejné obohacovati a zdokonalovati; ale z Čechův posavad jenom někteří příležitost měli, ducha těch starých výtečníkův v oboru věd a umění poznati, jakož byl Jan z Rabšteina, o kterém jsme na svém místě již promluvili. Však nyní se tato tak zvaná humanistická studia také v Čechách hojněji než předtím ujímali počala, zvláště skrze ušlechtilé snahy mladého a velice nadaného pana Bohuslava Hasišteinského z Lobkovic a jeho přítele potom soupeře Viktorina Kornelia ze Všehrd. Také umění malířské a řezbářské k novému samorostlému životu se probudilo

zvláště ale umění stavitelské. Již nyní stavěli oba domácí nejvýtečnější umělci toho věku, Mat. Rejsek z Prostějova a Beneš z Loun.

Přestavování a dílem i zcela nové rozšiřování hradu Pražského, mistrem Benešem z Loun řízené, bylo bezpochyby příčinou, že král Vladislav za těch let častěji a déle na Kutné Hoře dvorem býval. Stříbrné hory kvěly, páni Horníci oplývající mnohými dostatky, byli co kališníci také obzvláště pobožní, nakládající veliké sumy na zvelebení a ozdobování svých znamenitých chrámů, kterými se jejich město přes všechny pohromy po čase na ně spadlé, dílem až podnes honosí. I státlé té doby na jižním konci města rozestavený kůr kostela sv. Barbory, nákladem dřívějších německých Horníkův okolo r. 1380 založený a buď od mistra Petra Parlěre anebo od jeho učenníkův podle vzoru vysokého kůru kostela Kolínského nad Labem navržený. Že pak tato stavba jenom do poloviční výšky své dospěla, a hořejší okna a klenby, jakož i opěrací pilíře a oblouky ještě scházely, počali Horníci na dostavování toho chrámu mysliti a prostředky k tomu sbírat. Byltě tehdaž na Kutné Hoře zámožný nákladník hor, pozdější primator, pan Michal z Vrchoviště, o kterém ještě častěji vzpomínati budeme; ten všechny dary, odkazy a oběti na penězích a stříbrných rudách mnoho let sbíral, účty z nich kladl, až přišla doba, když se k dílu přikročiti mohlo. A bylo to 22. srpna 1483, asi pět neděl před zbouřením Pražským, když nad oltářem v kůru na výši spodních obloukův k dalšímu stavení hlavních pilířův první kámen slavným způsobem byl položen. Prvním mistrem díla jmenuje se Jan čili Hanuš, nám jinak již neznámý, a správcem stavby byl výše řečený pan Michal z Vrchoviště. A tak počalo se mistrovské dílo na Kutné Hoře stavěti, ježto mimo hlavní chrám na Pražském hradě v celém Českém království nemá sobě rovného, a ježto se co hlavní dílo českého umění z Vladislavské doby, na němž potom hlavně i Mat. Rejsek i Beneš Lounský stavěli, podnes velebí.

Však se v ty časy již na Kutné Hoře také všelijaké šmejdy počaly, a to rozkrádáním stříbrných rud a ražením špatných peněz. Jednotliví nákladníci hor a mincíři nad míru rychle bohatli, kdežto král Vladislav neustále v nedostatcích vězel. Z toho se později i krvavé bouře rodily; nyní však českých grošův a penízův chatrného zrna tolik na Kutné Hoře raženo, že jich lidé v určité ceně ani bráti nechtěli.

Král Vladislav obnovil nyní nejvyšší zemský soud, který dne 6. června 1485 po téměř dvacítileté přestávce ponejprv v plném počtu a potom pravidelně, jak od starodávna bylo, čtyřikrát do roka o suchých dnech zasedal. Kromě nejvyšších úředníků, kteří z úřadu svého „v lavicích zasedali“, to jest, zemskými soudci byli, totiž pana Jindřicha z Hradce, nejvyššího komorníka, pana Páty Švihovského z Riesenberka, nejvyššího sudí, a Jana z Roupova, nejvyššího písaře, povolal král ještě následující osoby do zemského soudu za soudce, a to z panského stavu: pana Jana Jence z Janovic, nejvyššího purkhrabí, knížete Jindřicha Minsterberského, Voka z Rosenberka, Jana Zajíce z Hasenburka, Jana ze Šellenberka, nejvyššího kancléře, Buriana z Gutšteina, Jiřího Berku z Dubé a Lipého, Sigmunta z Vartenberka na Děčíně, Jana ze Švamberka, mistra Strakonického, Albrechta z Kolovrat na Novém Hradě, Zdeňka Kostku z Postupic a Buška z Žeberka i z Plané; ze stavu rytířského: Mikuláše mladšího Trčku z Lipy a Lipnice, Jaroslava Stranovského ze Sovojovic, Jana Malovce z Pacova, Stibora z Wolfšteina, Albrechta Ojíře z Očedělic, Mikuláše ze Sedražic, Albrechta z Leskovce na Cerekvici a Smila z Janovic a z Riesenberka. To byli přední mužové národu Českého, vyznání katolického i kališnického, kteří toho času počali rozhodovati o záležitostech vlasti netoliko soudních ale i politických.

Množství soukromých a osobních při a sporů čekalo již dávno na řádné zasedání toho zemského soudu, a zahrnuje jej prací ohromnou; avšak také jiné veřejné nedostatky a nesrovnalé poměry očekávaly od něho konečného rozřešení a urovnání. Jedna z prvních takových záležitostí byla neřest v mincovnictví nastalá. Tu muselo se brzo nějaké opatření státi; sám král Vladislav psal 12. srpna roku 1485 Kutnohorským výtku, kterak prý se v Praze zřejmě o tom mluví, že oni nadělavše v Hoře peněz, sami jich brátí nechtějí. Na zemském sněmu na to v dnech od 11. do 13. října schváleno bylo, co nejvyšší soud v té věci byl usoudil že totiž uherský zlatý má brán a placen býti tehdejšími 29 groši českými, zlatý rýnský zas 21½ groši; dosavadní penízové však že se mají naprosto zrušiti a ustanoveny jsou za ně haléře, jichžto 14 mělo jíti za jeden groš, nově pak zaražení penízové mají

se rovnati dvěma grošům. Vedle toho uchválen byl také nový zákon o lichvě.

Kterak král Matiaš pana Jaroslava z Bozkovic ve Vídni nespravedlivě stíhl dal.

1485 prosinec.

O Jaroslavovi z Bozkovic, synu pana Vaňka z Bozkovic a Kunhuty z Kravař, mluvili sme již při roce 1478, kterak slouže králi Matiašovi Uherskému v rozličných politických jednáních potřebovati se dával, a také zmíněného roku k rozkazu krále toho zrádný skutek vykonal, zajav v Budějovicích znamenitého a váženého pána českého, Bohuslava ze Švamberka, který se pro svou poctivost a přímou povahu tomuto králi byl stal nepohodlným služebníkem. Ale ten pan Jaroslav z Bozkovic byl nicméně muž výtečný, a Bohuslav z Lobkovic svědčil o něm, že byl veliká rodu svého a vlasti chloubu, vynikaje i co řečník i co válečník, tak že král Matiaš dobře poznáváje, že mu ještě mnoho platných služeb prokázati může, jmenoval ho r. 1479 svým českým kancléřem (ovšem jen titulárním). Tedy brzy slynul pan Jaroslav co přední miláček toho krále a zaujal při dvoře Uherském postavení důležité od jiných mu záviděné. Požíval co muž sličný, jasné a veselé mysli, jemných mravů a neobyčejné učenosti veliké důvěry královny, avšak právě proto královna Beatrix, rozmarilá Vlaška, cti a statkův žádostivá, v nenávist si ho vzala, a pan Štěpán Zápořanský zas naň ze žárlivosti sočil. I dvořané obávali se ho, dílem pro jeho výborné dary ducha a rychlé štěstí, dílem pak, a to prý nejvíce, pro jeho neporušitelnou cnost. Všelíká záminka k osouzení pana Jaroslava u krále Matiaše byla tedy vhod četným nepřátelům jeho.

Král Matiaš počal již roku 1482 novou válku proti císaři Bedřichovi v Rakousích, a neustával v ní, až se ve třech letech, 1485 i samého hlavního města Vídně zmocnil a největší kus země Rakouské v poddanost svou uvedl. Dobýváje hradův rakouských, jichžto držitelé císaři věrnými zůstávali, ležel v měsíci lednu 1485 před hradem Ebersdorffem, kdež vdova pána z Ebersdorfu dlouho udatně se bránila. Král Matiaš mrzel se již, že se s tím hradem tak dlouho musí meškati, a právě se svými hejtmany, mezi nimiž byl i Jaroslav

z Bozkovic, radu o to bral, jakby hradu co nejdříve mohl dobytí, když tu s hradu vystřelená, velká železná koule hliněnou stěnu polního stanu, v němž král meškal, prorazila a neškodíc králi ani dost málo, k jeho nohám padla. V prvním okamžení nikdo si toho nevšímal jakožto příhody ve vojné obyčejné; brzy však Jaroslavovi závistníci a nepřátelé králi Matiašovi namluvili, že se tu měla od pana Jaroslava ve srozumění s paní Ebersdorfskou na něj nalícená vražda spáchat, že si pan Jaroslav s řečenou paní a jejím správcem hradu tajně dopisoval, a jim udal místo, kde králův stan stojí, aby věděli, kam svými děly mají mířiti. Král Matiaš chytře mlčel, ale dav výhost všemu laskavému smýšlení panu Jaroslavovi dosud objevovanému, odložil pomstu na příhodnější chvíli. Obléhal potom Vídeň; měšťané se dlouho udatně bránili a také to nešlo, jak by si král byl přál. Tu zas namluvili mu nepřátelé Jaroslavovi, že tento Vídeňákům dával podtají z Moravy potravu dovážeti. Hlavně hrinstvím Jaroslavova strýce, Dobše z Bozkovic, Vídeň konečně dne 1. června 1485 padla; král Matiaš co vítěz vtáhl do města a ve starém hradě Habsburkův jakoby ve svém dědictví osedl. Tu mu přišla chvíle k vykonání pomsty své; pan Jaroslav z Bozkovic byl pro některou nahodilou příčinu zatknut a do vyšetřování vzat. Ve vězení ho trápili, a na skřípec vytažen, nemoha takových muk snést, vyznal ubohý vše, co na něm žádáno; ale pak odvolal zase všechno vyznání dokládaje, že je učinil, jen aby ho přestali mučiti, a svatosvatě zapřísáhaje se, že věrnost a vděčnost ku králi vždy neporušenu zachovával, a že mu katanský meč milejší bude, nežli obnovené trápení. Nepřátelé jeho, stavše se soudci jeho, odsoudili ho k smrti. Král Matiaš obdržev zprávu o tom hrozném nálezu soudu, dal tajně Jaroslavovi vzkázati, bude-li vzývati milosti královské, že dojde ochrany. Pan Jaroslav však tomu odpřel pravě, že jen kdo vinen se cítí, prosí o milost, on pak že volí raději umřiti, nežli lháti na sebe. Proto nešlechtný Matiaš potvrdiv výrok smrti dal ho asi 12. prosince 1485 na nynějším Lobkovickém (někdy Špitálském) place ve Vídni stíti. Katovi bylo přísně hrozeno a hojně uplatili jej Jaroslavovi přátelé, by ho jenom poranili. I sekl jej skutečně jen do obnaženého ramene, a jak mile podruhé meč napřáhl, aby své oběti druhou ranou hlavu srazil, lid Vídeňský se zbouřil a kamenobitím kata s popraviště zahnal. Jaroslava odnesli hned do nejbližšího domu, kde lékaři již čekali; avšak

pro velký dav lidstva nemohli hned k němu přistoupiti, tak že poraněný zatím před jejich očima krví se zalil a ještě téhož dne ducha vypustil. Tělo jeho bylo ve Vídni u sv. Štěpána poctivě pochováno, a jeho bratr (bezpochyby znamenitý Ladislav z Bozkovic) postavil mu tam mramorový náhrobek, na němž vyryty byly latinské verše od výtečného vzdělance českého, Bohuslava z Lobkovic, věnované památce od uherského tyrana utraceného Jaroslava z Bozkovic.

Pro tento hanebný čin vzbouřil se celý rod Bozkovicův proti nešlechtnému králi Matiašovi, nejvíce pak bratři Dobeš a Beneš Černohorští z Bozkovic, strýcové utraceného Jaroslava. První z nich, pan Dobeš, někdy nejvýtečnější vůdce Matiašovy jízdy, který hlavně k dobytí Vídně dopomohl, opustil hned Matiaše i Moravu, a přikázal se do služby císaři Bedřichovi. Ten ho udělal svým nejvyšším vůdcem, Matiaš zas mu všechny statky na Moravě pobral. Za to Dobeš i jeho bratr Beneš po Moravě královské zboží plenili a hubili, a tak sami k nemalé škodě a záhubě své vlasti se přičiňovali. I nebylo na Moravě pokoje od obapolných nepřátelských vpádův, zádav a záhub až do smrti Matiašovy, která teprv po pěti letech přišla.

Zakony o cizozemcích, kteří v Čechách statky mají.

1486 únor — březen.

Nedávno obnovený nejvyšší soud zemský usnesl se ve srozumění se sněmem o zákonu pro samostatnost a celistvost království Českého velice důležitém. Nařídil totiž dne 17. února 1486, aby se jednotlivá panství, hrady, tvrze a statky prodáváním jich aneb jakýmkoli postupováním do rukou cizozemcův od země neodcizovaly. Již Karel IV. proti tomu důkladně horlil, neboť zvláště Němcům nescházelo nikdy chuti, jak by se do Čech vetřeli a tu statkův sobě nabývali. Podle toho zákona nesměl budoucně žádný majetník zboží a statkův buďto spupných čili svobodných, buď manských nebo zápisných, jakýmkoli titulem a právem postupovati cizozemci kteréhokoliv stavu a národu, pokud k tomu král Český zvláštního povolení nedá; král pak nebude ráčiti k takovým věcem povolení dávati bez rady zemské. Kdokoli proti tomu co učiní, ztratí čest a bude navždy vy-

povězen ze země; cizozemec pak kterýkoli by proti tomu zákonu koupí, dáním, zástavou neb sménou něco takového k sobě přivedl, má to ztratiti a statek jeho k obecnému dobrému zabaven býti. Bude-li pak kterýkoli cizozemec chtíti s královským povolením uvázati se ve statky v Čechách, má napřed ujistiti, aby žádného jiného pána dědičného nad sebou neměl, nežli krále Českého, korunovaného, a ve všech povinnostech aby se srovnal s obyvateli země.

Toto však znamenitě se vyměňuje, že obyvatelé markhrabství Moravského ani jiných zemí, kteréž jsou dědičně a věčně ku království Českému připojeny a vtěleny, ti že se za cizozemce v Čechách nepokládají.

Kdyby se tento zákon za pozdějších změnných okolností a poměrův nebyl musel také měniti a naposled docela zrušiti, věru byla by se Česká země i národ až dosud lépe zachoval, než jak se to bohužel nyní shledává.

Jaroslav z Bozkovic, moravský pán a druhdy miláček Matiaše Uherakého nevinně usmrcen ve Vídni asi 12. prosince 1485. (Str. 701.)

(37)

Následkem toho zákona odmrštěn jest také hned 10. března 1486 od zemského soudu i od krále Vladislava pan Jeronym Šlik s jeho padělanými listinami, kterými chtěl dokázati, že císař Sigmunt jeho předkovi Kašparovi Šlikovi a bratrům jeho na to dal majestát z moci císařské, aby pod žádný jiný soud neslušeli nežli pod soud samého Římského císaře, z čehož ovšem šlo, jakoby ani Českému králi podání nebyli a jejich statky byly části nikoliv

království Českého, ale přímo říše Německé. Tím odmrštěnímse ovšem ale jenom na některý čas zarazilo snažení pánův Šlikův, odtrhnouti své rozsáhlé statky v Loketsku a Chebsku od koruny české a státi se říšskými hrabaty. Pro tyto snahy již roku 1471 Šlikové těžké rozepře se svými sousedy a poddanými měli. Jejich statky v řečených končinách České země byly pouze zápisné a drželi je jenom v zástavě; oni však chtěli je proměnit ve spupné dědictví, a když

r. 1476 město Loket vyhořelo, páni Šlikové pomocí některých německých pánův dne 30. září to město nenadále ztekli, protivně sobě měšťany vyhnali a ostatní přinutili, že jim museli přísahati na poddanství dědičné. Proto upadali i do papežské klatby a král Vladislav chtěl je r. 1483 za ten pých potrestati. Pro Pražské zbouření však nedošlo k tomu, ale měšťané Loketští museli se přece před králem zodpovídati z toho, že jsouce poddanými královskými proti právům a řádům království Českého poddanství pánům Šlikům slíbili.

Kterak se král Vladislav byv od říše a císaře uražen, s Uherským Matiašem sjel v Jihlavě.

1486 únor — září.

Toho času staral se císař Bedřich III. o to, aby jeho syn Maximilian, nyní již vojvoda Burgundský a Brabantský, za jeho nástupce na císařství Německé zvolen byl. Králové čeští, jakožto kurfürstové svaté Římské říše, mívali vždy při volení Římského krále a císaře hlas když ne rozhodný, za to nad jiné důležitý. Císař Bedřich uznával nyní dva krále v koruně České, Vladislava a Matiaše, oba sobě téměř stejně nemilé, ačkoliv na Matiaše co uchvatitele země Rakouské více se hněval. Matiaš byl zatím důstojnost kurfürstskou Vladislavovi postoupil co držiteli hlavní země koruny České. Nicméně císař Bedřich z úmyslu nestaral se u krále Vladislava o hlas pro svého syna, a zdá se, že i ostatní kurfürsty k tomu měl, aby se po hlase krále Vladislava ani neohlíželi. I stalo se, že na říšském sněmu ve Frankfurtě roku 1486 kurfürstové dne 16. února Maximiliana za krále Německého zvolili a 9. dubna v Cachách korunovali, vše bez kurfürsta Českého, mlčíce o něm, jakoby ho ani nebylo. Dva kurfürstové, kteří by se byli proto bezpochyby ozvali, pro těžkou nemoc nemohli, jako starý Albrecht, kurfürst Braniborský, často řečený německý Achilles, který také brzy po Maximilianově volbě již 11. března v samém Frankfurtě umřel; — potom Arnošt Saský, který také po půl léta, 26. srpna 1486, umřel. Tuto mimochodem znamenati sluší, že Saští bratři, Arnošt a Albrecht teprv o rok dříve, 1485, mezi sebou Saské země v ten způsob rozdělili, že jeden díl zůstal potomkům Arnoštovým (Arnoštovská linie vojvodská) a

druhý díl potomkům Albrechtovým (Albertinská linie, nyní královská), což až dosud trvá.

Opomnění krále Českého při volbě Maximilianově v Němcích nejen krále Vladislava, ale i celý Český národ hluboce urazilo. Čechům sice co do vlády v Němcích nikdy nic nebylo, nepovažující se od jakéhživa nikdy za poddané aneb za příslušníky říše Německé; také král Český, ač co do své osoby byl jejím skutečným údem, nikdy a nikterak se nedával navestí, aby zároveň jiným knížatům Německým nesl společná říšská břemena, aneb aby uznával nad sebou moc říšských zákonův a dekretův. Bývalé závazky králův Českých k Německé říši, aby posílali jistý počet oděncův k jízďám císařovým ku korunování do Říma, i aby se buď osobně neb skrze zastupitele účastnili ve dvorech císařských, kdykoli do Norimberka neb do Bamberka rozepsány byly, ty nyní již přestaly. Maximilian byl první, který pro korunu do Říma již nejel a přece potom se nazýval císařem, a také slavných dvorův, ku kterým by se knížata sjížděti museli, nerozpisoval. Za to nastalo mezi Čechy a Německou říší již úplné odcizení, zvláště od válek husitských, když národ Německý tolikráte se byl v tom osvědčil, že o záhubu Českého národu především a nejvíce stojí. Nyní přišla k tomu i ta urážka, že Němci mimo vše jiné křivdy a potupy, jež Čechům činiti nepřestávali, také jejich krále práva kurfürstského zbaviti hleděli.

Král Matiaš dobyt Vídně, nehnul se z ní více, musel ale v Rakousích stále bojovati proti jiným městům a hradům, které svou věrnost císaři Bedřichovi zachovati chtěly. Proto byl rád z toho, co se králi Vladislavovi od Německé říše bylo stalo, doufaje, že ho k sobě připoutá, aby mu proti té říši pomáhal. Již v měsíci květnu 1486 stala se mezi Matiašem a Vladislavem umluva, že se v městě Jihlavě osobně sjedou. Král Vladislav ochotně již 29. června s komonstvem as 2000 čistě připravených koní do Německého Brodu přijel, neb Jihlava mu tehdaž nepatřila, ležíc v markhrabství Moravském. Ale čekal v Brodě dlouho; místo Matiaše přijel jeho přední důvěrník, kancléř uherský, biskup Jan Filipec, a ten nepřijetí královo omlouvaje dlouhou nemocí jeho snažně žádal, aby král neodjížděl a Matiašův příjezd vyčkal. Avšak to čekání trvalo plně dva měsíce, Vladislav již kolikráte chtěl se do Prahy vrátiti, a jeho komonstvo také se z většího dílu zas rozjelo. Matiaš konečně ztráviv plný měsíc srpen na cestě z Prešpurka do Jihlavy, dobýváje mezi tím města Lávy

v Rakousích, ku konci srpna do Jihlavy přijel, a když to králi Vladislavovi v Německém Brodě oznámeno bylo, zdvihl se Vladislav dne 1. září a jel v průvodu asi 1300 jezdcův k Jihlavě. Tu král Matiaš vyjel mu vstříc s biskupem Janem Filipcem sám osmý, a překvapiv ho v jednom lese na malé louce, uvítal ho co nejlaskavěji a vedl na místo, kdež čekali královna Beatrix a jeho syn levoboček, jménem Jan Korvín, potom někteří vyslancové z Itálie a přední páni dvoru uherského. Všickni vjeli pak pospolu do Jihlavy, ovšem za silného deště.

V Jihlavě pobýli oba králové 10 dní. Desátého dne (10. září) vydali tu společně dvě listiny, kterými se urovnaly ještě některé spory a záležitosti zbylé po ujednání posledního sjezdu Olomouckého. Byly to hlavně náhrady ztrát, jež utrpěli za válek obapolní jejich poddaní. Vladislavovi přišlo ovšem nerovně více nahražovati někdejšího jeho věrného v zemi Moravské; Matiaš mu k tomu velikomyslně půjčil 10.000 zl. uherských a postoupil mu práva svého ku Kolínu, za kterýž dal byl knížeti Hynkovi Minsterberskému 20.000 zl. Hrad Skály v Čechách vrácen byl pánům Zajícům z Hasenburka, a hrad Ojerce v Lužici pánům ze Šumburka. Také o minci stalo se společné ujednání, aby všeliká škodlivá rozličnost mincí přestala, a aby na Moravě, v Slezsku a v Lužicích obou byla mince též váhy, zrna a stříhu jako v Čechách.

Hlavní účel Jihlavského sjezdu však v tom záležel, aby se oba králové naproti císaři Bedřichovi, jeho synu Maxmilianovi a celé říši Německé ku společnému jednání smluvili a jiné mocnáře, jako krále Francouzského Karla VIII. (nástupce Ludvíka XI., který byl roku 1483 umřel) a krále Kazimíra Polského ku spolku získali.

Králové a přední jejich radové po ten čas velmi se ctíli a darův sobě podávali; dne 10. září pak zdvihl se král Vladislav se svými z Jihlavy, a král Matiaš vyprovodiv jej mile se s ním rozloučil.

Brzo na to vypravil prý král Vladislav poselství české s pohrůzkami k říšskému sněmu německému; ku králi Matiašovi přijel zas posel francouzský, a na počátku roku 1487 vypravil Matiaš svého Uherského kancléře, biskupa Filipce, do Francie a Itálie ve věcech přátelského spojení s tamějšími potentáty.

Kterak zemští pánové zákonem dovršili porobení lidu selského.

1477 březen — září.

Po čem pánové čeští již dávno od časův bitvy Lipanské toužili, aby dostali lid selský pod svou úplnou porobu a poddané svými chlapy učinili, to po dlouhém namáhání teprv toho roku 1487 dovršili, utvrdivše porobu lidu selského zemským zákonem. Však než o tom šíře promluvíme, jest nám předeslati, kterak se napřed stav panský a šlechtický byl spořádal. Byla totiž toho roku sestavena kommisie z knížat, pánův, rytířstva i měst, aby všecka práva a zemské svobody ohlédala a sepsala; i byly jí k tomu cíli všechny staré rejstříky kanceláře královské a nejstarší desky tehdejší z Karlšteina do Prahy k tomu přinešené předloženy, a také všickni stavové k tomu byli vyzváni, aby kdo co u sebe písemného chová, co by se k právům a svobodám zemským vztahovalo, této komissii zapůjčil pro obecné dobro. Z toho všeho měla se úplná kniha práva a zřízení zemského v království Českém sestaviti, kterážto práce však v těchto letech ještě ku konci přivedena nebyla. Při té práci šetřilo se ovšem vši možné důkladnosti.

Byly pak toho roku 1487 dva sněmy valné a důležité, jeden ke dni 12. března, druhý k sv. Václavu, 28. září, do Prahy svolány, na kterých se o výše řečených věcech jednalo. Na prvním vynesl král Vladislav dne 14. března se svolením obou vyšších stavů svůj konečný rozsudek „o sedání v lavicích“, potvrdiv tím předběžný svůj rozsudek v té věci přede dvěma lety pronešený. Dle toho rozsudku bylo ustanoveno, že na prvním místě po králi při zemském soudu zasedati má nejvyšší purkhrabí Pražský, za ním nejvyšší komorník, a za tím nejvyšší soudí. Tím byl nejvyšší purkhrabí Pražský ponejprv a již na všechny časy postaven v čelo všeho úřednictva zemského v království Českém, kdežto před tím býval jenom v čele branné moci zemské. Za nejstarších časův býval nejvyšší soud první osobou v zemském soudě, později pak nejvyšší komorník, který býval finančním ministrem Českých králův, protože soud zemský byl hojným pramenem důchodův královské komory. Kromě těchto tří nejvyšších úředníkův, kteří již ze svých úřadův měli zasedati v lavicích, t. j. v zemském soudu, má na dále jmenovati král zemskými soudci 12 osob z pánův a 8 z vládkův, vše mužův hodných a na cti zachovalých.

Titulem vládyka, který tehdaž byl v zapomenutí přicházel, znamenali se za krále Vladislava všechny třídy nižší šlechty, která po příkladu německém jako pánové již také mezi sebou rozdíl dělala, a téměř již několikero nových rozdílných stavů tvořiti chtěla, jako ku příkladu rytíře, totiž pasované, vládyky, zemany, panoše a dědinníky. Vladislav užíval proto titule vládyka jakožto nestranného; dědinníci zas čím dál tím více pokládáni jsou za rovné sedlákův, toliko svobodných a jen králi samému poddaných.

Pánové a vládykové byli pak s tím, co král ustanovil úplně spokojeni, a stáli od té doby s nepatrnými výminkami svorně jako jeden muž ve všech otázkách ústavního práva, co šlechta vůbec proti stavům nešlechtickým, městskému a selskému.

A nyní tito dva stavové šlechtí, takto srovnání, téhož samého dne 14. března 1487 usnesli se v plném soudu na tom, že kdokoli by čeled a lidi z dědin zběhlé přechovával a mocí u sebe držel, předstíraje, jakoby takového zběhlého člověka poddaného jeho pán byl propustil aneb jemu průvodní list (gleit) dal, má bez všeliké omluvy takového člověka jeho pánu vydati nikam jinám jeho nevysílaje. Pakli by ho nevydal neb jej pryč vyslal, tedy aby pán toho člověka jej před soud zemský mohl pohnati z desíti až do dvaceti hriven stříbra, buď si ten pohnaný pán, rytíř nebo měšťan. Vepsáním tohoto usnešení do desk zemských stal se z něho zemský zákon, který ovšem všechen poddaný lid vydal pánům na milost a nemilost, učinil ho takorba majetkem pánův, porobencem a chlapem. Městský stav, pokud byl na tom sněmu zastoupen, tedy ovšem především Pražané, k tomu usnešení svého hlasu nedali. To byla bezpochyby příčina, že stavové šlechtí hned druhého dne, 15. března, nové usnešení učinili, aby se Pražanům zastavila všechna práva, všechny vklady do desk zemských, všechny pňhony a cokoliv by při soudu měli činiti, protože a pokud práv zemských náležitě trpěti odpírali. Však Pražané si to rozmyslili, podvolivše se potom trpěti právo zemské a stá- vati k soudu zemskému co do čeledi a zběhlých lidí. Ovšem litovati jest, že se rázněji neopřeli uvedení poroby na lid selský. Však i měšťané v duchu času svého pokládali stav selský hluboko pod stavem svým, a v tom právě jim přišel vhod tento nález sněmovní, který porobu lidu dotvrdil, že obce měst královských samy měly statky venkovské, nad nimiž co vrchnost vládly; a proto obyvatelé měst tako-

vých nepovažovali se za rovné svých poddaných. Sedláci ještě po husitských válkách mohli své pány také k soudu poháněti, když bylo řádného soudu v zemi. Však stále se opakující záhuby země skrze války a jiné nehody přivedly stav selský na takovou mizinu, že se déle nemohl více opřítí násilnému potlačování práv svých se strany vrchností. Když pak dokonce r. 1479 katoličtí pánové, uznávše Vladislava za krále Českého, v českém sněmu převahy dosáhli, byla jejich ustavičná snaha, národ Český s ostatním křesťanským světem srovnati, jak v náboženství tak v zákonech, právech a obyčejích. Tím ostatním světem křesťanským byly jim však především země Německé: tam byla tělesná poroba lidu obecného od jaktživa pravidlem, které se těm pánům ovšem líbilo, a jako naváděli krále k převádění kališníkův k bezvýminečnému poslušnosti církve Římské, tak též pilni byli v podrobování lidu poddaného, až svým sněmovním nálezem r. 1487 tělesnou porobu v Čechách učinili jako v Němcích pravidlem. Ubozí sedláci, nyní učiněni porobenci a chlapi, ztratili práva na svůj majetek, byli k hrudě své přivázáni, nesmějíce sídlo své a pána svého opouštěti dle libosti, ani o majetku svém svobodně pořízení činiti, a co posud jen křivdou na nich pácháno, museli nyní právem snášeti, bezvýminečnému poslušnosti, k službám, dárkům a robotám obvykat, kterých na nich pán vymáhal, mluvě k nim krutými slovy: nejste-li povinni, však musíte!

I na Moravě mnoho se o tom jednalo, aby poddaný z usedlosti své jinám nepřebíhal, aby nikdo bez řádného odpuštění pána svého od jiného přechováván nebyl; však zásluhou zemského hejtmána, pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, zaveden v těch poměrech řád spravedlivější a lidštější, aniž tam hned tak rozhodně vzala vrch tělesná poroba poddaného lidu.

Kterak papež Vladislava za Českého krále uznal.

Bratři čeští.

1487 — 1488.

Až dosud nebyl král Vladislav od papeže za Českého krále uznán. Sixtus IV. nechtěl toho učiniti pro Matiaše Uherského, a když r. 1484 umřel, dosedl Innocenc VIII. na stolicí papežskou. I ten maje Matiaše Uherského za štít církve, zdráhal se Vladislava

uznati. Když pak Vladislav co dobrý katolík, podporován jsa od svého otce, Kazimíra Polského, neustával o to papeže snažně žádati, předkládaje jemu, kterak již není příčiny, proč by mu královský titul na dále měl odpírán byti: tu nový papež skrze důvěrné posly Matiaše Uherského vyzýval, aby mu aspoň nějakou slušnou záminku podal, pro kterou by ještě teď nemusel Vladislava uznati. Ale tenkrát Matiaš mlčel, tak že papež jinak nemohl, nežli již Vladislava uznati. Přišlo totiž od Vladislava, krále Českého, okolo 18. června 1487 slavné poselství do Říma, v jehož čele byli dva katoličtí pánové, Páta Švihovský z Riesenberka a Jan Hasišteinský z Lobkovic, podávající od svého krále poslušenství papeži. Papež nemoha již tomu se vyhnouti, přiznal Vladislavovi dlouho žádaný titul krále Českého.

Avšak když to králi Matiaši oznámeno bylo, tu zahorel tento vztekem, nejen papeži to trpce za nevděčnost vytýkal, ale hned zase všemu přátelství s Vladislavem konec učinil; a když ještě před rokem ze sjezdu svého s Vladislavem v Jihlavě všem přátelům svým radostnou novinu zvěstoval, že s Vladislavem v takovou přízeň a jednomyslnost vstoupil, že napotom oba míti budou jednu vůli a že se stali jako jeden člověk — nyní najednou byl pro sebe zase jenom Matiašem. Tehdáž právě dobyt obyčejného sídla císaře Bedřicha, Nového Města za Vídní dne 17. srpna; a počal se psáti knížetem Rakouským.

Jednota bratří českých zmáhala se v těchto letech velice, a nepokojila nemálo kališňky, jmenovitě jejich konsistoř, v jejímžto čele stál vždy ještě mistr Václav Koranda. Utlačenému lidu selskému dovršením tělesné poroby na nejvyšší sklíčenému stala se však tato jednota útočištěm a útechou; tam ještě panovala staroslovanská někdy rovnost mezi lidmi, a ačkoliv bratři čeští hlásali poslušenství ke všem vrchnostem jakožto přikázání boží, uznávali přece a chránili důstojenství lidské v každém člověku lépe než v jiných církvích, považovali se totiž za syny jednoho otce nebeského, a sebe mezi sebou za bratří ne pouze dle jména ale i dle skutku, ať kdo byl pán neb sluha, ať bohatý neb chudý, učený neb neučený. Mimo to byli více než kterákoliv tehdejší společnost pobožní, příčinliví a spořádaní ve všech svých poměrech a povinnostech, tak že netoliko kališníci ale i mnozí páni katoličtí rádi je na svých statcích trpěli, a netoliko obecný lid, ale také mužové učení a urození hojně do jejich jednoty vstupovali. Horliví kališníci i ka-

tolíci ovšem je tupili a hanlivých jmen, bratříkův, pikhartův a jiných jim dávali, a mistr Koranda, vydav se svými přátely zvláštní spis o nich, stěžoval si, že dvojí psaní jeho ku králi a k stavům poslané, aby bratři k vyslechnutí postavení byli, by se jim prý škodlivost jejich bludův dokázati mohla, žádného účinku nemělo. Ovšem zdá se, že král i stavové již poznávali, že veliké slavné hádky o víře a náboženství nikdy ku srozumění a ku smíření nevedly, — a proto dáno pokoj bratřím v Čechách.

Však jinak to vypadalo na Moravě. Král Matiaš co pán Moravy, jakož se ve všem činil Římské církvi povolným, maje z toho vždy nemalý prospěch svůj, dal se od svých biskupův popichnouti, že roku 1488 bratři na Moravě všechny před duchovní shromáždění pohnal aby vydali počet z víry své. Rozumí se, že byli všickni za veliké kacíře vyhlášeni, a král Matiaš vypověděl je ze všech svých zemí naprosto. Myslíl snad, že se tou přísností mnozí bratři odstrašiti dají a do lůna katolické církve se vrátí. Avšak hle! přišla sice velká těžkost na ně, ale zdvihlo se jich skutečně několik set, a táhli daleko až do země Moldavské, kdež panoval kníže Štěpán, který je do své země rád přijal. Vstavili se však za vystěhovalé bratři šlechtění pánové Ctibor Tovačovský z Cimburka, zemský hejtman, a Vilém z Pernšteina u krále Matiaše, představující mu, že by takovým vystěhováním nejpořádnějších lidí vlast jejich velikou ztrátu utrpěla. Král Matiaš rozmysliv si to, zrušil a změnil svůj rozkaz v ten způsob, že jen ti se vystěhovati měli, kterýmž by to od krále zejména rok napřed nařízeno a ohlášeno bylo. Však k tomu nepřišlo, proto že král Matiaš zanedlouho umřel. Potom se vystěhovalí bratři větším dílem zase do své vlasti navrátili. Nevedlo se jim dobře v Moldavě; pravoslavní kněží na ně sociili a bojáři čili tamější pánové je velmi utiskovali.

Roku 14-8 král Vladislav jezdívaje dosud každoročně se svou radou a komonstvem po Novém městě Pražském, aby sadił nové konšely na Novoměstské radnici, pozastavoval se u toho obšírného místa prázdného mezi Šírokou a Spálenou ulicí, kde bylo všeobecné pohřebiště Židův z celého království od časův krále Přemysla Otakara II., mysle sobě, žeby tu domy a obydlí lépe státi mohly. Protož vzav radu o to s městskou obcí, dal na to místo výsadu, aby na ulice rozděleno a domy zastaveno bylo. Měla pak se nová tato ulice „Vladislavskou“ nazývati, ale obyvatelé neodvykli si od starého jména Židovské zahrady. Židé museli si potom jiné

pohřebiště zříditi na konci Židovské ulice blíž břehu řeky Vltavy, kteréž podnes co „starý hřbitov“ se ukazuje.

Dne 28. ledna 1488 umřel také bývalý královský podkomoří a purkmistr Starého města Pražského, Samuel ze Hrádku a Valečova, muž proslulý a v politickém řízení velmi znamenitý.

Kterak Matiaš Uherský pro zaopatření svého syna Jana Korvína dravčí smlouvy dělal, knížata oloupil a války vedl.

1488 — 1489.

V posledních dvou létech svého života ukázal král Matiaš Uherský ještě jednou a na štěstí již naposled svou přirozenost, která se ovšem ne lidské ale více vlčí přirozenosti rovnala. Již deset let byl v manželství s neapolskou Beatricí, a také od ní nedočkal se potomka a dědice. Při tom již často churavěl a počal pomýšleti o tom, co po něm bude. Zmínili sme se již nahoře, že měl syna nemanželského čili levobočka, Jana Korvína, nyní již mladíka asi 18letého, o němž pochlebníci jemu říkali, že mu jest podoben na těle i na duši. Toho syna byl by rád nyní učinil dědicem panství a hodností, a proto se snažil, nadati a ozdobiti jeho jak nejvíce statky, hodnostmi a tituly, aby národové vidouce vysokou vzácnost jeho, v něm uvykli spatřovati svého budoucího krále a pána. Již r. 1481 jmenoval ho otec hrabětem z Huňadu a knížetem Lipovským, potom i nápadníkem statků vymřelého uherského rodu Gara; v rok potom, 1482, vymínil si Matiaš pro toho syna také nápadnictví zemí knížete Jana Zahaňského, kdyby tento umřel bez mužských potomkův. Zároveň také na jiná knížetství a země pohlížel, jakby je Janu Korvínovi zaopatřiti mohl, užívaje při tom rozličných cest smlouvami lstivými a také vynucenými. Tím hlavně také knížata Minsterberská, syny někdy krále Jiřího, téměř na mizinu přivedl. Jednou z prvních obětí byl kníže Viktorin, kterýž měl knížetství Opavské. Ten musel roku 1485 v ležení před Vídní učiniti s Matiašem smlouvu, že dne 2. června téhož roku rytíři Janovi Trnkovi z Ratibořan, hejtmanu krále Uherského, k ruce téhož krále své knížetství Opavské postoupí, a všechny obyvatele, rytířstvo, zemany a města v dědičné poslušenství jeho připraví. Za to

měl kníže Viktorin dostati v zemi Slavonské dva hrady, Sokolůš a Medvěď, a tři tvrze, Rakovník, Ukovec a Bojatko se vším příslušenstvím. Viktorin se přestěhoval k bratru svému na Kladsko, Matiaš zas uvázal se v Opavsko jakožto v dědictví, a hned jmenoval svého Jana Korvína knížetem Opavským. Potom ho chtěl slavně oženiti s vlaskou kněžnou Galeazzovou z Milána (potomní manželkou císaře Maxmiliána I.); zasnoubení slavilo se r. 1487 v Miláně, a král Matiaš dal její věno pojistiti na zemi Rakouské, na knížetstvích Opavském, Hlubčickém, Vladislavském, Tošeckém, Bytomským a Kozelským. Tyto země ovšem již měl, ale on rozšířil to upsání také na země Konrada Bílého, knížete Olešnického, a Jana Zahaňského, kteréžto dle smluv teprv naň přejíti měly, také na jiné kraje a zámky v Uhřích. Když pak se vojvoda Milánský, nevěstin bratr, o to ucházel, netajil se král Matiaš svým úmyslem, žeby chtěl celého Slezska a obou Lužic pro téhož syna nabyti, a za života ještě titul krále Českého na něj přenesti.

Avšak Slezští knížata nechtěli se tak lečtaks dáti vyděditi, a postavili se na odpor. Nejzuřivěji počínal si divoký a násilný Jan Zahaňský, kterého již známe; býval také miláčkem Matiašovým. K němu se připojili knížata Minsterberští, Viktorin a Jindřich, knížata Opolští, Hanuš a Mikuláš a starý kníže Konrad Bílý, Olešnický. V běhu roku 1487 odňal král Matiaš knížeti Viktorinovi všechny jeho hrady a tvrze v Slavonii zase, protože je obsadil posádkami, které se k Matiašovi nepřátelsky zachovaly. Na sjezdu knížat ve Vratislavi ku konci téhož roku vedl sobě kníže Jindřich veřejně stížnost na křivdy, jichž se král Matiaš proti němu dopouští, a kníže Jan Zahaňský maje tři dcery zasnoubil je s třemi syny knížete Jindřicha. Svatba se slavila ve Velkém Hlohově dne 6. ledna 1488, Jindřichův nejstarší syn Albrecht dostal Salomenu Zahaňskou, mladší Jiří Hedvíku, nejmladší Karel Annu. Nejstaršímu ženichovi bylo teprv 20, nejmladšímu 12 let, nejstarší nevěste pak 16 let. Dne 16. března 1488 přišlo od knížat v Čechách zjednané vojsko do Hlohova, tisíc Čechův výborně ozbrojených, a kníže Jan Zahaňský počal hned válku proti Matiašovi sužováním svých vlastních poddaných, kteří věrnost Matiašovi již slíbenou nechtěli zrušiti. Královský hejtman Slezský byl tehdaž ještě Fridrich kníže Lehnický, manžel kněžny Ludmily, nejmladší dcery někdy krále Jiřího. Ten chtěl své svaky, knížata Min-

sterberské, a Jana Zahaňského s králem Matiašem zase smřítí, dávaje si všechnu práci v tom. Avšak statečný ten kníže umřel náhle dne 9. května 1488, a téhož dne také vypovězena jest jmenem krále Matiaše válka Janovi Zahaňskému a Hlohov jeho byl 12. května obležen vojskem královským. Císař Bedřich a kurfirstové Saský a Braniborský měli Zahaňskému ku pomoci přispěti, ale oni uzavřeli s Matiašem příměří. Kníže Jindřich najal zatím 4500 bojovníků v Čechách, a ti položivše se u Frankensteina táborem, odtud 5. července Matiašovi válku vypověděli. Byli při nich knížata Jindřich a Hynek osobně.

Tu vypravil král Matiaš své nejlepší polní vůdce do Slezska, Jana Trnku, Čecha, Viléma Tetaura a Hanuše Haugvice, Slezáky, a Františka hejtmána nad najatými Srby čili Ráci, také svého královského prokurátora v Slezsku, hejtmána v knížetstvích Svídnickém a Javorském a Lužického fojta, Jiřího ze Šteina. Počítalo se v Matiašově vojskě 12.000 branných, nejvíce Čechův, jiných národův méně. Královské vojsko dnem i nocí pospíchalo, aby se v jednu sílu mohlo shluknouti; potom dne 28. července vrazilo na vojsko spojených knížat u vsi Thomaswalde mezi městy Boleslavcem a Hajnovem. I strhla se bitva ukrutná, jedna z nejkrvavějších toho věku, kde hlavně Čechové proti Čechům bojovali. Uherský vůdce, Čech Trnka, bezděky českou krev proléval, aby svou válečnou slávu zachoval, bojoval nemaje slitování nad rodáky svými. Srbští žoldnéři Matiašovi dvakrát do české vozové hradby vnikli, a na komorních vozích knížete Hynka Minsterberského mnoho drahých věcí ukořistili; nicméně pokaždé zas od Čechův z hradby vytlučeni byli. Parno toho dne bylo nesmírné; tři hodiny trval již nejvzteklejší boj, na obou stranách padla již nejlepší lidí síla veliká; přec žádná strana neustoupila až museli konečně od sebe pro obapolné unavení pustiti. Nikdo nezvítězil, nikdo nebyl poražen, obě strany pole své držely, jak ho držely před bitvou. Počet zbitých a raněných se žádné strany nikdo neudal. Čechové pochovali své mrtvé do tří šachet na bojišti vykopaných; zajatých každá strana měla 150. Na straně Uherského krále padl pan Vend z Ilburka a mezi raněnými byli jeden strýc a jeden synovec pana Jiřího ze Šteina.

Obě strany na bojišti noc ztrávily; pak nazejtří hnul se tábor český stranou k Boleslavci a odtud k Šprotavě, vojsko Matiašovo obrátilo se k Hajnovu. České vojsko

spojených knížat hned před bitvou menší nežli moc Uherského krále, nyní však ještě více ztencené, nemohlo se ovšem dále v tomto kraji držeti proti síle nepřátel, kteří nyní každodenně nových posil dostávali; avšak k bitvě v širém poli více nepřišlo.

Nyní obviňoval král Matiaš Vladislava, krále Českého, že zrušil přátelské smlouvy přede dvěma léty v Jihlavě uzavřené, dopouštěje, že branný lid český směl táhnouti z Čech proti němu do Slezska. Tím vyhasla poslední jiskra přátelství mezi oběma králi, které tudíž dlouho netrvalo. Vladislav však chtěje Matiaše v přízni udržeti, jal se omlouvati Matiašovi, že neměl moci ani práva překážeti knížatům, aby k sobě z Čech lidí na žold nepotahovali. I vyjednávalo a prostředkovalo se potom mezi králi a knížaty Slezskými, až to přišlo 29. prosince 1488 ku konečné smlouvě. Byl to však více soudní nálezh nežli smlouva: Kníže Jan Zahaňský má všechny své hrady, tvrze a města se vším příslušenstvím do matky boží hromničné, 2. února 1489, králi Matiašovi pro jeho syna postoupiti, také Velkého Hlohova; kníže Jindřich Minsterberský zas má postoupiti Frankenšteina a Minsterberka se všemi zemany a příslušenstvím. Za to vše že král Matiaš oběma knížatům dá 40.000 zl. uherských. Kníže Jan Zahaňský však tu celou smlouvu zamítnul, chtěje ve vzdoru svém raději o všechno přijíti, nežli Matiašovi po vůli býti; jeho manželka s dcerami za syny knížete Jindřicha již vdanými utekla se do Stávy k matce své, on pak najav sobě dům v městě Kladště počal tam žíti co soukromník u knížete Jindřicha. Avšak když kníže Jindřich u Matiaše Uherského příznivější smlouvy dosáhl, tak že mu Minsterberk zase vrácen byl, a uherské vojsko od dobývání Frankenšteina ustoupilo; tu Jan Zahaňský rozvztekliv se ihned také Kladsko opustil. Teprv později působil to biskup Filípec, že se ten kníže knížetství Hlohovského k ruce Jana Korvína odřekl a za to potom ve Vratislavi pokojně žíti mohl.

Neméně zle to potkalo knížete Hynka Minsterberského; ten musel pro nabytí opět u Matiaše milosti zápisem ve Vídni 6. února 1489 učiněným odřici se na vždy svého dědictví v Čechách, panství Poděbradského a Kostomlatského k ruce Matiašově a jeho syna Korvína. Mírněji potrestal král Matiaš knížata Hanuše a Mikuláše Opolské, a kázal pak svému vojsku v Slezsku stojícímu, aby táhlo proti markhraběti Janovi Braniborskému a vojvodovi Albrechtovi

Saskému, proto že přáli odbojným knížatům Slezským. Vůdce uherského vojska, Hanuš Haugvic však špatně pořídil, tak že musel biskup Filipec honem do Slezska poslán býti, aby pokoj uzavřel. Podařilo se tomu v polovici května 1489 v Lukově se všemi okolními knížaty Německými mír uzavřiti a uherské vojsko z těch krajín vyvesti. Haugvic obrátil se potom ještě do knížetství Olešnického, kdež starého knížete Konrada Bílého přinutil, postoupiti všech svých zemí králi Matiašovi k ruce jeho syna Jana Korvína, kterému jeho poddaní přísahati museli dědičnou poddanost. Sám biskup Filipec zas také ještě mnohé Slezáky přinutil, že králi Matiašovi své statky k tomu samému cíli prodali. A k vůli Janu Korvínovi, aby ho dostatečným věnem opatřil vedl Matiaš krvavou válku, obětoval tisíce lidí, dával dravčí smlouvy psáti, aby cizí majetek vlastníkům jeho vydřel, a synu svému neoprávněnému klestil cestu k trůnu královskému. Nejtiže zasáhla ruka toho násilníka na trůnu syny jeho někdejšího dobrodince, krále Jiřího, knížata Minsterberské, jejichž jmění jím tak velice ztenčeno bylo, že se celé jejich potomstvo z podřízeného stavu svého k bývalé slávě Poděbradského rodu nikdy více povznesti nemohlo.

Smrt krále Matiaše ve Vídni.

1490 6. dubna.

Kruté Matiašovo nakládání se Slezskými knížaty a jmenovitě Minsterberskými krále Vladislava, jakkoliv jich ne příliš náviděl, přece nemálo dojmalo. Když konečně se dověděl, jakými prostředky král Matiaš sobě zase cestu do Čech klestí, jmenovitě saháním na panství Poděbradské a Kostomlatské, a kterak chce svého levobočka Korvína na místě svém za krále Českého vyhlásiti, ačkoliv země od koruny české odtržené po jeho smrti pravému králi Českému zase navraceny býti měly, to vše ještě mocněji přirozenou nedůvěřlivost Vladislavovu ještě více vzbuzovalo.

Proto se dorozuměl se svým otcem, Kazimírem Polským, a oba již z jara roku 1489 ve svých zemích vojsko sbírali, zavázavše se sobě, že se společně na odpor postaví, kdyby se útok na ně s kterékoliv strany měl činiti. Zároveň pospíšil si král Vladislav smřít se zase s Německými knížaty. Oni se všickni u něho omlouvali, že se to stalo jen náhodou a nedopatře-

ním, že k volbě císaře Maxmiliána od Německé říše pozván nebyl, a že se to více nestane. S vojvodami Saskými a bezpochyby i Braniborskými chtěl pak Vladislav také vstoupiti ve spolek obranný. Tak se připravoval proti Matiašovi.

Matiaš to těžce nesl, i stěžoval si papežskému legátu, že když se proti němu křesťanství knížata spolčují, on přinucen bude, také spolčovati se, a jestliže nebude míti spojence mezi křesťany, že bude přinucen hledati je u Turkův. Zároveň činil řned veliké přípravy, aby v příštím roce mohl v půlnočních krajinách ráznou a prospěšnou válku vésti. Aby mu v tom nic nepřekáželo, vzkázal císaři Bedřichovi, jestliže mu vyplatí 700.000 dukátův, že mu Rakousko na něm dobyté zase navrátí. Byla to ovšem marná věc, od císaře tolik peněz žádati, který jich sám nikdy dosti neměl, a mimo to dal si císař od hvězdoprávcův předpověditi, že Matiaš umře ku konci r. 1489. Proto nechtěl Bedřich odpustiti jemu jinak ani smřiti se s ním, leč by všecko bezplatně vrátil, co mu byl bezprávně odňal.

Matiaš skutečně pro podagru nemohl již ani choditi; avšak duch zůstal nezkrotitelný, nepřestávaje obmýšleti dalekosáhlé úklady. Věděl již, že brzo umře, proto staral se tím úsilněji, aby svému levobočkovi Korvínovi nástupnictví v panování pojistil. Královna Beatrix, vládčtivá a pyšná Vlaška, která jinak velikou moc nad ním provozovala, a sama po něm panovati si přála, nadarmo svými nářky a prosbami naň dorážela; Matiaš se nedal mýliti v plánech svých, a mnozí páni uherští museli mu již na to přísahati, že při volbě budoucího krále nedají hlasův svých nikomu, než mladému Korvínovi. On jej učinil náměstkem svým ve vládě a svěřil mu skvělý korunní hrad Vyšehrad Uherský nad Dunajem, na němž chovány byly koruna a všecky klénoty říše Uherské. Poozdravěv poněkud v Budíně vrátil se zase do Vídne, kdež v posledních letech bylo hlavní sídlo jeho, a konal přes zimu veliké přípravy k slavnému tažení do zemí české koruny. Tam chtěl slavně vjeti do města Vratislavi, kdež měl býti veliký sjezd pánův a magnátův ze všech jeho vlastních a cizích okolních zemí, a tu chtěl odevzdati svému synu Korvínovi titul království Českého a skutečné panování nade všemi zeměmi, v jejichžto držení se nacházel.

Však tu položila nenadálá smrt metu všem jeho dalekosáhlým, hrdým a nádherným úmyslům. Bylo to právě na květnou neděli, 4. dubna

1490, král Matiaš Uherský seděl v komnatě arciknížecího hradu Vídeňského; bylo před obědem, královna Beatrix ještě byla v kostele. I zachtělo se mu fíkův k jídlu. Přinesli mu jich, ale že nebyly dost čisté a chutné, rozložil se tak, že ho hned mrtvice ranila. Přichvátali královna z kostela, syn Jan Korvín, mnozí páni a lékaři, ale on již mluvit nemohl, ale toliko v nesmírných bolestech se svíraje řval prý jako lev, tak že ho ze hradu až do města bylo slyšeti, a pracoval k smrti až do třetího dne. Ohluchnuv a nepromluviv více ani slova srozumitelného skončil konečně v úterý ráno dne 6. dubna.

Po velkonočních svátcích bylo jeho tělo s královskou nádherou z Vídně do Královského Bělehradu v Uhrách převezeno, a tam v královské hrobce slavně pochováno. Uhři ztratili v něm svého nejmocnějšího a nejslavnějšího panovníka, Český národ zas osvobozen byl od svého nejkřutějšího škůdce. On získal uherskému jménu lesk a slávu a české koruně zasadil ránu smrtelnou, která se nikdy více nezacelila a konečně Český stát zničila. Proto jeho památka jest Uhrům nejvyšší chloubou a dělají si Maďaři modlu z něho, které se klaní, když dávno již nebylo krále u nich podobného, který se stal byl výrazem jejich vlčí povahy v té míře, jako právě on. Měltě ovšem neobyčejné dary ducha a veliké panovnické nadání, ale lehkost jeho povahy a jeho mravního uspořádání ještě větší byla. Chtěl se ukazovati spravedlivým a velkomyslným, ale jen dotud, dokud to neodporovalo jeho osobnímu prospěchu a jeho nezřízeným chťcům. K učeným a zvláště k umělcům ukazoval se štědrým, aby si získal slávu u souvěkých a u potomstva; ale jeho sobectví bylo surové a neukrotitelné, zapřítí sebe sama, býti spravedlivým k nepřítelům, vděčným k dobrodincům svým, to byly cnosti jemu docela neznámé; bylť pokrytcem, jakých svět na královských trůnech málo kdy vídal. K tomu všemu ještě mu i štěstí tak dalece přálo, že po delší dobu jeho panování jenom slabí mocnářové v jeho sousedství panovali, v Čechách Vladislav, v Polsku Kazimír, v Rakousích císař Bedřich. Však by to s ním jinak bylo vypadalo, kdyby byl král Jiří déle žil, a kdyby byli v Němcích císař Maxmilian a v Polště král Sigmunt I., dříve k panování přišli. Jediný sultán Turecký, Mohamed II., dobyvatel Cařihradu, s jehožto povahou a snahou Matiaš nejvíce se shodoval, byl mu strašným, pročť také Matiaš nikdy si netroufal, v nepřítelství proti němu tuze daleko zacházeti. Povídá se, že

Matiaše obecný lid uherský ještě nejvíce miloval, ale všickni národové přece zaplesali při zprávě o jeho smrti, zproštění jsouce ploditele válek, daní a nekonečných zádat. I všickni ti příslušníci České koruny, kteří buď v zaslepeném fanatismu proti kališníkům buď pro národní zášť k Čechům panování Matiašova si přáli a potom také z vyplnění svých žádostí se těšili, brzy toho těžce pykali a na krutost uherské vlády si stěžovali.

Král Český, Vladislav Jagajlovič, zvolen na království Uherské.

1490 duben — červenec.

Na došlou do Čech zprávu o smrti krále Matiaše ve Vídni dal král Vladislav u velikonoční pondělek, 12. dubna 1490, po celé Praze hranu zvoniti. Však brzo potom roznášela se pověst po městě, že nebožtík Matiaš prý chtěl krále Vladislava dáti zákeřnický zavraždit, aby mu v jeho smělejších zámyslech nepřekážel. Dal prý se k té ohavnosti kníže Hynek Minsterberský navesti, a dva jeho panošové, jmenem Alexandr a Podvinský, měli ten skutek zpáchat. Byl to ovšem nescmsl, o knížeti Hynkovi něčeho takového se domýšleti, který teprv v posledním čase tak velikou křivdu od téhož krále Matiaše byl utrpěl. Nicméně král Vladislav věřil takovým nebezpečným klevetám, kázal některé Pražské měšťany a řečené dva panoše knížete Hynka zajmouti a ve vězení mučiti, aby se z viny své vyznali. Z vyznání ubohých mučenníků nevyšvítalo ani sebe menší znamení, že by se byly o životě králově nějaké úklady daly. A přec nepochyboval král Vladislav o vině jejich; jaté měšťany dal stíti a dva panoše z Poděbrad, Alexandra a Podvinského dne 10. května na Hradčanech čtvrtiti. Tento král dobrák neměl právě důvěry k nikomu na světě, a přece věřil podlým udavačům a nepochyboval o jejich k němu dobré vůli. Však o něm pověděl jeden z předních jeho rad a úředníků, že „zobal jako holub všecko, co se před něj sypalo“. Král Vladislav tu spáchal velikou ohavnost pod rouškou práva a spravedlosti, neboť pravá osvěta a lidskost nebyly ještě zaplašily všechny zbytky barbarství okolo jeho trůnu.

Pro uherský trůn nebylo nyní napřed uznání dědice a proto nastal nyní pravý hon o něj, tím větší, čím skvělejší bylo pozůstalé dě-

dictví. Nejsilněji ucházeli se o ten trůn králova vdova Beatrix, levoboček Matiašův Jan Korvín, Maxmilian, král Německý, Český král Vladislav a jeho mladší bratr. Jan Albrecht. Na králi Vladislavovi teď bylo, aby odtržené údy od koruny České k ní zase připojil. To bylo jeho hlavní povinností, avšak nedbal o ni tolik, jako aby sám mohl získati korunu uherské. Nemiloval Čechy nikdy upřímně, proto že byli v jeho očích kacíři, a potom sobě myslil, že až bude králem Uherským, že tím samým také Morava, Slezsko a oboje Lužice jemu připadnou, vše jedno, zdali v nich panovati bude co král Český neboli Uherský. Nicméně přece poslal bez meškání jednoho z předních pánův českých na Moravu k hejtmáně té země, panu Ctiborovi Tovačovskému z Cimburka, a ku stavům, aby je poučil, kterak jim nyní povinnost káže, učiniti konec dosavadnímu roztržení České koruny a jeho za krále uznati. Také do Slezska podobné posláni král Vladislav učinil a do horní Lužice poslal pana Jiřího Berku z Dubé a Lipého. Moravané a Slezáci s uznáním krále Vladislava otáleli, avšak Lužičané, jimž bylo uherské panství zvláště protivné, uznali Vladislava hned a ochotně. Posledního Matiašova náměstka. Jiřího ze Steinu, Budišínští měšťané také hned na jeho hradě obléhali, až teprv prostředkováním Zhořelických na svobodu ho propustili.

Král Vladislav již před koncem měsíce dubna obdržel z Uher určitou odpověď, že na království Uherské zvolen bude. Proto také hned 8. května české stavy na sněm do Prahy povolal, aby o to se s nimi poradil. A oni mu radili, aby Uherskou korunu přijal, žeby tím způsobem nejsnadněji odtržené země zase ku koruně České mohly připojeny býti. Ostatné s české strany hlavně pan Vilém z Pernšteina, s uherské zas pan Štěpán Zápolský k tomu působili, aby uherská koruna Vladislavovi připadla. Uherský sněm volební počal v Pešti 15. května 1490 a trval déle tří měsícův. I sjížděli se k němu uherští pánové s celými úpravnými vojsky. Z kandidátův koruny překřižen byl hned s počátku Jan Albrecht Jagajlovic, bratr Vladislavův; biskup Filippec jednal a řečnil hlavně ku prospěchu Jana Korvína; řečníci krále Maxmilian a zdáli se více poroučeti a hroziti nežli prositi, a tím se znělšili; také Jan Albrecht a královna Beatrix měli své řečníky, a za krále Vladislava slovo vedl jeho posel, pan Jindřich ze Hradce. Mezi tím se však většina sněmovníkův podtají o Vladislavovi sjednotila,

a poslala k němu výminky, pod kterými by jeho na trůn povolati chtěla. Vladislav pln žádosti, státi se králem Uherským, beze všeho rozmyslu ke všemu přistoupení sliboval, jen to odmítaje, žeby ovdovělou královnou Beatrici za manželku měl pojmouti. Ona totiž, měvši dříve naději, žeby si ji Maxmilian vzal, a vidouc se od toho zklamána, na Vladislava si mysli, aby jen panující královnou mohla zůstat. Však ten ji také odmítl. Když pak se sněmovníci o králi nemohli shodnouti, vyslali biskupa Filipce do Vídně k Štěpánu Zápolskému, kdež od nebožtíka krále Matiaše za náměstka v Rakousích ustanoven byl, aby on rozhodnul, kdoby měl králem býti. Zápolský nejen hned pro Vladislava se rozhodnul, ale také biskupa Filipce na Moravu vypravil, aby tam někdy Matiašovu „černou rotu“ do služby království Uherského k ruce Vladislavově najal, což se také stalo. Janu Korvínovi podával pak sněm uherský čestné výminky, aby uznal kralování Vladislavovo; on však jich nepřijav odtáhl s vojskem své strany do jižních Uher, kdež však nejvíce pomocí vojska královny Beatrice poražen byl. To rozhodlo a zahnilo všechny pochybnosti ve sněmu, a tak stalo se dne 15. července 1490, že sněm uherský v Pešti vyhlásil krále Českého, Vladislava Jagajlovice, za zvoleného krále Uherského.

V stejném čase konečně také Moravané a Slezáci Vladislava za svého krále a pána uznali.

Král Vladislav nečekal, až na sněmu uherském slavně co král Uherský ohlášen bude, nýbrž hned na cestu se připraviv s celým dvorem svým slavný výjezd svůj z Prahy co budoucí král Uherský již na den 23. června ustanovil. Čeští pánové také již dávno k té jízdě se připravovali hojně a nádherně, a tak stalo se, že Čechové sami nejvíce oslavovali jízdu svého krále, která jej vedla na trůn uherský, a kteráž pohříchu byla, což bystřejší rozum ovšem pozorovati mohl, začátkem nenáhlé politické smrti království Českého.

Král vesele opustil Prahu a království České; dne 28. června byl již u Kamýka nad Vltavou, 3. července u Českého Bejdova (něm. Waidhofen) v Rakousích, 16. července u Zongru (něm. Angern) také ještě v Rakousích. Potřeboval celý měsíc nežli do Uher vkročil, čekaje v Rakousích na konečný výsledek volby uherské. Teprv ku konci července potkal se u Šintavy nad Váhem s deputací království Uherského k němu vyslanou, počítaje v průvodu svém as 10.000 jezdcův a 5000 pěších. Dne 31. července ležel polem u

vsi Vlčího Mostu čili u Farkašín (maď. Farkas-hida v Prešpurské stolici), a tu zastaviv se podepsal výminky, pod kterýmiž uherskou korunu přijímá. Kromě obyčejného zaručení práv a svobod království Uherského dali mu podepsati, že všechno, co král Matiaš násilně změnil neb zrušil, co komu bez práva vzal, opět napraví a navrátí, že Moravu, Slezsko a dolní Lužici od Uher neodcizí a také horní Lužičany čili Šestiměstské k tomu připudí, aby i oni vydali od sebe zápis svůj k Olomouckým smlouvám, jakž r. 1479 učiněny byly; — dále že od Matiaše dobytých zemí v Rakousích, Štyrsku, v Krajině a Korutanech císaři bez dovolení Uherských praelatův a pánův nepostoupí, že jenom v Uhřích bude dvorem bývati, že o státních věcech jenom s Uhry, nikdy s cizozemci, raditi se bude, že statky, úřady a důstojenství jenom Uhrům propůjčovati bude, že do řádného vedení práva nikdy mocí zasahovati nebude, aniž koho stíhati a věziti, nežli po soudním nálezu, a konečně mimo jiné věci také že zapraví všechny dluhy, kterých zapotřebí bylo na žold pro vojsko v Slezsku a jinde.

Zároveň potvrdil tu král Vladislav smlouvu mezi uherskými stavy a Janem Korvínem uzavřenou, mocí které Jan Korvín velkých statků v Uhřích, Charvatsku a Slavonii nabyt, za to však stavům uherskou korunu a ostatní říšské klénoty vydal a také těch knížetství a statkův ve Slezsku se odřekl, jichž otec jeho, král Matiaš, přede dvěma léty tak násilným a lstivým způsobem byl nabyt. S královnou Beatricí nestalo se žádné narovnání. Dne 9. srpna přijali Uhři svého nového krále v královském sídle jeho, na hradě Budínském, avšak teprv 21. září 1490 mohl se král Vladislav dáti korunovati v Královském Bělehradě způsobem ovšem velmi slavným a nádherným; netoliko uherská šlechta dostavila se k tomu v počtu velikém, ale i Čechové tu korunovaci oslavili, nemálo vystavující nádhery svou proti uherské o závod.

Podepsáním výminek, pod kterými Vladislav Uherského trůnu dosáhl, obmezena jest královská moc v Uhřích v takové míře, že skutečně král tak malou mocí opatřený nebyl více pánem než toliko prvním služebníkem svých praelatův a magnatův, kterým samým se tudíž všechna státní moc do ruky dostala. O ostatních stavech, o stavu rytířův čili nižší šlechty a o stavu městském v Uhřích již ani řeči nebývalo. Praelatům a magnatům jednalo se o to, aby dostali krále povolného a shovívavého,

neboť takového, jako Matiaš byl, nechtěli více, nazývajíce ho proto bezprávním násilníkem, že je držel na uzdě, ovšem po svém způsobu. Oni sami však neznali ani vlasteneckého citu, aniž je naplňoval duch spravedlnosti a lidumilnosti; byli to vesměs lidé sobečtí, kteří jen na vlastní zisk, na obohacování samých sebe ze státního jmění hleděli, při tom nic se neohlížejíce na potřeby a prospěchy obecného dobrého. Byl by nový král sice i při obmezené moci své ještě mnoho dobrého působiti mohl, avšak jakž to mohl Vladislav, muž dobromyslný a nesobecký, který nerozmyslně tím, co mu patřilo, plýtvat a důležité prospěchy z ruky pouštět? U českých pánův bylo za Vladislava sice také již hrubé sobectví valně pokročilo, avšak vždy ještě byl v Čechách počet osvícených vlastencův dost patrný, tak že stavům všech zemí za příklad mohli sloužiti a pěkné památky po sobě nám zůstavili, kdežto v Uhřích jenom leckterý jednotlivec velmi vzácnou výminku činil při všeobecné panovačnosti, násilnictví a bezmírné nádhernosti ostatních praelatův a pánův.

Proto Vladislav Jagajlovic za krále do Uher tak málo se hodil, stav se brzo hříčkou v rukou velmožův, jako jeho panování v Čechách v celku velmi nedostatečné a tudíž i škodlivé bylo. Aby uherské koruny dosáhl, prohřešil se proti přísaze své zlehčením koruny České, ba snížením království Českého téměř na provincii, to jest na zem od jiného státu takorba již odvislou. Jeden článek Olomouckých smluv r. 1479 učiněných pravil výslovně, že jestliže král Uherský po Matiašovi byl by spolu králem Českým, že se Morava, Slezsko a obojí Lužice mají České koruně beze vší výplaty vrátiti. Král Vladislav ale bez rozpakův potom ještě jednou to Uhrům potvrdil, že ty země uherské koruně neodcizí. Zároveň vešel v závazek, že napotom dvorem svým stále jen v Uhřích bydleti bude, jakož napotom v Čechách jenom co velmi řídký host se ukázal, přímo království České snížil, které od té chvíle z počtu samostatných mocností v Evropě vymazáno a k budoucímu pouze provincialnímu životu odsouzeno bylo.

První čas v Čechách po odjezdu krále.

1490 červenec — září.

Čeští stavové, kteří tak radostně a hlučně krále Vladislava do Uher sprovodili, těšíce se

z toho, že jejich král také Uherským králem bude, mohli nyní poznávat, jaká budoucnost vlasti nastává, když král nyní jen z Uher jim panovati bude, a práv koruny České již nyní tak nerozmyslné choutkám uherským v obět přináší.

Praha od této doby již jen více dle jména byla stálým sídlem králův Českých; Pražský hrad osířel na novo, ač právě novými stavbami nového lesku nabýval. Na věž chrámu Svatovítského, ač dle původního způsobu dostavěna nebyla, dal král Vladislav krov velmi vysoký udělati, tak že prý byl vyšší nežli zdi té věže, a ten krov polévanými cihlami přikryti, nahoře pak nad makovicí postříbřeným českým lvem ozdobiti. Však nastojte! nebylo té ozdobě hradu dlouhého trvání souzeno; r. 1473 v den 25. července uhodil hrom do té věže a celý ten vysoký krov zkazil, nikoliv zapálením ale sražením velikého množství cihel a rozdrčením dřevěné vazby krovu. Lev na vrcholku věže spadl ovšem na zem a byl tak opálen, že byl co uhel černý.

Král Vladislav právě toho roku 1490 ještě před svým zvolením na uherský trůn poslal svého stavitele, Beneše Lounského, na svůj hrad Křivoklát již valně zpu tlý, aby jej obnovil a k obývání zas příhodným učinil. Beneš Lounský vystavěl na Křivoklátě královské pokoje, obnovil hradní kapli a na paláci čili v rytířském sále novou klenbu postavil, všecko ve zvláštním slohu svém, kterýž ovšem nebyl již tak výtečný, jako starší části toho hradu z časův krále Václava I., ale vždy pamětihodný. Povídá se, že prý mistr Beneš své stavby na Křivoklátě v 40ti měsících ku konci přivedl, ačkoliv král Vladislav již nikdy více na Křivoklát nepřišel.

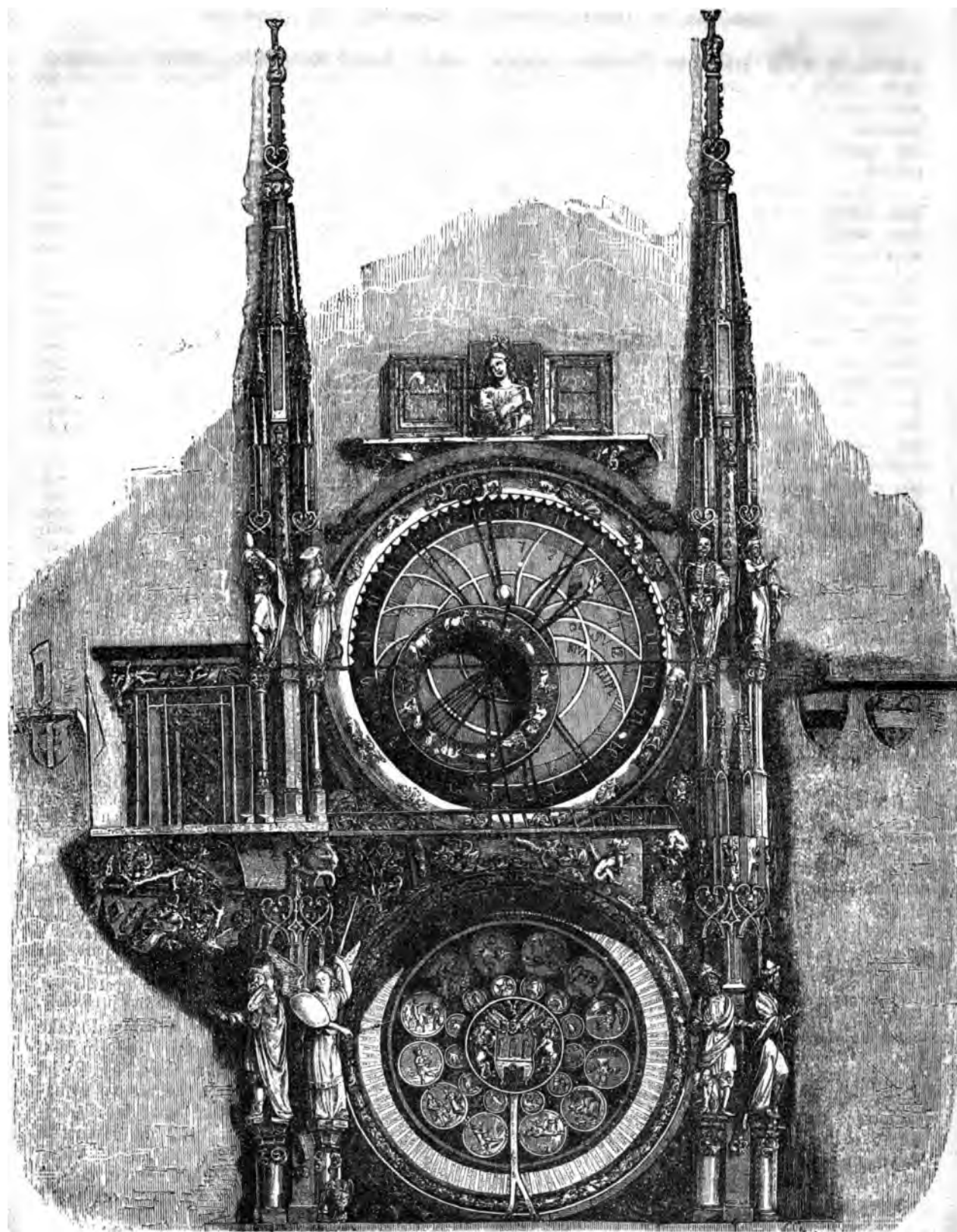
Okolo toho času, když se král Vladislav na vždy z Prahy do Uher vystěhoval, r. 1490, dostala Praha novou, tehdy velmi vzácnou a co do výtečnosti snad nejznamenitější a nej-památnejší svého času a způsobu uměleckou ozdobu, totiž veliký orloj Staroměstský, jež rada Starého města v dolejší části radní věže při velkém náměstí poříditi dala. Zhotovitelem toho díla jmenuje se mistr Hanuš, professor matematiky a astronomie na vysokém učení Pražském, tedy na každý způsob rozený Čech neb Moravan, neboť jenom kališníci tehdy v Praze na universitě vyučovali. Pražské učení bylo tehdy ovšem velmi kleslé; fakulta právnická a lékařská ba i theologická neměly ani posluchačův ani učitelův, a na fakultě svobodných umění, jakž tehdy slula fakulta filo-

sofická, kromě matematiky, zvláště astronomie, neučilo se ničemu, leč zastaralé scholastické filosofii; neboť starí mistři novým vědám humanistickým rozhodně nepřáli. Tedy jenom matematikové a astronomové činili čestnou výminku, a jest se čemu diviti, že jeden z domácích professorův mohl takové dílo vykonati, jako jsou Staroměstské hodiny, které zajisté jsou nejznamenitějším mistrovským kusem toho druhu, jakými se města v Evropě ozdobovala během tohoto 15. a následujícího 16. století.

Tento orloj ukazuje podle starého vlaského způsobu, jako u nás vůbec v obyčeji bylo, 24 hodin od jednoho západu slunce k druhému, oznamují každý den, měsíc, rok, ano i rok přestupný, také kdy slunce a měsíc každého dne vycházejí a zapadají, kdy měsíce ubývá neb přibývá, kdy se slunce neb měsíc zatmí, naznačují běh oběžnic, zlaté číslo, kruhy sluneční a měsíční, jako i všechny svátky na celý rok, a mnoho jiných věcí, jakož také pro zábavu uličního obecnstva před bitím celých hodin rozmanitými figurkami pohybují.

Mistr Hanuš sestavil tyto hodiny se svým bývalým žákem a také nevšedním hvězdářem, mistrem Jakubem, s ním také až do své smrti je řídil a spravoval, dostáváje za to z městského důchodu ročně jednu kopu českých grošův. Po jeho smrti je řídil mistr Jakub sám. Poněvadž však tento nikoho nenaučil, jak s nimi zacházeti, dala je po jeho smrti rada městská spravovati podomkem Jiřím Zvůnkem, který je také za krátký čas tak zkazil, že je na vyzvání rady městské ani mistři vysokého učení Pražského, ani schvalně přivolaný výborný hodinář z Norimberka spraviti neuměl. R. 1552 byly ty hodiny svěřeny Janu Táborskému z Klokotské Hory, který ač jen byl knihpísař, nicméně však obeznalý ve hvězdářství, vytrvalou pilností a přičinlivostí celý stroj opět spravil a do r. 1556 řídil. Když však toho roku jeho nepozorností byla by celá radnice i s hodinami shořela, sesadila ho rada z úřadu a svěřila ty hodiny hodináři Václavu Tobiašovi, avšak po smrti tohoto r. 1560 spravoval je opět Táborský, a po něm jeho pomocník Špaček. Roku 1629 dala je městská rada opět opravit, avšak potom skoro půl druhého století nešly docela. Jesuita Jan Klein, znamenitý mechanik a matematik v koleji sv. Klimenta žijící, nabízel se roku 1760, že je spraví, avšak rada městská nechtěla ani výloh na to zapraviti, a tak teprv r. 1787 dovoleno bylo doktorovi Antonínu Strnadovi, aby je zřídil, což tento pomocí hodináře Landesbergera také učinil. Nicméně se hodiny v dvacátých letech běžícího století přece zase zastavily a nechtěly více jíti, až se nad nimi rozpomenul purkmistr doktor Václav Bělský, který je r. 1865 důkladně a čistě obnoviti a zcela novým časoměrem opatřiti dal. O půl noci na 1. ledna 1866 zase pravidelně jíti začaly.

Okolo toho samého roku 1490 dostalo také město Olomouc podobný orloj v dolejší části pod radní věží, jež nějaký Ondřej Pohl udělal. Zbývá z toho orloje posud ve vymalovaném výklenku planetář se starovlaským ciferníkem o 24 hodinách r. 1572 od Hanuše Pohla a Pavla Loubenského z Vídně shotovený, s vypodobněním běhu slunce, měsíce a planet, stoletý kalendář z roku 1746, čtyry

Staroměstský orloj v Praze, zhotovený r. 1490.

menší ciferníky a nad nimi rozličné figurky někdy pohyblivé, které také na cimbálcích některé nábožné písně hrávaly.

Král Vladislav odchází z Čech ustanovil za sebe čtyry hejtmány zemské, kteří by místo něho království spravovali, nejvyššího purkhrabí Jana Jence z Janovic a Petra z Rosenberka z pánův, Mikuláše mladšího Trčku z Lípy a na Lichtenburce a Albrechta z Leskovce z rytířův. Tito nejvyšší správcové království Českého dostali pak brzo ze sněmu stavův moravských potěšitelný list, „že Moravané, jsouce s Čechy jednoho jazyka a příslušíce k jedné koruně, radost mají z opětného svého spojení, a že přejí sobě, postaviti se s nimi společně proti Němcům v říši, kteříž prý všelikými cestami hledají jen zlehčení jejich jazyka“. Páni správcové království Českého učinili dne 27. prosince 1490 Moravanům neméně přátelskou a upřímnou odpověď, majíce jich k tomu, aby spolu s Čechy zasazovali se o dávání podpory králi svému společnému proti všem jeho odpůrcům a o opatření vlasti, aby se uvarovati mohli všelikého předsavzetí Německého národu České koruně škodlivého. Také Moravany zvali na valný sněm, který se v měsíci únoru r. 1491 v Praze měl sejtí.

Že král Vladislav v Uhřích, po svém přijetí 9. srpna 1490 v Budíně, teprv 21. září v Královském Bělehradě na Uherské království korunován býti mohl, toho příčina byli jeho soupeři, kteří také chtěli Uherskými králi býti, jeho vlastní bratr, Jan Albrecht Jagajlovic a král Maxmilian Habsburský. Jan Albrecht vešel do Uher s 8000 Poláky, a hned druhého dne, když Vladislav do Budína vjel, tedy 10. srpna, objevil se již blízko Pešti. S druhé strany docházely zprávy, kterak král Maxmilian překotem dobývá v Rakousích měst a hradův. Tu mohl král Vladislav hned již poznati, do čeho to v Uhřích vlezl; neboť páni Uhři ani nemyslí o tom, aby se v zemi veřejná hotovost nařídila, která by neustala v boji proti smělym vetřelcům, pokud ještě jaké cizí kopyto šlapalo půdu vlasti ve kterémkoli kraji. O to se měl nový král starati, ať se jak umí s těmi nepřáteli potýká, i nedali mu ani vojska ani jiné podpory, nýbrž radili, aby královi vdovu Beatrix slibem manželství podvedl a tím si peněz i vojska od ní vypůjčil. Král Vladislav byl by měl tu opovrhnutí trůnem, kteréhož beze lži ani dobytí ani uhájiti nemohl, — ale on tolik mravní statečnosti neměl do sebe. Vyjednával s bratrem, kterýž potom se svými Poláky od

Dunaje odstoupil, a také s Maxmilianem, kterýž raně byv při dobývání Vídně nějaký čas odpočívati musel.

Začátek vybírání berní a vojska z Čech a Moravy pro ochranu Uher. 1490 říjen — 1492 1. ledna.

Král Vladislav, jak se říká, v Uhřích ještě se ani neohrál, a již potřeboval Čechův, aby mu pomohli v nesnázích proti nepřátelům, když páni Uhři se stavěli, jako by se jich to ani nedotýkalo. Vůči nepřátelství, ve které král Vladislav pro uherský trůn vešel s císařem Bedřichem a králem Maxmilianem, ujal se v Němcích nově utvořeného, od nich utiskovaného rytířského spolku pod znamením lva, jehožto údům se u nás vůbec levláři říkalo; zároveň přiměl sněm český, aby svolil dosti znamenitou berni, pro obranu prý koruny České, kterouž stavové také 2. října 1490 svolili a s velikou přísností vybírali. Však v tu dobu, 4. října, vtrhl také již král Maxmilian s velikým vojskem do Uher, a zmocnil se 17. listopadu Královského Bělehradu, jež svým lakomým vojákům v plen pustil. Král Vladislav přijel do Prešpurka, aby černou rotu dosud z neznámých příčin po Moravě a v severních Rakousích nečinně rozloženou, k obraně země Uherské k sobě potáhl, a odtud dne 8. listopadu pilnými listy české stavy zase na sněm do Benešova svolával, aby prý pro dobro české koruny přispěli mu ve velikých jeho potřebách nadobytou pomocí.

Králov mladší bratr, Jan Albrecht ucouvl sice od Pešti, jak sme výše již podotkli, ale popleniv potom okolí města Jagru jal se dobývati města Košic. Tu se stalo něco sice k víře nepodobného, ale od souvěkého spisovatele potvrzeného. Týká se to pana Půty Švihovského z Riesenberka, nejvyššího sudí království Českého, kteréhož byl král Vladislav z Budína k vyjednávání k svému bratrovi Janu Albrechtovi vypravil. Pan Půta přijde do Košic viděl, že Košičané, válce nezvyklí, když se k jejich městu polské vojsko přiblížilo, strachem prý na obranu tak příliš zapomněli, že nedbavše i bran městských zavřítí, ani děla svá po zdech nerozložili, tak že pevné a důležité město bez odporu bylo by se octlo v moci Jana Albrechta. Tu pan Půta, pán český, na rychlost sebral prý 300 lehkých jezdcův a

s nimi proti Polákům táhl; doskočností svou spůsobil jim skutečně mnohé škody a nesnáze, a konečně i měšťanům potřebné odvahy a zmužlosti k odporu dodal, tak že se Poláci Košic nezmocnili. To stalo se asi v měsíci listopadu 1490; na to pan Půta do Čech na Benešovský sněm spěšil.

Na tom sněmě v Benešově držel starý pan Beneš z Veitmile dne 7. prosince ku shromážděným stavům řeč, v níž položení krále Vladislava v Uhřích obšírně vyloživ, pány stavy žádal, by ne z práva, ale z dobré vůle králi, pánu svému, radni a pomocni byli a v jeho těžkých potřebách jeho neopouštěli, zejména také, aby ti, kteří by ještě berni nebyli složili, nyní to dozajista učinili. Ihned se osvědčovali pánové Půta Švihovský, Vok z Rosenberka, Jan Zajíc z Hasenburka, Beneš z Kolovrat Libšteinský a jiní, že se svými životy a dobrými lidmi králi ku pomoci potáhnou, což také v krátké době v skutek uvedli, vypravivše dost silný sbor vojenský do Uher; rytíři však a města chtěli si to ještě rozvážiti a proto si zespółka o to nový sněm do Prahy hned ke dni 17. prosince položili. Na tom sněmě přijali sice stavové k žádosti a vůli králově spolek levlášův ve svou obranu a v ochranu koruny České, ale žádané vojenské pomoci králi ještě neslíbili.

Na následujícím sněmu dne 23. února 1491 nesvolili pak stavové, aby se k žádosti králově se stavy uherskými k jednotě proti Turkům zapsali, také proti Němcům ven ze země válku vésti nechtěli; za to k nové dani z vaření piva po jednom českém groši z každého džberu na celý rok svolili, konečně na tom se usnesli, že všickni obyvatelé království Českého s lidmi svými vojensky pohotově býti mají, s vozy a střelbou k obraně koruny proti kterémukoli útoku nepřátel.

Z toho všeho viděti bylo že pánové ochotni byli, přispěti králi pomocí v jeho nouzi a potřebě, ale stav rytířský a městský že více o tom přemítali, kam by to vedlo, kdyby se tak snadno dávali navesti, přinášeti oběti králi Vladislavovi v záležitostech jeho království Uherského, odkud posud nikdy vděku, ale tím více nevděku České zemi pocházelo. Proto se také král Vladislav stavu panskému za jeho účinnou pomoc znamenitě tím odměnil, že se k prospěchu pánův vzdal části své královské zákonodárné moci, propůjčiv jim plnomocenství, aby na jeho místě svolovati mohli ke vkladům do desk zemských. Když totiž některá strana nálež zemského soudu pro stálou jistotu svou

do desk zemských klásti chtěla, musela k tomu od samého krále povolení sobě vymoci; že pak stálou neb dlouhou nepřítomností královou v tom velké nesnáze nastoupiti mohly, a sám zemský soud své pravidelné sezení o suchých dnech čtyřikrát do roka snad by i zastaviti musil; tu král Vladislav raději tu svou moc na pány, kteří zasedali v lavicích, vznesl, aby rozvažující to všickni zespółka, pokudž by spravedlivé bylo, všeliké kladení do desk stranám místo něho povolovati mohli. Tím ovšem stav panský ještě více byl povýšen, což mu právě vhod přišlo při jeho snaze, pod sebe dostati všechny ostatní stavy království Českého.

Mezi tím v Uhřích králi Maxmilianovi po dobytí Královského Bělehradu jeho švábští žoldnéři další službu odepřeli, nespokojeni jsouce nerovným dělením kořisti a neplacením žoldu, tak že Maxmilian osadiv dobytá města věrnými posádkami, Uherskou zem zas bezděky opustil. Král Vladislav, dostav jednu vojenskou posilu z Čech, a brzo na to druhou, obrátil se potom hned proti svému bratrovi Janu Albrechtovi. Vytáhna po novém roce 1491 v nejkrutější zimě z Budína přes Jager ku Košicům, nabízel bitvu svému bratrovi. Však k ní nepřišlo, nýbrž k pokojnému smluvení v poli u Košic dne 20. února, načež se Jan Albrecht vrátil do Polska. Nebylo však ještě pokoje: v poledních končinách činili Turci vpády a hrozili dobývati Srbského Bělehradu; v Srbsku a v Charvatsku byly nepokoje; černá rota mezi Vácovem a Jagrem rozložená nedostávajíc žoldu, zbouřila se. Na Maxmilianovi musel se Královský Bělehrad dobývati; král Vladislav leže před tím městem v poli v měsících červnu a červenci, nebezpečně se rozsemohl na uherskou zimnici, tak že hlasy o jeho brzké smrti se roznášely. Dobýv Bělehradu 29. července 1491 musel se potom delší čas na zdravějším povětří léčiti. Mezi tím podával se Vladislavovi císař Bedřich k jednání o pokoj. Vladislav si toho pokoje s Bedřichem a jeho synem Maxmilianem tak velice přál, že hned všechny výminky bez rozmyslu přijal. Následkem toho uzavřen jest mezi nimi památný mír v Prešpurce dne 7. listopadu 1491, jímž prisouzeny jsou Uhry Vladislavovi a Rakousy Maxmilianovi, však pod výminkami pro Vladislava hodně těžkými, a musel se Vladislav jmenem království Uherského zavázati, že umře-li bez mužského dědice, Maxmilian a jeho potomci mají děditi po něm trůn Uherský. Také mnohé staré dluhy a závazky vzhledem někte-

rých osob z České koruny měly se vyrovnati a splniti.

Vladislavův neupřímný bratr, Jan Albrecht, dověděl se o nebezpečné nemoci bratra svého, hned v měsíci srpnu 1491 zas vojensky do Uher vpadl, aby po očekávané jeho smrti hned uherského trůnu zmocnit se mohl. Tu slyšel, že na míru Prešpurském nástupnictví již Rakouskému domu přislíbeno bylo; i počínal si hned nepřátelsky v Uhřích a zas obléhal Košice. Vladislav poslal proti němu černou rotu se Štěpánem Zápolským a s Haugvicem, kteří Jana Albrechta blíž Košic 1. ledna 1492 na hlavu porazili, potom v Prešově zajali. Tu se vzdal svých nároků na trůn Uherský, a Štěpán Zápolský jej dle rozkázání králova na svobodu do Polska propustil.

Tím se skončily první války, jež Vladislav, aby se na Uherském trůnu udržeti mohl, vésti musel; Čechové museli mu k tomu penězi a krví přispívati. To byl začátek posílání peněz i vojska do Uher z království Českého; Čechové to s počátku dobrovolně činili, později nutila je k tomu potřeba obrany světa křesťanského, posléze přímé rozkazy císařské a politiky Vídeňské. Od oněch dob počalo království České nejlepší své síly vynakládati na zachránění té země, a to na mnoze samým Uhrům v nevědek.

Zbrojení proti Turkům. Uherská královna Beatrix. Zrušení černé roty.

1492 březen — srpen.

Toho času panoval v Cařihradě sultan Bajazet. Ten si umínil použití nesvornosti a válek v Uhřích, aby hloub do Evropy zašel a v tu stranu svou říši rozmnožil. Dne 10. března 1492 vytáhl z Cařihradu sám osobně, a pravilo se, že do 300.000 vojska do pole vyvedl. Velký strach opanoval všechny lidi v zemích křesťanských, zvláště že nebylo nikde rázného panovníka a vůdce, který by se byl proti Turkům směle v čelo vojska křesťanského postaviti mohl. V Čechách jako jinde utkali se k modlení; v českých městech ukládán půst a konaly se slavné processy s modlením, aby Bůh pomáhal králi Vladislavovi v nebezpečnosti velikém. Tu král Vladislav ukázal neočekávanou odhodlanost, postaral se záhy a důkladně především o rozmnožení posádek v pevnostech tehdy proti

Turkům pohraničních, a o dostatečné pro ně zásoby; do Bělehradu Srbského, na kterém nejvíce záleželo, položil z černé roty 1000 Čechův. Tenkrát královo vyzývání do boje proti Turkům potkalo se s takovou ochotou, že všechno se chápalo zbraně, i kněží a mnichové. Byla naděje, že se také do 100.000 ba i do 200.000 mužův vojska křesťanského na nohy postaví. Z Čech očekávalo se 20.000 mužův. Zdá se pak, že právě tehdyž starý český válečník, Václav Vlček z Činova pro krále Vladislava sepsal ono památné naučení: „Kterak se mají šikovati jízdní, pěší a vozy“, které náleží mezi nejdůležitější literární díla o tehdejší válečné umění Čechův.

(Tento od nás často jmenovaný hrdinský vůdce žil pak ještě dosti dlouho, tak že u vysokém stáří umřel, asi r. 1510; pan Bohuslav z Lobkovic, v básni již na hrob jeho napsal, svědčí, že nebylo boje toho věku, kde by nebyl Vlček vévodil, ani na Labi, ani na Dunaji, ani na Visle a Dněpru. Vlček byl zeman český ze Zatecka; psal se z Činova anebo Čenova a také z Opočna; to byly tvrže (nyní Schinau a Opotschna) v Zatecku, kdež také stará sídla Vlčkův, Minice a hradek Ličkov ležela.)

Tenkrát z turecké války sešlo, neboť sultan Bajazet přitáhnul již až na Kosovo pole a uslyšev o velikých přípravách křesťanův proti němu a o porážkách svého lidu v Sedmihradech a ve Valachii, rozpustil své vojsko, a dav spoutati pašete, kterýž mu prý k té válce radil, do Cařihradu se vrátil.

Veliké mrzutosti a pohoršení způsobila Vladislavovi vdova krále Matiaše, královna Beatrix. On jí nechtěl a přece jí musel slíbiti, že si ji vezme, když mu přispěje penězi k válce potřebnými. Uhři sami, ač ho k slibu nutili, nepřáli tomu sňatku, bojíce se jí, aby co osoba ducha výtečného a neobyčejné vzdělanosti nenakazila manžela svého způsobu a choutkami neobmezených panovníkův. Pokud trvaly války a nepokoje, ubránil se Vladislav své nemilované nevěsty, scházeje se s ní jen pořádku a nikdy bez hojných svědkův. Nyní, když minulo nebezpečí turecké, královna Beatrix, uražena již tolikerými odklady, a vyčerpavši již všechny prostředky prosby a hrozby, utekla se k samému papeži, neboť chtěla stůj co stůj netoliko královnou zůstatí ale i kralovati. Tehdyž panoval po Innocenciovi již papež Alexandr VI. z domu Borgia. Tomu Beatrix žalovala, že má od Vladislava netoliko slib, ale i skutek manželský; neostýchala se takové lži pronesti, aby jenom Vladislav nyní mocí apoštolskou dohnán byl ku splnění slibu. Začala se o to pře v Římě; Vladislav musel svou čest před

nejvyšší tehdaž soudní stolicí ve světě hájiti, a teprv po dvou letech vynesl Římský nejvyšší soud dne 3. dubna 1495 nález svůj, že Vladislav není povinen, Beatrici za manželku pojmuti. Tak musela oklamaná královna uchýliti se do klidného soukromého života.

Zbývala jen jedna ještě věc, která praelátům a pánům uherským překážela v provozování libovůle své, totiž ta pověstná černá rota, která bývala králi Matiašovi podstatným základem jeho moci a slávy a také neodolatelným nástrojem jeho pychu a libovůle proti cizincům i domácím, nepřátelům i poddaným. Král Matiaš spojil po zničení bývalých rot bratrských u Kostolán r. 1467 zbytky jejich české, polské a srbské, tedy samé Slované v jednu rotu novou v poslušenství uvedenou. To byla ta černá rota v službě krále Uherského, první stálé vojsko, které v našich zemích zřízeno bylo ne tak pro obranu vlasti, jako více k dodání důrazu královské moci naproti svobodám národův. My o skutečích této černé rotě často vypravovali; její umění válečné bylo české, i provozovala je co živnost. Mužové té rotě byli vycvičeni v boji, otužili ve mrazu, vedru i všech strastech tělesných; neměli jiného svědomí a neznali jiné povinnosti, leč rozkazy náčelníkův a hejtmanův svých, a králova vůle šla jim nad příkazy boží. Při tom byli hrabivi, bezuzdně divocí, a když nedostávali žoldu horší než kterýkoliv nepřítel. Páni Uhři neměli také po ustoupení tureckého nebezpečí nic pilnějšího, nežli pozbaviti se té černé rotě jim tak příliš nepohodlné. Po vůli králově se neptali, nýbrž vznesli to na předního tehdaž národního hrdinu, aby zrušení rotě vykonal. To byl Pavel z Kiniže, bán Temešský a vrchní vůdce v dolejších Uhřích, válečník co do síly tělesné i co do surovosti a divoké ukrutnosti bezpříkladný, jemuž větší část černé rotě přidána a podřízena byla ku pomoci proti Turkům. Nebylo zapotřebí zvláštní záminky ke zrušení toho sboru; jenom žoldu třeba bylo zadržeti a žoldnéři, nechtíce hladem umřiti, byli přinuceni se zbouřiti. Tak se i stalo; Pavel Kiniži přepadl černou rotu zrádně náramnou převahou počtu jak lehkých jezdcův svých, tak i lidu z měst a vesnic náhle ozbrojeného, a pobiv přední houfy, donutil ostatek ke vzdání se na milost a nemilost. Taková byla praktika maďarská. Stalo se to v měsíci srpnu 1492 v jižních Uhřích. Rotmistři a „jiní dobří lidé z rot“ učinili potom 28. října prosebné psaní k pánům správcům království Českého, aby se u krále Vladislava za ně při-

mluvili, přísíce mezi jiným tato slova: „páni Uherští na nás takové škody počítají, jakovýmiž bohdá vinni nejsme, ještě sme sloužili věrně a právně pánu našemu, jakožto na dobré lidi sluší. Již nám teprv vinu dávají, když nás jim třeba není, a majíce nás ve své moci a prvé sou nám z ničehož viny nedávali, dokud nás potřebovali.“ Konec byl ten, že král Vladislav podle vůle pánův uherských 6. ledna 1493 celé zřízení černé rotě zrušil. Někteří potom vstoupili do obyčejné služby buď u krále samého, buď u jiných pánův uherských; jiní propuštění byvše vrhli se do Rakous a na Moravu, kdež je potom obyvatelé co divokou zvěř honili a zabíjeli. Od té doby zanikla válečná moc a sláva uherská, ovšem vypůjčená; plaché houfy husařské nemajíce zřízení, jádra a důrazu, nemohly ji nikdy více napravit, a museli z velké části Čechové za Uhry nastavovati prsa svá proti světoborcům tureckým, kterým se za nedlouhý čas stala země Uherská rejdištěm jejich bujných podnikův proti křesťanské Evropě.

Kterak biskup Jan Filípec stal se mnichem bosákem, a Bohuslav z Lobkovic od papežův na biskupství nebyl potvrzen.

1491 — 1492.

Rok 1492 památný v dějinách lidstva: Křištof Kolumbus objevil Ameriku a tudíž rozhled ducha lidského rozšířil na druhou polovici zeměkoule; poznán jest nový svět, lidskému vědění otevřely se nové velkolepé dráhy a ve snahách i názorech jednotlivcův i celých národův stával se převrat veliký. U nás v Čechách nebylo právě toho roku zvláštního zjevu v pravdelném chodu národního života. Správcové království Českého měli tehdaž velké nesnáze s německým spolkem rytířův pod znamením lva, kterýž od krále Vladislava i od království Českého do zvláštní ochrany vzat byl. Proti tomu spolku Bavorský vojvoda Albrecht válku zdvihl, a levláři dovolávali se pomoci z Čech. Král Vladislav dal mezi válčícími o pokoj jednati, knížata a plnomocníci o to dojížděli do Prahy, což k ničemu nevedlo, až se levláři s Albrechtem sami urovnali.

Všeobecné podivení zbudil již r. 1490 Jan Filípec, biskup Váradský a kancléř království Uherského, když brzo po korunovaci krále Vladi-

slava v Královském Bělehradě (21. září 1490) ohlásil úmysl svůj, odříci se hluku světa a hledati pokoje duše své v úklidu tichého kláštera. Nadarmo snažili se všickni jeho přátelé, odvrátiti jej od toho úmyslu, zvláště král Vladislav sám, jemuž odchodem toho muže hrozila nenahraditelná ztráta. Tolik na něm vymoženo, že svůj rozhodný krok na nějaký čas odročil, odebrav se do Olomouce, kdež více než rok soukromí a jako na přípravě podál světských péčí trávil.

Že právě v Olomouci zůstával, zdá se souviseti s tím, že kromě biskupství Váradského v Uhřích také Olomoucké biskupství spravoval. V Olomouci byl totiž již před desíti léty, 25. srpna 1482, biskup Tasčili Protasius z Bozkovic umřel, kterýž do nejdelšího času králi Jiřímu byl věrnost zachoval, pak ale Matiaše Uherského uznával musel, také láskou k vědám a uměním proslul, jakož pak biskupský zámek Výškovský, nyní již velmi zpustlý, tamější kostel a skvostná sbírka knih byly jeho nejpěknější památky. Jak mile se král Matiaš o smrti Tasově dověděl, hned dal Olomoucké kapitole psáti, aby se neopovážila, nového biskupa voliti, že on sám chce schopného muže s přivolením kapitoly biskupem učiniti, který by dovedl, Olomouckou církev z její zpustlosti pozdvihnouti, zastavených statkův jejich pomocí jeho, krále, zase vyplatiti a pravým duchem i učeností ji zase k patřičné vážnosti dopomáhati. Tím sálil po svém obyčejí libovolně do práv kapituly Olomoucké, která ovšem uposlechla, a po dvě léta biskupa nevolíc biskupství od dvou administratorův spravovati dala. Potom teprv r. 1484 usmyslil si král Matiaš, ustanovit pro Olomoucké biskupství svého tajného radu a posledního miláčka, Váradského biskupa Jana Filipce za stálého administratora biskupství Olomouckého.

O tomto biskupovi měli sme již častěji příležitost se zmínovati, avšak sluší nám nyní místněji o něm promluvit. Náleží zajisté mezi nejznamenitější muže věku svého. Narodil se r. 1431 v městě Prostějově na Hané z rodičův nezámožných, husitskému učení oddaných; neměl také jiných učených studií, nežli kterých nabyl v tehdejší Prostějovské škole. Nejprve sloužil co písař u pana Jana z Cimburka, zemského hejtmána Moravského, potom u jeho synův Ctibora a Jana. Když pak r. 1469 Morava přišla větším dílem v poslušenství Uherského krále Matiaše, byl do služby toho krále povolán. Tu byl s počátku Sedmihradskému vojvodovi Mikuláši Čuporovi přikázán, a když, jak u Matiaše obyčejné bývalo, Čupor roku 1472 v nemilost upadl, počal Filipec králi bezprostředně sloužiti. Neobyčejné dary ducha, jimiž vynikal, ušlechtilá postava, spanilé mravy a přijemné obcování získaly mu čím dále tím hojnější přízeň královu, tak že se brzy stal jeho předním důvěrníkem a rádcem. Divná věc, on jediný uměl se při Matiašovi v takovém postavení udržeti až do smrti toho krále. Katolíkem

stal se Filipec, jak se zdá, teprv když do Matiašovy služby vstoupil, ačkoliv nikdy proti svým kališnickým krajanům příkře nevystupoval, ano na přátele své mladosti nikdy nezapomínal, nevzdaluje se svých Prostějovských spolužákův i když byl již i velkým pánem a důstojníkem katolické církve; zejména choval cit přátelský i k bratru Janu Klenovskému, jednomu ze starších české jednoty bratrské. Proto mu v Římě také přátelství s kacíři velmi za zlé bráno bylo. Ač nebyl knězem, zaopatřil mu král Matiaš roku 1476 biskupství Velko-Váradské v Uhřích; pro nedostatek svěcení kněžského nemohl sice některé biskupské povinnosti vykonávati, ale Římská stolice, která svému miláčkově, králi Matiašovi, ničeho odpřítí nemohla, dala Filipcovi dispensaci, a tak se stal biskupem, ovšem světským, ale nikoliv nehodným. Když pak umřel biskup Tas z Bozkovic, učinil ho Matiaš r. 1484 také stálým administrátorem biskupství Olomouckého. Již co biskup Váradský požíval důchodův bohatých, nyní však rozmnožily se v takové míře, že skromný někdejší záček Prostějovské školy panskou nádherou knížata převyšoval; jeho služebnictvo i komonstvo někdy na 300 osob rytířského stavu vzrostlo, a o jeho přátelství a přízeň netoliko všickni domácí velmožové, ale i králové a cizí knížata se ucházeli. Byl pak skutečně v jednání věcí státních neobyčejně schopný a šťastný, při tom duše jemná a citlivá, katolíkem přesvědčený a pevný, k jinověrcům nad jiné snáselivý, okázalý bohatstvím a nádherou, a přece v požadování svém a v požívání vždy skromný. A když se mu vše tak dobře dařilo v státních, světských a duchovních věcech, říkával prý o sobě, o panu Ctiborovi Tovačovském a o bratrovi Janovi Klenovském, „že oni tři všemu světu dosti by rady dáti mohli“. Rečený pan Ctibor, hejtman Moravský a pan Vilém z Pernšteina náleželi k jeho nejdůvěrnějším přátelům. Kdekoliv působil, zanechal památky své nábožné mysli a své lásky k vědám a uměním, jako ve Velkém Váradě, svým biskupským sídle, ve Výškově na Moravě, kde zámek biskupský od biskupa Tasa zvelebený, dostavěl, v Uherském Hradišti, kde posledního roku 1492 založil Františkánský klášter, a v Olomouci, kde téhož času vystavěl kostel Věch Svatých a jej Landškronským řeholním kanovníkům Lateranským daroval. Když nyní již docházel čas, aby svůj úmysl do kláštera vstoupiti skutkem dotvrdil, v Olomouci před pana zemského hejtmána, Ctibora Tovačovského, a jiné pány moravské vstoupiv

oznamoval jim svou poslední vůli, že totiž syna sestry své Doroty, manželky panoše Václava ze Stvolova, jménem Jana, tehdy na universitě v Lipsku studujícího, za dědice ustanovil. Tento Jan ze Stvolova stal se předkem potomních pánův z Kunovic na Moravě, kteří také v Čechách statky drželi. Pak zajel Jan Filipec do Vratislavi a vstoupil tam dne 10. června 1492 do kláštera bosých Františkánův čili Bernardinův co prostý mnich. Nikomu nesvěřil příčinu toho svého neobyčejného kroku; mezi lidem kolovaly o tom pouhé domysly. Může býti, že rozjímání o nestálosti štěstí lidského při tehdejších nesnadných okolnostech přimělo ho k tomu, že s výše svého vysokého postavení dobrovolně sestoupil do zátiší klášterního. Říkali mu pak co mnichu vůbec Jan anebo biskup Bosák. Nicméně dal se i později ještě několikrát od krále Vladislava uprositi, že se mu propůjčí k důležitým a těžkým politickým jednáním, jakož také se nám brzo zase objeví. Umřel po 17 letech svého vstoupení do řádu dne 17. června 1509 a byl v Uherském Hradišti v tamějším Františkánském klášteře, jež založil, pochován.

Po jeho zřeknutí se biskupství Váradského a Olomouckého sešli se ještě r. 1491 kanovníci kostela Moravského v Olomouci v kapitulu, a tu nevídanou posud jednomyslností zvolili muže za biskupa Olomouckého, o kterém v celé koruně České jen jeden hlas šel, že ovšem nejdůstojnější jest, aby jemu tak vznešený duchovní úřad dán byl.

To byl pan Bohuslav Hasišteinský z Lobkovic, vnuk Mikuláše z Lobkovic, někdy nejvyššího písaře za krále Václava IV. a nejmladší syn Mikuláše Hasišteinského z Lobkovic, zakladatele linie Hasišteinských. Narodil se roku 1462 na hradě Hasišteině, a jakožto panic katolický nemohl ve vlasti svého vzdělání nabyti, neboť vysoké učení Pražské bylo zcela v moci a rukou kališníkův. Nebyl by také v Praze tehdy snad, kromě věd matematických, mnoho prospěl, proto zajel na učení napřed do Štrassburka, pak do Bononie a konečně do Ferrary, kde se zvláště římskému a církevnímu právu oddal. Dokonav akademický běh a dosáhnuv hodnosti doktorské v římském a církevním právu vrátil se r. 1485 na Hasištein, kde zvláště hospodářství si hleděl, které u nás při takových hradech obyčejně nebývalo veliké. Ostatně statky po otci zděděné se svými bratřími v nedůlnosti držel. V Itálii odvykl psáti jazykem mateřským a zamiloval si náruživě staré klassiky řecké a římské, jichžto

studium právě bylo tam mocně obživlo a silnou pákou se stalo vzdělanosti západní Evropy. Mladý Bohuslav záhy to jevil spisováním básní latinských, v kterých se proslaveným vzorům svým staroklassickým jak duchem tak umělem stavením versů rovnati snažil a brzy proto po celé vlasti slovutného jména nabyt. Asi r. 1486 odebral se ku královskému dvoru do Prahy, kdež potom získav si důvěru krále Vladislava, r. 1488 jeho sekretářem jmenován jest. Roku 1490 stalo se rozdělení dědictví mezi ním a jeho bratřími; Bohuslavovi připadla městečka Březno a Kralupy v Žatecku s příslušnými vesnicemi, avšak hrad Hasištein jakož i jím od krále zapsané město Kadaně zůstaly v nedůlném držení všech bratří. Tu Bohuslav ustanovil vydati se na učené cesty, zatoužil seznati země starožitnou vzdělaností proslavené, a tak opustiv r. 1490 vlast navštívil Itálii, Syrii, Palestinu, Egypt, Pelopones a zříceniny Karthaginy. Vraceje se již do vlasti, nalézal se právě v srpnu 1491 ve Vlaských Benátkách, když ho tam milá zpráva došla, že jej kapitula Olomoucká jednohlasně za svého biskupa zvolila. I spěchal bez prodlení do vlasti, ale s tím biskupstvím to jinak dopadlo, neboť v Římě toho času jiný smysl panoval. Ačkoliv král Vladislav i císař Bedřich se za Bohuslava z Lobkovic v Římě přimlouvali, jakkoliv i rozhodní husité, jako byli Ctibor Tovačovský z Cimburka a Viktorin Kornelius ze Všehrd, všemožně se snažili, aby se Bohuslavovi k povýšení na biskupskou stolicí dopomohlo, — to vše neplatilo v Římě nic, neboť počali tehdy při Římském dvoře považovati obsazování bohatých sídel duchovních v kterékoli zemi za dobrou příležitost k zaopatření miláčkův, ať si byli k nahodilému důstojenství spůsobilí čili nic, ať si měl právo k volení a navrhování kdokoliv. Při uprázdňení Olomoucké stolice pravili v Římě, že takové sídlo duchovní, jehožto správce v nějakou řeholi vstoupil, jen od samého papeže opět obsazen býti může, a pokud žil papež Innocenc VIII., chtěl do Olomouce dáti napřed Jana, biskupa Srémského, potom kardinála Ardicino della Porta, biskupa Allaterského. Marné byly všechny žádosti králové i císařovy, všechno představování kapituly Olomoucké, že se ani jeden ani druhý do Olomouce nehodí; papež zůstal při svém jmenování až do smrti, která ovšem v krátce, 25. července 1492 nastoupila. Nový papež Alexandr VI., ze zlo-pověstného rodu Borgia, také na tom stál, a když kardinál Ardicino do kláštera vstoupil, jmenoval svého synovce, kardinála Jana Bor-

giu, arcibiskupa Montrealského v Sicilii, Olomouckým biskupem. Tomu se musely potom všechny přebytky na penězích z biskupské komory do Říma posílati, a nepřišel do Olomouce nikdy, jako před ním kardinál Ardicino. Bohuslavovi z Lobkovic nezbyvalo jiného, leč svého práva k biskupství se odříci, i jest velice politování hodno, že muž k důstojenství onomu tak spůsobilý a hodný, kterýž čím méně se k němu sám třel, tím pravější své vnitřní povolání dokazoval, musel ustoupiti nekalým chťům tehdejší v pravdě neapoštolské Římské stolice, která nebrala ohledu na žádosti a potřeby ani králův ani národův. I trvalo to bezvládí v Olomouckém biskupství až do sedmi let. Následkem takových neblahých poměrův kazila se katolická církev na Moravě nemálo, kněžská kázeň klesla a pohoršení bylo veliké; kališnická strana zas a jednota českých bratří prospívaly vůči takovým příkladům, které z Říma svůj počátek braly.

Smrt krále Kazimíra Polského, Hynka Minsterberského a císaře Bedřicha III.

1492 — 1493.

Dne 7. června 1492 umřel Kazimír Jagajlovic, král Polský, otec Českého a Uherského krále Vladislava II., kterýž byl jeho prvorozenec. Kdyby byl Vladislav býval muž schopnější a podnikavější, byl by se uchopil té příležitosti, spojití na hlavě své všechny tři koruny, polskou, uherskou a českou, a tím založiti na východní Evropě dynastii a říši v převaze své slovanskou, která svou mocí byla by mohla odolati všem nepřítelům a všem vzdorům na světě. Ale Vladislav nebyl ani z daleka takovým mužem; o drobnosti péčovati uměl, ale velké státní věci přehlédnouti a řídit, k tomu neměl nejmenších schopností. Jeho nejblíže mladší bratr, Jan Albrecht, byl ze všech svých bratrů tělesně nejsilnější a na duchu nejpánovitější, miláčkem matky, nyní již staré ale vždy ještě pyšné Alžběty Rakouské, která ho nejvíce k tomu měla, aby v Uhřích staršímu bratru Vladislavovi na trůn dosednouti nedal, ale sám se naň posadil. Vladislav prošen a napomínán jsa od matky, aby své právo co prvorozený v Polště mimo se pustil a Janu Albrechtovi království Polského dopřál, bez rozmyslu tak učinil, a na volebním sněmu v Petrokově skrze posly všecko dědičné právo své

na svého bratra přenesl. Tak byl dne 27. srpna 1492 Jan Albrecht Jagajlovic za Polského krále zvolen, a učinil s bratrem Vladislavem dne 5. prosince smlouvu přátelství a jednoty proti Turkům i proti všem neposlušným, nevěrným aneb snad odbojným poddaným svým.

Nejmladší syn někdy krále Jiřího, kníže Hynek anebo Jindřich mladší z Minsterberka, byl již po delší čas nemocen; ležel na hradě Poděbradském, kterýž mu nyní následkem kruté, loupežné smlouvy od krále Matiaše jemu vnucené již ani nepatřil. Skonal tu po dlouhém trápení dne 11. července 1492, pozůstaviv vdovu Kateřinu, Saskou kněžničku, s kterouž již r. 1471 v Chebu oddán byl, a jedinou manželskou dceru Annu, která se o rok později, 1493, vdala za starého pána Jindřicha z Hradce. Se souložnicí, Kateřinou ze Strážnice a ze Štítar, měl však několik dětí, z nichž nejstaršímu synu Fridrichovi poslední vůlí svou odkázal hrad svůj Kostomlaty (nyní na panství Lysském); bratra svého pak, knížete Jindřicha Minsterberského a syny jeho za hlavní dědice Poděbrad a ostatního jmění ustanovil, neboť vynucenou smlouvu s Matiašem, žeby mu již Poděbrady, poslední dědictví otcovské, náležeti neměly, po smrti řečeného krále za neplatnou uznával. O jeho zasahování do politických příběhů své vlasti mluvili sme v průběhu svého vypravování, nám toliko zbývá ještě to vytknouti, že kníže Hynek náleží také do řady českých spisovatelův a básníkův svého věku. Sepsal totiž báseň milostnou jen ve zlomku zachovanou, a nyní s jinou jakousi básní povrchně sloučenou, která v literatuře české pod jménem „Májový sen“ známa jest.

Dne 19. srpna 1493 zemřel v Linci také konečně císař Bedřich III. po neobyčejně dlouhém ale také neobyčejně neslavném panování. Panovalť plných 53 let; Čechové však po ten všecken čas, prokávavše mu tolik důležitých služeb a snáševše tolik obětí a utrpení pro něho, nevědí, čím by ho vděčně spomínali, leda za propůjčování všelikých erbův a jiných laciných milostí; necítí také té úcty, které on vždy a u veliké míře požadovali nepřestával dle svého domnění, že jest co císař králem nad králi, pánem nad pány. Jeho ješitné, sobecké, nestatečné jednání ve všech věcech činí dosud v každém čtenáři trapný dojem, který se dějinami za jeho panování zběhlými obírá. A přece stal se právě on zakladatelem bezpříkladného vzrůstu moci a slávy domu Habsburského. Všecky věci, které jemu náležely,

opatřiti dal tajemným monogrammem: AEIOU, který se také na skvostném mramorovém náhrobku téhož císaře ve chrámě sv. Štěpána ve Vídni nalézá. Význam těch písmen všelijak se vykládá, však obyčejně tak: *Austria erit i orbe ultima*, to jest: Austria bude na světě poslední (rozuměj tak, že všechny říše přetrvá). V posledních dvou letech jeho života soudil se s ním náš slavný válečník, Václav Vlček z Či-

nova, o žold jemu a jeho rotě již od r. 1465 nezaplacený; pan Vlček přece ničeho nedosáhl.

Kterak král Vladislav Čechy zanedbával počal s v Uhřích pro uherské pány ničeho poříditi nemohl 1493.

Král Vladislav již třetí rok v Uhřích seděl a Čechové již jeho nepřítomnost těžce

Bohuslav Hasišteinský z Lobkovic. Nar. 1462. Umř. 1510.
Bronzová socha od Schwanthalera v Českém Museu. (Str. 739.)

(39)

snášeli; neboť posavadní zřízení zemské požadovalo, aby král sám do mnoha věcí zasahoval a je řídil. Proto i čtyři zemští hejtmani, jež král při svém odchodu do Uher v Čechách ustanovil, každý den nalézali nové obtíže, s kterými se při vedení svého úřadu potkávali, i stěžovali sobě také na neochotné poslušenství většiny

počtu stavův. Psali tedy do Uher, volajíce krále do země. Místo krále přijel z Budína v měsíc února 1493 jeho Český hofmistr Jan z Roupova. Někteří mladí měšťané Pražští nastrojili k uvítání jeho v masopustní pondělek a úterý 18. a 19. února, hru, jak starý letopisec, přísný kališník, praví, prý potvornou sdělavše sobě

larvy a oblekše se v roucha ženská, i jako panny chodili a s potvornými kárami jezdili, tak že prý pan hofmistr k tomu řekl: „Sytý chleba, co neudělá!“

Pan Roupovský vyřídil poselství královo před zemskými pány v ten smysl, že králi na ten čas není možno do Čech přijeti, a že král všechny obyvatele království Českého napomíná, aby v pokoji a v řádu stáli, právem zemským se spravovali a žádnému toho rušiti nedali. Tu všickni zemští úředníci a soudcové uradivše se zespoleča sepsali pro téhož pana hofmistra naučení, oč by krále v jejich jménu prositi a jaké stížnosti by jemu přednesti měl. Prosili pak, aby král ráčil sobě koruny České vážit a nezapomínati na to, co se mu z ní dobrého stalo; aby ráčil o to státi, by se cizozemci neuvazovali ve hrady a statky, které ku koruně náležejí; Poláci prý bezprávně drží v Slezsku Velký Hlohov a jiné hrady, jakoby již od koruny České odtrženy byly; neméně Němci, nejsouce jazyka českého, že se ještě ve více hradův koruny České uvázali, kdežto známo jest, že ta jejich příchyllost k zemím českým není od přirození; na Moravě zas Uhři některé zámky drží. Sami pak Němci, Poláci a Uhři žeby zajisté prý sami toho nedopouštěli, aby se jim v jich zemích totéž dělo. Mimo jiné prosby a stížnosti předkládali také, jaké loupežnictví po zemi se provozuje a kterak, nepřijde-li král brzo a neučiní-li náležité opatření, koruna Česká vždy u větší škodu a záhubu přijde.

Král však nepřijel a octnul se mezi tím v Uhřích sám velmi v úzkých. Jeho přední důvěrník byl tehdy v Uhřích biskup a kancléř Tomáš Bakáč z Erdödu. Toho chtěli odstraniti nepřátelé jeho, a že Turci toho roku 1493 v Charvatsku velikou porážku učinili mezi křesťany, a z toho veliký strach do mnohých zemí šel, užili toho pánové uherští, plodíce a roznášeje neuctivé a neslušné řeči o králi: jak prý zahálčivý veda život na zámku Budínském, a pilen jsa leda lovu a kratochvílí zanedbává věci válečné a státní, a říši Uherskou vstříc vede konečnému úpadku. Na sněmu uherském mu to Štěpán Zápoľský, nyní palatin uherský, sám do očí vyčetl. Tu se král Vladislav, uražen v důstojnosti své, konečně zmužil, a vstoupiv do shromáždění pánův dokázal jim, že klesala-li říše, dalo se to vinou jejich a ne jeho; dále pokračoval asi těmi slovy: „Žalujte na svou nesvornost, na závist a nenávisť jedněch proti druhým, uskrovněte své marnosti a nádhery a zvykněte si poslouchati hlasu našeho, když vás do služby vlasti voláme, pomáhejte

odkrývati a náležitě trestati nekonečné ty šmejdy, které nevidomě požírají všechny důchody říše. Když jsme byli voláni do Uher, slibovali ste nám bohaté příjmy, ale ode tří let, co tu bydlíme, z platův nám povinných (přes million) nedošlo nás skutečně ani plných 40 tisíc dukátův; náklad netoliko na válku polskou a rakouskou, ale i na potřeby dvoru našeho museli sme potud zapravovati jediné z důchodův, jež máme z koruny České. Dokažte jen skutkem poslušnosti své a lásku k vlasti, odhodlejte se k povinným obětem, zásobte nás hotovostí nevyhnutelně potřebnou peněz i lidu branného: na nás pak nebude scházeti, abysme obětovali nejen pohodlí ale život náš pro Uherské země moc a slávu.“ To asi byl hlavní obsah královy řeči, ale proto se přece nic nezmenilo. Král ovšem pravdu mluvil, ale kdyby byl Vladislav býval muž ráznější a činnější, byl by za tři léta lépe poznal a se rozmyslil, jakých cest a prostředkův by bylo zapotřebí bývalo ke zdárnějšímu vedení státních věcí uherských.

Smrt biskupa Augustína Luciana. Nové pokusy o srovnání kalíšníkův s Římem.

1493 — 1494.

Dne 1. března 1493 umřel v Praze biskup Augustin Lucian Sankturinský, kterýž kalíšníkům kněžím svěřil, pod obojí spůsobou večeří páně podával a jinými biskupskými výkony Čechům posloužil. Ztráta jeho byla citelná, a Čechové vystrojivše mu velmi slavný pohřeb pochovali ho ve chrámě panny Marie před Týnem na Starém městě Pražském u velikého pilíře po levé straně naproti kazatelně pod oltářem sv. Lukáše. Výtečný Mat. Rejsek, bakalář a již na slovo vzatý řezbář, vystavěl mu tam pomník krásný, gotický, řezbami bohatě ozdobený, na způsob baldachynu na čtyřech sloupích spočívajícího.

Tento památník byl r. 1604 od cechu Staroměstských a Malostranských malířův obnoven a opět ozdoben, roku pak 1852 ještě jednou zveleben a obnoven, tak jak nyní stojí. Vlastní hrob biskupa Augustína zrušili však r. 1623 přepíatí obnovovatelé katolického náboženství, a biskupovy kosti byly tehdy na Staroměstském náměstí na hranici spáleny.

Biskup Augustin Lucian byl jakorozený Italian povahy živý a veselý, a jestliže dříve nežli do Čech přišel, chválil Čechy kalíšníky pro jejich cnost, pobožnost a pravověr-

nost, nicméně po nedlouhém čase si mezi Čechy zasteskl. Příčinou toho byla přílišná mravní přísnost, jaká mezi Čechy pod obojí panovala. On nepřestával na svět a na život jasným a veselým okem pohlížeti, a jakkoliv rád pouštěl uzdu přirozeným vášním, bylo přece obcování jeho bez úhony, kromě že jako každý Vlach rád hojně dary brával. Svatouškování a pobožnostkářství bylo mu však protimyslné. Kališníci brzo všelicos při něm shledávali, co se jim nelíbilo, jako že často služby boží zanedbával, tak že někdy za celý týden mše svaté nesloužil, že při tabuli rád míval veselý hovor a šprým, kdežto měl prý pobožně naslouchati čtení slova božího; že své čeledi italské neumí na uzdě držeti, ani její prostopášnosti trestati. Administrator konsistoře dolejší, starý mistr Václav Koranda, nad jiné při něm to těžce vážil, že při ledačem přísahá, že bez míry hejčí, a což prý úžasem naplňuje, že o sobě přítomným se vyznává říkávaje: „když, prý, se rozzlobím, jsem jako druhý ďábel.“ Také ho ještě kališníci pomlouvali, že prý celé poklady v Čechách sebrané do Itálie posílá, že svatokupectví provozuje. Není tedy divu, když mu Čechové obvyknouti nemohli, a všechno, čeho nechati mu těžko bylo, tak příliš za zlé mu pokládali, že se mu brzo zastesknouti muselo. Psal tedy již v druhém roce svého pobytu v Čechách, 1484, biskupovi Pasovskému, aby to nějak sprostředkoval, by se zase pod jistými umlouvami do lůna matky církve a do Itálie mohl navrátiti. Tehdejší papež Innocenc VIII. nařídil, aby mu takový návrat všemožně usnadněn byl, avšak Pasovský biskup brzo na to umřel, a to snad bylo příčinou, že to vyjednávání nedokonáno zůstalo. Augustin Lucian nově vyznání víry přijal a jemu oznámil milost od apoštolské stolice, ale pod výminkou, aby se bez odkladu do Říma vypravil. Kališníci ulekli se ztráty jeho, on sám tomu pak nevěřil, žeby v Římě zcela bez trestu obstál. Proto zůstal; obě strany měly zajisté příčinu smířiti a smluviti se; on slíboval, že nebude napotom pobožným kališníkům příčinu k pohoršení dávat, kališníci zas, že mu ve mnohém budou shovívati a jeho poslouchati. Nicméně nebylo napotom mezi ním a konsistencí dolejší ani oba-

polné úcty ani lásky až do jeho smrti. Ztrávil v Čechách téměř 11 let bez jednoho měsíce.

Již za živobytí toho biskupa přicházel do Prahy jistý italský šlechtic, jménem Mikuláš Kola de Castro, bezpochyby v záležitostech téhož biskupa, ale také s žádostí, přispěti ku smíření Čechův se stolicí Římskou. Po smrti biskupa Augustina vida ztracenu příčinu neb příležitost navracovati se do Prahy, počal se horlivěji o řečené smíření starati. Byli v Praze vždy ještě kališníci mírnější, kteří by se byli velmi ochotně pod výminkami co nejlevnějšími s Římem smířili, a také lidé, kteří v srdci svém více Římu než kalichu přáli a jen z ostýchavosti své smýšlení na jevo dáti nechtěli. Tito lidé vydali působením Kolovým již 8. března 1493 od sebe psaní jménem purkmistrův a rady Starého a Nového města Pražského k papeži Alexandrovi VI., co do slov velmi uctivé a pokorné, ale co do jádra věci velmi neurčité. Toto psaní vyložil Kola v Římě papeži v ten smysl, jakoby Pražané již hotovi byli, spojit se s církví bez výminky. Papež Alexandr Borgia Pražanům 12. května velmi opatrně odpověděl, a chválil je, že se chtějí v této své záležitosti o prostředkování k svému králi Vladislavovi obrátiti; sám pak k svému legátovi, kterého do Uher a do Polska posílal, bez ostýchání se pronesl, že si Čechové již usmyslili, samoděk své kacírství zavrhnouti a s matkou církví se spojit.

Věc ta byla také králi Vladislavovi do Uher oznámena, a nastalo vůbec dopisování o to dosti živé, a v Čechách se k tomu veliká pozornost obracela. Již král Vladislav nahlížel, že bezvýminečně poddání se kališníkům těžké bude, a mluvil jen o srovnání a smluvení s obou stran dosti nesnadném; biskup-bosák Filipec dokonce pochyboval, že by se vůbec žádané smíření uskutečniti dalo.

Tyto přípravy k jakémusi novému jednání s Římem staly se také příčinou, že se dva nejpřednější učenci a vzdělanci toho věku mezi Čechy, posavad mnoholetí přátelé, nyní navždy rozešli a sobě odcizili. Jeden byl pan Bohuslav z Lobkovic, druhý Viktorin Kornelius ze Všehrd, tehdejší místopisár království Českého. I tento vynikal klassickým vzděláním, a dopisovali sobě v klassické řeči latinské veršem i prosou, známý pak až podnes latinský verš o nich pravil:

Světlo první jest Bohuslav a druhé Kornel,
My ostatní hvězdy ale beze světla jsme.

Pan Bohuslav z Lobkovic slyše také o na-

ději, žeby se Pražané již kalicha odrřici a bez výminky s matkou církví smřiti chtěli, tak byl rozechřál radostným pocitem, že si na svém statku v Blšanech zasedl dne 10. října 1493 k dlouhému listu k příteli Janovi z Domaslavi, úředníku při deskách zemských do Prahy. V tom listu plném ušlechtilých myšlenek a vlasteneckého zápalu chválil předně Pražany, že tak spasitelné předsevzetí mají, líčil touhu svou nevýslovnou, aby také ostatní Čechové lépe se rozmyslili, i radostné city, jež v něm vzbudila naděje, že Praha zase a s ní celá vlast k nové slávě a moci se povznesou, že přestane dosavadní roztržka v národě, a kterak jméno české zase v celém světě poctivě jmenováno bude. A nemaje dosti na tom namnoze básnickém výlevu citův a myšlenek, ještě i zvláštní báseň složil; v ní nadšenými a vysoce horujícími slovy k Bohu se modlil, aby ráčil v ochranu vzíti počaté dílo, aby se národ Český s Římem smřil a z dlouhé temnosti opět k nebeskému světlu se přiblížil.

Jan z Domaslavi předložil psaní a báseň páně Bohuslavovu svému představenému v úřadě a příteli jeho, Viktorinovi Korneliovi ze Všehrd. Ten čta psaní i báseň nemilým pocitem byl uchvácen, a probudil se v něm duch husitský v té míře, že ihned také sám báseň proti básni Bohuslavově složil, v níž prosil Boha, aby to nové usilování některých, spojití Čechy s papežem, zmařil, poněvadž prý Řím ničím jiným není, leč studnice všech nepravostí. Jan z Domaslavi nemeškal poslati Všehrdovu báseň panu Bohuslavovi. Pan Bohuslav ovšem nebyl přítelem tehdejšího papeže Alexandra Borgie již pro to Olomoucké biskupství, a když ten papež umřel, napomínal v jedné své básni nebeské a pekelné mocnosti, aby brány své před ním uzavíraly, sice že když by jeho duše vnikla do nich, ztropí i tam rozbroje a bouřky: ale nyní ty útoky, jakých si pan Všehrd ve své básni opovážil činiti na všechno vysoké kněžstvo Římské, urazily pana Bohuslava smrtelně. Přestal najednou si dopisovati s mnoholetým přítelem, a jejich posavadní přátelství najednou přestalo a zahynulo navždy. Pan Bohuslav poslal potom témuž Janovi z Domaslavi jiné psaní a novou básničku latinskou, a to psaní počínalo hned těmi slovy: „Poslals mi list rouhavý od kohosi, jenž ústy bezbožnými proti boží církvi se vzteká“; a od té doby neznal hany, kteréž by nekydal na ubohého někdy přítele, a také jeho domácí život na pranýř stavěti se neostýchal. Pan Všehrd ke všemu tomu mlčel, ale od té doby zanechal

také latinského básnění, v kterém se panu Bohuslavovi ovšem vyrovnati nemohl, ale tím horlivěji národní jazyk český pěstovati počal, vzděláváje ho neobyčejnou ducha bystrostí a lepotou, čímž si o národ Český ovšem nesmrtelných zásluh získal.

Kališníkům ovšem nebylo volno v tomto jejich obmezení a osamocení, že nemohli nikterak církev svou na pevných základech postaviti a všeobecné platnosti a uznání dojíti. Pročež opět počali se po východní církvi ohlížeti; každého Řeka, Rusa neb Srba, kterýž se v Čechách octnul, předcházeli si zvláštní přívětivostí, majíce jej za lepšího křesťana než jiné. Sám administrator pod obojí, mistr Václav Koranda, zatoužil si v jednom spise svým těmi slovy: „O by Čechové prohledli, že papež se svými jest církev západní, a nechajíce té pohleděti k východní, jí se spravovali a sobě podle důvodův písem dostatečných biskupy svého jazyka spůsobili, ne Němce ani Vlasy! Stáli by lépe ve svobodě víry křesťanské, a musila by, jako přijímání pod obojí spůsobou, tak i tuto voda pravým prostředkem před se téci. A nebylo by potřeby, v Římě pláště (arcibiskupské) bráti, ani za to mnoho tisícův zlatých dávat; neb jest to zřejmé svatokupecké kacířství.“

Přátelé Říma museli se konečně naděje zřici, žeby kališníky s papežem srovnali.

Král Vladislav uložil českým stavům z Budína sněm do Prahy na den 20. února 1494, a také moravské stavy vyzval, aby k Pražskému sněmu některé osoby ze svého středu vypravili, tak že to byl sněm vlastně českomoravský. I bylo na něm po delší době opět o náboženské otázce jednáno, totiž o tom navrhovaném srovnání kališníkův s papežem. Co mnozí předvídali, hned se také objevilo. Kališníci dostavili se v počtu úplném; osvědčující se, že ovšem hotovi jsou vyjednávati s papežem, ale toliko na základě Basilejských kompaktat, těch samých, které papež Pius II. dne 31. března 1462 byl slavně zrušil a za neplatné vyhlásil. To Řím nikdy učiniti nemohl, a maje Čechy za kacíře nemohl k nim zvláštního legáta poslati, jakž kališníci to žádali. Nebylo tedy z toho nic, a když Vladislav, nedav se tím odstrašiti, přece ještě jeden sněm o to ke dni sv. Václava téhož roku rozepsati dal, a také Jana Filipce z jeho Vratislavského kláštera do Prahy poslal, nemohlo přece nic sjednáno býti. Čechové prosili biskupa bosáka, aby to sjednal před papežem, co dávno

umluveno a slíbeno bylo v Basileji, aby psán byl list všem národům okolním, že Čechové a Moravané nemají hanění a za kacíře považováni býti. Filipec slíbil že tak učiní, ale Řím sebou nedal hnouti, aniž bývalému biskupu bosákovi mohlo za vinu přičítáno býti, že neprovedl toho v Římě, co někdy od samého sboru v Basileji, ač proti umluvám, odepřeno bylo.

Ještě v pozdějších časech staly se pokusy o takové smíření, ale vždy se ukázala toho nemožnost: jakž mohly se sjednotiti dvě protivy, na jedné straně svoboda nabytá smlouvou, na druhé straně bezvýhradné poslušnosti.

Obnovení veřejné bezpečnosti. Trestní soudy.

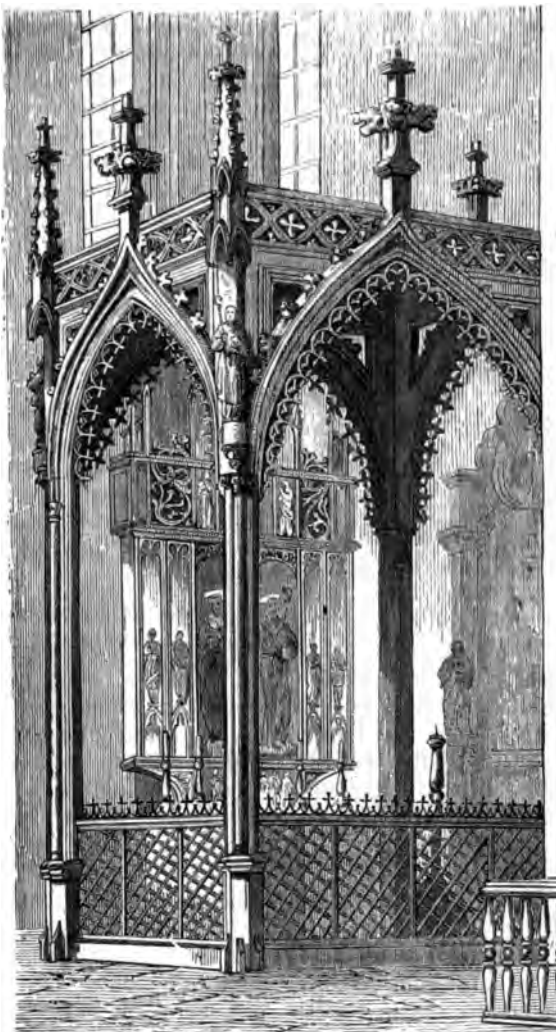
1494.

Ustavičně množily se v Čechách a na Moravě nářky, kterak nebezpečno jest cestovati po zemi pro silničné loupeže a vraždy. Nyní po ukončení dlouhých válek, jež království České proti Matiaši Uherskému vésti muselo, namnožilo se ještě více lidí toulavých, kteří povalující se po krčmách v nedostatku služeb vojenských živili se násilím a loupeží. Zvláště byly tak zvané Železné hory mezi krajem Časlavským a Chrudimským plny loupežnických peleší.

Proto jednalo se na sněmu v únoru roku 1494 kromě náboženské otázky také o zamezení loupeží a vražd po zemi páchaných, a k staršímu nařízení o tom r. 1492 od sněmu

uzavřeném přidáno jest dne 24. února 1494 nové nařízení, kterým se předešlé doplnilo. Obě pak nařízení musela se pak veřejně po vší zemi vyhlásiti a na krajských sjezdech stavovských ve skutek uvesti. Také na tom sněmu žalováno, že Čechové mimo svůj obyčej německých způsobův se chytají, jezdíce po silnicích pod spůsoby a postavou německou, aneb i skutečně Němce do země přijímajíce a lidem v České zemi posměchy a pychy činíce. K zamezení toho všeho práva krajských popravcův čili soudcův rozmnožena a zákony velmi ztřešeny a přísně vykonávány byly. Nad chlapy měl každý krajský popravce neobmezené právo, sázel je do vězení na svém hradě a dal je trestati; lidi zemanské a šlechtické, jestliže nějaký zločin spáchali, mohl popravce sice zatknouti a do vazby dáti, ale nikoliv souditi; soud nad nimi náležel králi, to jest nejvyššímu soudu zemskému, a museli proto na hrad Pražský dodáni býti. Ostatně soudili popravci na venkově a zemský soud stejně; spáchal-li zločinec skutek, na nějž vyměřen byl trest smrti, ztratil hlavu tak dobře náletem krajského jako zemského soudu, toliko že osoby stavu šlechtického zřídka kdy bývaly právně tázány, to jest mučeny a na skřipce taženy, což obyčejně horší samé smrti bývalo.

Ostatně sluší znamenati, že právo poprav mívati ode dávna jen přední pánové zemští, náležející do rady královské, a také přední města královská. To bylo ovšem právo toliko od krále na ně přenešené; jinak žádný jiný

Památník biskupa Augustina Luciana ve chrámě (40) panny Marie před Týnem ve Starém městě Pražském. (Str. 746.)

šlechtic a pán nesměl se opovážiti, provozovati hrdelní moc nad poddanými svými. Kdo si toho bez královského propůjčení osoboval, trestán byl co za pych a zločin.

Smrt pana Ctibora Tovačovského z Cimburka.
1494 26. června.

Ctibor a Jan Tovačovští z Cimburka byli dva bratři nejen výtečníci v stavu panském ale i přední ozdoby národu Českého, oba Moravané, oba svého času náčelníci strany husitské. Mladší Jan čili jak se dříve psával Jaroslav Tovačovský z Cimburka, nejvyšší komorník království Českého, umřel krátce po Pražském vzbouření v měsíci listopadu 1483; nyní ho na věčnost následoval jeho starší bratr, pan Ctibor Tovačovský z Cimburka. Umřel co zemský hejtmán markhrabství Moravského dne 26. června 1494 na svém hradě v Tovačově; bylťe jistě nejvýtečnější a v politickém ohledu nejvzdělanější muž svého věku a národu, pozůstaviv svým krajanům nejkrásnější památku v tak zvané „Tovačovské knize“, ve spise totiž, v němž všechna práva a zřízení, jakož i řady zemské a soudní velmi pilně a důkladně snešeny a sepsány jsou, a kterýž Moravanům až do nejdelších časův, pokud svoboda České koruny neporušena zůstávala, sloužil za knihu jejich práv a zákonův. Roku 1481 počal Tovačovskou knihu spisovati, avšak doplňoval i opravoval ji až do smrti své. Však ani ta kniha není jedinou a hlavní zásluhou jeho o vlast; ještě větší byly jeho zásluhy o zachování svornosti, pokoje a blahobytu v zemi. Od roku 1475, co se s volí obou stran v zemi, Vla-

dislavovy a Matiašovy, ve vládařství zemské uvázal, uměl v dobách velmi nebezpečných Moravu nejen všech pohrom z venku ale i všech bouří uvnitř uchrániti. Bylo tu v tato poslední léta v Čechách zápasův a vášní jedněch stavův proti druhým, až se osudným usnešením sněmovním o porobě lidu selského r. 1487 poněkud utiřily. Nescházelo však i na Moravě podnětův, z kterých by byly také takové plameny vášní a bouří vyšlehlý, — však tu byl pan Ctibor věhlasný, který dovedl pokaždé prostředkováním svým všeliké neshody urovnati a

ukliditi, a šťastnými smlouvami větš zlé předcházeti a uvarovati, jako se stalo v létech 1479, 1484, 1486, 1492 a 1493. Proto také za jeho vládaření neutrpěly na Moravě ani stav městský ani lid selský takové ujmy občanských práv, jako bohužel v Čechách. Pan Ctibor jako byl muž velikého rozumu, tak byl i srdce ušlechtilého, činnosti nadobyčejné, rázný a spravedlivý spolu, a na poddané své laskavý; zvláště pak to se u něho vysoce muselo ceniti, jakožto něco za jeho věku nad míru vzácného, že byl i horlivý ve svém vyznání husitském, i snášelivý a mírný k lidem jiné víry. Protož náleží do počtu oněch vzácných mužův, kterými netoliko národ Český ale i

Podobizna pana Ctibora Tovačovského z Cimburka, zemského hejtm. Moravského. † 1494.

člověčenstvo vždy ko-
chati a chlubiti se může. Když umřel, rozléhal se po celé Moravě nárek veliký, jakoby země osiřela, jakoby byl umřel otec vlasti. Manželka Ctiborova, Eliška z Melic, ho přežila dětí s ním neměvši. Již byl jen jediný mužský potomek rodu Cimburkův na živě, totiž jeho synovec Adam, syn bratra jeho někdy Jana z Cimburka na Mladé Boleslavi, avšak i ten po osmi létech (3. prosince 1502) umřel bezdětek, tak že ten starožitný rod panský na Moravě i v Čechách vymřel.

**Výtečníci tehdejší české šlechty, zvláště pan
Vilém z Pernšteina.**

Smrt výtečného pana Ctibora z Cimburka přivádí nám na mysl ještě jiné muže stavu panského, kteří také k ozdobě vlasti náleželi a svým působením velikých zásluh sobě o ni vydobyli. První zajisté místo náleží však panu Vilémovi z Pernšteina, kterého co do politické činnosti, co do ušlechtilé povahy a vzácné vzdělanosti s panem Ctiborem na roveň, co do blahodárného působení, co národního hospodáře ve smyslu právě novověkému a v jiných ohledech ještě nad něj staviti musíme. Náš Palacký podává o něm obraz následující, na rozsáhlém skoumání se zakládající, který nám všechny hlavní výtečné stránky toho muže stručně na paměť uvádí. Právě totiž náš patriarcha dějepisu českého:

„Páni Ctibor z Cimburka a Vilém z Pernšteina byli, ač rodem, věkem i náboženstvím rozdílní, přece přátelé nejdůvěrnější, ješto bratrovali sobě a podporovali se navzájem v úmyslech a podniknutích svých k obecnému dobrému. U krále Matiaše požívali byli oba, i s třetím přítelem svým biskupem Janem Filipcem, stejné vážnosti, důvěry a vlivu. Po Matiašově smrti teprv usadil se pan Vilém stále v Čechách, kdežto Pardubice staly se skrze něho brzy velikým panstvím a sídlem takorba knížecím. Byltě Vilém z Pernšteina muž, jemuž rovného hledali bychom nadarmo v dějinách českých a snad i u jiných drahé národův. Co válečník a hrdina náležel ještě středověku, co veliký spolu průmyslník patřil již věku novému, co výtečná hlava i ušlechtilý charakter všem věkům a člověčenstvu. V působení svém podobal se nejvíce císaři Karlovi IV., jehožto přednosti a cnosti všechny, ne však spolu vady a poklésky měl do sebe. Zvláště hospodářská činnost jeho byla pro věk svůj vzorná: přísný pořádek a evidence ve všem až do nejmenších podrobností, a v celku přece duch volný, neúzkostlivý a dalekosáhlý. Nikdo neuměl bystřeji obracet k užitku svému, cokoli naskytovalo se ve přírodě neb v obcování s lidmi příhodného, a vystříhati se při tom vši ošemetnosti a křivdy. Hájiv důrazně práva svá i prospěchy osobní, neublížil přece nikomu a býval raději velkomyšlně štedrým nežli lakomým. Vytýkáno mu ovšem, že sahal i do živností městských, stavě pivovary na statcích svých a veda prý obchod ve víně i v jiném zboží; my víme nad to, že

zakládal hojné rybníky, pro něž vykázal Labi na Pardubsku nové řečiště a strouhami vodními pokryl celé panství; také že byv nad jiné pilným a znalým horníkem, hledal v podzemí kovy na statcích netoliko svých, ale i přátelských atd. Proto brzy oplýval bohatstvím v Čechách bezpříkladným a stal se tak říkaje bankérem nejen krále svého (Vladislava), ale i hojných přátel, kteří v peněžních potřebách nacházeli u něho vždy pomoc nezištnou. Nejsa milovníkem bláhové nádhery, v jakověž libovali sobě uherští a polští velmoži, činil se velikolepým raději ve skupování statkův, v opravování jich a v dobročinění lidem, tak že za šťastné se pokládali, kdožkoli se stali poddanými jeho. Když dělil poprvé statky své mezi syny roku 1507, náležela mu následující rozlehlá panství: v Čechách Pardubice s Kunětickou Horou, Litice, Potštejn, Rychnov, Brandýs nad Orlicí, Landškron s hradem Landšperkem a Hluboká; na Moravě Pernštejn, Třebíč, Židlochovice, Plumlov s Prostějovem, Tovačov, Přerov, Helfenštejn s Lipníkem, Hranice, Louka, Sádek a oprava (právo ochrany) na klášterích Tišnovském a Oslovanském, nepočítajíc množství statkův malých a vesnic jednotlivých. Později přikoupil ještě v Čechách Bydžov a na Moravě Kunstat mimo jiných menších statkův drahé. Měl vůbec asi trojnásob tolik panství a jmění jako páni z Rosenberka, nejbohatší potud rod český, a převýšil majetností netoliko všechna Slezská knížata ale i veliký počet knížat Německých. Avšak to vše, jakkoli důležité, nedalo by mu práva na čestnou u potomstva památku, kteréž se často dovolával, kdyby dary ducha i mravní jeho povaha byly nevynikaly v míře téměř stejné. Co nejvyšší hofmistr a předseda soudu komorního na králově místě skrze mnohá léta zůstavil po sobě chválu největší správnosti a spravedlnosti; na sněmu s počátku snahy šlechtické podporoval, když však potom usilování pánův obávání vzbudilo, že by tím i moc královská pohlcena býti mohla, byl on první, který se proti tomu stavěl a přílišnou vládychtivost pánův mírnil, jakož vůbec známo jest, že konečné smíření a urovnání Svatováclavskou smlouvou dlouholetých sporův, rozbrojův a bouří mezi šlechtou a městy hlavně jemu děkovati jest. Psaní od něho posílá, jichžto dosti hojný počet se zachoval, nesou na sobě ráz, kterým se ode všech jiných souvěkých dopisův rozeznávají: jest to zvláštní jary smysl pro čest a poctivost, pro pravdu a spravedlnost, kterýž o své dobré dbaje, nezapomínal na dobré obecné, na blaho a slávu vlasti; jest rázný od-

por proti všemu podlému, proti ošemetnosti a každému násilí; jest mluva muže na mravní hodnotu svou hrdého a při vši zdvořilosti nezdržujícího se potupy a hany na každého, kdo dle jeho soudu zapomínal se nad svou ctí. Mluvil často, žeby dívky své raději před očima svými zdechnouti viděl, nežli by se dočkal od nich činu nectného, a prosil krále, aby nemeškal trestati důrazně, kdyby po jeho smrti některý syn jeho porušiti měl povinnou k němu věrnost a oddanost. Pro vychování jejich sám dal knihy sepsati, kteréž později často tiskem vydávány byvše i podnes nejsou bez ceny. V ohledu náboženském zůstával věren katolické církvi, jejímžto kostelům, klášterům a špitálům propůjčoval se nejen co štědrý dárce, ale tytýž i co zakladatel: avšak vedle biskupa Jana Filipce měl i Husita Ctibor z Cimburka místo v přátelském srdci jeho, a choť jeho, vždy milovaná, Johanka z Liblic, neť Petra Kdúlinec z Ostroměře, byla vedle paní Johanky z Krajku přední ochranitelkyně jednoty českých bratří. Slova jeho „s Římany (katolíky) věřím, s Čechy (kališníky) držím, s bratřími umírám“, stala se později v Čechách příslovím. Postavy byl vysoké a ušlechtilé, a již za mládí dobyv v turnaji na Brněnském náměstí před císařem Fridrichem a králem Jiřím dne 31. července 1459 první pocty (jakž sme se o tom na svém místě zmínili), při časté churavosti došel přece vysokého věku. Narozen byv asi ve čtyřicátých letech 15. století, umřel teprv 8. dubna 1521. Jedním slovem: pan Vilém z Pernšteina byl jeden z těch vzácných zjevův v historii české, kteří čím bedlivěji skoumání jsou, tím mocnějšího nabývají půvabu.“

K tomu dodává ještě Palacký, z jak velikého množství písemných památek lze jest poznati, jakou velikou činnost pan Vilém v každém ohledu jevil, jak ze všeho jeho šlechtěná mysl vycházela. To jsou všechna psaní od něho, k němu a o něm od přátel i nepřátel prošlá, sněmovní a soudní listiny, folianty, to jest veliké knihy v půlarchovém formátě, do nichž vepsány sou všechny smlouvy od něho vůbec uzavírané, které se ještě v Brně, Litomyšli a Roudnici chovají, především veliké urbáře, to jest podrobné rejstříky a sepsání všech usedlostí, jich užitekův a dávek, vesměs jeho rozkazem založené a podnes na Hluboké a v Pardubicích chované; protokoly námluv provedených s každým sedlákem na Pardubicku o náhradu za grunty jeho, když pan Vilém zakládal tam rybníky a strouhy, které větším dílem až dosud trvají; městské knihy Pardubické a To-

vačovské (poslední nyní v Brně chované) a co toho ještě více jest. Pan Palacký dokládá, že když nad míru zapletené stavovské spory v prvních dvou desetiletích 16. století po dlouhá léta bedlivě proskoumával, jemu se ukázalo, že vždy kam se stavil pan Vilém z Pernšteina, na té straně stály také pravda, právo a láska k vlasti. Že pan Vilém nebyl nepřitelem stavu městského jako mnozí spoluvrstevníci jeho, toho nejchvalnější památku postavil sobě v městě Pardubicích. Až do jeho času bylo to malé, nepatrné, poddané městečko, někdy majetek pánův ze Staré a z Pardubic; on z něho utvořil město úpravné, úhledné, hradbami, branami, kostelem, školou, špitálem a vši úpravou, výsadami a živnostmi dobře zaopatřené, tak že v 16. století již veliké části královských měst nejen se rovnalo, ale je ve mnohém i převyšovalo, jakž podnes jeho výstavnost jak zajímavá tak úpravná někdejší blahodárné panování Viléma z Pernšteina připomíná. Škoda, že se nám dosud nepodařilo, v některém někdy Pernšteinském zámku vynajíti podobiznu toho paměti-hodného muže, který zajisté na vždy zůstane chválou a ozdobou Českého národu.

Mezi ostatními výtečnými stavu panského vynikal také nemálo pan Jan ze Šellenberka, potomek starožitného rodu Buzicův, od r. 1479 nejvyšší kancléř, a od r. 1503 do 1507 nejvyšší komorník zemský. Skvěl se neobyčejnou výmluvností zvláště v zemském soudě a na sněmu, tak že ho Bohuslav z Lobkovic ani dost vynachváliti nemohl; ve velikých rozbrojích a půtkách stavovských užíval co kancléř nejmocnějšího vlivu, a přece zdál se zůstávati vždy nestranným; proto získal si u všech stavů rovnou vážnost, a všickni ho milovali. Oženiv se s vdovou po někdy Janovi Tovačovském z Cimburka, paní Johankou z Krajku, sídlil asi od r. 1484 nejvíce v Mladé Boleslavi na zámku této své manželky. Jeho rodní hrad Šellenberk, stojící v Tábořsku blíž Mladé Vozice, již tehdaž rodu jeho nenáležel, a zpusnul teprve v 17. století. Pan Jan ze Šellenberka dosáhl velikého stáří, ale umřel dne a roku nám neznámého.

Také dříve často jmenovaný pan Jan Zajíc z Hasenburka náležel mezi přední muže stavu panského, jakkoliv jeho politická činnost směřující proti králi Jiřímu a národní církvi kališnické vlastenské city čtenářovy uráží. Již od r. 1454 do 1467 zastával úřad dvorského sudí, byl se Zdeňkem ze Šternberka spolupůvodce panské jednoty proti králi Jiřímu a přívržencem Matiaše Uherského, který jeho

svým českým kancléřem jmenoval. Když se však r. 1479 ku králi Vladislavovi musel přiznati, nezastával již žádného úřadu, ale za to tím živěji a mocněji působil slovem a pérem pro rozšíření práv a vyvýšení strany šlechtické, u kteréž brzy platil co její náčelník. Nyní byl již starý a umřel 15. května 1495. Byl rozhodný katolík, na sněmích přední řečník pro práva stavu svého a zanechal několik traktátův dosti obratně psaných, jimiž zle dorážel na kališníky a na jednotu českých bratří. Manželka jeho byla Anna, kněžnička Opavská.

Také pan Beneš z Veitmile, katolík, nebyl všední muž. On byl hlavně politickým jednatelem, a to jak krále Jiřího tak i krále Vladislava, pročez se v našem vypravování často jmenuje. Byl tedy ovšem velmi činný a obratný, bystrým duchem nadaný, avšak jeho mravní povaha nelíbila se, zavdávajíc častou příčinu ke všelikým steskům; zvláště co nejvyšší ministr dopouštěl se na Kutné Hoře činův úhonných. Bohuslav z Lobkovic, který na všechny své znamenitější současníky básně skládal, vinil jej z náramné pýchy, pokryté pobožnosti a nesvědomitého utlačování chudiny. Sídlel nejvíce v Chomútově a v Postoloprtech, a také již v krátce umřel 28. srpna 1496 u velikém stáří.

Tehdejší nejvyšší purkhrabí Pražský, pan Jan Jenec z Janovic a z Petersburka, byl muž k tomu úřadu, který za jeho času skrze Vladislava krále postaven byl co přední úřad v království Českém, velmi spůsobilý. Zastával ho celých 33 let (od r. 1470 až do své smrti 20. dubna 1503), požívaje vždy nejvyšší důvěry jak u krále Jiřího tak i u Vladislava, a také to slouží v tehdejších poměrech k nemalé jeho chvále, když povážíme, jak těžko bylo všem stranám vyhověti, že národ naň nezáloval. Byl kališník, a teprv rok před smrtí dovedli toho na něm katoličtí přátelé jeho, že odřeknuv se kalicha stal se katolíkem. Byl poslední potomek své větve Janovicův. Petersburk držel jen až do r. 1483, prodal ho bezpochyby pro dluhy, a psal se potom brzy pánem na Hluboké, brzy na Opočně a Bezdězi.

Mezi přední horlitele pro přednosti stavu panského náleží také tehdejší pán na Jindřichově Hradci, Jindřich z Hradce, syn Jana Teleckého z Hradce a Kateriny ze Šternberka, sestry pana Zdeňka ze Šternberka, který byl potom jeho poručíkem. Působením téhož pana Zdeňka přistoupil co nezletilý již k panské jednotě proti králi Jiřímu, s ním se přidal k Ma-

tiáši Uherskému, a pak se po příkladu jiných předních katolických pánův českých pustil po západních zemích na cesty. Když pak r. 1479 krále Vladislava uznal a do českého sněmu přijat byl, stal se brzy nejvyšším komorníkem zemským, konečně r. 1503 po smrti pana Jana Jence z Janovic nejvyšším purkhrabím. Umřel 18. ledna 1507 nešťastnou náhodou na lovu. Měl čtyry manželky; z prvních tří neměv dědice oženil se po čtvrté r. 1493 s kněžničkou Annou, dcerou někdy knížete Hynka z Minsterberka, kteráž mu porodila Adama, později kancléře českého. Od krále bývalo mu často důležité poslování v politických věcech svěřeno; osvědčoval vždycky politický rozum a rozhled, a co nejvyšší komorník dal si učiniti velikou sbírku výpisův ze starých desk zemských, která se podnes zachovala. Sloužila netoliko jemu, ale i potomstvu ku poučení o důležitých stránkách historie práva českého.

Pan Půta Švihovský z Riesenberka, strýc a dědic výtečného a šlechtného někdy Viléma mladšího z Riesenberka na Rabí byl od r. 1479, když byl krále Vladislava uznal, nejvyšším sudím království Českého, kterýžto úřad až do své smrti 20. července 1504 zastával. Nepodobal se svému strýci, výše řečenému, neboť jakkoliv ho mnozí pro vyšší vzdělanost a uhlazenost mravův chválili, nařikali si současníci tím více na jeho nemírnou nenávisť ku kacírům i na německou hrdost a pánovitě si počínání naproti nižším stavům. On byl hlavním původcem sněmovního nálezu dne 14. března 1487 o porobě obecného lidu. Z manželky své Bohunky, sestry Jana z Lomnice, nejvyššího někdy hejtmana Moravského, měl několik synův, kteří ještě po nějaký čas slávu rodu svého zachovali.

Pan Albrecht Libšteinský z Kolovrat, syn pana Hanuše z Kolovrat někdy probošta a administratora arcibiskupství Pražského, byl také hlava nad jiné výtečná a smýšlení samostatného. Od r. 1496 do 1503 byl hofmistrem dvoru královského, od r. 1503 po Janovi ze Šellenberka českým kancléřem, a umřel 25. května 1510. Zdá se, že městům a lidu obecnému více přál, nežli ostatním pánům mlo bylo, a že tito naň proto zhusta sočivali, nicméně čeští bratři v jeho posledních letech v něm co rozhodném katolíku svého úhlavního nepřitele spatřovali.

Pan Petr z Rosenberka byl sice toho času ještě mladý, nicméně stal se hned po smrti Jana Zajíce z Hasenburka 1495 hlavou strany šlechtické. Narodil se r. 1462, byl syn

Jana z Rosenberka, někdy hejtmana Slezského, a Anny kněžny Hlohovské. Studoval r. 1477 a v následujících letech spolu s panem Bohuslavem z Lobkovic v Bononii, vynikal znamenitým vzděláním a bystrým duchem, pročez mu také jeho starší bratr Vok z Rosenberka r. 1493 pro churavost vládařství domu Rosenberského postoupil. Tu se stal náčelníkem netoliko stavu panského, ale celé země České na místě králově, a také když se vzdal královského náměstnictví r. 1499, zůstal hlavním zastavatelem snah a úmyslů stavu panského. Umřel 9. října 1523.

Kromě již častěji jmenovaného pana Bohuslava Hasišteinského z Lobkovic musíme také jeho nejstaršího bratra, Jana Hasišteinského z Lobkovic, cestovatele na východu a českého spisovatele, Petra Konopištského ze Sternberka, Zdeňka Lva z Rožmitála, Zdeňka a Bohuslava Kostky z Postupic k výtečnickům, každého svého způsobu v stavu panském počítati, kteří všickni více méně vyznamenávali se vzdělaností a činností ducha. Co tedy nejvíce přispělo k tak velikému povýšení šlechty nad ostatní stavy národu, nebylo nic jiného, nežli převaha ducha u pánův českých, jejich větší vzdělanost a osvěta, politický rozum a rozhled, činnost a podnikavost, ba u mnohých poněkud i vlastenecké snahy. K tomu teprve v druhé řadě se přidružily větší zámožnost, kterouž měli pánové, a tudíž i vydatnější hmotné síly. Proto také zvítězili konečně v dlouhém zápasu o ústavní práva šlechty, majíce ve všem vzor a příklad u národův západních, zvláště u Němcův, kterým v jejich náboženském a církevním pořádku, v politickém a stavovském zřízení vesměs a především se vyrovnati chtěli.

K dosažení vysokých cílův sloužil pánům českým rytíř Albrecht Rendl z Úšavy, který pocházel z Plzeňska z rodiny již za krále Václava IV. známé, muž pamětihodný, první politická hlava národu a věku svého, o jehož více než dvacítiletém působení ještě nám potřebí bude mnoho vypravovati.

Oba vyšší stavové, uvalivše na obecný lid venkovský porobu, a snažíce se, též i stav městský když ne sobě podrobiti, aspoň ze všech nej přednějších politických práv jej vyzouti, neměli mezi sebou ve svých poradách nikoho, který by jim byl v tom platně překážel. Až tu vystoupil mistr Viktorin Kornelius ze Všehrd, místopisár království Českého, sám stavu rytířského, řečník a právník proslulý, o jehož dřívějším přátelství a potomním rozbra-

tření s básníkem panem Bohuslavem z Lobkovic již nahoře sme promluvili. Narozen byl v Chrudimi, stal se na vysokém učení Pražském roku 1483 mistrem svobodného umění a nějaký čas professuru zastával; roku 1484 byl děkanem fakulty filosofické, potom se stal sekretářem krále Vladislava, konečně místopisárem. Zanechav skládání veršův latinských a latinského spisování vůbec obrátil napotom snahu svou na vzdělávání jazyka českého, přeloživ do něho roku 1495 Svatého Jana Zlatoustého knihu o napravení padlého slohem výtečným. Však zároveň počal roku 1495 psáti O právích a soudech i o dskách země České, z čehož povstala kniha, kterou si o české právnictví nesmrtelných zásluh získal. A tu právě pozdvihl hlasu svého proti novotám uvozovaným od šlechty, a zvláště proti utiskování a porobení lidu selského, dotýkaje se mnohých nej přednějších pánův, které sme mezi výtečnky stavu panského jmenovali. Pánové měli ovšem všelikou příčinu jeho se lekati, neboť zjevil se jim při jejich snažení ovšem co odpůrce mohutný. Snažili se proto učiniti ho neškodným, což se jim také podařilo. Roku totiž 1497 obžalovali ho pánové Jindřich z Hradce a Půta Švihovský z Riesenberka, že prý se co místopisár království Českého všetečnosti dopustil, že starou obyčejnou formuli při zapisování do desk zemských: „N. N. přiznal se před úředníky Pražskými“ změnil na: „N. N. přiznal se před pány úředníky desk zemských.“ Za to pan Všehrd od krále Vladislava dekretem dne 15. března 1497 daným s úřadu svého ssazen jest. Tím se dal ohroziti pan Všehrd, a když své dílo o právích a soudech přepracovával, tu k doléhání svých příznivcův, pánův Kostkův z Postupic, vždy víc a víc ostrých míst z toho díla buď vypouštěl anebo zmírnil, tak že konečně sám přestoupil ku straně šlechtické, a v posledním, roku 1508 učiněném a samému králi Vladislavovi připsaném přepracování nejen již zcela správně psal ve smyslu tehdejších zákonův, ale i porobu selského lidu již hájil. Všehrdova kniha zůstala nápotom po všecky časy, pokud se podle Českého zemského práva soudilo, jediným pramenem známosti práv zemských, každému právníku, soudci a advokatovi nevyhnutelným a nebyla tehdaž nikdy tištěna, pročez si ji každý nemalým nákladem v prepisu zaopatřiti nucen býval. Všehrd sám žil až do r. 1520, kdež v Praze ve vlastním domě na Újezdě umřel.

Když byl pan Všehrd věc utlačených tříd národu Českého opustil, nevyskytl se již nikdo

druhý, který by se byl jich tak rázně a s takovou známostí věcí ujmouti a zastávati uměl. Co měl pak ostatní národ činiti? Co bylo mužův znamenitějších mezi lidem obecným a selským hledati větším dílem útočiště v jednotě českých bratří, která kázala poslušnost ke všem vrchnostem jakožto nařízení boží. A takto oddávali se svému osudu.

Krajské sjezdy. Sněm o sv. Václavě.
1494 duben — září.

Král Vladislav měl v měsíci dubnu 1494 v uherském městě Levoči znamenitou schůzku se svými bratřími, totiž s Janem Albrechtem, králem Polským, Alexandrem, Fridrichem, arcibiskupem a kardinálem Hnězdenským, a Sigmuntem. K tomu přišel také Fridrich, markhrabě Braniborský, všech těch bratří svak, potom veškeré panstvo království Uherského a Polského. I byli pospolu bratří Jagajlovi téměř celý měsíc. Tu domlouvali králi Vladislavovi všickni jeho mladší bratří, kterak zle činí dávaje se pro měkkost a dobrotu srdce svého tak příliš ovládati od stavův a poddaných svých. Vladislav jsa vůbec ke všem lidem nedůvěřivý, jenom v důvěrných rozmlouvách se svými bratřími dal se o nevhodnosti své obyčejné dobroty a o potřebě ráznějšího chování se naproti svým poddaným přesvědčiti. Proto bylo brzy pozorovati, že si od té doby rozhodněji počíná, ačkoliv co slaboch nejednou k přenáhleným krokům se dal strhnouti a urputností nahraditi chtíval, kde mu scházelo věhlasu.

Bylo již nahoře povědíno, kterak na českém sněmu r. 1494 dne 24. února nařízeno bylo, aby se po všech českých krajích zvláštní krajské sjezdy odbývaly, by se v nich okolní šlechticové a města tím valněji účastniti, a k sněmovnímu nálezu proti zemským škůdcům, loupežníkům a vrahům na silnicích všeobecně svoliti a k důraznému provedení jeho potřebná opatření učiniti mohli. I měli se všickni stavové k těmto krajským sjezdům velmi ochotně, a brali nejenom ty, ale i jiné potřeby a žádosti zemské v uvažování své. A tu stalo se, že na krajském sjezdu Hradeckém hlavně prý k návrhu pana Albrechta Libšteinského z Kolovrat byly žádosti a tužby v devíti člancích sepsány, jež po všech krajích rozesílali, aby se k nim také tam všude shromáždění

stavové přiznali. Týkaly se ty stížnosti a žádosti některých nedostatkův a nepříslušností při komorním a při purkhrabském soudu, při zemských deskách, toužilo se, aby do desk zemských jenom české listiny kladeny byly, aby se mince zase opravila, aby Židé jakožto hlavní příčina zlehčování mince, ze země vypovězení a vybyti byli, aby král za bezpříkladné oběti, jež mu České království přineslo, svého práva odúmrtí naprosto se odřekl, aneb aspoň nejvyšší úředníky, co správce země splnomocnil ku platnému o tom řízení, tak aby obyvatelé toho království nebyli nuceni, choditi ve věcech toho odúmrtí do dalekých Uher, aby král nenabýval přílišného počtu statkův v zemi, což sobě stav panský a rytířský za ujmu pokládají a co ještě některých jiných věcí bylo. Proti těm článkům krajského sjezdu Hradeckého napsali nejvyšší úředníci co správcové země odpověď, aby je vyvrátili, a učinili o tom zprávu ku králi do Uher. Tu však král Vladislav dne 14. června, jsa právě v Košicích, ovšem již po Levočském rodinném sjezdu, objevil rozhodnou vůli, zakázav přísně všechny další krajské sjezdy po Čechách. Právě se měl dne 29. června 1494 krajský sjezd Plzeňský v městě Klatovech držeti; v den před tím došel pana Půty Švihovského z Riesenberka, co hejtmana toho kraje, patent královský. Pan Půta tedy netoliko do Klatov nejel, ale napsal list do Klatov napomínaje tam shromážděné stavy, aby se bez meškání rozešli. Shromáždění sice neodepřeli tomu, ale nežli se rozejeli podali panu Půtovi žádost, aby nejdéle do sv. Václava celé zemi uložen byl nový valný sněm do Prahy, neboť potřeba všelikých oprav byla již příliš citelná. Pan Půta tuto žádost králi odesílaje doložil k tomu sám, že nebude-li brzo obecného sněmu, těžko bude krajským sjezdům brániti.

Na tomto zemském sněmu o sv. Václavě 1494, o kterém sme se již výše zmínili, na kterém také biskup-bosák Jan Filipec přítomen byl, a otázka o srovnání s Římem opět jednou pochována byla, jednalo se mimo to také o mnohých jiných důležitých věcech. Na pánech a na městech prý nic nescházelo, jediné prý na rytířstvu, kteříž se osvědčili, že nic jednati nechť až do příjezdu krále Vladislava do země. Nejdůležitější jednání bylo o bouři, kterou způsobili Kutnohorští a o rozepru, kterouž měl král s knížetem Jindřichem Minsterberským a syny jeho o Poděbrady a Kostomlaty.

Bouře na Kutné Hoře.

1494 září — říjen.

Již výše zmínili sme se o tom, kterak za krále Vladislava v Kutné Hoře při horách všeliké šmejdy a podvody se provozovaly. Mezi horníky to dlouho vřelo, až to konečně přišlo k prudkým výstupům. Podle horních zákonův byli všickni kovkopové zavázáni, všechny rudy bez výminky, jichž ze země dobyli, dodávati do tak řečených kaven, kdež je měli na stůl klásti; tam a nikde jinde kupovali je kupci rud od nákladníkův hor (kteří na horní dílo náklad vedli), a to sice tajným šeptáním, ve kterémž kdo nejvíce podal, koupí obdržel. Ten dával pak koupené rudy na svůj účet propáliti, a nabyté z nich čisté stříbro povinen byl do královské mince v jisté ceně odváděti. Horní hofmistr, té doby Michal z Vrchovišť, měl bděti, aby nikdo při tom ujmy a skrácení neutrpl. Kovkopové měli k své službě každý jednoho neb více pacholat. Byl té doby na Kutné Hoře vážený měšťan Bartoš z Prachňan, a ten zaznamenal v pamětech, co se 6. září 1494 na Kutné Hoře stalo. Jistý kovkop čili jak tam říkali havíř jménem Opat mluvil prý z opilství, že pan Michal z Vrchovišť zrádně a nešlechtně činí při těch horách, pročez vzat jest do vězení řečený Opat na rozkaz pánův šepmistrův (konšelův). Dva dni na to sebrali se havíři a šli na radnici k pánům (šepmistrům), aby jim Opata pustili z vězení: pakli nepustí, že ho mocí vezmou. Pak 13. září sešli se u kostela sv. Barbory, a bylo jich na sta; a tu sobě spisovali některé artikule o nepravostech, které se dějí na Horách Kutných; po té se rozešli. Nazejtří v neděli, z rozkázání pánův šepmistrův, sešli se havíři na Vlaský dvůr, aby svou potřebu před pány pověděli. Tehdy vrátný počal zavírat dvěře před pacholaty; havíři však ve dvoře udělali pokřik, že dvěře zavírají. I běželi z Vlaského dvora každý pro zbraň, a tu se jich mnoho set shluklo se zbraněmi na náměstí: a byla taková vřava, žeby byl kdo jedině počal, hrozná vražda by se byla stala. V tom páni šepmistři a někteří páni spoluradní vyšli mezi ně, krotíce je; a pan Prokop Kroupa chtěje k nim mluvit a maje říci „však vám páni nic zlého nepřejí“, podřekl se, snad ze strachu a leknutí, a řekl: „však vám páni nic dobrého nepřejí.“ Tu se havíři ještě více bouřili, křičíce: „Však my to hrome prvé víme!“ Z toho vzešlo pak přísloví: A ten Prokop Kroupa, pověděl slovo z hloupa, stoje

u kamenného sloupa. Nicméně ohroziv se pan Kroupa mluvil dále a žádal, aby šli na hřbitov ku kostelu Barborskému. K čemuž sotva svolivše šli, a tu sou čtli spis svůj na pana Michala hofmistra horního; a na ten čas jsou ukročení skrze kněze Svatomíra. Páni koupili jim několik sudův piva, i rozešli se na ten čas.

Potom 20. září přijeli do Kutné Hory páni Vilém z Pernšteina, Mikuláš Trčka na Lichtenburce i Jan Špetle na Žlebích, aby zbouřené kovkopy upokojili. Posléze přijeli dne 5. října ze sněmu Svatováclavského zemští pánové, a sice z panského stavu osm, rytířského šest a městského čtyři. Nejvyšší mincmistr Benes z Veitmile nebyl mezi nimi, neboť tehdáž právě měl při ve Slezsku s kněžnou Kateřinou Zahaňskou, kterou prý chtěl o knížetství Stínavské připravit.

Před těmi zemskými pány vedli pak kovkopové své žaloby, kteraký velký neřád a křivda se dala napřed králi a vši koruně, potom jim kovkopům, ana všecka ruda k prodeji na stůl do kaven nepřicházela a pan Michal z Vrchovišť svého prospěchu hledě, lepší rudy jinam brátí a klásti dopouštěl, při šeptání ne na ty, kdo více podávali, ale na sebe a své přátely ohled bral a kovkopy všelijak při jejich právních utiskoval. Vedeni jsou na to svědkové a shledáno, že žaloba byla spravedlivá. Zemští pánové vynesli na to dne 12. října 1494 svůj nález, kterým Michal z Vrchovišť v kázeň vzat k ruce královské, a z horního hofmistrovství ssazen jest. Na jeho místě pak jmenování jsou horními hofmistry Jaroš Slon a Bartoš Krejčí, a král Vladislav pochválil vše, což ti zemští pánové v té věci byli učinili. Však pokoj na Kutné Hoře nebyl stálý, a po několik let opakovaly se výtržnosti podobné majíce dosti smutné následky.

Poděbrady statkem královským. Zemské desky naskrze české.

1495 březen — duben.

Pamatujeme se na to, kterak král Matiaš Uherský dvě léta před svou smrtí pro svého syna levobočka, Jana Korvína, kde mohl násilnými a podvodnými smlouvami statkův nabýval, a kterak nebožtík kníže Hynek Minsterberský svých statkův Poděbradského a Kostomlatského k ruce téhož Jana Kor-

vína odřici se musel. Korvín po Matiašově smrti vzav jiné náhrady za všechny tyto lichými smlouvami sebrané statky odřekl se jich, a vrátily se větším dílem pravým majetniskům předěšlým. Král Vladislav však při tom nešlechtně se zachoval, potahuje po smrti knížete Hynka jeho Poděbrady a Kostomlaty k sobě. Korvín byl však svého lichého práva k nim postoupil knížeti Jindřichovi Minsterberskému, a s tím se tedy o ně přel král Vladislav. Ta věc přišla na sněm Svato-
václavský 1494. Pánové Jindřich z Hradce a Jan ze Šellenberka, jak se zdá, zastávali právo královo; Jindřicha Minsterberského však se ujímali především pan Vilém z Pernšteina a biskup-bosák Jan Filipec; dostali přední sněmovníky na svou stranu, aby se u krále přimlouvali, by za Poděbrady dal knížeti Jindřichovi aspoň náhradou a směnou knížetství Olešnické ve Slezsku k dědictví. Tolik se vyřídilo na sněmu; však teprv 28. dubna 1495 uzavřel kníže Jindřich s králem v Budíně konečnou smlouvu, kterouž postoupil mu Poděbrad, 30. dubna obdržel od něho zápis a 1. května pak skutečné propůjčení knížetství Olešnického a Volovského se vším jejich příslušenstvím v dědictví. Královští úředníci uvázali se pak v Poděbrady dne 4. července 1495. Kníže Jindřich vzal si ze svého rodinného hradu Poděbradského a ze všech dvorův svrchky a nábytky, pokud slušné bylo, jen velikou někdy Vratislavskou pušku, kteréž jeho bratr na Frankenšteině dobyl, musel na jejím místě nechat. Podržel pak v Čechách jenom ještě Náchod, jež ale již r. 1497 Janovi Špetlovi z Prudic prodal, a Kladsko, kteréž však brzo po jeho smrti, totiž již roku 1501, na pány Průšenky z Hardeka přešlo. Tím vyšli potomci krále Jiřího z posledního zemského majetku v Čechách.

Pověděli jsme již na svém místě, kterak způsobem znamenitého někdy zemského hejtmana markhrabství Moravského, Ctibora Tovačovského z Cimburka, Olomoucké i Brněnské desky zemské od r. 1480 výhradně jen českým jazykem vésti se počaly. Nejstarší kniha desk Opavských již od r. 1401 jest česká, a čeština jevila se již drahé let co všeobecný jazyk jednacích jak v soukromém tak veřejném životě netoliko v Čechách, ale i na Moravě a Slezsku; v knížetstvích pak Zatorském a Osvětimském, tedy na polské půdě, všechny listiny vydávány byly po česku, a to již od r. 1481, což až do r. 1559 a dílem i déle trvalo. Ze všech královských i panských kancelářův nejvíce české

spisy vycházely, a jenom do českých zemských desk kladly se dosud listiny dílem ještě barbarskou latinou psané, ač českých vždy více již přibývalo. Nyní teprvé i v těchto deskách latině také na vždy konec učiněn. Byl totiž obecný sněm v Praze, a tu dne 13. března 1495 učiněn a do památných knih zapsán jest nálezk, že od toho dne všickni vkladové v desky zemské království Českého veskrz česky psáni býti mají. Tím bylo celé zákonodárství a úřadování českým jazykem dle zákona předepsáno. Viktorin Kornelius ze Všehrd, který tehdy ještě byl místopisarem zemským, učinil o tom následující poznámku: „V té (novotě) veliké škody neznám a užítku také, leč ten, abychom jazyk svůj, poněvadž jsme Čechové, i drželi i rozšiřovali (neb jsou toho i jiní národové všickni pilní), a německy se učíce, abychom česky psali i mluvili, a v obyčejích dobrých českých trvající, abychom se v horší neměnili.“

Cestování některých bratří českých a rozdvajení jejich jednoty.

1491 — 1495.

V lůně jednoty českých bratří zjevily se během času všeliké pochybnosti a neshody, vycházející hlavně z té příčiny, že učení Petra Chelčického a bratra Řehoře, zakladatele jednoty, příliš příkře se staví proti stávajícím poměrům života. Měli bratři o to mnohé hádaní a schůze, a konečně přišli roku 1491 na myšlenku, vyhledati někde v zemích dalekých církev křesťanskou, ježto by jim za vzor mohla sloužiti, aneb ku poučení a spojení. Ustanovili čtyři bratři vyslati, a to na východ až do Indie, a na západ. Zvoleni jsou k tomu bratr Lukáš, bakalář, nejučenější, bratr Mareš Kokovec, rytířského stavu, bratr Martin Kabátník, měšťan Litomyšlský, a jistý bratr Kašpar. Ti tři ostatní neměli učeného a literárního vzdělání, také známost jazykův jim scházela. Pan Bohuslav Kostka z Postupic, první to člen stavu panského, který sám co bratr k jednotě byl přistoupil, poskytl peněžných prostředkův k té cestě, a tak všickni čtyři vydali se v měsíci březnu 1491 na cestu. Šli s počátku přes Moravu a Slezsko do Krakova, odtud do Lvova. Odtud dostali se do Valachie k Dolejšímu Dunaji a přišli do Cařihradu. Tu se rozešli: Kokovec obrátil se do Rus, Kašpar proputoval

poloostrov Balkanský, Kabátník šel do Asie, a chtěl, možná-li, až do Indie proniknouti; bratr Lukáš také se po Turecku a po Řecku rozhlížel. Avšak čeho hledali tito mužové, nenašli; místo čistého křesťanského náboženství, tak jakž oni je pojímali, aby se jevilo ne tak v učení víry jako v životě opravdu křesťanském a mravném, shledávali zdivočilost a orientalskou úskočnost, tak že se velice zklamání po roce a několik měsíců jeden po druhém do vlasti zase vrátili. Jsouce kromě bratra Lukáše lidé neliterní, neumějící ani čísti ani psát, neuměli též na svět a na lidi s vyššího stanoviska pohlížeti, a celý prospěch záležel na nejvyš v tom, že jimi poněkud se rozšířil ve vlasti obor zeměpisného vědění. Jediný bratr Kabátník některému písmu znalému příteli své příhody na cestě do péra říkal, a tak nějakou ač nedokonalou zprávu po sobě zůstavil. Dle jeho vypravování stovaryšil se v Cařihradě s nějakým Židem, který mu bezpochyby za tlumočnicka sloužil; i obrátil se s ním po zemi do Malé Asie, přišel po mnohých těžkostech a s nebezpečenstvím do Antiochie, Damašku a Jeruzaléma. Z tohoto posledního města, odděliv se od svého průvodce, pustil se sám do Egypta, kdež bezpochyby až do Kaira přišel a také řeku Nil spatřil, která naň veliký dojem učinila, a o níž tvrdil, že přímo z ráje pochází. Šel pak zase do Jeruzaléma zpět, a upustiv od další cesty do Indie zase k domovu se obrátil. Velkého pohostinství užil na svých cestách u mnichův Františkánův Bosákův, a s vděčností toho připomínal.

Čestí bratři jsouce zklamání ve své naději, že jim ve známost přijde nějaký národ v dalekých končinách světa, který by ještě nauku Kristovu v její ryzí jednoduchosti a čistotě znal, od něhož by se mohli poučiti, z něho si příklad bráti a snad i ve spojení s ním vstoupiti, nepokojili se zase mezi sebou, hledajíce, kterak by z nesrovnalostí vyvázli, do kterých s ostatní společností lidskou ubíhali. Neboť řídili se i po smrti bratra Řehoře podle učení jeho se vši jeho příkrostiti. Žádný bratr totiž nesměl se účastniti moci světské jakýmkoli způsobem, nikdo zastávati státní úřady, býti soudcem aneb konšelem; zakázáno bylo užívati poprav, souditi se před úřady a přísahati, zločince na smrt vydávati, na vojnu jíti, ba i šenkovati a kupčeti. Když dva pánové úsilně žádali, aby do jednoty přijati byli, museli se dříve svého panského stavu odříci, a nápodobně i jiní mnozí zemané. To byly ovšem příkrostiti, které zřítu a zduar jednoty rozhodně překážely. Ještě roku 1485 zastával jakýsi bratr

Řehoř čili Říha z Votic, svého řemesla tkadlec, tuto nauku s nevšední bystrotou a důkladností ve zvláštním traktatu, nad kterýmž by sám zemřelý Petr Chelčický byl zaplesati mohl; avšak ze slov jeho traktatu, v kterém proti mínění jiných bratří silně brojí, patrně vysvítalo, že již tehdy mezi bratřími vznikaly pochybnosti a odpory, a že se strany dělaly. Bratři sami přičítali to okolnosti takové, že se k nim přidávají noví vyznavači z každého stavu a zvláště lidé učeného vzdělání. Již nebožtík bratr Řehoř štítil se lidí učených v jednotě, obáváje se, že tito roztržky v ní způsobí. I nemohlo jinak býti. První muž vyššího vzdělání v jednotě byl bratr Lukáš, bakalář učení Pražského, kterýž se potom stal předním ředitelem, obnovitelem a otcem jednoty. Však náčelníkem těch bratří, kteří uznávali, že původní přepiátá přísnost pravidel jednotě samé nejvíce škodí, učinil se počátečně bratr Jan Klenovský, někdy spolužák biskupa bosáka Jana Filipce v Prostějovské škole, neučený sice ani spisovatel, ale prý ostrovtipný nade všecky bratří, kteří tehdyž byli na živě. Jemu brzo jasno bylo, že jednota, nechce-li navždy spolkem takoruka klášterským zůstat, který světu výhost dává, musí příkrost svých zákonův zmírniti. Naskytaly se mimo to ještě jiné sporné otázky, ku příkladu o spasení, pokud jest z víry anebo ze skutkův. Byl pak v jednotě také již druhý muž učený, bratr Prokop z Jindřichova Hradce, bakalář učení Pražského, kterýž mnoho psal o takových náboženských otázkách, dávaje na takové sporné otázky výklady nejen mírně prostředkující, ale i učenou důkladností a zdravým důmyslem výtečné. Tu hlavně bratr Jan Klenovský příkladem a slovem klestil cestu k vítězství mírnějších zásad, kterými se jednota potom skutečně obnovila. Na valném sjezdu všech předních údův jejích v Brandýse nad Orlicí r. 1491 stalo se usnešení dle návrhu bratra Prokopa z Jindřichova Hradce asi takové: „kdyby který bratr nemohl by toho zniknouti ani skrze prosby pokorné ani kterým jiným obyčejem, a přinucen byl býti rychtářem, konšelem, cechmistrem, anebo jíti na vojnu, anebo člověka někdy zločince buďto k mučení nebo k usmrcení vydati; má se moci poddati, a může i tu pánu Bohu zachovati se s pomocí jeho, srdcem ani skutkem dobrého se nespouštěje.“ Toto usnešení, „Brandýská výpověď“, když nikdo ze shromáždění neodporoval, stalo se tudíž zákonem v jednotě.

Až teprv po rozchodu některým bratřím rozpaky přišly, kterým se zdálo, že takovou

proměnou zpronevěřují se prvním učitelům svým, Petrovi Chelčickému a bratrovi Řehořovi; a byli mezi nimi některé ovšem neučené ale i obmezené hlavy, které nejen tvrdošíjně při dosavadním smýšlení setrvaly, ale i na odpor druhým se postaviti si troufaly. To byli jmenovitě dva přední, jistý bratr Amos ve Vodňanech, rodilý Moravan od Uherského Brodu, a bratr Jakub ze Štěkně, oba neučení laikové, ale náruživí agitatori. Ti počali hned v kraji Pracheňském a Plzeňském, kde byli domovem, proti straně, která k větším svobodám v rozumném smyslu přihlasovala, brojiti a všechny bratrské obce obcházeť, jež větším dílem na svou stranu dostali, vyhláše vše, že druhá strana pravému učení bratrskému se spronevěřila a že ve zkázu ubíhá.

Matěj z Kunvaldu, jehož si bratři byli biskupem učinili, a který v Rychnově bydlel, nevěděl si rady v té roztržce; ačkoliv uznával, že potřebí jest upustiti od přísnosti prvních pravidel jednoty, a proto v duchu k mírnější straně se klonil, nemohl přece spronevěřiti se naukám svého mistra, bratra Řehoře. I on k učeným lidem nedůvěru choval, a že ta „Brandýská výpověď“ jen od nich pocházela, obrátil se proti ní. Starověrci strany Amosovy k tomu ho ještě více doháněli, a on si umínil, učiniti krok rozhodný. Také bývalý farář Žamberkský, bratr Michal řečený starý, Jan Chelčický a jiní z nejstarších údův jednoty byli zastrašeni. I byla ještě toho samého roku 1491 druhá synoda svolána k tomu cíli, aby Brandýská výpověď odvolána byla. Mírná strana tvrdošíjným starověrcům neodporovala, ba bratři Jan Klenovský a Prokop Jindřichohradecký sami navrhovali, aby se tak stalo, i aby správa jednoty přišla do rukou bratří přísného smýšlení ale jinak dobromyslných, mezi které sám biskup Matěj náležel. Předvídali prý bratři mírné strany, že zkušenost v životě praktickém sama lépe přesvědčí neustupné starověrce, nežli jakákoli slova. I stalo se tak. Matěj biskup, jakkoliv se k starověrcům přidal, nebyl přece ještě přesvědčen a tím více na obě strany se potácel. Proto po třech letech 1494, aby tomu již konec byl, svolal synodu do Rychnova samého, aby na tom místě, kde při schůzce jednoty roku 1464 taková jednomyslnost panovala, opět mezi bratřími obnovena býti mohla. Schůzka byla velmi četná; biskup Matěj stranu, které se posud držel již napřed za ztracenu pokládaje, přiznal se k chybě a svého postavení v jednotě se odřekl. Synoda mu sice odňala soudcovství v jednotě ale biskupskou hodnost mu nechala;

úzkou jeho radu však zcela obnovila, zvolivši do ní muže, kteří se k mírnému smýšlení více méně klonili. Mezi nimi byli bratři Jan Klenovský, Eliáš z Chřenovic, Jan z Tábora, kazatel v Litomyšli, Lukáš, bakalář z Prahy a kazatel v Mladé Boleslavi, Vavřinec z Krásonic, bakalář z Prahy, a Prokop z Jindřichova Hradce, bakalář, kterému se nyní dostalo nejvyšší soudcovství v jednotě. To když se v Rychnově stalo, obě hlavy starověrcův, Amos a Jakub ze Štěkně, bratři v Pracheňském kraji, ještě více se pobouřili, ba Amos počal po celé zemi z místa na místo putovati a na Moravě až do Uherského Brodu došel, aby všechny bratrské obce k svému smyslu získal, a od spolku s biskupem Matějem, jež schismatickým nazýval, odtáhl. Tak se roztržka dovršila. Amosovi přívrženci zvaní jsou „malá stránka“ anebo Amosité, ostatní bratři tvořili tak zvanou „větší stránku“ a později říkáno jim Boleslavští bratři. Amosité byli hlavně v Pracheňském kraji a měli též něco přívržencův na Moravě; k druhým připadla daleko větší část všech posavadních bratří. Amosité zůstali pravými učenníky bratra Řehoře, druzí přijali lidštější pravidla, kleslivše sobě cestu k ustálení svých poměrův, k většímu zrůstu ba i k veřejnému, zákonnitému uznání své víry. Sproštění jsouce neustupných starověrcův drželi bratři hned následujícího roku 1495 druhou všeobecnou synodu zase v Rychnově, kterou byli biskup Matěj a starý Michal svolali, a tu nejen onu výpověď Brandýskou potvrdili, ale ještě dále šli, vyhlásivše, že spisy jak zakladatele svého, bratra Řehoře tak i jiných dosavadních bratří nejsou ve svém smyslu tak psány, aby se jednota od nich uchýliti nemohla; že tedy jimi jednota bratří nemůže se vázati, než se obmezuje na svatá písmata ode všech křesťanův z dáвна přijatá, kteráž zavíra jsou v biblí. Dekret z té synody vydaný podepsalo 18 předních údův jednoty, mezi nimiž byli: Michal starý z Žamberka, Matěj starší z Kunvaldu (biskup), Tůma z Přeloučí, Eliáš z Chřenovic, Prokop z Jindřichova Hradce, Jan Klenovský, Lukáš z Prahy a Vavřinec z Krásonic. Tím byl tedy sám bratr Řehoř, zakladatel jednoty, aspoň za přepjatce, ne-li za bludaře uznán, a bratři kládouce nyní toliko svaté písmo za základ víry své, postavili se na stanoviště biblického protestantství, jako teprv po dvaceti a několika letech sami němečtí a švýcarští reformatori učinili. Byl to ovšem pokrok, kterým se bratři své původní nauce nezpronevěřili, neboť původní nauka bratrská hleděla především ku praxi křesťanské

a uznávala neobmezenou moc zásady, pravidla víry opravovati a zdokonalovati.

Nyní bratři nekřtili již nikoho podruhé, kdo se o přijetí do jednoty přihlásil, nepopírali spasitelné moci svátostem v rukou kněží katolických neb kališnických pod jistými výminkami, aniž tvrdili, že by kdo kromě jejich jednoty, veda život bohulibý a křesťanský, neměl dojiti věčného spasení.

Starověrci vidouce, že v náramné menšině zůstali, a tudíž že poraženi jsou, hájili se velikými přepjatými traktáty a zle na Matěje, biskupa, a na velkou stránku vůbec doráželi. Konečně žádali, aby synoda ještě jednou svolána byla, by se ukázalo, kde vlastně pravda jest. Bratřím velké stránky samým se zdálo, že by se žádný prostředek pominouti neměl, který by ku spojení staré jednoty vésti mohl. I svolána jest synoda do Chlumce nad Cidlinou. Šešli se tam v jednom příbytku selském dne 23. května 1496 o svatodušním pondělku obě strany, Amos s jedenácti bratřimi, Matiaš se čtyřmi, mezi kterými byli bratři Prokop a Lukáš. Každá strana seděla při zvláštním stole. Amos si velmi prudce počínal a do hádání více osobnosti vplítal. Trvalo to hádání s malou přestávkou celý den; obě strany rozešly se jsouce ještě popuzenější proti sobě, nežli dříve byly. Druhého dne šli ještě bratr Prokop a bratr Bernard, šlechtického stavu, sami k Amosovi, aby o smíření se pokusili; — nebylo nic platno, naposled Amos se svými z Chlumce odešel, a tak ta roztržka zůstala.

A tato „malá stránka“ čili Amosité zůstali osamoceni. Přepjatost jejich zásad sama k jejich vyhynutí vedla; trvali jenom asi do 46 let. Jsouce vyloučení ode všeho styku s vyššími stavy a vzdělanými lidmi, vzdálení všech prostředkův k duševnímu vzdělání potřebných ztratili se tito prostí lidé dříve zavedení dříve na svých obmezených náhledech směšným způsobem si zakládající. Za to zmohla se od té doby „větší stránka“ bratři velmi rychlým postupem, a brzy stali se bratři důležitým činitelem v národním životě Čechův a Moravanův.

Mnichové zase v Praze. Nová bouře Kutnohorská. Havíři nevině u Poděbrad popraveni.

1496 červen — září.

Mnichové posléze za Pražské bouře r. 1483 z města vyvedení a vypovězení, bezpochyby nepřestali o to se starati, jakby zase do svých

klášterův mohli se navrátiti. Snad se katoličtí pánové o to ujímali, aby jim přijetí do města vy-mohli. Získání jsou k tomu někteří konšelé Pražští, a ti dne 29. června vyjeli z Prahy ku králi Vladislavovi do Budína. Byli to prý konšelé Staroměstští (snad jen někteří) a dva Novoměstští, zejména Jan Kameník a Sig-munt Hálka. Postavivše se v Budíně před králem oznámili jemu, že prý Pražané chtějí některým k lsbosti mnichy do svých měst zase přijmouti. A král na to vece: „Měli-li byste je opět vyhnati, téměř jich již nepřijímejte.“ I oni je přijali, a přišli mnichové ty dny před sv. Václavem v měsíci září do Prahy, a sice, jak se zdá podle neurčitých slov starého leto-pisce, napřed Augustiani anebo Johanité na Malou stranu, a něco později buď Minorité anebo Dominikáni na Staré město. Avšak museli se mnichové zavázati, že nebudou obyvatelstvo pod obojí kacérovaťi a svátostmi po domích poslu-hovati, nýbrž že jinak nemocný do kláštera k nim přinešen býti musí. Kdyby se v tom nezachovali, má městská vrchnost právo mti, potrestati je. Do jiných měst a městeček če-ských, kdež se pod obojí přijímalo, prý mni-chův nepřijali. Však někteří katoličtí pánové počali již na svých statcích i nové kláštery za-kládati, zejména pan Burian z Gutšteina, který již r. 1483 v Rabštejně a r. 1486 v Chýši Karmelitanům kláštery vystavěl. Také pan Petr z Rosenberka brzo potom asi r. 1500 v Kugelweitu pro Pavlany klášter za-ložil, kterýž však neměl dlouhého trvání.

Prvním soudem od vyslaných ze sněmu pánův v Kutné Hoře držaným, kterým pan Michal z Vrchovišť ssazen byl, ještě nebyl od-straněn pramen nespokojenosti lidu při horách pracujících, neboť jak ze všeho viděti, počínali si úředníci při horách krutě a nesvědomitě, utiskující chudý lid pracující a činíce šmejdy jako prvé, králi a celé zemi na škodu. V ne-děli dne 13. července 1496 havíři se opět po-zdvihli, a připravivše se v oděni vešli na vrch řečený Špimberk u Kaňku. Pravili, že musejí spravedlivost hájiti, která prý se neděje ani králi ani jim chudým havířům, a že raději chtějí umřiti, nežli by se tomu více dívali. I musela celá obec Kutnohorská k rozkazu své vrchnosti ve zbrani vojensky vytáhnouti, jakož i obesláni jsou i Kolínští a Čáslavští a královský hejtman na Poděbradách, aby proti havířům ku pomoci přišli s vojenskou mocí svou. A tak byli ha-víři na tom Špimberku obklíčeni. K boji proti nim nepřišlo, neboť co byli přednější mezi ha-víři, nechťce aby se stalo krveprolití, dobro-

volně se poddali a do vězení odvedeni byli, majíce naději, že budou míti slyšení před králem. Ale nestalo se tak; deset čelnějších havířův dal Poděbradský pan hejtman v poutech do Poděbrad zavezt a tam zavřiti. Do Uher ku králi odešla z Kutné Hory zpráva o tom všem, a líčena ta vzpoura ovšem ve smyslu úředním. Od krále přišla odpověď a rozkaz, aby buřiči potrestáni byli. Ve vězeních Poděbradských zmučili těch deset dle tehdejšího způsobu nelidsky, ale oni neseznavše ničeho toliko řádného soudu se dovolávali. Tu byli dne 5. srpna z vězení na popraviště vyvedeni a všickni pravým násilím stati. Jdouce na smrt ohlašovali, že se zasazovali o spravedlnost, kteráž se nedála v Hoře při rudě ani králi ani zemi skrze úředníky, a nábožně se modlili. Pan královský hejtman Poděbradský, jsa katolík, nedopustil připravujícím se k smrti, aby mohli večeri páně pod obojí způsobou přijmouti. Když kat již desátého havíře chtěl stínati, ten prose boha prý řekl: „Vylej Bože a dej dešť, ať tu naši nevinnou krev smyje.“ I počalo prý ve dne v noci za tři dni pršet, že i povodeň povstala i u Kutné Hory, kdežto před tím dlouho nepršelo. Zároveň v Kutné Hoře v ten samý čas na „Hrádku“, v domě to Jana Smíška z Vrchovišť, dva havíři stati sou, třetí se prý katu obrátil. Teprv po utracení těch havířův zpraven byl král Vladislav důkladněji o věci té, a vydal dne 4. září 1496 ze svého zámku v Tatě v Uhřích rozkaz, aby mimořádným soudem vyšetřena byla, ukládaje Kutnohorským za povinnost, aby se všeho násilí a hanění zdrželi až do rozeznání celé pře. I skutečně našlo prý se, že všickni statí havíři byli nevinni. Co by se pak bylo pravým vinníkům stalo, nikde se nepraví. Na popravišti u Poděbrad postaven byl potom na památku toho smutného příběhu kostelíček, který posud stojí na levém břehu Labe proti zámku málo opodál silnice. Lid pak za boží soud to vyhlašoval, že od té chvíle Kutnohorské stříbrné doly nešly dobře za několikánácte let.

Dalibor z Kozojed.

1496—1498.

Tento nahoře vypravovaný příklad, kterak i královští úředníci zneužívali své úřední a právní moci proti chudině, poukazuje k tomu, jaké bezprávi vůbec po veškeré vlasti tehdyž se páchat počalo. Zvláště trpce to snášeti

musel lid selský, neboť zákon o porobě lidu venkovského již nesl své trpké ovoce. Viktorin Kornelius ze Všehrd ve svých knihách o právích a soudech na to si stýská, že lidé chudí a nebozí těžké a bezprávné roboty pánům dělati musí proti vši božské i lidské, křesťanské i světské spravedlnosti, ježto prý takového bezprávi ani Turci ani jiní pohané nečiní. Lidé poddaní v zoufalství uvržení počali nyní své grunty opouštět a pryč utíkat, dávajíce se v zlodějství, mordy, zhářství a v jiná zločinstva; země pustla a přícházely od toho drahota a hlad. Také často poddaní lidé, nemohouce snést těžkých břemen, jež spurná šlechta na ně ukládati počala, proti takovým svým pánům se zdvihali, na hory se utíkali a tam se proti nim vším co měli bránili. To se stalo starému rytíři Tunklovi z Brníčka na Moravě, jehož poddaní lidé pro nespravedlivé obtížení a nepovinné roboty prý porazili, zranili a skoro i zabili, tak že z toho ulehl a i umřel. A nejnověji podobné zbouření stalo se zas 13. července 1496 rytíři Adamovi Ploskovskému z Drahoníc na Ploskovicích v Litoměřicku. Poddaní jeho zdvihše se brannou rukou pro jeho krutost obléhali ho na jeho tvrzi Ploskovické. Bránil se pan Adam, ale byl raněn a i s tvrzí dobyt. Sedláci majíce ho v moci své přinutili ho, že jim musel zápis a slavný slib na čest a víru na to dáti, že je z moci své propouští, a pro toto násilí na ně žalovati nebude. I měl ten pan Adam Ploskovský blízkého souseda v Kozojedech, rytíře Dalibora z Kozojed, jehož jeden předek, také toho jména Dalibor, před 150 léty po boku krále Jana Luxemburského v bitvě u Kreštaku padl. Tomu, zdálo se, bylo právě vhod, že Ploskovští sedláci k němu přišedše, sebe i statek Ploskovský, od rytíře Adama postoupený, jemu v moc a ochranu odevzdali. Tento příběh nemalého hluku v zemi působil, a páni zemští správcové nemohouce takového pychu nechat bez trestu, vypravili dostatečnou brannou moc do kraje Litoměřického, aby pobouření sedláci na Ploskovicku byli zkróceni i aby všecko v předešlý stav navraceno bylo. Rytíř Adam z Drahoníc přichvátal na hrad Pražský žalovat před soudem na násilí, které se mu bylo stalo, že rytíř Dalibor se bezprávně ujal jeho Ploskovského statku. Zemský soud vydal půhon na Dalibora, a ten se r. 1497 octnul na Pražském hradě v kázní královské. Stalo se náhodou, že se tehdy právě jedna z kulatých věží, které při Pražském hradě na straně půlnoční stojí, a vždy vězně v sobě chovaly, právě obnovovala.

Jest to ona věž z hlubokých základů v příkopu potoka Brusky vzhůru ke hradu se pnoucí při samém půlnočně východním hradním rohu opodál vysoké a čtverhrané, tak zvané černé věže, a viděti jest na ní od zedníkův maltou sformovaný monogram krále Vladislava, totiž W, a pod ním letopočet 1497.

Rytíř Dalibor stal se prvním obyvatelem té věže, a proto jí dáno jméno Daliborka. Jak tehdaž vypadala, taková jest i podnes; vězení jsou v ní strašlivá. Pod samým krovem

jest první vězení, snesitelnější, vchází se do něho rovně ze samé zahrádky v parkánu. Po schůdkách ve zdi sestupuje se do dolejší síně; ta má na podlaze kulatou díru, co by člověk mohl prolezt do zpodního vězení, potom do kola v stěnách dost těsné výklenky a malá zamřížovaná okénka v nich, kterými velmi skrovné světlo do vnitř padá. Tu seděli věžňové přikováni v těch výklencích. Kulatou děrou v podlaze u prostřed toho strašlivého místa spouštěli se na smrt hladem odsouzení do zpodní hlado-

Dalibor z Kozojed ve věži Daliborce, kdež ho nouze naučila housí. 1497.

(42)

morný, docela tmavé, a každý nově dolů spuštěný musel mrtvolu svého předchůdce jinou děrou shoditi do nejzpodnějšího oddělení, které kostmi již téměř celé naplněno jest. Tak jako v Daliborce vypadalo a dleem ještě to vypadá v druhých věžích, v Černé, v Mihulce a v Bílé věži. Vězení, do kterého Dalibora dáno, bylo to dolejší; věžňové nemohouce pro své přikování svobodně se pohybovati, ani hlavu k okénku přistrčiti, při chlebě a vodě museli ustavičně poslouchati zoufalý křik a nárek, ko-

nečně smrtelný chrapot do hladomorny spuštěných nešťastníkův. Toho však Dalibor jakožto první obyvatel těch míst aspoň s počátku nezkusil, nýbrž dovedl si bezpochyby pohnoucí žalářníka skřipce čili housle zaopatřiti a hraním na ně dlouhou chvíli si zaháněti, nežli nález v jeho při od zemského soudu mohl býti vynešen. Neznaje prý před tím provozování hudby, v krátkém čase tak na houslích se vycvičil, že brzo v nejbližším sousedstvu hradního příkopu hraní jeho posluchače přilákalo a s nimi mnohé

Pražany, kteří účastenství brali v jeho osudu. Dostáváje od nich skrze žalářníka lečjakou podporu, mohl si prý ve svém vězení na ztravě přilepšiti; Pražané, zvláště citlivé Pražanky rády prý chodily do příkopu nad Bruskou pod věž, aby neobyčejného houslistu poslouchaly, a přísloví tehdy povstalo: „Nouze naučila Dalibora housli“ opakuje se vesměs v Čechách v ústech lidu až podnes.

Však v tom vyšel 13. března 1498 nález nejvyššího zemského soudu: „poněvadž Adamovi z Drahonice od lidí jeho tvrz Ploskovic mocí vzata jest, a jsa raněn a chtě hrdlo své zachovati, musel se jim proti právu a řádu podle jich vůle zapisovati, kterážto věc stala se jemu neslušně, neprávě, neřádně; o čemž Dalibor z Kozojed dobře věda, statek jeho neprávě vzatý k sobě přijal, a v tom statku byl a jeho užíval: že jest v tom nepravé a neslechetně učinil proti právu a řádu. A proto takový jeho úinek zlý páni a vládky jej ve svou kázeň berou, a hrdlo ztratil, kteréhož na hrdle trestati ráčí.“ Nepomohlo žádné umělectví, všechna romantika zmizela, spravedlnosti, jak jí tehdy rozumíno, muselo zadost učiněno býti. I vyveden jest Dalibor z Kozojed z věže Daliborky. přečten mu nález soudu zemského a on stát jest na dvoře domu purkhrabí hradu Pražského.

První návštěva krále Vladislava v Praze.

1497 únor — červenec.

Již sedm let minulo, co král Vladislav, aby se na trůn Uherský posadil, z Prahy vyjel. Stav země České však toho na nejvíce požadoval, aby sám král byl přítomen a mnohé nesnáze a mnohé zlé buď uklidil anebo překazil. Konečně mohl se král Vladislav v Uhřích uprázditi, pročez svůj přjezd do Čech oznámil. Každý stav v celé zemi z toho se těšil, pánové, že budou moci při svých snahách o dosažení vysokých cílův svých rychleji pokračovati; rytířstvo, které k žádnému jednání o dobro země dříve přikročiti nechtělo, pokud krále v zemi nebude; města, která hledala u krále ochrany před šlechtou; katolíci, a v jich čele především pan Bohuslav z Lobkovic, kteří očekávali, že král povznese opět arcibiskupství Pražské a Římské církvi jakož i praelátům jejím pomůže opět k bývalé moci a slávě, — a tak jiní a jiní lidé očekávali pomoci a opatření proti všelikým

jiným nedostatkům a zlořádům. Konečně dostala se zpráva do Prahy, že se král již blíží. I přijel zajisté, pobýv na krátko v Brně, dne 27. února 1479 do Prahy s mnohými uherskými preláty a pány u veliké ozdobě zlata, stříbra i odění, a v komonstvu as 5000 jezdcův. Mistr Jan z Knína (starého) řečený Pašek, toho času děkan fakulty svobodných umění, po čase pověstný primátor Pražský, do památníkův vysokých škol přjezd králův a jeho přivítání v Praze asi takto popsal:

„Jakmile Pražané o přjezdu králově zvěděli, vyšli hned časně z rána jemu vstříc Horskou branou pěšky i jízdecky ven z města, s cechovními, velkými a malými, vesměs bedlivě přiozdobenými praporci. Staroměstská radnice, most, Horská brána a všechna místa před městem, kudy král pojedje, byly brannými lidmi opatřeny a slavně přiozdobeny. Když se slunce k polednímu blížilo, zdvihli se radní pánové a obecní starší všech tří měst Pražských, vysoké školy, veškeré duchovenstvo, všickni se svými odznaky a ozdobami, a též z města ven proti králi vyšli. Minuvše vinice za městem došli na otevřené pole, kde příhodné místo vyhlédnuto bylo, kde by krále očekávali. Tu sestoupivše se spatřili medle, an se královský slavný průvod z daleka blíží. I tu povstalo veliké plesání a radostné pokřikování, trubači troubili, loutníci sáhli rázně do strún svých zpívající, Židé počali své chvalozpěvy pronášeti, zavířily bubny a na rohy překrásné nápěvy se hrály. Ohlas tolika hlasův a zvukův a pohled na takový ohromný dav lidstva působil tak, žebyš byl myslil, že netoliko celá Praha sem na pole vyšla, anobrž že se tu jest celá země sešla. Přiklusalo pak komonstvo královské složené ze všelikých národův pod uherskou korunu slušících, zástupové divokých Ráčův, kteří prý mnohé zuřivé Turky byli skolili, dále Uhři, Slavonci, Sedmihradští, Charvaté a jiní. Avšak všech těch vůdcové, knížata, velmožové, dílem zbraněmi dílem zlatem se třpytící jeli před samým králem, potom čtyři praelati také koňmo, totiž tři biskupové, Jagerský, Váradský a Bosenský, a probošt Vyšehradský. Král uprostřed mezi nimi nešen byl na bílém koni. Krále tu hned zemští pánové čeští vítali zdvořile a slušně, potom universita promluví k němu krátkou řečí poklonu svou složila, konečně rady měst Pražských, které krále až na hrad Pražský doprovodily. Cesta byla velmi blátivá, ale pokud to šlo venku před branou, nebylo kouska zdi, nebylo plotu, aby se tam nebylo divákův nastavělo, ve městě pak v těch všech ulicích, kudy se

královský průvod ubíral, nebylo okna ani vikýře a jakéhokoli výstupku, aby nebylo obsazeno zvědavými dívkami. Krále Vladislava prý to zajímalo, rozveselil se, a vida často velikou tlačenci lidu na ulicích, rozesmál se nejednou. Přichází s králem neméně tomu ohromnému množství branných i bezbranných lidí domácích se divili, jako domácí se divili té okázalosti a nádheře přichozích. V povětrí vlálo totiž nad nimi nesčíslné množství vlajek a praporův, všechno se na nich zlatem, stříbrem a drahými kameny třpytilo, sedla a pochvy, uzdy, obojky, šavle se skvěly drahým kovem a kamením, tak podobně přílby, kučmy a kalpaky posety byly perlemi a houpaly se na nich skvělé chocholy a vlající péra; oděvy konečně velmi skvostné a drahé skvěly se purpurovými a jinými barvami. Hle všickni byli tak okázali, vyňošení a nákladně vypraveni, že ani na jezdcích, ani na koních nebylo viděti, coby méně ceny do sebe mělo, nežli stříbro. Věru nic podobného nečteme ani o císařích a králích, ba ani staří básníci nevymyslili nic nádhernějšího a spanilejšího, opěvajíce i samotného Jupitera, krále nebes, když do svého Olympického sídla se slávou se vracel. Na zejtrí dali se všickni purkmistři, konšelé a obecní starší ze všech tří měst Pražských na hradě Pražském najíti, aby králi Vladislavovi počtu učinili. Nesli s sebou asi šestnácté puhrův stříbrných, z nichž některé také pozlacené byly, práce výtečné a velmi krásné, jež králi podali co dar od Pražanů.

Za svého pobytu v Praze položil král Vladislav valný sněm do Prahy na den 17. května, vydal přísné nařízení o Židech, posadil se k soudu nad pány Šliky, o kterých všech věcech doleji zvlášť něco položíme, sadil 5. května městům Pražským sám osobně nové konšely, (což v nepřítomnosti králově jindy vždy královský podkomoří konával), potvrdil mistra Jakuba ze Stříbra za administrátora konsistoře dolejší, kterýž kališníkům nebyl potom tuze milý, a po dvou letech v Lounech umřel, a pamatoval zvlášť o zvelebení chrámu sv. Víta na hradě Pražském, kde před tím Beneš Lounský již r. 1493 velmi uměle zřízené oratorium s tak zvanou visutou klenbou pro krále Vladislava vystavěl a klenutou chodbou s královským hradem je spojil. Starý letopisec zaznamenal, že tehdaž král Vladislav ozdobil kostel Pražský (rozumí se sv. Víta) znamenitými drahými koltrami, také do kaple sv. Václava tkanou koltru dal, kdež pašije byla pěkným dílem způsobena, na hroby všech dědicův dal pěkné přikrovy, k ornátům, kápím

dal štuky zlatohlavu čistého několika proměn, a k jiným kápím tykty, potom hřiven stříbra ezent na ozdobu hlav svatých dědicův; monstranci, svícny, svíce dvě ke čtení, ampule, kbelec, křídlo, kropáče, to vše stříbrné, choráky aneb zpěváky způsobil a dva kněží, aby noční hodiny drželi.

Konečně se král Vladislav dne 11. července z Prahy zdvihl a do Kutné Hory odejel, kdež až do 22. července přebýval.

Valný sněm za přítomnosti krále v Praze.

1497 květen.

Sněm k 17. květnu vypsáný byl ovšem velmi důležitý; stavové se na něm o mnohých věcech usnesli, které se dotýkaly i státního práva a mnohých společenských poměrův. Bylo proto ovšem mnoho třenic a vážných pŕtek. Nejdůležitější byly tyto články: Předně ustanovilo se, dáti sepsati knihu práv a zřízení království Českého. Tím se stal počátek a základ potomního Vladislavova zřízení zemského, roku 1500 vydaného. Potom umluven jest zákon o volení nového krále, kdyby král Vladislav bez dědicův umřel (jakož ovšem potud ani ženat nebyl). Pro udržení celosti koruny České slíbil král, že many, kteří drží manství koruny České v cizích zemích k tomu pilně přidržovati bude, aby povinné přiznání k němu, co králi Českému učinili, aby se žádné takové manství nepromlčelo; potom že hrady a statky, jež cizozemci v Čechách drží, vyplatí a domácím jich dopřeje, také že se u bratra svého, Jana Albrechta, krále Polského, o to postará, aby Velký Hlohov se vším příslušenstvím, jehož až po tu dobu Poláci ještě ve své moci drží, podle smlouvy české koruny zas byl navrácen.

Upravení nejvyšších zemských úřadův pro budoucnost takové se stalo: nejvyšší purkhrabství Pražské, hofmistrství, maršálkovství, komornictví, sudství a kancléřství mohou spravovati jenom osoby stavu panského; z purkhrabí Karšteinských budiž jeden stavu panského, druhý stavu vládyckého; nejvyšší zemské písařství, podkomořství a purkhrabství kraje Hradeckého náležejí jenom osobám stavu vládyckého; však kdyby v Starém městě Pražském někdo z vládyk byl měšťanem, tomu podkomořství také svěřiti se může. Úřad nejvyššího mincmistra konečně může obsazen býti kteroukoliv osobou ze všech tří stavů, jen když se k němu dobře hodí. Dvou zemských úřadův, ani velkých ani malých, nikdo nemůže zastávati pospolu.

Jiným článkem ustanoven jest pořádek, jakým osoby stavu panského jak v zasedáních tak při jiných veřejných příležitostech vedle sebe sedati neb za sebou jíti mají. První místo patří nejvyššímu Praž. purkhrabímu, potom jde neb sedí nejv. hofmistr, nejv. maršálek, nejv. komorník, nejv. sudí a nejv. kancléř. Páni, kteří v zemském soudu zasedají předcházejí všechny ostatní pány a jdou mezi sebou podle let věku svého; po nich teprv sedí pánové starých rodů podle let, potom pánové nedávno do stavu panského přijatí čili mladších rodů, a to také podle let. Kdo jest vladař domu Rosenberského, předchází všechny úředníky zemské; ostatní Rosenberkové sedí mezi pány podle let. Nikdo nesmí co pán mezi ostatní se míchati anebo panských práv požívat, není-li prvé od krále a od pánův na zemském soudu skutečně přijat za pána.

Jeden článek týká se také Moravanův. Kdykoli páni Moravští se svým hejtmánem zemským valně do koruny (to jest do Čech) přijedou, mají při králi držeti levou stranu; kdyby však sám hejtmán s nejvyš. komorníkem a malým počtem přijeli, hejtmán má mezi zemskými pány místo držeti před kancléřem království Českého, a komorník moravský podlé něho nad jinými pány českými, kteří by zemských úřadův nadrželi. Ostatní páni moravští mají od českých s poctivostí jakožto hosté mezi ně přijímání býti. Český nejvyšší maršálek (pán z Lipého), který na Moravě bydlí, seděti má pod moravským hejtmánem, jinde ale mezi českými nejvyš. úředníky.

Jedním článkem učinil král stavům milost, že se práva odúmrtí na věčné časy odříká; zároveň ustanovilo se, jakým řádem statkové odumření bez poručenství mají připadati na příbuzné přátely. O tuto milost se stavové již na krajských sjezdech přimlouvali.

Jiné články dotýkaly se lidí zběhlých s grunťův panských a sirotkův, svědectví městských lidí, pohánění k zemskému soudu z věcí příslušejících pod právo městské, zrušení krčem od třiceti let nově zřízených, také zemských škůdcův, loupežníkův a zločincův, na které ještě přísnější tresty uloženy byly. Kdo se takovému násilníkovi a loupežníkovi vysliboval a k něčemu násilím připuzen zavázal, nemá svého slibu a závazku plniti. Zvláštní příčinu toho posledního usnešení zavedla příhoda, která se stala rytíři Jiřímu Osterskému ze Sulevic. Silniční násilníci a loupežníci zavázali jej totiž slibem cti a víry, aby postavě se před pány v soudu zemském, vyřídil jim ta rouhavá slova:

„poněvadž páni a vládky i všechna země jim (loupežníkům) k hrdlu hledí, že oni také k hrdlům jich všech a každého zvlášť hleděti chtějí;“ mimo to jej zavázali, bytby je i znal, aby jich nejmenoval, a podobného více. Nejlépe z toho viděti, jak daleko to bylo již došlo tehdaž v Čechách s bezpečností veřejnou.

Oba vyšší stavové, panský a rytířský, aby si krále Vladislava k svému prospěchu ještě více zavázali a zavděčili, učinili také ještě dobrovolné usnešení, že budou králi platiti pivo-
vární daň, ročně po jednom groši českém ze strychu (pytle) sladu, počínaje od vánoc nejbliže příštích.

A byla na tom sněmě ještě jiná hojná nařízení vydána. Mimo sněm vydal ještě král Vladislav sám ze své moci dne 19. května 1497 také jedno velmi zajímavé nařízení o Židech, na které mu bylo žalováno, že jeho poddané připravují ke škodám a rozličným záhubám, a žádáno, aby déle v zemi trpení nebyli. Poněvadž však náležejí Židé ku komoře královské, a v potřebách králových dávají se nacházeti hotově a povolně, tedy nařídil tak, že všechny půjčky peněz křesťanům od Židův mají se dít v Praze před úřadem purkhrabství Pražského, v jiných pak městech před konšely, a zapisovány do register, dle kterýchž pak i upomínáno býti mělo. Židovi tedy dovoleno bráti dvojnásobné úroky, totiž že křesťan beře 10 kop ze sta, Žid aby bral 20 ze sta do roka, a to proto, že bera tak málo jako křesťan nemohl by trvati, an musí nejprvé dáti, co králi jest povinen, druhé tomu pánu, kterémuž se poručí, třetí úroky, čtvrté že je s těžkem který úřad, jehož Židé potřebují, prázdný pustí, a konečně musejí sami něco míti, čím by s ženami a dětmi živi byli.

Král v Kutné Hoře. Soud s pány Šliky. Přitužení poddanství lidu.

1497 červenec.

Král Vladislav opustiv Prahu dne 11. července, přijel na 10 dní na Kutnou Horu, kamž české stavy objednal, aby se ještě jednou k němu sjeli.

Za posledního sněmu v Praze u přítomnosti králově byl zároveň zemský soud velmi zaneprázdněn. Zvláště soud s pány Šliky dal mnoho práce, ač se ještě nic neskoncovalo, a také v Kutné Hoře před králem a jeho radou o tom ještě jednáno bylo. Páni Šlikové nepřestávali

všelikými nepravými cestami připraviti sobě many a města kraje Loketského, jichžto v zástavě drželi, v dědičnou poddanost, chtějí se takto od království Českého takorůž oddělití, a k svaté Římské říši co neodvislí pánové přidati. Již r. 1486, když svá domnělá práva k tomu padělanými listinami dokázati chtěli, odmrštil je zemský soud a přikázal jim, aby v mezích jim dle práva vykázaných zůstali. Ale oni si přece pokoje nedali, a půtky a nevole s many a městy jejich obnovivše se dále trvaly. Pan Jeroným Šlik sloužící králi Vladislavovi dosáhl toho od něho dne 15. června 1489, že všecko Šlikům v Loketsku zastavené zboží nemůže od nikoho leč od krále samého k jeho vlastní ruce vypláceno býti; potom 30. července toho samého roku bratři Šlikové v toto zboží takto se rozdělili: Mikuláš Šlik dostal Falknov, Jindřichovice (Heinrichsgrün), Žeberk (Seeburg) a Neudek; Jeroným Šlik Loket, Karlovy Vary a Kinšperk; Kašpar Šlik Ostrov (Schlackenwert), Hroznětín a Minchhof. Jejich bratranec Václav Šlik držel již dříve panství Chebské a Hertenberk. Vrchním oprávcem nad many celého kraje Loketského byl Jeroným Šlik. Vynikal sice rozumem nad jiné; byl i spravedlivý a laskavě se uměl chovati; avšak jeho pánovitost byla neoblomná a neukrotitelná. Roku 1490 doprovodil krále Vladislava do Uher, a když se v měsíci říjnu odtamtud vrátil, dal z neznámé příčiny Mikuláši Pernšteinerovi, staršímu mezi many Loketskými, dne 25. října v noci na hradě Loketském bez soudu hlavu stíti; pak hned zas vyslal svůj lid 30. října na jiného mana Matěje Hiserle z Chodův, aby mu jeho tvrz ztekli, a dopustil se jiného násilí více. To byl čistý opravce! Však od té doby nespátril prý nikdo úsměvu na jeho tváři. Volán byv r. 1491 ke dvoru královskému do Uher, vydal se v měsíci červenci na cestu; ale tam když již byl čtyry míle od Budína, přepadli ho loupežníci a zabili i s jeho druhy. — Mikuláš Šlik, bratr jeho, byl také spupný násilník, i vedli naň těžké žaloby rytíři Perger, Stampach, Hofman, Hiserle a Jelmic, že prý je všelikým násilím donutiti chtěl, aby mu věrnost přísahali a k dědičné povinnosti se zavázali.

Nyní když král Vladislav do Čech přijel, pohnání jsou jak páni Šlikové, tak i jejich manové a měšťané Loketští k zemskému soudu ke dni 19. května 1497. Nemohla ta jejich pře hned toho dne, ani potom 23. května býti slyšána, a pan Mikuláš Šlik

hned zase z Prahy domů jel. Proto stal se 3. června nález od soudu, že pan Mikuláš pro nestání k soudu ke ztrátě všech statkův odsouzen jest; synové nebožtíka Jeronyma Šlika, Šebestian a Kvirin, byli pro zavraždění Pernšteinerja skrze otce jejich sice z obžaloby propuštěni, ale měli dáti náhradu synu statého Pernšteinerja, a slíbili králi, že se opět dostaví, jak mile pro nátlasky, jichž i oni se dopustili, před soud budou pohnáni. I jejich strýc, Kašpar Šlik, také měl se s nimi dostaviti. Z celého soudu bylo viděti, že páni soudcové více pánům Šlikům, nežli jejich poddaným a žalobníkům přáli; zvláště pak Loketským a Karlovarským nedostalo se té náhrady, jakou očekávali. Pánové zasedající v soudu bedliví jsouce, obmeziti práva i svobody stavu městského, učinili výminky v prospěch těchto měšťanův.

Když král již v Kutné Hoře byl, skutečně pány Šliky před sebe obeslal ke dni 17. července. Dostavil se pan Mikuláš Šlik a ostatní, a mnoho bylo o jejich záležitostech před králem a jeho radami jednáno. Tu pan Mikuláš hojnými omluvami a přímlovami královské milosti se doprosil a zůstal v držení svých statkův. Za měšťany Loketské vedl slovo rytíř Albrecht Rendl, tehdejší nově jmenovaný prokurátor královský; avšak soudní nález, jež jim dne 21. července pan Vilém z Pernšteina ve jménu králově oznámil, byl pro ně jen málo příznivý. Oni žalovali na pány Šliky, že tito zavázavše se sobě přísahou k dědičné poddanosti, klíče města jejich ve svých rukou drželi, jejich privilegie pobrali a všeliké zádaty jim činili. Podle nálezu však bylo takto rozsouzeno, že pánům Šlikům na vůli zůstaveno, městské klíče buď městu dáti anebo u sebe je chovati, však že měšťany Loketské jako Karlovarské z přísahy dědičné poddanosti propustiti mají, začež jim předeepsána jest formule, která jim obě města co zástavním pánům přísahati mají. Privilegia, o kterých město Loket dokáže, že jich mělo, král jemu nově potvrdí, a pánům Šlikům zapovídá se přísně, mstíti anebo ve zlém spomínati měšťanům obou měst odpor, kterýž činili, hájíce svá práva. Tak bylo po soudu a páni Šlikové i nápotom nechtěli správněji se svými poddanými nakládati. Nebožtíka Jeronyma Šlika syn, pan Šebestian Šlik, který držel Loket, Karlovy Vary a Kinšperk, jenž co do pánovitosti celý se byl potatil, nalézal vždy hojně příčiny k souzení měšťanův, a mluvil v Loketě k měšťanům: „Já jsem vám pánem, králem i císařem, mne máte poslouchati a plniti, co vám káži, sice nebudu

vám pánem milostivým.“ Nebylo tedy konce nepokojův na panstvích Šlikovských.

Den před vydáním nálezu v příčině pánův Šlikův, totiž 20. července 1497, vyšel také v Kutné Hoře dekret krále Vladislava, z kterého vysvítá, kterak se stalo sprostředkování ve sporu mezi pány a rytíři s jedné a městským stavem s druhé strany týkajícím se vydávání zběhlých lidí poddaných. Sprostředkování záleželo v tom, že se na tom stavové usnesli, nesahati na lidi, kteří před rokem 1479 s gruntův zběhli, ve městech aneb na městských gruntech se osadili a tam svou živnost vedli; avšak naproti tomu přituzili přísnosti proti těm, kteří teprv od r. 1479 s gruntův selských utekli se do měst. Z toho patrně, jak tuhý boj stavové ještě v Kutné Hoře mezi sebou v té věci vedli.

Předešlí čtyři správcové čili náměstkové království Českého, jež byl král Vladislav odcházeje r. 1490 do Uher jmenoval, nevykonávali úřadu svého od té chvíle, co byl král opět přijel do Prahy. Nyní král Vladislav máje se zas do Uher vrátiti, jmenoval před svým odjezdem v Kutné Hoře mladého pána Petra z Rosenberka nejvyšším hejtmánem v království Českém, svěřiv mu, co náměstkovi svému, vrchní vládu v zemi. Pak nastoupiv cestu s valným svým komonstvem v sobotu 22. července, obrátil se předně k Pardubicům, a dav se uprositi od pana Viléma z Pernšteina, pobyl tam přes neděli. To byl pro Pardubice a celé okolí slavný den. Vše bylo jak nejbohatěji ozdobeno, jak zámek v Pardubicích tak i hrad na Kunětické hoře. Král Vladislav vyjev na Kunětické u prostřed skvostného průvodu okolních pánův a šlechticův ve velkém sále rytířském dva syny páne Vilémovy, Jana i Vojtěcha z Pernšteina, na rytířství pasoval. I další cesta králova od Pardubic až do Olomouce podobala se projíždce pohostinstvím a nádherou slavné. V Litomyšli činil sobě velikou čest pan Bohuslav Kostka z Postupic, pohostiti krále svého. V Moravské Třebové zavítal král k panu Ladislavovi z Bozkovic, nejznamenitějšímu a nejbohatšímu, vzdělaností a učeností nejvýtečnějšímu pánu moravskému, který na Moravě byl tím, čím výtečný Vilém z Pernšteina, jeho současník, byl v Čechách i na Moravě zároveň. Pan Ladislav z Bozkovic uvedl krále na svém zámku v Třebové do velkých síní naplněných vzácnými a skvostnými knihami, hvězdářskými nástroji a uměleckými výtvoři všeho druhu. Pohostění královo bylo ovšem také skvostné,

velikému jmění pana hostitele přiměřené. Ještě podobné uhostění očekávalo krále také na hradě a v městě Litovli, kteréž jemu připravili pánové bratři Karel a Jiří z Vlašimi. A tak král Vladislav pobyv téměř 5 měsícův v Čechách i na Moravě, vrátil se zase do koruny Uherské.

Biskup Thurzo. Moravská šlechta a města nechtí od Čech záviseti. Nové výsady Slezákův.

1497 — 1498.

Již od roku 1490 bylo biskupství Olomoucké od papeže obsazeno sice, ale nikoliv opatřeno. Kanovníci někteří spravovali statky biskupské a čisté důchody museli Janovi Borgiovi, kardinálu a arcibiskupu Montrealskému, do Říma posílati. Ten byv od papeže Aleksandra VI., svého strýce, biskupstvím Olomouckým obdařen, důchodův těch velmi ochotně užíval, avšak o moravskou církev v nejmenším se nestarav nikdy na Moravu ani nepřišel. A již na sedmý rok trvalo v katolické církvi na Moravě takorčka pravé bezvládí, světské a ještě více řeholní duchovenstvo spouštělo se přísné kázně a samo církev kazilo. Tu kapitola Olomoucká vidouc hynouti řád a kázeň v duchovenstvě a nemajíc moci to staviti, kdežto se čeští bratři a jiní sektáři vedle kališníkův na Moravě vždy víc a více rozšiřovali a množili, vypravila do Říma úda svého, bezpochyby nejmladšího, Stanislava Thurzu, Slováka a uherského šlechtice, k papeži Aleksandrovi VI., aby máje ohled na nebezpečí, které katolické církvi na Moravě hrozí, tomu mezivládí v biskupství Olomouckém konec učinil a jiným biskupem je opatřil. Thurzo dojel ku konci roku 1496 do Říma, tam s kardinálem Janem Borgiou vyjednával a šťastně ho k tomu přivedl, že se Olomouckého biskupství za roční důchod pěti set dukátův z tamější biskupské komory odřekl. Bezpochyby se Thurzo papeži tak zalíbil, že ho bullou dne 30. ledna 1497 vydanou, ač co 26letý neměl k tomu ještě právních let, biskupem Olomouckým jmenoval. Byltě Stanislav Thurzo doktorem dekretův a již také kanovníkem Krakovským a Olomouckým; jeho otec, Jan Thurzo, byl se obohatil v zlatých horách uherských a osedl později v Krakově. Kromě Stanislava měl ještě tři syny, Jana, potomního biskupa Vratislavského, Jiřího, hraběte Křemnického a nejvyššího správce král. uherské komory, a Aleksandra, král. náměstníka uherského. Biskup Stanislav toho jména I. biskupoval 44 let,

ale vždy rostoucímu šíření se bratří, potom novokřtěncův nemohl přítrž učiniti. Jeho sídla v Olomouci a v Kroměží obohacena jsou za něho skvělými vědeckými a uměleckými sbírkami, sám pak byl v nejlepším přátelském spojení s mnohými výtečníky a učenici jak na Moravě tak v cizině.

Toho času počala se veliké části moravské šlechty pýcha chytati. Již po smrti krále Albrechta počali stavové moravští vždy něco zvláštního si osobovati při volbách králův před tím nebývalých, o čemž jsme na svém místě vypravovali; nyní dokonce byli by se raději i od České koruny odtrhli, aby stavové království Českého žádných před nimi předností neměli. Platí to hlavně o pánech a o městech německých, ostatní národ lnul k Čechům jako vždycky co k jednorodým bratrům svým. Pokud výtečný pan Ctibor Tovačovský z Cimburka od r. 1479 do r. 1494, a po něm pan Vratislav z Pernšteina, mladší bratr výtečného pana Viléma, krátký čas od r. 1494 do 1496 (umřel toho roku 15. ledna) byli zemskými hejtmany markhrabství Moravského, bylo smýšlení moravských stavů k českým vždy přátelské. Však když po panu Vratislavovi z Pernšteina od krále na hejtmanství zemské pan Jan z Lomnice a Meziříčí povolán byl, tu se to velice změnilo.

Když král Vladislav v měsíci únoru 1497 jedal do Prahy v Brně se zastavil, přistoupili před něj páni, prelati, rytíři a města markhrabství Moravského, ukazujíce mu pamět od starodávna prý sepsanou (však přece podvrženou) o tom, jakým způsobem a obyčejem Moravané prý své zemské pány (hejtmany) přijímali. V celém tom spise vyhýbáno se pečlivě nejen otázce, kdo by jim takového pána měl dávat, ale i každé zmínce o koruně i o králi Českém vůbec. Žádali tudíž krále, aby jim tu pamět potvrdil, čehož také dosáhli, obdrževše na to od krále diplom v Brně dne 21. února 1497 daný. Ten byl ovšem sepsán v takové formě, že by se mohlo pochybovati, zdali vyšel od Vladislava co krále Českého anebo co krále Uherského. Vyšel však z kanceláře české, nesa podpis kancléře Jana ze Šellenberka.

Když pak teprv Moravané uslyšeli, na čem se stavové čeští na sněmě v přítomnosti krále Vladislava v Praze usnesli, kterak mají páni moravští při veřejných slavnostech v Praze mezi české pány býti vřadění, vzalo největší rozhořčení vrch mezi šlechtou moravskou. Ovšem v tom čeští páni chybili, a měli aspoň nejvyššího úředníka moravského, zemského hejtmana,

hned podle českého zemského hejtmana, a nikoli teprv na páté neb šesté místo, mezi nejvyšší soudí a kancléře, postaviti. I obrátili se stavové moravští proto ku králi, když již zase v Uhřích byl, několikrát na to si stěžující a prosíce, by ten článek z českého sněmovního usnesení za neplatný byl vyhlášen a z českých desk vymazán. Když pak král Vladislav jaksi k tomu se neměl, zajel r. 1498 sám zemský hejtman moravský, Jan z Lomnice, ku králi do Budína a jménem všech obyvatelův markhrabství Moravského na krále úsilovně naléhal, podotýkaje, že se na tom všickni stavové moravští jednotejně ustanovili, nebude-li to zapísání o místech pánům moravským z českých desk vymazáno, že tomu Moravané ten způsob a tu cestu najdou, že se od koruny České odtrhnou, by pak markhrabství všecko věčně popelem ležeti mělo; neráčí-li toho král brzo opatřiti, že v tom Moravané dlouho seděti nebudou. Nejvíce prý a nejtouže o to města mluví, více nežli páni. Král Vladislav chtěje, aby takové nesnáze a kyselosti raději srovnány a v dobrý konec uvedeny byly, psal svému českému kancléři, Janovi ze Šellenberka, z Budína dne 7. prosince 1498, aby dotčený článek v zůstání sněmovním z roku 1497 raději z českých desk vymazán byl; neboť udá-li se kdy, že by on, Vladislav, aneb budoucí králové Čeští přijedouce do Čech a tam k sobě pány moravské obešlouce, že jim taková místa mezi českými pány dají, jakž chtějí budou, a kteráž oni bez řečí přijmou a držeti musejí. I stalo se dle přání králova a Moravanův, dotčený článek sněmovní byl na nejbližší přístím českém sněmu za neplatný vyhlášen a z desk vymazán. Však od té doby nepřestaly snahy Moravanův, zvláštního postavení v koruně České se domáhati.

Zároveň pak Slezáci dosáhli od krále Vladislava nejenom stvrzení svých starých svobod, ale i rozmnožení jejich v míře takové, že téměř tomu se podobalo, jakoby Slezsko jen prostředkem osoby královské s Českou korunou souviselo. Královský zápis o tom dán dne 28. listopadu 1498 v Budíně, a hlavní obsah byl tento: že se Slezákům dává pojištění, že zemským hejtmanem v Slezsku nemá napotom od krále Českého nikdo jiný jmenován býti, než některý ze slezských knížat; že všechny pře knížat, buďto s králem aneb mezi nimi samými, mají souzeny býti na královském dvoře ve Vratislavi; že Slezáci králi k vojenským službám mimo hranice země Slezské povinni nejsou, leda za žold; že knížata jejich, páni a města dědič-

nou povinnost a přísahu svou králi Českému jen ve Vratislavi skládati mají, vyjmouce toliko knížetství Svídnické a Javorské, která dosud za bezprostřední majetek koruny České byla považována; konečně že král nemá požadovati od nich berně, a nová cla nikde bez jejich svolení zřizována býti nemají.

Ještě větší utužení poroby. Nespokojenost ve městech.

1498 — 1499.

Na sněmu o suchých dnech letničních roku 1498, který se počal dne 6. června, šlo pánům českým stavům nejvíce o to, jak by ještě novými opatřeními upevnili a utužili dědičnou porobu obecního lidu. Již před léty přijato jest pravidlo, že každý, kdo není pánem sám, má míti svého dědičného pána. Toto pravidlo nyní do podrobná rozšířili stavové v ten smysl, že každý podruh a nádenník, též každý přistavný čeledín musí se vykázati od pána svého listem pod pečeti; a jestliže by kdo takového poddaného člověka bez toho listu najal neb do služby přijal, propadl 10 kop grošův českých pokuty tomu, kdož to naň usvědčil. Na vydávání falešných takových listů uložena pokuta ztráty hrdla i statku. Také nařízeno o rybníkářích, o pastýřích, o drobné čeledi a j., aby nikde nebyli bez „dědičných pánův“, a také aby ten zákon všude dobře byl vyhlášen.

Sněm roku 1497 za přítomnosti krále Vladislava držaný, kterýž jedním článkem takovou zlou krev na Moravě byl působil, také svým jednáním proti městům všecka města pobouřil. Měšťané křičeli, že jim pánové jejich staré, dobře nabyté svobody ztenčovali a upírali chtějí, a že raději ani na sněmy choditi a o obecné dobro dále péče a práce vynakládati nebudou. I spisovali sobě spisy jak proti pánům tak i proti samému králi, o kterém pravili, jako by sám byl s posledním sněmem nesouhlasil. Největší zas stížnosti a neslušné nářázky činili na rytíře Rendla, královského prokuratora, o kterém se vědělo, že pánům všecko na ruku dává, kterak by měli se povznesti nad všechny stavy ostatní. Král Vladislav sice z Budína již 22. listopadu 1497 městům trestem hrozil, považuje počínání jejich za rušení obecného a zemského dobrého: avšak proto se jejich trpný odpor, na kterýž se dali, nezměnil, a zejména v Praze spisovaly se cedulky hanlivé a popuzující, metaly se po ulicích, ano i po domech

přibíjely. Za času obecného sněmu po svatém Václavě r. 1498 smluvili se Pražané a ostatní města o některých svých potřebách, a přednesše je pánům a rytířům mluvili konečně, jestliže by se jim to nestalo, že by nechtěli dále k zemskému právu stávati, ani na sněmy jezdit, ani k obecnému dobrému pomáhati. Tuto řeč páni a rytíři velmi těžce nesli a řekli městům, jestliže by je z čeho u krále vinili, že by jim ze všeho právi býti chtěli. Proto páni a rytíři krále úsilně žádali, aby nemeškal do země přijeti a mezi nimi a měšťany srovnání učiniti, neměla-li země upadnouti v nesnáze a nenapravitelné zmatky. Však král Vladislav proto ještě nepřijel.

Že pak tudíž města vždy marně čekala, aby se jim v tom vyhovělo, čehož žádala, ano v tom zřejmě vidělo se, kterak vyšší stavové jim odpírají a neochotně k nim se mají; rostly nepokoje bez přestání, a bouřlivé výstupy, podněcované tajně spisovanými cedulemi, ustavičně se opakovaly. Následkem toho stalo se na obecném sněmu o suchých dnech postních roku 1499 (od 20. února do 1. března) usnešení všech tří stavů (tedy i městského), že se ukládá trest na „lidi zlé a nešlechtné, kteříž, prý, v těchto časích cedule zrádné, nešlechtné a hanlivé na všechny stavy toho království, i také na pány a úředníky zemské, spisující je lepili, kladli a metali pokoutně“, začez každý, kdoby v takovém skutku postižen byl, bez milosti měl jako zrádce čtvrcen býti; „a kdoby pak, najda takovou zrádnou ceduli, hned ji neroztrhal a jí komu jinému ke čtení neb ohledání dal“, měl též bez milosti seděti rok u věži. Z toho lze souditi, jak velice stavové proti sobě rozdrážděni a rozčileni byli. Však si stavové také netajili, že svým postupováním proti stavu městskému do velkého nebezpečí ubíhli, i nevědouce o jiném prostředku k urovnání a upokojení svému, již dávno před tím sněmem velice o královu přítomnost a jeho osobní působení stáli. Král však přijeti stále odpíral, a po mnohém dopisování a poselstvování stal se návrh dosud neslýchaný a nový, totiž takový, že když král nemůže do Čech jíti k stavům, aby stavové sami šli k němu do Uher. Král sliboval, že jim sám vstříc přijde až do Prešpurka.

Aby se všickni pánové a vládky z království Českého osobně na cestu do Prešpurku vydali měli, bylo ovšem nemožné; proto se stal a přijal bezpochyby na též sněmu návrh, aby se tenkrát sněmovalo v Prešpurce ne bezprostředně, ale skrze delegované výbory, skrze poslance od stavů z jejich lůna zvolené, což se v historii české, pokud víme, ponejprv vysky-

tuje. A tu hned stavové, chtějíce takovou delegaci ve skutek uvést, na tom se usnesli, aby se po všech krajích českých zvláštní sjezdy rozepsaly k vybrání těch osob stavu panského, vládyckého a městského, kteréž by ku králi o zemské prý potřeby jeti měly. Kolik poslancův z každého stavu a kraje zvoleno býti mělo, není dostatečně známo, ví se toliko o stavu vládyckém, že ze sebe z každého kraje po šesti osobách do delegace zvolil. Celá delegace měla se sjeti do Prešpurka dne 15. srpna. Že pak někteří krajové svým sjezdem se opozdili, odročeno bylo shromáždění v Prešpurce až do 1. listopadu 1499.

Dříve než k tomu přišlo, byli všickni do delegace zvolení úlové královskými dekrety na Pražský hrad svoláni, kde od 1. do 5. října nahlédli ve všechny nálezy sněmovní, které se měly vybrati a v jednu knihu sepsati. Tato kniha měla pak býti ústavou království Českého čili, jak se tehdaž říkalo, měla obsahovati celé zřízení zemské. V těch samých dnech na začátku října odhýval se také v Praze valný sněm, a hned v prvním usnesení hleděli stavové zaméziti a umořiti zlé klevety, pro které prý mnohá kyselení a nelibosti mezi lidmi povstaly, prosíce krále, aby klevetným a sečným řečem od jedné na druhé neráčil věřiti, nýbrž aby vše dával dříve bedlivě vyšetřiti, nežli by se k nemilosti a hněvu proti jednomu nebo druhým popuditi dal. Dříve přijímal král Vladislav tajná udávání, kteréž se jeho osoby týkaly, nyní však u něho udávání se dala od jednoho stavu proti druhému. Také si pánové a vládky vzpomněli na dobrovolnou daň z piva králi r. 1497 svolenou, a nyní na Staroměstské radnici ustanovení jsou dva pánové, Jiří Křinecký z Ronova a Litvín z Klinšteina, též dva rytíři, Albrecht z Leskovce, podkomoří, a Jan mladší Špetle z Prudic a na Žlebicích, kteří tu pivovárnu berní od pánův a vládků každoročně pro krále vybírali měli.

Česká delegace u krále v Prešpurce.

1499 listopad.

Pan Petr z Rosenberka, od r. 1497 nejvyšší hejtman čili vladař zemský, brzy znechutil si ten vysoký úřad, a to hlavně proto, že nenalézal u mnohých pánův a nejvyšších úředníkův zemských toho poslušnosti, jakého dožadovati se za svou povinnost pokládal. Ono se jim ovšem nechtělo poslouchati toho pána, který mezi nimi věkem byl nejmladší, neboť

panu Rosenberkovi skutečně r. 1499 teprv bylo 37 let, a nebyl od krále dostatečnou mocí opatřen; ač byl po smrti pana Jana Zajíce z Hasenburka nyní a i napotom ještě skutečně hlavou strany šlechtické, takoruka duše její v jejích snahách o výstřední postavení v národě. Již po roce psal králi dva listy krátce po sobě oznamuje mu, že své hejtmanství skládá; panu kancléři, Janovi ze Šellenberka, pak se v soukromém listu vyjádřil, že „nechce malomocným hejtmanem býti, ani lehkosti a posměchu se dohejtmanovati“. Krále to náramně dojívalo, i odepsal mu proto také dvakrát, i šlo tu také o nějaké peníze, jež mu král Vladislav vyplatiti nemohl. Konečně zdá se, že Jan ze Šellenberka ho pohnul, aby svůj vysoký úřad až do sněmu Prešpurského podržel.

Ku konci měsíce října 1492 vydala se konečně delegace stavův českých na cestu do Uher, kdež ji král Vladislav v Prešpurce očekával. Bylo bezpochyby do 150 osob do té delegace zvoleno, a ti pod předsednictvím královým sněmovali pak od 1. do 14. listopadu. Jedno z prvních bylo, že pan Petr z Rosenberka tu v Prešpurce skutečně nejvyšší hejtmanství české složil.

Král Vladislav myslil prý, žeby jeho nejmladší bratr, králevic Sigmund Polský, potomní král Polský, vladařství království Českého na se vzíti mohl, i aby spolu jmenován byl markhrabětem Moravským; však nepřišlo k tomu; ta otázka byla k budoucímu valnému sněmu českému odročena, a v nejbližší budoucnosti měli nejvyšší purkrabí, Jan Jenec z Janovic, a podkomoří, Albrecht z Leskovce, ten úřad zastávati. Čeští šlechtíci stavové chtěli v Prešpurce dílo své dovršiti a zřízení zemské, jakž o něm ode drahé let ve svém smyslu pracovali, již na jisto postaviti; avšak různé rozbroje mezi stavy byly tu tak veliké a vážné, že jich král v Prešpurce urovnati nemohl, a konečně rozeznání všeho do svého příjezdu do Čech odložil; slíbil pak, že na druhý rok zajisté přijede. Největší spor byl o třetím hlase, to jest o městském hlase ve věcech sněmovních. Král sám osobním přičiněním svým, jak se zdá, zmařil usilování šlechty o úplné vyčištění stavu městského ze sněmu. Tato otázka zůstala tedy v Prešpurce ještě nerozřešena, kdežto jiné dosti vážné otázky přece v Prešpurce svého rozhodnutí došly. Bylo v celku 80 článků sepsáno, ježto známy jsou pod jménem zůstání Prešpurského, a byly pak v Praze 20. prosince 1499 do zemských desk vloženy.

Vydání zřízení zemského krále Vladislava.

1500 březen — červenec.

Když se byla delegace stavů českých v listopadu 1499 zase do vlasti navrátila, přikročilo se k závěrečnému dílu, k sepisování všech dosavad platných zákonů do desk vložených, usnešení a nálezův sněmu a zemského soudu s přidáním všech v posledním čase učiněných nálezův. Kdo k tomu cíli již od delšího času zemské desky a jiné paměti prohlíželi a co do zemského zřízení náležej vybírali, byli ti to: z pánův Jindřich ze Hradce, Půta Švihovský z Riesenberka, Jiří Berka z Dubé, Petr ze Sternberka a z Leštna, Zdeněk Kostka z Postupic a na Novém hradě, Zdeněk Lev z Rožmitála, tehdejší purkhrabí Karlšteinský (syn někdy Lva z Rožmitála, bratra někdy královny Johanny); — z vládků: Albrecht Rendl z Úšavy, král. prokurátor, Václav Solský ze Sulevic, Otík Kamýcký z Tropčic, Jan Dubecký z Dubče, Václav Záruba z Hustiřan, Heřman z Vojslavic, druhý purkhrabí Karlšteinský, Jiří Rynart od Dubu, Vilém Černín z Chudenic, Oldřich Sataněk z Drahovic, Sigmunt z Liběchova a Bohuněk z Křívova.

Všichni ti pánové byli se svou úlohou do určeného času hotovi, a nyní se mělo celé sepsání takto sestaveného zákonníka na valném sněmě schváliti a přijmouti. Podle zůstání Prešpurského byl ten sněm k suchým dnům postním roku 1500, které připadaly na 11. a následující dni března, rozepsán. Král Vladislav, ač slíbil, k tomu sněmu nepřišel; však to nic nevadilo, pánové a šlechta sami si radu dali. Napřed bylo čteno a váženo vše, co v Prešpurce uzavřeno bylo, k tomu bylo i dále všelicos přičiněno, co se pánům a vládkám ještě potřebným býti vidělo. Celý rukopis zvaného Vladislavovského zřízení zemského obsahoval 554 článkův čili paragrafův, i zdá se, že na tom sněmu byl celý přečten, co do obsahu i formy od stavův schválen a přijat, a také hned do tisku dán, aby ho bohatý i chudý mlti, a s právy a řády království Českého seznámiti se mohl.

Redakci toho zákonníka a jeho tiskem vydání svěřili stavové dvěma pánům, Petrovi ze Sternberka a na Leštně, Zdeňkovi ze Sternberka a na Zbýroze, a rytíři Albrechtovi Rendlovi z Úšavy. Tento první úplný a první tištěný zákonník království Českého dotištěn byl dne 18. července r. 1500.

Sepsán byl jenom v jazyce českém. Teprv r. 1527 jakýsi doktor Racek Doubravský s pozdějšími přídávky a opravami také do latiny jej přeložil.

Tímto Vladislavovým zřízením slavila šlechta česká své vítězství, dobytí sobě vrchu práva a stavši se stavem v zemi výhradně panujícím. Obecný lid byl v porobu ponížen, stav městský byl ve svých starých politických právech na tak úzký obor obmezen, že při tom téměř ani trvati nemohl; jeho hlas na sněmích, tak zvaný třetí hlas, měl jenom tam slyšán býti, když se o městských věcech zvlášť jednalo, však do zemských věcí a do záležitostí veškerého národu vůbec neměl se více vkládati. Naproti tomu stav panský a rytířský mohl si odtud sám zákony dělati, měniti anebo rušiti dle vůle a libosti své, jen když král k tomu dal své stvrzení. Tím octla se veškerá zákonodárná moc v rukou šlechty, a dle okolností také soudní a vykonávací. To byl přirozený následek vyšší vzdělanosti a osvěty, politického věhlasu, činnosti, podnikavosti a ráznosti, kterýmižto vlastnostmi drahý počet tehdejších českých pánův vynikal. Česká vláda byla nyní oligarchická, to jest šlechtovládou, která ovšem ve své výstřednosti jest tak škodlivá, jako ochlokracie čili lidovláda, jaká se tvořila v Čechách během války husitské. Před sedmdesáti léty hýbala veškerou vlastní demokracie, to jest města a lid obecný; nyní se to v pravý opak změnilo, a aristokracie první místo drží.

Slaboduchý a nedomýšlivý král Vladislav dal se tomu šlechtickému proudu cele unést, ani mu nenapadlo, aby to zastavoval, ano ještě sám proti městům se postavil, když tato vidouc v novém zřízení zemském svou politickou záhubu, později k odporu se zdvihla. Teprv později se zpamatoval, poznáv konečně, žeby se také českým pánům měl státi pouhým figurantem, jakým již téměř byl pánům uherským.

V městech ozývala se nyní ovšem veliká nespokojenost a rozmrzelost pro toto nové zemské zřízení, a nikdo neutržil po drahé let větších pomluv po městech, nežli rytíř Albrecht Rendl z Úšavy, proto že on byl hlavním spisovatelem a redaktorem toho zřízení, kteréž měšťané poputně jmenovali jen „Rendlovými právy.“ On sloužil šlechtě při hájení a provedení nových práv jejích, jak se zdá, jen z přesvědčení bezelstného, ale měšťané ho zvali překrucovatelem práva a brali si i jméno jeho tak zlolajně v ústa, že „rendlovati“ znamenalo jim tolik, jako dokazovati, že lež jest pravdou a pravda lží. Vytýkali mu jen velikou činnost a křivé rozu-

mování, které jim tak příliš protimyslné bylo; on pak ovšem neměl ani sobeckých úmyslův aniž se nešlechtných skutkův dopouštěl. Však po létech si ho i šlechta vzala v podobnou nenávisť, jakž o tom ještě vypravovati budeme.

Rozšíření českých bratří na konci 15. století. 1500.

Od poslední synody bratří českých dne 23. května 1496 v Chlumci nad Cidlinou držané, kde se konečně rozdělení jednoty na dobro rozhodlo, až do konce toho století, zmohla se v krátkém čase šesti let větší stránka jednoty bratrské tak neobyčejně rychlým postupem, jak toho v žádné jiné náboženské společnosti tak nápadně pozorovati nebylo. Jednota zproštěna jsouc překážejícího závaží, jakým byli ve své přísnosti, odloučenosti a obmezenosti nepohnutí starověrci, a otevřevši k sobě přístup lidem možným, učeným, obchodem a průmyslem se zabývajícím, počala pojednou netoliko na všechny strany se šířiti, ale i své vnitřní ustrojení zdokonalovati a upevňovati. Kněžství u bratří vyvinulo se již co zvláštní stav, do jehož výkonův již se laikové nemíchali, a uveden ustálený obřad jak při vysvěcování kněží tak i při službách božích. Nejvyšší správu jednoty vedla užší rada, skládající se potom obyčejně z desíti bratří kněží, kteří byli buď seniory čili staršími po krajích, buď duchovními správci ve větších obcích. Jeden z nich byl prvním starším, který vykonával povinnosti biskupské a vkládáním rukou na hlavu kněží světil. Později byli čtyři starší zvoleni, kteří vykonávali úřad biskupský. Poslední první biskup bratrský, Matiš z Kunvaldu, byl sice neučený a proto i ne dost samostatný, ale vždy zachoval neúhonnost svou a pilně od osady k osadě putoval, vykonáváje svou povinnou prohlídku. Na začátku roku 1500 putoval do Přerova na Moravě, kam byl synodu svolal; avšak na cestě onemocněv těžce v Lipníku zemřel a byl tam i pochován. Umíraje poručil sebe i jednotu do ochrany boží.

V roce po něm o velikonoci 1501 umřel v Rychnově starý bratr Michal z Žamberka, jeden ze spoluzakladatelův jednoty.

Roku 1500 bylo již tolik bratrských osad v Čechách a na Moravě, že v Čechách tři, na Moravě dvě velké skupiny tvořily.

První skupina v Čechách a takéž rodiště jednoty bratrské byla Rychnovsko-Kunvaldská, kterou však podle hlavních osad lépe Mla-

doboleslavsko-Litomýšlskou jmenovati můžeme. Zde bylo hlavní sídlo jednoty s počátku v Kunvaldě, potom v Rychnově, potom v Brandýse nad Orlicí, konečně v Mladé Boleslavi, kde hlavně působením seniora čili staršího jednoty, Lukáše z Prahy, již zůstala. Tato skupina zahrnovala celé severovýchodní Čechy, sahala od Landškrona na východních hranicích přes Mladou Boleslav až k Brandýsu nad Labem, od Vilémova a Kutné Hory na polední straně až k Turnovu a blízko k Broumovu na půlnoc. V tom celém pokraji nebylo patrnějšího města, kde by se již větší menší bratrské osady nebyly utvořily. Tu byli bratři v Litomyšli, Skutči, Richenburce, Landškroně, Brandýse nad Orlicí, Vysokém Mýtě, Chrudimi, v Chocni. Jejich střediskem byla zde Litomyšl, a počítalo se tu asi 50 osad. Páni Kostkové z Postupic byli zde jejich přední příznivci a ochráncové. V nynějším Hradecku bylo asi 100 bratrských osad, nejpatrnější v Žamberce, Kunvaldě, Rychnově, Potštejně, Kostelci nad Orlicí, v Hradci samém, v Novém Městě nad Medhují, Krčíně, Jaroměři. Pánové z Pernšteina byli jejich hlavní příznivci. V nynějším Jičínském a Boleslavském kraji byla Mladá Boleslav, hlavní osada, Nymburk, Turnov, Bělá a nejbliž ku Praze Brandýs nad Labem. Paní Johanna z Krajku byla tu hlavní ochránkyní bratří.

Druhá skupina v Čechách byla Štětkeňská v jihozápadních končinách země hlavně v bývalém Pracheňsku a Plzeňsku. Přední osady bratrské byly v Štěkni, Vodňanech, Volyni, v Klatovech, okolo Lnářův, Domažlic, Boru a Janovic. I v Strakonických byly některé rodiny. Roztroušenější byly osady Vilémovská, Benešovská, Otická, Tábořská a okolo Hluboké, které tvořily jako spojitko s první hlavní skupinou na severovýchodu.

Třetí skupina byla Žatecko-Lenešická, kde byly patrnější osady v Lenešicích, v Lounech, Bílíně, Mostě a v Teplici. Bratři v těchto stranách podléhali později největšímu pronásledování, nemohli pak ani kališníkům ani Luteránům odolati, ačkoliv se jednotlivé osady přece až do 17. století zachovaly.

Na Moravě byla první skupina Přerovsko-Prostějovská. V Přerově vždy hlavní sídlo bývalo; bratrské osady táhly se od českých hranic na přech přes celou Moravu až k uherským hranicím. Nejčetnější byly na Hané a okolo

ni. Známé byly před jinými osady Přerovská, Prostějovská, Vyškovská, Ivanovická, Tovačovská, Chropínská, Kojetínská, Kroměžická, potom ve Strážnici, Uher-ském Brodě a Valaském Meziříčí; dále k půlnoci v Hranici, Novém Jičíně a Fulneku. Do posledního města přijali pánové z Žerotína v letech 1493—1495 ony bratři, kteří se byli z Moldavy opět do vlasti navrátili.

Druhá skupina obcí bratrských utvořila se na Moravě na západní straně mezi Brnem a českou hranicí, totiž Ivančická. Tu byly Ivančice hlavním sídlem, a patrnější osady v Kounicích, Moravském Krumlově, v Bitišce, Třebíči a Dačicích.

Počet všech úřadů jednoty ku konci 15. století nedá se již ovšem určitě udati; bylo jich asi 100.000 v Čechách a 50.000 na Moravě. K takovému zrůstu dospěl tedy ve 43 letech původně malý hlouček lidí neučených a prostých ale myšlenkou praktického náboženství nadšených, jež bratr Řehoř v lesích Kunvaldských okolo sebe byl shromáždil; však již měla jednota své pevné ústrojí, své učence, mocné ochránce, a stala se vždy důležitějším činitelem ve veřejném životě.

Odpor měst proti novému zřízení zemskému.

1500 říjen — 1501 duben.

Začátkem 16. století doveden byl národ Český tam, kam ho od nepamětných věků lákal duch křesťanských národův západních, neslovanských; Čechové se totiž úplně již také stali duchem a smýšlením národem západním. A jako na západě panovaly ostré rozdíly stavů a práv jejich, v čem záležela podstata práva římského a německého, tak nyní u nás jako na překot tím horlivěji nastupovalo se na tuto proměnu. Hlavní a základní proměna, uvedení veliké spousty lidu selského v dědičnou služebnost a porobu, již se byla podařila. Národ Český záležel již aneb přece záležeti měl ze samých pánův na jedné, z poddaných a parobův na druhé straně. Jedinou závadu činil v tom ještě stav městský, kterýž ovšem také na základě cizího práva římského a německého vzrostl, ale během posledního století již úplně znárodněl. Ve Vladislavově zemském zřízení právě vydaném vyložili pánové a rytíři do podrobnosti, kterak rouzuměli právu a spravedlnosti v zemi České, i hleděli podle toho práva stavu městského pokud možná utajiti, obmeziti aneb i dokonce zrušiti. Podle jejich

smyslu byli jen pánové a šlechta lidé svobodní, ostatní třídy obyvatelstva, pravili, že sou k služebnosti určeny, a že nepožívají práva přirozeného, ale jen z milosti jim uděleného. Následovně že prý i obyvatelé měst královských jsou tak dobře poddaní a parobci krále samého, jako obyvatelé v městech a městečkách od pánův a rytířův nadaných jsou poddaní a parobci pánův a rytířův. Každý pán a šlechtic, usnášeje se na sněmích o zákonech, kterým celý národ obvykati musí, považoval se za úda nejvyšší panovníčí moci, a král byl v jejich očích ne tak jich pánem jako raději náčelníkem jejich, první mezi sobě rovnými, který mohl i měl také s poddanými svými ve městech nejnakládati, nežli oni ve svých městech činívali. Mají-li prý města královská privilegia od starých králův Českých, nejsou jim již platná, pokud jsou na ujmu svobody šlechty.

Kdyby se to bylo všecko tak provedlo, jak si vyšší dva stavové usmyslili, bylo by se celé království České muselo rozdrobiti v samá většší menší panství a rytířské statky, a král Český stal by se pánům a rytířům tím, čím byl Německý císař naproti říšským knížatům.

Jak mile nové zřízení zemské tiskem vyšlo a u všeobecnou známost vešlo, byla města královská, co jich tehdaž bylo, hned vzhůru, a porozuměvše se mezi sebou, bez ohledu na náboženství a národnost v politickou jednotu vešla. Jména jejich kladou se v následujícím pořádku: Staré i Nové město Pražské, Kutná Hora, Hradec Králové, Žatec, Plzeň, Litoměřice, Kouřim, Budějovice, Louny, Klatovy, Chrudim, Tábor, Čáslav, Nymburk, Stříbro, Domažlice, Sušice, Vysoké Mýto, Most, Kadaně, Ústí nad Labem, Jaroměř, Králové Dvůr, Písek, Vodňany, Český Brod, Nový Kolín, Mělník, Slaně, Beroun, Polička; všech bylo 32. Vynechána jsou některá města královská, v kterých na ten čas pánové vládli, jako Mladá Boleslav náležející paní Johanně z Krajku, Německý Brod rytířův Trčkův, Locket pánův Šlikův a jiná. Tyto nahoře jmenované městské obce učinily mezi sebou zápis, že sobě proti jakému koli útisku vespolek pomáhati budou, ohražující se zároveň co nejslavněji, že proti králi, pánu svému milostivému, všecku věrnost a oddanost zachovati chtějí.

První sněm obecný po vydání nového zřízení zemského svolán byl k 30. září 1500, a tu když ponejprv tištěná kniha nového zřízení veřejně čtena byla, zdvihla města jednohlasný odpor proti ní, že jí za zemské zřízení neuznávají a

nepřijímají aniž jí se spravovati budou; také že napotom měšťané nebudou stáovati k pňhonům soudu zemského, kromě pokud se takové pňhony týkati budou dědin jejich svobodných a lidí zběhlých, jakož města k tomu již dříve byla svolila. Stavové panský a rytířský uražení jsouce od měst žádali na králi, aby jim to prý svým spravedlivým soudem na svých poddaných a poplatnících, totiž na městech, napraviti ráčil. Král na to poslal všem městům psaní velmi nemilostivé, a trestem jim hrozil, načež města ze společného usnešení v Praze jemu dne 12. ledna 1501 velmi obšírnou odpověď napsala, vyličující všechno zlé, které na ně skrze pány a rytíře uvaleno býti chce, hlavně aby od vyšších stavů ušetření byli měšťané poháněním před zemským neb komorním soud pro věci, které jediné pod právo městské příslušejí.

Mezi tím byli stavové panský a rytířský činní prohlášením a registrováním všech zápisův a privilegií zemských na Karlštejně schovaných. Zvolili k tomu cíli hned na posledním sněmu zvláštní kommissi z nejznamenitějších a nejučenějších úřadů svých; dali s přivolením královým již 9. prosince 1500 všechny dotýčné listiny z Karlšteina do Prahy převeztí, učený rytíř Matouš z Chlumčan všechny je zregistroval a několik písařův z většího dílu je také přepsalo. Nemínili se stavové tímto v odporu svém proti městské jednotě tvrditi, nýbrž hlavně jim šlo o hojná panství a zámky v říši Německé, ježto k České koruně manstvím náležely, aby práva koruny na ně promlčena nebyla; pánové pak doufali vymoci sobě u krále, aby jim tato panství, ba celá knížetství za hranicemi lénem propůjčena byla.

Král Vladislav se domníval, že spor mezi šlechtou a městy dá se urovnati několika opravami na nejbližší příštím sněmu, a proto městům dne 29. ledna 1501 a bezpochyby zároveň i druhým stavům psal, aby na sněmu položeném k pátku na suché dni nejprv příští, t. j. 5. března na hradě Pražském všechny záležitosti mezi sebou odklidili a urovnání způsobili. Avšak ani ten sněm, ani následující, 20. dubna, valně se nesešly, a veliká rozepře s městy nedala se ani na pozdějších sněmích nížádným způsobem urovnati. Takový byl začátek politování hodného sporu mezi městy

a šlechtou, který neza dlouho ku krvavým výstupům, ke žhářství, plenům a vraždám podnět dával a teprv po 17 letech urovnán býti mohl.

Dne 13. srpna 1501 počaly po vši zemi České i také v sousedních dosti dalekých zemích veliké deště, které v Čechách po pět dní trvaly, mnoho škod na polích a zahradách a velikou povodeň způsobily. V Praze na Starém městě sahala voda až k sv. Jiljí, k sv. Mikuláši ba až k Dlouhé třídě.

Následkem toho byl veliký hlad a drahota po vši na potkání chleba

zemi, tak že jedni druhým z rukou vydírali.

Knížata Minsterberští v úpadku. Jednota měst královských. Knížetství Opavské.

1500 — 1502.

Synové krále Jiřího, knížata Minsterberští, nesplnili naděje, jež sám otec v nich kladl, zejména Viktorin, nejstarší. Kníže Jindřich

Viktorin Kornel ze Všehrd, nejznamenitější právník svého věku, umřel r. 1520. (Str. 804.) (42)

umřel 24. června 1498. Byl od krále Matiaše Uherského téměř na mizinu přiveden, prodal již r. 1495 panství Potštejn a Litice panu Vilémovi z Pernšteina, a Náchod r. 1497 Janovi Špetlovi z Prudic. Jeho synové byli Albrecht, Jiří a Karel, museli však i oni pro velké dluhy po otci zděděné již r. 1501 Kladsko koupit samému králi nabízet, až jeho r. 1502 dosáhl rakouský pán Jindřich ze Štetenberka ze starého rodu Prušenkův, kterýž se od té doby psal hrabětem z Hardeku a Machlandu. Tím způsobem pozbyl rod Poděbradský posledního panství v Čechách. Čeští kališníci pravili o potomcích svého někdy největšího krále, že to na ně pomsta boží za to, že se zpronevěřili kalichu.

Ještě neslavnější konec vzal krále Jiřího syn nejstarší Viktorin. Byl též od krále Matiaše Uherského o své knížetství Opavské připraven, žil a umřel potom dne 30. srpna 1500 na hradě Těšínském u svého zetě Kazimíra, knížete Těšínského. Jeho syn, kníže Bartoloměj, sloužil potom při vládě v Čechách králi Vladislavovi, jako jeho bratranec, kníže Karel, králi Ludvíkovi.

Roku 1501 umřel králův bratr, Jan Albrecht, král Polský. Jej následoval na trůnu mladší králův bratr, Aleksandr, dosud veliký kníže Litevský, kterým rozlehlé země litevské opět s korunou polskou spojeny byly. Nejmladší králův bratr, Sigmunt obdržel před tím již r. 1499 se svolením stavů českých knížetství Hlohovské ve Slezsku, a nyní přidal mu král Vladislav zápisem r. 1501 dne 8. prosince daným také knížetství Opavské, jehož byl od Jana Korvína dosáhl. Jan Korvín byl nyní banem Charvatským a Slavonským, ale psal se knížetem Opavským až do smrti své, která nastoupila r. 1504. Toto zadání knížetství Opavského co části koruny České učinil Vladislav bez svolení stavů českých, jen co král Uherský, čímž zřejmě se prohřešil na koruně České.

Papež Aleksandr VI. volal roku 1501 opět celé křesťanstvo do války proti Turkům, a král Vladislav na takovou válku pomýšlev hledal prostředkův k ní. Proto obrátil se do všech zemí koruny České, rozpisoval sněmy a sám do Olomouce i do Čech přijeti přislíbil, aby se mu hojně pomoci na penězích a na lidech dostalo, ale nepřijížděl dlouho.

Právní rozepře mezi městy a šlechtou. 1502.

Čím déle král Vladislav meškal se svým příjezdem do Čech, tím většího rozsahu nabývala veliká rozepře mezi městy a vyššími stavy. Každá strana se k rozhodnému vedení pře horlivě připravovala, tu i tam zabrali se do zpytování staročeského práva a hledali důkazův k provedení věci své. Šlechta, majíc zemské desky a Karlšteinský archiv v moci své, požívala v tom veliké výhody. Ale všechno to usilování nebylo s to, aby tu na jedné neb tam na druhé straně vnikli do jádra sporných otázek; všechno čeho se dodělali, bylo povrchní a nedokonalé, ovšem více na městské nežli na druhé straně. Tu na jednou roznese se pověst, že nejdůkladnější té doby znatel práva českého, který po čtyry léta českými deskami vládl a jemuž se nikdo nerovnal známostí jejich, mistr Viktorin Kornelius ze Všehrd, jal se psát ve prospěch měst proti některým zásadám zřízení zemského z roku 1500. Tu povstalo obávání a veliký nepokoj mezi předními šlechtici českými, kteří již r. 1497 byli toho dovedli, že mistr Viktorin s úřadu místopisárství svržen byl. Jeho posavadní podporovatel, pan Zdeněk Kostka z Postupic, pán na Novém Hradě v Chrudimsku, musel ho důtklivě a snažně napomínati, aby toho nechal, a litovati jest, že od svého úmyslu skutečně upustil.

Města sformovala své žaloby, a byly to v podstatě vždy ty samy, které již r. 1484 pronášeny byly, a stavové šlechticů proti nim své odpory kladli. Nelze jest tuto, všechny žaloby měst vylíčiti; jen o předních se tuto zmíníme. První a hlavní žaloba byla, že páni a rytíři usilovali stav městský pozbaviti svobody hlasu třetího na sněmích. V druhém článku vedla města žalobu, že páni a rytíři v jejich městské živnosti vkročují, dělajíce na svých statcích slady a vaříce piva, nejen ku své potřebě ale i na prodej, nemajíce na to nižádné výsady; že brání voziti piva z měst na své statky, ale že i poddaným svým nedávají do měst voziti obilí, raději cizozemcům po obcích je kupovati dovolujíce. Města že mají své právo mlové, mocí kterého nikdo na mluví okolo nich na venku městských řemesel, živností a obchodův provozovati nemá.

Za třetí žalovala města, že jim pánové a rytíři brání, vkládati sobě do desk zemských pozemské statky svobodné, kteréž se kupovali buď k obci buď od osob městských soukromých, třeba se to i s královským povo-

lením dále. Jen Pražanům a Horníkům že se toho nebrání.

Za čtvrté vinili Pražané a jiná města stav panský a rytířský, že je ze všelikých lehkých věcí někdy k zemskému a někdy ku komornímu soudu pohánějí, proti jejich právům a svobodám, kdežto města před těmi soudy o žádnou jinou věc souzena býti mají, než co se týče svobodných dědin, čeledí a zběhlých lidí. Za všechno ostatní že měšťané povinni jsou státi jen před svými purkmistry a konšely.

Znamenati sluší, že již drahně času menší šlechta česká ve zbuřnosti valně pokročivši nejenom s lidem selským špatně nakládá sobě zvykala, ale zvláště měšťanům obtíže a všeliké příkoří činila. Jeden starý letopisec z té příčiny takto na šlechtu žaluje, říká: „Takž se ufasovali divně proti městům, divnými novými právy Rendlovými, že kdyžby zemanin nějaký dal měšťaninu políček, neříkej jemu nic, než požen ho na hrad (Pražský) k soudu (zemskému); jakož se to přihodilo hospodáři „u Tváře“ podle věže k židům jdouc. (Dům „u Tváře“ stával na Staroměstském náměstí v půlnočním pořadí druhý od rohu k Mikulášské uličce. Nárožní dům stával již naproti Krenovskému domu. Nyní na místě toho nárožního a toho domu „u Tváře“ stojí veliký dům pod číslem 935.) Byl u něho v podruží nějaký zemanin řečený Kordule (bezpochyby ze Sloupna, známá rodina), velmi potřebný. Tot žena jeho svadila se s hospodářem, a on jí z hněvu nalál, a Kordule byl tomu velmi rád, nebo chudoba utrhlá jemu měsíc. I pohnal ho proto do soudu zemského: nález učinili páni soudci zemští, aby hospodář dal Kordulovi 10 kop grošův českých, a k tomu o škody aby se s ním smluvil. A mnoho se toho i jiným městům přiházelo, že zemanek přijde do města dal měšťaninu jako z žertu políček. Jestliže jemu dal zase, a nebyl-li by tu kdo, dívaje se jím, aby z měšťanův byl nebo podruh, již zemanek byl toho vděčen, že naň svědomí (svědectví) nemá, i pohnal měšťanina z pychu. Tu jezdic na hrad Pražský, utrácej, meškej své dobré doma, v nebezpečení na cestě, nežli ta pře konec vezme, v roce neb více, plat řečníku (advokatovi), a nemáš-li naň svědomí (svědka) a neprovedeš-li, dej, co páni nálezem vytknou. Čistý takový nález, trp a zaplat pohlavek, a potom té požene ještě ze škod, umluv se s ním atd.“

V dalších člancích žalovala města, že pánové a šlechta na svých statcích nové krčmy vysazují, v nichž jsou zlodějské peleše, a městům majícím právo popravky že se brání sahati buď na krčmáře neb zločince; dále že množství nových městeček a trhův zakládají ku škodě měst královských, jakož vůbec během 16. století největší část našich městeček povstala, z nichž jen některá k větší znamenitosti došla; — a tak celkem ve třinácti člancích města své tužby a stížnosti pronesla. Se strany pánův a šlechty na některé články ani neodpovídáno, proti jiným zas kladen odpor nejvíce v ten smysl, že pánové a šlechta, jakožto stav nejvyšší v zemi, na svých statcích mohou dělati co chtějí, a že městům, jakožto poddaným králi, nemohou slou-

žiti staré privilegie a tudíž k platnosti jim býti, když by se jimi chtěla obmezovati svoboda stavu panského a rytířského.

Za to sepsali pánové a rytíři jiných šestnáct stížností proti městům, které vesměs ne tak politického jako policejního obsahu byly. A tak obě strany urputně na svém stály, a nebylo jiné cesty k odstranění různic, nežli aby nejvyšší hlava vlády, totiž sám král, věc tu mocným výrokem rozřešila.

Druhá návštěva krále Vladislava v Praze.

1502 leden — březen.

Král Vladislav zatím v Uhřích měl mnoho co činiti s přípravami k válce s Turky, a vedle toho měl starosti o svou svatbu posavad ještě tajně. Potřeboval peněz na válku, a proto si vzpomněl na Čechy, kde prý různice byly mezi stavy, škodlivé a nebezpečné, které chtěl dříve přetrhnouti. Dlouho volán a toužebně očekáván objevil se konečně v nejkřutější zimě napřed dne 20. ledna 1502 v Olomouci, kam mu někteří přední pánové z Čech vstříc přijeli. Král tu hned celou radu svou k sobě povolav obecný sněm český na hrad Pražský ke dni 21. února rozepsati dal. Do Prahy přijel potom 29. ledna. Obě strany mezi sebou rozdvojené, šlechta i města, vítali krále slavně jako o závod a hleděli jedni před druhými získati sobě přizeh jeho co budoucího soudce. Královny stavby na hradě Pražském nebyly sice ještě v pořádek uvedeny, blížily se však již k úplnému dokončení, a hlučný dvorský život opět se rozléhal na krátký čas po utichlých dvořích královského paláce. Dne 11. února sjel král s hradu do měst Pražských a vsadil nové konšely, což v nepřítomnosti jeho vždy královský podkomoří vykonával; dne 17. února potvrdil stavu panskému jeho lonského roku na sněmu učiněné usnešení o přednosti starožitných rodův panských před novými; v témž smyslu nařídil později, 23. března, o hrabatech z cizích zemí do Čech se vstěhovávalých a v České koruně statkův nabyvších, že se žádný takový svým hrabstvím nad české pány nemá výšiti, než podle let svých má užívati místa mezi nimi. Dne 21. února 1502 počal obecný sněm na hradě Pražském. Tu napřed po několik dní čtlo se nové zřízení zemské u přítomnosti králově. Byli při tom všickni pánové ze soudu zemského a komorního a po šesti vybraných osobách z každého kraje stavu panského a rytířského. Jenom z měst nebyl nikdo přítomen. Král Vladislav pak celý ten zá-

konník, který všechnu moc a přednost v zemi stavům šlechtickým odevzdával, slavně přijal a potvrdil, čímž vlastně celá pře měst proti oněm stavům již rozhodnuta byla. V nepřítomnosti měst král za ně ke všemu svoloval, jakožto za své poddané k jeho komoře příslušící, tak že se města napotom bez výminky podrobili musila pod všechny jakékoli dekrety stavu panského a rytířského. Nicméně přece se ještě dále o žalobách obou stran jednalo, a král se vynasnažoval smířiti a smluviti je před sebou přátelsky. I nešlo to: města pokládala to za nemožné, proto že by to bylo nejínak, než jako by se prý vlk s ovci smlouvati měl.

Konečně král Vladislav dne 22. března v úterý po květné neděli k soudu zasedl, aby rozřešil při mezi stavovskými stranami. Obě strany zavázaly se, že co jeho milost královská mezi nimi rozsudkem vypoví a za spravedlivé nalezne, to všickni mají a chtějí přijmouti, obližiti, držeti i zachovávat neporušitelně. Král pak úřad rozsudního na se vzal říka: „Zavázání jsme vysoce, zůstaviti každého při právech a svobodách; v tom nevezmeme jedněm, ani dáme druhým.“ Králův rozsudek byl však osudný. Napřed čteno jest královo rozhodnutí o žalobách měst. O prvním článku, týkajícím se hlasu měst na sněmích, rozhodnuto, že při volení krále, při vyzdvížení vojen ven ze země pro potřeby krále a země a při svolování berní mají města ovšem hlasu svého na sněmích svobodně užívati, ostatně nic. Ostatní články pak městských žalob vesměs rozhodnuty jsou ve prospěch stavu panského a rytířského. Potom následoval rozsudek stran stížností panských a šlechtických, a tu ve všem opět vyhověno jest právě jmenovaným stavům, tak že městům odňata byla i všechna moc popravčí nad lidmi urozenými, a zůstřena jest krutost zákona o porobě obecného lidu.

Čtení rozsudku trvalo dost dlouho, na tvářích pánův a šlechty viděti bylo veselost a zářící zraky jistého vítězství, na tvářích poslův městských žalost a hněv. Šlechta vysokými hlasy chválila a děkovala králi za spravedlivost, ale města odsouzená i zarmoucená pravila prý: „Králi milý! dejtež nám naše majestáty, kteréž jsme vám ukázali na naše svobody, ať půjdeme domů“, a s tím se rozejeli. Král porozuměv, že by zlé bylo, řekl Pražanům: „Nedáváme toho rozsudku žádné straně, než při sobě jej zůstavujeme.“ Král tedy vzal svůj rozsudek nazpět a listina toho rozsudku zůstala bez královského potvrzení i bez datum nebyvši nikomu a nikdy vydána, ačkoliv pánové a rytířstvo všemožně o

to usilovali, aby řádně stvrzena a vydána byla. Někteří poslové měst, jako mezi jinými také Kutnohorští, hned uslyševše takový králův rozsudek, zdvihli se a domů se rozejeli. Král Vladislav poznával v tom velikou urážku a lehkost jemu učiněnou, a hned v den po soudu dal dotyčným městům psáti důtklivá psaní, žádaje, aby tito poslové za to ve svých obcích potrestáni byli.

Ze všeho bylo viděti, že král v tom důležitém jednání hlavu ztratil a že všechny jeho úmysly jsou zmařeny. Přišel do Čech, aby rozbouřené mysli upokojil, avšak sám rozbíječ neuklidil a kyselostí neumírnil, ale ještě jich přimnožil a přituzil. Města, nejvěrnější tehdy jeho podpora, takorba němým způsobem se od něho odvrátila, — a to ho dojmalo velice; avšak nevěda sobě rady ani pomoci, opustil brzo na to, 31. března 1502, náhle Prahu i s komonstvem svým, bez hluku a bez slávy, a pospíchal po devítinedělní návštěvě zase do Uher. Tím zůstavil Čechy samým sobě.

Jednoho účelu přece dosáhl na sněmu Pražském, a to důležitého. Stavové povolili mu vybírání zcela nové daně, totiž daně s hlavy na válku Tureckou, a to tak ochotně, že mezi sebou v ochotnosti závodili. Bez výminky všickni stavové obyvatelstva českého se té dani podrobili, a učiněn jest k tomu celi popis veškerého obyvatelstva v zemi, z kterého se ta daň vybírala. Do Svatodušních svátkův téhož roku 1502 měly peníze vybrány, u krajských hejtmanův a na radnicích královských měst uloženy a od zvláštního výboru přijaty býti, kterýžto výbor těmi penězi nikam hýbat neměl, než na lidi služebné, kdyby král svou osobou jeti a táhnouti ráčil proti Turkům.

Také se na tom sněmě za přítomnosti krále opět zase o srovnání kališníkův s Římskou stolicí jednalo. Kališníci sepsali a podali králi zvláštní pamětní spis, v němž své žádosti a tužby určité, pravdivé a jasně vyložili; však Řím zůstal nepohnut a jakoby kámen do vody hodil, všechno zase utichlo.

Během tohoto roku 1502 dospívaly k svému konci a dílem i dovršeny jsou v Praze dvě znamenitá stavitelská díla, totiž oprava velkého Karlova mostu a stavba královského paláce na hradě Pražském. Řečený most byl drahně let od velkých vod a třenic ledu tak porouchán, že mnohé oblouky spadly a lidé jen po dřevěných mostnicích přes mezery položených sem tam choditi a jeti mohli. Letošního roku konečně dne 20. července založili klenutí posledního ještě zbořeného oblouku a v den sv.

Rufa, 28. listopadu, šťastně je zavřeli. Však úplně dostavení mostu kladou naši kronikáři teprv na den 22. června následujícího roku 1503. Mistr Beneš Lounský, starší kamenické huti na hradě Pražském, zavřel zas slavné klenutí nad velkým sálem, kterýž Vladislavovským sluje, dne 23. září 1502, a v samý předvečír sv. Václava, 27. září, stavbu celého královského paláce dovršil.

Kterak se města vzchopila a k odporu proti šlechtě postavila.

1502 květen — listopad.

Města utrpěla sice svým odsouzením a ponížením ránu velikou, však nikoliv smrtelnou ani omráčivou; teprv se v nich vzbudil život; vzpamatovavše se pocítila svou hmotnou sílu a upevnil se v nich silný úmysl, že se šlechticům nikoliv nepoddají. Prozatím vypukl opět největší hněv jejich na hlavního spůsobitele jejich odsouzení, na královského prokuratora, rytíře Albrechta Rendla z Úšavy, který co skladatel nového zemského zřízení i co řečník při soudu hlavně a vítězně provedl svou zásadu o svobodě stavu panského a rytířského a nesvobodě lidu městského. Příkré rozumování politické, které s danými činiteli nepočítá a jen jakousi svou ideu provesti chce, neukazovalo se jak za starých tak i za nejnovějších časův spásitelným; a to zavedlo i toho jinak tak rozumného a šlechtetného muže na tuto cestu, která vedla jen k událostem na nejvyšší politování hodným. Nyní nebylo nadávky, která by se mu ve městech nebyla dávala. Byl při svém rozumování na tu okolnost zapomněl, že města, ačkoliv ovšem byla královské komoře poplatná, měla svou zvláštní a samostatnou moc válečnou, která se válečné moci šlechtické směle mohla rovnati a nikoliv se jí báti neb štítiti. Však města česká brzy poučila celý svět, že nikoliv nemusela aniž pak mínila podrobiti se pod panství a vůli pánův a rytířův.

Dne 2. května 1502 byl v Praze valný sjezd všech královských měst, která k jednotě náležela. Tu se umluvila, kterak si mají počínati, se brániti a kterak sobě vzájemně pomáhati. Především ale přijata je ta zásada, že města připravivše se k důkladnému odporu, každé příležitosti varovati se budou, kde by sama první příčinu k ústrkům a půtkám zavdati mohla.

Jednota městská chovala v běhu tohoto roku do 8000 lidu branného, a mluvilo se, že

měla v úmyslu, počet ten na 14000 rozmnožiti, aby prý, kamkoli se vrhne a dorazí, neměla se obávati ani škody ani lehkosti. Naproti tomu byla tehdejší moc pánův a rytířův nad očekávání klesla, tak že na příklad v celém Plzeňsku sotva 100 jízdných dobře oděných do pole postavit se mohlo. Ve městech se zmáhal duch vždy víc a více; staří a mírumilovní museli v městských úradech postupovati míst svých pokolení mladšímu, smělému a bojechtivému; ve všech myslích (praví Palacký dále) braly prý vrch nové myšlenky, nová zdání a mnění, i nové záliby, jimž odpůrcové spílali „pikhartství“, ačkoliv ono s náboženstvím snad nic činiti nemělo. A takto se tužila a silně postavila města, aby na vše připravena byla, kdyby se jim následkem králova rozsudku nějaké násilí mělo činiti. Pražané pak mezi tím míchali se do pohraničních válek na hranicích bavorských, pasovských a rakouských proti Němcům. Tyto pohraničné půtky zvláště s Bavyrou vlastně ustavičné trvaly, jmenovitě pánové bratři z Gutšteina a rytíř Heřman z Janovic nedali přšlehlým bavorským krajinám nikdy oddechnouti. V měsíci červnu 1502 někteří Pražané ohlásili císaři Maximilianovi a jeho poddaným válku listem odpovědným do Cáhluvi poslaným, a činili škody v krajinách vojvody Jiřího Bavorského a biskupa Pasovského.

Při všem duchu bojovném byla města přece vždy ochotna, podávati se ku smlouvě se stavy šlechtickými, žádající, aby vše bylo uvedeno zase v ten stav, jaký byl před rokem 1500. Pánům a rytířům velmi vypínavým nezdálo se upustiti od svých předností. i pravili, že těch svých nových práv za nové nemají, než což od císaře Karla až do nynějšího krále jest držáno. Král sám dověděl se o tom, že si města přejí smluviti se se šlechtou, uložil sněm ke dni 11. listopadu 1502. Však to k ničemu nevedlo, vyšší stavové vždy svou pýchou a hrdými odpověďmi města uráželi a zápis toho sněmu těmi slovy do desk vložili: „jestliže by kdokoli chtěli nás neb kterého z nás mocí tisknouti od rozsudku krále Jeho Milosti, že všecken panský a rytířský stav pod závazkem práva obhajování máme na takové sobě vespolek pomáhati a sebe neopouštěti“. Města proti tomu osvědčila se veřejně: „že nápotom nebudou ani na sněmy jezdit, ani k čemu svolovati, leč jim stanou jejich první svobody a práva.“

Tak se dovršil rozstrk mezi městy a vyššími stavy, a nikde již nekynula naděje, žeby se to pokojně urovnati a smířiti mohlo.

I stály nyní dvě politické strany v Čechách

vstal nyní velikánský soud. Obě strany se zavázaly, že se postaví ku komornímu soudu v Praze k sv. Martinu, totiž 11. listopadu 1503. Však dříve ještě za příčinou žalob, kterými obtěžovali po všechen čas tu krále, tu nejvyšší zemské úřady, s jedné strany Šlikové, s druhé měšťané Loketští, sročení byli posléze také tito, totiž určen jim termin ke stání před řečeným komorním soudem ke dni Svátostí, t. j. 28. dubna. Sešli se toho dne ovšem všickni na Pražském hradě, avšak tu se stalo, že bratři Jindřich, Jan a Wolf z Gutšteina jdouce po Hradčanech pana Šebestiana Šlika potkali. I vytáhše zbraň proti němu jali se ho stříhati. Pan Šlik utíkáje před nimi ztratil vak svůj s listinami k jeho soudu potřebnými. Tu ovšem sešlo ze sročení před soudem, a byla tedy i tato jeho pře k svatému Martinu odročena. Avšak král Vladislav ztrativ již trpělivost, nařídil, aby ta celá rozsáhlá pře se Šliky k zemskému soudu podána, a tam za času sněmovního, 3. října 1503, rozhodnuta byla. Pro roztržitosti tehdejšího sněmu nezasedal téhož dne zemský soud, a Loketští, kteří se byli k němu dostavili, zase domů propuštěni jsou. Myslili pak, že k stání o sv. Martině u komorního soudu již nepotřebují přijíti, a to bylo příčinou, že pánům Šlikům potom bylo proti nim právo dáno. Takovým během této pře byl král Vladislav již velmi rozčilen, i vyšel od něho z Budína 17. prosince 1503 list k manům a měšťanům Loketským i Karlovarským, kterým jim dovolil, brániti se společně násilím a krivdám, kteréž by je potkaly, a také aby k tomu listu připojené pohrůžlivé psaní sami pánům Šlikům dodali. To psaní nesla deputace pěti osob, tři rytíři z manův a dva měšťané Loketští, dne 4. ledna na hrad Loketský, aby je panu Šebestianovi Šlikovi dodali. Ten ale zdráhal se přijmouti takové psaní, leč by mu královským poslem bylo dodáno. Při tom dal se do svády s jedním z manův, rytířem Otou ze Šparneka. Slovo dalo slovo, a pan Šebestian rozezlen sáhl po tesáku, ježž pod rouchem nosil po boku; rytíř Šparnek to vida, postoupil sice, ale tasil meč k obraně. Tu pan Šebestian hrozným křikem, jakoby ho vyslanci již zabiti chtěli, nejen všechen svůj lid na hradě ale i celé město zbouřil, jehož brány dal rychle zavřiti. Šparnek utekl a skryl se; hledali ho všude, ale on v noci se zdí městských dolů se spustiv z nebezpečenství života vyvázl. Pan Šebestian Šlik chtěl, aby mu měšťané Loketští pomohli a pomstili krivdu, kterou mu, jak pravil, rytíř Šparnek prý uči-

nil. Však měšťané toho odepřeli, ano umínili si, že stíhaného brániti budou. Pan Šebestian proto zuřil, a vida, že měšťané i manové se jak nejlépe mohou ozbrojují, poslal i on nejen ku strýci svému, Mikuláši Falknovskému o pomoc, ale i tak dalece se zapomněl, že se neostýchal, i cizích knížat Saských s pomocí do Čech volati. Dostal jí s obou stran, a válka mezi stranami v polovici měsíce ledna 1504 vypukla. Manové i měšťané Loketští a Karlovarští dobývali hradu Loketského, z kterého do města stříleno. Loketští žádali také za pomoc Pražanův, ale že nenáleželi do jednoty měst královských, neobdrželi jí. Šlikové měli na hradě brannou pomoc saskou, a že hrad nad městem panuje, podařilo se jim také, město opanovati a do 70 domů v něm spáliti, při čemž i mnoho měšťanův o život přišlo. To se stalo v ty dni před hromnicemi. Šlikové městu Lokti a odbojným manům hojných statkův pobrali. A nyní byl znovu soud. Přemoužení měšťané a manové podali hned k zemskému soudu žalobu na Šliky, že tito povlažše cizozemce pustili oheň v zemi a vytiskli je mocí ze statkův jejich. Šlikové měli se 28. února 1504 před soud postaviti; oni ale položili jinou žalobu na odpor, viníce druhou stranu ze zprotivilosti a zpoury. Zemský soud ustanovil, aby se obě strany bez dalšího púhonu dne 4. června se všemi svými právními průvody, nehledajíce dalších omluv ani odtahův, k soudu dostavily ku konečnému rozsudku, a to pod upadnutím v pokutu, která uložena byla zemským zřízením na veřejnou moc a násilí. Spolu však nařídil zemský soud také, aby všickni ti, kterým v poslední válce statky, tvrze a pozemky byly odňaty, v ně zase nejdéle do dvou neděl uvedeni byli.

Když přišel den soudu, pan Šebestian Šlik nepřijel, ale dal v Praze nestání své omluviti nemocí, a do Budína králi Vladislavovi psal, že mu krivdou jest, aby stál před soudem zemským, před soudci jemu na mnoze prý nerovnými, odvoláváje se jako jeho otec Jeroným před léty (1486) na podvržená privilegia prý od císaře Sigmunta vydaná, která již zemským zřízením za neplatná vyhlášena byla. Žádal tedy krále, poněvadž prý v Čechách nemůže spravedlivosti dojíti, aby aspoň do králova příjezdu do země poručen byl Saským knížatům v ochranu. Taková vypínavost, která užívati chtěla podvodu k vytržení sebe z podrobenosti nejvyšších zemských úřadův, krále Vladislava ovšem velmi zle dojala, i poslal on toto Šlikovské psaní pánům zemským soudcům. Proto

nejvyšší zemský soud vydal na Šebestiana Šlika a jeho spoluvinníky takový nález, že udaná příčina jeho nestání k soudu lež jest, že nařízené jemu však nevyplněné vrácení statkův manům a měšťanům odňatých za neposlušnost se pokládá, že jeho tupení nejvyššího soudu zemského za zprotivení a zpouřu považovati sluší, že tím vším upadl v pokutu, která dle zřízení zemského na moc a násilí vyměřena jest. Manům a měšťanům Loketským a Varským dán takový nález: poněvadž oni o svou čest stáli, Šlikovými nároky na dobré pověsti neutrpěli, mají ve své statky bez prodlení zase uvedeni býti. Nyní záleželo na vládě, aby tyto nálezy nejvyššího soudu provedla a ve skutek uvedla; avšak tu se ukázala slabost její, — celý rok minul, ačkoliv se král často dotazoval, nežli nejvyšší purkhrabí, pan Jindřich z Hradce pro dopomožení práva na zprotivilé Šliky celou zemí hnul. Spupný padouch, Šebestian Šlik, seděl pokojně na svém hradě Loketském, a komu mělo se dopomáhati práva, marně na to čekal.

Vladislavův mandát proti českým bratřím.
1503.

Velké svízele v celé zemi spůsobil nově vyšlehlý fanatismus katolických pánův, kteří seděli při vesle tehdejší vlády. Zvláště smutné pověsti v tom ohledu došel nový kancléř, pan Albrecht Libšteinský z Kolovrat, který se na kacíře dělal pravou metlou Boží. Chtěl se tím zvláště nové české královně Anně zavděčiti. Stýskávala sobě totiž, když jí domlouváno, aby také do Čech jela a tam se korunovovala, aby tím nabyla práva k věnu Českých královen. Jeti do země, kacířstvím zprzněné, bylo jí příliš protivné. Pan z Kolovrat a jeho katoličtí druhové mezi nejvyššími úředníky zemskými chtěli její svědomí uchlácholiti, a zase začali s Římem vyjednávati o smíření kališníkův s církví, ovšem zas marně, jako již kolikráte před tím. V měsíci červnu 1503 zajelo o to zvláštní poselství katolických pánův ku králi do Budína. Nicméně proti kališníkům, v jejichž rukou vždy ještě byla převaha moci v zemi České, nemohli i nejfanatičtější katolíci králi raditi, aby nastoupil cestu přísnosti; za to měli to tak zvaní Pikharti, to jest bratři čeští odnesti. Pikhartstvím však nerozumělo se tehdaž v Čechách pouze odchylování se od církve obecné, ale všecko, co zapáchalo novotou ve smýšlení obecném a co se proto stavělo

proti starodávnému smýšlení jak v oboru církevním tak politickém. Tím doufali pánové zemdliti a poraziti i kališníky i odpor ve městech, kterýž tato stavěla proti novým právům šlechtickým. Byly o to kruté hádky před králem, když pánové vedli řeči o potřebě, aby všickni, kteří se od obecné církve uchylují, ze země vykořeněni byli, aby prý Čechy přestaly býti úrazem a pohoršením pro celé pravověrné křesťanstvo ve staré Evropě. Král byl u velikých nesnázích a neuměl se rozhodnouti, když dva nejpřednější pánové z poselstva Českého, Vilém z Pernšteina a Jan ze Šellenberka, katolíci rozumní a mírní, bez obalu se vyjádřili, že pronásledování pro víru vůbec neschvalují, a také že si umínili, na svých statcích nikomu nedovoliti, někoho z jejich poddaných pro jeho náboženství tryzniti aneb utiskovati. Tu se do toho vložila královna Anna jsouc v pokročilém těhotenství, a ve spojení s kancléřem Albrechtem z Kolovrat a s přední politickou hlavou svého národu a věku, panem Petrem z Rosenberka, tak dlouho na krále, svého manžela, dorážela, že konečně vydal dne 5. července 1503 v Budíně mandát prozatím Praze a městům královským v Čechách a na Moravě, aby žádných Pikhartův mezi sebou netrpěli, a kteří by tam nalezeni byli, aby je mocí k víře katolické přinutili anebo ven ze země vypověděli. Tento mandát týkal se tedy jenom obyvatelův měst královských jakožto bezprostředních poddaných krále Českého. Kancléř Albrecht z Kolovrat s největší horlivostí jal se hned tento upalovací mandát do všech měst královských rozesílati.

Tímto mandátem král Vladislav símě nových různic a rozdvojení do Čech uvrhl; kališníci, ba i katolíci mnozí jen s odporem a nevolí tento mandát přijali. Čeští bratři ne tak učením jako svým chováním byli sobě hojně přízně u šlechty získali. Šlechta v nich seznávala své nejsprávnější, nejtrpělivější a nejpilnější poddané, a bylo zvláště několik vysoce urozených paní, které se jich věrně ujímaly, jako před husitskou válkou Husitův, mnohé znamenité paní při dvoře krále Václava IV., mezi nimi i královna Žofie. Nyní to byly paní Johanna z Krajku, manželka pana Jana ze Šellenberka, na Mladé Boleslavi, paní Johanka z Liblic, manželka pana Viléma z Pernšteina, na Pardubicích, o kterých sme již mluvili, paní Krescencie Zmrzlíková ze Svojšína na hradě Orlíku nad Vltavou a nezadlouho na Moravě Marta z Bozkovic, sestra znamenitého Ladislava z Bozkovic na Moravské Třebové a

někdy Jaroslava z Bozkovic, za krále Matiaše ve Vídni nevinně statého, nyní manželka pana Jana z Lomnice, nejvyššího komorníka moravského, která umřela r. 1510. Paní Krescencie Zmrzlíkova obdržela od kněze Jana Bechyňky, mezi kališňky velmi váženého, psaní na potupu a zošklivení bratří českých, a ona na ně dala odpověď r. 1504 plnou rozumu a citu ženského i křesťanského pospolu. Jestli tu odpověď sama sepsala, náležela by mezi nejváženější spisovatelky vůbec. Marta z Bozkovic zas ujímala se českých bratří znamenitým listem králi Vladislavovi podaným a podstoupila pro něj učenou i prudkou hádku nejen s probštem kostela Olomouckého, Augustinem Kaesebrotem, ale i se znamenitým pánem Bohuslavem z Lobkovic.

Mezi tím král Vladislav staraje se, aby svou vůli provedl a přece do panství pánův českých nesahal, ro'epsal sněm obecní český ke dni sv. Jeronyma, 30. září 1503 do Prahy, aby se na něm o vymítní pikhartství v celé zemi jednalo. Dříve však již někteří horliví zemští úředníci, sami kališníci, aby se králi zachovali, počali jeho mandáty přísně prováděti; pan Albrecht z Leskovce, podkomoří zemský, kališník a bezprostřední představený měst královských, počal svou práci ve Vodňanech, potom v Písku a tak dále v jiných městech, dáváje Pikharty zatykati a žalářovati. Také pan Bohuslav Kostka z Postupic, nejvyšší mincmistr, doma ochránce bratří a sám podezřelý, že se k bratrům přiznává, musel v Kutné Hoře přísně vyšetřovati každého, o kterém bylo domnění, že bratrům přeje; pan Mikuláš mladší Trčka na Lichtenburce, posud jeden z náčelníků strany kališnické, počal horlivěji než kterýkoli katolický pán bratří pronásledovati. Ti, kdo takové počínání nechválili, a bylo jich velmi mnoho, drželi se zticha. Však se také zároveň v zemi roznášela pověst, že by pronásledování bratří bylo jenom začátek pronásledování pro víru, a že, kdyby se ten pokus podařil, brzo také na kališňky dojde. Takového domnění, kdyby se rozšířilo, lekla se strana katolická, jsoucí v národě u velké menšiny. Sjeli se tedy katolíci na počátku měsíce září v Plzni i učinili zde mezi sebou zápis podivný, v kterém stálo: že poněvadž král Jeho milost ráčil to předsevzít a Pikhartův ve svých městech netrpěti, oni také sobě slíbili, netrpěti jich pod sebou; a jestli žeby Pikharti aneb kdokoli podle nich (mířeno na pana Viléma z Pernšteina a na Jana z Šellenberka) chtěli mocí utiskovati je, katolíky, od církve svaté, že se sami opouštěti nemají do

hrdel a statkův svých; také kdyby Pikharti na stranu kališnickou měli sáhati, že jí také opouštěti nemají, a to až do přjezdu krále do země a jich, katolíkův, srovnání s kališnickou stranou. Divná věc! jakoby bratři chtěli mocí někoho v zemi od náboženského vyznání tlačit, a potom ta lícoměrná péče o kališňky!

Tu přijel do Prahy pan kanclér, Albrecht z Kolovrat, co posel katolické strany, pravě, co prý se plaší kališníci? vždyť katolická strana nic zlého proti nim neobmýšlí. Avšak osten nedůvěry zůstal, a když měl býti zahájen sněm o sv. Jeronymu, celá strana kališnická oddělila se od katolíkův. Katolíci sněmovali na hradě Pražském, kališníci však shromažďovali se na Staroměstské radnici. S poslednějšími sněmovali též dva katoličtí pánové, Vilém z Pernšteina a Jan ze Šellenberka, jež katolíci na hradě nechtěli mezi sebe pustiti. Celé sněmování dalo se tenkrát pouhým poselstvováním mezi královským hradem a Staroměstskou radnicí. Rokovalo se dle vůle královny o českých bratřích; jedni radili k mírnosti, druhí, katolíci, ku přísnosti dle krále rozkazu. Bylo to jednání bouřlivé a fanatismem rozkvašené. Konečně uzavřeno většinou hlasův, že sbory a schůze českých bratří mají se všude zastaviti, kostely a sborové domy jim vzíti a k jiným potřebám obrátiti; o novém roce 1504 mají pak starší jejich postaveni býti před pány, rytíři a Pražany, také před mistry a kněží Pražské, ne k hádání, ale k naučení, v čem by scestní byli; nebudou-li chtít napraviti, to jest bludův svých se odříci, nemají jich pánové pod sebou je trpěti, ale od sebe je hnáti jakožto lidí prý zlých, bludných a nekřesťanských.

Král Vladislav již dříve byl prikazoval jak kapitole Pražské tak i administratorovi konsistoře pod obojí, mistru Pavlovi ze Žatče, aby kněžím svým poroučeli kázati proti Pikhartům a oznamovati lidem, že „bludové jejich křesťanstvu jsou mnohem škodlivější nežli Turci, poněvadž ani o bohu, ani o svátostech křesťanských, ďábelskou zlostí prý pojati jsouce, dobře nedrží ani smýšlí“ a t. d. Následek takových kázání byl ten, že lid na mnohých místech, kde českých bratří ani znali ani kdy viděli, v nebezpečné mře na ně byl rozvztekl. A což činili bratři? inu jejich starší všelikým způsobem hleděli umírniti bouři proti nim se zdvihající, utkali se s pokornými prosbami ku králi a také obšírný traktát vydali český i latinský, skládající v něm vyznání víry své. Avšak králi Vladislavovi nebylo i to všechno dosti přísné, co na sněm proti nim usnešeno bylo, a vy-

pravil Mikuláše Trčku mladšího a rytíře Sigmunta z Chmelnic z Budína 20. prosince 1503 do Prahy se zvláštním naučením jak ku Pražanům tak ke všem stavům kališnickým. Přišli do Prahy tito dva rytíři, právě když o novém roce starší jednoty bratrské měli před Pražskými mistry postavení býti.

Pražané a konsistoř pod obojí přáli sice sobě, aby se zmáhání počtu bratří českých zastavilo, bojíce se ovšem, že se tím jednomyslnost v národě ještě více ruší, ale takových přísností, jakých král nařizoval, nikdy neobmýšleli, proto že příliš upomínaly na spůsoby Římské inkvisice. Když měli tedy starší bratři do Prahy postavení býti, zřídili kališníci stavové ze sebe komisi několika osvětenějších mužů, jižto měli o novém roce spolu s mistry bratří slyšeti a souditi. V čele té komisi stál pan Petr Zvířetický z Wartenberka, pán na Bydžově, nejlepší přítel pánů z Pernšteina a Šellenberka; vedle něho Jindřich Šťastný z Waldšteina na Skalách, Jan Špetle z Prudic a z Janovic na Žlebích a jiní. Pánové Vilém z Pernšteina a Jan ze Šellenberka jen pod tou výminkou uvolili se, poslati starší bratři, poldané své pod jich ochranou jsoucí, do Prahy, jestliže Pražané budou za bezpečnost osob jejich ručiti. Potom teprv je do Prahy vypravili přidavše jim k ochraně několik svých služebníků stavu rytířského. Dva první senioři jednoty, bratr Lukáš Pražský, starší sboru Mladoboleslavského, a bratr Vavřinec Krasnický, starší sboru Litomyšlského, potom osm jiných bratří, dostavili se již v den před novým rokem do Prahy, ubytování jsou pospolu v domě pánův Kostkův z Postupic v Celetné ulici na Starém městě (nyní pod č. 595, průchodní do Jakubské ulice), a připravovali se k náboženským hádkám a třeba i k podstoupení mučennictví. Sem také hned přišel, aby je od pánův a mistrův učení Pražského uvítal, mistr Jan Pašek, dáváje jim napomenutí, aby se mírně a opatrně chovali, neboť, jako v moři rozličné ryby, tak prý i v Praze jsou lidé divní a rozličných úmyslův, a že jest se co obáhati, aby se něco nepříhodilo, co by bylo k lehkosti a hanbě pánův Pražských tak i jiných pánův. Konečně jim oznámil, že se mají z jitra v jednáctou hodinu na Staroměstskou radnici dostaviti. Druhý den, v nový rok 1504, stal se památným pro všecky lid Pražský; nyní měli Pražané konečně spatřiti tvář ve tvář ty hrozné lidi, o nichž se pravilo, že prý každý z nich mocen jest uhádati třeba dvacatero kněží (rozuměj kališnických). Proto hned časně z rána

plnily se ulice a náměstí, kudy bratři do radnice jíti měli, nedočkavými diváky proti bratřím větším dílem velice rozezlenými. Ve hlučných davech dávali se slyšeti pohrůzčiví hlasové; jedni křičeli, když půjdou Pikharti na radnici, zbítí a rozsekají je; jiní, že do Vltavy s nimi, a prohlubně prosekajíc ztopiti je; zase jiní, že mají upálení býti, ješto jsou prý horší, nežli sami čerti. Pánové zvolení do komise stavovské, konšelé města a mistři učení Pražského již byli na radnici shromážděni, hotovi jsouce, bratři k sobě připustiti; však v té chvíli přijel od krále z Budína do Prahy pan Mikuláš Trčka mladší, a vzkazoval shromážděným na radnici, aby s Pikharty ničeho nekonali, pokud Pražské obce neuslyší poselství, kteréž přináší od krále. Pánové a mistři byli nemálo zstrašeni, dílem nebezpečnostvím, které hrozilo od lázy městské, dílem královským poselstvím. Lekali se totiž, že nebudou moci zachovati slib pánům Pernšteinovi a Šellenberkovi daný, že se bratřím, jejich poddaným, ničeho zlého nestane. Také se nezdálo, žeby panu Trčkovu příslušelo právo, rozkazovati po královsku. Tu přišli rytíři a služebníci pánův z Pernšteina a Šellenberka bratřím k ochraně přidání na radnici, oznamujíce pánům, že svých svěřencův v takových okolnostech před Pražské obce nikoliv nepostaví, načež hned všickni pánové ze stavovské komise si umísili, že se rozejdou. Světští odešli do domu pana Petra Zvířetického z Wartenberka, kterýž byl v čele té komise; kněží a mistři zas, kteří byli plni nevole, že se jim vzala příležitost, s bratřimi se hádati a je počůvati, odebrali se do své kolleje. K bratřím v domě pana Kostky čekajícím přišli jejich ochránci a pojavše je s sebou vedli je v dům pana Zvířetického, a však tak, že na ulici shluklý lid jich neznaje jim projíti dal. Rytíř Záruba z Hustiřan, jeden z ochráncův od pana Kostky bratřím přidáný, představil tu deset bratří komisi (dva bratři se ještě později k osmi připojili), a předstoupil opět mistr Jan Pašek, veda k bratřím řeč z nařízení a jménem pánův. Nejprv osvědčoval svých pánův vděčnost za skutečné postavení bratří, a pravě, že se ukázalo skutkem, kterak obě strany (katolická a kališnická) hotovy byly tomu dosti učiniti, k čemu na posledním sněmu bylo svoleno. „A když všickni dostáli svému závazku, pánové, rytířstvo, Pražané a také vaši pánové (z Pernšteina, Šellenberka a Bohuslav Kostka), tedy jsou všickni a také vy, bratři, prosti a svobodni ode všeho dalšího závazku. Vaše postavení se v Praze dostačilo, pročez můžete zase odejít. Nyní se

žádná strana nevychlouběj, že druhá byla se státi ostýchala; což pak nyní pro nenadálou překážku nemohlo se dokonati, to časem svým dokonáno bude.“ Bratři bez prodlení odešli ze shromáždění a vyšedše zadními dveřmi z domu pánův Zvířetických z Wartenberka dostali se bez úrazu do svého bytu v domě pánův Kostkův. Pánové jim sem vzkázali, aby pro vlastní bezpečnost hleděli co nejdřív z města odejít. Byly krátké dni zimní, a bratři sobě umínili, jak mile dlouhý večer přijde, na cestu se vydati. Pan Albrecht Rendl z Úšavy, jejich tajný přítel, podával jim útulku na své blízké tvrzi v Roztokách, což oni však nepřijali. Než k večeru došlo, přistoupil statečný rytíř pod obojí, Matiaš Libák z Radovesic, k bratru Lukášovi, a pojav ho za ruku řekl k němu: „Již já tě odsud jako Lota ze Sodomy vyvésti musím.“ I vyvedl ho ven na ulici Celetnou skrze houfy lidstva, kteří netušili, žeby po vesnicku oblečený, nepatrný mužik byl jeden ze starších bratrských. Přišli k Týnské faře, do níž vstoupili. Lukáš se tázal rytíře Libáka, proč ho tam vede? a Libák mu odpověděl: „Nic ty nedbej, přijde-li co, vše já to zastati chci, a ty's ještě před mistry nestál, pročez tak učiniti myslíš.“ Vstoupivše do fary vešli do síně, kde několik kněží pohromadě bylo. Rytíř Libák se tázal, je-li doma mistr Martin z Počátek? Řekli mu, že není; — „tedy pověztež mistru Martinovi, mluvil rytíř Libák dále, že bratr Lukáš teď se staví; ať nepraví na nás, že nechodíme do kostelův, teď sme tu byli.“ Bratra Lukáše to zamrzelo, že s ním ten rytíř tak sobě zahrál, a zašel s ním do domu pana Jana ze Šellenberka. Jest patrné, že panu Libákovi šlo jen o formální dostiucnění tomu, co nařízeno bylo za posledního sněmu, totiž aby se bratři netoliko před pány ale i před mistry a kněžími postavili. Ostatné jest pravda, žeby byli bratři s Pražskými mistry o víře tak rádi se pohádali, jako tito s nimi. Měliť pak konšelé Pražští velikou o to starost, aby se v obci bouře nestrhla, pokud Pikharti byli ve městě, i aby tito bezpečně vyjeti mohli. Bratr Lukáš vyjel skutečně z Prahy téhož dne 1. ledna 1504, jak mile se setmělo, ostatní pak následovali ho k ránu, a nikomu se nic nestalo. Takto se rozplynuly veliké přípravy a strachy v niveč, a nikdy více nepřišlo k rozmlouvání Pražských mistrův s bratři, jakkoliv s obou stran o to často pokusy se stávaly. A když bratři a kališníci nemohli k osobnímu hádání přijíti, počali proti sobě psáti, a to byla potom hádka jak obyčejně bez konce. Následujícího dne 2. ledna 1504 konal

pan rytíř Trčka mladší své poselství ku Pražanům, nemálo se hněvaje, že Pikhartům již byli dali ujíti. Tedy jménem královým napomínal, aby se rozkazy královské proti Pikhartům s největší přísností vykonávaly, an král jich pod sebou naprosto nechce trpěti; měšťany Pražské káral za příčinou jejich „puntování se“, a dosti zřejmě se dotýkal toho, že se s pány Pernšteinem a Šellenberkem v té věci spřiznili. Potom kázal trestati v Praze každého, kdo o králi vedli řeči neuctivé a neslušné, a konečně aby nikdo ve městě nebral sobě koho jiného za pána, „nežli krále samého. Pražští páni sobě v nechuť vzali pana Trčku, nechťce mu ani svěřiti svou odpověď králi danou, nýbrž po zvláštním poslu ji do Budína nésti sobě umínili. Také ho měli v podezření pro jeho přílišné proti Pikhartům horlení, že se snad již stal odpadlíkem od kalicha. Pražští konšelé dali sobě čísti psaní bratří králi poslané, v němž vydávali počet z víry své; a podle toho mnohým ovšem zdálo se, že ti Pikharti přec nejsou tak zlí, jak se o nich roznášelo.

Narození královské dcery Anny. Oheň na Malé straně Pražské. Biskup Filip de Nova Villa.

1503 — 1504.

Dne 8. července 1503 narodila se v Budíně králi Vladislavovi z manželky jeho, královny Anny, dcera, již dáno při křtu jméno po matce, Anna. Byla to tatáž, která po letech zasnoubena byvši s Ferdinandem, arciknížetem Rakouským, korunu Českou jemu takofka věnem přinesla.

Dne 17. srpna 1503 potkalo Malou Stranu Pražskou veliké neštěstí. Vznikl nepovědomým způsobem oheň u brány Újezdské, a v okamžení stálo 60 domů v plamenu, počnouc od té brány až k mostské bráně; krovové na braných věžích, jeden křídličný velmi ušlechtilý a druhý cihelný, Saský dům veškeren, lázně za ním stojící, krov na klášteře Johanitském Matky Boží, s tabulemi (obrazy) i s varhany; a také druhá strana proti domu Saskému až ku klášteru sv. Tomáše, opět jiné domy až k Malostranské radnici, všecko to bylo vypáleno. Zdušených lidí a opálených našlo se 22, starých i dítek, ano jeden druhému pomáhaje z ohně, oba tam zůstali. A hořelo tak prudce od 16. do 18. hodiny, čili dle nynějšího počítání od 10. do 12. hodiny předpol. Vítr nesl ohárky a šindele přes řeku až na Staré město, kdež na několika

místech se zapalovalo; ale pilnost Staroměstských to udusila. Starý letopisec, kněz kališník, pokládal ten oheň za trest boží na Malostranské za jejich prostopášný život a že tam nejvíce protivníků kalicha bydlelo.

Asi u prostřed měsíce května 1504, ten týden před Svatodušními svátky zjevil se v Čechách opět jeden biskup katolický, aby nedostatku kněží u kališníků odpomohl a jim duchovní útěchy poskytl. Byl to opět Vlach Filip de Novavilla, biskup Sidonský v Asii. kterýž však potud v městě Modeně přebýval: starček již letitý, rodu šlechtického, postavy malé ale ušlechtilé a mravův bezúhonných. Jako při jeho předchůdci Augustinu Lucianovi, opakovalo se i při něm, že z pouhého, jak pravil, soucitu a slitování nad útky, kteréž Čechové trpěli musili ve svěcení žákův svých na kněžství a v jiných potřebných výkonech biskupských, dal se ku kroku tomu a k nastoupení všelijak nebezpečné cesty do Čech pohnouti. Papež Julius II., nástupce nehodného papeže Alexandra VI. Borgie, zvěděl o jeho úmyslu, nemeškal psáti nejen králi Vladislavovi, ale i císaři Maxmilianovi, aby mu do Čech projezí nedali, ale jeho osoby se zmocnili, a jej u vazbě drželi, pokud by se nerozhodlo, co s ním dále činiti. On však v průvodu jediného mládence Čecha dostal se časně do Čech až do města Tábora. Pražané zvědévše o něm, hned proti němu konšely a mistry vypravili, kteří jej dne 28. května slavně do Prahy uvedli, a sice napřed do chrámu panny Marie před Týnem, kdež zpíváno slavně Te Deum laudamus, potom do veliké kolleje Karlovy. Brzy potom koupěn mu dům na Šmerhově vedle samé Staroměstské radnice na velkém náměstí, kdež nějaký čas přebýval. Starý letopisec dokládá: „Ten biskup světil zákostvo a novým kněžím sám podával pod obojí spůsobou, i lid birmoval, starček s dobrou myslí. Budiž pán Bůh z toho pochválen.“ Jeho příchod do Čech musí se v poměrech kališnické církve za zvláštní událost považovati, ačkoliv se nebožák na dlouho netěšil zdarem a blahocitem v Čechách.

První objevení se tak zvané francouzské nemoci v Čechách.

1500 — 1504.

Již na počátku roku 1500 král Vladislav z Uher do království Českého, zvláště pak Pražanům, psaní napsati rozkázal, dáváje výstrahu, kterak jakási nová a prvé neslýchaná nemoc

jest mezi lidmi vznikla a již také v království Uherském a v jiných zemích okolních proskakovati počala, kteráž prý lidskému pokolení velmi škodlivá byla, tak že lidé dechnutím, pitím z jedné nádoby, užíváním roucha i také na posteli odpočinutím jedni druhých nakažovali, a že ti, kdož toho neduhu nabyli, žádné pomoci nedocházeli. Varoval tedy, aby se také v Čechách před tou nemocí lidé vystříhali a na sebe záhuby nepřiváděli. Byla to nemoc syphilis, a říkali jí francouzská nemoc, bezpochyby že se toho času hlavně z Francie po Evropě rozšiřovala. Toto první její vystoupení v našich zemích bylo zajisté dle popisův strašlivé. Nezádlouho objevila se syphilis také v Čechách, a lidé strašice se toho hrozného nakažení, před ním utíkali a lidí nedůležitých, chudých a jinak potřebných a tím neduhem se trápících se štítili a všelijak se varovali, ba ani do svých domů jich přijímati nesměli. Z toho potom přišlo, že po ulicích, na ryncích, po březích i na haldách ubozí a nakažení lidé leželi, a nemohouce od žádného pro příčinu nakažení opatření dojíti a pohodlí užiti, ve svém ukrutném trápení trvali a hynuli.

Za druhé návštěvy krále Vladislava v Praze, r. 1502 přijeli také s ním jeho, markrabě Míšeňský Jiří, vnuk slavné paměti krále Jiřího z Poděbrad, mimo jiná knížata a vzácné pány do Prahy. Staroměstští konšelé, chtěje k poctivosti krále i jeho znamenitých hostů své velké náměstí, sice prý prvé spanilostí plné, ještě více ozdobiti, kázali nějaké liché dřevěné krámky šindelem kryté, kteréž na místě bývalých kotců před radnicí ve dvou řadách postaveny byly, pro rozšíření prostranství rozebrati a odtud ven z města za Poříčskou bránu na Špitalsko vyvezti, a potom všem nešťastným lidem, kteří tou francouzskou nemocí a také jinými neduhy sklíčení byli, ven z města se vybrati a do těch krámcův se obrátiti nařídili. A když se v nich tito nemocní byli již obložili a počasi již k zimě se nachylovalo, dala Staroměstská rada v těch místech na Špitalsku pro ně světnici vystavěti. Vyskytlo se však v Praze brzo mnoho soukromých dobrodincův, kteří těch nešťastných lidí se ujímající, znamenité příspěvky skládali, aby tam řádný špitál pro ně založen a vystavěn byl. Někáký kněz Matěj Hlavně z Kouřimi se té stavby nejvíce ujímal, a velikou část nákladu a vlastní práce na ni vedl. Tak povstal špitál a kostel u sv. Pavla na Špitálsku, a r. 1504 byl již tak dalece postaven, že biskup Filip de Nova Villa kostel v úterý po vnebevzetí matky boží, 20. srpna, posvětit mohl. O to zas

měl hlavní zásluhu konšel Sigmund Holec; a účastníci té slavnosti plavili se pak s řečeným biskupem a některými mistry na lodi k obědu na Libeň. Špitál zašel za obležení švédského r. 1648, kostel pak zmizel teprv dočista r. 1861, učiniv místo nové židovské fabrice v Karlíně.

Válka v Bavořích. Porážka Čechův slavná, vítězství Němcův neslavné.

1504 duben — září.

Od několika let pánové čeští, kteří stáli v čele vlády království Českého, zvláštní péči o to měli, aby v pořádek a v přehled uvedli četná léna, jichžto veliký počet zvláště císař Karel IV. v Němcích Českému království byl získal. Len uvnitř koruny České ležících sám král Vladislav co slaboch mnoho z manského svazku propouštěl, a co byli lenníci koruny České v Němcích, ti nyní jak mohli zamlčovali svůj lenní svazek naproti českým králům. Proto byli čeští pánové tak pilní u vyhledávání těch len a o obnovení vrchní moci krále Českého, činitele sobě naději, žeby za dobré příležitosti od krále sami těmi lény obdaření býti mohli. Roku 1503 vyjednávalo se v příčině len s knížaty Saskými a s městem Norimberkem. Však největší počet českých len takových byl v těch částkách nynější země Bavorské, které tehdež náleželi Bavorským knížatům linie Landshutské a falckrabatům linie Neumarktské. Obě tyto linie nyní vymřely, a král Vladislav vším právem tvrdil, že četná léna v jejich zemích co odumřelá spadávají naň co krále Českého a vrchního lenního pána. Avšak falckrabě Filip, kurfürst Rýnský, požadoval celé dědictví i s těmi lény po obou vymřelých liniích pro sebe a svého syna Ruprechta, který měl za manželku Alžbětu, dceru Jiřího knížete Landshutského, právě r. 1503 zemřelého. Však také hlásil se k tomu nápadu kníže Albrecht Bavorský, z linie Mnichovské, konečně sám císař Maxmilian, který tvrdil, že ta země i s těmi českými lény na Německou říši spadla. To vedlo k památné válce v zemích Bavorských.

Král Vladislav musel o to státi, aby svého práva na ta léna neztratil. Mladá Alžběta Falcká, jeho neť, byla srdnatá a její manžel, též mladý Ruprecht, dával pěkných nadějí o sobě. Nicméně král Vladislav se k těm manželům nepřidal, nýbrž knížeti Albrechtovi Mnichovskému pomáhal. Vyzádal si na sněmu českém válečnou pomoc, a poslal ji knížeti Albrechtovi, k němuž

se mimo to přidali také císař Maxmilian, Bedřich, markhrabě Braniborský na Anšpachu (také svak krále Vladislava), jeho dva synové, Kazimír a Jiří, kníže Brunšvický Erich, město Norimberk a jiní říšští knížata. Proti nim všem stáli falckrabě Filip a jeho syn Ruprecht sami, a bylo jim zajisté těžko, těmto spojeným silám odolati. Avšak u nich byly peníze, po knížatech Landshutských zděděné, a těmi si získali valných sborův českých bojovníkův, a to ještě před vyhlášením v Čechách mandátův, od krále Vladislava proti nim vydaných. Tak šli Čechové do té války pomáhat stranám oběma, jedni z poslušenství na vyzvání královo straně knížete Albrechta, druhí z ochoty a za dobré zaplacení, a také že byli nakloněni mladému Ruprechtovi, falckraběti, který jsa ducha spanilého i chrabrého mluvil také dobře po česku. Avšak na obou stranách nevedlo se jim dobře. Němci je ve svých zemích hrozně neradi viděli; nechovali se sice zuřivěji proti bezbranným než Němci, ba to i s pochvalou uznávalo se, že když kde i do čista kostel nějaký vydrancovali, přece všechny svátosti v něm nedotknuté nechávali; ale ta nesmířitelná nenávisť německá proti Slovanům, potom ta pověst kacírská pudila Němce ke dvojnásobným žalobám a neukojitelným hněvům. Zbrojní houfův Čechův od krále poslaní připojili se k Norimberským, a bojovali s nimi proti falckraběti tak dlouho, až Norimberští svým nectným a nespravedlivým chováním celé je od sebe odrazili.

Za falckraběte bojovalo již na počátku měsíce června 1504 asi 5000 pěších a 500 jízdných Čechův u města Neumarktu. Vůdci jejich byli čeští pánové Jindřich a Jetřich bratři z Gutšteina, Albrecht ze Sternberka, Jan z Veitmile a jiní. Později za nimi přitáhlo několik menších branných houfův a okolo 20. srpna vypravilo se do horní Falce pro falckraběte opět do 2000 jízdných a pěších. Jeden z jejich hejtmanův byl již výše zmíněný rytíř Matiaš Libák z Radovesic, kališník. Mezi tím však nenadále umřel 13. srpna 1504 falckrabě Ruprecht, teprv čtyřměsítný; nicméně jeho mladá vdova Alžběta, matka dvou synův, tajila dlouho smrt manžela svého, umínivši sobě, že válku sama dále povede. Udělala však velkou chybu, že českým houfům dala Němce za hejtmany, kteří nic dobrého o Čechách nesmysleli. Oblehali město Sulcpach, a tu ti němečtí hejtmani odjeli od vojska do města na hody, a tam hanebný úklad o Čechách učinili, v čemž i někteří čeští hejtmani, co byli katolíci, jako Jindřich z Gutšteina a Opl

z Fictum, jehož otce někdy král Jiří ze Sas do Čech byl přijal, účastenství měli. Co se týče pánův z Gutšteina, ti byli tehdyž jistě mezi prvními katolickými pány, kteří připlivše se k Němcům své vlastní krajany sobě v lehkost a neváznost brali. Záležela pak ta zrada v tom, že ti hejtmani odtrhše s celým vojskem od Sulcpachu sami se všemi jízdnými do Chouby k českým hranicím táhli, pěší vojsko však na polední stranu k Řeznu obrátili. Pěší vojsko české bylo takto od německých hejtmanů proti hlavnímu vojsku nepřátel vedeno, nevědouc o tom, že v těch stranách stojí. Bylo to u městečka Schönberka nedaleko Řezna dne 12. září 1504. Najednou ukázaly se husté řady vojsk strany vojvody Albrechta Mnichovského, přičemž se i císař Maxmilian nalézal. Jak mile jich Němci falckrabští, s kterými Čechové byli, z daleka spatřili, hned pryč od Čechův utekše samotných nepřátelům v šanc vydali. Bylo pak těch Čechův něco málo víc než 3000, a ti neměli k své obraně kromě obyčejných vozů nic nežli svou ruční zbraň; — děla, prach a koule byli jejich zrádní vůdcové dříve již někam jinam zavezli. Nepomysle však na útek podstoupili tito Čechové srdnatý boj proti šestnácti tisícům nepřátel. Statečný rytíř Libák z Radovesic, hejtman český, který se Němcům nedal od svého lidu odlákat, jal se hned vozovou hradbu na jakési výšině pořádati a řídil bojovníky k bitvě, — a tu následovala porážka Čechův, která nikoliv k jejich zahanbení ale naopak k veliké slávě a cti jim sloužila; německá nevěra pak špatné vítězství slavila. Císař Maxmilian, kterýž tu při nepřítelích byl s jinými knížaty německými, nedal Čechům dosti času, aby se ohradili mnohli, a hned útokem na ně hnáti kázal. První útok činil mladý Braniborský markhrabě Kazimír, vlastní sestřeneček Českého krále Vladislava, se 400 jízdnými a osmi hakovnicemi, na jejichžto střelbu Čechové odpovídati nemohli, — ale byl odražen. Čechové kryli se svými pavézami jako zdi, a veliké množství nepřátel pobili. Vsaak potom dorazili valní houfové Němcův na Čechy, a tito při takové nerovnosti počtu a zbraní ovšem konečně odolat nemohli. Když jim Němci již jejich šiky protřhli, tu ještě Čechové v kupy se shlukovali, zády svými navzájem se kryli a tak odhodlaně i hrdinsky bojovali a bránili se, že aspoň své životy hodně drazo prodávali. Sám císař Maxmilian v největší nebezpečí tvi upadl, byv s koně svržen. Kdyby kníže Erich Brunšvický, sám raněný, nebyl záhy přiskočil, a s velikou nouzí českou zbraň neodrazil, byl by tu císař také život svůj položil. Bitva se

strhla v poledne a trvala jen hodinu: 1600 Čechův leželo na bojišti pobitých, a do 700 bylo zajatých; ostatní probili se vojskem německým, mezi nimiž byl také rytíř Libák. Co německých bojovníkův padlo, to nikdo počtem neudal. Ale taková statečnost a neohroženost Čechův dojala samé Němce hluboce; to i císař Maxmilian nahlas uznával a jakožto muž ducha rytířského všechny zajaté propustil zavázav je cti a věrou, že se postaví v den jim určený. Stavili se také několikrátě všickni, jakožto „lidé dobří,“ to jest při cti zachovalí, ve dni k tomu jim určené, a když se ta válka chýlila ku konci, prokázal jim císař tu milost, že je i bez výplaty na svobodu propustil. Musíme také dodat, že ubohá falckrabina Alžběta dva dni po rozhodné bitvě prý leknutím nad takovou pohromou sama také umřela.

V Čechách potom někteří nešlechtní rytíře Libáka nařkli, žeby byl z bitvy utekl. On však je pohnal k soudu z uražení na cti, a na soudu seznáno, „že jest on, Libák, vozy šikoval, lidi do bitvy vedl, je řídil a při té bitvě byl od počátku až do konce, i všemu dosti činil, což takovému hejtmanu v takové potřebě učiniti náleží.“

Polský králevic Sigmunt. Rajtarstvo. Brojení mezi stavy českými.

1504.

Sigmunt Jagajlovic, nejmladší králův bratr, měl v koruně České již knížetství Opavské a Hlohovské; roku 1502 jmenoval ho král náměstkem slezským čili v horním a dolním Slezsku, jakž tehdyž tato země rozdělovati se začala, potom královským hejtmanem v knížetstvích Svidnickém a Javorském; dne 5. června 1504 propůjčena mu jest v majetnost také dolní Lužice tímže právem, jako prvé Hlohov a Opava, a ku konci měsíce listopadu 1504 byl také uveden v úřad fojství v horní Lužici čili Šesti měst. Úřadování králevice toho stalo se v těchto korunních zemích pravým dobrodiním, neboť hlavně to na péči měl, aby skrotil a potlačil ozbrojené jízdecké tlupy, které nyní již od drahé let tvořily se na způsob německých jízdných zbojníkův majíce mezi sebou jakýsi řád a způsob vojenský, a vůbec rajtaři zváni byli. Rozšířili se po všech zemích koruny České, a kdekoliv nějaké kořisti se nadíti bylo, tu se shlukli a své řemeslo provozovali. Neměli sice takového ustrojení, jako bývalé rotý bratrské za krále Jiřího,

ale přece aspoň k tomu hleděli, aby aspoň jedni druhých hájili a mstili. V Čechách byla nyní vláda strannická, složená z pánův katolíkův a utlačovatelův měst, což jí tolik moci a působnosti ujímalo, že ani zpourey a zjevné odboje potlačit neuměla. Moudrý a rázný králevic Sigmunt docela jinak ty rajtarstva v Slezsku a Lužicích

uměl krotiti, ačkoliv sám právě když z Javora s českým kancléřem Albrechtem z Kolovrat do Budišina jel, aby se tam v úřad fojtství uvázal, i s kancléřem od jedné rotý asi 200 rajtarův přepaden byl, tak že s nouzí ušel zajetí.

Kancléř Albrecht z Kolovrat poslán

Čestná porážka českého vojska v Němcích u Schönberka blíž Řezna 12. září 1504.

byl před tím od krále na začátku téhož roku 1504 do Vratislavi, uzavřel tam dne 3. února pomocí králevice Sigmunta a knížete Kazimíra Těšínského s knížaty a stavy Slezskými památnou smlouvu, kteráž potom po něm Kolovratskou zvana jest. Tlou smlouvou totiž učiněn jest konec neustálým sporům mezi světskou

a duchovní vládou Slezské země, a rozhodnuto, že na budoucnost na biskupství Vratislavské nemá volen býti nikdo, kdoby nebyl zrozen v zemích České koruny, potom že všecka duchovní místa a všechna manství v Slezsku jenom domácím a příslušníkům České koruny mají udělována býti, kromě jiných ustanovení.

V Čechách pro staré rozmíšky mezi stavy vždy zle se dělo, a sněmy ani řádně skončeny býti nemohly. Na sněmu, na den 1. května 1504 rozepsaném, účastnili se sice Pražané, avšak vidouce, kterak páni a rytířstvo sami sněmují a uzavírají a potom teprv na Pražany a jiná města to vkládají, aby jejich hotové uzavření přijali, — tu Pražané podavše osvědčení svoje, že to, co bez nich urađeno a uzavřeno bylo, držeti a k tomu pomáhati povinni nejsou a býti nechtějí, sněmovní síň opustili a s hradu dolů do města sešli; v čem prý se k nim někteří z pánův a rytířův připojili.

Před následujícím sněmem pak o sv. Petru a Pavle, 29. června 1504 též na hradě Pražském držaném, dal král Vladislav nejvyššímu purkhrabímu, Jindřichovi z Hradce, rozkaz, aby brány hradu tak dal obsaditi, aby prý „nižádného řádu člověk, pán, rytíř ani měštnín, ani s velkou ani malou zbraní do králova zámku puštěn nebyl, buď při sněmích aneb při soudech.“ To se stalo a páni a rytířstvo strany katolické sjeli se na hrad ke sněmu, jako obyčejně; avšak strana kališnická a města, k nimž se opět i pan Vilém z Pernšteina a Jan ze Šellenberka byli připojili, odepřela tomu, sněmovati na hradě pro to tajné osazení jeho mocí brannou, což prý dotud nikdy nebyvalo. Byli by mohli na ten sněm s takovým počtem lidí přijíti, žeby se té tajné posádky hradské málo báli; ale nechtíce prý králi při tom nějakou lehkost učiniti, zvali druhou stranu k sněmování na Staré město Pražské. K tomu zase katolická strana nesvolila. Nejvyšší purkhrabí konečně chtěl s hradu všecku brannou posádku propustiti, ale vzbuzená nedůvěra nedala se více uchlácholiti, a ze sněmu sešlo. Král Vladislav poslal potom pana Zdeňka Lva z Rožmitala na Blatné, purkhrabí Karlšteinského, syna někdy pána Lva z Rožmitala, nejvyššího hofmistra, s naučením k stavům českým, aby je srovnal a smířil, a že krátce před tím umřel nejvyšší sudí, pan Půta Švihovský z Riesenberka, dne 20. července 1504, povýšil král toho Zdeňka Lva na úřad nejvyššího sudí. Nebožtík Půta Švihovský byl sice jeden z nejprudčích horlitelův pro katolictví Římské, ale pan Zdeněk Lev z Rožmitala od té chvíle, co byv povýšen v úřadě dostal se na jedno z předních míst při zemské vládě, snažil se ne menší horlivostí u víře i svého předchůdce v úřadu převýšiti, což bylo při dlouholetém působení toho muže pro vlast věru osudné.

Podobným předním horlitem pro katolictví Římské, jako byli v Čechách kancléř Al-

brecht z Kolovrat, Petr z Rosenberka, Zdeněk Lev z Rožmitala a jiní, byl na Moravě pan Jan z Lomnice a Meziříčí, od roku 1496 nejvyšší hejtman markhrabství Moravského. Ten roku 1502 vypudil kališníky z města svého Meziříčí a obdržel za to od papeže zvláštní pochvalu, a nyní roku 1504 spůsobil, že se všickni katoličtí pánové a rytíři dne 31. května zavázali zápisem, hájiti se proti každému, kdoby je při katolické víře utiskovati chtěl. Také v Čechách se stal dne 20. února 1505 v Praze podobný zápis, ač něco hojnější a prostrannější, mezi 20 katolickými pány a dvěma rytíři na vzájemnou pomoc a obranu. V čele jich byli pan Petr z Rosenberka, Jindřich z Hradce, Zdeněk Lev z Rožmitala, Albrecht z Kolovrat, ještě patero jiných Kolovratův, tři Šternberkové, dva Waldšteínové, dva Švamberkové a jiní, tedy všickni, kteří byli přívrženci vlády tehdejší. Nač takových stranných zápisův dělali? Inu patrně jen proto, že se cítili býti menšinou v národě.

Vzpouza Jiřího Všerubského z Gutšteina. 1505.

Že taková panující strana, která měla většinu národa proti sobě a pro svou vlastní bezpečnost mezi sebou strannické smlouvy dělati musila, nebyla s to, veřejné bezpečnosti obhájeti, zákonům patričního průchodu zjednati a každý svévolný a odbojný skutek dle práv a nálezův soudu trestati, snadno dá se pomysleti. Vdyť již rok vydán byl nález na odbojné pány Šliky, a vláda posud neučinila kroku k vykonání toho nálezu.

Však během roku 1505 vydařil se mezi českou katolickou šlechtou hned již druhý takový odbojník, jako byl Šebestian Šlik, kterýž vládě též nemálo starostí, zemi pak a obyvatelům ještě více škod a křivd nadělal. Byl to pan Jiří z Gutšteina příjmím Všerubský, pocházející od Buriana mladšího z Gutšteina, bratrance Buriana staršího z Gutšteina na Nečtiněch, někdy neschopného vůdce krále Vladislava, známého boháče. Pan Všerubský měl na knížatech Saských jakési zastaralé požadavky, jichžto oprávněnost nebyly nikomu tak zřejmé a jasné, jako jemu samému. Když pak soudy jich neuznávaly, pohledával jich mocí a násilím. Tak stalo se, že se mu již 27. listopadu 1502 podařilo, opanovati vojenskou lší míšeňské město Biskupice (Bischofswerda), odkud 40 předních měšťanův na své zámky do Čech dal zavésti, kteří se pak jemu sami vypláceti musili.

Však do roku 1504 pozdvížení pana Vserubského již takové rozsáhlosti nabylo, že i obec Vratislavská naň u krále Vladislava žalovala. Král pak to zřekl, že se měl pan Vserubský a vedlé něho ještě jiní obyvatelé království Českého s knížaty Saskými v městě Mostě pokojně smluviti, proto že se knížata Saští ke všemu slušnému podávali. Ale všecko, čehož ti knížata podávali, nebylo panu Vserubskému dosti, pročez nyní během roku 1505 tím svou vzdorovitost dokázal, že totiž naprosto všechny statky, jichž v Čechách měl, rozprodal a pak králi Vladislavovi a celému království Českému válku vypověděl. Tu válku pak vedl ve spojení s bratřími rytíři z Kaufunka nejvíce pomocí jednotlivých sborů tak zvaných rajtarův — loupežníkův. Ti se rozejeli po rozličných krajinách českých, všude drancující a pílíce, a přivezli mu za krátký čas asi dvacet zajatých osob stavu šlechtického: pan Vserubský pak hraje si na velkomyslného propouštěl je zase všechny na svobodu pod závazkem na čest a víru, že kdykoli a kamkoli je volati bude, oni nejdéle ve 40 dnech tam se mu dostaví. I rozšířil se veliký strach po celé zemi, nikdo si netroufal vydati se přes pole na cesty bez ozbrojeného průvodu, a všude opravovaly se hradby a tvrze.

I rokovalo se o stavení těch a takových nerádův v zemi páchaných na sněmích jednou z jara, podruhé na podzim. Pánové a rytíři tu ponejprv pocítili, že jejich moc branná není s to, aby sama v zemi pořádek obnovila, a že se bez pomoci měst nebudou moci obejít. Města byla volna, dopomáhati práva podle dávného zřízení zemského, totiž pod výminkou, aby jejich známé politické žádosti, o které spor se vedl, došly se strany šlechtické patřičného uznání. Však o tom vyšší stavové vždy ještě věděti nechtěli, a Pražané s jinými městy dali jim za odpověď: „Co ste uzavřeli bez rady naší sami, provádějte také sami bez naší pomoci.“ Musili tedy stavové panský a rytířský sami se pokusiti o pokoření a potrestání svévole odbojné; Pražané a některá jiná města dali se přece později uprositi, že přispěli pomocí svou aspoň v poměru těch svých statkův a dědin, kteréž měli v zemských deskách zapsané.

V příčině odboje Jiřího Vserubského z Gutšteina bylo potom na sněmě do 3. října 1505 usnešeno, aby se řečený Vserubský zase do království Českého vrátil a všechny vězně, jichž ve své moci drží, na svobodu propustil, potom že od celé země žádost jíti má ku knížatům Saským, aby Vserubskému po právu učí-

nili a škody jeho napravili; aby se český kancléř, Albrecht z Kolovrat, s knížaty Saskými nejdéle do 30. listopadu 1505 o tu při domluvil, a také aby Kaufunkové s knížaty těmi se srovnali. K panu Jiřímu Vserubskému zase vysláni byli tři čeští pánové, Ladislav ze Sternberka, Jetřich z Gutšteina a Linhart Markvart z Hrádku, kteří s ním měli o přijetí těch výminek od zemského soudu navržených jednati. Ti dali psaním z Chýš 18. října zemským úřadům zprávu, že jejich vyjednávání se Vserubským dobře se daří a že o sv. Martině, v listopadu, všecko se dobře skončí. Však tu najednou všechna další zmínka o panu Vserubském z Gutšteina přestává; Kaufunkové bouřili se v Sasích ještě dále, ale Jiřík z Gutšteina umrl; buď že upokojen jest smlouvou, o kterou s ním bylo jednáno, buď že smrtí sešel.

Vojna Loketská proti Šlikům.

1505, červenec — říjen.

Již rok tomu, co prošel nález zemského soudu proti Šebestianu Šlikovi, bratřím a strýcům jeho, a teprve nyní v červenci 1505 dne 22. vypravil se nejvyšší purkhrabí Pražský, pan Jindřich z Hradce s ostatními pány, rytíři a zemany s celou válečnou mocí, kterou byli s to z celé země sehnati, aby obehnali hrad a město Loket, před kterýmž pak až do sv. Václava, 28. září, leželi. Celé vojsko vyšších stavů zemských, jež byli před Loktem postavili, neobnášelo více než asi 3500 pěších, 200 vozův a 150 jezdcův, k němuž každý pán a rytíř jistý počet, co naň připadlo, dostaviti musil. Však později sám pan Jindřich z Plavna, dávný a úhlavní nepřítel Šlikův, měl svého lidu až do tisíce před Loktem. Obláhatelé vystavěli před městem baštu, z které do hradu stříleli ač bez velikého účinku. Na hradě měli Šlikové také ještě část branného lidu míšeňského, a obláhatelé poznali záhy, že se jim nemůže dařiti bez pomoci odjinud. Tu se dali konečně Pražané a jiná města uprositi, že svou pomoc poskytní, jakž sme již nahoře byli oznámili, a část svého vojska také proti Šlikům vypravili. Zároveň s Loktem oblehány jsou také tvrz a městečko Vary Karlovy. Proti Lokti nemohlo však nic býti svedeno. Karlových Varův dobylo však zemské vojsko, a dány jsou pod správu královskému hejtmanu Krivoklátskému, Jiřímu z Násilé. Potom se strhla bitva před Loktem, v níž se čtyři páni Šlikové účastnili. S jich strany padlo do

70 bojovníkův, se strany zemského vojska padlo a raněno však jen asi 20 osob. Šlikové vidouce, že jim pomoc, kterou ze Sas očekávali, nepřichází, a bojíce se nezbytí, poslali k Pražanům, aby prostředkování na se vzali, slibující učiniti, k čemu by jim Pražané radili. Tak učiněno přiměřit, a Pražané celou tu věc vznesli na sněm zemský, jenž právě o sv. Václavě v Praze byl zahájen, a se sněmem dne 4. října společnou úmluvu učinivše takové podmínky míru ustanovili s doložením, že kdyby jich Šlikové nepřijali, oni, Pražané, s celým stavem městským na Šliky potáhnou: „předně pan Šebestian Šlik postoupí hned hradu Loketského s městem a se vším příslušenstvím svým bratřím Albrechtovi a Kvirinovi; o suchých dnech postních nejprve příštích (4. března 1506) všichni páni Šlikové, totiž pan Václav (starší linie Chebské), pan Mikuláš (starší linie Falknovské), pan Kašpar (starší linie Ostrovské a předek nynější linie hrabat Šlikův), pak bratři Šebestian, Kvirin a Albrecht (linie Loketské) se svými sestrami přijedtež na sněm do Prahy, a tu přede všemi třemi stavy mluvež páni Václav, Mikuláš a Šebestian o svou čest a potřeby, ostatní o své statky a práva; nápodobně stůjte na tom sněmu také manové a měšťané Loketští a přestaňte mocně o všechny své pře na stavích panském, rytířském i městském; — již nyní propustte jak páni Šlikové tak i manové vše, čeho na sobě navzájem dobyli, aby každý svého zase požívati mohl, a chovejte se k sobě pokojně; — když pan Šebestian postoupí Lokte bratřím svým, buďte jim také Vary sstoupeny; nezachovají-li se bratři Kvirin a Albrecht dle výpovědi zemské, ztratí svá práva i své díly všechny; také ti manové, kteří potud stranili pánům Šlikům, zachování buďte v pokoji.“

S těmi podmínkami a s naučením vypraveni byli poslové obou měst Pražských do Žatče, aby se tam s pány Šliky smluvili, a páni Šlikové skutečně všickni k podmínkám od Pražanů položeným a od sněmu schváleným přistoupili a rukou dáním před Žateckými k nim se zavázali. Pan Šebestian Šlik pak hned postoupil hradu svého Loketského bratru svému Albrechtovi a ostatní podmínky také potom následujícího roku byly splněny. A tak se skončil ten odboj Šlikovský.

Konečně znamenati sluší, že Šlikové v těch letech počali se na základě cizozemských listin psáti hrabaty z Bassana a z Bílé Církve, chtěje, aby toho titulu hraběcího také v Čechách platně užívati směli. Že však státní právo české žádných hrabat v zemi neuznávalo, nemohl

Šlikům takový titul od země uznán býti. Šlikové zůstali, jak byli, v Čechách v stavu panském, jako němečtí Jindřichové z Plavna, kteří byli v Němcích hrabaty. Však také českým Gutšteinským té doby nebylo dosti slouti pány českými; i oni počínali se také na základě cizích obdarování psáti hrabaty. Česká vláda však toho také neuznávala.

Utrpení a smrt biskupa Filipa de Nova Villa. 1505—1507.

Radost Čechův kališníkův z příchodu vládkého biskupa Filipa de Nova Villa netrvala dlouho. V prvním zápalu radosti nad jeho příchodem svěřili mu kališníci stavové správu nad kněžími svými a nad konsistoří, a přední farář Pražský, totiž u panny Marie před Týnem, mistr Martin z Počátek, jsa zároveň jedním z předních profesorův bohosloví na vysokém učení Pražském, působil to skrze kancléře Albrechta z Kolovrat u krále Vladislava, že ho král již v měsíci červenci 1504 za „českého biskupa“ a za správce dolejší konsistoře uznal. Biskup Filip tedy řádně v Čechách biskupoval, a že také po venkově objížděl, důkazem toho jest jeho návštěva v Hradci Králové, kdež 5. června 1505 ve hlavním chrámě nové zřízený oltář Božského těla posvětil. Však ale již Filipův předchůdce, biskup Augustin, nenasadil se s konsistoří pod obojí, nepožívaje u ní ani úcty ani lásky až do smrti své. Hůř to dopadalo s biskupem Filipem, kterýž pojímal právo své při správě církevní přísně dle zásad římských a dle toho si počínati chtěl. Čechové však, jak duchovní tak světští, dávno již byli odvykli všeliké kněžské moci a panování, nazývajíce klatby a interdikty a všeliké jiné církevní pokuty „štrichy vláskými a německými“, které prý se do Čech nehodí. Brzy se našli nespokojenci, kteří počali nedůvěru mezi lidem rozšívati, že prý víra Čechův takovými „štrichy“ v nebezpečí se uvodí a kaziti počíná; konečně pak povstala zjevná oposice proti biskupovi, v jejímž čele objevili se sám administrator, mistr Pavel ze Žatče a mistr Jan Pašek, toho času již kanclér Starého města Pražského. Tito dva hlavně Pražany k tomu přivedli, že konsistoř roku 1505 z domu biskupova na Šmerhově na Staroměstském náměstí do kolleje Karlovy převedena a novými radami osazena byla. Místři také konsistořní pečeti tajně od biskupova písaře vzali, tak že biskup Filip potom nechtěl více předsedati duchovnímu soudu.

Největší roztržku mezi biskupem a jeho protivníky následující pohoršlivý a, jak se pravilo, od některých schválně nastrojený příběh způsobil. Starý létopisec takto o něm vypravuje: „V neděli před sv. Vavřincem (3. srpna 1505) před nešpory rychtář vzal kněze Martina, syna Radochova z Nového města, střídníka (kaplana)

Týnského, v domě šlechtatském, s ženou podezřelou Kadeřávkovou, a vedl ho s ní přes rynek na Staroměstskou radnici do šatlavy; a tam byl do třetího dne. Potom jej pustili před biskupa (Filipa), kdež se vymlouval, že se mu to návodem stalo, byv zavolán do toho domu, a že on na nic zlého nemyslí. A stala

Kutnohorští uvádějí biskupa Filipa Sidonského do nového domu proň koupeného, asi 5. prosince 1506. (44.)

se mu ta hanba ne pro tu Kadeřávkovou, ale že jest dotýkal na kázání některých konšelův; i chtěli se tudy něco vymstiti, učinivše špeh po něm, rychtáři přikázali, aby toho pilen byl, kde by ho dopadl. I vzbouřili se proto všichni kněží, že se jest jemu taková lehkost a hanba stala, i zželelo se jim toho. Také biskup se

velmi rozhněval a svolav faráře, po všech kostelích klatbu učinil a hned v pondělí všude boží služby zastavil. I nezvonili nešporů ani klekání u večer; nazejtří v úterý ani klekání, ani celý den mši, co u veliký pátek; ve středu ani klekání ani mši, než k nešporu bylo zvozněno. Chtěl tomu biskup, aby světská ruka

nesáhala na kněze, ale aby duchovníci trestali duchovní. A někteří farářové brali odpuštění od far. Po celém městě počalo reptání nejen proti biskupu ale i proti kněžím, a vyhrožováno jim: „vy u nás panství jako jinde žádného nemáte, než bēfete toliko za službu svou mzdu a záplatu od nás.“ Ale mistři starší, jako mistr Pavel, administrator, starý mistr Václav Koranda a mistr Václav z Pacova šli k pánům na radnici, a tam s nimi zůstali na tom, aby se ke všem Staroměstským farářům poslalo, aby svůj rád kostelní před se vedli proti rozkázání biskupovu, aby se o takovou věc více nepokoušeli, o zastavení služeb božích, o klatby, o pŕhony před soud duchovní, že jim to trpíno nebude, že je v tom chtějí sami před biskupem zastati. I tak interdikt nezachován. A však biskup od té chvíle znesnadil se s městskou vrchností i chtěl zase do Italie se vrátiti, prose toliko, aby mu průvod dán byl. Byltě v krátce před tím, v pondělí po sv. Vavřinci, 11. srpna od Pražan pozván, aby se díval, kterak z nově vynalezeného praku koule budou se házetí od kláštera Slovanského na Novém městě přes řeku Vltavu až na břeh protější. I dívali se tomu kromě biskupa Filipa konšelé Staroměstští a Novoměstští, poslové z jiných měst a nejvyšší pan purkhrabí, Jindřich z Hradce. Když se byla ta roztržka stala mezi biskupem a radou Staroměstskou a staršími mistry, opustil mistr Martin z Počátek faru Týnskou, nechtě tam býti bez kaplana svého, kněze Martina Radochova a trpě mnohá protivenství pro biskupa Filipa, kterému za pravdu dával. Ku mnohým prosbám přijal potom faru u sv. Štěpána na Novém městě Pražském, a tu v kostele ve všední den pokračoval ve svém čtení o sv. bohoslóví kněžím, mistrům a bakalářům; potom také toho nevině pohaněného kněze Martina Radochova za střídníka k sobě přijal.

Pražané odepřeli biskupovi žádaného průvodu a on tesknil velice, každý den plakal a stýskal si, proč kdy do té země přišel, tak že prý bylo teskno na starce pohleděti. Také nechtěl již ani kněží světiti ani jiných biskupských výkonů odbývati. Nicméně ještě téměř 9 měsícův v Praze zůstával, až se oň Kutnohorští ucházeli, u sebe jeho míti sobě přejíce. Přijevše proň, odvezli jeho dne 19. června 1506 z Prahy a uvedli do Kutné Hory s velikou ctí a slávou. A však jakkoliv tam čestně chován byl, znechutilo se mu přebývání v Čechách již tak velice, že dnem i nocí přemýšlel, kterak by se zas do Italie navrátiti mohl. I tak stalo se, že biskup Filip dne 16. listopadu 1506 po-

rozuměl se tajně s nějakým uhlířem, který ho ze země vyvéztí měl, v noci z Kutné Hory uprchl s některým jen služebníkem. Však jenom do Soběslavi dojel. Horníci dověděvše se, kudy ujížděl, tam ho dostihli i pana Petra z Rosenberka, pána toho města, žádali, aby jim pomohl, by se biskup zase k nim do Kutné Hory vrátil. Pan Petr z Rosenberka ráčil jim však nelaskavě vzkázati, aby si ho sami hleděli, že on ho u sebe držeti nechce, ať prý jde kam chce. I dal se ubohý biskup namluviti, že se s Horníky dne 4. prosince zase do Kutné Hory vrátil. Tam mu koupili nový dům ozdobný, do kterého ho s velkou ctí uvedli. Však biskup Filip de Nova Villa dřív než rok minul, dne 20. října 1507 umřel; Horníci vystrojivše mu slavný pohřeb pochovali ho nejprv ve vysokém kostele, to jest u sv. Jakuba; později však přenesli tělo jeho do havířské kaple ve chrámě sv. Barbory.

Vzpouza pánův z Gutšteina.

1506 květen — září.

Připomeňme sobě onoho pana Buriana z Gutšteina na Nečtinech, který již r. 1465 nemalou dal příčinu ku povstání jednoty panské proti králi Jiřímu, ale r. 1471 zas od ní se odtrhl, ku králi Vladislavovi se přidal a od něho často co polní vůdce v čele vojsk českých užíván býval, jen že více porážkami nežli dobrým vedením proslul. Tento Burian z Gutšteina umřel okolo r. 1494, nashromáždív veliké jmění nejen skrze svou manželku, Némkyni, Šigonu hraběnku z Ortenberka, ale také dobrým hospodařením, kteréžto jmění všecko jeho pěti synům se dostalo. I nazývali se tito Kristof, Jindřich, Jetřich, Jan a Volf (šestý, Burian, umřel před otcem), a náležely jim po otci následující statky v Čechách: Nečtiny, Tachov, Chýše, Rabštejn, Petršpurk, Žebrák a Točnsk, Příbram, Bělá (v Plzeňsku), Štědrý Hrádek, Kinšperk a Gutštejn, hrad nedaleko Krasíkova, mimo to v Němcích, zvláště v horní Falci, také četné statky. Po matce stali se tito Gutšteinové vesměs Němci, byli hrdí, pánovití a výtržní, vždy hotovi, vůli svou i mečem prováděti, a chtěli slouti hrabata. Kterak se v poslední válce v Bavořích r. 1504 zradně zachovali k vojsku českému, jež měli co hejtmani jeho k vítězství vésti, a zatím do záhuby uvedli, již na svém místě nahoře vypravovali sme.

Sotva pak utišen byl smělý odboj jejich strýce, Jiřího Vserubského z Gutšteina, strhlo se zas něco podobného s jejich strany. Jan z Gutšteina, jeden z těch bratří, měl rozepři s pány Šliky, a přišli k němu komorníci (poslové) ze zemského soudu, aby ho před soud pohnali. On dav je zadržeti kázal je bít. Za to byl pak odsouzen na soudu o letnicích r. 1506 hrdla i statku. Jeho starší bratr zas, Jindřich, byl se již dříve po příkladu strýce svého, Jiříka Vserubského, nejen z České země vyhostil, ale také hned celé zemi válku vypověděl. I vedl ji v Čechách ze svého hradu Schwarzenburka v Bavořích. Na jedné takové nepřátelské výpravě podařilo se mu v květnu 1506 zajmouti dva pány ze Švamberka, Bohuslava a Jana, bratry pana Křištofa ze Švamberka na Boru, jichžto matka, Kunhuta ze Šternberka, dcera někdy zrádce vlasti, pana Zdeňka Konopišského, byla ještě na živě. Tyto dva pány, své blízké příbuzné, držel pan Jindřich na svém hradě Schwarzenburku v kruté vazbě přes deset měsícův, a hrozil veřejně, že je dá stíti, nebude-li od soudního stíhání jeho bratra Jana upuštěno. Celá česká šlechta byla tím pobouřena a také v sousedních zemích nemálo hluku to dělalo. Oba uvězněni Švamberkové prosili v psaních úpěnlivě rodinu svou, aby je z nesnesitelného vězení vykoupili třebaš veškerým dědictvím jejich. Přimlouvali se za ně falckrabě Filip i Albrecht vojvoda Bavorský v Mnichově; ale nic na plat. Okolo 20. července 1506 sjeli se čeští pánové v Plzni i rokovali s Gutšteinem o osvobození Švamberkův, ale také ničeho nesvedli, ba bylo potom ještě více hněvu na obou stranách. Konečně sjel se v Praze dne 14. září 1506 všeobecný sněm, i bylo uzavřeno, aby páni Gutšteinové vždy ještě pohnáni byli k zemskému soudu, nežli by se brannou mocí proti nim zakročilo. Jenom pan Jetřich, jeden z bratří Gutšteinských, choval se té doby správně. Konečně veřejný hlas v zemi žádal, aby se proti krutému násilníku otevřená válka zdvihla. On nicméně jaté Švamberky teprv ku konci měsíce března 1507 na svobodu propustil, a to jen výkupem za 13 tisíc kop míšenských, jež někteří páni na zemský účet za ně zaplatiti se uvolili.

Tím se skončila tato bouře Gutšteinská, avšak nebyla ještě poslední.

Kterak rytíř Jan Kopidlanský v Praze a Jan Bavůrek ze Švamberka v Plzni státí byli.

1506—1507.

Ačkoliv se byli stavové panský a rytířský v posledních letech dostatečně přesvědčili, kterak ve veřejných potřebách bez pomoci stavu městského obejít se nemohou, nicméně vylučováním měst při usnešeních sněmovních nepřestávali, bezohledně je urážeti. Za to se města mstila přísnějším zakročováním proti urozeným provinilcům. I tak stalo se v čas jarmarku Svatojáclavského dne 3. října 1506 na Starém městě Pražském, že se strhla půtka mezi mladým 24letým rytířem Janem Kopidlanským a rytířem Janem Cukrem z Tamfeldu, v níž první druhého ostrou zbraní zabil. Právo Starého města Pražského ukládalo náhlý soud na všechny zločiny a přečiny spáchané na výročních trzích: jakmile na radnici vyzvoněn byl freid, to jest mír, jímž dáno jest znamení, že počtí mohou obchody na trhu, trestán býval na hrdle, kdykoli se dopustil jakékoliv výtržnosti, jakékoliv násilí. A že freid již byl odzvoněn, když se Kopidlanský výše řečeného zločinu dopustil, byl od městské stráže ihned jat, do vězení uvržen a bez odkladu od Daniele Rouše, toho času purkmistra, a tří jiných konšelův, bez vědomí a vůle ostatních konšelův na smrt odsouzen. Žádal sice, aby mu duchovní správy dopřáli; však i ta mu byla odepřena, a byl ještě téhož dne večer na Staroměstském náměstí pod pranětem stát a na Proseku u Prahy pochován. Hned tím byla celá šlechta pobouřena; nesměl ovšem nikdo popírat, že se to Kopidlanskému od Pražan po právu stalo, ale to jim všickni za zlé měli, že mu duchovní správy odepřeli, což považovali za pych a ukrutnost, za urážku a lehkost od měšťákův stavu šlechtického učiněnou. Však toho činu potom Pražané nemálo pykali.

Nedlouho potom vyskytl se jiný šlechtic, Jan ze Švamberka řečený Bavůrek, který již po delší čas jsa v rozbroji s Plzenskými a Žateckými nemalé škody jim činil. Byl sám chud, ale páni ze Švamberka byli jeho strýcové, a uměl si hojných pomocníkův ve svých podnikách proti statkům těchto měst sjednati. Plzeňští naň špehovali, a zvěděvše, že se na tvrzi Chrástovce na nynějším panství Horšovotýnském zdržuje, poslali tam něco jízdných a pěších, kteří v noci z 25. na 26. ledna 1506 tu tvrz zlezli a zapálili, jej sama šestého zajali a do Plzně přivedli. V Plzni zasedli

nad ním pozvaní Pražané a soudcové z jiných měst, kteří toho odpovědníka a škůdce stavu městského vyšetřovali, právně tázali, to jest na skřipce vytáhli, a k smrti odsoudili. Byl pak stát se dvěma tovaryši svými. Když se to ku králi Vladislavovi do Uher oznámilo, nejen že skutku toho nekáral, ale 25. května 1507 přiřknul a daroval Plzeňským všecken statek, ovšem neveliký, kterého na Bavůrkovi byli dobyli, náhradou prý za škody, kteréž od něho byli utrpěli.

Na to hned na nejbližším sněmu 5. března 1507 stavové panský a rytířský usnešení učinili a do desk je vložili takové: „Jestližebý Pražané neb kterékoli město v koruně České na kteroukoliv osobu panskou neb rytířskou sáhli bez vyslyšení před zemským soudem, že sebe v tom všichni vespolek ti dva stavové skutečně hned opustiti nemají, ale toho mstíti beze všeho odpovídání.“

Narození krále Ludvíka. Smrt jeho matky královny Anny. Záměry rodiny Zápolských v Uhřích. 1506.

Nyní potřebí jest nám, ohlédnouti se po tom, kterak se vedlo králi Vladislavovi a jeho rodině v Uhřích. Tam již královská moc byla se octla takofka v posledním tažení. Drobná šlechta usilovala sice, udržeti se v rovnováze proti pánům a praelatům, ale zároveň i s pány dohromady pilna byla podrývání a ztenčování moci královské. Vlastenectví vůbec nebylo u těch stavů žádného, všecko se dělo jen z pouhého osobního sobectví. Páni magnati a praclati hleděli si nesmyslného přepychu stavice o závod na odív každý svou moc, pýchu a nádheru v komonstvech trpytících se zlatem stříbrem a drahými kameny; ale pro dané na obranu vlasti, na slušné opatření dvoru panovnickova a na jiné potřeby obecného dobra peněz nikdy neměli aniž míti chtěli. Proti cizincům, kteří měli účastenství ve vládě jejich království, náramně horlili, ale sami se vládní moci chytali ne pro obecné dobré, nýbrž jen pro své vlastní užitky; vládní moc měla jim samým býti pramenem nesmyslných kořistí osobních. Připomeňme si bývalého palatina uherského Štěpána Zápolského, který sloužil již králi Matyášovi jako Vladislavovi náramného bohatství si nashromáždil a také několikrát v politickém jednání v Čechách býval. Umřel r. 1499, a zůstala po něm vdova Hedvika, sestra

Těšínského knížete Kazimíra, a dva synové, Jan a Jiří. Sídlo měla ta rodina na slavném hradě Trenčinském nad Váhem, a dvůr její skvěl se větší nádherou, nežli královský dvůr v Budíně. Tito Zápolští očekávali, že Vladislav zůstane bezdětný a že brzo povstane potřeba volení nového krále. Proto hleděli záhy již klestiti sobě cestu na trůn jako někdy rodina Huňadovců, a získavše si hojně přívržence mezi drobnou šlechtou, která na jejich útraty hýřila, pustili hlas po vši zemi Uherské, že již nikdy nemá býti cizinec králem Uherským, nýbrž jen rodák vlastenec. Nejčinnější jejich přívrženec byl známý mistr Štěpán Verbovecký čili zmaďarilý Verbőczy, skladatel knihy o právech uherských. Když pak se narodila králi Vladislavovi dcera Anna, byl mladý Jan Zápolský mezi prvními, kteří se jí za ženicha nabízeli. Kníže Jan Korvín umřel roku 1504 zanechav jedinou dceru; ihned Jan Zápolský s ní mladšího bratra svého zasnoubil, aby jeho rod stal se také nápadníkem veškerého jmění Huňadovského. Ba Jan Zápolský a jeho strana šli ještě dále, naléhajíce na sněmích, aby Vladislav země koruny České, Moravu, Slezsko a obojí Lužice, ježto byly někdy králi Matyášovi postoupeny, ku koruně Uherské připojil, při čemž nedbali článku smlouvy Olomoucké z r. 1479, že bude-li po Matyášově smrti král Uherský spolu králem Českým, tyto země koruně České bez všeliké výplaty vrátiti se mají. Proto stavové čeští r. 1490 tolik obětí byli přinesli, aby král Vladislav Uherského trůnu dosáhl; však zaplatili to bohužel ztrátou samostatnosti České říše, kteráž od té doby vskutku stala se pouhou památkou až podnes. Uherský sněm v květnu r. 1504 žádal sobě od krále věděti, zdali mu obojí Lužice podaly již přiznávací svůj zápis k Olomoucké smlouvě z roku 1479, a zdali Moravané a Slezáci přísahali mu věrnost a poddanost co králi Uherskému čili co Českému. Na to král nížádné odpovědi nedal, neboť byl by jinak musil se rázně na pány Uhry oboříti pro jejich nestydaté osobování. Oni totiž mluvili, jakoby Morava, Slezsko a Lužice byly uherské koruně podrobeny bývaly, zapomínajíce úmyslně, že Matyáš žádné z těch zemí svou mocí nedobyl, nýbrž že mu byly od tehdejší panské katolické jednoty dobrovolně poddány.

Byltě se král Vladislav v tuhém sporu octnul s uherskými stavy, a jen královna Anna, jeho manželka, paní ducha rázného, srdnatě při svém manželovi stála, nedadouc mu ustupovati před pletichami proti němu strojenými. Ty spory nabývaly již takové opravdivosti, že v měsíci

červnu 1505 v Čechách svolána a chystána jest vojenská hotovost do Uher králi ku pomoci proti Zápolskému a straně jeho. Králův bratr, Sigmunt, to tenkrát ještě s velkým namáháním porovnal a také Jana Zápolského s královnou Annou smířil, tak že opět od ní na milost přijat jest. Však tu se ozval zas císař Maxmilian, arcikníže Rakouský, který se bál, žeby Uhři chtěli neuznati jeho nároky na trůn Uherský, kdyby Vladislav bez nástupce umřel. Hrozil válkou do Uher proti té straně, která všecky cizince vyloučiti chtěla z volitelnosti na trůn. Místo odjovědi učinil uherský sněm dne 13. října 1505 slavné usnešení, že kdyby Vladislav bez mužského dědice umřel, nižádný cizozemec z kteréhokoliv národu, ale jen rodilý Uher má volen býti na království Uherské na poli Rákoši (u Pešti) a ne jinde.

Té doby jednalo se také v Čechách o volení budoucího krále avšak ve smyslu zcela opačném, než v Uhřích, totiž že žádný v zemích České koruny rodilý nemá se státi králem. S některé strany pomýšlelo se totiž na pana Petra z Rosenberka, s jiné zas na pana Viléma z Pernšteina. Však neujednáno ničeho.

Na počátku roku 1506 král Vladislav opět do těžké nemoci upadl, a sám již na svou blízkou smrt pomýšlel. Pak se dal prostřednictvím bosáka Jana Filipa do tajného vyjednávání s císařem Maxmilianem a učinil s ním úmluvu přízně co možná nejužší a nejúplnější. Dne 20. března 1506 zasnuboval císař v Novém městě za Vídní svého čtyřletého vnuka, arciknížete Ferdinanda s královnou dcerou Annou a vnučku svou Marii se synem krále Vladislava, bude-li mu který narozen, jakož se očekávalo. Král Vladislav i jeho manželka Anna potom v Budíně tuto úmluvu a vše, co vedle ní se stalo, dne 27. března 1506 potvrdili, a druhého dne, 28. března, Vladislav císaře Maxmiliana poručníkem dítek svých jmenoval, kdyby sám před časem měl umříti. Císař Maxmilian hned potom v dubnu 1506 opověděl království Uherskému válku, maje namířeno hlavně proti té straně, která by jeho záměry, získati trůn Uherský pro svůj rod Habsburský, chtěla zmařiti. Nepřátelé Vladislavovi v Uhřích troušili pověst, jakoby Vladislav sám byl císaře k té válce pobídl, však opravdivost, kterou jak v Uhřích tak v Čechách od krále nařizováno zbrojení se na odpor, svědčilo o tom že král Vladislav takovému jednání svého nového přítele rozuměti nechtěl. Císař měl vojska do 20.000 braných, mezi nimiž byli 4000 z říše na pomoc poslaných; Uhřův mělo se u Královského Bě-

lehradu 40.000 sebrati, ale dali s většinou dílu na se čekati, až bylo po válce. Maxmilian opanoval Prešpurk a Šoproň a zdržoval se delší čas v Železném městě. Ale ani on ani král Vladislav neměli peněz na válku, a tak sprostředkoval biskup bosák, Jan Filipec, mír mezi nimi.

Dne 1. července 1506 porodila královna Anna na zámku Budínském synáčka, kterýž ke cti krále Francouzského, Ludvíka XII., pokřtěn byl nejmeno Ludvík. Mnoho podivného vypravuje se o tomto porodu, který byl předčasný. Jan Zápolský byl prý mu s dovolením rodičky přítomen, aby všeliký podvod byl nemožný a aby se hned přesvědčil o pohlaví budoucího královského dědice. Dítě pak že nebylo prý dospělé a že mu předkožka scházela. Jistého se ovšem nic neví, ale to ovšem potom se ukázalo, že před časem, již co dítě, na království Uherské a České korunován byl, že před časem dospěl a vousy dostal, před časem sešedivěl a před časem umřel.

Pro péči o novonarozené nedospělé dítě byl pak na zámku takový shon lidí, že královna neměla dostatečného pokoje a ošetření, tak že utrpěvši při tom porodu, co šestinedělka již dne 26. července umřela. To byla skutečně jak pro krále tak i pro jeho říši ztráta žalostná a nenahraditelná; jmenovitě král ztratil v ní svého jediného důvěrníka, rádce a vůdce, neboť se ona jediná rázně a s prospěchem starala o jeho práva a důchody a o pořádek při jeho dvoru. Podával se své bolesti v té míře, že zavřev se do svých pokojův nikoho okolo sebe netrpěl a dlouhý čas nebyl schopen, zabývati se starostmi a pracemi panovnickými.

Brzo po královně Uherské a České, Anně z Kandalu, umřel dne 19. srpna 1506 také králův bratr, Aleksandr král Polský a veliký kníže Litevský; pravilo se, že umřel vhod, aby nerozdal a nerozmařil konečně celého svého království. Po něm zvolili Litvíní a Poláci nejmladšího a již jediného bratra našeho krále, Sigmunta Jagajlovice na trůn, dosud královského náměstka horního a dolního Slezska, hejtmana Svídnického a Javorského, zápisního držitele knížetství Hlohovského a Opavského a markhrabství dolnolůžického, konečně fojta horní Lužice. Tento král Sigmunt stal se potom svou rozumnou a ráznou činností obnovitelem moci a slávy státu Polského. Po něm stal se Lužickým fojtem zase předešlý fojt, Sigmunt Děčínský z Wartenberka, a nejvyšším hejtmánem Slezským Karel kníže Minsterberský, vnuk někdy krále Jiřího.

Největší péče krále Vladislava po smrti jeho manželky byla, aby svým dětem pojistil dědického práva po sobě. Čeští a ještě více moravští stavové byli ochotni vyhověti v tom přání králově, a na sněmu Českém v té příčině ke dni 24. února 1507 rozepsaném osvědčili páni čeští, že jsou ochotní, však na ten způsob, aby králevic Ludvík, třebaž ještě nemluvně, do Čech přinešen a tu řádně na království korunován, a hned aby také zvláštní dvůr královský pro něho zřízen byl. I šla deputace českých a moravských pánův do Budína, a byli by také hned Ludvíka do Čech vzali a korunovali, kdyby se nebyly se strany pánův uherských překážky činily. Jan Zápoľský nestratil naději na Uherský trůn, a Uhři byli by nejraději hned po smrti krále Vladislava zvolili sobě krále rozeného Uhra.

Rozbroje mezi městy Pražskými.

1505—1507.

Však již vraťme se k neblahým poměrům ve vlasti České, kde vnitřní rozbroje vždy vyššího vrchu bráti počaly. Napřed pozorujeme, co Pražané tropili. Tu byl Staroměstský kancléř mistr Jan Pašek, člověk vtipný a v politickém jednání obratný. Ten záhy poznal, jaká výhoda by z toho vyplývala pro města naproti sjednoceným ode dávna stavům šlechtickým, kdyby všickni Pražané uvnitř zdí městských v jedinou městskou obec se spojili, pod jedním městským úřadem byli a jmění své společně spravovali. Radní pánové se již r. 1505 návodem Paškovým o spojení Starého a Nového města uamlouvali počali, a jak konšelé tak i vzdělanější měšťané všickni to chválili, podporovali a takový návrh obnovovali. Ale jakož od jaktěživa v národě Českém strašil duch odporu a nesvorosti, tak se tenkrát uhostil v hojně části obyvatelstva Novoměstského, která neznajíc uhlašenosti mravův, sprostým křikem a boucháním hájila zastaralou obmezenost svou. o nějakém připojení se k obci Staroměstské ani slyšeti nechtíc. Několikrát velká obec svolávána, ale největším křikem proti zamýšlenému sjednocení měst vyznamenávali se řezníci, koželuzi, sladovníci, osadníci Karlovští a Podskalští, a o novém roce 1507 stalo se usnešení ve velké obci na Novoměstské radnici shromážděné, aby žádný ani budoucí na věčné časy nestál o tu jednotu pod vypověděním z města.

Roku 1504 udělil král Vladislav Novoměstským některé výsady na ujmu Starého

města Pražského, a to jak se zdá, návodem českých pánův, aby mezi městy Pražskými třenice povstaly, a tak moc stavu městského zemlena byla. Účinek brzy se zjevil, zvláště pro nový výroční trh o sv. Bartoloměji Novoměstským propůjčený. Staroměstští za to žádali, aby jim Novoměstští za to jarmarku Svatovítského postoupili, a Novoměstští, než by který jarmark pustili, již r. 1505 k jarmarku Bartolomějskému freid čili mír vyzvoniti dali a potom následující léta i o sv. Vítě i o sv. Bartoloměji k nejhoršímu popouzení Staroměstských tak činili. A když tak obě města mezi sebou a i každá obec, zvláště Novoměstská, mezi sebou tu o jarmark, tu zas o to sjednocení veliké kyselosti, vyhrůžky a mrzutosti sobě plodily, počali Staroměstští proti Novoměstským brány obsazovati, branky zavírali, věže opravovati, tarasovati a jiné ohrady působiti, osazující ponůcky jedni proti druhým, sobě nevěříce. Již málo scházelo, a byla by v Praze i občanská krev tekla, kdyby přední mužové v obou obcích nebyli se všemožně namáhali, aby vše zas k dorozumění a k míru přivedeno bylo. Ale tímto chytrým nastrojením českých pánův byla skutečně politická moc a působivost stavu městského na mnohá léta jako ochromena.

Veliká moc kancléře Albrechta z Kolovrat. Nové přisnosity proti bratřím a Židům.

1507.

Pan Albrecht Libšteinský z Kolovrat, nejvyšší kancléř, brzo počal provozovati moc u vlády tak velikou, jako by byl královým náměstkem v zemi. Král o tom věděl a schvaloval to mlčky. Také se proměna stala mezi nejvyššími úředníky. Nejvyšší purkhrabí, pan Jindřich z Hradce, umřel dne 17. ledna 1507 uhodiv sebou na lovu nešťastnou náhodou na oštip na saních; a nejvyšší komorník, pan Jan ze Šellenberka, přemožen jsa věkem na odpočinutí odešel. Následkem toho stal se nejvyšším purkhrabím pan Zdeněk Lev z Rožmitála na Blatné, nejvyšším komorníkem Ladislav ze Šternberka na Bechyni a nejvyšším sudím Petr Holický ze Šternberka na Leštné blíž Benešova. Však pan kancléř Kolovrat málo na své kollegy se ohlížeje, jako sám král si počínal, začez se onino tak dalece uráželi, že mezi ním a nimi úplný rozstrk povstal. Od kancléře odpadli následkem toho všickni páni a rytíři, vyjma

toliko pány z Gutšteina, Jiřího Bezdrůžického z Kolovrat na Buštěhradě, Jana Berku z Dubé na Drahobuzi a dva neb tři z rytířstva. Proto se musel kancléř Kolovrat po jiných spojencích ohlédnouti, i tak stalo se, že se i se svými spojenci pomalu přiblížil k Pražanům a k jednotě městské, jichž dosud byl protivníkem rozhodným, tak že s nimi i přátelskou smlouvu uzavřel ku společné pomoci a obraně proti stavům šlechtickým. Ba co více: on i krále Vladislava za sebou tajně k tomu novému spolku potáhl, tak že sám panovník, ovšem jako na zapfenou, k jedné straně svých poddaných proti druhé straně přistoupil. Pražané pak ovšem pana kancléře Kolovrata velmi ctíli, a o masopustě i v postě r. 1508 před jeho obydlím na Staroměstském náměstí kolby a jiné kratochvíle provozovali.

Však o velikém rozšíření moci páně kancléřovy svědčil hned nový dekret proti českým bratřím od krále vydaný, kterým se předešlé přísnosti a hrozby nejen ještě více zvyšovaly, ale i proti pánům samým, ochráncům bratří, obracely. Šlo pak obecné domnění o tom dekretu, že vedle kancléře také tehdejší králův sekretář, doktor Augustin Kaesebrot, probošt Olomoucký, veliký kacířův protivník, k němu se přičinil. Toho skutku nemohl sám pan Vilém z Pernšteina snést, i napsal proti němu ku králi důtklivý protest dne 25. listopadu 1507, v němž zřejmě vyslovil, že král ještě nikdy tak přísného dopisu stavům a pod ukládáním takových na ně pokut jako nyní činiti neráčil, dobře to znaje, jaké svobody páni a rytířstvo Českého království mají, aneb pokud králové mají rozkazovati na statcích jejich a na ně pokuty klásti. Tenkrát také to bylo, že se slečna Marta z Bozkovic osmělila, králi o přísnosti toho dekretu psáti a českých bratří se ujímati, ku kterým, že náleží, se sama přiznala. Z královské kanceláře dostala se pak siečně Martě odpověď přísná i káravá. I měloť se nové přísné vyšetřování nepravostí kacířských v celé zemi započíti; avšak ochráncové jednoty bratrské uměli to překaziti: dne 27. prosince 1507 postavili se z obeslaných do Prahy jen někteří neučení a nepatrní údové jednoty, kteří podavše jakéhosi spisu zase propuštění byli, když nejvyšší purkhrabí Zdeněk Lev z Rožmitala nevěděl, co s nimi počíti. Nazejtří zas pan kancléř sám s praelaty a mistry na Staroměstské radnici „pikharty“ očekával, a žádný nepřišel. Potom bylo zas o pikhartech ticho.

Také na Židy měla podobná pohroma spadnouti. Pražané nejvíc o to stáli, aby Židé z města vyobcováni byli. Za poslední návštěvy královny v Praze 1502 žádala to obec, aby konšelé u krále povolení vyprosili, by všechny Židy vyhostiti mohla; že však konšelé tak učiniti byli zmeškali, strhla se po králově odjezdu za příležitosti soukromé jedné svády všeobecná bouře v Praze, jak proti Židům tak i proti konšelům. Konšelé musili tehdež velmi prositi a veliké sliby činiti, aby zbouřenou obec utišili. Nyní roku 1507 dne 31. května bylo v obcích Pražských oznámeno, že všickni tři stavové to na králi v Budíně vyprosili, aby Židův ani v Čechách, na Moravě, ani v Slezsku nebylo, tak že se jim všude má výpověď dáti, aby se v roce z Prahy ven vyhostili a vyprodali a více tu nebývali. Kdož by se pak za ně přimlouval, ten aby s nimi města prázdnen byl. Když pak se potom Židé z Prahy stěhovali, tu zas je zemští páni městům na příkoří k sobě na své grundy a do svých měst přijímali. Tedy král zas tu milost Pražanům zdvihl a rozkázal, aby Židé v Čechách zase byli, k čemuž obec Pražská však nikterak svoliti nechtěla. Tu pan kancléř Kolovrat uprosil Židům v Praze příročí, aby tu byli až do příjezdu králova, — avšak to potom zase v zapomenutí upadlo, a tím ta pohroma na Židy nespadla.

Kterak Jiří Kopydlanský vedl válku proti Pražanům a vši zemi České.

1507—1508.

Mezi tím ukázaly se následky poprav dvou šlechticův, kterých se Pražané byli, majíce ovšem právo na své straně, dopustili. Všecka šlechta proti spupným prý měšťákům zahorela na nejvyš, umlouvajíc a rotíc se proti nim vždy horlivěji a hrozivěji. Jan Kopydlanský, r. 1506 v Praze sťatý, měl bratra Jiřího, člověka smělého a zuřivého. Ten pobádán jsa od jiných některých rytířův povstal nyní ku pomstě nad smrtí bratra svého, a to ku pomstě neslýchané. Napřed svůj dílec statku zděděného, Kopydlano, zapsal své matce a bratrovi Sigmuntovi, potom se sám listem dne 18. července 1507 z České země vyhostil a hned zřejmým odpovědníkem zemským se učinil. Přidruživ k sobě drahé pomocníky, oznámil Pražanům a jiným městům, že pohledávaje nápravy své krivdy bude všemi spůsoby škody jejich vyhledávati. Pražané podávali se sice s ním na právní cestu vzkazavše

mu, jestliže se mu od nich v něčem křivda stala, že před králem anebo před pány a vládami v zemském soudu bez pňhonu státi a právi býti chtějí. Tu Jiří Kopydlanský přijel okolo 9. března 1508 na Hradčany s počtem jízdných dost vydatným a podával tu Pražanům smíření pod výminkou, aby za duši jeho bratra statého spůsobili kaplana u sv. Václava na Proseku, kdež pochován byl. Když mu Pražané na to odpovědi nedali, odejel se svými tovaryši a tu počal svou pomstu vykonávati. Vracely se o svatém Duchu vozy se zbožím z jarmarku Mladoboleslavského do Prahy, a tu Kopydlanský udeřil na vozy Pražské, pobil dva měšťany Novoměstské zutřnav jim ruce, nohy a chrípě rozřezav: třetího s pomocníky již také přivázal chtě mu totéž učiniti, avšak tu sedláci se shlukše útokem naň udeřili, tak že před nimi musel ujíti. Tím se počíná řada zločinův ohavných, s bezpříkladnou smělostí a ukrutností páchaných, kterými Kopydlanský se svými pomocníky všecko převýšil, co do těch dob slýcháno bývalo o jiných loupežnických a rajtarských kouscích. Přepadával jako nějaký všudybyl Pražské obyvatele, přátely a lidi poddané, kdekoli koho z nich kromě zdí městských dopadnonti mohl, osekával jim bez milosrdenství a bez rozdílu ruce, nohy, chrípě, zapaloval a drancoval městečka i vesnice, a kdykoli se veřejná moc sebrala ku pronásledování jeho, býval již před časem ten tam. Říkalo se ovšem, že když toho měl potřebu, tajných útulkův a ochrany u některých pánův a rytířův nalézal.

Již 17. srpna 1507 dával pan Petr z Rosenberka Pražanům výstrahu, píše jim toto: „Vězte, že mi jest znáti dáno, že Kopydlanský 200 koní a 100 pěších podobně má, a že jest v úmysle, učiniti vám škodu, když pojedete na jarmark do Plzně o sv. Bartoloměji. I znajíce to, opatřte se, aby se vám škoda nestala; nebo bych já jí vám, jako svým milým pánům přátelům, nerád přál.“ Pražané se opatřili, a ušli loupežnému úkladu, utrpěli však po roce. Když totiž r. 1508 v srpnu na Bartolomějský jarmark do Plzně jeli a Kopydlanského se nenadáli, přepadl je on na cestě v Cerhovicích a velice je zloupiv, nejednoho měšťana do smrti pobodal a posekal a jiných drahně zmrzačil. Byl se totiž krátce před tím v okolí samé Prahy potloukal; dne 15. srpna vpadl ve dvacetí koních do vsi Michel, kterou ves vypálil a některé poddané lidi zranil; odtud se k Jesenici a Vescům přihnal a obě vsi spalil; pak ještě té noci do vsi Běchovic přijel, kteráž klášteru sv. Kateřiny v Novém

městě Pražském náležela, a vypálil ji s dvorem téhož kláštera, a dvěma nádvorním pacholkům ruce osekati dal; v Dolních Počernicích zas stodoly a stohy vypálil. Osadníci v Strašnicích a Kyjích opatřivše se zbraní, odpírali mu, tak že jim nic udělati nemohl. Pražané vypravili městské žoldnéře, kázavše ho pěšky i jízdecky honiti. Ti přijdouce až do Úval již ho nedostihli a bez pořízení do města se vrátili. Před sv. Ludmilou, 16. září 1508, objevil se Kopydlanský před Svinskou (nynější tak zvanou Slepou) branou Nového města Pražského maje třináct jezdcův při sobě, a běda každému člověku, který mu do rukou padl; s utatými rukama zůstal bídne ležeti, což se jmenovitě četným kopáčům stalo, když se z vinic na večer domů vraceli. Máme list pana Petra Holického ze Šternberka, nejvyššího sudí, jež psal ze svého sídla na hradě Leštné panu Petrovi z Rosenberka dne 18. září 1508. Jeho obsah se poslední příhody také dotýká a zní takto: „Račte věděti, že ste měli dobrého provázeče na Kopydlanském: tu na tom vrchu nedaleko Votic jeli ste mimo samého, ale neměl více než 12 koní a třináctý vedl. Po nešpořích projel mi skrze Bystřici (městečko), nesa krahujce na ruce; potom jel mimo Konopiště; půl čtvrté hodiny na noc jel pod kostel Benešovský tam někam k řece (Sázavě); ve čtvrtek páni Pražané poslali ho hledat na Kostelecké hory (okolo řeky Sázavy), a on k večeru přijel k té bráně (Svinské), kterou sem já byl s vámi ven vyjel, i osekal tři, všem ruce za lokty utal. Co dále z toho bude, již já nevím; než nedobře se děje.“

Před svatým Václavem byl Kopydlanský již zase u Nymburka, kdež předměstí vypálil a některé branné lidi pobil, potom vypálil městys Úval a před sv. Martinem v listopadu pobral Nymburským koně od vozův, s kterými jeli k rybníku pro ryby.

Následujícího roku 1509 čekal Kopydlanský dne 6. února na měšťany Táboorské půl míle od Tábora, když jeli z Prahy, a vyskočiv na ně, zabil dva a jal tři, a nesl je do Boleslavska na Domousnice, kteříž potom dobyvše se ze svého vězení až do Nymburka ušli. Po nějakém čase vskočiv Kopydlanský do předměstí Zateckého, šestnácte domův v něm vypálil a mimo to ještě dvě vesnice k městu patřící. To jsou činy Kopydlanského, jež Hájek z Libočan, současník jejich, jen tak maně do své kroniky byl zapsal; co jiného více bylo, již nepaměti propadlo. Což divu, že obecný lid toho Kopydlanského brzo za nějakého zloboha

považoval, a že rozčilenost vždy více v celé zemi rostla. Jaký konec to s Kopydlanským vzalo, na svém místě povíme.

Manifest šlechty. Třetí hlas městský. Půtky na sněmu.

1508 leden — březen.

Měla z toho posilu a radost města, když se byl nejvyšší pan kancléř, Albrecht z Kolovrat k jejich jednotě přidal, ba i samého krále za sebou tajně k nim přitáhl. Šlechta to vidouc nelenila, a také v užší jednotu se sestoupila, učiníc nový zápis mezi sebou a do desk ho vložíc, aby tak všickni za jednoho práv svých, starých i nových, proti stavu městskému hájili. Napnutí bylo již veliké, a nejedny události a mnohé řeči k tomu jasně ukazovaly, že leda jiskřička mohla rozpor mezi šlechtou a měšťany rozpáliti, až by z toho plamen domácí v celé zemi vyšlehl.

Na začátku roku 1508 vydali údové stranického zápisu stavu panského a rytířského manifest proti Pražanům, od rytíře Rendla sepsaný, v kterém hájili nejvyšší moc a svobodu zemského soudu, a že člověk stavu panského a rytířského nikde jinde nežli před tímto soudem souzen býti nesmí. Také na to ukazováno, že když soud zemský na hradě Pražském zasedává, desky zemské vždy ještě v králově dvoře na Starém městě se chovají, z čehož osobám stavu šlechtického, kteréž u desk co činiti mají, u prostřed obyvatelstva nepřátelského a bouřlivého nebezpečství vychází. Protož na všechny budoucí časy od Pražských měst žádáno, aby páni a rytíři, kteří v Praze co činiti mají, požívali bezpečnosti před obyvateli Pražskými a před každým jiným. To ukazovalo na zřejmou nedůvěru v čestné chování se Pražanův, a byla to urážka na cti, čehož za tehdejšího věku každý stav sobě vážil na nejvyš. Proto vydali Pražané na šlechtický tento manifest dne 7. února 1508 veřejnou odpověď, v níž ohražující svou čest, každého varovali, by nepřikládá víry křivému jich, Pražanův, posuzování, že vždy lépe uměli choditi pořádem práva, nežli ti, kteří je chtějí viniti, i aby všickni obyvatelé vždy jako prvé tak i nápotom bezpečně do Prahy chodili, přesvědčení jsouce, že Pražané, jakož vždy pokojně pod právem stáli, tak i vždy ku každému pokojně se chovati chtějí, kdo i je také při právu zachovávatí bude.

Nejprvé příští sněm, kterýž se 15. března 1508 počal, stal se pro to všecko nad lidskou pamět hlučným. Rozpředlo se hádání o tom, chtějí-li Pražané dopomáhati práva tak jak zákony toho vůbec vymáhají; Pražané a města vůbec dali za odpověď, že chtějí obhájovati práva jen pokud jsou povinni. Rytířský stav pravil k městům, poněvadž stav panský a rytířský zavázali se obhájovati práv podle krále, žeby ani města takovému závazku neměli býti odporni; učiní-li tak, že pak i páni a rytíři jim nápodobně pomáhati budou proti jejich odpovědníkům. Takové podání zdálo se městům býti slušné a prospěšné, zvláště ohledem na Kopydlanského; i vystoupila města ze sněmovny ven ke zvláštní o to poradě. Za nimi však a mezi ně vyšli páni Vilém z Pernšteina, Petr Holický ze Šternberka a někteří jiní, a jednali s nimi tolik, až se jim podařilo zprostředkovati dorozumění a sjednocení o jednom z nejvážnějších článkův ve dlouholeté rozepři měst se stavy šlechtickými, totiž o třetím hlasu měst na zemských sněmích. Usnešení o tom bylo dne 22. března do desk zapsáno, a obsahovalo hlavně, že města budou obhájovati práva podle panského a rytířského stavu proti všem právům odporným, a že stav panský a rytířský také bude obhajovati práv a soudův městských, a že co by skrze panský a rytířský stav jednáno mělo býti, aby k tomu také města co stav třetí zavolání byli, a v čem by městům pomáhati náleželo, aby bez nich zavíráno nebylo. Tím byl ovšem první a hlavní článek stížností městských vyřízen, a šlechta upustila na dále od svých snah již od r. 1479 proti městům vedených, aby vyloučila stav městský z předního politického práva, z účastenství hlasem rozhodným v zákonodárství a v záležitostech zemských. Zbývalo však ještě mnoho článkův, které k pozdějším rozbrojům a půtkám příčinu zavdávaly.

Veliké pohoršení na tomto sněmu podali zas bratři z Gutšteina. Nejstarší z nich, Krištof na Rabšteine, byl pro moc a násilí žalován a do jiných nectných pletek zamotán. Mladší bratr Jan na Tachově vězil zas r. 1507 saského radu Rudolfa z Büna. Potom bůh ví, co ještě horšího spáchal ještě pan Krištof, že zemský soud Jindřicha Tunkla z Brnička, purkhrabí hradu Pražského, s ozbrojeným lidem poslal do domu téhož pana Krištofa na Starém městě Pražském, aby ho buď zajal neb slibem zavázal. A byl ten pan Krištof sám údem zemského soudu a rady královské, následkem čehož se pak těch důstojností vzdal

a všechnen svůj majetek v zemi svému synu Albrechtovi odevzdav, sám po příkladu jiného svého bratra, Jindřicha z království Českého se vyhostil, aby mohl po okolních zemích německých na Čechy žalovati a české jméno hanobiti. Dne 27. března 1508 poslali právě za času sněmu bratři Jindřich, nyní poddaný falckrabův, a Jetřich z Gutšteina nad míru hanlivá psaní, zvláště pak na pana Jaroslava ze Šellenberka a Albrechta Rendle, kteří prý na soudu jejich cti zrádně se dotkli, proč je pan Jindřich i k soudu před svého pána, falckraběte, poháněl. To již byla opovázlivost nesmírná. Jaké následky to mělo, dále ještě povíme, ale pobouření myslí na sněmu bylo veliké.

Největší však roztržku na tom sněmu spůsobil nad míru pohoršlivý příběh dne 25. března 1508. Pan Ladislav ze Šternberka, nejvyšší komorník, a pan nejvyšší kancléř Albrecht z Kolovrat dali se na paláci hradu královského po obědě do prudké hádky a půtky strhnouti. Kancléř Kolovrat měl hrad Pražský ve své moci a opravě, i držel tudíž v něm, ovšem na královské útraty lidí své branné, jiným pánům a služebníkům jejich však nedovoloval tam vcházeti, leda bezbranným. Potkav se náhodou s panem Ladislavem ze Šternberka, vytýkal mu před jinými pány, že služebníci jeho po hradě ve zbrani chodili. Když to pan Šternberk zapíral určitě a naprosto, strhla se hádka mezi nimi, a tak se proti sobě rozpálili, že přátelé jich násilně je od sebe roztrhnouti musili. Nejvyšší purkhrabí, pan Zdeněk Lev z Rožmitála, vloživ se pak mezi ně, jen s velikou nesnází krvavý souboj předešel. Mnozí sněmovníci již před tou příhodou Prahu byli opustili, mezi nimi také pan Vilém z Pernšteina, nyní však rozjeli se náhle všickni ostatní, aniž pak státi se mohlo řádné uzavření sněmu.

Pravilo se, že kancléř Kolovrat po straně a podtají brojil netoliko proti nejvyššímu komorníkovi, Šternberkovi, který byl předsedou soudu zemského, ale i proti soudu tomu samému. Skutečně také páni z Gutšteina, přívrženci páně kancléřovi, později mluvili, že cokoliv proti zemským soudcům provinili, návodem jeho to učinili. K těmto neřestem připojilo se nové vypovědění války celé zemi se strany rytíře Sigmunta z Kaufunku, který jako Kopydlanský hojně tlupy rajtarův najal a jim plnou moc dal, by po celé zemi České loupili a obyvatelům co možná největší škody činili.

Proto šli již od celé země prosby úsilné

ku králi do Budína, aby konečně přijel do svého království k uchránění jeho od zkázy.

Proměny u vlády následkem sněmu Svatojanského v Čechách a Svato Bartolomějského na Moravě.

1508 červen — srpen.

Však místo krále přijeli poslaní od něho biskup-bosák Jan Filipec z Vratislavi, a biskup Stanislav Thurzo z Olomouce.

Král Vladislav mezi tím právě měl co jednati s Uhry o korunovaci svého syna Ludvíka. Uhři Ludvíka za krále přijavše korunovali ho 4. června 1508 v Královském Bělehradě, zřídivše proň zvláštní dvůr královský, ač z prvního útlého dětství ještě nebyl vykročil.

Oba výše řečení biskupové přijeli do Prahy v samý čas sv. Jakuba, ku kterémuž valný sněm na hrad Pražský rozepsán byl. Biskup Olomoucký v den 26. července sloužil ve hlavním chrámě u sv. Víta velkou mši o sv. Duchu, a když oba biskupové potom do sněmovny přišli, počalo se sněmování. Hlavní účel toho sněmu byl upokojení země, zrušení a odstranění všech jednostranných spolkův a zápisův a pojištění lepšího a účinnějšího než dotud vedení práva a hájení veřejné bezpečnosti v zemi. Když oba biskupové vyřídili královské poručení ke stavům u valném počtu shromážděným, kázal biskup bosák, Jan Filipec, předložit sobě listiny nových zápisův mezi stavy, jimiž se byli sobě stranně zavázali ke společné pomoci jedněch proti druhým. Umlkli na to všickni sněmovníci a někteří chtěli i tvrditi, že takových zápisův ani není. Avšak biskup-bosák silněji na ně doléhaje hrozil, že užije veškeré moci od krále mu svěřené, nebude-li ho uposlechnuto. I přineseny jsou listiny pergamenové, dlouhé i široké s visutými pečetmi. Biskup-bosák je vzal, a ani do nich se nepodívav nožem na kousky je zřezal, pečeti roztrhal, a vše před celým sněmem rozmetal. A byly to listiny zápisu šlechtův proti městům a zápisu měst s kancléřem Kolovratem a samým králem učiněné. Potom biskup-bosák s veselou tváří dával stavům naději blahé budoucnosti, když již prý nebude roztržek mezi nimi.

Co na tom sněmu potom usnešeno, to uvedlo skutečně rozhodný obrat v záležitostech českých a spůsobilu novou věcí tvářnost, a nazývaly se pak články usnešení toho sněmu

smlouvou Svatojakubskou; avšak pohřbchu neukázala se ta smlouva býti spasitelným prostředkem pro všecku budoucnost. Kancléř Albrecht z Kolovrat pozbyl svého privilegiovaného postavení a mimořádné moci a dvěma královskými majestáty, danými v Budíně dne 10. srpna 1508, kterýmiž jednotlivá usnešení toho sněmu královského potvrzení došla, ustanoven byl v následujících hlavních věcech nový pořádek při vládě. Předně úřad nejvyššího purkhrabě Pražského učiněn jest prvním mezi úřady zemskými, tudíž pan Zdeněk Lev z Rožmitála co nejv. purkhrabě stal se od té chvíle pravým náměstkem královým v zemi na časy budoucí. Vedle něho postaveni jsou všickni údové nejvyššího zemského soudu co hajitelé práva vykonavatelé zákona, tak že se jim říkalo regenti čili správcové království Českého. Ve všech krajích obnoveny byly úřady krajských hejtmanův, obsazeny po jedné osobě stavu panského a stavu rytířského v kraji usedlé, kterým dáno obšírné naučení, v němž zahrnuta byla všechna sněmovní ustanovení od r. 1492 až dotud proti silničním loupežníkům, rajtarům, odpovědníkům a zemským škůdcům vůbec usnešená. Mimo to také v jiných podrobnějších věcech změny se staly, a konečně, bezpochyby pro uchlácholení kancléře Kolovrata, obnoven jest dekret proti všem bludařům pikhartským, který nicméně dobromyslným a snášlivým pánům nepřekážel poskytovat ochrany jednotě českých bratří.

Poněvadž i na Moravě byly vznikly velké různice a nepořádky, položil král Vladislav také Moravanům sněm do Olomouce ke dni sv. Bartoloměje 24. srpna 1508, poslav tam co plnomocníky své téhož biskupa-bosáka, Jana Filipce, a pana Petra z Rosenberka. Hlavní jednání toho sněmu vztahovalo se na urovnání a odstranění různic mezi stavy na nové obsazení zemského soudu, provedení zemského míru a veřejné bezpečnosti, a jako v Čechách na potlačení pikhartův. Snesení tohoto sněmu Olomouckého a vložení jeho do desk moravských stalo se 28. srpna.

Zostřená nařízení proti odpovědníkům, loupežníkům a zemským škůdcům měla ten dobrý následek, že posavadní divoké řádění Jiřího Kopydlanského nyní jednomyslně i na sněmu i ve všem jednání vlády zatracováno bylo. Za jeho příčinou sešli se zemští soudcové dne 8. září 1508 do Prahy, aby nad ním k soudu zasedli. Jeden jeho služebník Halama z Běchar, odpověď měšťanům Hradce Králové,

najímal lidí, aby Hradec vypálili. Byl od Hradeckých jat, do Prahy dodán a tu zmučen. Při mučení udal mnohé pány a rytíře, kteří Kopydlanskému pomáhali. Pak byl 9. října 1508 na Pohofelci u božích muk stat mezi oděnci Starého a Nového města Pražského, kteří místo popravy obstoupili v několika stech. I vydali soudcové nejprísnější nařízení proti všem, kdo by Kopydlanského přechovávali, a dne 1. října 1508 vydal král Vladislav z Budína tištěné patenty do všech krajův proti němu. Však při tom všem nepřestaly nářky na jeho další zločinné řádění, a že vždy ještě přece všelici pánové a rytíři tajně ho u sebe přechovávali. Však tu se dali Pražané, Kopydlanským již na nejvyšší pomstě dohnání, k přenáhlenému skutku strhnouti. Vypravili totiž šlechtice Václava Kavana z Dědibab, aby se pod svým jménem a však jejich pomocí s branným lidem na Kopydlano obořil, a toto sídlo rodu rytířův Kopydlanských zkazil, udělav tam škody, co by jenom mohl. Jiří Kopydlanský tam však svého nic více neměl, neboť se byl, než celé zemi válku opověděl, dříve vyhostil; ale utrpěli jeho matka, Alžběta z Nemýčevsi a jeho mladší bratr Sigmunt Kopydlanský, kteří také hned řečeného Kavana k zemskému soudu co zemského škůdce pohnali a do 40.000 kop grošův českých škody si počítali. Ta věc se potom na Pražany svezla.

Třetí a poslední návštěva krále Vladislava v Praze.

1509 leden — 1510 únor.

Předminulého léta 1507 bylo v Čechách husté mření na morovou ránu, a ještě do začátku roku 1508 trvalo. Mor ten se šířil po zemi Uherské, a to konečně dohnalo krále Vladislava, že se i s dítky svými z hradu Budínského hnul v měsíci říjnu 1508 a do Prešpurka, a odtud do Trnavy zajel, kdež až do 26. ledna 1509 dvorem zůstal. Tu ohlásil dne 1. ledna stavům uherským, že do Čech odjíždí pro mnohé a neodkladné potřeby toho království. Zároveň psal i českým stavům, že se již do Českého království i s dítky svými vypravil, aby podle jejich svolení syn jeho Ludvík korunován byl na krále Českého; proto aby jemu na pomezí české podle obyčeje vstříc vyjeli a ke dni 10. února 1509 do Německého Brodu ke cti jak krále Ludvíka, tak i jeho zvláštní. Také hned rozepsal obecný sněm valný

na hrad Pražský ke dni 27. února, korunování pak napřed určeno jest ke dni 4. března 1509. Zároveň docházely pana kancléře Kolovrata listy ode dvora královského, z kterých vyrozuměl, že již sotva všecko v zemských věcech po jeho vůli a přání půjde, a že má královských zámkův neprodleně postoupiti v moc pánův zemských soudcův. On nečiniv toho jel naproti králi až do Brna, a s ním tam také dojeli poslové z měst Pražských. Král vyjev z Trnavy dne 26. ledna 1509 dojel do Brna teprv 29. ledna, tu však všemu jednání o věcech českých se vyhýbal, vše to až do Čech odkládaje. Nicméně vyslyšel stížnosti, jež mu Pražští poslové přednášeli a kteréž byly tak spleteny, že jim král sám mnoho nerozuměl. Nicméně je v milosti propustil a mnoho pěkných slibův a slov Pražanům vyříditi dal.

Zatím se čeští pánové a rytířstvo vystrojili a valně i slavně do Německého Brodu přijeli, chtějíce zvláště mladé královské dceři Anně slavný průvod dáti. A také druhé poselstvo od Pražan se tu vynajíti dalo, a byli všickni v černém rouše velmi úpravném, a dočkavše se příjezdu krále do Německého Brodu jeli potom v jeho slavném průvodu zpět do Prahy. Však v Kutné Hoře z průvodu se vytrhše napřed do Prahy pospíchali. aby oznámili ve městě, že se král Vladislav se svým synem Ludvíkem a dcerou Annou již ku Praze blíží.

Dne 17. února 1509 přijel král Vladislav se svou rodinou do Prahy. Uvítání bylo slavné: Pražané vyjeli mu vstříc ve stu koních, kněžstvo i řemesla s korouhvemi a praporci vyšli před město, zvoněno na všech kostelích a radnicích, a po ulicích, náměstích a na mostě stálo veliké množství pěších oděncův, branného lidu městského. S králem přijeli tři biskupové, Stanislav Thurzo Olomoucký, Jan Thurzo Vratislavský, bratr onoho, a biskup-bosák Jan Filipec, též množství pánův z Uher, z Moravy, ze Slezska mimo pány české a jejich kemonstvo. Páni a starší obcí Pražských prý takto krále vítali: „Nejjasnější králi a pane! pane náš nejmilostivější! Purkmistři a starši Vaši Královskou Milost vítají, radujíce se z toho, že Vaši Královskou Milost pán Bůh v dobrém zdraví do tohoto města přivesti ráčil; a prosíme Vaši Královskou Milost, že toho bezpráví, které se nám dalo od našich nepřátel, ráčíte pomstíti; neb proto král náš meč nosí, k obraně dobrým a ku pomstě zlým.“

Později teprv přijelo množství panstva z cizích zemí ku korunování: Bedřich markhrabě Braniborský na Anspachu se svou

manželkou Žofií, vlastní sestrou krále Vladislava, se synem a čtyřmi dcerami, knížat Saských do osmi, mezi nimi Jiří, vnuk krále Jiřího, dva jiní vnukové téhož krále, slavné paměti, Bartoloměj a Karel, knížata Ministerberští, Kazimír kníže Těšínský, Spišský hrabě Jan Zápolský, jeho bratr Štěpán a množství jiných. Žádný ten pán nepřišel bez četného a bohatého komonstva; však Uhři byli nejčetnější.

Bohuslav z Lobkovic, který vždy ještě trávil dni své zaměstnán učenými pracemi na svém hradě Hasištejně, píše pak o tom, jak sledal krále a dítky jeho takto: „Byl jsem tyto dni v Praze, abych povinnou úctu složil králi, kterýž z Uher k nám se navrátil. Zdálo se mi, že tvář jeho nemálo změnila se; stále jako zamyšlený chodí, a více zármutku nežli vážnosti na sobě znáti dává; což tuším ne tak věkem jde, an posavad ani 56 let nedosáhl, jako pécemi a starostmi, ješto téměř napořád činiti měl s válkami aneb úklady od vlastních svých lidí, aniž rozhodovati chtěl bych, odporným-li to jde osudem, či vinou jeho, an hledaje více nežli sluší dobrotivým slouti, tím i sám sebe i říši svou nezřídka do nebezpečí uvodí. Došel jsem také ku královu synáčku, ležícímu v kolébce pod pokryvkou zlatem vyšívanou, jehožto povaha dobře se mně líbila: neb když jsem přišel, ochotně mi podal ručičky, a postava těla i sklad údův oprávnují k nadějím znamenitým. Ostatně více se naskytuje, čeho bych si přáti a doufati nežli chváliti měl: neb útlé to vychovávání, rozmařilost nesmírná i všední pochlebování převracují někdy netoliko dítky, alebrž i zralejší a usedlejší věk. Ještěť sotva náležitě slova pronášeti umí, a již mu podáváme koruny ...“

K tomu doložiti sluší, že obě královské děti toho času jenom maďarsky mluvily a rozuměly; toliko kněžna Anna počala se také již latině učiti, prospívajíc v tom utěšeně. Ludvík byl stáří půl třetího, Anna půl sedma léta.

Korunovace dítěte Ludvíka na království České. 1509 11. března.

Korunovace Ludvíkova ustanovena byla sice napřed ke dni 4. března, ale dítě po přivezení do Prahy na neštovice roznemohlo se. Na štěstí nemoc byla lehká, i počkalo se s korunovaci až do 11. března, když dítě již se bylo uzdravilo. Obřad tento slavil se dle starobylého způsobu ve chrámě u sv. Víta. Markhrabě

Bedřich Braniborský držel královské dítě na rukou, když mu všickni tři biskupové, Olomoucký, Vratislavský a někdy Váradský Svato-
václavskou korunu na hlavu stavili. Však se v té chvíli rozplakalo. Také jeho sestra Anna
tomu korunování přítomna byla, a s velikým

účastenstvím všeho, co se při tom dělo, si
všimla. Když pak nad hlavou královského
dítěte, Ludvíka, na trůnu sedícího dva pánové
korunu drželi, dala se kněžnička do usedavého
pláče, volajíc: „Můj bratr byl již dvakrát ko-
runován a já nic!“ I nedala se ukojiti, až když

Korunování malého Ludvíka Jagajlovice na království České ve hlavním chrámě 11. března 1509.

(45)

sám otec, král Vladislav, povstane, korunu na chvíli vzal a jí jako v žertu také jí na hlavu postavil, čím se upokojila.

Páni, rytíři a poslové předních měst královských v Čechách, na Moravě, v Slezích a Lužicích skládali pak královskému dítěti na

trůnu pod korunou sedícímu přísahu věrnosti. Pozoruhodné jest, co starý letopisec o té korunovací napsal: Bylo prý „to korunování jakés nesvobodné: nebo na hrad nepouštěli, než po přízni, ani do kostela; také nebylo prý té hojnosti, jako někdy za jiných králův při takové

slavnosti, aby bylo mnoho stolův na paláci (v tak zvané nové Vladislavské síni) než něco málo. V přilehlé síni zemského soudu stoloval starý král s knížaty a pány, také s markhrabínou Braniborskou, svou sestrou; markhrabě zas se syny také tam při jiném stole. Někdy prý stávalo mnoho sudův vína a piva na dvoře, aby sobě každý bral, kdo co chtěl; a teď prý ani peněz nesypali. Potom druhého dne v pondělí přinesli Pražané a jiná města mnoho čistých klénotův ku počtě malého krále.

Kterak král stavy mezi sebou rozezlené rozsoudil a města podruhé odsoudil.

1509 březen — říjen.

Nesvornost a osobní nechuti mezi předními úředníky zemskými posud trvaly; pan kancléř Kolovrat nemohl obvyknouti omezení moci své způsobené smlouvou svatojakubskou; nynější nejvyšší úředníci a soudcové zemští nenalezali zas u Pražan uznání a poslušenství, proto že vesměs náleželi mezi jejich protivníky v staré při o městská práva a výsady. Král musel především k tomu hleděti, aby v tom stalo se brzké narovnání, aby učinil mezi stranami rozsudek. Proto hned třetího dne po korunování malého Ludvíka, 13. března, posadil se král Vladislav co nejvyšší rozsoudí mezi stranami k soudu. Žalováno na kancléře Kolovrata hlavně že nadužíval pečeti královské, vydáváje rozkazy psané v Praze nebo na Krupce, svém sídle, jakoby přicházely přímo od krále z Budína, pak že se i jiných libovolností dopouštěl. Dle králova rozsudku odňaty mu jsou, ne sice úřad kancléřský, ale pečeti královské, velká i malá, a ustanoveno, že tyto pečeti napotom vždy jen při králi zůstávají mají, leč by kancléř kdy na dvoře králově byl přítomen. Také usouzeno, že nižádný úředník nemá zastávati dvou úřadův pospolu, a protož pan kancléř musel odřici se hofmistrovství dvoru královského. Však při tom všem neoctnul se pan Albrecht z Kolovrat v nemilosti u krále, neboť král Vladislav o měsíc později dne 12. dubna 1509 vydal se s ním spolu na cestu po Čechách a chtěl také panství jeho, Krupku u Teplice, navštívit. Avšak král dojev na Křivoklát upadl tam do těžké nemoci, a musel se dáti nazpět nésti do Prahy. Vše co ještě více proti nejvyššímu kancléři bylo sepsáno a žalováno, král potom zdvihl a

umočil, aby to ani kancléřovi ani jeho dědicům na cti neškodilo.

Několik dní po prvním rozsudku, dne 20. března 1509 zasedl král Vladislav k druhému rozsudku mezi stavy panským a rytířským s jedné, a městským s druhé strany. Zasedli vedle krále tři biskupové s ním do Prahy přišli, knížata Slezská a páni Moravští v Praze přítomní. Však tu to nešlo tak hladce, jako při kancléřově věci. Nejvyšší úředníci a soudcové zemští, kteříž smlouvou svatojakubskou ustanoveni byli za správce království Českého, žádali byli na Pražanech a stavu městském, aby uznání a přijati byli od nich za takové výslovně, tak aby města k nim ve všem hleděli a jimi se spravovali. Pražané však a města odepřeli tomu jak z oddanosti k nejvyššímu kancléři Kolovratovi a z nechuti proti panu Rendlovi, tak i proto, že města Pražská prý podle práv svých neměla se nikým spravovati a k žádnému jinému hleděti, než k samému králi toliko. Tím Pražané ovšem k starým kyselostem a třenicem nový podnět dali. Proto, zdá se, vypadl tento druhý rozsudek v jejich při od krále vynešený ještě nepříznivěji, nežli byl první r. 1502 vydaný ale od krále nepotvrzený. Nebylo tu ovšem již řeči o hlavním článku městských stížností, totiž o třetím hlasu měst na sněmích, proto že se již před rokem mezi městy a vyššími stavy narovnání stalo; ale nyní všechny ostatní ještě zbývající články prvního rozsudku, městům vůbec nepříznivé, byly od krále potvrzeny, nabyvše takto zákonné platnosti.

Takového rozsudku se města nenadála, tím méně nyní, když král, byv s nimi prvé sám v zápisu tajném, ještě před korunováním na jejich neodbytné prosby jim slíbil, že prý všechny ty „nové nálezy“ zrušeny budou. Tu se po Praze ozývalo netajené reptání proti králi, ale ještě větší proti pánům, kteří prý královými úmysly vládnou; proto že král již jako dítě jest, nemaje dobré paměti ani těm věcem co rozuměje, pánům a nepřátelům měst jen za nástroj slouží, a ne svou ale jejich vůli provozuje. I ohlásili Pražané s jinými městy opět, že toho rozsudku nepřijímají, i také hned ze sněmu se rozejeli osvědčující se, že k šlechtickému právu, zemskému soudu, již více stávají nebudou.

Kterak král rozsoudil při mezi Starým a Novým městem Pražským.

1509 18. května.

Mnoho k nepříznivému rozsudku královi mezi šlechtou a městy přispěly také roztržky mezi Starým a Novým městem Pražským, jež česká šlechta jen ještě více k vlastnímu prospěchu podněcovala. Nové město jsouc větší a lidnatější nežli Staré město zehralo na přednost a starší privilegie tohoto, a bylo tu v několika čtvrtích zvláště bouřlivého a nevzdělaného obyvatelstva, které kdekoliv se co šustlo, křikem, láním a urputností svou zvláště své mínění na vrchu míti usilovalo.

I posadili si Novoměstští toho času do hlavy, že musejí dosáhnouti rovných předností a práv, jakých Staroměstští požívali, což bylo na ujmu těchto; zejména pak chtěli místo 12 18 konšelův míti, a sice s tím, aby také Nové město vrch práva u sebe mělo, a nemuselo jak dotud odvolání od Novoměstského soudu k Staroměstskému jíti. S tím zároveň šlo usilování vzdělanějších mužův v obou městech, aby pro uvarování takových svárův, a pro seslení a větší váhu Prahy naproti šlechtě obě města v jednu obec se spojila. A jako Staroměstští v žádostech Novoměstských spatřovali zkrácování svých výsad a proto zle proti nim se ohražovali, tak zas Novoměstští považovali sjednocení obou obcí za prostředek, aby byli zvláštních privilegií svých zbaveni; proto zvláště osadníci Podskalští a Karlovští proti tomu náruživě a s velkým rykem brojili.

Dne 30. března odebral se král Vladislav v průvodu předních pánův českých z hradu na Staroměstskou radnici, a tam osobně 18 nových konšelův sadil. Na Nové město nepřijel, neboť Novoměstští byli sobě od krále vymohli, aby též 18 konšelův a vrch práva bez odvolání měli, proti čemuž Staroměstští odpor vložili; pročť obě obce o to dříve od krále rozsoudeny býti musely. A bylo pak o tom porovnání po celý měsíc duben až do polovice května s neprospěchem jednáno, až král dne 18. května nad oběma obcemi k soudu zasedl a takovou mezi nimi výpověď učinil: aby Novoměstští také 18 konšelův v radě mívali; cla aby nedávali v Starém městě, a Staroměstští též v Novém městě; výroční trh, kterýž Novoměstští po dvě léta o sv. Bartoloměji drželi, aby zrušen byl; odvolání k vyššímu právu aby nebylo až do zletilosti krále Ludvíka, při čemž ale Staroměstským právo se nezavíralo, chtěli-li

by o ně státi; obě města aby hlavou byla všech měst království Českého, avšak o jednotu jejich aby nejednalo se více atd. Toto rozsoudení vepsáno bylo do desk zemských, a na ten čas byl pokoj.

Dne 17. června 1509 umřel přední někdy rada krále Matiaše Uherského a neméně krále Vladislava, často jmenovaný biskup-bosák, Jan Filipec z Prostějova, jehož ztrátu král Vladislav ovšem těžce nesl. Pochován byl v Uherském Hradišti v klášteře Františkánův-bosákův, ježž byl sám založil.

V Praze zas dne 21. června 1509 přijel král se svým synáčkem a velkým komonstvem biskupův, proboštův, knížat, pánův a rytířstva království Českého do radnice Nového města Pražského, a tu na dvoře tétož radnice v královském majestátu sedě podle obdarování svého sám osobně 18 nových konšelův na úřad sadil, kteřížto hned přísahy složili a králi Vladislavovi a králi Ludvíkovi pořádkem na znamení poddanosti ruky podávali. Král sám z ruky své městskou pečeť Štěpánovi Hunclede- rovi odevzdal, kterýž tudíž dle pořádku první stal se purkmistrem. Pan kancléř Kolovrat jmenem krále ještě k obci promluvil a král na památku toho dne všechny vězně propustiti ráčil.

Dne 27. června vezena jest koruna s ostatními zemskými klénoty z hradu Pražského zase na Karlštejn. Provázelo ji množství šlechticův na koních; Pražané pak i Berounští dali mnoho pěších, jimiž obsadili silnici a všechny okolní lesy.

Krvavá srážka s uherskými hostmi v Praze.

1509 20. května.

Zdivočilost v povaze obecného lidu Pražského, o které sme se již nahoře zmiňovali, ještě dosud v ničem se neumírnila, a jako šlechta zbujněla, lid selský se zotročil, tak i měšťáci nižších tříd ve hrubých řečech a sprostých obyčejích takoruka tonuli. Král se svým celým dvorem a četnými hostmi pobyl tenkrát celý rok v Praze, neboť se bál do Uher se vraceti pro mor, který tam panoval. Četná uherská čeleď, která s králem a s uherskými pány do Prahy byla přišla, a v tak prodleném čase málo měla zaneprázdnění, při své vlčí povaze nemohla se uvarovati, aby nespůsobila srážku s Pražskou luzou k bouřlivým výstupům vždy ochotnou. Chovali se vůbec ti Uhři ne co hosté ale jakoby sami u sebe hospodáři byli, lidem domácím nemálo překážejíce. Na

kostely, kde se pod obojí rozdávalo, stříleli, všechny Pražské lidi kacíři jmenovali a na ně pokřikovali. V neděli 13. května shlukli se Uhři před kostelem sv. Mikuláše na Malé straně, kdež kněz (kališník) kázal, rouhali se i do kostela stříleli, tak že prý archa na velkém oltáři prostřelena byla. Ti jsou potom do šatlavy vzati, ale proto nepřestali Uhři jinak se chovati, i nebylo nic platno, že Malostranští konšelé několikrát před králem na to toužili. Dával odpověď, že to chce opatřiti, ale nic se nestalo. Jakýž div, že rozjítřenost rostla ve městě a že hrozný výbuch nedal dlouho na sebe čekat, ačkoliv po ten celý rok, co ti hosté v Praze byli, od žádné fary s processím po ulicích nechodili, aby se jen Uhrům k výtržnostem příčina nedala. Však stalo se hned v neděli 20. května 1509, že po poledni strhla se z lehké příčiny rvačka na Malé straně mezi Uhry a čeledí hradu Pražského, kteráž se rychle v divoké vraždění a krve prolévání proměnila. Uhři začali v jednom domě malostranském, obovivše se pro nějakou nevěstku na hradskou čeleď, kterou z domu vybili, jednoho zabivše, jiného zranivše. I zběhli se lidé a bili zase Uhry do domu, v němž jich dobývali. V tom pak udeřili na poplach na zvony na Malostranské radnici a na kostele u sv. Mikuláše. Vzešel pokřik, že Uhři Čechy bijí. Na to zdvihla se ozbrojená zběh ze Starého města potom také z Nového města, a přichvátavši na Malou stranu, počala Uhry bít a je drancovati. Hned na místě 8 mrtvých Uhrův padlo, do zejtrka jich ještě 8 zemřelo a poraněných bylo množství veliké. Navnaděná chátka zlodějská dobyvši se do jednoho domu hned i do jiných, kde Uhři byli, se mocně dobývala, a nikoho nešetříc, kde co bylo brala. Byli také mnozí z nevinných pobiti a sami páni uherští zle si poradili, chtěje vražedný chumáč rozvesti. Pražský lid i na ně se obořil a dva pány i zabil k velikému hoři krále Vladislava. Pan Štěpán Bátor jen tím zachoval život svůj, že utíkáje do hradu, házel zlaté peníze mezi ty, kdo jej pronásledovali. Jiný pán chodě po procházce mezi zahradami a máje řetízek zlatý na hrdle byl také od zběře Pražské napaden; i honili se po něm, a on chtě seskrýti přeskočil zeď do sousední zahrady. Však tu ho dostihli a zabili; s něho pak drahou kuní čubu svlékli a vše co měl při sobě mu vzali. Nějaký Kratečka z Malé strany, člověk starý a šedivý střílel po Uhru z ručnice, a málo že jednoho pána na zámku v okně vedle krále stojícího nezabil, neboť kulka o jeho vlasy zavadila. Ten byl

potom u Malostranského pranýře z kůže odřen. Druhého dne bylo 16 zabitých Uhrův v kostele u sv. Tomáše pochováno. Na druhý den přišli také Staroměstští konšelé na hrad ku králi, omlouvajíce to co se stalo, že toho litují a že se chtě snažně o to přičiniti, aby vše skutečně napraveno bylo. Poděkoval jim král a ujišťoval, že i on se k tomu přičiní.

Krále Vladislava ten krvavý příběh náramně dojímalo, a ukázal se skutečně v potrestání té zločinné neřesti opět jednou neobyčejně činným a přísným. Městská vrchnost dala hned mnohé osoby ve všech třech městech zjímati a věci Uhrům pobrané po domích sbírat i na radnici nésti. I přišel prý veliký strach na obyvatelstvo Pražské, neboť brali i nevinné; mnozí se skrývali ba i z města utíkali. Do všech končin země šli poslové s královskými listy, aby všude, kde by se optati mohli, viníci Pražské seči zjímání a králi vydáni byli. I přestalo v té věci právo měšťan, všichni uvěznění výtržníci ne před svůj soud městský ale před soud královský byli staveni; a tak z radnic městských vydávali jich několikráte po 12, po 14 a více osob v kázeň královskou na hrad Pražský, kde se s nimi ihned katovati počali. Hned ve středu, 23. května zmučeno jich několik, mezi nimi také jakéhosi Malce, Malostranského konšela, který jsa napilý nejvíce se účastnil při vybíjení domův a bytův uherských; pálili ho prý až do plíc. I čeští pánové při tom mučení přítomni byli vyptávajíce vinníkův, proč se se Staroměstskými spikli, snad aby pánům odporni byli anebo Pražský hrad zlezli? ano i první bouřky husitské jim připomínali, když kláštery vytloukali a bořili. Opět ve čtvrtek 24. května, katovali se s jinými, v pátek zas 25. května byly první popravy; zavřeli bránu mostskou u Saského domu a jiné Malostranské brány a branky, a osm odsouzených s hradu ku pranýři na Malostranském rynku svedli; pět jich stali, Malce sama druhého z kůže dřeli, uvázavše je k praněři posazené, a seděné kůže pak nad nimi rozvísili; jednoho konečně čtvrtili a ti čtvrti po branách rozvísili; na mostskou bránu u Saského domu pověsili hlavu s rukou a půl prsou. Té noci pak ponocovali, aby těch popravených nikdo neodnesl, až pak na zejtrí dopustili je katům pochovati u sv. Michala pod valy, kterýžto kostelíček stával na nynějším Pětikostelském plácku.

Ten den byl pátek před Svatodušním hodem, i dali Novoměstští biřicem po městě provolati, aby ty dni Svatodušní žádného pití na řád ne-

dávali, lidé aby doma byli, vystřihajíce se ohňův, a sebe aby pilní byli. Po svátcích opakovalo se smutné divadlo poprav na malé straně v mšce ještě hroznější; ze Starého města muselo 14 a z Nového 7 vězňův na hrad dodáno býti, aby tam napřed byli mučeni a potom popraveni, a nebylo před tím v Čechách o tak ohavných popravách nikdy slycháno, ani o dření ani o vstrkání na kůl, neboť to jest nyní teprv z Uher do Čech přinešeno. Ku konci dokládá starý letopisec: „Tak ty boží hody milý král oslavil stínáním, dřením, čtvrcením; nechci říci, by nebyl sám toho příčina; by byl přikázal přísně Uhrům, aby se měli jako hosté, a ne jako hospodáři a nepřekázeli nikomu, nic by se bylo nestalo.... Však pan Štěpán mladší (Zápolský), maje hospodu v Starém městě podle zlaté trouby (na velkém náměstí č. 934), lépe své dvořany řídil a spravoval, ještě žádných příkoří nečinili, jako by jich nebylo.“

**Kterak král Vladislav hlavní chrám velkým
zvony zvelebil a jeho lůž dostavěti chtěl.**

1509 srpen — září.

Starý letopisec vypravuje, že král Vladislav za svého pobytu v Praze 1509 veliký zvon k sv. Václavu o 200 centnérův kázal uliti. Dílo to provedli šťastně dne 8. srpna v pustém tehdejší klášteře u panny Marie Sněžné dva slovutní mistři, Bartoš čili Bartoloměj, zvonář Novoměstský a tehdejší konšel, a Ondřej Ptáček, zvonář z Kutné Hory, jichžto zvony posud v Čechách u mnohých kostelův zůstávají pěknou památkou. Tento zvon vezen potom s velikým nákladem na hrad Pražský. Pro jeho velikost prý několik kol u vozu zlamali, však potom ho vlekli na nízkém smyku s kolečkami, a než prý se s ním na hrad dostali, do pěti noclehův s ním na ulici měli; a na hradě u věže mezi mosty při hlavní bráně museli prý mezi branami kus zdi zbořiti, aby s ním mohli projíti. Někteří praví, dí letopisec, že vážil 210 centnérův. S ním také byl ulit druhý zvon ztíží 50 centnérův, a z Kutné Hory vyžádal si král Vladislav ještě jiný zvon od chrámu sv. Barbory, který 100 centnérův vážil, r. 1478 ulit byl, a pro svůj krásný zvuk králi velmi se zalíbil. I dále potom král horníkům v náhradě za něj zvonoviny dostatek, z níž si skrze Ondřeje Ptáčka r. 1510 nynější velký zvon k sv. Barboře dali uliti. Tyto tři zvony potom na Svatovítskou věž vytaženy

byly; Mikuláš, orlojník (hodinář) Plzeňský, řídil jejich řádné zavěšení, neb sou prý prvé nemohli v ně dobře zvoniti.

Král Vladislav mezi tím časem byl Křištofa, nejstaršího z nepokojných bratrů z Gutšteina, odsoudil v ten způsob, že do sv. Bartoloměje měl králi všechny své zápisné statky postoupiti, což byla výminka k nabytí královské milosti. I vyjel sobě král Vladislav dne 14. září 1509 z Prahy objížděje tyto nové nabyté statky, jmenovitě hrady a města Točnick, Zebrač, Příbram, někdy arcibiskupskou, Rabštejn a Sichrov, a 26. září před sv. Václavem zase na Pražský hrad se vrátil. A tu v ten nový zvon veliký ponejprv zvonili. Potom všemi novými zvony zvonili často, leckdy i králi k libosti, a on jich velmi rád posloučával. Zároveň začali tehdejší po sv. Václavu grunty kopati k novým pilířům v dlouhé nedostavené lodi hlavního chrámu u sv. Víta, a také ke druhé věži v tu stranu k Jelenímu příkopu. Hned příštího roku kladeny jsou grunty ke zdem, k pilířům i k věži. Avšak dílo to nedospělo daleko v brzkou zas opuštěno byvši.

Cizí vyslancové v Praze. Falckrabě Ludvík a vojvoda Jiří Saský přijímají svá léna od krále Českého.

1509 prosinec, 1510 leden.

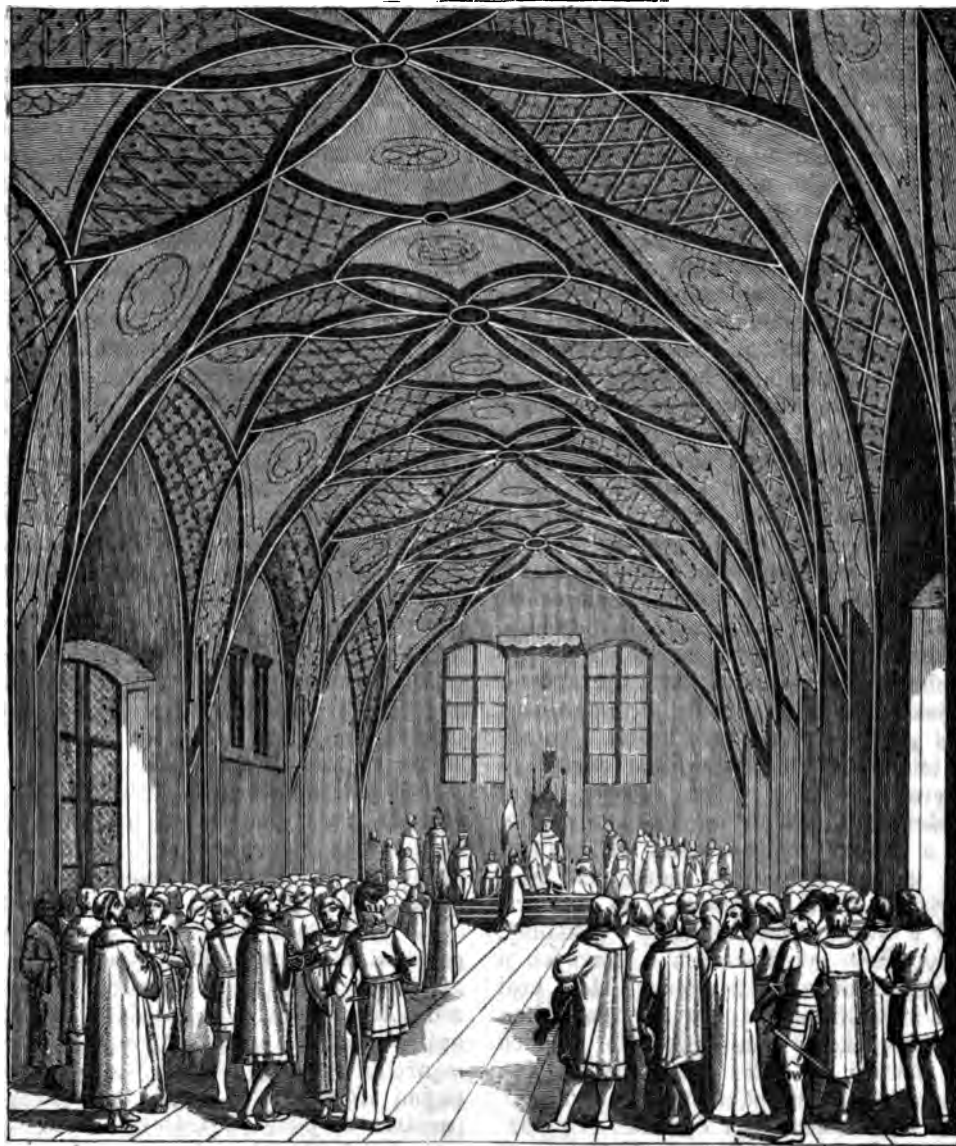
V tom jevila se s počátku ztráta bývalé politické váhy a samostatnosti království Českého, že ono ve stykání se s cizími mocnostmi již nesahalo bezprostředně v jednání o záležitostech zahraničních, a že král Vladislav jakožto král dvou království spíše a častěji co král Uherský jednal a od cizích panovníkův hledán býval. Že se právě na ten čas v Praze zdržoval, přišli cizí vyslancové také do Prahy, což bývalo jindy Pražanům něco, co se samo sebou rozumělo, nyní však jen výminkou a pořádku se stávalo, a království Českého nejčastěji se ani netýkalo. Zálležitosti evropské nedocházely svého vyřízení již skrze krále Českého co takového. To byl následek toho, že čeští stavové králi Vladislavovi dopustili, domáhati se druhé koruny královské, totiž uherské, ba že mu v tom sami nejvíc nápomocni byli, myslíce tím zabezpečiti budoucnost vlasti, což mělo následek právě opačný.

V prvních měsících toho roku 1509, když král Vladislav v Praze bydlil, přišlo poselství benátské do Prahy. Dne 3. května 1509

přišli zase pospolu zároveň poslové od papeže Julia II., od císaře Maxmiliána i od krále Francouzského proti Benátčanům spolčených. Král Vladislav měl Benátčanům odejmouti Dalmacii a ji zase s Uherskou korunou spojit.

Uhři však neměli tehdy dosti vlasteneckého smyslu a tak zpozdílosti jejich i Vladislavovou nic z toho nebylo.

Hned na to však zavítali do Prahy knížata aneb jejich poslové, kteří pouze s králem

Jiří, vojvoda Saský, vnuk krále Jiřího z Poděbrad, přijímá od krále Vladislava II. česká léna v novém sále Vladislavském 29. ledna 1510. (46)

Českým co jednati měli a o jeho milost státi musili. To byli zejména němečtí držitelé českých lén v Hši Německé, falckrabí, markhrabata Braniborští a knížata Saští. To dalo příležitost k napravení a uspořádání záležitostí koruny České.

Falckrabě Filip umřel během roku 1509, nastoupil po něm jeho syn Ludvík a první jeho péče byla, aby si pojistil lén, jichž falckrabové od časů císaře Karla IV. od koruny České drželi. Proto přijel kurfürst a falckrabě

Ludvík hned 5. prosince 1509 osobně a s nádherným komonstvem ve dvou stech koních do Prahy. Král Vladislav vyjel naproti němu jízdecky, s pány i s biskupy, až na výšinu na Bílé Hoře a tam ho přivítal. Falckrabě chtěl s koně slézt, ale král tomu nedopustil, pravě, žeby sám také slézt musel, což mu bylo s obtíží. A tak falckrabě jel po levém boku při králi až ke hradu Pražskému. Tam se rozejeli, král se svými do hradu, falckrabě také se svými v průvodu českých pánův, královských dvořanův a Uhrův Bruskou dolů a na Malou stranu, dále přes most do Starého města až na velké náměstí, kdež ve dvou domích hospoda proň připravena byla. Potom počali Falctí radové vyjednávati s nejvyššími úředníky zemskými a královskými radami, i urovnány jsou všechny nesnáze a uzavřeny smlouvy míru i pokoje. Slavné udělení len ustanoveno bylo na den 10. prosince. I dostavil se falckrabě na hrad Pražský do hlavního chrámu u sv. Víta, kdež zpívána jest mše o sv. Duchu. Potom šel do dvora králova na palác (do Vladislavského sálu), kdež Vladislav seděl pod korunou v ozdobě královské a přijímal kleče od krále zámky a města v zemích falckobavorských od koruny české v léno. Po odbytí toho obřadu pasoval král Vladislav některé mladé šlechtice na rytířstvo v přítomnosti svého syna Ludvíka, kterýž seděl s pravé strany na stolici na podušce zlatohlavové, maje pod nohama též takovou podušku jako otec. Královská dcera Anna pak seděla po levé straně otce svého. Potom se šlo k tabuli do síně nejvyššího zemského soudu, která s velkým sálem souvisí. Král seděl s falckrabím Ludvíkem, potom s jedním biskupem a panem z Rosenberka při jednom stole; za jinými stoly pak seděli jiní páni čeští, uherští a falctí. Kredenc v té síni připraven byl u dveří velmi znamenitý a nákladný, jakých prý málo tak bohatých a slavných u kterého krále spatřeno býti mohlo. Malý král Ludvík s kněžnicou Annou ve svém pokoji jedl, a s nimi některé paní české. Po obědích vyšli pak všickni na palác (Vladislavovu síň, a tu tancovali. Čeští pánové pít roznášeli, pan Petr z Rosenberka, pan Zdeněk Lev z Rožmitála, nejvyšší purkhrabí, pan Ladislav ze Šternberka, nejvyšší komorník, pan Petr Holický ze Šternberka, nejvyšší sudí, a jiní za nimi do 30 osob. Pan Vilém z Pernšteina děláje maršálka dvorského, chodil před nimi rozháněje lidí, aby se rozstoupili.

Následující dni falckrabě Ludvík listiny tvrdil, kterými se byl s králem a královstvím

Českým smluvil, předně 11. prosince za sebe, za svého bratra Fridricha i za své synovce, že se všechny nesnáze a spory, které dosud mezi nimi a poddanými jejich ode drahé let trvaly, zdvihaají a ruší; 13. prosince, že se králi Vladislavovi k branné pomoci proti všem zavazuje, kdo by rušiti chtěl právo Českého krále co kurfürsta a arcibiskupa svatého Římské říše; konečně 14. prosince, že slibuje králi a synu jeho Ludvíkovi vši svou mocí přispěti, kdykoli by na země a poddané jejich kdokoli nepřátelsky sahati chtěl.

V sedmi nedělích po odjezdu falckraběte Ludvíka z Prahy přijel zas do Prahy vojvoda Saský, Jiří, syn Albrechta a Zdenky, tudíž vnuk krále Jiřího Českého, jehož také jméno nosil, a to pro podobnou svou potřebu, jako před ním falckrabě Ludvík. Dne 24. ledna 1510 blížil se ku Praze se svou manželkou Barborou Polskou, vlastní sestrou Vladislava krále a s bratrem Jindřichem. Také jemu až na Bílou horu vyjel vstříc král Vladislav na koni. Jejich komonstvo bylo ještě nádhernější, nežli falckrabovo; počítalo se v něm do 700 osob, mezi nimiž množství hrabat, pánův a rytířův; a vojvodkyně měla dvacet krásných panen při sobě. Král jel nazpět na hrad Pražský, saské hosti pak doprovodili čeští pánové přes Malou Stranu na Staré město do týchž hospod, v kterých i falckrabě se svými lidmi přebýval. Přátelské smlouvy s tím vojvodou Jiřím již r. 1505 byly uzavřeny, a v prvních dnech jeho pobytu v Praze scházeli se jeho radové s radami krále Českého, aby tyto smlouvy obnovili a utvrdili.

V pěti dnech pak, 29. ledna 1510, přijímal vojvoda Jiří jménem a na místě veškerého rodu svého léna od krále Vladislava a koruny České s tou samou slavností, jako dříve falckrabě, a též na paláci královském (ve Vladislavově síni), neb sou z úpravy od poslední slavnosti ničeho nezbořili, ani čím hýbali. Po slavném udělení len byl oběd v síni zemského soudu. Za předním stolem seděli král, vojvodové saští, Jiří a Jindřich, a Jiřího manželka Barbora Polská; ostatní panstvo za jinými stoly sedělo, a zlatý a stříbrný kredenc, památka to ještě po královně Anně Kandalské, postaven byv zase jako předešle vedle dveří, zbuzoval opět pravé podivení každého účastníka té slavnosti. Malý král Ludvík a kněžnica Anna stolovali jako předešle ve svém pokoji ve společnosti několika paní. Po tabuli byl na paláci tanec a větším dílem ti samí pánové co prvé pít nosili. A jakž se společnost napila, odstranil se král Vladislav do svých pokojův,

vojvodové Saští pak s vojvodkyní jeli s hradu dolů se svými do hospod svých na Starém městě.

O tři dni později, 1. února 1510, opouštěli Saští hosté Prahu zase; však téhož samého dne umřela doma, na hradě Míšeňském, matka vojvody Jiřího, Zdena, dcera někdy krále Jiřího z Poděbrad a vdova po vojvodovi Albrechtovi Saském, pramáti nynější královské rodiny Saské. Kurfürstem Saským byl tehdaž Bedřich, syn někdy Arnošta Saského; jeho mladší bratr byl Jan.

Markhrabě Braniborský Bedřich, syn někdy markhraběte Albrechta řečeného Achilla na Anspachu, byl již před tím v Praze při korunování Ludvíkově. I ten strany len českých, kterých držel, již před tím vše s králem Vladislavem v patřičný pořádek byl uvedl.

Konec výtržností Kopydlanských a Gutštejnských. Královy dluhy.

1509.

Král Vladislav musel se mocně o to přičiniti, aby ohavné a krvavé výstupy ve při Pražan s Jiřím Kopydlanským konečně přetrhl. Sám tu věc rozhodl ne co panovník ale co mocný opravce čili rozsudil od stran zvolený. Jeho vyřízení záleželo pak v podstatě v následujících kusech: 1. Jan Kopydlanský nebyl stat pro věc, která by jeho cti na ujmu býti mohla; 2. Jiří Kopydlanský nic proti své cti neučinil, když Pražanům válku vypověděl, a proto ta válka jeho jemu a pomocníkům jeho ničím zlým zpomínána býti nemá; také všeliká hanlivá slova s obou stran proti sobě pronášená nemají oběma stranám býti k ujmu jejich dobré pověsti; 3. Zajatí obou stran bez výminky na svobodu propuštění buďte. Co se týče škod, jichž Pražané skrze svého služebníka Kavana v Kopydlně učinili paní Elišce z Nemyčevsi a a jejímu synu Sigmuntovi Kopydlanskému, tu propadli Pražané, nepostavivše toho Kavana před soud, náhradu 20ti tisíc zlatých, jichž byli uškození před zemským soudem na purkmistru a radě Pražské ustáli. Král to na Pražanech vymohl, že co právo velí uznali a 5500 zlatých v určitých lhůtách uškozeným vyplátí.

Královský rozsudek byl tedy Pražanům v celku nepříznivý a ponížující, v čem se jevil následek nechuti královy, zaviněné ovšem chováním se mnohých Pražan. Největší váha tehdaž kladena jest na zachování cti: všecky od Kopydlanského a jeho pomocníků spáchané ohav-

nosti, ukrutnosti a mordy, všecko prolévání nevinné krve a nesčíslné škody musely v zapomenutí dány býti, neboť se nejednalo nežli o čest mezi stranami. Jiří Kopydlanský před počtím války byl svou čest napřed rytířským způsobem náležitě ohradil, a proto nic mu nebylo za všecko to, co spáchal. Jinak to bylo s zemanem Kavanem z Dědibab, kterýž takového ohrazení neučinil.

Velkou práci zadali králi také pře bratří z Gutšteina. Krištof z Gutšteina byl již zemskou válkou sklíčen a musel pro dosáhnutí královy milosti všech svých panství a hradův k ruce králově se vzdáti. Jindřich z Gutšteina, který se byl z Čech zcela vyhostil, zmocnil se úkladem a násilím Kinžvartu a Tachova, které náleželi bratřím jeho, Jetřichovi, Janovi a Wolfovi. Král dovedl na všech těch bratřích, že i tato dvě panství k jeho rukoum postoupiti museli. Jetřich z Gutšteina se potom také z Čech vyhostil, postaviv se pod ochranu falckrabat a vedl svou při proti králi dále; avšak konečný výsledek všech těch půtek byl ten, že bratří z Gutšteina klesli s výše, na kterou je byl někdy otec jejich postavil, ne sice do hloubi, ale aspoň na roveň s jinými pány českými. Vykouřila se jim na čas aspoň z hlavy pošetilá a nevlastenecká touha po německém hrabství, ačkoliv o sto let později všeobecná zkáza vlasti Gutštejnským potomkům zase té prázdné a směšné útěchy poskytla, že se mohli psáti hrabaty. Jindřich z Gutšteina, jeden z výše řečených bratří a svým nevlasteneckým chováním nejvíce zostuzený, s kterým potom roku 1511 v Plzni nikdo z domácí šlechty ani mluvíti nechtěl, byl r. 1522 přece zas do Čech přijat, a koupil sobě hrad Bělou v Plzeňsku. Od Wolfa z Gutšteina, nejmladšího bratra, kterýž měl panství Petersburské v Zatecku, a od Albrechta, syna Krištofova, posílí potomní hrabata z Gutšteina, jichžto rod trval v Čechách až do 18. století.

Nabytím bohatých statkův Gutštejnských zavázal se král Vladislav ku placení velkých sum peněz, jakými jeho komora obyčejně nevládla. Stavové svolili mu sice během roku 1509 dvojí daně, jednu obyčejnou ku korunování syna jeho, druhou mimořádnou, výslovně na výplatu Gutštejnských hradův, ale ty se sešly v míře nedostatečné. Na korunovační daň vybíralo se v Praze po dvou groších bílých se hlavy, a při té příležitosti napočítalo se v celé Praze obyvatelstva 3krát sto tisíc a několik set lidí. Odtud počínají dluhy krále

Vladislava, které se již za jeho živobytí umoci nedaly. Pokoušel se o to všelijakým způsobem, jak by přišel k penězům. Jeden takový pokus byl asi následující, který divné světlo vrhá na tehdejší poměry. V běhu měsíce srpna 1509 totiž zatčeno bylo devět nejzámožnějších měšťanův Starého města Pražského, aniž kdo uhodnouti mohl příčiny. Každý z nich se musel potom dvěma tisíci zlatými na svobodu vypláciti, i pravilo se, že nic než tajné denunciacce a nepřítel rad králových a soudcův zemských k městům takovou nespravedlivost prý zavini. Taková procedura však rovnala se úplně jenom řádům tureckým. Mezi zatknutými byl také Jan Hlavsa z Liboslavi, měšťan potom nad jiné proslulý.

Král Vladislav přál si tehdy také, aby panství někdy Gutšteinská, od něho vyplacená, do desk zemských ne co „království“ to jest jmění koruny České vůbec, ale co jmění králi Ludvíkovi osobně náležité zapsána byla. To zavdalo stavům příčinu, že na sněmu přísněji počali rozbírat otázku, zdali a pokud statky koruny České jsou buď „královstvím“ t. j. statky zemskými, aneb osobním jméním královým; načež pak sněmovním výkladem o tom ustanoveno, že král se statky zemskými nakládá, dávati je anebo zastavovati může jen se svolením sněmu zemského. Později pak bylo takové ustanovení s odvoláním se na původní vtělení těch statkův a panství od častý císaře Karla a pozdějších králův ku království Českému šířeji a určitěji vyloženo, a stavové na tom se usnesli, že kterákoli osoba budoucně radila by králi aneb pomáhala ke smlouvám o statcích zemských a k zapisování jich bez obecného sněmu, že má k ní hleděno býti jako k rušiteli obecného dobrého. Následkem toho jednání vydal král Vladislav na hradě Pražském dne 11. ledna 1510 dva velmi důležitě majestáty. Jeden týkal se poměru království Českého co hlavy koruny České k ostatním údům jejím, druhý poměru královny rodiny ku koruně České a k zemím s ní spojeným.

Král Vladislav v Kutné Hoře sněmuje, na Moravě holdování stavův pro krále Ludvíka přijímá.

1510 únor — březen.

Dne 13. února 1510 opustil král Vladislav Prahu navždy a dojel s celým dvorem svým do Kutné Hory, kamž na ten den ještě valný sném rozepsal. Chystaje se již k návratu

do Uher, a maje o tom tušení, že při svém nestálém zdraví snad již naposled Čechy navštívil, měl starost o to, aby Českou zemi za sebou zůstavil všemožně spořádanou a upokojenou. Tento sném byl netoliko hlučný ale i bouřlivý, však o jeho pracích a o věcech na něm vyřízených máme jen málo zpráv podrobných. Král Vladislav nejvíce se o to staral, aby v Čechách silnou vládu zřídil, což při zbučností tehdejších mravův a při té veliké rozepři mezi městy a šlechtou věru nebyla snadná věc. Měštům se poněkud ulehčilo pádem jejich dosavadního nejčinnějšího protivníka, rytíře Albrechta Rendle, který zajisté byv na úřad nejvyššího písaře království Českého povýšen, na tomto sněmu Kutnohorském cizími úklady ne bez posměchu a ponížení zase ssazen jest. Avšak král Vladislav Rendla nicméně ve své radě podržel, aniž se stal laskavějším k městům. Také posavadní nejvyšší mincmistr, Bernart z Waldšteina byl v Kutné Hoře od krále sesazen, a musel svůj úřad postoupiti Janu z Potšteina a z Žampachu. V čelo vlády své povolal král Vladislav nyní již podruhé opět pana Petra z Rosenberka, svěřiv mu nejvyšší správu královských důchodův. Sám nejvyšší purkhrabí, Zdeněk Lev z Rožmitálu, přál si jeho nad sebou za náčelníka míti. Ostatně slibovali králi nyní všickni, že se budou pokojně chovati, a všechny výtržnosti, které by napotom mezi nimi povstaly, že budou trestati. Však špatná byla k tomu vyhlídka; vždyť sám král čím dál tím patrněji stranil vyšší šlechtě, a mezi nejpřednějšími pány Petrem z Rosenberka i Zdeňkem Lvem s jedné a Vilémem z Pernšteina s druhé strany již opět nejednomyslnost se jeviti počala. Konečně nedlouho po králově odjezdu umřel dne 25. května 1510 nejvyšší kancléř, Albrecht Libšteinský z Kolovrat, nejstatnější přítel měst v době poslední, ale též hlavní původce pronásledování českých bratří.

Z Čech obrátil se pak král Vladislav se svým synem Ludvíkem a celým dvorem na Moravu, aby tam nový král za markhrabě a pána slavně přijat byl od stavův té země. Tento slavný obřad vykonán byl v Olomouci dne 10. března 1510. Král Vladislav zaručil Moravanům listy na to danými, že bez jeho vůle samospráva země Moravské v ničemž nemá obmezována býti jakýmkoli usnesením sněmu českého, a cokoliv král by říditi chtěl o zemských statcích na Moravě, že k tomu zapotřebí není svolení téhož sněmu českého; a jako dříve

v Čechách učinil, také nyní i na Moravě odřekl se královského práva odúmrtího na všechny časy budoucí.

Měltě sice král Vladislav již do Uher se vrátiti; že tam však morová rána vždy ještě zhusta panovala, bál se král o sebe i o děti své a zajel z Olomouce do Kroměžíře, kdež na zámku Olomúckého biskupa Stanislava Thurzy několik dní strávil. Biskup králi učinil nabídnutí, aby své děti buďto v Kroměžíři nebo na Výškově choval, kdež by prý bezpečně a příjemně mohly trávití věk svůj, až by zdravější povětrí v Uhřích dovolilo mu, královské děti za otcem do Budína doprovoditi. Avšak tu přijel z Trenčína hrabě Jan Zápolský, čili jak se vůbec říkalo, pan Trenčanský, do Kroměžíře ve dvou stech koních u veliké nádheře, i vyhrožoval králi, že Uhři asi sotva jeho samého pustí na hrad Budínský, nebude-li míti svých dětí s sebou. Někteří jistili, že by Zápolský byl i nyní zase namlouval sobě kněžnu Annu k manželství. Naproti tomu ví se, že se ještě za pobytu krále i Zápolského v Praze ne bez králova vědomí a svolení opravdu o jeho, Zápolského, zasnoubení s Markétou, nejstarší dcerou markhraběte Bedřicha Braniborského, neteri královou, jednalo. A tak konečně zajel král Vladislav i s dětmi přes hranice do Uher, a tam střídavě s nimi sídlil nejvíce na zámku Vyšehradě nad Dunajem, na Ostřihomě, Tatě a Komárně.

Dluhy krále Vladislava a největší zlehčení důstojnosti královské.

1510 březen — říjen.

Podle Svatojakubské smlouvy z roku 1508 položil král Vladislav veškeru vládní moc svou v ruce svých náměstkův, nejvyšších úředníkův a soudcův zemských i rad svých, jichž bylo dohromady asi 24 osob, kteří byli veskrz stavu panského neb rytířského a správcové království neb regenti nazváni jsou.

Když pak se král Vladislav nyní opět a naposled do Uher vracel, dal těm svým náměstkům všechny své jakékoli důchody z království Českého v zástavu, a tím stalo se, že svá panovnická práva již až do dna vyprázdnil, neponechav sobě nic než pouhé jméno královské. Tyto dluhy povstaly dle vyplácením Gutšteinských hradův a zapsáním všelijakých sum na komoře královské některým pánům a rytířům, aby prý tito mocněji a důrazněji mohli

vládní moc provozovati, v pravdě však, aby mohli uhájeti svou nechvalnou po penězích lakotu. Berně králi na sněmích svolené nestály dost peněz do královské komory odváděti. Starý letopisec udává, že těch královských dluhů bylo více než dvakrát stotisíc (jak se zdá kop míšeňských). Za tyto dluhy páni regenti svými vlastními jmény a zápisy brali jistotu a rukojemství na sebe, a to v sumách tu větších tu menších, a se závazkem, že budou platiti deset ze sta úroku. V největší sumy uvázal se nejvyšší purkhrabí, pan Zdeněk Lev z Rožmitála, začož ho král před jinými sobě zamiloval; pan Petr z Rosenberka držel se v tom pozadu, a pan Vilém z Pernšteina, nejzámožnější pán v království, nechtěl se s počátku v nic uvazovati, později teprv uvolil se také jen o některou částku. Předvídal snad zmatky a nehody, které z toho následovati měly.

Tak se všickni páni regenti v království Českém stali věřiteli královými, a majíce v rukou všechnu veřejnou moc politickou i soudní, stali se brzy skutečnými a svrchovanými pány České země. Nejbližší následek toho byl, že královská města, co protivníci pánův regentův vesměs šlechtických, octla se zároveň v postavení ještě nesnadnějším a sklíčenějším, než před tím.

Aby se pak neřeklo, že král Vladislav pánům náměstkům svým nadarmo dal peněz na důrazné vedení práva a moci, dali si s počátku záležeti na tom, aby každou výtržnost náležitě potrestali a stranám uškozeným práva domáhali. Tak na příklad se zlou se poradil pan Zdeněk Dobrohost z Ronšperka, jehožto rod byl ode dávna v držení arcibiskupského někdy hradu a panství Horšova Týna, že právě nyní r. 1510 sebrav lotrovstvo v Plzeňstě bral i loupil po silnicích, a osadil starý Herštein a Ronšperk: ale pan nejvyšší purkhrabí, Zdeněk Lev z Rožmitála, i s celým krajem Plzeňským táhl na něj, a dobyt obého dal rozmetati starý hrad Herštein a Ronšperk králi k ruce osaditi, i přestala válka. O rok později rytíři Heřmanovi Janovskému, dávnému nepříteli knížat Bavorských a odpovědníku zemskému, dobyt jest hrad jeho Janovice, a on vypuzen byv ze země, stal se odpovědníkem zemským na delší čas.

Pan nejvyšší purkhrabí jevil ovšem potom skutečnou pílí o pořádek a pokoj v zemi, a jakkoliv stranil šlechtě proti stavu městskému, zachovával aspoň způsob a formu starodávného řádu soudního. Vesměs také všickni páni

správcové zemští jevíli skutečnou žádost, yhověti všem spravedlivým požadavkům královým, tak i zemským potřebám. Král byl ovšem na to pozorným učiněn, kterak nyní jeho panovníčí moc podstatně byla zkrácena, a vyslal asi v měsíci červenci 1510 na sněm do Čech Stanislava Thurzu, biskupa Olomúckého, Jana z Lomnice, hejtmána Moravského, a Jana, syna Viléma z Pernšteina, kterým bylo uloženo, aby celé to nové zřízení nejvyšší správy Českého království odvolali a zrušili; avšak nemohlo se nic státi, neboť kdo by byl mohl s pánův regentův dluhy sníti, jež za krále byli na se vzali?

O svatém Havle položen byl sněm mimořádný do Prahy, na kterém o mnoha důležitých věcech, týkajících se veřejného pořádku a bezpečnosti, mělo býti jednáno. Mezi jinými vyšla z toho sněmu také pozoruhodná záповěď, totiž „krátkých ručnic“, kteréž se samy zapalují, ješto je někteří za pasem v vačcích při sobě nosí. Jimi množily se prý vraždy, ješto za takovou věc naši předkové jsou se styděli; — protož po dnešní den aby v tomto království takové ručnice minuly, a žádný z pánův, rytířstva, z měst, ani z selských lidí, ani vůbec žádný člověk, aby s nimi nejezdil a nechodil; u kohokoliv taková ručnice nalezena bude, má upadnouti v pokutu jako zrádce; a kdokoli by ty ručnice krátké dělal a v tom usvědčen byl, takovému má k statku i k hrdlu hledáno býti. Dlouhých ručnic dělati se nezapovídá, však ani s nimi nemají jezdit ani chodit, než na zámcích, tvrzech a městech, též v městečkách i ve vsích k obraně své proti nepřátelům míti je mohou.

Smrt pana Bohuslava z Lobkovic.

1510 11. listopadu.

Dne 11. listopadu 1510 umřel náhlou smrtí na hradě Hasišteině tehdejšího věku nejznamenitější vyzdělanec národa Českého, učený pan Bohuslav Lobkovic z Hasišteina. Zůstal neženat, a byv zaveden klamnou nadějí, že by dosedl na biskupskou stolicí Olomouckou, věnoval se službě vlasti opětně při dvoře královském. Král Vladislav tehdež již stále v Budíně dvorem býval, a pan Bohuslav vybízel v radě dvorské krále, by, pustiv se přílišné dobroty a nečasné shovívavosti, samostatněji si počínal. Vřak rejdy a pletichy všelikých stran u dvora nedaly mu s prospěchem na krále působiti. Zanevřev na zistnost a podlost dvor-

ského života vyvinul se z nesnází jalové dvorské služby, opustiv ji roku 1503 navždy, a odebrav se na svůj Hasištein u Kadaně, kdež ostatek svého života vědám a uměním zasvětil, až ho přímo z milého spolku Mus a prostřed nejhorlivějších prací duševních vyrvala nevítaná, náhlá smrt. Jeho ostatky uloženy byly v rodinné kryptě v Přísečnici. Pan Bohuslav byl pravý šlechtic nejen rodem, než i srdcem a duchem. Uměny a vědy velikomyslné a štědře podporoval. Hrad Hasištein honosil se jeho péčí vzácným kabinetem mathematickým a bibliotekou, ješto nejvzácnějším a nejbohatším bibliotekám tehdejší doby se vyrovnávala, a podobal se malé akademii. Tu pojednával pan Bohuslav s učenici o předních otázkách vědy a umění, a čítal jim práce své básnické, jimižto staré klasiky Řekův a Římanův postihl. Jeho popisy a obrazy jsou živé a vážné, jeho latinské básně jsou tklivé, plny básnického zápalu a horování, plné svatého nněvu a vytříbeného vkusu. Neméně vzorností jest i jeho prosa v listech, jádrná, světlá, plyná, nezřídka hojná a ozdobná. Mysl mudrce, přísná cnost a láska k vlasti vanou ve všech jeho literárních plodech. V posledních dobách svého života pracoval pan Bohuslav o historických památkách své vlasti. Smrt jej překvapila v tomto vážném zaměstnání, a pozůstalá, nedokončená práce ztratila se. Katolík byl horlivý, o čemž nejeden spis politický a pro víru horlící jasné dával svědectví. Nemoha co katolík první základy svého učeného vzdělání na domácí universitě v Praze položit, byl přinucen v cizině vyhledati, čehož doma míti nemohl, avšak také tehdejší učení Pražské stálo příliš pozadu za věkem v ohledu na humanitní studie již znamenitě pokročilé. Náš Bohuslav byl však jedna z prvních hvězd, které se tehdež zaskvěly na obloze evropského klassického vzdělání. To zároveň bylo příčinou, že pan Bohuslav, živiv svého ducha v cizině, jakkoliv byl vlastenec výborný a bezelstný, všecko jen v latině, nic v češtině nepsal. Tehdež jen latina za jazyk vznešený pokládána; národní jazyky k svému právu nedocházely, ač právě Čechové mnozí povždy mohli panu Bohuslavovi za vzor sloužit, kterak i v literatuře národnímu jazyku přednost sluší dávat. Nyní páne Bohuslavovy spisy jsou pochoutkou málo lidí učených, kteří si v plodech toho druhu libují; všestranného ocenění nedošly, aniž Českému národu vůbec mnoho prospěly, proto že byly latinské.

Král Vladislav ve Vratislavi.

1511 leden — duben.

Král Vladislav, vrátiv se z Čech a Moravy do Uher, nedlouho tam poseděl. Morová rána nepřestala tam ještě řádit, a král se svými dětmi přišel v měsíci září 1510 do města Prešpurku. Když však i tu jeden z dvořanův jeho, Francouz, kterýž byl někdy s královnou Annou do Uher přišel, náhle onemocněl, zdvihl se král i z Prešpurka, a boje se o dítky své více nežli o sebe opět na Moravu přijel, a blíž hranic uherských v Uherském Brodě osedl s celým dvorem svým. I byl tu od sv. Václava 1510 až 6. ledna 1511. Zajížděli sem k němu před vánocemi pan Petr z Rosenberka a jiní přední čeští pánové. Tu si král vzpomněl, že po korunování syna svého Ludvíka na království České nastala mu povinnost, s ním nejen na Moravě ale i v Slezsku a v Lužicích se objeviti, aby též i tam od knížat a stavův těchto korunních zemí za pána přijat byl. S bratrem svým Sigmuntem, králem Polským, mimo to se umluvil, že se spolu ve Vratislavi sjedou. Pustil se tedy král Vladislav po třech králích v kruté zimě do Vratislavi. Děti se vezli na saních ve voze prostranném, ale pečlivě uzavřeném a pořád topeném. Na cestě stavil se král napřed v Uherském Hradišti, kdež navštívil hrob biskupa-bosáka Jana Filipce, svého někdy nejvěrnějšího rádce.

Dne 17. ledna byl v Opavě, kde s panem Zdeňkem Lvem z Rožmitála i s panem Petrem z Rosenberka měl důležité jednání v příčině dluhův svých. Do Vratislavi stihnul král s dítkami svými, v průvodu drahé knížete, biskupův a uherských, moravských a českých pánův dne 26. ledna 1511 o poledni. Však očekávaný král Polský nepřijel, a to z příčin dosti vážných. Předně byli sobě Vratislavští ještě v Uherském Brodě u krále Vladislava vyjednali — povídá se že podplacením některých rad královských — obnovení zastaralého práva kupeckého skladu pro město své. Mocí toho práva veškeren obchod mezi zeměmi koruny České a královstvím Polským i s dalším východem vůbec měl se výhradně skrze město Vratislav díti. Úmluvou s markhrabětem Joachimem Braniborským povoleno jen městu Frankfurtu nad Odrou podobné skladní právo, tak že kdokoli z východních zemí, z Rus a Polska zboží kupecké vezl do zemí České koruny anebo do Němec a naopak, měl jako za starodávna ve Vratislavi aneb ve Frankfurtě se

stavěti a tamějším kupcům své zboží nabízet. Takové středověké výhrady kladly pravému rozkvětu obchodu největší překážky v cestu, a během válek právě minulého 15. století, kterými Vratislav ze známých příčin téměř na mizinu přivedena jest, přišlo toto privilegium vším právem v zapomenutí. Vratislavští těšili se, že jim nastanou zas blahé časy; vítali krále u sebe s velkým nadšením a hlučnou radostí, a brzo po jeho příjezdu, 30. ledna, vyhlášen královský dekret o tomto skladním právu. Avšak ani domácí obchodníci města, tím méně Poláci o takovém právu a novém obmezování obchodu ani slyšeti nechtěli. Král Sigmunt tak se rozpálil nejnepřímým činem královského bratra svého, že co přítel svobodného obchodu všem svým poddaným jakýkoli obchod s Vratislavskými zastavil a zapověděl, nebera ohledu ani na přímluvy bratra svého.

Druhá příčina neshody mezi královskými bratřími byl kníže Albrecht Braniborský, jich obou sestřenec, totiž syn jejich sestry Žofie, manželky Bedřicha markhraběte Braniborského na Anspachu. Toho si zvolili rytíři řádu Německého ve východních Prusích za velikého mistra, doufajíce, že se bude snáze moci z poddanství Polské koruny vymaniti. Král Vladislav a i císař Maxmilian přáli mu té hodnosti, král Sigmunt však nemohl ho uznati a potvrditi, pokud se neměl k přiznání sebe podvrchovanost krále Polského.

Král Sigmunt proto vzkázal do Vratislavi, že musí válku proti Perekopským Tatarům strojiti, a tudíž že přijeti nemůže, a že pro vyřízení důležitých záležitostí za sebe posílá kněze Petra Tomického, biskupa Krakovského, svého kancléře.

Mezi těmi záležitostmi krále Sigmunta bylo zasnoubení jeho s Barborou Zápolskou, sestrou pana Jana Zápolského, kterou sobě Sigmunt pro její osobní šlechtinnost a spanilost za manželku byl oblíbil. Tímto sňatkem strana Zápolská při dvoře nabyla ještě většího vlivu a moci, a Jan Zápolský od té doby, jsa již prvé hrabětem Spišským, jeví se také co vojvoda Sedmihradský.

Když pak mělo přijíti k vykonání hlavní věci, pro kterou král Vladislav s dětmi do Vratislavi přijel, dopustil se král Vladislav nestatečnosti, které by se nikdo nebyl nadál do něho. Knížata a stavové slezští, mající oběma králům, Vladislavovi a Ludvíkovi, slib poddanství a věrnosti učiniti, tázali se, mají-li jim přisahati co králům Českým anebo co králům Uherským. A tu nerozmýšlel se Vladislav říci,

že přijme přísahu jejich co král Uherský! Uhři totiž nepřestávali činiti nestydaté a drzé nároky na přivtělení oněch korunních zemí českých ku království Uherskému, ve kterých někdy král Matiaš panoval. Nyní měli preláti a páni uherští převahu při dvoře, a přidal se k nim také Kazimír kníže Těšínský, vrchní hejtman Slezský, bratranec matky Jana Zápolského. Jejich vlivu král Vladislav odolati neuměl, jakoliv věděl, že se křivopřísežníkem stává. Avšak věc ta rozpálila přítomné české pány, a bezpochyby i některé moravské pány v té míře, že o tom, co se ve Vratislavi připravuje, honem do Čech dali vědět. A tu krále došla rázná protestace od pánův českých, v které mu jasně dokázali, že po chybných cestách kráčí, a že povinen jest dodržeti přísně přísah svých, kterými České koruny dosáhl, a že nemá práva odcizovati země a krajiny od koruny České, které byly na věčné časy do ní vtěleny. A kdyby přes to všecko obyvatelé slezští jinému než králi Českému věrnost a poddanost přísahati chtěli, žeby toho stavové čeští pomocí boží na nich mstít, té křivdy a toho bezprávi litovati museli, pokud nejdéle jich hrdel a statkův stává. Protest končil osvědčením, že o tu věc bez meškání znamenité poselství z Čech do Vratislavi přijde s žádostí, aby vše poodloženo bylo, a ten protest aby veřejně čten byl před pány uherskými a moravskými, před knížaty a přede všemi stavy slezskými i před Vratislavskou obcí.

Taková opravdivá řeč účinkovala na krále. Nemoha ani jedné ani druhé straně odolati, a vida rozpaky samých Slezákův, kteří se ostýchali Čechy podrážditi, upustil konečně od požadavku, aby Slezáci jemu a jeho synovi tenkrát ten slib věrnosti skládali.

Nicméně Opava, když se jí byl Polský král Sigmunt 14. března 1511 zcela odřekl, dostala přece hejtmana Uhra a byla uherským způsobem spravována, a z královské kanceláře uherské vydávány jsou listy také do zemí českých.

Král Vladislav pro churavost mimořádně až do dubna 1511 ve Vratislavi se zdržoval, potom uzdraviv se poněkud 15. dubna zpáteční cestu do Uher nastoupil.

Spor mezi Čechy a Uhry o příslušnost zemí Slezských zůstal nevyřízen. Čechové proto v měsíci srpnu 1511 do Budína posly vypravili, neboť ta věc nemohla zavěšena zůstat; a ti poslové oznamovali králi v Budíně své poselství napřed ústně, potom to samo písemně mu podali. I bylo to hodně řízné, co mu pověděli, neboť hrozice, kdyby v té věci od krále

i od stavův uherských nebylo vše napraveno podle přísah a zápisův královských, žeby Čechové králi zrovna opověditi se museli a žeby ničímž jemu povinni se býti oznámili. Král na to teprve ve 16 dnech odpověděl písemně všem třem stavům českým, chlácholil a dobrou vůli zachovati se snažil; avšak k ničemu rozhodnému nepřišlo.

Obnovení náboženských nesnází.

1509—1512.

Duchovní potřeby a záležitosti kališníkův stály vždy ještě v popředí v Čechách a nepřestávaly býti hlavním pravidlem zemské vlády. Avšak čeho se kališníci po všechny časy domáhali, uznání papežského a ustanovení arcibiskupa, ničeho v nejmenším dosáhnouti nemohli, a ponevadž nejvyšší úředníci a správové zemští ode dávna téměř sami katolíci byli, vyskytovaly se ústrky kališníkům činěné v obecném životě vždy častější. Katolíci vesměs netoliko české bratří ale i kališníky, právě tak jako všickni cizozemci, za kacíře pokládali. Král sám nepřestával o jiném mysliti, než jakby našel cesty, kudyby bez hluku a bez pohoršení všickni Čechové u víře pobloudilí mohli uvedeni býti zase do lůna církve Římské.

Kališníky tížil zase po smrti biskupa Filipa de Novavilla především nedostatek kněží; mnohé fary zůstávaly neobsazeny a kněží museli dvě, tři fary najednou spravovati, ba jeden prý až i šest far. Stávalo se zhusta, že se opuštěných far i katolíci kněží ujímali. Z toho povstávaly zmatky a revnivosti, a kališníci stavové na všech zemských sněmích domáhali se pomoci, aby se tomu neutěšenému stavu konec učinil. Sami kališníci seznávali, že Pražské vysoké učení velmi kleslo; král Vladislav se nabízel, že k ní povolá professoři z Italie. To by však bylo tolik bývalo, jako universitu pořímání, a hned byli všichni Pražští mistři vzhůru, nechtíce k tomu připustiti, zvláště mistr Václav Koranda, stařec již devadesátiletý, avšak na těle i na duchu vždy ještě čilý, hlasu svého vysoko pozdvihl.

V utlačování jednoty českých bratří činily se také pokroky. Na sněmích se jí nikdo zjevně ujímati nesměl, a jen pan Vilém z Pernšteina a Albrecht Rendl činili to kde mohli po straně, mírnice krutosti proti jednotě zamýšlené. Na den 27. prosince 1509, když byl král v Praze, měli páni a rytíři všechny

kněží a učitele bratrské k nápravě před kněžstvem katolické i kališnické do Prahy postaviti. V skutku však jen málo jich do Prahy dostaveno bylo, a mezi nimi žádný kněz ani učitel. Co měl s těmi nejvyšší pan purkhrabí, pan Zdeněk Lev, dělati? — nic než opět domů je propustiti. Král se zlobil, zvláště že se počet bratří ustavičně množil, a bratřím se vedlo pořád hůř. Sborové jejich všude se zavírali, ani v Mladé Boleslavi, ani v Litomyšli nedovoleno jim, leč podtají, odbývati služeb božích. V Kutné Hoře sami kališníci měšťané veřejně upálili 13. května 1511 českého bratra Ondřeje Polévku, spoluměšťana svého, proto že při mši svaté, když kališníci klekali před svátostí oltářní, napomínal jich nahlas, aby toho nečinili, ana prý to jest modloslužba.

Kališníci trpíce zatím sami ujmu se dvou stran, od katolíkův a od bratří, volali a budili se mezi sebou k odporu, neboť již se na nich počaly jevit následky stálého odmítání se strany Římské stolice, totiž mravní úpadek pro další jejich zachování nebezpečný. Všickni stavové pod obojí z Čech i Moravy svolali se ke dni 21. května 1510 do veliké koleje Karlovy v Praze, aby se společně uradili, jakou odpověď by dali králi, který je byl odbyl planým slibem, že se o jejich duchovní potřeby postará. Po novém roce 1511 sjeli se zase v Kutné Hoře, že jim však král takové sjezdy bez jeho vědomí a vůle zakázal, nejednali o ničem. Ale za to již 30. listopadu 1511 zase v Karlově koleji se sjeli a hlasitě na útisky se strany katolické si stěžovali, tak že se více ukojiti nechtěli. Uzavřeli, aby na příštím sněmu se jim buď vyplnilo všecko, k čemu král i katolíci stavové se jim byli právně zapsali, jmenovitě kompaktata a náboženský mír z roku 1485, anebo aby obě na-prosto zrušeno a za neplatné bylo vyhlášeno. Všickni podobojí slibili neopouštěti se hrdly i statky, jestliže by věc ta nepřišla k místu a oni ještě dále utiskováni býti měli.

Sněmování v Praze. Obnovení rozepře měst se stavy vyššími.

1512 březen — květen.

Roku 1512 odbývány v Praze dva sněmové brzy po sobě, jichž první svolán byl ku prvnímu pondělí v postě (1. března), druhý ke dni Svátosti (23. dubna). O prvním víme jen tolik,

že římská strana rokovala pro sebe na Hradčanech v domě pana Rosenberského, podobojí pak scházeli se na radnici Staroměstské, a že napnutí myslí s obou stran bylo veliké. O samém obsahu a výsledku jednání zpráv bližších nemáme.

Druhý sněm trval až do 5. května a dotýkal se všech důležitých otázek českých: přední byla nyní zase různice církevní a náboženská, potom rozepře mezi stavy, pak spor s Uhry o země koruny České, správu důchodův královských, trestání odpovědníkův a zhoubcův zemských, zlepšení mince a podobných záležitostí více, mezi nimiž i svobodná plavba po Labi až do moře a nazpět. Sněmování nad obyčej živé a pohnuté mělo důležité ale nestejné následky: učinilo sice starým rozbrojům konec, ale zbudilo a zjitřilo nové zase. Co do náboženství stalo se konečné narovnání v ten způsob, že uznána potřeba nápravy a odkázána k soudu 24 osob, a to předních rad královských obojí strany; ale pokuty uložené na přestupky prominuty za minulost, a jen budoucné měly ukládány býti bez úlevy. Fary odcizené kterékoli straně měly skutečně býti navraceny pod pokutami již dotčenými; smlouva pak náboženská r. 1485 na 31 let uzavřená nabyla platnosti výslovně na všechny časy budoucí. Uzavření toto zejména stalo se dne 28. dubna.

Za příčinou arcibiskupa, správy důchodův a dluhův královských, též slibu knížectví Slezských, vybrány ze sněmu osoby, kteréž jeti měly ku králi s plnou mocí; mezi tím měl nejvyšší purkhrabí pan Lev konati správu dotčených důchodův předse, a v archivu zemském mělo vyskoumáno býti, čeho ku provedení zemských práv proti Uhrům bylo potřebí. Nařízení, která se stala pro zachování pokoje a pořádku, pro lepší vedení práva a t. d., pomíjíme zde mlčením.

Ve při stavovské mezi šlechtou a městy stal se na sněmu tomto nový rozstrk, nové rozjitření. Města žalovala, že stavové panský a rytířský o mnohých artikulech rokovali porůznu, a městům jich, jakoby se jich nic nedotýkali, ani neoznámili, chtějíce prý tudy vyvésti je opět ze hlasu třetího; žádala tedy, aby dávné jejich stížnosti všechny vzaty byly v úvahu a postaveny již jednou na slušném konci. Páni a rytířstvo, chtějíce vyhnouti se půtkám, odkládali jednání takové k jinému času, a když města doléhali nepřestávala, ukazovali jim na zřízení zemské a na královské rozsudky. Po dlouhých hádkách, když 5. května dalo se uzavírání sněmu a vkládání jeho do desk zemských,

stav městský zřejmě a nahlas protestoval proti němu, pravě, že k čemu města neradili, k tomu ani pomáhati povinni nejsou a nebudou, a že u soudův zemských nechtějí k žádným pŕhonům více stávati, nežli jak a pokud od dávna již se osvědčovali. Protest ten ohlásil jménem celého stavu Pražský měšťan a řezník zámožný, Sigmunt Vaníčkovic, obyčejně „pan Ziga“ zvaný, té doby spolu královský perkmistr čili ředitel úřadu hor viničných; vstoupil tím poprvé na dějinné jeviště, na němž po mnohá léta trváje získal sobě památky trvalé, ač ne vždy chválené. Spolu ale způsoben skrze to veřejným záležitostí a péčím národu ruch a směr nový, jakož o něm dále vypravovati budeme.

Jan Hlavsa a Jan Pašek.

Nové toto pozvednutí a obživení sporu již téměř zastaralého vydařilo se následkem nových sil, které v něm působiti počaly. Jakož každé hlubší hnutí ducha i každé zbuzení nových jeho potřeb a zájmův nachází časem své zástupce a tlumočníky, tak i oddělné postavení stavu městského a potřeba hájení jeho svobody zplodily ze sebe a našly ty osoby, které před jinými hodily se k dŕlu takovému. Byli to zejména dva mužové, Jan Hlavsa i Jan Pašek, kteří té doby dle slov spisovatele souvěkého, Bartoše písaře, „netoliko v Praze, ale i ve všem stavu městském oba jako dvě světla vzešli, jsouce od Boha obdařeni osvíceným rozumem a výmluvností nad jiné lidi; avšak na mysli byli hnutí rozdílného. Jan Hlavsa byl rodem z města Střebra z poctivých a řádných rodičův stavu městského. Byl prvé chudým žákem býval pak i kantorem po školách, potom oženiv se vzhůru vždy šel a erbu sobě za krále Vladislava dobyl s titulem z Liboslavě. A jsa osvíceného rozumu a vysokého vtipu býval volen na úřad konšelský (v Praze poprvé 30. března 1509), a první místo v něm držival. Co jest pak dobrého králi pánu svému i stavu městskému činíval, to jest mnohým v zemi České i jinde vědomo. Jan Pašek byl rodem ze Starého Knína, od chatrných rodičův pošlý. Býval také chatrným žákem po školách, rektorem i kantorem; potom odtud oddav se do koleje Pražské byl učiněn bakalářem i mistrem (r. 1493). A tak vždy vzhůru jda byl vzat od Pražanův Staroměstských za nejvyššího písaře radního po smrti M. Prokopa (tuším r. 1498); pracoval v tom několik let, jsa na slovo zna-

menitě vzat, a když se zbavil písařství, po nedlouhém čase volen býval na konšelství. Statkův sobě dobyl řečnováním při soudech zemských, a zjednal sobě za krále Vladislava erb, přijímám z Vratu, a za krále Ludvíka přišel i k rytířství.“ Až potud slova Bartošova, který také to svědčí, že po několika letech celé obyvatelstvo Pražské dělilo se ve strany Hlavsovu i Paškovu, o čemž později bude místněji vypravováno.

Spolek královských měst. Hněv králův na Pražany.

1512 květen — srpen.

Hned po novém rozstrku mezi stavy, dne 7. května a následujících, obrátili se Pražané ke všem královským městům, a vyloživše jim příčiny stížností svých i úmyslu, nepovoliti stavům vyšším co do požadavkův jejich, ptali se a žádali do dne 20. května určité odpovědi od každého města, chtějí-li státi s nimi v té při a neuchylovati se od nich, a zejména chtějí-li nestávati ku pŕhonům soudu zemského, ku kterým se byli nesvolili, a zasaditi se společně proti všem nehodám a příkořím, které by skrze to na kteroukoliv osobu neb obec přijíti mohly. Ani jedno město neodepřelo své solidárnosti, všechna jistila, že budou v té při Pražanům radni a pomocni „do těch hrdel i všeho svého přemožení“. A poněvadž nacházely se v Praze také osoby stavu panskému cele oddané, zavedeno ve všech čtvrtích osobní vyšetřování soudův, zavazují-li se netoliko nepoháněti žádného měšťana k soudu zemskému, ale i nestáti sami, kdyby pohnáni byli. Někteří takový slib neradi učinili, ale učinili jej přece; a kteří se mu vyhýbali, zaznamenáni jsou. Následkem toho, když o nejprv příštích suchých dnech letních, dne 4. června, u zemského soudu vyhlásování pŕhonové, neohlásil se nikdo z měst.

Králi Vladislavovi města vydala zvláštním poselstvím počet z toho, proč odhodlala se k odporu novému, ale nepotkala se s žádnou odpovědí. Starý letopisec vypravuje, že o sv. Bartoloměji rytíř Albrecht Rendl z Oušavy, „maje list mocný od krále, pohnal purkmistra, konšelův a rady, starších i vši obce starého města Pražského, aby se panem Sigmuntem perkmistrem ujistili a na den sv. Jeronýma (30. září) na soudu zemském před pány ho postavili, protože jest mluvil proti právům vši země i proti králi; pokládal sobě pokuty sto tisíc kop gr. č.

Druhý půhon byl z toho, že sou navodili obec, aby ku půhonům nestávali, a k tomu je vedli proti závazku, kterýž sou učinili králi i vsi zemi; a to sobě král pokládal pokuty též sto tisíc kop gr. č. Třetí půhon, že sou se s městy puntovali a je k tomu přivedli, že pečeti své na to posílali, aby se v tom neopouštěli: pokuty také sobě pokládal sto tisíc kop gr. č."

Poselství české do Budína ku králi.

1512 září.

Osoby vybrané ze všech tří stavů na posledním sněmě o Svátosti, aby jeli ku králi do Uher k jednání o arcibiskupa, o správu důchodův a dluhův královských a t. d., vyjeli z Čech teprv okolo 1. září. Vedle stavů světských přijeli do Budína také dva členové kapitoly Pražské a dva podobojí farářové Pražští, k vůli jednání s králem o arcibiskupa. Také města přidala k těm poslům čtyři osoby ze stavu svého, aby zastaly věc jejich před králem.

Jednání těchto poslů vypadlo k malé spokojenosti těch, kteří je byli vyslali. Farářům Pražským podobojí stala se při tom ta potupa, že (návodem prý kanovníků Pražských svrchu zmíněných), když vešli do kostela, vyhnáni jsou odtud jako kacíři. k velikému pohoršení jak Čechův tak i krále samého. Ve hlavní věci, co do arcibiskupa, neprovedeno zase nic, jakož ani co do pretensí uherských na země koruny České; oboje odkázáno znova ke sněmu, kterýž uložen byl králem do Prahy ke dni sv. Kateřiny (25. listopadu); nad to pak ustanoveno, že o sv. Mikuláši držeti se má v Kladsku generální sněm zemí České, Moravské, Slezské a Lužické o některé jich společné potřeby.

Poslů z měst král dlouho nechtěl pustiti k sobě, ba rytíř Rendl a jeho náhončí i o to prý se zasazovali, aby zjímáni byli. A když konečně přece domohli se slyšení, přijal je nemilostivě, ani ruky jim podati nechtěje; až když někteří páni sami domlouvali mu, umírnil se a stal se poněkud přívětivým. Sigmunt Vaníčkovic, sváděje všecku příčinu královy nemilosti na tajné osočování, osvědčoval se o úplné a stálé věrnosti jak osoby své tak i veškerého stavu městského v Čechách, a král zdál se býti cele spokojen. Ale dne 20. září dána od něho písemná odpověď, jakové se města nenadála, v níž král trval při dřívější své nepřívětivé výpovědi proti nim a jmenovitě přísně jim prikazoval, aby ku právům a

půhonům stávali podle jeho rozsudku, hroze těžkými pokutami, kdyby se vůli jeho zprotivili. Chtějí-li pak na sněmu, který nejprv položen bude, oč jednati s pány a s rytířstvem, to že králi nebude proti vůli.

Nejdůležitější výsledek jednání Budínského byl ten, že nejen ponechána v ruku pana Zdeňka Lva z Rožmitála veškerá vrchní správa královských důchodův a dluhův, ale i znova pojištěna jest. Dne 18. září vydal o tom král dva zápisy, z nichž v jednom dal panu Zdeňkovi co jistci a ostatním správcům zemským co rukojmím za jeho dluhy všecku moc nade všemi královskými zámky a důchody bez výminky; pan Lev měl dle uznání svého usazovati i sesazovati úředníky na zámcích oněch, až i nejvyššího mincmistra na Kutné Hoře, přijímati od nich počty a zaváděti opravy na statcích; král jen s jeho svolením mohl z důchodův svých jakékoli milosti činiti; o jiné při tom kontrole, nežli která skrze správce zemské díti se měla, není v zápisu řeči; avšak i králi i panu Lvovi ponecháno na vůli, vypověděti smlouvu tu půl léta napřed. Druhým zápisem pojistil král panu Lvovi a jeho dědicům náhradu za všechny škody, kteréž by mu správou dluhů královských přijíti mohly, a kteréž buďto menšími úředníky desk zemských aneb před soudem purkhrabským prokáže; nedostane-li se mu jí, budou moci on aneb dědicové jeho zvěsti se dle práva obyčejného na statky královské, a obdržeti je k dědictví. Smlouva ta stala prý se s vědomím a svolením těch, kteří ze sněmu o Svátosti posláni byli ku králi.

Sněm Svatokateřinský a marné jednání o arcibiskupa. Generální sněm Kladský a kníže Baroloměj Minsterberský.

1512 listopad — prosinec.

Sněmem o sv. Kateřině, jenž trval od 25. listopadu do 2. prosince, ustanoveni jsou nejprv, „kteří se měli s pány uherskými sjeti o krále i dědicův jeho i království Českého dobré a potřebné, též o slib, jež měli knížata Slezská i jiní obyvatelé činiti králům Vladislavovi a Ludvíkovi i jejich potomkům“; byli to všickni nejvyšší úředníci a soudcové zemští, též maršálek a prokurátor královský, k nimž měl ještě v každém kraji volen býti jeden z rytířstva. O zástupcích stavu městského při tom nebylo řeči. Potom jmenování plnomocníci celého sněmu, kteří jeti měli

na generální sněm do Kladska, a ze stavu městského nejmenován opět nikdo; avšak šlo jich potom přece několik, a mezi nimi Jan Hlavsa.

Při jednání o arcibiskupa objevil se tenkrát patrněji nežli kdy onen lichý kruh, ve kterém točila se tato záležitost již ode dávna. Král chtěl ovšem dáti zemi arcibiskupa, ale z čeho měl tento živ býti, když statky arcibiskupské všecky již bezmála od století byly rozzastaveny? Římská kurie mívala obyčej, kdykoliv o arcibiskupa do Čech žádána byla, klásti za předběžnou výminku každého v té věci vyjednávání, aby oni statkové prvé naprosto a cele navraceni byli. Ale na výplatu zástav těch potřebí bylo přede vším svolení nové berně znamenité, a k takové z podobojích nikdo raditi nechtěl, pokud by nebylo dáno rukojemství, že arcibiskup ustanoven bude ve smyslu kompaktat Basilejských; a pochopitelně jest, proč páni a rytíři, mající v zástavě statky duchovní, nesnažili se usnadniti cesty, která za chatrnou náhradu měla vyvésti je z požívání jich.

Generální sněm Kladský, svolaný ke dni sv. Mikuláše (6. prosince), započal teprv 15. prosince, i staly se na něm zápisy všech zemí České koruny mezi sebou o solidárnosti a spolupůsobení jejich proti všem, kdo by v nich řádu a právu se zprotivili a výtržnosti páchali, tak že každá země mohla i měla své nepřátele, odpovědníky, zhoubce, zloděje a přechovavače jejich pronásledovati a stíhati až i přes hranice své. Té smlouvy žádal míti Jan Hlavsa autentický opis také pro stav městský, ale po mnohém domlouvání dán mu opis jen prostý bez pečeti, z čehož potom stav městský bral sobě příčinu, popírati pro sebe závaznost té smlouvy, an prý vyloučen byl z činného v ní účastenství.

Dále urovnán tu alespoň na čas krvavý spor, jež měl s Vratislavskými kníže Bartoloměj Minsterberský, vnuk druhdy krále Jiřího po knížeti Viktorinovi, kterýžto spor byl neposlední příčinou tohoto sněmování v Kladsku.

Původ sporu toho byl následující. Král Vladislav byl r. 1507 knížeti Bartoloměji „za jeho věrné služby, kteréž mu za svých let dětinných vždy povolně ukazoval“, propůjčil pokutu sto hriven stříbra na Vratislavských, kterouž tito soudem byli propadli, ale uznati a platiti se zdráhali. Tato nepovinnost jejich, přes všecky soudní nálezy a rozkazy královské, vyplatiti jemu dotčenou pokutu, popouzela kní-

žete ke hněvu čím dále tím krutějšímu; a když v květnu 1511 drábové Vratislavští na veřejné silnici zabili mu jeho předního miláčka i služebníka, rytíře Baltazara z Bischofsheimu, pod záminkou jakoby rajtarem byl, a kníže nemohl ani za tuto vraždu dovolati se dostiucnění, poslal jim 13. října 1512 odpovědné listy a počal ihned válku. Vojíni jeho byli ovšem namnoze lidé rajtarstvím pověstní, mezi nimi také rytíři Kaufunkové. Při útoku na město Kanty dne 14. října odražen jest a poražen s velikou svou ztrátou, ale brzy na to pomstil se na jiných místech zase, a zážehem i pleněním několika městeček a vesnic způsobil Vratislavským znamenité škody. Král Vladislav dověděl se o tom rozhněval se na knížete Bartoloměje, i kázal nakládati s ním a s jeho pomocníky jako se zhoupci zemskými. Však povídalo se vůbec o Vratislavských, a oni sami neodpírali tomu, že přímluvou zvláště pana Sigmunta Kurzbacha, svého příznivce, a štědrými dary v kanceláři královské, domáhali se na dvoře Vladislavově všeho co se jim líbilo.

O tuto rozepři smluvení jsou tu v Kladště Vratislavští s knížetem Bartolomějem na ten způsob, „co jim škody učinil, aby to bylo prominuto“; ale byla to námluva jen dočasná a pomíjející, neboť brzy spor ten vyšlehl nanovo, jak uvidíme později.

Mnohem větší důležitost mělo dorozumění, jaké se tu stalo hlavně mezi Janem Hlavsou, rytířem Albrechtem Rendlem a jmenovaným knížetem Bartolomějem v příčině neblahého sporu královských měst s vyššími stavy, a následkem kteréhož stal se pak ve věci té rozhodný obrát, o němž brzy vypravovati budeme.

O tomto knížeti Bartoloměji, který brzo v jednání mezi městy a králem stal se osobou nad jiné vynikající, podává Palacký následující krátký povahopis: „Dle všeho, co víme o krátkém životě běhu knížete Bartoloměje, zdá se nám, že nebyl slavného děda vnuk ovšem nehodný; bystrota rozumu jeho, jemnost citu a odhodlanost i pevnost vůle nepodléhají nižádné pochybnosti; podnikavost jeho ničím nedala se ohroziti, činnost ničím unaviti; jeho výmluvnosti báli se nepřátelé více nežli moci hmotné; vzdálen jsa vši neupřímnosti, všeho pokrytství, ani obyčejných věku svého forem si nevěštmaje, obyčej míval všude dotýkati se jádra věci upřímo a bezohledně, i získal si tím zvláště v lidu obecném populárnost znamenitou. Ovšem že v kole družiny, kterou se byl otočil, čistota úmyslův jeho musila upadati v podezření.“

Pochopitelně jest, že získání muže takového ke straně měst musilo v očích Hlavsových míti velkou důležitost, jakž skutečně naděje v něj kladené nebyly zklamány.

Další průběh sporu měst se šlechtou. Postavení stran. Spolek měst s knížetem Bartolomějem.

1513 únor — září.

Celý téměř rok 1513 vyplňovalo jednání v rozepři měst s vyššími stavy panským a rytířským, a sice jednak na sjezdech, jež každá strana pro sebe odbývala, jednak smlouváním se obou sporných stran, jednak konečně při dvoře královském, kde měšťané i šlechta všemi možnými spůsoby o to usilovali, aby Vladislava pro svůj prospěch získali. Celá řada těchto mnohostranných jednání a se umlouvání poskytuje obraz tak podivně propletených zájmů, že potřebí jest, abychom je svému čtenářstvu poněkud objasnili.

Především sluší na zřeteli míti, že byly té doby v národu Českém strany dvojí: náboženské a politické. V ohledu náboženském drželi k sobě — ať třeba náleželi k rozličným stranám politickým — katolíci s katolíkem, podobojí s podobojím, bratr s bratrem, tak že začasté tytéž dvě osoby byly v jednom ohledu spojenci, v druhém protivníci, což vždy mělo za následek důvěrnější jich obcování spolu, než kdyby je k sobě byl nepoutal žádný společný interes, a nemálo mírnilo ostrost a příkrost sporu, který je v jiném ohledu rozdvíjoval.

V ohledu politickém stály věci tak, že šlechta — jako stejným časem polská — usilovala přivést na sebe všeliké panství v státu, a to jednak obmezením moci královské, jednak potlačením práv stavu městského, jmenovitě vyloučením jej ze sněmů a podrobením soudu zemskému, jenž výhradně byl osazen osobami stavu panského a rytířského. Proti slabému králi šlechta provedla vůli svou tak dalece, že často zmíněnou smlouvou Svatojakubskou dostala všelikou moc do svých rukou aspoň na určité vyměřený čas, čehož na svou újmu zakoušela města, která tehdaž reprezentovala živou demokratickou, a proti nimž moc aristokracie obrácena byla nyní se vši svou vahou. Avšak města nepoddala se tak snadno, jako vši ráznosti prázdný Vladislav, a čím silnější byl nátisk na ně od stavů vyšších činěný, tím více tužil se jich odpor. Mělt pak stav městský ve svém středu nejednoho muže

politickým většinou vynikajícím, který se výtečným stavů šlechtických úplně vyrovnával i vzdělaností i obratností ve správách veřejných, ač nepřekonával-li je nezištným smýšlením vlasteneckým. Co takového uvádíme vedle Hlavsy a Paška svrchu připomenutého Sigmunda Vaníčkovic, obyčejně zvaného pan Ziga nebo Ziga řezník (od své živnosti), muž ducha bystrého a nevšedního vzdělání, při tom řečník obratný a vždy hotový, který po delší řadu let účastnil se nejdůležitějších jednání stavu městského, kdež všudež takorba přední slovo vedl.

Jakož pak městům nejvíce na tom záleželo, aby moc protivné jim šlechty byla seslabena, rozumí se samo sebou, že stejnou měrou musili státi o rozmnožení a zesílení moci královny. Tato poslední však byla následkem smlouvy Svatojakubské klesla až na nejnižší stupeň, čehož král sám nemile pocítoval, touže z těsných těch úvazků se vyprostiti. V tom tedy snaha jeho srovnávala se se snahou stavu městského, i bylo jen potřebí otevřítí králi oči, že utiskování měst v právech jejich, které on dvakrát vlivem všemohoucí šlechty byl schválil, směřuje ke ztenčení jeho vlastní panovnické moci, aby se naklonil k učinění městům spravedlnosti, čímž by v nich nabyl pevné opory, města pak v králi mocného ochránce proti společnému protivníku.

Konečně i jednotliví členové sporných stavů samých stáli při straně odporné, jmenovitě mezi měšťany jak Pražskými tak i jiných měst královských měla šlechta své přívržence, kteří jí zámysly a úrady svých spoluobčanů prozrazovali; naopak tomu zase někteří páni a rytíři přáli stavu městskému. Ba bylo i opravdových vlastimilů mezi všemi stavy, kteří bez ohledu na zájmy stranické v dosavadní spůsobě vlády a úplné bezmocnosti králově spatřovali zkázu koruny, spásu pak její viděli jenom v takové proměně, která by zavedla přiměřenou rovnováhu mezi politickými živly o vládu zápasícími, pročež přáli spravedlivému rozsouzení pře mezi městy a šlechtou, hotovi jsouce dobrými službami k tomu přispěti.

V poměrech tuto líčených musí hledán býti klíč k tomu, co nyní vypravovati budeme.

Dne 16. února počalo v Praze smlouvání se osob vyslaných ze sněmu o sv. Kateřině k tomu cíli, aby hledali cesty ku přátelskému dorozumění se a srovnání mezi stavy o stání ku právům čili o příslušnosti k soudům, a konalo se s obou stran skrze několik dní spůsobem sice velmi zdvořilým, ale nevedlo ke sblí-

žení se stran, nýbrž ku přikřejšímu ještě roztržení. Podstata sporu nesla v sobě skutečné rozhodnutí otázky, měl-li stav panský a rytířský, který již výhradně panoval ve všech soudech civilních, zemském, dvorském, komorním i purkhrabském, potáhnouti k sobě poněmhu také soudy městské, a tudíž úplně zničiti samostatnost jejich. Stav městský cítil, že na samostatnosti práva i soudu záležela veškerá politická oprávněnost jeho, a že musil by upadnouti v konečnou porobu, kdyby moc soudní nad ním provozovati měli stavové jiní. Měl pak tu výhodu pro sebe, že stál ve sporu tom na půdě konservativní, an právomocnost městská pocházela již z doby krále Přemysla Otakara II., i ustrojena byla určitěji za císaře Karla. Proti ní nesvědčilo z minulosti nic, než zmáhající se duch centralisace a panovačnosti soudu zemského, kterému již r. 1454 a 1487 učiněny byly ústupky znamenité jmenem celého stavu městského, a kterémuž i mimo to jednotliví obyvatelé měst, neměvše k odporu dosti odvahy, všelijak podajnými se byli učinili. Po mnohém ústním vyjednávání sněmovní komise podávala šlechta stavu městskému některé nepatrné koncese, které však měšťany daleko neuspokojovaly. Vykládati naproti tomu města, která ve zřízení zemském z r. 1500 a v pozdějších uzavřeních stavův panského a rytířského jsou mnohá ustanovení a pokuty, přičítají se právům a zvyklostem stavu městského; ku kterýmkoli sněmovním nálezům dali svolení své, ty že stav městský chce nésti, nikoliv ale nálezy, ku kterýmž nikdy svoliti nemohli a nemohou. Když konečně nebylo se nadíti další povolnosti se žádné strany, komise rozešla se s obapolným vyhrožováním, že i páni a rytířstvo i města vyobcují ze středu svého všechny ty osoby, které by neochotny byly držeti s nimi cele, ale klonily by se snad ke straně druhé. A skutečně potom vypověděla některá města všechny sousedy takové stavu rytířského.

Dne 19. května odbýván byl na Staroměstské radnici v Praze sjezd stavu městského celého království, ku kterémuž už všechna města poslala své representanty, a tu k návrhu Jana Hlavsy, „pro umenšení útrat a prací jim nastalých za příčinou hájení svobod jejich“ zvolen jest ze středu jich výbor stálý, záležející ze 13 Pražanův a 15 poslův z měst jiných, kterémuž dána plná moc jednati v té záležitosti. Brzo na to přijel do Prahy od krále nový sekretář jeho rytíř Procek Malý z Cetné, který jmenem pána svého domlouval městům, aby ke stavům vyšším pokojně se chovali a

s nimi urovnati se hleděli. Města osvědčovala králi opět svou celou věrnost a oddanost, i prosila pana sekretáře, aby činil se zástupcem jejich. Spolu podala také správcům království Českého spis, v němž pod známými výminkami ochotna se býti jevila ku konečnému a úplnému narovnání. Správcové v odpovědi své ukazovali k budoucímu valnému sněmu, což ovšem po tolikerých zmařených pokusech nedávalo městům žádné naděje.

V takových okolnostech výbor stavu městského, návodem opět Jana Hlavsy, odhodlal se ku kroku rozhodnému, a dne 20. června uzavřel splnomocníky knížete Bartoloměje smlouvu k obapolné podpoře a ochraně. Smlouva zněla v tato slova: „Kdokoli by v tomto království Českém na stav městský téhož království, na práva, svobody aneb spravedlnosti jejich sáhnouti chtěl, má kníže jich hrdlem svým i statkem, s přáteli a služebníky svými i se všemi těmi, kohož by podle sebe míti a přivésti mohl, brániti a v ničemž jich neopouštěti, na takový způsob, přijde-li k válečnému běhu, aby on hejtmany služebné a jiné lidi spůsobil, řídil a spravoval, však na náklad všeho stavu městského. A chtěl-li by kdo v tomto království na statek knížecí a jeho poddané sáhnouti, oni ho v tom také opustiti nemají tím vším způsobem, jakž on se jim zavázal. A v tom ve všem vymínili sobě s obou stran osobu krále JMti a dědicův jeho, proti nimž mívá zachovati všechnu věrnou poddanost; činí to pro Jich Milostí dobré, znajíce pro nespůsob správy tohoto království jejich velké zavedení. A kdožbykolivěk vedle nich a spolu s nimi o tomto předsevzetí Jich Milostí dobré obmýšleti chtěl a toho skutečně napomáhati, takového jako sebe neopustí.“ Smlouva ta uzavřena na deset let, a za práce i náklady, které kníže při tom jezděním ke dvoru královi i jinam míti bude, uvolila se mu města k roční náhradě 500 grošů českých. Obě strany chtěly tomu, aby skutek ten zůstal dokonalým tajemstvím před nepřátely.

Obrat v záležitosti měst. Nový sjezd stavu městského. Proměna ve smýšlení králově.

1513 červenec.

Rozepře stavovská vložení se do ní knížete Bartoloměje změnila značně dosavadní tvárnost svou. Kníže uvedl otázku o právech a svobodách stavu městského ve spojení

s otázkou o rozsahu práva i moci královské v Čechách, aby vytrhl krále z náručí aristokracie, v jejímž objímání panovník již již počal měniti se v pouhého náčelníka, i aby pozvedl jej zase na místo jemu příslušné. Postavit se šlechtě na odpor v obojím směru sobeckých snah jejích; k zemdlení mocnáře nad sebou, i k podmanění pod sebe lidu obecného. Knížeťi po boku stáli hned s počátku mužové, kteří byli nejenom věrní pomocníci jeho, ba snad i učitelé a podněcovatelé: rytíři Albrecht Rendl z Oušavy a Procek Malý z Cetně. Důmyslný Rendl zdá se že z pouhého soucitu, z osobní vděčnosti a oddanosti ujímal se dobro-
tívého ale slabého a odevšad zrazeného pána svého, a obětoval se k hájení prospěchův jeho takorba s tělem i duší; sekretář Procek ale byl z plného přesvědčení horlivým a účinným velebitelem moci panovnické, kromě níž se zdá, že nenalezal spásy vůbec ni pro knížata ni pro národy. Nemírné hněvy, ozývající se ve všech písemnostech strany aristokratické proti těmto třem osobám, mohou sloužiti za důkaz, jak mocnou se byli stali překážkou, aby stát český, třeba i mimo vědomí a úmysly stran, časem neproměnil se v oligarchickou republiku jako pozdější Polsko.

Jakkoliv obě smlouvající strany byly sobě přislíbily zachování úplného tajemství o tom co bylo mezi nimi ujednáno, nicméně našli se v obci Pražské zrádce, kteří nejvyššímu purkhrabímu panu Lvovi z Rožmitála všecko vyjevili. Ta novina správce zemské i veškerou šlechtu nemálo pobouřila; i počali se všemožně starati o zmaření úmyslův městských. Především hleděli odtrhnouti knížete zase od měst, i podávali prý mu podtají náhrady a výhody mnohem skvělejší, kdyby ke straně jejich přestoupiti chtěl, ale bez prospěchu. Druhý zamýšlený prostředek proti městům byli sjezdové pánův a rytířstva po krajích, jakkoliv od krále zapovídané. Výbor stavu městského listy do všech krajů rozeslanými snažil se krotiti pobouřené mysli šlechty, vykládaje úmysly stavu městského, že prý „žádné postranní věci, žádného pychu ani zvláštnosti proti VMtem nezdviháme ani vedeme, než krále JMti dobré a vaše, a vedle něho i své obmyšlíme, hledíce k tomu, aby sláva království tohoto v další zavedení a záhubu nevešla.“ Ale to vše bez účinku bylo, neboť stavové vyšší tak velice popuzeni byli proti městům, že se zdálo, jakoby každou chvíli ke zbrani sáhnouti chtěli. Z dotčených všech sjezdův krajských král žádán jest, aby uložil stavům panskému a rytířskému sněm

zvláštní a valný ke dni sv. Bartoloměje, avšak ne do Prahy, ale do Kolína nad Labem, kdežto by o své různé se stavem městským spolu raditi se mohli. Třetí prostředek, kteréhož chopili se správce království Českého, bylo nové opevnění hradu Pražského, aby snáze odolati mohli útokům, kteréž by snad města naň učiniti zamýšlela. Tak daleko bylo došlo, že jedna strana druhé nevěřila a proti ní se opatrovala. Pro toto opevňování hradu počalo se bouřiti měšťanstvo Pražské, i poslána jest z rady deputace na hrad, aby se zeptala, proti komu se opevňuje a koho se bojí. Ale vyslaným dána odpověď obojetná, z čehož přišlo k ostrým řečem, až i k výhrůžkám, tak že deputace ve hněvu se z hradu vrátila. Na hradě pak tu noc na to skutečně čekali na sebe útoku od Pražanů, a všecko tam vzhůru bylo.

Ke dni 28. července svolán byl opět sjezd valný celého stavu městského, nejméně po dvou konšelích a dvou obecních z každého města. Tu Jan Hlavsa vydával počet ze všeho, co dalo se bylo od 19. května, v poměru jak ke stavu panskému a rytířskému, tak i ku králi a ke správcům zemským, pak oznámil příjezd rytíře Procka Malého se zvláštním poselstvím od krále k městům, a také že kníže Bartoloměj čeká se do Prahy, jakož i přijel ještě téhož dne. Nazejtří pak, u přítomnosti knížete, čtení jsou a schválení dva spisové, jeden manifest stavu městského vůbec, jenž do tisku dán býti měl, druhý osvědčení se knížete o svém spojení a závazku s městy. Manifest dotčený, psaný rozumem a duchem vynikajícím, mluvě k národu vůbec a ke stavům šlechtickým zvláště, jasně a výmluvně, zamýšlel především učiniti dojem na krále Vladislava. „Kdyby“, praveno v něm, „stav stavu neutiskoval, a kdyby práva stará novým nálezům a nedávno zamýšleným nepostupovala*), nebylo by různic žádných, žádných nevolí, ani jaké nelibosti a odporu! Věc jest jistá, že skrze tu překážku, když se kterémukoli stavu na jeho spravedlnosti ujma děje, musí obecné dobro den ode dne hynouti; a jako nebezpečná věc jest, brzce a spěšně právo ustanoviti, tak jest, a mnohem nebezpečnější, dávno a dobře ustanovené a zkušené právo měniti a zdvihati Od toho času, jakž krále pána svého v zemi a v koruně této přítomného nemáme a nově nalezenými řády se spravujeme, račte uvážiti, co jest obecného do-

*) Narážka na nové zřízení zemské, jemuž města nepřestala odporovati.

brého přimnoženo, zdali král pán náš té svobody jest a takové podstaty, aby důchody své měl k své potřebě a k dobrému Vašich Milostí stavův spravené a hotové, aneb aby sám měl nač v království tomto přítomen býti a panovati? A v tom ve všem kdo se zasažuje, kdo stojí o to, aby dobré JMti, jeho dědicův i všeho tohoto království některým rozumným a užitečným řádem napraveno bylo? i aby pán náš ve svou vlastní královskou moc byl zase uveden a kralovati ráčil, jako králi a této země pánu náleží?“ Vlasteneckým tímto duchem pokračuje manifest dále, stavův a osob zvláštních v podrobnosti nikde nedotýkáje, avšak důkladně líče potřebu brzké proměny ve stavu věcí, a to dle přání hlavně stavu městského. Končí pak těmito slovy: „Ačkolivěk pomlouvání jsme, že bychom právo, kteréž jest Vašich Milostí stavův jisté pravidlo, potupiti chtěli, pravíme, že jsme na takovou velikou věc nemyslili, ani ještě, milujíce mezi všemi stavy řád, na to myslíme: ale toho jsme žádali i ještě žádáme, aby se zemské právo na nás a stavu našeho zvláštnosti víc nic než potud, pokudž sme je podnikli, nevztahovalo, též i při našich právech, svobodách i starodávních dobrých zvyklostech abychom tak, jakž od starodávna nám jsou vysázena, vyměřena i stvrzena, byli od každého z povinnosti spravedlnosti zachováni.“ Po přečtení a schválení tohoto, i také druhého nahoře dotčeného spisu, kníže vystoupil ze shromáždění.

Na to královský sekretář, rytíř Procek, mezi shromáždění přišed, a především list svůj věřící od krále podepsaný čísti dav, vzkazoval Pražanům a poslům z měst všem milost královskou a vše dobré, i vypravoval, jaké potěšení měl král z toho, co jemu od měst oznámeno bylo, a že opět od JMti Královské vyslán jest s plnou mocí pro tyto nesnáze a různice mezi stavy, aby to v dobrý konec uvedeno bylo. Jednání o tyto věci mělo se díti následujícího dne s výborem stavu městského.

Téhož dne popoledni přišlo s knížetem Bartolomějem několik osob stavu panského i rytířského od něho pozvaných na Staroměstskou radnici, kdež on jim četl svůj spis od stavu městského schválený, o spojení a závazku svém s městy království Českého. Spojení to že má dvojí účel; jeden, hájení práv a svobod stavu městského, i vzájemnou podporu a pomoc, pokud by na ně kdo sáhnouti chtěl; druhý, vyvedení krále JMti a všech stavův této země z těch nespůsobův, do kterýchž upadli novými řády. Každý prý obyvatel této zřetelně to zná,

vidí a číje, kterak pod tím přimyšleným a novostvořeným právem každý ve svém stavu úzkost trpí, jaké věci škodné a záhubné pod spůsobem práva se dějí, a přes to všechno jeden na druhého patří a nic k tomu říci nesmí, z příčiny té, že jest odňata králi všechna moc. Tomu páni z měst nechťce se déle dívati na tom že se konečně ustanovili, aby krále i sami s takových nesvobod vyvedli, JMt ku pravému panování a moci, sebe pak ku prvním svobodám zase bohdá přivedouce. Do stavu panského a rytířského pak že se nadějí, že, milujíce dobré neméně nežli oni, budou jim toho napomáhati. Na to vzavše potaz přítomní páni a rytířstvo knížeti odpověděli, aby jim za zlé neměl, že jich jest malý počet, ale že za to žádají, aby jim té řeči spis dán byl, že ji chtějí vznést mezi své přátely; a poněvadž snem obecný stavův jejich měl v Kolíně držán býti o sv. Bartoloměji, že budouce tu pospolu tím lépe budou moci o tom rozmlouvati a knížeti potom dáti odpověď.

Nazejtří potom měl ještě výbor stavu městského jednání s panem Prockem, ale neshodli se mezi sebou, neboť pan Procek jmenem krále nalehal na města, aby vzdala se spojení a zápisu svého s knížetem Bartolomějem, na kteréhož se král na ten čas hněval pro jeho válku s Vratislavskými. V tom když města nechťela býti po vůli panu sekretáři, rozešly se obě strany s jakýmsi pohoršením. Avšak, jakkoli tenkrát jednání nepřišlo k žádnému konci, nicméně znáti bylo patrné, že ve smýšlení a chování se krále Vladislava ke stavům českým vůbec a k stavu městskému zvláště stala se byla v poslední době proměna podstatná i paměti hodná. Svědčily o tom zřejmě rozličné skutky královny, který, ještě nedávno považovav počínání měst za zpouřu trestuhodnou, brzy potom zapovídal sjezdy stavu panského a rytířského, ssadil s úřadů některé osoby stavu městskému obzvláště nepřívznivé, ano vypravil zvláštního posla k městům v osobě svého sekretáře. Jmenovitě poslední milostivé vzkázání královo stavu městskému naplňovalo výbor jeho oprávněnou nadějí na brzké příznivé vyřízení záležitosti jejich při dvoře královském.

Kvas na Staroměstské radnici dne 6. listopadu 1513. (Str. 910.)

Válka knížete Bartoloměje s Vratislavskými. Jednání v Budině. Výminky královny. Sněm Kolin-
ský. Svědectví královské ve prospěch stavu
městského.

1513 srpen — listopad.

Mezitím, co tyto věci v Čechách se dály, čelěd
knížete Bartoloměje ve Slezsku obnovila
válku proti Vratislavanům. V noci mezi 28.
a 29. červencem Sigmund Kaufunk s po-

mocníky svými vpadše nenadále do předměstí
Svidnického zapálili tam několik dvorův; potom
spálivše a vybravše asi dvě nebo tři vesnice
vzatek svůj hnali a nesli na hrad Skály v kraji
Hradeckém, knížeti Bartoloměji náležející. Tu
nejvyšší hejtman ve Slezsku, Fridrich kníže
Lehnický, a Vratislavští s jinými městy slez-
skými vypravili poselství ku panu Lvovi a ke
správcům království Českého, žádajíce dosti-
učinění a pomoci dle smlouvy uzavřené
v Kladsku.

Pověst o tom učinila v Čechách všeobecně dojem velmi nemilý; páni čeští strany páně Lvovy neopominuli hlásati posměšně, jak krásný as bude řád ten, který kníže Bartoloměj zavéstí hodlá v Čechách, když ve Slezsku prý sám takové neplechy tropí. On tedy, aby odolal bouři proti němu povstávající a upokojil spolu myslí přátel svých, před svým odjezdem z Prahy, jenž stal se 2. srpna, svolav opět některé pány, rytíře, Pražany a posly z měst, na ospravedlnění svého počínání měl k nim řeč dlouhou a důkladnou, kteráž potom i ve spis uvedena a roznášena jest. V ní líčil výmluvně krivdy od Vratislavských utrpené, proti nimž marně i u krále samého se dovolával spravedlnosti, tak že na konec mu nezbývalo nic, než aby jako kníže v té zemi mocí je k tomu přinutil, aby právu obvyklí a je trpěti se učili. Proti zřízení zemskému v Čechách prý ničím nezhrěšil, poněvadž k němu ještě ani zavázán není; neb ačkoli stál o to s pilností, aby mu statek, který v tom království má (hrady Kumburk a Skály) ve dsky zemské vložen byl, že doposud toho dosáhnouti nemohl; také na oznámení své ke správčům, nestane-li se mu za spravedlivé, že bude přinucen mstítí svých krivd, neobdržel ani odpovědi, a tudíž za to míti musil, že kdo mlčí ten přivoluje.

Brzo na to zraky všech obráceny byly k Budínu, kde při králi nalezal se Rendl a kancléř i rytíř Procek z Prahy se byl vrátil; s tímto posledním cestoval i pan Ladislav z Boskovic na Moravské Třebové, muž nezištného smýšlení vlasteneckého a odpůrce strany páně Lvovy, od krále nad jiné náviděné. Také kníže Bartoloměj odebral se osobně do Budína, i bylo patrné, že tito mužové usilovati budou při králi o to, aby on pomocí městského stavu se vyprostiti hleděl z poručnictví, v kterémž jej držela aristokracie. Z toho bylo veliké leknutí strany páně Lvovy, která se s důvodem obávala rozhodné proměny v dosavadním smýšlení králově. A skutečně Vladislav nejenom opět milostivě se naklonil ku knížeti Bartoloměji, nýbrž učinil mu i zápis v tato slova: „Poněvadž jsi pověděl a pravíš, že ta smlouva mezi tebou a městy učiněna jest pro dobré naše, dědicův a zemí našich; a že toho spolu se stavem městským ne slovem ale skutky okazati a dovésti chceš, tomu jsme všemu vyrozuměli, a také to od tebe a stavu městského milostivě a vděčně přijímáme, i tu víru k tobě a k nim máme, že tak, jakož jsi pověděl, ne slovy ale skutkem spolu s nimi, naše dobré obmýšlejíc, toho dopomáhati

budeš. A když tvou i jich skutečnou práci, pilnost a stálost v naše dobré poznáme, to bě i jim, jakožto našim věrným, i také každému, kdož o naše dobré pečuje, milostí naší královskou a vším dobrým oplacovati můžeme.“ Ačkoli důvěrný tento zápis měl chován býti v tajnosti, však strana aristokratická brzo vyrozuměla, že strana věrných vlastenců se stavem městským spojených dobyla nad nimi úplného vítězství.

Zároveň obdržel kníže Bartoloměj od krále jiný spis, v němž obsaženy byly výminky, pod kterými král k stavu městskému nakloniti se dal, a kteréž kníže městům předložiti měl. Žádalť král předně, aby města při svou s vyššími stavy k rozsouzení vložili na něj; dále posudně na tři léta a krom toho půjčku na důchody jaké v městech má; potom úplné zapomenutí všeho, co před tím bylo odporného mezi Albrechtem Rendlem a městy. Poslední pak nejdůležitější výminka králova zněla v tato slova: „Aby Pražané a jiná města naše propustili se ze zápisův, i z těch, kteréž s osvěceným Bartolomějem, věrným našim milým, i z těch, kteréž mezi sebou zvláště mají; a nám i našim dědicům aby zapsali se listem pod pečeti svými, že žádným jiným se spravovati ani ku komu jinému zřeknutí, ale nám pomáhati budou na každého, kdož by z poddanosti se vytahovati, anebo nám a našim dědicům v panování v této zemi překážeti chtěl mimo řád a právo. A my také listem pod pečeti naší, za nás i za naše dědice, knížeti, Pražanům i jiným městům připsati ráčíme, že je ve zvláštní své obraně míti chceme a jich v ničem neopouštětí, kdo by na ně mimo řády a práva sáhati a v jich právech a svobodách je utiskovati chtěl.“ Spis ten končil se sliby hojnými, přistoupí-li Pražané a města ke článkům těmto, že král i dědicové jeho jim toho vši milostí spomínati budou; mimo to pak, že opatření budou proti panskému a rytířskému stavu buďto smlouvou anebo konečnou výpovědí tak, aby napotom ve svornosti a dobré lásce s nimi pokoj měli. S těmito výminkami vrátil se kníže Bartoloměj do Čech.

Mezi tím přihodil se v Čechách skutek válečný, který nanovo popudil proti sobě šlechtu a města. Kníže Fridrich Lehnický totiž, co správce hejtmanství slezského, ustrojil se svolením správčův království Českého válečnou výpravu proti knížeti Bartoloměji a dne 21. srpna obehnal hrad jeho Skály, jehož střelbou

dobývati počal. Když pak málo dní na to sešel se v Kolíně sněm stavu panského a rytířského, Pražané psali do Kolína, pravíce že jsou jak povinni tak ochotni v té potřebě nepouštěti knížete, i ptali se tedy, mají-li od pánův i rytířstva očekávati pomoci anebo překážky; a v témže smyslu přidal i kníže psaní od sebe. Knížeti odpověděl sněm, že dle vůle krále, pána svého, páni a rytířstvo v království tomto míní spravovati se řády a právy, a nikoli válečnou věcí; chtěli-li by ale komu býti nepřátelé, že by nezapomněli ohraditi proti němu dříve čest svou, a téhož že i od knížete se nadějí. Pražanům pak předstíral sněm závazek smlouvy Kladské, že dle něho Čechové povinni jsou pomáhati Slezákům proti zhoubečům země jejich, načež Pražané odpověděli, že mír Kladský nemá pro ně platnosti, nebyv pečeti stavu městského stvrzen; kdyby pak i stvrzen byl, že Slezáci nezachovali se dle něho ani dle zřízení zemského, ješto měli věc tu vzněsti dříve na hejtmany zemské neb na nejvyššího purkrabí, a neprovázovati moci v jiné zemi sami. Skutečně pak chystali se Pražané přispěti knížeti válečnou pomocí, a již vlály na všelikých místech ve městě korouhve, aby na dané znamení sousedé se všech čtvrtí rychle k nim se hrnuli; v tom ale přišla zpráva, že Slezáci od Skal odtrhli. Ale v Kolíně bylo z té věci pobouření tak veliké, že sněm rozprchl se, ničeho nevyjednav, leda že páni a rytířstvo k žádosti králově ve své při se stavem městským rozhodnutí jeho se podrobili.

Jednání knížete Bartoloměje s Pražany a ostatními městy o výminky královské nebylo bez obtíží a protahovalo se dosti dlouho. Nejprotivnější byl zajisté městům článek ten, dle kteréhož měli se propustiti ze závazkův jak s knížetem Bartolomějem tak i mezi sebou učiněných, k čemuž nížádnou měrou nechtěli svoliti. Zatím i pan Lev a strana jeho, když přátelé stavu městského na ten čas nebyli okolo krále, kuli nové pletichy u dvora, až i krále k tomu přivedli, že kázal skrze pana Lva saditi novou radu ve městech Pražských, do které tím způsobem dostali se lidé obojetní, ano i někteří, jakož brzy se ukázalo, tajní zrádcové stavu svého. Toho se obce uleknuvše, i poznávše, kterak by nebylo rady ani pomoci leda v působení těch mužův, kteří do té doby je byli vedli, sklonily se brzy téměř jednohlasně k tomu, čemu dříve byly odporovaly, a svolily bez výminky ke všemu, čeho kníže Bartoloměj a jeho stoupenci na nich žádali; i s panem Rendlem též v Praze přítomným se konečně

smířily a sprátelily. Důraz obecného toho smýšlení byl tak silný, že nikdo netroufal si postaviti se na odpor. Obrat ten oslaven jest velikou hostinou, kterou Pražané dne 6. listopadu vystrojili všem nově svolaným poslům měst královských na radnici Staroměstské, kteréž i kníže Bartoloměj i pan Albrecht Rendl se účastnili. Dne 12. listopadu pak vydali se kníže Bartoloměj a poslové stavu městského na cestu do Uher, kamž ubíralo se také druhé poselství strany odporné, v jehož čele byl sám pan Lev. Již pak 21. listopadu vydal král, k žádosti poslův Pražských, písemné svědectví, že mu o nevěře a neposlušenství, a tím méně o nějakém spiknutí stavu městského v Čechách proti němu, králi a pánu svému (z čehož od protivné strany viněn byl), nic k vědomosti nepřišlo, nýbrž tím více ochoty a snažení k dobru jak obecnému, tak i jeho královu a dědicům jeho; začež on vděčen jsa potvrzoval všechny jeho starodávné práva i svobody a sliboval držeti nad nimi ruku ochrannou.

Bouřlivé jednání poslů z Čech před králem. Neobyčejné teplo.

1513 listopad — prosinec.

Přes to všechno, že král tak rozhodně vyslovil se ve prospěch stavu městského, nechtěl přece docela se rozejíti se stranou druhou, nýbrž provozuje politiku obojetnou a vyhýbavou jedním i druhým doprával sluchu, chtěje jakousi měrou vyhověti šlechtě i městům. Tu přišlo mezi obojími posly k tuhým hádkám, nejdříve na zámku města Taty, kde nejprve byli krále zastihli, a později v Budíně, kamž brzy na to Vladislav se přesídlil. Jmenovitě kníže Bartoloměj a rytíř Rendl opřeli se ostrými řečmi proti útokům protivníků svých, jichž obsah podali králi též písemně co žalobu, chtějíce řádně a veřejně o to souzení býti.

Kníže mluvil v tato slova: „Nejmilostivější králi! Co jsem Vaší Král. Milosti oznámil i také některým pánům a rytířstvu psal, že páni správce [tři osoby z nich vyjímaje, pana hofmistra, pana kancléře a pana Bočka]*) to království nespůsobně spravují, správa jejich že jest neřádná, že zavědli VMt i to království a že nejsou

*) T. j. Viléma z Pernšteina, Ladislava ze Šternberka a Hynka Bočka z Kunštatu.

VKMti poslušni: to i před VMti knim mluvím, a toho nechci nic umenšiti, jestliže nic nepřičiním. A když mi VMká ráčíte s nimi den jmenovati a rok složiti, to všecko chci dostatečně provésti a pravé učiniti. VMti prosím za složení roku s nimi.“ Řeč Rendlova zněla: „Milostivý králi! Jakož mne někteří dotýkali ve psaní k VKMti, ku kterémuž nevím přiznají-li se všickni, já k tomu takto pravím: že jsem VMti hodnější a užitečnější i poctivěji sloužil, nežli oni všickni.“

Všecko úsilí knížete Bartoloměje a jeho přátel čelilo úplnému zrušení smlouvy asprávy Svatojakubské z roku 1508, jakožto králi neméně škodlivé nežli městům. Proti tomu se strany páně Lvovy řečeno, chce-li král správu království Českého jinak opatřiti, oni že obtížnosti té rádi se zbaví, ale žádají věděti, jaké spůsoby nové zamýšlejí se, aby k nim také raditi mohli; horlili velice proti všemu počínání knížete Bartoloměje a jeho zápisu s Pražany, též proti Rendlovi a jiným „spletečným“ radám královým, jichžto rady bude-li král poslouchati, že oni s přátely svými toho nepodniknou, ba ani na sněmy choditi nebudou.

Ty řeči a odpory podány králi tolikéž písemně, načež dostalo se jim od něho dosti příznivé odpovědi, jejíž obsah byl v hlavní věci ten: „Nejprvé co se dotýče správy zemské a volení rad našich“, pravil král, „to máme před sebou, abyste všickni tři stavové to rozvážili na sněmu obecním, kterak nejúčinněji měli bychom ji opatřiti, a společnou radu svou abyste nám oznámili. O knížete Bartoloměje, aby se ku právu (českému) přiznal a je skutečně podnikl, to my opatřiti chceme že se tak stane; a jiného na něm neznáme, než že to udělá, když k němu o to bude mluveno. O zápis jeho, který má s Pražany, měli jsme již prvé péči aby byl zrušen, a tak se stane; a my žádných stranních zápisův žádnému stavu dopustiti nemíníme. Páni a rytířstvo i také města, což spolu činiti mají o nějaké rozdíly, to jsou nám v moc dali a my jsme to k sobě přijíti ráčili; pročť kdokoli by o jakou svévolnost pokoušeti se chtěl, žádné straně ani o sobě děle toho trpěti neráčíme. Když jsme knížeti některé listy pod naším sekretem i pod pečeti dali k jednání věcí našich s městy, neucínili jsme toho tím úmyslem, abychom v těchto rozdílech vašich nějakou stranu držeti chtěli, ale protože se o naše dobré nescestnými prostředky starati chtěl, a takovou péči jednomu každému rádi svou milostí a odplatou spomínáme. Co se statečného Rendla dotýče, vězte, že se jest

on k nám v naši radu netřel, než my žádali jsme jeho, aby při nás byl. A poněvadž se k slyšení a soudu podává, sami znáte, že není nám poctivé ani spravedlivé, abychom jemu, jenž jest služebníkem i radou naším, kterou lehkost učiniti měli; i nám se zdá, že sami jinak v tom neměli byste raditi.“

Abyste pak pány tím více uchvátili, přivolí k některým jejich žádostem, vrátiv jmenovitě Burianovi Trčkovu úřad podkomořství, kterýž mu byl před nějakým časem odňal a Rendlovi propůjčil; vydav od sebe bez vědomí měst nový zápis o správě Hor Kuten, zámkův a důchodův královských, a nad to dav jim písemné pojištění, že proti nim ničeho k sobě přijímati ani proti radě jejich předsebrati nebude; ano před odchodem jejich z Budně udělil jim nová četná obdaření.

Tak hleděl král s oběma stranami za dobré zůstat, konečné a úplné rozřešení jejich sporu na nové odklady dávaje.

Toho roku bylo nadobyčejné teplo až do pozdního podzimku, o němž starý letopisec připomíná takto: „Divný boží skutek, že po sv. Havle trhali růži červenou pod Vyšehradem a věnce s ní dělali co o Božím těle, též jahody smečky trhali a jedli, při tom čase i višně podruhé kvetly, jabloně i jiné dříví, víno též podruhé kvetlo po vinicích a zvláště na Šárce, kdež kroupy zbily. A tak bylo teplo utěšené až do sv. Mikuláše.“

Nové sněmování v Praze. Král Ludvík se má učiti česky.

1514 leden — únor.

Ke dni 27. ledna 1514 položen byl od krále sněm na hrad Pražský, na němž jednalo se na prvním místě o zrušení smlouvy Svatojakubské, potom o svolení posudného králi, o uvedení arcibiskupa a některé jiné články, konečně též o potřebě učení krále Ludvíka jazyku českému. Ale po desítidenním bouřlivém rokování rozrazil se sněm hned o první článek a rozešel se bez jeho vyřízení. Výsledek dlouhých a prudkých hádek byl naposledy ten, že stav panský a rytířský podávali se k vymazání Svatojakubské smlouvy pod tou výminkou, když města spolu s nimi se podrobí moci hejtmanův krajských. K tomu když města nepřistoupila, sněm se rozešel, o jiné články proposice královské ani se neradiv.

Jenom dvě věci ještě byly na tom sněmě vyřízeny. Dne 7. února totiž stalo se usnešení jednohlasné všech tří stavův ohledem na knížectví Hlohovské. Králův synovec, Jiří markrabí Braniborský, ucházel se té doby velice na dvoře králově v Budíně o propůjčení jemu knížectví Velikého Hlohova i Opavy, a sliboval prý předním prelátům i pánům uherským, dosáhne-li jich, že hotov bude učiniti z nich slib koruně Uherské. Toho se ulekše stavové knížectví Hlohovského poslali rytíře Hanuše Rachenberka do Prahy k sněmu s prosbou o potvrzení králova zápisu (26. srp. 1508), kterýmž ve království České za jeden úd jeho koruny tak vpojení byli, že již nikdy neměli od něho oddávání, ani vydědění, ani zastavování, ani jakýmkoli způsobem odcizování býti. Stavové čeští tedy dali jim o tom zvláštní pojištění pod pečeti zemskou, slibující jich nepouštěti, kdyby je kdokoli od toho utiskati chtěl, a přijali také svým jmenem knížectví Hlohovské za jeden úd svého království na všechny časy budoucí a věčné.

O učení krále Ludvíka jazyku českému psal král Vladislav sněmu, kterak dle žádosti od stavův nejednou oznámené již to obmyslil a za učitele králi Ludvíkovi dal velebného Jindřicha z Tandorfu, probošta Vyšehradského, doloživ, „poněvadž byt jeho ustavičný při dvoře našem pro českou řeč býti má, zdá se nám za slušné, aby jemu služba jistá z království Českého jmenována i dávana byla.“ I obdržel probošt Jindřich dle žádosti své od každého královského města prozatím po deseti kopách gr. čes. na první své potřeby.

Vladislavovo prostředkování mezi jeho bratrem králem Sigmundem Polským a císařem Maximilianem. Psaní Pražanů a pana Lva ku králi Polskému a odpověď tohoto.

1514 únor — květen.

Král Vladislav a bratr jeho Sigmund král Polský, co synové Rakouské Alžběty, cítili od jakživa k domu Rakouskému zvláštní náchyllost; ale císař Maximilian stal se byl Sigmundovi od nedávna zjevným a krutým nepřítelem, za příčinou sňatku jeho s Barborem Zápolskou, kterým naděje a moc rodu Zápolského sesílily se nebezpečně na ujmu nadějí domu Rakouského v budoucí jeho panování v Uhřích. Záminku k nepřátelství bral sobě

s křižovníků Pruských, kteréžto prý Sigmund od říše Německé odtrhuje; a nemoha pro válku s Benátčany a Francouzi stačiti sám, hleděl okolní knížata, a především cara Ruského Vasilia Ivanoviče, popuditi k boji proti němu. Těmi a jinými příčinami Sigmund uveden byl do skutečných nesnází, v nichžto Vladislav bratrsky jemu pomáhati chtěje vypravil knížete Bartoloměje k němu, pana Rendla pak k císaři v poselství, aby zprostředkovali pokoj a přízeň zase mezi nimi.

Dříve však, nežli nastoupili oba tito mužové poselství své, navedli Pražany, aby utekli se ku králi Sigmundovi o přímluvu a připravovali spolu knížeti Bartoloměji u něho cestu. Psaním obšírným dne 16. února vykládali Pražané, kterak Sigmund co Polák slušně starati se má, aby království České nehynulo pod králem rodu polského a bratrem jeho; ono však že hyne, a nebude-li časně opatřeno, že konečně zahynouti musí, an král Vladislav dal se vyvésti ze svobodné vůle, zapsal se některým osobám proti svému právu i proti moci královské a pustil své věci z rukou, čímž již království p išlo prý k velikému zavedení a ke dluhům nesčíslným. Na důkaz připojili prepisy všech těch zápisův a nařízení, které byly toho příčinou. Vidouce prý to všecek stav městský s knížetem Bartolomějem a mnohými pány a rytířstvem zasadili se o to, aby krále pána svého ku prvnímu panování, moci a svobodě zase navrátili. O tom, že na posledním sněmu mnoho bylo jednáno, ale nic nezjednáno, poněvadž někteří, ježto zápisy ony k sobě přijali, nechtěli z nich propustiti krále, leč by prvé v jiné zápisy se jim zase poddal. Tytéž osoby že vedou také svého krále k jinému jazyku (císaři Maximilianovi), chtějí aby dědicové jeho tam opatrování byli. I prosili Pražané Sigmunda s velikou snažností, aby neobmeškal té věci, ale přispěl bratrovi svému radou i pomocí. Kdyby prý král Vladislav jen sám na se, na své dědice i na všecko své dobré více dbal, nežli na ty osoby některé, kdyby na svých věcech stál a říkal: „tak my ráčíme a toho neráčíme,“ byloby prý již všemu konec.

Psaní toto sotva ještě bylo vypraveno, a již panu Lvovi, zrádnou ochotností dvou konšeldův Pražských, dostal se úplný jeho prepis. Nemeškal také on a učinil psaní dvojnásob obšírné k témuž králi Sigmundovi, kterýmž vyvrátiti se snažil vše, co Pražané proti němu a jeho straně udávali. Města prý neslušným způsobem se zasadila proti dvojímu rozsudku

královskému (1502 a 1509), jakoby se jim nějaké ukřácení bylo stalo; kdyby prý města upřímně pomáhali chtěla králi pánu svému ku panování a moci, měla by prvé sama poslušna byti vůle a nálezův jeho. Dluhové království že vzešli z výplaty některých zámkův a z jiných znamenitých potřeb; a když král opatruje ty, kteří v ně práci vedou, aby skrze ně ke škodám nepřišli, že jedná jako král křesťanský a pán spravedlivý. Nepravda jest prý, co praví města, že by při nich bylo mnoho z pánův a z rytířstva; jest jich málo, ale přimísil se k nim Bartoloměj kníže Minsterberský z té příčiny, že jeho neplech v království Českém páchaných stavové jemu trpěti nechtěli. Co Pražané před sebe berou, k tomu že mnohých z nich vůle není, neb jest jich mnoho v Praze i v jiných městech, kterým takové různice se nelíbí. Panským a rytířským stavem v Čechách králi nic neschází, a kdyby prý města zachovávala totéž poslušnost, jako je zachovávají oni, jistě by věci krále pána jejich, jeho dědicův i celého království, mnohem na lepším postaveny byly.

Co odpověď na tyto listy vydal král Polský dne 12. května několikero psaní: první Pražanům a jiným městům českým, druhé Vilémovi z Pernšteina. třetí stavům českým vůbec, čtvrté konečně králi Vladislavovi; pan Lev sám neobdržel odpovědi žádné. Pražané, pan Pernštejn i stavové vůbec chváleni jsou pro věrnost a oddanost ku králi Vladislavovi a k dědicům jeho, i napomínání aby v ní setrvali, nikým se nedadouce mýliti; panu Pernšteinskému a stavům praveno, že kníže Bartoloměj, co posel Vladislavův ku králi přišlý, přinese jim širší zprávu o úmyslech i žádostech krále Sigmunda; Pražanům řečeno, že Sigmund nařídil Křištofu Szydłowieckému, vyslanci svému v Budíně, aby přimlouval se u krále Vladislava ve prospěch jejich. Králi pak Vladislavovi samému představoval Sigmund, kterak jest potřebí v nebezpečných roztržkách českých, aby čtyři přední úřadové toho království byli v rukou zkušených a dokonale věry hodných; za nejvyššího mincmistra poroučel mu zejména Viléma Kostku, za podkomořího Albrechta Rendla, jenž prý mu již důkazy dal věrnosti a výtečné činnosti své.

Kurucká válka v Uhřích. Pomoc z Čech.

1514 duben — srpen.

Mezi tím přihodila se v zemi Uherské mimo nadání katastrofa krvavá i hrůzyplná, která měla vliv i na domácí záležitosti české. Císař Turecký Selim hrozil byl totiž novým vpádem do Uher, k němuž činil po celou zimu veliké přípravy. V takovém nebezpečí kardinál arcibiskup Ostrihomský Tomáš Bakáč, vrátiv se z Lateránského koncilie, co legát papeže Lva X. s neobmezeným plnomocenstvím, prohlásil v Uhřích i v okolních zemích křesťanů výpravu proti Turkům, k nížto hned hrnulo se veliké množství lidu. Ale v tom král, učiniv příměří s Turky, kázal rozpustiti křížácké zástupy. „Kuruci“ však (tak jmenovali Uhři křížáky) žádali opatření býti potřebnými penězi, aby se měli o čem zase domů vrátiti, ale pánové uherští nechtěli jim nic dáti, načež Kuruci začali loupiti v zemi, a čím dále tím více přidávalo se k nim poběhlé zbroje, tak že bouřka ta nabývala nebezpečných rozměrův. Bylať pak té doby poroba selského lidu v Uhřích dosáhla stupně nejvyššího, tak že místy mnozí ze zoufalství povstávali proti svým vrchnostem, nyní pak té příležitosti používše přidružovali se nespokojení sedláci houfně ke kurucům, až vyvinulo se z toho valné zbouření obecného lidu proti stavům vyšším, jehožto zjevy co do ukrutství a hrůzy v dějinách člověčenstva málo mají sobě podobných.

Ozbrojené divoké roty táhly ode vsi ke vsi, ol městečka k městečku, loupíce, pálice a zabíjeje, ztékali hrady, a kde jakého šlechtice neb jiného pána do rukou dostali, toho s ukrutnými mukami usmrtili, jakož mezi jinými i čadnadský biskup Mikuláš Čáky od nich na kůl jest vstrčen. I sebralo se toho lidu až prý na sto tisíc, a zvolili sobě za krále jakéhosi Jiřího Dóšu Sikula, a podle něho jiné hejtmany a také biskupy. Ten pak jejich král poslal vůkol po zemi kůl krvavý, hroze, kdoby k němu nechtěl přistoupiti, že mu tím kůlem odplatí, a tak lidé strachem k němu se hrnuli. Nejedno vojsko na sebe vyslané porazili kuruci v poli, jmenovitě Štěpána Bátorého, který jen stěží vyvázl jim z rukou. Pak opanovali a vydrancovali bohatá města Segedin a Varadin, i o Temešvár se pokusili, tu však jsou krvavě odraženi.

Tak valila se ta spousta blíže a blíže, i byl strach po celé zemi, až i také v Pešti a v samém Budíně, kde ani král s dvorem svým

za bezpečna se neměl. V té úzkosti své obrátil se Vladislav o pomoc k Čechům, psal sám předním pánům, a konečně vypravil i knížete Bartoloměje do Čech pro sbírání vojska. Ten přišel 1. července do Čech líčil živými barvami nebezpečnost královo, i svolával pomoc válečnou po všech krajích země České, aby všickni, kdo krále pána svého vysvoboditi chtějí, strhli se u Čáslavi do dne 15. července; zvláště města královská vyzvána jsou k rychlé a hojné pomoci; avšak minul celý měsíc červenec, nežli vojsko to, asi k 10.000 lidí branných, s nímž i mnoho pánů a rytířů táhlo, dáti se mohlo v pochod. Když pak přirazili ku Prešpurku, stihla je zpráva, že kuruci u Temešváru na hlavu poraženi a potřeni jsou od Jana Zápolského, a přední jich vůdcové zchytáni. Ti potom popraveni jsou s mukami nelidskými, jakéž vymysleti může jenom divoká surovost maďarská. Radost z vítězství toho byla i v Čechách veliká, neboť i tu lid obecný hojně vedl stížnosti na stavy vyšší, a netajil přání svého, aby sedlákům uherským („ježto sebrali se na pány, na zemany a na biskupy, pro křivdy a bezpráví, kteráž jim činili“) dobře se vedlo; ba i starý letopisec neostýchal se předpovídati, že „totéž i v Čechách přijde na ně, pro jich velikou nepravost.“

Jakkoli tedy české vojsko ničím nepřispělo ku porážce povstalců a k ukončení hrozné té války kurucké, nicméně král veliké jevil potěšení z takové ochotnosti měst, zvláště když mu s jich strany oznámeno bylo, že vojsko to nepřišlo jenom bojovat proti povstalcům, nýbrž vůbec chránit krále proti všem jeho nepřátelům a jakékoliv neposlušné poddané jeho přivést zase k poslušnosti. Král podržel knížete Bartoloměje s lidem jeho v Uhřích až do 12. září, potom propustil vojsko české domů, a opatřil hojně všemi potřebami na cestu.

Sjezd šlechty v Kutné Hoře. Sném v Praze o sv. Maří Magdaleně. Zrádní konšelé Vilimek a Havlíček sťati. Majestát královský Pražanům.

1514 červen — srpen.

Páni a rytířstvo, polekáni nejdříve povstáním sedláků uherských, později pak sbíráním vojska skrze knížete Bartoloměje, o němž obávali se, aby se nepřipojil k nespokojeným sedlákům českým, poznávali více než před tím potřebu svornosti mezi sebou, i jevilo se u nich

úzkostlivé snažení, učiniti konec všem stranám a upevniti smíření a pokoj ve stavu svém. Pročež nejvyšší hejtman moravský Jan Meziříčský z Lomnice zprostředkoval do Kutné Hory sjezd přátelský s jedné strany pánů Lva, Petra Rasenberského a jich přívrženců, s druhé strany pánů Viléma z Pernšteina i Ladislava ze Šternberka, odpůrců jejich. Tu v několikadenním rozmlouvání ku konci měsíce června uklizena všecka nedorozumění, dány v zapomenutí předešlé nechtě, a všickni ti páni slíbili sobě státi pospolu jako za jeden muž, a podporovati se navzájem ve všech politických otázkách, kteréž v Čechách vůbec na sporu byly.

O svatě Maří Magdaleně odbýván pak v Praze sném, na němž rokoval stav panský a rytířský zvláště a městský také zvláště, a zůstání sněmovní vyhlášeno jest jménem jen prvních dvou stavů; města spokojila se podati k němu jen ohrady a osvědčení, kterýmiž zákonná jeho platnost popírána byla. Rozepří mezi stavy vyhýbáno se tenkrát s obou stran, ale král žádán jest, aby konečný rozsudek svůj o ní vynesl nejdéle až do sv. Václava nejprv příštího; stane-li se tak, slíbena i svolena jest mu ode všech stavů berně pivovárna dosti znamenitá k zaplacení jeho dluhův.

Kníže Bartoloměj byl velmi nepříjemně dojat, když zvěděl, kterak všecka jeho jednání s městy byla prozrazována i donášena panu Lvovi a jiným jeho protivníkům. Protož když přišel posléze do Prahy, žádal jménem královým důrazně, aby zrádcové ti, kteří psaní Pražanův ku králi Polskému donesli panu Lvovi, byli vyskoumáni a náležitě potrestáni. Netrvalo dlouho, a již bylo na jisto postaveno, že zrádcové oni byli sám tehdejší purkmistr Vilém z Troskovic a konšel Havlíček od Koníkův, ježto psaní ono přes noc dali byli přepsati pro pana Lva; protož oba zatčeni jsou a tvrdě vězeni. Skutek ten pobouřil jak obec Pražskou, tak i stavy vyšší. V Praze nastalo o to rocení se přátel zatčených, kteří velikým křikem zasazovali se o jich propuštění, kdežto jiní u veliké většiny žádali zaslouženého na ně trestu. Pan Lev a jiní šlechtici zase žalovali nahlas na utiskování dobrých lidí. V rozbroji takovém uposlechnuto hlasu knížete, jenž radil podati věc králi k rozhodnutí. Od krále přišlo v té záležitosti, jako ve mnohých jiných, nařízení dvojí a sobě odporne: jedno aby Pražané s Vilímkem a Havlíčkem nekvapili; druhé, aby oba byli právem tázáni a na hrdle trestáni, bez ohledu na jakékoliv listy tomu od-

porné. Oba tedy konšelé, mimo přání sice kolegův svých, ale z dotírání obcí jak Pražských tak i jiných měst, mučení, a když ke všemu se přiznali, stali jsou katem dne 21. srpna.

Oba odpravení byli z počtu oněch konšelův, které minulého roku pan Lev sám byl sadil na místě králově. Aby lidé podobní nemohli napotom dostati se na úřady městské, vyžádali sobě a obdrželi obce Starého i Nového měst Pražských od krále majestáty dne 12. srpna, aby napotom v nepřítomnosti králově v zemi skrze volence k tomu zřízené mohli sami saditi sobě konšely každoročně. První taková obnova úřadův dala se v obou městech dne 6. listopadu, a strana páně Hlavsova dostala se opět k veslu.

Nebude tuto od místa, popíšeme-li způsob, jakým toto obnovování rady se dalo. Volenců, kteří měli jmenovati novou radu, ustanoveno do počtu osm, i vybírání jsou dílem volbou dílem losem takto: Stará rada volila 8 osob ze starších obecních, starší z veliké obce 12 osob, a obce ze staré rady 4, všeho dohromady 24 osob. Potom vzato 24 cedulek, z nichž na osmi psáno bylo slovo „volenec“, an ostatní byly prázdné. Ty cedulky vzav kancléř Staroměstský*) uvrhl do koflíku a několikrát jimi zamíchal, načež vynímal po jedné cedulce a dával oněm 24 osobám, počav od starých konšelů. Kdo měl na své cedulce napsáno „volenec“, odstoupil do světnice šestipanské, ostatních šestnáct šlo mezi obec. Těch 8 volenců, šloživše dříve přísahu že chtějí spravedlivě učiniti, zůstalo pohromadě tak dlouho, pokud se neusnesli o nové konšely, jichž osmnácte jmen napsali na list a zapečetili. Vyšedše pak ze světnice šestipanské zapečetěný ten list položili na místo královské (na trůn kde sedával král, když osobně radu obnovoval) na polštář, a purkmistr položil pečeť městskou na téměř místě. Potom z volencův jeden vzal tu ceduli a dal ji kancléři Pražskému, a on po jednom jmenoval až do osmnácti osob, a potom jim dávána přísaha. (Stáří let. čeští, str. 377 a 378.)

*) Vlastně byl k této funkci určen od krále nejvyšší kancléř království Českého, ale že nebyl v Čechách přítomen, dovolil král Vladislav, aby jej zastal kancléř městský.

Obojetnost králova. Sjezd Budínský.

1514 srpen — prosinec.

Z celého vypravování našeho, obzvláště pak co se týče obou zrádných konšelů Vilímka a Hlaváčka, vysvítá nechvalitebná obojetnost krále Vladislava, ale nikdy neosvědčila se tak křiklavě a hnusně, jako v jednáních, o kterých právě vypravovati budeme.

Kníže Bartoloměj již v dubnu, dříve nežli jel v poselství do Polska, zjednal byl jakousi smlouvu mezi králem a stavem městským, o kteréž Vladislav pod sekretem svým vydal zvláštní zápis toho obsahu, že od programu měst, směřujícího přede vším k restauraci moci jeho královské, nikým a ničím způsobem odvésti se nedá.

O tomto zápise, jako o jiných všech jednáních stavu městského, dostala šlechta v čas zprávu od svých přívrženců v Praze, a byla to jedna z předních pohnútek ke svrchu zpomenutému sjezdu vyšších stavů v Kutné Hoře proti stavu městskému a spojencům jeho, knížeti Bartoloměji, Rendlovi a sekretáři královskému panu Prockovi. K tomu konci vyslán do Budína ke králi kancléř Ladislav ze Šternberka, an zároveň pán z Rosenberka popouzel proti knížeti císaře Maximiliana, chtěje vlivu jeho na krále použiti ve prospěch české šlechty.

V Budíně kancléř Šternberk ostře dorážel na krále, aby se neřídil radou ani Rendlovou ani Prockovou, on že nebude v kanceláři nic pečeti, k čemu by oni radili; v čemkoli král po jejich radách půjde, to aby pečeti svým sekretem, jakož i posud se stávalo. Domluva tato, spojená ještě s jinými pohrůzkami, dotkla se krále tak, že se až rozplakal. Poněvadž pak lhůta do sv. Václava, žádaná od posledního sněmu k vynešení konečné výpovědi královy ve při mezi stavy, byla již krátká, chtěl míti kancléř nejprv den sv. Havla k rokování stavů českých před králem, ale k vůli sněmu uherskému k též době vypsánému odročeno ho ke dni sv. Martina, a když sněm uherský neobyčejně se protahoval, až ke dni 27. listopadu.

Mezi tím kníže Bartoloměj, zvěděv o krocích šlechty proti němu a jeho spojencům, psal králi důtklivý list, v kterém mu připomínal sliby jeho městskému stavu učiněné a na mysl uváděl vlastní jeho prospěch, i napomínal jej k setrvání v úmyslu pojatém. V stejný smysl radili králi též Rendl a Procek, tak že ubohý slaboch Vladislav klátil se jako třtina brzo sem,

brzo tam, o čemž kancléř Šternberk trefně psal panu Lvovi v tato slova: „Věřte mi, pane švagře můj milý, že mám s králem JMti dosti činiti: neb což dnes zjednám při JMti, hned oni přijdouc všecko to zruší, a JMt také hned k tomu svolí; a já opět přijda zase JMt navedu. a oni také opět to zkazí; a tak se o to druhdy hněvám, že bych s nimi raději se pral nežli med jedl.“

Sjezd Budínský, který sešel se v pondělí po sv. Kateřině (21. listopadu) byl velmi hlučný, neboť byli na něm nejen přední páni čeští strany obojí v hojném počtu, ale i Moravané mnozí a ze Slezska více knížat a jiných pánů drahé. Vyjednáváno také o věcech nejen českých, ale i moravských, slezských a jiných, ale nedosaženo žádného konečného dorozumění. V celku dobyla strana páně Lvova větších a zřejmějších úspěchův, nežli protivníci její. Hned 30. listopadu vydán od krále, k nalehání stavu panského a rytířského, list na pojištění, že nemůže se upamatovati, by Pražanům neb jiným městům byl dal jaké listy neb učinil s nimi smlouvu, ješto by bylo neb býti mohlo k úrazu právním, řádným a svobodám stavu panského neb rytířského; a stalo-li se přece z omylu, z nepaměti neb jakkolivěk jinak, že to vše zdvihá, kazí, maří a v nic obrací, věda že toho proti přísaze, kterouž se těm stavům byl zavázal, učiniti ani nemohl; protož také, kdyby podobného něco i potom přihoditi se mělo, že to nemá míti žádné moci ani pevnosti. Konečně rozhodnutí pře mezi stavy odložil král nanovo do sněmu nejprv příštího.

Pánové Kostka a Rendl v úřadech. Jednání o sjezd císaře Maximiliana s králem Vladislavem a Sigmundem. Smrt knížete Bartoloměje.

1515 leden — duben.

Jakkoli na sjezdě Budínském král učinil značné ústupky straně páně Lvové, po jeho ukončení zdálo se, že tím odhodlaněji nastupuje na cesty jí odporné. Následuje rady od bratra Sigmunda sobě dané ssadil přede vším nejvyššího mincmistra Jindřicha Tunkla z Brníčka (jenž měl za manželku páně Lvovu sestru) a podkomořího Buriana Trčku s úřadův jejich, a jmenoval na místo onoho pana Viléma Kostku z Postupic, na tohoto pak rytíře Albrechta Rendla z Oušavy. Ale

nejvyšší úředníci a soudcové zemští reptali proti takové změně, poněvadž prý stala se bez uvážení a rady plného soudu zemského, tudíž i proti řádu, pod sekretem královským, a ne pod obyčejnou pečeti z kanceláře. I vypraveni jsou od nich nejvyšší hofmistr Vojtěch z Pernšteina i nejvyšší komorník Jaroslav z Šelnberka do Hor Kuten, aby nedali uvéstí pana Kostky v ten úřad: ale obec Kutnohorská nebyla jim po vůli, a dne 4. března uveden jest pan Kostka na Vlaský Dvůr za mincmistra s velikou slávou. Rovněž proti panu Rendlovi se zdvihl silný odpor stavů vyšších, neboť jakkoli byl již 28. února podkomořím královským vyhlášen a přijat na radnici Staroměstské v Praze, páni a rytířstvo neuznávali ho za takového, ano svolávali se na zvláštní sjezdy ku poradám, kterak by překazili jeho úřadování.

Kníže Bartoloměj, jehož král brzo po propuštění českého pomocného vojska (již v říjnu předešlého roku) byl zase povolal do vojenské služby své s 500 koňmi, zůstával po celý ten čas při dvoře Vladislavově, který ho užíval hlavně v důvěrných poselstvích k císaři Maximilianovi, jenž rovněž knížeti nakloněn byl s obzvláštní přízní, přese všecko sočení českých pánů. Hlavně jednalo se tenkrát mezi králem Vladislavem a císařem o sjezd jich obou s bratrem Vladislavovým, králem Sigmundem Polským, k dokonání úplného mezi nimi dorozumění, smíření a spříznění. Král Sigmund byl 8. září předešlého roku obdržel skvělé vítězství nad Ruským carem Vasilem Ivanovičem, následkem čehož císař Maximilian uznal potřebu změnit chování své naproti sněmu a s ním se udobřiti. Byloť mu toho tím více potřebí, čím více v Uhřích, zásluhou Jana Zápolského o potření „kurucův“, množilo se nebezpečí, aby při nestálém Vladislavově zdraví dědicové jeho neoctlí se náhle v moci Zápolského, a naděje domu Rakouského k nápadu koruny Uherské a České nepřišly tím na zmar. Již v měsíci září vyjednával o té věci opět poslaný od něho doktor Kuspian v Budíně. Císař sliboval provésti to u říšských kurfiřtův, aby král Ludvík zvolen byl za krále Římského, ale žádal proto, aby on i s kněžnou Annou jemu vydán byl a ve Vídni aby potom vychováány byly obě dívky tak, jak toho budoucí povolání jejich vyžadovalo. Pro návrh ten získána jest mimo některé přední pány uherské v Čechách celá strana páně Lvova, u kteréž měl císař zvláštního svého jednatele. Král Vladislav, boje se

Zápolských*), klonil se k němu také, ale bez vědomí a rady bratra svého nechtěl ustanovit o tom nic konečného, a proto hlavně přál si Vladislav sjezdu a spojení všech tří panovníkův. Sigmund, jehožto šlechtná duše nehledala pomsty nad císařem, podával se myšlénce té, a Vladislav konečně na tom zůstal, aby ku příštímu masopustu pozval bratra svého k sobě do Prešpurka, císaře pak do blízkého Haimburku, kdežto by s obou stran pohodlně dále vyjednávati se mohlo. Císař již byl slíbil, dle Vladislavovy žádosti přijeti v měsíci únoru do Rakous až ku Prešpurku, ale pro mnohé zaměstnání své nemohl vzdáliti se z říše a prosil za odročení sjezdu až do 18. března. V ten den také přijel do Prešpurka Vladislav i s dítkami svými, o několik dní později bratr jeho Sigmund; císař pak teprv 29. poslal na svém místě kardinála Matouše Langa. Zaznamenáno co památnost, že když dne 2. dubna v kostele sv. Martina sloužena slavná mše na vzývání sv. Ducha k počínajícímu jednání, přítomni byli tři králové korunovaní, dva kardinálové knížat, biskupův, prelátův a panstva drahé, a že ohlášení k lidu dalo se v jazycích latinském, uherském, českém a německém.

Nazejtří ohromeno jest to slavné shromáždění novinou o nenadálé smrti knížete Bartoloměje, an pospíchaje od císaře ku králům v poselství, dal se vézt po Dunaji v noci, a když ve tmách loď se roztržila o skálu nedaleko Haimburka, utonul sám pátý, aniž mrtvola jeho nalezena býti mohla. Uslyšev to král Vladislav rozplakal se žalostí, i všickni ostatní páni byli tou zprávou hluboce dojeti, obzvláštní pak nářekání bylo z toho v Praze, kdež zvonili všemi zvony a smuteční služby konaly se po kostelích. Utrpěl jistě veškeren národ Český předčasnou smrtí muže tohoto, oprávněného k velikým nadějím; avšak

*) Strana Jana Zápolského zvláště od jeho vítězství nad „kurci“ hlavy své drze pozdvihovala, netajíc se se zámyslem svým, na místě neodhodlaného a slabého Vladislava povýšiti na královský stolec náčelníka svého; ano jedné doby od protivníků králových střeleno bylo do jeho pokoje z dvou ručnic, tak že kulky okna rozbily a ode stěn komnaty se odrazily. Na štěstí byl král té doby v kostele, a vrátiv se nemálo se ulekl toho úkladu, i radil se s kardinálem arcibiskupem a panem Bornemissou, jak chovati se v takových okolnostech. Oba, králi Vladislavovi věrně oddaní, radili mu k největší přislosti naproti všem pronevěřilcům, přede vším ale k nejtužšímu upevnění přátelství s císařem.

s druhé strany neméně pravdivé jest, že zmizením jeho z politického dějiště odklizená jest veliká překážka vzájemného dorozumění mezi stavy, an byl nebožtík osobou od šlechty české náruživě nenáviděnou.

Sněm svatodušní. Sbližení se k sobě sporných stavů. Smlouva s císařem.

1515 květen — červen.

Ke dni 23. května položen byl do Prahy opět sněm, k němuž král poslal co plnomocníky své biskupa Olomúckého Stanislava Turza a knížete Karla Minsterberského. Sněm tento svatodušní stal se nad jiné památným, an skutečně, ačkoli nedovedl, aspoň znamenitě přiblížil stavy ku konečnému dorozumění a urovnání, zásluhou hlavně knížete Karla, bratrance Bartolomějova, co prostředníka i moudrého i mírného. Vstoupil té kníže ten v šlépěje zahynulého svého příbuzného, ne tak skvěle sice, ale neméně šťastně. Maje uloženo od krále, aby činil prostředníka mezi vyššími stavy a městy, konal svou úlohu rozšafně, i dovedl toho, že zvoleny jsou s obou stran osoby k ukrácení jednání, mezi nimiž biskup a kníže prostředkovali. Ten sněm trval déle než tři neděle, a vedeny na něm prudké hádky.

Konečně docleno přece jakéhosi srovnání, tak že sněmovní snešení stalo se jménem všech tří stavů. Vztahovalo se hlavně nejprv ke zřízení nové veřejné správy důchodův a dluhův královských, potom k urovnání dávného sporu o práva stavu městského. Co do první části ustanoveno jest, že zvoleni budou čtyři ředitelé, jeden od krále a od každého z tří stavů po jednom, a přidáno jim k radě i pomoci osm osob, dvě od krále a po dvou od každého stavu; správcům těm pak vyměřeny zevrub jejich práva i povinnosti, Co se týče druhé části sněmovního snešení, nestalo se sice konečné urovnání, spolu ale učiněny s obou stran ústupky hojné; jmenovitě v příčině příslušnosti soudců vyčteno vše to, co jíti mělo před soudy městské, kterýmž páni a rytířstvo ve věcech „šosovních“ právě tak podrobeni býti měli, jako měšťané soudcům zemským ve věcech týkajících se dědin a statkův svobodných. Položen tón jako první základ, na kterém o dvě léta později postavena smlouva s vatováclavská.

Zápis sněmovní však podával jen ty články, o kterých se stalo narovnání mezi stavy, a za-

mlčoval vše, co dosavad zůstalo na sporu. Takový byl zejména článek o vaření piva na prodej, kteréhož města vyšším stavům naprosto popírala. S druhé strany páni a rytířstvo vši mocí doléhali na to, aby páni Kosička i Rendl byli složeni s úřadů, udělených jim od krále bez vědomí a vůle nejvyšších úředníků a soudců zemských. Odpor ten čelil přímo proti libovůli králově, veda ku přetřásání otázky, je-li král oprávněn, povolati do své rady a na úřady zemské někoho třeba i proti vůli vládnoucí většiny. Byla to otázka čistě ústavní ve smyslu nynější doby. Jakkoli živě se o ni hádáno, zůstala přece otázka tato za živobytí Vladislavova nerozřešena.

Mezi tím trvalo napořád rokování v Prešpurce mezi plnomocníkem císařovým a oběma králi, i přivedeno jest ku konci v ten způsob, že jednak císař úplně jest smířen s králem Polským, vždy se spolku svého s carem Ruským a křižovníky Pruskými, jednak mezi králem Vladislavem a císařem uzavřena jest smlouva, která měla rozhodné následky jak pro moc a postavení dynastie Habsburské, tak i pro budoucnost národu Českého. Umluveny tu a ubezpečeny vysokými s obou stran pokutami nejen zasnoubení obou dětí královských se vnuky císařovými, ale i skutečné oddávky jejich hned při nastávajícím sjezdu panovníků. O těchto smlouvách stavům českým kníže Karel Minsterberský již 26. května dával známost na sněmě svatodušním, začož zpíváno od některých v Praze Te Deum. Také ustanoveno na sněmě, aby stavové v hojném počtu a skvělé úpravě slavnosti velikého sjezdu se účastnili.

Slavný sjezd panovníků ve Vídni. Zasnoubení mladého krále Ludvíka a kněžny Anny.

1515 červenec.

Císař, ačkoli sliboval na každý den přijíti do Rakous, meškal přece tak dlouho v říši, kde právě sněmováno v Augšpurce, že králům čekajícím v Prešpurku počalo se velice stýskati. Nudnosti pobytu zahálivého a piklům strany Zápolské bylo by se bezmála podařilo, zmařiti veškeré dílo úmluv a rozptýliti slavné shromáždění. Jan Zápolský sám pokusil se mezitím, bez vědomí a vůle krále svého, o nabytí slávy novým tažením proti Turkům, ale těžká porážka, kterouž utrpěl, učinila jej neškodným.

Teprv na počátku měsíce července, když konečně císař Maximilian přijel osobně do Ra-

kous, nastal všeobecný ruch mezi těmi, kdo k budoucím slavnostem zváni byli; také stavové čeští hnuli se, jedni přímo k Vídni, druzí ku králi do Prešpurku. Přední mezi nimi byli Zdeněk Lev z Rožmitála, Ladislav ze Šternberka, Vojtěch z Pernšteina, Jaroslav ze Šelberka, tři bratři Švihovští z Risenberka, Hynek Boček z Kunštatu, Adam z Hradce a jiných mnoho. Petr z Rosenberka i Vilém z Pernšteina zůstali byli doma.

Svět málokdy vídal tolik knížat a vysokého panstva ze všelikých zemí blízkých i dalekých, tolik nádhery, blesku a slávy, takovou rozmanitost krojův, řečí a obyčejův pohromadě, jako při prvním shledání a vítání se panovníků. Dne 16. července potkali se mocnářové ponejprv u Trautmannsdorfu blíž Bruku nad Litavou v Rakousích. V průvodu císaře Maximiliana se nacházeli všickni jeho radové, nejvyšší šlechta rakouská a 2000 vybraných jezdců; Vladislava, krále Českého a Uherského, provázeli co nejškvěleji odění uherští magnátové a páni čeští; komonstvo pak Sigmunda krále Polského skládalo se z Poláků, Kozáků a Tatarů v naskrze nových národních oblecích s vysokými chocholy na hlavách, velmi malebně se vyjímajícími, při čemž každý národ i svou vlastní hudbu měl. Když uherští magnátové tak četné komonstvo Maximilianovo spatřili, ulekli se velice, domnívajíce se, že císař proti nim nějakou zradu a lest obmyslí, brzo však o nedůvodnosti bázně své se přesvědčili. (Byla to hlavně strana Zápolského, která posledním namáháním snažila se zmařiti ten sjezd vystříháním krále, aby nedával se do jistého prý nebezpečí; ale Vladislavovy rozpaky o to přemoženy jsou uslechtilou Sigmundovou důvěrou a odhodlaností.)

První obapolné rozmlouvání a vyjednávání trvalo asi půldruhé hodiny, načež držána honba, po níž král Vladislav s dětmi svými v Trautmannsdorfě, král Polský v Egersdorfě a císař v Laxenburce i s komonstvy svými přenocovali.

Druhého dne na to z rána slavný vjezd do Vídně, a sice v tomto pořádku držán jest. Okolo 1500 červcem oděných měšťanů Vídeňských, v jejichž čele šest ozbrojených radních pánů jeho, vyšlo vstříc císaři a hostům jeho čtvrt míle za město; za nimi šlo 500 mužů pěšího vojska říšského, dlouhými kopími a ručnicemi ozbrojeného; až k branám městským vyšlo veškeré duchovenstvo ze všech klášterů Vídeňských, svaté ostatky kříže, korouhve a t. d. nesouce, pak mládež školní, každé dítě praporeček, rakouským, uherským a polským znakem ozdobený, v ruce držíc, jakož i ostatní světské kněž-

stvo, všickni studující, učitelové, bakaláři a mistrové university Vídenské, konečně pak cechovní pořádkové se svými prapory, jichž se asi šedesáte čítalo.

V čele průvodu venkovského, do města přicházejícího jelo oddělení jízdy ze všech přítomných národů, pak uherští, čeští a polští šlech-

ticové, provázeni jsouce polní hudbou svou; na! to radové císařovi a obou králů, za nimi císařští polní trubačové, pak mladý král Ludvík a král Sigmund Polský na koních. Za těmito císař Maximilian a král Vladislav v nosítkách nešení, okolo nichž nejvyšší úředníci a šlechticové pěšky se ubírali. Konečně princezna Anna

Setkání se císaře Maximiliana s králi Vladislavem a Sigmundem dne 16. července.

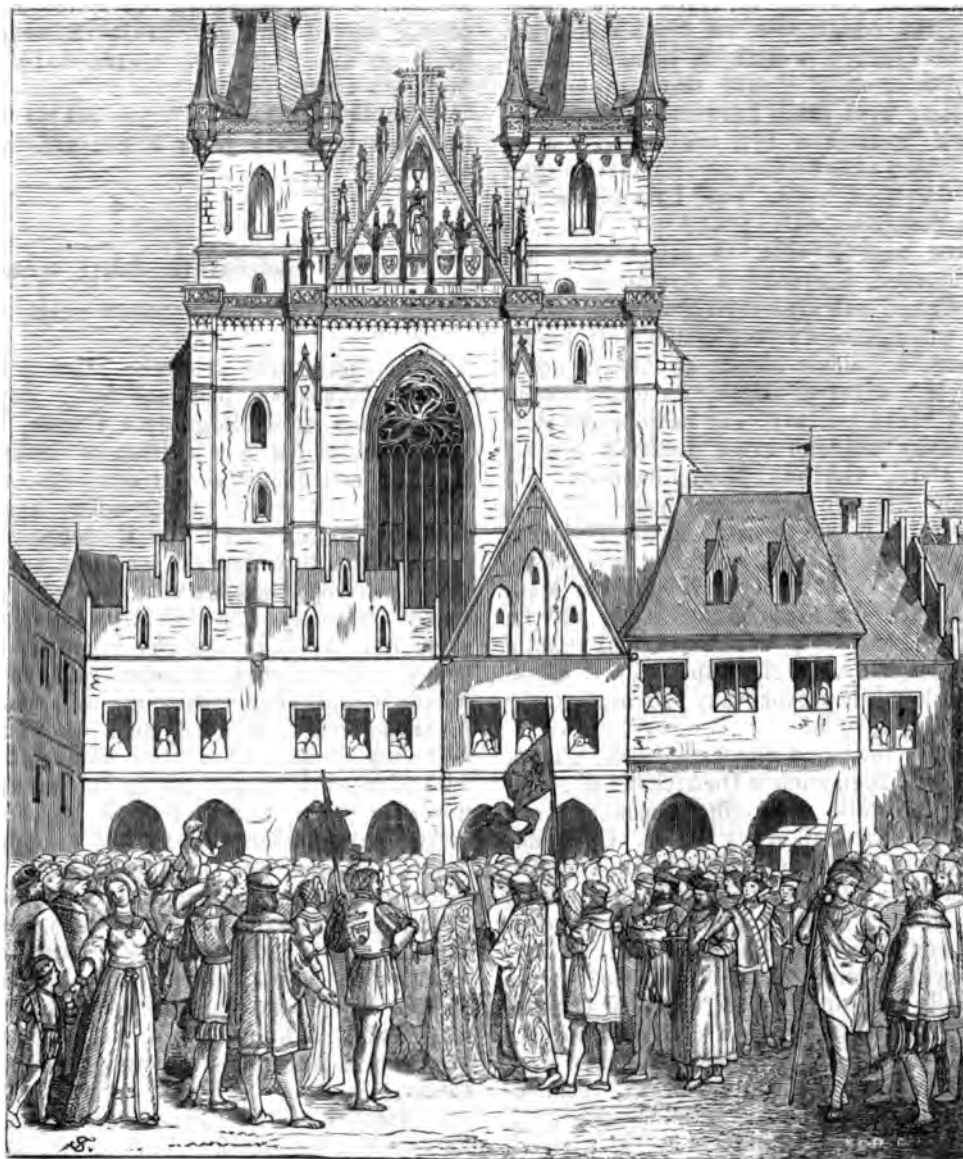
v pozlaceném voze osmi brňami vezena, za ní pak jelo 800 nádherně oděných rytířů, dále ostatní jízda, vozy a nesčíslný dav z celého okolí se shluklého lidu, při čemž koní, jenž k průvodu tomu patřili, 3500, jiných pak 600 napočítáno jest. Vjezd do města trval celé dvě hodiny, i ubíral se ulicí „Wollzeil“ řečenou k chrámu sv. Štěpána, kde před hlavní branou

biskup Vídenský s kapitolou svou příchod očekával, jim požehnání udělil a na to v kapli císařské slavné Te Deum držel, načež král Vladislav s dětmi svými v císařském hradě, bratr jeho Sigmund v tak zvaném Zaječím domě, někdejší to sídle krále Matiaše Uherského, ubytováni jsou.

Na to po více dní držány rozličné veselosti

a radovánky, a vyjednáváno strany uzavření sňatku mezi dětmi Vladislavovými a vnuky Maximilianovými, až i konečně dvojsvatba tato k veliké radosti císařově uzavřena a den 22.

července 1515 k oddávkám ustanoven. Tohoto dne odebral se celý svatební průvod okolo 9. hodiny ranní do chrámu sv. Štěpána, velmi skvostně, zvlášť v kůru velikém, kde i podlaha

Pohřební slavnosti za krále Vladislava v Praze (Str. 934.)

zlatem protkávanými koberci pokryta byla, okrášleného. Císař, oba králové, jakož i mladý král Ludvík posadili se na pravou, kardinál arcibiskup Ostřihomský, co legát papežský kardinál biskup Kercký, nuncius papežský, 14 biskupů

a mnoho jiných prelátů, více knížat říšských a vysokého panstva na levou stranu hlavního oltáře, uprostřed jich pak stály princezna Anna a arcikněžna Marie, přenádherně oděné. Biskup Vídeňský sloužil na to slavnou mši, a Michal

Bartolin, kardinál biskup Kercký, měl slavnosti této přiměřenou řeč. Mezi tím byl se oblekl císař Maximilian v postranním kůru v přeskvostné roucho císařské, na jeden milion zlatých ceněné, a na to kardinálem Ostřihomským s princeznou Annou na místě jednoho ze svých dvou podotčených vnuků oddán jest, při čemž k ní, jenž mu byla překrásnou, z drahých kamenů zhotovenou kytku podala, v tato slova promluvil: „Ačkoliv jsme nyní Vaším Láskám své slovo dali, že Vy naší manželkou býti máte, přece se to toliko ve jménu našich dvou nepřítomných vnuků a s tím úmyslem stalo, Vaši Lasku jednomu z nich za manželku dáti, jemuž my Vás také nyní slavně zasnubujeme. A jakož vnuk náš Karel království Kastilské a Aragonské, jeho bratr Ferdinand pak království Neapolské děditi má, tedy jmenujeme a prohlašujeme Vaši Lasku za královnu, a žádáme abyste co taková korunována byla,“ načež jí zlatou, na oltáři stojící korunu na hlavu postavil. Pak následovaly skutečné oddavky mladého krále Ludvíka s arcikněžnou Marií, vnučkou Maximilianovou. Po skončených obřadech pasováno ještě přes 200 mladých šlechticů na rytířství a slavné Te Deum zpíváno, po čemž průvod z chrámu se odebral. Potom byla veliká hostina na Novém čili Moučném trhu, jenž rozličnými stromy a křovím posázen jsa k háji se podobal, při čemž i okolní domy vyvěšenými koberci, prapory a t. d. okrášleny byly; konečně provozovány i rozličné kolby a rytířské hry závodní.

U večer téhož dne slavil císař ještě sňatek svého miláčka Sigmunda z Dietrichsteinu s dcerou Jiřího z Rotalu, nejvyššího zemského maršálka a hofmistra arcikněžny Marie. Císař Maximilian a král Vladislav vedli nevěstu k oltáři, a při hostině, s takovou nádherou připravené, že téměř vše, co tehdy objevený nový svět na zlatě, stříbře a drahých kamenech skvostného poskytoval, na odív tu vystaveno býti se zdálo, seděla ona opět uprostřed mezi císařem a králem Vladislavem, při kteréž hostině též král Polský, nově zasnoubené královské děti, královna Dánská, vévodové Bavorský, Brunšvičský a Meklenburský, markhrabě Braniborský, dva kardinálové, 13 biskupů, 16 knížat říšských a nescíslné množství hrabat, pánů a rytířů přítomno bylo.

Ještě po několik dní pak držány jsou hody, radovánky a rozličné hry rytířské, až konečně oba králové i ostatní hosté, každý do svých zemí, se rozešli. Těžké loučení měl Vladislav s dcerou svou, která zůstala na dvoře rakouském, aby prý naučila se řeči německé. Jakož

byl král měkkého srdce, rozplýval se v slzách a od milovaného dítěte téměř násilím rozloučen býti musil.

Smlouvy tyto svatební došly později potvrzení od papeže Lva X. dne 21. ledna 1516: Ferdinand pak arcikníže, co infant Španělský, přiznal se co budoucí manžel k nevěstě své, královně Anně, dne 24. března 1516 v městě Majoretu ve Španělsku.

Tímto skutkem položen základ k napotomnému panování domu Rakouského v koruně České.

Vrtkavost Vladislava. Jalové sněmování.

1515 srpen — 1516 únor.

Většina pánův českých, kteří při Vídenských slavnostech přítomni byli, doprovodili krále svého až do Soproně v Uhřích, kdež vyjednávalo se znova o záležitostech českých. Tu bohužel král Vladislav dal nový důkaz své nestálosti a vrtkavosti. Strana někdy knížete Bartoloměje, prohlízející věrně k všeobecnému dobru, byla tu v Soproni jen slabě zastoupena; proto provedli pan Lev a přátelé jeho co chtěli. Vladislav dal byl dříve pod sekretem svým list na to, že soudcův zemských má býti rovný počet z obou náboženských stran, pod jednou i pod obojí: nyní ale zápisem daným 6. srpna zrušil to a ustanovil, že král má míti vůli, dávat i úřady bez ohledu na vyznání, t. j. dosazovati na ně katolíky opět u větším počtu, tak jako dříve. Uvážíme-li, jak veliká byla většina utrakvistů v obyvatelstvu českém naproti jen skrovnému počtu přijímajících pod jednou, musíme tento králův krok uznati za nespravedlivost tím větší, an již při rovném počtu katolických a utrakvistických soudcův zemských byla výhoda na straně katolíků. Zároveň pak osvědčil tu Vladislav nanovo onu neblahou kolísavost a nestatečnost svou, která činila jeho vládu tak nešťastnou pro národ Český.

Kníže Karel z Minsterberska, sídlem na Olešnici ve Slezsku, stal se po Bartolomějově smrti předním radou a důvěrníkem královým ve věcech českých, a také stav městský učinil s ním smlouvu, aby za příkladem svého bratrance působil jejich dobré při králi i jinde, podvolivše se mu za to ku platu ročnímu. Na sněmích následujících býval on královým poslem i plnomocníkem, ale s větším o dobré úsilím nežli zdarem. Ani na sněmě, jenž odbýván byl

v měsíci září 1515, ani na druhém, který zahájí 11. února 1516, nezjednáno ničeho, neboť vyšší stavové nechtěli v ničem povoliti býti králi, pokud nebude úřad podkomořský Rendlovi odňat a Trčkově navrácen. O to byly veliké spory mezi pány a rytířstvem s jedné, a stavem městským s druhé strany, až konečně kníže Karel snažnými domlouvami toho na Rendlovi a Pražanech vymohl, že Trčkovi toho úřadu dopřáti chtěli. Ale tu stavové vyšší oznámili další svou žádost, bez jejíhož vyplnění, se nechtěli účastniti sněmovního rokování, a by ti měšťané, kteří pro svéjím straně vypovězeni byli z Prahy, z Loun a z jiných měst některých, zase nazpět byli povoláni. K tomu když města svoliti nechtěla, jest i tento druhý sněm roztržen urputností šlechty.

Krále Vladislava smrt a poslední vůle. Pohřební slavnosti v Praze. Povaha Vladislavova.

1516 — březen.

Zdraví Vladislavovo již od několika let bývalo velmi vrtké, zvláště pakostnice trápila jej častěji, tak že někdy po celé neděle ani hnouti sebou nemohl. Nyní ze silnějšího té nemoci záchvatu vyvinula se horečka tak silná, že mu od lékařů netušeno více, i on sám dosti záhy předvídal smrt svou. Připravoval se k ní myslí klidnou a statečnou co křesťan, požívav dobré paměti až do poslední chvíle. Dva dni před smrtí oznámil poslední svou vůli do Čech, čili raději poslední žádost k veškerému národu v Čechách, Moravě, Slezích a obojí Lužici, obsahu takového: aby krále Ludvíka pána svého v ničemž neopouštěli, u věrné podannosti k němu se zachovají, a koruna Česká aby s korunou Uherskou v lásce a svornosti pod ním se držely; aby přičinily se k tomu, by dceři jeho ve všem dosti se stalo vedle smlouvy s císařem učiněné; aby v království Českém s velikonočí položen byl sněm, na němž by o zaplacení královských dluhův opatřeno bylo tak, aby král Ludvík zámky a důchody své čisté míti mohl; aby stavové všickni v lásce a svornosti spolu živi jsouce to království dobře řídili a spravovali do rozumných let krále Ludvíka; aby práva zemská i soudové zemští předse šly a držány byly, tak aby se chudým i bohatým spravedlivosti činily; nesnáze o piva vaření aby stavové nechali bez různic a nelibostí mezi sebou až do

šťastných let rozumných krále Ludvíka. Dále, poněvadž král k žádosti lidské na statcích duchovních v Čechách i v Moravě veliké sumy připisoval i dědičně dával, toho činiti neměv, i nechtěje toho na duši své nechati žádal snažně, aby ty věci na slušné míře postaveny byly a neobtěžovaly svědomí jeho. Konečně žádal a s pilností poroučel, „pro svatou víru křesťanskou a pro jeho duše spasení, aby pikharti v království Českém a markrabství Moravském trpěti nebyli“ a t. d. Za poručníky krále Ludvíka do jeho zletilosti ustanoven v zemích koruny České páni kníže Karel Minsterberský, pan Lev a Břetislav Švihovský z Risenberka; v Uhřích kardinál Bakáč, Jiří markrabě Braniborský (syn Vladislavovy sestry Žofie) a Jan Bornemissa; král Sigmund Polský a císař Maximilian prošení jsou, aby přijali na se společně vrchní poručenství jak nad králem Ludvíkem, tak i nad královstvími jeho, do let jeho rozumných. Takto spořádav věci své na zemi skončil Vladislav na modlitbách, ve čtvrtek před květnou nedělí, dne 13. března, a pochován u své manželky v Stolním Bělehradě. Měl věku svého 60 let, kraloval v Čechách 45 let, v Uhřích 25 let.

Novina o smrti Vladislavově přišla do Prahy v bílou sobotu, a nazejtří o velikonoce (23. března) roznesla se mezi lidmi. Smutečné slavnosti odbyvali za Pražané 31. března, páni zemští na hradě teprv 26 května. Ony popisuje starý letopisec takto: „V pondělí provední činěny byly služby po kostelích Pražských i v Tejně u Matky boží za jeho duši takovým spůsobem. V sobotu před tím purkmistr Jiřík Hrdina s pány učinili napomenutí starším obecním, aby v černém oděvu a s černou svící, jakž kdo chce, menší neb větší, jeden každý se připravil. Pak v neděli provední po kázání poobědním zvonili hranu v Praze. V pondělí v 11 hodin sešli se na radhouz, a odtud potom do Tejna pořádkem slušným; kdež zpíváno bylo jitřní zádušní, a tu přineseny byly máry z domu farního přikryté aksamitem černým, a kříž zlatohlavový s erby, mnohými a štědrými svícemi ozdobivše, potom přinesli korunu pan Burian Lazar, a jiní sceptrum, jablko a meč, a to vše snesli na místo k tomu připravené z prken, sukrem černým přikryté. A po dokonání té jitřně chodili s procesí zpívající. Starší obecní šli napřed před kněžími, a za kněžími nesli ty královské aparáty: Ziga nesl korouhev královskou, M. Jan Pašek meč dřevěný postříbřený, purkmistr korunu, Jan Hlavsa sceptrum s pravé strany a Jan Nastojte jablko pozlacené v černém tafatu, ti tři

spolu; za nimi čtyři mládenci pod klobouky černými s svěcemi hořícími, pak za těmi dvanácte pánův, a po nich opět čtyři mládenci jako před nimi. Vyšli ven z kostela těmi dveřmi od Hřebců, a obešli rynek okolo, až zase do kostela. A tu držána byla mše u velikého oltáře, opat Slovanský sloužil pod infulí t. pod korunou, a pan purkmistr se pány klečeli okolo mar v stolicích černým sukrem přikrytých pod velikým krucifixem. Potom po ofertore kněz Jakub farář Tejnský pěkně assimulabat cum statuto Danielis 2. o králi, jakých povah byl; a po kázání purkmistr přišel k stolu, kterýž stál za márními přikrytý damaškem černým, vzal korunu, Hlavsa sceptrum, Nastojte jablko, šli k velikému oltáři, a před nimi nesl Ziga řezník korouhev královskou a Pašek meč; a opat Slovanský vzal od purkmistra korunu a vstavil ji pod monstranci na stolicí přikrytou, potom jablko i sceptrum, též i meče podali jemu, a on je přelomil na dvě. A zpívali kanon i kondukt až do konce, a korouhev vtáhli nahoru. A po té šli z kostela purkmistr s konšeli a staršími na rathouz, a tu poděkování učinil M. Václav písař nejvyšší od pánův k starším. A tak co tu bylo farářův, kněží a zákův ode všech far z Starého města; a na Novém městě též u sv. Jindřicha činili procesí, ale kratším během.“

Povaha krále Vladislava dostatečně vysvitá z našeho vypravování: pro samu dobrotu neschopen byl k panování, i zůstavil oboje

království své, jež byl přijal dosti spořádané, v největším zmatku. Hlavní vada při něm byla, že neuměl odolati řečem lichým a dotíravým, a že tajné denunciace mívaly u něho vždy veliké působení. Také jemu samému panování nad tak rozlehlými zeměmi málokteré utěšené chvíle poskytovalo, zvláště od té doby, co sídlo své do Budína přeložil. V Uhřích zajisté mocní a nepokojní velmožové více panovali nad slabým Vladislavem než on nad nimi. Neuměje počítati ani hospodařiti mařil lehkomylně královské své důchody a ocitoval se vždy v peněžitých nesnázích bez konce; ano často mívál dvůr královský i nedostatek denních potřeb, tak že někdy ani nebývalo kuchyňských zásob na tabuli královskou, a Vladislav, chtěl-li se napíti vína, po láhvách musil si ho vyprošovati od některého magnáta. Když strany sobě odporne hleděly jej všemi prostředky získati každá pro sebe, a on již déle odkládati nemohl s rozhodnutím, dával za pravdu soupeřům oběma, každému zvláště, o důslednost svou málo starostliv jsa. A pro tento jeho obyčej ke všemu přisvědčovati, říká: „dobře, dobře“, tož přezdívalo mu posměšně král Dobře. Ostatně chválí se o něm, že byl příznivec a milovník učenců. Zvelebení university Pražské povoláním na ni proslulých učenců cizích nepodařilo se mu pro odpor stavů podobojích, kteří se právem obávali, aby tím způsobem živel katolický na učení Pražském nedostal převahy.

HLAVA V.

K r á l L u d v í k.

1516—1526.

Truchlivý stav země. Sněm v Praze. Poselství císařské.

1516 březen — květen.

o Vladislavovi následoval v panování nad královstvími Českým a Uherským syn jeho Ludvík, teprv desetiletý. V Čechách, jak známo, vedli správu zemskou nejvyšší úředníci zemští a několik tak zvaných ředitelů neb regentů, přidanych k nim z prostředka stavů. V jich čele stál nejvyšší purkrabí Zdeněk Lev z Rožmitála, muž bedlivější vlastního prospěchu nežli obecného dobra, jehož příkladem též ostatní se řídili. Stav země byl velmi neutěšený. Za předešlé slabé vlády byla se koruna Česká zadlužila, a hlavními věřiteli byli právě titíž nejvyšší úředníci, v jichž rukou se nacházela správa země. Ti vedli zlé hospodářství, obracující pod tou zámínkou důchody korunní nejvíce k svému užitku, a nadto v úřadech svých všeliké neřesti provozující. Veřejná bezpečnost nebyla o nic lépe opatřena než v posledních letech Vladislavových, a spor měst se šlechtou, dosavad neurovnaný, mohl každou chvíli nepatrným podnětem vypuknouti poznovu v krvavé zášti.

V pondělí křížové (28. dubna) zahájen v Praze sněm, uložený předešlým králem ještě za jeho živobytí, jenž trval až do 11. května. Mělo tu jednání býti o krále Ludvíka, o placení berně na dluhy královské i jiné věci obecného dobra se týkající, ale stav městský žádal, aby prvé otázka o vaření piva byla vyřízena. Tudíž vzbudily se zase vášně a opakovaly se hádky lonského sněmu

svatodušního, kterými všecko jiné jednání jest zmařeno.

Když takto sněm již rozcházeti se počal, přijeli do Prahy poslové císařští, kteří se stavy raditi se měli o potřebné zřízení dvoru krále Ludvíkova i zemské správy při něm. Ti vyřídili své poselství přede všemi třemi stavy německy, Pražanům pak, jak starý letopisec praví, „instrukcí dali latině.“ Pražané vystrojili jim slavnou hostinu v radné světnici, „kteráž byla ozdobena koltrýnami tkanými po všech stranách. Tu bylo koflíkův na šedesát rozličné proměny, osmnáct krmí po česku připravených jim dali Tu také spůsobili zpěváky a trubáče a varhaníka s regálem, a tak hodovali až do nešporu.“

Jednání poslu se stavy vázlo hned od počátku pro různice mezi těmito panujícími. Jak šlechtici tak i města dali císaři odpovědi své, každá strana zvlášť. Onino pravili, že jim o poručnictví císařově a krále Polského nic prvé oznámeno nebylo, a že proto nevědí, nebude-li se tu dotýkati poněkud svobod království Českého; jináče že uhlídají dotčené poručníky rádi, a prosí ovšem, aby císař měl na péči krále Ludvíkovo dobré. Stěžovali však sobě na stav městský, který prý chce, aby o jeho věc, prvé nežli o krále jednáno bylo; oni prý jsou příčinou, proč berně v tom království svolené se neskládají. Oznámili, že vypraví vlastní své posly k císaři, kteří by ho zpravili o věcech českých;

mezi tím prosili, aby městy svěsti se nedal. Posléze dotýkáno také obtížení toho, že držitelé manství koruny České v říši Německé pohánění bývají k císařskému soudu komornímu, kdežto prý jen pod soud krále Českého a nejinam sluší atd.

Města ve psaní svém vykládala císaři především při svou se stavy o vaření piva i o provozování jiných také živností městských, které na šlechtice prý ani nesluší; nedotýkajíce otázky o poručnictví jevila jen žádost, aby císař i s králem Polským napomenuli prvé pány a rytířstvo české, by od vaření piva upustili dobrovolně; kdyby pak v tom neprosplili, aby při tu na místě krále nebožtíka sami k rozhodnutí vzali do rukou svých.

Kdežto pak stavové panský a rytířský byli pohrozili městům, když nechtějí o zemské dobré rokovati dříve, pokud by spor o vaření piva nebyl na místě postaven, že oni lonskou smlouvu svatodušní zase zruší a z desk vymazati dají: naproti tomu města jim dala tu odpověď, učiní-li tak, že také oni svolení předkův svých (r. 1487) o lidi a čeledě zběhlou vezmou nazpět, tak že kdokoli z lidí poddaných a z čeledi panské přijde do měst královských, nebudou jich vydávati, ale přivedou věc tu zase k tomu způsobu, jakož jest byla před císařem Karlem i potom.

K dalšímu rokování o ty věci stavové panský a rytířský zespolka uložili sobě sjezd valný do Benešova ke dni 7. července.

Protest stavů podobojích. Sjezd stavů vyšších v Benešově. Porady měst v Praze.

1517 červen — srpen.

Mezi tím, působením nejvíce pana Viléma Kostky, sešli se stavové podobojí dne 19. června v Hradci Králové, aby uradili se o potřebné kroky proti útiskům nověji straně jejich zase činěným. Největší stížnost vedena jest na dekret nebožtíka krále v Šoproni 6. srpna 1515 vydaný, jímžto vzat byl nazpět a zrušil pojištění své, někdy pod sekretem královským dané, že na úřady zemské mají dosazování býti v rovném počtu osoby jak pod jednou tak pod obojí. Ale stavové katoličtí popírali platnost nařízení, daným pouze pod sekretem královským, ku kterýmž nesvolili nejvyšší úředníci.

Prvé nežli se vyšší stavové do Benešova

sjezdi, pan Vilém z Pernšteina, nemoha při sjezdu sám přítomen býti, napomínal stavů písemně, aby již jednou přikročili k vykonání oněch ustanovení, zvláště lonského roku svatodušního, která se týkala způsobu správy důchodů i dluhů královských. „To předkem a napřed postaveno buď na konci beze všech ocasův“, pravil, „aby to již země v moci měla, a kdo co užíval v těch časích, aby to před ní ukázal počtem: Když se tak stane, co se týče pomoci na dluhy královské, na čem se kolí svolíte všickni, mnou nemá nic sjíti; než dokud tyto věci na konci nebudou, oznamuji VMti, že já v žádnou pomoc se nedám.“

Na ten sjezd Benešovský přišel také posel od krále Ludvíka. Panský a rytířský stav usnesli se, poslati ku králi Ludvíkovi, k císaři a ku králi Polskému osvědčení, že hotovi jsou, ne z povinnosti, ale ze svobodné vůle, přijmouti oba poslední za poručníky a za obránce království svého, však proti zápisům, že zachovají stavy při jejich svobodách, právech, starobylých obyčejích a řádech i při všem tak, jakož král sám je zachovávali povinen jest. Poslové, kteří k nim vypraveni budou, mají oznámiti jim nejen potřeby krále a království, ale také, skrze koho co nepořádného v zemi přichází, ježto potřebuje opatření brzkého. Dále jmenování čtyři páni a tolikéž rytířův, kteří jmenem svých stavův měli po sv. Vavřinci dáti se u vyjednávání s Pražany a s jinými městy. Též na tom se usnesli, nebudou-li měšťané Lounští a jiní, kteří pro svou ke stavům vyšším přichylnost byli z měst vyhnáni, navráceni zase ke statkům svým, že páni a rytíři nemají žádnému ze svých lidí dáti jezdit a chodit na trhy ani jinak, ale v panských a rytířských městech a městečkách aby mívali obchody své; na města Pražská však taková záповěď se nevztahovala. Burianovi Trčkovci nebude-li úřad podkomořího navrácen, má se mu konečně do vánoc k němu dopomoci, a na Rendla sazeno býti jako na toho, který se právu a zřízení zemskému protiví. O skládání počtův celé zemi, na které Vilém z Pernšteina tak horlivě byl nalehal, nečiní se v celém zůstání toho sjezdu žádná zmínka. Nežli však se rozjeli, dali stavové dne 11. července ke stavu městskému psaní obšírné, v němž snažili se dokazovati, že ve sporu jejich všechny křivdy a všechna příkoří pocházejí od měst, poněvadž spravedlivým krále Vladislava rozsudkům podrobiti se nechtějí.

Po sjezdu Benešovském měla také města porady v Praze tři dni trvajících, ohledem na

rokování se stavem panským a rytířským, kteréž mělo se dít dne 11. srpna (ten den po sv. Vavřinci). Tu města setrvala na své pohrůzce o vzetí nazpět svolení svého, učiněného r. 1487 o lidech zběhlých, a mimo to nanovo slibovala se neopouštět a vzájemně sobě pomáhati.

O nějakém pak rokování sporných stavů po sv. Vavřinci, jaké zamýšleno bylo, nezachovalo se žádných zpráv.

Zmatky v zemi. Sněm Pražský Uznání císaře i krále Polského za poručníky krále Ludvíka. Nový řád zemské správy.

1516 srpen — 1518 leden.

Mezi tím přišel list královský, kterýmž pokládán všem stavům sněm valný na hrad Pražský o sv. Martině, nanž prý vyslati chtěli rady své císař, král Polský a král Ludvík.

Poslové na sjezdu Benešovském zvolení, a mezi nimi pan Lev, byli v měsíci září skutečně u císaře, a vrátili se odtud s porúčením, jak pravili, dobrým, ale nám neznámým; přední mezi posly ku králi Polskému vypravenými zemřel byl na cestě, ostatní tedy vrátili se zase, cíle svého nedošedše.

Jak vysoce povzbuzeny byly tehdy proti sobě vášně a jak prudké brojení jedné proti druhým mezi stavy, toho zjevným důkazem jest, že sněm o sv. Martině, ačkoliv uložen byl se souhlasem císaře i krále Polského, nedošel přece k místu. Někteří páni popírali králi až i právo k ukládání sněmův, jiní nechtěli sněmovati v Praze, a mnozí rádi byli, když jen nedosaženo evidence odluzích králových, aby jich tím déle pokoutně požívat mohli. Nejvyšší úředníci zemští a strana páně Lvova rozpisovali sněm do Roudnice a nikoli do Prahy, čímž nemalý zmatek vzešel mezi stavy. I stalo se, když stavové, kteří se byli sešli v Praze, chtěli na hrad jeti k sněmování, že nejsou tam puštěni od hejtmána páně Lvova, nýbrž odkazováni do Roudnice.

Konečně přece to nějakým způsobem sprostředkováno, že všickni stavové a všechny strany sešli se k sněmování do Prahy, kteréž však počalo teprv 12. prosince. Sněmování toto protáhlo se až do následujícího léta 1517, a mělo aspoň ten dobrý následek, že císař i král Polský uznání a přijetí jsou ode všech tří stavův za poručníky krále Ludvíka, při čemž o jakémkoli poručňování jme-

novaných od krále Vladislava jiných tří osob (knížete Karla, pana Lva i pana Švihovského) nebylo více řeči. Ostatně ale hádek a rekriminací strannických událo se na tomto sněmu více nežli na kterém jiném; a když patrně bylo, že poslové královští a císařští větší přízní propůjčují se stavům šlechtickým, města odřekla se účastenství v něm, tak že zápis potom pouze od stavův panského a rytířského vydán byl.

Dle snešení toho sněmu čtyři ředitelé na sněmu svatodušním r. 1515 zvolení propuštěni jsou z úřadu, a voliti se měli na jich místě čtyři „hejtmané krále JMti v království Českém,“ po dvou a každého stavu, a to předběžně na jeden rok. V instrukci jim dané uloženo jim také, aby bránili všem výtržnostem v zemi, které se za nepřítomnosti krále rozmáhaly v strašné míře, ale přidáno k tomu článku ihned: „Zjevně však odpovědníci jen těch měst buďte stíhání, která podnikají právo zemské.“ — Křiklavý to důkaz vášnivě popuzenosti vyšších stavů proti městům. Při králi měly býti za radu čtyři osoby, po dvou z každého stavu: „ti při kanceláři české buďte relatorové, aby psaními královskými spletkové v zemi se nedáli, a vznášejte všechny pilné věci na královské hejtmany, tito pak na soudce zemské; z uherské kancléře nemají listové do Čech přijímání býti“ (jak se za poslední doby nejednou bylo dalo na úkor samostatnosti království Českého). Také Morava, Slezsko, obojí Lužice a kraj Chebský měly pomáhati na splácení královských dluhův. Končí pak zápis obnoveným prudkým horlením proti páně Rendlovu podkomořství, a sice s tím doložením, nebude-li úřad ten navrácen Burianovi Trčkovu do příštího sněmu, že stavové nebudou králi ani berni platiti, ani jakýmikoli pomocmi déle sloužiti. O skládání počtův, již tolik let úsilně vymáhaném, aby aspoň suma královských dluhův zvěděti se mohla, nebylo v zápisu opět ani zmínky.

Zemští odpovědníci Jindřich Bohnický a Hynek Boček z Kunstatu. Pozdvížení sedláků.

1517 květen — září.

Při takových roztržkách mezi stavy vyššími a městy, které již již schylovaly se ku krizi krvavé, an horlilo se na obou stranách o válečnou hotovost, trpěla veřejná bezpečnost loupežnictvím a násilím, které se bylo v zemi rozmohlo strašnou měrou. „Toho času,“ dří starý

letopisec, „mnozí z rytířstva, promrhavše statky své, ještě chtěli vrovňati se pánům, i ochudili a dali se v loupeže, a škody činili lidem městským, kteřížto po svých živnostech po zemi chodili.“ Ačkoliv pak proti takovým škůdcům zemským stávalo se na každém sněmě usnešení aby je honili, však proto nic se nedálo, a kdykoliv nějaký měšťan pohnal takového loupežníka k soudu zemskému, rytířští lidé vždy právi zůstali, neb „páni soudili, a zemané letří po silnicích brali, a potom toho zapřeli“; ale z měst žádný nic proti právu učiniti nesměl.

Takový loupeživý zeman byl mezi jinými Jindřich Bohnický, jinak Bohemická zvaný, který za příkladem někdy Jiřího Kopidlanského byl se stal zjevným nepřitelem a škůdcem Pražanů. Proti tomuto svému odpovědníku, nemohše se na něj dovolati pomoci zemské, poslali konečně Pražané moc brannou, aby jej chytili a živého do Prahy dodali. Žoldnéři Pražští přepadli jej 18. května v nějaké krčmě za Jičínem, ale nemohše ho zajmouti, poněvadž se urputně bránil, zabili jej, a přivezli mrtvolu jeho do Prahy i se čtyřmi jeho tovaryši. Tu jest hlava toho lotra na dřevci vystrčena na mostské věži Malostranské, i nechána tam několik let, tovaryši pak jeho na koly vstrkáni. Mezi pomocníky Bohnického dříve i později jaty byli izeman Jaroslav Přerubenický, ježž Pražané bez okolkův byli dali stíti, k velikému reptání stavu rytířského po celých Čechách.

Jiná ještě bouřlivější událost hrozila v ty doby porušení míru zemský. Mezi pány Hynkem Bočkem z Kunštatu a Burianem Trčkou na Lipnici byla vzešla právní pře o 10.050 kop gr. čes., v níž pan Boček přes všeliká svoje namáhání nemohl se dovolati spravedlnosti pro ustavičné a nekonečné odklady soudní. Z toho se rozmrzev dne 10. srpna ze zámku svého Kunštatu na Moravě opověděl válku panu Trčkovu do Čech; s ním co pomocníci odpověděli také Sigmund Kaufunk z Chlumu, Herkules Trčka, Hynek i Albrecht Pětipeští z Krásného Dvoru, Petr Janovský ze Soutic a jiných zemanův drahně; v rychlosti přibýlo k němu lidí boje a loupeže chtivých množství odevšad, z Uher, Rakous, Čech i Slezska. Tu nejvyšší purkrabí pan Lev rozeslal do všech krajův nařízení, aby země celá vojensky strhla se na Kačín ke dni 4. září, načež i Pražané psali všem městům královským o potřebě, s celou mocí brannou dostaviti se v den 3. září u Kolína. Také moravští stavové, vedením svého hejtmana

Jana z Pernšteina, nemeškali opověditi válku panu Bočkovi co rušiteli zemského míru; Vilém z Pernšteina sám pobízel k tomu horlivě. V tom ale poslaný od krále Ludvíka dvořenín, polský pán Ondřej Trepka, přišed nejprv k panu Bočkovi na Kunstat, zastavil přípravy válečné na obou stranách, i způsobil to, že svoleno jest k novému rokování v městě Bydžově dne 18. září, kdež plnomocníci, jmenovaní k tomu konci od stavů českých a moravských, přivedli k tomu pana Buriana Trčku, že „pro obecní svornost království Českého a markrabství Moravského“ uvolil se zaplatiti panu Bočkovi celou spornou sumu ve lhůtách určitých; pročež „napřed tato různice, nesnáze i odpověď mezi těmi pány, i také mezi jich poddanými, služebníky a pomocníky, potom i mezi obyvateli království Českého, nesnáze skrze to vzešlé“ měly minouti úplně a strana žádná na druhou napotom nemíti „ani péče, ani myslí nepřátelské.“ O některé škody mezi nimi a o svedení závad se statku Polenského, panu Burianovi náležitého, jmenování jsou rozsudí; ale později pan Boček výpovědi jejich přijmouti se zdráhal, a postoupiv Kunstatu i statků svých všech panu Ludvíkovi Zajimačovi r. 1518, učinil se zjevným odpovědníkem zemským.

V též čas zbouřili se sedláci několika vsí královského panství Krivoklátského, které dle svolení posledního sněmu byly postoupeny nejvyššímu sudímu Jiříkovi Bezdrůžickému z Kolovrat na Buštěhradě. Nový pán žádal na nich, aby mu slibovali čelověčství, oni pak jen ku poplatkům a úrokům, nikoli k dědičné poddanosti jemu se uvolující, pokud by král sám jich nepropustil, postavili se branně k odporu, majíce i hrubou střelbu při sobě. Na ně táhl pan Lev s hradu Pražského i s děly, před nimž oni opatrně ustoupili k lesům. Poněvadž pak o té zpoure selské žádná další zpráva se nezachovala, zdá se že v brzce byla po dobrotě uklizena.

Smlouva Svatováclavská. Sněm o sv. Kateřině.

1517 září — říjen.

Dlouholetá rozepře mezi vyššími stavy a městy, pro kterou země Česká tak dlouho neměla přijíti k upokojení, měla konečně přece dojíti k svému rozřešení. Stalo se to pověstnou smlouvou Svatováclavskou, o níž největší zásluha přičítá se od současných spisovatelů jednomyšlně ušlechtilým snahám starce,

ode dávna jak rozumem, jméním i autoritou, tak i pravým vlastenectvím nad jiné Čechy vynikajícího — pana Viléma Pernšteinského.

Stalo se to na sněmě ke dni sv. Václava do Prahy svolaném, kdež dotčený pán, který

dle starého letopisce „několik let o to usiloval a mnoho pracoval, aby se sami Čechové smluvili, bez cizích národův, kteříž povah českých svědomy nejsou,“ konečně blahodárného cíle svého dosáhl. Bezpochyby pan Vilém dovolával

Pan Vilém z Pernšteina namlouvá stavy k mírnému narovnání o sněmu Svatováclavském r. 1517.

se netoliko vlastenectví stavův českých, ale i citu jejich pro čest, aby nedali se v posměch cizozemcům, že neumějí se urovnati mezi sebou sami, ale od nich teprv mířeni a k rozumu i

ke spravedlnosti navedeni býti musejí — nárážeje na úlohu, vloženou posléze na posly císařovy a krále Polského. Praví starý letopisec, že smlouvali se všickni tři stavové, oč jsou

byly různé předešlá léta, a volili volence ze všech tří stavů. Pražané začali jednati o tu smlouvu, která za živnosti krále Vladislava (o sněmu svatodušním 1515) byla svolena mezi všemi třemi stavy i do desk vepsána, ale potom z rozkazu panského a rytířského z nich vymazána: ta zase narovnána i v některých artikulech polepšena jest.“ Skončeno jest jednání teprv v sobotu 24. října, po čemž hned v neděli zpíváno „Te Deum“ a zvoněno po kostelích Pražských. Do krajů pak rozpisováno jménem sněmu: „Oznamujeme vám, že z daru Pána Boha všemohoucího na tomto sněmu stalo se jest slušné a přátelské srovnání mezi stavy tohoto království, aby práva zemská i městská měla svůj svobodný průchod; a na splacení dluhův i očištění zámkův krále pána našeho milostivého má se berně dáti, jakož vám ta věc při sjezdu krajském šfe oznámena i zde v Praze tištěna bude a. t. d.“

V úvodu smlouvy pravilo se, že o všechny různé a nesnáze, i o všeliká zášť, kteráž mezi stavy od dávných časův stály a trvaly, přátelským jednáním a s celou i dokonalou k sobě obojích stran důvěrností, tíž stavové všickni tři sami mezi sebou, jakožto jeden jazyk český, smluvili jsou se a srovnali. Hlavní péče byla o úplné a určité rozdělení a vyměření příslušnosti soudní, jak soudův zemských tak i městských. Dědilo nalezeno v rozdílu statkův svobodných a šosovních. „Šosovními“ nazývány vůbec všechny pozemnosti městům královským hned při jich zakládání (nejvíce za krále Přemysla Otakara II.) přidělené, malé i veliké, ze kterých potom jisté roční poplatky (šosy) jak k obcem, tak i do královské komory byly odváděny; jiné grunty všechny, nevyjímajíc ani manských ani klášterských, sluly svobodné; avšak i v královských městech některé domy, vyňaty byvše královskými výsadami ze svazku obecního, byly svobodné. Nyní tedy ustanoveno, že pře všechny, které týkaly se věcí šosovních, náležeti mají před soudy městské, třeba by držitelé domův a pozemkův takových byli panského neb rytířského stavu; naproti tomu, kdokoli drželi jaké reality svobodné, třeba to byla i města, podlehalí s nimi soudům zemským, dvorským neb komorním. Obnovena tu zásada již za císaře Karla IV. vynešená, že každý stav má svým právem souzen býti, šlechtici a zemané zemským, měšťané městským a t. d. Při osobním svědčení u zemského soudu o čest, hrdlo i statky pozemské postaveni jen „osedlí“ měšťané na roveň se zemany, kteří přísahají stojíce, kdežto jiní při tom klekati museli; jiná

svědectví mohla však písemně odbývána býti. Nejchoulostivější v posledním čase otázka, o vaření piva, odbyta tím, že konečné rozřešení její odročeno na šest let; a mezi tím svoleno ke statu quo (totiž že od monopolu městského upuštěno), což ale potom udrželo se v téměř spůsobu navždy. Naproti tomu nečinila se ani zmínka o třetím hlasu měst na sněmích, poněvadž to nejen prvním sněmem r. 1508, ale i pozdější praxí bylo rozřešeno tak, že nikdo více v pochybnost ho nebral. Trhové po městech všichni měli všem lidem svobodni býti; záповědi stranné měli minouti. Nošení ručnic zapovězeno všem stavům vesměs, kromě války. Kdokoli činil se odpovědným nepřitelem komukoli v zemi, budiž k němu hleděno co k nepříteli celé země. Ze zápisův postranních, kteří v těchto různých mezi stavy učiněni byli, všickni tři stavové i také stav každý se pouštějí.

Smlouvou Svatováclavskou ukončila se ve vlasti České řada událostí, snah, odporův a rozbrojův téměř čtyřicetiletých, které dějinám té doby dodávali rázu velmi neutěšeného. Ve dlouhých těch půtkách, vedených více duchem a slovem nežli mocí hmotnou, poměry sociální a právní buďto se utvořily nové, jako byla tělesná poroba lidu obecného, aneb aspoň vzaly na se, jako mezi stavy politicky oprávněnými, tvárnost určitější, ve kteréž jim pak se trvati bylo po celá století.

Mimo předležité uzavření smlouvy Svatováclavské stala se na tomto sněmě následující usnešení. Ohledem na královské dluhy povolila se berně ode všech stavů, ku kterémuž konci měli o sv. Martině odbývání býti po krajích sjezdové a na nich voleni berníci, z každého stavu po jednom, jimž vyměřeny plnomocenství a povinnosti jejich. Pro celou zem ustanovení měli býti tři nejvyšší berníci, z každého stavu jeden, kteří by přijímali počty a sumy od berníkův krajských; oni též měli spravovati královské zámky, důchody a úřady. Ředitelé sněmem svatodušním r. 1515 zvolení propuštění jsou z úřadův a přísah svých. Pro dokonání jiných věcí, tímto sněmem nevyřízených, uložen nový sněm ke dni sv. Kateřiny (25. listopadu).

Tento druhý sněm, jenž trval až do polovice prosince, může skutečně považován býti za pouhé pokračování ve sněmu Svatováclavském. Na místě dotčených tří nejvyšších berníkův zvoleno tu jest šest nových ředitelův celého království, z každého stavu po jednom katolíku a jednom podobojím, i prisouzena jim

tatáž moc, jako jejich předchůdcům od r. 1515, a mimo to uloženo starati se o konečné skládání účtův. Na hromnice pak 1518 položen generální sněm všech zemí korunních do Kladska o potřebné jich opatření proti odpovědníkům a zhoubcům zemským.

Jako při mnohých sněmovních zápisech posledních let, tak stalo se i při smlouvě Svatováclavské a při zůstání sněmu Svatokateřinského, že vloženy jsou do desk zemských bez královské relace, na pouhé toliko nařízení stavů sněmujících.

Další sněmování. Kterak se král Ludvík hněval na stavy, že mu smlouvu Svatováclavskou nepředložili ku potvrzení. Sepis dluhů královských.

1518 únor — červen.

Na generálním sněmu Kladském (2—9. února) obnoveny jsou úmluvy již r. 1512 tamtéž učiněné, dále požádání král Ludvík a vláda uherská, aby také v Uhřích netrpěli odpovědníky a zhoubce zemské, poněvadž neřest tuto nelze jinak vykofeniti než spolupůsobením všech zemí.

O středopostí (11. března) nanovo sněmováno v Praze, ku kterémužto sněmu král Ludvík vypravil posla svého rytíře Zibřida z Boboluk, který vypravoval o velikém potěšení mladého krále, že stavové sami, beze všech cizích prostředníkův, srovnali se mezi sebou. Nemenší nad tím potěšení vyjevil také císař dvojím psaním z Inšpruku, jedním ke stavům vůbec, druhým ku Petrovi z Rosenberka.

A přece i ta sama smlouva Svatováclavská dala příčinu k důležité neshodě mezi stavy a králem, a to zejména proto, že ji stavové bez královské relace dali byli vložiti do desk zemských, čili dle moderního mluvení způsobu, že ji prohlásili za zákon zemský, o královskou sankci se nepostaravše. Jakkoli vřele děkoval pan Zibřid ve jménu královi za svolenou berni, oznámil přece, „že JMt Král. zdvihá předešlé sněmy, že jich neráčí tvrditi, ale tomu chce, aby budoucí sněmové bez něho nic nezavírali, než na čem by se koli svolili, aby jemu sepsané poslali, a JMt ohledav je aby učinil jak by ráčil, neb stvrditi neb zrušiti.“

Takový požadavek, všední za našeho věku ve státech konstitučních, byl stavům českým té

doby nový, i obtěžovali sobě tuto věc velmi, „pravice, že by to byla veliká nesvoboda, proti našim právům starodávným, a mohla by časem přijíti nějaká náhlá potřeba, že by nebylo na královo vyřízení čekati, nežli by posel od něho se vrátil, až by dosti škody v zemi státi se mohlo.“ V odpovědi králi dané pravili stavové, že smlouvu Svatováclavskou učinili mezi sebou jen pro zřít obecného i krále dobrého, a že dbáti budou, aby nebyla zase přetržena ni zkažena. První jejich péče potom že byla, kudy by Jeho Král. Milosti z dluhův a koruně ze závad pomoci mohli, a protož že svolili k dani a k berni těžké, „hledíce že Kutná Hora, zámkové a zboží i jiní důchodové královští, kdyby byla pro dluhy práva před se vedena, již by byli museli v ruce jiným přijíti, vedle závad a zápisův sl. pam. otce JKMti.“ Protož prosili, aby to také tak zůstalo ve své váze a nebylo tím hýbáno ničím návodem; aby král odstranil z rady své lidi, obmýšlejší pouhé spletky, a správu země aby ponechal v dosavadním způsobu až do příjezdu svého do Čech.

Nejbližší sněm položen od nových ředitelů království Českého ke dni 5. června do Prahy, a trval až do 22. června. Na tom sněmu stalo se konečné sečtení všech královských dluhů a uloženo pro ně moratorium, s pány Šliky učiněny smlouvy o nově odkryté jejich doly sv. Jachima i o zastavení jim Rabšteina (pro královské dluhy), více však nic není vyřízeno, neboť sněmování na to roztrženo hádkou o vybírání berně na sněmu Svatováclavském svolené.

Dluhů královských napočteno všech 209.500 kop gr. čes. kromě úrokův již splatných. Povázíme-li, že tehdaž zákonní úrok obnášel 10 procent, že věřitelové královi neopomýjeli sobě počítati nejmenší „nahodilé“ náklady a škody, konečně i výhodu tehdejšího práva jim poskytovanou, počítati při odhadu statkův dlužníkůvých, pro větší věřitelův bezpečí, „o čtvrtinu výš“ (čili ku př. na dluh 400 kop počítati a postupovati věřiteli důchodův na statku za 500 kop), tož pochopíme, že ukládání jistin na dluhy královské bylo spekulací nad jiné výnosnou. Známo jest ku př., že pan Zdeněk Lev z Rožmitála, roku 1505 byv ještě jedním z chudších pánův českých, o dvacet let později, přes všecku ješitnost a marnotratnost svou, stál v řadě největších boháčův. To poslouží také k vysvětlení, proč věřitelé královi sami nikdy hrubě nenalehali na úplné zaplacení jeho dluhův.

Jednota měst Pražských.

1518 srpen.

Než uplynul ještě rok od uzavření smlouvy Svatováclavské, dokonán jest jiný skutek pro stav městský veledůležitý — jednota Starého i Nového města Pražského. (Na jednotu také s Malou stranou nemohlo býti pomyslení proto, poněvadž tato řídila se právem rozličným, Magdeburským.) O toto spojení obou měst v jednu obec usilovala od dávného času četná strana v obou obcích, která měla v čele svém konšela Staroměstského Jana Paška z Vratu, a všickni přátelé svornosti přáli si toho, aby konečně na dobro byly uklizeny všecky spory a rozepře mezi oběma městy. Dokud však stav městský trval ve sporu se stavy panským a rytířským, tito nepřáli takové jednotě, kterou by moc stavu městského znamenitě byla vzrostla, pročez skrze stoupence své, které měli v Praze, všemožně ji hleděli zameziti. Byli to hlavně řezník Sigmund Hůlka a jakýsi Valenta Růženy, kteří měli po své straně cechy některé, Podskalské dřevaře a všecku chudinu, jenž bydlela okolo Karlova. Těm namlouvajíce, že tu jde o jejich práva a svobody, z kterých mají vyzuti býti, pobuřovali je, kdykoliv o jednotě jest mluveno, tak že všelikému takovému jednání hloucně bránili a rozumné uvažování věci místa míti nemohlo.

Nyní však stály věci docela jinak; po uzavření smlouvy Svatováclavské stavové vyšší nekladli již jednotě měst Pražských žádné překážky, hlavní pak její protivníci, dávše se v tajné jednání s nepřáteli stavu městského, zastížení byli zaslouženým trestem, jedni musili z města utéci, jiní jsou vypovězeni, naposledy pak hlavní buřič, starý Hůlka, r. 1515 stat, tak že všechném odporům uvnitř obcí konec jest učiněn. K tomu byly se obce ve společných velkých potřebách seznaly a v přátelství jedni druhých obvykli, až pak milovníkům jednoty zdál se býti příhodný čas k jejímu dokonání.

Tedy dne 30. srpna obě obce Starého i Nového města svolány jsou do veliké koleje Karlovy, aby společně o jednotě rozjímaly. Tu jest výmluvností mistra Jana Paška od purkmistrů i rady starších obecních obou měst uloženo, aby myslí všechných k tomu velikému účinku nakloniti se přičinili. I počal o dávných předcích a přibězích národa Českého, ukazuje, kterak jednota po všecky časy ku prospěchu, nesvornost pak záhubná byla. Potom na paměť přivedl založení Nového města Pražského od

císaře Karla, jak od prvního počátku, že dvojí byli, nikdy nebylo mezi nimi dobrého pokoje, jedni tak, druhí tak chtěli, a nepřátelé obou k jich škodě toho používali. „Protož“, doložil, „ač toho Pán Bůh pro hříšný až posud popřít neráčil, abychom jedním městem byli: ale poněvadž již ti lidé, jenž tomu odporní byli a překážky činili, od Boha pomsty neušli, a již jest jiný způsob a čas k tomu příhodný, přistupme k dobré a svobodné jednotě, aby z dvojího města jedno bylo učiněno, jsouce jedné víry, jedné právo požívající, a poněvadž jsme spojení přátelstvím a krví, neb zde jsou otcové a tam synové a tak přátelstvo krevní rozličné.“ Také připomenul prospěch v nákladech obecních, kterak co prvé každý o sobě nakládati musili, mnoho toho společně jen jednou budou měli zapravovati.

Po Paškovi mluvil mistr Matěj, administrator kněžstva pod obojí, potom jiní lidé znamenití, všickni k témuž rozumu, aby jednota zřízena byla. Takž pak, když opět od mistra Paška na obec vznešeno, aby, jaká jich vůle v tom jest, oznámili, i podali na konšely a na starší obecní, konečně všechna obec ohlásili se, že chtějí jednotu míti. Odporu žádného nebylo, ale zdvihnouce se z koleje veliké ihned písne veselé a staropamátné zpívající šli do Týna a „Te Deum laudamus“ zvučně začali, prosíce od Boha požehnání.

Nedlouho potom volila obec Pražská konšely vedle privilegia jim na to od krále Vladislava, když by krále v zemi nebylo, aby to sami učiniti směli, uděleného; i zvolena polovice ze Starého města a polovice z Nového, za prvního pak konšela čili primasa sjednoceného města zvolen Jan Pašek, hlavní původce té jednoty.

Tak dokonáno jest, oč po tolik let usilováno horlivě, brány a příkopy, jež město od města dělily, jsou rozbořeny a zasypány, a spojeným obcím zasvitla hvězda naděje v šťastnější budoucnost. Ale žel! netrvala dlouho tato jednota.

Kterak se v Uhřích upravila zemská správa. Sněm v Praze. Spor Čechů a Moravanů. Opětný sněm.

1517—1518.

Již od spojení obou korun, České a Uherské, na hlavě někdy krále Vladislavově, a od přesídlení dvoru královského do Budína, pozorovati bylo působení uherské v záležito-

stech českých; netoliko že Čechové králi svému v potřebách jeho uherských nápomoční bývali, ale také že za příkladem uherským nejdny věci české říditi se počaly. Působení takové rostlo bylo již za posledních let Vladislavových; pod Ludvíkem ale nabylo mnohem větší síly, an mladý král nejen zcela po uhersku vychován, ale i od Uhrův opatrován a veden byl. Bohužel, že vliv ten nemohl uznáván býti za blahodárný, ano vše, co zlého v Čechách, ještě horší bylo v Uhřích. Jako u nás mezi šlechtou a městy, tam brojilo se mezi preláty a magnáty s jedné a šlechtou nižší s druhé strany: ale když u nás stav městský, a s ním aspoň několik šlechticův, usilovali o zvelebení zase moci královské co nejlepší své záštity, tam strana, která slula národní, podvracovala ji více a více k vůli budoucímu a od dávná již nedočkavému koruny uchvatiteli; a také mezi předními muži uherskými, kromě šlechtěného Jana Bornemissy, nebylo tuším ani člověka, který by prospěch mladého krále i národu předkládal byl svému osobnímu; velicí i malí žičili se kořistmi koruny, dané v loupež bez studu a bázně, ano pro královského sirotka sotva zbývalo, čím by živiti se mohl.

V těch dnech, když rokováno bylo v Praze o smlouvě Svatováclavské, vojvoda Sedmihradský Jan ze Zápoli, příjev na sněm Svatomichalský do Budína s družinou 2000 branných, táhl s ní ke dvoru královskému, a když ho do hradu pustiti nechtěli, dal násilím vyraziti bránu. Ve zmatku z toho povstalém pan Bornemissa uchránil krále před ním až do třetího pokoje, načež Zápolský, nechtěje aneb nescmaje dále činiti násilí, ustoupil zase. Nazejtří zdvižen před ním most hradní, načež on omlouvaje se, že nikoli ze zlého úmyslu, ale jen aby králi lépe sloužiti mohl, dal byl mocí vypáčiti bránu, vzdálil se s tou pohrůžkou, že nikdy více nepřijde do hradu, pokud Bornemissa jím vládnouti bude.

Skutek ten dal příčinu k většímu nežli kdy stranění a brojení v Uhřích. Král Ludvík těžce sobě stěžoval svému strýci a poručníku králi Sigmundovi Polskému na nesnadné a opuštěné postavení své, a jenom pomocí krále Polského, který svaka někdy svého Jana Zápolského nepřestával napomínati ku poslušenství, vyřízena jest po několikerém bouřlivém sněmování v běhu léta 1518 vladařská otázka v ten způsob, že svěřeno vedení nejvyšší moci královské zvláštní vrchní radě říšské, v níž zasedali čtyři preláti, čtyři magnáti a šestnáct zemanův, s většího dílu strany Zápol-

ské. Ti spravovali říši jménem královým jeden rok, a pravilo se, jakoby již král sám skrze ně provozoval vůli svou. Zákonův na oko dobrých bylo v Uhřích tak málo nedostatku, jako i v Čechách, leč že oni tam ještě méně nežli zde poslouchání a ve skutek uvozování byli.

Na začátku září 1518 opět v Praze sněmováno. Ke sněmu tomu vyslal král co posla svého Jana z Žerotína, Moravana, se žádostí, aby také Čechové, jako již Uhři byli učinili, dali jemu léta a přijali jej za panovníka: král že ochoten a hotov jest, zachovati se tak a učiniti jim vše, co jemu jakožto králi Českému spravedlivě činiti náleží.

Při rokování o poselství královské ukázalo se mezi stavy mínění dvojí: strana páně Lvova, která byla v požívání všech předních úřadův a téměř veškeré moci vládní v zemi, hotova byla přistoupiti k žádosti králové bez výminky, přimlouvajíc se za to, aby král vpuštěn byl ku panování, když učiní povinnost svou zemi, a nemohl-li by přijeti do koruny České, aby prý ji ráčil učiniti v Uhřích. V takovém případě nepotřebovali se arcí obávatí, že by vladařské jejich činnosti v zemi jaká ujma se stala. Proti tomu postavila se na odpor strana druhá, zahrnující v sobě téměř všechny stavy pod obojí a města, namítajíc, kdyby prý král Ludvík měl nám v Uhřích přísahu činiti, chtěli by potomně i jiní králové tak míti, a do tohoto království nepřijeli by třeba nikdy: přišlo by království Českému, jako někdy Dalmatskému, Charvatskému a jiným, že by potom považováno bylo za manství koruny Uherské.

Výstraha ta měla za následek, že všickni tři stavové osvědčovali nejen povinnost svou, ale i přání, aby sám král osobně ujal se co nejdříve panování v zemi České, avšak dle zápisův r. 1509 při jeho korunování učiněných, totiž aby přijeda do království prvé dle práva i obyčeje všech svých předkův dostál královské povinnosti své. Prosili jej, aby oznámil den šťastného příjezdu svého ještě před vánocemi, ješto dle povinnosti chystali se vyjeti na pomezí jemu vstříc, aby tím slavněji do země jej uvedli. K tomu cíli svolovány nové berně, a předpisovány všeliké (avšak bohužel vždy marné) cesty, kudy by výnos jejich posloužil králi samému ku prospěchu, a netoliko úředníkům a věřitelům jeho.

Vedle toho uveden jest již rozkazem královským a schválením celého sněmu Burian Trčka zase v úřad podkomořský; aby pak městům dáno bylo při něm nějaké rukojemství

spravedlivostí, přidán k němu co sudí dvorský měst královských Jan Hlavsa z Liboslavě.

Nejstaršímu odpovědníku zemskému, Heřmanovi Janovskému z Janovic a Oldřichovi synu jeho, kteří za sněmování samého zase byli v zemi ohněm škoditi počali, dán jest ze sněmu glejt svobodný až do 20 osob, a jmenování ze všech tří stavů, kteří by s nimi jednali o stížnostech jejich; také vedle jiných obdrželi glejt Kaufunkové, jenžto byvše odpovědníci země Moravské, od stavů té země ubezpečeni byli k nápodobnému s nimi vyjednávání.

V ty doby vzniklo, hlavně za příčinou těchto Kaufunkův a pána jejich Hynka Bočka z Kunštatu, jakési nedorozumění mezi stavy Českými a moravskými, kteřížto poslední sobě stěžovali, že smlouvám jakýmsi, v kteréž návodem Viléma z Pernšteina byli vešli, od Čechův dosti se nestalo, pročž žádali, aby smlouvy ty raději rozvedeny byly. K jich upokojení psal pan Vilém stavům moravským list, z něhož patrně vysvitá, že již tehdaž byla mezi stavy moravskými strana, ovšem na počet nehojná, která přála si náležeti raději ku koruně Uherské nežli k České.

V první polovici prosince (o sv. Lucii) odbýván v Praze opět sněm, nevalně navštívený, na němž místo posavadních hejtmánů a ředitelů království, jimž čas úřadu byl vypršel, zvoleni jsou noví; pak nařizeno slavné poselství ode všech tří stavů ku králi do Uher, aby jednali o jeho příjezd do země: vybráno k němu z panského stavu 12 osob, ze stavu rytířského po dvou z každého kraje, a z městského počet neurčitý. Celé poselství mělo sjeti se 22. ledna 1519 ve Znojmě, a odtud ubírat se do Budína.

Poselství české do Budína. Smrt císaře Maximiliana. Volení krále Římského. Sněm o středopostí, a druhý po sv. Václavě. Jednání o příjezd krále.

1519 leden — říjen.

Poslové čeští do Budína ku králi vypravení byli tam svědkové pohoršlivých výjevů náruživé strannosti u dvora, kdež strana Zápolských všemožně o to usilovala, kterak by Jana Bornemissu, který mladému králi jediný věrně oddán byl, přivedla o všecku moc a veškerý vliv, při čemž, když král ho zastával, hrozeno mu bez obalu, nebude-li poslouchati

radu říšské, že Uhři jej vyženou a zvolí sobě krále jiného. Tu viděli poslové čeští na své oči, jak malé vážnosti a bezpečnosti požívá král jejich v Uherském národě, i nalehali tím pilněji na to, aby Ludvík co nejdříve do Čech propuštěn byl. V tom ohledu páni uherští dělili se na dvě: jedni protivili se královi odjezdu vůbec, druhí slibovali, nebude-li vojny s Turky, že o sv. Janě v létě doprovodí ho do Čech sami; král mladý netajil se vroucí žádostí svou, nastoupiti tam cestu co nejdříve.

Mezi tím byl dne 12. ledna zemřel ve Velsu císař Maximilian, a následkem toho nastalo českým poslům v Budíně také jednání o volbě nového císaře Římského. Jak známo, byl též císař roku 1515 jmenoval krále Ludvíka svým náměstkem v říši, a sliboval přičiniti se při kurfiřtech, aby časem svým také volen byl za jeho nástupce v říši. To však nejen se nestalo, ale Maximilian nedávno před svou smrtí na sněmu říšském v Augšpurku (v srpnu 1518) měl s kurfiřty jednání o zvolení na jeho místě vnuka svého Karla krále Španělského; ba i druhý hlavní článek smluv z r. 1515, o zasnoubení Anny, dcery Vladislavovy, stal se byl pochybným, když žádný ze zasnoubených neměl se k svatbě s ní. Proti Ludvíkovi namítáno, že žádný z kurfiřtů ho nechtěl, poněvadž není Němec; o sňatku s kněžnou Annou uváděna výmluva, že arcikníže Ferdinand, když se jí zasnouboval (1516), byl ještě nezletilý, a protož ten závazek že nemá právní platnosti. Obojí to těžce nesli stavové čeští, jako nějaký posměch činěný královskému jejich rodu, a nalehali na Ludvíka, aby nedal ujíti sobě práva slavnými smlouvami nabytého. Král propustil posly s tím ujistěním, že se přičiní všemožně, aby netoliko sám na císařství volen byl, ale také sestře jeho aby stalo se po právu.

Na sněmě, který potom odbýval se o středopostí v Praze, jednáno jest obšírně o volení krále Římského, a tu rozhodně zamítnuty jsou pretense jak Uhrů tak i Sigmunda krále Polského, kteří se do toho míchati chtěli jménem krále Ludvíka, i uhájeno právo stavů českých k účastnění se volby, která se měla konati ve Frankfurtě v měsíci červnu. Král Ludvík omlouval se stavům, že nemaje naděje zvolenu býti nestaví se sám také do řady kompetentův, i žádal jen, aby, ohledem na sestru jeho ještě nevdanou, obrátili zřetel svůj ku králi Karlovi. Dále přál si, aby jednáno bylo na říšském sněmě také o pomoc proti Turkům, a konečně omlouval se, že ani on, ani radové jeho uherští neměli nikdy

úmyslu, před se bráti cokoli k ujmě svobod a privilegií království Českého. Podobnou omluvu učinil též král Polský ke stavům českým. Ze sněmu potom vypraveni jsou poslové do Frankfurtu, z nichž připuštěn byl ke hlasu na místě krále Českého kancléř Ladislav ze Šternberka, i dal jej králi Karlovi Španělskému, který, jak se zdá, byl se dříve zavázal na péči míti sňatek manželský s Annou, sestrou krále Ludvíkovou. Když pak po mnohých neshodách a obtížích konečně dne 28. června i ostatní hlasy všechny připadly králi Karlovi, ten vyhlášen jest za zvoleného císaře Římského, i proslul pak v dějinách pod jménem Karla V.

Ostatní jednání sněmu týkalo se, jak obyčejně, splácení královských dluhův a hotovosti proti odpovědníkům zemským. Na hlavu nejstaršího z těchto, Heřmana Janovského, též i syna jeho Oldřicha, vypsána cena pěti kop míšenských na každého; s pány moravskými stalo se narovnání za příčinou Hynka Bočka z Kunštatu; Chebským, sužovaným válkou od sousedních zemanův domácích i zahraničních, slíbena ochrana i pomoc zemská, z kteréžto příčiny jakož i z jiných ještě, nařízena veřejná hotovost; dále ustanoveno odbývání sjezdův krajských, na nichž by se volili noví krajští hejtmánové, a konečně jmenováno z každého stavu po čtyřech osobách, které do Prešpurka jeti měli králi Ludvíkovi vstříc.

V popředí zajisté všech záležitostí a starostí národa Českého tohoto času stála žádost, aby mladý král Ludvík přijel do země, a uveden jsa v panování dle práva založil tu zase pravidelný všech věcí stav a běh, pohřešovaný již ode dávna. Ale žádost ta potkala se s takovým odporem se strany uherské, kladený jí tolikeré a tak nedůvodné překážky, že poslové čeští o to do Uher vypravení hroziti se jali, nebude-li král propuštěn k nim dobrovolně, že přitáhnou brannou rukou pro něj, a nepůjde-li ani tak, že zvolí sobě krále jiného. Ve zprávě podané o tom králi Sigmundovi neostýchali se páni uherští klásti příčinu zdráhání svého i tu, že by prý král Ludvík, jako někdy Ladislav, nebyl v Čechách životem svým bezpečen; dokládali však, že uposlechnou rady Sigmundovy. Na to dal Sigmund za odpověď, že bude psáti Čechům, kterak si umíní osobně sjetí se s králem Ludvíkem o neděli postní nejprv příští (26. února 1520) v Prešpurku nebo v Brně, a že je požádá za trpělivé jeho sčekaní do té doby; po té ale

radil, aby jim dále králova příjezdu odpíráno nebylo, pro uvádění těžkých nesnází a bouří v zemích českých. I prošen jest zase od pánův uherských, aby pro uchlácholení myslí českých připojil posly své k poslům krále Ludvíkovým na sněm, kterýž do Prahy na den 6. ledna 1520 již ustanoven byl.

Mezi tímto jednáním odbýván jest v Praze sněm po sv. Václavě, na kterém zvolen byl pan Václav Haugvic z Biskupic za hejtmána nad zámky a důchody královskými, a přidány k němu z počtu věřitelův tři osoby, pak i z každého kraje po třech osobách ku přijímání počtův z celého království, avšak jen do sněmu nejprve zase příštího.

Nové různice náboženské. Učení Luterovo v Čechách. Bratr Matěj poustevník.

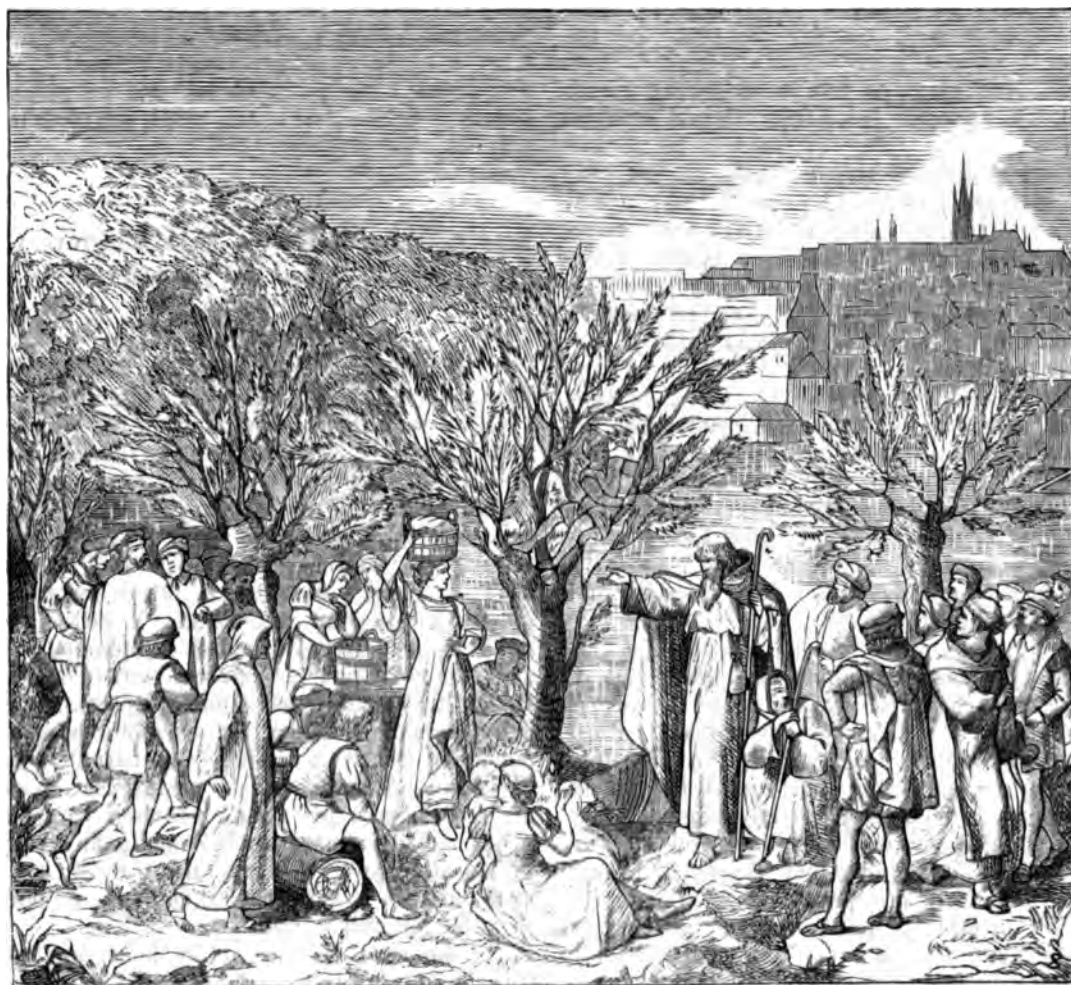
1519.

Ke zmatkům politickým, ve kterých národ Český vězel již tak drahý čas, nikterak z nich vyplésti se nemoha, přistoupily v tu dobu ještě nové různice v náboženství, které napotom již nedaly se ukojiti, než až po uplynutí celého bouřlivého století vlast sama krví potopena i v poušť obrácena byla. V Němcích byl totiž proti katolické církvi povstal Martin Luter, hlásaje nové učení, které nečelilo již pouze k opravám nepořádků v církvi, jako někdy kázání Husova, nýbrž k úplnému odtržení se od Říma a založení církve zvláštní. Hnutí toto náboženské mělo účinek mocný, neboť během několika let způsobilo odpadnutí mnohých knížat a veliké části národu Německého od učení církve i od poslušnosti papeže ne na čas, jako při straně podobojí v Čechách, nýbrž navždy a nezvratně. Zanedlouho vyskytli se hlasatelé nového učení také v Praze a v jiných místech království Českého, tak že počalo se valně ujímati v lidu.

Toho času dávala veliké pohoršení rozpustilost mravů kněžstva jak katolického tak kališnického, kteréž, majíc ostatním stavům svítiti dobrým příkladem, překonávalo je všechny nekázaností. Dva zemané, Jan Přemyslen-ský a Jiří Landšperský z Libchavy, obrátili se proto písemně ke stavům zemským, žádajíce úřadního zakročení proti křiklavým nepochám zvláště mezi kněžími. Ale mnohem mocněji působil v tom ohledu bratr Matěj poustevník, muž skutečně pamětihodný. Jsa rodem ze Žatce a řemesla svého kožišník, ne-

odolatelným ducha puzením vyšel byl na poušť, kdežto v bohomyslném a pobožném rozjímání strávil několik let „na horách u sv. Vojtěcha blíž od hory Boubínské“. Ten při čase sv. Martina „nucen jsa vnitřním svědomím přišel jest do Prahy z dobré a žádostivé horlivosti mysli své a z puzení ducha Eliášova“, i jal se kazati po ulicích, po březích (jmenovitě na ny-

nějším tak zvaném Rejdišti), po hospodách a jinde mimo kostely, a odvracovati lid od kněží jak strany podobojí tak pod jednou, „hyzdě hríchy a všeliké nešlechtnosti, a zvelebujе cnostný, mravný a svatý život. Lid čím dále tím valněji hrnul se k jeho kázáním, odbyvaným obyčejně pod širým nebem, a čistá, ryzí povaha jeho i neúhonný život získaly mu vše-

Bratr Matěj poustevník káže Pražanům. 1519.

obecnou úctu. Kněží Pražští volali arcit moc světskou proti němu, tak že několikráte i vypovězen byl z města, vracel se však pokaždé zase, a záštitou bylo mu nejen velká v lidu oblíbenost, ale i neškodnost v ohledu věroučném, že ho nemohli stíhati co bludaře. Neboť ačkoli vedle písem svatých bral známosti své nejvíce

z traktátův starotáborských i Petra Chelčického, a příležitostně chválil také Martina Lutra: obmezoval se nicméně v popředí na hlásání mravoučné stránky evangelia.

Tehdejší farář Týnský v Praze, Jan Poduška, marně snaživ se brániti vlivu bratra Matouše, jal se konečně sám následovati pří-

kladu jeho, ale převedl činnost svou na pole věroučné, děláje se hlasatelem nauky Luterovy, které přál již dávno. Nebyl však on první v Čechách šířitel tohoto nového učení, nýbrž před ním již hlásal je starý již kněz Jan Miruš, bývalý mnich. Jan Poduška i pomocník jeho Václav Rožďalovský jali se dopisovati Luterovi, chválíce učení jeho a napomínajíce ho k stálosti. Za jich příkladem přihlásili se pak k luteránství kněz Martin, kazatel Betlemský, kněz Václav Počátek, farář u sv. Havla a jiných více.

Mnozí z utraktivů, rozmrzeni z beznadějnosti svého dosavadního řádu, kdež ani úplné samostatnosti se nemohli dodělati ani smíření dosáhnouti s církví Římskou, spatřovali počali v novém učení cestu k vybavení se z posavadních nesnází o stvrzení kompaktat papežem. I stalo se roztržení v straně podobojí, neboť jedni přilnuli ochotně k učení Luterovu, kdežto jiní, nazývajíce je náboženstvím německým, ano nenalézajíce rozdlu mezi ním a „pikhartstvím“, obrátili se proti němu. Čím více pak zmáhalo se nové učení, tím ochotněji onino podobojí, kteří se nepřestali přidržovati starého řádu, počali ohlédati se po církvi Římské a chýliti se k ní.

Brzy přicházeli do Čech také kazatelé němečtí z ciziny, aby obyvatelstvo německé přivedli na stranu Luterovu. A tu dál prý se div divoucí, kterak Němci v zemích koruny České oblibovali sobě to nové učení. Ve Vratislavi, v Jihlavě a v jiných městech slezských a moravských, kdež za krále Jiřího z národního záští nejvíce se bylo horlilo proti kacífství českému, následovali nyní ochotně luteránských kazatelů z Němce přicházejících, a proti katolickému kněžstvu dály se tam hrubé násilné výstupy.

Takovým odpadáváním Němců strana katolická velice jest seslabena, i činila čím dále tím nepatrnější menšinu v zemi. —

Toho roku 1519 v úterý před Hromnicemi zemřel mistr Václav Koranda, kterýž před lety za krále Jiřího byl vypraven do Říma, a živ byl bezmála sto let.

Roztržka na sněmě. Nové doly Jáchimské a mince Šlíkovské.

1520 leden — duben.

Na sněm k 6. lednu 1520 uložený poslal král knížete Karla Minsterberského

a Jana biskupa Rabského co komisary své; stavové sešli se v hojném počtu. Když počalo se jednati, jak obyčejně, o nové daně na splacení dluhův a očištění zámků královských, silná strana, jenž měla v čele nejvyššího hofmistra Vojtěcha z Pernšteina, syna páně Vilémova, a k níž náleželi někteří páni a rytíři, zvláště podobojí, a celý stav městský, odepřela každý způsob nových berní, pokud nebudou zavedeny lepší prostředky, aby dluhů královských ubývalo; neboť přes všecky od země potud činěné oběti počet jejich vždy ještě prý se množil, a zámkové království rozstavování jsou jeden po druhém. Strana tato neviděla žádné jiné spásy, než aby král přijeda bez meškání do země sám se uvázal v panování a obnovil naskrze veškerou správu zemskou. Většina však stavu panského a rytířského, vedena nejvyšším komorníkem Jaroslavem z Šelnberka i nejvyšším písařem Radslavem Beřkovským z Šebířova, povolila králi a panu Lvovi k libosti nový způsob berně: aby při prodeji všeho zboží movitého v zemi z každého groše českého kupní ceny jeden haléř dáván byl na pomoc k zapacení dotčených dluhův, a to po celý rok. Celý pak dluh královský rozdělen mezi stavy tak, že stav panský a rytířský brali na sebe dvě třetiny, ponechavše třetí stavu městskému. Nelze zapírati, že veřejný tento svízel královských dluhův stal se byl pramenem hojných kořistí soukromých, netoliko pro věřitele a rukojmě jejich, ale i pro všecky ty, kteří s vybíráním daní a splacováním dluhů činili měli, a protož není divu, že mnozí sněmovníci ani nepřáli sobě ukončení dosavadní praxe.

Rozstrk stran na sněmě byl tak veliký, že žádnými způsobem srovnati se nemohly, načež strana páně Lvova, proti dosavadnímu obyčeji, provedla sama některé články, a dala je bez vědomí celého sněmu vložiti do desk zemských. Z toho povstal takový křik a odpor proti sněmovnímu zápisu, že obě strany svolávaly se k sněmování porůznu: strana páně Lvova do Rakovníka, druhá strana na radnici Pražskou. Tu znova a silněji než dříve se ozývalo volání po králi, sjezd Rakovnický svolil opět berni zvláštní na opatření dvoru jeho, vypravil posly do Uher, mající pilně zváti Ludvíka do Čech, i ustanovil spolu, kdyby král pro čízkoliv překážky nemohl přijeti, že má se proň táhnouti vojensky.

Strana pak sněmovníků shromážděná v Praze přes opětne vyzývání nechtěla se více spojití se stranou páně Lvovou, leč až zase na novém

obecném sněmě. A poněvadž to byli s většího
dílu stavové pod obojí, užili té příležitosti
k obnovení konsistore své. Na místě Matěje
Koramba učiněn administrátorem Václav
Šišmánek, a přidání mu k radě mužové na-
klonění k učení Luterovu.

Jinak stal se tento sněm památným pro dovolení udělené pánům Šlikům k ražení peněz. V Loketsku totiž na panství Ostrovském, náležejícím rodině Šlikovské, odkryty jsou v posledních letech stříbrné doly tak hojné, že v krátké době bohatství jejich zastínilo starožitnou slávu Hor Kutných, nyní v úpadku se nalezajících, a pozor všeobecný obrátil se k nim v míře napnuté. Roku 1516 počala se tam tvořiti nová osada, kteréž dáno jméno Sv. Jáchima doly (St. Joachimsthal), a již r. 1518 „hrabě“ Štěpán Šlik vydal tiskem v Lipsku zvláštní „řád horní“ pro tyto doly. Při takové hojnosti stříbra, jež doly

tyto vydávaly, přáli si Šlikové, aby při nich mohli bít peníze, i domáhali se všemožně královského dovolení k tomu. Té žádosti jejich vyhověno bylo zvláštním článkem v snešení tohoto sněmu, kterýmž svoleno bylo, že „pan“ Štěpán Šlik s bratřími jeho „měli na horách Jochimtálských bít groše na zrna, kterak na Horách Kutných se tepe, s týmž rázem i textem a s malou proměnou, co se tkne jejich erbu“; pak groše větší na číslo rýnských zlatých, a sice groše čtvrt-, půl- i celozlatové; na největších groších, platících celý zlatý rýnský, měl býti „na jedné straně ráz krále JMti s textem, na druhé obraz sv. Jáchima i erb pánův Šlikův.“ Nepotřebí dokládati, což tuším vůbec známo jest, že zřízení toto dalo původ krásným oněm „grošům Jochimtálským,“ jichžto památka ve jménu tolar ozývá se podnes po celém světě.

Groše Šlikovské.

Král Ludvík se chystá do Čech. Mor v Praze.
1520 květen — září.

Hlavní příčina, proč král Ludvík, proti vlastní své vůli a svým slibům, i proti pilným prosbám celé koruny, nepřicházel do Čech, byla neochotnost a bezohlednost pánův uherských, kteří drželi ho v moci své a nikam pustiti nechtěli. Za překážku kladli brzy nebezpečí králova života, brzy také své vlastní, s upomínkou na den 20. května 1509 v Praze, nejvíce ale nebezpečí od Turkův, ačkoliv o rok dříve teprv uzavřeno s nimi bylo třileté příměří. Ludvík nesměl v odpovědích stavům českým dávaným uvoditi právě příčiny prodlévání svého: udávati pořád ještě potřebu, sjeti se s ním jak s králem Sigmundem a raditi se s ním jak o všech záležitostech vůbec, tak i zvláště o manželství sestry své Anny; Sigmund pak

pro války s Tatory, Moskvany a křižovníky Pruskými nemohl ještě uprázdniti se, aby opustil říši svou na delší čas. I psal sám také stavům českým v témže smyslu a s tím doložením, že až mu jen možné bude vydati se na cestu, vyprovodí synovce svého do Čech sám a přispěje radou svou k urovnání sporův mezi stavy vzniklých; mezi tím ale prosil i on, aby s trpělivostí očekávali doby takové.

Ale domluvami takovými obou králův stavové čeští nedali se ani přesvědčiti ani uchlácholiti, alebrž, jak obyčejně když mívali činiti s cizozemci, poodložili na chvíli strannosti své, aby spojenou silou lépe odolati mohli nepřátelům. Vojtěch z Pernšteina i Pražané, svolavše přívržence své do Prahy ke dni 24. června, usnesli se tu, že půjdou i oni na sjezd do Benešova, kamž strana druhá uložila byla své společné porady ke dni 25. července. Tu

pak zespodka horlilo se vysoce proti Uhrům, jenžto zabraňovali králi Ludvíkovi jeti do Čech, a ustanoveno, s volí všech stavů, táhnouti mocí vojenskou proti nim, budou-li déle na odporu. S poselstvím takovým vypraveni někteří sněmovníci ku králi.

Mezi tím čtrnáctiletý Ludvík, jenž rád by byl jel do Čech, dal první jakés takés znamení samostatnosti vůle své: z Taty, kdež posléze přebýval, dal se na cestu do Prešpurka, ve průvodu jen markraběte Jitřho, bratrance svého, pana Bornemissy a několika mladých šlechticův uherských, neohlédaje se na přední preláty a magnáty, kterýmž poroučel, aby ho tam následovali. V Prešpurku byl již 25. července, zmýlil se však v naději, že tam nalezne plnomocníky obou stran stavů českých, aby je dříve mezi sebou srovnati mohl, nežli by slavil vjezd svůj do království. Čechové nechtěli se dát souditi v cizině, a teprv 6. srpna přijeli poslové sjezdu Benešovského, jenž vyřídívše ostré vzkázání jeho Uhrům, žádali krále, aby určil den svého příjezdu ještě před sv. Bartolomějem, poněvadž stavové jemu dle povinnosti své na pomezí vstříc vyjeti se chystají. Král tedy kázal nejvyššímu purkrabí panu Lvovi prohlásiti sněm do Prahy na den sv. Bartoloměje, k čemuž i sám své posly vypraviti sliboval, a na němž mělo všechno zřízeno býti, čeho bylo potřebí k jeho do Čech příjezdu a tam přebývání. Dále žádal o posláni zvláštního řečníka stavů českých k vyjednávání s Karlem V. o manželství jeho sestry; konečně odporoval domněnce, že by ho Uhři byli kdy do Čech pustiti nechtěli.

Tu však nenadále všechny lidské úmysly zmařeny jsou krutou ranou boží, která v ten čas Prahu zasáhla. Již od velikonoci objevil se v Praze mor, kterýž zmáhaje se více a více v běhu měsíce srpna dosáhl takového stupně prudkosti, že ho již ani zapírati ani nevšímati si lze nebylo. Mřeloť ve městě, čítajícím tehdy přes 300.000 duší, každodenně do 150 lidí. Proto sněmováno o sv. Bartoloměji ne v Praze, nýbrž v Benešově, a to u velmi chatrném počtu, i ustanoveno, aby se stavové sjeli dne 21. září ve Znojme a tam čekali na krále. Ale když došla do Prešpurku zpráva o zuřicím moru v Čechách, odložen příjezd králův na neurčitý čas.

Dotčený mor náležel mezi nejzáhubnější úkazy toho druhu, o kterých se v Čechách zachovala paměť. Souvěký letopisec praví, že pomřelo po Praze veliké množství lidí mladých obého pohlaví, panen krásných a dítek utěše-

ných; a kdež byla rodina v kterém domě, bratří a sestry, a tu zašlo, tedy hned se povalem skládali, a třetí neb čtvrtý den s čistou pamětí tiše a krotce mřeli, že ku podivu bylo a lidé zřídka takový mor vídali; a když leželi na marách umřeli, byli jsou pěkní co by spali, a žádná hrůza na nich nebyla. Když se kdo roznemohl, řídký z toho vyšel; pakli se pozhojil, brzy zase v to upadl. Staří lidé pořádku pomřeli, také kněží a farářův něco pomřelo. Jiný kronikář poznamenal, že umřelo kněží až do třiceti, mezi nimi také Jan Poduška i pomocník jeho Jan Rožďalovský; jiné vzácné oběti moru byly: mistr Viktorin Kornelius ze Všehrd, dva slavní hvězdáři, mistři Pavel Hlavsa i Pavel Příbram a jiných více. Také několik „čistých“ varhanfkův umřelo, ješto prvé, jak jest Praha na místě, nikdá tak mistrných a umělých nebylo. Mnozí pak nemocní velikou žádost toho měli, by je bratr Matěj navštívil, kterýžto když mohl, rád s ochotností přicházel a potěšoval jich slovem božím i s nimi se modlil; a mnoho lidu k němu chodilo v ten mor, berouce od něho naučení spasitelná, čehož se u kněží svých doptati nemohli. Pomřelo vůbec od velikonoci do sv. Martina v Praze mnoho tisíc lidí; a když tu přestali mřít, šířila se tato boží rána po celé zemi, zvláště v západních Čechách, až do roku následujícího.

Válka měst s loupežnými zemany. Poprava zhoubců zemských.

1520 září — 1521 leden.

Zatím loupeže páchané od zpupných zemanův, o nichžto již nejednou jsme se zmínili, nepřestaly, aniž tajné i veřejné podporování odpovědnfkův a zhoubcův zemských se strany šlechty, a nadržování jim strannických soudů. Tu jest jeden z nejstarších odpovědnfků zemských, vícekrát již jmenovaný Heřman Janovský, od Klatovských jat a do Prahy odevzdán. Člověk ten, úhlavní nepřítel, ne městského stavu, ale nejvyšších úředníkův a soudcův zemských ve vazbě své vyzradil, kde přední té doby škůdcové měst mezi zemany mají svá stanoviska i útočiště, a jmenovitě co vše se děje na jeho bývalé tvrzi Janovicích, kterou po něm držel Petr Suda z Renec, stavem sice rytíř, ale povahou zloděj zchytralý, ano jak říkáno všech zlodějů mistr a kníže.

Již na prvním sněmu toho roku, potom

pak na všech pozdějších bývaly řeči o žalobách stavu městského naň, jakožto předního podporovatele všech škůdcův městských, ale stavové panský a rytířský nedali mu co šlechtici v ničem ublížiti, a u zemského soudu nebylo též pomoci. Nemí pochybnosti, že výtržností a násilí téměř bez počtu dalo se v zemi, a to téměř od samých lidí urozených, což i sám pan Lev, kterému co nejvyššímu purkrabímu před jinými pečovali bylo o zachování pokoje a bezpečnosti, v soukromých listech svých uznával; přes to všechno ale, kdykoli docházely ho stížnosti na to od měst, on dával jim příkré odpovědi, vině stav městský a sváděje naň příčiny všech výtržností.

Když města zmařenu viděla naději svou, že konečně přece se domohou spravedlnosti v té věci, sešla se dne 9. října ke společné poradě v Praze. Tu každý oznamoval, co jim dalo se od škůdců a odpovědníků, žádajíc pomoci; že již nevědí komu věřiti, an páni zastávají a fedrují ty škůdce jejich. Tu zavázali se všickni sobě bratrsky ku pomoci hrdly i statky, a slíbili neopouštěti jeden druhého, ale konati sami právo a spravedlnost proti nepřátelům a škůdcům zemským. Zároveň uzavřela města prositi krále, nemůže-li přijeti do země sám, aby alespoň bez meškání dal do Čech správce čili gubernatora na svém místě.

První válečná výprava, jízdní, pěší a děla, vystrojena v Praze proti Tachovicům, tvrzí ve Prachensku, náležející vdově po panu Oldřichovi Vranovském, která přechovávala pomocníky rytíře Malovce, jednoho z předních škůdcův městských a veřejných lupičův; a již v málo dnech přivezena ta vdova svázaná, se synem, dcerou, zetěm, vnukem a třemi jinými zemaný zajatými do Prahy, kdežto všickni uvězněni jsou. Tvrz sama, na kteréž prý nalezeno šafránu, pepře a jiných krámských věcí množství, vypálena i zbořena, dobytek rozdán mezi sedláky. Podobně dalo se i tvrzem Mačicům rytíře Jana Hořcice z Prostého, Václava Sádla z Kladrubec, Nestanicům Malovcovým, Doubravici Přechové z Čestic, vše v Prachensku, a některým jiným hnízdům loupežnickým.

Hlavní ale podniknutí směřovalo proti Janovicům a jich svrchu dotčenému držiteli Petru Sudovi. V neděli dne 4. listopadu, když právě mnoho zemanstva sjelo se do Janovic na posvícení, Klatovští, Stříbrští a Plzeňští náhle valným vojskem obklíčili je a jali se jich dobývat; brzy na to jim táhlo z Prahy

500 jízdných, 800 pěších a 44 vozů na pomoc. Zámek ten opevněn byl nad obyčej jiných tvrzí svého věku, protož dobývání prodlilo se, jakkoli silně z děl do něho stříleno; neb obležení bránili se zoufale. Hluk o tom roznesl se rychle nejen po celé zemi, ale i za hranicemi, a budil všudy náruživosti strannické. K obraně Petra Sudy sbírala se šlechta, a jmenovitě vytáhl do pole nejvyšší kancléř Ladislav ze Šternberka, volaje na pomoc přítele své; ale mnozí odepřeli mu, nechtíce ujímati se tak zloprověstného člověka jako byl Suda. Také náměstek nejvyššího purkrabí, jenž byl ujel před morem ze země, pan Hynek Bořita z Martinic, ošklivě si zemanské neplechty, pouštěl věci volný průchod, napomínal sice Pražany, aby tu válku přetrhli, a pohrozil jim, ale nečinil žádných příprav k brannému zakročení proti nim. Kvašení a brojení v lidu zmáhalo se co den nebezpečněji, a poněvadž hejtmán Pražští drželi dobrou kázeň ve vojště svém, lid selský z blízka i z daleka, v domnění že půjde nyní na pány, hrnul se k nim v takovém počtu, až uvořil je samy v rozpaky; bylot prý obávati se, aby při takovém hnutí národ celý neoctnul se náhle zase v bojích a pohromách, jako za časů Žižkových. Pan Šternberk, opuštěn byv od větší částky svých pomocníkův, marně zasazoval se o mírné narovnání, ale když ho nedocílil, a dobyvatelé chystali se k valnému útoku, obležení dne 19. listopadu vzdali se na milost a nemilost.

Petru Sudovi bylo se mezi tím podařilo v noci utéci se sedmi tovaryši z tvrze; z jatých zemanův propuštění jsou na svobodu, kteří nebyli známi co nepřátele měst, a uvězněno jich jen 16 osob na Klatovech, mezi nimi matka, manželka i děti Sudovy. Mezi tím poselství od krále k oběma stranám přišlé zamezilo další vedení války. Na tvrzi nalezená psaní a zboží poskytla městům dostatečného důkazu viny Sudovy a úkladův proti nim strojených. Janovice jsou spáleny a pobořeny, příkopy jejich zasypány, a vojsko Pražské vrátilo se dne 26. listopadu zase domů.

Dne 6. ledna 1521 měla pak města opět sjezd v Praze, v němž vedle pana Vojtěcha z Pernšteina účastnili se také jiní páni a rytíři. Tu jest nanovo psáno králi velmi důtklivě o potřebě, aby přijeda do země bez meškání zavedl v ní nový pořádek věcí, jehožto nedostatkem omlouváno vše, co posléze stalo se bylo mimořádného. Zemané jatí na tvrzích dobytých, shledáni ve vině co zemští škůdce, odsouzeni jsou k smrti a popraveni katem dne

11. ledna, v počtu sedm osob; nejznamenitější mezi nimi, Vilém Bechyně z Lažan, zeť paní Vranovské, jda na popraviště poskakoval sobě a zpíval. Jeden však z jatých, zeman rakouský a odpovědník pánů Vídenských, na jehožto chycení tito již do dvou tisíc zlatých naložili byli bez prospěchu, až konečně na Janovicích byl postižen, ponechán déle na živě a popraven teprv v polovici března.

Města před soudem. Zemská hotovost. Král Ludvík vkládá se mezi šlechtu a města. Královské snatky. Vojna s Turkem.

1521 leden — říjen.

Petr Suda i ostatní zemané, jimž Pražané a jiná města byli tvrze pobořili, majíce podporu ve většině stavů šlechtických, učinili žalobu na ně, že nad nimi provedli veřejné násilí. Pan Bořita za tou příčinou obeslal všechny nejvyšší úředníky a soudce zemské na hrad Pražský ke dni 1. února, a městům poručil před nimi státi, aby se ospravedlnili. Také od krále přišlo městům psaní otevřené, z návodu pana Lva, s nemilostí a hněvem, protože dali popravit vězně, jemu se neopověděvše.

Pražané však a města poslali pánům a také tiskem uveřejnili manifest, jímž odpověděli na žaloby proti nim zdvižené obšírně, odkrývajíce všechny Sudovy i tovaryšův a pomocníkův jeho nešlechetnosti, kteří prý „statky naše na svobodných královských silnicích brali, a majíc z toho kratochvíli a posměch okolo měst obížděli, zda by koho pobiti neb obloupiti mohli, jiní pak ty loupežníky, vrahy a zloděje na své obydlí přijímali, jim rady dávali, koňmi, penězi, slouhami svými je zakládali. Takové královské komory zloději a jich pomocníci, též jiní výtržní lidé netoliko této ale i jiných okolních zemí, přechovávání jsou na Janovicích i s tím, co našich statkův bývalo pobraženo, a úkladové, o kterých Suda dobře věděl, odtud jsou šikovali. Králové JMt mnohá psaní, poselství, žádosti o té věci jsou vzkládali a komu náleželo poroučeli, i my v obecních sněmích za též jsme prosili: však proto ani po jejich napomenutí ani po našich žádostech není obmyšleno žádné opatření od práva. Ježto by se stavu našemu hoditi mohlo; až naposledy před Král. Mtí i před obecními sněmy učinili jsme tu zjevnou opověď, že sebe sami již opustiti mocí nebudeme. A poně-

vadž odpovědníci naši odpovídali nám i za své pomocníky, Suda pak byl jejich pomocníkem zjevným, my dle starobylého a spravedlivého řádu se zachováti a k němu i k jeho statku hned sáhnouti jsme měli! neb proti tomu, kdo podle cti ctně nečiní, cti své ohražovati není žádná povinnost. Máme tu víru, a za jistou věc jest u nás, že VMt, páni a rytířstvo, máte spolu s námi větší žádost obecného dobrého a cti království tohoto i svornosti všech stavů, nežli abyste zbytečně litovati chtěli spravedlivé příhody několika výtržných osob, při čemž teprv jistá i pravá škoda králi, království a stavům státi by se mohla i musila.“

Nicméně o suchých dnech postních (20. února) Albrecht Rendl, který musiv opustiti úřad svůj podkomořský stal se byl opět pouhým řečníkem u soudu zemského, prováděl u téhož soudu žalobu na Klatovské, kterak s jinými městy připravili Petra Sudu o statek, proti řádu prý a právu, bez jeho viny. Ale proti němu povstal jiný, neméně známý řečník, mistr Jan Pašek z Vratu, který mu vytýkal, že se všem třem stavům zle zachoval a nade všemi zradil, a tedy že by ani před žádným právem mluvit neměl. I počali se oba hádati, a pře sama přenesena jest na pole pouhých osobností, až oba řečníkové od úřadu musili okřiknuti býti. Tím způsobem arcit nebylo ničeho vyřízeno.

Po navrácení se pana Lva do Čech sešel se veliký počet panstva i rytířstva na hrad Pražský (19. března) ku poradě, co počíti na pokolení měst a na potrestání pychu nad Petrem Sudou a jinými zemany dokázaného. Následkem porad těch nařizoval pan Lev po všech krajích veřejnou hotovost, napomínaje, aby tenkrát všickni lépe dbali hlasu jeho a povinností svých, nežli potud se bylo stávalo. Potom poháněl Klatovských i Tábořských, aby o suché dni letniční (22. května) stáli před ním a úřadem jeho na hradě Pražském, a zodpovídali se ze všeho, co jim Petr Suda a jiní urození lidé za vinu klásti budou.

Ale mezi tím se byla stala proměna ve smýšlení krále Ludvíka, a to působením jeho strýce Sigmunda krále Polského a známého nám rytíře Procka Malého z Cetně, který po smrti Vladislavově přijal byl službu u jeho bratra Sigmunda, i knížete Karla Minsterberského, co přímlovčích za města. I poslal král Ludvík již 4. května z Budína do Čech rozkazy přísné, aby všichni soudové a všechna vedení práva zastavena i odložena byla až do sv. Jeronyma

(30. září), z příčiny, „že na tento čas více ke mnoho těžším různicem v tomto království, nežli k jakému upokojení skrze takové soudy mohlo by přijíti, dokavadž bychom my v takovou věc sami nahlédnouti neráčili.“ Pražanům pak psal král, kterak, seznáv jak rozličné jejich obtížení, tak i věrnost a poddanost prokázanou otci jeho, slibuje opatřiti je při svém do Čech příjezdu dle spravedlnosti jejich. Při tom domáhal se ochotné pomoci proti Turkům, s nimiž mu válka nastávala. „Ukažte se“, pravil, „nad jiné hotovy býti ku pomoci a k ochraně osoby naší, tak aby nám bez meškání lidem jízdným i pěšími pomoc učiněna byla. Také věříme, že to skutečně před se vezmete a při všem stavu městském zjednáte, aby do příjezdu našeho do toho království pokoj byl zachován, a všecky věci různicné aby na dobré míře stály, a na nás o vše aby přestáno bylo, což my s pomocí boží dobře srovnáme a na dobrém konci s poctivostí postavíme.“

Konečně jim oznamoval král, že přijal k sobě manželku svou královnu Marii, sestru císaře Karla V., a nyní že musí táhnouti do pole proti Turkům. Téhož roku v měsíci květnu slavena v Linci také svatba kněžny Anny, sestry krále Ludvíka, s arciknížetem Rakouským Ferdinandem, bratrem císařovým.

Skutečně nastávalo Uhrům nebezpečství od nového císaře Tureckého Solimana I., jednoho z nejbojovnějších a nejdravějších sultánův, který sebrav mohutné vojsko táhl s ním v únoru přes Balkan k Dunaji. Poněvadž pro známou netečnost, částečně i zlou vůli Uhrův nebylo se nadíti, že by země sama o sobě mohla odolat veliké síle nepřátelské, doprošoval se Ludvík úsilné pomoci sousedních i vzdálenějších knížat křesťanských, mezi tím pak, ač nerad vzdaloval se od nevěsty, vytáhl přece osobně do pole, aby příkladem svým povzbudil národ za sebou. I meškal delší čas v onom městě Moháči, které později stalo se mu osudným, vždy očekávaje větší počet bojovníkův k sobě, aby čeliti mohl Turkům, kteří dobyvše dvou znamenitých pevností, Šabce a Bělehradu, plenili Srem a nyníjší Banát. Kromě palatína Štěpána Báthoryho neuposlechl žádný z předních magnátův a prelátův rozkazu jeho, a proti králově vůli nalezal vojvoda Sedmihradský vždy nějaké záminky, nespojití s ním vojenských sil svých. Z ciziny též nebylo veliké naděje ve vydatnou pomoc. Němci, k nimž král Ludvík byl vypravil poselství na říšský sněm do Vurmusu, zaměstnání byli

jinými starostmi od té doby co povstal Luter se svými novotami, než aby kázání jakákoliv o Turcích, zevšedněla ode dávna, byla je rozebráti mohla. Král Polský Sigmund měl na ten čas s Moskvany a Tatary příliš těžké boje, než aby synovci poskytnouti mohl podstatné pomoci. Arcikníže Ferdinand slíbil poslati 3000 pěších do Uher, ale nevěme přišli-li skutečně. Papež Lev X. tenkrátě odpřel žádané subsidie, Benátčané povolili něco když již bylo pozdě. Sněm český, držaný v první polovici měsíce září, povolil sice značnou pomoc, i vypraveno bylo četné vojsko z Čech do Uher, avšak ani tam nedošlo, neboť ještě na cestě obdrželo zprávu, že Soliman, spokojiv se dobytím předních podunajských pevností, mimo všecko nadání vrátil se s vojskem svým domů a zprostil tenkrátě Uhry spravedlivého se obávání krutého nepřátelského vpádu.

Zmáhání se různic náboženských. Výtržnost Pražské o svátku Jana Husi. Pan Vilém z Pernšteina †.

1520 prosinec — 1521 červenec.

Vedle všech příběhů tuto vypravovaných hnutí náboženských, nastalé před dvěma léty, vzrůstalo čím dále u větší život a sílu, což starý letopisec věrně a nestranně líčí takto: „Divně se míchalo mezi všemi stavy, jak světskými, tak i mezi kněžskými podobojími, že se jedni od druhých oddělovali, divné podstrky sobě činili, proti sobě kázali, co jedni chválili, to druhí haněli a zase naopak, jedni druhé kaceřovali a pikhartovali, jedni co prvé bývalo proměňovali a druhí mnohé věci vymýšleli. A z takového roztrhání a nesvornosti kněžstva množství zlého vzrostlo, i vypovídání některých dobrých měšťanův; neb byl lid rozdvojený při svém náboženství, jedni chválíce a oblibující učení doktora Martina Luthera a pobožnost bratra Matěje, jiní pak proti tomu kázali, aby to bylo přetrženo, že se již slovo boží káže v hospodách a ledakdes v denních šenkovnách. Lidé mezi sebou o to se vadili, častokrát i bili bez lítosti; také listy na se psali a tiskli, písně o sobě skládali. Tak z fary Týnské v Praze vypovězen jest kněz Václav bakalář, nástupce Jana Podušky, znelibiv se osadníkům, že jim nechtěl vystavovati velebnou svátost; i choďoval potom kázat do far jiných.

Naproti tomu učení Lutherovo valně se

šffilo mezi Pražany, dílem pro lákavost novoty, dílem pro přibuznost svou s utrakvismem, an Luter sám se neostýchal nazývat se husitou a podobojím, což kališníkům tak lichotilo, že veliká jich část k němu přilnula. Roku pak 1521 přišel od něho do Čech učený mistr Tomáš Münzer, bývalý mnich, nejprv do Žatce a odtud do Prahy. „Ten rozdával tělo a krev boží pod obojí způsobou lidu obecnému. V Praze pak v kostele Týnském kázal slovo boží německy, v Betlemě u Božího Těla latinsky. Byl to pověstný později původce sekty novokřtěncův, a poněkud i selské války v Němcích; neb i při německé reformaci, puzením přírody samé, objevila se hned s počátku tatáž rozmanitost myšlének a zjevův přemrštěných, kterou nám v Čechách o sto let dříve pozorovati bylo.

V dubnu téhož roku učiněno na obecném sněmu v Praze „zůstání a svolení všeho kněžstva království Českého pod obojí způsobou za administratorství Václava Šišmánka, spis pamětihodný, zvláště proto, že stanovil a určoval hlavní známky a pravidla víry, kterými vyznání kališnické dělilo se od vyznání jak českých bratří tak i protestantův německých. Hlavní tu důklad se nese k šetření veškeré svaté církevní tradice vedle písem, svatých; autorita „řádův a zvyklostí chvalitebných církve svaté“ jest tu rozhodně hájena; nápodobně také sedmery svátosti, klekání před svátostí oltářní a t. d. Jeden článek těchto statut zní doslovně takto: Žádný písmo svatého k svému smyslu všetečně aby nepotahoval aneb vykládal, ale podle svatých učitelův od obecné církve svaté přijatých a podle smyslu ducha svatého a řádu starobylého, aby vyrozumíval, učil a vyznával; pakliby se kdo vytrhl, aby přišel k napravení úřadem duchovním, a nechtěl-li by opravit, aby trestán byl bez překážky. Proti orodování svatých, proti modlitbám za mrtvé, proti panně Marii a kompaktatům žádný slovy všetečnými aby nepovstával ani kázal a t. d. O papeži a hierarchii Římské v zápisu tom úplně se mlčí.

Ale všeobecná roznícenost duchův v ohledu náboženském byla již vzrostla v takové míře, že učinila si průchod valnou demonstrací lidu Pražského tu neděli po památce mistra Jana Husi (7. července). Schylovalo se patrně k nějakému prudkému výbuchu veřejné rozčilenosti, pročť úřadové, bojíce se nějaké pohromy na kláštery, dali byli toho dne zavřítí všechny brány městské, i na mostě, i na Malé Straně; však velic houfův, vďrajíce se do klášterův u sv. Jakuba, u sv. Klimenta i u Matky boží Sněžné, zpívali tam písne husitské za-

povězené a potřískali tam všecky obrazy a sochy svatých.

Toho roku zemřel muž znamenitý, který nad jiné mocně působil v dějinách vlasti své; byl to pan Vilém z Pernšteina, jenž povolán byl z tohoto světa u vysokém stáří asi 85 let na Pardubicích dne 8. dubna. Výtečný tento muž a vlastenec, o němž na svém místě podali jsme širší zprávu, zachoval sobě neobyčejnou čilost a jasnost ducha až do konce vzorného svého živobytí.

Žádost krále příjezdu do Čech a obnovení ze měšprávy. Nechť mezi Uhry a Čechy. Královna Marie.

1521 prosinec.

V národu Českém opanovalo za posledních let vůbec přesvědčení, že veřejné záležitosti jeho jdou směrem nepravým a zločným, že vladařové zemští, spustivše s očí obecné dobré, obračejí zřetel svůj více ke kořistem soukromým, tak že bylo se obávati, aby koráb státní co nevidět nevrátil na úskalí téměř nevyhnutelné. Hlavní příčina toho politování hodného stavu byla trvalá nepřítomnost panovníka v Čechách a kleslá následkem toho moc královská, kterouž nově pozvednouti marně se byl snažil vlastenecký kníže Bartoloměj. I byla jediná žádost všech lidí s vlastní dobře smýšlejících, aby král, jakkoli mladý a nezkušený, s věrnými pomocníky a rádci přijeda do Čech, jako někdy Kristus pán do chrámu Jerusalemského, vyhnal z úřadův a soudův zemských ošemetníky, kteří ze svatyně spravedlnosti činili peleš lotrovskou.

Za hlavního vinníka naznačoval veřejný hlas nejvyššího purkrabí Pražského, pana Zdeňka Lva z Rožmitála a na Blatné, jenž zejména ode smlouvy Svatojakubské r. 1508 provozoval v zemi moc svrchovanou na místě králově. Nebylť on muž bezduchý a nevzdělaný (ač kromě českého nerozuměl jinému jazyku), ani právě zlovolný, ano měl do sebe mnohé vzácné vlastnosti: vkládaje se mocí úřadu svého do záležitostí nesčíslných nevykračoval nikdy z mezí a forem zákonem předepsaných, a naproti zájmům zahraničným nepřestával zasazovati se o práva i svobody království Českého. Ale když octla se v rukou jeho moc vrchní, neodolal pokušení, aby neprohlédal ku prospěchu svému, přátel svých a stavu svého více nežli k obecnému blahu. Bylť pak jako

jedna duše s panem Petrem z Rosenberka, který vynikal nad něj učeností a politickým rozhledem, ale nikoli čistotou mravní povahy, a bez jeho rady a schválení nepodnikal ničeho. Oba páni otočili se v úřadech a soudech zemských osobami, které více hleděly zachovati se jim nežli králi a zemi, a dospěli brzy v umění, vyhovovati slovům sice a formám ale nikoli duchu a skutkům spravedlnosti. Proto, když při vši dobré vůli sněmu a stavův některých, při častém a hojném svolávání berní, neubývalo ani dluhův královských, ani zmatků a nepokojů v zemi, bylo snadněji seznávati a vytýkati viny, nežli odkryti a potrestati vinníky.

Poslední sněm, který počal 2. prosince 1521, obíral se téměř jen potřebou a způsobem, uvésti konečně krále Ludvíka do země. K tomu konci povolil značnou berní na chování v Praze královských manželů a jejich dvoru, a zvoleno po dvou osobách z každého stavu, aby jely po novém roce do Budína ku králi a králové a přivedly je do Čech. Ve všech krajích pak měly dne 20. ledna příštího roku díti se sjezdy a voleny býti osoby, po dvou z každého stavu, ježto měly časem svým vyjeti spolu k uvítání krále a královny na pomezí; pak formulována přísaha, kterouž král na téměř pomezí zemí zavázati se měl. Potom učiněna některá opatření v ohledu Slezska, do jehož záležitostí nepřestávali Uhři plésti se beze všeho oprávnění.

Z příčiny té, že Uhři od smrti krále Matiaše, proti všem smlouvám a ujednáním, při každé příležitosti osobovali sobě právo k zemím koruny České, panovala ustavičná nechuť mezi nimi a Čechy, rozmnožována ještě jinými okolnostmi, a hlavně odporem jejich proti králově cestě do Čech. A přece bylo vůbec známo, že Uhři sami neměli lásky k Ludvíkovi, ano vládě jeho — hlavně působením strany panování chtivého Zápolského — všeliké překážky v cestu kladli, zamítajíce jmenovitě všecku pomoc sousedův proti Turkům, jaké se král ustavičně dovolával, jakkoli nemohli zapírat, že vlastními toliko silami nemohou tomu odolati. Ale taková byla jejich pýcha, že netajili se tím, kterak by raději podrobili se Turkům, nežli by nějaké pomoci z Němec a z Čech požívali a ji snášeti měli. Ba poslední valné vojsko české jim na pomoc vypravené ani do země nepustili způsobem nešetřným, když návratem sultanovým do svých zemí okamžité nebezpečství bylo minulo. Což divu tedy, že u národu Českého panovala veliká zanevřelost na Uhry, kterou ani nehléděno ukrývati.

Poněkud zdály se věci v Uhersku na lepší stránku se kloniti, když královna Marie zavítala do země a korunována jest v Stolním Bělehradě, při kteréž příležitosti také Ludvík dal se korunovati podruhé, a nejen obnovil svou přísahu zemi, nýbrž i od stavův ode všech přijal novou přísahu věrnosti a poslušenství. Ale okamžité nadšení vlastenecké nemělo trvání, daně ochotně před tím na sněmu svolené buďto zůstaly jenom na papíře, anebo se rozplývaly opět v rukou berníčích, dobří utichli a pleticháři obnovili svou hru zase; stálého v tehdejších Uhřích nevyskytovalo se nic, nežli neuhasitelná hraběte Zápolského chtivost panování.

Králův příjezd do Čech. Jeho rádcové cizozemští.

1522 leden — březen.

Poslové ze sněmu českého do Budína poslaní dávali 24. ledna 1522 zprávu, že po mnohém mluvení a vyjednávání s králem, královnou a pány uherskými dána jim konečná odpověď, že král umínil si v deseti nebo patnácti dnech vypraviti se na cestu do Čech, k čemuž prý nachýlil se „z nemalého a pilného přičinění královny Její Milosti“, žádaje a doufaje, že Čechové ho v ničemž neopustí. Vydal se však teprv 24. února na cestu, maje v úmyslu vrátiti se za dva měsíce zase do Uher. Tehdejší všechny kroky jeho řízeny byly bázní před sultánem Solimanem, který činil nesmírné přípravy k válce. Nemoha se spoléhati na Uhry hledal pomoci nejpilnější v koruně České a u knížat říšských. Z Holíče psal král Ludvík dne 4. března do Čech, kladl valný sněm do Prahy ke dni 16. března, aby na něm jednáno bylo o věci potřebné království Českého, o korunování králové a pomoc proti Turkům.

V Moravě složiv přísahu porovnal král větší část roznic mezi stavy vzniklých, i zůstala jen jedna nesnáze, o volení vyšších úředníkův zemských, kterou při návratu svém ukliditi moci doufal. Hnuv se z Brna uvítán jest na pomezí českém dne 22. března od pánův Lva i Vojtěcha z Pernšteina v čele téměř veškerého panstva i hojného počtu rytířstva českého, též Pražanův i jiných měst, vše ozdobně připravených, v šířem poli. Chtěl stavové, aby tu na pomezí složil jim hned první přísahu (na posledním sněmu formulovanou),

čemuž on odešel, pravě, že jakožto král dědičný není povinen přísahati než v Praze. Stavové slyševše důvody jeho spokojili se. V Německém Brodě pobyl asi den. U Čáslavi se mu vyhrnul vstříc veliký dav lidu, nejvíce zaměstnaného při horách. v němž málo kdo byl bez zbraně; neb kdo neměl brnění a přilbice, nosil se s pavezou, puškou neb kopím. Ozdobněji vítán byl v Kutné Hoře samé, kdežto pobyl dva dni. Odtud když ku Praze blížil se (28. března), téměř mli před městem valný houf jízdných v čisté zbrani vyšel mu v ústřety. Před městem představil se mu nejprv zástup Židů v posvátných svých závojích, pějce nábožné písně, a kladouce před ním desky zákona božího s prosbou velikou, aby se jich prstem svým dotknouti ráčil; když pak dotknul se jich, ne prstem ale bičkem svým jezdeckým, prosili opět o bičik ten na památku, sto dukátův prý zaň složití se nabízejíce. V Praze po všech ulicích a náměstích, kudy táhl průvod královský, od městských bran až po most stáli ve dvou řadách nepřetržitých oděnci ve zbrani, řemesla všecka pod svými korouhvemi, rozléhaly se zvuky trub veselých, a diváctvem přeplněny prostory všechny; paní měšťky zvláště na to vybrané vítali krále i královnu klaněním se i podáváním rukou. O duchovenstvu podobojím nečiní se mezi vítajícími zmínka; když ale blížil se král ke hradu, prelátí hradští s žákovstvem svým neopominuli prositi jeho, aby především postaral se o brzké vyhlazení kacířství v Čechách.

S králem přijeli také přední jeho cizozemští rádcové, markrabě Jiří, Ondřej z Burku a biskup Ladislav Salkan. Největšího vlivu požíval markrabě Jiří Braniborsko-Barutský, králův sestřenec, jehož Vladislav poslední vůlí svou byl jemu za pěstouna ustanovil. Kníže ten staral se více o hostiny, divadla, turnaje, hry a tance, nežli o vážné studie, a libůstkami takovými navnadil ducha Ludvíkova tak, že těžším poradám a péčem panovnickým příliš rád se vyhýbal. Mimo to byl již na dvoře Vladislavově jedním z předních lovcův na všeliká knížectví a panství, lénem ku koruně České příslušná, číhaje, kudy by je buďto výprosami, buď smlouvami dědičnými mohl k sobě přivést; zvláště o knížectví Hlohovské pokoušel se nejednou, nabízejce se učiniti přísahu koruně Uherské, jen aby od uherských pánův žádostem svým získal podporu. Když nyní přijel do Čech, byla mezi prvními jeho péčemi výplata kraje Chebského, co říšské zástavy od koruny České, an bezpochyby

chtěl připojití jej k zemím svým dědičným, ale Chebští sami protivili se úmyslům jeho. O panu Ondřeji z Burku, kterého již císař Maximilian poručil byl do tajné rady Ludvíkovi, není nám vědomo nic zlého. Třetí z rad králových, nejvyšší kancléř uherský Ladislav Salkan, na ten čas biskup Vácovský, pocházející z rodiny chudých, vynikal zdařilostí ducha více nežli ušlechtilostí a pevností mravní povahy, a byl vykičený lakomec. Brzo nabyl rozhodného působení ve věcech jak uherských tak i českých, a zdá se, že v této době upřímně pracoval v prospěch králův. Byl však přílišným Uhrem, nežli aby v otázkách sporných nestránil proti Čechům. I ostatní méně důležití cizinci na dvoře Ludvíkově měli tu vadu do sebe, že neznajíce poměrů českých a jsouce nad to naplnění obyčejnými předsudky o kacířích, neuměli dlouho uhodnouti zmatkův českých příčiny, aniž nalézti cest, kudy by napraveny býti mohly.

Kterak král a stavové nemohli se shodnouti.

Přísaha královská.

1522 březen — květen.

Neshoda náhledův krále Ludvíka i jeho rad cizozemských s náhledy stavův českých o vzájemných poměrech právních objevila se hned při počátku dne 31. března jednání, kterak měl král uveden býti v plné požívání své moci svrchované. Spor byl hlavně o dvoji věc: předně většina stavů českých popírala králi právo k jmenování kancléře českého (kterýžto úřad byl on udělil Jindřichovi Švihovskému z Risenberka) bez potázání se s nejvyššími úředníky a soudci zemskými, a tím samým neuznávali platnost akt vydávaných z kanceláře české; zadruhé nemohly se obě strany shodnouti o přísahu královskou.

Spor první, jakožto pouze formální, při němž však nicméně jednalo se o důležitý princip ústavní, urovnán jest svým časem bez velikých obtíží svolením stavů ku kancléři králem jmenovanému; ale mnohem těžší bylo rozřešení druhé otázky. Přísaha, kterou Ludvík povinen byl učiniti zemi, měla dle zdaní stavův českých úplně srovnávati se s obsahem reversu, od krále Vladislava při korunování jeho syna roku 1509 daného, a dle toho měl král zavázati se k zachování a provedení kompaktat, k uvedení arcibiskupa do země dle smyslu jejich, a k jiným povinnostem. Ludvík a jeho

radové zpouzeli se proti tomu vši mocí, neboť raději byli by viděli, aby král zavázal se ku potlačení kacífství v Čechách. Byla o to velmi tuhá jednání, a poněvadž sněm od krále svolaný nebyl jemu v té otázce povolný, rozpuštěn jest a položen nový ke dni Svátosti (2. května).

Neshoda tato mezi králem a stavy nabyla takové vážnosti, že i Sigmund Polský napomínal Ludvíka, aby přičinil se o urovnání a nedal z ní vzrůsti nesnázím větším. Zatím nový sněm o Svátosti ukázal se skutečně povolnějším nežli předtím. Panu Lvovi a jeho přátelům arciť nemnoho záleželo na uznání kompaktat a uvedení arcibiskupa podle nich, tím více ale na tom, aby Ludvík se výslovně zavázal ke splnění všech zápisů Vladislavových. Takový však závazek zdál se králi a rádcům jeho tím povážlivějším býti, ana šla řeč, že v poslední době Vladislavově, ba i po smrti jeho, vydán byl nejeden zápis bez jeho vědomí a vůle.

Po mnohých a tuhých hádkách svoleno konečně s obou stran, aby vynesla se v přísaze zmínka jak o kompaktatech i arcibiskupu, tak také o Vladislavových zápisech, a dne 9. května král pod korunou, oděn v zlatohlav v kapli sv. Václava na hradě Pražském složil přísahu, kterouž nejvyšší purkrabí pan Lev u přítomnosti stavův předříkal jemu v tato slova: „Přisáháme Pánu Bohu, Matce boží i všem svatým, na tomto svatém čtení, že pány, rytířstvo i vládky, Pražany a města i všecku obec království Českého chceme a máme při jejich řádech, právech a privilegiích, výsadách, svobodách i spravedlivostech, i v starých dobrých chvalitebných obyčejích zachovati a od království tohoto Českého nic neodcizovati, ale je raději podle možnosti naší rozšiřovati a množiti, i všecko činiti, což jest k dobrému a poctivému tohoto království Českého. Tak nám Pán Bůh pomáhej a všickni svatí!“ (Tato formule přísahy královské, vložena byvši potom do zřízení zemského, sloužila za vzor a ukládána všem králům Českým při korunování až do třicetileté války.) Stavové hned na to všichni rukou dáním slibovali králi Ludvíkovi věrnost a poslušnost. Mimo to zápisem zvláštním do desk zemských vloženým přiznal se král jak ke všem panovnickým povinnostem svým, tak i ke dluhům po Vladislavovi pozůstalým; zvláštní komise rozeznávati měla pravdu i nepravdu při nich.

Krále až posud velice byla zaměstnávala hrozící válka turecká, ku kteréž hledal sobě spojencův mezi všemi sousedy, a skutečně

také od nich mnohé sliby obdržel. Když ale potom čím dále tím patrněji se ukazovalo, že Soliman velikými přípravami tohoto roku nasměřoval proti Uhersku, nýbrž proti ostrovu Rhodu, náležejícímu rytířům Johanitům, ochabovala více a více i péče válečná ve křesťanstvu, i u krále Ludvíka horlivost a prospekch k navracení se do Uher.

Korunování královny Marie. Dvůr královský v Praze.

1522 květen — červen.

Nyní činil král veliké přípravy ku korunování manželky své, kteréž mělo se díti se všemožnou slávou a okázalostí dne 29. května. Sjelo se k tomu drahně vznešených hostů od něho pozvaných, mezi nimiž byli jmenovitě: Jiří vévoda Saský a Fridrich kníže Lehnický, oba po matkách vnukové někdy krále Jiřího, Albrecht, veliký mistr Pruský, markrabě Jiřího bratr, kníže Karel Minsterberský, někteří biskupové a preláti, nemluvíce o těch, kteří z jiných příčin byli přítomni, jako vyslancové republiky Benátské atd.

Ale radost králova zmařena jest hádkou povstlou mezi stavy, kdo blíže při králi a královně jíti, kdo před nimi korunu, meč, žezlo, zlaté jablko atd. nésti měli. Panský stav, a zvláště páni pod jednou, táhli to vše výhradně k sobě, na úkor podobojím a rytířstvu, a když před králem se hašteřice po několik dní smluviti se nemohli, rozhněvav se král odročil den korunování a všecky již učiněné přípravy k němu odkliditi dal. Konečně vyřízena ta věc v ten způsob, že král odňal nešení klénotův šlechticům vesměs, a jich sám v koruně podle královny do kostela sv. Víta nesl, v pravé ruce žezlo, v levé jablko, královna dva zlaté bochníčky chleba, před nimi pak meč nesl Jiří markrabě Braniborský. Po korunování, vykonaném od Stanislava biskupa Olomuckého u přítomnosti jiných biskupův, posoval král na rytířství drahně osob, a mezi nimi oba náčelníky Pražské, Paška i Hlavsu.

Viděti z našeho vypravování, jak neutěšené byly osobní poměry mezi králem a předními stavy českými; živobyti pak, jaké vedl dvůr královský v Praze, a duch i úmysly, jaké jevíly se v radě králově, nemohly mu získati mnoho soucitu a přízně. Dle návodu markrabě Jiřího mladý král a královna nestarali se o nic, než kterak by nejlépe mohli po-

živati rozkoší a lahod vezdejšho života; turnaje a kolby, tance a hry, divadla, hudby a všeliké kratochvíle byly na denním pořádku; marnotratnosti a hýření, pokud stačily peníze i úvěrek, nebylo míry ani konce. Když konečně král, ještě za trvání sněmu, dne 13. června přišel poprvé zasednout osobně v nejvyšším soudu zemském, pan Lev, uchopiv se té příležitosti, jako druhdy Kunrát opat Zbraslavský Václavu III., řečí dlouhou a dojmavou představoval jemu, že takovými spůsoby a obyčejí, ani radami cizincův nevzdělá sobě království Českého ani Uherského. Přítomní obdivovali se řečníku i velebili jej, král mlčel.

Zmatky slezské. Albrecht Rendl †.

1522 červen — září.

Přes všechny stížnosti na to od Čechů vedené kancelář uherská nepřestávala potahovati zemi Slezských do svého područí, v čemž jí netoliko vrchní hejtman, starý Kazimír kníže Těšínský a náměstek jeho Fridrich kníže Lehnický, ale i jiné některé autority zemské povolny byly. Čechové nemohli trpěti jednání takového, kteréž se dalo více podloudné než otevřené, a spor z toho vzniklý dospěl zvláště v městě Svídnici v krizi krvavou, když rada toho města podvolovala se, obec ale postavila se na odpor nařízení uherským, týkajícím se opravení mince. Již při sněmu 2. prosince 1521, jak jsme na svém místě připomenuli, učiněna jistá opatření v té věci, a jmenovitě přijat pod ochranu českých stavův mincmistr Svídnický, který spolu s obcí přidržel se zákonův a rozkazův českých. V proslém čase dospěl spor obce s radou tak daleko, že obec vyhnala z města všechny osoby radní, které držely při straně uherské.

Tu král Ludvík (20. června) poslal do Slezska markrabě Jiřího s plnomocenstvím, aby napravil tam porušený pořádek, což tento vykonal ve smyslu uherském. Povolav totiž k sobě do Vratislavi několik osob z obce Svídnické tři z nich dne 12. července dal stíti a ostatní vězením opatřiti, na to pak 14. července mocí brannou položil se před město, chystaje se ho dobývati. Tomu když stavové čeští nemohli netečně se dívati, vzplanutí války občanské zdálo se nevyhnutelným, a již Karel z Šumberka na Trutnově jmenem Čechů táhl obleženým na pomoc.

Toho se uleknuv král Ludvík náhle od-

volal markraběte od Svídnice, káral jej z unáhleného prolití krve, kázal propustiti Svídnické z vězení a konečně 5. srpna pohnal obě sporné strany před sebe k soudu na hrad Pražský ke dni 9. září, kterážto lhůta však jim později prodloužena byla.

Ale knížata Slezští na sjezdu svém ve Vratislavi 14. září odporovali tomu, aby souzení byl mimo zemi Slezskou, odvolávajíce se k velikému privilegiu roku 1498 od krále Vladislava vymoženému. Z toho povstal důležitý právní spor mezi královstvím Českým a Slezáky o platnost onoho privilegia, kterýž rozřešen jest od krále Ludvíka majestátem, dne 18. září vydaným, v tento smysl: List onen od krále Vladislava, ku prosbám knížete Kazimíra Těšínského a Sigmunda Kurzbacha a svobodného pána z Trachenberka na svobody slezské vydaný, vyšel z kanceláře neupřímně a úkladně; král Vladislav bez vědomí svého byl v to uveden, že v něm svou rukou podepsati se ráčil, jakožto sám svými ústy vyznal ve Vratislavi u přítomnosti některých knížat, a Sigmund Kurzbach seznal, že o nová obdarování v něm, jako že by hejtman v Slezích neměl bývati nežli některý z knížat Slezských, a že by Slezáci kromě Slez od krále svého souzení býti nemohli, ani sám nejednal a neprosil, ani král že k nim nepovoloval; celý ten list že vydán v nepřítomnosti nejvyššího kancléře, ty doby Jana z Šelnberka, a bez jeho vědomí, od jakéhosi Neudekera, písaře v kanceláři, kterýž pro tu i jiné nešlechtnosti a zrady potom na útěk se dal. A poněvadž takový list, kdyby měl svůj průchod míti, vztahoval by se k ujmě důstojenství královského i moci jeho, zavíral by cestu poddaným, kteříž by útočiště své ku králi bráti chtěli, a dotýkal by se vysoce svobod království Českého, při kterýchž koruna Česká zachována býti má: protož že ten list a potvrzení v něm dotčených obdarování nových král z moci své královské v Čechách moří, ruší a v nic obracuje, aby na věčné časy neměly moci nižádné, a všechna dání, na základě jejich dříve neb později vyšlá, aby byla beze vší platnosti. Později (19. listopadu) všechny půtky Svídnické výnosem královým urovnány na ten způsob, že vyhovělo se poněkud stranám oběma.

Téhož roku dne 9. září zemřel často připomínaný rytíř Albrecht Rendl z Oušavy, který, nadán neobyčejnými dary ducha, sloužil byl po sobě všem stranám, žádné se nezavděčiv a ode všech trpké útržky snášev, a předce na-

proti všeobecné zkaženosti troufal si hrdě pravit o sobě: „Já choval se vždy poctivěji nežli vy všickni!“ Pohádka svého věku, dosavad nerozluštěná.

Ustavičné sněmování. Pamětní spis stavu městského. Král Sigmund Polský činí prostředníka mezi králem Ludvíkem a stavy českými.

1522 říjen — 1523 leden.

Roku 1522 odbýváno neméně nežli pět sněmů, na nichž hlavně, jak obyčejně, jednalo se o splácení dluhů královských a povolení k tomu konci nové, dosti znamenité berně. K té strana páně Lvova ochotně svolovala, ale stav městský a s ním strana Vojtěcha z Pernšteina ve šlechtě zdráhali se o berni jakékoli jednati dříve, než by stalo se dosti dávnému požadavku, aby celé zemi veřejně na sněmu počet učiněn byl podrobný ze všech berní na královské dluhy svolených a přijatých, kam a jak obráceny byly. Naproti tomu pán Lev tím se vždy zastíral, že má od krále potřebné kvitance i absolutoria, protož že dalších počtův skládati není povinen. Tentž spor vyvolal nejednu bouři na sněmích toho roku, uklizení však svého nedošel. Mezi tím zvyklá marnotratnost královského dvoru již dávno vyčerpala byla sumy svolené na jeho v Praze chování; a když k novým dluhům nedostávalo se dosti úvěrku, král i královna záhy počali stěžovati si na nouzi, kterou v Čechách trpěti musí.

Na ospravedlnění neochoty své ke svolování berní podala města králi Ludvíkovi spis pamětní, v němžto líčila obšírně křivdy a nátisky, která snáseti musila drahé let od stavů vyšších. Stěžovali si jmenovitě, kterak soud zemský nálezy svými vždy umenšovati usiloval práv a svobod městských; kterak šlechticové nejen městům vkračují do živností jejich, nýbrž i poddaným svým brání obracet se o potřeby své k městům královským, naproti tomu ale pomáhají svým poddaným městům tak, že města královská, jsouce bez ochrany a zkracována v živnostech i soužena ve právech, musí hynouti jak zámožností tak i počtem obyvatelstva svého. Poddaní prý pod jinými pány a na jejich panstvích „lépe se mají časův těchto, nežli my a na dědictví Vaší Milosti královské, jakožto krále a vrchního pána svého.“ Pravili, že by nebyli odporni žádné berni, kdyby král

stížnosti jejich k napravení chtěl přivést; jinak ale že by nemohli již stačiti, aby dávající své statky pomáhali tomuto království ze závad nepoctivých, kterýchž nezavinili, a jiní, berouce to a k dobrému krále málo neb nic toho neobráťce, aby pod způsobem svých svobod v jich statky a živnosti se uvozovali.

Na to král dne 18. října, vypraviv několik osob sobě oddaných z rady Pražské do všech svých měst, sliboval, že sejme s nich všechny obtížnosti které mají jak o nestání k soudu zemskému, tak i ještě o Petra Sudu, a to beze vši jejich hanby a lehkosti, svolí-li k berni zároveň jiným stavům; spolu pak žádal, aby mu co nejdříve posláno bylo 3000 kop gr. čes. na chování dvoru jeho v Praze, a sumu tu potom aby města z budoucí berně si porazila.

Na posledním sněmě toho roku o sv. Kateřině (25. listopadu) urovnány jsou konečně všechny nesnáze o berni, a povolena králi pomoc vydatná; vybírání její ale odročeno ještě pro všelijaké okolnosti k roku budoucímu. Nicméně co do jiných neshod mezi králem a stavy, ty nejenom se nemírnily, ale množily, nabývajíce den ode dne povážlivější povahy. Byly to hlavně půtky mezi nejvyššími úředníky království Českého s jedné, a mezi radami královými z ciziny příšlými s druhé strany. Obě strany žalovali své stížnosti Polskému králi Sigmundovi. Čechové stěžovali si na to, kterak mladý král dává se všelijak navoditi k ujmě práv a svobod království Českého; naproti tomu radové královi vinili pány české z neupřímného se chování ku králi, neboť prý, vidouce jej v radě ještě nedospělého, brání mu vcházeti v potaz s radami cizozemskými, sami pak ale vedou jej ku krokům a ustanovením, ježto mu jsou na škodu a slouží k ujmě práv jeho. Tak prý potáhli všecku moc na sebe, a král nepožívá prý ani panování ani důchodův svých, an spěchují se klásti z nich účty; poslušenství není prý žádného a dvůr trpí nedostatek. Takový stav prý městům královským vůbec i také některým pánům jest proti mysli, jenž by rádi se přičinili o proměnu, ale král prý řídí se posavad většinou panstva a rytířstva. I co do politiky zahraničné si stěžovali na stavy, že by raději táhli na Uhry nežli na Turky, a spolčovali se raději s králem Francouzským proti říši Německé, nežli s touto proti Turkům.

V odpovědi své na takové žaloby král Sigmund snažil se přivésti obě strany ke smíření a svornosti. Ludvíka napomínal, aby

nespoléhal se příliš na pomoc knížat křesťanských, ale především hleděl získati si oddanost a lásku svých vlastních poddaných, ta že mu bude vždy pomoci a podporou nejspolehlivější; i radil k uzavření dalšího příměří s Turky, aby mezi tím Ludvík nabyl času k urovnání domácích různých a nesnází. Pánům českým oznamoval, že nepřestává raditi králi, aby ve věcech českých užíval rady domácí raději než cizí; jim pak nicméně kladl na srdce, aby ku králi pánu svému poslušně se měli a povolní byli, jako v jiných jeho potřebách, tak i co do pomoci proti Turkům. Spolu poslal do Čech často jmenovaného sekretáře svého Procka Malého z Cetně, jehož působení objevovalo se brzo rozhodným způsobem.

Obrat při dvoře. Změna nejvyšších úředníků zemských. Restaurace moci královské. Revise zřízení zemského. Obnovení rady Pražské. Narovnání s Petrem Sndou.

1523 leden — duben.

Až dosaváde byl král Ludvík pouhou loutkou v rukou pana Lva a jeho strany, kteří provozovali vládu ve svůj prospěch, ponechávající králi sotva stín nějaké moci, a mladý panovník neuměl se vyplést ze sítě, jimiž byl od nich opleten. Ale najednou, jakoby nový statečný duch do něho byl vstoupil, jal se jeviti smýšlení a vůli samostatnou, odstoupiv na dobro od strany páně Lvovy a přilnuv tím těsněji ke straně vlastenecké, která usilovala o navrácení pořádku v zemi a obnovení moci královské. Obrat ten oslaven jest skvělostnou hostinou, již Pražané ustrojili králi a královně dne 18. ledna na radnici Staroměstské, a k níž pozváni byli také přední královi důvěrníci a dvořané. „Po obědě pak zaslíbilo se králi na náměstí v šrancích kolbu a honbu strojiti s svými dvořany; a králová z domu od Zlaté trouby té kratochvíli se dívala s pannami svými. A mnohým z stavu panického a rytířského bylo to velmi nelibě, že se byl král s královnou k Pražanům tak nachýlil.“

Na nejbližší sněm, který měl počíti v den sv. Vincencia (22. ledna), král vlastnoručnými listy zval jednotlivé stavy, i sešel se jich počet hojnější než jindy, většinou lidé straně páně Lvově nezavázaní a králi přízniví. Byv zahájen v nepřítomnosti nejvyššího purkrabí, kancléře i jiných některých úředníků, kteří

později teprv k němu se dostavili, ukazoval na sobě hned v prvních zasedáních jiného ducha, nežli vídati bylo na posledních sněmích, ovládaných úplně stranou páně Lvovou; patrna byla náklonnost, vyhověti žádostem královým. Tu jsou odvolána i zrušena nepříznivá ustanovení předešlých sněmův, a všickni tři stavové usnesli se na tom, aby králi bez odkladu postoupeny byly jisté zámky a jisté důchody. S věřiteli královskými a jich rukojměmi stalo se slušné narovnání, mnozí odřekli se požadavků svých dobrovolně, a sám pan z Pernšteina odpustil králi dluh 26.000 zlatých.

Potom jednáno o uklizení dosavadních nepořádkův při správě zemské, a tu vedeny řeči důtklivé i přísné, pan Lev pak, který se mezi tím ke sněmu byl dostavil, odmítal vášnivě od sebe nařknutí, že by on jimi vinen byl. Tu král propustil všechny nejvyšší úředníky zemské a dal desky zemské i dvorské, jakož i všechna registra soudní zapečetiti až do dalšího té věci opatření, čímž náhle zastavena v chodu svém veškerá vláda zemská. Na to sněm rozpuštěn jest, ale ohlášeno hned zase nový na první neděli v postě, t. j. na den 22. února.

Na tomto druhém sněmě nově obsazení jsou úřadové zemští, a to osobami, které na to prý ani nemyslí, aniž o ně stály, ale používaly co mužové neúhonné povahy nejlepší pověsti. Nejvyšším purkrabím učiněn Jan z Vartenberka na Dubě, a nejvyšším komorníkem Kunrát Krajíř z Krajku. Jediný v úřadě svém ponechán sudí dvorský Václav Košátecký z Kolovrat, stařec všeobecně vážený. Úřad nejvyššího hofmistra zůstal neobsazen v naději, že Vojtěch z Pernšteina, který dosavad odpíral, přece zase k němu nakloniti se dá. Noví ti úředníci byli z většiny dílu kališníci, čemuž král arci byl nerad, ale ve zprávě králi Sigmundovi o tom dané omlouval se, že hůdnějších nad ně mezi katolíky nalezti nemohl. Prozatím jej měl, jakož i úřad nejvyššího mincmistra, zastávati kníže Karel Minsterberský, kterýž spolu jmenován od krále nejvyšším hejtmánem čili správcem království Českého v nepřítomnosti králově a na jeho místě. Všecka tato nařízení prohlášena jsou na sněmě dne 3. března. Kníže však nechtěl úřadu toho přimouti nežli na jeden rok; i přísahal králi ke všemu věrně sloužiti. V instrukci jemu dané poroučelo se především hleděti k zachování čistě víry a k hájení církve Římské, pak aby ve všem pečoval o královské dobré, důchodův královských aby nedal mařiti, ale přimnožoval

dle možnosti, berně aby vybíral, zástavy ještě pozůstalé vyplácel, válečnou pomoc proti Turkům aby ustrojil a bděl nad zachováním pokoje v zemi.

Na sněmě tomto, jako na žádném předěšlém, vyhověno jest žádostem královým v takové míře, že mu královská moc v plnosti jest navracena. Za to král Ludvík ukázal se povolným v některých věcech straně té, jejíž pomocí tato restaurace jeho moci jest provedena, což hlavně přišlo ve prospěch stavu městskému.

Předně co se týkalo napravování práv, čili nynějšími slovy revise zřízení zemského, na které velice sobě stěžoval stav městský, že jest na ukrácení jeho práv, zvoleno od krále i ode všech tří stavův 42 osob, z každého stavu po 14, kterýmž dána moc, dle uznání svého měniti ustanovení zemského zřízení, kteréž opravy měly pak ode všech přijaty býti a v platnost vejíti. Tato komise potom scházela se a pracovala, ale o výsledcích té činnosti žádná památka se nám nezachovala.

Druhá věc týkala se jednoty Starého a Nového měst Pražských, strany kteréž páni a rytířstvo velice přimlouvali se u krále, aby ji zrušil, Pražané zase u něho se ucházeli, aby ji zvláštním zápisem potvrdil. Král Ludvík neučinil ani jedno ani druhé, ale skutkem uznal tu jednotu na ten způsob, že 14. března sám osobně obnovil a sadil radu oběma městům jen jednu. Při tom obnovení mistr Pašek, jenž od roku 1518 byl primasem, propadl docela, i postaven Jan Hlavsa opět na první místo, což, jak uvidíme, důležité mělo následky.

Zatřetí způsobeno konečné narovnání s Petrem Sudou z Řenec, který, postoupiv králi statku svého Janovic a Veselé, obdržel náhradou za to královský statek Zdechovice právem zástavy.

Odjezd králův z Čech. Král Ludvík v Kutné Hoře a na Moravě. Veliké berně.

1523 březen — duben.

Pobyt král plný rok v Čechách a šťastně tam sporádav záležitosti veřejné i své vlastní musil konečně pomýšleti na návrat do svého království Uherského, jehož povážlivý stav již nutně vymáhal jeho přítomnost. Jak slavný však byl před rokem jeho příjezd, tak smutný byl 16. března odjezd jeho, který se dál v úplné tichosti, leda že někteří hospodští Pražští suro-

vými křiky stíhali a zatýkali dvořany, kteří odjížděli nezaplativše dluhův svých.

V Kutné Hoře, kdež na své cestě se pozdržel, obnovil radu městskou, a vyslyšev od obce mrzké a hanebné žaloby na předešlou radu, dal je všechny sepsati a poručil tu věc knížeti Karlovi k náležitému opatření. Také ssadil mincmistra Tunkla a nejmenoval žádného nového, chtěje aby kníže Karel s novou radou ten úřad řídili.

Jakkoliv Uhři dolehali na krále, aby pospíšil sobě k nim, prodlel přece v Moravě několik neděl, hlavně pro nesnáze, které měl se stavy moravskými. Ti totiž nechtěli se dáti v žádné jednání s králem o žádosti jeho, pokud jim nepotvrdí všechna privilegia zemská, což stalo se teprv 9. dubna v Olomouci. V potvrzení tom rozřešena také otázka dlouho sporná mezi stavy o nejvyšších úřednících zemských, a to v ten smysl, že hejtmana, komorníka i sudího měl král jmenovati z obyvatelův markrabství Moravského stavu panského, přijma k sobě do rady osoby z pánův a z rytířstva té země, a ti úředníci že měli býti rodiči markrabství Moravského aneb království Českého, mající v markrabství statky pozemské.

Svolené minulého roku berně počaly se vybrati teprv po králově odjezdu na začátku dubna ve všech krajích. Bylyť nade všechny kdykoli před tím dávané hojnější a rozsáhlejší, a vybírání jich dalo se s neobyčejnou přísností. Nebylo stavu ani živnosti, nebylo statku ani jmění velikého neb malého, movitého neb nemovitého, ježto by z povinnosti ku poplatkům byly se vymknouti mohly; netoliko páni a rytíři, dědiníci, měšťané a sedláci, netoliko světské i řeholní duchovenstvo veškeré, netoliko kapitalisté a obchodníci, všickni řemeslníci a živnostníci, ale i každý čeledín, ovčák i pastucha, nádeník a úkolník museli přispívati dle jmění svého neb důchodův, a neměli-li žádných, tedy z hlavy své. A byly trojí berně: jedna, nejhojnější, na splacení králových dluhův a vyplacení jeho zámkův, druhá na pomoc proti Turkům, třetí na chování dvora králova. Každý musil přiznati se „na svědomí a duši“ co měl kde statkův a důchodův; kdo toho neučinil sám, tomu to učinili jiní, a všechna taková přiznání sepsána do velikých register v každém kraji, která nejvyšším berníkům do Prahy zasílána byla; vybírání berní samých trvati mělo po celý rok. Veliké sumy, které se tím způsobem sešly, byly tenkrát vynakládány svědomitěji k účelům svým, tak že napotom stesky na zlé hospoda-

ření zemských úředníků, které již po tolik let byly zobečnely, větším dílem umlkly, a královští statkové s větším dílem spravování jsou zase přímo k ruce králově.

Kterak se učení Luterovo v německých městech šířilo. Pavel Sperat v Jihlavě.

1522—1523.

Po celý ten čas rostl ve městech německých jak v Čechách a na Moravě, tak i v ostatních zemích koruny, počet stoupenců Luterových, neboť obyvatelé jejich nyní s ochotou přihlašovali se k témuž učení hlásanému od kazatelů německých, proti němuž dříve, když je hlásili Čechové, zpírali se co proti kacířství.

Jmenovitě v Jihlavě byl se roku 1522 objevil důvěrný přítel a přívrženec Luterův Pavel Sperat, bývalý kanovník Augšpurský a Vircpurský, který přistoupliv k novému učení oženil se a s manželkou svou, již vydával za sestru, po světě jezdil a kázal. Vypuzen z Vídně a z Budína dostal se do Jihlavy, kdež v krátkém čase mezi tamějšími obyvateli německými získal hojných stoupenců. Aby tím spíše i radu a bohatší měšťany sobě naklonil, propůjčil co falckrabě císařský (comes palatinus) dle moci sobě dané předním sousedům Jihlavským titule a listy erbovní, jako Lukášovi Leupoldovi, Janovi Pauspertlovi a jiným, načež jmenován jest od rady městským kazatelem v hlavním chrámě tamtéž. Proti tomu strana katolická vedla stížnost u krále, který z Prahy nařídil Olomuckému biskupu Stanislavovi Thurzovi, aby se v tu věc vložil, Sperata zatknouti dal a prodávání knih evangelických na Moravě zastavil. Rada Jihlavská však spěchovala se uposlechnouti výslehu k ní za tou příčinou nařízení biskupova a vznesla věc tu na stavy zemské; ale biskup vymohl toho, že král Jihlavským pod ztrátou všech privilegií rozkázal, aby ke dni sv. Lucie (13. prosince) 1522 Sperata k slyšení do Olomouce postavili. Než i toto nařízení zůstalo bez účinku, tak že král nucen se viděl potřetí Jihlavským důtklivě poručiti, aby Sperata z města vybyli. Teprv nyní odebral se Sperat z Jihlavy na venek, zdržoval se v Třebíči a v tamním okolí a hlásal tam též nové učení evangelické. Konečně zatknut jest v Bíteši a zavezen do Olomouce, kdež 16. dubna 1523 do věže jest uvržen a tam delší čas u vazbě držán, posléze pak od duchovního soudu (jehož členem byl

také Jan Skála Dúbravský, později slavný biskup Olomucký a pod jmenem Dubravius latinský dějepisec svého věku, tehdaž sekretář biskupský) co kacíř k smrti na hranici odsouzen. Že se však přední utrakvističtí páni moravští, hejtman zemský Arkleb z Boskovic, Jan z Kunstatu, Jan z Pernšteina, Hendrich z Lomnice, Vok ze Sovince, nejvyšší sudí zemský, zvláště pak Vilém z Kunstatu, podkomoří zemský, zaň přimlouvali, darován mu život pod výminkou, aby země Moravské navždy prázdnen byl. Sperat vrátiv se do Jihlavy, kdež byl vzešlým tam mezitím velikým požárem o všeliké svršky a knihy své přišel, přimlouval obyvatelům tamním, aby zůstali věrni novému učení evangelickému, načež s nimi se rozloučiv odebral se ku konci roku 1523 do Vitemberka, a nikdy více se do Moravy nevrátil. Jihlavané pak již napotom setrvali při učení od něho hlásaném, dopisovali sobě se Speratem a nepřestali se i v jeho nepřítomnosti řídit jeho radou. Sperat odebral se později do Kralovce k markraběti Albrechtovi, velikému mistru řádu německého. Ten když téhož roku sám přestoupil k vyznání evangelickému a učinil se světským vévodou Pruským pod svrchovaností krále Polského, učinil Sperata svým dvorským kazatelem a udělil mu biskupství Pomezánské.

Stejnou horlivost pro vyznání evangelické jevíli též obyvatelé Kadaňští, kteří taktéž je byli přijali od některých k nim vyslaných kazatelů vitemberských. Dbajíce tak málo jako Jihlavané na královo napomínání a vyhrožování, vypudili z města svého všechny kněze, kteří večeri Páně podávali toliko pod jednou spůsoubou.

Různice náboženské. Sněmy podobojích. Kněží z Prahy vypořádání.

1523 duben — srpen.

Netoliko však do měst německých, nýbrž i do samé Prahy dralo se učení Luterovo vždy úsilněji, čímž dosavadní strany náboženské, římská, podobojí a bratrská, rozmnoženy jsou o jednu více, nepočítaje menších růzností v samém lůně každé z nich. Z toho, jak už výše zmíněno, posel takový zmatek, že sotva prý bylo dvou kněží v Praze, kteří by byli o pravdách náboženských smýšleli cele stejně; z nekonečné směsice věrouky katolické a protestantské, kališnické a pikhartské, luteránské a

sektářské vůbec, vybíral sobě každý, co jeho smyslu osobnímu zdálo se býti nejshodnějšího s ideí křesťanství, a v horlivosti pro spasení duše netoliko své, ale i bližního svého, skrývali se až příliš často sobecké chvilce chlouby, slávy a panování. Není divu, že v takovémto uvolnění, ba roztržení všech zvyklých svazků duchovních nastávalo nové rocení se stran a zdvihaly se nové vichřice a bouře, v nichžto ti, kdo starali se o království nebeské, konečně podlehnouti musili opatrnosti a síle těch, kteří vedle nebeského také o zemské království starati se uměli.

Nedlouho po králově odjezdu z Čech, však s jeho povolením, svolal nejvyšší purkrabí Jan z Vartenberka, jeden z pokročilých podobojích, jak stavy světské tak i kněží, a zvláště děkany z celé země České, do Prahy na Staroměstskou radnici „o ten rozdíl, kterýž se stal mezi kněžstvem Pražským, tak že jedni na druhé kázali, pikhartujíce se a kaceřujícíe a kázání některá jako bludná sobě obtěžujícíe, načež i sepsané artikule podali.“ V bouřlivém tom shromáždění (naopak onomu v dubnu 1521 za vlády pana Lva odbývanému) obdržela převahu strana k Luterovi se klonící, do kaply Betlémské uveden proti vůli university kněz Martinek, který první počal v Praze sloužiti tak řečené mše švábské, t. j. rozdávat svátost večere Páně dle příkladu Luterova bez obyčejných při tom obřadů. ba usilováno také svrhnutí administratora m. Václava Šišmánka, čemuž by sotva byl ušel, kdyby byl právě v tu dobu nezemřel. Pak učiněna jakási úmluva mezi stranami, aby se více na kázáních netupili a nekaceřovali; a Pražanům poručeno ode všech stavů, aby všechny ty, kteří by se proti tomu provinili, k nápravě přivodili. Následkem toho vypovězení jsou v měsíci červenci z města čtyři kněží: mistr Matěj Korambus, druhdy administrator, Jakub Slovák, farář od sv. Jiljí, Václav Šídlo, farář od sv. Mikuláše, a Šimon, farář od sv. Haštala, „protože různé činili a psaní žalobná králi JMti, popouzejíc ke zlému i proti jiným dobrým kněžím kázíc, pikhartujíce a sektáře jim dávajíc, též bratra Matěje, člověka dobrého, by byli mohli o hrdlo připravit usilujíc a bez přestání lest o nich ukládajíc.“ Místo nich ustanoveni jsou jiní farářové, a přikázáno jim, aby kázání strannických nechajíc lid k lásce a ku pokoji vedli.

Pro zřízení konsistoře podobojí po smrti Šišmánkově vypsán byl nový sjezd ke dni sv. Bartoloměje do Karolína

v Praze, a obeslán od valného počtu jak stavů světských tak i kněží podobojích. Tu opakovaly se tytéž žaloby a hádky, jako na sjezdu předešlém, ačkoliv již s menší prudkostí. Strana pokroku, jejímž náčelníkem v městech Pražských byl Jan Hlavsa, měla i tenkrát převahu. Za administrátory voleni jsou čtyři kněží: mistr Havel Cahera Zatecký, mistr Jan Kulata Přeštický, profesor na universitě, kněz Jan děkan Českobrodský, a kněz Jindřich, farář Lounský. Potom Havel Cahera, co první z administratorů, slavně uveden jest na přední faru Pražskou, Matky boží před Týnem.

Havel Cahera. Styky Čechů s Martinem Lutrem.
Valný sjezd podobojích a dvacet článků jeho.

1523 září — 1524 leden.

Té doby vystupuje do popředí muž, který, vládná duchem bystrým a řečí příjemnou i hbitou, horlivostí svou o napravení církve v brzce dostal se na vrch náboženského hnutí, avšak rovněž tak rychle nečestným obratem svým ze sprosté zistnosti upadl ve spravedlivé povržení u všech lidí poctivých. Byl to svrchu jmenovaný Havel Cahera, pocházející ze Žatce z chudobných rodičův, který studovav v Praze dosáhl tam hodnosti mistrovské a potom do Litoměřic za faráře se dostal. Avšak pro neslušné chování a pro rozbroje, jež mezi měšťanstvem spůsobil, přinucen úřad ten složit odebral se pak do Vitenberka, kdež přílnul k učení Luterovu, jehož přízeň i důvěru dovedl si získati u velikém stupni. Jmenovitě některá psaní, jež poslal Luter do Čech (mezi nimi jedno k radě města Prahy, ad senatum Pragensem, v němž Pražané byli vyzýváni, aby jeho svých kněží svrhli a církev novou založili), pocházela z pera Caherova, byvše od Lutera jen poopravována. Roku 1523 přišel Cahera do Prahy, a mocné doporučení Luterovo získalo mu ihned přízeň mnohých vzácných osob. V kázáních svých horlil Cahera co nejvšeleji proti všem ustanovením stolice Římské, i napomínal posluchače své, aby se modlili za mistra jeho Lutera, muže prý svatého a Bohem osvíceného, hlasatele pravdy a evangelia; cokoli s učením jeho nesrovnávalo se na vlas, bylo mu ohavností před Bohem i před lidmi. Tou cestou dostal se Cahera v době, když strana pokročilých podobojích vrch měla, k administrátorství a na faru Týnskou.

Vůbec udržoval Luter v těchto letech hojně styky s českými nekatolíky, v nichž vyhledával přirozené spojení; pročež také když mu doneseno bylo, kterak jedna strana mezi kališníky vrátiti se chce pod poslušensví papežovo, napomínal jich písemně, aby toho nečinili a neuvalovali té hanby na jméno mučedníka svého mistra Jana Husa, i jevil naději, že brzy mezi Němci a Čechy bude pokoj a stejné smýšlení. V jiném listu k hraběti Šebestiánovi Šlikovi dokládal, že by rád podíval se do Čech, ale že by mu to nepřátelé vykládali za útek, jakoby nesměl dočkat jich k boji na svém místě. Však on že doufá způsobiti to, aby jméno Čechův přestalo býti příhanou mezi národy a všechna nenávisť od nich ovrátila se tak, by jedině papeženci sluli ohavností na světě.

Ale nejhojnější a nejzajímavější byly Luterovy styky s jednotou bratří českých, která již dávno stála na témže základě biblického protestantismu, na kterýž on ve prodleném boji s hierarchií Římskou teprv veden byl; proto poměr její k jeho učení byl docela rozdílný od poměrů obyčejných kališníkův, a bratři s radostným překvapením patřili, kterak pravdy, pro které oni odjakživa, zvláště pak ode dvaceti let, tolik potupy a pronásledování trpěli musili, ve krajinách blízkých i dalekých vítězného nabývaly průchodu a uznání. I vešli bratři s německým reformatorem v bližší spojení, ano předložili mu k posouzení své učení, ale tu se objevilo, že Luter v podstatných věcech smýšlel jináče, jmenovitě pak to se mu nelíbilo, že bratři víře bez skutkův přičítali méně moci spasitelné nežli on. Byliť tu bratři patrně na pravější cestě nežli Luter. Tito pak rozdílové v učení nedopustili, aby luteráni a bratři splnuli v jednotu.

Ke dni 29. ledna 1524 svolán jest s povolením královým opět valný sjezd strany podobojí království Českého a markrabství Moravského do Prahy, jemuž předsedal kníže Karel Minsterberský. Poněvadž na ten čas pokročili luteráni měli vrch, Havel Cahera dovedl toho, že ustanoven jest jediným administrátorem konsistoře, a přijato dvacet článků věroučných od něho v Luterově smyslu sepsaných; jen jediný, který ještě Cahera přidati chtěl, o zrušení kněžského bezženství, prozatím odročen jest.

Začátky reakce politické i náboženské. Pan Lev a jeho strana berou útočiště ku králi Polskému a kuji tajné pikle. Slabost strany vládní. Smrt pana Petra z Rosenberka.

1523 březen — 1524 únor.

Té doby nalezala se strana odpůrců páně Lvových, k níž náleželi všickni pokročilí nekatolíci, na vrcholi své moci, a pan Lev i přátelé jeho byli hluboce pokořeni. Nemilost, v jakou byli upadli u krále, byla tak veliká, že tento přední osoby z nich poháněl k soudu zemskému, aby vyvodili se z vin jim veřejně přičítaných. V této své nesnazi velmi skroušeně a prosebně domáhali se u krále Polského nějakého prostředkování, tvrdíce svou nevinu a pravíce se býti obětí svých nepřátel, jichž osočováním král naklonil ucha svého. Sigmund skutečně vyhověl žádosti jejich, i radil synovci svému, aby za provinění, stala-li se jaká, žádal sice dosti učinění dle slušnosti, ale aby s poddanými svými vůbec žíti hleděl v lásce a svornosti; zvláště pak, poněvadž nově povstálé roztržky u víře nemohly tak rychle urovnány býti, přimlouval se, aby rok soudu byl odložen, aneb raději věc celá k mírnému narovnání připuštěna byla, ku kterémuž nabízel svého prostředkování.

Příčina, proč král Sigmund tak zjevně stranil panu Lvovi a jeho stoupencům, byla náboženská, neboť byl Sigmund horlivý katolík, a co takový nemohl opustiti pana Lva, hlavu strany katolické v Čechách. Tato okolnost, že na ten čas strana katolická byla politicky poražena, byla i pro krále pramenem nejedné nesnaze, a sice v ohledu na politiku zahraniční, neboť v ustavičném nebezpečí, v jakém se v Uhřích naproti Turkům nalezal, záleželo mu velice na přízni cizích mocnářů a jmenovitě papeže, jichž pomoci se dovolával. Ta přízeň pak, jakou prokazoval v Čechách straně pokročilých podobojích, do jichž rukou téměř veškerou správu země vložil, snadno mohla jej uvést v podezření, jakoby podporoval kacír-tví, kteréž tehdejší katoličtí mocnáři evropští měli u větší ošklivosti nežli samého Turka. Bylo tedy pro Ludvíka s povážením, vrhnouti se zcela do náručí odpůrců páně Lvových a u stíhání tohoto a jeho přátel zajíti příliš daleko. Té choulostivé okolnosti uměla strana páně Lvova chytře použiti, aby všemožnými pikly připravovala sobě cestu k obnovení své moci. Mívalať i časté porady, jakož jmenovitě v Selčanech dne 8. čer-

vence 1523, kdež usnesli se na společném programu jednání svého.

Bohužel, že ani panovník sám, ani mužové, jichž rukou byl státní veslo svěřil, při vši dobré vůli neměli do sebe té spůsobivosti, aby na dlouze odolali pletichám proti nim se všech stran strojeným. Především král Ludvík sám nepřihlédal dosti pilně k vedení veřejných záležitostí českých, aniž nadán byl zrakem vyšším, aby předvídal následky krokův, ku kterým ho vedli přední jeho radové, markrabě Jiří a kancléř Ladislav Salkan. Nejvěrnější jeho dvořané s žalostí patřili na to, kterak mladý panovník, v okolnostech nanejvýše povážlivých a požadujících moudrost neobyčejnou i činnost a setrvalost železnou, vyhýbal se péčem a pracím povolání svého, zůstává vše dobré vůli úředníkův; „kratochvíle a milování“ zanášely mysl jeho v té míře, že mu zbývalo málo času a ještě méně chuti ku konání povinností královských.

Kníže Karel Minsterberský, správce království Českého, jakkoli byl muž rozumný a příčinlivý, nehodil se přece na důležité místo, které zastávat měl. Scházelať mu ona síla ducha, kterou se byl vyznamenával bratranec jeho kníže Bartoloměj, onen vzlet myšlének a ona pevnost povahy, které odolávají všem vlivům svůdným. Podobalť se více dobrákům, spokojujícím se tvárností pravdy, pokoje a pořádku, jen aby rušení nebyli v domnělém jich požívání. Mělť s Annou kněžnou Zahaňskou velmi četnou rodinu, a povědomí chudoby tížilo ho velice; bylť ovšem příliš poctivý, než aby cestami nešlechtnými byl nabývatí hleděl většího knížecího jmění, ale neodolal pokušení, které umělo představit se mu v rouše nevině. O slabosti ducha jeho i to svědčí, že měl velikou starost o duši děda svého krále Jiřího, o čemž důvěrně světoval se jednak legátům papežským, jednak Martinu Luterovi.

Také noví úředníci zemští, ačkoliv byli veskrz lidé spravedliví a bezúhonní, a povinnosti své konali svědomitě, postrádali potřebné ráznosti a opatrnosti, aby s prospěchem hájili svého postavení proti léčkám sesazených a proto rozhořčených předchůdcův svých, jaké jim kladli jak u dvora tak i v lidu obecném. Jakož pánové ti nebyli nikdy stáli o úřady, taktéž nevynakládali žádné pečlivosti na to, aby se v nich udrželi — slovem, scházela jim nejenom ctižádost, nýbrž i všecken vyšší smysl státnický, jímž byli by poznávali, že hájením úřadův svých prokazují důležitou službu celému národu, vzdalujíce od vlády muže,

kterí stavěli osobní svůj prospěch nad obecné dobro.

Tak stalo se, že tajným a nenáhlým ale svorným a důsledným působením pana Lva i jeho přátel čím dále tím více podryvána jest půda pod stranou vládnoucí, a připravována reakce, svrchu vylíčenými zevnitřními poměry podporována, a to v poměrech jak politických tak náboženských. Proti dobře zorganizované a činné straně páně Lvově byla strana vlastenecká, sama v sobě neusjednocená a nepečlivá, již napřed ztracena a musila dříve neb později nevyhnutelně podlehnouti.

Uprostřed těchto úsilných snah strany katolické a panské o navrácení se ku předešlé moci zemřel pan Petr z Rosenberka (9. října 1523), nejpřednější její náčelník, muž klasického vzdělání, o němž bližší zprávu podali jsme již na str. 761.

Poměr stran náboženských v Praze. Pašek přimase. Cahera obrátil. Deset článků. Obrat veřejného mínění proti pikhartům a luteranům.

1524 březen — květen.

Již od delšího času dělilo se obyvatelstvo Pražské co do církevních otázek ve dvě strany, jednu Hlavsovu čili stranu pokroku, druhou Paškovu čili přísně kališnickou. Čím více znáhal se strana pokroku, tím více kališníci hledali posily ve blížení se k straně Římské, která v Praze téměř již jen kapitolou hradskou a několika kláštery reprezentována byla, ve stavu panském ale v Čechách měla převahu. Třídy vzdělanější skoro vesměs náležely ke straně Hlavsové, ale velická část lidu obecného v Praze lpěla příliš na okázalých obřadech církevních, a proto nesouhlasila s učením Luterovým, který hlavně proti nim horlil. U ní podstata náboženství zakládala se na vzývání Boha ve velebné svátosti oltářní, na jejím vystavování a klanění se jí, na nošení jí v hlučných procesích, ozdobených všelikou nádherou a pompou; tupiti tyto věci bylo jim tolik, jako rouhati se Bohu samému a ničiti všecku víru a pobožnost.

Jestliže jedné doby snadno roznětlivý lid dílem novotou věcí, dílem chytrým lichocením Luterovým, s jakým tento sám v jistém smyslu hlásil se k husitství, tak dalece se dal svěsti, že neodpíral sympatií svých německému reformátorovi, ano že rozháraným tlupám horlivějších

protivníků Říma nebránil v páchání výtržností obrazoborných: tož po okamžité opojenosti nastalo brzy vystřízlivění, kázání bratra Matěje také zevšedněla, a obecné mínění obracelo se čím dále tím více proti učením z ciziny příslušnému, které svlékalo náboženství ze všeho jeho zevnitřního lesku. Nemálo k tomu přispívalo obnovené horlení s kazateli kněží kališnických, kteří po krátkém omráčení opět směleji pozdvihovali hlasu svého, a následek toho byl, že náboženské rozdělení Pražanů stávalo se vždy ostřejším, veřejná místa ozývala se hlukem hádkami, a nezdědky přicházelo ke krvavým rvačkám a pátkám, i mezi příbuznými a přáteli.

Stejně příkře stáli proti sobě Hlavsa a Pašek. I v Praze zdá se, že byla strana zpátečnická lépe zorganizována a činnější nežli strana pokroku; jen tak vysvětliti si můžeme, že při obnovení rady městské dne 13. března Pašek dosáhl úplného vítězství nad svým protivníkem a za primasa zvolen jest. To bylo první vítězství reakce, jehož následků strana přemožená brzo trpce měla zakusiti.

První z následků těch byl, že administrátor Havel Cahera najednou obrátil plášť podle větru a z chvalořečnicka Luterova stal se jizlivým jeho odpůrcem, to, co před tím horlivě schvaloval a velebil, nyní zapíraje a tupě, a proti tomu všemu nazpátek uče. Neučinil pak to ze žádného vnitřního přesvědčení, nýbrž z mrzké žádosti zisku, aby se zalbil jednak straně, která nyní se byla dostala na vrch, jednak i osadníkům své fary Týnské, kteří byli s většinou přísní kališníci, a tím způsobem aby se udržel i při tučné faře i při úřadu administrátorském. Jednání takové objevilo v něm ošemetníka, jemuž rovných jen málo připomíná se v dějinách českých. Neměl však za to valných důvodů: opustiv a zradiv své předešlé přátele nenabyl nových, neboť i noví jeho spojenci seznávali v něm, že mu nic není svatého, nežli osobní jeho prospěch, povýšení a panování. Nadarmo i Luter sám pokoušel se navrátiti ho na cestu předešlou, a proti těm, kteří jej kárali z takové proměny, měl Cahera tu výmluvu, „což jest činil, že jest musil jiným k vůli činiti“, Luterovy pak důvěry že jen proto byl hleděl si získati, aby jeho nešlechtné úmysly a řeči lépe poznati a světu odhaliti mohl.

Návodem Paškovým zřízena jest z některých konšelův, menších soudcův a obecních starších Pražských komise, která pro přetržení různic a nechuť mezi kněžími a lidem obecným sepsala výpověď v deseti článcích, jež prohlášena jest dne 11. května.

V té nezrušeno sice upřímo článkův na posledním sjezdu lonském vynešených, ale přimíšena k nim nová ustanovení ve smyslu kališnickém, jmenovitě schvalování vystavování velebné svátosti a obřadů procesí, užívání jazyka českého neb latinského při posvěcování dáváno kněžím na vůli, administrator ustanoven za censora všech traktátův v jazyku českém vydávaných, a všem neposlušným vyhrožováno vypovězením z města.

Havel Cahera k tomu všemu přivolil, ale kněz Martinek Betlemský a jiných osmnáct kněží kladli odpor. Ke dni 17. května svolána jest veliká obec Pražská, aby k té výpovědi svolení své dala co k novému zákonu obecnímu. Vedena tu dlouhá theologická hádka mezi mistrem Paškem a Jiřím Hrdinou od Věže, který žádal, aby knězi Martinkovi dáno bylo veřejné slyšení; většina obce přisvědčovala Hrdinovi, ale Pašek a konšelé nesvolili k jeho žádosti. Na to kněz Martinek se svými, podavše písemné vyjádření, že k výpovědi dotčené přistoupiti nemohou, poněvadž „jest proti Pánu Bohu, proti svědomí jejich a proti dobrému obce“, vystěhovali se z Prahy, kamž té doby naopak vypovězenci z lonského roku, Korambus a jiní kněží, zase nazpět uvedeni jsou.

Odtud již reakce zřejmým proudem se nesla i zmáhala, zvláště když i z Budína z královské kanceláře posílány do měst českých čím dále tím hojněji mandáty proti novotám v náboženství, proti schůzkám a kázáním po domích, z nichž prý různice v obcích a jiného mnoho zlého přicházeti může. Zároveň skládány hanlivé a posměšné písně proti pikhartům a luteránům, které rozléhaly se po Praze i po celých Čechách.

Kterak Uhři chtěli vyhnati všechny Němce od královského dvora. Sněm Svatomarkétský.

1524 květen — červenec.

Reakce v Čechách měla velikého podpůrce v kancléři uherském Ladislavovi Salkanovi, který v tuto dobu povýšen byl na Ostřihomské arcibiskupství, a po všecken čas neunavně horlil pro vykořenění kacířství. Nyní se toto v podobě učení Luterova počalo šířit i v samých Uhřích mezi Němci tam žijícími. Tu dávna nechuť Uherského národu k Němcům brala na se tvárnost náboženskou, a nenávisť národní obracela se proti Němcům pod přikrytím víry.

Na dvoře králové bylo mnoho Němcův, a jmenovitě královna Marie měla kazatele Němce, který byl v podezření luteránství. I nalehali na jeho odstranění preláti a páni uherští, ale královna ho rozhodně hájila. Tím vzešla pověst, jakoby sami královští manželé se byli nachýlili k učení německého reformatora, čemuž zdála se nasvědčovati též zjevná k němu přízeň markrabě Jiřího. Hrabě Jan Zápoleský a pomocník jeho Štěpán z Vrbovce neopominuli užívati mimo jiné také této příčiny ku popouzení lidu proti králi a dvoru jeho. Po krajích odbývány mnohé postranní schůzky a porady nespokojenců. v nichž jednalo se o vyhnání všech Němcův od králova dvora, o přidání králi zvláštního gubernatora uherského, a o zmocnění se přede vším veškeré finanční správy zemské.

V této své tísní král hledal pomoci u Čechů, rozepsav do Prahy sněm ke dni sv. Markety (13. července), na němž vymáhati chtěl přede vším berni a rychlou pomoc 5—6 tisícův branného lidu, jak říkal, proti Turkům, vskutku ale proti Uhrům, na ochranu svou proti zlým úmyslům strany Zápoleské. Poslové královští k tomu sněmu byli Stanislav Thurzo biskup Olomucký, Artleb z Boskovic, bývalý hejtman markrabství Moravského, uherský pán František Docí a Jiří Žabka, králův sekretář. V Čechách ale té doby nebylo možná ani několika lidem sjeti se, tím pak méně sněmovati, aby mysli rozčilené neocitly se v hádkách o víru a náboženství; proto i sněm tento neobíral se, pokud víme, ničím jiným. Biskup Stanislav, odvolávaje se k usnešení sněmu Svatojakubského roku 1508, jehožto byl někdy spolupůvodem, chtěl tomu, aby zákon proti pikhartům té doby schválený byl obnoven a přísně zachovávan; proti čemuž opřeli se zejména nejvyšší purkrabí Jan z Vartenberka, nejvyšší písař Jan Litoborský z Chlumu a Jan Hlavsa z Liboslavě. Také jeden z poslův královských, Artleb z Boskovic, vzdaloval se všeho takového jednání, pravě, že mu od krále nic o tom poručeno nebylo. S druhé strany náčelníci strany Římské v Čechách, Zdeněk Lev z Rožmitála a Radslav Beřkovský z Šebířova, ve srozumění s Paškem a jeho stranou mezi Pražany, přičinili se snažně o srovnání kališníků s kapitulou Pražskou, i dosáhli aspoň tolik, že obě strany slibovali sobě státi spolu a pomáhati sobě proti nenáviděným luteránům i pikhartům. O dalším jednání na sněmě tom nic není známo; rozešli se bez pořizení.

Kterak Paškovi násilím zjednána neobmezená moc v Praze. Zpráva ke dvoru o tom převratu. Kníže Karel odstoupil od strany pokroku. Vzmáhání se reakce.

1524 srpen — listopad.

Posledním obnovením rady městské v Praze, kdež mistr Pašek zvolen primasem, dostalo se veslo do rukou odpůrců pokročilé strany náboženské, čehož první následky již svrchu jsme vypravovali. To vše ale nebylo dosti Paškovi, který nespokojil se pouhým vítězstvím, jakkoli bylo rozhodné, nad stranou pokroku, nýbrž předevzal sobě úplně zničit protivníky své a zprostiti se jich navždy, aby napotom nenalezal ani nejmenší překážky u provádění svých zámyslů. K tomu konci spojil se s ním ošemetník Cahera, a oba uzavřeli sáhnouti k násilí. Že však Pašek sám sklíčen byl na ten čas neduživostí, svěřeno vykonání jeho často již od nás jmenovanému Zigovi Vaníčkovi, muži rázné odhodlanosti a Paškovi, švagrovi svému, úplně oddanému. Rána byla namířena proti městské radě, ve kteréž vždy seděli někteří mužové, dílem pokroku přející, dílem kališníci mírnější, jenž nebyli by svolili ku krokům tak bezohledným naproti straně odporné, jakým Pašek zamýšlel stíhati své nepřátely. Tito mírní mužové měli býti z rady odstraněni a všechna moc odevzdána výhradně do rukou Paškových.

Purkmistrem byl té doby mistr Briek Řeháček z Licka, někdy profesor na universitě, později proslulý skladatel a vydavatel „práv městských království Českého,“ muž učený a pokroku příznivý, ale málo opatrný a odhodlaný. Strana protivná zbrojila se potají, a měla lidu branného, rozloženého po několika domích, již několik set pohromadě, on pak o tom neměl ani tušení. Teprv když s více stran docházely ho výstrahy, svolal dne 8. srpna konšely a starší obecní pozdě večer ku poradě, co by činiti bylo. Konšelé ve spiknutí zasvěcení, jako Pašek a Ziga, nedostavili se. Když pak přivolaní rychtáři (velitelé branné moci městské), srozumění se stranou Paškovou, ujišťovali, že poplach jest planý a není se ničeho obávati, rozešli se páni radní zase, neučinivše žádného opatření k své bezpečnosti.

Nazejtří ráno, dne 9. srpna, když páni radní opět byli pohromadě, shluknul se tak veliký počet lidu obecného, a zvláště osadníků fary Týnské, na radnici, že naplňovali všechny její místnosti; Ziga, promluviv ke množství a

zavázav je k sobě ku pomoci, vstoupil s nejdovádlivějšími do poradní síně. Slovy diktatorskými, ve jmenu krále i obce, jal se vinit purkmistra i konšely, kteří minulé noci sešli se byli na radnici, ze spiknutí a zrady, že prý ukládali o bezživosti spoluměšťanů svých. Nejprve obořil se na městského kancléře, doktora Buriana Srbka z Kornic, Luterova přítele, lotrem, šbalem a zrádcem jej nazýváje, i kázal jej zatknouti a vzíti „do vězení krále JMti.“ Potom purkmistrovi Bričci mu ani mluvíti nedav odňal mu úřad, donutil ho k vydání klíčův a pečeti městské (kterých tudíž i s úřadem odevzdal mistru Paškovi), a kázal jej také vzíti „do vězení krále JMti.“ Totéž učinil konšelům Danielovi Raušovi, Janovi Erazimovi, profesoru Václavu Danielovi a některým jiným, kteříž tudíž do místností ve vyšším patře radnice na vězení ustrojených, odvedeni a tam chováni jsou. Když pověst o tom roznesla se po Praze ještě před polednem, „bez meškání se všech stran lidé u velikém množství běželi se zbrojí na radnici i na náměstí, že se bylo čemu se strachem podívat: ale ani v té horkosti a zkrvavilosti lidí jednéh proti druhým nestalo se žádné bitvy, ani útoku na domy, ani krveprolití nejmenšího, protože v pochybení byli o tom mezi sebou, kdoby s kým byl, an s obojí strany byl znamenitý počet, ve kterémž otec proti synu, bratr proti bratru i jiní přátelé proti sobě musili by povstati.“ Od té doby radnice jak Staroměstská tak i Novoměstská osazena byla dnem i nocí silnou vojenskou stráží, a mistr Pašek neukazoval se na ulicích Pražských, leda v průvodu 40 až 50 lidí branných.

Ještě téhož dne pak strana vítězná dávala hojnými listy jak králi tak i stavům všem ano i do ciziny zprávu o tom skutku, který se v Praze stal, překroucenou a nepravou, líčíce jej co nutnou obranu proti spiknutí na jich záhubu osnovanému. Zároveň počalo a po několik dní trvalo zatýkání a vězení dráhně podezřelých osob, vypovídání a vyhánění z města kněží strany pokroku, mnozí také měšťané oloupeni na čisto. Mezi těmi, kteří se zachovali útekem, přední byl konšel Mikaláš Šorf, jemuž, jako i jiným sousedům, kníže Karel a nejvyšší purkrabí dopřáli u sebe útočiště; jiní, jako Jan Hlavsa a Vít Šípecký, ušli nebezpečnosti tím, že v den bouře náhodou nebyli v Praze. Z uvězněných měšťanů jsou potom někteří mučeni, ale nepřiznali se k ničemu, co by potvrdovalo bylo řečí o krvavých úmyslech strany Hlavsovy.

Strannické líčení událostí Pražských od mistra Paška i přátel jeho potkávalo se na dvoře králově v Budíně s tím ochotnějším vírou a přízní, čím neobmezenější byl tam vliv jejich spolupůvoda, kancléře arcibiskupa Salkana, podporovaný od papeže Klimenta VII. Papež ten v listech královským manželům psaných velebil to nové potlačení „pikhartův“ v Čechách jakožto veliké dobrodiní boží, napomínaje důtklivě k dokonání díla počatého, rozuměti dáváje, že stolice Římské ochotnost ku pomoci proti Turkům záviseti bude na mnoze od ochotnosti královské u věci této.

Nestatečné se chování knížete Karla Minsterberského dopomáhalo také k vítězství reakce. Nejenom že Hlavsovi a jiným osobám jeho strany bránil jeti do Budína, aby se před králem ospravedlnili, slibuje že pojede tam sám, nýbrž za delšího pobytu při dvoře králově dal se působením „biskupův a některých jiných lidí“ tak dalece omámiti, že odvrátil se docela od strany pokroku a s panem Lvem přízniti se počal. Hrozeno prý mu (nejspíše od arcibiskupa Salkana), že mu odňato bude jeho postavení v Čechách, bude-li na dále hověti pikhartům a luteránům.

Tak vzrůstala se reakce vždy více a více, ano král Ludvík v ty doby, k žádosti strýce svého krále Sigmunda, odložil opět vedení pře na soudu zemském v Čechách proti panu Lvovi a přátelům jeho, což bylo jako předchůdcem vracející se k nim jeho přízně. Na začátku pak měsíce listopadu vydal král nařízení, aby v městech Pražských ani pikhartův ani luteránův nebylo trpěno.

Nesnášlivý nález obecní. Slyšení stran u knížete Karla. Sněm o sv. Ondřeji. Pan Lev opět nejvyšším purkrabím. Rozsudek králův mezi stranou Hlavsovou a Paškovou.

1524 listopad — 1525 leden.

Takových však pobídek nepotřebovala zuřivá strana Paškova, která již dne 31. října postarala se byla o nález obecní v témže smyslu, který v nesnášlivosti neměl sobě rovného. Dle něho musili všickni obyvatelé Pražští každý osobně rukou dáním přiznati se před úřadem ke všem základním článkům učení kališnického a oddati se výhradnému vedení jeho kněží, jinaké měla jim nejen každá živnost v městě zastavena býti,

ale oni také napořád z města se vyhostiti; kdokoli se nemohl vykáhati, že pochází od rodičův obřadem kališnickým k manželství oddaných, pokládán za cizoložně a neměl v řemeslích nikde trpět býti; kdo pojali manželky neb manžely „z rotý pikhartské,“ zbaveni jsou práva, měšťanství; dále bráněno přijímati do města lidi duchovní i světské, kteří by „hostinská učení“ vedli a při nich se tvrdili, přiosťřena censura a t. d. Důsledné a skutečné provedení nálezu toho (jehožto vynešení oslavil Pašek velikou a hlučnou hostinou na radnici) bylo by připravilo Prahu o větší polovici obyvatelstva jejího; tak daleko však nesáhaly zlé úmysly jeho původců: přízeň a dary dovedly obměkčiti tvrdost jejich; celá přísnost ukazována jen, kde ji žádala buď vášně pomsty soukromé, anebo potřeba puštění hrůzy, nejvíce nad chudinou.

Král Ludvík, propouštěje od sebe knížete Karla, byl mu uložil, aby v Praze svolal před sebe celý stav městský a vyslechl stížnosti proti sobě obou stran, Hlavsovy a Paškovy. Dle toho nařízení se spravovav popřál jim slyšení ve dnech 21—30. listopadu, ale takovým způsobem, že to nemohlo vésti k žádné nápravě. Kníže totiž vyslyšel každou stranu zvláště, a nedáv se sám do soudu nad nimi poslal písemně jejich žaloby, důvody a odvody králi do Budína, kdežto drahý čas ležeti zůstaly nepovšimnuty. Na dvoře králově čeští „pikharti“ a luteráni neměli nižádného přítele, a hojně tam nepřátelé jejich nemysleli na nic jiného v Čechách, než jak by kališníci zase do lůna církve Římské uvedení býti mohli.

O toto sjednocení podobojích s katolíky pracováno také na sněmě o sv. Ondřeji odbývaném, k němuž vyslal papež co legáta svého kardinála Campeggia s listem ku Pražanům, ve kterém osvědčoval potěšení své nad obratem věci u nich nastalém a napomínal je k navrácení se do církve Římské. Avšak psaní toto, pro některá slova v něm, která by se kališníkům byla zdáti mohla urážlivá, k radě Salkanově kardinál legát neodevzdal, nýbrž pro sebe podržel. Přes to všecko jednáno úsilně o dotčenou jednotu, ale nepřišlo k žádnému konečnému uzavření, leda že katolíci a kališníci opět zapsali se sobě ke vzájemné pomoci; další jednání odročeno k sněmu nejprv příštímu.

Není pochyby, že zmáhající se proud reakce potkal se na sněmu se silným odporem se strany úředníků zemských podobojí, zvláště nejvyššího purkrabí Jana z Varten-

berka i nejvyššího písaře Jana Litoborského z Chlumu. Od té doby spatřujeme snahy strany Římské obracovati se proti úředníkům těmto, aby zbaveni byli moci své a na jich místa aby dostali se odhodlaní katolíci. Uznána taková potřeba pohnula i arcibiskupa Salkana, předního potud páne Lvova nepřitele, že naklonil se k němu konečně a u krále Ludvíka zjednal mu opět úřad nejvyššího purkrabí v Čechách, vedle něhož také panu Jaroslavovi z Šelnberka i Radslavovi Beřkovskému z Sebiřova jejich úřadové navrácení jsou. S královskými na to dekrety vypraven jest králov sekretář Žabka z Budína dne 19. ledna 1525 ke sněmu novému, který rozeprán byl do Prahy na den 25. ledna t. r.

Zároveň posláno rozhodnutí královské na spisy, které kníže Karel o slyšení svém strany Hlavsovy a Paškovy králi byl poslal. Zněloť nepřívětivě pro onuno, již král pod propadením hrdla i statků prikazoval z Prahy se vyprodati a jinam odstěhovati, netuše, že tím odstrkuje od sebe nejlepší svou podporu v Čechách.

Reakce po celé zemi. Snahy o sjednocení katolíků a kališníků. Deputace do Budína, její neúspěch.

1525 leden — červen.

Navrácením zemských úřadů panu Lvovi a jeho přátelům netoliko strana Paškova v Praze nabyla nové opory a pevného utvrzení, nýbrž reakce jak náboženská tak politická obdržela vrch po celé zemi. V Praze dopustil se Cahera nového nepoctivého skutku: kárán byv od bratra Matěje poustevníka psaním ostrým a výmluvným pro nešlechtnosti své pozval jej k sobě, a příštího vlídně přivítav dal vsaditi do šatlavy co zločince, kdežto potom držán jest půl druhého léta. Věznové ode dne 9. srpna i jiní pozdější propuštění jsou, ale dle rozsouzení králova vyhoštění z města.

Na sněmě pak obecném do Prahy svolaném, jenž val od 25. ledna až do 10. února, pan Lev a jeho strana dovedli toho všelijakými úskoky a hrozbami, že přes odpor stavů luteránských, kteří měli tu většinu, ale pro spurné chování se knížete Karla Minsterberského a pana Lva ve hněvu odjeli, stalo se uzavření, aby vypraveno bylo poselství k legátu papežskému, jenž toho času za příčinou obrany proti Turkům meškal u dvora

krále Ludvíka v Budíně, vyjednávat s ním o konečné potvrzení kompaktát, a spolu požádat i krále za přímluvu v té věci. Byla se totiž na sněmě tom stala „umluva o jednotu a srovnání víry“ taková, že katolíci — čehož se podobojí po více než osmdesát let marně byli domáhali — uznali závaznost kompaktát Basilejských také pro sebe, a svolili k tomu, aby také zákovstvo pod obojí svěceno bylo od arcibiskupa (kterého sice dosavad nebylo) a biskupů. Na pohled směřovala celá věc k žádoucímu smíření strany utrakvistické s Římem, ale pravý účel byl ten, aby po dosažení toho katolíci i utrakvisté společnými silami mohli stíhati nenáviděné luterány ze smíření toho vyloučené, co vyznavače náboženství v zemi nedovoleného.

I vypravena jest dle snešení sněmovního do Budína veliká deputace všech tří stavů českých a duchovenstva strany obojí, ježto nesla úmluvu o jednotu a srovnání víry králi a kardinálu legátovi ku potvrzení, jejíž přední údové byli kromě obou administratorů, katolického i utrakvistického, kníže Karel Minsterberský, pan Zdeněk Lev z Rožmitala a Jan Pašek, nepočítaje jiné osoby ze šlechty a kněžstva obojí strany. Deputace přijela do Budína v druhé polovici měsíce května, a tam při veřejném slyšení, kteráž měli u přítomnosti kardinála legáta i nuncia papežského, arcibiskupa Salkana a mnohých pánův uherských, českých a polských, nejvyšší purkrabí pan Lev obšírnou řečí osvědčoval jak věrnost a poslušnost stavů českých ku králi, tak i přátelské obou stran, Římské i kališnické, mezi sebou srovnání o víru, následkem čehož on jménem své strany učinil vyznání, že „ti, kteří přijímají u nás tělo a krev boží pod obojí způsobou, jsou praví křesťané a synové církve svaté, a to činíce nejsou kacíři, neb to činí z přikázání Ježíše Krista.“ Proti tomu mistr Jan Pašek také vyznal, že ti pod jednou „jsou praví křesťané a synové církve svaté, a to činíce nebyli a nejsou kacíři, neb to činí z víry Pána Krista.“ Oběma řečníkům přisvědčovali ostatní poslové.

Byl to skutek, kteréhož Čechové, jakož jsme již podotkli, od celých bezmála devadesáti let byli se marně domáhali a doprošovali; za krále Jiřího tato národní ratifikace kompaktát byla by mocna byla dáti veškerým domácím záležitostem směr docela jiný: nyní stala se dobrodiním opozdilým a planým. K jeho plnosti ale potřebí bylo ještě ratifikace také se strany stolice Římské, proto prosily obě strany

jak krále tak i kardinála legáta, aby potvrdili té smlouvy a přičinili se o jednání Čechům i Moravanům dávno slíbených exekutorii na kompaktáta. Odpověděli na to arcibiskup Salkan jménem královým, kardinál pak sám za sebe, chválíce toto „svaté“ počínání Čechů povšechnými slovy a jevíce povolnost svou, dáti se o něm i o jiných ještě žádostech a potřebách království Českého do podrobnějšího jednání.

Avšak již málo dní na to dodání jsou králi z Čech listové protestující proti celému jednání: nejprv od strany podobojích pokročilých, v jichžto čele stáli páni Kunrat Krajíř z Krajku, Jan Špetle z Janovic, Zdeněk Kostka z Postupic a jiní, s pečeti 16 pánů a do 300 rytířův; potom od strany pana Jindřicha z Rosenberka s pečeti přes 200, a posléze od pánův a rytířstva kraje Hradeckého několik set pečeti. „Ti všickni v listech svých psali v jeden téměř rozum, za to krále žádajíce a prosíce: jestli že by pan Lev s jinými co při JMti jednali o práva neb o víru na místě a slovem vsí země České, aby JMt neráčil tomu věřiti, ani toho k sobě přijímati: že ta jízda těch poslův s panem Lvem nebyla z vůle vsí země, ani z poručení jiných obyvatelův a poddaných JMti; že pan Lev a jiní s ním duchovní a světsí sami sněmovali, sami svolovali a sami se vedle Pražan a kněží jich v to poselství volili, a protož co koliv u JMti jednají, že k tomu vůle jich žádná není.“ Když však páni v Budíně ujišťovali, že tito protestující jsou sami pikharti aneb jejich služebníci a lidé nedůležité, nepřiznáno jejich odporu žádné platnosti.

Při tom všem jednání Čechův s legátem bylo tak marné, jako všecka předešlá. Předně žádal legát velikou taxu, kterou s ním poslové stěží smluvili na 15.000 dukátů; potom stál na svém, chtějí-li Čechové strany podobojí přijati býti zpět do lůna církve, že musejí napřed odprísáhnouti se bludův svých. Na tomto požadavku rozrazilo se celé jednání, neboť kališníci nechtěli přiznati se, že by krom přijímání pod obojí drželi se jakých věcí scestných, které by jim odvolati a zapřítí náleželo. Hlavně opíral se proti tomu Cahera, dobře věda, že by k výmince takové i nejmírnější utrakvisté nikdy nepřistoupili. Když tedy nebylo možná docíliti nějakého srozumění, poslové navrátili se do Prahy s nepořízenou, kamž tím více sobě přispíšili, an jich docházeli povážlivé zprávy z Čech, kterak nejenom v Praze lidé se bouří, nýbrž i sedláci na venkově se pozdvi-

hují, v Hradeckém kraji pak páni a rytířstvo valně se sjíždějí.

Král ujímá se Hlavsy, jeho rozkazy do Čech. Sněm Kolínský. Rozdvojení v zemi.

1525 červen — 1526 duben.

Pokud Pašek a Cahera byli v Budíně, nepřestávali domáhati se toho, aby pikharti a luteráni netoliko z Prahy a z Čech, ale ze všech zemí královských vůbec naprosto vypovězeni byli, a již prý v kanceláři listové na to byli sepsáni a vyhotoveni, jen pečť královská jim ještě chyběla. Naproti tomu hojná psaní prosebná od Jana Hlavsy z Liboslavě nedocházela krále, neboť arcibiskup Salkan vždy je zachytiti uměl, a také žádaného glejtu ku králi mu odepřel, až konečně Hlavsa a Mikuláš Šorí i bez glejtu se odvážili do Budína, kdežto podařilo se jim potají dostati se až ku králi samému. Spatřiv nenadále věrného svého Hlavsu, nyní tak utrápeného, byl Ludvík velice dojat vypravováním o příkoří a bezpráví, kteréž utrpěl on i strana jeho; věděl sice, že mu žalováno bylo na pikharty v Praze, ale dle domnění jeho byli to jen lidé někteří lehkovázní a neřádní, a o Hlavsovi nevěděl nic; tak málo a straně zpraven byl o tom co v Čechách se dalo. Ještě příznivěji přijala Hlavsu královna Marie. Oba královští manželé, rozpomenuvše se na věrné a platné služby, jim od Hlavsy a jeho přátel prokázané, stali se nyní ochránci a obhájci jejich tím upřímnějšími, čím více zatím klesala u nich vážnost Salkanova; od té chvíle král „velmi toho litoval co se jim stalo, a myslil na to, která by jim to mohl napravit, k čemu byl prvé Pražanům na jich zprávu lživou povolil.“

Dne 24. června vydal knížeti Karlovi a panu Lvovi rozkaz, aby bez meškání přijmouce k sobě některé z panského, rytířského i městského stavu osoby, vložili se mezi strany a zjednali mezi nimi přátelské srovnání; pakli by takové srovnání se nezdařilo, aby věc ta přišla k řádnému slyšení a soudu; také Pražanům psáno jest o témž. Ale tu se okazala málo-mocnost králova, neboť ani nejvyšší úředníci zemští ani Pašek neuposlechli rozkazu královského, a vypovídání z Prahy osob pro pikhartsví podezřelých nepřestalo.

Mezi tím protivníci páně Lvovi mezi stavy českými čím dále tím více ustrojovali se v je-

dnotu, s jedné strany páni z Rosenberka (s nimiž pan Lev měl rozepří o dědictví po panu Petrovi z Rosenberka) s katolickými přátely svými, s druhé podobojí pokročilí, kterým spíláno pikhartův a luteránův. Tu rozepsal král stavům sněm do Kolína ke dni 8. listopadu, i sjelo se tam valné množství pánův, rytířstva i poslův z měst, a tu obživly znova veškeré půtky a hádky, které před rokem 1523 bývaly v obyčeji strany špatného hospodářství úředníků zemských s veřejnými důchody a královskými dluhy, k nimž i mnohé nové stížnosti přicházely. Žádáno za rychlou toho všeho nápravu, ale jak obyčejně bez účinku.

I po sněmě Kolínském ještě stavové čeští nepřestávali státi proti sobě v rozdvojení, dělíce se na stranu královskou, která vedle hájení prospěchů králových domáhala se svobody náboženské, a na stranu páně Lvovu, která si hleděla prospěchů osobních pod zášterou práv zemských, a mimo to zasazovala se o jednotu ve víře. K oné straně přistoupila působením pana Hlavsy, jenž byl v Kolíně důkladně vylíčil ukrutství v Praze páchané, všechna města královská kromě Prahy, která držela pevně s panem Lvem.

Pašek zatím dále provozoval svou hrůzovládu v Praze, ano 11. prosince povolav před sebe manželky všech vypovězenců kázal jim ve čtyřech nedělích rozprodati statky a vybrati se z města za svými muži pod přísnými tresty. O tom zvěděv král psaním ostřejším dne 11. ledna 1526 zapověděl každé jakékoli příkoří činiti manželkám a rodinám vypovězencův až do urovnání jejich pře, tak že napotom ponechány byly v pokoji.

Ostatné strany napořád příkřeji proti sobě se stavěly, ano pan Lev pod rozličnými záminkami a přes královskou záповěď sbíral hoto-vost v zemi, tak že se zdálo, jakoby různé tyto každou chvíli měly vzplanouti v hrozný požár občanské války. Ani nový sněm, odbyvaný v dubnu 1526 opět v Kolíně nedovedl smířiti ani narovnatí protivné strany, které více nežli kdy jindy proti sobě se tužily.

Žalostný stav věci v Uhřích. Výboje Turků. Vnitřní rozbroje. Bouřlivé sněmy a veřejné výtržnosti. Píkle proti králi.

1524 leden — 1526 duben.

Jakkoli neutěšený byl za celého panování Ludvíkova stav království Českého, v němž

jmenovitě za poslední doby rozervanost nejvyššího stupně dosáhla; vnitřní poměry v zemích uherských byly ještě mnohem povážlivější pro nekonečné zmatky, jenž vyplývaly jednak z rozepří zemanů s magnáty, jednak ze zrádných pletich, jaké nepřetržitě osnóvali proti dvoru ctižádostivý Jan Zápolský. K tomu přicházelo nebezpečnost od Turka, vůči němuž chovali se hrdopysní Uhři s netečností a nepečlivostí neuvěřitelnou, nečiníce napřed žádných příprav k obraně, až teprv pozdě, když nepřítel v zemi měli.

Tak stalo se, že během roku 1524 ztratili Uhři na dolním Dunaji tři pevnosti dosti znamenité, Péč, Ršavu a Severin. To způsobilo všude v zemi veliké pohnutí, a žalováno na krále i na veškeru jeho vládu, u dvora zase panovalo domněnání, že vojvoda Sedmihradský Jan Zápolský a hrabě Temešský Petr z Perinu z úmyslu nechali zámky ty bez dostatečné obrany, aby jen národ tím více se bouřil proti vládě.

Král svolal ke dni 8. září sněm, který však postaviv se nepřátelsky proti panovníku usnesl se na článcích velmi příkrých, čelících proti němu a radě jeho, a ustanovil spolu, sejít se opět příštího léta o sv. Janě v Hatvani, čímž výhradně právo královské, svolávaní sněmy, bylo rušeno. Článkové ti, ačkoli potom působením prelátův a magnátův poněkud zmírnění, od krále zavrženy jsou. Mělo král ještě další úmysly, i byl by rád jak Zápolského tak i Perinu zbavit úřadův jejich, ale k tomu jeho moc nestačila. Zatím dávný rozbroj mezi stranami, totiž preláty a magnáty co jednou, a šlechtou prostřední a nižší co druhou, zmáhal se více a více; náčelníci oné byli arcibiskup Ladislav Salkan a palatin Štěpán Bátorý, této Štěpán z Vrbovce (Verböczy), řečník Jana Zápolského, na oko společníka magnátův.

Král Ludvík, aby předešel a napřed zmařil sněm Hatvaňský, svolal sněm do Pešti po sv. Jirí 1525. Ten sešel se, ale ze šlechty nižší dostavilo se k němu na pole Rákoš přes 7000 osob ve zbrani. Tuto spoustu sněmovníku Štěpán z Vrbovce rozněcoval řečmi svými a vodil kam chtěl. I přednášeny tu mnohé stížnosti proti vládě, důvodné i nedůvodné, vina všech nehod přičítána rádcům a dvořanům královským, kteří byli jednak preláti a magnáti domácí, jednak cizozemci u dvora panující. Dne 13. května předstoupila před krále deputace sněmovní, žádající vedle jiných věcí, aby vyhnal ode dvora svého všechny Němce

a nechoval při něm než samé Uhry, a pak aby na místě dosavadních povolal do rady své vesměs jiné osoby. Na provedení všeho toho dána králi lhůta pětidenní. Nazejtří dáno jemu vědět, budou-li měšťané Budínští a Pešťanští zbýti se, že šlechta na Rákoši shromážděná i s lidmi svými zamezí oběma městům veškeren přívoz věcí potřebných. Po králově odpovědi, že není času aby Uhři dělali sobě nepřáteli z Němcův, od nichž potřebovali a očekávali pomoci proti Turkům, ale že jinou cestou má vyhovět býti žádostem jejich, sněmovníci na Rákoši shromáždění vzkázali, aby král přišel mezi ně a staral se o vládu sám, oni že budou nejen radni a pomocni, ale i poslušni; nepřijde-li, pak že sami se postarají o lepší pořádek v zemi. Dne 17. května přišla od nich deputace 120 osob s dotazem, přijde-li či nic, prelátův a magnátův, kteří mu potud prý tak zle radili, aby nebral s sebou. Král slíbil přijít zítra, a proti vůli rady své dne 18. ráno skutečně jel na Rákoš, kdežto přijat nejprv uctivě, ale potom, když na dotřívou žádost o splnění předložených jemu žádostí odkládal odpověď k jiné době, počalo se shromáždění bouřit. Tu někteří přední sněmovníci, vzavše ho do svého středu, učinili jemu průvod bezpečný až k lodi na Dunaji, kteráž převezla jej nazpět do Budína. Den na to uzavřeno jest na Rákoši, že uložený v loni sněm v Hatvani o sv. Janě, má přece držán a co nejvalněji od celé šlechty navštíven býti.

V těchto okolnostech přijela do Budína deputace česká, která nesla úmluvu o jednotu a srovnání víry králi a kardinálu-legátu ku potvrzení. Za její přítomnosti povstalo ku konci května v Budíně proti prelátům a magnátům zbourání, a vytloukány i drancovány domy jejich; kardinála-legáta opatrovalo na 200 branných v jeho hospodě, kníže Karel a všickni poslové čeští „nesměli z hospod vycházeti za dva i za tři dni, uzavíravše se a kamení sobě nanosivše“, aby bránili se útokům.

Sněm Hatvaňský přese všechny záповědi královy sešel se valněji nežli kterýkoliv od lidské paměti, do 14.000 lidu branného dodávalo důrazu jeho vůli, tak že i krále a radu jeho volati směl před sebe, tito pak ani odvahy neměli k odporu. V neděli dne 2. července král přijel na zámek Hatvaňský a přijat od sněmovníku na oko uctivě. Tu musil palatin Štěpán Bátorý postoupiti úřad svůj Štěpánovi z Vrbovce; proměnu v osobách ostatních nejvyšších úředníků zemských od sněmu navrhovanou král nepotvrdil. Bylť

v tom králi proti sněmovnískům mocnou podporou sám Jan Zápolský, který prozatím spokojil se dosazením svého nástroje Verböczyho na první úřad zemský. Tak ani již řeči nebylo o vypuzení Němců ode dvora, ano povolena i berně dosti znamenitá.

Ukázalo se tu zřejmě, kterak Zápolský požíval již v zemi větší moci nežli sám král, ano vznikaly pověsti o tajných zámyslech jeho i úkladech proti životu královu, o úmluvách s některými slezskými knížaty a s pány z Pernšteina pro případ smrti královny, ba již prý byl pohotově pretendents koruny, který se pravil býti pravým synem Vladislavovým, Ludvíka pak vyhlášoval za podstrčeného syna ševcovského. Co asi pravdy bylo na všech těchto pověstech, nyní těžko uhadnouti; jsouť však ony vždy významné co příklad, jakých věcí za schopna pokládán svého času Zápolský.

S druhé strany magnáti a preláti na to pomýšleli, kterak by převahy a vlády sněmem Hatvaňským ztracené opět nabyti mohli. I užili k tomu cíli téhož prostředku, který v Hatvani proti nim tak dobře se byl podařil, a přivedli k sněmu o sv. Jiří r. 1526 na Rákoši odbyvanému, beze všeho nadání druhé strany, tak veliký počet ozbrojených přívrženců svých, že majíce převahu svrhli nového palatina Verböczyho, který musil spásu hledati v útěku, a nanovo uvedli v úřad palatinský Štěpána a Bátora. Bouřlivý sněm tento skončil se tím, že nespokojenost zmáhala se všude, a král napotom již ani na jednu, ani na druhou stranu spolehati se nemohl.

Sultan Soliman táhne na Uhry. Nepečlivost Uhrů. Král Ludvík domáhá se pomoci u Čechů. Pověsti o zradě Zápolského. Liknavost panů uherských.

1526 duben — červenec.

V takovém zmatku věcí jak uherských tak českých sultan Soliman, přímým Veliký zbrojil se celou zimou k dávno obávanému vpádu do Uher, a dne 23. dubna vytáhl z Cařihradu osobně do pole. Přes 200.000 lidu branného, všemi válečnými potřebami dobře opatřeného, valilo se přes hory a doly v několika proudech k Dunaji, vše v nejlepším pořádku; neboť vojsko turecké té doby vyznamenávalo se a předčilo jak přísnou kázní tak i uměním válečným všechny nepřátele.

Naproti tak hroznému nebezpečství chovali se národní pýchou zaslepení Uhři s pošestilostí v dějinách bezpříkladnou. Měliť oni smysl jen pro skvostný přepych a hluché, rozkošné živobytí, jak všemi cizinci vůbec, tak i nepřátely svými pohrdající naduti byli přílišnou důvěrou v sebe, než aby v čas byli činili přípravy k obraně. Ačkoli nacházeli se staří někteří, jenžto povážlivě patřili na válku nastávající, většina však byla tak přesvědčena o své síle a nepremožitelnosti, že slychati bylo i veřejné chvasty, kterak prý sami toliko prstenové od Uhrův nošení postačí k zaplacení veškeré moci turecké. Proto ani nežádali z ciziny vůbec, a zvláště z Čech, valné pomoci, než jen pro jméno. Jmenovitě na Čechích žádali, aby pomocnému vojsku svému, které by do Uher poslali, přidali hodně mnoho praporců, poněvadž podle praporců prý cení Turci sly nepřátel. Že k vedení veliké války potřebí nejen síly a udatnosti, ale i válečné zkušenosti, umění a příprav rozličných, na to málo kdo pomýšlel.

U dvora krále Ludvíka nebráno tak lehce nebezpečství na Uhry se valící, a král co nejsnažněji dovolával se pomoci zahraničné, jmenovitě u papeže a v Čechách, tuto pak zvláště té strany, která dosavad věrně při něm byla stála naproti panu Lvovi a jeho přátelům. Nejvyšší úředníci prokázali se málo ochotnými. Lev z Rožmitála vznášel věc na sněm zemský, jehož ale sebrati nebylo možná pro rozelení stran na sebe. Ke snažné žádosti králově uzavřela konečně strana jemu příznivá, taktéž i páni z Rosenberka a jejich přátelé sami o sobě, táhnouti králi na pomoc. Tu i strana druhá svolila k témuž, ale úmyslně protahovala vojenské přípravy co nejvíce mohla. Někteří páni sebrali lid na svou ruku a pospíchali s ním do Uher, některá města následovala jich příkladu, nejzdlouhavěji Pražané, více na oko nežli z ochotné vůle. Jedna část pomocného vojska českého vydala se na pochod hned na začátku července a dostihla krále ještě v čas. V tom voji měl jediný pan Jindřich z Rosenberka svých lidí do 200 těžké jízdy a 600 pěších pod hejtmany Petrem Kořenským, Mikulášem Zlínským a Zdeňkem Loubským. Krom toho táhli osobně hrabě Štěpán Šlik, Jan Buštěhradský z Kolovrat, Burian z Gutšteina, Jindřich Kutnour z Kutnova, purkrabě kraje Hradeckého, Jindřich Hložek z Žampachu a na Březně, pak podkomoří Jakub Kyšperský z Vřesovic a na Valči s lidmi Zateckými,

Lounskými, Kadaňskými, Mostskými, Tábořskými a některými jinými. Za stranou paně Lvovou, Pražany a jinými, kteří davše se na pochod teprv 28. července nedotáhli, šli Plzeňští, Berounští, Slanští, Litoměřičtí, Mělničtí, Ústí a někteří jiní.

Mezi tím obnovovaly se pověsti o zradě Jana Zápolského, i tvrzeno určité, že má tajnou úmluvu se sultánem, že králi Ludvíkovi pomáhati nebude, a za to že mu propůjčeno bude od Solimana království Uherské. Však ani ostatní páni uherští neměli veliké chuti táhnouti do pole, a palatin Bátorý příjev do Budína oznamoval králi, že volání jeho na vojnu nemá účinku, ana šlechta omlouvá se, že není povinna jíti do boje, leč by král sám také do něho se vypravil (5. července), načež Ludvík prohlásil se, že i sám osobně nebude meškati a potáhne do pole.

Čáka k vítězství byla na straně uherské velmi slabá, neboť potřeb válečných nebylo žádných pohotov: nebylo vůdcův ani vojska dosti, nebylo peněz, ani rady, ani pořádku a poslušnosti, ani zásob potravy a píce, ani lodí a povozův pro ně, kdežto nepřátelé toho všeho měli hojnost a vojska jejich v nejlepším pořádku se nacházela. V takové tísní psal král Ludvík list skroušený papeži, prose úpěnlivě, pro lásku boží a pro spasení křesťanstva, aby neopouštěl ho v jeho úzkostech a co nejdříve poslal aspoň peněz na ozbrojení lidu. On že větší do stolice apoštolské skládá naděje, nežli do celého jiného křesťanstva, poněvadž jen od ní samojediné doznával skutečné pomoci.

Král táhne do pole. Jan Zápolský váhá přiraziti ku králi. Bitva u Moháče. Zahynutí krále Ludvíka. Králova mrtvola.

1526 červenec — listopad.

Dne 20. července, v týž den, co psal papeži svrchu zmíněný list, král Ludvík, pomodliv se v kostele sv. Sigmunda, vytáhl z Budína do pole asi se 4000 jízdnými a 3000 pěšími v dobrém pořádku; v předním voji táhli dvořané a zástupy české, moravské a slezské, a celá výprava pohybovala se v hradbách vozových, dle řádu válečné někdy školy tábořské. Rozkaz dán byl celému království strhnouti se u Tolny na Dunaji, mezi Budínem a Moháčem.

Když táhl král z Budína, počítalo se v radě jeho, že bude míti vojska z Uher do 50.000, z Čech a Moravy do 16.000 lidu branného; mimo to počítáno na dalších 40.000, kteréž měl pohromadě ze Sedmihradska Jan Zápolský. To vše dohromady bylo by činilo valnou sílu vojenskou, ale tyto naděje nevyplnily se. Z Čech došla jen částka očekávaného lidu, Uhři daleko nesešel se plný počet, Zápolský konečně, ač mu král opět a opět narízoval, aby pod pokutou nevěry a zrady dnem nocí pospíchal k Tolně, tak zdlouhavě postupoval, že nelze bylo pochybovati o jeho neochotnosti, až i zastavil se v Segedině, odkudž se pak nehnul po několik neděl.

Do Tolny přirazil král dne 6. srpna a zdržel se tam až do 14. Mezi tím pilné jeho rozkazy a prosby, rozeslané na všechny strany, přivedly k němu pomalu přece několik bojovných zástupův, takže vojsko vzrostlo tím časem na 25.000 bojovníkův s 80 děly — slabá to hrstka proti více než desateronásobné síle nepřátelské. Odpovědnost za vrchní velení nechtěl nikdo vzíti na sebe, až konečně šlechtitný a statečný arcibiskup Kolocký Pavel Tomory a nezkušený Jiří Zápolský, bratr Janův, dali je sobě vnutiti.

Ludvík poslal z Tolny palatina Bátorého s některými magnáty napřed proti Turkům, aby jim bránili přejíti přes Dravu; oni ale zdráhali se pravice, že nejsou povinni táhnouti do boje nežli pod královou korouhví. Nad tím rozhorliv se král promluvil přede všemi hlasem vysokým: „Vidím již, že každý jenna na mne se vymlouvati a mou hlavou svou vlastní krýti chce; já život svůj dal jsem v nebezpečí, abych zachoval království toto i vás; nuže, aby neochota neměla omluvy, odvážím já se hrdla svého a s boží pomocí potáhnu zítra tam, kam jiní beze mne jíti nechtějí.“

Osudná slova tato svědčila mnohem více o ušlechtilé mysli králové, nežli o věhlasu vojévůdce, jenž pojišťuje vítězství. Smělost a odvaha staly se tudíž heslem celého vojska. Toto hnulo se ku předu a 19. srpna rozložilo se tábořem pod městečkem Moháčem. Tu odbývána vojenská porada, v níž uvažováno, zdali by nebylo rádné čekati ještě na pomoc sľbenou a již se blížící z Charvat, ze Sedmihradska, z Čech a z Moravy, zláště králův hofmistr, Polák Ondřej Trepka, přimlouval se v tom smyslu. Ale Uhři stavěli se zuřivě proti každému odkladu, hrozíce sami bít se s těmi, kdo by do bitvy jíti nechtěli.

Bitva strhla se dne 29. srpna po poledni

a byla dosti krátká. Trvala jen asi půl druhé hodiny; více nebylo potřebí, aby zkušení válečníci mahomedánští potřeli bujnou, ale slabou, nezřízenou a neprozřetelnou moc křesťanskou, a vyvrátili říši, která dotud považovala se za hlavní štít ochranný západu evropského. S počátku, když první čty turecké, obořivše se na křesťany, odraženy jsou a daly se na útěk, na-

stalo v táboře těchto vítězné plesání, a tím ohnivěji hnáno se za prchajícími, až valné houfy uherské octly se jen několik krokův od hrubé střelby na ně nastrojené, která nenadále celé spousty jich porážela. Kdo tu nepadl na místě, zajat jest a z rozkazu Solimanova odpraven; neb jich barbarský vítěz do 2000 postřelil. Svrchu jmenovaní pánové čeští všickni zahynuli

Zahynutí krále Ludvíka.

až na jediného Jindřicha Hložka, který zachoval se útekem. Mezi státními Uhry byl arcibiskup Salkan, mimo něj zahynuli z velmožů arcibiskup Tomory, pět jiných biskupů, Jiří Zápolský a čtrnácte jiných pánův, pak do 5000 nižších šlechticův. Palatin Štěpán Bátorý, sklíčený dnou v rukou i nohou, byl v bitvě přítomen na kočáře, a záhy vyvázl šťastně.

Král Ludvík, vida bitvu ztracenou, dal se také na útěk s několika dvořany svými, ale ve zmatku ztratili se mu všickni až na dva, Slezáka Oldřicha Cetryse, a Uhra Štěpána Acíla. Utíkajícím bylo přebrodit jakousi dunajskou zátoku čili potok nešíroký, ale bahnitý a předešlými hojnými dešti rozvodněný. Král byl unaven a brněním obtížen, kůň

jeho raněn. První vrhnou se do vody Cetrys šťastně dostal se na druhý břeh; po něm následoval král, jehožto kůň když pitím vody zdržeti se chtěl, král uzdou i bičkem poháněl jej, až maje kůň vyskočiti na druhý břeh převrhl a převrátil se do močálu i s jezdcem svým; za ním vjev Acíl a chtěje králi v nebezpečí pomoci utonul také sám. Poděšený Cetrys netroufal si na tom místě dočekať nepřátel, a utíkal s děsnou novinou dále. Že však ostatní uprchlí nevěděli co s králem se stalo, pochybováno delší čas, zdali ještě živ jest nebo-li mrtev.

Po dvou měsících teprv návodem Cetryse vyhledána jest mrtvola králova a pochována slavně v Stoličném Bělehradě.

Do Prahy stihly žalostné noviny dne 9. září, ale teprv 10. října daly se služby pohřební za nešťastného krále, jak na hradě tak i v městě.

Soliman prý upřímně litoval smrti krále Ludvíka, projeviv ošklivost svou nad zrádným chováním se Jana Zápolského, jež nicméně potom sliboval Uhrům dáti za krále. Na ten čas povážlivé zprávy z Asie pohnuly ho k brzkému návratu, a v měsíci říjnu ještě vojsko jeho zase opustilo Uhry.

O králi Ludvíkovi vešlo v přísloví, že u něho všechno bylo před časem: před časem se narodil, před časem nastoupil vládu, před časem obradatel, před časem se oženil, před časem dostával šediny a před časem jej zachvátila smrt. Ačkoliv na duchu a na rozumu nebyl nikoli nedostatečným, o své srdnosti v dobách nebezpečných dával důkazy nepopíratelné, jakož neméně o přirozené dobroty a spravedlivosti: však na moudrého panovnicka scházely mu ráznost, setrvalost, obětavost a smysl pro hospodaření; příliš často zanedbával panovnické své povinnosti k vůli zábavě a libůstkám svým, neuměl pojímati v uzdu chtíče své, aniž vážiti si peněz a počítati. Byly to hlavně následky nedostatečného vychování, a při mladém věku jeho (zahynul již v 20. roce svého živobytí) vysvětlitelné.

Královna Marie dala tím důkaz své lásky k manželu, že po oplakávané jeho smrti nechtěla více se vdáti. Stěhovala se k bratrovi svému císaři Karlovi V., a poslouživši mu platně v nejedné státní potřebě, zejména co vladařka Nizozemská (1530—1555), skonala 18. října ve Španělech.

Zahynutím krále Ludvíka osiřel trůn český bez dědice.

Úvahy o vnitřních poměrech v ohledu politickém, náboženském a národním.

Vyhasnutím po meči dynastie Jagajlovské končí se dějiny samostatného státu Českého. Již po smrti krále Jiřího sice národ Český přestal vystupovati v dějinách evropských samočinně, ale i za Vladislava i za Ludvíka žilo ještě v stavech politiku rozhodujících mocné vědomí o samostatnosti národu i zvláštních jeho zájmech, kterýchžto posledních oni statečně hájili naproti zájmům dynastie, čím dále tím více na vrch se deroucím. Ale již první panovník z domu Habsburského, který po smrti Ludvíkově na trůn český byl povolán, dovedl zájmy národu podrobiti úplně zájmům dynastie, a násilný pokus, který se stal sto let později o znovuzkříšení samostatného státu českého, skončil úplným podmaněním národu.

Jest tedy zde místo nejen přechodné, nýbrž i nepřiměřenější, abychom blíže přihlídlí k vnitřním poměrům národu Staročeského; a poněvadž zmíněný obrat dějin českých padá právě v ten obrat dějin všeevropských, jímž tak zvaný středověk přešel do věku nového, pokusíme se tu o jakýsi kulturohistorický přehled vnitřního vývoje našeho národu za celou tu dobu, po kterou trval ruch vedoucí od poměrů středověkých do poměrů novověkých. Budeť přehled náš jenom stručný, abychom neopakovali zbytečně (naskrze beze všeho opakování obejít se nám arcí nelze) co již na jiném místě pověděli jsme o věcech, kterých se tuto dotýkati budeme. Vyjímáme pak jej téměř doslovně z J. Malého „Dějepis národu Českého.“

V průběhu dvou století dokonána jest v životě národů evropských změna tak důkladná, že zjinačené tím poměry veřejné i společenské tvoří charakteristickou známku věku nového, vyvinuvší se z tak zvaného středověku.

Hlavní momenty změny této působily obzvláště v Čechách záhy s takovou mocí, že nastalé tím hnutí zasáhlo do nejvnitřnějších útrob národu a celou podstatou jeho násilně zatřásl. Ruch ten působil v trojím směru: ke zrušení systému feudálního novým uměním válečným, které se vyvinulo následkem vynalezení střelného prachu; ke zlomení nadvlády církevní hierarchie opravdu náboženskou, a k samostatnému výboji národnosti emancipováním se od samospasitelné dosud latiny. V každé z těchto snah předcházel národ Český ostatní národy evropské na cestě všeobecného pokroku, ano dlel tak velice před-

stihl svůj čas; že prospěchy, jakých v sobě dosáhl, nemohly rozšířiti se na jiné národy k tomu nedospělé, čímž ovoce tak významných a tuhých, ale osamotnělých bojů zase jest zmařeno. Tak úloha, poraziti system feudální řádně zřízenou mocí vojenskou, v kterou se u Čechů byl uvázal lid, dlouho vítězně prospívaje, nalezla nešťastný konec u Lipan, a teprv o století později provedli ji panovníci, ovšem že s výsledkem pro národy mnohem méně příznivým *) než jakým bylo by provázáno bývalo vítězství lidu. Tak i reformace náboženská, ku kteréž bylo heslo dáno z Čech, nemohla prorazit, dokud pouze jediný národ Český stál proti světovládné moci stolice Římské, a v Čechách samých zakrnela tak dalece, že v době všestranného odporu proti Římu šla za heslem z ciziny daným. Na jediném poli národnosti prospíval národ Český zdárně a postupoval ku předu bez kroku zpátečného. Byla to snaha společná všem národům evropským, probírajícím se z dlouhého snah k vlastnímu osobnímu životu, k čemuž vydatně napomáhal nově vynalezený knihtisk. Vedle těchto tří hlavních směrů, jimiž se nesl všeobecný pokrok té doby ku konečnému proměnění tvářnosti Evropy, spatřuje se ještě jiný ve vědeckých a uměleckých snahách, vycházejících hlavně z Italie a Francie, které 14. a 15. století činily předchůdcem skvělého věku květučného humanismu a moderního umění výtvarného. I v tom ohledu národ Český nejenom že nezustal pozadu za ostatními národy evropskými, ale na mnoze je předstihl. Husitské války sice, nejsouce příznivý uměním míru, učinily v tom násilnou přestávku, ano zahladily dočista mnohé vzácné památky české vzdělanosti; ale jak mile bouře se utišily, vrátila se i obliba ve vědě a pěkném umění, kteréž obojí na sklonku doby té zdárně pěstováno.

Co se týče vnitřních poměrů politických, dokonáno jest v této době přísné rozdělení národu na rozličné stavy. Prvotní demokratická rovnost byla sice již záhy začala ustupovati rozdílu, jaké s sebou přinášely nerovné rozdělení statků a výhody poskytované od panovníků těm osobám, které se jim přikazovaly k službě, z čehož oběho vyvinovala se ponezáhlou dědičná šlechta, která výhradně sobě jala se osobovati veškerá práva politická. Tím rozdělen jest národ Český na dvě části: menšinu politicky oprávněnou a většinu politicky

neoprávněnou, čili jinými slovy na šlechtu (k níž v jistém ohledu počítati třeba také města jakožto stav privilegovaný) a lid, kterýžto poslední čím dále tím více i v právech svých soukromých jest ztenčován, až se ocnuje i v osobní nevolnosti.

Takový stav byl však, pokud župní zřízení v platnosti své trvalo, pouze faktický a nikoli právní; takovýto stál se teprv, když německá soustava feudální opanovavši župám staročeským na dobro konec učinila. Kterak soustava župní během času všelijak protrhována byla, to vypravovali jsme na svém místě. Nevýhnutelný následek toho byl konečný úpadek župního zřízení za Karla, který pravomocnost nad lidem obecným, co jí župám ještě zbývalo, přenesl na držitele zemských statků jakožto patrimoniální pravomocnost vrchnosti, zrušenou teprv za naší doby. Rozdělení na župy ustoupilo pak novému rozdělení na kraje.

Za Karla stál feudalismus v nejvyšším svém květu, když znamenité množství zemských statků stalo se bylo lénem koruny dílem tím, že propůjčeny byly od králů za konané služby pod závazkem manským, dílem i tím, že jich držitelové pro dosažení zvláštních výhod sami dobrovolně je podali v léno panovníkům. Prvnějším způsobem arcí znamenité ubylo korunních statků, ale za to měl král k osobní službě své pohotově velikou brannou moc manů svých, kteréž panovník tak rázný jako Karel uměl výborně použiti ku povznesení moci královské. Tato nebyla nikdy větší jako za Karla, který moudře šetře formy ústavní vládl téměř libovolně, ač nikoli svéhlavě, uměje ustupovati v čas, kde viděl proti sobě odpor nesnadno překonatelný. *) Umělt pak, jak jsme viděli, používali Karel neobmezené skoro královské moci své ku blahu a svrchovanému zvelebení země, jakož neméně k vnitřnímu upevnění státu, jenž pod ním po nejprv se objevuje v jednotě celistvé co koruna Česká.

Ale již za jeho nástupce slabého Václava poměr ten v opak se obrátil, a titíž velmožové, kteří byli ochotnými sluhy jeho otce, obrátili svou moc ve zpouře proti synu, nemajícimu dostatečné ráznosti, aby držel na uzdě jejich spupnost. I klesla tudíž hluboko moc královská, a v následujících na to bouřích klesala vždy více, an naproti tomu vzrůstala moc

*) Totiž zavedením do státu absolutismu.

*) Důkazem toho jest Majestas Carolina od něho vydaná ale zas odvolaná.

šlechty, ještě více obohacené rozzastavením jí od Sigmunda korunních statků a rozchváceným od ní zbožím církevním, až po vítězství u Lipan nad stranou demokratickou dosáhla nejvyššího stupně. Od těch dob, zvláště pak za nezletilosti krále Ladislava, počínali pánové zemští vládnouti na svých statcích jako malí samostatní mocnářové, svrchovanost královu leda jen dle jména uznávajíce, poddané pak své utiskující a nová břemena na ně uvalující, proti čemuž nebylo lze ubohým dovolávat se spravedlnosti, když dílem soudové nešli, dílem výkonné moci scházelo síly ku provádění jejich náleztí. Byla to doba kvétoucího v Čechách pěstního práva, proti kteréž nepleše nevalně prospívalo zřizování krajských hejtmantů, sjezdů a landfridů. Teprv Jiří z Poděbrad, stav se správcem zemským, učinil přítrž těmto neřádům, po svém pak dosednutí na trůn všemožně usiloval o nové povznesení královské moci. Avšak odpor Říma proti němu nedovolil mu provéstí úplné svůj úmysl čelící ku blahu země; po jeho smrti pak pod slabými Jagelovci byl úpadek moci královské úplný.

Politická moc byla při stavech k tomu oprávněných, kteří ji vykonávali na sněmích, pokud se týkalo odporu proti králi, dosti dlouho jednosvorně, v jiných věcech ale spolu se svěřili, vyšší nad nižšími chtějí převládati. Tak nejprv pánové a rytíři, pak šlechta pospolu s měšťany hádali se o práva, jaká mají náležeti každému stavu, až i krvavé srážky z toho povstávaly. Spory tyto málem celé století trvaly, než urovnány jsou konečně v ten způsob, že každému ze stavů privilegovaných určité vymezen obor jeho práv, což ustáleno psaným zákonem, tak zvaným zřízením zemským. Od těch dob stav panský, stav vládycký čili rytířský (tak zvaní stavové vyšší) a stav městský přísně jsou od sebe odděleni. Moc výkonná čili skutečná vláda byla v rukou nejvyšších úředníků zemských (povstálých ze starodávného ústavu kmetů zemských), kteří v nepřítomnosti krále provozovali ji co náměstkové čili místodržící, jsouce vybíráni velikou převahou z nejpřednějších rodů panských. Ti za hluboké skleslosti moci královské vládli v zemi nejinak, než jakoby nad sebou žádného vyššího neměli, vzdorující rozkazům královým a všelikou moc svou úřední obracující, právem i neprávem, ve prospěch svůj osobní i stavu svého. Tak stalo se, že za panování Ludvíkova Čechy úplně se podobaly republice aristokratické, kde král byl pouhou loutkou a velká většina národu vydána spupné menšině privilegované.

Na poli církevním Čechové v té době stáli v čele snah usilujících o reformu církve v hlavě i v údech, a v bojích o to nastalých duch náboženský pronikal celý národ v takové míře, že tím onen věk obzvláštní barvitosti nabývá. Čtení písma svatého zobecnělo ve všech třídách, a volné jeho vykládání dávalo původ všelijakým blouznivým sektám. Veliká většina národu přijetím kalicha odchýlila se od obecné církve Římské, ale že nepřestala k ní obracet zření, marně se domáhajíc nemožného smíření, nedospěla k pevné organizaci samostatné zvláštní církve, nýbrž polovičitostí takovou octla se v bahně zmalátnělosti, a teprva přilnutím k luteránství nabyla svěžejšího ducha a nové síly. Jen malá rozhodnější část, která nadobro se odřekla Říma, dovedla v jednotě bratrské vésti život samostatný a prospívati zdárně vzdor všemu pronásledování od katolíků a utrakvistů. Při těchto proměnách náboženských: duchovenstvo katolické, ač větší část vysokého panstva byla věrna zůstala staré víře, zbaveno jsouc statků svých a postrádajíc hlavy (neboť od smrti Kunráta z Vechty zůstávala stolice Pražského arcibiskupství neobsazena) hluboce kleslo u vážnosti a přestalo míti všelikou platnost ve správách veřejných. Tak i církevní poměry v Čechách ku konci této doby poskytovaly též neutěšený obraz jako poměry politické.

Jinak bylo s principem národnosti, který během doby této slavil úplné vítězství nad vetřelým živlem cizím. Viděli jsme, kterak živel německý, pěstovaný na dvorech králů Přemyslovců, jichž příkladem řídily se nejvyšší vrstvy národu, a uváděný do měst od nich zakládaných, během času na ujmu národnosti české velice se byl rozšířil. Po vymření panovníckého rodu Přemyslovců ještě jiné okolnosti přičinily se k jeho posile. Kdežto jádro národu nepřestalo nikdy býti slovanské, jmenovitě obecný lid a šlechta (kterážto poslední, třeba se z mody dosti po cizích národech opíčila, v těch časech ještě nikoli nezapírala cit národnosti své), byla hlavním sídlem německví města, a mezi nimi na prvním místě Praha.* Povolávání německých knížat na trůn, pak se-středění nejvyšších úřadů říše Německé v Praze za časů Karlových, konečně i založení vysokého učení Pražského, pod jehož svobod záštitou množství cizinců, netoliko studentů, nýbrž i jiného lidu se tu usazovalo, rozmnožilo počet

*) Odkazujeme tuto na pojednání prof. V. V. Tomka: „Česká a německá národnost v Praze až do začátku 15. století“ v *Musejníku* na rok 1845.

obyvatelstva německého v Praze tak velice, že v obecní správě i při soudech němčina vrch měla. Taktéž bylo, jak známo, na vysokých školách.

Král Jan, cizozemec, o němž pověst šla, že Čechy chce ze země vyhnati a ji Němci osaditi, i úřady zemské cizozemcům světoval, čímž němčina velmi v zemi se plodila, až pak stavové tomu odpor položili a on úřady rozenými Čechy obsaditi musil. I za Karla uznáno za potřebné, aby král přípověď otce svého strany usazování na úřady rozených Čechů obnovil. Též za tohoto panovníka, který Čechy na nejvyšší stupeň materiálního blaha pozvedl, němčina co do veřejné platnosti přednost měla nad češtinou: vydal Karel za vlády své vedle obyčejných latinských také mnohé listy německé, českého však ani jednoho. Ani o jeho nástupci Václavu IV., za něhož dlouho chystaný boj protivných sobě národností vypukl, nelze říci, že by češtině zvláště byl přál; podporoval on národní stranu jedině proto, že Němci přidrželi se papeže, s nímž on ve sporu byl.

Proti takovému šíření se němčiny v Čechách, s kterouž jednak přicházely do země nové, prv neznámé necnosti, jako hra v kostky a nestrídmost v pití, jednak i duch národu vždy více od své prostoty tratil (čehož nejlepším důkaz jest ten, že starodávny úšlechtilý způsob národního básnění českého pomalu docela v zapomenutí přišel a na jeho místo prázdné klinování rýmů dle vzorů německých nastoupilo), neopomněli vystupovati mužové duchem vlasteneckým nadšení, jako jmenovitě Dalimil, horlivý přítel svého národu, jehož dějiny sepsal v rýmované kronice. Nemalý vliv na probouzení ho se ducha národnosti mělo i samo učení Pražské, neboť jím rozšiřovala se v lidu vyšší vzdělanost a osvěta, která lidem hlavy otvírala, že počali přemýšlet o mnohých věcech, jichž sobě dříve nevšimli. Tu počali Čechové i mateřského jazyka pilnější býti a jej též do veřejného jednání na místě posavad užívané latiny uváděti. Od samého krále Václava IV. máme již více českých listin. Slavný mudrc český Tomáš ze Štítného ve výborných spisech svých, jež psal za Karla a Václava, ujímá se horlivě jazyka národního proti latině. Spisy muže toho, obsahu dílem filosofického dílem náboženského, jsou zároveň skvělým důkazem, jak vysoko byl toho času jazyk český již dospěl, když jím Štítný tak obratně pojednával a vyjadřoval se dovedl o věcech tak subtilních a odtazitých. Neméně jadrné jsou

právníké spisy Ondřeje z Dubé, podávající důkaz, jak velice cítěna byla potřeba češtiny v jednání veřejném. Pěknou literaturu té doby důstojně zastupuje pan Smil Flaška z Pardubic. Ze nicméně v obecné mluvě, obzvláště měšťáků, jazyk český byl kažen a cizími nešvarami zpržňován, poznáváme z horlení proti tomu Jana Husa. Tento reformátor církevní stal se i reformatorem jazyka národního, ustanoviv pravidla české dobropisemnosti, která dosavad platí, a sám mnoho pěkných knih napsal, hlavně obsahu náboženského.

Tak dílem zdárným vzděláváním národního písemnictví, dílem vymáháním jazyku českému platnosti u veřejném jednání tužil se odpor proti vetřelému živlu německému, s nímž musilo dříve neb později přijíti k tuhé srážce. Srážka tato přispěna byla chováním se Němců v příčině církevní opravy, ku které se toho času nesly snahy národu Českého pod vůdcovstvím Husovým. Čím vroucnější byl po všecken čas cit náboženský u Čechů, s tím větší horlivostí uchopili se myšlenky, aby všickni neřádové, kteří se průběhem času byli vloudili do církve, byli z ní vyhoštěni a učení Kristovo k prvotní své čistotě a pouhosti navráceno. Ale v této veledůležité všeobecného pokroku se týkající věci, v níž národ Český k věčné slávy své učinil první začátek, s nejurputnějším odporem potkal se právě u svých německých spolubydlitelů. To přidalo nové hořkosti k dávno trvající nevoli mezi oběma národnostmi, a když král Václav i v obecní radě města Prahy i na universitě dal národnosti české převahu, která jí právem náležela, tu hnutí náboženské a národní krácelo pospolu, a krvavá husitská válka z toho povstala byla zároveň bojem pokroku duševního se starými neřády a předsudky, a zápasem národnosti české proti cizímu živlu ji dosavad dusivšímu. V tom boji národ Český úplného vítězství dosáhl, němečtí na větším díle vypuzeno jest ze země a jmenovitě města všechna učiněna jsou česká. Tu zaveden jazyk český na místě latinského do soudů a kancelářů, a sněmem zapovězeno činiti vklady do desk zemských v jiném jazyku. Tato nadvláda národnosti české vrcholila se za panování krále, který nebyl mocen jiného jazyka krom českého — slavného to Jiřího Poděbradského.

Knih psáno toho času množství, a to nejvíce o náboženství jednajících, neboť pod tím štítem byli Čechové národnosti své průchod zjednali. Jmenovitě svaté písmo pilně znova se překládalo. V časech pokojnějších na to

následujících psáno též o jiných věcech, jako o příbězích minulých, o právech a jiných vědách. Z tehdejších spisovatelů co nejznamenitější uvádíme Kornelia ze Všehrd a Otibora Tovačovského (o nichž podali jsme na svém místě podrobnější zprávu), oba právnický výteční. Též o umění válečném psali tehdejší Čechové, jako sám Žižka a Václav Vlček; onen i válečné písně skládal. Mnozí cestý své do cizích zemí konané popisovali, a kníže Hynek, syn krále Jiřího, české verše skládal. Knihtiskařství, které v 15. století vynalezeno jest, záhy v Čechách se provozovalo a literatura tím většího rozšíření docházela, neboť i méně zámožný mohl sobě nyní knihy kupovati, kdežto dříve za psané veliké peníze dávat se musely. Nejprvnější tiskárny byly v Plzni, v Kutné Hoře a v Praze. Během krátkého času užívání jazyka českého i daleko za hranice se rozšířilo, a při dvoře polském, litevském i jiných česky mluvilo se i všecko písemné jednání dalo, právě tak, jako za našich dnů francouzským jazykem se děje. Tak byla doba největší svobody náboženské spolu dobou největšího květu národnosti české, která s onou povznášela se i klesala, až naposledy padla.

Co se konečně týče všeobecného pokroku ve vědách a uměních, toho učiněny jsou Čechy založením vysokého učení v Praze středem pro celou prostřední Evropu. Stal se tím Praha jedním ze sídel učenosti tehdejší, a Čechové tam vycvičení zastávali nejvyšší úřady u dvora císařského i v německé říšské kanceláři, dosazováni jsou na sídla biskupská i kromě Čech, posíláni vyslanstvím k cizím dvorům, dobývali slávy učeností i státnickým věhlasem. Na universitě Pražské učeno všem vědám podle tehdejšího způsobu, který ovšem nebyl se ještě povznesl k výši svobodného pátrání. Paměťhodno, že první učitelská stolice německého státního práva na Pražské universitě založena, na níž Ubertus de Lampiano již roku 1380 učil. Byla tu založena a nadána též stolice řeckého jazyka, určená zejména k čtení Homera. Latina, ještě výhradně v učeném světě panující, nepozbyla dosavad předešlého barbarství, avšak Čechové mezi prvními ji cítiti počali. Karel zval do Prahy Petrarku, kterémuž však domácí okolnosti překážely přijíti. Spisovatelství bylo ctěno. Sám Karel, arcibiskup Arnošt a nejvyšší kancléř dvorský Jan z Neumarku neměli pod svou důstojností spisování knih, kteréž se až do dneška zachovaly. Dějepisci latinští byli Petr opat

Zbraslavský, František kanovník kostela Pražského, Neplach, Beneš Krabice z Veitmile, Pulkava a Marignola. Umění básnickému nebyla universita Pražská příznivá, za to tím více květlo řečnictví duchovní. O pověstných kazatelích toho věku pověděli jsme na svém místě.

Po vystěhování se z Prahy německých studentů začala universita klesati následkem sporů náboženských a záhubných válek. Po dlouhý čas myslí Čechů nic v té míře nezajímalo, jako otázky bohoslovecké, pročez studiu theologického všecka jiná ustoupiti musila. Tu různá učení zastávána jsou ve škole hádkami, v poli mečem. Z dějepisců latinských zasluhuje zmínku Vavřinec z Březové; Křišťan Prachatický a Jan Šindel slynuli v mathematice a v lékařství. Asi v polovici 15. století přinesli Vlachové do Čech alchymii, která tu nalezla úrodné půdy.

Studiím klasickým lepší doba nastala již za krále Jiřího, když snahy humanistické z Italie i po ostatní Evropě šířiti se počaly, obzvláště pak za nástupce jeho Vladislava, když bohomluvcům, dotud celé Čechy bouřivším, smlouvou o náboženství na Horách Kutných učiněnou uloženo jest mlčení a zdržení se všeho tupení jinověrců. Od roku 1462 až přes rok 1484 četl Řehoř Pražský na universitě v Praze o klasicích latinských, obzvláště o Virgiliovi. Jan z Rabšteina, stráviv několik let v Italii při dvoře papežském, skvěl se výbornou znalostí studií klasických. Mezi latinskými básníky toho věku třeptá se co hvězda první velikosti Bohuslav z Lobkovic na Hasištejně, o němž promluvíli jsme na svém místě obšírněji. Jen po boku v klasickém vzdělání stáli Jan Šlechta ze Všehrd, Viktorin Kornel ze Všehrd, Augustin Moravský, Stanislav Thurzo a jiní. Jeronym Balbus, Vlach, učil roku 1500 v Karolíně pěkným uměním slovesným, maje mnohé šlechtice mezi posluchači, avšak odstraněn jest pro ohavné svádění mládeže. Po smrti Řehoře Pražského a odejiti Balbusa zaniklo na delší čas klasické studium na universitě Pražské, kde několik fanatiků bylo mu nepřívětivo; pročez Čechové, nabyvše již chuti a obliby v pěkném umění, hledali jeho v Bononii, Štrasburce a jinde v cizině.

Z mathematiců živších ku konci doby této před jinými zasluhuje zmínku mistr Hanuš, zhotovitel pověstného orloje na radnici Staroměstské v Praze.

Zbývá nám ještě zmíniti se o výtvarném

umění, které, vyvinuvši se v Čechách samostatně a vydávši již dříve vzácné plody (obzvláště překrásné malby miniaturní), slavilo za Karla svůj zlatý věk. Válkami husitskými sice přetržen další vývin umění výtvarných, ale po utišení země ihned znova se začala zvelebovati, a to hlavně stavitelství, o čemž skvěle svědectví vydává Aeneas Sylvius pravě: „Mám za to, že za mého času v celé Evropě není žádného království, které by více a skvostnějších i ozdobnějších chrámů mělo jako země Česká. Převysoké kostely, dlouhými a širokými klenutími nadezděné, oltáře vysoké od zlata a stříbra se blyští, jímž ostatky svatých obaleny jsou; oděvy kněžské perlami krumplovány, nářadí kostelní nad míru skvostné; okna, skrze něž světlo do vnitřku padá, jsou prostranná, vysoká, ze světlého skla uměle složená. Tato podivná skvostnost jest netoliko ve městech

ale i ve všech.“ A to psal Aeneas Sylvius nedlouho po ukončení války husitské, kterou tak mnoho vzácných památek českého umění zmařeno! Slavní stavitelové ozdobovali zemi Českou budovami hlavně za Karla a Vladislava, za kteréhožto posledního krále panování, když sloh gotický již k úpadku se chýlil, na české půdě ještě více zpanilých výtvorů zplodil. Co skvělé památky stavitelského umění z doby Karlovy jmenujeme velikolepý metropolitní chrám sv. Víta na hradě Pražském a Pražský kamenný most přes Vltavu. Z druhé polovice 15. století, kde před jinými staviteli proslavili se Beneš z Loun a Matěj Rejsek, jmenovati sluší chrám Tejnský v Praze a Svatobarborský v Kutné Hoře, pak novou věž pod Královým Dvorem v Praze (nyní Pražnou zvanou) a zámek královský na Hradčanech.

Obsah třetí knihy.

Hlava I.

Král Albrecht a bezvládi. 1437—1451.

	Stránka
Nesvornost při volbě nového krále. Strana rakouská a strana národní. 1437 v pros.	1
Kterak jedna strana Čechův Albrechta Rakouského, druhá Kazimíra Polského za krále zvolila. 1438 leden — květen.	7
Kterak král Albrecht do Čech uveden a v Praze korunován byl. 1438 v červnu (obr. 1.)	9
Pomoc polská. Válka mezi stranami. 1438 červenec — září	15
Kterak pan Vřesovec Mišňáky hájil a král Albrecht opustil Prahu do Vratislavi odejel. 1438 září — listopad	19
Počátek zmatkův, jednání ve Vratislavi 1438 listopad, prosinec, 1439 leden — duben	22
Smrt krále Albrechta a některých jiných důležitých osob. 1439 květen — říjen	24
Počátek bezkráloví; smířlivý sněm, utišení pobouřené země. 1439 listopad — prosinec 1440 leden — březen.	27
Královna vdova Alžběta. Bedřich Rakouský. Narození Ladislava řečeného Pohrobka. 1440 leden — květen. (obr. 2.)	31
Kterak Albrecht, vojvoda Bavorský, na království České zvolen byl a volby té nepřijal. 1440 květen — srpen.	35
Počátek úplného bezvládi. Strany vnárodě. Kněz Mikuláš, jany arcibiskup. 1440—1441	41
Hojnost bojův domácích Jan starší Kolda na Náchodě, hlavní výtržník. 1440—1441	45
Smrt královny Alžběty. Rozhodná převaha paně Ptáčky. 1442	49

1029

Stránka

Poslední disputace Táboraká a smrt pana Ptáčka z Pirkštejna. 1444—1445	53
Pan Jiří z Poděbrad v čele kališníkův. Další jednání o krále a o arcibiskupa. 1444 — 1445	59
Zjevení se krále v Stadicích. 1445 v měsíci dubnu (obr. 3.)	62
Uherské poselství ve Vídni. Jan Jiskra z Brandýsa. 1445 na podzim (obr. 4.)	65
Další marné vyjednávání Čechův s králem Bedřichem a s papežským dvorem 1446—1447	69
Nevole proti králi Římskému. Domácí šrůtky. Zbrojení. Výprava do Westfál 1447	76
Kardinál Karvajal v Praze 1448 1.—23. května	81
Kutnohorský sjezd. Dobytí Prahy skrze Jiřího z Poděbrad 1448 červen — 3. září (obr. 5.)	85
Proměna ve stavu věcí českých. Smrt pana Menharta z Hradce 1448 září — prosinec, 1449 — 3. února	93
Jednota Strakonická. Druhá válka domácí. Sněm Jihlavský 1449 únor — srpen	98
Nové sjezdy, válka rozhodná a konečné smíření 1450 od ledna do začátku srpna	104
Válečná výprava proti kurfirstovi Bedřichovi do Sas. Valný sněm v Praze 1450 září — 1451	111
Eneáš Sylvius co posel Římského krále na sněm Benešovském. 1451 červenec (obr. 6.)	116
Arcimisionář kněz Jan Kapistran, Františkán. 1451 (obr. 7.)	127

Hlava II.

Jiří Poděbradský, správce zemský a Ladislav král. 1451—1457.

	Stránka
Kterak pan Jiří Poděbradský vládařem čili správcem zemským jmenován a zvolen byl. 1451 říjen — 1452 duben	135
Ještě jednou Kapistran. Marné jednání s legátem Mikulášem Kusou, 1452 duben — říjen	137
Kterak Čechové, jsouce napohád od papežské stolice odstřikováni, k řecké církvi přistoupiti chtěli. 1452—1453	139
Kterak se Tábor až do těch dob při svých zvláštnostech zachoval, avšak nyní od nich upustiti musel 1452 srpen — prosinec	144
Pan Jiří ode vši země za správce uznán. Ladislav z poručeníství vysvobozen 1452 září — říjen	154
Hlučný sjezd ve Vídni, úmluvy Znojenské, přijetí Ladislava za krále Českého. 1452 listopad — 1453 květen	157
Král Ladislav uvázal se v Moravu. Smiřického zráda a smrt. Hádky s Moravany v Jihlavě. 1453 červenec — říjen	160
Přijetí Ladislava za krále do Čech. Korunovace v Praze. Narovnání sporu s Moravany. 1453 říjen	163
Král Ladislav pobyt v Praze. Znamení sněm. Obnovení pořádku a dávného blahobytu v zemi. 1453 od listop. — 1454 do prosince (obr. 8.)	167
Jednání následkem pádu Catihradu. Válka v Prusích a marná jednání o zastavení krajiny a země. 1454	174

1030

Obsah knihy třetí.

	Stránka
Rozličné náboženské sekty. Petr Chelčický, tichý spisovatel mravoučný. 1454 (obr. 9.)	180
Zufivost Vratislavských Němcův proti Čechům. Král Ladislav a pan Jiří ve Vratislavi. 1454 — 1455 leden (obr. 10.)	187
Král Ladislav v Rakousích a Uhřích. 1455 — 1457	191
Mladší Kolda zkrocen. Jednání s papežem. Nedorozumění mezi králem a panem Jiřím. 1457 duben — srpen	203
Přijezd krále Ladislava do Prahy. Poselství pro nevěstu do Francie. Krále Ladislava smrt. 1457 září — prosinec (obr. 11. a 12.)	206
Uchazeči o trůn český. Matiaš Korvín. 1457 prosinec	217
Noví biskupové. Tas z Boskovic, Olomoucký a Jošt z Rosenberka Vratislavský. Počátek jednoty českých bratří. 1457	222

Hlava III.

Král Jiří z Poděbrad.

1458 — 1471.

Zvolení Matiaše Korvína za Uherského, pana Jiřího z Poděbrad za Českého krále. 1458 leden — březen (Obr. 13. 14.)	225
Chování se okolních knížat a korunních zemí k novému králi Českému. 1458 březen — duben	231
Koronovace krále Jiřího a královny Johanny. 1458 7. a 8. května	236
První výkony nového krále. Výprava do Moravy a částečné podrobení Slezska. 1458 květen — červenec	238
Král Jiří vede válku v Rakousích. Mír s císařem. Podrobení Jihlavy. Rakouské špatné peníze. 1458 srpen — listopad	241
Kterak Eneáš Sylvius, povýšen byv na papeže pod jménem Pia II., ku králi Jiřímu se choval. 1458 srpen — 1459 květen	246
Král Matiaš a české válečné rotý v Uhřích. 1458	248
Král Jiřího jednání s německými knížaty a sjezd v Chebu. 1459 leden — duben	258
Kterak se císař Bedřich III.	

do království Uherského tlačil a potom Jiřího z Poděbrad v Brně za Českého krále uznal. 1459 leden — červenec (Obr. 15.)	258
Srovnání se krále Jiřího s Ludvíkem Bavorským a svatby Chebské. 1459 září — listopad (Obr. 16.)	262
Kterak král Jiří Slezáky a zvláště Vratislavany konečně k poslušnosti přiměl 1459 říjen — 1460 leden	267
Úvahy o tom, kterak uměl král Jiří ve dvou letech dáti podstatu své panovnické moci, a kterak mezi králi a knížaty vynikl. 1460	277
Rada krále Jiřího a jeho političtí jednatelé	280
Kterak musel král Jiří špatné peníze rakouské v Čechách a na Moravě s velikými obtížemi potlačit. 1460	283
Král Jiřího další snahy o rozmnožení a upevnění moci své mezi králi a knížaty. 1460	285
Kterak snahy krále Jiřího o volení na království Římské prospěchu neměly. 1461	292
Kterak král Jiří první pronásledování českých bratří spůsobil 1461 březen — květen	295
Konec nadějí na Římské království. Pletichy a boje mezi stranami v Hši Německé. Dolní Lužice z Braniborské zástavy vyplacena. 1461 květen — 1462 červen	298
Sjezd krále Jiřího s Kazimírem králem Polským ve Hlohově. 1462 14. — 30. května	303
Jiří mstitel knížat, ochránce pokoje a blahobytu národu; Čechy první světský stát v Evropě 1462	305
Počátek sporu s papežem. České poselství v Římě. 1462 do konce března	308
Kterak papež Pius II. kompaktata za zrušená vyhlásil. 1462 31. března (Obr. 17.)	315
Úvahy o tom a rýmsy krále Jiřího o obmezení moci papežské. 1462	321
Věřejné slyšení českých posílů na dvorském sjezdu před králem Jiřím v Praze. 1462 12. srpna	323
Kterak legát Fantin de Valle své poselství před králem Jiřím vyřídil. 1462 13. srpna (Obr. 18.)	326
Kterak byl Fantin uvězněn a duchovenstvo obou stran muselo přijíti poslouchat slovo	

královské. 1462 14. srpna a 16. září (Obr. 19.)	330
Kterak král Jiří osvobodil císaře Bedřicha III. obleženého ve Vídni. 1462 říjen — prosinec	334
Zápas mezi králem Jiřím a papežem Piem II. 1462 — 1463 do července	342
Valný sněm vši koruny České v Brně. 1463 13. července (Obr. 20.)	347
Mír v Praze uzavřený ve věcech knížat Německých Mor v Čechách. Válka proti odbojníkům. Výstrahy. České poselství u císaře. 1463 srpen — 1464 duben	349
Smrt Kunhuty Kateřiny královny Uherské. Marini u krále Uherského. 1464 únor — duben	354
České poselství u Ludvíka XI., krále Francouzského. 1464 květen — září	
Smrt papeže Pia II. a povážlivá znamení, kterak pánové strany katolické o králi smýšlejí 1464 srpen	364
Nový papež Pavel II. a jeho první jednání v českých věcech. 1464 září — 1465 březen	368
Poslední hádka o náboženství mezi katolíky a kalíšníky. Dobytí hradu Cornštejna na Moravě. 1465 únor — červen	370
Král Jiří pohnán k soudu do Říma. Počátky jednoty katolických pánův proti králi Jiřímu. 1465 únor — srpen	373
Český sněm, na kterém se držel soud mezi králem a poddanými jeho. 1465 23. — 26. září	377
Utvržení jednoty panské proti králi Jiřímu na Zelené Hoře. 1465 29. listopadu (obr. 21.)	382
Nový návrh ku smíření papeže. Matiaš Uherský za prostředníka v tom žádaný nabízí se papeži k válce proti Jiřímu. 1465 září — říjen	384
Papež zapovídá, aby poddaní krále poslušni byli; kterak se král hájil a kdo se jeho ujímal. 1465 prosinec — 1466 leden	388
Kterak se strana Římská dlouho marně o to pokoušela, rozbití odboj a válku proti králi Jiřímu. 1466 leden — červenec	391
Výtržnosti na hranicích království Uherského a Polského. Bratrská rota. 1466 červenec — září	396
Král Matiaš hledá příčinu k vál-	

Obsah knihy třetí.

	Stránka
ce proti Jiřímu. Činí konec rotám bratrským. 1466 červenec 1467 leden	399
Papež Pavel II. odsoudil konečně krále Jiřího slavným zatracením v Římě. 1466 září — prosinec (obr. 22.) . .	403
První účinky papežova odsouzení. Král Jiří proti papeži odvolává se k vyšším mocnostem. 1467 leden — duben	406
Nový pokus krále Jiřího, aby získal krále Francouzského k provedení zamyšleného aněmu knížat. 1467 duben .	412
Veliký poplach v Čechách. Strany sobě vypovídají válku. 1467 duben	415
Počátek a způsob války v Čechách. 1467 květen — červenec	418
Válka v ostatních zemích korunních a další její průběh v celé České koruně. 1467 květen — srpen (obr. 23.) .	421
Působení papežovo jmenovitě v Polsce a v Němcích k většímu rozšíření války. 1467 březen — říjen	435
Pokroky války až do příměří způsobeného posly polskými. 1467 červenec — listopad (obr. 24.)	442
Sjezd celé odbojné strany ve Vratislavi. 1467 prosinec, 1468 leden	448
Kterak se konečně ustrojila jednota českých bratří. 1468	454
Válka krále Jiřího proti císaři Bedřichovi. 1468 leden — duben	457
Počátek válek s Matiašem Uherským. 1468 duben — květen	460
Další běh války. Pád Třebíče. 1468 květen — červen (obr. 25.)	467
Co se mezi tím v té válce na jiných stranách dělo. 1468 od polovice května do polovice června	474
Další běh války. Matiaš uvažuje se v Moravu. Ztráty Čechův u Telče a u Vodňan. 1468 červen — červenec .	476
Odpadnutí pana Jana z Rosenbergů. Sjezd nepřátel v Olomouci. 1468 srpen	478
Nejtěžší dvoměsíční doba ve válce proti nepříteli krále Jiřího. 1468 od polovice srpna do polovice října	481
Řádění německých knížákův v Čechách. 1467, 1468 a 1469	483
Obrat k lepšímu. Dobytí Kompišně. 1468 říjen — prosinec (obr. 26.)	486

	Stránka
O císařově jízdě do Říma, o říšském aněmu v Řezně a o zastavení krále Matiaše u Vilémova. 1469 led. — únor (obr. 27.)	490
Sjezd v Olomouci. Jednání mezi oběma králi. 1469 duben	497
Kterak odbojná katolická strana v Olomouci potajmu Matiaše Uherského za Českého krále zvolila. 1469 od 12. do 17. dubna	502
Poslední sjezd krále Jiřího s Matiašem Uherským. Další jalové rokování. 1469 od 20. dubna do 1. května (obr. 28.)	505
Kterak odbojníci v Olomouci veřejně Matiaše Uherského za Českého krále přijali. 1469 od 1. do 3. května . .	508
Kterak proti Matiašovi král Jiří dal voliti Vladislava, syna Kazimírova, za svého nástupce v království Českém. 1469 červen — červenec .	511
Druhá válka s Matiašem Uherským. 1469 červenec — list. Zajetí knížete Viktorina, ale další vítězství českých zbraní. 1469 27. července — září .	516
Porážka krále Matiaše u Uherského Hradiště. 1469 září — listopad	521
Kterak Slezáci pykali. 1469 prosinec	523
Kterak si počínal král Jiří proti úkladům svých nepřátel. 1470 leden — březen .	526
Kterak král Jiří zřizuje zemskou obranu. 1470 březen .	528
Třetí válka s Matiašem Uherským. 1470 konec dubna — srpen	529
Kterak král Jiří vyzval Matiaše Uherského na souboj. 1470 červenec	532
Matiašův poslední vpád do Čech, a kterak byl šeredně ze země vytloučen. 1470 červenec — srpen	536
Kterak Slezáci pro svou zpronevělost na novo pykali. 1470 říjen	538
Kterak se konečně všechno obrátilo ku prospěchu krále Jiřího. 1470 červenec — 1471 únor	541
Smrt mistra Jana z Rokycan. 1471 22. února (obr. 29.) .	544
Smrt krále Jiřího. 1471 22. března	547
Úvahy o tom, jaký význam měla vláda krále Jiřího a jaký byl národ Český za jeho věku	550
První opatření vládní. 1471 březen	562

	Stránka
Páni Šlikové na Loktě a Albrecht Saský. 1471 březen — duben	565
Strana uherská a sněm o sv. Jiří v Praze. Ostromeč. Veliký sájem dobytka u Prahy. 1471 duben	566
Sněm o volení krále v Kutné Hoře. Vladislav Jagajlovič zvolen za krále Českého. 1471 20.—28. května (obr. 30.) .	569
Vztahy Matiaše Uherského v Jihlavě. Albrecht Saský v Kolíně. 1471 květen — červen	574

Hlava IV.

Král Vladislav II. Jagajlovič.
1471—1516.

Čeští poslové v Krakově. Uvedení Vladislava do Prahy. 1471 červenec — srpen (obr. 31.)	580
Úklady o svržení Matiaše s trůnu Uherského. Nový papež. Nerozhodná jednání. 1471 červenec — 1472 květen .	586
Synové krále Jiřího. 1472 únor 1473 březen	589
Sjezd v Německém Brodě. Vykoupení knížete Viktorina. Sjezd plnomocníkův polských, českých a uherských v Nise. 1472 červen — 1473 duben	593
První sněm Benešovský. 1473 květen — červen (obr. 32.) .	596
Sjezd Opavský. Druhý sněm Benešovský. 1473 srpen — 1474 únor	602
Válka mezi třemi králi, Českým, Polským a Uherským. 1474 červen — listopad	606
Sněmy v Praze a v Brně. Nestatečnost krále Vladislava. Smrt královny vdovy Jobany. 1475 leden — listopad . .	614
Bouře ve městech. Rosenberkové. Pohraničné války v Rakousích. Smrt pana Zdeňka ze Šternberka. 1476 leden — prosinec	618
Došlé i nedošlé svatební námůvky králův. Smlouva Vladislava s císařem. 1476 září — prosinec	622
Sněm v Praze o středopostí. 1477 leden — březen . . .	624
Zase válka s bídným koncem. 1477 duben — červenec .	626
Nová válka s Matiašem Uherským. 1477 červenec — prosinec	630
Jindřich Roubík z Hlavatce. Rácek Kocovský. Pan Bo-	

Obsah knihy třetí.

	Stránka
huslav ze Švamberka. 1477 — 1478 — duben	631
Smlouva o pokoj v Brně. Porážka Čechův u Plzně. 1477 březen — duben	635
Zboutení kališňákův a jejich sněm v kolleji Karlově. 1478 duben — srpen (obr. 88.)	637
Jednota českých bratří se rozšiřuje. 1471—1478	642
Nové a poslední podání výmínek míru mezi králi Matiasem a Vladislavem. 1478 srpen — prosinec	648
Kterak se králové Český a Uherský slavně ajeli v Olomouci a nadobro smířili. 1479 červenec (obr. 84.)	650
Zemský sněm o sv. Václavě. 1479. 28. září do polovice října	657
Kterak král Vladislav i katolíci pánové počali zle nakládati s kališnickými kněžími. 1480 květen — listopad	660
Neuspokojenost a rozervanost v Čechách pro neplnění slibův královských. Čeština v soudech a deskách moravských. Povodeň. 1480 — 1482 květen	666
Příchod biskupa Augustina Luciana do Čech. Pokusy ku smíření mezi kališňáky a katolíky. 1482 duben — 1483 červen	670
Mor. Krvavá bouře v Praze. 1483 červen — říjen (obr. 35.)	677
Co k tomu říkal král Vladislav a co Pražané dále dělali. 1483 říjen — prosinec	685
Kterak se král Vladislav konečně do Prahy navrátil a smířil. 1484 leden — říjen	688
Král Vladislav ze Starého města na hrad Pražský se přestěhoval. 1484 říjen (obr. 86.)	691
Sněm Kutnohorský, konečný náboženský pokoj a obrat k lepšímu. 1485 březen	693
Pravidelný stav České země. Kutná Hora. Práce nejvyššího zemského soudu. 1485 červen — říjen	697
Kterak král Matias pana Jaroslava z Bozkovic ve Vídni nespravedlivě stítil dal. 1485 prosinec (obr. 37.)	700
Zákony o cizozemcích, kteří v Čechách statky mají. 1486 únor — březen	702
Kterak se král Vladislav, byv od říše a císaře uražen, s Uherským Matiasem ajel v Jihlavě. 1486 únor — září	705
Kterak zemští pánové zákonem	

	Stránka
dovrřili porobení lidu selského 1487 březen — září	708
Kterak papež Vladislava za Českého krále uznal. Bratři čeští 1487 — 1488	710
Kterak Matias Uherský pro zaopatření svého syna Jana Korvína dravčí smlouvy dělal, knížata oloupil a války vedl 1488 — 1489	713
Smrt krále Matiasa ve Vídni. 1490 6. dubna	717
Král Český, Vladislav Jagajlovič, zvolen na království Uherské. 1490 duben — červenec	720
První čas v Čechách po odjezdu krále. 1490 červenec — září (obr. 38.)	724
Začátek vybírání berní a vojska z Čech a Moravy pro ochranu Uher. 1490 říjen — 1492 1. ledna	730
Zbrojení proti Turkům. Uherská královna Beatrix. Zrušení černé roty. 1492 březen — srpen	733
Kterak biskup Jan Filipec stal se mnichem bosákem, a Bohuslav z Lobkovic od papežův na biskupství nebyl potvrzen. 1491—1492 (obr. 39)	736
Smrt krále Kazimíra Polského, Hynka Minsterberského a císaře Bedřicha III. 1492 — 1493	741
Smrt biskupa Augustina Luciana. Nové pokusy o srovnání kališňákův s Římem. 1493 — 1494 (obr. 40.)	746
Obnovení veřejné bezpečnosti. Trestní soudové. 1494	751
Smrt pana Ctibora Tovačovského z Cimburka. 1494 26. června (obr. 41.)	753
Výtečníci tehdejší české šlechty, zvláště pan Vilém z Pernštejna	755
Krajské sjezdy. Sněm o sv. Václavě. 1494 duben — září	763
Bouře na Kutné Hoře. 1494 září — říjen	765
Poděbradystatkem královským. Zemské desky naskrze české 1495 březen — duben	766
Cestování některých bratří českých a rozdělení jejich jednoty. 1491 — 1495	768
Mnichové zase v Praze. Nová bouře Kutnohorská. Havíři nevinné u Poděbrad popraveni. 1496 červen — září	773
Dalibor z Kozojed 1496—1498 (obr. 42.)	775
První návštěva krále Vladislava v Praze. 1497 únor — červenec	779

	Stránka
Valný sněm za přítomnosti krále v Praze. 1497 květen	782
Král v Kutné Hoře. Soud s pány Šliky. Přitůžení poddanství lidu. 1497 červenec	784
Biskup Thurzo. Moravská šlechta a města nechťi od Čech záviseti. Nové výsady Slezákův. 1497—1498	788
Ještě větší utužení poroby. Neuspokojenost ve městech. 1498 — 1499	791
Česká delegace u krále v Prešpurce. 1499 listopad	793
Vydání zřízení zemského krále Vladislava. 1500 březen — červenec	795
Rozšíření českých bratří na konci 15. století. 1500	797
Odpor měst proti novému zřízení zemskému. 1500 říjen — 1501 duben	799
Knížata Minsterberští v úpadku. Jednota měst královských. Knížetství Opavské. 1500 — 1502	802
Právní rozepře mezi městy a šlechtou 1502 (obr. 43.)	804
Druhá návštěva krále Vladislava v Praze. 1502 leden — březen	806
Kterak se města vzchopila a k odporu proti šlechtě postavila. 1502 květen — listopad	809
Kterak se král Vladislav oženil, proti Turkům válku vedl, nové úřadníky v Čechách jmenoval. 1502 — 1503	811
Další výtržnosti pánů Šlikův. 1502 — 1504	813
Vladislavův mandát proti českým bratrům 1503	817
Narození královské dcery Anny. Oheň na Malé straně Pražské. Biskup Filip de Nova Villa. 1503—1504	824
První objevení se tak zvané francouzské nemoci v Čechách. 1500 — 1504	825
Válka v Bavořích. Porážka Čechův slavná, vítězství Němcův neslavné. 1504 duben — září (obr. 44.)	827
Polský králevic Sigmunt. Rajtářstvo. Brojení mezi stavy českými. 1504	830
Vzpouza Jiřího Vserubského z Gutštejna. 1505	834
Vojna Loketská proti Šlikům. 1505 červenec — říjen	836
Utrpení a smrt biskupa Filipa de Nova Villa. 1505 — 1507 (obr. 45.)	838
Vzpouza pánův z Gutštejna. 1506 květen — září	842
Kterak rytíř Jan Kopidlanský	

Obsah knihy třetí.

	Stránka
v Praze a Jan Baviřek ze Svamberka v Plzni stali byli. 1506 — 1507	844
Narození krále Ludvíka. Smrt jeho matky královny Anny. Záměry rodiny /ápolských v Uhřích. 1506	845
Rozbroje mezi městy Pražskými. 1505 — 1507	849
Veliká moc kancléře Albrechta z Kolovrat. Nové přísnošti proti bratřím a Židům. 1507	850
Kterak Jiří Kopidlanský vedl válku proti Pražanům a vši zemi České. 1507 — 1508	852
Manifest šlechty. Třetí hlas městský. Půtky na sněmu. 1508 leden — březen	855
Proměny u vlády následkem sněmu Svatojakubského v Čechách a Svato Bartolomějského na Moravě. 1508 červen — srpen	858
Třetí a poslední návštěva krále Vladislava v Praze. 1509 leden — 1510 únor	860
Korunovace dítěte Ludvíka na království České. 1509 11. března (obr. 46.)	862
Kterak král stavy mezi sebou rozezlené rozsoudil a města podruhé odsoudil. 1509 březen — říjen	865
Kterak král rozsoudil při mezi Starým a Novým městem Pražským. 1509 18. května	867
Krvavá srážka s uherskými hostmi v Praze. 1509 20. května	868
Kterak král Vladislav hlavní chrám velkými zvony zvelebil a jeho též dostavěti chtěl. 1509 srpen — září	871
Cizí vyslancové v Praze. Falckrabě Ludvík a vojvoda Jiří Saský přijímají svá léna od krále Českého. 1509 prosinec, 1510 leden (obr. 47.)	872
Konec výtržností Kopidlanských a Gutštejnských. Královny dluhy. 1509	877
Král Vladislav v Kutné Hoře sněmuje, na Moravě holdování stavů pro krále Ludvíka přijímá. 1510 únor — březen	879
Dluhy krále Vladislava a největší zlehčení důstojnosti královské. 1510 březen — říjen	881
Smrt pana Bohuslava z Lobkovic. 1510 11. listopadu	883
Král Vladislav ve Vratislavi. 1511 leden — duben	885
Obnovení náboženských nesnází. 1509 — 1512	888
Sněmování v Praze. Obnovení	

	Stránka
rozepře měst se stavy vyššími. 1515 březen — květen	889
Jan Hlavsa a Jan Pašek	891
Spolek královských měst. Hněv králův na Pražany. 1512 květen — srpen	892
Poselství české do Budína ku králi. 1512 září	893
Sněm Svato Kateřinský a marné jednání o arcibiskupa. Generální sněm Kladský a kníže Bartoloměj Minsterberský. 1512 listopad — prosinec	894
Další průběh sporu měst se šlechtou. Postavení stran. Spolek měst a knížetem Bartolomějem. 1513 únor — září	897
Obrat v záležitosti měst. Nový sjezd stavu městského. Proměna ve smýšlení králově. 1513 červenec	900
Válka knížete Bartoloměje s Vratislavskými. Jednání v Budíně. Výminky královny. Sněm Kolínský. Svědectví královské ve prospěch stavu městského. 1518 srpen — listopad (obr. 48.)	905
Bouřlivé jednání poslá z Čech před králem. Neobyčejné teplo. 1518 listop. — pros.	910
Nové sněmování v Praze. Král Ludvík se má učiti český. 1514 leden — únor	912
Vladislavovo prostředkování mezi jeho bratrem králem Sigmundem Polským a císařem Maximilianem. Psaní Pražanů a pana Lva ku králi Polskému a odpověď tohoto. 1514 únor — květen	913
Kurucká válka v Uhřích. Pomoc z Čech. 1514 duben — srpen	916
Sjezd šlechty v Kutné Hoře. Sněm v Praze o sv. Maří Magdaleně. Zrádní konšelé Vilímek a Havlíček státi. Majestát královský Pražanům. 1514 červen — srpen	917
Obojetnost králova. Sjezd Budínský. 1514 srpen — prosinec	920
Pánové Kostka a Rendl v úřadech. Jednání o sjezd císaře Maximiliana s králi Vladislavem a Sigmundem. Smrt knížete Bartoloměje. 1515 leden — duben	921
Sněm svatodušní. Sblížení se k sobě sporných stavů. Smlouva s císařem. 1515 květen — červen	924
Slavný sjezd panovníků ve Vídni. Zasnoubení mladého krále Ludvíka a kněžny Anny 1515 červenec (obr. 49.)	925

	Stránka
Vrtkavost Vladislavova. Jalové sněmování. 1515 srpen—1516 únor	932
Král Vladislava smrt a poslední vůle. Pohřební slavnosti v Praze. Povaha Vladislavova. 1516 — březen (obr. 50.)	933

Hlava V.

Král Ludvík. 1516—1526.

Truchlivý stav země. Sněm v Praze. Poselství císařské. 1516 březen — květen	937
Protest stavů podobojích. Sjezd stavů vyšších v Benešově. Porady měst v Praze. 1517 červen — srpen	939
Zmatky v zemi. Sněm Pražský. Uznání císaře i krále Polského za poručníky krále Ludvíka. Nový řád zemské správy. 1516 srpen — 1518 leden	941
Zemští odpovědníci Jindřich Bohnický a Hynek Boček z Kunstatu. Pozdvížení sedláků. 1517 květen — září	942
Smlouva Svatojánská. Sněm o sv. Kateřině. 1517 září — říjen (obr. 51.)	944
Další sněmování. Kterak se král Ludvík hněval na stavy, že mu smlouvu Svatojánskou nepředložili ku potvrzení. Sepis dluhů královských. 1518 únor — červen	949
Jednota měst Pražských. 1518 srpen	951
Kterak se v Uhřích upravila zemská správa. Sněm v Praze. Spor Čechů a Moravanů. Opětný sněm. 1517 — 1518	952
Poselství české do Budína. Smrt císaře Maximiliana. Volení krále Římského. Sněm o středopostí, a druhý po sv. Václavě. Jednání o přijetí krále. 1519 leden — říjen	955
Nové různé náboženské. Učení Luterovo v Čechách. Bratr Matěj poustevník. 1519 (obr. 52.)	958
Roztržka na sněmě. Nové doly Jáchimské a mince Šlikovské. 1520 leden — duben (obr. 53.)	961
Král Ludvík se chystá do Čech. Mor v Praze. 1520 květen — září	963

Obsah knihy třetí.

	Stránka		Stránka		Stránka
Válka měst s loupežnými zeman- many. Poprava zhoubců zem- ských. 1520 září — 1521 le- den	966	rovnání s Petrem Sudou. 1523 leden — duben	935	Vzmáhání se reakce. 1524 srpen — listopad	1000
Města před soudem. Zemská hota ost. Král Ludvík vkládá se mezi šlechtu a města. Královské snatky. Vojna s Turkem. 1521 leden — říjen	969	Odjezd králův z Čech. Král Ludvík v Kutné Hoře a na Moravě. Veliké berně. 1523 březen — duben	987	Nesnášlivý nález obecní. Sly- šení stran u knížete Karla. Sném o sv. Ondřeji. Pan Lev opět nejvyšším purkra- bím. Rozsudek králův mezi stranou Hlavsovou a Paško- vou. 1524 listopad — 1525 leden	1002
Zmáhání se různic nábožen- ských. Výtržnosti o svátku Jana Husi Pan Vilém z Pern- šteina. 1520 prosinec — 1521 červenec	972	Kterak se učení Luterovo v německých městech šířilo. Pavel Šperat v Jihlavě 1522 — 1523	989	Reakce po celé zemi. Snahy o sjednocení katolíků a ka- lišníků. Deputace do Bu- dína, její neprospěch. 1525 leden — červen	1004
Žádost králova příjezdu do Čech a obnovení zeměsprávy. Nechť mezi Uhry a Čechy. Královna Marie. 1521 pro- sinec	974	Různice náboženské. Sněmy podobojích. Kněží z Prahy vypovídání. 1523 duben — srpen	990	Král ujmá se Hlavsy, jeho rozkazy do Čech. Sném Ko- línský. Rozdvojení v zemi. 1525 červen — 1526 duben.	1007
Králův příjezd do Čech. Jeho rádcové cizozemští. 1522 le- den — březen	976	Havel Cahera. Styky Čechů s Martinem Lutrem. Valný sjezd podobojích a dvacet článků jeho. 1523 září — 1524 leden	993	Žalostný stav věcí v Uhřích Výboje Turků. Vnitřní roz- broje. Bouřlivé sněmy a ve- řejné výtržnosti. Pikle proti králi. 1524 leden — 1526 duben	1008
Kterak král a stavové nemohli se shodnouti. Přísaha krá- lovská. 1522 březen — květen	978	Začátky reakce politické i ná- boženské. Pan Lev a jeho strana berou útočiště ku králi Polskému a kuji tajné pikle. Slabost strany vládní. Smrt pana Petra z Rosenberka. 1523 březen — 1524 únor .	994	Sultan Soliman táhne na Uhry. Nepečlivost Uhrů. Král Lud- vík domáhá se pomoci u Čechů. Pověsti o zradě Zá- polského. Liknavost pánů uherských. 1526 duben — červenec	1011
Korunování královny Marie. Dvůr královský v Praze. 1522 květen — červen . . .	980	Poměr stran náboženských v Praze. Pašek primasem. Ca- hera obrátil. Deset článků. Obrat veřejného mínění proti pikhartům a luteránům. 1524 březen — květen	996	Král táhne do pole. Jan Zá- polský váhá přiraziti ku králi. Bitva u Mohače. Zahynutí krále Ludvíka. Králova mrt- vola. 1426 červenec — listo- pad	1013
Zmatky slezské. Albrecht Rendi 1522 červen — září	981	Kterak Uhři chtěli vyhnati všecky Němce od královského dvora. Sném Svatomarkét- ský. 1524 květen — červenec.	998	Úvahy o vnitřních poměrech v ohledu politickém, nábo- ženském a národním	1018
Ustavovací sněmování. Pamětní spis stavu městského. Král Sigmund Polský činí pro- středníka mezi králem Lud- víkem a stavy českými 1522 říjen — 1523 leden	983	Kterak Paškovi násilím zje- duána neobmezená moc v Pra- ze. Zpráva ke dvoru o tom převratu. Kníže Karel od- stoupil od strany pokroku.			

Rejstřík

jmen a věcí v III. knize Kroniky Česko-Moravské obsažených.

Aarau, město ve Švýcarech 363.
Abbeville, město ve Francii 356.
Absolon, hejtman 19.
Adamité, sekta 182.
Aderspach, hrad 78.
Adivoka, letopisec 680.
Adrianopol, město 61.
AEIOU monogram (Austria erit in orbe ultima) 743.
Aksamit Petr z Lidečovic 251.
Albert, syn Bedřicha Saského 118.
Albrecht, markhrabě Braniborský, řečený Achilles 163, 220, 257, 268, 414, 453, 527, 541 † 705.
Albrecht, kníže, syn markraběte Braniborského 17.
Albrecht, syn Bedřicha kurfiřta Saského 257, 543, 565.
Albrecht Bavorský zemřel 253.
Albrecht, bratr císaře Bedřicha III. 32, zvolen za krále Českého 37, 163, 219.
Albrecht, syn Jindřicha Minsterberského 714.
Albrecht Rakouský 1, 3, 4, 6, 7, v Uhrách korunován 9, Římským králem 9, v Praze korunován 12; 15, 21, 23, 24, zemřel v Uhách 27.
Albrecht, velký mistr Pruský, přítomen korunovací krále Ludvíka 980, přestoupil na Luterovu víru 990.
Albrechtice, hrad 173.
z Albrechtic Jiří Stoš 499.
Alcid Štěpán, Uher 1016.
Alena čili Marketa, manželka kn. Viktorina 549.
Aleksander, král Polský † 848.
Aleksandr, panoš Hynka Minsterberského 720.
Aleksandr VI. Borgia, papež 734.
Altenburk, město 112.
Alžběta z Bozkovic, vdova po Alši Holickém ze Sternberka 190.
Alžběta, choť Kazimíra Polského, 51, 291.

Alžběta z Habsburka 174, 446, 473, 513.
Alžběta, dcera císa. Sigmunda 4, 25, vdovou 27, 28, 36, 43, 50, zemřela v Rábu 51.
Alžběta, vojvodkyně Luxenburská 51.
Alžběta z Nemyčeva, matka Jiřího Kopidlanského 860.
Alžběta Zhořelská, zemřela 179.
Ambrož, kněz 26.
Ambrož od Věže 39.
Amerika objevena 736.
Amiens, město ve Francii 357.
Amos ve Vodňanech Čes. br. 771.
Ancona, město v Itálii 364.
Anděl z Čáslavi 88.
Andělská Hora 516.
Aneška Bernauerova 39.
Anna Brunšvická, manž. Albrechta III. Bavorského 39.
Anna, choť Vladislava, dcera hrab. Gastona Kandalského 84 † 845.
Anna, dc. Vladislava krále, zasnoubena 925 a provdána za Ferdinanda Rak. 971.
Anna, starší dcera Alžběty, dcery císa. Sigmunda 51.
Anna, kněžnička Hlohovská 174.
Anna z Koldic, choť Hynka Krušiny z Lichtenburka 46.
Anna, kněžna Zabaňská, choť Karla Minsterb. 714, 995.
Anspach, město v Německu 220, 357.
Apel z Fictum, rada Viléma Sas. 79.
Apollo král Tyrský 553.
Ardicino della Porta, biskup Allaterský 740.
Ariani 147.
Arméni 147.
Arnošt, syn Bedř. Sák. 113.
Arnošt Opavský 189.
Arnošt, arcibiskup Pražský, spisovatel 1025.
Arnošt, vojvoda Saský 607 † 705.
Arnošt, syn Bedřicha, kurfiřta Saského 257.

Ašpury, ves v Rak. 243.
Aufunddahin Hans 428.
Augustin Lucian, biskup Sankturinský 670, † 746.
Augustin Moravský, velký učenec 1046.
Augustin, měšťan Pražský 38.
Augustin z Rábu 236.
Bajazet, sultán 733.
Bajrajt, v Bavořích 134.
Bakáč Tomáš z Erdödu, biskup a kancléř 745.
Balas Jan, Uher 11.
Balický Pavel 570.
Baltazar de Piscia, pap. legát 653.
Baltazar, syn Soběslava Mrzáka z Miletínka 670.
Baltazar kníže Zahanský 189, 268, 605.
Bamberk město 251.
Barbo Petr, kardinál 368.
Barbora, dcera Braniborského markhraběte Albrechta, nevěsta Vladislava 623.
Barbora Celská císařovna ve vězení 7, 8, 13, 20, 29, do Čech přivezena 48, zemřela 117.
Barbora Polská, manželka Jiřího, vojvody Saského 870.
Bardějov, město v Uhrách 66, 252.
Bar-le-duc, město ve Francii 357.
z Barnšteina Jan. Špan 498, 514.
de Baroncellis, advokát 495.
Bartoloměj, kazatel ve Vratislavi 269.
Bartoloměj, kníže Minsterberský 895 † 921.
Bartoš z Prachňan 765.
Bartoš, zvonář Novoměstský 871.
Basilejský sbor 71, rozešel se 78.
Basilej, město na horním Rýnu, 23.
z Bassana a z Bílé Církve hrabata, viz Šlikové.
Baumkircher Ondřej, rak. pán 337.
Bavůrek Jan ze Švamberka v Plzni stát 844.
Beatrice, choť Matiaše, královna Uherská 622, vdovou 734.

Beckensloer Jan, bisk. Jagerský 572,
arcibiskup Ostřihomský 629.
Bečov, statek v Čechách 668.
Bedřich Braniborský 103, 179, 220.
Bedřich falckrabě Rýnský 253.
Bedřich Hohenzollerský, kurfiřt
Braniborský 37.
Bedřich, kněz na Kolíně 8, 19, 38.
Bedřich III. Rakouský 31, císařem
Římským 22; 36, 43, 102, 218, 259,
420, 433, 453, 457, u papeže 490,
† 741.
Bedřich Strážnický kněz 8, 21,
26, 47.
Bedřich Mírný, vojvoda Saský a
markrabě Míšeňský 16, 19, 78,
vál. výprava proti němu 111, 257.
Bedřich, kníže Lehnický 540.
Běchovice, ves 88, 853.
z Bechyně Tobiáš probodnut 62.
Bejdov 3.
Bělá, ves v Plzeňsku 842.
Bělá, hrad v Plzeňsku 878.
Bělák čili Villach 541.
Bělehrad Královský, jinak Stoliční,
město v Uhrách 7, 36, 1017.
Bělehrad od Turků dobyt 971.
Bělík Vladislav z Kornic 398.
Belver, hrad 73.
Benáťčané 972.
Benátky, město v Itálii 410.
Beneš na Libštejně 436.
Beneš Lounský, stavitel 692, 1023.
Beneš, převor 106.
Benešov, město v Čechách 49, 85,
814, 448, 457, sněm 602; 731,
sjezd stavů vyšších 939.
Berengariové 147.
Bern, město ve Švýcarech 363.
Beroun, město v Čechách 314,
638, 800.
Bervald, hrad v Polsce 304.
Bessarion, kardinál 282.
Běstvina 493.
z Běstviny Sudlice Jan 100.
Bezdrůžický Jiří z Kolovrat na Bu-
štěhradě 851, 944.
z Biberšteina pánové na Fried-
landě 475.
Bílá Hora 875.
Bílá paní 104.
Bílá věž 777.
Bílina městečko 21.
Bilkov, městečko na Moravě 56.
Bírka Bernard z Násilé, hejtman
Opavský 392, 435, 606.
z Bischofsheimu Baltasar, rytíř 896.
Biskupice, míšeňské m. 834.
z Biskupic Václav Haugvic, hejtman
král. důchodů 958.
Bíteš, město na Mor., zatknutí Pavla
Sperata 989.
Bitiška, na Mor. 799.
na Bítové pánové na Mor. 99.
Blansko, hrad 46.
Blažej Magyar 252.
Blšany, statek Bohuslava Hasišt.
749.

Blomberg, hrad a město 79.
z Boboluk Zibřid, viz Zibřid z B
Boček čili Bohuslav, první syn krále
Jiřího 238, 549, 590.
Boharyň, ves 78.
Bohemička, viz Bohnický Jindřich
Bohnický Jindřich 942.
Bohunka, manželka Půty Švihov-
ského 760.
Bohuslav Legát 679.
Bohuš ze Zvole, děkan Olom. 130.
Bojanko, tvrz 714.
Bohuněk, mistr Johanitů 350.
Bolehošť, ves a tvrz 110, 114.
Boleslav Hlohovský 20.
Boleslavce, město 526, 715.
Bolkenhain, město ve Slezsku 57,
351, 474.
Bonfini Antonin, dějepisec 558.
Bononie, město 739.
Bonuše, měšťan Pražský 691.
Bon, ves 798.
Bořes, měšťan Pražský 682.
Bořes z Risenburka, 227.
Born, město 112.
Bornemissa, pán uh. 923, 953.
z Borotina Jan 553.
Bořek Diviš z Miletínka, vůdce
strany národní 5, zemřel 7.
Bořek Jettich z Miletínka 5.
Botič, potok 90.
Boubinská hora 959.
Bourges, město ve Francii 363.
z Bozkovic pánové, na Mor. 99.
z Bozkovic Arkleb, zemský hejtman
Moravský 990, posel krále Lud-
vika 999.
z Bozkovic Beneš Černoohorský 130.
z Bozkovic Dobeš Černoohorský 449,
522.
z Bozkovic Jan Ozor 105.
z Bozkovic Jan Hasišteinský 436, 486.
z Bozkovic Jan Popel 436.
z Bozkovic Jaroslav 633, ve Vídni
stat 700.
z Bozkovic Ješek Svojanovský 419,
531, 687.
z Bozkovic Jindř. Jičínský 601.
z Bozkovic Ladislav 781.
z Bozkovic Marta 818.
Bozejov, hrad 106.
Brandýs nad Labem 645.
Brandýs nad Orlicí 653, sjezd čes.
br. 770.
Braniborští bratři Bedřich, Jan,
Albrecht 105.
z Bratkovic Jan, purkhrabí Mittel-
berku 436.
Brcal Mikuláš z Dobré, hejtman
Jana Jiskry z Brandýsa 66.
Bregenz, město v Tyrolsku 363.
z Brnička Tunkl, rytíř 776.
Brno, město na Moravě, sněm 30;
57, 130, 259, sněm 347; 431, 447,
498, 515, 566, sjezd 601.
Brno Staré 433.
Brodek tvrz 477.
Broumov město 630, 798.

Broumovský klášter 518.
Bruncvik 553.
Břeh, město nad Odrou 446, 447, 609.
Břekovec Petr z Ostromeče 49.
Březi Vlachovo 516.
z Brezové Vavřinec mistr 554, děje-
pisec 1026.
z Bubna Racek Varleich 420.
Bučovice tvrz, 477.
Budejovice, město v Čechách 105,
173, 301, 423, 434, 457, 479.
Budín, město v Uhrách 9, 24, 196,
293, deputace stavů českých 1005.
Budínská smlouva 648.
Budišín, město v Lužici 57, 303.
Budyň, hrad 485, 516, 519, 577.
z Bünau Rudolf, saský rada 856.
Burian z Gutšteina 22, hejtmánem
v Žatecku 31, 57.
z Burku Ondřej, rádce kr. Ludvíka,
cizozemec 977.
Burian Trčka ssazen s úřadu 921; 943.
Buštěves, nyní Buštěhrad, hrad 106.
Bystřice, město na Moravě 854.
Bystřice, město v Uhrách 66.
Bytom, město ve Slezsku 296, mír
s Poláky 303.
Cahera Havel ze Žatce, mistr 992,
jediným administrátorem konsi-
stole Pražské 993, změnil smýšlení
997, 1000, zajaal bratra Matěje
1004; 1006, 1007.
Cáhlav, město 810.
Cáchy, město 50.
Calta Jan z Kamenné Hory, rytíř,
105, 263.
Campeggia, kardinál, legát papež-
ský 1003.
Carda Václav z Petrovic 19, 21.
Carihrad 140, padl 174.
de Castro Mikuláš Kola 748.
Cel, město, 205.
Celáký Oldřich 150, útěk z Vidně
162, zavražděn 200.
Cerhovice, ves, 853.
z Cetné Fr. M. viz Procek M. z C.
Cetvys Oldřich, Slezák 1016.
z Cimburka Adam, syn Jana 687.
z Cimburka Bernard 177.
z Cimurka Ctibor Tovačovský 398,
422, 433, 438, 457, 499, 513, 548,
553, 574, 601, † 753, 1025.
z Cimburka Jan Tovačovský 131,
158, 499, 574, 575, nejvyšší soudi
654, † 687.
z Cimburka Jan Jičínský 291, 439.
Cisterciáni 43.
Cornštejn na Mor. 235, 367.
Cukr Jan z Tamfeldu 844.
Čabelický Jan ze Soutic, náměstník
hejtmanův v Kouřimsku 30, 88, 171.
Čáslav, město v Čechách 5, 10, 30,
sněm 48, 537, sněm 686, příjezd
krále Ludvíka 977.
Častolov rytíř, padl 204.
z Častolovic Půta 172.
Častochoy, městečko v Polsce 20,
399, 606.

Rejstřík knihy třetí.

Čápek z Pakoměřic 20, 32.
 z Češeva i z Lekna Michal kněz
 kališ. 663.
 Čecherich Michal, probošt 591.
 z Čechovic Přebík Tluksa 487.
 Černá věž 777.
 Černikovice, tvrz Koldova, dobytá
 48, 203.
 z Černína Jan Hajna 351.
 Černín Vilém z Chudenic 795.
 Černoohorský Beneš z Boskovic 55, 287.
 Černý Jan 520.
 Černý Konrad kníže Olešnický 499,
 540.
 Česká Skalice, město 47.
 Českobrodská obec 10.
 Český Bejdov 722.
 Český Brod 5, sněm 60.
 z Čestic Přebich, rytíř 967.
 Čítenice 478.
 z Čížovic Vilém Dubánek 483.
 z Činova Václav Vlček 464.
 Čupor Mikuláš, vojvoda Sedmihrad-
 ský 489, 582.
 Dačice, na Mor. 799.
 Dalibor z Kozojed 775.
 Daliborka. věž 777.
 Dalimil, český kronikář 3, 1023.
 Daniel Václav, profesor 1001.
 Děčinský Sigmund z Wartenberka 848.
 Děpolt, syn Lobkovicův 492.
 Detmold, město 79.
 Dětkich, arcib. Kolínský 79.
 Dětkichovic Pavel 41, 50.
 Dieppe, město ve Francii 360.
 z Dietrichsteina Sigmund 931.
 Dionys, kardinál-arcibiskup Ostřihomský 167.
 Diosgyör, hrad 634.
 Disputace tábořská 53.
 Dívčí Kámen, hrad 155.
 Divišovští bratři 183.
 Diviš, arcib. Ostřihomský 60.
 Długos Jan, kanovník Krakovský,
 polský kronikář 128, 291, 445,
 451, 513, 549, 581.
 Dobrohost Zdeněk z Ronšperka 882.
 Dobruška, městečko 110.
 Dobříš, město 58.
 Dobiň, městečko v Uhrách 67.
 Doci František, uherský pán 999.
 Dolní Počernice, ves 88, 854.
 z Domaslavi Jan 749.
 Domašín, městečko 78.
 Domažlice, město v Čechách 156, 263.
 Dominik biskup Torcellanský 846.
 Domousnice, ves 854.
 Dompierre, ves ve Francii 358.
 Donauwerth, město v Německu 262.
 z Donína a z Auerbachu Hanuš 113.
 z Donína Bedřich 80, 112.
 z Donína Venč na Grabštejně 475.
 Döring Matias, něm. kronikář 128.
 Dósa Sikul Jiří, král 916.
 Doubravice, tvrz v Prachensku 967.
 z Drahonice Adam Ploskovský, rytíř
 776.
 z Drahonice Bartošek kronikář 554.

z Drahonice Jaroš 106.
 Drakul, vojv. Valašský 65.
 Dráždany, město 112.
 Dražice, zámek nad Jizerou 91.
 z Drnovic Smil, pán mor. 100.
 Dub Český 475.
 Dubanský Jakub 536, 542.
 Dubanský Oldřich 674.
 z Dubé Albrecht Berka 350.
 z Dubé Jindřich, na Milštejně a na
 Vorejčích v Lužici 46, 442.
 z Dubé Kuneš Rozkoš 100, 103.
 z Dubé Ondřej, spisov. právn. 1024.
 Dubecký Jan z Dubče 795.
 Dubenec, tvrz Koldova, dobytá 48.
 Dubíkar 425.
 z Dubna Jakub hejtman 399, po-
 kladník králův 444, 480.
 Duchec, městečko 111, 256, 485, 523.
 Duchšmid, Pražský měšťan 23, 88.
 Důster Jan, probošt 391, 449.
 Dvůr Králové, město 518.
 Dyakovice 465.
 z Eberka Hanuš, hrabě 357.
 Ebersdorf, hrad nad Dunajem
 627, 700.
 Eggersdorf 926.
 Eggenburk v Rakousích 133.
 Eicinger Oldřich, přítel Jiřího 150,
 162, 286.
 z Eicingru Oswald 164, 209.
 z Eicingru Sigmund 164.
 z Eicingru Štěpán 164, 458.
 Einbek, město 79.
 Ekardsherk, hrad v Durykách, vě-
 zení Anny, choti Viléma vojvody
 Saského 51.
 Elblong, město 178.
 Eleonora, manželka císaře Bedřicha
 III. 300.
 Eliáš doktor řádu Premonstratského
 376, 439.
 Eliáš z Chřenovic, český bratr 772.
 Eliška z Melic, vdova po Ctiboru
 Tov. z Cimh. 764.
 Elsterberk, hrad 111.
 Eneáš Sylvius Piccolomini, papež a
 spisovatel, 24, 59, 67, posel Římsk.
 krále na sněmu Benešovském 116,
 papežem 246, 1027.
 Enzersdorf, městečko v Rak. 347.
 Erazim Jan, konšel Pražský 1001.
 Erfurt, město 86.
 Erich, kníže Brunšvický 829.
 Eschenloer Petr, městský písař
 Vratisl. 269, 538, 592.
 Eugenius IV., papež, 23, 27, 42,
 zemřel 73, 324.
 z Eugubio Antonín, papežský pro-
 kurátor 318.
 Evangelium Remešské 144.
 Falknov 785.
 Fantinus de Valle 247.
 Farkaš viz Vlčí Most.
 Felix V. protipapež 42, z papež-
 ství se poděkoval 73.
 Ferdinand, arcikníže Rak. 932.

Ferrara, město 27, 739.
 Fictum Apel, vojevůdce 302.
 Fictum Bernart 264.
 Fictum Krištof Opl, dvorský mar-
 šálek 665.
 Filibert biskup, legát Basilejský,
 biskup Konstantý 10, 12, zemřel
 25 co biskup český.
 Filip Burgundský, strýc Alžběty
 Luxemb. a Brabantské 51, 179, 294.
 Filip de Nova Villa, biskup 825,
 + 838.
 Filipec Jan, hejtm. a biskup Várad-
 ský 624, 657, stal se mnichem bo-
 sákem 736, + 739; 858, 868.
 Firšic Jan z Nobdína 674.
 Fišament, město v Rakousích 338.
 Flaška Smil z Pardubic, spisovatel
 český 1024.
 Florencie, město 27.
 Floss, hrad ve Falci 265.
 Forchtenauer Wolfgang, plnomocník
 císaře Bedřicha III. 310.
 Frauenburk Jan, mistr 434.
 Frankenstein, hrad ve Slezsku 172,
 392, 422, 433, vzdal se 462,
 516, 520.
 Frankfurt n. M. 27. sněm 78.
 Frankopán Rehot, hrabě 200.
 František, princ Neapolský 650.
 František, kanovník Pražský, děje-
 pisec 1026.
 František z Toleda, arcibiskup 272.
 Fraticellův sekta 129.
 Friedland 520.
 Fridrich Lehnický, kníže Slezský
 610, 714, 906, přítomen korun-
 ování krále Ludvíka 980; 981.
 Frimburk v Hradecku, hrad 419, 420.
 Frisinský biskup 12.
 Froburk, tvrz 112.
 Frühauf 424.
 Fulnek, město 799.
 Fürstenstein, hrad ve Slezsku 352.
 Futak, město v Uhrách 199.
 Gabriel Rongoni, 603.
 Gabriel z Verony, tovaryš Kapistra-
 nův 133.
 Galeazzova, kněžna Milánská 714.
 Galgóc č. Fryšták 252.
 Galka Jan, kněz polský 147.
 Gara Ladislav 60, 258.
 Geneva, město ve Švýcarsku 356.
 Gennadius, mnich 143.
 Gent, město 629.
 Georgius Scholaris, viz Gennadius.
 Gera, hrad a město 112.
 z Gerova Jindřich, hrabě 112.
 Gmund, město 631.
 Goldschmiede, ves 609.
 Göllersdorf, městečko v Rakou-
 sích 242.
 Göllershof 459.
 Gorický hrabě 200.
 Grafenek, hrad 621.
 z Grafenku Oldřich 458, 473.
 Grizelda 553.
 z Grumbachu Jan 234.

Rejstřík knihy třetí.

Gumpendorf, městečko v Rak. 339.
Gutštejn, hrad v Plzensku 22.
z Gutšteina Burian 375, 418, 488,
450, 480, 509, 523, 1012.
z Gutšteina Krištof } synové Bu-
" Jindřich } riana 814
" Jetřich }
z Gutšteina Linhart, rytíř 375, 440.
Habar Augustin z Chrudimi, stu-
dent 297.
Habart Lopata, na hradě Husi ve
Vinterberských lesích oblehán 45.
Habendorf 519.
Habsburský rod 9.
Hainburk, město 39.
z Háje Frant, šlechtic český 400,
462, 465, 518, 540, 582 vůdce
vojska uherského 608, padl 615.
Hajnov, město 715.
Halama z Běchar, služebník Jiřího
Kopidlanského 859.
Hanuš, kníže Krnovský 606.
Hanuš mistr, zhotovitel orloje Sta-
roměst. 725, 1026.
Hanuš z Warnsdorfu 590.
Hanušek Graif neb Krump-Enderle
425.
z Hardeku a Machlandu viz ze
Štettenberka.
Hartenberk, hrad a klášter 79.
Hartenstein, statek v Čechách 664.
z Hasenburka Jan Zajíc 419, 443,
447, 450, 509, 522, 523, 540,
597, † 758.
z Hasenburka Oldřich Zajíc 419,
443, 447, 450, 474, 509, 523, 540, 597.
Hasišteinský Mikuláš 105.
Hatvaň, město v Uhrách, sněm 1009.
Haugvic Hanuš 715.
Havlíček od Koníkův, konšel Praž-
ský 918.
z Héderváru Ladislav 252.
Hedvice (Seidenberg) 520.
Hedvika, choť Jiřího Minsterb. 714.
Hedvika, Pražský měšťan strany Ro-
kycanovy 8, 23.
Heidelberk, město 253.
Heimburk, město v Rakousích 630.
z Heimburka Řehoř, doktor 280, 419,
435, 458, 527, 549, 581.
Helfenburk, hrad 419.
Helfenstein, hrad na Mor. 531, 756.
Herfort, město 79.
Herkules Trčka 943.
Hersbruk, hrad ve Falci 265.
Herštein, hrad 882.
Hertenberk 785.
Heřman, komorník Alše ze Stern-
berka 113.
Hilarius z Litoměřic, děkan Praž-
ský 332, 423, 436, 440, 451, 461,
474, 555.
Hiserle, rytíř 785.
z Hlavatce Jindř. Roubík 621, 631.
Hlaven Matěj, kněz 826.
Hlavsa Jan z Liboslavé 879, 891,
náčelník Pražské obce, na rytíře
pasován 980, primasem spojených

měst Pražských 935, 987, náčelník
strany Pokroku 992, propadl při
volbě primasa 997, 1001, slyšení
strany jeho u Karla Minsterb.
1003, král Ludvík se ho ujímá 1007.
Hlavsa Pavel, zemřel na mor 966.
Hlivický Jan 582.
Hlohov Velký, město ve Slezsku 291,
knížetství 977.
Hlohovský Jindřich a na Kožuchově
189, 265, 450, 474.
Hlohovský Vladislav, kníže 268.
Hluboká, hrad 106, 154, 564.
Hnězdenský Jan, arcibiskup 345.
Hoblík, vrch 21.
Hodonín, město 530, 577.
Hofman, rytíř 785.
Hohenštejn, hrad ve Falci 265.
z Hohenšteina, hrabě 18.
Holec Sigmund konšel Pr. 827.
Holický ze Šternberka Aleš 5, 7, 8,
18, 28, 419.
Holický Petr ze Šternberka 419.
Holič 492.
Holohlavy 110.
Holport 425.
Holzer Wolfgang, purkmistr Vídeň-
ský 339.
Hölzer Konrád 205.
Hora Zelená, Šternberkův hrad 420.
Horažďovice, město 632.
Hořčice Jan z Prostého, rytíř 967.
Hořejší Krč 82.
Hořepník 444.
z Hořepníka Mikuláš, mistr svobod-
ného umění 297.
z Hořic Mikuláš, rytíř 674.
Hořická, dcera Puklicova 426.
Horneck 254.
Horšův Týn 106.
z Houbic Jan, pán moravský 100.
Hrabaně, vůdce polní 469, 520, 687.
Hrad Nový (Nemet-Ujvar), městečko
v Uhrách 259, 434.
z Hradce, Jan na Telči 55, 105, 157.
z Hradce Jindřich 499, 509, 597,
759, † 850.
z Hradce Menhart 5, 6, 12, 18, 21,
24, hejtman Pražský 31, 41, 44,
77, 91, katolíkem 85, zemřel 93.
z Hradce Oldřich, Menhartův syn 94.
Hradec Jindřichův, město v Čechách
28, 77, 363, 420, 421, 424, 443.
Hradec Štyrský 461.
Hradečtí bratři č. Orebští 183.
ze Hrádku Jan, panoše Menharta
z Hradce 97.
z Hrádku Linhart Markvart 836.
z Hrádku a z Valečova Samuel 371,
podkomoří 436, purkmistr Praž-
ský 520, 658.
Hradiště Uherské, město na Moravě
259, 431, 477, 507, 516.
Hradiště, klášter u Olomouce, teď
vojenská nemocnice 392, 433,
477.
Hrdina Jiřík od Věže, purkmistr
Pražský 934, hádká s Paškem 998.

Hrozen purkhrabí na Křivoklátě 665.
Hroznetín 785.
ze Hřebene Jan Vítovec 41, 251.
Hůlka Sigmund, konšel Novoměstský
774, 951.
Huncleder Štěpán, purkmistr Novo-
městský 868.
Huňad Jan 61, 65, 69, 157, † 199.
Hus, hrad 45.
Húseta 420.
Hustopeč 433.
Hynčík Pňug 443.
Hynek, čtvrtý syn krále Jiřího 256,
265, 419, 543, 590, cestopisec a
 básník 1025.
Chabanický Václ., konšel Pr. 684.
Cheb, město v Čechách 17, 82, 105,
257, smlouva mezi Jiřím z Podě-
brad a domem Braniborským 258,
266, 437, 451, 785.
Chelčický Jan, mistr českých bratří
553, 647.
Chelčický Petr, kněz 296.
Chlumec nad Cidlinou, město 644,
sjezd českých bratří 773.
z Chlumu Jan Litoborský, nejvyšší
písař 999, 104.
ze Chlumu Slavata 674.
Chlupatá kramářka Pražská 624.
Choceň, město 644.
z Chodova Machna, zemanka 569.
z Chodův Matěj Hiserle 785.
Chomutov, město v Čechách 437.
Choren, tvrz 112.
Chotěbuz, hrad a město v Lužici
174, 300.
Chotěšinský Jan 529, 595.
Chotěšov v Čechách 636.
Chouba, město 40, 829.
Choustník, hrad 182.
Chrapovice, ves 608.
Chropín, na Mor. 799.
Chrudim, město v Čechách 286,
493, 537.
Chřínov tvrz 844.
Chvatěruby nad Vltavou pod Prahou,
hrad 419.
Chvatěrubský zámek 581.
Chvojnice, hrad a město 178.
Gnacious Trnovský, metropolita
v Bulharsku 142.
Hburk, hrad 111.
z Hburka Půta 450, 453, 474.
z Hburka Vilém 88, 372, 450, 509.
Hok, městys v Uhrách 199.
Ingolstadt 220.
Innocenc VIII., papež 710.
Inšpruk, město v Tyrolích 363.
z Isenburka Diether, arcibiskup Mo-
hučský 293.
Ivančice, město na Mor. 432, 799.
Ivanovice, město na Mor. 799.
Jagajlovská dynastie vymřela po
meči 1018.
Jager, město 458, 703.
sv. Jachima doly 950, 963.
Jajce, pevnost v Chorvatsku 812.
Jakoubek ze Stříbra 174, 781.

Jakub, mistr. hvězdář 726.
sv. Jakuba chrám v Praze 84.
Jakub, kněz 183, 428.
Jakub ze Štěkně, český bratr 771.
Jakub Vlk, kazatel u Matky Boží
Sněžné 26.
Jan Albrecht Jagajlovic, Polský král
742, † 803.
Jan na Bezdruzicích 436.
Jan Borgia, biskupem Olom. 741.
Jan, kněz, děkan Českobrodský 992.
Jan Lucemburský, král Český 1023.
Jan, opat Strahovský 412.
Jan, syn Bedřicha Hohenzoller-
ského 258.
Jan, biskup Rabaký, 962.
Jan na Blanské č. Blanskéině 46.
Jan XII., Ház biskup Olom. 164,
zemřel 180.
Jan Hus 26 1024.
Jan Kapistrán, mnich 116, 127,
zemřel 199.
Jan od Klobouků, purkmistr Praž-
ský 679.
Jan z Knína, mistr 780.
Jan, kníže Opavský a Hlubočický 238.
Jan z Příbramí, mistr 26, 41.
Jan, Slezský kníže 608.
Jan, biskup Srémský 740.
Jan ze Stakor, kněz 158.
Jan z Táboru, český bratr 772.
Jan Vítěz, primas Uherský † 587.
Jan Želivský 26.
Janovice, statek, postoupený Petrem
Sudou z Řence králi Ludv. 987.
Janovice, tvrz vypáleny 968.
Janovice, ves 797.
Janovice Červené 77.
z Janovic Děřich 227.
z Janovic Jan Špetle 1006.
z Janovic a Petersburka Jan Jenec
nejvyšší purkhrabí 531, 564, 567.
595, 729, 759, † 812.
Janovský, rytíř 443.
Janovský Heřmann 966.
Janus Pannonius, biskup Pětikostel-
ský 588.
Jaroměř, město v Čechách 518.
Jaroslav, panoš Jiřího z Poděbrad
890, 564.
Jaroslav z Lomnice 177.
Jaroslav ze Šternberka 449.
Jaroslavec, městečko na Mor. 397.
Jaroměř, město 42.
Jaroš, bratr Ctibora Tovač. 483.
Jaroš z Drahonice, panoše 53.
Jasieňský Pavel 582.
Javor, město ve Slezsku 268, 627.
Javorští 435.
Jelmic, rytíř 785.
Jenč, hrad 57.
z Jenšteina Pavel Skalský 674.
Jeronym Balbus, Vlach 1026.
Jeronym, český bratr 643.
Jeronyma, dcera Mikuláše z Ujaku
192, 259.
Jesenice, ves 853.
Jožna, měšťan pražský 39.

Jičín, město v Čechách 16, 518.
Jihlava město 9, sněm 98, 363, 421,
431, 439, 446, 538, 574, přítomnost
Pavla Sperata 989.
Jihlavští Němci 102.
Jihlavka, Hčka 163.
Jindřich, vévoda Bavorský, seděním
na Landsbutě 46.
Jindřich mladší syn kr. Jiřího 550,
590, 802 viz Hynek.
Jindřich starší z Poděbrad, syn Jiřího
195 259, 419—420. kníže Minster-
berský 549, 562, 570, vyhlášen za
nejvyššího hejtmana českého 574,
590, 603, 641.
Jindřich, kněz farář Lonnský 992.
Jindřich od Řebřetův, měšťan Pr. 43.
Jindřich z Tandrofu probošt 913.
Jindřichov, slezský klášter 515.
Jindřichovice 785.
Jíra, měšťan pr. 662.
Jiří, syn Jindřicha Minsterb. 714.
Jiří Saský vojvoda 872, přítomen
korunovací krále Ludvíka 980.
Jiří, markrabě Braniborsko-Barucký,
sestřenec, rada a pěstoun kr. Lud-
víka 977, 988 táhne mocí brannou
na Svědnicí 981, 995 999.
Jiskra Jan z Brandýsa, vůdce 31,
33, 40, 65, 66, 159, 196, proti Ma-
tiášovi 299, 403, 459 473.
z Jistebna Jaroslav, padl 113.
Jiří, kněz 372.
Johanité, řád rytířský, válka se So-
limanem 980.
Johanna, manželka Jiřího z Pod.
259, 544.
Johanna, manželka Puklicova 426.
Josef Akacius, metropolita Phillippo-
polský 142.
Jošt z Rosenberka, mistr Strakonický
155, biskup Vratisl. 222; 422
437, 447.
Julian Caesarini, legát papeže Eu-
genia IV. v Uhřích 50, 52, zahy-
nul u Varny 60.
Julius II. papež 825.
Kábátník Martin, č. br. 768.
Kačín u Kutné Hory 87.
Kadaň, město 105, 420, 437, 541,
přijalo učení Luterovo 990.
Kaesebrot Augustin, probošt Olo-
moucký 819.
Kahún, konšel Pražský 684.
z Kalenice Oldřich Kalenec 514.
Kalixt III., papež 304 310.
Kalteisen Jindřich, doktor 74.
Kaltenštejn, hrad 449.
Kámen královský, hrad 111, 257.
Kamenec, klášter 172.
Kameník Jan, konšel Novom. 774.
z Kamenné Hory Jan Calta 88.
Kamýcký Otík z Tropic 795.
Kamýk nad Vltavou 722.
Kantý, město 896.
Kaňk, Kutnohorské předměstí 578.
Kapistrán Jan, mnich 127, 129, 286.
Kapistrán, městečko 129.

Kapitula Pražská vystěhovala se do
Plzně 98.
Karel IV. král Český a císař Něm.
1020, spisovatel 1025.
Karel, kníže Minsterberský, nejvyšší
hejtman Slezský 848, 924, 961.
980, nejvyšším hejtmanem znovu
nřiněn 986, předseda sněmu 993,
995, 1002, 1003, 1004, 1005.
Karel, syn Jindř. Minsterb. 714.
Karel, král Španělský, za císaře
Římského zvolen 957.
Karel VII., král Franc. 208, 309.
Karel, syn Karla VII., krále Fran-
couzského 217.
Karel Smělý, vojvoda Burgundský
453, 626.
Karlov, v Praze 90.
Karlový Vary 785.
Karlova kolej 6, 86, velký sjezd 991.
Karl-fried, hrad 46.
Karlsteln, hrad 8, 168, 417.
z Karvajal Jan rod Spaněl, auditor
papežův 70, v Praze 81, 268, 543.
Kašpar, český bratr 768.
Kašpar Jungherr 256.
Kašpar, syn Rabenhauptův 425.
Kateřina, dcera vojvody Saského
Viléma 256.
Kateřina Kunhuta, dcera Jiřího z Po-
děbrad 221, 549.
Kateřina ze Strážnice a ze Střtan,
souložnice Hynka Minsterberského
550, 741.
Kateřina, dcera Viléma Sask. 543.
z Kaufunku rytíř 835.
z Kaufunku Kunec 113, 266.
z Kaufunku Sigmund, rytíř 857.
Kaufunk Sigm. z Chlumu 943.
Kavan Václav z Dědibab 860.
Kazimír, markrabě Branib. 829.
Kazimír Polský 7, 8, 9, 17, 19, 174
219, 274, 421, 439, za krále Českého
zvolen v Jihlavě 439; 440, 444,
453, 480, 741.
Kazimír, kníže Tešínský 542, 987.
Kdulinec Petr z Ostromíře 79 499.
z Kelče Žich 398.
Kermend, město v Uhrách, bitva 259.
Keřský Ondřej 49, 77.
Kestřany, ves 156.
Kežmark, město v Uhrách 35, 66.
Kilian, blázen 190.
z Kniže Pavel, bán Temešský 735.
Kinšperk 785.
z Kirchperku Hanuš, hrabě 113.
z Kladrubec Václav Sádlo 967.
Kladsko, město 240, 259, 539, 564,
sněm 895, korunní sněm 949.
Klamperna Jan, zrádce Menharta
z Hradce 91.
Klatovy, město 6, 19, 117, 296.
Klein Jan, jezuita 726.
Klonovský Jan 738, náčelníkem če-
ských bratří 770.
Kliment VII., papež 1002.
z Klinšteina Čeněk, prokurátor Ji-
řího z Pod. 802.

Rejstřík knihy třetí.

z Klínšteina Litvín 798.
z Klenového Přibík 5, 9, 19, 20, 23, 57, 375.
z Kněžic Matěj, hejtman 290.
z Kněžmosta Václav Valečovský 553, podkomoří zemský.
Kobliha Jan, rytíř 314.
Kocovský Jan, rytíř 490, 491.
Kocovský Racek 632.
Kocovský Zbyněk 57.
Kojetín, město na Mor. 799.
Kokovec Mareš, český bratr 768.
Kolda Jan mladší na Náchodě 99.
Kolda Jan starší ze Žempachu, pán na Náchodě 5, 38, 46, 208.
Koldice, město 111.
z Koldic Hanuš 102.
z Koldic Těma 814.
Kolín, město nad Labem 26, 42, 537, 564, 595, sněm (8. listop. 1528) 1008.
Kolín, město nad Rýnem 18.
Kolínští bratři 183.
Kolmark u Kutné Hory 87.
Koloveč 485.
z Kolovrat Albrecht Libšteinský 760, 850, † 830.
z Kolovrat Beneš Libšt. 435, 442, 626.
z Kolovrat Jindřich Libšteinský 79, 105, 157.
z Kolovrat a na Zbirově Hanuš, probošt 602, † 679.
z Kolovrat Hanuš 5, 12, 21, hejtman Pražský 31, dobyl hrady Skály 45, 157, 417, 480, 524, 576.
z Kolovrat Jan Buštěhradský 1012.
z Kolovrat Jindřich, rytíř 287, 486.
z Kolovrat Václav Košatecký, dvorský sudí 986.
Kolovratská smlouva 831.
Komárno, město 9.
Komorovský Mikuláš 251.
Komorovský Petr 199, 451.
Komorovští, Mikuláš a Petr, hejtm. Jana Jiskry z Brandýsa 66.
Konopiště, hrad 17, 419, 420, 442, 445, 476, 482, oblehán 489.
Konopišťský Zdeněk ze Šternberka 300.
Konrád, arcibiskup 83.
Konrád Bílý, kníže 717.
Konrádové Olešnickí 189.
Konstantin Angelikus 142.
Konstantin Palaeologus, cis. Řecký 143.
Konstantinopol viz Cařihrad.
Kopidlno, statek 852.
Kopidlanský Jan, rytíř, v Praze stat 844.
Kopidlanský Jiří 852.
Korambas Matěj, mistr, z Prahy pověřen 991, do Prahy opět uveden 998.
Koranda Václav, kněz tábořský 54, 147, 553, 567, 742, † 961.
Koranda Václav, purkm. Praž. 310.
Kortín, město v Polsku 8.
Korneuburg, městečko v Rakousích 206, 338.
z Kornic Bělík 400.

Korvín Jan, syn Matiaše 707, † 246.
Kofenský Petr, hejtman Jindřicha Rosenberského 1012.
Kofistka, šlechtic 398.
z Kosova pán viz Aksamit Petr.
Kostelec nad Orlicí 798.
Kostelec nad Sázavou 100, 419.
Kostka z Postupic Bohuše, Vilémův syn 5, hejtmanem ve Chrudimsku 30.
Kostka Zdeněk z Postupic, rada Jiřího z Pod 280, 418, 1006.
Kostolany, městečko na Slovensku 400, 735.
Kostomlaty 564.
Kost, hrad 519.
Košatecká rota, viz Adamité.
Košice, město v Uhrách 44, 65, 290, 7, 30.
Košumberský Jan 433.
Kotlaba, město v Míšensku 112.
Kounický hrad 530.
Kouřim, město 5, 10, 16, 52, 628.
Kozí hřbet, hrad u Ostroměte 49.
Kožichov, město 623.
Kožichovský Jindřich 610.
Kost v Boleslavě, hrad 419, 577.
Krajíř Hynek z Krajků 373.
Krajíř Kunrát z Krajků 208, učiněn nejvyšším komorníkem 926, 1006.
Krajíř Wolfgang z Krajků 458.
Krajíři, pánové 99.
z Krajků Johanna, choť Jana Tovačovského z Cimburka 646.
Krakov, město 8, 11.
Kralice, město na Mor. 531.
Královec, město v Prusku 178, 990.
Králové Hradec, město 16, 45, 518.
z Kralovic Markvart 489 rytíř.
z Kralovic Oldřich Močihub 101.
Králov dvůr u sv. Benedikta 48.
Králov Kámen nad Labem 80.
Krasikov, hrad 106.
Kratečka, měšťan pr. 869.
Kratonohy, ves 78.
z Kravař pánové, na Moravě 99, Václav 158.
Křtín, ves 798.
Krejčí Bartoš, horní hofmistr 766.
Krejčí Jan, měšťan Pražský 680.
Krejčí, měšťan Pražský 38.
Kremnice, město v Uhrách 66.
Kremže, město 243, 630.
Křešov 57.
Kreuzenstein, hrad 206.
z Křičova Bohuňek 795.
Křimáčov 113.
Křišťan z Králové Hradce, probošt Brněnský 43.
Křišťan z Prachatic, mistr, zemřel v Praze 26; 211, 1026.
Křištof Kolumbus 786.
Křištof, vojvoda Bavorský 17.
Křivoklát, hrad 190, 594.
Kříž, platněř 38.
Křižanovský Václav, kanovník 412.
Kroměříž, město na Mor. 182, 293, 583.
Krosno, město 623.

Kroupa Prokop 765.
Krumlov Český 133, 492.
Krumlov Moravský 182, 799.
z Krumlova Jan 491.
Kruševce v Srbsku 175.
Krušina Hynek ze Švamberka, hejtmanem v Plzeňsku 31, dobyl hradu Skály 45, 57.
Krušina z Lichtenburka Hynek 5, 12, 14, 16, 21, 178.
Krupka, panství u Teplice 865.
Kryžborek, město ve Slezsku 399.
Kubín, město v Lužici 302.
Kučka Martin, horní hofmistr v Kut. Hoře 74.
Kugelweit, ves 774.
Kulata Jan Přestický, profesor na universitě, 992.
Kulhánek, měšťan Pražský 662.
Kumburk, město 16.
Kunětická Hora 564.
Kunhuta Holická, první manželka Jiřího z Pod. 59, zemřela 104.
Kunhuta Kateřina, dcera Matiašova 290.
Kunhuta arcikněžna 527.
Kunovice, hrad 536.
Kunrát, opat Zbraslavský 987.
Kunratice u Prahy 107.
Kunštátové 477.
z Kunštátu Heralt 57.
z Kunštátu Hynek Boček 942, 957.
z Kunštátu Jan, pán mor. 990.
z Kunštátu Jan Zajímač 57, 87, 661.
z Kunštátu Procek, královský komorník 211, 367.
z Kunštátu Vilém, podkomoří zemský mor. 990.
Kuntneř Sigmunt 429.
Kunwald, městečko v Čech. 224, 296.
z Kunwaldu Jan, podkomoří 8.
z Kunwaldu Matěj, biskup českých bratří 771, † 797.
z Kunwaldu Pešík, purkmistr Staroměstský 38, 41, 56.
z Kurozvek Dobeslav, přímím Lubelčák 570, 582.
Kuruci, křižáci v Uhrách 910.
Kurzach Sigmund, svobodný pán z Trachenberka 896, 982.
Kusa Mikuláš, kardinál a biskup Brixenský 116, 309.
Kuspinian, doktor 922.
z Kutna Mik. 582.
Kutná Hora, 5, 7, kněžský sbor v K. H. 49, hádání o svátosti oltářní 54, sjezd 70; 85, 293, 464, 481, 492, 530, 537, sjezd 570, 686, sněm 693, bouře 774, uvítání krále Ludvíka 977, městská rada obnovena 988, první kněžiárna 1025.
z Kutnova Jindřich Kutnour, purkrabí kraje Hradeckého 1012.
z Kvintendorfu Jan 436, purkrabí na Frankensteině.
Kyje, ves 854.
Kynžwart, statek v Čechách 668.

Rejstřík knihy třetí.

Kyšperský Jakub z Vřesovic a na Valči, podkomoří 1012.
 Kywolf 443.
 Ladislav Gara, pán v Uhřích 24.
 Ladislav, starší syn Huňadův 199, stát 202.
 Ladislav Pohrobek 28, narozen 31, korunován v Uhrách 35, 135, 158, 160, za krále Českého přijat a korunován v Praze 163, jeho smrt 206, 423, 557.
 Lachsenburk, hrad 630, 920, 299.
 z Lamberka Mikuláš Sokol 44
 Landa, legát papežský 345.
 Landek, panství 172.
 Landesberrer, hodinář 726.
 Landeswarta 196.
 Landsberka a Zavidova Otto Schenk 607.
 Landshut 220, 613.
 Landškroun m. 798.
 Landšperský Jiří z Libchavy, ze-man 968.
 z Landšteina Mikuláš 574.
 Landus Jeronym, kněz 272.
 Lauf, hrad ve Falcí 265.
 Lauf, město v Německu 138.
 Lauingen, město v Německu 302.
 Lausan, město ve Švýcarech 263.
 Lava, městečko v Rakousích 242, 465, 706.
 z Lažan Burian 420.
 z Lažan Jan Bechyně 27.
 z Lažan Vilém Bechyně, popraven 969.
 Lečenec v Uhrách 249.
 z Ledče Petr, student 297.
 Lednice, město v Uhrách 398.
 Lehnhaus, hrad ve Slezsku 351.
 Lehnický Bedřich 268, 533.
 Lemgo, město 79.
 Lenešice 798.
 Leonora Portugalská, choť císa. Bedřicha III. 150.
 z Leskovce a na Cerkvici Albrecht 699, 729.
 z Leskovce Arnošt, panoše Menh. z Hradce 97, 101.
 Lešno 609.
 Lešnice, městečko 539.
 Lešno, hrad 17, 419.
 Leubersdorf, ves v Rakousích 242.
 Leupold Lukáš, měšť. Jihlavský 989.
 Leo X., papež 916, 972.
 Levoč, město v Uhrách 66.
 Ležek Jan 646.
 Lhota, ves u Rychnova 456.
 Libák Matías z Radovesic 823.
 Libava, město 627.
 z Liběchova Sigmund 795.
 Libeň, městečko v Dolním Slezsku 268.
 Liberk, ves 48.
 Liběšov, tvrz 539.
 Libětov, město na Slovensku 66.
 z Liboslavě viz Hlavsa.
 Lichtenburk, hrad 493.

z Lichtenburka pánové, na Mor. 99.
 z Lichtenburka Hynek Bítovský 199, 350, 450.
 z Lichtenburka Hynek Krušina 5, 12, 14, 16, 173.
 z Lichtenburka Štěpán Bítovský 450.
 z Lichtenburka Vilém 173.
 z Lichtenšteina Jan, na Mikulově 103.
 z Lichtenšteina Kristof 158.
 Linc, město v Rakousích 408, 444.
 Linhart, opat 444.
 Lipany, bitva 59, 1019.
 Lipé, hrad a město 46.
 z Lipé Jindřich, hejtmán na Moravě 342, 601.
 z Lipé Pertolt 5.
 z Lipého Jindřich 468, 517.
 Lippstadt, město 79.
 Lipsko, město 86.
 z Lípy a na Lipnici Trčka Burian † 433.
 z Lípy a na Lichtenburce Mikuláš mladší Trčka 729.
 Lišovský Ondřej 429.
 Litoměřice, město 117.
 z Litoměřic Hilarius, administrator arcibiskupství Pražského 417.
 Litomyšl, město 492, 644.
 Litomyšlská bratři 183.
 Litovel m. 7-8.
 Litovský Bohuslav 674.
 Lnáře, ves 798.
 z Lobkovic Bohuslav Hasišteinský 697, biskup Olomoucký 739, 749, † 883, 1026.
 z Lobkovic Jan Hasišteinský 626, 761.
 z Lobkovic Jan Popel 105, 395, 492.
 Löbl Melchior 443, 605.
 Loket, město v Čechách 17, 457, 785.
 Loketský hrad 665.
 z Lomnice pánové na Mor. 99.
 z Lomnice Hendrich, pán mor. 990.
 z Lomnice a Meziříčí Jan 789, 834.
 z Lomnice a Meziříčí Jaroslav 468.
 Loubenský Pavel 725.
 Loubský Zdeněk, hejtm. Jindř. Rosenberského 1012.
 Louda Matías z Chlumčan 73.
 Louny, město 6, 19, 21, 145, 156.
 Lovosice 19.
 Lubelčik viz z Kurozvek.
 Lublinec, město 20.
 Lubno 520.
 Ludmila, dcera Jana z Rosenb. 620.
 Ludmila, dcera krále Jiřího, manžel. Bedř. Lehnického 513, 550.
 Ludvík král narozen 845, na krále Uherského korunován 868, na krále Českého korunován 862, zasnouben 925; 937, 970, přijel do Čech 976, přísahá Čechům 979; 1092; vládne přijal Hlavsu 1007, zmařil sněm Hatvaňský 1009, padl u Mohače 1013—1017.
 Ludvík Bavorský, Bohatý 220, 258, 441.
 Ludvík XI. král Francouzský 282, 308, 441, 626.

Ludvík, lantkrabě Hessenský 294.
 Ludvík, falckrabě 872.
 Ludvík, syn Opolského Mikuláše 450.
 Lukáš, český bratr, bakalář 644, 768.
 Lukov, město v Lužici 300, 717.
 Lunevill, město ve Francii 357.
 Lupáč Martin z Chrudimi, farář Klatovský 152, 553.
 Lužice 36, 44, 484.
 Lyon, město ve Francii 363.
 Lyonští chudí 147.
 Mačice, tvrz 967.
 Magdalena, dcera Franc. krále Karla VIII. 208, 483.
 Magelona 553.
 Maidstein viz Dívčí Kámen.
 Majoret, m. ve Španělsku 932.
 Makarius Nikomedský, metropolita v Bythynii 142.
 Malá Strana Pražská vyhořela 824.
 Malec, konšel Malostranský 870.
 Malovec Jan z Pacova a Winterberka 37, 73, 310, 967.
 Malovec Oldřich 478.
 z Malšína Rocek Chlevec, rytíř 106.
 Malý Procek viz Procek Malý.
 Malý Václav, kněz 428.
 Manicheové 147.
 Manlius Jan Jakub, básník lat. 550.
 Mantova, město v Itálii 247, 270.
 Maria, choť krále Ludvíka 971, korunována na královnu Českou 980; 999, 1007, vdova a vladařka Nizozemská (1530 — 1555) † 18. října 1555 ve Španělsku.
 Maria, dcera Karla Smělého 626.
 Marienburk město 178.
 Marignola, dějepisec 1026.
 Marini Antonín z Grenoblu 280.
 Marjáněk, měšťan Pražský 692.
 Markéta Rakouská, sestra císaře Albrechta 257.
 Marko Barbo, kardinál 593, 602.
 Martin, kněz, kazatel Betlemský 961.
 Martin, mistr, kněz kališ. 638.
 Martin, farář Krčinský 296.
 Martin Luter 958, zmáhání se učením jeho ve vlastech českomor. 939.
 Martin z Počátek mistr 823, 838.
 Martin z Volyně 184.
 Martinek, kněz Luterova učení, uveden do Betlemské kaple 991; 998.
 Martinice, tvrz 465.
 z Martinic Hynek Bořita 938.
 Matěj z Chrudimi 687.
 Matěj, mistr podobojí 952.
 Matěj, bratr poustevník 958, kárá Caheru a jest zajat 1004.
 Matěj Sláma 182.
 Mates, kat 684.
 Matías Korvín, mladší syn Huňadův 189, 217, zvolen za krále Uherského 225; 258, 458, 499, odjel z Olom. do Uher 481, za krále Českého vyhlášen 503, za krále Českého zvolen 509, 574, † ve Vídni 717.
 Matouš z Chlumčan, rytíř 801.

Rejstřík knihy třetí.

Matouš Langa, kardinál 923.
Matouš z Prostějova příjímím Rejsek 616.
Mayer Martin, doktor 267, rádce Jiřího z Pod. 280, 441.
Maxmilian, syn Bedticha III., arcikníže Rakouský 336, zvolen za císaře Německého 705; 914, poručníkem krále Ludvíka 941, † 955.
z Mečkova Vilem Jeník 469.
Medvěd, Slavonský hrad 714.
Mehefeisch Niklín 434.
Meilberk, město v Rakousích 350.
Mělník, město, sjezd národní strany 9; 22, 28, přivežena Barbora Celská 48.
Mělnický hrad 564.
Meluzina 553.
Městec Hermanův 493.
Měsice, ves 18.
Měsice u Kostelce nad Labem, tvrz 18, 419.
Mety, město ve Francii 360.
z Mezihoří Šásek, panoš 395, 554.
Mezimostí, ves 433.
Meziříčí Valašské, město na Mor. 182, 363.
Meziříčí Velké, město na Mor. 473.
Meziříčský Jan z Lomnice, hejtman moravsky 918.
Meziříčí, město v Polsku 610.
Mihulka, věž 777.
Michal Bartolin, kard. bisk. Kercký 932.
Michal z Vrchovišť 698.
na sv. Michala, sjezd v Praze 73.
Michal, kněz 542, 466, 597, farář Zamborský.
Michal, kněz českých bratří 643.
z Michalovic Jindřich Michalec, příjímím Kruhla 136, 340, 442, 476, † 476.
z Michalovic Václav 5, 12, hejtmanem v Prachensku 30, 46, 53, 98.
Michle, ves 863.
Mikeš z Loun 874.
Mikuláš Čáky, biskup Čanadský 916.
Mikuláš, biskup v Kamenci Podolském 585.
Mikuláš, hvězdář 211.
Mikuláš, kněz 38 z Prahy vypovězen 39; 41, 43.
Mikuláš Kněževský, Praž. měšťan 23.
Mikuláš z Kunwaldu, řed. jednoty bratrské 644.
Mikuláš Opolský 189.
Mikuláš, orlojník Plzeňský 872.
Mikuláš V., za papeže zvolen 78, zemřel 195, 310.
Mikuláš z Pelhřimova příjímím Biskupek 54, 147.
Mikuláš Sokol z Lamberka 32.
Mikuláš Tempelfeld 188.
Mikuláš Trčka 54, 136.
Mikuláš z Ujaku, vojvoda Sedmihradský 195, 221.

Mikuláš z Vlasenice 182.
Mikulášenci či Mikulášovští, sekta 147, 182.
z Milčina Oldřich Mládenec 373.
z Miletinka Diviš a Jetřich Botkové 5.
z Miletinka Jetřich, hejtmanem v Hradecku 30, 47.
z Miletinka Soběslav, řeč. Mrzák 100, 457.
Milič z Kroměříže, kazatel 129.
z Miličina Jan, biskup Olomúcký 12.
Mil, městečko v Sasku 79.
Milotice, hrad na Moravě 177.
Minchhof 785.
Minsterberské knížectví 172, 564.
Mirandola, město v Itálii 670.
Miruš Jan, kněz 961.
Míšeň, město 266.
Mišta Jan, farář 663.
Mitrovice, hrad u Prčice 99.
Mitweid, tvrz 112.
Mladá Boleslav, město, středisko česk. bratří 645.
Mladějovice, tvrz 420.
z Mladenovic Petr, farář u sv. Michala v Praze 73, zemřel 141; 553.
Mladvaněk viz z Rachmanova Václav č. Vaněk.
Mnichov, město v Bavorsku 39, 267.
z Modřejovic a na Radyni Dobeš Vrá, padl 113.
Moháč, město v Uhrách 971, bitva 1014.
Mohamed II., sultan 174, 364.
Mohelnice, město na Mor. 180.
Mohuč, město v Německu 295.
Mokrovouský Beneš z Hustířan a na Malešově 8, 16, 23, 38, 48, 171.
Mondl Václav, kněz 425, 229.
Morava 1, 7, 9, 15, 36, 44, 160, přísaha krále Ludvíka 970.
z Moravan Bernard 78.
Morávek Jan, bakalář 297.
Morkovice, tvrz 477.
Most, kněz u sv. Haštala 86.
Most, město v Čechách 19, 301, 437, 451.
Mostský hrad 564.
Most na Litavě, město 151.
z Mošnova rytíř 508 530.
Mstich ze Sedlce 53.
Mstov, město v Polsku 606.
Mühlhausen, město 79.
Muráňská dolina v Uhrách 67.
Murat II. sultan 26, 60.
Myšla, hrad 252.
Mytný Matěj 683.
Mýto, městečko 109.
Mýto Vysoké 537.
Načerač, ves 628.
Náchod, město 48, 518, 564.
Náchod, zámek 203.
Namyslov, městečko ve Slezsku 268.
z Násilé Bernard Bírka, hejtman Opavský 476, 499, 520, 574.
z Násilé Jiří, kr. hejtman Krivoklátský 836.
Nastojte Jan, měšťan Pražský 934.

Navarov, hrad 519.
Nečtiny, hrad 106.
Nečtiny, ves 842.
z Nedanic Jeník Vilém mladší 464, 471.
Nedorůžtš Martin, měšťan z Nov. města Pražského 624, 682.
Neidštejn, hrad ve Falci 265.
Nelahozevský statek 581.
Němčí, město ve Slezsku 520, 611.
Německý Brod, město v Čechách 10, 530, 569, sjezd 593, 860, při jezd krále Ludvíka 977.
Neplach, dějepisec 1028.
Nepomuk, město v Čechách 109, sjezd 624.
Nesměl, ves v Uhřích 27.
Nestanice, tvrz v Prachensku 967.
Nestoriáni 147.
Netolice v Čechách 108.
Neubach, hrad 250.
Neudek 783.
Neudeker, písař v kanceláři král. Českého, pisatel privilegií alexských 982.
Neumarkt 828.
z Neumarku Jan, nejvyšší kancléř dvorský, spisovatel 1025.
Neuville, malá tvrz ve Francii 361.
Nikopol, město 812.
Nisa, hrad ve Slezsku 346, 438, 449.
Nisa, město a řeka 582.
Nitra, město v Uhrách 66.
Normberk, město v Bavořích 258, sněm 294; 440.
z Nostic Kašpar 442.
Nová Báně, město v Uhrách 66.
Novák Petr, biskup Vratislavský 180.
Nové Město nad Metují 645.
Nové Město za Vídni 43, 260.
Nové Strašecí 183.
Nový Bydžov, město 47, 100.
Nový hrad u Prahy 107.
Nový Jičín, město na Mor. 799.
Nussdorf, městečko v Rakousích 340.
Nymburk, město 6, 28, 42, sněm 50, sjezd kališníků 671.
Nýrsko 443.
Obzýlka, měšťan Pražský 23.
Očásek, měšťan Pražský 691.
z Očedelic Albr. Ojír 227, 699.
z Očedelic Bedř. Ojír 479.
Odraná brána, nyní Prašná 38.
Ojerce, hrad v Lužici 442, 446, 449, 476, 581, 606.
Ojerce, město v Lužici 80.
z Ojnic Mikuláš 477, 533.
Olbram, kněz kališnický 661.
Olešno, město ve Slezsku 608.
Olešnický Konrád Bílý 268.
Olešnický Konrád Černý 303, 525.
Olomouc, město na Mor. 130, 259, sjezd Jiřího s Matiašem Uherakým 285; 431, 443, 447, 477, 498, sjezd 499; 537, sjezd Matiaše a Vladislava 680, sněm 859, obnovení privilegií králem Ludvíkem 988.
Ondráček udat, měšťan Pražský 39.

Rejstřík knihy třetí.

Ondřej, farář v Budějovicích 424, 428.
 Opat, kovkop 705.
 z Opatovic Zach 420.
 Opava, město v Slezsku 539, sjezd 602.
 Opavské knížectví 564.
 Opolí, město ve Slezsku 608.
 Opolský Bernard 20.
 Opolský Jan 20.
 Opolský kníže Mikuláš 20, 450.
 Orebít 16.
 z Orle Michálek 464.
 Orleán, město ve Francii 364.
 z Orlemundu Vilém, hrabě 113.
 Ort, hrad v Rakousích 338.
 z Ortenberka Sigona, hraběnka, manželka Buriana z Gutšteina 842.
 Osek č. Riesenberk, hrad 256, 519.
 Osek, klášter 111.
 Osterský Jiří ze Sulevic, rytíř 783.
 Ostianský Vilém, kardinál 368.
 Ostromeč, hrad 110, 577.
 z Ostroměte Petr Kdúlinec 469, 500, 542, 574, 611.
 z Ostrorohu Stanislav 291, 444, 480, 582.
 z Ostrorohu Budivoj, vojvoda Po-
 znaňský 16, 21.
 Ostrov, město 489, 507, 517, 785.
 Ostruhová ulice 10.
 Ostřihom, město 27.
 Osvětim, město v Polsku 304, 582, 607.
 Ota, vévoda Bavorský 105, 163, 265, 475.
 Pabénice, tvrz v Čáslavsku 49, oble-
 žena 77.
 z Pacova Jan Malovec, rytíř 88, 479.
 Pačkov, město 422, 516, 520.
 z Pakoměřic Čeček 79.
 Paleček Jan, dvorní blázen 552.
 Paláci Ladislav 209.
 Pankrác, ze Sv. Mikuláše 250.
 Pannonius Jan, biskup Petikostelský 387, 542.
 Papoušek Jan ze Soběslavi, mistr 70, utekl do Jindř. Hr. 93.
 Páral, koušel Pražský 682.
 Pardubice, město v Čechách 757.
 Pardus Jan z Vratkova 88, 464.
 Parlét Petr, stavitel 698.
 Parkstein, hrad ve Falci 265.
 Paříž, město 217.
 Passov, město v Bavorsku 363.
 Pašek Jan z Vratu 821, 891, purk-
 mistr spojených měst Pražských 951, 970, na rytíře pasován krale-
 m Ludvíkem 980, propadl při volbě
 purkmistra 987, zvolen za primasa
 Pražsk. 997, 1000, nabyl neobme-
 zené moci 1004, 1005, 1007.
 Pauspertl Jan, měšťan Jihlavský 989.
 Pavel, kramář 429.
 Pavel, guardian Františkánský 412.
 Pavel II., papež 368, 460, 490, 588.
 Pavel, Srbský kníže, později pod
 jménem Kiriži 462.
 Pavel, probošt Zderazský 439, 513, 543.

Pecinov, ves 183.
 Pecinovští, sekta 182.
 Pěč, pevnost v Uhrách na Dolním
 Dunaji od Turků dobyta 1009.
 Pegov, hrad a město 112.
 Pelňimov, město 58, sněm 70.
 z Pelňimova Mikuláš kněz 553.
 Perger, rytíř 785.
 Percuta č. Berta z Rosenberka, dcera
 Oldřicha z Rosenberka 103.
 z Perinu Petr, hrabě Temešský 1009.
 Permesgritu, tvrz 114.
 Pern, mesto v Míšensku 211 112
 z Pernšteina, pánové na Mor. 99.
 z Pernšteina Jan 5, 8, 55, 503, 601, 787, hejtman 944, 990.
 z Pernšteina Sigmunt 433.
 z Pernšteina a na Meziríči Vilém 261, 595, 755, † 972.
 z Pernšteina Vratislav, bratr Viléma 789.
 z Pernšteina Mik. 787.
 z Pernšteina Vojtěch, syn Viléma 787, 962, vítá krále Ludvíka 976, odpustil králi dluh 9, 86.
 Pešť, město v Uhrách 1009.
 Pětipeský Albrecht a Hynek z Krás-
 něho Dvora 948.
 Petr II. Novák, biskup Vrat. 223.
 Petr z Mladenic, mistr 26.
 Petr, opat Zbraslavský, dějepisec 1026.
 Petr Payne, Angličan, mistr, kněz Tábořský 22, 64, 152.
 Petrarka, básník ital. od Karla IV. do Prahy zván 1025.
 Petrkov, město v Polště 252, 439, sněm 526, 608.
 Petrovarad, město v Uhrách 344.
 Petrův, hrad 842.
 Pflug Sebastian viz z Rabšteina.
 z Pezinku hrabě 522.
 z Petrovic Václav Carda 442.
 Pieniazek Stanislav 581.
 Pikhardi, přezdívká česk. br 644.
 Pimprnasek, purkmistr na Malé Straně 684.
 Pirkstein, hrad 595.
 z Pirksteina Ptacek Hynek 5, 6, 7, horlivým husitou a vůdcem ná-
 rodní strany 16, 17, 19, 22, 28, 47, hejtmanem v Kourímsku 30; 41, zemřel 68; 561.
 Pisa, město v Itálii 364.
 Písek, město 6, 28, 42, 145.
 Pisecký Václav 178.
 Pius II., papež 246, 260, prohlásil
 kompaktata za neplatná 316.
 Pivce platně, měšťan Pražský 39.
 Placiví, sekta 102.
 Planknar Jan z Kinsperka 633, 637.
 Plañany, ves 88.
 Plavno, město 111.
 z Plavna Jindřich 227, 377, 450, 480, 491, 499.
 Plichta Jaroslav z Žirotiny 37.
 Plob-Hanzl 425.
 Pluh Prokop viz z Rabšteina.

Plzeň, město v Čechách 263, 417, 423, 450, knihtiskárna 1025.
 z Plzně Prokop 553.
 Počátek Václav, farář u sv. Havla 961.
 Poděbrady, město v Čechách 468, 570, poprava horníků Kutnohor-
 ských 775.
 z Poděbrad a Kunšatu Viktorin, otec Jiřího 59.
 z Poděbrad Jiří 5, 18, 28, hejtma-
 nem v Boleslavsku 30, 47, v čele
 katišníkův 59, list pana Oldřicha
 z Rosenb. 107, správcem zemským 135, spřízněn s domem Saským 257, přijal České království co
 léno 261, ochránce rodu Habs-
 burského 341, od papeže Pavla II.
 zatracen 405 1021, 1024.
 Podivinský, panoš Hynka Minster-
 berského 720.
 Podmanický Blažej, hejtman 402, 434, 462, 477.
 Poduška Jan, farář Týnský v Praze 960, na Mor. 966.
 Pohl Hanuš 726.
 Pohl Ondřej, zhotovitel orloje Olo-
 mouckého 726.
 z Polenska Hanuš 102.
 z Polenska Mikuláš 103.
 Polévka Ondřej, Český bratr 889.
 Polička 800.
 Polický klášter 518.
 Polná 1469, sjezd 542.
 Pomezánské biskupství uděleno Pavlu
 Speratovi 990.
 Popel, měšťan Pražský 662.
 Poříčí nad Sázavou 17.
 z Postupic Albrecht Kostka 443, 473, 507, 531, 542, 573, † 645.
 z Postupic Bohuše Kostka, Vilémův
 syn 5, 19, 48, zemřel 94.
 z Postupic Vil. Kostka 921.
 z Postupic Zdeněk Kostka, syn Be-
 nešův 98, 136, 454, 463, † 482.
 Potstein, hrad 173.
 Potstein, město 799.
 Poznaň, město v Polsku 305.
 z Pozorice Burian Puklice 398.
 Prač Jan, panoše 89.
 Prač, tvrz u Prahy 56.
 Praha 4, 5, 7, 10, 16, 25, 28, 47, sněm 71, dobyta od Jiřího z Po-
 děbrad 85, valný sněm 111, sněm 528, 782, Pražská města spojena 951, neobyčejný mor 965, příjezd
 krále Ludvíka 977, valný sjezd
 strany podobojí 991, sněm 999, první kněhtiskárna 1025.
 Pražský hrad 10.
 Pražská universita 72.
 Prachalice, město 56.
 Přech z Budkovic, měšťan Praž. 38.
 z Přelouče Tůma 466.
 Přemek kníže Těšínský 494.
 Přemek Tošecký 582.
 Přemysl Otakar II. 423, 947.
 Přemyslský Jan, zeman 958.

